

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

<36601408870019

<36601408870019

Bayer. Staatsbibliothek

33

2° Ph. II. 58.

Patricius

~~Philos. Institut 3/6.~~

R

- 0

FRANCISCI PATRICII NOVA

DE VNIVERSIS PHILOSOPHIA.
IN QVA ARISTOTELICA METHODO.
non per motum, sed per lucem, & lumina, ad primam
causam ascenditur.

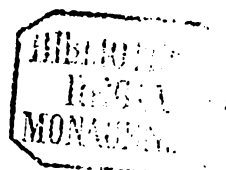
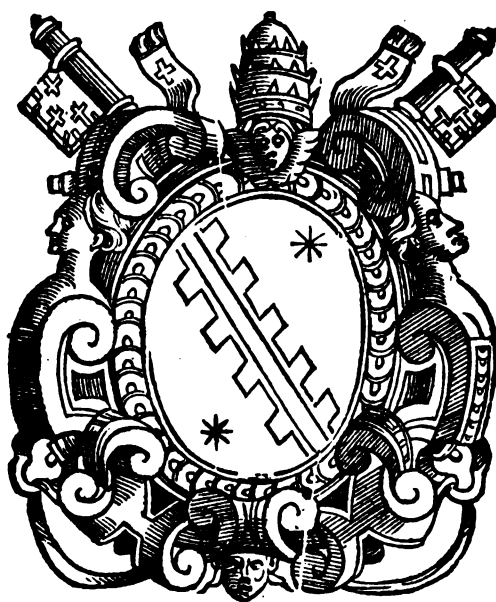
DEINDE PROPRIA PATRICII METHODO; .
Tota in contemplationem venit Diuinitas:

Postremo methodo Platonica, rerum vniuersitas, à conditore Deo deducitur.

AD SANCTISS. GREGORIVM XIII. PONT. MAX.
Et eius successores futuros PONT. MAX. omnes.

O P V S

*Rerum copia, & vetustissima nouitate, Dogmatum varietate, & veritate,
Methodorum frequentia & raritate, Ordinis continuitate,
Rationum firmitate, Sententiarum gravitate,
Verborum breuitate, & claritate,
maxime admirandum.*

FERRARIAE.

Apud Benedictum Mammarellum.

ANNO MDXCI. Superiorum Concessu.
Sum ex bibliotheca Ioh. Georgij à Weidenstein

LIBRARY OF THE HISTORICAL SOCIETY

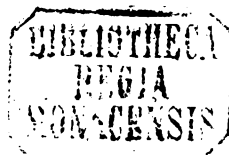
OF THE
CITY OF BOSTON
FOUNDED 1822

RECEIVED

OF THE
CITY OF BOSTON
FOUNDED 1822

NOV 18 1883

OF THE
CITY OF BOSTON
FOUNDED 1822

SANCTISS. D. N. GREGORIO XIII. PONT. MAX.

Futurisq. Romm. Pontt. Maxx.

Quinque hoc volumine, pias omnes, omnes Catholicae fidei consonae.
GREGORI PATER BEATISS. tibi offerimus philosophias.
Nostram recens conditam, Chaldaicam Zoroastri, Hermetis
Trismegisti Aegyptiam. Aegyptiam aliam Mysticam, & aliam
Platonis propriam. A nobis sanè non minimo labore, e ruinis vix
erutas, in unum collatas, atque illustratas, & in ordines suos scien-
tificos distinctas. Eas omnes, tuo PAT. SANCTISS. nec non etiam
futurorum omnium Pontificum Roma. nomini ac numini donamus, dicamus, & consecra-
mus. Atque uni vestro Patrocinio, humiliter ac devote comendamus. Id autem facimus,
& ut praesentis mea erga tuam veram profecto Sanctitatem, venerationis, atque adoratio-
nis, perpetuum apud posteros extet indicium. Veterisque erga te observantia mea, ac cultus,
memoria renouetur. Forte enim recordaberis, quod cum tu adolescentulus cum fratre tuo,
Paulo Barone Patauij litteris dares operam, vos unus, & Hieronymum Ruuereum, qui
S. R. E. Cardinalis apud te sedet, praeter ceteros, qui tum aderant, principes viros, eximie
coluerim. Non alia sane de causa, quam quod eximiam modestiam, morumque probitatem,
atque animi innatam quandam integritatem in vobis, ego quoque perspiciebam,
& suspiciebam maxime. Ac cum apud vos frequens versarer, & iucundissima uestra
fruerer humanitate, in aliqua me fuisse apud te praesertim, existimatione sentiebam. nonnul-
lamque

lamque spem, mei in philosophia profectus te concepisse. Quæ spes ne te fallaret, dialogos de Rhetorica meos, adolescens, iuniori tibi dicaui. Nunc a seniore me, quàmuis priuato homine, tibi, licet nondum seni, summo tamen principi, maiora hac deberi cognosco. Quæ Pontifici tibi Max. tuisque in isto supremo solio successoribus, cur dicari a me debeant, pietatis mea in Deum ergò, ac paternæ beneuolentia, qua filiam hanc meam dilectam, ac reliquas, opera mea renatas, & ornatas sorores eius, prosequor, & cur a vobis ob paternam debitamque erga totam Christianam Remp. Charitatem, nobilissimæ istæ quinque & piæ sorores, suscipi, foueri, ac protegi debeant, causas audire libeat. Vulgi, & litteratorum etiam multorum animis insedit, plerisque eorum qui philosophiæ operam nauant, de fide catholica, non bene, non pie sentire, & aut non recte, aut nihil credere, ridetque passim philosophos, hoc dictorio, iam vulgato, hic philosophus est, in Deum non credit. Neque id sanè temere. Vident enim in omnibus Europæ gymnasijs, in omnibus monachorum cœnobijs, solam Aristotelis philosophiam, magnis præmijs, & magna cum ambitione doceri. Hanc autem solam (Nam Epicuræa, quæ in Lucretio vix superest, fere ignota iacet) Deo & omnipotentiam, & providentiam auferre, & sciunt, & audiunt. Quid igitur de eius cultoribus, & propugnatoribus concipiant? aut quâs meliores de eis imbibant opiniones?

- » Ego vero hæc olim considerans, simulque illud sapientissimi Trismegisti dictum, mente
 » sepius reuoluens, Sine philosophia impossibile esse summe esse pium. Vehementem enim, sub-
 » dit, amorem habet, & malorum omnium obliuiscitur; ea anima quæ suum didicerit autho-
 » rem. Nam a bono discedere amplius non potest. Et Deo facta similis, vel pura fit mens,
 » vel Deus euadit; aliam quam Peripateticam, verior em in rebus reperiri posse philosophiam
 suspicatus sum. Cuius ope ad authorem nostrum, Deum nempe immortalem redire, ac pu-
 ra mentes, ac penè Dei euadere possemus. In eam igitur perquirendam, me totum conieci. Ve-
 rustissimorum, & Deo afflatorum sapientum dogmata, rationesque in adiutorium aduocavi,
 ut si quod tanto malo, remedium aliquando, contemplando adinuenirem, id & publicæ uti-
 litatis causa, & gloriolæ aliquid meæ, in publicum proponerem. Experimenta enim multa
 docuerunt, Diuini verbi veritatem, ab Ethnicis, a Maumetistis sperni. Sedis Apostolicæ
 auctoritatem a Iudeis, & ab Hæreticis contemni. Oecumenicis Synodis & orthodoxorum
 dogmatibus, eos non persuaderi. Vita exemplis & sanctimoniam, non flecti: Honoribus &
 muneribus non allici. Hæc enim partim supra humanam mentis captum sunt, partim: fra-
 des in eis timent, partim naturæ vim videntur inferre. Vis omnis & fraus horrentur. Ratio-
 ne sola, ratio humana ducitur, Rationem ratio, libens sequitur. A ratione, ratio volens
 nolens etiam trahitur. Ratione igitur, sunt homines ad Deum ducendi. In hanc ergo ueram
 ac diuinam philosophiam, ratione sola philosophando, totis viribus incubui. Et ingenti,
 sed obstinatissimo labore, ad finem, eam mihi videor perduxisse. Socias eis addidi, quas
 dixi pias. Omnes namque propositum sibi finem habent, ut doceant, Deum rerum esse
 conditorem, rectorem, curatorem, ac prouisorem. Et ut homines tum illum, tum se ipsos co-
 gnoscant. Et addiscant quibus modis, ad creatorem Deum, animæ humana redeant, æterna-
 que apud eum beatitudine fruantur.

Cur ergo PATER BEATISS. Sperare non debeam, quin tu primus, quando phi-
 losophiæ istæ tam piæ, te summo animarum pastore presidente, ac Christi vices in termin-
 geren-

gerentie, partim nata sunt, partim renata, tuoque nomini ac numini consecrata, ac commendata, tu quoque eas libentissime suscipias, ac iubeas atque horreris, & te imitati, reque ipsa admoniti successores omnes tui, patiantur etiam ac velint, ut in omnibus ditionis tuae, & Romae praesertim, ac reliquis Christiani orbis gymnasijs, cœnobijsque harum aliqua, publice legatur philosophia. Quae ingenti futura sit adiumento, ad Christi fidem fouendam, tuendam, ac per reliquum nondum christianum orbem propagandam. Quippe quae rationibus firmet, ea quae sola ratio firmitate potest. Cur Aristotelis philosophia, sola ea praeleguntur partes, quae magis & Deo, & Ecclesiae suae sunt hostes? Pia haec adiutrices, nullo sunt in numero? Certe Hermetis libellus, de pietate & philosophia, plus philosophia, quam uniuersa Aristotelis philosophia continet. Qui facillime munus hoc piissimum adimpleat. Praemander creationem mundi, & hominis, cum Moesaica fere eandem, complectitur. Et Trinitatis mysterium, longe apertius, quam Moses ipse, enarrat. Multi apud eum, & vera pietate, & vera philosophia, sunt plenissimi libelli, qui pro Aristotelis impijs subrogari, & possunt, & debent. Aegypti uero illa Mystica, tam firmis, pietate erga Deum demonstrationibus fulcit, ut vix apud christianos Theologos, ulla tales demonstrationes inueniantur. aut ulla apud Mathematicos tales extent. Sunt apud Platonem multi dialogi, qui sine impietatis periculo ullo, pietatis adiumento multo, publice doceri possunt. Philebus, Timaeus, Sophista, Parmenides, Phaedo. Plotini libri omnes, sacram quandam continent uerius Theologiam, quam philosophiam. Neque argumentationum uiribus philosopho ulli cedit. alios omnes acutius superat. Theologica Procli elementa, quae nos ante paucos annos Latina fecimus, ad instar mathematicarum demonstrationum sunt contexta. Et cum ijs ipsis de certitudine certant. Deus Bone, quam sacrosancta, quam admiranda est apud Damascium, Opere de Principijs, de Deo, de Trinitate, de diuinis ordinibus Theologia? Platonicos hosce philosophos. D. Augustinus Theologorum columnen & culmen, philosophorum omnium nobilissimos, semper in ore habet, & ceteris omnibus anteponit. Et tantus Theologiae pater, cœnobarum animos non mouet? Aristotelicam, pro nephas, manifestissimam impietatem eis praefereunt. Sed praefereunt ignorantia. Neque enim, quantum venenum iuuentus inde bibat, animaduertunt, aut notunt. Hos uero nobilissimos, hos diuinos, pro dedecus, de nomine etiam ignorant. Perfecto Theologi ueteres omnes, qui & sacrosancta fidei iecerunt fundamenta, & Ecclesiam tam alte extruxerunt, D. Dionysius, Iustinus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Cyrillus, Basilius, Eusebius, Theodoretus, Arnobius, Lactantius, Augustinus, Ambrosius, alij plerique omnes, quia scirent paucis mutatis, Platonicos, facile christianos fieri posse (Augustini uerbis utor) Platonem, eiusque sectatores hosce, philosophis reliquis omnibus antetulcrunt. Aristotelem, non nisi cum infamia nominarunt. Quadringentis uero ab hinc circiter annis, Scholastici Theologi, in contrarium sunt annexi. Aristotelicis impietatibus, pro fidei fundamentis sunt usi. Excusatos eos habemus, quod cum Graecas litteras nescirent, illos cognoscere non potuerunt. Non uero eos excusamus, quod impietate pietatem adstruere sint conati.

Iube ergo pater sanctissime tu primus, iubeant futuri Pontifices omnes, honoribus, qui artes alunt: premijs quae omnis expetit labor, propositis, per omnia tuae ditionis gymnasia, per omnes Cœnobarum, Scholas, librorum quos nominauimus, aliquos continue exponi, quod nos per annos XIII. fecimus Ferraria. Cura ut christiani orbis principes, idem in suis iubeant gymnasijs,
satis

fatis cito acutissima Italorum, peracuta Hispanorum, feruida Gallorum ingenta, ad Ecclesie amica dogmata excitabis. Quid vero si, istorum imitatione Schola etiam Germanica, & quae ab Ecclesia Romana Catholica sunt auuerſa, ad eadem excitentur: non ne adolescentium suorum mentes, pia dogmata imbibent, & facile ad Catholicam redibunt fidem? Longe sane facilius, quam vel censuris Ecclesiasticis ullis cogantur, aut secularibus armis. Magnam Gregorius XIII. antecessor tuus, in Ecclesia gloriam, apud Deum magna aeterna gloria praemia, est consecutus, tot nationum gymnasij, & Roma & alibi, sub cura, ac disciplina Iesuitarum patrum institutis. Incipe tu P. B. tam pium, tam utilem, tam necessarium pietatis instituere institutum. Te auctore, iussoreque per Christianum orbem, tam pium studium introducatur, constituaturque & diuulgetur. Sperandum enim est, opera eorundem Iesuitarum, qui hoc seculo Catholica fidei per totum Christianum orbem & verbis, & sanguine optimi sunt propugnatores, ac per nondum Christianum propagatores, breui rationibus firmissimis, titubantium animi firmabuntur; & hostium peruersitate conuincantur. Fac igitur, in suis collegijs tam pia philosophia doceatur, & stabiliatur. Ingens te apud posteros gloria manebit. Deo opus egeris charissimum: Me vero, tam gloriosi, tam proficui operis, apud te promotorem, atque hortatorem, pro veteris erga te mei cultus ratione, pro praesentis tuae gloriae, & futurae studio, in clientelam tuam, potes enim, suscipe.

Ferrariae. Augusti Die V. Anno M. D. XCI.

Qui Sanct.^{us} tuae

pedes humil. exoscul.

Franciscus Patricius.

TITVLORVM ELENCHVS.

Panaugia.

<i>De luce.</i>	fol. 1	<i>Quotuplex sit animus.</i>	53
<i>De Diaphano.</i>	4	<i>An mundus sit animatus.</i>	54
<i>De Radijs.</i>	6	<i>De animis irrationalibus.</i>	57
<i>De lumine.</i>	9		
<i>De opaco.</i>	12	Pancosmia.	
<i>De Aereo lumine.</i>	14		
<i>De caelesti luce & lumine.</i>	16	<i>De spacio physico.</i>	61
<i>De luce & lumine supercaelesti.</i>	18	<i>De spacio mathematico.</i>	66
<i>De lumine incorporeo.</i>	20	<i>De utriusque spacij affectionibus.</i>	69
<i>De fonte & patre luminum.</i>	22	<i>De primauo lumine.</i>	74
		<i>De primauo calore.</i>	76
		<i>De primauo fluore.</i>	78
		<i>De mundo empyreo.</i>	80

Panarchia.

<i>In universitate an sit primum.</i>	1	<i>An mundus sit finitus.</i>	83
<i>An sit rerum aliquod principium.</i>	3	<i>De aethera.</i>	84
<i>An plura uno principia esse queant.</i>	5	<i>De caeli rotunditate.</i>	87
<i>Quid principium.</i>	8	<i>De circulari caeli motu.</i>	88
<i>De uno.</i>	9	<i>De caelorum numero.</i>	90
<i>Vnum omnis multitudinis esse principium.</i>	11	<i>Caelum an sit unum.</i>	93
<i>An in uno sint omnia.</i>	13	<i>An aer cum caelo sit continuus.</i>	95
<i>An ab uno fuerint omnia.</i>	15	<i>An sidera sint ignes.</i>	97
<i>De uno trino principio.</i>	18	<i>De lactea.</i>	101
<i>De secundo ac tertio principio.</i>	21	<i>De astrorum motu.</i>	102
<i>De entium ordinibus.</i>	23	<i>De Planetis.</i>	106
<i>De diuinis unitatibus.</i>	25	<i>De Sole.</i>	108
<i>De essentia & ente.</i>	28	<i>De Luna.</i>	112
<i>De vita.</i>	30	<i>An stella aliquid agant.</i>	115
<i>De intellectu.</i>	31	<i>De ignis elemento.</i>	118
<i>An Deus pater sit intellectus.</i>	34	<i>De Aere.</i>	121
<i>De creatis mentibus.</i>	37	<i>De aqua & mari.</i>	124
<i>De mentibus Dei ministris.</i>	39	<i>De aqua rotunditate.</i>	129
<i>De diuinis proprietatibus.</i>	42	<i>An aqua & terra unum efficiant globum.</i>	132
<i>Diuinitas an sit ubique.</i>	43	<i>De maris uniuersi motibus.</i>	135
<i>De sempiternitate.</i>	45	<i>De maris affluxus, & refluxus varietate.</i>	138
<i>De rerum cretione.</i>	47	<i>De causis affluxus, & refluxus maris.</i>	141
Pamfychia.		<i>Oceani & mediterranei motus alij.</i>	145
<i>Vnde sit animus.</i>	49	<i>De proprio terra loco.</i>	149
<i>Quid sit animus.</i>	51	<i>De terra substantia.</i>	152

AD HORVM CALCEM adiecta sunt.

Zoroastri oracula CCCXX. ex Platoniciis collecta.

*Hermetis Trismegisti libelli & Fragmenta, quotcumque reperiuntur,
ordine scientifico disposita.*

Asclepij eius discipuli tres libelli.

*Mystica Aegyptiorum, a Platone dictata, ab Aristotele excepta,
& per scripta philosophia.*

*Platonicorum dialogorum novus penitus à Francisco Patricio inuen-
tus ordo scientificus.*

Et capita demum multa, in quibus Plato concors.

Aristoteles vero, Catholica fidei aduersarius ostenduntur.

6

FRANCISCI PATRICII
PANAVGIA.
VNIVERSAE LVCIS TRACTATIO
NOVA, ET ACVTISSIMA.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
PAVLVM CAMILLVM. S. R. E. Card. Amplifs.

ET SANCTISSIMI GREGORII XIII.
PONT. MAX. NEPOTEM.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. X. CI.

Superiorum permissu.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

CHICAGO, ILL.

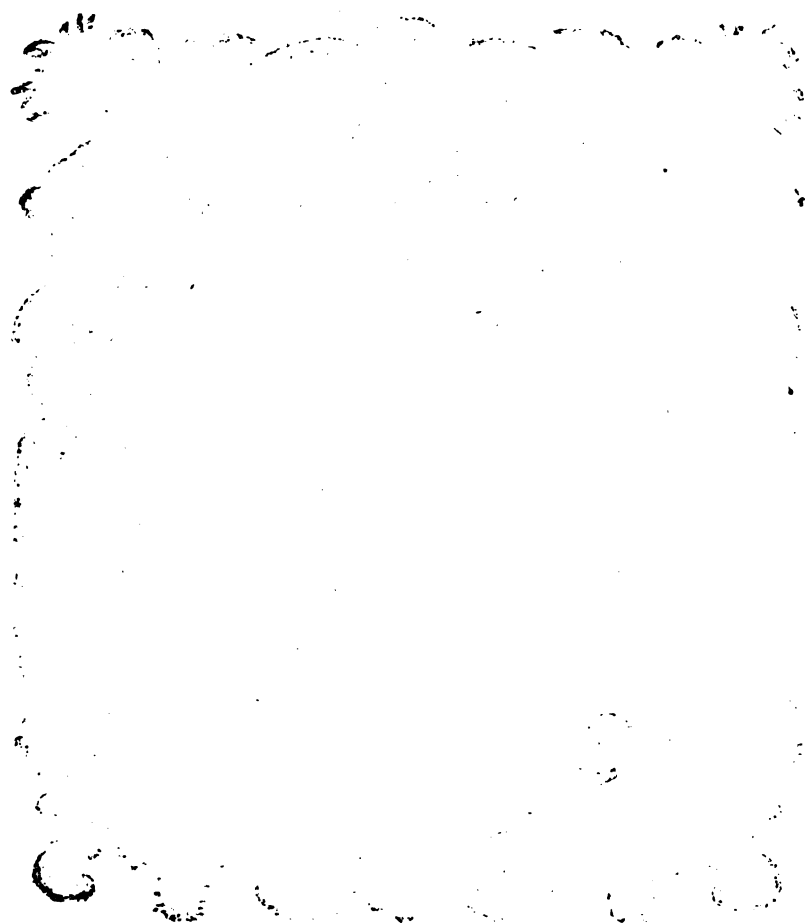
AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY

NEW YORK, N. Y.

LIBRARY

AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY

LIBRARY

AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
PAVLO CAMILLO
SFRONATO

S. R. E. Cardinali Amplissimo.

ET GREGORII XIII. PONT. MAX. NEPOTI.

Atruo tuo, PAVLE CAMILLE CARD. AMPLISS. PONT. MAX. vniuersum hoc, meæ nouæ Philosophiæ opus dicaui, & consecraui, iis de causis, quas ad eum, antecedenti consecratione perscripsi. Tibi vero Nepoti suo, eique proximo, & charissimo, cur non iisdem ferè de causis, partem eius, primam, ac penè primariam, quæ est de luce, & lumine, per quæ ad Deum, luminum patrem, ascendas, tibi dicem? multis luminibus splendidissimo. Pater enim tuus Paulus Barro, dum puer adhuc esset; & cum fratre, nunc Pont. Max. Patauii bonis litteris incumberet, eodem quo frater cultus, est a me maximopere cultus. Cuius rei ergò, magnis me postea benevolentia testimoniis est prosecutus. Ego illius, nunc in te memoriam renouo. Et mei erga te cultus etiam maioris, & obseruantia, & venerationis agnosco debitum. Et quod illi, si viueret forte, nunc debuisssem, id totum in te transfero. Do ergo tibi & DICO, & SACRO. hosce primos x. meæ nouæ Philosophiæ libros, quos inscripsi Panaugia. eò quòd, omnium lucis specierum, contemplationem continent, deque eis accuratam, qualem ante nos peregit nemo, tractationem instituunt. Debentur autem tibi, omnium maxime. Non. n. auorum, tantum atque atauorum, aut Francisci aui tui Cardinalis, postea Carolo V. Cæsari charis. sed & Paterno fulges splendore. Pater namq; tuus, non solum Patri, & præsentis Sereniss. Sabaudia Ducibus fuit acceptiss. Verum etiam Philippi Regis

gis Cath. gratiam ita promeruit, ut ea in re inter paucos numeretur. Splendes quoque Pont. Max. omnium maximo fulgore, quem in terris uti Dei Christi vicarium colimus. Præfulges etiam tuo, non solum pro dignitatis, quæ prope maximam est, gradu, sed tuo proprio, doctrinæ, prudentiæ, modestiæ, virtutumque omnium cumulo. Refulges etiam, religionis, & Christianæ pietatis æstro, & vitæ sancti. astro fulgentissimo. Qua te, & Dei Vicario charissimum, & Deo gratissimum & faciunt, & facient. Hos autem quos in omnem tibi eternitatem voueo libros, qui ad veram pietatem, veris rationibus, ducatum præstant, tu pietatis veræ cultor, fauore tuo prosequere. Et me vetere, in qua pater tuus habuit, clientela, protege.

Tibi deditis.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI

PATRICII

PANAVGIAE

LIBER PRIMVS.

DE LUCE.

SALVTIS ANNO MDLXXXVIII.

ÆTATIS SVÆ LVIII.

FRANCISCVS PATRICIVS,
Nouam, Veram, Integram,
de vniuersis cōditurus Phi-
losophiam, sequentia, vti
verissima, pronunciare est
ausus. Pronunciata, ordi-
ne persecutus, Diuinis o-
raculis, Geometricis necessitatibus, Philo-
sophicis rationibus, clarissimisq; experimen-
tis comprobauit.

- Ante Primum, nihil.
- Post Primum, omnia.
- A Principio, omnia.
- Ab Vno, omnia.
- A Bono, omnia.
- A Deo, Vno Trino omnia.
- Deus, Bonum, Vnum, Principium, Primum.
- idem.
- Ab Vno, Vnitas primaria.
- Ab Vnitate primaria, Vnitates omnes.
- Ab Vnitatibus, Essentia.
- Ab Essentijs, Vita.
- A Vitis, Mentis.
- A Mensuris, Animi.
- Ab Animis, Naturæ.
- A Naturis, Qualitates.
- A Qualitatibus, Formæ.
- A Formis, Corpora.
- Hæc omnia sunt in Spacio.
- Hæc omnia sunt in Lumine.

Hæc omnia sunt in Calore.

Per hæc paratur ad Deum reditus.

Hic Finis & scopus nostræ huius Philoso-
phiæ, esto germanus.

Inaudita hæc à seculis forsitan omnibus &
axiomata, & paradoxa, certissimis constare
rationibus, vt demōstremus, in hunc modum
philosophemur.

Philosophia, studium est sapientiæ. Sapien-
tia, vniuersitatis est cognitio. Rerum vniuer-
sitas, constat ordine. Ordo priore constat, &
posteriore. Si quis à posteris philosophari
cœperit, rerum ordinem confuderit, eisq;
sibiq; tenebras offuderit. A primis ergo phi-
losophandi initium nobis esto. A primis, co-
gnitisne? an ab incognitis? Si ab incognitis
incipiamus, sequentia, incognita erunt om-
nia. De incognitis, nulla nobis conderetur Phi-
losophia. A cognitis ergo initium fumen-
dum. Cognitio omnis, a mente primam ori-
ginem: a sensibus exordium habet primum.
Inter sensus, & naturæ nobilitate, & virium
præstantia, & actionum dignitate, visus est
primarius. Visui prima, & primo cognita,
sunt lux, & lumen. Eorum ope, & opera,
plurimè patescunt rerum differentia. Lux, &
lumen, statim natis, se se offerunt. Per hæc,
prisci homines, sublimia, & media, & ima
conspexerunt. Conspicere, sunt admirati.
Admirando, sunt contemplati, Contemplan-
do,

A

do,

do, sunt philosophati. Philosophia ergo, lucis, luminis, admirationis, contemplationis proles est verissima. A luce ergo, eiusque prole lumine, rerum sensibilibus præstantia omni primis, primarioque sensui, primo cognitis, Philosophiæ nostræ, prima iaciamus fundamenta. Quod si Philosophi veteres fecissent, nec ignota sensibus, ac mentibus omnibus, Chaos, Homæomerias, Atomos, Marerias primas, secundasve, rerum principia statuisset; nec in tantas ipsi dissensiones venissent: neque in abyssum tenebrarum, philosophiam coniecissent. Lux ergo, & lumen primaria eius proles, ante omnia sunt nobis cognoscenda. Per ea, ad primam lucem, patremque luminis ascendendum. Apud eum tantisper commorandum. Ab eoque res omnes deducendæ. Per deductas, ad eum iterum reuertendum: ut apud eum mansionem perpetuam faciamus.

A luce igitur, & lumine, quæ nos maxime admiramur, exordium sumamus. A luce inquam, quæ Dei ipsius, eiusque bonitatis est imago. Quæ omnem supramundanam, omnem circummandanam, omnemque mundanam, illustrat regionem. Quæ se se per omnia extendit. Per omnia se fundit. Per omnia permeat. Omnia permeando format, & efficit. Omnia viuificat. Omnia continet. Omnia sustinet. Omnia congregat. Omnia unit. Omnia disgregat. Omnia quæ vel sunt, vel illuminantur, vel calefcunt, vel viuunt, vel gignuntur, vel nutriuntur, vel augetur, vel perficiuntur, vel mouentur, ad se conuertit. Conuersa purgat. Omnia perficit. Omnia renouat. Omnia conseruat: & ne in nihilum abeant, efficit. Omnium rerum est, & numerus & mensura. Lux rerum omnium purissima. Inalterata, inalterabilis: Impermixta, impermiscibilis: Indomita, indomabilis. Nullius indiga. Diues omnium. Ab omnibus optata: Omnibus optabilis. Cælorum ornamentum. Ornamentum corporum omnium. Mundi decor: Mundi pulchritudo: Mundi gaudium. Mundi risus. Qua, aspectui nihil iucundius. Nihil animo læcius. Nihil vitæ commodius. Nihil cognitu præstantius. Nihil ad agendum vilius. Sine qua, iacerent in tenebris, inertia sibi ipsis omnia, nobisque incognita.

Hanc ergo lucem contemplationis omnis primariam causam, contemplando prosequamur, & propositorum probationes exordiamur.

Lux in corporibus quibusdam cernitur: in alijs non cernitur. Corpora ergo distinguenda. Corporum igitur, alia sui natura, lucida sunt, Sol, stellæ, ignis. Alia sui natura

sunt opaca, Luna, terra, nubes. Alia neque lucem habent, neque opacitatem. vtramque tamen in se recipiunt, neutram vero retinent. Æther, aer, aqua. Hæc Græci diaphana, Latini perspicua, & transpicua appellauerunt. Lucida, luce plena sua, alienis tenebris sunt imperuia. Opaca, tenebris plena suis, alieno lumini, non sunt peruia. Diaphana, proprijs & lumine, & tenebra carentia, alienis, & lumine, & tenebra permeantur.

Lucida ergo corpora, ea sunt, quæ semper lucent. Lucent autem semper, quæ lucem propriam, sibi, innatam, & connatam habent. ut Sol, sidera, ignis. Quid ergo triplex lux? & non vna? vel vna in tribus? An his, aliqua prior? An vero hæc primæ sunt lucēs? Profecto, si tres hæc, sunt inter se diuersæ, multitudo sunt, & numerus. Ante vero numerum & multitudinem omnem, est vnitas. Neque vlla, aut est, aut esse potest multitudo, quæ a sua non proficiat unitate. Ergo & ante hasce tres lucēs: videtur vna lux existere necessario. Si hoc, vna hæc lux, prima ne lucium omnium erit? An vero ante ipsam alia? & ante hanc alia? & in infinitum fiet lucium progressus? Hoc nequaquam. Ergo vna, erit omnium, lux prima. Hæc lux vna, ac prima, cum nullam aliam ante se habeat, corporea ne erit? an incorporea? Si corporea dicatur: necesse est eam, vel in corpore alio esse, antequam in Sole, vel in astris, vel in igne. Vel harum aliquam esse primam. Ignis quidem vnus, a nostro hoc differentis esse, dici non videtur posse. cum nullus alius conspiciatur. Neque ex nostratis genere videtur esse posse. Quia neque vnus in corporibus est, quia & primus sit, neque lux eius, lucem reliquis, aut dare, aut dedisse videri potest. Vna ergo illa lux, & prima, ignis corporei non est. An vero est sideræ, & sideris alicuius? Neque id videtur. Nul- lum enim sidus apparet, vsquam, a quo in reliqua lux sit diffusa, aut diffundatur. Quid si dicamus, cum Philosophorum multis, & astrologis omnibus, qui adhuc in ea perstant opinione, à Sole vno, in reliqua astra omnia, lucem diffundi? Hoc secus est, ut postea ostendetur. Hoc in præsentia dicatur. Si Sol, lucium corporearum, non sit causa, nullam corpoream lucem, vnâ illam, ac primam esse posse lucem, quæ lucium aliarum omnium sit fons, & prima scaturigo.

Si corporea non est, hæc prima, incorpoream eam esse, est necesse. Si incorporea sit, necesse erit eam, & in se consistere, & a se subsistere, & per se existere: & per se substantiam esse. Hæc enim sunt incorporeorum entium proprietates. Lucēs vero hasce multas, quæ in Sole, in astris, in ignibus fulgent, ab ea luce

vna

vna profluxisse est necessarium. Lucida enim vt effectus, a luce, vt a causa sunt. non autem lux causa, est a lucidis effectus. An vero, & hæ multæ, ab illa vna deriuatæ substantiæ sunt, & ipsæ? & illa harum genus vnum sit, hæ vero eius species, in dubio est maximo. Nam qui de luce, quamuis parum, sunt aliquid philosophari; neque hæc dubia attigerunt, neque eorum solutionem vllam attulerunt; & in dubio alio sunt versati. hoc scilicet. An lux, quæ in Sole, quæ in astris, & quæ in igne cernitur, qualitas sit simpliciter? an qualitas quædam ferè diuina? an etiam qualitas prima, primi corporis cæli? Qui primum, terrestrius. Qui tertium cælestius. Qui medium, diuinius pronunciarunt, Omnium pessime, qui lucem, colorem esse affirmarunt. In genus ergo qualitatæ, eam omnes coniecerunt. Quia forte viderent, lucem in ignibus esse variam: eamque omnem, minorem esse quam in astris. Quorum itidem aliqua, minimam haberent. In Sole vero esse maximam. Hæc autem varietas, in substantias, non est eis visa, cadere posse. Cadere autem posse in accidentia, & precipue in qualitatem, quæ magis recipiat, & minus. Sed vtrumq; errore maximo. Nam accidentia reapse, & adesse subiecto, & ab eo abesse, eo seruato, possunt. At lux a lucido natura, a Sole, ab astris, ab ignibus, nec naturæ vi, nec vi humanæ cogitationis potest abesse. Neq; enim Sol, si non luceat, Sol remaneat. Neque sidera, ablata luce, sidera iam essent. Neq; ignis peterit esse ignis perseverare & non lucere. Id si nequit fieri, lux neque accidens est vllū, neque est in Sole, in astris, in igne, vt qualitas. Sed est ipsis pars essentialis. At Sol, & astra, & ignis, corpora sunt, substantiæ sunt. Ergo & lux, ad corpora eorum constituenda pertinet, & essentiæ eorum pars est principalis. Neque magis recipiunt lucis & minus, singula in seipsis. etiam si Sol maxime omnium luceat, & stellæ magis fulgeant quàm ignes: & ignis idè magis hodie lucere appareat, quàm eras. Idem pro materiæ ardentis, raritate & densitate, & copia & inopia euenit. essentiæ tamen ignis, nequaquam mutat. Refert equidem D. Augustinus, ex M. Varrone, Castorem quendam historicum, testimonijs Adrahti Cizyceni, & Dionis Neapolitæ, nobilium mathematicorum, scriptum reliquisse, sub Ogyge: Veneris stellam nobilissimam, & colorem mutasse & magnitudinem, & figuram & cursum. Quod nec antea, nec postea factum est vquam. Sub Iuliano vero Cæsare narrant historiæ, Solem sereno cælo, sex continuis mensibus, languidius luxisse. Ex quibus quis arguat, & in Venere, & in Sole lucem esse ac-

cidens. Si ita sit, verum non fuerit, lucem ad eorum essentiam pertinere, nec illa sine luce, esse non posse. At si hoc verum sit. Substantia magis recipiet, & minus. Vel qualitas nõ erit accidens: vel lux non erit qualitas, & si qualitas sit accidens, lux qualitas non erit, sed excellentius quiddam. Excellentius autem si sit qualitate, proculdubio fuerit substantia. At quæ substantia? Triplicem veteres fecere, materiam, formam, ex his compositum. Si lux Solis, siderum, ignium, substantia sit vt materia, & materia sola, ac nuda sine forma stare nequeat, & formæ subijciatur semper, lux quoque alicui suberit formæ. At cui nam formæ? Quæ ei scilicet superueniat: & eam intus, forisq;, quasi obueſtiat. Nihil autem luci superuenire posse videtur, ita vt lux adhuc permaneat. Sin vero lux composita substantia sit, materiam habere, & formam est necesse. At quænam materia tali subest composita? aut quæ forma inest? Sed ne cogitatione quidem id assequi videmur posse. Solis equidem & astrorum forte materia fuerit æther. Ignis materias videmus multas, sed nos lucis solius materiam vt compositæ substantiæ, nunc quærimus. Eius quidem lucis, quæ in Sole est, quæ in astris, quæ in igne, materia forte alia nulla fuerit, quàm sol, & astra, & ignis. Atq; ita horum luces, aut æthera, aut ipsamet astra solem, ignem, pro materia habebunt; & lux eorum forma erit. Atque hinc est, vt veterum nonnulli dixerint lucem, primam esse formam ætheris totius, ac Cæli. Quod quidem a Chaldæis venit. Neque enim solum in sole, aut solis sideribus dixerunt esse lucem, verum etiam eam vniuersum tenere cælum, & cæli totius substantialem formam esse. Quæ lux, & quæ forma vniuersalis Cæli, sit etiam lucidorum omnium astrorum, & Solis efficiens causa. Quæ ab ea sint lucida, non tamen ipsa sit lux vniuersalis, sed ad corpora illorum singularia, partibus suis sit contracta. Lux ergo quæ in cælo, quæ in astris, quæq; in sole est, substantia eorum est, non vt materia, non vt compositum, sed vt forma. Quod & authoritas magnorum sapientum autumat, & rationes dicunt & iam allatæ, & eæ quas nunc addemus.

Si solis, & astrorum lux, composita sit ex materia, & forma quæremus, ea materia, ea forma, lucidæ ne & ipsæ sint, vel diaphanæ, vel opacæ? Si opacæ dicantur esse, quomodo tenebræ lucere poterunt? Si diaphanæ, quomodo, quod lucem propriam non habet, & quod est sæpe tenebris oppletum, poterit perpetuo lucere? Si id nequeat fieri, igitur & materia, & forma lucidæ necessario erunt, vel alterutra, vel vtræque. Si id detur, per lucem

FRANCISCI PATRICII,

lucidas esse est necesse. De hac ergo iterum quæremus luce, an ipsa ex lucidis sit composita? Atque ita vel ex duobus illis, diaphano & opaco, necesse erit eam componi. (quod nemo dixerit) vel de luce, in lucem abibimus in infinitum. Quod itidem fieri nequit. Verius ergo fuerit, lucem in sole, ac sideribus, formam esse asserere. Formam inquam eam, per quam res sit, & quæ rei det esse. lux enim solis, soli dat, ut sol sit: & sine qua sol non esset sol, neque esse posset.

Idem de astris est dicendum. An vero etiam de ignibus, æreïs, nostratibus? Si rationibus demonstratur, solem & astra, esse ignes, etiam de ignibus hisce dicendum erit, lucem eorum formam esse.

Si astra & solem, ignes non esse demonstratio valida ostendat, nostrorum ignium fortasse lux forma non erit: sed vel calor, vel aliud quid, quod in eo sit; vel etiam utrumque.

Sed hoc aliàs. Nunc de Sole & astris, vel etiam de sole tantum, donec appareat verum, an astra, propria luceant luce, an aliena?

Ergo in sole forma hæc lux, in superficie ne tantum solis est, & materiam aliam interiorem, extrinsecus obuestit? An vero totum solis corpus penetrat intrinsecus & permeat. In nostris quidem ignibus, lux, & extrinsecus totum vestit, & intrinsecus totum corpus replet. Cur non in similibus igni, astris, & sole, idem eueniat? Quæ id res, quæ ratio prohibet? Ignis certe nostrates, crassam plerumque, & impuram materiam habent, attamen toti, quaquaversum collucent. Multo id magis, in astris, in sole, fiat est necesse. Idque necessitate multa. si æther, astris ac soli, materia sit, quem æthera primum diaphanum posuimus, & diaphana tota, omnibus suis partibus pellucent. An vero, quia sol, naturale corpus esse dicatur, materiam aliam, quàm æthera sub lucis forma latentem habeat? Si ea materia, ut ignium nostratum crassa sit, & ignes hi collucent, & pellucent toti, qui ab ea impediunt, & opacari videbantur posse, nihil vetabit id in sole etiam euenire. Si vero materia eius, æther sit, diaphanorum primus, multo magis pellucebit. Sin vero materia eius, famigerata illa quinta essentia dicatur esse, quæ non materia, verum tota cœlestium corporum essentia, & dicta, & docta fuit; nihil itidem vetabit, solem totum, & intus, & extra collucere, & pellucere. Tota enim cœlorum essentia diaphana videtur. Si sol, si astra, corpora sunt simplicia, ut cœlum reliquum, materia ne eadem constabunt, qua constat cœlum, an alia? Si eadem cur non ut cœlum, & ipsa sunt diaphana? Cur non ut astra, ut sol, cœlum quoque fulget vniuersum? Si alia, purior ne ea

est, an impurior cœlesti? Si impurior dicatur, sol ergo & astra, cœlo sunt præstantia minus. At pulcherimæ sunt, totius cœli partium. Pulcritudo autem in diuinitatis limine sedet. Ergo, & præstantior, & purior, solis & astrorum est materia, quàm sit materia cœli reliqui. At quæ nam alia ea esse poterit, quàm ipsamet lux, cœlo pulchrior, & fulgentior? Sed lux hæc eadem, forma erat etiam solis, forma, etiã astrorum. Ergo lux, vel duplex est, alia forma, alia materia. vel eadem vna, & materia sibi est & forma. At lux simplicissima rerum est. Non ergo duplex est, ut alia materia sit; alia sit forma. Vnica igitur est, sibi ipsi & materia, & forma. Atque hac quidem præstantia, diuinas attingit essentias quàmproximè, earumque; est imago simillima. incorporeorum scilicet incorporea. Sed & corporea eorum est imago. Quia sol & astra, trinè sunt dimensa, & mole maxima extenduntur. Ergo & corpora videtur esse. & lux eorum, corporum quoque imago esse. quia & ipsa trinè sit dimensa. Lux ergo & incorporeorum, & corporum eque, simulachrum est & imago, & medium quoddam inter diuina incorporea, & corporum naturam. Sol igitur, & astra si hæc proprijs, si luce quoque solis luceant, mediæ quædam essentia sunt, & substantia. Incorporeæ simul, quo ad lucem, & corporeæ quo ad dimensiones. Cuius autem diuinitatis sunt imagines? Lucis scilicet incorporeæ. A qua & factæ ab initio sunt: & ab ea seruantur, & in ea conseruantur, & ab ea veluti a proprio fonte, eoque; fulgentissimo, deriuatur perpetua, & perenni quadam deriuatione, sed oculis corporeis ob nimium fulgorem inuisibili. Nihil enim hi, nisi corporeum discernunt. Deriuatio autem hæc, uti postea ostendetur. per mediâ quædam in solem, in astraque; descendit, a primissima illa luce, lucium fonte omnium. Quæ quamuis infinita in se sit, eo ipso quod finita non est, a finitis oculorum viribus, non discernitur. Si curi etiam solis finita lux, oculis nullis, vel extrâ, vel intra discernitur plenè. Qua ratione, solis finita lux, infinitæ primæ lucis, satis plena est imago. Infinita enim illa, infinitarumque; virium, finitam hanc, infinitarum tamè prope virium, ad imaginem suam produxit. Eamque præter vires lucendi, & producendi, duplici alia præditam infinitate protulit. Figuræ nimirum orbicularis. In qua, nullum principium, nullus finis. Et centri, cuius itidem, neque; principium, neque; finem (quæ est infinitorum proprietas) reperiatur vllum. Et præter hoc; centrum, quamuis rerum sit minimum, est tamen infinitum. infinitasque; ex se vires ad circumferentiam emittit.

Qua ergo centrum, & infinitum & immensum,

sum, & suas vires infinitas, tamen non immensas: ad infinitum, etiam si non immensum, sui orbis superficiem protendit. & extra eam quasi in infinitum, suæ lucis propaginem aliam, lumen scilicet in immensum, ac forte in infinitum porrigit ad eam, & ultra eam, quæ putatur, supremi cœli, superficiem in infinitum forte spacium, quo ea superficies ambitur. Sed de his postea. Lux igitur corporea, varie infinita, infinitæ illius simpliciter incorporeæ, & verè infinitæ, verissima est imago. Alia re forte nulla ab ea degenerans, quam quod per dimensionem trinam, corporea euadit, finita simul & infinita.

Quid autem utraq; est? Fulgor nimirum. Ille metallicus, & intelligibilis, & simpliciter incorporeus. Hæc vero, inter incorporeum & corporeum, medius visualis. At fulgor, iterum quid est? Forte non aliud dicere eum poterimus, aut significantius, quam candorem? Ita ut fulgor maximus, sit etiam candor maximus. Candor quoque medius, & minimus, fulgor quoq; sit, & medius & minimus.

Certe, solem esse fulgorem, oculis cernimus. Hunc vero fulgorem, esse candorem, quomodo probamus? Oculis itidem eisdem. Sed illum, fulgore ipso oblectis: hunc vero læsis nihil. Si quis enim per nubem tenuem, oculos in Solem dirigat, candorem maximum, & qualem in re alia forte nulla, intuebitur. Si quis vero sereno aere, non lippus, in eundem solem visum intendar, candorem eundem, sed fulgentissimum, & quem visus non sustineat, conspiciet. Itaq; is, qui inter veteres, solē esse flauum dixit, eum vel nunquam, vel lippis oculis aspexit. Est enim candidissimus. Candorem hunc solarem lucem appellamus. Candor hic in sole, purissimus est, a macula omni: a nigrore omni, atq; alio colore procul positus. Et quia talis est candorum ac lucium corporearū omnium, etiam est maximus. Ibi enim, ratio dicit, esse candorem maximum, ubi nihil est nigroris. Candor igitur in Sole, est simplicissimus. Ideoq; fulgentissimus. ita ut fulgentior, non videatur esse posse.

Itaq; candor, & fulgor non solum ut diximus in solis superficie apparet. Sed in intimo quoq; solis corpore, eum esse ratio suadet. Nisi enim fulgor in intimo solis esset, sol, totus, lux non esset. & nigrorem haberet intus. Qui nigror, a candore necessario, vel seiunctus esset, vel ei coniunctus. Si seiunctus esse dicatur, vel interstitium aliquod, vel terminus in-

ter eos intercederet. Interstitium omne æterni est corporis. At solem, nec sensus indicat, nec ratio ostendit, ex suo, & alieno corpore, esse conflatum. Terminus vero, quales in luna conspiciamus plures, in sole visus est nunquam. Neq; eo quo minus splenduit tempore Iustiniani. nec quando eclipsim patitur. Nec sensus igitur, nec ratio ostendit in sole candorem esse a nigrore villo separatum. At neq; coniunctos esse indicant. neq; commistos, neq; foris, neq; intus contemperatos. Nullus ergo nigror, vel apparet, vel est in sole. Ergo sol totus est candor. Ergo, & foris ei candor est. & intus. & qui foris apparet candor, idem est cum eo candore, qui solis viscera, & tota, & omnia replet. Et eadem lux interior est soli, & exterior. Imò, quod ex his rationibus colligitur; sol & candor, & fulgor, & lux, nimirum corporea, & corpori innata, vna eademq; sunt res. Neq; exterior, (quod quidam voluerunt) imago est interioris. Neq; interior font est exterioris. sed vnum & idem sunt reipsa; partibus tantum sui, & locis dissita.

De astrorum vero luce; forte non est ita sentiendum. Namq; est ab Astronomis obseruatum, de tanto stellarum numero, quinque esse nebulosas. obscuras nouem. Habent ergo hæc, nigroris in se non parum. sicuti & luna. Reliquas vero, quæ clare lucent, eiusdem sunt cum sole rationis. Nimirum vnaquæque, & stella est, & candor, & fulgor, & lux, vna eademq; res. Sed quia non omnes, eadem luce lucent; neq; eodem candore fulgent: sed lucibus inter se differunt inuicem, ut singularum lucēs, specie videantur a singulis aliarum lucibus distare: necesse est in lucibus earum nigrorem aliquem, aut colorem alium esse admistum. minore & maiore copia prout lucium claritas, vel maior est, vel minor. Aliæ, quæ clarissimæ visuntur, ut Venus, ut Sirius, ut Spica, ut aliæ quæ primæ dicuntur esse magnitudinis, & quæ ad polum Antarcticum, ex neotericorum navigationibus, fulgentissimæ omnium, crucis figuram formant, nullum nigrorem, neq; intra, neq; extra habere est necesse. Sed de hac lucium syderearum differētia suo loco agetur postea. De luce ergo corporea, cœlestiq; . (Nam de ignea suo loco) hæc nobis dicta sunt. Quæ, ni fallimur, neque veteres, neque neoterici ulli philosophi, aut attemptarunt, aut attigerunt; rei lucentissimæ, nimia, uti remur, deterriti obscuritate.

FINIS PRIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER SECVNDVS.

DE DIAPHANO.

TRIVM generum corpora, in vniuerso esse diximus, Lucida, Diaphana, & Opaca. Lucida ea esse, quæ lucem habent ingentem & perpetuo sibi hærentē. Lucida enim omnia a luce sunt, & nominantur. Sed addidere optici, lucida corpora ea esse, quæ sunt sui luminis diffusiva. Quod sicuti optime dixerunt, ita lucem eis esse innatam videntur esse oblitī. Integra ergo lucidorum corporum fuerit definitio. Lucida corpora esse quæ innatam habent lucem, ex qua lumen diffunditur. At quæ in loca, & quo versum, lumen hoc diffunditur?

In corpora generis secundi, & generis etiā tertij, diaphana, & opaca, & in lucida quoque generis primi. Sed in omnia proprio quodam modo; & conditione non eadem in omnia. Ad opaca enim & lucida, non peruenit lucidorum lumen, nisi prius trāseat per diaphana. & postquā eō peruenit, diuersos in vtroque edit effectus. De quibus locis suis. Nunc de Diaphanis. Optici iidem, Corpus diaphanum esse, per quod luminī est transitus, diffinire. Opacum vero, per quod luminī non est transitus. Recte quidē hæc. Sed nos planius in hunc modum. Lucida & opaca corpora inter se cōtraria esse asserimus. Diaphana vero inter hæc extrema esse media. Hæc diuersitas in eo cōsistit, vt sicuti lucida corpora illa, sol, astra, ignis, lucem sibi inexistētē habent, vel lux ipsa corporea sunt, ita opaca corpora, sui natura sunt tenebricosa. & sicut lucida a luce sua, lumen diffundunt. ita opaca ab obscuritate innata, tenebras extra se effundunt. Diffundunt ergo vtrāq; extra se, veluti germina quædam sua, & suarum naturarum, quasi testimonia, lucida lumen, opaca tenebras. Diffusio autē vtriusq; in vna sit diaphana. Quæ nec lucida sunt, nec opaca. Inter hæc vero extrema veluti mediū posita diaphana, vtriusq; extremi germina in se recipiunt per vices, æque tenebras ac lumina. Tria

specie fuerunt lucida, sol, stellæ, ignis, vniuersa participatione: Ignea. Tria specie sunt, & opaca, luna, nubes, terra. & quartū participatione terrea. Totidem sunt, & diaphana, æther, aer, aqua. & quæ hanc participant, aquea. De lucidis, & luce iam est actum. De opacis postea: Nunc de diaphanis, breuibus agamus.

Diaphana Græco nomine, dicta sunt hæc corpora, quoniam διαφανές transparent. ita vt per ea lux cernatur, & lumen, & colores; & visus etiam per ea transeat. Ideoq; Latinis, & transparentia, & trāspicua, & perspicua, a meliore officio sunt appellata, lucis inquam & luminis vehendi, atq; oculis representandi. Nā non minus, quam lucē & lumen, tenebras, atq; obscuritatem, & vehunt & representant. Sed de his suo loco, nunc meliora. Dubia res apud veteres, nec minus posteris seculis, an diaphana corpora per se essent luminosa, vel per se essent obscura. & tertio dubio, an per se sub visum caderent: & per se essent visibilia æther, aer, aqua. Quæstiones sane, non faciles solutæ. Peripati magister docuit lumen esse energiā, & entelechiam diaphani. Vtrāq; hæc voces, solent illi essentialē formā significare. Si id ita esset, lumē esset diaphani forma essentialis. At singulis diebus, & singulis sæpe horis, aer & aqua, vmbres, tenebrisq; obruuntur. lumenq; amittunt, prorsus. Quod esse talibus nullis formis accidit, vt & adueniāt, & recedant, & etiā reuertantur. Si vero energia hæc ad visum referatur, vt sine eo, visibilia nō cernantur, & cum eo cernantur rursus, verū forte id fuerit, quo ad colores, qui lumine in diaphano existēte, cōspiciuntur, atq; ita per lumen diaphanū, coloribus & visui fieret diaphanum, nō autē per se in sui naturā consideratum, lumen est diaphani energia vel actus essentialis. Nō ergo nos docuit, aut quid lumen esset, aut quid sit diaphanum. Sin vero e contra, diaphana per se essent, & essentialiter obscura, lumen recipere nequirēt; perpetuo namq; tenebris obsiderentur. Diaphana ergo, non sunt sui natura vel

vel luminosa, vel tenebricosa. Verum cum & lumen, & tenebras, æque in se suscipiant, media quadam prædita esse natura est necesse. Vtrum autem diaphana sui natura, per se sint visibilia, maior forte fuerit difficultas. Namque si verum sit, quod Peripati pater scripsit, colorem esse primum visile. & color sit diaphani terminus, poterunt diaphana videri, esse visibilia. Sed triplici hac in re, vir a suis tam adoratus, labitur errore. Neque enim color est primum visile. Neque color est terminus diaphani. Et præter colores, lux, & lumen & contrariæ tenebræ, & vmbæ, sunt visibiles. Vmbas enim ferè semper cernimus, tenebras sæpe. Eas enim cognoscimus, quod nemo negat. sensu tamen non alio quàm visu, quod omnes fatentur. Visiles ergo, & tenebræ sunt & vmbæ. colores tamen non sunt, neque visuntur per colores. Imò e contra, colores per tenebras non visuntur. Lucem autem esse visilem, quis dubitet? quando & in lumine, & per tenebras cernitur. Neque color est, diaphani ætheris, vel aeris, vel aquæ terminus. quæ sui natura quatenus diaphana dicuntur, sunt interminata. Neque color est primum visile, quia per se non est visilis. Per vmbas enim densiores, per tenebras etiam cerneretur, sicuti lux. At in tenebris color non videtur. Non est ergo color primum visile. Neque est visile per se. quando non nisi per lumen visitur. & luminis beneficio visilis redditur. sicuti obscuritatis maleficio redditur inuisibilis. Sed hunc in philosophia errorum omnium patrem, omittamus.

Primum visile est lux, quando etiam per tenebras, quæ alia oculunt, videtur, & stellæ, & ignes. Secundum visile, lucis proles, radij sunt. Tertium, radiorum proles lumen. Quartum colores laminis progenies. Quintum vmbæ. Sextum obscuritas. Septimum tenebræ. Hæc postrema tria, per se visuntur, longe prius, quàm colores, qui non nisi in lumine visuntur, & per lumen. Non sunt ergo per se visiles colores, nec primo, sed per aliud, ut qui in vmbra etiam visuntur, non tamen in tenebris visuntur.

Alia illa quæstio. Sunt ne diaphana sui natura visibilia? Si sui natura viderentur, vel luces essent, vel radij, vel lumen, vel vmbæ, vel obscuritates, vel tenebræ, vel horum aliquid haberent innatum. At horum nihil sunt. Neque horum quicquam innatum habent. Visilia ergo per se non sunt. At vtrum per horum aliquid sunt visilia? Visitur ne æther? Cernitur ne aer, vel aqua? Si lumine videtur, non per se videtur. Si in lumine cernuntur, sui natura non cernuntur. At si lumen per se non videtur, neque diaphana per se visuntur. Lumen autem per se

non cerni, indicio adducunt, quod in aere non discernatur. In terra, in pariete, opacis omnibus cernatur. Si hoc ita sit, lumen per se non videbitur. At in æthere, visitur, quia semper apparet luminosus. In aqua quoque visitur, in crystallis, vitrisque visitur. Cur ergo & in aere non visatur, quado & aerè, sicuti & æthera & aquam, & aquea reddat illuminata, & opaca illustret? Visitur quidè in his omnibus lumen. Verum in opacis discernitur magis, quia in eo multiplicatur repercussu. An vero aer, quado est lumine plenus, per lumen visitur, non visitur per tenebras? Siue potius aer, neque illuminatus cernitur; sed lumen in aere visitur, siue aer in lumine? Potius enim videri possit, aer esse in lumine, quàm lumen in aere, quando quod maius atque amplius est, loci ratione obtineret: minus vero & angustius, qualis aer est, locati uices tenet. At longe quàm aer, lumen amplius est. æthera enim implet, & aquam, quæ aeres non sunt, & aerè continent. Opacam etià lumen ambit Lunam, terramque, & nubes operit. & intra eas non raro penetrat. Quid ergo, siue sit in aere lumen, siue sit in lumine aer, dicendum ne erit, aerem videri? Per se quidem cerni non uidetur, quoniam dum sine lumine est, non uidetur. si uidetur illuminatus, non per se, sed videbitur per lumen. Si visibilis per se esset, cerneretur, sicuti lux, etiam in obscuro. An vero aer, sicuti color est qui in tenebris non cernitur, cernitur in lumine? Et eò deuoluetur quæstio hæc, ut iuxta Stratonis physici sententiam dicatur, aerem, & aquam, & terram natura esse alba, quia simplicia sint corpora? & ut colorata sunt cernantur, quamuis non nisi illuminata? At alba quæ reuera sunt, quamuis non in tenebris, in obscuro tamen visuntur, colores alij non visuntur. Aer & aqua, si alba essent, in obscuro cernerentur. At non cernuntur. Non sunt ergo alba. Si non alba sunt reuera, num saltem album sit eorum *οἶον χρώμα*, ueluti color? Si ita esset in eis albedo, ueluti color, eandem cum lumine haberet proportionem. At lumen, & conspici uidetur, & in causa esse, ut alia conspiciantur. Albedo hæc, neque conspicitur in diaphanis, neque in causa est, cur uel ipsa diaphana, uel alia per ipsa conspiciantur. Non ergo albedo, in diaphanis, uel color est, uel tamquàm color. Cum ergo aer colorè non habeat, neque lucidum corpus sit, nec tenebrosum, non uidetur posse per se videri, neque esse visibilis. An uerò, eodè modo alia diaphana non sunt per se visibilia? Sane æther, nequaquàm est cōspiciuus. Sed huius rei, duplex potest esse ratio. quia scilicet, & procul est a nobis; & quia ab aere occultitur. His addatur, ratio tertia quia sit maxime, & raritatis, & tenuitatis. Quibus, cum minus credatur præ-

ditus esse aer, & aer non cernitur, multo minus cerneretur æther. Quid ergo illud est, quod oculis clara die in cœlum sublatis, fornicis instar cōspici videtur, cœrulei coloris, aer ne ille est, an æther? Cœruleus quidem color, inter nigricantes vti postea apparebit est numerandus. At nigror re vera omnis est ab opaco: in æthere vero nulla est opacitas, vt ab ea cyaneus ille color esse, possit dici. Quis ergo ibi apparet? An aeris profunditas, eam reddit apparentiam? Ita videtur. vt scilicet in magna distantia, ob multarum sui partium interiectionem, ac mutuā subitionem, opacitatis aliquasumat vices. Hoc enim proprii muneris habet aer, vt longo sui interuallo res etiam coloratas, & bene visiles, & in claro lumine obtegat, sano etiam atq; acuto visui. vt illę nempe minimę cernantur, & ipse appareat vmbrosior. Hęc vtraq; opaci corporis sunt propria, non autē diaphani. Partes ergo aeris multę, quamuis omnes, lumine æquę collustrentur, inter obiectum, & visum interpositę, veluti densitatem quandam induunt: Atq; ideo in perspicuo corpore contra sui naturam, opacitatē aliquā efficientes cœruleum illum, vel cyaneum colorem representant. Cur autem in fornicis modum visitur? Quia circumquaq; ab æquali interuallo, oculos nostros incurrunt quasi in centrum, partes illę aeris omnes, opacitatem eam referentes. Hanc ob causam opacitatem in aere efformari, ob partium videlicet multiplicationē & subitionem testimonio sunt diaphana omnia, quę nobis sunt prę manibus. Nā si quis duo, vel vitra, vel crytalla, vnum alteri superponat, opaciora efficiētur ambo. Luminis enim penetrationi, ac pertrāsitioni pręcludunt viam, magis quam prius. quando vna tantum erant. Si tertia vel quarta adiunges, opacantur etiam magis. Et quanto plura superposueris, tanto effeceris opaciora. ita vt tandem, & lumini negent transitum, & visui, & colori. Omnium ergo diaphanorum, eadē hac in re est natura, vt partium multiplicatione ac subitione, opacitatem vel sentiant, vel efficiant. Nam maria quoq; idem patiuntur, si vera, vrinatores vnionum, in orbe nouo referunt: Solis radios, non nisi, ad certam profunditatem, fundum illustrare. Vbi altius sit mare, nō illuminari. Quin statim aqua, in vitreo vase paruo, lumini ac visui dat transitum liberiores, quā si maius vas fuerit. In lacubus quoq; ac fluminibus, etiam si limpidissima sit aqua, minus, quā sunt in fundo visu percipimus, si alta, quā si breuior alicubi fuerit aqua eadem. Magno ergo interuallo, limpidissima diaphana vel opacitatis rationē subeunt, vel reapse redduntur opaca. Ita vt & visum rerū adimant, & lumini transitum pręcludant. An

vero æther, & ipse sit huius modi, nec negauerim, nec affirmauerim. Tam enim a nobis procul positus est, vt visus noster, eō non pertingat. Satis illud cōstat, stellarum luces, a nobis per tenebras etiam cerni, & lumina Veneris & Lunę, vsq; ad terram peruenire; aere lumine solis apud nos vacuo. An vero, eadem ætheris, vel profunditas, vel opacatio, luces stellarum infra sextam magnitudinem, nobis occultet, in incerto est. Nulla enim orbium, (si orbes sunt) opacitas sui dat sensum. Vel etiam potius aeris est ea opacitas, quę nobis visum stellarum æstate adimit, quę hyeme, noctibus serenis, infinitę ferē numero visuntur? Vel vaporum id vitium est, qui aerem implēt, & visus nostro se se opponunt. hieme vero liberum aerē relinquunt, cum nulli ob pororū, terrę frigore constipationem, attolluntur. Quid ergo concludendum? Omnia ne diaphana sunt inuisilia? an vero visilia? Et si visilia sunt, per se ne, an per accidens sunt visilia? An vero pars eorum visibilis est? pars alia inuisibilis? Omnia quidem in tenebris, in obscuro, in vmbra densiore, inuisilia sunt, in vmbra vero clariore ac lumine, visilis est eorum pars, vitra atque crytalla. Idque quia solida sunt, soliditas autem omnis est a terra. Terra autem omnis colorata? Pars vero alia inuisibilis æther, & aer, luce carentes. Aqua vero, inter duo illa & duo hęc, medium quoddam videtur esse. Inuisibilis videretur esse, nisi fundum cui supernatant mare, lacus, flumina, subesset. Ex cuius repercussu, indicaret, ibi aquam esse. Visilis vero etiam videtur aqua esse, quoniam vrinantes, & infra se fundum versus: & supra se versus aerē, vident aquā. Quod & nos pueri, sumus experti sæpe. Sed & nocte obscura, aqua videtur conspici, vbi remi, & remo nauis eam secant. Innumeras enim veluti stellulas lucentes excitant per aquam, & in superficie, & sub ea cursitantes, & salientes. perq; eas, & circa eas aqua conspicitur, commota. At hęc non indicant aquam per se visilem esse. Non enim nisi luciditatis illius appositum, ac comparatione videtur cerni. Per accidens ergo cernitur. Per se etiam cerni videtur, ea quę vrinantibus superstat. Cernitur enim, non contra opacum, ut inferior contra fundum, sed contra diaphanum aera, eumq; illuminatum. Et guttę imbrum, contra partem aeris serenam per se visuntur. Est ergo aqua, & per se visibilis, & per accidens. Vitra, & crytalla, quia cum duritie ac densitate, opacitate quadam sint induta, per se inuisilia sunt. Aer autem & æther, in dubio adhuc sunt, an omnino inuisilia sunt. De aere quidem ita uidetur statuendum. Quia propē nos positus cerni ac discerni non uidetur,

Aer cernitur
per se
& per acci-
dens.

videtur, eum per se esse inuisibilem. Et si in fornice illa cœrulea cerni, dicatur procul posita, non nisi procul cerni dicetur. Idq; per accidens, quando non locis omnibus conspicitur. Non est autem mirum, aerem atq; alia diaphana, ab opacitate libera, non cerni. Sensio enim nisi rerum a sentiente diuersarum est. Aer vero diaphanus est, & cornea oculi diaphana. humores eius tres, aqueus, crystallinus, & vitreus diaphani omnes sunt; eiusdemq; cum aqua, crystallo, vitro, & naturæ & diaphanitatis. Non ergo, quæ intra sunt, ea quæ extra sunt, sibi similia, sentient, nisi hæc diuersitatem aliquam aquirant.

De æthere vero nihil dixerimus. Altitudine enim sua, & sensum fugit, & iudicium. Spiritus enim, per quem anima videt, æthereus & ipse est, & ideo diaphanus. simile ergo sibi non sentiet. & nisi altra luce sua se proderent, sensus, nihil ibi esse, cognosceret. Diaphana ergo sui natura, inuisilia sunt, ea nimirum quæ sunt rariora. Quæ vero densiora sunt, ut aqua & aquea, sunt quidem visilia, quia visus & ea densitate refrangitur, & opacitatis aliquid in se habent. Illud questioni aeris addamus. Quando in lumine tingitur coloribus, viridi, rubeo, croceo, alijs, visilis ne tunc ipse sit an colores tantum in eo visantur? Si colores tantum, ipse sicuti erat sui natura, inuisilis remanet. Si per colores ipse quoq; visitur, non per se, sed per eos videbitur. atq; ideo per accidens cerneretur. Species autem, rerum obiectarum quas visiles quidem, sed intentionales vocant, si in aere sunt, & non forte in lumine, visiles illæ quidem, sed per eas aer, nequaquam cernitur. Et si cerneretur, per accidens cerneretur, quando non suis, sed illarum vitibus conspiceretur. At vero, non in aere illæ sunt, sed in lumine, in cognata, scilicet re potius, quam in aliena. Colores enim omnes lucis sunt progenies, sicuti & lumen. A cognata ergo re, facillime excitantur. In eamq; insiliunt lætæ, uti per eam visantur. Ab eaq; lætanter recipiuntur, ut non torpeant, sed suum munus obeant, visioniq; se se exponant. Et si quis eas in aere esse dicat, non quidem id negabimus nos, sed aiemus per accidens eas ibi esse: quia in aere lumen sit, vel aer in lumine. In quo lumine ipsæ sunt primo. Idq; indicio patefieri, quia in aere si lumen absit, non videantur. si adsit illico, adsunt & illæ, ipsiq; miscentur, ut & propè, & quadam tenus pro-

Aercolo-
ratus an
cerna-
tur.

Species
in aere.

cul conspiciantur. Quid vero in causa est, ut & vitra, & crysalla, & aqua, quasi specula quædam essent, speciem visilem referant ac reflectant. Corydon enim ille, Nuper se in litore viderat, dum placidum ventis staret, mare. Neque id solum, sed eas species reddunt viciniore; quamvis de longè veniant. Quales etiam, stellarum species faciunt, dum eas nobis prope positas ostendunt. Id quidem inde fieri credam, quod reflexio ea, non ab ipso diaphano per se fiat, quamvis illuminato. Sed quoniam ab opaco, quod aquæ subest, quodq; speciei illi, sicuti & lumini, non dat in se transitum, speciem, sicuti & lumen a se reijciat. Illa reiecta, a reijciente refugit, ex eo tamen non exit. Atq; ita in sublimi suspensam se se ostendat. Idq; clarissime apparet in pelui aqua pleno. Nam species quæ in fundo ab opaco redditur, sublimior visitur, & ferè in superficie. Stellarum autem species vicina eadem ratione apparet, quia in tenebris, quæ opacitatis terræ sunt proles, a terra reflexa sistitur, ac vicina visitur. Idem, eadem ratione fit in vitris; atq; crystallis, quæ quamquam diaphana sui natura sint, opacitate tamen uti ostendimus non carent. A qua species relata ad superficiem diaphani, quod in eis est aduolat, ibiq; se se ostendat. Quæ res & in speculis, ea ipsa ratione euenit. Composita enim sunt, ex diaphano atq; opaco. Ab hoc species resilit, in illo apparet. Quæ si in aere, eodem pacto dum est in lumine, oculis occurrit, a partium multiplicatione, quæ densitatē & opacitatem inducunt reiecta, in lumine quod in aere est, se se ostendit. In quo lumine & in speculis, & in vitris, & in crystallis, & in aqua, quasi in suo solo læta sedet. eo abeunte, tristis emoritur. Concludamus, diaphana corpora, æthera, aerē, Conclu-
aquam, aquea sui natura esse media, inter lucifio.
da & opaca. Vtrorumq; horum proles, lumen & tenebras, eque recipere. Et quæ ab his, vel proueniunt, vel pendent omnia. Æthera & aerem non esse per se visilia. Aquea crysalla & vitra per se esse visilia, non quatenus diaphana, sed quatenus opacitatis cuiusdam sunt participia. A quam vero & per se inuisilem, quæ est diaphana. & per se visilem qua opacitatem includit. Quatuor hæc, aerem minus, aquam magis, crysalla etiam magis, vitra quoque magis, multitudine partium atque earundem subitione opacescere. Eaq; opacitare, & colores, & species in lumine edere, atq; ostentare.

FINIS SECVNDI LIBRI.

FRAN-

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBERTERTIVS.

DE RADIIS.

SI quis in solis candorem illum, quem lucem appellamus oculos intēdat, lucem aliam ueluti secundam ex ea conspiciet emicare. Aliā inquā a sole, ac solis luce, quasi propaginem. Quā ab ea quidem oritur, ab ea tamen non diuellitur. Inde quidem diffunditur, inde tamen non effunditur. Radici namq; suæ ac matri semper hæret. Germina, ramosq; a radice propagat. Qui ab ea, & ortum habent, & propagantur, & nutriuntur, & augentur, & conseruantur. Lux illa prima candidissima est. Candida est, & secunda hæc. Similis quidem primæ: a prima tamen dissimilis. Candore enim & fulgore, gradu est inferiore. Omne enim producens, præstantius est producto. Productum tamen semper simile est producenti. Prima illa lux unica est, & una, & in orbem acta. Secunda hæc multiplex, in ramos quasi & lineas innumerabiles diffusa. Et illas quidem non longas tantum, sed & latiusculas, & in acutum abeuntes, & in conum desinentes. Easq; non nisi ortu iunctas, in progressu uero, interuallo distantes, minore quidem primò, deinde maiore. Atque hoc in causa fuit, ut optici: Radium, lineam esse luminosam definierint. siue radium esse, illuminationem per lineam rectam. Radios namq; Latini nominarunt, quos Græci dixerunt ακτίνες. & radiationem, linearum talium extensionem & projectionem ακτινοβολίαν. Cognouerunt enim & hi, & illi, quamuis multi philosophantium non distinxerint, quod patet oculis, radios longere aliam esse a lumine. Vt pote, ubi esset radius, ibi necessario esse & lumen. Non tamen conuerti, ut ubi lumen sit, ibi etiam esse radium. Inter enim radiorum interualla illa quæ diximus, radij non sunt, lumen tamen ea replet omnia, & tota. Et radius quidem est lux secunda, a prima luce exiliens in rectum & in acutum. In rectum inquā & in acu-

tum, sed non in lineam, ut optici. verum in pyramidem seu conum. Ita ut nostra sententia, Radius sit, fulgor a luce in conum promicans. & quasi lux secunda, a prima in eam figuram conformata. Lumen autem est lux tertia, tum a prima, tum a secunda emanans non in rectum progrediens, neq; in acutum finies. Circa radios namq; circumuoluitur, & inter radios semper plus distantes, omnem implet locum. Radiorum ergo prius contemplationem aggrediamur.

Radios itaq; si quis nō nouit, aut a lumine differre eos non credit. (quam rem Peripatetus, nec animaduertit, nec distinxit) si modo lippis non sit oculis, solem intueatur. & si totum nequeat, manu aut tabella opposita aspiciat dimidium, profecto conos fulgoris, quos diximus ab eo profluere conspiciet rectissimos, longissimosque, candidissimos, rutilantissimosque. aliquando a medio etiam flauescetes; in radice simul iunctos, in progressu semper distantiores.

Similibus radijs stellas quoq; radiare est necesse. quoniam noctu, serenoq; cælo, radiationē earum quadam tenus uidemus. Micant enim, & radios a se promunt, quāuis breues, & a se non multum digressos. Quod & in flāmis nostratibus, & ignitis anthracibus perspicimus; si noctu, nec propē, nec procul nimis, sint a nobis positæ. Stellarum enim instar micant; & quamuis sursum sint flammæ erectæ, in orbem tamen quasi coactæ apparent radijs coronatæ, & stellæ figuram representant. Anthraces quoq; præsertim quādo sensim extinguuntur, si aliquantulum ab eis distemus, in stellam postremo apparent conformari. Sed lucernarum & candelarum euidentiores radij cernet is, longissimos & subtilissimos, si conuiuentibus oculis eas aspiciat; ab eis circumquaq; emicare intuebitur. Lucis ergo progenies radij cuncti sunt, quæcumq; lux ea sit, siue solis, siue astrorum, siue nostratium igniū, flāmarumq;. A cunctis enim hisce lucibus, sui

Radius
quid.
Lumen
quid.

sui radij emicant, tanquam lucis cuiusq; fons pulcherrimus. Suntq; ipsi lux secunda, & cum sua luce prima naturæ eiusdem. Sed quoniam solis radij, supra radios alios omnes sunt evidentissimi, fulgidissimiq; de solaribus radijs sermonem philosophando prosequamur, pro certo habentes, aliarum lucium radios, eiusdē esse, non solum cum sua luce, sed cum solaribus etiam naturæ essentiaq; . quod postea patefceret. Verum quia lucem omnem, docuimus esse substantiam, de radijs, lucis prole quid dicendum? substantiæ ne erunt, an accidentia? an species tantum, & imagines primæ lucis, & res vti vocant intentionales? Sunt quidem radij lucis primæ imagines & simulacra. non tamen vti species intentionales. Quandoquidem & per se lucent, & lumen emittunt, & formantur, & emicant, & calent, & calefaciunt. Quæ opera intentionalium non sunt, sed realium entium. Neq; sunt accidentia.

Radij an
accidentia.

Nulli enim alienæ rei accidunt. Neq; a fonte abesse, aut ei adesse iterum querent; Quæ natura est accidentium. A luce, ac sole discedunt nunquam, luci, soli q; semper adsunt. Neq; eos lux & sol, non prodere potest; neq; ipsi a sole nõ procedere. Accidentia ergo luci ac soli, radij non sunt, sicuti nec filij sunt accidentia matri. Et si his accidentia non sunt, cui nam alij subiecto, vt accidentia inhærebunt cum nulli alij, præter quàm productrici luci inhæreant? Diaphano ne, quod penetrant quidem & permeant, non tamen in eo, vel sustinentur, vel figuntur. An vero opaco, in quod per diaphanum incidunt? Sane vtriq; & diaphano & opaco accidere videtur. quoniam vtrique adsunt aliquando; & ab vtroque etiam aliquando absunt. Sed quoniam in opaco non incidunt, neque ei accidunt, aut ad id accedunt nisi prius per diaphanum transeant, de eorum in diaphanum accessione prius disputemus. Diaphana esse docuimus,

Radij in
diaphana.

æthera, æra, aquam, aquea. Radij stellarum, radij q; solis in æthere semper sunt, æthera continuè illustrant, ab æthere exeunt numquam. Ætheri ergo accedunt numquam. Accidunt ergo ei numquam. Radij ergo superi ætheris, & in æthere non sunt accidentia. Quod ætheri non sunt, erunt ne aeri? Id videtur. Aer namq; vbi nulli adsunt radij, obscurus est. Radijs accedentibus, fit luminosus. Radij ergo, quoniam ex ære sæpe exeunt, ærem quoq; ineunt sæpe. sicuti ad eum accedunt, & ab eo recedunt, ita ei erunt accidentia. Id ipsum & in aqua, & in aqueis contingit. His ergo radij erunt accidentia. At qualia nam eis erunt accidentia? vt qualitas forte? vt color? quod Peripati pater dixit. Verum qualitas ita subiecto inditur: color ita ei

infigitur, vt si a subiecto aufertantur, subiectum dent corruptioni. At radiorum abitio ab ære, ab aqua, ab aqueis, ærem, aquam, & aquea non corrumpunt. At qualitas & color corrupto subiecto, & ipsa corrumpuntur.

Radij vero, nec ipsi ab ære, ab aqua, ab aqueis patiuntur quicquam, aut corrumpuntur, vel accedentes, vel recedentes. Neque ipsi ærem, vel aquam, vel aquea corrumpunt. Neque hæc propria radijs subiecta sunt. Neque radij in his vti in proprio sunt subiecto. Non sunt ergo radij diaphanorum corporum, aut qualitas, aut color. At neq; sunt eorum qualitas: neque relatio, neque actio, neque passio, neque tempus, neque locus, neque situs: neque ea habent ipsi: neque ab eis habentur. Nullo ergo de genere, radij sunt diaphanis accidentia. Verum non hoc forte est in questione: Num quia alicui accedunt, & ab eo recedunt, sint ei accidentia? Quandoquidem hoc modo, & substantiæ ipsæ primæ, ita alicui accedunt & recedunt inde. Veluti nos, qui & Dalmatiz, & Græciæ, & Asiæ, & Italiæ, & Galliæ, & Hispaniæ aliquando accessimus; & ab eis abcessimus: neque tamen de substantia, in accidens sumus conuersi. Sed quærendum fuerit, an radij natura sua & essentia, de accidentium genere sint aliquo? An scilicet vt sint, necesse habeant sustentaculo quopiam, ac fulcimento cui innitantur, & in eo ita hæreant, vt eo subtracto ipsi pereant, & in nihilum abeant.

Si res hæc recte perpendatur, non videntur radij subiecto villo egere vt consistent, aut existant. Namq; si villo egerent, cognato sibi potius, quàm alieno egerent. Et si hoc egerent, æreo, aqueoue non egerent. Cur ergo & in æra descendunt, & in aquam, in non propria scilicet subiecta? Si æthere solo proprio sustinentur, his alijs non proprijs sustineri nequeunt. His ergo alijs vt sint, nequaquam indigent. Si ergo neque his egent vt sint, neq; eis sustinentur, & in his tamen sunt quotidie, nulla eorum ope in eis sunt. sed per se sunt in eis, & suis viribus in eis consistent. Ergo ær, & aqua, aquea, radiorum non sunt subiectum. Radij ergo & subiecto carent, & subiecto nullo indigent. Per se ergo stant, & per se sunt, & per se procul a luce, a soleque existunt. & per se consistent; & potius ær, aqua, aquea illis adsunt, & ab eis absunt, & sunt radijs accidentia verius, quàm radij, aut accidentia ipsis sint, aut per se sint accidentia. Nullo igitur modo radij sunt accidentia. Quid ergo, substantiæ ne erunt? Si subiecto non egent, vt sint, & per se substant & extant, & existunt, cui dubium eos substantias esse?

At

At cuius modi substantia? materia ne? an vero forma? an ex his composita utrisque? Composita substantia si essent, materiam haberent. Eamque vel sibi propriam, vel cum alijs communem. At propriam nullam habent. neque ullam cum alijs communem. Permeant namque eum æthera, quo Venus, & Mercurius, & Luna regnant: eorum tamen nullis immanent. Nam per ipsos in aera trāseunt sub luna proxime positum, seu is siccus & calidus sit, seu calidus & humidus. Neque tamen in eis restant. Inde in mediam aeris regionem perueniunt, non tamen in eo remanent. Ad infimum descendunt, neque ibi mansionem faciunt. Sed ex eo in aquas, in flumina in lacus, atque in maria incidunt, eaque omnia, sicuti & supera transuerberant. & ut in superis, ita in inferis non permanent. Si solida corpora, crystallæ, vitra, similiaque inuadunt, eodem quo alia modo permeant. neque tamen ea pro materia sibi deligunt. De tot ergo materijs, solidis, fluidis, liquidis, tenuibus, nullam sibi propriam faciunt, nulli communi insistent. Materiam ergo nullam habent. Neque ipsi, harum, rei ulli materia fiunt. Neque ergo compositi ex materia & forma sunt. Neque materia ipsi sunt, rei ulli. Ergo neque materia sunt, neque compositum. & substantia tamen sunt. Quid ergo, forma ne sola erunt? At si forma sola sunt, corpus nequaquam fuerint, neque substantia vlla talis, qualia sunt corpora. At rursus alio modo radij esse videntur corpora. Longi enim sunt & lati, & pyramis, & conus. Ergo trine sunt dimensæ. Corpus ergo radij sunt. Flecti quoque dicuntur, & frangi, & resilire, a planis superficiebus. Hæc autem corporum esse proprietates, concedunt omnes. Corpora ergo radij sunt. Sed corpora, non elementalia, non antitypa. nec quale corpus spacium est. Sed corpora sunt, spacio quidem densiora, rariora tamen rarissimis, æreo, æthereoque; soleque; ipso, si sol æthereus sit, etiam puriora. si sol lucis suæ sit materia, radij autem sint immateriales prorsus. Sol quoque motum suum, non nisi tempore peragit: radij vero, per hæmispherium totum momento porriguntur. At quo modo corpora sunt, si momento peruolant; motus autem corporum omnium sit in tempore? Quo modo etiam corpora sunt, si æthera, si aerem, si aqua, si aquea penetrant? An ergo corporum dabitur penetratio? Non dabitur, crassis & elementalibus, neque forte æthereis; neque eis dabitur motus momentaneus, sed excellentioribus, cur non dentur, & momentaneus, & penetratio? Quamuis mens præcis, decantatisque; dogmatibus imbuta, non videatur id posse capere. Radij ergo, quia trinæ sunt dimensæ,

corpora equidem sunt. Quia vero & corpora penetrant densa, & id momento peragant, incorporei sunt; materia prorsus omni carentes. Carentes etiam motu, quando momentum, motus dici nequeat. Radij ergo, & corpora, & incorporei sunt, & substantiæ, & formæ simplices, non quales physiciæ, materia ut sint egentes. Neque formæ, quales diuinæ, penitus incorporeæ & immensæ. Sed mediæ inter utrasque. Cum physicis, quatenus corpora sunt communicantes, & cum diuinis, quatenus sunt immateriales. Formæ inquam radij sunt & corpora simul, nulla materia indigentes, a se & in se substantes, & se se ipsas sustinentes, a fonte tamen suo non discedentes. Quid ergo, tertium quoddam entium genus, nunc in lucem prodit, veteribus ignotum? Quis vero id verabit, si per naturam rei ipsius conceditur, quod veteres, vel non viderunt; vel viderunt negligenter? Ita autem se se rem habere, tum essentia radiorum, tum vires, tum actiones etiam ostendunt. Actiones ergo radiorum, proprietatesque singulas denuo perperdamus. ut colligere possimus, eos vel neutrum esse, vel utrumque. Quales enim entium singulorum sunt actiones, tales quoque eorum vires sunt, per quas actiones suas edunt. & quales vires cuiusque sunt tales quoque; essentias, ex quibus vires oriuntur, & quibus hærent, necesse est esse. Hoc itaque agamus primo.

Dixere, veterum, recentiumque; non pauci, a quolibet solis puncto radios proflire. Si radij, lineæ tantum sint, rectissime dictum esto. A punctis enim lineæ trahuntur. Si vero radij, lati etiam sunt, quomodo proflient a puncto? Sin vero profundi etiam sint, multo minus proflient a puncto. Cur non a tota lucis latitudine dicuntur emicare? Cur non etiam a lucis profunditate? Si de lunæ radijs quæstio poneretur, quæ non tota est lux, & quæ partibus quibusdam lucet, alijs est obscura, locum forte haberet dubitatio. Sed quoniam in sole lux tota vniformis est, a tota potius solis superficie emicabunt, quam a punctis. Non quidem ab vna cuncti parte, sed a proximis quisque; tanta, quantus ipse latitudine prima sua est. Ita ut qui radij, ambitum solis veluti coronant, ab ipsius ambitus partibus promanent.

Hæc ergo prima esto radiorum actio, ut a solis tota superficie promicent. Secunda, ut a toto solis profundo emergant. Dictum est namque, intus quoque; solis corpus totum esse lucem. Lucis autem naturale ac necessarium munus est, radios emittere. Ab vniuersis ergo solis partibus, particulisque; radios emanare, tum externis, tum internis est necesse. Quod in nostris flammis etiam videmus. quod totæ, intus, & extra, lux existit. Nec vlla earum exterior pars est, quæ interiorē, vel lucere imediat

impediat, vel radios suos mittere non sinat, quamvis fumidæ aliquādo visantur, & earum medium lycithus teneat. At in sole, nec fumus, nec lycithus est ullus. Emanant autem ab omnibus solis partibus radij, in tractus longissimos, ita tamen ut a sole numquam diuellantur. Neque ullum est temporis momētum quo non emanent. Neq; enim noctu, neq; in eclipsibus non emicant. In æthere solis radij numquam non fulgent. In aere fulgere numquā cessat qui a terræ umbra, vel a nubibus sit liber. Itaq; in eis nulla est radiorum notua, emanatio. nulla noua propagatio. In inferiore autem aere, & terram ambiente, tenebrisq; terræ, aut nubium umbris delitescētes, illico ac sol ex tenebris, aut umbra se se exerit, emicant radij, momēto locumq; prius obumbratum illuminant, & quasi sui multiplicacione, atq; amplificacione gaudentes qua qua versus se se effundunt, eiusq; effusionis finem nullum videntur facere: & veluti lasciuientes sisti nesciunt. Quo fit, ut vel hemisphærium totum, vel eius partem aliquā prius obscuram, sua in omnes partes diffusionē, impleant momento. & per eas quasi victores, ex sententia discurrunt saluuntq;, omniaq; momento penetrant. Nullam in partem magis, quam in aliam inclinant, in nullam torquentur. sed rectissimarum ad instar linearum rectissime procedunt. Alij in circulum circa solem, lucem eius coronantes, ab eoq; profusi in conum desinunt. At cur non omnes vel longitudine, vel latitudine sunt æquales, quando ab eadem luce, & æque in omnibus partibus vigēte, prodeunt?

Cur itidem ij, qui in ambitu, solem corona cingunt, conspiciuntur? Qui autem recta visum nostrum feriunt, non visuntur?

Secundæ huius rei, causa in promptu est. Quia luce sua nimia, spiritus visui lucem obruunt, ita, ut etiam non raro lædant. vnde factum proverbium. Excedens sensibile, sensum corrumpit. Prior illa difficilior quæstio, nisi dicatur, id non esse radiorum vitium; sed fieri aeris obscuritate aliqua intercedente, vel visionis nostræ debilitate. dum scilicet solem intueretur, candore illius hebetatur. Ut resumamus. Radij solis e luce sua semper emicant, tamquā lucēs aliæ prioris filæ, cæq; innumeræ, & candidissimæ semperq; æthera atque aera, vsque ad impedimenta opaca, repletos tenent. Opacitate vel lunæ, vel nubium, vel terræ ammotæ, illico, momento temporis vsque ad terram illi poriguntur.

Quid vsq; ad terram dico? Si terra perspicua esset, vniuersam eam, ut vitrum transuerberarent. Sed qui in eam non incidunt per aera, & lateribus terræ positum, ad cælos vsque

oppositos protenduntur. Stellarum vero ob longinquitatem, ignium ob imbecillitatem radij non tam longe porriguntur. præter eos, quos Venus ac Luna iaciunt. Astrorum reliquorum, atq; ignium, pro magnitudine, fulgoris copiam ostentant. Hinc lucium vires varæ, & procul magis, & procul minus radios proijciunt. Vnde facta sunt optice axiomata. Radios si a debili luce emicent, debiles & ipsos, esse. & tantum eos progredi, quantum lucis suæ vires iacere possint. Et quanto lux maior fuerit, & pro materia, ac copia validior, tanto radios longius diffundi, & tanto amplius illuminare. Tum etiam. Quanto, siderum, & ignium radij longius, se se propagant, tanto debiliores reddi: ita ut tandem vel in nitorem, vel in umbrationem finiant. Debilitati, in diaphano interminato, terminentur. Hoc præterea radij admirabile habent, ut immota luce, vnde emicant, & ipsi immoti permanent loco eodem. A quo nulla, vel propria, vel aliena vi, vel pelluntur, vel depelluntur. Nec loco opus habent vlllo, neque ipsi res inde pellunt, aut loco dimouent, neque ipsi a rebus loco dimouentur. Mota vero luce, ipsi vel eam sequuntur, vel ab ea trahuntur. Abeunte luce, abeunt & ipsi. Idq; momento. Moto diaphano, quod permeauerant, non sequuntur. Moto etiam opaco illuminato, in loco perstant. In quodcumq; diaphanum inciderint, siue tenue ut aer, siue fluidū ut aqua; siue solidum ut crystallum, momento eodem, penetrant, illuminant, permeant, implent. At id varijs modis. Nam si in rarum & vniforme incidant diaphanum, qualis æther est & aer, liberi, vniiformesq; & penetrant & permeant & in conos innumerabiles diffunduntur, & ad omnia diaphani puncta tum feruntur, tum latitudine ac longitudine sua, ea cuncta occupant: se seq; in singulis explicant, ut in omnibus cerni possint; non aliter ac flammæ in vniuerso, perque vniuersum aerem cōspiciuntur. Si vero in densius diaphanum, qualis aqua est incidant, debiliores fieri videntur. Quod & ex altis nantium puppibus spectatur. obscuriores nempe fieri, quo subeunt profundius. & testantur vrinātes ad fundum maris eos non vbiq; pertingere. Si vero in crystallum incidant, si crassa sint, vix videntur ea permeare. Sin autem in vitra hæc serratilia, quæ non admodum sint vniuniformia, pro varia eorum densitate, aut raritate varias etiam suas lucēs, per ea transfundunt. Quocumque vero ferantur, non nisi recti, rectaq; feruntur, & iter suum pertendere non cessant. Et quo usque recta ipsa diaphana subire possunt, motum suum non sistant, donec in obiectum incidunt, quod subire nequeant, & in quo vel frangant.

Cur radij
inæquales
sint?

frangantur, sparganturque id quasi horrentes refugiant, & ab eo resiliant. Hæc autem opaca corpora sunt quæ diximus, luna, nubes, terra, terreaque. Lunam quidem, & terrea non penetrant, nec permeant. Nubem vero si rara sit penetrant: si rarissima etiam permeant. Sed per eam partesque eius minutissimas, in particulas, & ipsi fracti, languidiusculi transeunt, & minus efficaces, minusque fulgentes. candore tamen suo, nubem candidam efficiunt. Densorem autem nubem, & quæ iam aquefcit, desuper penetrat, albamque reddunt: media vero, inferiorque, nigra permanet, & in pluias soluitur. Quod bis nobis contigit videre, in Cypri monte altissimo quem incolæ Trogodon appellant. & in Tarraconensi, in monte, quem vocant Serratum. Itaque nubem radij subeuntes, sicuti ipsi fulgoris suum illi communicant, ita vicissim ipsi opacitatis suæ indui aliquid videntur, eaque infici, atque scdari. Indeque in nubibus, & iris fit; & ipsæ varijs coloribus colorantur. & dum id agunt, & patiuntur, fiuntque a se alij, & ex æquo cum opacis tum agere tum pati, colorem quem nubibus induunt induere, sumereque ipsi ab eis videntur, & alijs colorari ipsi visuntur, tum nubium coloribus, tum etiam nostratibus, tum in opacis, tum in diaphanis corporibus.

Sæpe namque si diaphana sint colore infecta, ut vitra, radij ea pertranseuntes, eosdem colores, præter vnum nigrum secum ferunt. puniceum, viridem, croceum, rubeum, aliosque. quia lucis sunt progenies. Nigrum vero respuunt, atque horrent, quia luci contrariæ opacitatis est proles. Eos vero quos ferunt, in diaphano ostentant; in opaco vero quod ferunt, non ostentant.

Sed magno miraculo nobis illudere habent volupe. ut scilicet a fonte procul digressi in diaphano lasciuiantes, inter se confundi videri volunt. & iterum in opaco, distinctissimi apparere. Sed quis credat, rem incorpoream hanc, & corporeis nubibus immisceri, & corporeas qualitates etiam præter colores, alias secum vehere? Calorem nempe, & corporum passiones pati, & flecti & frangi, & resilire, & quasi retro agi. Sed de coloribus, & calore, suis locis exactius, nunc passionibus hæc peragamus. Eas veteres, & neotericos omnes tum philosophi, tum optici radijs accidere & cognouerunt & sunt fassi. Recentior vero quidam de Peripato, ea omnia negauit. Rationem addidit, quia hæc, corporum passiones sunt. radij vero, seu lumen ut ipse loquitur, (differentiam hanc quoque ignorans) corpora non sunt. Non possunt ergo ipsi, vel moueri, vel percutere, vel flecti, vel frangi, vel resilire. Sed id apparet tantum,

dum per hos actus, nouum lumen momento generatur, vel a lucido corpore, vel ab illuminato alio. Sed ratio hæc omnis tollitur, quia ostensum est iam a nobis, radios corpora esse conica, incorporea tamen & corporea simul. Itaque quatenus corpora sunt, corporum passiones pati eos, non est mirum. Quatenus vero incorporei sunt, id quod, vel agunt, vel patiuntur, momento id vel agere, vel pati. Dicimus igitur, sicuti corpora dura, vi aliqua impulsæ, si in corpora alia incidant quæ nec loco suo amouent, nec sibi in eis locum faciunt, vi eadem retro aguntur, ac resiliunt, vel integra, vel fracta. ita quoque radijs accidere. Si vero illa percussione sua, loco priore dimoueant percussa, sibi que locum ibi inueniant, motu inflexo eum occupant. Radij vero quia incorporea corpora sunt, & vi nulla, vel propria impelluntur, vel aliena; neque loco villo opus habent, neque corpora ipsi percutiunt, neque a corporibus percutiuntur ipsi: neque ab villo remouentur loco; neque alia locis suis dimouent: attamen & franguntur, & flectuntur, & a loco resiliunt, corpore locato minime dimoto. Id autem, ut plenè, & plenè intelligatur, ita distinguamus.

Omnis lux, in se lucet, & a se relucet. A luce & lucido, relucet radij: A radijs lumen; A lumine splendor. A splendore nitor, ut paulo post docebitur. Relucetia hæc omnis, per emissionem sui fulgoris fit. Ideo a luce relucet radij. Radij vero, ad locum nullum, quem lux recta non aspiciat, relucet. Recti enim ipsi sunt, recta tendunt, recta diffunduntur. Atque ita dum diffunduntur, in locum recta luci oppositum, necessariò incurrunt; qui sit, vel diaphannus, vel semidiaphannus, vel opacus. Semidiaphana nunc appellamus, diaphana densiora, ut aquam & aquea. Si radij per diaphana verè, æthæra aut aerem feruntur, integri feruntur, vni, continui, validique, vno, ac simplici rectoque itinere, & læti & exultantes totum permeant, totumque lumine, quousque licet implent. Licet autem donec vel in semidiaphanum incurrant, vel in opacum. Eò quidem usque vnus, idemque conus rectus, quisque permanet. Semidiaphanum vero contingentes, partim flecti, partim frangi uisuntur. Utroque modo, ex una linea, ut nunc ita loquamur, duæ aut etiam plures fiunt. Flecti quidem uidentur ea parte, qua semidiaphanum subeunt, uel totum, uel si sit profundius, quadam tenuis. Ea enim radij pars, quæ aquam subijt, ueluti tenuis, inflexa relucet. Id optici perperam frangi, & refrangi appellauere. Non enim vnus in duos frangitur, sed inflectitur in duos. Pars uero superior, quæ

An radij
frangantur
& resiliant.

quæ aquam non subiit, ab eius superficie frangitur ita, si fuerit placida, ut resiliat etiam. Quod nos & alta maria nauigantes, & in Venetis canalibus, & in riuis & fluminibus obseruauimus. Si vero radij in opaca incidunt corpora, nulla sui parte, videntur ea subire posse, nullamq; reflexionis speciem præbere, sed ab ea tantummodo refraguntur. Idque duobus modis pro superficie ratione. Quæ vel terfa est necessario, vel scabra. Si terfa sit, qualia sæpe marmora, metallaq; arte ex-polita apparent, radios incidentes frangit, fracta pars resiliat, & alibi relucet in se integra non minus, quam ab aquæ placida superficie, a crystallis, a vitris, atque a speculis, & a talibus ad talia delata relucendi finem facere nescit. Sin vero opaci superficies glabra, non sit, in eam incidentes radij, non iam in seundam vnâ, sed in multas franguntur, partes. Quæ singulæ, ea fractione, languidiores factæ, nec tam procul resiliunt, nec tam fulgidæ relucunt. Et præterea inter se confundi variè videntur. quod sæpe, a terra, a pratis herbis, a muris, a tegulis fieri spectamus; easq; imminui sensim & deficere videmus tandem. Est & alia maioris, & minoris relucentiæ & resiliitionis causa. Quod scilicet radij si perpendiculares cadant, ad angulos rectos resiliunt. Si verò veniunt accliuës, in obliquos abeunt. ita ut si acuti adeunt, acuti etiam discedunt. Si vero accedant obtusi, obtusi recedunt quoque. Summatim, ad quales angulos superficiem feriunt quantumque, ad eosdem angulos etiam resiliunt. Et vndecumque resiliunt, in circulum ad eos angulos id faciunt; quoniam & ipsi conicam habent formam. Ad hæc illa quoque distinguamus. Opaca corpora, ad quæ radij accedunt, diaphans densis, densiora esse. Ideo cum nullam radij partem in se admittant, tota eorum vis in illius superficie viuidiore seruetur, quam si radij tota pars, semidiaphanum subeat, pars in superficie maneat. Tunc enim in duo diuisi, prouerbio illi locum dant: Virtus vnita, fortior est diuisa. Atque hinc sine dubio fit, ut quæ pars subiit, debilior ea subitione facta, sensim elanguescat, & longius progressa, etiam euanescat. Quæ vero in superficie mansit, similiter dimidia facta, quarto gradu, languidior ijs est, duabus, quæ in opacum incidunt & resiliunt. Vtraque enim cum in se sit integra, quadruplices simul sunt, ad dimidiam illam, quæ in semidiaphani superficie remansit. Quod si aquæ fundum prope sit, radius subiens, ab eo repercussus quasi a speculo lamina subtenfa, cum superiore parte veluti vnitus & fortior quam prius factus, tamquam a spe-

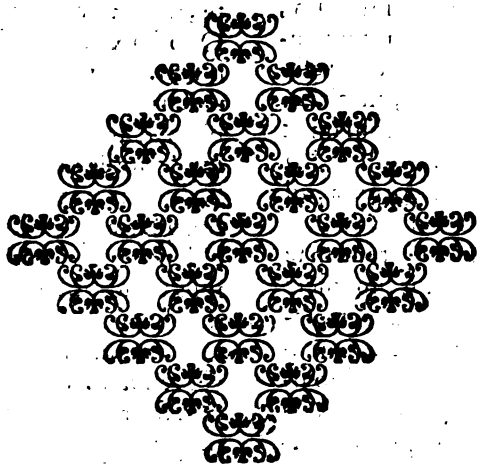
culo & resilit, & relucet. Ex qua duplicationis ratione facile est colligere, radios in se resilientes in perpendiculum, efficacissimum fulgore, tum calore esse. Proxime, qui acutiores angulos formant, quoniam vniores sunt. Tertio qui minus acutos. Quarto qui minus obtusos. Quinto qui obtusiores. Sexto tandem qui obtusissimos. quos ita debilitari aspiciamus ut inualidissimi reddantur. Et quo magis ab incidentiæ loco abeunt, tanto sentiuntur, & relucere minus, & minus calere. ac tandem qui post hos sunt, in umbrationem & refrigerationem desinunt. Sed dum existunt, quantumque sint, aut relucendo, aut abeundo fiant, agere tamen suo ingenio, se se amplificando non desistunt donec tandem pereant. Addamus & hoc. Radios a quacunque re, quocumque, versus resiliire. A luce, a lucidis, a se ipsis, a diaphanis, a semidiaphanis, & ab opacis; siue ea subeant, siue in superficie maneat. robustiores, ratione duplici esse. Contraria duplici minus robustos. vnione scilicet & copia: & contrarijs sparsione & inopia. Vniti quidem sunt, a luce proximi. vnuntur autem in causis. & in se refracti, & in transpiscuis crystallis, & vitreis aqua plenis vasis. Quæ vnione varia, copia ijs accedit maior. & ideo valentiores, & penetrantiores fiunt. Quando vero ab aqua placida, a speculis, a terfis resiliunt, veluti a luce altera, in politia illa existunt, multiplicantur cognatorum accessione. Quod minime fit, si a scabris, & non nitidis resiliant. An vero fuerit verius dicere, radios, a re harum nulla, sed a seipsis tantum resiliire? Nam sicut a lucidi luce prima, promicant ipsi lux secunda in diaphana, & in opaca; & ab ipsis lumen, tertia lux promanat. & a lumine lux quarta splendet: ita in loco, ut vocant incidentiæ & refractionis, si aliud reluceant, a seipsis relucunt, ab obiectis illis diaphanis, semidiaphanis, opacisq; vel scabris, vel politis, adiuti tantum, ut magis, minusve vel frangatur, vel resiliant. Ut autem reluceant, non ab obiectis, sed a seipsis ac proprijs viribus habent, propria sibi luce secum semper circumlata. Atque ita fieri; ut hæc fractorum radiorum relucencia, propria eorum sit, & non noua lucis relucencia. Hisce expositis, quot forte ante nos nemo vmquam docuit, radiorum naturam atq; essentiam, ex viribus, ex actionibus passionibusq; proprijs in summâ resumamus. Radios omnes, ut & solares, quoniã & longi, & lati, & corpus sunt, necesse est corpora esse. Necesse quoq; est eos corpora esse, quoniam colores ferunt ijsq; inficiuntur, & calorem secum vehunt, & flectuntur, & franguntur, & resiliunt. Nam hæc omnia, corporum sunt conditiones.

FRANCISCI PATRICII, LIB. III.

ditiones. E' contra, momento eos promicare, momento in immensum porrigi; momento se ipsis hemispherium implere totum. Momento tot maxima corpora, ætherea, aerea, aquea, liquida, solida, mollia, dura, raraq; densaq; & subire, & penetrare, & permeare, eos rem corpoream non esse, est manifestum. Alia ex parte, nullo eos egere, vel hæere subiecto, vt existant, & consistent, se se accidens non esse, palam faciunt ipsi. Cumq; nulli materiæ coniungantur, nullique innitantur, vt esse queant, eos, ex eo genere formarum non esse, quæ vt sint, materia egent sustentante, liquido patet. Si forma sunt, quæ materia non indiget, non sunt ex materia & forma compositi. Ergo forma erunt sola, per se stans, per se existens, se se sustinens; & substantia, elementalibus longe præstantior. Rursus, quoniam, & a luce oriuntur, & a luce pendent, luci hærent, luce egent vt sint, formæ & substantiæ sunt,

minus præstantes quàm dininæ. Quæ a corporeo nullo, vel ortum habent, vel salutem; Mediæ ergo formæ radij sunt inter naturales & diuinas. Et cum formæ sint etiam corpora sunt. Sed corpora elementalibus diuiniora. & talia, quale corpus ferè est spacium. per quod primo effusi, & diffusi sunt. Trine quidem dimensi, sed antitypia, & antetesi & ob-sistentia nulla præditi. Neq; enim ipsi vllò opaco corpori resistunt: neque eis diaphana corpora vlla ob-sistunt. Omnia hæc ipsi penetrant, & permeant. & ab his omnibus, ipsi quoq; & penetrantur, & permeantur. Neq; tamen hæc mutua corporum penetratio, impossibile creat vllum, aut inconueniens; quod sequi elementalia simpliciter corpora est veteribus demonstratum. De his diuinioribus corporibus, neque sunt locuti, neque ipsorum rationes, in his locum habent vllum.

FINIS TERTII LIBRI.

2

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE LIBER QVARTVS.

DE LV M I N E.

LUMEN DEI Opt. Max. ad res proxime condensas, viuificandas, alendas, fouendas, seruandas, & perficiendas, maximum atque optimum instrumentum, nullis penè philosophis bene cognitum: mentem nostram philosophandi auidam, quò, & qua ducat methodo, perpendamus. Ipsumque ad sui ipsius indagationem nobis præferamus: & è tenebris, in quibus hætenus videtur dormitasse, eruamus. atque ad eorum philosophantium, qui in auctoritatibus veterum, non obdormierunt, notitiam deducamus. Quò nobiscum per luminis cognitionem, ad patrem luminum, ac primam lucem ascendere; apud eum morari; ab eoque per rerum gradus descendere; iterumque per eosdem ascendere queant.

Igitur, lumen hoc quid nam est? Quotuplex nam est? Aliud ne est in cælo, & aliud in aere, & aqua? Quas nam habet vires? Quas nam edit actiones? Quas nam patitur passionēs? Quorum nam operum est opifex, in elementis, in cœlestibus, supra etiam cœlos? Vera ne sunt encomia, quæ de eo modò præcuiumus? Esse scilicet lumen Dei Opt. Max. Maximum, optimumque instrumentum? Hæc omnia sunt nobis singillatim philosophanda. Sed ante omnia lumen ipsum philosophemur.

Græci communium luce nomine lumen appellauere. Vtrumque enim φῶς dixere. Quod & Latinorum fecere quidam, lucem vtrumque, & lumen nominantes. Nos hæc superius ex rerum natura, ita distinximus, ut radios, a luce discernereamus: Modo lumen a radiis, si tamen res sint inter se diuersæ, digno-

scamus. Sicuti eorum multa, quæ de radiis sumus contemplati, luci minime conueniunt, ita forte quæ radiis conueniunt, lumini non conuenient. Neque enim lux, lucido corpori insita, nel refrangitur, vel reflectitur. Neque momento a sole emicat. Neque diaphana penetrat. Quæ oīa faciunt radij. Lumenantē, & radii, quomodo differant, ita perquiramus.

Lumen & radii, vel eadem res sunt, vel non sunt eadem. Vel partim eadem, partim non eadem sunt. Hanc ratiocinii necessitatem, nemo effugiat. Radios quidem docuimus a luce promicare, in conos lucentes, candidosq; inter se interuallis aliquibus distinctos exire. Si alius fulgor, quàm hic radiorum in diaphanis non effulgeat, proculdubio radii, & lumen idem candor erunt. Si vero fulgor alius, in conos non discretus, sed integer, & ea interualla replens conspiciatur, radii, & lumen non idem candor erunt. Sed candores & fulgores, alius in lineas seu pyramides diffusus, alius in spacia latiora fusus, & quasi effusus. In ea nimirum, quæ ipsos radios determinant alium ab alio, & in reliqua omnia post radiorum apices, quaqua versum profusus. Id autē non lippis oculis in radios intuentibus, manifestò cernitur. Hoc ipsum appellamus lumen quod alio magis proprio nomine Græci, & αὐγή & φῆγος nuncupauere. Duo ergo fulgores, inter se distincti sunt: radii (scilicet fulgor in conum a luce profectus, & in cuspidem collectus. & lumen fulgor alter in latiora spacia fusus. Hoc quoque differunt, quòd radii fulgentiores sunt, & visum acutius feriunt, ac lædunt. lumen uero inter radios, minus fulget, & oculos minus lædit.

Sed primum illum fulgorem, e luce ipsa emanare ostendimus. lumen vero, secundus
B fulgor,

fulgor, an etiam ab eadem luce promānabit? An a radiis solum? An ab utroque? & a quo nam prius? a luce ne, an a radijs? Profecto, necesse est, lumen hoc, vel ab ipsa sola luce prouenire, vel a solis radijs, vel ab utrisque simul & luce, & radijs. Nullo enim in loco lumen cernitur, nisi ibi, & lux, & radij sint præsentēs. Atque adeo lumen, non nisi in lumine conspicitur. Neoterici de Peripato, credunt lumen sui natura non cerni. & si cernatur, per accidens cernatur, quia scilicet non nisi in solo, aut pariete, quæ ferit cernitur. & potius esse instrumentum quo, & per quod alia cernantur, quàm cernatur ipsum. Nos vero dicimus, utrumque lumen facere. Nam & colores, & alia quæ sub coloribus latent, quæ optici ad 22. enumerauere obiecta, per lumen conspiciuntur. Et ipsum, est sibi ipsi instrumentum, ut conspiciatur. Inter enim radios vno modo conspiciatur, alio ubi radij non sunt, claritate sua se se pandit ubique, quamuis aliter visatur, quàm colores. Qui omnes terminata in superficie visuntur, lumen autem nullo terminatur termino. & si cuti fufum est, ita fufè cernitur quoque. In cubiculo claufo, & obscuro, nullum inest lumen. Illata, vel accensa in eo candelæ, flamma corpore lucido luceque ipsa, & radijs, illico totum illuminatur. Luce ergo adueniente, præsentēque ea fit illuminatio. An vero, & radijs præsentibus, qui nulli ex candelæ illatæ flamma cernuntur emicare? Sanè si quis, aliquantulum discedat a candelæ, & conuiuentibus oculis eam intueatur, lineas siue exiles conos qui radij dicuntur distinctissimas, a luce promicare intuebitur. sed finiri, haud ita multum a luce digressas cerner. lumen autem longius, quàm vis minus fulgens quàm radij progreditur, ac totum cubiculum illustrat. Quòd in solaribus quoque radijs accidere videmus. Quid ergo, a luce ne lumen ortum habet? an vero tantum a radijs? An ab his & illa? A luce quidem oriri lumen rationi videtur. consonum, quando sine luce, nullum cernitur lumen. Nam si a luce radij promicant, cur ab eadem lumen etiam non emanet? cum & hoc & illi fulgores, & candores luci similes appareant? Huic rationi, ratio alia videtur posse repugnare. Nimirum, quòd dixerimus a lucis qualibet particula, ac fere puncto radios micare. Qui basibus suis latiusculis, superficiem lucis totam occupant. Quòd si verum sit, locus in luce a radiis vacuus relinqui non videtur, ex quo, lumen a radijs aliud, promicare queat. Sin vero promicat, cur minus quàm radij candidum promicat, & minus fulgens. Videntur enim radij, & candidiores longe, & fulgentiores fuso lumine esse. Cur ergo ab eodem son-

te candidissimo, alij magis, aliud minus fulgēs effulgeant? At ab eadem causa naturali, non impedita, idem semper nascitur effectus. Non ergo a luce vnica, & vniformi, duo effectus inter se diuersi pronascentur. radii candidissimi, & lumen minus candens. Non ergo a luce lumen orietur. At & lumen diaphana illuminat, ut radii. Lucidum ergo fontem etiam lumen habet. At fons hic, lux illa primaria non est, a qua radii emicant. A radiis ergo qui secunda sunt lux, pronascentur. Et quia radii a luce oriuntur, lumen vero a radiis, lumen quoque à luce per radios orietur. Itaque lumen tertia quædam erit lux; radii lux secunda. Neque mirum, cur lumen minus fulgeat quàm radii. quando radii quoque minus, quàm lux primaria fulgent. Prima enim in vno quoque entium genere, sunt etiam summa. Et quod primo propinquius est, & principalius est, & potentius. Primo igitur gradu lux est, radii secundo, lumen tertio. Familiarior experimento candelæ in cubiculum illatæ, id patescit. Subito namque illuminatur totum. At lux ipsa viuacissima est. Circa lucem vero viuacior est radiorum fulgor, quàm longius progressis. Lumen vero à radiis se se effundens, minus etiam quàm radii fulget. & magis etiam fulget ad radiorum radicem, quàm vel in medio, vel ad apicem. Itaque triplex in singulis radiis fulgor, initio, medio, fine, prout proptus aut longius a luce ipsa progrediuntur. Eadem ratio est in lumine. Fulgentius enim est ad partem radiorum fulgentiorem, minus ad medium, minus quoque ad finem. Post quem languidius sensim fit semper, ita ut ad cubuli angulos pro eius magnitudine, vel languidissimum apparet, & splendor potius, & nitor, quàm lumen; vel etiam iam umbrescit. Quibus sanè euentis colligimus duo; Alterum, radii vsque ad angulos non perueniunt. Alterum quòd lumen, a radiis differens sit res, & eorum proles. Ergo lumen non a luce prima, sed a radiis emanat. Vel ergo integris permanentibus radiis, lumen ab eis funditur, vel radii, dum deficiunt, a lateribus, & apice, funduntur in lumen. Ita ut lumen, res non sit alia, quàm radius fufus, & radius itidem non alia res sit, quàm lumen vnitum, ac in se collectum. Vel etiam verius, lumen est fulgor, a radiis, luceque profusus, & radij instrumentum sunt lucis, lumini fundendo, ac diffundendo, vel lucis, effundendæ in lumen ac propagandæ. Siue igitur a luce ipsa, siue a radiis siue ab utrisque lumen emanet; communia quædam cum radiis habet, quorum perpetuus est comes. Nimirum quòd & ipsum fulgeat. Quòd momento emicet. Quòd æthera, ærem, aquam, reliqua

reliqua omnia diaphana momento penetret. Quod ea se ipso impleat. Quod vsque ad terram, & vltra etiam diffundatur. Quod quaua versus effundatur. Quod quacumq; attingit il luminet. Quod opaca non permeet. Quod nullo proprio hereat subiecto. Quod nullo etiam subiecto egeat, & forte istius modi alia plura.

Lumē est corpus in corpore Inter quę dicimus, lumen esse corpus incorporeū, & immateriale, trinē dimensū: Et formam tantū esse, ab alio quidem pendentem: in se tamen subsistentem, & substantialem. Atq; ideo non ob stare quin & momento moueatur, si tamen emicatio, motus dici vel potest, vel debet. Et corpora omnia diaphana nimirum penetret, sine vlla vel illorum, vel sui ipsius offensa. Et præter hæc. Quod se se per spacium fundat amplissimum, Quod per diaphani omnes dimensiones effundatur. Totumque impleat. totumque illuminet. A fonte proprio non diuellatur. Nō tam insit diaphano quā ei adsit. Naturam illius non mutet. Neque ab illo mutetur sua. Moto diaphano, lumen non mouetur. Per se nullo monetur modo. Neque accedit, neque recedit. Neque fluit, neque refluit. Diaphano recedēte aliquod, ipsum non discedit. Opaco a se illuminato abeunte, ipsum non abit. Termino diaphani, non terminatur: sed vltra protenditur. Fonte suo abeunte abit; Redeunte, redit. Sui multiplicatio ne, & amplificatione gaudet. Nulla re sordida inquinatur. Ab illuminante, non ab illuminato pendet. Diaphani non est proprium. Opaco impeditur. Ab opaco refrangitur. Ab opaco resilit, vel in se ipsum, vel ad angulos. Colorem secum fert, eumque ostentat. Eoque intingitur. Et alia fortasse his similia plura cum radijs habet communia. Propriam vero, vt habet lumen essentiam, ita & vires proprias habet, & actiones. nec non etiam passiones. Quę omnia singulatim erunt peruestiganda si prius reiciantur, quę quasi de luminis essentia sunt in Peripato fere decantata, idque quā paucissimis.

Luminis propria. „ Aiunt. lumen est præsentia lucidi in diaphano. Hęc assertio, nec lumen à radijs distinguit. neque luminis essentiam explicat. „ **Contra Peripatē.** Neque vnde veniat, indicat. neque vera est. Luminis enim essentia non est, vt sit præsentia. sed est aliquid in se prius postea præsens fit alicui. Æther quoque suo ipsius lumine, fulget, & diaphanus ipse est: neque tamen est lucidus. neque alterius lucis fulgore tantum fulget, sed & astrorum & suo.

„ Altera assertio est. lumen est coloris actus sine energia. Neq; hæc luminis essentiam declarat magis, quā proxima. Tantum enim coloris largitur, vt cerni queat. non autem vt sit; neque suo aduentu colorem generat, sed

in re præexistentem in actum educit visionis.

Hęc vero luminis operatio est, non essentia. Neque lumen est coloris vel essentia, vel forma. Ostendemus enim postea colores, non solius luminis, sed & opacitatis esse progeniem.

Tertia illa assertio. Lumen & calor generatur, attrito aere ab astrorum latione. Qua nihil esse potest stolidius. Nam quo ad lumen, omnibus noctibus, astra feruntur, noctu tamen lumen in aere non efficiunt. Hieme tota feruntur astra, attamen calor nullus, sed contrarium frigus in aere habitat. Neque vlllo vmquam tempore, a latione, aut orbibus, aut etiam corporibus astrorum, aer teritur, præsertim ipsi, qui inter lunam, & aerem, ignis sphaeram collocat. His ergo tot falsitatibus reiectis ad proprias luminis operationes explicandas reuertamur. Lumen sicuti a radijs pronascitur, sic radiorum perpetuus est comes. & circa eos veluti reuoluitur, & volitat. Et spacium quod inter radios apparet, implet vniuersum. & vbi desierint in conum funditur per omnia. & vnum fit lumen, & continuum, & rum pitur aut interruptitur numquam. Hęc non alia egent probatione, quā oculi valentioris, & ad radios non illico cęcurientis. Lumen diaphani qualitas non est, quia illico ab eo recedit totum. Qualitas autem omnis sensum, & inducitur in corpus, & educitur, per alterationem. Alteratio omnis, motus est. & motus omnis fit in tempore. Quod vero, non tempore, sed momento, & inditur, & exiit, vt lumen, qualitas esse non potest. Qualitas in corpore aliquandiu retinetur, lumen non retinetur. Neque vllis, vel diaphani, vel opaci qualitatibus miscetur. Neque sibi cognatis etiam coloribus commiscetur. opacum enim color penetrat, lumen opacum non penetrat. Colores tamen aliquando in se vehit, & representat. quoniam hi speciem suam in diaphanum lumine collustratum, & in lumen ipsum producant. Quo lumine abeunte, species illa coloris, suo quasi hoste, obscuritate obruta, neque ab ea vehitur, neque in ea visitur. Speciem colorum, lumen in se tamquam rem cognatam recipit, & tantisper vehit, donec in solum, vel parietem eam deponat, vbi deponit, & se ipsum: non quidem vt ibi hæreat, aut habiet, sed vt bonitatem, atque hilaritatem ostendet suam; & quasi effundat, non tamen profundat. & vt largitate sua & beneficentia colores eos qui ibi inertes, & inuifiles resident, in actum susciter. & ad uitam reuocet, vt suo munere fungantur visiles, & hilares rideant. Quod equidem argumento est, lumen suas vires, alterius rei societate non ammittere. Et quam in speciem

Propria luminis.

B 2 corporis

FRANCISCI PATRICII,

corporis trine dimensi se se ostenter; incorporeum tamen est sicuti & fons eius radius: Neque ullam cum corporibus antitypis habet cognationem. Neque etiam contrarietatem ullam, per quam ab eis lædatur, aut minuat, aut obscuratur. Neque enim eorum umbram in se admittit. Neque ipsum in se umbram efficit. Cum in corporea incidit diaphana, quasi per cognata, lætabundum se se insinuat, eaq; & penetrat, & quaquaersum permeat: ea tota hilaritate sua, & fecunditate replens. Opaca vero, quasi hostilia, indignabundum auersatur. Et quasi ea tetigisse ipsum peniteat, ab eis resilit illico, & cupit potius frangi, quam ibi immanere. Et si quod ibi sit foramen, per illud se se immittit. Et quasi ea fuga gloriabundum, latius, atq; amplius, quam foramen se se contraria parte ostentat. Summa rei; lumen a sole amplissimo dependens, & amplissimum veniens, tanto se se amplificandi desiderio tenetur. ut quoquo modo potest, id faciat. Et ut id faciat, in angustissima foramina se se colligere non dedignatur. dummodo per illa in amplius se fundat. Trans enim foramina quæcunq; , quantacunq; , & qualiacunq; transire non indignatur, & trans ea, maius quam in foramine, & latius se se ostendere. Dedignatur tamen ibi remanere: si quis foramine obstructo nitatur ipsum quali carceri includere: auolat. n. illico, carceris impatiens.

Si quis verò ingenue secum agat, & præterquam per fissuram, per quamuis aliam foraminis figuram transierit, perfectiore figura, orbiculari scilicet se se ostentat. Tantus est ei perfectionis amor. Id autem amoris habet, quia orbis solaris, & orbicularium radiorum, est progenies. Omne enim productum, producenti partim est simile, partim dissimile. Neq; tamē in transitu foraminum ullo, aut contrahitur, aut densatur, sicuti nec rarefcit post transitum, quamuis dilatetur, a foramine abeundo: magis. Inde est, ut per fenestram ingrediens, latius atq; amplius in solo, aut pariete se fundat, quam sit fenestrarum amplitudo. Hac tamen conditione, ut minus spaciū magis illuminet, quam spaciū maius. Hoc ipso indicans vires suas fonti viciniore esse fortiores, quando ingressui proprius, illuminet viuacius, sed angustius. Maiore autem digressu, latius quidem illuminet, sed languidius: quasi coangustatarum viuacius, & robustius fiat: dilatatum quasi rarefcit, fiat minus validum. Hoc enim suæ naturæ videtur proprium esse, ut in progressu semper magis, ac magis debilitetur. Ita ut tandem lumen esse obliuiscatur, ac desinat, & vertatur in umbrationem: non quidem dum lumen permanet, sed postquam lumē esse ipsum pœnitet, & contrarijs tenebra-

rum filijs locum cedit. Si vero valens sit, a maiore scilicet; & viuacior luce oriens, clarius illuminat, & longius se diffundit. Hinc fit manifestum, lumen etiam si corpus incorporeum sit, & substantialis forma, atram en quasi esset qualitas, magis & minus recipit. & maximum lumen, & minimum esse potest, & medium multis forte gradibus distinctum. Maximum autem lumen id esse ratio dicat, quod a fonte proxime deriuat, & radiorum luci est proximius. Lumen e contra minimum illud est, quod a fonte abest longissime, & quod diuisum, vel magis digrediens, luminis formam proxime ammittit. Lumen vero medium, quod inter hæc extrema duo fulget. Idque gradibus pluribus pro diaphanorum ratione. Est tamen lumen res in se tam perfecta, & absoluta, ut dum nulli miscetur, diaphano, non semidiaphano, non opaco, non semiopaco, non sordibus inquinatur; non coloribus proli suæ, non cognatis luminibus alijs, non sibi deniq; ipsi commisceatur. Lumen qualitatem corporum nullam esse, iam ostendimus. Lumen, sordibus non inquinari omnium oculis est manifestum. Cognatis quoq; luminibus non commisceri, certissimo est argumento, id quod sæpissime spectamus. Candelarum nimirum diuersarum lumina, per idem foramen transeuntia in foramine non confundi. Quoniam trans illud recta profecta, distinctissima visuntur. Quinimò, si alterum a viuacior candela venerit, in foramine ipso, inter socia alia lumina, viuacius fulget. Et inde egressum, reliquis apparet fulgentius. sicuti & per fenestras intrans, non prohibet quin lumen ab opaco nitido reflexum, ab ullo eorum inter se confusione in opposito conspiciatur. Sed in hac luminum diuersorum cognatione, illa non minus sunt admiranda. Quod inter languidiora lumina, si quod sit viuacius, tale etiam visitur. Et quod minus fulget, nequaquam inter viuaciora, aut cernitur, aut sui dat sensum. Ita enim est a natura constitutum, ut luminis maioris præsentia minus quod est veneratione veluti quadam, se se oculis quidem, ac sit inuisibile, non tamen extinguitur, aut quicquam patitur. Sed & ipsum suam speciem procreat, quantacumque esse queat, tamen si in simili maiore non cernatur. Nam sicuti flammula, in maiore lumine quasi absorbetur, ita lumen minus absorberi videtur in maiore. Idque ideo quia ab utroque illuminatus aer, noui nihil patitur a minore. Imò xero similis accessione, rationi est consonum, ipsum augeri, & perfici quamuis lumen maius, id offuscet quod est minus. Cui rei fidem facit, quod plura lumina magnitudine flammarum, unde veniunt differentia, maiorem efficiunt cādozem; multiplici nimirum

Lumē nō miscetur.

nimirum inter se, vel reflexione, vel coagmen-
tatione. Præter hæc, lumen natura sua refran-
gitur a diaphanorū quoq; corporū superficie;
vt aquæ placidæ, glaciei, cryſtalli, vini, si eas
oblique feriat: partim inquam refrangitur,
partim quoque ea penetrat. Si vero feriat ad
perpendicularum, penetrat tantummodo.
Si vero duo diuerſa diaphana hoc modo fe-
riat, & ſint illa alterum alteri ſuperpoſita,
prius quidem permeat, a ſecundo vero re-
frangitur. non aliter, ac fiat in ſpeculo, cu-
ius partem perſpicuam penetrat: ab opaca
vero ei ſubtenſa refrangitur, & reſilit, & aliò
reſulcet. Ea relucentia ſecundum vocari po-
teſt lumen. Ab hac iterum ſi reſulgeat, lu-
men tertium, & deinceps alia, ſi reſulgere
adhuc pergat. donec reſractionibus pluri-
bus debilitetur ita, vt tandem elanguet. &
lumen fiat minimum. Dum vero lumen eſt
eodem momento, multas facit reflexiones.
Neque tamen per eas deferit ibi eſſe, vnde
eas facit. Et dum facit, in qualibet aeris par-
ticula, vel minima, multiplices format rerum
imagines, corporeas & incorporeas, quale
ipſum eſt. Dum lumen refrangitur, taſta-
ctum debilius eſt integro, validius vero re-
fracto ſecundo, & hoc tertio, & ſic vſque ad
vltimum deinceps. Sin autem opacum fe-
riat, aſpera & ſcabra ſuperficie, in pluri-
bus ſui frangitur particulas, quæ plerumque non
diſcernuntur, niſi diutius reſiliant, & ſui mul-
tiplicatione, ſe ſe conglomerando, veluti den-
ſentur. Quod æſtate & partibus ac regulis
domorum palam conſpicitur. In hæc ab opa-
co reſractione, ſi colorem viuidum ibi feriat,
ſecum quaſi conuolutum auehit: & quæren-
do oſtentat, donec in plures ſimul ſuperfi-
cies reſulcendo, elanguet. Et dum ſi-
mul ſunt lumen & color, ſi in diaphana inci-
dant ſimul, ea penetrant. & diſtincta ibi viſu
tur. Idem lumen ſi ſit vehemens, colores
minus viuidos obſcurat, & reddit inuiſibiles.
In ea colorum auectione, & vextione, non
aer per quem lumen tranſit, & colores de-
fert, ſed ipſummet lumen videtur colorari.
Nam ſi aer coloraretur, obiecta non oppo-
ſita & vbique & vnde cumque cernerentur.
ſed minime cernuntur niſi recta ſint oppo-
ſita. Ergo non aer vnde quaque ſuſus, ſed lu-
men iis coloribus quos vehit intingitur. Ne-
que vero colores ſolos, lumen coloratum ſe-
cum deferit. verum deferit etiam colorem, &
vires ſuas occultas quaſdam & admirabiles.
Quæ tum diaphana, tum opaca omnia pene-
trantes, opera edunt mirabilia, virtutes quaſ-
dam ſpectabiles admirandas in corpora infe-
rendo, & infundendo. Eſt enim lumen vir-
tutum cœleſtium vehiculum, & vinculum

vniuerſi, ſuperi & inferi. Quam rem Plato Lib. 10. de
clariffime eſt reſtatuſ, quando in hanc ſenten- Præp.
tiam ſcripſit.

Per vniuerſum cœlum ac terram extenſum „
lumen, veluti columnam, iridi ſimilem ſed „
purioſiorem. Quod lumen cœli, eſt ligamentum, „
& vniuerſæ circulationis. Cuius ligamenti „
extrema vſq; ad terram ſunt extenſa. „

Neque hoc ſine magna dixit ratione. Lu- Lumen
men enim, quod elementis infunditur, cœ- cœleſte.
leſtis luminis eſt imago. Lumen autem cœ-
leſte, eſt cœli riſus quidam, & animarum cœ-
leſtium actus, & energia, & vt Hermes, &
Diotyſius loquuntur, earum *αἰθέρες* & radij.
Lumina autem cœleſtium animarum, a luce
ſunt intellectuſ. Intellectuale autem lu-
men ab intelligibili luce emicat. Hæc au-
tem lux, ab ipſo fonte ac patre luminum,
quæ per omnia effunditur efficaciffima. Sed
de his poſtea. ſicuti & de tepore, luminis per-
petuo comite; cum quo lumen longe meri-
to maximum atque optimum Dei in rebus
fabrefaciendis eſſe inſtrumentum diximus.
Quod ſuo loco palam fiet eſſe veriſſimum.
Nunc quæ de lumine ſuperſunt perſequa-
mur. Cum lumen a cœlo in elementa fun-
ditur, & cœleſtis cum terreſtri parte vniuer-
ſæ vinculum, efficitur, vt puris tenebris
næquam pateat locus. Nam ſicuti in lumi-
ne & per lumen cernuntur omnia, colores
opaca, diaphana, ſic quoque lumen ipſum,
non niſi in lumine cernitur. & ſibi ipſi eſt
quaſi *αἰθήρ* & *πῦρ* quædam forma ſit, totius
viſibilis, non diaphani, tum opaci, tum colo-
rum *πῦρ*. Colores autem particulares
quaſdam ſint viſibilium formæ. & omnia ſint
eidentie quædam & luces; & lumen vbique
ſit veluti color; & color vbique iridem ſit
veluti lux & lumen.

Vnde concluditur, mundum huic noſtra-
tem rotarum, participatione luminis, & viſi-
lem eſſe & pulchrum. & corpora quæ in mun-
do ſunt, tanto eſſe pulchriora & perfectiora,
quanto luminis plus ſint participia. Itaque
lumen, in mundo hoc vniuerſo, quaſi in
Dei Opt. Max. templo, eſt quaſi viſibile
quoddam numen, Deique ſimulacrum.
Nam & ipſum bonitate ſua ſe cunctis & fa-
cillime, & feliciffime communicat. Rebus
omnibus ſe ſe largitur, & quaqua verſum per
omnia ſe ſe diffundit. & cauſa eſt vt omnia,
& illuſtrentur, & incaleſcant & formentur,
& generentur, & nutriantur, & excitentur, &
conſeruentur. Dum enim cuncta penetrat
tepore ſuo, cuncta alit intus, & ſœcundat
intus, & extra. Luminis namque participa-
tione, omnia gignuntur.

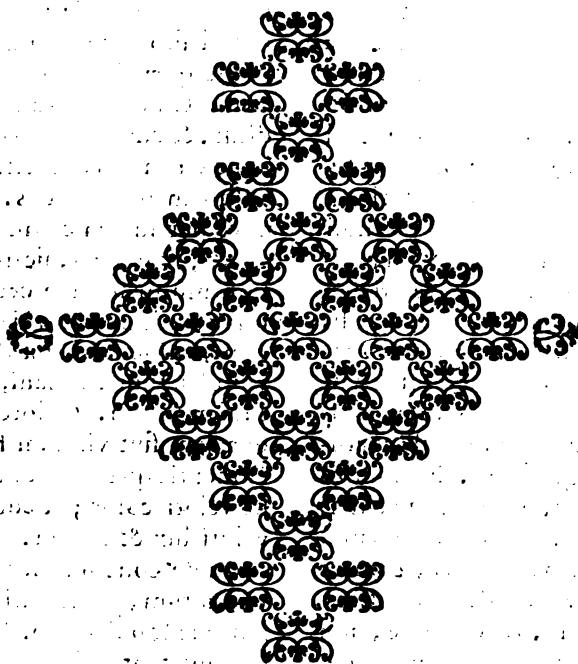
B ; Eſt

FRANCISCI PATRICII, LIB. III.

Est enim lumen, quasi vita vna per omnia means, blandissimaque suauitate sua, & intus & extra vita donat & nutrit. nutritio namque etiam fit ab extra. Cum lumine celesti calor aduenit blandus & vitalis. in quo est vis motrix & formatrix omnium. & in omnibus est intimæ fecunditatis effusio, & diuinæ pulchritudinis, & bonitatis imago certissima, & euentissima. Itaque mundus vniuersus per lumen, & luminosus est, & visibilis, & pulcher. pulchritudinem suam,

tum Dijs, tum hominibus ostentat, & suo met lumine, se ipsum videt ipse, & sui aspectu pulcherrimo delectatur, & sibi placet, & seipsum amat. Est enim, & ipse anima præditus nobilissima. Quæ per lumen omnia & sentit, & agit, & vita donat. Mundus ergo hic vniuersus, visibilis plenus, per lumen est perfectissimus. Lumen igitur est, Dei Opt. Max. optimum ac maximum, & instrumentum, & incrementum.

FINIS QUARTI LIBRI.

FRAN-

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER QUINTVS.

DE OPACO.

OPACA distinximus, in Lucida, Diaphana, & Opaca. Et opacorum species esse diximus, in aethere lunam; in aere nubem, in aqua & terra, terram ipsam & terrea. Hæc suis in locis, & umbras faciunt, & tenebris ob-
bruunt; hemisphaerium hoc nostrum totum, obscuritate obvoluat: & in terræ visceribus, semper atra incubat nox. Si hæc, vera esse oculi testantur, & brutorum & hominum, & sortis solis, qui Orpheo atque Homero, cernit omnia: audebitus nos in ea persistere assertionem qua affirmavimus, Omnia esse in lumine? & in eo iacere? Obiectum hoc verè solvamus.

Terra vt
est in lu-
mine.

Opaca omnia & in se sunt tenebriosa, & alijs umbras, obscuritates, ac tenebras offundunt. Terra ergo, inter opaca noctis ac tenebrarum mater, quo modo lumine tota illustratur? aut in eo iacet? Terræ sane superficiem, quotidie solis lumine illustrari, oculato nemini dubium esse potest. Eandem tenebris etiam obduci, nemo est qui dubitet. At Opticorum filij, Geometricis necessitatibus, sensibus etiam notis demonstrant, si corpus lucidum solis, corpore terræ opaco minus esset, partem huius minorem, ab illo illuminari: huiusque umbram, semper latiorē, in partem oppositam protendi, quam umbram Calathoidem vocarunt. Si vero sol sit terræ æqualis, di-

co illustrari. & a parte opposita, umbram terræ penè in infinitum ferri columnarem. Si vero sol, terra sit maior, maiorem quàm dimidium terræ orbem eius radijs percuti: & a parte contrapposita, umbram extendi, quæ in Coni apicem tandem finiat. Inque concludendum, quia solum, terra multo maiorem esse Astronomorum progenies contendit, & demonstrat totius superficiei terreni globi, maiorem quàm dimidium partem lumine solis, semper collustrari. Quid sit vt eam, in lumine semper iacere sit necesse. At non semper eandem, sed per vi-
ces, non seculorum, non annorum, non mensium, sed dierum, atque horarum, terram, tota eius superficie solis radijs circumspici. Dum enim sol ab ortu per occasum XXIII. horarum spacio in ortum iterum circumvoluitur, vniuersam in superficie terram suis radijs perlustravit. Radijs enim ad eius partem aliquam accedentibus, tenebræ inde pelluntur. & quæ tenebræ succedunt, pellitur lumen. ita vt se se mutuo, & fugiant, & fugent. Atque ita XXIII. horis nulla terreni globi pars, solis radios non senserit, & opacitatis terræ filiam tenebram non viderit. Et cum in lumine sumus, diem appellamus, & dum in tenebra, noctem. Dies autem & noctes, ita sunt circa terram, toto anni tempore distributæ, & locis omnibus contributæ, vt nec lumen tenebris, nec tenebræ lumen villo temporis momento nullo in loco superent. Si vero omnium interualla horarum, tum luminis, tum tene-

brarum in vnum simul tempus colligantur . nullus in terris locus reperietur , qui ex æquo per sex menses ad amulum integros , tenebras , per sex vero alios lumen non aspererit .

Terra tñ
in tene-
bris, quā
in lumi-
ne iacet.

Itaque verissime concludetur , mundum hunc terrestrem , ex terra , aqua , & aeris parte conglobatum , totum in lumine iacere : si non semper , totum tamen per horarum , aut dierum , aut mensium vices . At si per vices , nox & dies lumen , & tenebra æque terræ incumbunt , eamque æque operiunt ; vere dici non videtur posse , eam in lumine iacere , quin & in tenebra tantundem eam iacere asseratur . Dubium hoc dissoluamus .

Tenebræ
nullibi
sunt pu-
ræ .

Vbi terræ vertex alterutro cœli polo subiacet , nox est sex mensium continua , sub horizonte meante sole . Sed tenebris ita languentibus , vt nulli homini , nulli bruto , visum adimant , omnia crepero lumine cernuntur . Nimirum quia Sol non amplius XXIII. cum dimidio gradibus , quando plurimum , sub horizonte se se occultit . E quibus locis , supra horizonta lumen suum cum tenebris miscet , & obscuritatem earum temperat , ita vt visui sint peruia . Idem est in locis alijs , vbi noctes continuæ sint per dies , aut menses aliquot : eadem solis , quamuis varia ad horizontem propinquitate . Quod , ex sphaeræ circulis apparet liquido .

Vbi autem noctes per horas variantur plerumque serenæ , stellarum luminibus collustrantur . Venerisque sidere , & matutino & vespertino clariores fiunt , & crepusculis utriusque creperis , tum tenebris , tum lumine constant , præsertim in apertis montibus , campis , mari . vbi obstaculum nullum , opacitate sua , tenebras facit densiores . Lunæ quoque lumine tota terra , sole aut auerso , aut procul posito , circumdatur , continuis ferè mensibus . ita vt vix villo fere tempore anni , aere nubibus non obducto , tenebræ tantæ appareant , vt visum adimant . Multa quin etiam animalia & homines quoque multi , vel melius , vel æque , noctu , ac interdum vident .

Qua ratione , dictu facile est , tenebras a lumine , in visionis munere ferè non differre . Quid ergo , tenebræ quoque lumen erunt ? Vel certe non sine luminis . admittione ? Ita sanè est . Nam & lumen , uti ostendimus admistum semper habent . Et si non habeant , ipsæ lumen sunt , sed minimum . Rem hanc nouam , inauditam , paradoxam , rationibus , experimentisque comprobemus .

Tenebræ
sunt lumē
minimū.

Confessum est philosophantibus , in natura rerum , si vnum contrariorum reperitur , reperiri necessario & alterum . Esse in natura calorem sentiunt omnes homines , & humidum , & molle , & rarum . sentiunt iidem esse quoque in natura , hisce contraria , frigus , siccum , durum , densum . Contraria autem ea esse dicuntur , quæ sint eiusdem generis extrema .

In genere ergo visibile quoque duo erunt extrema , eaque inter se contraria . Maximum & minimum , quæ in cunctis rerum generibus existunt : in genere visibile quoque reperientur . Maximum visibile , est solis lux . Minimum visibile luci contrarium , est terræ nigror , seu opacitas .

Veterum quidam e Porticu philosophorum partim dubitarunt , an tenebræ essent visibiles , partim etiam negarunt . Cæcè equidem utrumque . Tenebras enim , nobis esse notas , nemo nescit . At id , sensuum alij nulli quàm visui . Quæ vero visu cognoscuntur , visibilia esse , nemo dubitauerit , nisi forte cæcus . Hanc eorum cæcitatem , alia vel præcessit , vel est subsecuta , quæ diceret , tenebras esse non aliud , quàm lucis priuationem . Quam positionem optici , auide arripuerunt , vmbream esse dicentes , priuationem luminis primarij , deriuationem secundarij : (Ita enim loquuntur .) Tenebras vero esse priuationem luminis primarij , & secundarij .

Sed hæc forte ad scientiam eorum fuisse satis . Nobis vero qui Panaugiam vniuersam , lucis nempe , luminisque naturam pertractamus , quàm exactissime sunt omnia perpendenda . Itaque primò dicimus contraria esse duplicia . Alia vt appellant positiua : alia priuatiua . Priora illa res veræ sunt utrique & in natura posita ; qualia ea sunt , quæ attulimus contraria , calor , frigus , & reliqua his similia . Quæ plerumque & inter se pugnant , & se se alterant , & misceri possunt , & ex seipsis media quædam procreare . tepores , colores , sapores , & similia . Contraria vero priuatiua , ea conditione sunt , vt alterum earum existat , alterum vero aut nihil , aut ferè nihil sit . Qualia sunt vox , & silentium , visus & cæcitas , auditus & surditas . Quorum secunda , silentium , cæcitas , surditas , neque ferè existunt : neque cum prioribus pugnant ; neque eis commiscuntur ; neque actionem ullam habent . His ita positis , dicimus corpora lucida , corporibus opacis esse contraria , sed positiua . Illa enim lumen emittunt : hæc verò emittunt tenebras . Ab his lumine , & tenebris , proles quædam

dam pronascuntur, quæ uti matres, in media diaphana diffunduntur.

A corpore quidem lucido, radij primo emicant. A radijs lumen; A lumine splendor. A splendore nitor. De radijs ac lumine prius dictum. Nunc addimus splendorem. Qui lumen quidem est, diaphani crassitudine imminutum. Nitor vero & ipsæ lumen est, sed iam adumbrationi mistus. & a splendore, quavis de causa diminutus. vel diaphani densitate maiore, vel reflexione alterius luminis a tergo corpore procul resistente.

Proles opacitatis.

A corpore e contra opaco proles aliarum proveniunt. Ac primo emicant tenebræ, radijs respondentes lucis. A tenebris obscuratio, respondens lumini. Ab obscuratio vmbra opposita splendori. Ab vmbra, vmbratio nitore contraposta ortum habet. Ex nitore vero, & vmbatione, veluti composita res quædam media provenit, quàm, quia aliter nescimus, adumbrationem liceat appellare. Omnia ergo hæc novem gradibus distincta, primorum visibilium constituunt genus. Quod Peripatus nequaquam vidit, qui asseruit prima visibilia colores esse. Idque non minus cæce aspexit, quàm Stoici, quæ de tenebris affirmarunt. Cum colores secundum & non primum visibilium genus constituant. Quoniam per priora illa visuntur ipsi secundario. Nec vero tenebræ, & obscuritas, & vmbra, & vmbatio, sunt res verè minus constantes, quia lucis eiusque specierum ac prolium dicantur priuationes. Nam si simplices essent priuationes, agendi vim, aut actionem haberent nullam. Actionem autem in diaphanum habent manifestam. Id enim se ipsis replent, non minus quàm lucis proles. Perque ipsum, se se longius propagant; Inque brevius se se retrahunt, obscurius & clarius faciunt. Lumen inde pellunt; indeque a lumine pelluntur. visum multis adimunt animalibus, sicuti lumen quoque multis alijs adimit visum. Hæc autem omnia actiones opacitatis esse nemo visu ac mente præditus negabit.

Prima & secunda visibilia.

Visibilium actiones.

Actio autem omnis & passio provenit a viribus agendi & patiendi. Vires autem omnes ab essentia sibi propria procreantur, & in essentia sunt. In ea fundantur, ex eaque funduntur. Non sunt ergo tenebra, & obscuratio, vmbra, vmbatioque simplices, lucis & luminis priuationes. sed vera sunt entia, qualia dicunt positivæ. & si pertinacius priuationes contenduntur esse: non minus harum quoque priuationes erunt radij, lumen, splendor ac nitor. Contrario-

tum namque & eadem sæpe & contraria est ratio. Non aliter scilicet, quàm in contrarijs, confessis positivis, calor frigoris sit privatio, & frigus privatio caloris. humiditas privatio siccitatis; & siccitas privatio humiditatis. Eodemque modo, in contrarijs, deque contrarijs cunctis. Inter quæ lux est, & opacitas. & singulæ harum proles sibi inuicem, uti monstrauius contrapositæ, sunt altera alterius priuationes, sed positivæ. Differunt autem, & obscuritates, & fulgores, maiore, & minore, vel candore, vel nigrore, prout vel fonti propiores fuerint, vel a fonte longius abscesserint. In quo quidem fonte suo, luce & opacitate, summa sunt utraque. Ab eo, quæ processerunt fonti propiores, fonti etiam sunt similiores. Omne enim produciens sibi simile ante producit, quàm dissimile. Atque hinc fit, quoto gradu fulgores a luce discedant, nigrores magis fiant participes. & quoto gradu nigrores discedant ab opacitate, tantundem candoris acquirant magis, & in minorem abeant nigrorem. Hæc autem differentias omnes, visus quivis non cecutiens diiudicare haud difficulter potest. Nam opacitas, lucem nullam, nullumque admittit candorem; sicuti nec lux, nigrorem admittit visum.

Per tenebram vero non nisi lux & albedo fulgida percipitur. colores nulli. Per obscuritatem vero, & lux, & albedo, & quadam tenuis colores percipiuntur, sed exiliores, omnes. In vmbra vero & præsentia & distantia cernuntur, ea quæ sunt colorata.

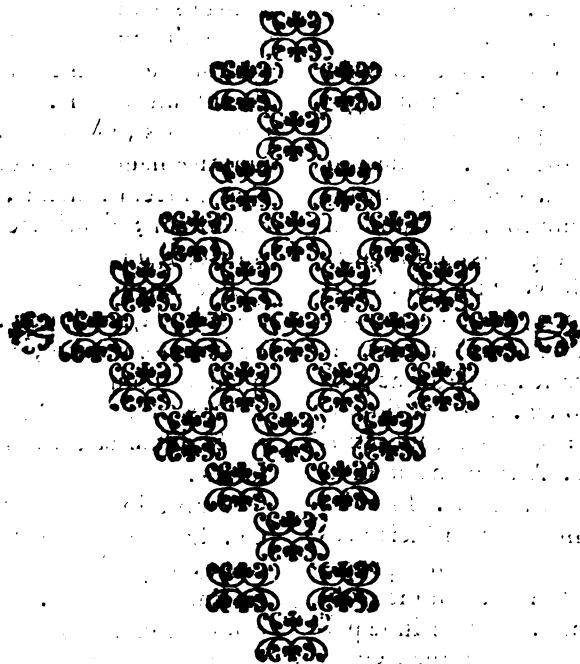
Vmbatio etiam clarius omnia representat. In adumbratione vero, nitore, vmbra, tenebræ commista, medio quodam modo conspiciuntur omnia. Hæc autem differentiarum omnes non aliunde pronascuntur, quàm ob lucis, atque opacitatis, & eorum quæ ab eis procreantur, mixturem. De qua quidem visibilium primorum mixture commodiore loco perageretur. Satis nunc esto, demonstrasse, tenebras inter prima visibilia esse reponendas, & luminis aliquid participare. eas scilicet quæ super terram sunt. Verum et quæ in terræ visceribus habitant, & noctem atram ibi perpetuam faciunt, eiusdem generis visibilium primorum erunt? an aliud quid sunt? Sed quid aliud fuerint, aut esse possint? tenebræ enim sunt, sed densiores & nigriores superterraneis. Magis autem & minus, speciem variare nequeunt. & specie ergo, & genere eodem sunt tenebræ utraque. visibiles utraque; luci, utraque contrapositæ.

FRANCISCI PATRICII, LIB. IIII.

naposita. Lucis itaque maximæ, contraria lux minima. Cum ergo de lucium genere, tenebra etiam sint, & lumen & tenebræ uniuersum terrenum globum, & intus & extra, teneant; verum fuit asserere, omnia in lumine iacere, quamuis minimo, vel maximo. Idque esse verissimum apparuit, ubi minime, vel contrarium credebatur esse, vel de veritate maxime dubitabatur.

Sed hoc ipsum, alia quoque ratione sensui manifesta, verum esse constat. Omnia enim opaca corpora colore aliquo sunt infecta. Color autem omnis est lux opacata, quod aliàs probabimus. Itaque cum uniuersum hunc terrestrem mundum color obuestiat, color autem omnis sit lucis & luminis proles, omnia quæ in coloribus iacent, iacent etiam in lumine.

FINIS QUARTI LIBRI.

FRAN-

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER SEXTVS.

DE AEREO LUMINE.

HACTENVS de luce equidem cœlesti, siderum & solis, sed quæ proles suas in terram, in aquam, & terrenum aerem mittit, est satis disputatum. Ostensumque a nobis quo modo, mundus hic inferior, quem nos homines & bruta inhabitant, totus intus & extra iaceat in lumine.

Nunc altius ascendendum, & ad luminum patrem per suos gradus accedendum. Quo tota hæc nostra præsens tendit speculatio, atque inuestigatio. Igitur, cum supra terrenum hunc aerem, qui regione nubium terminatur, immensus alius sit aer, qui supra nubes ad lunam vsque extenditur, quid de eo dicendum? Totum ne esse, & semper luminosum, an & ipsum, vmbri, tenebrisve, aliquando aut perpetuo teneri? Sane, si ibi corpus aliquod opacum, vel terra, vel terrenum, vel densata nubes inhabitet, etiam vmbra, etiam obscuratio, etiam tenebra poterit ibi aliquando inhabitare. Sed nulla in eo, vel vmbra, vel obscuritas, vel tenebra ibi conspicitur, aut conspecta est vnquam. Quia nimirum nihil ibi est, quod eam procreare possit: & si quæ creatur vmquam, aliunde eam vel ascendere eò, vel descendere est necesse; Ascendit autem a terra; descendit vero a luna: illa quotidie; hæc rarissime: illa noctibus singulis: hæc in solis tantum Eclipsibus. Vtraque Pyramidali & conica figura; Sol enim & terra, & luna maior est. sed lunaris & angustior, & breuior. Terra vero, & latior, & longior. Terra enim

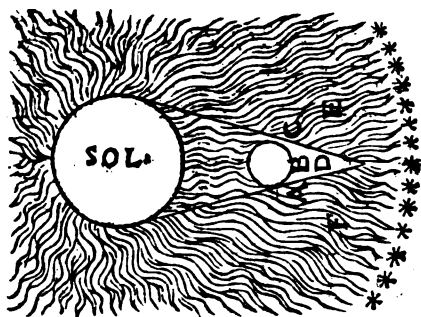
maior luna est, atque ideo ad basim hemispherij nostri, latam efficiet vmbra, quæ continuo decrescens latitudine; longitudine; manifesto corpus lunæ superat, quando totam in sua eclipsi occulat. & ad Mercurij, aut etiam Veneris apice summo pertingit cœlos.

Superstante vero sole lunam ad perpendicularum, lunæ corpus opacum vmbra suam versus terram proijcit. pyramidalem seu conicam, quæ non totam terræ superficiem ambit, aut eius corpus amplectitur, quia terra maior est quam luna. Partem tamen eius operit, quæ solis aspectum ijs, qui in ea sunt, solet auferre. Iis vero qui in ea non sunt, auferre nequit. & quæ niti in terra finiretur, in eorum vltra terram ipsa quoque desineret. Sed hæc eclipsi obscuratio, tam accidit raro; & tam breuibz horis durat, vt ad aerem illum superiorem totum illuminatum, nullius ferè sit momenti. & si sit alicuius, eiusdem sit rationis, cuius & illa maior vmbra terræ, singulis noctibus; nigrore tingens aerem, ostensa esse de genere visilium, & luminis speciem quandam minimam. quæ visui, & lucibus stellarum igniumque det transitum. Sed cur lumini solari transitum non dat, noctibus, ita vt extra terræ vmbra lumen quod in immensum aerem implet, minime cernatur? Cernantur tamen in eadem vmbra, & accensi ignes, & stellarum luces. Res sanè miraculo proxima, & quæ consideratione magna non sit indigna, quam nemo, quos legimus scriptorum, aut vidit, aut attingit. Vt autem plenius quod dubitamus intelligatur, oculis figuram hanc subiiciamus.

Terræ

FRANCISCI PATRICII,

Aer illuminatus.

Aer illuminatus.

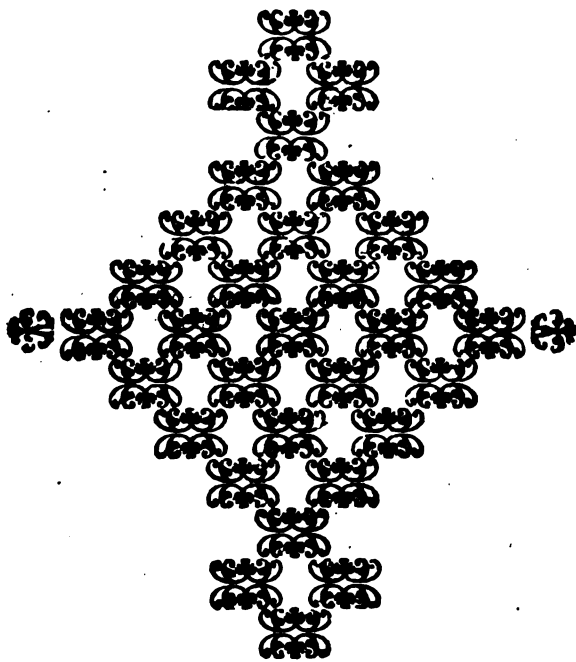
Terræ superficies quæ in umbra iacet sit A. B. C. quæ umbram versus cælum promicat, cuius quasi centrum pyramidis sit B. Qui ergo in eo habitant, stellas quidem superiores rectâ positas, supra & extra umbram cernunt. Cernunt & igniculum, qui sit ad D. accensus; aut alibi non procul valde situm, lumen autem extra umbram ad latera ubi sunt, E. F. & toto circum spacio, nequaquam vident. Si quis dicat, lumen hoc ab eis non videri, quia ad latera sit positum; visum autem nostrum, non nisi quæ rectâ opposita sunt cernere tantum. atque ideo nec stellas, nec igniculum illum ab eo cerni nisi ad ea visus aciem rectâ intendat, aliquid sane dixerit, non tamen totum soluerit. Nam etiam si rectâ versus lumen intendamus visionem, neque ita nobis conspicietur. In quas ergo causas hanc differentiam referemus? Profecto extra terræ umbram totum aerem lumine esse plenum figura ostendit, & ratio comprobatur, & experientia. Quod quidem lumen certum est ab ijs qui ad centrum sunt illius Coni, nequaquam cerni. Iis vero qui sunt ad A. & ad C. in umbræ confinio, non cerni clarum, sed ut in crepusculo creperum ac dubium, donec tandem tota dimoveatur umbra. Quo tempore cernitur clarissimum, in ortu solis. Hæc sanè experientia docet apertè, in causa esse tenebras, cur id lumen non conspiciatur. Sicuti qui in eo lumine iam est, tenebras priores non cernit. Experimento hoc clarescit, oculos nostros proximis obiectis, & prius & magis moueri, quàm longinquis. Quod nemo negare audeat. Nam & hoc alio comprobatur. Quod ignis ille accensus in tenebris, dum in distantia a nobis est non nimis, conspicitur. Si vero longius dimoveatur, non amplius cernitur. Tenebris nimium sui multiplicatione ac densatione eum offuscantibus. At vero cur Planetæ, cur astra tanto superiora, & igne, & lumine; & tanto longinquiora cernuntur? Si tenebræ in causa sunt, cur hæc propiora non cernantur; qua ratione non impediunt, ut ea quæ in immen-

sa, sunt distantia conspiciantur? An vero stellarum magnitudo in causa est, ut cerni possint. quandoquidem omnes, etiam minimæ quæ videntur, terra maiores esse ab Astronomis asserantur? Sed si tanta sunt magnitudine, cur tam paucillæ apparent? & cur non nisi, in tenebris cernuntur, in lumine non cernuntur? Ad hoc postremum, primo. Quia nimirum solis lumen stellarum lumina, uti minora, non dico, ut stulta positio, lumen maius offuscat minus. Quomodo enim offuscet, res, quæ fusca non est omnino. Sed absorbet in se, & sibi vnit, & oculis proxime circumquaque circumfusum se se ostendit, & eos sua claritate replet. Itaque, quæ plurima sunt lumina, vnita maiori, ut vnum se se ostendunt. At cernuntur etiam stellæ in lumine aerem replente. Si quis enim in profundum puteum descenderit, in quo non lumen oculos attingat proxime, sed umbra putei, & sursum suspiciat, stellas suprapositas conspiciet, vnionis visualium radiorum ratione, qui in ea umbra, sicuti in lumine non disgregantur. Qua vnione videntur, non quidem vsque ad stellas scandere, sed ad earum lumina, quamuis cum solari vnita sint, distincte cognoscenda. Cernuntur autem in tenebris, quæ secunda sunt quæstio, quoniam contraria iuxta se posita magis elucescunt. tum quia visuales radij non ita ut in lumine disperguntur, tum etiam, quoniam stellarum luces, in terminata sunt sui corporis superficie. Quæ quamuis terræ superficie sit maior, attamen in tanta distantia basis eius pyramidis quæ ab oculo exit, in angustum terminatur. Quod ostendunt optici; quorum munus hoc proprium est. Sed cur earum luces, tam longe positæ, visuntur tamen. in tenebra: in qua eam circundans lumen non visitur? Quoniam scilicet hoc, dum est in diaphano, nulla terminatur superficie, sed vagum, in aere scandit in æthera, qui & ipse diaphanus, nulla terminatur superficie, coloris alterius. Visus autem noster, non nisi in terminata superficie certo cernit. Quoniam cum vires eius sint exiguæ, actiones suas supra vires non extendit. Et quamuis tum tenebra, tum lumen in aere diaphano, & cognoscuntur per se, & dignoscuntur alterum ab altero, & ita cernuntur, interminatè cernuntur tamen. Eorumque sententia falsa est; qui negant in aere, aut lumen, aut tenebram videri. Videntur enim, & earum differentia a visu discernitur, & discernitur etiam diuersitas crepusculorum, tum clariorum, tum obscuriorum. Cognoscitur tamen lumen aliter, ac secundario quodam modo, in pariete, in sole; quia in eis, & lumen

lumen & radius, coloris vicem subit. Differunt autem hi duo luminis cognoscendi modi. Quia hic in superficie finitum ibi sistitur. in diaphano vero, vbi nulla superficies, non sistitur, & in interminatum spacium funditur, & diffunditur; claritate tamen sua spectatur; sicuti & tenebra, eadem spectatur itidem obscuritate. Radij quoque solares qui lumen primarium sunt, & inter lucem & lumen diffusum medij, distinctissimi in aere contra solem spectantur. Quod de lumine extra terræ umbram posito dictum est; idem de eo di-

catur, quod extra umbram lunæ in solis eclipsi, vel spectatur, vel non spectatur. & quam nullus umquam ea lumina oculus spectaret, cœleste tamen lumen versus terram effunderetur, sicuti & nunc effunditur; & eam amplectitur ad instar columnæ. Lumen enim, ut inquit, Diuinus Plato, per vniuersum cœlum, ac terram extensum ut columna, iridi simile est, sed purius. Idque est cœli ligamentum, & terræ. Cuius vinculi extrema ad terram vsque sunt protensa.

FINIS SEXTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER SEPTIMVS.

DE COELESTI LVCE, ET LVGINE.

SUPRA purum aerem feretorum illuminatum, veteres æthera esse dixerunt. De cuius quidem essentia comodiore loco disquiretur. Nunc de luce eius & lumine, & perspicuitate, sermo esto. Communis philosophantium opinio, & fuit, & est, ætherem, quem & cælum appellarunt, esse translucentum & diaphanum. & nos quoque in eam descendimus sententiam; non tam quia lumen receptet a sole, a stellis, quàm quod vmbra terre conum in se admittat in dies. Quæ res liquido apparet in lunæ eclipsibus. Quæ cum aliquando toto corpore eum conum incurrat, necesse est tantam eius vmbrae ibi esse latitudinem, quantam eam capere totam queat. Supra quam latitudinem necesse est apicem multo supra lunam ascendere: finiriq; vel in Mercurij orbe, vel etiam, (vt astrologorum quorundam est opinio) in orbe Veneris: Itaque si Lunæ, si Mercurij, si Veneris quoque orbes, terre tenebras admittunt, cur non etiam orbes alij, Solis, Martis, Iouis, Saturnique eas admittere queant, si tam alte, ea vmbra scandere possent? Nam vel tota ea regio, vnum corpus ac continuum est, vt multorum fert opinio, vt vnus & continuus est aer (de qua re postea) vel est in plura corpora & orbes plures diuisa, qui singulos ferunt planetas.

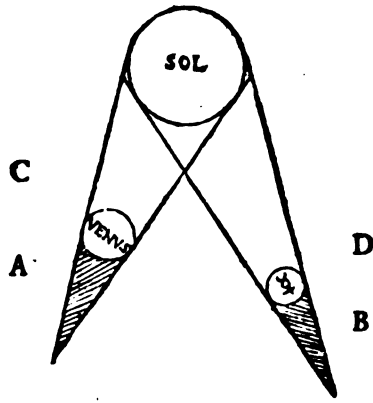
Si vnum continuumque sit, vnus quoque verisimile est esse naturæ. Quod concesserunt

ij quoque, qui in plures orbes eam regionem diuiserunt. Itaque si vnus est naturæ & pars eius vmbra conum admittit, totam quoque eam naturam admittere posse ratio verissima persuadet, si modo eo vmbra terre porrigatur. Sed quod terre vmbra facere non potest ob eius breuitatem, & quia in Veneris regione definit; cur non credatur, Lunæ corpus opacum, in superiorem suam regionem, suam vmbraam posse iacere?

Corpus lunæ profecto, esse opacum, & vmbraam facere, solis eclipses faciunt manifestum: Solem enim opacitate corporis sui, visui nostro occulit. Quæ experientia, ostendit, quod nemo tamen, aut veterum, aut neotericorum, quod nos sciamus adnotauit: Lunæ corpus vmbraam suam iacere in ætherem superiorem, tempore quidem omni, præterquam in coniunctione cum sole. & maxime cum est plena.

Quo vsque autem coni eius apex pertingat, aut pertingere possit, ex corporis lunaris magnitudine ratio subduci potest. Namque eius vmbraam in solis eclipsi, ad terram vsque porrigitur; non quidem apice, sed latitudine tanta, vt terre superficiem ad millia passuum multa obumbret. & apex eius si terra transpicua esset, totam eam pertransiret, & in aeris regione ad millia passuum itidem multa defineret. Tantum ergo spaciij in superos cælos in plenilunio, luna vmbraam suam projicit. Est autem, a luna ad terram vsque distantia, vt Astrologi autumant millia passuum 109056. quibus

quibus addantur pass. mill. 3500. alterius nimirum terræ semidiametri in partem oppositam. pass. mill. 112.556. Finiretur autem in regione. Hæc de terræ & lunæ umbra in ætherem admissa, quæ conuincit ætherem quoque esse diaphanum. Admissa enim umbra, necesse est lumen quoque admitti. Nam de solo lumine, non est admodum certa ratio. Si namque argumentemur diaphanum esse æthera, quia lumini stellarum, tum superiorum, tum inferiorum dat transitum. id potius tenebris tribuamus, quam lumini. In tenebris enim, siderum luces conspiciuntur, non lumina, quæ in lumine non cernuntur, nisi rarissime, & non omnes, sed propiores, nimirum Venus forte sola. Solis vero lux solius etiam in lumine conspicitur, & radios eius, & lumen ex eis emissum inferior sole regio suscipit, & ad nos usque porrigi sinit. Sed hæc arguunt, regionem ætheris, sole inferiorem tantum esse perspicuam, superiorem vero minime. Lucis enim visioni superiorum siderum, superior dare transitum arguitur, non autem eorum lumini. Qui verò dixerunt superiores stellas a Sole lumen suum accipere, non videntur id vere satis tradidisse. Concesso enim hoc quod omnibus, tum philosophis, tum Astronomis est confessum. Astra omnia cæli densiores esse partes, & uti tales sunt, eiusdem esse naturæ, concludemus nos astra omnia propriam habere lucem sui natura. & non a sole tantum. A quo etsi dicantur illuminari, quia eius lumen totum cælum, imò mundum implendo vniuersum, omnia quoque sidera attingit, & illuminat. non tamen eis lucem indit, qua lucent & visuntur. Hoc autem clare conitabit hoc experimento, quod nos primi, ni fallimur, animaduertimus. ex Astronomorum positionibus. Qui docent, Solem, superiorem esse Venere; & hanc Mercurio; & hunc Lunæ. Si ita est, & Venus, & Mercurius, a sole haud multum discedentes, parte ea corporis, qua solem aspiciunt, eius radijs illustratur. Ea vero, quæ a sole est auersa & eum non respicit, non possunt ab eo illuminari, neque eius lumine lucere. Quæ res in luna valde est manifesta. Quæ ea parte qua solem aspicit, ab eo collustratur, auersa vero, vel tenebrosa est, vel colores quosdam suos ostentat. In Venere autem, & Mercurio idem euenire, subiecta figura fit manifestum.

In qua id fit euidenter hæc duo astra in parte superiore a sole illustrati ad C. D. ab inferiore ubi A. B. non illustrati. At hac etiam parte semper lucent. Propriam ergo lucem habent, & ea lucent. Ergo & astra reliqua, cum eiusdem sint naturæ vniuersa, & densiores cæli partes, proprijs lucibus lucebunt. Quæ eorum corpora singula, tota occupant ab eorum centrīs ad vniuersas circumferentias. A solis vero lumine ita illustrentur, ut nostrates ignes. Qui quidem, & noctu, & interdiu, sui natura toti lucent luce propria. Noctu enim a sole non attinguntur, & interdiu, tamen attinguntur, & magis illuminentur: non sunt tamen negandi proprijs quoque lucibus fulgere. Quia & stellas eas, quæ nebulosæ dictæ sunt ab Astrologis, & obscuræ, sol etiam si illuminet, non tamen lucentes facit. Ergo cum neque his lucem indat, nec Venere, nec Mercurio: stellarum nulli lucem indit, aut indit. sicuti neque ignibus, vllis siue æreis siue terrenis conspiciamus e proximo dari lucem vllam a solis lumine. Quod si hæc corpuscula, materialia, impura, summus opifex & natura proprijs lucibus donauit & adornauit, quanto magis verissimile est, & veritati, & potentiae factoris consonatius, ingentia illa, materia carentia corpora, purissimaque præstantissimo lucis donasse dono, quo vniuersum mundi corpus, ornatum redderent & vitale. Vita autem omnis a spiritu, & igne est. Ignis autem omnis lucet: neque non lucere sui natura potest. Quæ ratione, Veterum Græcorum sapientiores inducti, & crediderunt, & tradiderunt, non solum astra, sed etiam cælum totum, & æthera vniuersum, quoniam lucerent, esse ignes. Quod Peripatetici magister, non semel est attestatus. Quod Lib. 2. de scilicet alij crederent ignea esse astra, quia superum corpus ignem esse dicerent. Idque non ut ipse putat, absurda ratione. Sed eadem qua ipse e quinta essentia quadam, astra esse ait, e qua cælum est, quia illa densiores huius essentiae sint partes. & nihil prohibet cælum esse,

esse, e quinta essentia, & esse ignem; non qualis est nostras ignis. Sed qualis cœlo competit; Itaq; si cœlum ignis est: & astra cœli densiores partes sunt, nimirum efficitur, ut ignis densiores partes sint, & ignea. Esse autem ætherem, & cœlum ignem, Anaxagoram putasse affirmat alibi. Sed huic Plutarchus addit alios Thales Anaximenem, Empedoclem. Quibus nos & Heraclitum addemus, & Platonem. Qui affirmat, Opificem diuini corporis plurimam ideam ex igne confecisse, ut lucentissimum esset, & visu pulcherrimum. Quem ignem cauillator hic, de cœlo. ubi visibilis, & erat, & adhuc est, detraxit, & sub cœlum, ubi nemo eum umquam vidit, reposuit, sensum secutus nullum. De qua re postea suo loco. Parmenides quoque vetustiorum sententiam comprobauit, Cuius carmina in hanc rem, quia rara sunt inuentu apponimus.

Ληϊα δὲ κρίνατο δέμας, ἡ σήμα, ἔθεντο
Χρῆς ἀπ' ἀλλήλων, τῇ μὲν φλογὸς αἰθέριον πῦρ
Ἡπτιον ἀν' ἀεὶ μετ' αἰθέριον, ἑαυτῶ παύσσει
ταυτὸν.

- „ Contra posuit faciem, & corpora posuit.
- „ Scorsum a se ipsis. hæc quidem flammæ æthereum ignem.
- „ Lenem, valde rarum, leuem, sibi vndique eundem.

Æther ergo vniuersus ex veterum Græcorum sapientia, ignis est. Ex quo æthere, densiore facto, cum astra omnia sint facta, ignes esse ipsa astra, ex hoc dogmate nemo dubitabit. Nam & solem esse ignem, idem cecinit Parmenides.

Καὶ καθαρᾶς, ἑυαγέος ἡελίοιο, λαμπράδες.

- „ Et putæ, sinceri solis.
- Dogma autem hoc vetustissimorum Zoroastreorum Magorum prius fuerat. E quorum Oraculis, hæc, quæ a paucis leguntur ob rari-
tatem, huc adscribam. De stellis.

Ἐπῆξε δὲ πολὺν ὁμίλον ἀστέρων ἀπλανῶν.
Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.

- „ Compegit multum cœtum stellarum inerrantium.
- „ Ignem ad ignem cogens.
- „ Solem quoq; ignem esse voluit, dum canit.
Ἐξ ἀνακρημασας ζῶνας ἑβδομον ἡελίου.
Μεσεμβολήσας πῦρ.
- „ Sex suspendit Zonas, septimum solis.
- „ Medium ponens ignem. Quem etiā vocat.
πῦρ πυρὸς ἐξοχέτευμα, ἡ πυρὸς ταμίαις.
- „ Ignis, ignis detinatio, & ignis pœnu.
- „ Eundem solem Philo, Iudæorum doctissimus, ait.

Φλογὸς ὅτ' ἐπὶ πᾶσι πολλῆς, Οὐδρομότατος
γέγονε τῶν ὄντων.

- „ Flammæ cum sit compactio multæ, Ocyssimus entium est factus.

Chaldæorum ergo prius, Hæbreorum postea Græcorum postremo sapientiorum hoc dogma fuit. Ignea esse astra, & solem. Idque rectissima, ut diximus ratione, quando nimirum: cœlum quoque, cuius partes densiores, ipsa astra sunt, sit ignis. Ignem autem cœlum esse Moses quoque asseruit, ipsa vocis, qua cœlum nominat significatione. appellatur enim *asciamain*; hoc est igneum & aqueum. Illud quod luceat, hoc verò quod transluceat. & ante Moysen Chaldei, cœlum purum esse lumen, seu lucem docuerunt. idq; totius cœli esse substantiam. Lucem autem & ignem pro re eadem acceperunt, ob eam rationem, quam post innumera secula Plato postea explicauit, quando ait.

Deum ex igne & terra cepisse mundi corpus constituere. Cur autem ex igne rationem reddidit, dum inquit.

„ Separatum ab igne, nihil vnquā visile fiat.

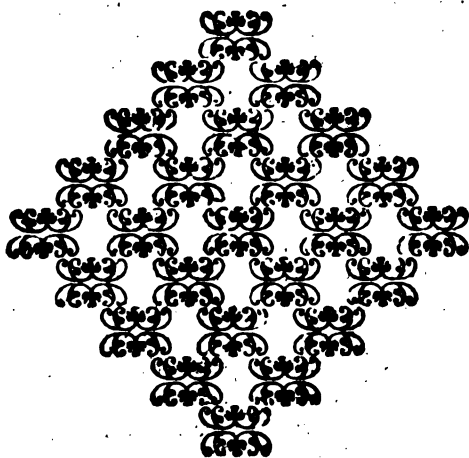
Hunc autem ignem qualis esset expressit. Lucem φῶς, accendit Deus circa secundam a terra circulationem. De sole intelligens, quem & λαμπρότατον ἢ λευκοτάτον, fulgentissimum, & candidissimum appellat. Quasi ignis & φῶς, lux, & sol, & fulgor, & candor eadem res esset.

Sed quia ignis, non solum lucem, verum etiam calorem habet innatum, de calore quia postea erit agendum, demonstrationes reliquas, quod astra ignea sint, in illud tempus differamus. Hoc tantum memoria retinentes, vetustissimos illos, rerum contemplatores, Aristoteli nondum addictos, ignem, lucem, astra pro eadem re accepisse. rationibus ijs quas adduximus, aut alijs permoti. Et veriore longe sententia, quàm sit in Peripato, qui docet calorem & lumen fieri in ære, attrito ære, ab aëthrum latione. Namque id, & in ære, & in æthere est falsissimum. Quis enim aer in æthere ateritur? Quis in ære aer ateritur, ita ut luceat? Nam & noctibus tenebrosissimis etiam luceret, & longissimis, quandoquidem ijs nō minus quàm interdiu, astra circumferuntur. Sed hi sensum præ ceteris professi, plerumque nullo sensu, sepiissime contra sensus omnes philosophantur. Astra autem ignes esse, ipse ostendit sensus, ex ignium nostrorum effectibus. qui tyderum effectibus sunt vniiformes: Nam flammæ nostræ, & anthraces accensi, si non proxime, sed spacio aliquanto conspiciantur, figuram orbicularem, radijs coronatam representant, ita ut stellæ appareant re vera. Quando item vel anthraces, vel lecythi extinguuntur, dum in eo extinctionis actu sunt, ad instar stellæ radiusculos emittunt. Sed & calor, qui a sole ad nos descendit & radijs vehitur, rem eandem

dem comprobatur. Solem scilicet, & astra omnia, præter vnā forte Lunā, esse ignes. Sed de calore, vti diximus, postea. Concludamus ergo, longe quā Astronomi, quā Peripateticus, & verius & firmitus, sidera omnia, proprijs quæque lucibus corruscare. & in proprijs iacere lucibus. & quod ex his sequitur, Omnia in luminibus quoque iacere alienis, attamen socijs, atque cognatis. Totus enim æther, omnium siderum luminibus impletur, & collucet. Non enim sol tantum vnus æthera vniuersum suo replet lumine. Sed stellæ quoque singulæ proprium a se in æthera fundunt lumen quaquaversum. & circa se, & supra & infra se. Nihil enim huic fusioni, aut diffusioni obstat. Nam sicuti sol, in partes omnes, ad latera, ad supera; ad infera omnia, vltra etiam terram, & aerem, lumen suum porrigit cur-

non idem reliqua astra faciant, proprijs lucetia lucibus, nullum ibi corpus alienum, nulla ratio vera verat ratio, cum præsertim sole ipsa non sint multo minora, & nulla re impediēte. Quot ergo sunt stellæ in æthere, tot sunt etiam lumina ab eis effusa. quæ se se inuicem non aliter quā apud nos plurium candelarū lumina, & commista, & separata se se perneant, se ipsis vniuersum æthera replent. In lumine ergo, imò in luminibus, totus æther iacet, omnium scilicet astrorum. & omnia astra, in luminibus etiam iacent, tum proprijs, tum reliquorum omnium alienis, tum etiam in lumine totius ætheris proprio. Nihil enim aliud ætheris substantia esse potest quam purum lumen. Quod dogma Chaldaeorum sapientum antea fuit. Ergo vniuersus corporeus mundus, & intus in lumine iacet, & extra.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER OCTAVVS.

DE LVCE ET LVMINE SVPERCOELESTI.

DE luce, radijs, lumine, sociisque rebus, quæ sub vitum caderet, satis a nobis, & quidem liberiore, & liberaliore philosophia libris præcedentibus est disputatum. Nunc eaquæ recta ratio ab his ducta indicare possit, perquiramus altiora: & quæ supra hylæum, æthereumque mundum posita videri queant. & ostendamus vtriusque huius mundi molem, supercoelesti lumine, non solum esse circumdatam, sed etiam permeatam. Itaque dicamus si ex vtroque hylæo, & æthereo, mundus vnus constitutus, infinitus mole est, frustra docebitur, extra mundum nulla esse corpora, nulla loca, nullosque motus. Sin vero finitus mole sit, & superficie extima circumuolutus, quæstiones hæc rite proposita fuerunt olim, & nos spacium extra mundum esse, recte, & docuimus, & adhuc docebimus, illudque vacuum corporibus. Nam & Periparus qui corpora ibi esse negavit, vacuum ibi spacium esse non negavit. In quo spacio sane substantiæ illæ, quas supra mundum habitare asseruit, æternoque æuo, beatissimam vitam degere, quid sint qualesque quibusque viribus polleant, in præsentia omittamus inquirere, suo loco id referuantes. Ad eas enim contemplatio nostra, nos veluti manu ducet. Sane si modo concesserimus optimas ibi, incorporeasque substantias æterno æuo beatissime viuere, consequetur necessario, spacium illud, non omnino esse vacuum. Sequetur etiam eas viuere ibi, vel in tenebris, vel in lumine, vel in re alia, quæ neutra harum sit. Quæ res, est in præsentia perquirenda.

Si optimæ, optimam ibi vitam degant, ratio suadet, eas ab omni talis vitæ impedimento esse liberas, omnique tristitia vacare. At si tenebras ibi locauerimus, rem pessimam, omnique hominum, deorumque generi exosam, insensissimamque, beatissimis dabimus. quæ eas mœrore atque horrore perpetuo obrutus teneat. Abigendæ itaque sunt illinc tenebræ. Nam & rationes aliæ non esse illic tenebras demonstrant. Tenebræ enim in opaco, & ab opaco sunt. Opacum autem non aliud in mundo apparuit esse, quam quæ diximus tria, vel quatuor, lunam, nubes, terram, terrea. At in superâ illa regione nullum tale habitare corpus, iam est statutum. Ergo ne opacum quidem corpus vllum ibi erit. Nec terreum ergo, nec terrefactum, nec nubem ibi esse certum est. Vmbra vero lunæ non eò vsque porrigi, ratio superior demonstrat. Nulla ergo tenebræ extra mundum a mundo porriguntur. Neque ibi vllæ aliæ vel esse, uel habitare, vel vagare possunt. Neque ibi sedebunt, quia luminis sint priuatio, nec qua lumen sint minimum. nec qua lumini contrariæ. Hæc enim omnia vel corporea sunt, vel e corporibus exeunt; Corpus autem nullum ibi esse opacum, iam est constitutum. Neque, etiam si verum sit, vt oracula cecinerunt, ibi plurimum esse ignis, ibi vel anthrax, vel flamma, vel fauilla est vlla. At si tertia ignis species, lux, & lumen ibi est, quod & asserimus, & probabimus, non tamen, vel se ipsam, vel sibi congenerem opacat. & si opacat, non tamen obscurat, quando & si noster ignis alium ignem, quamuis obtegat, non tamen obscurum reddit. Et ignes nostrates, quamuis transpicui non sint, nullas tamen tenebras

tenebras projiciunt, neque vllas in se habent. Sed tori, vel lux sunt, vel luce circumteguntur, & lumen ex se, quaquauerſum emicant. Si quis ergo ignis, non transpiciuus, supra mundum concedatur eſſe, non ideo tenebræ vllæ ibi concedentur eſſe. Concludendum ergo in vniuerſum, nullas ibi prorsus aut eſſe, aut eſſe poſſe tenebras.

Quid vero aliud quippiam ibi erit? Quod nec tenebra ſit, nec lumen? Equidem ſi res talis quæppiam ibi ſit, vel media inter hæc, vel vltra vtraque, erit aliquid. Quod neque imaginatio, neque cogitatio, neque ratiocinatio, neque intellectio vlla capit, aut aſſequitur. Si talis ſit, quam neque mens, neque ratio, neque vis alia noſtra cognitrix capiat, non eſt nobis in ea inquirenda, fruſtra laborandum. Sin autem media inter lucem ſit, & tenebras, vel ea extremorum negatione, nihil lucis, nihil tenebrarum habebit; vel vtriuſque particeps, composita quædam media erit dicenda. Si prius ſit, eam nec luminis, nec tenebrarum quicquam habere, tertia res quædam erit, vltra vtraſque. Talem autem nullam mente capimus. Eſt ergo ommittenda. Si vero media eò modo ſit, vt & luminis, & tenebrarum partem habeat, ne fingi quidem poſſe videtur, vt vbi tenebræ nullæ ſunt, aut eſſe poſſunt, ex tenebris aliquid conſtetur. Si vero quis dicat nullas quidem ibi tenebras eſſe puras, eſſe tamen ex iis, & lumine miſtum quippiam, interrogandus erit, quo modo ibi ſit, miſti ea pars, quæ tenebrarum ſit? Aliunde enim eam eò migrare erit neceſſe. Id ſi fateatur, vnde nam illuc aſcendiſſe potuit, aut continue aſcendat, reperire eſt neceſſarium. De quatuor enim opacis illis, nihil eò poſſe ſurgere eſt demonſtratum, aut alia quoque eſſe, cogetur oſtendere. Et ſi forte oſtendat: neceſſe fuerit ea ita prope extrema mundi ſita eſſe, vt eorum tenebræ ad ſpaciũ pertingant, quod extra mundum eſt. Ex eiſque & lumine, miſtio illa fiat media. In mundo quidem, media luminis, & tenebræ, cognoſcimus umbrationem, umbrā, & lumen creperum matutinum, ac vespertinum. Si quod tale medium extra mundum in ſpacio ſit, neceſſe eſt, opaco à corpore proſciſci. Quod nullum ibi, eſſe eſt demonſtratum. Stabiliendum ergo eſt, in ſpacio extra mundum, nihil horum omnino vel eſſe, vel eſſe poſſe. Quid ergo nos lumen ibi eſſe, dicere audebimus? Audebimus ſanè, ſi quæ vniquam humanæ rationis vis vlla, quicquam perſuadere valeat. Nam & ea quæ ibi beatiffimam vitam degunt, in pulcherrima re, iucundiſſimæque degere, rationi eſt & æquitati valde conſentaneum. Luce vero, & lumine nulla neque pulchrior, neque iucundior. Præſtan-

tiſſimas quoque ſubſtantias, in re eis ſimili, præſtantiſſimæque, æuum agitare ſuadet ratio. Et potentiſſimas, quæque omnem mutationem ſuperent, in potentiſſima, quæ vniuerſum penetrando, nullam ſentiat ipſa mutationem, & quæ corporibus vitam præſtat omnibus, imò quæ vita vna corporum ſit omnium; in vitali maxime re habitare, nulla tam obruſa mentis acies fuerit, quæ neget. Hæ rationes, ex mentis vi deductæ. Aliæ ex vi ſenſus.

Sol quem cernimus, lumen ſuum vſque ad terram propagat. Et, ſi tolleretur obſtans terræ denſitas, atque opacitas, viſibiliter vſque ad centrum penetraret. Quid dico ad centrum vſque? Totum terræ globi locum, quaquauerſum permearet, atque impleret, non aliter ac ſcintilla in cetro globi vitrei poſita, totum lumine ſuo replet. Neque id dubium eſſe poteſt, quando cælorum ſol inferiorum corpora, & aeris, & aquæ, tota impleat? Quando, ſolida, & dura, glaciem, vitra, cryſtalla, gemmas, adamantesque denſiſſimos, duriffiſſimosque ſuo lumine, momento temporis tranſuerberet? Quando totum ſpacium, aerisque molem, vſque ad oppoſitum lunæ globum, momento eodem tranſeat. Lunæ globum totum, orbes duos, Mercurij, ac Veneris. & trium ſuperiorum, vſque denique ad inerrantia aſtra lumen ſuum ſol profundat, illoque ea perfundat. Cuius ſpaciũ pars, a ſole ad terram commenſa, videatur. Aſtologis ſerè immenſa. Eorum enim acurioreſ quidam, nobis ſuadent, vt a terræ ſuperficie, vſque ad lunæ concavum Mill. paſſ. ſint. 109037. Craſſities orbis lunæ ſit Mill. paſſ. 109056. Craſſities orbis Mercurij Mill. paſſ. 370479. Veneris M. 3413755. ſolis M. 339102. Martis M. 27339375. Iouis Mill. 19775497. Saturni M. 29474573. Firmamenti denique M. 80942471. Cui vniuerſæ longitudini addatur diametri terræ M. 7159. & vltra terram vſque ad ſolis oppoſitam partem totidem. & inde ruruſ vſque ad extremam firmamenti ſuperficiem, aliud tantum. Ex quibus omnibus diſtantiis, numeruſ millium paſſuum, inenarrabilis conſicietur, & pene infinituſ. Quæ omnia ſolis vnius lumen, illuminat ac replet. præter exiguum id, quod terra, & luna, ſuis locis occupant. Summa autem, excepta terræ diametro, totiuſ numeri ſuprapoſiti ſunt M. 323. 753. 849. Qui numeruſ ſi a ſole, ad ſuperam firmamenti ſuperficiem extendatur, ſupra eam in ſpaciũ illud vacuum protendetur M. 166. 221. 933. Cumque Aſtologorum computis atque rationibus, totiuſ vniuerſi ſoliditas ſit M. 384. 365. 443. 816. 687. 500. Tota ſolari lumine illuſtratur atque repletur, præter eam quam

diximus terræ, & lunæ opacitatem. Si ergo solis lumen tantam vniuersi soliditatem impleret atque illuminaret; & tanto spacio, quanto diximus extra mundum, circumquaque protendatur: quanto magis videbitur protendi, si ratio spacij, nullo obstaculo impediti computetur. Quid enim vetat, lumen illud solis, quod per corpora, rara, densa, mollia, duraque, & ut par est aliquid obstantia, raris spaciis intra mundum penetrans compleat: extra quoque mundum, ubi nullum opponitur obstaculum, in tantundem saltem spacij, quaquaversum diffundi ac spargi? Vbi, si nihil itidem obijciatur, nihilque impediat, quid prohibet etiam ulterius progredi? Sed quo usque tandem? Quo usque nimirum nihil impediat. At nihil usquam toto spacio impedit. Toto ergo spacio lumen solis diffundetur. Spacium vero totum infinitum est, ut alias probauimus. Totum ergo infinitum spacium, solare lumen implebit. Et si quid desit, quod id non pertingat, addatur ei lumina Martis, Iouis, ac Saturni. Quorum corpora, si Astrologis danda fides, tam magna sunt, ut eorum lumina, eum defectum facile adimplere queant. Martem enim asserunt in se continere terræ, magnitudinem semel cum dimidia. Iouem vero, eandem continere nonagies quinquies, & dimidiam: Saturnum autem nonagies ac semel, cum parte vna octaua. Quæ magnitudines simul computatæ, terræ, corpora, globosue, continebunt centum octuaginta octo, cum parte octaua. Cumque solis corpus, terras centum sexaginta sex cum tribus octauis, contineat, solem alterum integrum tres illi Planetæ conficiant ac terras viginti & vnâ cum dimidia, & amplius parte. Atque ideo tantundem extra mundum spacij lumine replebunt, ac tanto ultra solaris luminis confinia, quanto ipsi sunt extimæ mundi superficiei, quàm sol propinquiores. & spacio illi de quo agimus, proximiores. Quorum trium cum firmamento simul crassitiem antedictam colligamus, summam efficient M. 157. 531. 916. Tanto ergo interuallo plusquam sol extra mundum sua lumina emittunt. Quibus luminibus si addantur lumina stellarum maximarum xv. quarum vnaquæque centies septies terra maior est: & earum omnium magnitudo simul sumpta possit alios X. decem soles ferè integros conficere, quanto credemus in spacium illud sua lumina profusuras? Hisce si addamus lumina stellarum magnitudinis secundæ, quas dicunt esse XLV. & singulas nonagies terram superate profectò conficiant soles integros XXIIII. & vnius LXVI. partes amplius. His vero si lumina iungantur CCVIII. stellarum magnitudinis tertiæ, quarum quæ-

que LXXII. terræ globos cum parte tertiâ adæquant. Soles XC. efficient cum XXXVI. vnius partibus. Addamus his stellas alias CCCCLXXIIII. magnitudinis quartæ. quarum singulæ LIIII. terræ globis æquales sunt, soles confecerint integros CLIIII. & partes vnius XXVII. Apponamus his lumina stellarum CCXVII. quinti ordinis. quarum quæque XX XVI. terreos globos implet, soles perficient XLVII. & vnius partes X. Postremo si hisce adijciantur lumina stellarum XLIX. ordinis sexti, quarum vnaquæque; XVIIII. terræ corpora adæquat, soles constabunt. V. & amplius LII. partes vnius. Quos quidem soles, si cum partibus in summam redigam exhibunt soles CCCI. spacio illi supramundano proximi. Ut in nullo numerum ponamus, aut Veneris, aut Mercurij sidera, nec computemus stellas nouem, quas obscuras, aut quinque, quas rubeas appellant, vel nebulosas. nullo etiam numero habeamus infinitas alias, quæ sexto ordine sunt minores. Itaque in hunc modum ratiocinemur. Si sol vnus mundi omnia spacia, præter lunæ, ac terræ globulos, illuminat, & vniuersi mundi intercapedinem, & extra mundum per innumerabilia millia lumen suum extendit, quid dicemus CCCI. Soles integros, nullis ibi obstantibus impedimentis posse implere? Nempe totum id, in quo nihil obstat. At in toto illo infinito spacio, obstat nihil; totum ergo infinitum spacium implebunt lumine. In infinitum ergo lumina extendi ratio hæc nostra, ex sensu, & ex Astrologorum decretis ducta, satis demonstrat.

Sin contrà dicatur, corpora stellarum ingentia quidem esse, totque soles constare posse, atramen non luce sua lucere, sed a sole lumen omne accipere: atque ita sui parte ad nos versa lucere opposita non lucere, atque ideo non extra mundum lumina sua mittere. Deinde si opposita quoque luceant parte, non posse lumen proijci in vacuum. Tertio, quamuis etiam proijciatur, non proijci posse in infinitum. Finiti enim corporis finitam esse virtutem. Atque inde fieri, si mundi totius finita virtus est. finitur partis cuiusque virtus, necesse est. Præterea, si detur lumen in infinitum propagari spacium, quid prohibet, mundum quoque infinitum dici? quando mundus id sit, quod omnia contineat? & cui nihil desit? At mundum finitum esse, sapientibus est iam, & persuasum, & confessum. Ideoque perfectum. Quod si lumen extra mundum diffundatur, mundus non omnia continebit, deerit illi lumen id quod extra illum porrigitur: Eo

Eo autem carens nulli dubium iri, mundum esse imperfectum.

Magna equidem sunt hæc obiecta omnia. Sed nostræ sententiæ officere nequaquā possunt. Nam & stellæ omnes suis fulgere lucibus, & eas ignes, flamasque esse, indubie est demonstratum. Ideoque toto corpore lucere eas est necesse, & nulla parte opacas esse. Itaque obiecta illa priora, nullum locum habent. Cur autem lumen in vacuum proijci nō potest? Nulla profecto res alia, in vniuerso tanta corporum varietate cōflato, lumini intercludat viā, nisi vna opacitas. Lumini corpora omnia reliqua, rara, densa, mollia, duraque, cedunt viam. In spacio illo vacuo, opacitas nulla est. Si hæc alia corpora ibi essent, transitum sine dubio lumini preberent. Cur ergo spaciū quod nulli rei resistit, nulli obsistit, eidem lumini transitum non dabit? Cur eidem non cedat vacuum, quod nullam antitypiam, queat opponere? An vero vacuum, an vero spaciū sui natura, erunt opaca? Ratio sanè valida est reddenda, quo modo opacitas in spacio vacuo habitet? & res quæ nulli rei mandant, aut eadem, aut similis sit, & ferè nihil est, cum densissima opacitate conferre propè amentium est. & asserere tantam habere resistentiam id quod nullam habet, quantum corpora opaca, per se ad resistendum nata, dementia est iam plena. Nisi hæc valide soluantur, demonstratioque afferatur valida, pro somnio relinquatur. Lumen in vacuum proijci non posse, quod etiam corpora omnia præter duo illa opaca, penetret suis viribus, & permeet. Quod vero dicitur non proijci in infinitum, quoniam solis, ac siderum corpora sint finita, viresque habere finitas, nullius e vniuersi. Lumen etenim, non est corpus tale, qualia omnia alia sunt corpora. Atque ideo cur & finitum dicitur ipsum, & finitæ ei vires attribuantur, etiam a finitis promittit? Extra enim finita postquam est, si a nullo opaco coarctetur, finitorum conditiones habere non est necesse. Nam si id lumen, quod mundum replet, quandoque languescit, id ei vti docuimus, contrariorum viribus, umbrarum, obscuritatis, tenebrarum, opacitatis accidere, visus etiam cognoscit. At extrà mundum, quid nam dicemus esse lumini contrarium, vbi nulla opacitas, vbi nulla opacitatis proles? Hoc si adducere nesciamus, aut nequeamus, nullis contrariis ibi lumen languescere, nullisque terminis finiri posse, est affirmandum. At mundus, quare obijciebatur, sic infinitus ipse quoque esset. Hæc res nulla alia obstat, nisi sapientum autoritas. Nos vero rationibus, philosophamur non autoritatibus. Quas suo loco explicandas, maneat nos lectores.

Et satis sit eis modo, demonstrasse, & conclusisse lumen a sole, a stellis, a cælo ipso extra mundum hunc quem putant finitum, in infinitum progredi, ac protendi. (Quod aliàs in libello de spacio physico demonstratum, & mihi concessum fuit a Dominis superioribus.) Atque hoc lumen, illud est quod cælum empyreum, nostrates Theologi vocauerunt. In quo Deum, beatas mentes, animasque felices habitare tradiderunt? Cuius essentia purissimus sit ignis, unde nomen quod perque habeat. Ignis inquam, non primæ speciei anthrax, non secundæ speciei flamma: Sed tertia, Timei, Platonis, Theophrasti, Platoniorum nobiliorem omnium. Lux & lumen, sitque Zoroastris, Ζωροάστρου πῦρ. Vitifer ignis. Neque vero Theologi nostrates primi fuerant, qui hoc dogma empyrei cæli induxerunt. Sed ante eos Parmenides de eo est locutus. Cuius verba raritatis eadem causa, oportuit afferre. Sunt autem.

καὶ τὸ πεντέχρον δὲ τὸ πᾶν στοιχεῖον διέκλυε θεοῦ
γούσερον εἶναι πρῶτον πυρὶ, μετ' οὗ ἀέθρα,
εἰς ἄρα, μετ' οὗ ὕδωρ.

„ Et id elementum quod ambit hoc vniuersum coronæ instar, esse solidum primo, igne: post quod æthera, deinde aerem, post quem aquam. Et addidit.

πῦρ οὗτος καθαρὸν, οὐκ ἐκ τινος συνανθ'.

„ Ignis, lux, lumenque purum habitat in cælo. Cælo inquam eo quod supra ætherem est primus, ut dicebat ignis. Deinde.

πῦρ αἰθέρι, φλόξ, φῶς.

„ Ignis, æther, flamma, lux, lumen.

Præponens semper ignem primum illum, empyreum. A quo, ut a corpore diuinitate, corpora æther, flamma, lux, & lumen corporeum ducit originem. Etæ quæ stellæ, sol, Planetæ, lucēs suas habent, luminaque nobis largiuntur, & illuc unde hauerunt a principio, refundunt. Sed ante Græcum Parmenidem, dogmata hæc in oraculis fuisse Zoroastri, primi totius humanæ sapientiæ, vel reparatoris, vel doctoris.

Is oraculo quodam suo cecinit.

καὶ γὰρ τις πῦρὸς ὕγκος ἐν ἑτέρῳ, τὰ δὲ πάντα
αὐτοῦ γῶν, ἵνα σῶμα τὸ κοσμικὸν ἐκτολυ-
πυθῇ.

„ Namque ignis moles erat altera. Ista omnia. Per se efficiens, ut corpus mundanum perficeretur.

In quo satis aperte dixit, aliam ignis ab æthere esse molem, a qua, & æther, & astra, & aer, & aqua, & terra efficerentur & perficerentur. Hanc molem, eandem alio loco proprio nomine mundum empyreum appellat in hæc verba.

Πηγαῖον ἄλλον δὲ τὸν ἐμπύριον κόσμον ἀγν.

„ Fontanum alium, qui Empyreū mundū agit.
 „ Alio quoq; ignem eundem nominavit.

Αρδην ἐμψυχούσα φῶς, πῦρ, αἰθέρα κόσμους.

„ Abunde animans, lucem, ignem, æthera,
 „ mundos.

Hoc oraculum Proclus, qui omnia ea vidit,
 & quæ in tanta habuit admiratione, ut θεόδο-
 τα & θεοπαράδοτα, a Deo data, & a Deo tradi
 ta appellauerit, referente Simplicio, in hunc
 modum exposuit: Sed afferam eius verba,
 quæ ab interpretibus, cum non intelligeren-
 tur, sunt verba perperam.

Δύο νοήσωμεν σφαῖρας, τὴν μὲν φωτὸς ἑνός, τὴν
 δὲ πολλῶν σφαιμάτων, ἴσας ἀλλήλαις κατὰ τὸν
 ὄγκον. Ἀλλὰ τὴν μὲν ἔδρασον ὁμοῦ τῷ κέντρῳ.
 τὴν δὲ ἐμβιβάσας εἰς ταύτην, ὅλον τε ὅψι τὸν
 κόσμον ἐν τόπῳ, ἐν τῷ ἀκινήτῳ φωτὶ κινούμε-
 νον. καὶ τοῦτον καθ' ὅλον μὲν ἑαυτὸν ἀκίνητον,
 ἵνα μιμῆται τὸν τόπον κατὰ μέρος δὲ κινούμε-
 νον, ἵνα ταύτῃ ἐλθὼν ἔχει τοῦ τόπου. Καὶ ἀπὸ
 τῶν λογίων δὲ τῶν Χαλδαίων ἐκδοθέντων τὰ
 περὶ τῆς πηγᾶς ψυχῆς ἐξημένα.

Αρδὴν ἐμψυχούσα φῶς, πῦρ, αἰθέρα, κόσμους.
 τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ φῶς, τὸ ὑπὲρ τῶ ἐμπύριον,
 μονάξῃ πρὸ τριάδος τῆς τοῦ ἐμπυρίου καὶ αἰθ-
 ρίας, καὶ ὑλαίου.

„ Ducas mente concipiamus sphaeras, alteram
 „ luminis vnius, alteram ex corporibus mul-
 „ tis; æquales adinuicem mole. Sed alteram
 „ colloca insimul cum centro, alteram in eā
 „ indens, vniuersum conspicias mundum, in
 „ loco immobili lumine morum, & cum to-
 „ tum per se immobilem, ut locum imitetur:
 „ per partes vero morum, ut hoc minus ha-
 „ beat quàm locus. & ab oraculis quoq; , quæ
 „ a Chaldæis sunt edita, ea quæ de anima di-
 „ cuntur, fontana.

„ Abunde animans, lucem, ignem, æthera,
 „ mundos.

„ Hoc enim esse lūmā, quod supra empyreum
 „ est, vnitatis ante trinitatem, Empyreī, æthe-
 „ rei, materialis. Addit hæc Simplicius.

Δοκεῖ δὲ καὶ τὰ κέντρα τῶν κόσμων παντὸς, ὥς ἐν
 τούτῳ πεπηγέναι. εἰ γὰρ τὰ λόγια, τὰ κέντρα
 τοῦ ὑλαίου κόσμου ὑπερ' αὐτὸν ἐν αἰθέρι πέπη-
 γνέ, κατὰ τὸ ἀνάλογον ἀναβαίνοντας τοῦ ἀκρα-
 τᾶτος τῶν κόσμων, ἐν τῷ φωτὶ τούτῳ, τὰ κέντρα
 φησομεν ὑδρῶδαι. μὴ ποτε δὲ τὸ φῶς τοῦτο, πρῶ-
 τον εἶναι, ἐκκλῶν τοῦ πατρικοῦ βυθοῦ. καὶ διὰ τοῦ-
 το ὑπερκόσμιον, ὅτε καὶ ἐκείνος.

„ Videntur autem, & centra mundi totius,
 „ in hoc esse fixa. Nam si oracula, centra
 „ materialis mundi, in eo qui supra eum est
 „ æthere infixere, proportionē ascendentes,

„ supremi mundorum in hoc lumine dice-
 „ mus esse stabilita.

„ Num vero, lumen hoc primum, imago est
 „ paterni profundi? & ob id supramundū
 „ danum sit, quoniam & ille.

Post autem nonnulla etiam hæc adiungit.

Μάλιστα δὲ ἐκ τῆς θείας παραδόσεως, εἴπερ καὶ
 τὸ ἐμπύριον διὰ τοῦ αἰθέρος, καὶ τὸν αἰθέρα φησί,
 διὰ τοῦ ὑλαίου χωρεῖν, καὶ εἴπερ αἱ τετράδες, καὶ
 αἱ ἐβδομάδες αἱ νοεραὶ πᾶσαι πηγαιαν ἔχουσι
 τάξιν. καὶ διὰ τοῦτο ἐμπύριον τὴν ἐπιστάσιαν
 συμπεριέχονται ὁμοῦ τοῖς κόσμοις, ὥς καὶ τοῦ
 ἐμπυρίου διὰ πάντων χωροῦντος.

„ Maxime verò ex diuina traditione. Si qui-
 „ dem & empyreum per ætherem, & æthe-
 „ ra dicit per materialem penetrare. & si
 „ quaternitates, & septenitates omnes in-
 „ tellectuales fontanum habent ordinem,
 „ & ideo empyream præidentiam, conti-
 „ nentur nihilominus mundis, ut pote em-
 „ pyreo per omnes permeante.

His annectit deinde hæc alia.

Πᾶς οὖν τὰ λόγια φησί. ἑπτὰ γὰρ ἐξανγκάσε πα-
 τὴρ σφαιράματα κόσμων. εἰ μὴ δὲ δυσωπῇ, καὶ το-
 μὴ ἂν ἀτελεῖς εἶναι τὰς σφαῖρας ἀψίδας μόνον,
 οὐκ ἔσας, καὶ οὐκέτι σφαῖρας, εἰ ἀχρὶ τοῦ κέντρου
 χαροῖεν.

„ Quo modo ergo oracula affirmant.

„ Septem in moles duxit pater, firmamenta,
 „ mundorum si non odit, non esse sphaeras,
 „ imperfectas, sed fornices tantum esse, &
 „ non sphaeras, nisi ad centrum vsq; pertran-
 „ seant.

Hæc ex oraculis Zoroastriac Chaldæorum,
 de empyreo mundo, innumeris philosophan-
 tium incognita, veluti ex tenebris eruiamus in
 lucem. De cuius empyrei per reliquos pene-
 tratione, cum de eo singulatim agemus, ali-
 quid amplius palam faciemus. Satis in pre-
 sentia fuerit, supra ætherem, & supra mundum
 hunc ostendisse rationibus, & auctoritatibus
 confirmasse, ignem seu lumen essetantum, ut
 mundum alium constituat quem dicimus ex-
 lum empyreum, in quo ex Aristotelis, etiam
 traditione, substantiæ diuinæ, diuinam vi-
 tam degant, & Deus ipsemet, ex nostrorum
 dogmatibus Theologorum, & mentium bea-
 tarum ordines, & animarum. Idq; recta ratio-
 ne Zoroaster posuit. cum quoniam, ante mo-
 bilem æthera, immobile aliquid esset. natura
 id ferente. sicuti etiam fert, ut simplex omni-
 no, composito sit antiquius, & antierius. Com-
 positum autem esse æthera, cum ad eum tra-
 ctatio nostra venerit, ostendemus.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER NONVS.

DE LUMINE INCORPOREO.

Sed lumen hoc, quod extra finitum mundum in infinitum protendi ostendimus. Quodque cœlum, seu mundum empyreum esse interpretamur, cum corpus sit, a corpore ne alio procedit, ac pendet, & inde essentiam habet, sicuti ab eo esse habent luces & lumina ætherea omnia? An ab incorporea causa est productum? Nant lumina omnia, quæ hactenus sunt a nobis examinata, & corporea simul sunt, quoniam a corporibus emicant, & corporeas quasdam patiuntur passionēs. & sunt simul incorporea, quoniam incorporeas quasdam edunt operationes: & mediam inter corporea & incorporea obtinent naturam. Vnde euenit, vt sicuti a corporibus, corporeas habent passionēs, ita ab incorporeis habeant incorporeas actiones.

Ergo totum hoc æthereum & empyreum lumen, neque a corporibus habent ortum suum, neque in se consistunt, sed necesse est vtrumque ab incorporeo lumine alio originem duxisse. Æthereum quidem empyreo mediante; hoc vero immediate ab alio, eoq; incorporeo. Omnis enim actio incorporei est. Nullum enim corpus actionem sui naturæ habet ullam. & si quid corpora agere videantur, per incorporeum quid, quod in ipsis est, id operantur. Quod suo loco clarius fiet. & verissimum esse apparebit. In præsentia supponatur. Cum ergo actio omnis ab incorporeo proueniat, productio autē empyrei actio sit, incorporei alicuius esse, erit necesse. Cui rei, Veterum meliores, & sapientiores, dedere

assensum. Quoniam vero ætherea lumina multa sunt; multitudo autem omnis ab unitate nascitur: necesse fuit illa multa ab vno empyreo prouenisse. Hoc autem empyreum, tametsi vnum est, corpus tamē quia est, ab incorporeo, & eo quidem vno, necesse fuit originem duxisse. Incorporea autem appellamus ea, quæ vt sint nullis omnino egent corporibus. Talia autem sunt, quæ essentia sua nullam habent dimensionem, suntq; prorsus indiuisibilia. Non quidem vt punctus, qui spacio eget in quo sit, sed modo alio indiuisibilia dicuntur, quia ad id quodd nullas habeant partes, & diuidi nequeant, nulla, vt sint, re alia egent quàm seipsis, & in se consistunt, & per se constant, & in se subsistunt, & se sustent. Huiusmodi vero ea sunt, quæ nomine communi diuina nuncupantur: Animæ immortales, Mentēs, Angeli, Deus ipse summus ac primus, quem vnum, bonumq; appellamus. Itaq; luces, luminaq; corporea & diuisibilia cum per se consistere nequeant, neq; a se sint, aliunde originem habuisse est necesse. Ab vno nimirum atq; incorporeo. Illo fortasse, quod Simplicius ex Proclo, atq; oraculis Zoroastreis attulit. ad illud carmē, quo dictū est.

Ἀπὸν ἐμψυχῶσα φῶς, πῦρ, αἰθέρα, κόσμους.

„ Affatim animans lucē, ignē, æthera, mūdōs.
„ Hanc enim esse lucem (subdit) quæ supra
„ empyreum est, quæ unitas existis, ante
„ trinitatem, Empyreī, Æthereī, & Hylæi.

Et inquit, lux empyrea, lux æthereā, lux hylæa & materialis, ignium nostrorum. Ante has tres luces, & supra empyream, necesse est lucem vnā esse, quæ prima sit, atq; anterior tribus illis. Quæ prima lux subdit.

FRANCISCI PATRICII,

Μηποτε δὲ τὸ φῶς τοῦτο πρῶτον, π' εἰν εἰκὼν τοῦ
πατρικοῦ βυθοῦ, καὶ δια τοῦτο ὑπερκόσμιον, ὅτι
καὶ ἐκείνους.

- » Num forte lux hæc prima, est imago pater-
» ni profundi. & ideo supramundana, quo-
» niam & illud, scilicet supramundanum
» est.

Ait lucem hanc, quæ imago sit paterni pro-
fundi, esse supramundanam, sicuti & exem-
plar eius supramundanum est. supramunda-
na autem ea sunt, quæ essentia suæ præstantia
mundana corpora omnia, & excedunt, & ex-
cellunt. hoc est incorporea sunt. Itaque lu-
men hoc primum & supra mundum est, & in-
corporeum est. Ad cuius contemplationem,
Platonis auditor, eorum librorum author,
qui sub Ægyptiæ sapientiæ titulo, circumfe-
runtur; quem hoc semper nomine, quoniam
proprium non habemus, nominabimus. nos
adhortatur his verbis.

- » Maiore tamen studio, in mundi eius qui
» cœlesti superior est, quàm in ipsius cœlestis
» contemplationem incumbendum.

Est autem incorporeum hoc lumen, quia
simplicissimum est, & igni empyreo simpli-
cius. Quia ignis hic, & corpus est, & lucet,
& calet. Lumen autem primum non aliud
est quàm lumen. Itaque ut simplicius, ita su-
perius est empyreo & excellentius. Cuius
effatrix, sicuti & animatrix videtur anima
Fontana; a qua animatur, simul cum igne, &
etherē, & hyle. Quam affirmat idem Zoroas-
ter opificem esse inferiorum: cum ait.

Ὅτι ἐργάτης, ὅτι ἐκδότης ἐς τὸ πῦρ ὁ ζωνφόρου.

- » Quoniam opifex, largitrixq; est, ignis viti-
» teri.

Per omnia scilicet inferiora fusi, Quæ dum
animat, calorem, lumenq; vitamq; eis largi-
tur. Id autem facit potestate ei datâ a patre;
ut ipsa sit ignis lucidus. Ait enim oraculo
alio.

Ὅτι Ψυχὴ, πῦρ δυνάμει πατρὸς οὕσα φανόν.

- » Quoniam anima, ignis, potentia patris exi-
» tens fulgidus.

- » Qua potestate dum operatur anima, ait.

Μεγθυμίναι δ' ὀχετῶν, πῦρ ἀφ' οὗ ἐργα τε-
λοῦσα.

- » Mistis canalibus, ignis incorruptibilis ope-
» ra efficiens.

Omnia namq; mundi corpora & supera, &
infera, animæ Fontanæ opera sunt, partim si-
bi proxima, partim instrumentis alijs median-
tibus operans. De quibus postea suo loco;
Nunc propositum de incorporeo hoc primo
lumine peragamus. Lumen hoc primum in-
quam, incorporeum est, & ideo imago pater-
ni profundi, quod profundum, & ipsum in-
corporeum & supramundanum est. Necesse

enim est, lumen hoc primum, incorporeum,
& supramundanum, vel a proxima supramun-
dana essentia prouenisse, anima scilicet Fon-
tana; vel a superiore aliqua per mediam ani-
mam. Supra autem animam Mens est se-
cunda; ante secundam prima; ante primam
pater. Qui quidem pater dicitur.

Πάντα ἐξέτελεσε πατήρ, καὶ τῷ παρόντι δει-
τερώ.

- » Omnia perfecit pater, & menti tradidit
» secundam.

Quæ paternum illud est profundum. &
quam Platonis auditor vocat principem es-
sentiam. eamque esse lucem infinitam. Sic
enim scribit.

- » Rursus igitur, ad institutum regressi dica-
» mus, principem essentiam, quæ lux est in-
» finita, nulla ex parte interire. Ideoq; ab
» illa illustrari perpetuo orbem eum, qui cœ-
» lesti est superior, & ab hoc cœlestem.

Orbem nempe empyreum, qui supra cœ-
lum est. Addit mox eodem loco.

- » Porro intelligibilem mundum lux prima-
» ria conseruat, illeq; cœlestem. Hic verò
» infimum, qui in sensum cadit. Inter quæ,
» & ipsum intelligibilem, medius est.

Itaq; princeps essentia, ut Platonico modo
loquamur, Archetypus atque Idealis mundus
est, qui lux est infinita; Idearum lucibus om-
nium plenus, ideoque recte Paternum profun-
dum, nuncupatus.

A quo inquit, illustratur orbis, qui cœlesti
est superior, hoc est empyreus. Lumen au-
tem quod primum diximus, & imaginem pa-
terni profundi, infinitaq; eius lucis, non cœ-
gnitum ab hoc auditore, videtur fuisse. Qui
alioqui diuina Platonis præceptoris doctrina
imbutus, infinitam illam lucem, per inferior-
um gradus omnes lumen deduxit. Quam
deductionem operæ precium est ascribere. Li-
bro ergo 10. cap. 2. ita scribit.

- » Itaque inter essentias omnino primaria est
» ipsa mens. Quæ iccirco princeps dicitur.
» Quamquam eadem cum Dei verbo, atq;
» cum eo, quod primæ formæ est subiectum.
» Eademq; ut genus summum, omnes sub-
» stantias illustres, absolutasq; & puras. sub
» se continet.

Ipsam ergo Dei verbum, & Mens prima-
ria, quam Zoroastres secundam nominauit,
infinita est lux. A qua luce, incorporea, in-
corporeum illud primum lumen emicat, quod
imago est paterni profundi. Huius ipsius Dei
verbi, & mentis primariæ imago. Quod lu-
men ab ea luce productum funditur primo,
per omnes substantias, veras, quas illustres ap-
pellat ideo, quia eo primo lumine illustran-
tur. & ab eo continentur.

Huic

Huic verbo, ac menti primariæ ex dogmate Zoroastri subordinat ipse intellectum secundum, primæ mentis quasi speciem, in quæ, lumen illud, a prima luce, ait descendere. Inquit enim.

- » Huic vero lumen inest, ab intellectus radice profectum, non aliter quàm crystallo radii a sole reflexus.

Primo ergo loco a luce infinita, lumen, eius lucis imago emicans, substantias in ea contentas illustrat. Secundo vero intellectum secundum. Tertio ab hoc intellectu, lumen descendere ait debilius in animam ratiocinantem. Ait namque.

- » Cuius lumen tenue est, & crepusculo matutino persimile. Quarto vero loco, » Amplius ex lumine animi ratiocinantis emanat natura animi sentientis, in quo minus » lumen est, quam in superiore. » Ex huius vero lumine. (quinto gradu) profluit natura animi in plantas cadentis. Quæ » quoniam a lucē pura, perfectaq; longo intervallo seiuncta, crassior est relicta.

Itaque incorporei luminis, per hunc authorem a primaria, atque infinita lucē emanati quinque sunt species. Lumen substantias in se contentas illustrans; lumen intellectus; lumen animæ ratiocinantis; lumen sentientis, lumen vegetantis. Atque hæc omnia vera esse, suis quæq; locis demonstrabimus.

Quoniam vero Mens primaria, & Dei verbum, est lux infinita, non solum quinque hosce incorporei luminis gradus extra se producit ex dogmate Zoroastri superiore. (Scio & teneo tamen opera ad ex tua esse a tota trinitate, quemadmodum, & in sequentibus & intelligo, & teneo.) Sed quinque etiam alios gradus luminis corporei, effusi in spacium primo infinitum, in Empyreum in Æthereum mundum, inque Hyleum vniuersum, & in particularium ignium naturam. Quod iam antea est explicatum.

Quibus dogmatibus, omnium maxime admirandis, quoniam persimilia tradit Philo Iudæorum doctissimus, quæ huic nostræ philosophiæ nisi attexerentur, maximum admisisse piaculum nos putaremus, ea inferamus. Dum itaq; mundi creationem explicat, scribit in hæc verba.

Καὶ ἐπὶ πᾶσι ἑβδομον φωτός, ὁ πάλιν ἀσώματος καὶ νοητὸν ἡλίου παράδειγμα καὶ πάντων ὅσα φασφωρὰ ἄστρα κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐμελλε συνίστασθαι.

- » Et ad omnia septimum lucis. Quæ rursus » incorporea, & intelligibilis, fuit solis exemplar, & omnium quocumq; lucent alia per cælum erat constituturus. Addit.

Τὸ δὲ φῶς ὅτι ὑπερβαλλόντως καλὸν, τοσοῦτον γὰρ τὸ νοητὸν τοῦ ὁρατοῦ λαμπρότερον τε καὶ αὐ-

ΜΑΤΤ

γροτέρω: ὅσπερ ὁ ἥλιος εἶμαι ὁλότους, καὶ ἡμέρα νυκτός, καὶ τῶν ἀσθητικῶν κριτηρίων ὁ τοῦ, ὁ τῆς ὅλης ψυχῆς ἡγεμὼν, καὶ ἀφ' ὧν αἱ σάματος. τὸν δ' ἀόρατον, καὶ νοητὸν λόγον, καὶ θεοῦ λόγον, εἰκόνα λέγει θεοῦ. καὶ ταύτης εἰκόνα ἰορυστὰς φῶς ἐκείνο ἐξείκη λόγου γέγονε ἀκλόν, τοῦ δημιουργησαντος τὴν γένεσιν αὐτοῦ. καὶ ἐστὶν ὑπερουράνια ἀσὴρ παρὰ τῶν ἀσθητῶν ἀστέρας. ἢ οὐκ ἀπὸ σκοτεινῆς καλίσσων ἀνίσταται αὐγίαν. ἀφ' ἧς ὁ ἥλιος, καὶ ἡ φελλή, καὶ εἰ ἄλλοι πλάνητες τε καὶ ἀπλανῆς ἀρύνοντα, καθ' ὅσον ἐκάστη δίνουμις τὰ πρὸ τῆς φέγγος τῆς ἀρχαῖς, καὶ καθ' ὅσον ἐκείνης αὐγῆς ἀμαυρουμένης, ὁ ἀφ' ἧς πρὸς περὶ καὶ τὴν ἐκ τοῦ νοητοῦ, πρὸς αἰσθητοῦ μεταβολὴν αἰκμητὴς γὰρ οὐδὲν τῶν ἐν αἰσθητοῖς.

- » Lumen vero, quia supramodum pulcrum est. Tanto enim intelligibile lumen, visibili est, splendidius ac radiantius, quāto » ut quidem puto, sol tenebris, & dies nocte; & totius animæ dux mēs, sensuum indicatorijs, & oculi corpore. Invisibile autem & intelligibile diuinum verbum, ac » Dei verbum imaginem Dei appellat; & huius imaginis imaginem intelligibile illud lumen quod diuini verbi factum est » imago. Quod verbum opifex generationis eius fuit. Et est supercæleste sidus, » fons sensibilibum siderum. Quam non procul a scopo appellauerit quispiam Panaugiam. A qua sol, & luna, & reliqui planetæ, & inerrantes, hauriunt quantum cuiq; » virium est, congruentes sibi fulgores. In commisto illo, & puro radio, tunc obscurtescente, cum cœperit per mutationem ab » intelligibili, in sensibile verti. Sincerum namq; nihil est eorum, quæ sub sensum » cadant.

In quibus summi viri verbis, illa sunt notatu dignissima. Quod diuinum verbum, & Dei verbum, vocat Dei imaginem. & huius verbi rursus imaginem lumen ipsum intelligibile. Cuius luminis opifex fuerit ipsum verbum, In hoc tantum differt Philo a Platonis Auditore. Quod hic ipsum verbum esse lucem infinitam dicat, Philo vero, verbi imaginem esse lumen.

Hoc tale lumen a luce verbi Dei emicans nomine vocat appositissimo Panaugiā; quasi omnilucentiam. Eo quod fons sit omnium lucium cælestium, & inferioris mundi lumen, a cælestibus effusorum. A quo nomine, nos qui de vniuersitate tota lucium ac lumen disputamus, hisce libris Panaugiæ nomen dedimus.

Ante Philonem, & ante Platonem, eiusq; auditorem, Hermes Trismegistus, videtur in eandem de his rebus sententiam philosophatus. Namq; in Pœmandro, ait.

Καὶ ὁρᾷ

FRANCISCI PATRICII, LIB. IX.

καὶ ὁρᾷ θεῶν ἀόριστον, φῶς δὲ πάντα γεγενημένα,
ἠδίοιεν τε καὶ ἡλαρόν.

„ Et cerno spectaculum immensum, lumenq;
„ omnia facta, suaue, & hilare. & μοχ.

„ Ἐκ δὲ φωτός τις λόγος ἅγιος ἐπέβη τῇ φύσει καὶ
„ πῦρ ἀκρατον ἐξεπήδησεν ἐκ τῆς ὑγρᾶς φύσεως
„ ἀνω εἰς ὕψος.

„ Ex lumine autem verbum quoddam sanctum
„ incubuit naturæ: & ignis purissimus exiit
„ ex humida natura sursum in sublime.

„ Quibus statim annectit.

„ Τὸ φῶς ἐκείνο, ἔφη, ἐγὼ αἰμὶ νοῦς, ὁ σὸς θεός,
„ ὁ πρὸ φύσεως ὑγρᾶς τῆς ἐκ σκοτοῦ φανείσης.
„ Ὅδ' ἐκ νοός φωτεινὸς λόγος ἡς θεοῦ.

„ Lumen autem illud, inquit, Mens Deus tuus.
„ qui ante naturam humidam, quæ ex tene-
„ bris apparuit. Verbum vero fulgens, quod
„ ex mente, Dei filius.

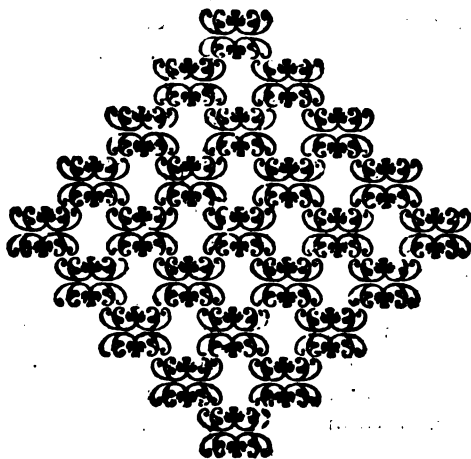
„ Ex quibus omnibus, per totum ferè concor-
„ dibus, concludamus, lumina omnia inferioris
„ mundi, esse a cœlesti luce. Hanc esse, ex Zo-

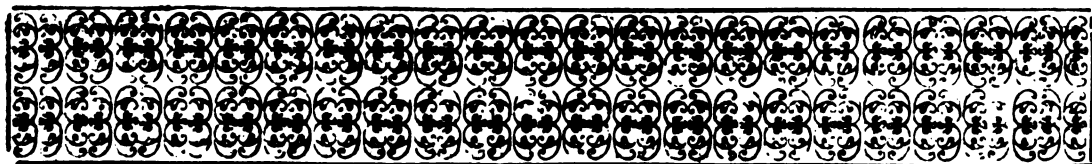
roastri sententia, ab Empyreo, ex Philone a
Panaugia. Hanc a Dei verbo: Hoc a luce pti
ma Patris ex Hermete. Ex Platonis vero au-
ditore, Lumen vegetantis animæ, est a lumine
sentientis. Lumen huius a lumine, ratioci-
nantis. Lumen huius a lumine Mentis, lu-
men vero mentis a luce infinita Mentis pri-
maria ac Dei verbo. Adjiciamus hisce Euse-
bij testimonium. Qui de Theologis, Zoroas-
tri vt puto asseclis scribit.

Lib. 4.
cap. 3.

„ In quatuor igitur genera exquisitissimæ fa-
„ cultatis Theologi, non Theologiæ mo-
„ dum quendam, vt in superioribus, sed
„ quasi subiectum ipsum partiuntur. In pri-
„ mis enim Deum patrem atque regem lo-
„ candum putant. Deinde aliorum Deo-
„ rum multitudinem sequi contendunt.
„ Tertio loco dæmones. Quarto Heroas
„ ponunt. Quos omnes lucem esse, & ap-
„ pellari autumant. præter malignos Dæ-
„ monas, qui tenebræ appellantur.

FINIS NONI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER DECIMVS.

DE FONTE, AC PATRE LVMINVM.

V M M E Deus Opr. Max.
foli ne omnium hominū
Aristoteli, mentem es lar-
gitus? Nemo ne aliorum
hominū philosophari sci-
uit, ipse solus sciuit omnia?
Viri hi, quos attulimus,

Chaldæorum, Ægyptiorum, Hæbræorum,
Græcorumq; scientissimi, & humanæ totius sa-
pientiæ capita, delirarunt ne, dum de luce,
lumineq; sunt locuti, & corporeo, & intelli-
gibili? Pronunciarunt hi, pronunciauit ille:
neutri asserta sua, demonstrationibus proba-
runt. Dixerunt illi, ea quæ exposuimus. Di-
xit iste.

Calorem & lumen fieri attrito aere ab astro-
rum latione. Rem sane falsam, ac fatuam.
Lumen etenim etiam in cælo visitur, vbi nul-
lus aer. Astra noctu quoque lucent, nullum
tamen lumen in aere faciunt. Hieme neque
calorem aeri indunt. & quæ longissime ab
aere absunt, quomodo aerem terant? In cubi-
culo ad lucernæ lumen sæpe, & hæc ipsa scri-
bimus, vbi nulla aeris attritio. Vel & hoc lu-
cernæ nostræ lumen, a latione fit astrorum.
Tam paucis verbis, tam magni Philosophi, tot
falsitates, totq; fatuitates? Deus bone, & in tā-
ta habetur admiratione? Ipse quidem propo-
sitionis huius suæ nullam attulit, aut asserere po-
tuit probationem, qua cognosceremus, aerem
ab astris aeri, & lumen ob id produci. Illi
vero Deo afflati sunt locuti. Nos vero eorum
sententiam, aliquot probauimus rationibus,
ijsq; vt remur non inualidis. Quod autem illi,
Dei afflatu sunt locuti, Græcorum summis ac
vetustissimis Orpheus est attestatus. dū canit.

Αὐτὸν δ' οὐχ ἄρα, ποῖ γὰρ νῆφος ἐσπρίχαι;
Λοιτὰν ἔμοι, γασιν δὲ δέκα πυχαὶ ἀνθρωποισι.
Οὐ γὰρ; κῆν τίς ἴδοι θνητῶν μερόπων κρανοντα;
Εἰ μὴ μυρογενὴς τίς ἀπορραῖξ φουλοῦ ἄνακτος.
Χαλδαίαν, ἴδρις γὰρ ἐν ἄστροισι πορείης.

- „ Ipsum non cerno, circa enim nubes fir-
mata est.
- „ Relicta mihi. stant vero decem inuolu-
cra hominibus.
- „ Neq; enim quisquam vidit mortalium,
regnatorem.
- „ Nisi vnigenitus quidam, ortus tribu su-
pera.
- „ Chaldæorum, sciens enim erat astrei iti-
neris.

Quibus carminibus clare affirmat; nullum
hominē illum vidisse vmquam. præter vnum
Chaldæum. in cuius noticiam peruenit ex
Astrologia. Quod quidem de Abramo affir-
mat Philo. & sacra Biblia narrat, Deum Abra-
mo fuisse locutum. Eadem dicunt, eum exis-
se de Hur Chaldæorum. Sed quoniam nihil
scripsisse videtur Abramus, non potuit eius
sapientia ad Græcos peruenire. Zoroaster ve-
ro Chaldæus, & ipse fait, & Abramo contem-
poraneus, & Astrologiæ & Magiæ, hoc est sa-
pientiæ primus repertor. Qui de rebus om-
nibus voluminum multa millia scripsisse fer-
tur. Hunc ergo Orpheus designauit potius,
quam illum. Sed quid verat, vtrumq; vti viri
sapientes inter se solent, conuersationem ha-
buisse? & hunc ab illo multa de Deo didicisse?
quæ Deus Abramo reuelauerat? Certum est,
Proclum, Assyriorum, & Chaldæorum Theo-
logiam, & oracula, quæ sæpe citat, asserere a
Deo fuisse traditam. Atq; inter alia, commen-
tarijs

tarijs suis in Timæum, in hæc verba scripsit.

Καὶ μὴν, καὶ ἡ τῶν Ἀσσυρίων θεολογία τὰ αὐτὰ παραδίδωσι θεοῖς ἐκφανθέντα.

» Et sane Assyriorum quoque Theologia eadem tradita, a Deo reuelata. Alio quoque.

Οὕτω δὲ καὶ ἡ θεοπαράδοτος θεολογία φησίν.

» Hic sane etiā a Deo tradita Theologia inquit.

» Loco alio iterum.

Οὕτω δὲ καὶ ὁ ἱερός λόγος, ὁ παρά χαλδαίων σω-
ἀπην τοῖς Μινναίοις Καταχισμοῖς τοῦ ἀέρος, τῷ
πυρὶ τὸν οὐρανὸν ἀπνέμων.

» Ita sane, facer quoque sermo apud Chaldaeos coniungit lunaribus sonis aerem, igni cœ-
lum tribuens. Alio item loco.

Πρῶτον μὲν ἴσους, ὅτι, καὶ Αἰγύπτιοι, πρὸ αὐ-
τῶν τηρήσει χρησάμενοι, καὶ ἐτι πολλῶν πρετε-
ρον χαλδαῖσι, καὶ πρὸ τῶν τηρήσεων ὑπὸ θεῶν δι-
δαχθέντες.

» Primo quidem sciant, quod Ægyptij quoque; an-
te ipsos observationis sunt vti, & multo
ante Chaldæi, qui ante observationes, a Dijs
quoque sunt edocti.

Loquitur autem Proclus semper de rebus ijs quas superiore libro exposuimus. Deos autem intelligit, eas mētes, quas nos Christiani, cum ipsis Chaldæis, Angelos & Archangelos vocamus. Scribit item.

Τὸ οὖν φάνηται ἀπὸ τῶν ἡν ὑπερορίου θεοσοφίας
ἀρμημένων, καὶ τὰ πάντα διαρρυθμμένων, εἰς
ἐμπύρον, Ἀἰθέριον, εἰς ὑδαίνον, καὶ μόνον τὸ ἐμφα-
νὲς ὑδαίνον καλοῦνται, τὰ δ' ὑπὲρ τὸν κόσμον,
σερῶμεντα.

» Quid autem quis dicat? ex ijs qui peregrina,
diuinaque sunt sapientia imbuti, & cuncta
diuidunt, in Empyreum, in Æthereum, in
Hyleum. & solum quod cernitur, hyleum
vocant. ea vero, quæ supra mundum sunt,
firmamenta.

Nec vero solum refert Proclus illorum traditiones a Deo fuisse profectas, verum etiam se illis fidem præstare, profitetur.

Κατὰ δὲ τούτων τὸν λόγον, καὶ ὁ ἡλῖος υπερκοσμῶν
ὢν, τὰς πηγὰς ἀφίησι τοῦ φωτός, καὶ οἱ γε μυσ-
τικώτατοι τῶν λόγων, καὶ τὴν οὐλοῦντα αὐτοῦ, ἦν
ἐν τοῖς ὑπερκοσμίσι παραδεδωκασιν. ἐκεῖ γὰρ ὁ
ἡλιακὸς κόσμος καὶ τὸ ὅλον φῶς, ὅς αἷς χαλδαίων
φημι λεγούσι, καὶ ἐγὼ περὶ θομι.

» Secundum hunc sane sermonem, etiam sol
supermundanus cum sit, fontes emittit lu-
minis. Et mysteriosissimi etiam sermo-
num, vniuersitatem eius in supramundanis
tradiderunt. Ibi enim solaris mundus est,
& vniuersum lumen. sicuti Chaldaeorum
famae asserunt, & ego sum persuasus.

In qua persuasione attestatur Psellus, cum Proclo, Plotinum quoque, Porphyrium & Iamblicum fuisse. Pletho vero addit, & Pythagoram, & Platonem. Nam Pythagoras,

vti Malchus, qui Porphyrius est, in eius vita scribit, in Chaldæa cum Zabracō verſatus est, & eorum dogmata ab eo hausit. Chaldæorum ergo dogmata, superius relata, pro traditis a Deo, habita sunt a viris ac Philosophis, omnium maximis. Sed & Hermetem Trismegistum. D. Augustinus maxime admiratur, quo modo de Deo patre, & filio, & spiritu sancto sit in suo perfecto sermone clarissime locutus. statuitque illum eodem spiritu afflatum ea protulisse, quæ affata Sybilla de Christo multa prophetauerit. De Mose vero nemo dubitauerit, Dei spiritu plenum scripsisse ea quæ de mundi creatione scripsit. Quæ cum ita sint, quis virum viro conferendo, & singulos hosce & simul omnes, vni Aristoteli non præferat? Horumque a Deo reuelatam de luce & lumine philosophiam, falsæ illi ac fatuæ Aristotelicæ non anteponat?

Ad rem ergo nostram reuertamur. vsq; ad Dei verbum ac filium de lumine in lumen ascendendo, lumen iam protendimus ac lucem. & cum Hermete, Deum quoque patrem, lucem esse referebamus.

Zoroaster vero patri ignem quoque; tribuit. Οὐδ' ἐν τῇ δωαμει νοερά κλεῖται ἰδιον πῦρ.

» Neque in sua potentia mentali claudit primum ignem.

Cum autem a patre Deo omnia sint producta, alio oraculo cecinit, ab igne esse producta.

Εἰσὶ πάντα πόρος ἐνὸς ἐκγεγαῶτα.

» Sunt omnia igne ex vno genita.

Hunc ignem paternum alibi vocauit lucem & lumen, cum canit.

Χρὴ σε ἀνέυδεν πρὸς τὸ φῶς, καὶ πατὴρ ἀνγῶς.

» Oportet te festinare ad lucem, & patris fulgorem.

Alio loco, patris splendorem dixit.

Συνφύεται γὰρ τὰ φυσικὰ ἔργα.

Τῷ νοερῷ φέγγει τοῦ πατρὸς.

» Coexistunt namque naturalia opera.

» Intellectuali splendore patris:

Iterum vocauit patrem ignem primum.

Οὐ γὰρ εἰς ὕλην πῦρ ἐτεκίνα τὸ πρῶτον.

Καὶ δωαμειν κατακλεῖν ἐργοῖς, ἀλλὰ νόο.

» Non enim in materiā ignē illum primum.

» Et vim, includit operibus, sed Menti.

Non includit, inquit, suam vim ac primum suum ignem pater sine medio villo in materiam. neque in eam immediatē operatur. Sed includit proximæ a se genitæ menti. Cui vincta, a se prius perfectā tradidit.

Ait enim alio oraculo.

Παντα γὰρ ἐξέλεσε πατήρ, καὶ τῷ παρέδωκε.

Δευτέρῳ, ὃν πρῶτον κλητίζεαι πᾶν γένος ἀνδρῶν.

» Cuncta enim pfecit pater, & mēti tradidit.

» Secunde, quam primam vocat, omne genus hominum.

Idem

Idem ergo Zoroastro est, etiam in patre, ignis primus, lux, lumen, & splendor, ignis inquam, quem alibi Ζηρόριον vitiferum appellauit, vitā cunctis ferens, atque inferens. Hunc ignem Hermes, vti vidimus, φῶς, lucem vocauit. Moses autem ait, Deum dixisse, Fiat lux. Verbum scilicet Dei lucens. Cuius Mosis auctoritas, non apud Hebræos solum antiquitus plurimum valuit, deinde apud Christi Ecclesiā Sacrosanctā, verum etiam apud Orpheum Græcorum sapientum primum, ac summum. Post enim Chaldæum illum ita canit.

Ἀυτὸς ἐπουράνιος, καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα ἑλεῦσιν.
 Ἀρχὴν αὐτοῦ ἔχων, αἶμα καὶ μέσον, ἢ δὲ ἑλεῦσιν.
 Ως λόγος ἀρχαίων, ὡς υλογενὴς δὲ ἰσάξεν
 Ἐκ θεοθεν γυνήσι λαβών, καὶ ἀδιπλάκα θεοσμον

Ἄλλως οὐ θεμιθον δὲ λέγειν.

Ipse supercelestis, & in terra cūcta perficit.
 Principium ipse habens, simul, & medium, atque finem.

Vt sermo veterum est, vt materigenius disposuit.

A Deo mente accipiens in duplici tabula legem.

Aliter non est fas dicere.

Non est ergo fas aliter dicere, ac docuerit Moses, qui duplici tabula legem θεοθεν a Deo accepit. At Moses docuit, se Deum vidisse in rubo ardenti, in ignea columna. Vnde forte accepit Plato, suam luminis, vti ostendimus, columnam.

In libris autem Mosis Hebræorum, sapientes, quos Cabalistas nominant, archanam quandam sapientiam viderunt. In quā suprema Deitas, eorum lingua vocatur, En Soph, quā dixere infinitatem; principium, medium, & finem. sicut & Orpheus. Appellarunt etiam, Lucem Adonai. Quæ in remotissimo, suæ diuinitatis recessu habitans, & in Abyssō fontani luminis, a suo fulgore non recedens simplicissima est vnitas. Quæ cum vellet se de suo abyssō promere, & manifestam facere amicta lumine, decem assumpsit indumenta (δέκα πλῆρες, vocauit Orpheus) vt essent lumen, de lumine: & ea quæ in se erant, luce sua explicauit. Mundum scilicet produxit, quem vocauerūt Micantem. Qui Panaugia illa Philonis dici potest. Ergo & Mosis, & Hebræorum ab eo profectorum, archana sapientia, Deum summum, Lucem vocat, & abyssum fontani luminis, quæ forte paterna profunditas Chaldæorum est. Quæ de se mundum Micantem fulgentemque promit, Archetypum scilicet illud Dei Verbum.

Apollo quoque Delphicus, quisquis is fuerit vel malus Dæmon, vel bonus loci Genius, siue Angelus, vt ipse se nominat. Deum in igne

habitare est contestatus. Lactantius namque responsum quoddam eius affert, in hæc verba.

Αὐτοφυνεῖς, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀεὶ φέλιπτος
 Οὐνομα, μηδὲ λόγῳ χωρουμένον, ἐν πυρὶ γαίων
 Ταυτὶ θεός. μικρὰ δὲ θεοῦ μερὶς ἀγγελοῖς
 ἡμεῖς.

„ Per se natus, non doctus, sine matre, immotus

„ Nomen, neque in sermonem cadens, in igne habitans.

„ Hic Deus est. Parua vero Dei portio Angelinos.

Multa quoque in hanc sententiam possent ex sacris Biblijs adduci, sed illud sufficiat Danielis.

„ Aspiciebam donec Throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Vestimentā eius candidum veluti nix, & capilli capitis eius, quasi

„ lana munda. Thronus eius flamma ignis.

„ Rotæ eius ignis accensus. Fluius igneus, rapidusque egrediebatur a facie eius.

Huic, illud consonat.

„ Lucem habitat inaccessibilem.

„ Et illud Diui Petri in Epistola.

„ Qui de tenebris vocauit in admirabile lumen suum. Et Iacobi illud.

„ Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum. De quo Ioannes.

„ Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. sicuti & ipse est in luce.

Rursus in Euangelio.

„ In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. Iterum quoque.

„ Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine. Et addit.

„ Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine, Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem.

In Apocalipsi quoque multa sunt in hanc sententiam, rerum lucidarum, flammæ ignis, candelabra, aureæ Zonæ, capilli candidi, &

„ stellæ. & facies eius sicut sol lucebat. Chorus quoque Apostolorum vniuersus in Symbolo, de Christo cecinit.

„ Deum de Deo, lumen de lumine.

„ Diuorum ergo hominum veterum, & Deo afflatorū. & Christi etiam ipsius verbi Dei, ac filij testimonijs quando dixit.

„ Ego sum Vita, Veritas, & Lux. &

„ Ego sum Lux mundi. & eorum qui cum eo, conuixerunt, & Sacrosanctæ Ecclesiæ dogmatibus, quibus impie, Aristotelica fatuitas de lumine præferatur; & Pater Deus, & Filius, & Spiritus S. ignes, & luces, & lumina sunt.

Non qualia oculis conspiciamus. Sed qualia, diuinitus reuelata, mente percipimus.

Ad quos, vt ad purissima rerum omnium principia, eorum lumine, nobis prælucente, via

FRANCISCI PATRICII, LIB. X.

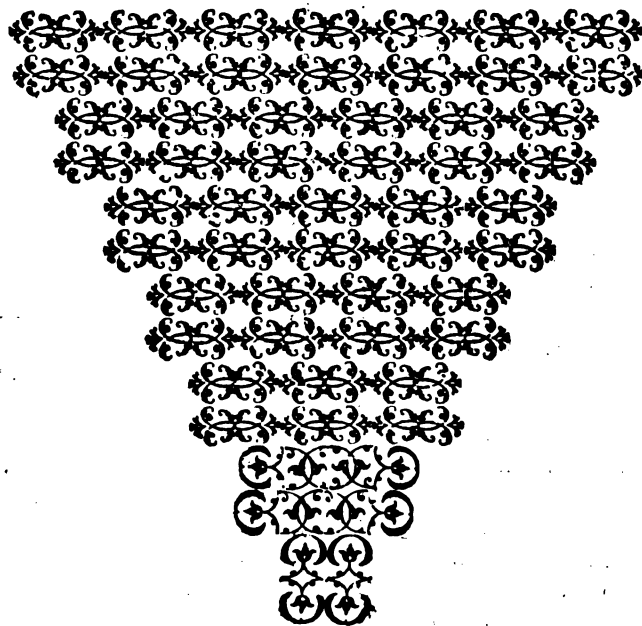
te, via ac scala luminum, ac lucium ascendimus. A lumine scilicet hylæi mundi, ad lumen, luceſque æthereas: ab æthereis, ad Empyreum ſcandentes, ab Empyreo ad φάος, ad Panaugiam, ad ſupermundanum ſolem, ad lucem, verbi ac filii, & ad lucem patris infinitam. A lumine quoque incorporeo animi vegetantis, ad lumen animi ſentientis. Ab hoc ad lumen animi ratiocinantis. Ab hoc iti-

dem ad lumen primariæ eſſentiæ. Et ab hoc denique ad lucem, ac lumen, patris luminum, ac primarium lucis fontem, atque abyſſum. Apud quem deinceps, aliquandiu philoſophando immoremur, in eoq; & conſiſtamus, & confidamus.

ἡ γὰρ πυρίθαλπις ἔννοια θεόθεν φάος ἔχει.

Calens enim igne mens, a Deo lumen habebit.

FINIS DECIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAE.

DE RERVM PRINCIPIIS
PRIMIS.

Libri Octo.

AD ILLVSTR. ET REVER. VINCENTIVM LAVRV
S. R. E. Card. Montisfregalis Eruditiss.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permisso.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DEPARTMENT OF THE HISTORY OF ARTS
AND ARCHITECTURE

1911

AD 1111

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF THE HISTORY OF ARTS
AND ARCHITECTURE

1911

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
VINCENTIO LAVRO,
MONTISREGALIS
CARDINALI S. R. E.
ERVDITISS.

Um primas paginas, huius nostrae nouae philosophiae legisses, petisti ab Alexandro Burgio, Modiana praesule, viro eruditiss. & nostro, inter primos amico, ut tuo nomine a me postulareret, ut uniuersum hoc opus ad te transmitterem. Petitiō hac tua, visa est significationem dare, non male, de nostris his laboribus, te mente concepiſſe. Hoc vero conceptu tuo, concepi & ego, felices hosce labores meos futuros, quando vir, quotquot orbis caput Roma, quotquot orbis totus haberet doctissimus, eos dignaretur & cuperet. Quis enim virorum, etiam in omni doctrinarum genere selectissimorum, tibi, non dico praefatur, sed conferatur? Itaque maximam animo meo spem concepi, si tibi tali, ac tanta dignitate viro, index ille primus tantum placuisset, fore ut & cetera tibi, & ceteris sapientiae deditis hominibus, aut placerent prorsus, aut prorsus non displicerent, Itaque hoc tam prospero auspicio, cum opus vix imprimi coepisset, quae indies excudebantur, ad te per singularum hebdomadarum tabellarios, mittere coepi latus. Et in eo ad te mittendi officio debito, ad hanc usque diem perseueraui. Quod tibi, frequentibus tuis litteris gratissimum esse significasti. Mihi vero, quid unquam, aut gloriosius aut fortunatius poterat contingere, quam scripta mea, a te summo & nostrae, & praeteritarum aetatum Philosopho, ac summo Theologo, summaque rerum omnium summarum eruditione, non solum ornatis. sed etiam praestantiss. in tanta haberi exsimatione, ut ea, & sponte peteres, & habita legeres, & lecta laudares, & mihi gratias etiam referes. Hoc unum Card. Sapientiss. tranquillitatem animo meo, & parare debet, & iam parauit, & parat, contra obrectatorum morsus. Sunt enim sciorum, & reprehensorum plena omnia. qui non nisi suas quisquillas, qui non nisi Aristotelica, amant, lau-
* 2 dant,

dant, efferunt. Efferunt autem ignari; & philosophiæ multam falsitatem, & impietatis, magna copia venenam. Iam diu enim, in orbe nostro, in publicis omnibus gymnasiis, desit, libere, ac per philosophandi ratio, quæ tanta olim apud Chaldaeos, apud Magos, apud Brachmanas, apud Aethiopas, apud Lybios, apud Aegyptios, apud Hebraeos, apud Phœnicas, apud Phrygas, apud Thracas, apud Grecos, apud Gallos, apud etiam Romanos, in Platonis denique scholis, ingenti fama, & gloria floruit. Ab Auen Rois autem seculo, qui circa M. C. Scripsit annum, ad hanc usque ætatem, nescio quo malo fato, totius Europæ ingenia, Soli uni Aristoteli, se se alligarent, ut apud eum in compedibus, altercando tantum, sedere, & ætatem maline consumere, quàm liberè per orbem, per naturæ miracula, contemplando vagare. quàm natura authorem Deum cognoscere, & in eius contemplatione, & amore, & veneratione, & adoratione versari. Hæc nobis ingeneravit unius Arabis, tum ignorantia, tum arrogantia, tum etiam ignavia nostra, ut eo, quem nobis liberum Deus donauit intellectum, neque sciamus, neque audeamus, neque velimus uti. Quàm autem perperam, quanto damno, quanta pernecie nostra, id a nobis fiat, facillime, & agnosces, & cognosces is, qui ex eo ergastulo, mente a vinculis soluta, libros Panarchiæ nostræ, omnes quidem, sed precipue priores octo, quos tibi sacri Senatus Senatori optimo, ac sapientissimo dedicamus acurate perlegat. In quibus, illud quoque intelliges, quàm possent humana ingenia, etiam aliter, quàm apud solum Arist. philosophari, & melioribus vii demonstrationibus, & contemplando sublimius, quàm ille fecerit, attolli. Hosce igitur octo, non metaphysicos, quo nomine Peripatus, non satis Graeco, non satis rei accommodato, non satis preceptoris sententiam explicante, quosdam eius libros appellauit. Sed qui de principio uno, querendo, inueniendo, stabiliendoque, sunt nobis institui. Quos omnium philosophorum tibi, & sapientia, & dignitate, & authoritate eminentissimo, donamus, & facimus. Eos igitur & me, eorum authorem, tua benignitate, in tuam clientelam recipe. Et nos tuere, & protegere. Hæc enim tua, tibi immata beneficentia philosophantium studia, maximo affeceris beneficio. Vale. Ferraria.

Tibi additiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER PRIMVS.

IN VNIVERSITATE, AN SIT ALIQVTD PRIMVM.

Ationum lumine, & Dei ipsius numine, nos ducen-
te, ad patrem luminum
ascendimus. Sed pater lu-
minum is, an rerum alia-
rum etiam sit pater, non-
dum factum est manife-
stum. Itaque rem hanc Philosophice, aggre-
diamur, & persequamur. Anaxagoras sane,
dormientibus reliquis de Ionia philosophis,
& materias tantum volutantibus, primus om-
nium, mentem quandam primam vidit, ma-
terijis cunctis præudentem. Sed ea quid vi-
rium in illas exerceat videre oblitus, obdor-
miit & ipse, & in materias quasdam alias, præ-
ceps est deuolutus. Eius sententiam Aristote-
les est secutus. Et quod ille pronunciauit
tantum, rationibus probare est annixus. Esse
nempe, mentem quandam inter entia pri-
mam. Sed quoniam ut ille nesciret, quid
operis ei daret in res, eam in summo cæli
vertice ociosam sedere iussit. Ut ibi uti bo-
num appeteretur, & ad se cælorum substan-
tias motrices inuitaret. De reliquis nihil
ageret. Plato supra mentem hanc sese ex-
tulit, & in quoddam vnum, quod & bonum
appellat, rerum omnium originem, & con-
seruationem, & relictum contulit. Tribus me-
thodis ad id inueniendum, & comproband-
um usus. Prima per negationes in Parme-
nide. Secunda per solis analogiam in Repub.
Tertia in legibus, per motum. Aristoteles mo-
tum tantum sumpsit, in suo primo motore in-
ueniendo. Sed eum inuertit, & peruertit, &
de verissima methodo, fecit falsissimam. Quid
enim falsius hoc fundamento? Omnia quæ

mouentur, ab alio mouentur. Hac enim fab-
sitate pro principio posita, quæ nam potuit
esse consecutionum veritas? Per quas tamen,
& motum cæli, & ipsum cælum, & ipsum de-
nique mundum, æterna esse deduxit. Quæ fal-
sitas, non Aristotelem solum tenuit, sed uti
verissima, & inter veras præcipua: Theologis
quibusdam, si Deo placet, etiam nostris, pla-
cuit, & ad demonstrandum Deum esse est re-
tenta. Nos vero & via motus, sed veriore, &
alijs utemur, ad vestigandum, non quidem
primi cæli motorem primum (qui tamen in
via nobis occurret) sed primum statorem; &
primum rerum omnium constitutorem. In
eam ergo ingrediamur, & dicamus.

Entium, necesse est, alia esse in motu,
alia esse immota. Eorum quæ in motu sunt,
necesse est, vel ab alio moueri, vel a se
ipsis. Hæc Græci *αὐτοκίνητα*, se mouentia,
illa *ἑτεροκίνητα*, alimota, ut ita dicam, nomi-
nauerunt. Hæc plenior, & verior est di-
stinctio. In tria partita membra, alimobi-
lium, se mouentium, & immobilium. Se-
cundum quæ, tria substantiarum genera
necesse est, in vniuersitate reperiri. Cor-
porum nimirum, quæ semper sunt alimobi-
lia. Nam & si, quid mouere, aut agere vi-
deantur, viribus incorporeis, quæ in eis la-
tent, agunt. Quæ vero immobilia sunt,
contraria ratione, incorporea esse est ne-
cesse. Media quæ se mouentia appellamus,
necesse quoque est, in vniuersitate esse, ne-
ad extrema saltus fiat per vacuum. Et v-
triusque sint participia. Quæ nimirum, &
stant, & moueantur. Et dum stant, & mo-
uentur, & se moueant, & alia; & moueant.

F alia

FRANCISCI PATRICII,

alia & stare faciant. Hæc diuifio firma efto. Sed illa *ἑτεροκίνητα*, alimobilia, fi moueri debent aliquo egent, quod illa moueat. At hoc, quidnam eft? Non id quod tantum eft alimobile. Nam moueret quoque. Neque id, quod eft immotum. Oporteret enim ipfum moueri prius, vt illud moueret. At immotum fui natura eft. Igitur, fi τὸ ἑτεροκίνητον alimobile, ab alio moueri debet, non ab alio mouebitur, quàm a fe mouente, & a fe moto. Hoc enim folum de propofitis relinquitur: quod *αὐτοκίνητον* eft appellatum. Hoc autem corpus efle nequit. Moueretur enim tantum, non etiam moueret. Neceffe ergo eft, hoc mouens fui natura extra corpus efle, & per fe efle, & ex fe stare. Et in fe ipfo fubfiftere: Et fe mouere primo; alia mouere fecundo. Hunc motum motorem, nos cum Platone, & Platoniciis, incafsum Peripato reclamante, Animas vocamus. Quæ fe ipfas quidem primo mouent, & a fe primo mouentur; Secundo deinde opere, corporibus, quibus præfunt, largiuntur, vt fe mouere videantur. Quis enim non videt, animalia per fe moueri? Ab anima nimirum mouetur animatum corpus. Cadauer idem factum, non mouetur. Anima ergo id corpus mouet, ipfa fe ipfam mouet, vt illud moueat. Ait Peripatus. Puer a pomo, bruta a gramine mouentur. Ergo ab alio mouentur. Sic & elementa, fic & eorum partes, fic & cælum, a bono vt fine propofito cuique, motiones cient fuas. Quis hanc ferat philofophiam, quæ contra leges fuas, de genere vno cauſæ efficientis, in aliud cauſæ finalis genus, tam facile in re tanta tranſeat, & tam grande æquiucum committat? Perſistent in eodem cauſæ genere, quid neceffario fequatur, animaduertent. Non mouetur puer ad pomum; non brutum ad gramen, niſi eorum anima, in ſe deſiderium, pomi, graminis prius excitet. Id nimium eft euidens. Socrates enim, ad pomum non mouetur, aut quis alius puero ſapientior, aut grauior, quia anima eius, id pomi deſiderium non excitauit. Anima ergo pueri, de ſe deſiderium id, proferat in ſe. Eo ipſa prius mouetur. Et motu ſui, corpus pueri ſecum mouet. Motus hi omnes, ab efficiente eos anima ſunt. Principium ergo horum motuum, non aliud quàm anima eft. Idem de elementorum, & de cæli motu, ſi mouetur, erit dicendum, quatenus ipſa per ſe ipſa, vt corpora ſunt, poſtatem ſe ſe mouendi nullam habent. De quibus ſuo loco amplius. Nunc tantum oftendendum, corpora omnia, non a ſe, ſed ab alio moueri? Natura, vel Anima. Hanc autem principium efle corporalium motionum omnium. Quod ratio ſenſata oftendit.

Corpora enim vel natura, vel vi mouentur. Si natura, a natura, mota ab anima mouetur. A qua anima, clareſcet poſtea. Si vi mouentur ab Anima itidem per corpus ſuum, corpus aliud vnum pluraue, vel impelluntur, vel trahuntur, vel vehuntur, vel proijciuntur. Siue id per animata, ſiue per inanima fiat inſtrumenta, ſemper ab anima, motus eius principium pender. Principium ergo motus corporis omnis, anima eft procul dubio. Ab alio ergo corpora mouentur omnia. Anima vero non ab alio, ſed mouetur a ſe ipſa. Se ipſam ergo mouens prius, per ſe ipſam mouet corpora. Natura vero, inter animam & corpora, media: motus principium eft dicta. Si ab anima naſcatur, & animæ ſit aliquid, vt oftendetur, ab anima moueatur, & ipſa eft neceffe. Si vero corpora a Natura: Natura ab anima mouentur, neceffe quoque eft, naturam corporibus efle priorem, & potentioſiorem. Animam vero, vt natura & corporibus efle, & anteriorem, & potentioſiorem. Supra naturam ergo eft anima, natura eft ſupra corpora. Et vtraque eft, ſuo gradu, corporibus & prior, & antiquior. Atque hinc ſequitur neceſſario. Si cæli mouentur, vela natura proxime, vel ab anima, natura mediante, eos moueri. Non autem ab intellectibus, aut intelligentiis. Eſt enim id etiam impoſſibile. Quia cæli corpora ſunt trinè dimenſa, intellectus vero incorpoſei ſunt omnino. Contrarij ergo ſunt. Contraria autem inter ſe iungi nequeunt, niſi prius contemperentur. At quæ contemperatio in incorpoſeis, cum corporum ſit propria. Ergo primus ille primi cæli motor, anima fuerit, & non intellectus: Et multo minus, eſt ſummus Deus. Quo ſuperius nihil efle voluit Ariſtoteles. Et tamen ſibi contradicens, quædam alia ſupra cælum poſuit, quæ vitam optimam, & ſufficientiſſimam agitent, non in tempore, ſed in æuo. Quid ergo, prima illa, primi cæli motrix anima, Primum illud quod quaerimus & rerum ſummus apex erit? In hunc modum contemplemur.

Animæ cœleſtes, quæ lumen, & calorem circumferendo, mundum hunc ornatum reddunt, ratione ne aliqua vtuntur? an ſine ratione agunt? Si ſine ratione, nihil pulchrum in rebus erit, nihil ordinatum. At & in cælis pulchritudo ingens, & in terris. Et illic circuitus lucis ordinatiſſimus. Et in elementis temporum viciffitudines ſuos habent, & certos terminos. Ergo ratione agunt. Contrariorum enim effectuum, contrariæ ſunt cauſæ, & eorundem eadem; & ſimilium ſimiles. Si ratione illæ animæ agunt, rationem igitur habent. Et eam quidē non accidentariā quia nō accedit, nec recedit, ſed perennē. Ergo eſſen-

essentialem. At omnis ratio ab intellectu est. Intellectum ergo hæc animæ habent. Si hoc, vel a se ipsis, & essentialem habent, vel ab alia mente participatum. Si essentialem dicamus, necesse fuerit, talem, omnem animam esse. At sunt quædam animæ amentes, aliæ irracionales. Ergo Mens in animabus, non est essentialis, sed participatione. Si hoc, ergo a superiore Mente alia, quæ suo esse, & essentialiter sit, Mens, & intellectus. Duplex ergo est intellectus, in anima participatus. Alius per se, ipsa met per se Mens, siue intellectus. Hæc enim duo nomina, rem vnam nobis significant. Et quia omnem motum ab anima, ut a proprio principio esse, est demonstratum, Mens hæc per se superior erit, ut anima, sic motu omni. Erit ergo immota. At quia Mens sui natura intelligit: qui vero intelligit, necesse est, ut prius viuat. superior, & anterior erit vita. Et quia omne quod viuit necesse est prius esse, anterior vita, erit ens, & essentia. Et quia ens, esse non potest, nisi sit vnum, quod essentiam vniat, necessario, antequam ente, erit vnum. Et quia vnum esse non potest, nisi per unitatem, quam habet. unitas anterior erit, quam vnum enti essentiali. Et quia omnis unitas per vnum est, quod sit simpliciter vnum, & vnum tantum, & non aliud quam vnum, hoc vnum antequam etiam est unitate. Igitur ante omnia quæ diximus, & supra omnia, hoc tale vnum est, quod tantum vnum est, & non aliud quam vnum. Hoc autem vnum, a se ipso non videtur factum. Fuisset enim, antequam fieret. Neque a non vno, siue a multitudine est factum, cuius ipsum est origo. Ita enim effectus anterior quam causa fuisset. Ergo ante, & supra hoc vnum, nihil est. Ergo hoc vnum, primum est omnium, & ante omnia, & supra omnia. Nimirum ante unitates, ante vnum quod est in entibus, ante entia, ante vitas, supra Mentis. supra primum motorem illum, animam primi cæli motricem. supra naturam, supra corpora omnia, & si supra, etiam ante. Ergo ante omnia rerum genera. Ergo omnium entium primum, atque supremum. Ergo motus via, melior, & verior Aristotelica, supra primum suum motorem, & ante eum, rerum gradus sex sunt adinuenti. Mens, Vita, Essentia. Vnum essentiali, Unitas, Vnum primum.

Sed & via alia idem moliamur, ut Aristotelicæ, & eorum qui eum in hac re sunt secuti doctrinæ falsitas appareat. Et rerum veritas magis elucescat.

Quæcumque sunt, vel ita vnum sunt, ut nullam in se habeant multitudinem. vel ita sunt multitudo, ut in se nihil omnino habeant vnum. vel & vnum sunt, & multa simul, vel nec vnum sunt, nec multa. Necessaria hæc est di-

uisio. Singula eius membra contemplemur separatim.

Si neque vnum sunt, nec multa; neque inter ea venient, quæ dicuntur esse. Ergo tria reliqua speculemur.

Ac primo ponamus singula entia ita esse multa (sicuti quidam veterum videntur voluisse) ut nihil in eis sit vnum. Horum multorum, singulum vel aliquid est, uel nihil est. Si nihil est, neque multa esse potest. Si multa ergo est, aliquid est. At si hoc multum tantum est, infinities erit infinitum. Nam singulum, quod est multa tantum, & multa erit, & ex multis constitutum. Ex his multis quoduis, quia vnum non est, erit multa. Ex secundis his multis vnumquodque multa erit quoque. Atque ita per singula, semper multa in infinitum abibimus. Et ex his infinitis quodcumque summas, redibit in idipsum. Atque ita infinita hæc multitudo, infinities euadet infinita. Nam & horum quæque pars, erit talis. Et multitudo nullibi siletur, sublata ab ea vnius natura. Et sequetur, entium nullum vel esse, vel inueniri, vel cognosci posse. Et præterea cum singulum sit infinitum, eo infinito, aliud infinitum erit maius. Et quod minus est infinitum, respectu maioris infiniti, erit finitum. Atque ita, idem & finitum erit, & infinitum. Hæc autem omnia, impossibilium omnium sunt maxima. Secuta autem sunt ex eo, quod entia singula multa tantum, & sine ullo vno essent. Non est ergo id concedendum, entia singula, esse multa, sine vlla in se unitate.

E contra, si singula entia, vnum tantum sunt, (quod itidem veterum quidam docuerunt) absurda alia sequentur non minora. Nam si singula vnum tantum sunt, nullum in rebus erit totum: nullæ totius erunt partes. Totum enim omne, pluribus vna, constat partibus. Et partes cuiuscumque totius, non vna sunt, sed multe. Neque vllum ens erit, quod principium habeat, & medium, & finem. Nam si quid hæc habeat, partibile in ea est. Quod autem vel partiri potest, uel partitur, in multa non vna, partitionem suscipit. Si hæc ergo in natura sunt rerum, ut verè, sunt, entia non erunt vnum tantum sine multitudine vlla. Ergo cum singulum entium, neque multa sine vlllo vno esse possit. neque singulum, vnum tantum esse queat; necesse est, entia singula, & vnum esse, & multa. Quæ erat reliqua diuisionis necessariæ pars. Sed si ita concludamus, necesse iterum est, vnum id quod in singulis est, aut particeps esse multitudinis; aut multitudinem participem esse illius vnius; aut utrumque; utriusque; aut neutrum neutrius. Si neutrum neutrius, eadem

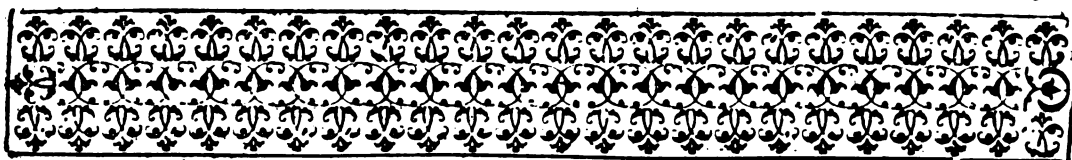
FRANCISCI PATRICII,

quæ prius, sequentur impossibilia. Ergo necesse est, vel vnum esse particeps multitudinis. vel multitudinem esse vnus participem. vel vtrumq; vtriusq;. At quid prohibet hoc esse? Quod si sit, necesse iterum est, esse naturam quandam tertiam, quæ neque vnum sit, neque multa. Nam mistis inter se vtriusque, causam huius mistionis præexistere aliam, est necesse. Quæ & vni multitudinem coniungat, & multitudini vnum. Omne enim mistum, aut con-temperatum, mistionis, & con-temperationis causam præhabet, si casu nõ est facta. Est enim hæc generatio noua quædam. Generatio autem omnis est, a genitrice causa. Sed in mistione hac, neq; id vnum quod eam ingreditur multitudinis internæ causa est. neque multitudo causa est eius vnus. Itaque necesse est, tertium quid esse, ante ipsam mistionem, & ante mista. quod eam mistionem vtriusque efficiat. Nam cum mista inter se veluti sint opposita: neque alterum appetit alterum. Neque per se in mistionem coeunt. Ergo alio indigēt, quod ea commisceat. At, quid hoc aliud erit? Si dicatur casus. ueniet tempus aliquando, quo se se ab inuicem separent. Et seorsum fiat vnum, seorsum multitudo. Atque impossibilia illa priora redibunt omnia. Quid enim prohibet, si olim casu in idem mistum coierunt, vt quandoque casu eodem separentur? At neque se ipsa in eam mistionem coniecerunt. Quandoquidem neque vnum multitudinis illius causa est; neq; multitudo, vnus. Causa ergo mistionis huius, potentior, & prior, quæ nam fuerit? Sane, vel vnum fuit, vel non vnum. Si dicatur fuisse vnum, eadem recurrent absurditates. Eadem quoque, si dicatur esse multitudo. Atq; ita in infinitum abierit inquisitio. Sistendum ergo alicubi. Sed in quo nam sistetur? In eo ne vno, quod cum multitudine in singu-

lis entibus est coniunctum? & quod alterum est mistorum? vel in alio vno, quod ab illo sit seiunctum? & quod multitudini non sit iunctum? In hoc sanè, quod vnum sit tantummodo, & vnum simpliciter; & aliud nil quàm vnum. Fit hoc, esse mistionis illius causam. Quæ mistio, cum in omnibus, & singulis sit entibus. & per eam sint entia omnia: Vnum hoc superius, & ab ea separatum, & simplex, mistionis eius est causa. Si mistionis, essentia quoque singulorum entium esse causam, necessario est dicendum. Et si singulorum, etiam omnium. Vnum ergo, quod vnum tantum est, & non est non vnum, entium, & rerum omnium, & totius vniuersitatis est causa. Hoc autem vnum non est corpus. quod sui natura, & vnū est, & multa. Non natura, quæ circa corpora diuiditur, & cum eis, & vnum, & multa est. Non anima, quia in se ipsa habet multitudinem. Non intellectus, qui itidem multitudinem patitur, quia & intellectus, & intellectio est simul, & intelligibile. Non vita, est; quia motio interna quædam est, & in essentia. Non ens, quia, & vnum, est & ens est. Nõ vnitas, quia multæ sunt entium unitates: tot nimirum, quot & entia. Ergo vnum hoc, quod tantum vnum est, & non etiā aliud, primum inter entia omnia est. Igitur, diuersa hac, a motu methodo; & via a motu alia veriore, quàm fuit Aristotelica; in entibus esse aliquid primum comperimus. Et hoc primum, non corpus non naturam, nõ animam, non intellectum, non vitam, non essentiam, non vnum in essentia, non unitatem esse, certissimis adinuenimus rationibus. Et hoc primum vnum tantum, & non aliud esse quam vnū, certo nunc scimus. Quod, quia non aliud, quàm vnum est, ab aliis omnibus est segregatum: neque aliis ullis, uel connumeratur, uel commiscetur.

FINIS PRIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

LIBER SECVNDVS.

AN SIT RERVM, ALIQVOD, PRINCIPIVM.

Verum, vnum hoc, quod primum omnium esse inuenimus; quod ante res omnes, supra; res omnes a rebus omnibus est separatum, quid nam est? Aut quid nā agit. Hoc prius, peragamus. Ex eo forte, illud quoque innotescet. Quid nam ergo, vnum hoc, magno labore, & perquisitum, & inuentum, agit? Vel enim agit aliquid, vel agit nihil. Si nihil agit, id fit, vel quia agere non potest; vel quia nescit agere: vel quia agere non vult. Si dicatur agere, non posse, id accidet, uel quia sit impotens, uel quia impediatur. Si impotens est, viribus caret. Quod his caret, neque est omnino. Omne enim quod est, vires habet aliquas. Si impeditur, debilius est, impediēte. At hoc impediēs vel superius ipso est, uel ei est æquale, vel est inferius. Si superius est vno, unum iam non erit primum. Atque ita, omnis nobis peribit, ante actus labor, & rationes, quæ creditæ sunt necessariæ, futiles euadent omnes. Vel hæc certè, sua stant firmitate, & verè, nihil est superius, aut prius vno. Si vero æquale esse dicatur, hoc impediens, iam neque ita, vnum erit primum. Cur enim vnum, potius primum sit, quàm quod est ei æquale. Aut cur non vtrumque æque erit primum? Si hoc, non vnum, sed duo erunt prima. At vnum esse primum iam est demonstratum. Ergo nihil ei erit, æque primum. Est ergo eo inferius, quod ipsum agere impedit. At quo modo, inferius magis polleat superiore? Hoc contra rerum est naturā. Si vero agere nesciat: iam peius est entibus omnibus, etiam infimis inanimatis. Quæ, saltem naturæ scientia, ducuntur ad suum opus peragendum. Sin autem agere non vult, id fit, vel quia dedignatur, & est arrogans. vel quia

ei non expedit, quoniam fieret in agendo debile, vel quia ocio frui mallit, & est iners. Quæ omnia ingentem in eo arguunt imperfectionem. Et præter id, iam non amplius vnum est, sed est hæc alia quoque. Atque ita concluditur. Si vnum nihil agit, nihil ei cum rebus esse; nihil rebus cum eo. Et labor noster, in eo inquirendo, frustra est exantlatus. Si vero agit aliquid, quid nam agit? Necesse est, ipsum, vel vnum quippiam agere, uel plura. Si plura, ea vel pauca, vel pleraque, vel omnia. Si dicamus vnum tantum aliquid agere: & non etiam plura; id iam uel quia nequeat, ei accidet; vel quia nesciat, vel quia nolit. Atque ideo priora illa redibunt omnia. Si vero plura agat, & ea pauca, ita quoque redeunt priora. si pleraque tantum, & non omnia, itidem redibunt illa. Si vero omnia agat, certe, & pleraque, & pauca, & plura, & vnum quoque agat. Securius ergo, ut tot absurda fugiantur, & fugentur, ipsum, omnia agere, est fatendum.

At quæ nā omnia? Hæc ne quæ interris, vel & quæ in aquis, & quæ in aere sunt? Nam si quæ in terris solum, & non & hæc alia, redibunt priora omnia. An uero, & cœlestia agit? Nam si non & hæc, redibunt illa omnia. Si & hæc, an & supercœlestia? mentalia illa, uitalia, essentialia, unialiaq;? Nā si nō & hæc, redibunt illa omnia. Omnia ergo agit, rerum omnem uniuerstatem, facit. Facit ne, aut fecit? Si facit, cur non, & fecit? Nam si non & hoc, redibunt illa omnia. Si uero fecit, cur non, & facit? Nam si non & hoc, redibunt illa omnia. Igitur, & omnia iam olim fecit, & in præsentia facit; & faciet in futurum. Nam si non & hoc, redibunt illa omnia.

Vnum ergo, quod vnum tantum esse comperimus, & nō aliud quàm vnum, & primum entium omnium; rerum uniuerstatem con-

Etiam & fecit, & facit, & est factum. At hoc dicere, ipsum vnum, principium rerum esse, est dicere. & fuisse principium ab initio, & futurum esse.

Bone Deus. Quò nos rationes detulere? & quidem necessariz.

At est ne reuera, aliquod rerum principium? vel res ipsa per se, & fuere antea, & nunc sunt, & futuræ sunt etiam postea? Hoc uidetur in primis esse querendum: & exactissime perquirendum; ne in tanta rerum varietate, in tanta pulchritudine, in tanta luce, oculos habeamus, & cæci tamen ambulemus. Hoc ergo Inquisitionis tantæ, initium esto.

Rerum vniuersitatis, vel fuit aliquod principium, uel fuit nullum. Si nullum dicamus fuisse rerum principium, falsum fuerit, quod inter initia, vniuersæ huius nostræ quam condimus philosophiæ, audenter satis pronunciamus. A principio esse omnia. Atque ita, ictu vno, vniuersus noster corruiet labor. Id ne fiat, philosophando, ita succurramus.

Principium absolute, id esse dicimus, ante quod nihil est, in quo, & a quo, & post quod omnia sunt. tum in rerum vniuersitate tota: tum in vniuersitatis singulis generibus. Iterum

Tale principium vniuersitatis, uel fuit aliquod, uel fuit nullum. Si dicatur fuisse nullum, neq; primum in ea erit ullum. Si nullum fuit primum, neq; fuerit secundum, neq; tertium, neq; aliud deinceps. Vel forte primum, & principium, non sunt idem. Hoc ergo prius querendum, an hæc duo idem sint omnino? an vero sint inter se diuersa? An uero etiam, & diuersa sint, & idem? Idem sanè, quò primum alia tantum antecedit. Principium, & antecedit, & efficit. Atq; ita, Primum, ordinem solum respicit. Principium, & ordinem, & efficientiam. Ergo sub principij nomine, & antecedentiâ, quæ primi est: & efficientiam, quæ principij est propria, comprehendamus in disputando.

His ita propositis, & expositis, iterum queramus.

In rebus, principium ne aliquod fuerit, a quo res ipsa primo, atq; ordine sint effectæ? An uero tale principium fuit nullum? & res omnes, ex se, & per se ipsas, ab initio constituerunt, & adhuc constant? Si dicatur rerum vniuersitas, ex se, & per se ab initio constituisse, principium sanè habuit nullum. Necessaria enim hæc est diuifio. Res omnes vel a se sunt, uel ab alio. Necessaria & hæc inde ducta argumentatio. Sed res a se fuere, & a se sunt, ergo neq; fuere, neq; sunt ab alio. Ergo omni principio, & carere, & carent. Hoc ergo disquirendum. An reuera, res & entia omnia a se fuere, & nullo alio, ut essent, eguere?

Res & entia, necessario, aut finita sunt, aut

infinita. Cum finitum dico, & essentia, & viribus, & actionibus finitum esse intelligo. Itudè & infinitum, & essentia, & viribus, & actionibus esse infinitum. Locum enim non habuerit horum trium comistio, si dicatur, res essentia finitas esse, viribus vero infinitas: aut finitas viribus actionibus esse infinitas. Neque aliter. Res essentia esse infinitas, viribus, & actionibus esse finitas. Neq; viribus infinitas, actionibus esse finitas. Ex priore illo membro, Aristotelica illa mundi corruiet æternitas. Quæ corpus finitum cæli, viribus natura sua finitis, actione motus, facit infinitam, sed nos ad rem nostram. Res & entia necessario, vel & essentia, & viribus, & actione sunt finita. vel his tribus omnibus sunt infinita. Si infinita dicantur, & res singulæ, & mundi corpus vniuersum, infinita erunt. Et totum ex infinitis partibus, singulis, erit infinitum. Quod utrumque Aristoteles idem profligauit. & rationes nostræ antecedente libro profligarunt id ipsum, & ratio alia etiam nunc profligat. Sequeretur namque partem aliam, pars alia, ut est maior, essentiam infinitiorem, maius cælum, quam terra, esse quoq; infinitius. & mūdus, qui est totum partibus singulis, quæ infinitæ supponuntur, quia sit maior, esset quoq; vel infinitior, vel singulis partibus æqualis, & musca æqualis esset mundo, quia & ipsa est infinita. At hoc ridiculum. Illud absurdum, quia infinitum, non est alio infinito maius. Et præter has absurditates hæc alia consequerentur, quòd totum esset partibus suis singulis æquale, & quòd totum parte vna non esset maius. Namq; si singulæ infinitæ sunt, infinito autem nihil maius: omnes & inter se, & cum suo toto, erunt æquales. Quæ omnia impossibilia, sequentur ex ea positione, res omnes esse infinitas. Res ergo non sunt infinitæ. Sunt igitur finitæ. Si finitæ, & essentia, & viribus, & actionibus sunt finitæ. At nullum ens finitum, a se ipso est, aut a se esse potest. Ratio id probat validissima. Actio enim omnis a viribus venit: Vires ab essentia, hæc omnes finitæ, si ergo res a se essent, per propriam essentiam actionem, ergo actionem prius haberent, quæ essentiam, & essent prius, quam essentiam acquirerent. Quod contra rerum ordinem est.

Et virium, & actionum, essentia ipsa est principium, & fons. Ergo neq; vires, neq; actiones vllæ a se sunt, sed ab essentia, & a principio quæq; proprio, eoq; finito. At essentia rerum, cum finitæ sint omnes: a se ne ipsis potuerunt esse? Non potuerunt. Eæ namq; duplices sunt æternæ, & corruptibiles. De secundis hisce, nemo dubitat, ex se, & a se non esse, sed ab aliis, & esse, & viuere, & pendere, & conseruari, & etiam corrumpi. Priores, quæ æternæ putantur, elementa tota sunt, cælestes

cœlestes orbes, cœlestia sidera, mundus vniuersus. Hæc an a se sint: an & hæc ab alio, ita perquirere pergamus. Si horum partes corruptibiles sint; totum ne quoque facient corruptibile? Elementorum equidem partes omnes, separatim sunt corruptibiles: Quod nemo negat, & inductio probat. Ergo elementa per partes singulas sunt corruptibilia. Ergo & tota per omnes partes corruptioni sunt subiecta. Idque sui natura. Ergo sui natura elementa non sunt æterna. Si æterna sui natura non sunt; neque etiam a se sunt. Ergo sunt ab alio. Ergo a principio. At elementa, mundi partes sunt, inter principales: & sunt corruptibilia, cur ergo non & mundum in corruptionem secum trahent, si quando in corruptionem ipsa ruant? Nam sine elementis, mundus, quo modo amplius erit mundus? Aut quo modo, magna parte perdita imperfectus factus, perfectus amplius erit? Quæ conditio ei tribuitur propriissima. Si dicatur, elementa non iri corrupta, atque ideo neque mundum iri corruptum: id sane præter naturam est, ac violentum. Violentum autem, nullum perpetuum. Natura enim sua corruptioni sunt obnoxia. Atque tantumdem est, dicere, elementa sunt natura sua corruptibilia, non tamen corrumpuntur: ac si dicamus. Ignis natura sua est calidus, numquam tamē est, aut fuit, aut erit, calidus. Aqua natura sua humida est, numquam tamen hume facit. Ergo si elementa corruptum non eunt, id non suæ naturæ, sed potentioris causæ est munus. principis illius a qua pendent. & a qua fuerunt. Igitur & mundus, si corruptibili haud parua eius parte, corruptioni ipse non datur, id non suæ naturæ, sed muneri principis, a quo est, & fuit, & a quo pendet, est tribuendum. Ergo per se corruptibilis mundus, a se non est; a se non fuit; a se non erit. Si totus a se non est, quomodo cœli, quæ partes eius sunt a se fuere? Si neque totus, neque partes a se sunt, igitur, sunt ab alio, igitur a principio. Si quis dicat, cœli æternè durant, astra æternè lucent, ergo a se sunt. Id vrgeamus. Si partes cœli, astra, nascuntur, & intereunt, æterna sui natura nequaquam sunt. At intereunt, & nascuntur. (quod experientia pluries ostendit, & nos suo demonstrabimus loco) & cœli partes sunt. Ergo & totum, cum partibus, interitui est obnoxium. Et si æternò durat: id alterius est munus: non naturæ suæ. Ratio alia. Cœli & astra, corpora sunt, essentia, & mole finita, viribusque finitis; actionibus quoque finitis necessario erunt. Ergo æternitatem, quæ infinita est, a se non habebunt. Si non a se, ergo ab alio. Si ab alio, actionem motus æternam habent, ab alio quoque vires habebunt æternas. Si & vires ab alio, etiam essentiam ab alio æternam habent.

Igitur, & essentiam, & vires & actiones, si æternæ erunt, ab alio habebunt. Ergo & essentiam simpliciter & reliqua simpliciter habebunt ab alio. Non enim æterna ab alio, a se vero simpliciter erunt. Sunt enim corpora. Corpora omnia sunt trinè dimensa. trinum omne, tribus finitur, ergo corpora sunt finita, & essentiam finitam habent. Ergo & viribus & actionibus, sunt, & erunt finitis. Ergo non æternis, Si nō æternis, ergo corruptibilibus. Ergo non a se. Ergo ab alio. Ad hæc, Corpora sunt. Corpus sui natura nihil agit, ut est antecedente libro ostensum, si nihil agunt, neque se ipsa agunt. Si se ipsa non agunt; neque se ipsa egerunt. Et ad hæc, si se ipsa egissent, fuissent ante quā essent. Ergo non a se fuere. Ergo ab alio fuere. Si ab alio, ergo a principio. Ergo principium aliquod rerum fuit, corporearum. & corporum vniuersitatis. Quod caput erat, alterius partis nostræ quæstionis.

Hoc ipsum, quoniam maxime referat ad hanc philosophiæ nostræ partem stabiliendā, quæ reliquæ totius, est primum ac princeps fundamentum, alia itē methodo confirmemus.

Rerum vniuersitas substantiis constat, & accidentibus. Accidentia, neque a se sunt, neque per se stare, aut esse possunt. Substantiis enim opus habent, e quibus & nascantur: & eis innitantur. in quibus, & sint, & stent. & eis accedant, & accedant, & ab eis iterum recedant. Accidentia ergo, in vniuerso, & in vniuersum omnia, tot numero, & tam illustria, e se esse non potuerunt: Per se stare nequeunt.

At substantiæ quæ dicuntur duplices videntur a philosophis omnibus cognosci, & concedi. Corporeæ quas cernimus, & incorporeæ quas non cernimus. De corporeis primum.

Corpora ingentia, immensaque illa cœlestia molibus suis, e se esse, in se, & per se stare posse forte videantur. Quo enim alio, tantæ moles indigeant, cui innitantur? aut a quo sustineantur? Elementa, putauit quispiam, & centro vniuersi, circa quod sunt, egeri, ut sint, & a cœlis ipsa circundantibus contineri, & sustineri. Esto. Igitur, elementa a se non sunt, a se non pendent. Alienis viribus, & ope, egent, ut sint, centro scilicet, & cœlis.

At inter cœlos, qui minores sunt, a maioribus continentur, & sustinentur. Vnum inter eos maximum, alios quidem continet, ac forte sustinet, ipsum ab alio maiore nullo continetur, nec sustinetur. Forte tamen ab inferioribus, & se minoribus, cœlis & elementis, usque ad centrum dispositis, sustinetur. Si id de tur, non a se sustinebitur, neque per se stabit. Ergo neque a se est. Ergo neque a se fuit ab initio. Ergo ab alio fuit. Atque ita principium habuit, a quo est effectum.

Si hæc ita sint : & vt rationibus sunt probata, ita concedantur, iam omnis cessat principij quæstio, & inquisitio. Sed si contentionum studio non concedantur, e se ne ideo, cælum primum fuit? Per se ne stat? Si per se stat, & e se fuit, nō ab alio fuit. neque principium habuit. Si a se fuisse, ratio cōuincat, principium etiam nullū habuisse cōuicerit. In id ergo incumbamus. An e se fuerit, cognoscamus. Idque in primis cōfessu philosophantiū omniū corpus esse statuamus. Corpus inquā non artificiale, nō mathematicum, quæ cogitationis, quæ manuum nostrarum dicunt esse opera, sed corpus naturale. Hoc autem Physicorū probatissimi, longitudine, latitudine, profunditate, atque antitypia constare deffinierunt. Hæc vero quatuor quo nam ordine, a natura disponuntur? Nullo alio, quā quo sunt a nobis recensita. Resistentia ergo hæc, & antitypia, vt corpus perficiat naturale, tribus illis, vt se præcedant opus habet. Illis ergo eget. Ergo antitypia nō a se, nō e se corpus naturale conficit. Sed nec profunditas in opus exit, nisi duo reliqua antecedāt? & latitudo, longitudine opus habet, vt se præcedat, Ergo lōgitudo sola, e se esse posse videatur, quia ab alijs nō pendeat. At sola ipsa corpus naturale non constituit. & per se sola quantitas est. Quātitas vero accidens est. Accidens subiecto indiget. Ergo & longitudo e se non est: & vt corpus cōficiat naturale, alijs tribus eget. Ergo harum quatuor rerū, nullæ; e se, aut a se, aut per se sunt. Ergo neque corpus ex eis constans, e se, aut a se, aut per se vel est, vel esse potest. Sed & alia idem probemus via.

Corpus naturale, vel totum est, vel non est totum. Si totū non est, pars totius aliqua est. Si pars est, toto suo eget, vt pars sit, ac etiam vt sit. Ergo corpus, qua pars est, non e se, aut a se, sed a toto est. Sin autem corpus totum sit. totum autem partibus constat, partibus ergo vt sit, indiget. Igitur e se, & a se non est. Aliter. Corpus naturale omne, sensibile est. sensibile omne, sensibus est subiectum. atque ita vel color, vel sonus, vel odor, vel sapor, vel tactilis qualitas est: Atque ita qualitas, seu quantitas sub sensibili cōmuni, sensibile facit omne corpus naturale. At qualitas & quātitas accidentia sunt. Accidentia subiecto egent. Ergo corpus naturale, qua sensibile est, subiecto eget vt sensibile sit. Ergo a se non est sensibile. At subiectum hoc, forte per se fuerit, & a se. Si nudum maneat, corpus naturale non constituet. Quod si constituere debet, aliud acquirat esse necesse, quod formā vocauere, cum qua iun-

cta subiecto, corpus naturale constituetur: subiectum ergo hoc, forma indiget ad corporis, constitutionem. Et forma itidem subiecto indiget, vt ex vtrisque corpus confletur. Ergo corpus tot rebus indigum, e se, & a se esse, nec potuit, nec potest. Si a se, neque sunt corpora neque constant per se, necessarium iam erit, ea ab alio esse, & ab alio pendere. Quæ res, cum tot rationibus verissima sit demonstrata, verissime concludetur, corpus omne ab alio, essentiam suam habere, sicuti & motū ab alio habere est antea probatum. Quod si id corporibus omnibus necessario euenit. Primū quoque cælum, vt corpus naturale est, non e se, non a se, non per se fuit, sed ab alio. De quo, singulæ supra rationes, nec ita eadem possunt methodo: idemque concludent. Ergo cælum, essentiam suam, a se non habet. Si non essentiam neque vires, neque actiones a se habebit: Ergo hæc tria omnia ab alio. Quod & Aristoteles, non solum credidit, sed etiam modo suo probare est conatus. Motorem quemdam illi assignans: a quo perpetuo motu moueretur. Motus autem hic eius actio est. Si ergo a motore actionem habet, vires quoque habet ab eodem. Si vires, etiam essentiam. Et quia motum cœli, dicit, inferiorum esse vitam. Vita vero actio est, & viribus agitur: inferiora corpora, si per cœli motū viuunt, per eundem, & viuere poterunt, & esse. ergo inferiora, a cœlo sunt. Sed quoniam supra extimam primi cœli lationem, quædam, optimam, & sufficientissimā, agitant vitam. a quibus aliorum esse, & viuere, ipse pendere affirmat: ab eis, & cœlo, & elementis, & mistis omnibus suo testimonio, pendet & esse, & essentia, & viuere & vita. Ergo neque cælum a se est, neque elementa, neque corpora alia vlla, Ergo ab alio sunt corpora omnia. Ergo & mundus vniuersus ab alio est. Igitur a principio. Ergo principium aliquod vniuersitatis corporum fuit. Ergo & corporeorum. Sed principium corporum, eis proximum, naturam appellamus. Natura hæc ab anima est; anima a mente; mēs a vita vita ab ente. ens ab vnitatem, vnitas ab vno, vti suis ostendetur locis. Hæc autem infra vnum hoc primum, substantiæ sunt incorporeæ. Ergo neque corporeæ, neque incorporeæ substantiæ a se sunt, sed ab alio. nempe ab vno primo. Ergo fuisse, & esse vniuersitatis rerum aliquod principium inuenimus, & firmissimis rationibus confirmauimus. Id scilicet vnum, quod anxia indagatione, antecedente libro, sumus assecuti.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER TERTIVS.

AN PLVR A VNO, PRINCIPIA ESSE QVEANT.

Questioni huic occasionem veterum dedere multi. Nā præter materialia rerum principia, Chaos, Homœomerias, Atomos, ignes, aquas, aeres, infinita, materias informes, plura efficiēcia principia, eaque varia posuerunt. Thales Deum, Pythagoras vnum & duitatem. Parmenides vnum, & ens. Empedocles, sphærum, Litem, Amicitiam. Democritus Mentem, & mundi animam. Anaxagoras Mentem. Stoici spiritum. Ignem Deum, & distinxisse videntur; & videri possunt non distinxisse. His factum adiungere, Epicurus casum addidit. quē Aristoteles non omnino respuit, sed priora alia, eaq; multa posuit principia. Inferiorum horum præter materiam primam, formam, & priuationem. Et tertium naturam. Quam quidem, non satis claro explicatu, vniuersalem videtur deffinisse, Principium motus, & quietis, cœlestibus, & elementalibus communem; quam tamen dum explicat, ad particulares mistorum materiam, & formam videtur restrinxisse. His casum quoque adiungit. Supra has naturas, (nam vniuersalem illam, nullibi vel ipse, vel sui declararunt) cœlestem motum efficiens principium generationum, & corruptionum inferiorum omnium esse statuit. Quē etiam, vitam eorum esse asseuerat. Motuum vero cœlestium variorum, varia incorporea principia esse docet, tot scilicet numero, quot cœlorum sunt orbis. Quot autem ij sint, Astrologis relinquens inquirendum; ipse determinare non est ausus. Motores autem hosce orbium, *αρχας* principia quoque nominauit. Horum principem esse ait, eum qui primum

mouet orbem, primumque ideo appellauit motorem, quem & Deum, & intellectum nominat. Et quamuis hunc & primum, & supremum dicat esse principium; attamen alibi nō sibi constans, supra extimam, vti diximus lationem, alia esse statuit, quæ tamen non nominat, vitam viuentia beatam.

Οθεν η τοις ἄλλοις εξηρηται τοις μὲν ακριβεστερον, τοις δ' αμαυροτερον, τοτε ἵσται, καὶ τό ζῆν.

„ Vnde etiam aliis dependet, aliis clarius, alijs obscurius, ipsum esse, & ipsum viuere.

Si ab his dependet, aliorum & esse, & viuere, cui dubium, hæc aliorum entium, & viuentium esse principia. At de his non vti de vno, sed vti de pluribus toto eo loco est locutus. Itaque ex Aristotelis sententia prima principia, & plura sunt, & æqualia. Omnibus enim eadem tribuit attributa, in his verbis.

Διόπερ οὗτ' ἐν τότῳ τάδε πέφυκεν, οὔτε χρόνος αὐτὰ ποιῆ γηράσκην, οὔτε εἰν οὐδενός οὐδεμία μεταβολή, ἢ ὑπὲρ τὴν ἐξωτάτω τεταγμένων φεράν, ἀλλ' ἀναλλοίωτα καὶ ἀπαθῆ τὴν ἀρίστην εχόντα ζῶν, καὶ τὴν αὐταρκεσάτην διατελοῦ τὸν ἅπαντα αἰῶνα.

„ Quamobrem, neque in loco ea quæ ibi nata sunt, neque tempus ea facit senescere. „ neque est vllius vlla mutatio eorum, quæ supra extimam ordinata sunt lationem. „ sed inalterata, & impassibilia optimam habentia uitam, & sufficientissimam degunt „ tota sempiternitate.

Si ergo omnia quæ ibi sunt, æque, nec in loco sunt, nec senescunt, nec mutantur mutatione vlla, & sunt ordinata, & non alterantur, nec patiuntur, & vitam æque degunt optimam, & sufficientissimam, & tota æternitate omnia, quis non videt omnia esse æqualia? Quibus

bus etiam annectit. ἀναγκαῖον εἶναι πᾶν τὸ πρῶτον, καὶ ἀκρότατον.

„Necessarium esse, omne primum, etiam supremum. Omnia ergo hæc, & prima sunt, & suprema. & plura sunt, & non vnum, & causæ aliis tum essendi, tum viuendi. Ergo & primo motori causæ sunt, & essendi, & viuendi. Ergo primus motor non est primum principium. Sed Aristoteli erat Deus. Ergo Deus eius sententia, nec principium est, nec primum, & est factus, & ab aliis pender eius & essentia, & vita. Ergo primum cælum a primo motore non mouetur; motus enim vel vita est, vel vitæ effectus. Et primum cælum ab illis primis factum est, & cæli reliqui omnes, & eorum motus, & substantiæ illorum motrices, & essentiam a primis illis innominatis habent, & vitam, & motum. Et si a cælesti motu. elementorum motus, & alterationes fiunt a primis istis, primo fient. Et Natura si quæ est vniuersalis, inde quoque est. Ergo ex mente Aristotelis, Principia rerum plura quidem erunt, sed non ea quæ ipse labore maximo adstruere est conatus. Non primus motor, non Deus, non Mēs; non reliqui cælorum motores, non primum cælum, non cæli reliqui, non eorum motus vlli, non natura vniuersa. Quid ergo huic tam inconstanti, tam sibi non constanti facias philosopho? Quid item facias tribus illis suis principiis, formæ, priuationi, casui? Nam principium, primum quoque est; forma vero prima non est. Prior enim est materia, deinde forma ei aduenit, vel aliunde, ab effectore aliquo in eam inducta. vel e materiæ, vt loquitur Peripatus, ventre educta. Sed hæc forma, nō principium, sed pars est compositi. Pars autem principium nullo modo totius dici potest, aut debet. Nomine ergo etiam est abusus. præter quàm quod generatorum hæc forma est, mundi totius nullam vmquam formam, aut assignauit, aut nominauit, nec Peripati magister, nec Peripatus vniuersus. Quid vero priuatio formæ inter principia, fuit numeranda? Quæ quia nihil est, nihil potest, nihil efficit. Quæ suo confessu ens non est. Nullas ergo habet vires, nullasque ideo actiones. At principium, efficientiam nisi habeat, minime est principium. Quid vero casum, principium rerum esse dicemus? Quem Epicurus in totam rerum vniuersitatem, quæ & tota casu facta sit, & casu etiam num constet: Aristoteles vero, in naturalium partem induxit, & partis principium hic, ille totius esse dixit. At si quis ambos interroget, quid nam iste casus sit, respondere nesciant aliud, & nequeant, quam quod sit, quædam vel non causa, vel causa per accidens. Quæ dum propria causa non est, non est causa. Nos enim dicimus, omne quod factum

est, omne quod fit, a sua causa determinata, & propria factum esse, & fieri. Non ergo a non causa. Non ergo a causa per accidens, quæ vniuersalis esse possit dici. Adde; Quod & casum hunc in mundo ponunt, & in elementorum mutationibus: non autem aut ante, aut supra mundum. Nos autem principium querimus, quod & ante mundum fuerit, & mundum constituerit. Non ergo casus, hoc principium esse potest. Iam vero, qui uel ignem, uel aerem, vel aquam, uel horum media quædam, mundi principia esse voruelunt, ad materiale principium, sicut & Chaos, & atomos, & Homœomerias, ea omnia retulerunt. Nos vero principium modo indagamus, quod mundi fuerit opifex, & effector. Stoicorum vero fatum, nostro seculo, nomine magis notum est, quàm vel opere. vel viribus, uel essentia. Quæ enim de eo, hinc illuc sparsa dogmata leguntur, tam varie sunt relata, ut scire certo nesciamus, quid ea schola fati nomine sibi uoluerit. Si vero, quod relatorum maior pars velle videtur, fatum sit εἰρημὸς causarum series, & cathena, unde sit εἰμαρμένη dicta, concedemus huius cathenæ summum, rerum omnium esse principium. Totam vero causarum cathenam, non vnum principium, sed multa esse dicemus, sibi inuicem subordinata; & omnia principia esse potius, quàm principium, quod supremum sit eius cathenæ, ac primum. Eorum vero quæ præcedente libro examinauimus nullum esse cunctorum principium, & tunc clarum fecimus, & breuibus etiam nunc confirmemus. Mundum, rerum quæ in eo sunt, putarunt quidam esse principium. Mundus autem corpus est, Corpus omne trinè est dimensum. Dimensum omne est diuisibile. Diuisibile omne, est sui natura, si continue diuidatur, corruptibile. Corruptibile nullum, non corruptibile esse potest, principium. Sed & ostensum est antea, nec elementa, nec astra, nec cælos, nec denique mundum, esse posse principium primum. Ergo neque corpus vllum. Est igitur ad incorporeas res confugiendum. Eæ non vna sunt. Pauciores non sunt, quàm sint nostratium rerum species. Multitudo hæc earum, vel est confusa, vel est ordinata. Confusio imperfectionem arguit magnam ita, vt neque in res natura factas, habere videatur locum. Ordinata igitur est. Ordo duplex, vel coordinationis equalium, vel inæqualium subordinationis. Vtrumque in Aristotele agnouimus. Priorem, quando dixit, supra extimilationem, ordinata esse quædam æqualia, & ea æque prima, & æque suprema. Alteram in subordinatione earum substantiarum, quas credit, singulos mouere cælestium orbes. At has omnes, non posse rerum principia esse, ordo,

ordo ipse earum facit manifestum. Namque vltima non est prima, non item secunda, aut tertia, aut aliarum vlla, vsque ad eam quam primū appellauit motorem. Principiū enim, debet esse ipso docente, ante alia. docente itidem Platone. At ostensum ex eius iam est sententia, primum hunc motorem, non nisi motus esse principiū, primi celi. Atque huius ipsius, cuius maxime videbatur, demonstratum itidem est principium non esse. Sed est & alia rerum incorporearum subordinatio. Quæ est perpendenda, an videlicet in ea primum principium reperiatur. Quarum infimus videtur esse gradus ipsa natura seu particularis ea sit, seu vniuersalis. quæ dicta est, principium esse motus, & quietis. Forre hæc, corporibus simplicior, & formatum in eis effectrix principium rerum fuerit. Sane si hæc natura per se staret, & non in ipsis esset compositus, & illis non egeret, vt esset ipsa, principium quod querimus fortasse esse potuisset. Sed quamuis ad corporum constitutionē aliquid ipsa conferat: attamen & illis eget vt sit. & ab ipsis pendet & illa priora sunt, & sine ipsis esse nequit eorū principium esse, nec potuit, nec potest. An vero forte vis quædā alia simplicior quam natura, quæ ipsa quoque inest in corporibus, ea tamen neque nutrit, neque auget, neque simile generandi eis virtutem tribuit. Sed superius natura quiddam est, & vitam eam vocamus, principium hoc erit? Sed quia & ipsa a corpore est inseparabilis, & eo egens vt sit & ipsa non videtur illud principium primum esse posse. Iisdem his rationibus conuicetur, si quis dixerit, irrationalem animam tale principium esse, siue sensitiuam dicat, siue appetitiuam. Nam etsi hæc, per cognoscentes, & appetentes eius actiones videatur a corporibus magis separabilis, & in ipsa corpora imperij aliquid habere, nichilo minus & hæc est eis quodam modo illigata, neque ab eis separari vilo potest modo. Neque enim potest sentiens anima se se in se ipsam conuertere, aut de se iudiciū ferre ullum. Operationes namque suas omnes habet corpori commistas. Quod si has ita habet etiā vires ei tales sunt, & essentia quoque talis. Quæ res profecto clarissima est in brutis, nec minus forte in hominibus plerisque. Quorum ingens numerus, circa ea quæ extra se sunt, & ad corpus pertinent versantur; idque tantum cogitant, totique in eo sunt in consulendo & in exequendo. Adeo vt non solum anima ipsorum irrationalis, sed rationalis etiam tota in eo fixa videatur, & corpori, veluti seruire: quod tamen natura sua & inferius & deterius est quàm illa. Quod si animæ rationales quæ suapte natura sunt liberæ imperij corporis patiuntur, & in ipsum

immersæ sunt plerumque: multo magis id ipsum patientur irrationales, sentiens, & appetens, & multo minus a corpore erunt liberæ. Namque illa cognitrix numquam in se reuoluitur, neque se ipsam cognoscit, neque proprias iudicat actiones. Appetens vero in voluptatem ruit tota: eam totis sequitur viribus & a dolore fugere, omnis eius est conatus. Vtroque autem & dolore & voluptate & ipsa afficitur, & corpus. Ergo corporea & ipsa est & vt suas edat operationes, corpore indiget. Si has in corpore habet, etiam vires habet corporeas, si veres etiam essentiam. De sentiente idem, eadem ratione dici debet. Igitur, vtraque animati corporis est, & animi vt ita dicam incorporati: tamen in earum actionibus animæ natura euidentior appareat, quàm corporis, sicuti in naturæ & vitæ operationibus magis corporis apparebat vis, quàm animæ. Attamen vtræque hæc, quoniam in alio sunt, & corpore se ipsis deteriore indigent, nequaquam principium quale querimus esse potuerunt. Adde quod in animalium tantum sunt corporibus: nos vero principium corporum omnium, & vniuersitatis rerum, perquirimus.

At vero rationalis animæ, quæ in se statè videretur, potuit ne tale principium esse? Anima sanè nostra, suas ipsa operationes, & nouit, & iudicat, & se ipsam corrigit. Hoc non faceret, nisi ad se conuerteretur. Neque hoc faceret, nisi separabilem a corpore haberet, & vires & essentiam. Non ergo corpore eget ipsa vel vt sit, vel vt agat. Num igitur ipsa principium quod inquirimus erit? Nequaquam. Est enim in nobis tantum. & si quæ sunt alia rationalia animalia. Quæ parua forte pars sunt vniuersi. Nos vero vniuersitatis totius principium indagamus.

Quid vero de anima mundi, quæ & ipsa rationalis est credita: & quam Democritus, & post eum Plato mundi conditricem asseruerunt, & etiam reatricem? Sanè hæc ad actiones suas edendas, ad motus corporeos ciendos, tempore videtur indigere, & eas edere succedat suas. At principium quod vestigamus nullam pati videtur posse indigentiam.

Sed ante animā hanc, & aliam rationalem omnem, essentia alia quædam est quam, mentem & intellectum nuncupauerunt; & quam, & Democritus, & Plato, & ante eos Zoroaster animæ isti coniunxerunt. Quæ tum tota essentia, tum viribus, tum actionibus omnibus, & vita tota, & vniuersa cognitione est immutabilis. An hæc forte quæsitū erit principiū? Nam & Aristoteles cum ad intellectum hunc peruenisset, primum principium putauit se reperiisse. Eumque primum motorem, vt iam dictum,

Quam, nuncupauit. Sed intellectus supra animam tamen positus sit, quatenus intelligit, & est intelligibilis, & intellectus, non vnum est sed multa, & totum quid est, & suas habet partes: & in eo quædam prima sunt, quædam media, quædam postrema, atque sunt multitudo. Multitudo autem nulla primum est. Principium autem vult omnino primum esse. Multitudo quoque hæc quæ in intellectu est, mutua inter se eger ope intellectio: nimirum & ipso intellectu ut agente: & ipso intelligibili, ut obiecto. Principium autem, nullius esse egenum debet: Nec quia dicatur, intellectum hunc esse etiam vnum, hoc vnum non est per se vnum, sed vnum cum pluribus. Quæ vero multipliciter in se habent, indigentiam quoque in se habent, saltem vnius, quod eam ne dispergatur vnitas: In principio vero, nulla esse debet indigentia.

Hæc sane omnia, quæ hætenus duabus subordinationibus, recensuimus, principia quidem, quædam sunt, & rerum quarundam; Sed non omnium. Alia namque vnius tantum compositi, ut forma, alia motus, ut natura. Alia viuendi, ut vita; Alia sentiendi, ut sensus; Alia appetendi, ut vis appetitiua; Alia rationandi, ut rationalis anima. Alia regendi, ut anima mundi. Alia intelligendi, ut mens de qua modo loquebamur. Sicuti cælum principium est inferiorum horum motionis, & alterationis. Animæ, quas intelligentias, in consilio eorum principe, Peripatus nuncupauit, principium, si forte ita sit, motus sui quæque orbis sunt. Atque ita, in rerum vniuersitate, verè multa principia esse possunt, sibi inuicem subordinata. Quorum connexionem fatum forte liceat appellare, quod tamen in inferioribus nullam importet necessitatem, fortunam tamen & casum quæ Aristoteles magnificè, funditus de medio tollat. Quæ tamen principia uti multa sunt, & multitudo omnis ab vnitatem quæque sua ortum habet: vnitatem autem omnis, & omnis vnitatum multitudo, ad vnum fortasse, necesse est reduci. Hæc ergo diligentissime perquiramus, si quo modo multitudinem illam Aristotelicorum, quæ supra extimam viuuntiationem, principiorum primorum & summorum, vel veram esse, vel falsam, vel vtrumque & veram, & falsam deprehendamus. Cuius ingentis, & hætenus inaudite indagationis, exordium hinc sumamus.

Necesse est, Principium primum, vel vnum esse tantum, vel plura tantum esse, vel vnum quod in se multa contineat, vel multa, quæ vnum participant. Singula hæc membra perpendamus. Si principia, multa tantum sunt, ab ipsis nihil fiet vnum. Quod nam enim multorum principiorum, hanc curam suscipiat, ut entia

ab eis producta, vna fiant? Nam cur hoc principium potius id faciat, quam illud? Vel enim eadem est in eis omnibus bonitas, idem velle, eadem potentia, qua operentur, vel sunt in singulis, hæc singula diuersa? Si eadem bonitas, vna bonitas est in multis, atque ita bonitatis multitudo, ad vnam bonitatem reduceretur. & si entia ab onitate sunt, ab vno erunt principio. Atque ita principium, vnum & non plura erit. Si itidem eadem in omnibus voluntas, si eadem potentia, per quas operentur, & entia efficiant: vna sunt hæc in multis. atque ita vnum erit principium necessario, & non multa. Si vero alia bonitas, alia voluntas, alia potentia est in singulis principijs: diuersitas hæc tanta, quid nam ponet? Diuersitas hæc, vel in concordiam reduceretur, vel discors perseverabit. Si redatur concors, concordia est diuersorum vnio: vnio vero ab vno: ad vnum ergo omnis diuersitas reduceretur. Atque ita vnum iterum erit rerum principium. Quod vnum si sufficiat ad entia procreanda, frustra erunt alia: & diuersitas illa, vel nulla amplius erit, vel agent nihil. si agent nihil, principia non erunt. Principij namque proprietas est, efficientia. Itaque si principia sunt, agent necessario, si non agent, principia esse nequeunt. Si vero discordia & bonitatum & voluntatum, & virium perseveret, & ipsa sint principia. agent inter se discordia, discordes effectus singula. singulum, & sibi proprium aliquod ens: vel singula efficient entia plura: vel singula efficiet entia omnia. Si hoc tertium dicamus, in infinitum abierimus: & illud infinites infinitum, iterum recurret. Si secundum. quos singula principia, plura etiam efficiant, modus est dicendus, quo, hoc principium hæc entia, illud alia illa efficiat. iuxta ne cuiusque proprietates? an aliter? At proprietas principiorum horum, vna omnium est, quia omnia, multa tantum sunt & si aliquo inter se differunt, suo proprio, ab alio diuerso different. Non ergo multa tantum sunt. Alioqui & entia a singulis producta, multa tantum essent. Atque ita infinitates illæ minores, maioresque interum redibunt. Necesse enim est, productum, productoris ferè similitudinem. De tribus, primum forte verum erit, singula principia, vnum ens tantum producere, & non plura. unde entium, sicuti & principiorum diuersitas seruabitur. Quod quomodo verum sit: & quo modo falsum sit, multa esse prima principia, suo loco declarabitur, hoc tantum hic innuendo, principia hæc omnia, ad vnum primissimum omnium reduci.

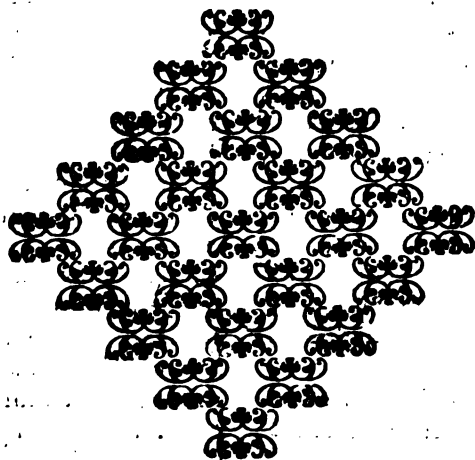
Si vero multa sint principia, vnum participantia; vnum inter ipsa erit ordinatum. Oportet autem vbique id quod participat, inferius

ferius esse participato. & id quod ordinat, antiquius eo, quod ordinatur. Ergo vnum antiquius est ipſis, & potentius, quia vim habet, ea in ordinem agendi. Ergo hoc vnum ea cogens, erit principium: quia ante est, & primi, & non ipſa multa quæ ſunt poſteriora.

Tertio, ſi vnum ſit principium, in ſe ſemen multiplicatum, vnum erit, & non vnum. Ac oportet in omni genere principium eſſe purum, & cum aliis non mixtum, ut ab eo fieri poſ-

ſit mixtum. Et quia primum ſit, etiam ſit ſupremum. & non per contrarij admillionem, remiſſionem patiatur, & ſummitatem perdat. Cum ergo ex ante poſita diuiſione, principium nec multa tantum ſit: nec multa vno participantia; nec vnum multiplicatum, relinquetur neceſſario, vt vnum quod vnum tantum ſit, primum ſit principium. Non ergo plura ſunt rerum principia prima.

FINIS TERTII LIBRI

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

L I B E R I Q V A R T V S.

Q V I D P R I N C I P I V M.

His ita resolutis, ad principij, atque ad vnus ipsius naturam cognoscendā propius accedamus. Ita ponimus, Principium id esse, quod ante omnia est. In quo omnia; a quo omnia, & post quod omnia. Sed ita posuisse, philosopho non est satis. Declaranda, & comprobanda sunt hæc omnia. Sed duobus extremis, iam sumus; & declarata, & comprobata. Prius enim illud. Ante omnia. Cum primo commune habere est iam priore libro demonstratum. Est de Principio Hermes ita loquitur.

Ἀντὶ ἀρχῆς οὐδὲν, ἀρχὴ δ' ἐξ οὐδενος, ἢ αὐτῆς.
„ Absque principio nihil. Principium uero
„ ex nullo, quàm ex se ipso.

Et hunc secutus Plato.

Ἀρχὴ δ' ἀγέννητον. ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἀνάγκη πάν-
τὸ γιγνόμενον γίνεσθαι, αὐτὴν δὲ μὴδ' ἐξ ἐνός.
„ Principium uero, ingenitum. Ex principio
„ enim necesse est, omne quod gignitur, gigni;
„ ipsum uero, ex nullo.

Et utrumque secutus Aristoteles parumper inuertens.

Δὲ γὰρ τὰς ἀρχὰς μὴδ' ἐξ ἄλλων ἢ μὴδ' ἐξ ἄλλων, ὅτι ἐκ τούτων πάντα.

Oportet enim principia, neque ex se inuicem esse, neque ex aliis, & ex his omnia.

Postremum uero illud. (Post quod, omnia) Commune habet, & cum primo, & cum uno. Post unum enim esse omnia, est demonstratū. Et omnia a principio esse, quod erat tertium, tribus allatis autoritatibus erit comprobatū. Sed illud secundum. In quo omnia, nec uni, nec principio, conuenire uidetur posse. Seu, quod uerius est, hoc ipsum, omnium princi-

piorum, naturalis, & uera est proprietas. Quæ paululum declarata, erit forte, captu omnium facillima. Hoc ipsum igitur peragamus.

Rerum quæ in ortu, & in interitu uersantur, principia quæpiam sunt, sensibus subiecta. Semina uimirum, suæ quæque speciei, hominis, equi, uitis, reliquorum. In eo semine prius sunt omnia occulta, quæ postea in natis manifesta apparent. cor, cerebrum, hepar, testes, rami, folia, flores fructusque. Neque enim hæc, sine suis seminibus nascerentur. Neque semen ea produxisset, nisi prius in eo extitissent. At quo modo in semine extiterunt? Dicam (si liceat ita fari) seminaliter. Eo scilicet modo, quo semini conuenit. Quo semen ea capit. Actu nē, an potentia? Peripatus rogabit. Respondebimus actu. Nihil enim e se producit quicquam, quin, & producens sit actu, & productum itidem actu. Agit enim nihil, nisi quod est actu. Producit ergo nihil, nisi quod actu existit. Sicuti nihil patitur, neque producit, nisi in actu. Valeat ergo Peripari potentia quæ nil, nisi respectum futuræ rei significat. Est ergo homo in semine actu. Actū nimirum seminali. Qui actu extra semen, hominē itidem profert: respectu cuius, actus in semine Peripato est potentia. Quæ tamen nihil operatur, nihil profert. Nihil enim agit, nisi quod agere potest. Possē hoc, ab actu, & essentia prouenit. Essentia autem cuiuscumque est existentia in actu, vires habens, & a viribus, actiones. Et omne quod est, ipso esse est. Esse autē, est entis actus. Et uis, ab essentia quasi stante prouenit. & est in ea, & eius quædam extensio, & actionis interna quædam præparatio. prout actio est, virium ipsarum ad extra protensio, & proprii operis adimpletio.

Actio

Actio hæc, actus quoque dicitur, per quem cuncta producuntur, viribus ea suggerentibus, quæ in essentia seminis, in actu erant seminali. Potentia ergo nihil hic habet actionis; Respectus solum est actus futuri, per quem res proditura e semine, actum extra semen est habitura. Valeat ergo e nostra philosophia, potentia hæc; aut in ea respectu tantum habiteret. Sed redeamus.

Semini cuiusque speciei insunt omnia quæ inde postea prodeunt, & producta apparent foris. Et quidem actu insunt, sicuti per actum producuntur, & producta actu existunt. Sed in semine sunt actu seminali. Et prodeunt per actionem seminalem. Et actum, extra semen acquirunt eius speciei formalem: educatum non è materia, ut Periparus contendit, sed neque in materiam, aut primam, aut secundam inductum, ullam. Verum dum in exitu formatur, nutrimentum quo viuat, secum trahit, proprium scilicet, ac proximum humorem, quem in suam substantiam transformat. Sed hac de re, proprio postea loco. In semine ergo, cuncta insunt seminaliter, & actu seminali, ea, quæ ab eo postea prodeunt in actum formalem. Sed in eo insunt ita vnita, ut extra prodeunt distincta. Et ut hic apparent omnino distincta, ita in semine sunt prorsus vnita: nec vlla in eis appareret distinctio. Atque ideo, in vno sunt actu omnia. Et si in vno actu, cur non etiam inter se mutuo, ita sunt commista, ut aliud sit in alio, & omnia in omnibus, & omnia denique sint vnum. & omnia itidem sint plura, vno, eodemque seminali actu. Actum nempe princeps, actu principali, actu principij? Namque semen, eorum est principium? Quin imò illa omnia sunt, semen vnum: sicuti semen vnum, est illa omnia. Si hoc in re sensata: in re mutationi, interituique obnoxia, tam sensatum est, tam rationi consonum, ut ratio, nulla ei repugnare queat. Quid de summo principio erit putandum? Quod si principium hoc rerum quoque æternarum est principium, æternum, ipsum quoque esse, est necesse; & nulli subiectum mutationi. Tanti ergo principij tractationem resumamus. Illud ab alijs principijs distinguamus ita, ut a cunctis alijs secernatur, & dignoscatur. Habet enim vna quæque rerum series sua propria principia, quæ in ea serie, & prima sunt, & ante omnia eius seriei reliqua. Et in quo, & a quo eius seriei omnia, & sunt prius, & postea producuntur, & iam producta sunt post principium. Et ita hæc, cuiusque seriei principia, sunt inter se diuisa, ut quod vnus seriei est principium, seriei nullius alterius, principium esse queat. ut quod cognitionum, est principium longa serie subordinatarum, lucis principium esse nõ

potest. Et quod huius principium est, cognitionum, aut naturarum, aut formarum, principium esse nequit. Sed hæc serierum principia, vocemus singularia, & particularia, & etiam specialia. Quæ quoniam a principio illo summo sunt producta, principiata quoque sunt reuera. Atque ita verum fuerit, plura esse prima principia, quæ serierum sunt principia: & sunt primæ vnitates, & ideæ de quibus postea. Et falsum quoque erit, principia prima esse plura. Vnitates enim hæc omnes, ab vno veniunt. Quarum comparatione, id quod inquirimus, principium principiorum, iure dici, & potest, & debet. Hæc uero alia, quoniam a principio illo summo sunt producta, & principiata sunt, reuera, & reuera etiam, multitudinis serierum omnium sunt principia. Summum autem principium, quia primum est, principiatur esse nequit. Summum igitur appellemus, & primum, & absolutum, & supremum, & vnum, quibus titulis, illud ab alijs principijs seiungamus. Huius condiciones, & proprietates diximus esse quatuor. Eas discutiamus. Prior illa, Esse ante omnia, principij ne est proprietas, qua principium est? An vero eius, quod primum dicitur, qua primum? At est hoc iam a nobis determinatum. Primum scilicet esse id, quod alia sui ordinis omnia antecedit. Si primum hoc, ordinem aliquem cum rebus habeat, primum recte dicitur, si eas antecedit omnes. Sin vero ordinem nullum ad res habeat, primum dici non poterit. At forte, non est rebus coordinatum rerum principium. Sed est super res omnes, & trans res omnes, & ultra omnes. Vel perperam est a nobis definitum, primum esse id, quod ante omnia est? Et veritatis amore, propria quoque dogmata erunt respuenda. Vel definitio quidem, vera est, sed particularium serierum est, & eis tantum, sed omnibus competit? Cum hoc uero principio, nihil habet rei. vel exigua ei respondet, & imbecilla proportionem. Ita esto. At primum absolutum, & primum, quomodo definitum? Forte eo modo, quo principium absolutum, ut dicatur. Primum absolute, id esse, quod entia omnia antecedit. Esto. Sed & principium absolutum, omnia antecedit entia, non forte qua principium, sed qua primum. Nam ut principium, duas alias habet proprietates, quæ primo ut primo, forte non competunt. Non enim primo competit, ut in eo sint omnia, nec ut ab eo sint omnia. Vel & hæc primo competunt, eo modo quo, in vnitate dicimus omnem esse numerum, & ab vnitate omnem numerum profluere. Ita esto. Primum ergo, & principium, idem sunt, & sunt. modo principium efficientiam demus ad rerum productionem. Primo vero demus respectum ad re-

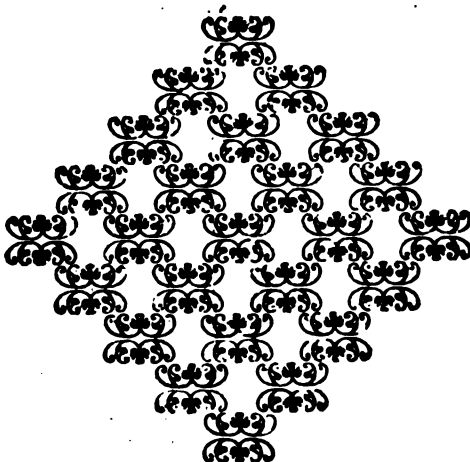
FRANC. PATRIC. PANARCHIAS LIB. IIII.

ad rerum progressionem. Vtrumque ergo, & idem esto, & non idem. & vtrumque, ante omnia. Sed illud longe maius.

Si principium est ante omnia, quo modo omnia sunt in principio? Nam si hoc detur, omnia simul cum principio, & principium cum omnibus, non autem, ante omnia erit. Et si in hoc persistatur, ante & simul idem sunt. Quod nemo forte dederit. An verius dicetur? Principium ante omnia esse, omnia tamen ea in se habere, quia ipsum in se ipso ea produxerit, & ante eorum productionem, ipsum erat? Vel verius etiam, sunt omnia in ipso, ut in semine cuncta. Et semen, illa cuncta est, & cuncta sunt illud semen. Ita & principium est illa omnia quæ in se sunt, & hæc omnia sunt ipsū. Sed ut hæc ita sint, quæstio non soluitur. Ita enim simul sunt, principium, & omnia, & nō, principium est ante omnia. Vel verius vtrumque. Et principium ante omnia est: & omnia

sunt in principio, & simul cum principio. Ante omnia nimirum ea, quæ extra principium sunt ab eo producta. simul vero cum principio, & in principio, ea omnia sunt, quæ sua sunt: & intra se adhuc sunt, & nondum sunt producta. Nec forte, nisi ipso volente producentur. Ita æquivoco fugato, res clarissima reddita. Igitur principium, & ante omnia scilicet producta est. & in principio erant ante quam producerentur, & forte adhuc sunt, & a principio sunt producta; & omnia rursus nondum producta, sua illa inquam in eo sunt, & simul cum eo fortasse idem, & ipsum forte cum illis idem. Verum quia principium hoc, vnum etiam diximus, non plenè natura eius potest nota esse, nisi prius, natura etiam unius fuerit explicata. Id si faciamus etiam proprietates principij tertia. Ab eo omnia esse, fortassis innotescet.

FINIS QVARTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII

PANARCHIAS,

LIBER QUINTVS.

DE VNO.

VNum igitur hoc, quod & principium rerum omnium esse allerimus, quid eius sit hyparxis, quantum fieri potest, cognoscamus. Ac primo vestigemus. An quia vnum est, principium est quoque? An e contra, quoniam principium est, est etiam vnum? Ita inquam, ut nisi unum esset, principium non esset, aut nisi principium esset, non esset vnum. Aut potius vtrumque. Et quia vnum est, principium. Et quia principium est, vnum quoque est. Hæc enim tria inter se differunt maxime. Et magni refert ad hanc nostram philosophiam, internoscere, quod nam eorum, aut verum sit, aut verius. Si enim dicamus vnum esse, quia sit principium, quod de propositis fuit secundum: Vnum videbitur, principiatorum esse aliquod. Et principium sui natura, antecedit ipsum vnum. hoc autem sequetur. Atque ita ante vnum, aliquid erit aliud, & vnum, contra demonstrata, & contra rei naturam, non erit primum. Sin vero dixerimus, ideo principium esse, quia sit vnum: Vnum antecedit, principium ponere sequetur. Atque ita principium, iam non erit primum. Sed neque erit principium, si non sit primum. Et principium erit, quoniam est secundum. Hæc absurda, sunt fugienda, sunt fuganda. Tertium ergo fuerit verissimum, videlicet. Quia vnum est, principium etiam est. Et quia principium est, vnum quoque est. At quid est hoc, esse vnum. Nam quid sit esse principium, est ante declaratum. Nepe principium absolute esse id, quod ante omnia sit: in quo, & a quo, & post quod sint omnia. Ergo, quid sit esse vnum, est a nobis declarandum. An vero, & hoc est iam expositum, quando dictum est, vnum id esse, quod non aliud sit quam vnum. Hoc autem id est, quod simpliciter est vnum, & quod non est, nisi vnum, & quod, non est multa. Si quid ergo in rerum vniuersitate, sine multiplicitate inueniatur, id vnum, quod & principium sit, inuenietur. At quid nã, sine multiplicitate inuenietur? Id for

tasse, quod simplicissimum est. Nam si simplicissimum fuerit, multa non erit. Si multa non erit, nec partes habebit, neque est totum. Nam totum omne, partes habet. Si neque totum est, nec partes habet, neque initium, neque medium, neque finem habebit. Si hæc non habet, terminos nullos habet. Initium enim, & finis termini sunt. Quoniam vero, terminos nullos habet, terminatum non est. Si terminatum non est, neque est finitum. Si finitum non est, infinitum est. Et sine caret, & initio. Si his caret, figuram nullam habere potest. Si nulla est ei figura, neque rectitudinem habet, neque est totum. At si tale sit, iam nullibi erit. Neque enim in alio, neque in se ipso. Non equidem in alio: ab eo enim ambiretur, vel circulo, vel rectis. Si his ambiatur, etiam contingeretur. Si contingeretur, etiam terminaretur, & figura adipsiceretur. Contra demonstrata. Non ergo est in alio. Neque etiam in se est. Nam si in se esset, a se contineretur. At quod continetur, et ambitur. contra demonstrata. Verum si neque in alio, neque in se est; neque stat, neque mouetur. Nam si mouetur, motu aliquo cietur, vel lationis, vel alterationis, quæ principium, & genus est densationis, rarefactionis, generationis, corruptionis, augmenti, & decrementi. Itaque si alteratur, alterum a se fit, & iam duo, vel plura est, & non vnum. Non igitur alteratur. Si non alteratur, neque villo alterationis motu mouetur. At neque mouetur latione. Nam vel recta, vel circulo, vel misto aliquo moueretur motu. Non circulo, quia super medio ferretur. At medium nullum habere, & nullibi esse, est demonstratum. Non recta, quia esset alicubi. Ergo neque circulo, neque recta locum mutat. Neque etiam misto mouebitur. At neque alteratio ne vlla. Ab omni igitur motu, est alienum. At neque stat. Nam si staret, ibi quoque esset. At nullibi ipsum esse, est ostensum. At si, neque mouetur, neque stat, numquam est in eodem. Si in eodem numquam est, neque idem sibi, aut cum altero est. neque alterum a se est, neque ab alio. Nam si alterum a se esset, non esset

G vnum

vnum. Si ab altero, relationem ad eum haberet, atque ita non vnum esset. Si idem sibi, esset etiam in eodem. Neque idem cum alio, quia aliud illud, etiam esset. Si neque alterum, neque idem ullo modo est, neque simile, est alicui. Nam quod simile est, identitatem cum alio est passum. Ad idem nullo modo fuit. ergo neque simile est alicui. At neque dissimile. quia nullo modo, alterum est ostensum. At quod dissimile est, alteritatem ab alio passum est. Si neque simile, neque dissimile est, neque erit æquale, neque inæquale, vel sibi, vel alteri. Mensuraretur enim, & mensura euaderet, & mensuratum. & iam non vnum esset. Si neque æquale, neque inæquale est, neque iunius, neque senius, neque cœuum est cum aliquo. Si hæc non est, neque temporis est particeps. Tria namque hæc temporalia sunt. Si temporis non est particeps, neque fuit, neque est, neque erit. Hæc enim temporis sunt præteriti, præsentis, & futuri. Quod si neque fuit, neque est, neq; erit, essentia omnis expers est. Et ens, & esse ei non conuenit. Si ens, & esse ei non conuenit, neque potest de eo dici. Est. Si de eo, est, nequit dici, neque poterit de eo dici. Vnum est. Esset enim iam ens, & duo. Vnum, & ens. Si ens non est, habitu nullo est præditum. Si hoc, iam nihil habet. Si nihil habet, neque nomen habet. Si nomen non habet, sermo de eo haberi non potest. Neque ergo nominatur, neque dicitur, neque cognoscitur. Si non cognoscitur, neque sensu percipitur, neque opinio, de eo habetur, neque scientia. Hæc autem omnia, ei inde eueniunt, quia vnum tantum est, & non aliud quàm vnum. Et quia non aliud est, quàm vnum, simplicissimum est. Et quia simplicissimum est, nō aliud est quàm vnum. Si aliud non est quàm vnum, id profecto principium erit quod inquirimus. Namq; hoc principium, nihil aliud videtur esse oportere, quàm principium. Primissimum namq; principium, nihil aliud videtur esse debere, quàm principium. Hoc autem esse non potest nisi sit simplicissimum, & exactissime vnum. Ita enim ijs non egebit, quæ post se sunt; neq; ullis quæ in ipso sint. Neq; hæc illis, neq; illa his egebunt. quia in eo neq; hæc, neq; illa sūt. Et ipsum nihil est aliud quàm ipsum. Neq; sui habet quicquam, quia nullam in se, aut de se habet dupliciteratem.

Tale ergo vnum quia omni caret indigentia principium erit, & sibi, & aliis. Sibi quia nullis indiget. Aliis quia ab ipso sunt omnia. Quæ autem sunt, entia dicuntur. Entia vero, ab vno, & per vnū sunt. Omne enim ens, est. Omne quod est, per essentiam est. At essentia in

plurimas partes scinditur. Partes omnes hæc, totius esse partes, est necesse. Totum autē omne, vnū esse est necesse. Essentia ergo tota, vno participat. Et partes eius singulæ, vnæ sunt. Ergo essentia, & toto sui, & partibus omnibus, vnū participant. Atque ita vnum iunctum erit essentia, & essentia iuncta erit vni. Nō quidem primo illi vni, quod ab omnibus est separatū, & omnibus supereminet. Sed vni alteri, quod a primo in eam venit, & inde pender, neq; essentia esse potest nisi vna sit, & vnum hoc secundum iunctum habeat. Et quot partes essentia habebit, tot etiam eius partibus siue speciebus, vnum aliquod erit coniunctum. Ergo nulla essentia pars, sine vno erit. Hæc partes entia dicuntur. Entia ergo omnia, vnum hoc essentiale habebunt. At entia, vt est demonstratum, sunt etiam multa. Ergo singula entia vnū sunt, & multa. Et multa non essent, nisi prius vnum esset. Per vnum ergo essentiale, entia omnia, & vnū sunt, & multa sūt, & sine vno, nec esse, nec multa esse possent. Entia ergo, vt verè entia dici possint, vno egent. Per vnum ergo entia sunt. Vnum ergo causa est entium. Et quidem omnium. Non enim hæc sine vno sunt, illa vero cū vno. Omnia enim essentia sunt partes, cui vnum iunctum esse, est probatum. Vnū ergo hoc essentiale, ab illo vno primo venit. Non enim vnum esse posset, nisi ab vno. Non enim a multitudine. Hoc ergo vnum primū, causa est illius vnus, quod est in entibus. Et hoc quod in entibus est, causa proxima est, ut entia sint, quæcumque entia sunt. Primum ergo vnum ab entibus separatū, causa est illius vnus, quod entia facit esse. Ergo primum vnum, eorum omnium est prima causa. Quatenus nempe producit illud vnum, quod ipsa unit, & vniendo esse facit. Ergo vnum absolute, absolute causa prima est, entium omnium, & quatenus entia sūt, & quatenus vna, & quatenus multa. Proxima vero eorum causa est vnum eorum essentiale, quod proxime vna facit, & vnit, & vt sint entia efficit, & vna, & multa simul. Et hoc uno sunt, quod sunt, & fiunt, quod fiunt, & hoc vno, entia omnia proxime seruantur, & sine hoc vno, in proprium ruūt interitum. Atq; ita hæc vna esse, nō solum eis bonum est, sed bonorum maximum: sicuti nō esse una, & malum eis est, & malorum maximum. Nam non esse unum, est esse diuisum. Esse autem diuisum, ex propria extrahit natura, atq; hyparxi. Vnum ergo esse singula, idem est, cum eorum bono, cum eorum optimo. At hoc unum, uenit eis a primo uno. Ergo ab eo uenit etiam eorum bonum. Atque ita primum unum entia, & bona facit. Vidit enim quæ fecerat, & erant ualde bona, & bonum eis omnium est causa. Igitur, & ipsum primum

primum vnum, bonum est. Non enim a malo, aut a nō bonum, bonum prouenire, sui natura potest. Ergo & ipsum bonum est. Bonum inquam, & in se, & sibi, & aliis. Bonum hoc, primum vnum est. Ergo & primum bonum est. Ergo primum vnum, & primum bonum idem est omnino. Et qua vnum, entia facit. & qua bonum, bonum entibus facit. Et qua primum sunt, & qua faciunt, principium quoque sunt. Hæ enim duæ principij erant proprietates. Vt primum esset, vt efficientiam haberet. Ergo vnum bonum, principium, vna, eademque res est. Vt enim antea demonstrauimus, vnum, & principium idem esse. ita nunc, quia vnum, sit bonum, principium, & bonum idem erunt. Igitur hæc quæ videntur tria, vnum, bonum, principium, vna, eademque res est. Et quamuis tribus eam dicimus nominibus, vñ tamen, & idem sunt. Nullam enim fas est in vnum, quod vnum tantum sit, cadere distinctionem, aut differentiam. Non actu, ne vnum quod vnum tantum est, multitudinem in se habeat. Non potentia, ne vnum imperfectius sit, quàm ea quæ ab eo procedunt actu omnia. Nulla ergo in vnum cadit diuisio. Est enim omnium simplicissimum, & vnde quaque non nisi vnum. Et quamuis, & hæc tria ei tribuantur, & alia, vt sit, & causa prima, & primum, & simplicitas, & potentia, & perfectio, & alia: omnia tamen vnum sunt; & omnia ei, vt vni insunt, & vniter, & vñ, & indistincte. At hæc omnia, si vt vni ei insunt, inerunt ne ei quoque, vt principio? aut vt principiata?

Si ita, ipsum & principium erit, & principiata. Quod si sit, vel non vnum erit amplius, vel & vnum erit, & non vnum. Et quod vnum tantum esse debebat, vnum erit non vnum. Verum, & maius quiddam in dubium venit. Si vnum hoc, principium esset debet verè, principiatorum author, & effector sit, necesse est. Et principiata omnia, a principio erunt principiata. Quæ si ita sunt, principium hoc, ultra ne omnem principiatorum numerum erit? An vnum erit, & principiat? Si hoc detur, & principium erit, & principiatum. At si principiatum est, principium iam non erit. Neque etiam erit primum, & ante ipsum quia sit principiatum, aliud necesse est esse, quod ejus sit

principium. Atque ita quæstio abierit in infinitum. Si hoc non conceditur, principium ita erit principium, vt non sit principiatum. Et sit ultra principiata omnia. At si ultra omnia est, quo modo, eo, omnibus non annuērato, nec connumerato, & ab eis absente, omnia dici poterunt omnia? Omnia namque, ea videntur esse, quibus nihil deest. At his principium deest, quia cum eis non est, neque in ipsorum numero est comprehensum. Vel ipsum, cum omnibus esse dicemus? Et inter omnia? vel omnia esse post ipsum, vt & omnia ab ipso? Sed si omnia ab ipso, & post ipsum: iterum quo modo sine ipso erunt omnia? aut simpliciter omnia? Ad hæc, qui dicit omnia, multa dicit, sed finita. Nam si infinita diceret, non verè omnia diceret. Nihil ergo ultra, & extra omnia, videtur esse posse. Neque ergo hoc principium, extra, & ultra omnia erit. Ergo cum omnibus, in omnibus, & inter omnia. At si hoc, etiam omnium aliquid. At si hoc, non iam erit omnium principium. Atque ita, nullum prorsus erit rerum principium: & omnia principio carebunt. Et in infinitum quæstio hæc nos ducet. Et omnia erunt sine principio. & si hoc, etiam sine fine, & si hoc, infinita.

Rursus omne quod est, vel principium est, vel a principio. Ergo & omnia, vel principium sunt, uel a principio. Si omnia, sint principium, nulla erunt principiata. Si omnia, a principio sunt, principium cum omnibus nō erit, sed extra omnia. Itaque cum omnibus neque est, neque cum eis in comparisonem venit. At si in comparisonem cum eis non venit, cum eo nihil habent rei. Si nihil cum eo habent rei, ipsa non erunt principiata. neque ipsum eorum erit principium. Verum dubitationes hæc, nostrarum cogitationum sunt imbecillitates. Ipsum autem principium, & ultra principiata est, & cum principiat. & hæc in ipso sunt, & cum ipso, & ab ipso. Et modus est inueniendus quo ipsum principium, & vnum sit, & omnia. Aut forte pro impossibili est relinquendus? Vel non adhuc desperandum, sed disquisitio, etiam acrius, & profusus virgenda.

FINIS QVINTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER SEXTVS.

VNUM, OMNIS MULTITVDINIS, ESSE PRINCIPIVM.

Eandem ergo vrgeamus quaestionem. Si in vniuerso, vlla est multitudo, forte & vnum aliquod fuerit in vniuerso. At in vniuerso multitudines sunt multae; Multa rerum genera, multae species: multa indiuidua; Multa tota, multae totorum partes. Essentiae multae, vires multae, actiones iridem multae. Multitudo haec rerum tam multarum, uel ordine constat aliquo; uel ordine constat nullo? Si nullo, nulla causa, effectum suum praecedet. nullus effectus, causam suam sequetur. Genus nullum, totum nullum, species, partesue anteceder suas. Neque haec sequentur illa. Neque actio a viribus nascetur, neque vires ab essentia. sed haec erit post vires; & actio vires anteibit. Caeli omnes in singulis erunt elementis. haec erunt in illis. & sublime corpus primum erit infimum. & infima terra supremum erit, caelum. Omnia, per omnia erunt fusa. Omnia in omnibus confusa iacebunt. At his omnibus contraria cernimus omnia, & experimur. Si quis id non videat, aut non cognoscat, nec philosophus dici debet. Neque, Meptis-rationis, sensuum, maximo defectu, philosophari se posse, sperare potest. Ergo res mundanae omnes, ordine constant aliquo. & sunt suis numeris, formis, molibus, qualitatibus, & ordinatae, & ordinatae. At ubi ordo, ibi primum, & secundum, & tertium est, & reliqua deinceps. Ergo in rerum vniuersitate primum aliquod est. At primum hoc quidnam aliud est, quam vnum, si monas, quae & a Zoroastre.

„ Monas πατριχὴ dicta est. Monas paterna.
Et ab Hermete quoque.

„ ἡ γὰρ μονὰς, πάντων οὐσα ἀρχὴ καὶ ρίζα.
„ Monas enim omnium existit principium, & radix.

Sed nos autoritatibus, ornamento potius, quam fundamento philosophamur.

Rationibus ergo, si quas ad id comprobandum reperire possumus, agamus: Atque ita, si fas, & verum sit, dicamus.

Si rerum aliqua est multitudo, est etiam aliquod unum. Omnis enim multitudo, ab uno est, Nimirum, ab vno sibi proprio. Hoc ergo prius demonstremus. Si nullum in rebus sit vnum, multitudo rerum per se consistet, & duo, & tria, & quatuor, & reliqua multitudinis nomina, erunt, antequam sit vnum. Hoc vero humana mens nulla capit. Si duo, tria, & reliqua per se sunt, nullum erit vnum. Si nullum vnum, duo, & tria praecedit, nulla duorum, uel trium pars, una fuerit. Cui rei nullus sensus, nulla ratio assentitur. Sed asserunt uterque unum, esse dimidiam duorum partem. Trium quoque, unum esse partem, e tribus unam. Itaque stellae innumerae, plantae, bruta tot generum, tot homines, si unum in se non habent, si una, singula non sunt, non erunt prorsus. Quod autem non est, nihil erit. Et cum nihil sint erunt quoque, quia sensus ea affirmat esse. Et simul non erunt, quia ratio haec, ea nihil esse, dicit. Igitur erunt, & non erunt, & conuersim, non erunt, & simul erunt. Et cum nulla sint, erunt quoque infinita. Nam si eorum nullum vnum est, neque finitum erit. Si non finitum, ergo infinitum. Rursus multorum quod uis, vel vnum est, uel non unum. Si non unum, vel multum est, uel nihil. Si nihil dicatur esse, multitudo quoque, ex nihilis erit.

erit. Atque ita omnia nihil. Et quæ entia sunt, non entia erunt. & nihila totidem, quot sunt entia ipsa. Hæc quis sanus non stomachetur? Si vero, singulum entium, multa esse dicatur, singulum, ex infinitis constituerit infinitis. At infinito, nihil maius. Duo ergo, vel tria simul infinita, vno infinito non erunt maiora. Et etiam erunt maiora, quando singulum par est æquū, est vni illi infinito. Quoniam singulum, & infinitum est, & ex infinitis constat. Hæc omnia impossibilia sunt. Præterea rerum multitudo, si ab vno non pronascitur, earum numerus unitatum collectio non erit. Ergo duo, vel tres equi, non erunt duo, nec tres. Non duo, quia cum unitas nulla in rerum natura sit, duo ex duabus unitatibus non constabuntur. Neque tres, ex unitatibus tribus. At sanè vel cæci duos esse, & tres equos dignoscunt. Ergo rerum multitudo, quæ visitur, quæ tangitur, quæque auditur, & gustatur, & olfacitur, numerum de se conficiet. Numerus ex ea confectus, unitatum est varia collectio. Unitates per se singulæ vnæ sunt. Simul positæ numerus, & multitudo sunt. Ergo & unitates, & multitudo sunt. Ut autem multitudo sunt, vel ex unitate vna profuerit, vel altera ex altera pronascetur. vel nulla profuerit ex altera, & singulæ per se subsistent omnes. Sin altera ex altera nasci dicantur, duæ quæ sunt in duobus, e tribus fieri poterunt. & tres, ex quatuor, & sex, ex decem, nihilo minus quam tres ex duobus, aut quatuor ex tribus. Atque ita quæ natura sunt posteriora, priora fiens, sicut & priora fiens posteriora. Quod nulla sana mens concesserit. Præter hæc. Si altera ex altera pronascitur, quæ in duobus est secunda, ex priore fiet. Eaque vel intereunte, vel remanente? Si intereunte, iam non amplius duæ erunt in duobus, sed vna. & duo erunt duo, & non duo. Si remanente, & hæc fiat ex altera, vel ex priore alia, vel ex socia sequente. Si ex hac, contra naturæ ordinem, sit antèrius ex posteriore. Si ex alia priore, vel hæc, illud vnum quod quærimus erit, vel non erit. Si id non erit, tunc alia unitas præcedet, ex qua anteriore prima in duobus fiat unitas. Et hæc etiam, vel prima, quam quærimus est, vel non ea est. Si est, vnum quod quærebamus, consecuti sumus. eritque vna unitas, omnium unitatum prima. Et vnum, omnium vnorum primum. Atque in eo indagationem hanc sistemus. Sin vero non est prima, & hæc etiam ex alia fiet. & hæc quoque ex alia. Atque ita indagatio abierit in infinitum. Quod si fieri nequit, & philosophantium concedit nemo: plusquam necesse fuerit, aliquam primam ef-

se unitatem, aliquod primum vnum. Quæ nec ex aliis fiant, & per se consistant, antequam multitudo ex eis oriatur. Et prima omnium unitatum, erit ea unitas. & prior omnibus unitatibus, quæ ad numerum concurrant constituendum. Et vnum, vnorum omnium primum, & prius omnibus vnis, quæ ad entium multitudinem conueniunt constandam. Et si entium multitudo, quæ & visitur, & sensibus omnibus sentitur, numerus entium est; & singulum entium, quæ hunc entium numerum constant, vnum est, necessario ad vnum primum, quod prius entibus sit omnibus, deueniendum. hisdem enim rationum necessitatibus deducemus, vel singulum entium per se stare, vel ex alio aut fieri, aut factum esse. Eoque finiro, vel infinito ente, & nihilo, quibus deducta sunt superiora in primum vnum. Vel enim entium singulum, vnum est, vel nihil. Nihil esse, nemo dixerit. Vnum ergo sunt singula. Ergo omnia, plura vna sunt. Horum plurium singulum, vel vnum est? vel & ipsum plura? Si plura, singulæ horum plurium partes, vel vnæ, & ipsæ sunt, vel plures? Si plures abierimus in infinitum. Ergo singulæ sunt vnæ: & ex pluribus vnis, vnum fiet totum. At hoc, unitas est numeri. Et hæc, vel per se constat, vel ex altera fit, vel nulla fiet ex alia. Atque ita eadem impossibilia, quæ prius, reuertentur. Concluditur ergo, plusquam mathematica necessitate, sicuti unitates numeri omnis, atque omnis multitudinis, ad unam primitivam omnium unitatem deducuntur. ita entium omnium, multitudinem, ac numerum, ad vnum primitivum necesse est reduci. An primitivum hoc vnum, de numero ne aliorum entium est? an & numerum eorum antecedit, & ex eorum numero non est. & inter reliqua non connumeratur? Ita contemplemur. Unitas illa prima vnum illud primum, ante ne numerum est? an cum numero, & in numero? Certe unitas est, vnum est, antequam duo fiant, aut tria. Neque enim hæc, aut alia in numero nasci possunt, aut fieri, nisi unitas, nisi vnum antecedit. Nam cum omnes numeri unitatum, atque vnorum sint collectio, nisi unitas, nisi vnum ante sit, nulla unitatum, nulla vnorum fiet collectio. Unitas ergo, & vnum, omnem numerum antecedunt. At quo modo antecedunt? An vt tantum ante sint, & sedeant ociosa? an vero principium sunt vt duo fiant, & tria, & quatuor, & reliqui numeri. Si dicamus, ea sedere tamquam in numerorum vestibulo ociosa, poterunt etiam inde abesse, sine ullius numeri maleficio. Et numeris nihil peribit, etiam si

e vestibulo discedant. Sin vero, & duo, & tria, & reliqui esse non possint, nisi illa in vestibulo sedeant. Ex quo si surgant, ipsi pereant, efficiētiā vires, vnitas, vnumque, in eos habebunt. Atque ita principium numerorum fuerint, non ordinis tantum, ut ab eis incipientes reliqui procedant. Neque numerationis solius, ut ab eis incipiant numerari. Sed principium, ut uocant essendi, & essentia ipsorum, & constitutionis. Nisi enim vnitas, vnumque essent, nulli essent numeri. At essentia numerorum hæc, in eo ne consistit, ut duo, sint collectio duarum unitatum, duorumque vnorum, Tria, trium vnorum, quatuor collectio unitatum quatuor, & reliquorum eodem modo. An vero, nec duo fuerint, nec tria, nec quatuor, nisi vnitas, vnumque eos procrearet. Ipsique ab eis procrearentur, per progressum eius aliquem ac motum. Ita ut antequam vnitas, & vnum in duo ueniret, & in tria, duo, & tria nihil erant. Vel partim erant, partim non erant. ita ut ea pars, quæ deerat, adueniente unitate, unoque, est adimpleta. Vel antequam adueniret, erant & duo, & tria, est reliqui. Si erant ante, non erant unitatum unorumque collectio. Si hæc non erant, nec fuerunt, nec sunt numerus. At sunt numerus, & fuerunt. Ergo adueniente eis, unitate, unoue, facta sunt numerus. Sed uel ex nihilo, uel ex unitate, unoue? Si ex hoc, uel adimplente aduentu suo, quod prius deerat, uel totum integrum numerum ipsa genuit, & mater ueluti est facta numeri. Qui antequam ex ea productus esset, non erat quidem parte, parte autem erat. sic enim ea quoque pars fuisset, antequam fuisset si unitatum, unorumue est collectio. Vel si hæc collectio non est, nec numerus etiam est. At si impossibile est, ut quid sit, antequam sit, necessarium fuerit duo, & tria, uel ex ipsa unitate, unoue fieri, uel ex nihilo. At si numerus aliquid est, quo modo ex nihilo, aliquid est factus? Id si nequit, necesse fuit, duo, & tria, ab uno, unitateue, producta esse. At id quo modo? ea ne in duo; bis ingrediente, ter in tria? an uero se ipsam in duas scindente, & in tres, quo unitas, unumue amplius non sint? Aut se se integris seruantibus, ex se duas alias uel tres, uel plures tamquam ex uentre uno, producere sunt dicenda? Si scindantur, uel in nihilum abibunt, uel in infinitum. Vtroque, esse suum peribit. Et nulla amplius erit unitas, nullum unum. nulla unitatum aut unorum collectio, nullus numerus. Ergo necesse est, unitate, & uno se se integris seruantibus, de se, & duo, & tria, & reliquos

producere. Hic enim modus contemplationis huius, postremus uidetur esse relictus. Ergo unum, unitasue, principium, & causa est numerorum omnium, non uno quidem, ut numerorum doctores opinati sunt, sed modis pluribus. Principium enim numerorum est, id quod, sine quo non, appellant; Sine unitate namque, & sine uno, nullus numerorum conflabitur. Principium ordinis. Vnitatem enim, unumque, consequuntur, duo, tria, reliqui, unus post alium omnes. Principium numerationis. Neque enim rite numerantur numeri, nisi ab unitate, unoque, numerandi initium sumatur. Principium productionis. Ab unitate namque, & uno producuntur; ex eisque profluunt. Principium constitutionis. Dum enim unitates, ab unitate unoque productæ colliguntur, numeri componuntur omnes, & constituuntur. Principium essentia. Non enim numeri essent, nisi essentialiter, unitates, & uni singuli essent. Principium ut materia ex qua. Ex unitate enim, & uno omnes fiunt, & omnes sunt. Principium quoque ut forma. Dux namque unitates, duo una, diuitatem formant, siue eum numerum, qui duo dicitur. Tres formant tria: sic reliquos. Hoc est dante, eis esse id ipsum, ut duo sint, & tria, & reliqua. Principium conseruationis singulorum. omnes enim unum fouet, & unitas omnes conseruat. cum in eos sint unitas, & unum fusa, & eis superfusa. Vnitatem namque aut uno, a quouis detracta, is in aliud mutatur, & quod erat, esse definit. Principium incrementi. Addita enim singulis unitas, aut unum, & id ipsius quod prius erant, sunt adhuc: & id plus habent, quod ab eis, ad eos accessit. Principium perfectionis. Dum enim unum; aut unitas partes cuius, numeri adimplent, causa sunt, ut nihil ei desit numero. Principium denique, sunt ut finis omnium. Omnes enim numeri ad unitatem, atque unum inhiant. Omnes in ea currunt. Vnum esse optant quam maxime. Vnum non esse, optant quam minime. imò totis uiribus non unum exhorrent, & refugiunt. Principium reditus. Omnes enim numeri, in unum atque unitatem redeunt, in eaque quando simplicitate opus habent resoluntur, atque recurrunt.

Contemplatio hæc numerorum uniuersa, & unius, & unitatis: ad primum illud unum, & ad entium numerum, & multitudinem est applicanda: & uidendum. An & ipsum primum unum, dicatur in vestibulo entium sedere ociosum. An vero, a se, & de se producat aliquid? Si ociosum sedet, nihil iam est. Nullum enim eorum quæ sunt, ociosum

sum est. Habet enim vnumquodq; essentiam, eamque non vacuum, sed plenam viribus, & his etiam non incassum, sed vtilibus, & operariis. Igitur, & ipsum illud vnum, & hyparxin suam habet, & potest, & agit. At quid est? Quid potest, quid agit? Si uti vnitas, & vnum illud aliud, ad numeros, ita & ipsum, ad entium multitudinem se habet, eadem omnia, & illi, & entibus consequentur, quæ unitati sunt, & numeris consecuta, ut scilicet principium multitudinis entium, atque ipsis entibus, modis iisdem omnibus dicatur esse, & ipsum vñ. Principium nimirum. sine quò non. Sine eo namque vno, entium nullum, aut constitit, aut constat. Principium ordinis, inde enim omnis entium ordo, suum ortum habet. Principium numerationis. Ab eo, enim entia numerari incipiunt. Principium productionis. Ab eo enim, entia producta sunt omnia. Principium constitutionis. Vnum enim illud quod in entibus, eis est essentiale, & quod ea, & vna, & entia facit, ab illo primo vno venit. Principium essentia. Omnis enim essentia, per unitatem suam, ab vno prodit, ut postea patebit. Principium etiam, si ita de eo fari liceat, ut ex materia, Ex eo enim entia omnia prodierunt. Principium quoque ut forma. Ens enim omne, Ideæ suæ particeps est; Idea autem immediate est ab vno. Principium conseruationis. Entia enim cuncta, tandem conseruantur, quādiu vna sunt. Vno ab eis ablato in interitum, ac forte in nihilum ruunt omnia. Vnum autem per quod seruat a primo vno, ut a proprio fonte est. Principium accremeti. Quid enim habemus, quod ab eo non accepimus? De plenitudine enim eius omnes accepimus. Principium perfectionis. Ipse enim est: Deus qui vivificat omnia, & omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum. Principium, ut finis. Ipsum namque, & bonum idem sunt. Bonum autem omnibus entibus, ut finis est: propositus. Principium denique reditus ad ipsum, & anagoges, & reductionis. Omnia namque ad ipsum redeunt, etque vniri, & eo frui, viribus omnibus exoptant, & adnituntur.

Sin vero non ita se habeat ad entium multitudinem, ut vnitas ad numeros, tam multitudo entium nulla erit. Multiendo enim, &

numerus prorsus idem sunt. Si vero multitudo nulla est, entia iam nulla erunt. sicuti si numerus nullus sit, neque duo, neque tria ulla erunt. At sunt hæc, & numerus sunt etiam, & multitudo, & entia. Ergo & entia, & multitudo entium, sic se ad vnum primum habebunt, ut se numeri habuerunt, ad unitatem, & vnum suum. Ergo omnia illud vnum consequentur entia, quæ numeros vidimus consequi, & unitatem. Vnum ergo illud, principium est entium, ijs omnibus modis, quos nunc exposuimus. Principium sine quo nō. Principium ordinis, & numerationis, & productionis, & constitutionis, & essentia, & conseruationis, & accrementi, & perfectionis, & finis, & reditus.

Quid ergo, nulla ne erit, inter vnum hoc, & unitatem numeri differentia? nulla ne diuersitas inter entia, & numeros? Erit sanè. Omnes enim numeri, præter primum, entia sunt. Primum autem numerum appellamus, Idearum unitates, de quibus suo agetur loco. Qui super entia omnia est. Reliqui omnes numeri entia sunt. At non sunt fortè entia omnia, si vni tantum quantitatis parti discretæ, numeri tribuantur. Entia namque ad essentias pertinent reliquas. & hoc plus, quàm simplices habent numeri. Veluti homo, & anima rationalis, & vnum, & duo, & entia sunt. & conuertuntur. Entia enim sunt, & sunt entia, & duo, & vnum. Quid ergo differunt? Eò nimirum, quod, alterum plus habet altero. At quid hoc ipsum est? Forse sicuti ab unitate, profluxus numerorum, & cognoscuntur, & dignoscuntur. sic & entia profluxu ab vno, & cognoscuntur, & dignoscuntur. tum in se, tum ad inuicem, tum etiam in differentia quam ad numeros habent. Est igitur ante omnia peruestigandum hoc ipsum, quod de vno conclusimus, quo modo entium queat esse principium; & quo modo ab vno, entium forte infinita prodierit antea, & nunc prodeat multitudo. Hoc igitur primum omnium peragamus. ostendentes prius veram esse principij secundam proprietatem. In principio esse omnia. Idq; esse necessarium, si locus, veritati illius detur diuini oraculi. Nemo dat, quod non habet. Hoc igitur demonstrandum antea, in principio entia omnia præfuisse, antequàm de principio, profluerent, aut prodirent.

FINIS SEXTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER SEPTIMVS.

AN IN VNO SINT OMNIA.

Atis superque ni fallimur, demonstratum hactenus est, in rerum vniuersitate, necessario esse aliquid primum, Idque earum esse principium. Et hoc ipsum esse vnum, Et hoc vnum, esse Bonum. & hoc Bonum, esse Deum. Et hæc quinque, esse idem. Et simul probata est, prima principij proprietates, & postrema. Duæ reliquæ, secundæ, & tertiæ super sunt confirmandæ. Altera, In principio esse omnia. Altera, a principio omnia esse. Quæ quamuis nobis fidelibus sint certissimæ, quia eas nos docuit, is qui eas optime scire poterat, diuinus spiritus. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Et omnia in ipso constant. Et quæ facta sunt in ipso vita erant. Attamen quia philosophorum greges, ijs non persuadentur, certissimis rationibus eas comprobemus. Prius priorem. Per quam, maxima videtur impossibilitas induci. Diximus enim in principio esse omnia. Principium, & vnum, idem esse. Vnum esse simplicissimum, & omnino non nisi vnum. Et modo inferimus, quia vnum sit principium, in vno, esse etiam omnia. Hoc autem philosophis omnium impossibilius, esse impossibilissimum. Videtur vnum enim, & omnia, adeo videntur inter se contraria, vt non videatur, ea posse in vnum conuenire. Igitur, vel vnum non erit idem cum principio, vel in principio non erunt omnia, vel in vno erunt etiam omnia; atque ita vnum multa erit, & non simpliciter vnum, nec aliud non quam vnum. Quod nam igitur horum erit verius? Vel omnia hæc æque erunt verissima. Et vnum idem erit cum principio. & in principio erunt omnia, & in vno itidem omnia erunt. Sed manet adhuc quæstio. Si

vnum vndeque est, non nisi vnum: quomodo vel in eo erunt omnia? vel ipsum erit omnia? Nam si in eo omnia sunt, vnum erit multitudo. Si ipsum est omnia, multitudo itidem erit. Ergo vnum, & vnum erit, & multitudo. Multitudo autem omnis, ab vno pronemittitur. Ergo ab ipso, in se ipso: vnum erit multitudo. En quatenus vnum est, multitudinem in se producet, & quatenus multitudo, ea producta est, se ipsum producet, & erit principium, non autem principium. Vel, vt vnum, principium est, vt aëro multitudo, principium. Atque in idem absurdum, & quæstio recidit, & ratio: Quid igitur dicendum? & quis modus inueniendus, vt vnum, & vnum sit tantummodo, & itidem sit omnia? Hic forte. Quod Omnia, non ubique sunt multitudinis distincta. Videntur enim multitudo numerum dicere. Omnis autem numerus, per singulas eius species, est necessario distinctus, & ab unitate sua procedit. Omnis, sæpius in se replicata. Itaque unitas omnis, & ad sequentem multitudinem respectu habet. & ab vno deriuata, ab eodem pender. Vnum autem apex quidam multorum est, sicuti unitas distinctorum est apex numerorum. Qua unitate, vnum ipsum simplicius est, cum nullo, acque ad se, neque ad alia respectum habeat. & unitatem, ipsum producat. Sed si unitas primum quoddam, & ipsa est, & est simul omnis numerus in se replicatus, ipsa quoque omnia est reuera, ea quæ a se, vel prodire possunt, vel produunt, hoc est, omnis numerus in se vna, comprehensus. Quæ tamen cum ab vno sit producta, aliquid est de multis, seu potius inter vnum, & multa media est, quædam hyparxis. Vnum autem unitate, & simplicius, & prius, nihil est, de multis. Atque ideo si unitas, quæ simplex adeo non est, omnia est quoque

Paul. ad
Rom. cap.
11. Colof.
1. Ioan. 1.

est quodque, multo verius vnum erit omnia. Simplicitate enim sua, omnia simpliciter comprehendit. Et in se, omnia vnum fecit, multo verius, quàm vnitas minus simplex omnia in se claudat. Proprium enim simplicitatis est, fontem omnium esse. Sed vt clarius dicamus, non vno modo, sed triplici, dicimus, Omnia. Nimirum. Omnia vniter. Omnia vnita. Omnia distincta, atque ideo multiplicata. Duo hæc secunda per se clara esse videntur. Primum illud abstrusius, nos ita declaramus. In vno omnia sunt, sed suo modo; sicuti suo modo alio, omnia sunt in vnitate. Modo vero tertio, & ei proprio, omnia sunt in multitudine. In vno inquam omnia sunt modo suo; nimirum, si ita liceat fari, vniter. *ἑνίαν* Græci dicerent, quod Latini plenè non exprimunt. Vniter dixi, modo quo vni competit, indifferere, indistincte, indiuisim, vnè. vt videlicet, omnia sint in vno, ita, vt quamuis omnia sint, vnum potius sint, quàm omnia. Omnia inquam, vt sint vnum. Namque vnum est per se, & sua natura, & hyparxi, & primo; Omnia autem est quatenus ea in se habet indistincta, atque indiscreta, & vt diximus vniter, & vnè. & secundo, & quatenus omnium est causa. Verum, & hoc multiplicatam quandam, in eo ponere videmus. Quoad nostram videlicet cogitationem. Quæ id non nisi vt multiplex concipit. Ipsum autem, eò quod vnum est, omnia est. Et nihilominus, omnia supereminens, oportet ipsum omnium esse principium, per simplicissimam, (vt ita dicam) omnitem. & per omnem simplicitatem, & per omnem vnionem. Quam rē, quia secum pater capuit, veterum sapientissimī, nec nomen inueniri posse. proprium donare: Neque inter homines esse illius vllam ei respondentem animi, vel conceptionem, vel suspicionem. Atque ita esse nobis, non solum ineffabile, quia & nomine careat, & oratione explicari nequeat; verum etiam ferè penitus ignotum. Quia nec sensus, nec phantasia, neque opinatio, nec ratiocinium, neque scientia nulla nostra eò pertingat. nec fere intellectus ipse noster. Sed ea quæ in intellectu, quasi eius apex est, vnitas; similis, si fas sit dicere, illi vni, facit vt simili quadamtenus simile attingamus, & eius paucillum aliquid concipiamus; tamen si vestigia quædam exigua, & ea quidem vix percipiamus. Non ob eius sanè defectum vllum, ob quem noticiam nostram refugiat. Sed ob eius supereminentissimam supra entia omnia excellentiam. In qua, dum veluti in sui luminis abyssu manet, aliquid de eo vix aciolamur. Nihilominus, summa reuerentia eius nomine, pie inuocato, & deprecato, de eo aliquid philosophice proferre audeamus. Vnum itaque illud primissimum, de quo

nunc agimus: necessario, vel uerè unum est, uel non uerè est unum. Si non uerè unum sit, uel multa erit, uel erit nihil. Sanè nihil esse, nec ratio, nec pieras ulla, uel contender, uel concedet, uel concipiet. Neque enim ex nihilo fit aliquid. & longe minus ex nihilo fiunt omnia. Si nihilum non est, & uerè unum non sit, multa erit. Si hoc detur, iam in eadem quæ prius, sumus difficultatum nauis. Non est igitur multa. Vnum ergo, uerè unum erit, & non aliud quàm unum. Et simpliciter unum, & suprema simplicitas. Si hoc, suprema etiam est absolutio. Nihil enim ei ad complementum deest. Si suprema absolutio, suprema est etiam perfectio. & est perfectissimum. Si perfectissimum, sibi quoque est sufficientissimum. Si sufficientissimum, etiam summe bonum, atque bonum supremum. At hæc, non ne iam multo fuit? Vnum, simplicitas, absolutio, perfectio, sufficientia, bonum? Ergo nos in eo posuimus senarium? Aut sanè, hæc sunt animi nostri non attingentis quidem, concipientis tamen, & oratione qualitercumque parturientis angores. Qui intelligere quidem aueat, & nequeat, eloqui tamen audeat. Senarius hic; vnum ipsum, in se ipso est, in mente uero nostra, & eloquio, senarius apparet. quoniam sex duplici modo non vnè, non vniter, ipsum aut concipit, aut eloquitur. Verum si quis ita nos interroget. Quid unum? Respondebimus, Vnum. Quid unum? Simplicitas. Quid unum? Absolutio. Quid unum? Perfectio. Quid unum? Sufficientia. Quid unum? Bonum. Et conuersim. Quid bonum? Vnum. Quid sufficientia? Vnum, & reliqua. Hæc igitur apud nos sex, in uno unum sunt, & non plura. Et quæ in uno, sunt unum tantum, apud nos plura sunt. quoniam, & nos plura sumus. Et unum hoc, non nisi sub specie, & sub nomine plurium, aut concipere, aut intelligere possumus. Vnum autem ipsum, supra speciem, ac formam omnem positum est. quid enim, uel forma, uel figura indigeat, id unum, quod tantum unum, & non nisi unum est? Et quia unum est, ab uno suo, non desciscit: a se ipso, non discedit. Vnum ergo, unum est, & quæ sex in ipso cogitauimus, unione summa, unum sunt, atque idem unum sunt. Neque uero hæc sex tantum in uno, unum sunt, quia numeri, aut plurium, nulla ibi distinctio locum habet. Sed etiam, eadem hac ratione, Omnia quæ dicimus in uno, unum sunt. Entia inquam omnia, in uno, unum sunt. Quæ enim maior ratio, ut illa sex in uno unum sint, quàm ut omnia, sint in uno unum? Nulla enim ibi pluritatis, aut numeri habitat ratio. Nam sex illa, unum in uno vniter sunt. Hæc omnia, item vniter. Illa vnè, hæc in idem vnè. Illa indiscreta, indistincta, indiuisa unum sunt in uno

in vno. Hæc itidem entia omnia indiscreta, indistincta, indiuisaque in vno, vnum erunt. Nam si illa sex tantum, in illo, vnum essent, deessent illi entia reliqua. At carens reliquis omnibus, quo modo vel absolutum, vel perfectum, vel sufficiens, vel bonum esse posset? Atque hæc irrefragabilis est ratio, quia absolutissimum, & perfectissimum, & sufficientissimum est, nihil ei deest, materia cum nulla est; Omnibus ergo affluit. Ergo in se habet omnia. Ergo hyparxis eius sunt ipsa omnia. Et quia simplicissimam etiam est, & vnum: hæc omnia quæ hyparxin ei faciunt, vnum in eo erunt, vno suo, vna sua hyparxi, in vnum coactata, in vnum redacta, non quidem vi vlla, sed sponte suæ naturæ, quæ vires reliquas omnes & cohibet, & eas supereminet. Cum ergo in vno, omnia entia sint vniter, atque indiscrete, cognomina illa sex, apud nos ei sunt adinuenta, vnum, simplex, absolutum, perfectum, sufficiens, bonum. Sed extrema duo præcipue ei remanserunt, vnum, bonum. Vnum quidem, quia simplicissimum, & absolutissimum. Bonum autem, quia perfectissimum, & sufficientissimum. Et bonum, quia plenum sui, quia plenum omnium, quia plenum sibi, quia plenum omnibus. Vnum etiam, quia vnum sibi & omnibus, quia vnum omnia. Quia vnum omnibus. Quia omnia in vno, vniter, vna. Quia omnia, vno vna. Quia omnia in vno, vna sibi, vna omnibus, Sed hoc ipsum, in vno esse omnia, alia quoque demonstramus methodo.

Ante quàm entia fierent, vnum, vbi nam erat? Non enim erat, nihil. quod est ostensum. Si vnum, nihil non erat. Vnum ergo erat. Si vnum erat, erat ergo. Si erat, vbi nam erat? vel inter entia? vel inter non entia? Si inter non entia dicamus, in nihilo ergo erat? Namque non ens, nihilum est. Et nihilum est non ens. Vnum ergo, a nihilo circumdabatur, a nihilo terminabatur? Si e contra dicamus, vnum inter entia fuisse, quo modo id vel concipimus, si entia nondum erant? Ergo erat iterum in nihilo? Nullibi ergo erat. & tamen erat. Hac ingrediamur necessestia diuisione. Vel vnum erat in entibus, vel entia, nondum entia, erant in vno. Vel nec entia in vno; nec vnum in entibus. Vnum quidem in entibus non erat: nondum enim erant. Neque entia erant in vno, nondum enim erant. Ergo neque ipsum in illis, naque illa in ipso. Vnde ergo entia prodierunt? E nihilo? At e nihilo nihil fit. Ergo a se ipsis, & e se ipsis prodierunt? At contrarium est iam demonstratum. Et præter hoc, Prodire, actio est. Actio venit a viribus. Vires ab essentia. Erant ergo, antequam essent? Et qua ratione, vel concipi mente potest, entia a se, & e se ipsis prodijisse, si non erant.

Reliquum ergo est, quia neque a nihilo, neque a se ipsis entia prodierunt, omnia in vno fuisse, & ex ipso prodijisse. In vno quidem erant, per se, & sui natura, nondum entia. At quatenus erant in vno, iam entia erant. Per vnum enim entia omnia sunt, quod sunt. At, erant in vno, omnia, vel aliqua? Si dicamus aliqua, hæc vnde nam prodierunt? vel a se, vel a nihilo? At hoc absurdum, idem quod superius. Ergo in eo erant omnia. Entia ne, an etiam non entia? Vtraque respondet Hermes.

Εἰν αὐτὸς καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα, τὰ δὲ γὰρ ὄντα ἐφανέρωσεν, τὰ δὲ μὴ ὄντα, ἔχοντα ἐν αὐτῷ.

Est ipse, & entia, & non entia. Entia quidem fecit manifesta; non entia vero habet in se ipso.

„Vocat enim ea quæ non sunt, inquit Aristoteles, tamquàm ea quæ sunt.

Omnia ergo entia in se, vnum continebat, antequam entia extra eum prodirent. Cumque omnia contineret, non dissipabatur, aut spargebatur in ea. Sed vnum remanens, ea omnia habuit, & ab eis non est habitum. Ea quod etiam num habet, & ab eis non habetur. Et cum ea habeat, & non habeatur, nullum ipsorum entium est, in quo ipsum nõ sit. Nam si alicubi non sit, omnia non habet. Et si non sit vbique aliquid ipsum continet, vt neque eo esse vbique. Si id, ipsum continet, etiam ipsum terminat. Atque ita, quod minus est infinitum, infinitum terminabit. Et ipsum finitum faciet, & infinitum ergo a se, & finitum ab alio efficitur. Hoc verò impossibile est. At si verum est, ipsum esse vbique, falsum fuerit, ipsum esse tantum alicubi. Falsum fuerit, ipsum esse nullibi. Si ergo nullibi non est, a nullo abest. Si a nullo abest, erit vbique, & in entibus, & in non entibus. Et vbicumque sit, erit in se ipso, & omnia in ipso. Igitur, neque ipsum abest ab alijs neque ipsum est in alijs, neque ab illo continetur, sed ipsum omnia continet. Et omnia sunt in vno, sed vniter. Et vnum vniter est omnia. Et vnum (liceat ita fari) est Vnomnia.

At vero, si vnum, continet omnia, & est Vnomnia, actu ne omnia est? an solummodo potentia? Vel & omnium actus est, & omnium potentia. Nam si non omnia in eo, actu sunt, & ipse omnium actus non est, quo modo, quod summus est actus, non actu, in se habet quod habet? Mens hoc nulla capit. Ergo vnũ, & actus omnium est, & actu habet omnia. Sed vnè, atque vniter, & modo vnißimo, nullatenus inter se discreta. Neque vlla est in eo potentia talis, qualem Peripatetici actui contradistinxit. Omnia namque etiam quæ extra vnũ sunt, quodcunque sunt, actus sunt. Potentia autem,

utem, non nisi respectum, actus futuri alio-
rius dicit. At in vno omnia sunt presentia,
omnia ergo in actu. Alio vero modo. Vnum,
potentia est omnium, & in ipso omnia sunt
potentia. At quia potentia? An vt ab alio om-
nia reciperet? An vero, qua ex se omnia da-
ret? Si, vt reciperet, dicatur, a quo nam recipere
habet, aut potuit? A superiore ne, & prio-
re? At nihil vno superius, nihil prius esse
iam est demonstratum. Quid vero a partibus? At
vni, par nihil est, nihil æquale. Quod itidem
est ostensum. An denique ab inferiore & po-
steriore? At quæ genita sunt, si gignant & ipsa,
sursum genituram suam non dirigunt. Sed
eorum est, deorsum ferri, & in multitudi-
nem labi. Non ergo, vnum potentiam ha-
buit, vt omnia ab alio reciperet: quod digni-
tatis est infimæ. Sed potentiam, qua omnia fa-
ceret. quod dignitatis est supremæ. Principij
namque primi hæc est efficacia, vt omnia ef-
ficiat principiata. Vnum autem principium
primum esse, demonstratum est. Vnum ergo
vt principium est, omnia fecit. Si omnia fecit,
omnia proculdubio faciendi habuit poten-
tiam. Potentiam ergo habuit omnium pro-
ducendorum. Omnipotens ergo fuit.

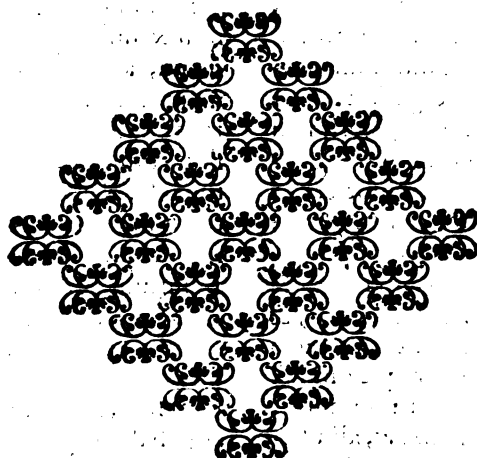
Et quia vnum, primum quoque est, primam
habuit potentiam. Et ideo omnium est po-
tentissimum. Prima enim omnia sunt etiam
suprema. Et quia fuit omnipotens, dignitate
fuit summa & maxima. Et omnia quæ produ-
xit, in ipso vita erant. Hæc ergo entia quæ, &
cernimus, & non cernimus in ipso erant, &
adhuc sunt. Est enim vbique. Et eadem in eo
erant, & non entia. Et quidem vtrique omnia.
Omnia inquam entia, & omnia non entia.
Non enim aliquid ipsius ita se habet, aliud al-
liter. Imperfectionem namque saperet. Neque
totum aliter modò, aliàs aliter se habet: alte-
rationem enim sentiret. At entia, & non en-
tia simul, dum in eo essent, nullis terminis
claudebantur. Quid enim illud fuerit quod
ea includeret, aut concluderet, præter hoc
ipsum, quod vnum dicimus? At quod nullis
terminis, vel hyperxeos, vel potètiæ, vel actio-
nis includitur, interminatum est his omni-
bus. Quod interminatum est, initio, & me-
dio, & fine caret. Quod autem his caret, infinitum
nuncupatur. Est ergo vnum, suprema, &
prima potentia, & omnipotens, & infinitum,
hyperxi, potentia, & actionibus. Est ergo non
solum omnipotens, sed ultra omnia etiam in-
finitipotens. Nam si quis finitam eius poten-
tiam dicat. a quo nam finitur? A se ne, an ab
alio? At aliud nihil est potentius ipso. Non a
se ipso. Nam vel se ipso qua finitur, vel qua
infinitum est, finiretur. At infinitum, quo mo-
do, infinitum finiat? Quo etiam modo finitum

finiat infinitum? Cum ergo finitum non
sit, infinitum est, & sicuti hyperxi infinita est,
sic etiam potentia infinita est. Et sicut poten-
tia, actiones quoque eius erunt infinitæ. Nul-
lis enim terminis sistuntur. Nullo impediun-
tur resistente. Numquam deficiet id, cuius
ope, & opera, alia omnia & effecta sunt. & per-
manent, & non deficient. Infinitum quoque
est, ratione hac alia. Quod vnum, non plus
vnum est. neque habet, ad quod terminetur, ne-
que ad se nimirum, neque ad aliud. Ita enim
duo esset, & non vnum, si in se, ad se termina-
retur. Terminus enim esset, & terminatum.
Neque ad aliud in se. Non enim in se aliud
quàm se habet. Illorum vero omnium quæ
habet, nihil ei est par aut æquale, terminus
aut terminato equalis esse debet. Ergo intermi-
natum est: ergo sine principio, sine fine, ergo
infinitum. Sed & alia methodo. Vnum qua-
renus vnum, nullis terminis finitur. Nullo
ante se, nullo post se, vel duitatis, vel numeri
alterius. Tale autem interminatum, cur non
fuerit infinitum? Et si infinitum hyperxi, cur
non & infinitipotens? Non enim sui quic-
quam, tali potentia caret. In vno enim, ina-
ne nihil est. Quod si infinitum, & infinitipo-
tens est, necessario, in se continet omnia, quia
finita sunt. Et a nullo continetur. quia infinitum
est. Nam si contineretur, continens con-
tento infinitius, & infinitipotentius esset. At
infinito, nihil infinitius. Ergo vnum quoniam
infinitum, & infinitipotens est, omnia, quia fi-
nita sunt, entia, & non entia in se continet.
Finita autem alia omnia esse, partim sensus
ostendit, partim ratio demonstrat. Finita vero
cum sint, infinitipotentia non sunt. Finitam
ergo habent potentiam. Si potentiam finitam
etiam hyperxin habent finitam, a qua vires.
Finitas etiam actiones, quæ a viribus veniunt.
Initio ergo non carent, non carent fine. Initio
ergo & fine sunt terminata. Ab infinito ergo
facta sunt finita. Ab vno ergo infinito, in-
finitipotente, sunt producta. Non hæc, aut illa:
sed omnia. Cur enim hæc, & non illa? Non
enim bonitatis, non voluntatis, non virium
defectu. Omnia ergo produxit. Omnia igitur
in se habuit. Nemo enim dat, quod non ha-
bet. Vnum igitur, omnia continuit, & con-
tinet. Et vnum est, & non vnum: sed ita non
vnum, vt vnum vniter etiam sit. Et ante en-
tia omnia, & entia erat omnia, & non entia
omnia. Et ideo fuit, & est vnum, vt omnia ef-
feret. Et ideo omnia, vt esset vnum. & ideo
vnum, vt omnia contineret. Et ideo omnia
continuit, vt entia esset, & non entia. Entia
in non entibus. Non entia in entibus. Entia
non entia. Non entia entia. Et hæc omnia, vt
vnum est, vt bonum est: & hoc solum est, &
non

non aliud. Et hoc etiam aliud, & non hoc
solum. Est quoque primum. Est quoque
principium, tum qua vnum, tum qua Bonum.
Omnia enim fecit, omnia facit. Hoc idem
Primum, Bonum, Principium, Vnum, quin-
to nomine Deus appellatur summus, ac sex-
to nomine rerum Pater. Dei autem munus,

atque opus est inter percipua, & primaria, de
se entia producere, producendo vnire, produ-
ctis providere. Prius quidem qua vnum, po-
stremum qua bonum, medium qua, & vnum,
qua & bonum. Sed productio rerum, ad se-
quentem librum pertinet magis.

FINIS QVARTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER OCTAVVS.

AN AB VNO FVERINT, ET SINT OMNIA.

DEum, Primum, Vnum, Bonum, Principium, vnum idemque esse, satis superque videtur esse demonstratum. Duęque Principij conditiones, opere laborioso, satis explicatae. Principium scilicet, ante omnia esse. Et in principio, esse omnia. Tertiam vero, a principio atque ab vno esse omnia, quo modo, vt propositum est, adimplebimus? Profecto, a principio, esse principia, & principiorum esse principium, nihil videtur esse dubium, modo constet, esse ea quę principia dicimus. Constabit, autem satis, principia esse, si cõstet esse principium. Ita enim hæc sibi inuicem respondent, vt alterum sine alteris, & altera, sine altero, esse nequeant. At principium rerum esse, iam antea est ostensum. Sed vtrum principium sit vnum illud, de quo proximis libris egimus, id forte maximopere, opus laboriosum fuerit demonstrare. sed non est, quantum vis magno in labore, animo deficiendum. Per quem præsertim, & Deo summo maior gloria sequatur, & philosophantibus vere, ad eum redeuntibus, callis parentior, & planior aperiatur; & gloriolę etiam aliquid, nobis paretur. Vnum igitur primissimum, antecedente libro, Geometricis necessitatibus probauimus, omnia entia, & omnia non entia in se continuisse. & adhuc forte continere. Vel hoc ipsum in præsentibus versatur quæstione: an entia omnia adhuc in se contineant; an vero ea de se protulerit, & ipsi sit exinanitus? Et si id sit, an sint hæc quę cernimus, ea quę in eo fuerunt? An alia, quę non cernimus, & quę ratio dictauit, inuisibilia ante hæc visibilia extare. Magno enim hæc, ab illis differre, & toto genere dictare, vt pote corrup-

tibilia, & incorruptibilia, & consensus veterum, & rationes philosophicę comprobarunt. Itaque, cum constet, in rerum vniuersitate, rerum duo hæc summa genera esse, æternarum, & mortalium, quæsitum est a philosophantibus, vnde nam vtręque fuerint. In qua quidē indagatione, in varias abierunt sententias. Alij e nihilo factas esse asseruerunt. Alij a casu, & fuisse, & esse. Alij non causa alia. Alij a causa aliqua. Alij denique numquam factas esse; a se ipsis semper, & fuisse, & esse. Hęc capita, etsi antea quoque discussa sint repetamus tamen breuiter. A nihilo non esse. Nihilum enim, quia nihilum, est, neque hyparxin habet ullam neque vires ullas, neque actiones, a quibus & per quas, de se quicquam producere queat. Et si quiret, iam nihilum, aliquid esset. Quod contradictionem sibi implicat. Neque fuere a casu. Eadem hac ratione, quod casus hyparxin non habet. neque vires ergo habet, neque agit quicquam. Neque sunt a non causa alia. Causa enim omnis ad effectum suum refertur. non causa vero, effectum nullum habet. Si igitur, non a nihilo, si non a casu, si non, a non causa res sunt, a causa aliqua necesse est, eas esse. Nempe, vel a se ipsis, uel ab alio. Non sunt vero a se ipsis, produxissent enim se ipsas. Productio, actio est. Actio a viribus, vires ab essentia. Fuissent ergo antequam essentiam habuissent. Quę impossibilitas manifesta est satis. Si a se non fuerunt, ergo fuere ab alio. Idque vel a multis, uel ab vno, vel ab vtriusque Non a multis. Quia & hæc multa, res aliquę fuissent. & de eis quæri posset, an a se ipsis essent? An a non causa? An a casu? An a nihilo. Et eadem redirent frustra quæstiones. Et si ab horum aliquo non essent, ab alio quopiam essent, eęque vel multo, vel vno, vel vtroque

vtroque. Atque ita quæstio abiret in infinitum. Si res a multis non fuerunt, neque ab vtroque esse potuerunt. Ergo necesse est, res omnes fuisse ab vno. Illud enim verissimum est entium principium, sine quo entia, nec esse potuerunt, nec esse possunt, & quod omnibus esse largitur. Id autem vnum est, sine cuius participatione, entia omnia ruerent in nihilum. Quia entibus cunctis optimum est esse vna. Et malorum maximum hîdem est, non esse vna. Sed & aliâ ratione, ab vno omnis est multitudo. Nam si ab alio, multitudo esse diceeretur, necesse esset, id vel vnum esse, vel non vnum, vel nihilum. Sed nihilum nullius causam esse posse, iam est aliquoties ostensum. Si vero id sit, non vnum, iam est multitudo. Atque ita multitudo, multitudinem parturisset. Et posset de parturiente hac, iterum quæri, a quo nam esset parva? A multisne, an ab vno? Et iterum in infinitum quæreretur. Necesse fario ergo relinquatur, vt multitudo omnis, & fuerit, & sit ab uno. Ergo multitudo omnis prius fuit in vno. Non enim vnum, multitudinem de se protulisset, nisi eam in se præhabuisset: Nemo enim dat, quod non habet. Multitudo ergo entium ab vno fuit illo, scilicet primissimo, quod vnomnia uocauimus. Multitudo inquam entium, quorum duo genera distinximus, incorruptibilem, & corruptibilem. Horum autem vtrum, ab illo vno est? Namque, entia illa, quæ in ipso diximus esse omnia, sint ne a duobus hisce entium generibus diuersa, aut sint eadem, in magno videtur esse dubio. Nam si hæc, illa sunt, vnum, ipsis est exinanitum. Atque ita imperfectum redditum, & non sufficiens, & non bonum. Si vero hæc, ab illis sunt diuersa, quo modo, vere dictum est, in vno entia omnia fuisse? An vero, vtrumque verum est, & eadem esse, & non eadem. Eadem quidem, eo modo, quo causa, & effectus idem sunt. Non eadem vero, eo modo alio, quo causa & effectus, sunt inter se diuersa. Ita enim dicimus. Entia illa quæ in vno & fuerunt, & adhuc sunt, causam entium horum aliorum fuisse, & adhuc esse. Hæc vero effectus illorum esse. Sed quia duo genera hæc alia, sunt inter se diuersa valde, æque ne vtraque primorum illorum in vno entium, sunt effectus? An vero, altera horum prior sunt effectus, altera posterior? At uter prior? vter posterior? Procedente sermone id aperietur, si prius aperiat modus, quo secunda hæc a primis illis prodierunt. Et qua de causa, & quibus gradibus, & quo ordine, & quo item tempore. Hæc enim omnia ad perfectam hanc scientiam, contemplatu sunt necessaria. De modo igitur prius. Qui duplex se se offert. Vel proprijs viribus vnus, hæc secunda sunt;

de se prolata, vel proprijs ipsa viribus ex uno euolarunt. Vel etiam vtriusque. Si dicamus, entia per se inde prodijisse, & quasi columbas e peristereone, suis viribus euolasse, iam vnum, vt peristereon nihil agens, principium entium minime fuerit, aut fuerit principium nihili. Quis enim illi bonitatis honos, si nihil aliud præstitit, quàm entia prius, in se continuisse, deinde euolare permisisse? Si hoc absurdum, quia omnipotens non fuisset: necesse est unum entia omnia produxisse suis proprijs, nullis ipsorum entium viribus. Sed quæram, omnia entia produxit? Ea ne quæ in se habebat? An ab his alia? Si quæ in se habebat iam ea non amplius habet. Et est exinanitum, & imperfectum, & insufficiens redditum. At hoc longe absurdus. Ergo ab illis alia produxit. Entia ergo hic, triplicia se se aperiant. Prima quæ in vno, & fuerunt & sunt, & duo secunda genera, æterna, & corruptibilia. Horum duorum, priora ostensa sunt æterna, meritoque dicuntur secunda, mortalia dicantur tertia. Ab vno ipsa quoque, sed per media secunda, quibus postea aperietur modis deriuata. Modo de secundis pergamus, & peragamus.

Secunda igitur entia a primis profluxerunt. Prima ea dictum est fuisse quæ iam diu, omnia, in vno, in vn'omnia, vniter, vnè, simplicissimeque fuisse asseruimus. Ea omnia, multitudo quoque ipsa est, sed simplicissima, & vniter vna, ingentiaque, & improducta, & prima, & suprema. Quæ in vn'omnia sempiterna fuit, & est, neque vnquam ab eo, vel prodijt, vel prodibit: neque aliunde in ipsum venit. Sed ita est cum ipso vna, vt magis vnum nihil esse queat. A primissima hac & suprema, multitudo quæ in vn'omnia, & quæ vn'omnia est, secundam deducamus. Quia vnum, vn'omnia est, vnum est, & omnia. & singulum eorum omnium, & vnum, est omne. Idque, quia vnum, est vbique, & vbique dum est, est in se ipso. Et omne se, & omnia in se, se ipso implet. Sed hæc, vt iam sæpius dictum, ineffabilia sunt, & omnem humani ratiocinii transcendunt conceptum: quoniam Pater se ipsum rapuit, & abyssus sui luminis se operuit, vt ipsum per lumina sua agnosceremus quidem, sed cognosceremus minime. Verum quantumcumque id concipiamus, secundam entium multitudinem ab vn'omnia, per emanationem venisse dicimus. Emanatio hæc, aliud est nihil, quàm secretio, & proditio quædam ab illo vn'omnia. Necesse ergo est, quia vnum, & omnia sit, vnum iridem, & omnia per eam emanationem de se proferat. Vno enim suo, hoc est se ipso, & sua hyparxi, vnitatem primariam producit. Quia vero & omnia est, omnium

nium suorum hyparxi, primariam producit multitudinem. Omne enim quod suo esse producit, atque agit, suę ipsius essentię illi tribuit. Dat enim quod habet, non autem quod non habet. Hyparxis autem eius erat esse vn'omnia. Huius ergo vn'omnia, suę genitura dedit, ut scilicet, vnitas esset & omnia. Sed cur, illum patrem, vnum dicimus, genitum vero vnitatem appellamus? (Iuxta doctrinam, & Procli, & Damascij Platoniorum, quamquā Theologi uerissime teneant omnia contineri in Deo, & non in filio distincto a Patre, & Spiritu sancto, excellentissimo modo) Apud Zoroastrem, quidem & Hermetem, etiam unum illud, monas appellatur. nobis uero doctrinę clarioris gratia melius uisum, vnum illud, hanc vocare unitatem. Vnum quidem, quia tantum vnum, & independens. Vnitas uero, & dependet inde, & multitudinem respicit: In illo quidem vn'omnia, multitudo est, vniter vna, & simplicissima. In unitate uero multitudo est iam distincta, & in numerum effusa. Vnum, supra omnem se se rapuit relationem, & supra omnem transcendit multitudinis respectum. Vnitas uero numerum respicit, & ad multitudinem refertur. Vnitas ergo hęc primaria, ab vno primo est. Multitudo uero, quę in hac est unitate, ab illius provenit, ut ita dicam, omnitate. Sed qua de causa, Vnum illud omnia, unitatem hanc omnia, de se protulit? Cur pater ille, filium hunc genuit? Qui alijs omnibus fecunditatem tribuit, sterilis ne esse debuit? Nec debuit, nec potuit. Debuit, quia bonus erat, & est. Potuit, quia omnipotens fuit, & est. Producere ergo habuit necessesse. Hęc necessitas, voluntatem fecit producenti. Voluntas, fecit necessitatem. Voluntatem enim Dei, necessitas sequitur, inquit Hermes. Ergo omnia ex ipso, & per ipsum. Qui rectissime quoque dixit.

Τῷ αὐτοῦ θελήματι πάντα δημιουργήσας,
Ipsius uoluntate omnia condidit. &
καὶ τοῦτο αὐτῷ τὸ ἔργον ἐστὶ πατέρα ἡ. τοῦτου
ἐξινουσία, τὸ κτείν πάντα, καὶ ποιέν.

Et hoc ei opus est, patrem esse. Huius essentia est ut eo ferre omnia, & facere.

Alibi quoque ita docet.

Πάντα γὰρ ὅσα ἐστὶν, ταῦτα ἐν πρῶτῳ θεῷ ἐστὶν.
καὶ ὅσῳ τοῦ θεοῦ γινώσκον, καὶ ἐκείθεν ἡρτημένα.

Omnia enim, quęcunque sunt, in Deo sunt, & a Deo facta, & inde dependentia.

Deus ergo & pater omnium genitorum est & factor. At quo modo ea genuit, aut fecit? Per potentiam scilicet quam habuit, ea facienti. Deus enim, pater entium & genitor est. Entia uero ab eo facta sunt, & genita. Inter hęc duo media est potentia, per quam genitor producit: genita producuntur, Nisi enim ille

producere posset, hęc producta non essent. Est itaque potentia, progressio, & quasi excessio ab vno, & extensio in essentiam entium. Itaque ab uno, transitus per potentiam fit in essentiam. Ergo potentia hęc primitissima, superessentialis est. Est enim ante essentiam, quando inter vnum, & essentiam est media. Et entia pręcedit, & prima est ipsius Vnius genitura. Et ideo recte a Zoroastre celebrata. Potentia patris: & ab Hermere patris filius, ut paulo post videbimus. Redeamus ad modum. Si per vnus potentiam ab vno, transitus fit in ens, & quasi per vnus egressionem & progressionem. Ergo per motum quendam, ab uno gignitur essentia. Necesse enim est, aut per motum id fieri, aut per statum, aut utroque modo, aut neutro. Si neutro, neque utroque. Si nō utroque, saltem alterutro. At statu ne, an motus? Ait Hermes.

Τὸ ὃ ἐν μένῳ ἔστηκε, καὶ οὐ κινεῖται.

Vnum uero, manens stat, & non mouetur. Quod autem manet, non progreditur. Et e contra, quod progreditur, non manet. At vnum ipsum, manet. Non ergo progreditur. Progressio motus quidam est. Motus autem actio. Actio uero omnis aut in essentia, aut ex essentia. In essentia quidem, non uidetur progressionis, & productionis fieri motus. Neque enim entia, per eum motum inde exsistent. Ergo ut exirent, motu ex essentia egerunt. Seu potius ex vnus hyparxi. Hyparxis enim ei est, id, quod entibus essentia. Quid ergo exitu entium ex vnus hyparxi, vnum, entibus exinanitur? Absit. Non enim mouetur. Ergo statu prodierunt. At neque stat. Neque enim habet in quo stet alio, quā in se ipso. Neque quo moueatur. Est enim ubique. Ait enim Hermes uerissime.

καὶ οὐδ' αὐτοῦ οὐδ' ἐκτός, οὐδ' αὐτός οὐδ' ἐνός.

» Et extra ipsum, quidquam. & ipsum extra, quidquam. Sed quo modo tandem secunda produxit entia? Suo forte statu, ex se ea deprompsit. Illa uero ab eo sunt dimota, ipso manente? At depromptio, actio quędam est. Actio uero, motio. Ergo etiam mouetur. Motum ergo & statum in se habet? Statum ne prius? motum postea? Redit ergo in idem quęstio? Nequaquam. Sed in eo, status mouetur, & motus stat. Et quod in eo mouetur, aut ab eo, stabiliter mouetur, & quod stat, mobiliter stat. Nempe manet ipsum. Manensque fecunditate sua de se omnia extrahens, & extra se proferens, promittit de se ipso, manens ipsum quod erat prius. Quo enim modo, minus fiat, quā vnum? Aut quo res, quas de se promittit, extra ipsum abeant, cum ipsum sit ubique. Et producta omnia, adhuc in se contineat? Neque ergo exinanitur suis primis illis: neque se euacuat, ut minus fiat quā vnum, aut minus, quā omnia.

nia . Neque e se vno , aut plenitudine suæ omnitatis quôquam discedit , neque in multa scinditur . Lux sanè solis , radios e se emittit : neque tamen ipsa , lux minor euadit . Ignis promittit de se calorem , non tamen minorem quàm prius , imo eundem sibi retinet . Ita Primum , ita Principium , ita Vnum , ita Bonum , ita Deus , nihil diminuta , aut primitate , aut principitate , aut vnitatem , aut Bonitatem , aut Deitatem suam , produxit omnia , nulla materia coadiuuante . Imo ex se , deprompsit ipsam etiam , & extra se protulit . Protulit autem , quia vnum : ut inde multitudo rerum gigneretur . Protulit ob bonitatem , ut multitudo , & numerus is , entia esset . & non entia , nequaquam esset . Nam hæc in se retinuit , ut quando vollet , proferat , & quando noluerit non proferat . Itaque vnum , in rerum secundarum productione , non progreditur extra se , neque mouetur . Sed dum illas profert , & illæ de eo progrediuntur , ipsum manet in se ipso . Illæ uero actione ex hyparxi illius prodeunt , & emanant . non aliter , atque aqua e suo emanat fonte , ipso quidem immoto , sed aquam proferente : aqua vero mota , & inde scaturiente . Quid ergo , si immotum est , & in se ipso manet , producere non videtur ? Productio , actio : & actio , motio est . Vel & mouetur , & non mouetur ? Et producit , & non producit ? & efficit res , & non efficit , modis suis scilicet ineffabilibus . Non efficit quidem , quia iam in se existentes , a se tantum discernit . Efficit uero , quia eas de se profert , & ipsæ ab eo profluunt . Videtur ergo prior quæstio redire ? Per se ne ipsæ , ab vno prodeunt ? An causam aliam suæ productionis habent ? Certe , vel a se ipsis , uel ab alio , vel ab vno ipso producuntur . Ab alio quidem , minime dicendum . Quid enim uno prius ? aut vni par ? Non a se ipsis , nisi quatenus producenti non resistunt . & assensum suæ productioni pandunt . Vnum tamen eas de se profert : bonitatis suæ necessitate ad id actum . simul alteras a se , & a sua omnitate efficiens , ut non identitatis horum cum illis , sed alteritatis harum ab illis , causa fieret . Quæ causa nulla alia fuit , quàm ipsa rerum ab eo progressio , & proditio . Omnis enim proditio , seu promanatio , cum secretionis est . Omnis autem secretio ab vno , multitudinis est causa . Et quando in vno incipit multiplicatio , tum proditio succedit . Sed si vnum , non est id , quod secretionem faciat , a qua multiplicatio fiat , & ab hac proditio , quidnam , id fuerit ? Certe non alia quàm potentia ea de qua diximus , inter vnum , & ens media . Nisi enim hæc interueniret , productio non fieret . Sed quis hanc potentiam mouit , ut secretionem faceret ? Eorte non aliud quàm bonitas . Nisi enim hæc illam moueret , ut

omnia a se secerneret , & omnia de se promeretur , ut omnibus se se communicaret , inuidia tangi videretur . At quæ inuidia in simplicissimo ? Quæ passio in perfectissimo ? Bonum ergo ipsum non quia vnum , sed quia bonum , secretionis rerum secundarum ab vno omnia , & primis , primissima est causa . Secretio vero est causa multiplicationis . Multiplicatio progressionis . Exemplo id fiat manifestum . Centrum circuli , vnum & indiuisibile est . In eo vno termini sunt linearum omnium ab eo prodeuntium , inter se in ipso , minime distincti . Ab eo linearum prodeunt innumeræ , inter se iam distinctæ , ad circumferentiam vsque , quæ in centro indiscrætæ erant omnes . Dum tamè a centro secerantur , multiplicantur : & dum multiplicantur , prodeunt ab vno ; prodeunt res , ab eo discedunt . Discessus hic , post centrum est . Eiusque causa , centrum non est . Sed ex illo fluxus quidam , quo linearum ab illo , & secerantur , & multiplicantur , & prodeunt , & discedunt . Neque discessus istius , ipsum causa est . Neque ipsum a se discedit , neque exinanitur , ut se se in lineas multiplicet . Sed post ipsarum discessum , centrum adhuc permanet . Neque ob linearum abitum , ipsum diminuitur , aut quicquam patitur . Linearum tamen ab eo exeuntes , ac prodeuntes , non amplius id sunt , quod in ipso erant . Sed sunt , & ab eo , & inter se distinctæ . Habent tamen ab eo id quod sunt , ipsumque illis , esse tribuit . Neque ab eo diuelluntur ; sed ab eo pendent . Manet enim omnis productionis causa . Et quod prodit in proprietate , & terminis suæ causæ manet . Ita , ut id quod prodit , uideatur & in eadem causa esse , in qua prius fuerat , & inde etiam discessisse . Hoc sane modo , (si nefas non sit hac uti similitudine) ab uno omnia indiscrète , secerantur , & multiplicantur discretæ prodeuntia omnia . Quid uero , in ea ab uno progressionis , aliquid ipsa , de uno ferunt secum ? An uero ipsum , eis aliquid largitur ? Vel & ipsum bonitate sua ea largitur . & ipsa , bonitate illa gaudentia , secum libentia ferunt ea , quibus ueluti sunt donata . At quænam ea sunt , quæ donata secum ferunt ? Vnum profecto secundum , ab uno primo , cuique in portionem datum , per quod & una sunt singula , & per quod etiam sunt multa . Et per quod etiam sunt entia . Neque enim esse possent entia , nisi una essent . Neque possent esse multa , nisi uenirent ab uno . Hæc itaque ab uno secreta , post unum omnia , sunt una simul , & multa . Et post principium ; quæ fuerat quarta principii , conditio . Et ab uno sunt , & a principio quæ conditio eius fuerat tertia . Neque enim hæc , aut ante unum sunt , aut cum uno , sed ab uno . At quæ ab uno , & post unum sunt , & multa , & distincta ,

distincta, ab eo esse est necesse. Et præterea, hæc non esse illud, neque illud hæc, est satis manifestum. Si ergo hæc producta, illud principium non sunt, erunt sane principiata, ab illo differentia: non solum quatenus non sunt illud unum. Sed & quatenus sunt unum. Non enim hoc eorum unum, quod productum, & posterius est, idem cum primissimo uno non producto, esse potest. Est ergo, & unum posterius, & non, illud unum primum. Cum autem non unum dicimus, negationem simplicem unius non dicimus, sed positionem eius, quod præter unum, est etiam quid aliud. Neque hoc ipsum non unum, ab uno distat prorsus. Sed in uno primo radices habet. Et quod in eo est non unum, seu multitudo, est ob unum. Ab uno enim omnis est multitudo. Et quæ in singulis sunt multa, ab uno sunt eo, quod est in singulis. Nam una essentia, multas in se vires producit, & extra se multas actiones. Vnum totum, partes multas. Non totum corporeum inquam, nec corporeas partes. Sed incorporea omnia. Sed & corporea post hæc omnia, & corporeas partes omnes, ab uno esse, tamquam a fonte necesse est fateri. Et unum, primariam omnium esse causam. Cuncta enim quæ sunt, ipso uno sunt. Et quæcumque fiunt, uno fiunt, & uno, entia omnia seruantur. Et si uno careant, in proprium ruunt, uti diximus, interitum. Suntque omnia entia mixta, ex uno, & multis. Et mixtio hæc, ex uno, & multitudine, quam, non unum, præbet entibus, communio quædam, & unio est entium. Ens ergo, & unum, non unum, nullius alterius entibus est causa, quam ut sint una. Quod si huius, unum causa est, non unum,

maioris rei causa non erit. Ex quibus necesse est, multa esse unius participia? Et unum, non esse cum multitudine commixtum. Et uno nihil esse præstantius, aut potentius. Sed hoc ipsum, multis esse causam, ut sint multa. Nam omne quod uno priuatum est, illico in nihilum, & in propriam disperditur corruptionem. Omnia ergo, & secunda, & tertia, quæcumque entia dicuntur, sunt ab vno, primo ut a causa. Et vno proprio in sua essentia consistunt. Hoc autem vnum etiam primum rerum omnium esse ostendimus. Nec solum primum, sed quatenus rerum est causa, & effector, etiam principii nomen ei conuenit, & Boni, & Dei, & Factoris, & Cōditoris, & Patris. Quæ nomina omnia, sacrosancta etiam ecclesia, & approbavit, & est amplexata. Sicuti Aristotelis philosophia, & nomina hæc eadem omnia, & secundum nomina ipsa munia, tum respuit, tum etiam irridet; & cōtra ea debaccharur. Et nihilominus cum de se, sibi magna persuadeat, non aduertit, se sine principibus tribus causis balbutire, nimirum, efficiente uniuersali. Quæ princeps causarum omnium est. Et uniuersali forma, & uniuersali sue philosophiæ fine. Ad nullum enim unum finem Peripatetica Philosophia dirigitur. Nullam quoque uniuersalem formam mundo tribuit; tribuit, autem formicis, & blattis. Quid igitur, huic, nullum mundi agnoscēti cōditorem & tam grauiter balbutienti faciamus? Eam ne, sicuti patres nostri, quadringentis abhinc annis adorauerunt, nos quoque post tot impietates honoribus prosequemur? aut potius flocci eam pendemus?

FINIS OCTAUI LIBRI.

H

DATE: 11/17/2012

[The page contains extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side.]

1. The first step in the process of the scientific method is to make an observation or ask a question. For example, a scientist might observe that a plant grows better in one type of soil than another.

2. Next, the scientist forms a hypothesis, which is a prediction or an educated guess about the outcome of an experiment. For instance, the scientist might hypothesize that the plant will grow taller in soil A than in soil B.

3. The third step is to conduct an experiment to test the hypothesis. This involves setting up a controlled environment where only one variable is changed at a time. In this case, the scientist would plant the same type of plant in two different soils and measure their growth over time.

4. After the experiment is completed, the scientist collects data and analyzes it. This step involves looking for patterns and trends in the data to see if they support the hypothesis.

5. Finally, the scientist draws a conclusion based on the results of the experiment. If the data supports the hypothesis, the scientist can say that the plant grows better in soil A. If not, the scientist might need to revise the hypothesis and conduct another experiment.

FTWIS QCTNO TIBT

H

2

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAS.
DE SVMMA TRINITATE,
AC DIVINITATE.

Lib. VI.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
S. R. E. Card. Ampliff. ANTO. MARIAM SALVIATVM.

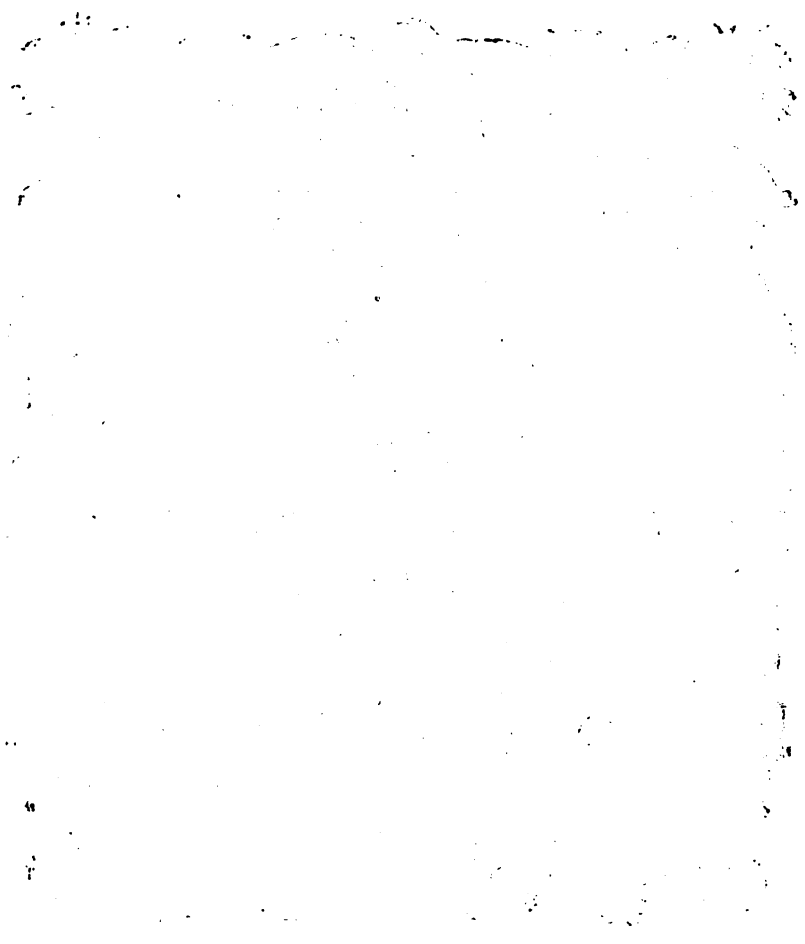
FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

ILLVST.^{MO} ATQVE AMPLISS.^{MO}

ANTONIO MARIAE SALVIATO

S. R. E. CARDINALI

In te, si mores tuos integerrimos, si probitatem summam, si modestiam, si temperantiam, si animi fortitudinem, atque magnanimitatem, si in rebus agendis, prudentiam incredibilem. Si Bononia studiorum mater. Si caput orbis Roma plenè non nouissent, unus Horatius Caponius, cliens tuus tuique obseruantiss. satis superque foret, ut te orbis uniuersus ingentesque virtutes tuas, & cognosceret, & admiraretur. Si id est, ut est, cur mirum videatur si vir unus idem hic, inter probos probatissimus, mihiq; amicissimus, tuis laudibus, animum meum repleuerit? Quas, cum vir, veritatis amans, uerè proferet, viro mihi veritatis amanti, nihil mirum, si verissimas esse crediderim. Si crediderim, cur non etiam, toto animo sim amplexatus? Si sum amplexatus, cur non etiam sim admiratus? presertim in tanta nostri seculi, virtutum omnifaria penuria. Si sum admiratus, cur non etiam te, ornatumque virtutum tuarum, & pulchritudinem, amore ingenti sim prosecutus, & sim prosecuturus? Si vero id, cur non etiam id tibi significarent? At qua significarem significatione maiore, quàm ingenij mei partibus? Qua meliore, quàm diuinitatis contemplatione? rerumque diuinarum? Et qua diuturniore, quàm qua sui natura perpetua, labore nostro, fauore tuo, perpetuitatem sibi que tibi que, mihi que, polliceri posse videatur. Ea autem est Panarchia nostra libri sex, quibus titulum fecimus. De uno trino Principio. De secundo, ac tertio Principio. De Entium ordinibus De diuinis unitatibus. De Essentia & ente, ac demum Dei vita. Neque enim maiore, aut meliore animi mei, erga, te tuasque singulares dotes, demonstratione, aut dono eminentiore ad te poteram accedere, quam Trino summo rerum principio, ac vita. Quos si cognosces, philosophicis tamen authoritati-
* 2 bus,

bus, tum rationibus, Trinitatis diuinæ mysterium demonstrari, quam Hebrei agnoscere nolunt, Maumetistæ spernunt, Christianorum Trinitarij, & veteres & recentes satis multi, pernegant, Heretici dilacerant, cur pro tua summa pietate, pro auctoritate, qua in regendo Romano Gymnasio fungeris, cum antecedentibus, & sequentibus de diuinitate libris, ut publice legantur, & exponantur non institues? & si authoris, parum nota auctoritas id dissuadeat, saltem vetustissimorum Zoroastri, Hermetis, Mystica, Platonicaque philosophia librorum piorum, & fidei catholica consonantium, aliquem legendum, & explicandum publice cura, ut nimirum, ij qui a fide sunt alieni rationibus verissimis conuincantur, & fideles contra eos armentur, & in fide ipsi, magis atque magis confirmentur. Vt autem id libentius, & audentius efficias, sex Hosæ libros, mentis meæ summam ac meliorem partem, non solum tibi mitto, verum etiam in omne tempus, Do, Dono, & Dico. Quibus, & vita perenni laus frui, & me prope Caponium tuum, inter clientes tuos repono. Vale. Ferraria.

Tibi deuotiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

LIBER NONVS.

DE VNO TRINO PRINCIPIO.

Nemo igitur Peripatericus; nemo Epicureus, Nemo Stoicus; nemo denique, e-
quauiſ ſchola impius philoſophus, templum hoc ſanctiſſimum, aut adeat, aut ineat, niſi prius ſe ritè purgarit, & expiarit. & itè expiabitur, ſi anime ſuæ ſinceritatem reſtituat. Reddet autem eam ſinceram, ſi ab ea venenum ſuæ ſectæ, dogmatum, inhibituſ abluit, aut abradat. In impiam enim animam, non intrabit ſapientia quæ ſequitur diuiniſſima. Itaque ſolam, & puram animam huc afferat, qui voluerit hæc, & piè cognoscere, & ſincerè, philoſophice iudicare. Alioquin conſuſione obruetur: neque tamen amentiam deponet. Nos ergo hoc templum ſacroſanctum pia veneratione ingreſſi, quaeramus.

Dens, quo modo, & hæc tria faciat, vnire, producere, & prouidere, & quo modo reliqua omnia fecit. Iam diu namque affirmamus, a principio, ab vno, a Deo facta eſſe omnia. A principio quidem, quia Hermes ait:

Ἀρχὴ γὰρ ἀρχῆς οὐδὲν. ἀρχὴ δ' ἔξ οὐδενός, ὅτι αὐτῆς.

Sine enim principio nihil. Principium autem ex nullo, niſi ex ſe ipſo.

At principium, vt demonſtratum eſt, vnum ipſum eſt. Vnum autem & Monàs apud eundem Hermetem idem ſunt. Ait namque:

Ἡ γὰρ μονὰς πάντων οὐσα ἀρχὴ ὑπέρλαβεν πάντα ἐστίν, ὥς αὖν ρίζα καὶ ἀρχή.

Namque monàs, omnium cum ſit principium, & radix, in omnibus eſt. vt radix, & principium. De qua monade addit.

Μονὰς οὖν ἀρχὴ οὐσα, πάντα ἀριθμὸν ἐμπεριέχει, καὶ μὴδενὸς ἐμπεριχομένη.

Monàs ergo cum principium ſit, omnem

numerum continet, a nullo contenta.

Quem numerum omnem etiam generat. *καὶ πάντα ἀριθμὸν ἑνὴ ἰσὺ μὴδενὸς ἑνωμένη ἐτέρου ἀριθμοῦ.*

„ Et omnem numerum generat, a nullo genita alio numero.

Monàs ergo, uel unitas, uel unum, & omnium entium numerum continet in ſe, ipſa a nullo continetur, & numerum omnem generat, ipſa a nullo genita. Eam, quia generatio ad patrem pertinet, Zoroaſter Paternam monadem uocauerat.

Ὁ τοῦ πατρικῆς μονὰς ἐστίν. Vbi paterna monàs eſt.

Sed quia paterna eſt, neceſſario generat. At quid? Id nimirum, quod poſt ipſam primum eſt natura. Duo proſecto. Duo ergo ante omnia, generat monàs. Ait enim.

Ταυτὴν ὄντι μονὰς, ἢ δύο ἑνὴ.

Et hoc ex carmine Zoroaſteri (Secundum vero ueram Theologiam pater & filius, vt vnum principium ſpirant Spiritum ſanctum.)

„ Protenſa eſt monàs, quæ duo generat. Quali dicat, quando monàs protenditur, ultra ſe, & porrigitur, duo gignit, qui proximus ſibi, ac primus eſt numerus. Duo autem hæc dyadem, nominat. Eamque apud patrem ſedere ait.

Δυὰς ὅτι παρὰ τοῦ καθύπαι.

„ Dyàs vero apud hunc ſedet.

Prima ergo genitura, dum monàs protenditur, producit duo, ſeu duitatem. At hæc, monàs & duitas, ſeu vnum, & duo, tria ſunt. Ergo dum monàs protenditur, in dyadem, ſit trinitas. Quæ ubique ſplendet. Inquit enim idem.

Πάντῃ γὰρ ἐν κοσμῷ λάμπει τριάς, ἥ ἐ μονὰς ἀρχεῖ.

Toto enim in mundo fulget triàs. Cuius monàs eſt princeps.

Hæc autem triàs, tria rerum principia eua-

K dit

FRANCISCI PATRICII,

dit, quæ tria hæc, vnum sunt principium. Quæ in mundo dominantur, vt omnia eis seruiant. Ait namque alibi.

Ἀρχαὶς γὰρ τρισὶ ταῖς, λάβοις δουλεύειν ἀπαντα.
,, Principiis enim tribus hisce, accipias, ser-
,, uire cuncta.

Sed tribus hisce principijs, non solum nomen dat principij, verum etiam, omnia produ-
cendi munus tribuit. Namque monadem
illam, Patrem nominat sæpe, vt in his locis,
(ne sine testimonio dicamus quicquam.)

Ἐαυτὸν ὁ πατὴρ ἤρπασεν. Se ipsum Pater rapuit.

Πάντα ἐξετέλεσε πατήρ. Omnia perfecit Pater.

Secundum vero Principium, Potentiam
Patris nuncupat.

Οὐδ' ἐν ἡ δωάμει κλήσας ἴδιον πῦρ.

,, Neque in sua potentia clausit proprium
,, ignem.

Vocat etiam robur. ἐξ ἀλλῆς πατρός.

Appellat quoque paternam mentem.

Ἔργα νοήσας πατρικὸς νόος αὐτογένεθλος.

Opera intelligens paterna mens, per se ge-
nita.

Cui efficientiam tribuit, quando ait.

Πᾶσιν ἐνέσπειρε θεσμὸν πυρίβριθ' ἔρωτος.

Omnibus iniecit vinculum igni graue a-
moris. Et alio.

Σύμβολα γὰρ πατρικὸς νόος ἔσπειρε καὶ κόσμον.

Symbola enim Paterna mens seuit per
mundum.

Tertium vero Principium mentem secun-
dam nominat.

Πάντα ἐξετέλεσε πατήρ, καὶ τῷ παρέδωκε δ' αὐτῷ.

Omnia perfecit pater, & menti tradidit se-
cundæ.

Secundam mentem vocat, quia illa auto-
genethlos per se genita est prima.

Hæc secunda mens, terminus est paterni
profundi. hoc est totius Trinitatis, Ait enim.

Ἔστι γὰρ πέρας πατρικοῦ βυθοῦ, καὶ πηγὴ τῶν νοερῶν.

Est enim terminus paterni profundi, &
fons intellectualium.

Et si terminus, & finis sit profundi, non
tamen ex eo, exijt.

Μηδὲ προῆλθεν, ἀλλ' ἐμεινεν ἐν τῷ πατρικῷ βυθῷ.

Neque egressa est, sed mansit in paterno
profundo.

Dat vero, huic tertio principio quoque
rerum, efficientiam. Et factorem uocat.

Καὶ ὁ ποιητής, ὃς αὐτουργῶν τεκνέσεται τὸν
κόσμον ὃς ἐκ νόου ἔκταρε πρῶτος.

Et factor, qui a se operans fabricat mundum.
Qui ex mente exilijt primus.

Hæc est quæ ex prima mente exilijt. Et
hanc eandem ait fuisse artificem mundi em-
pyrei. Canit namque.

Νοῦ γὰρ νοῦς ἐστίν, ὁ κόσμου τεχνίτης πυρίου.

,, Mentis enim mens est, ea quæ mundi ar-
,, tifices est ignei.

Hæc enim ex prima mente cum exierit, iu-
re mens mentis dicta est.

Sed & Hermetem audiamus, quàm diuinè
de tribus his principiis loquatur. Hæc tamen
differentia. Quod Zoroaster, Patrem num-
quam appellet mentem. Hermes vero & hunc
intellectum nominat.

Ὁ ὁ νοῦς πατήρ θεός. Mens vero pater Deus.
Iterum & in his alijs.

Πάντων γὰρ κύριος, καὶ θεός, καὶ πηγὴ, καὶ ζῶν, καὶ
δωάμεις, καὶ φῶς, καὶ νοῦς, καὶ πνεῦμα.

,, Omnium enim Dominus, & pater, &
,, Deus, & fons, & vita, & potentia, & lux,
,, & mens, & spiritus.

In quibus videtur, tres omnes hypostases
complexus, sicuti & in his.

Ἐν μόνῳ ἦν φῶς νοερὸν πρὸ φωτὸς νοεροῦ. καὶ ἦν
αὐτὸς φωτεινός. καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ τοῦτου
ἐνόησε, ἢ πνεῦμα πάντα περιέχων, καὶ ἐν αὐτῷ
ὄν, αὐτὸς τῷ αὐτῷ τοῦ καὶ φωτὶ, καὶ πνεύματι πάντα
περιέχων.

,, Vna sola fuit lux intellectualis, ante lu-
,, cem intellectualem. Et fuit semper
,, Mens mentis lucida. Et nihil aliud fuit
,, huius vnio, quàm spiritus omnia con-
,, tinens. Semper in se existens. Semper
,, sua mente, & luce, & spiritu, omnia con-
,, tinens.

Nam quod ait. Fuit lux, ante lucem.
Prior lux pater est; Lux vero secunda, est fi-
lius. Huius autem vnio, scilicet cum pa-
tre, est spiritus, qui omnia continet. Sed de
duobus clarius.

Ὁ δ' ἐκ νόου, φωτεινὸς λόγος, υἱὸς θεοῦ.

Ex mente (prima) lucidum verbum, fi-
lius Dei.

De quo verbo, sæpe loquēs, iterum vocat filium.
Ἔστι ὁ πρῶτος παντελείου, ἀρχὸν, καὶ τέλος, καὶ γόνι-
μος γνήσιος υἱός.

,, Est vero perfectissimi, prognatus, & perfe-
,, ctus, & genitus, germanus filius.

Hunc a patre minime distare ait.

Οὐ γὰρ διίστανται ἀπ' ἀλλήλων. ἕνωσις γὰρ τούτων
ἡ ζῶν.

,, Non enim distant a se inuicem. Vnio,
,, enim horum, est vita.

Vnionem autem hanc, dixerat ante esse spi-
ritum. De quo ita est locutus.

Ὁ θεός ἀρρενοθήλως ὢν, ζῶν, καὶ φῶς ὑπάρχων,
ἀπεκύησε λόγον, ἕτερον νοῦ καὶ δημιουργόν. ὃς θεός
πυρὸς καὶ πνεύματος ὢν, ἐδημιούργησε.

,, Deus, mas & femina existens, & vita, & lux,
,, parturit verbo, aliam mentem opificem, quæ
,, Deus ignis, & spiritus cum esset, fabrefecit.

Hanc opificem mentem, uerbo consub-
stantialem affirmat esse.

Ἐπὶ δὲ τὴν εὐθὺς, ἐκ τῆς καταφερόντος στοιχείων, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος. εἰς τὸ καθαρὸν τῆς φύσεως δημιουργήμα, καὶ πᾶσι τῶν δημιουργῶν ὁμοούσιος, ὡς ἦν.

Exiit statim, ex deorsum latis elementis Dei verbum, in purum naturæ opificium. Et vnijt se opifici menti. consubstantialis enim erat.

Si vero mens opifex, consubstantialis est verbo: verbum autem non distat a patre, ut vidimus: nimirum, & mens opifex non distat a patre, & ei est consubstantialis. Vocat autem opificem, seu conditricem hanc mentem, quia quasi proximè mundum fabricescit. De ea namque ait. Cum Deus ignis, & spiritus esset. Ἐδημιούργησε διαικντὰς τινὰς ἐπὶ αὐτῷ, ἐν κυκλοις περιέχοντας τὴν αἰδνητὴν κοσμον.

Condidit rectores quosdam septem, qui circulis continent sensibilem mundum.

Non tamen sine verbo, id eam fecisse ostēdit. Ὁ δὲ δημιουργὸς νοῦς, σὺν τῷ λόγῳ, ὁ περιέχων τοὺς κύκλους.

Opifex vero mens, cum verbo, quæ continent circulos.

Imò & verbo assignat mundi fabricam.

Ἐκτε φωτὸς τίς λόγος ἀγίος ἐπέβη τῇ φύσει.

Ex luce, quoddam uerbum sanctum, infert naturæ. Iterum quoque.

Φύσις τοῦ νοεροῦ αὐτοῦ λόγου, φύσις δὲ ἡφνητική, καὶ δημιουργική.

Natura intellectualis verbi, natura est generatrix, & conditrix. Et loco alio.

Ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ προελθὼν, παντέλειος ὢν καὶ γόνιμος καὶ δημιουργός, ἐν γόνιμῃ φύσει πᾶσιν, ἐπὶ γόνιμῳ ὕδατι, ἐγκύει τὸ ὕδωρ ἐποίησε.

Verbum enim ex eo procedens, perfectissimum existens, in fecundam naturam decidens generatiuam aquam, gravidam fecit aquam.

Sed & patrem uocauit conditorem, & verbum, quasi eius instrumentum.

Τὸν πατέρα κοσμον ἐποίησεν ὁ δημιουργός, ὁ πατήρ, οὐ χερσίν, ἀλλὰ λόγῳ.

Vniuersum mundum fecit conditor pater, non manibus, sed uerbo.

Quis hæc tam clara, atque præclara de ineffabili Trinitate, vniuersorum conditricæ ac domina, altero Chaldæo, altero Ægyptio, vetustissimis sapientibus ante Moysen, diuinè sunt pronunciata, accipientes ut diximus, ab sanctis patribus quibus reuelatum fuerat mysterium Trinitatis. Quos non solum Hebræis, qui eam non agnouerunt, sed etiam Græcorum philosophis omnibus, & Maometistis, & Trinitarijs opponemus. Neque enim, par horum autoritas omnium est, authoritati duorum illorum totius sapientiæ patrum. Et hos tamen faciemus dogmatibus

Græcorum sapientiorum aliquot, philosophorum Gregi reliquo maiorum. Zoroastri enim, & Chaldæorum oracula, quæ uidentur (Damascius refert) sacrificanti cuidam fuisse a Dijs reuelata, a Iuliano quodam Chaldæo in Græcum sermonem versa, Iamblichus maximopere est admiratus, & multo librorum numero, (Idem Damascius citat XXVIII.) explanauit. & eorum Theologiam perfectissimam, ut a Dijs traditam ambo cum Proclo simul celebrarunt. Θεοπαράδοτον, & Θεόδοτον, a Deo tributam, & a Deo datam nominantes. Cuius nos, plusquam CCC. oracula, per uarios auctores sparsa, collegimus, & illuſtrauimus. Fuit autem Zoroaster Abrahamo contemporaneus. Vterque Chaldæus. In Ægypto vero Osiris dicitur, Chami filius fuisse. Cuius a consiliis fuit primus Hermes. Huius nepos, Hermes alius cognomento Trismegistus, Moysen paulo senior fuit. Is multa librorum millia de omnibus scripsit disciplinis. Hi vero qui supersunt pauculi, diuinitus videntur scripti. Namque eum, & Cyrillus, & Augustinus, affirmare non dubitarunt, diuino spiritu afflatum, multa dictasse. Notum est autem Orpheum, (ut ad Græcos veniamus) in Ægyptum sapientiæ causa esse profectum. Vnde & ipse hausit tres rerum esse conditores. Quos suis ipse nominibus appellauit, Phanera, Vranum, Cronum. Testatur quoque Proclus, Pythagoreorum plerosque, & præcipue Philolaum, tres item Opifices constituisse. Plato, tres reges nominauit. Eius vero auditor, Ægyptiæ simul, & Platonice sapientiæ, quasi expositor, clarius multo est locutus. Scribit enim.

» Ea propter nos asserimus, quod Deus creauit intellectum primum, & constituit pro
» creatorem rerum aliarum. Creauit autem eum, medio verbo quodammodo.
» Neque enim inter Deum, & intellectum, aliud medium intercedit nisi uerbum.
» Quod certe etiā fuit coagens intellectus. Alio quoque loco de secundo intellectu.
» Si quidem omnes essentia formatæ, creatæ que ab intellectu diuino, sunt posteriores illo. ab illisque omnibus, is est abstractus.
» Produxitque mentem sui primariam, imposuitque illi quilibet entitates, sub ratione qua ipsæ considerantur.

Rursus habet idem.

» Coniungitur porro anima, intellectui agenti, quoniam existit ab ipso. Sicut ipse intellectus agens, a uerbo diuino. Cui iunctus continue, persenerat quoque continue.
» Si quidem tale uerbum, non format immediate, nisi intellectum. Neque intellectus formatur, nisi a uerbo. Intellectus vero agens

est proximus uerbo diuino. Quoniam non potest cogitari quicquam, prius intellectu agente, propinquius ipsi uerbo.

Appellat autem agentem hunc intellectum non quo sensu Peripatetici capiunt, sed ut exprimat illud Hermetis *δημιουργόν* (Melius uersor, opificem vertisset.) Alibi uero nominat, Consubstantialiam eius, quod erat apud Hermetem, consubstantialis, *ὁμοούσιος*. Hoc ipsum magis etiam confirmans, ait.

„ Ideo quoque intellectus agens dicitur, verbum creatum authoris primarij. Quoniam
„ speculando ipse author semetipsum, exformat tale uerbum. Iterum.

„ Quod si quispiam quærat, qui nam author
„ existit intellectus primi agentisque? Respondemus,
„ Deum authorem uerum fuisse, qui creauit eum, ante omnia alia. Cuique inleuit
„ omnia. Intellectus quoque agens cum sit proximus
„ ipsi Deo dicitur, uerbum ipsius expressum. Verbum
„ expressum, appellatur causa causarum. Atque hæc
„ fuit opinio sapientum Babyloniarum. Quoniam ab eo
„ produciuntur entia. Ipse etiam intellectus ab eo
„ secundus. Id autem propter unionem uerbi huius
„ cum authore primo, a quo ipsum, & omnia alia,
„ uere existentia procreantur.

Babylonios autem appellat Chaldaeos, a quibus ad Aegyptios hæc sapientia pro manauit. Inter quos tamen hoc interest, quod Chaldaei, Patrem Deum, numquam appellarunt intellectum. Quod etiam hic author sedulo obseruat, quamuis id Hermes non semel fecerit. Sicuti neque uerbi, neque filij nominibus sunt usi; quantum, tamen in oraculis, quæ collegimus apparet. In eo concordarunt, ut omnes tres hæc hypostases, conditores rerum, & mundi opifices, esse docerent. Sicuti, postea, & Orpheus & Philolaus, & Plato, & hic eius auditor. & quamuis Platonis philosophia, Athenis, & Alexandria legi publice, numquam sit intermissa, & multi in eius libros commentaria scriberent iugiter: quorum nos nomina plusquam LXX collegimus, attamen post eius obitum, annos DC. Alexandria, e baiulo, philosophus effectus & a sacco ferendo Saccus cognominatus Ammonius, uixit. Qui in Hermetis libros uidetur incidisse. Atque ex eis hausisse dogma hoc principiorum trium. De quibus Plotinus & Amelius eius discipuli scripserunt. Post hos, horum discipuli Prophyrius, & Theodorus Asinæus, & horum auditores Iamblichus, & Syrianus, & huius Athenis successor Proclus Lycius, & post eum magnorum Platoniorum postremus ut uidetur Damascius, de iisdem tribus principiis scripserunt multa satis. Et quamuis aliquid inter se differrent, in eo tamen fuere concordēs,

ut tria omnino rerum omnium, ac mundi totius facerent principia, seu tres conditores. Quod & Christus, unus de tribus, cum apud homines esset, docuit. sancti Apostoli confirmarunt & Ecclesia stabiluit. Neque mirum est, Platonicos hosce postremos, in eam sententiam uenisse, quando iam Christi fides passim esset diuulgata. De quibus Augustinus scripsit. Platonici, paucis mutatis Christiani fieret. Sed illud maxime omnium, uidetur admirandum, quod ante Christi aduentum, ante Prophetas, ante Moysen, tam clare in Aegypto atque Chaldaea, dogma hoc de Trinitate palam fuerit. Nisi quis dicat, quia Zoroaster Abramo fuerit & conterraneus, & coetaneus, ab Abramo id habuisse. Cui Deus, dum cum eo loqueretur id totum reuelauerit. Idemque Abramus, quando in Aegyptum uenit, id ipsum docuerit. Vel totum hoc, a patre Noe fuisse profectum, per Cham filium. Qui & Aegyptum habitauit, & filium Osirim ibi regem fecit. Et eiusdem Chumi filius Chus pater fuit Nemrodi qui regnauit in Babylone, quæ ciuitas Chaldaeorum caput fuit. Sed dogma hoc sacrosanctum, utcumque originem duxerit, haud multis post diluuium annis innotuit, & scriptis est commendatum, a duobus illis, quos diximus sapientiarum patribus. tum ob ueritatem, tum ob rei magnitudinem, est maxima & admiratione, & ueneratione prosequendum. Quod tamen si, ij qui Aristoteli, plus quam & Euangelio, & his sapientibus credunt, non receperint aut comprobarint, nos libentes in lucem protulimus, ut piis saltem, sed philosophis sint, unde contra impios, qui philosophos se profitentur, & Deum non norunt aut nosce nolunt, autoritates & arma. Sed quis non multo maxime admiretur, Aristotelem ipsum in eandem cum illis, de spiritu uenisse opinionem? quando suorum sectatorum id, vel subolfecerit nemo. Adducamus ergo eius locum, ut qui eum tantum faciunt, sciant, se se in eius libris ueris, sandis aut oscitare, aut dormire. Habet is libello de mundo hæc uerba.

Ἦν δὲ πᾶσαν καὶ θάλασσαν, αἰθέρα τε καὶ ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν διακοσμήσασα μία ἢ διαπάντων διήκουσα δυνάμις, ἐκ ἧς ἐμπύκτων καὶ ἑτεροίων, ἀέρος τε καὶ γῆς, καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα.

„ Terramque uniuersam & mare, ætheraque & solem, & lunam, & totum cælum, exornauit una, per omnia penetrans potentia, ex impermiscibilibus, & alienis aere, & terra, & igne, & aqua, uniuersum mundum, condidit.

Quam potentiam omnia penetrantem ait mox, & solem mouere, & lunam, & totum cælum

lum circumducere. Et paulo post spiritum nominat in his verbis.

Λέγεται ὅτι ἐξέρχεται πνεῦμα, καὶ ἐν οὐνοῖς τε καὶ ἐν γῆνι καὶ διὰ πάντων διήκουσα ἐμψυχὸς τε καὶ γόνιμος οὐσία.

Dicitur & aliter spiritus, ea quæ in plantis & animalibus, & per omnia penetrans anima, & fecunda essentia.

Hoc autem Hermetis fuerat in his.

Τοῦτου τοῦ πνεύματος, οὗ πολλὰκις προῦπον πάντα χρῆζει. Τὰ πάντα γὰρ βασάζων κατ' ἐξίαν ζωοποιῶν, καὶ πείθει, καὶ ὑπὸ τῆς θείας πηγῆς ἐξέρχεται, ἐπικουρὸς πνεύμασι καὶ ζωῆς ἀπάσιν ἀνθρώποις.

Hoc spiritu, de quo multoties ante dixi, omnia indigent; omnia enim ferens, pro dignitate uiuificat, & nutrit, & a diuino fonte pendet, adiutor spiritibus & animalibus cunctis semper existens.

Quæ omnia Io. Damascenus ante, & Gregorius Nazianzenus postea videntur confirmasse. Damascenus quidem libro 1. cap. 18. his verbis de Spiritu sancto loquens.

Πάντα τῇ οὐσίᾳ πληροῦν, πάντα σωζέων, πλη-

ροποιῶν κόσμον καὶ τὰ οὐσίαν, ἀχάρητον κόσμον καὶ τὰ δυνάμειν.

Omnia implens essentia, omnia continens, implens mundum per substantiam, quem mundus non capit secundum potentiam.

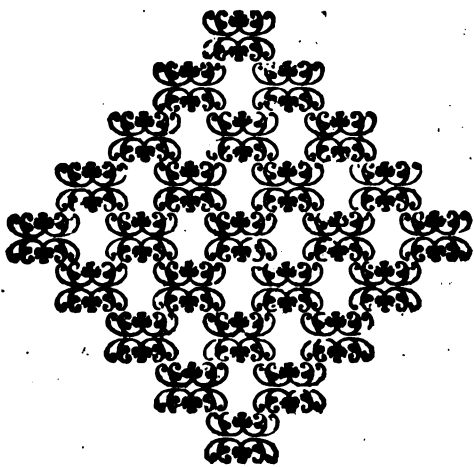
Nazianzenus vero. & hæc verba reperis, & addit alia, inter quæ, hæc.

Πνεῦμα τὸ ποιῆσαι, πνεῦμα τὸ γιγνώσκειν πάντα, ἐνεργεῖν ὅσα θεὸς, παντοδύναμον διὰ πάντων χωροῦν πνεύματων, νοερῶν, καθαρῶν, λεπτोटάτων.

Spiritus qui fecit, Spiritus qui cognoscit omnia. Operans quæcumque ut Deus. omnipotens per omnes penetrans spiritus, intellectualis, purus, tenuissimos.

Hæc vetustissimorum sapientum diuinissima de Trinitate dogmata Græcorum philosophis nullis præter Pythagoræ, & Platonicos nota, huc attulimus secundum veritatem philosophantes. ut posthac philosophiæ studiosi omnes sciant, posse humana ingenia, & aliter, & altius quàm in Peripato, ut nunc omnis turba facit, philosophari, & rerum veritatem indagare.

FINIS NONI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS LIBER DECIMO.

DE SECUNDO, AC TERTIO PRINCIPIO.

SI præter hæc, tot ac tam sancta vetustissimorum, ac sapientissimorum hominum testimonia; & ea quæ verbum ipsum nos docuit, & Ecclesia sacrosancta fide confirmauit, rationes etiam aliquæ philosophicæ, atque exactæ persuadere possint, & veritati fidei opitulari, cur non erunt amplexandæ? vt Hebræis, & Maumeritis, & Trinitarijs tum veteribus tum recentibus, & mens conuinci, & os occludi queat. Nam & philosophis sine forti addita ratione, de tam magna re, quicquid persuaderi potest. & impius Arabs Auen Rois in Mosis narratione, rationes requisivit. Et reliqui de Peripato, & hunc, & Principem secuti, fidem hanc de trinitate, irrisione tanta prosequuntur, vt iam nomen philosophi, impietatis infame euaserit. ita vt si quis id profiteatur, aut eo nominetur, vulgo hoc additamento. Hic in Deum non credit, videatur. & simul etiam abhorreatur. Hoc autem nobis euenit, ob nimium in Aristotelem amorem, cuius impia, & confusa, & balba de Deo doctrina, omnia & publica & priuata gymnasia, & omnia monachorum cœnobîa impleuit, & in eis non solum magnis studiis, & legitur, & auditur, sed etiam, proh nefas, celebratur, & in admiratione ingenti habita, magnis laudibus fere decantatur. Ea vt simul cum Epicureis, & Aristippæis, & Stoicis cunctis sileat iam, & & euerfa iaceat: eiusdem Trinitatis, & Numine, & lumine piè imprecato, rationes certissimas, in hunc modum, ex demonstratis, nouis methodis, & longe quàm sint vllæ Aristotelicæ, exactioribus, prosequamur.

Vnum ergo illud primum, a quo entia om

nia esse demonstrauimus, ante quàm ea produceret: vel entium nullum in se habuit, vel habuit aliquod. Atq; hoc vel vnum, vel aliquot, vel omnia, Si dicatur, nullum in se habuisse, interrogabimus. Nullum habens, quo modo omnia produxit? Est enim verissimum veritatis illud eloquium, etiam in natura, Nemo dat, quod non habet. Non potest ergo dici. Vnum primum, procreatorum a se, nihil in se præhabuisse. Præhabuit ergo. Sed vel vnum, vel aliqua, vel omnia. Sed cur vnum tantum? Sed cur aliqua? Sed cur non omnia? Priora illa duo, imbecillitatem uirium, imperfectionem hyperxeos præ se ferunt. Vtrumque dicere, nefas. Omnia ergo in se præhabuit. Et quia erat bonum, ea de se proferre, habuit necesse. Hæc necessitas uoluntatem fecit producendi. Et voluntas necessitatem. Voluntatem enim Dei, necessitas sequitur, inquit Hermes. Produxit ergo. Sed vel vnum, vel aliqua, vel omnia, ea quæ præhabuit? Bonitate quidem plenissima, non aliqua, sed omnia. Vnitatem vero produxit vnum. Vnum scilicet sibi simile; & natura proximum. Omne enim producus, sibi simile primo producit. Vnum ergo sibi simile, ac proximum primo produxit. Quod & vnum esset, & esset omnia. Vnum scilicet omnia. Vnum omnia quidem, sed vnum omnia productum. ideoque secundum. Productio autem ea vel intra, uel ad extra fuit? vtrumque. Productio enim actio est. actio uero duplex, vel intra hyperxin, & essentiam, vel extra hyperxin, extra essentiam. Si intra fuit, a productore nullo modo discessit. Idem cum eo remansit. Ad extra vero si fuit ecstasis fuit, & exitus a producente. Productione ergo hac primum. & in uno mansit, quod est productum. & unum remansit. Et ex vno prodijt; & non

& non vnum euasit. Vnum ergo, & non vnum fuit. Si nō vnum, multa. Si multa, vel aliquot, vel omnia. Si aliquot, impotens, & productior fuit, qui nō omnia producere potuerit. & productum, qui omnia suscipere non potuerit. At nulla ibi impotentia. quia nulla imperfectio. Non ergo aliqua, sed omnia. Vnum primum produxit, & vnum secundum suscepit. Et quia hoc ab illo exiit, & cum illo non est prorsus idem, alteritate ab eo distinguitur, uti filius a patre. Neque enim pater se ipsum produxit. neque producens, & productum, idem omnino esse potuit. Alteritas ergo inter eas intercesserit, per quam Pater alius sit, alius sit filius. Alteritas vero hæc, in quo nam consistit? In eo, quod ille genitor sit, hic vero genitus.

Sed quæ fuit ratio distinctionis huius? An quia ipse pater, non est, qui filius. Et filius non est, qui pater. Et inter patrem, & filium expressa est distinctio. An vero, & alia quappiam distinguuntur alteritate? Alia nulla. Et per hanc eandem genitoris, & patris, Geniti, & filij, idē quoque sunt, identitate quadam alia, ab alteritate. Substantiæ nimirum, & essentiæ identitate. Hæc omnia rationes dicant ætissimæ. Sed & oraculum filij, ea confirmat.

Ego, & pater, idem sumus.

Sed & alia identitate idem sunt, & alia alteritate, alteri. Idem quidem.

Quia uterque omnia in se habet. Quod & rationes proximæ demonstrant, & ipsum verbum, affirmavit id ipsum.

Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Et omnia quæcumque habet pater, mea sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea.

Alteritate quoque alia, sunt alteri. Quia in Patre vno, vniter sunt omnia, & indistincte vna. In filio vero, omnia sunt pluriter vna, & vna distincte. Sed hoc qua tandem ratione? Vel quia genitor in productione, tum genitū ipsum a se distinxit: tum eius omnia distinxit; tum eius omnia distinxit, a suis omnibus. Nō enim par esse videbatur, aut esse potuit, ut producta eadem omnino essent, cum producentibus. Omne enim productum, secundum est a productore. Actus ergo productionis, uideatur ea distinxisse. Actus inquam, non temporalis, non æternus, sed sempiternus. Actus nimirum productoris proprius, proprius bonitatis, proprius unitatis. Quæ ut sit, genitor non eger. Genitum tamen, ut gigneretur, eguit genitore. Quidquid enim habet, a patre habet, Hac ergo etiam alteritate genitus, a genitore est alter. Quod hic, illo non eguit, ille, eguit hoc. At quo modo, illum genuisse, hunc genitum esse est dicendum? Non equidem per motum. Omne enim quod mouetur, ad aliquid mouetur. Sed ante geniti genituram,

nihil erat, ad quod genitor moueretur. Genuit ergo sine motu. Forte motu geniti, qui e patre prodijt vi ea, ob quam Patris potentia est appellatus, & ob quam pater ipse dictus est πηγὴ πηγῶν, fons fontium. Fons enim aquam producere non uidetur, sed aqua a fonte scaturire. Vel potius ratione alia, qua scilicet radij nullo solis motu, neque ullo ipsorum, emicant a sole. Itaque bonum, bonitatem suam, de se, extra se effudit, uti lux, de se, extra se, effundit radios. Ea tamen effusione, luci nihil perit. Sed integra, sicuti ante remanet. Sic, & genitor, geniti productione. & geniti ex genitore processione non imminuitur. Vel rectius dicendum, Genitorem genitum genuisse, ipso sui vno, & quo vnum est. Quod est, omnia produxit. Perfectissimus ergo sicut ante remanet. At & genitus, perfectissimus a genitore perfectissimo, necessario emanat. Nisi enim talis emanaret, indigus re aliqua esset, quod nefas est etiam cogitare. Nihil enim a genitore differt, nisi quod non ipse est, sed ab ipso. sicuti & radij nihilo differunt a luce, nisi quod non ipsa lux, sed a luce, sunt. Neque est genitus a genitore substantiæ alterius, sed eiusdem, sicuti & radii eiusdem sunt substantiæ, cum luce a qua profluunt.

Cum autem genitor, summum bonum sit, necessario adest genito. neque ab eo distat, neque ab eo discedit, aut diuellitur. Sed uniti ambo perseverant, sicut cum luce radij. Et genitus cum genitore, semper est coniunctus. Et in eum, qua parte ab eo exijt, omni desiderio fertur. Omnique amore, ei se se totum cupit iungere. Amor ergo hic, tertius inter duos interuenit. Qui non est, ut humani sunt amores, affectus, & passio, sed est hyparxis ex illis procedens, ex eis, & inter eos sit tertia. Atque ita tres hypostases, & Trinitas beatissima, & tria, uti postea videbitur, principia. Hæc sane vna methodus. Alia vero, in qua, nec Aristoteles, qui Deum beatissimum prædicauit, insicias iuerit, beatitudine summa Deum frui. At quæ beatitudo eius esse queat, si solitarius permaneat? eum quo communicare queat, indigus. At in eo indigentia nulla. Ergo ad eam perfruendam, socium, quia nullum alium habeat, sibi faciet. Si faciet, de nouo gignet. Si gnet, non de nihilo, non de materia, non de alia re, quæ nulla adhuc est. Ergo de se ipso. Duo ergo cum iam sint, uel odio se se prosequuntur, uel amore, uel tepidi inter se erunt. Si odio dicamus, id & mali est, & ob malum. At in summo bono, nihil malum. Si tepidos dicemus, id partim ab odio, & ideo a malo veniet, quod ibi nullū est. Ergo amore se se prosequuntur. Amor enim, & a bono, & ob bonū est, & boni. Amor ergo, hic tertius, inter duos intercedit,

intercedet. Non quidem aut vanitas, aut passio, sed hyparxis, sed hypostasis tertia. Quid igitur ad hasce duas methodos Peripatus opponet? Terciam adiciamus Zoroastream, sed nostris rationibus, & explicatam, & firmatam. Ait ille.

Tὰς δὲ Μονὰς ἐστὶν, ἡ δὲ ὕποστασις,

Protensio Monas est, quæ duo generat.

Quid sibi hoc ænigmate, sapientum pater ille voluit? Monas, dum in se manet, neque extra se progreditur; duplex ethymon ei connexit. Tum quia *μὴν* manet, tum quia *μόνη* sola est. Vnde illud Hermeteris.

Τὸ δὲ ἐν, μόνον μόνον ἐστὶν,

Vnum ipsum, solutum intrans, stat.

Sed quando ei libuit, de manentia sua, de se solo exire, primissima de se protensione, primissima sui extensione, tria fit, necessitate summa. Ipsa prima, quæ protenditur. protensio ipsa, & terminus ad quem protensio pertingit. Exemplo appositissimo, & declaratur, & comprobatur. Punctus sit, ubilibet in pfacio. Fluat, quod Geometrae admittunt. Eo fluxu lineam format, seu rectam, seu curuam, terminatam. Ipse Vnum esto. Fluxus est secundum. Tertiū; punctus alius, in quæm, & fluxus prioris puncti, & linea finitur. Fluxus tamē, & linea in medium inter duo puncta cadens, utrosque coniungit. Pater ergo Monas protenditur: ea protensio filium profert; atque in spiritum descendit. Qui per patrem, & filium producit. Atque ita Monas e se protensa, duo necessario, & primissima protensione, generat. Duo autem cum vno tria, & vnum, & duo tria sunt. Et hæc tria vnum sunt. Sed & quarta addit methodus.

Cum pater, & filius, genitor, & genitus ita inter se cohereant, ut nunquam, vel diuellantur a se invicem, nec diuelli possint, necessario alter alteri assistit. Ex assistentia hac, tertiū quid necessario nascitur. veluti ex utriusque in se invicem afflatu mutuo, ac utriusque inspiratione, & in se se mutuo inspiratione. Ex qua re, iam olim ab Hermete, hoc ipsum *πνεῦμα*, spiritus est appellatus. Quod nomen postea, verbum quoque apud nos habitas, & sacrosancta Ecclesia libenter suscepit, & doctetur. Spiritum, nec patrem esse, nec filium. Sed inspirationem hanc, & inspirationem, & amorem illum quem pater habet in filium, & filius in patrem, a quibus Spiritus sanctus procedit, nec factus, nec genitus, nec creatus, sed ab eis tantum procedens. Ideoque Apostolorum chorus cecinit.

Qui a patre, filioque procedit.

Sed Peripatus hæc respuit. Ad summam ergo methodum quintam veniamus.

Si vnum, principium (vbi abunde est demonstratum) entium est, a principio erunt en-

tria omnia. Neque enim a se ipsis sunt, neque a principiis, vel primis, vel mediis, vel postremis. Quo enim modo cælum fiat e luto, aut e musca? Si a principio sunt, ergo sunt a primo. Nihil enim est, ante principium. Neque enim media, aut postrema, priora sunt principio primo. Si a primo sunt, ergo sunt ab vno. Namque ante vnum, multa, nec media sunt, neque postrema. Si ab vno sunt, ergo sunt a simplicibus. Neque enim composita vel media, vel postrema, simplices sunt priora. Si a simplicibus sunt, ergo sunt a sibi sufficiente. Nullum enim simplex additamento eget, ut simplex sit. Omne ergo simplex sibi sufficit. Si a sibi sufficiente sunt, ergo sunt a perfecto. Id enim, perfectum, & est, & dicitur, cui nihil deest. Ergo si a sibi sufficiente sunt, a perfecto sunt. Si a perfecto sunt, sunt a bono. Non enim bona media, bona postrema, esse possent a non bono. Si a bono, igitur, & a pulchro. Neque enim pulchra media, pulchra postrema, a non pulchro esse queunt. Si a pulchro, ergo etiam a vero. Verum enim est, quod sibi consonat. Pulchrum autem sibi omnino consonat. Si a vero: sunt, sunt etiam ab existente, & ab hyparxi. Existente namque nihil verius. Si ab existente sunt, a potente quoque sunt. Neque enim potentia media, potentia postrema, fuerit ab impotente. Si a potente sunt, ab operante quoque sunt. Omnis enim potentia, in actionem exit. Operantia, aut media, operantia postrema, a non operante nequaquam fuerint. Si ab operante sunt, a viuentis quoque sunt. Non enim viuentia media, viuentia postrema, a non viuentis, & a mortuo fuerint. Viuentis autem prima omnium est actio. Si a viuentis sunt, etiam a producente. Omne enim quod vivit, in se, & ex se producit. Et producentia media, & producentia postrema, a non producente, quomodo dicetur esse producta? Si a producente, vel in se, vel extra se producente. Neque enim nullibi producit. Si in se producente, vel se ipsum producente, vel a se, aliud producente. Neque enim nihil producit. Si se producente, ergo se principium, se primum, se vnum, se simplex, se sibi sufficiens, se perfectum, se bonum, se pulchrum, se verum, se existens, se potens, se operans, se viuentis, se producentis, se in se producentis, se se producentis. Si vero in se, a se aliud producente, aut se alterum, aut non se alterum producente. Si se alterum, eadem ergo omnia, quæ prius. Si non se alterum aut idem sibi, aut non idem sibi. Si idem sibi, eadem quæ prius. Si non idem sibi, aut par sibi, aut impar sibi. Si par sibi, eadem quæ prius. Si impar sibi, ergo non principium, non primum, non vnum, non simplex, non sibi sufficiens non perfectum, non bonum, non reliqua.

Ergo

Ergo non in se producente: non alterum, nec non alterum, nec idem sibi, nec non idem sibi, nec par sibi, nec impar sibi. Ergo nullo modo in se producente. Ergo extra se producente. Si extra se, aut se, aut alterum. Sed quo modo se, extra se? Ergo alterum extra se. Si alterum, ergo non principium, non primum, non vnum, non simplex, non reliqua. Si alterum, aut in se manens, aut in alterum transiens, Si in alterum transiens, ergo non principium, non primum, non vnum, non reliqua. Si in se manens, aut consubstantiale sibi, aut alienum. Si alienum, ergo non principium, non primum, non vnum, non reliqua. Si consubstantiale, aut parem sibi, aut imparem sibi. Si parem, ergo alterum principium, alterum primum, alterum vnum, altera reliqua. Si imparem, ergo non principium, non primum, non unum, non reliqua. Si non vnum, ergo aut duo, aut tria, aut aliquid de reliquis, aut omnia. Sed cur ab omnium principio, non alterum, par sibi producat? Si par sibi, cur non alterum principium, & omnia principiata? cum, & alia ab eo sint, & extra ipsam? Sed cur a primo, par sibi aliud primum, & omnia secunda, & reliqua? Cum, & alia, & extra sint? Sed cur ab uno, non & vnum par sibi, & omnia? cum & alia sint, & extra? Sed cur a simplici, non & aliud par sibi simplex, & composita omnia? cum & alia sint, & extra? Sed cur a sibi sufficiente, non & aliud sibi sufficiens, & sibi non sufficientia omnia? cum & alia, & extra sint? Sed cur a perfecto, non & aliud perfectum. & non perfecta omnia? cum alia, & extra? Sed cur a bono, non & bonum aliud, & non bona? cum & alia, & extra?

Sed cur a pulchro, non & pulchrum aliud, & non pulchra, cum & alia, & extra? Sed cur a vero, non & verum aliud, & non vera? cum & alia, & extra? Sed cur ab existente non & existens aliud, & non existentia? cum & alia, & extra? Sed cur a potente, non & potens, & non potentia? cum & alia, & extra? Sed cur ab operante, non & operans, & non operantia cum & alia, & extra? Sed cur, a uiuente, non & uiuens aliud, & non uiuentia? cum, & alia, & extra? Sed cur a producente, non & producens aliud? & non producentia? cum alia, & extra? Ergo alterum principium, alterum primum, alterum vnum, alterum simplex, alterum sibi sufficiens, alterum perfectum, alterum, bonum, alterum pulchrum, alterum verum, alterum existens, alterum potens, alterum operans, alterum uiuens, alterum producens. Sed secundum a primissimo. Hic primissimi patris, filius primogenitus, omnis creatura, & unigenitus. Ideo cum ambo ferè idem sint, & genitus sit intellectus. proprium autem opus, intellectus sit, tum in se, tum in supera reflecti, seu conuerti, necessario genitus, tum in se, tum in patrem, intelligentia, siue intelligentia sua reflectitur, & in eius summam conuertitur bonitatem. Hac geniti in genitorem conuersione, & mentali reflexione, alius ex primo generatur intellectus. Qui cum, & ipse genitori producat similis, ipseque sua ex illo procedentia ferat secum omnia quæ in aurore erant, ipse quoque necessario erit principium, nimirum tertium. Atque ita, tria constituta sunt rerum omnium principia.

FINIS DECIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

LIBER VNDECIMVS.

DE ENTIVM ORDINIBVS.

DIV iam de vno, & modo de vno trino principio, varias agitamus quaestiones. Quibus ad id peruenimus, vt & exactissimis rationibus, & sapientissimorum hominum testimoniis, & diuinis insuper oraculis, vere sciamus, entia antequam fierent, in Deo fuisse omnia, & ex ipso, & per ipsum omnia esse facta. Et quæ facta sunt, in ipso vitam fuisse. Reliqua modo prosequamur, ac dicamus. Hæc uero omnia, quæ in Deo fuisse, & ab eo, & ex eo fuisse producta asserimus, necesse est, uel unum ens fuisse quod diceretur omnia, uel uno plura; uel omnia denique. Sed cur unum tantum? cur tantum plura? Cur non etiam omnia. Priora namque illa duo, imbecillitatem potentiae, & imperfectionem hyparxeos præ se ferunt. Quorum, neutrum dicere est fas. Omnia ergo, uti iam probatum, in se præhabuit. Et omnia producere, habuit necesse. Bonitas enim uoluntatem fecit producendi, uoluntas necessitatē. Verè enim, ut iam dictum est, scripsit Hermes uoluntatem Dei sequitur necessitas. Omnia ergo ex ipso, & per ipsum facta sunt. Hæc uero omnia ex ipso, & extra ipsum producta, non iam cum ipso idem sunt. Atque ideo non sunt ipsum unum. Neque ipsa illa omnia, per quæ primissimum illud, unum omnia est appellatum. Effectus enim, a causa quidem semper uenit, non autem cum ea idem remanet. Hæc ergo producta, non sunt prima omnia, sed omnia secunda. Illic quidem uniter una cum uno. hic uero, & ab illis, & inter se distincta. Nam si uniter una non sunt, necesse est, ea esse di-

stincta. Et si distincta sunt, sunt multitudo. Sed quædam ne multitudo, & mutila? an tota, & integra multitudo? Si quædam tantum esset multitudo, pars esset multitudinis, & alia superessent multitudinis partes, quæ extra omnia essent. Atque ita omnia, non omnia essent. Et non omnia, essent omnia. Ergo dicendum. Ab uno, omnia esse producta, hoc est omnis multitudo, extra quam, & ultra quam, multitudo alia nulla sit, nec esse possit; ne unitas quidem ulla, præter primum unum. Multitudo autem hæc, quia non unum est, ab uno differt, & cum uno, non est idem. Nam si unum quod multitudine prius est, idem esset cum multitudine, prius, & posterius idem esset, & præterea unum, esset multitudo, & esset unum; & duo opposita essent idem, & causa idem esset cum causato. & causatum idem cum causa. At fas non est, hæc omnia confundi. Ergo fas nullo modo est, ut unum, idem sit cum multitudine, quæ illius proles est, & effectus. Effectum enim semper necesse est, causa remissioem gigni. Vel enim idem ambo sunt, uel non idem. Si idem dicamus, modo relata sequentur impossibilia. Non sunt ergo idem. At, causa, & prior est natura, & potentior, ut pote quæ suis uiribus id gignit, quod nec hyparxin, nec uires prius habebat. Hoc ergo firmum esto. Causatum omne, causa sua semper esse remissius. Ergo multitudo ab uno procreata, cum ipso uno, non est idem. Quid ergo, est ne ab eo penitus aliud? Si ita, erit ipsa ab uno omnino distincta, nec uni ullo modo unita, aut coniuncta. Et inter ipsam, & unum; uacuum relinquetur interuallum. Oportet autem omnem entium

entium progressionem esse continuatā. Id autē fit per hyparxeon coniunctionem : Quæ fit per inferioris participationem a superiore. & est vtriusque communicatio, per vtriusque facta Sympathiam. Oportet ergo causam, cum causato, & idem esse, & alterum: ita ut eorum identitas non omnino sit integra. & sincera, Neque omnimoda sit in eis alteritas. Sed neque sint inuicem temperatæ, ut quantum sint idem, tantumdem sint & alterum. Hoc autem modo similitudo & dissimilitudo simul, inter ea intercedet. Simile enim est, quod identitatis partem suscipit. Dissimile vero, quod partem suscipit alteritatis. Hoc est, particeps factum sit vtriusque. Si ita sit in omnibus causis, & causatis, omnis entium progressio, & a causis proditio, per similitudinem simul fiet & dissimilitudinem. Sed per illam prius, per hanc posterius. Prior enim hyparxis est, quàm passio. Causa autem omnis de sua hyparxi, & essentia, causato aliquid largitur. Dissimilitudo vero ei alunde venit, quia in alteritatem cadit, per quam fit dissimile. Omnis ergo a causis effectū progressus, per similitudinem prius adimpletur. Et omnis causa, effectum sibi similem prius producit, quàm dissimilem. Quia identitatis suæ aliquid ei causa tribuit, quàm effectus proximo suscipiens eam patitur, & similis euadit causæ. Dissimilitudo vero ei aon edat, quia in alteritatem a causa cadit. Multitudo igitur prima, non quæ in vno est indistincta, sed quæ ab vno est progressa, identitatem, & alteritatem ab vno tulit, & similis & dissimilis ab eo euasit. Quia vnum de sua hyparxi ei dedit, & similem sibi effecit. Hoc est, particeps vnus est facta. Et quia in alteritatem quoque ab eo cecidit, dissimilitudinem acquisit. Similitudo autem in hac productione, prior effectus est, & potior, quàm dissimilitudo. Quid autem vni similis esse potuit, aut debuit, quàm vnitas? Multitudo ergo hæc prima, quia omnis, & tota integra fuit, omnes euasit vnitates. Et est omnium vnitarum, omnis, & tota multitudo. Vnitas, quidem quia ab vno. Vnitates autem, quia omnis multitudo ab vn' omnia deriuas. Nisi enim ab vno, vnitas producta esset, productio hæc, per similitudinem non esset facta. Nisi item, ab vn' omnia, vnitates omnes prodissent, proditio hæc, per similitudinem non esset. Prima ergo ab vn' omnia productio, omnis fuit multitudo, quæ tota, vnitates, fuit. Et quoniam in vn' omnia, vnum primas tenebat, omnia, secundas: necessario in hac productione, vni ipsi, vnitas aliqua primaria debuit respondere. Vnitates vero reliquæ responderent ipsi vn' omnia. Vni-

tas ergo quædam primaria, ab vno est genita; Reliquæ vnitates hanc, ut secundariæ sequuntur, & suæ ab ea proximæ. Quia omnis multitudo, a sua est vnitate. Et quoniam vnum, omnia illa sua continuit, necesse est, ut vnitas hæc primaria vni ipsi similis, & ei correspondens, vnitates omnes in se contineat. Et ut vnum, omnia fuit; ita hæc vnitas vnitates omnes sit. Et ipsa sit Dei patris vnigenita, & primogenita filia. Quam sacrosancta Ecclesia, filium vocat vnigenitum. & est secunda in diuinis persona. eadem cum patre, alteritate tantum quadam ab eo distans, & secundum est rerum principium. Et eadem cum patre, bonitate, voluntate, & potentia præditum. Et est idea boni, quo nomine a Platone meritis vocari. Quam stulte stultus irrisit Aristoteles.

Quæ quidem boni Idea, ut amore essentia-li, in patrem vertitur, tertia de se, & de patre persona procedit, sibi & patri cōsubstantialis, alteritate tantum, ab ipsis distincta. Quæ tertium est rerum principium.

Eadem hæc boni Idea, quia bona est, sterilis esse nequit. Producit ergo & ipsa; At quidnam producit? An forte simul cum patre cui cōsubstantialis est, vnitates ipsas, per se vero sola entia, & rerum essentias omnes? Formas inquam veras, & simplicissimas Quarum vnitates, vel sumitates sunt, & veluti flores. Vel etiam sunt ipsæ vnitates, super entia omnia, & superessentialia. Sed si sint superessentialia ita, ut cum essentis nihil communiceant, tunc inter ipsas, & essentias vacuū relinqueretur intervallum. Identitatis ergo suæ, vnitates singulæ, essentis suis largiuntur, & progressio hæc quoque necessario fit per similitudinem prius, deinde per dissimilitudinem. effectū earum in alteritatem cadente. Similitudo autem hæc, per communicationem & participationem, inferioris sit a superiore, & vtriusque sympathiam, & quasi contemperationem. Ita ut vnitas, suæ hyparxeos aliquid effectui suo tribuat. Hoc autem aliquid, unum sit, per quod in effectū existens, effectus suæ causæ fiat similis, dissimilis tamen, per casum in alteritatem efficiatur. Quæ alteritas, id quod ens, & essentiam vocamus, efficiat. Et ab identitate causæ, habeat vnum, ab alteritate vero, habeat multitudinem. Seu potius, sit, & vnum, & multitudo. Ita ut vnum sit in ente; & ens sit in vno. scilicet vno essentiali. Et per ipsum sit, in sua propria vnitate. Et per eam, in vnitate primaria. Et per primariā vnitatem, in primo vno. Sunt enim singula entia, seu singulæ essentia per vnum a propria suā vnitate sibi inditum, ita ut siue eo, nullū ens, nulla esset, aut cōsisteret essentia, Et eo suæ vnitati similis efficiatur. & se ipsa;

L 2 quia

FRANCISCI PATRICII,

quia multa est, efficitur dissimilis. Quoniam vero, a perfectissimis venit, ipsa quoque suo gradu erit perfectissima, si similis suis causis esse debet. uti est probatum. Si perfectissima, ergo & uiuens erit. Omne enim quod est, uel uiuens est, uel uita carens. At hoc imperfectio nem sentit maximam, sicuti uita sapit perfectionem. Sed & quia in Deo est, Deus autem uiuens in factis oraculis appellatur. Et ipse de se ait, uiuo ego dicit Dominus. Quid ergo in Deo uiuente, mortuum quid esse, audemus dicere? Nequaquam. Nam, & hæc, quæ conspiciuntur, & quæ facta sunt, in ipso uita erant. Quod diuinus testatur spiritus. Ergo diuina illa essentia, uiuens est, & uita fruitur, optima, & sufficientissima. Quod Aristoteles etiã est attestatus. Sed & uita hæc, per similitudinẽ in essentia, & ab essentia est producta. Quia in simplici essentia, simplex etiam uita, & uita simpliciter. Et præterea uita aliud nihil est, quàm essentia ipsa parturiens actionem. sicuti postea uidebimus. Quatenus ergo uita, est essentia quædam, similitudo est inter eas. Quare nus uero, in motum est progressa alteritatem induit, & dissimilitudinem est adepta. Per motionem autem hanc suam, cognitionem in se produxit. Dum enim mouetur, motu hoc suo uel in se reuoluitur, uel sursum uide, prodiit. Vel enim sursum, uel in se, uel deorsum motum hunc tendere est necesse. Deorsum uero non retendit quia sub se nihil adhuc erat. Vel ergo in suam essentia, & superas sui causas, uel in se ipsam, motionem protendit. Hæc autem primaria est cognitio, ut postea declarabitur. Talem autem uel in se, uel in supera motionem, & cognitionem, sapientes ueteres communi consensu. Mentem, & intellectum appellauere. Motio autem hæc, sicuti diximus est duplex. Vel in se, uel in supera. prior quia suæ essentia viciniore, primum procreat intellectum. Dum uero se intelligit, & in superas suas causas reuoluitur, secundum procreat intellectum. Quem Zoroaster secundum appellauit. Hermes autem, spiritum. Quod nomen sacrosancta etiam Ecclesia est dignata.

Sub patre ergo Deo, & a patre, Paternum est profundum. In quo unitas primaria, & in ea omnes unitates, quas nomine alio ideas appellamus. Essentia, & ens primum, & essentia ueræ, & entia uera omnia. Vita primaria, & uitæ omnes. Intellectus primarius, & intellectus omnes. Et ipsa unitas prima Idea boni, hisce omnibus constat. Imò est hæc omnia, intra se hyparxi simul unita, proprietatibus uero distincta. Simpliciter enim hyparxeos existentia, & substantia, & essentia, omnibus per omnia est transitus, & permeatio. Proprietatibus uero distincta ita, ut

nulla ibi sit confusio, nulla imperfectio. Inquit enim Zoroaster.

Πάντα γὰρ ἔξετέλεσε πατήρ.
Καὶ νῦν παρέδωκε δούτῳ.

„ Cuncta enim perfecit pater,
„ Et Menti tradidit secundam.

Hanc secundam mentem duplici interpretamur significatu. Priore, quia Mens prima, sit a patre secunda. Atque ita omnia in se, a patre perfecta suscepit. Altero quod ita perfecta, mōti tradiderit secundam, quæ & a prima, & a patre procedit, & cum ambobus est consubstantialis. Ut proximus esset conditor eorum, quæ extra profundum debebant produci. Prima autem quæ ab intellectu hoc sunt producta, per sui similitudinem itidem sunt producta, intellectus scilicet creati. Nouem uti uidebimus gradibus distributi. Et ij quos intellectus participatos uocitamus. Similes quidem intellectui conditori sunt, quia & ipsi sunt intellectus. Dissimiles uero sunt quia conditi. At sunt etiam hi participati, & ipsi conditores. Animarum scilicet. Nam ratio omnis ab intellectu est, & eius imago est dianoea, & ratiociniũ. Si imago, etiam similis intellectui. dissimilitudo uero, quia non iisdem cum intellectu sunt, & in alteritatem ceciderunt. Sed hæc clarius suis locis. Simile quiddam sibi anima, quæ iam in corpus decidit, & ei est coniuncta, in corpus profundit. Quam nos, nomine fatismaro, sed significatu satis ignoto, naturam appellamus. A qua in corpus itidem productus qualitas, quæ naturæ ueluti instrumentum feruit, in corpore, & eius partibus, alterandis, & disponendis. Et dispositis formam inducit. Per quam corpus in aliam, aut aliam speciem conformetur. Sed & qualitas a natura fert similitudinem, & ei est dissimilis. Et formas eandem fert a qualitate. Et corpus a forma, ijs nimirum modis, qui proprijs horum graduum tractatibus explicabuntur.

His autem post unum primum, nouem gradibus, rerum tota constat uniuersitas. Qui quidem gradus ordine sunt dispositi a summo ad imum ita, ut nullum inter eos uacuum sit relictũ, nulla locum habeat intercapedo. Gradus autem uocamus scalarum similitudine, quia viciniore ad primum Principium, & distatio re loco sunt ordinati. Atque ideo primum etiam rerum ordinem nuncupamus. Ordo enim omnis, ut ab initio diximus, priore constat, & posteriore, tum numero, tum loco. Propterea recte a Pythagora dictum, res esse sicut numeros, quoniam ab unitate viciniore, & longinquiore specie sunt compositi. Atque hæc ni fallimur, occulta hactenus, causa fuit, cur numeri totius plenitudo decenario comprehenditur. Ab uno scilicet descensus est per medios

medios omnes usque ad corpus, omnium infimura. Et cur etiam, ab uno simplicissimo impartibili, in multitudinem semper maiorem, usque ad decadem laberetur, & labendo cresceret. Cresceret autem vno addito; quoniam vnum, omnibus sui imaginem, aliud atque aliud vnum impartitur, usque quo id quod recipit, ipsius sit capax, usque scilicet ad postremum. Ad quod cum est peruentum iterum a summo vno, replicet oportet, qui vterius velit numerando progredi. Atque hic descensus, resumpta methodus est compositiua per additionem facta, vnus. Ascensus uero methodus alia est principalis, quam resolutionem in sua primogenia vocant, per eiusdem vnus facta subtractionem. ipso vno a multitudine se subtrahente, & in se redeunte. Sed & mirabile aliud in hoc numero, animaduersum est antiquitus, quod videlicet Denarius, quaternario adimpletur simul sibi partibus connumeratis. Antea quas primo est rotine vniuersitatis pater, Vnus. Cui proxima ab eo veniens, est dualitas, secundam diuinitatis personam representans, Quae in patrem versa, tertiam personam per spiritum sibi a patre spiratum, & a se in patrem respiratum producit, ternario representatam, quae ex vno & ducit simul. iunctis procedit. Et quoniam hi tres vnum sunt in sua vnione, & vno profundo, quaternarium comprehendunt, vnum, essentiam, vitam, intellectum. Atque hoc forte voluit Pythagoras, quando tetractym nominabat, & per eam, sacrosancto ac summo omnium iurabatur iuramento. Et certe hoc voluit Apostolus, quando dixit.

Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. de filio intelligens, Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturae. Quoniam in ipso condita sunt vniuersa, in caelis & in terra, visibilia, & inuisibilia.

Prius quidem inuisibilia quae diximus, unitates, essentiae, vitae, Mentis, quae nominibus ipsis comprehenduntur, quae subnequit.

Sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates.

Et post has, quae his, participia sunt extra profundum, in caelis, & in terra, visibilia iam facta, sive essentiae, sive viribus, sive actionibus, animae, naturae, qualitates, formae, corpora. Haec enim omnia illorum participia sunt, a principio facta, & inde venere, & inde pendunt. Atque ideo verissime ab eodem dictum Apostolo.

Inuisibilia ipsius, a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur.

Conspiciuntur quidem illa clarissime, quando intellectus in anima iam a sordibus corporeis purgata, ad illa, quae corporeis oculis sunt in-

uisibilia, erigitur; Cetero quin, intellectibus materiae immerfis, Epicureis, Aristipicis, Peripateticis, Stoicis. & id genus alijs bruis gregibus, tametsi philosophis, stultis semper questionibus, quae lites tantum generant impliciti, sunt inuisibilia. Esse autem inter haec inuisibilia, & haec alia quae facta sunt visibilia, communionem, & haec ab illis continua cathena pendere, & ratio philosophica persuadet, natura non saltante, nec vacuum relinquentes, & authoritas Apostoli confirmat, dum quae fide ipse intellexit, scribit in haec verba.

„ Fide intelligimus, aptata esse secula verbo

„ Dei, ut ex inuisibilibus, visibilia fierent.

Verbo Dei, ac filio, vnitate illa omnia comprehendente, aptata sunt, & ordine disposita secula, & quaecunque in seculis, hoc est, tum in sempiternitatis aeterno, inuisibilia, tum in tempore visibilia. Vt scilicet ab illis fierent haec, & ab eis per participationem, & continuatam communionem, & Sympathiam, haec penderent, & inde fouerentur, & viuificarentur, & in sua quaeque specie generarent, & germinarent. Et omnia essent, quasi Iacobi scala, a caelis ad terram protensa, nouem gradibus disposita, per quos, Angeli, & nuntij Dei, descendendo, sapientiam, & gloriam Dei, ad nos deferrent, & ascendendo, piorum merita, & impiorum demerita ad conspectum Dei referrent.

Gradus hi nouem, sunt primus rerum atque entium ordo, in profundum, a summo ad imum ductus. Est alius ordo in latitudinem actus, in singulo quoque gradu. In primo nimirum productorum gradu, est vnitas primaria, & ab ea, & in ea unitates omnes, eam ordine consequentes, nouem & ipsae, ut haec ratio dicitur, in latitudinem gradibus distinctae. ita ut primariae unitati, proxima Essentiarum sit vnitas, sequatur vnitas Vitae, tertio sit loco, Mentium vnitas, quarto Animarum. quinto Naturarum vnitas, sexto vnitas Qualitatum, septimo Formarum, postrema sit omnium vnitas Corporum. Ita fit, ut quot sunt in vniuersitate post principium rerum gradus in profundum, totidem sint etiam gradus, earum latitudinis. Quem ordinem sicut primum illum, gradus nominauimus, sic seriem proprio nomine appellabimus. In qua serie unitatum in latitudinem, graduum singulorum latitudinem ratio persuadet esse locatam. Nihil enim in vniuerso, sine ordine certo putamus constare. Alioquin nec intelligibilis ille, neque sensibilibus hic mundus, perfectissimus esset, (quod omnes sapientes asserunt) si confusionem in essentiales eius partes admittent. Ita inquam sunt singuli in sua serie, rerum genera ordinata, ut in unitatum latitudine, omnes, nulla excepta sint unitates, a primaria, & regina unitate, & in ea

in ea productæ, & consistentes. In vnitæte essentia, sit & primaria essentia, & essentia reliquæ nouenario conclusæ. In vnitæte vitæ, sit & primaria vita, & vitæ reliquæ, nouenario itidem conclusæ. In vnitæte intellectus, & primarius intellectus, & intellectus, & intellectus reliqui nouenario comprehensi. In vnitæte animæ, & anima primaria, & animæ omnes nouero numero contentæ. In naturæ vnitæte, & natura primaria, & naturæ omnes, nouenario conclusæ. Idem de reliquibus tribus. In vnitæte qualitatis, qualitas primaria, & qualitates in nouenarium contentæ. Et in vnitæte formæ, forma primaria, & formæ aliæ septem. In corporis itidem vnitæte, & primarium corpus, & corpora reliqua septem, aliis corporum generibus comprehensa. Ita ut extra has latitudines, nihil eorum ordine, aut serie sit relictum. Tertius itidem in longitudinem est ordo, quem catenam libuit nuncupare. Qui quidē est eiusdem generis, seu speciei, per gradus omnes transitus. Hæc exemplo appositissimo declaremus. Est lucis vnitæ, & vnitatis lux. Est, & essentia lucis, & lux essentia. Et vita lucis, & lux vitæ, & Mens lucis, & lux mentis, & lucis anima, & anima lucis. Et natura lucis, & lux naturæ. Et qualitas lucis, & lux qualitatis. Et forma lucis, & formæ lux. Et lucis corpus, & lux corporis. Ita lux, per omnium graduum longitudinem ordine rectissimo, percurrit. Est alius numero quartus ordo, quem soliditatis ordinem placuit vocare. Ex tribus enim illis longitudine, latitudine, & profunditate, sicuti corporum nascitur soliditas, & stabilitas, & firmitudo: sic ratio longe melior suadet, in rerum omnium vniuersitate, esse firmitatem, & stabilitatem, & soliditatem longe

quàm sit in corporibus, validiorem. Hanc autem soliditatem ita explicamus. Omnia super sunt in inferis omnibus, pro horum capacitate. Et infera omnia sunt in superis, pro horum excellentia. Vt unitas quidem est, in omni essentia, in omni vita, in omni mente, in omni anima, in omni natura, in omni qualitate in omni forma, in omni corpore. Per vnitatem enim, & unum hæc omnia, & consistit, & consistunt. Sed & essentia, est in omni vita, in omni mente, in omni anima, in omni natura, in omni qualitate, in omni forma, & in omni corpore. Esse enim habent hæc omnia. Sed & vita, in omni est mente, in omni anima, in omni natura, in omni qualitate, in omni forma, in omni corpore. Sed & mens, in omni est anima, in omni natura, in omni qualitate, in omni forma, in omni corpore. Natura etiam in omni est qualitate, in omni forma, in omni corpore. Et qualitas in omni forma, & in omni corpore. Et vice versa, omne corpus est in forma, in qualitate, in natura, in anima, in mente, in vita, in essentia, in unitate, & per hanc in uno. Sic forma est, in qualitate, in natura, in anima, in mente, in vita, in essentia, in unitate, & per hanc in uno. Ita quædam qualitas est in natura, in anima, in mente, in vita, in essentia, in unitate, in uno. Natura itidem, in anima, in mente, in vita, in essentia, in unitate, in uno. Anima quoque est in mente, in vita, in essentia, in unitate, in uno. Mens etiam in vita est, in essentia, in unitate, in uno. Vita similiter est in essentia, in unitate, in uno. Et essentia, in unitate, & uno, & unitas denique in uno primissimo, in vni omnia.

FINIS VNDECIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS LIBER DVODECIMVS.

DE DIVINIS VNITATIBUS SIVE IDEIS.

SI Aristoteles, se se aduersus veteres philosophos omnes gessit tā valenter, quā aduersus Parmenideum vnum, & Platonicas Ideas, iam non solum tertia eius librorum pars, vt aiebat Epicurus aliena est, sed mera est garrulitas, & fatuitas. Nos certe puerilitatem hanc suam, aduersus Ideas, quas omnium antiquorum dogmatum maxime, & maxima iniuria exagitaui; tertio tomo nostrarum Peripateticarum Discussionum, satis, superque, & ostendimus, & e philosophia explosimus. Itaque criminationes illas omnes in presētia iacere iubemus. Rem ipsam totam discutiamus, vtrum re vera sint Ideæ: quas superioribus libris vnitates appellauimus. An verò, merum sint somnium, veri studio, philosophice, sedatè, perquiramus. Et vt quæcumque ad eas pertinere possint, vno, eodemque labore, expedire sit operæ præcium, integrum hunc librum eis dicemus.

Itaque de Ideis plura quærimus.

Nomen hoc, quod vniuersus Peripatus, tamquā monstrum horrendum ingens, horret, quid sibi velit.

An Ideæ sint re vera: vel sunt nihil.

Quid, & quales sint, & vbi.

Idearum quot sint genera.

Quarum rerum sint Ideæ.

Cur Ideæ dicantur exemplaria.

Quo modo Idearum fiat participatio.

Hæc singula examinando prosequamur. Et primo quo ad nomina, quæ apud Platonem tria sunt. apud vero Zoroastrem item tria. Idea, nomen est vtrique commune ἰδέα. Et παρὰ δὲ ἑστὶν sunt propria Platonis τύπος, & ἰδέα

sunt propria Zoroastri. ἰδέα, & ἰδός, formam seu figuram dicunt, a suis verbis ἵδω, video, ἰδω scio. Quod veluti figura, & cernantur, & sciantur. Paradeigma vero, & exemplar, & exemplum, & Typus idem sunt, ad quæ respectans opifex, imagines illis similes efficiat. Lynx, vero reconditum quoddam nomen est, quasi in delicijs, & illecebris habitum. Hæc breuiter de nominibus satis leuia. Rem ipsam ponderis grauisimi, sumamus in manus. Ideæ istæ vnitates, & exemplaria, sunt ne aliquid, vel sunt nihil? Secunda ergo est agitata quæstio, vtrum sint? Certe Aristoteles vel ipse falsus est, vel alios fallere studuit, cum inquit, Socratem, dum diffinitiones venatur, in vniuersalis speciei notionem venisse, atque ita speciem, & formam quandam in sua mente collegisse, & constituisse. Quam postea Plato altius euexit, & in abstractum sustulit, ideamque vocauit, eamque primus coluit, & in philosophiam induxit. Vtrumque falsum. Namque Socrates, iuuenis adhuc valde (quod est in Parmenide Platonis) cum Parmenide iam satis sene, & Zenone est Athenis congressus. Ante quem congressum non memoratur Socrates, cum quoquam alio de philosophicis rebus collocutus. In eo ergo primo colloquio, Socrates, ante quam villas venaretur de diffinitiones, Idearum contemplationem ipse cum diuinis illis viris primus intulit. Quod tamen dogma, ipsi iam familiare habebant. A Pithagora enim in omnes fluxerat Pythagoreos eius auditores, & in horum auditores Pythagoricos omnes. Quod sane videre est, tum libello Timæi Locri, De anima mundi, & natura, tum apud Iamblichum, in quibusdam illorum fragmentis. Ille, quidem ita habet.

Τὰ δὲ ξύμπαντα, ἰδέαν. ὕλην, αἰδητὸν, οἶον ἐκγονον, τουτέων.

„ Omnia vero Ideam, materiam, sensibile,
„ quasi progeniem horum.

Nō etgo Plato primus Idearum inductor fuit. Sed ante eum, Parmenides eiusq; Eleatica schola, Pythagorei, atq; Pythagoras. Qui fortasse ab Aglaophemo, ut Orphicum hoc dogma habuit. Multis enim in locis, Proclus, & Damascius, Orphei quædam carmina, ut de Ideis ab eo dicta, interpretantur. Sed quia sunt symbolice dicta, in eis non immoremur. Clara persequamur. Certe totum dogma a Chaldeis, & Zoroastre venit. Integrum enim de Ideis locum Proclus affert, tertio suo in Parmenidem commentario. Quem itidem integrum apponam, quo tota hæc res clarescat magis. Ait igitur.

Νοῦς πατὴρ ἐξείκοσι τέσσαρες ἀκμάδι βουλῆς,
Παμμόρφους ἰδέας. πηγῆς δὲ μιᾶς ἀποπλάσαι
Ἐξέθραν. πατὴρ γὰρ ἐν βουλή τε, τέλος τε
Ἀλλ' ἐμερίθυσαν, νοεῖν πυρὶ μοιρηθεῖσαι
Εἰς ἄλλας νοεῖας. Κόσμος γὰρ ἀναξ πολυμόρφῳ
Προῦθηκεν νοερόν τυπὸν ἀρτίον, οὐ χεῖ κόσμῳ
Γ' ἔχον ἐπιγνώμης μορφῇ. καὶ δ' ὁ κόσμος ἐφ' αὐτῇ
Παντείας ἰδέας κεχαρισμένος. ὧν μία πηγὴ.
Ἐξ ἧς ροιζοῦνται μεμερισμέναι ἄλλαι:
Ἀπλάσοι, ζήγνυ ἴδμεν κόσμου πᾶσι σώμασιν
Αἱ πᾶσι κόλπους σμερδαλέους, σπέννεσιν εἰσκέαι
Φορέονται πᾶπουσαι. πᾶσι δ' ἀμφὶ ἀλλήδ' ὅς ἄλλη
Ἐννοια νοεῖται πηγῆς πατρικῆς ἀπο
Πολύδραπτόμεναι πύρος ἀνθος, ἀκοιμήτου χρένου,
Ἀκμή ἀρχεγόνου ἰδέας, πρώτη πατὴρ ἐβλήσε
Τὰς δ' αὐτοθαλῆς πηγῇ.

„ Mens paterna produxit, intelligens summo consilio.

„ Omniformes ideas. Fonte vero ab vno
„ euolantes.

„ Exilierunt. A patre enim erat, consilium,
„ que finisque.

„ Sed sunt diuise, intellectuāli igni partitæ.

„ In alias intellectuāles. Mundo namque,
„ rex multiformi.

„ Præposuit intellectuālem typum incorruptum. Cuius ad ornatum.

„ Vestigium induxit formæ. Per quæ mundus apparuit.

„ Omnifariam ideis grātiosus. Quatum vnus fons.

„ Ex quo prodeunt diuise aliæ.

„ Sine latitudine fluentes mundi per corpora.

„ Quæ circa sinus ingentes, examinibus similes.

„ Feruntur mutæ, circaque, aliunde alia.

„ Conceptus intellectuāles, fonte a paterno.

„ Multum, decerpentes ignis florem, in

somnis temporis.

„ Summitas Principigeniæ Ideæ primæ a patre scaturijt.

„ Huius per se florens fons.

Quorum oraculorum idē Proclus sententiam satis explicat in hunc sensum, ne semper Græca inculcēm. Inquiens.

Per hæc declarantur. Dī, & vbi sit idearum hypostasis, & quis sit Deus, qui fontem ipsarum, vnum illum contineat, & quo modo ex hoc fonte, prodit multitudo, & quo modo mundus factus est, secundum ipsas. Et quod omnium sint motrices mundanorum Systematum. Et quod omnes sint intellectuāles per essentiam. Et quod per proprietates sunt omnifariam. Sed quispiam multa quoque alia, hæc diuina noemata interpretando, profunda inueniet. Sed in præsentia, id tantum satis est, quod etiam Dī, Platonis contemplationibus sint testes. Quandoquidem intellectuāles has causas, ideas vocarunt. & ipsas typum mundo dedisse dicant, & eas conceptus patris esse affirmant. Manent enim in intellectibus patris, & quod prodeunt ad mundi opificium. ροιζοῦσι enim est proditio ipsarum. Et quod sint omniformes. Ut pote quæ omnium partibilium continent causas. Et quod a fontantis ideis, aliæ prodierunt, quæ per partes sortitæ sunt mundi opificium, & dicuntur, examinibus (apum scilicet) similes, quia sint secundorum genitrices. His ergo tot testimonijs, Platonis, Pythagoræ, Orphei, Deorum inquit Proclus, si authoritatibus est pugnandum, facile vnus Aristotelis hac in re præsertim, putrescentis authoritatem vicerimus. Si vero his, Diui quoque Augustini, & Diui Thomæ, & aliorum grauisimorum Theologorum authoritatem sacrosanctam, addiderimus, fiet profecto, ut si quis e Periparo, musitare amplius contra ideas audeat, impietatis iam, multo merito erit reus habendus, Sed & alio loco Zoroaster de Ideis habet.

Νοοῦ ἴδμεν ἰσχυρὰ πατὴρ ὅθεν, νοεοῦσι καὶ αὐταὶ
Βουλᾶς ἀρθέγκτοις κινούμεναι, ὥστε νοῆσαι.

„ Intellectæ lynges a patre, intelligunt, & ipsæ.

„ Consilijs ineffabilibus motæ, ita ut intelligant.

Sed nos, qui authoritatibus parum admodum, rationibus plurimum philosophari solemus: rationes quoque philosophicas addamus, quibus hoc ipsum dogma, Ideas esse comprobemus. Vel iam id quidē aliud agentibus, est nobis longe, lateque demonstratum. Quando scilicet mundum, non a se esse, non a se fuisse, non esse αὐθιγὸς αὐτὸν per se subsistentem demonstrabamus. Et cum ab alia causa fuisset.

sa fuisse ostendebamus. Id breuiter ad rem presentem resumamus. Non est a se mundus. Non sunt a se, eius partes. Ergo sunt ab alio. Non quidem a Natura particulari. Nō ab vniuersali. Non ab uniuersali uita corporea. Non ab anima irrationali. Non ab anima rationali. Non ab intellectu ab ea participato. Ab intellectu ergo non participato, & per se intellectu. Hic autem, a uita est superiore. Hęc ab ente. Ens, ab vno essentiali. Vnum hoc ab unitate sua quęq; Vnitates hęc sunt Ideę, a primaria, ac Regina Vnitate procedentes, quam Zoroaster ἀρχέγονον Ἰδέαν Principigeniam, Plato boni Ideam appellarunt. Quę a patre est proxime. Inquit enim.

Πρώτη πατὴρ ἐβλῆσα. τὰς δ' αὐτοθαλὴς πύγῃ.
Primus, a patre scaturijt, huius per se florens, fons.

Prima igitur hac methodo fit, ut dum probamus mundum ab alio esse, in Ideas necessario incurramus. Sed & methodo hac alia, idem demonstramus, Ideas scilicet esse. Ab alio quidem factum esse mundum, dum probamus, ad intellectum vsque ascendimus. Hic ergo sistamus. atque dicamus. Intellectus hic, quando mundum fecit, uel se cognoscebat, uel se ignorabat. Non uidetur dicendum eum, se se ignorasse. Quis enim mundi partibus ordinem est largitus? Nam si se intellectus hic ignorauit, & mundum, & eius partes. etiam, ignorauit. Si hoc, iam omnia essent inordinata. At sunt ordinata. ordo autem omnis, a sapientia. Sapientia in mente ac supra mentē domicilium habet. Si ab intellectu cognoscente, & intelligente ordinata sunt, ab eo etiam sunt facta. Si dicatur, ea quidem facta esse ab intellectu, ipsa cognoscente. se uero ignorante, tum intellectus hic, peior erit inferioribus, & participatis intellectibus, & animabus, quę se ipsa cognoscunt. At causa, quo modo potest effectus esse deterior, cum sui natura sit pręstatiō? Ergo se ipsum cognoscens. Si ita. Ergo cognoscens, se quoque esse causam. Ergo cognoscens etiam ea, quorum est causa. Ergo comprehendit hęc quoque. Sed hęc uaria sunt: & non eiusdem inter se dignitatis, neque ordinis, nec virium, neque actionum. Quis ergo, & varietatē hanc, & ordinem, & locorum positiones disposuit, aut effecit? Hic idem intellectus conditor. Vel ignorans uel sciens? Ad idem reddit quęstio, & eandem vult solutionem. Non ignorans. Neque enim id diuinitatis est. Ergo sciens, & sui ipsius essentiam, & quod sit omnibus appetibilis, & ea omnia quę ipsum appetunt cognoscit. Atque hoc modo perfectissimo, hoc est determinatē omnia. Nam hęc determinatē, alia aliter cognoscere, nec scientię summę est, & imperfectionem

arguit magnam. Sciens ergo, quę se appetunt. Sciens ergo etiam eorum causas. Si quidem in se, eas intuetur. In se enim eas habet. Si quidem in se rerum, & vitas, & essentias, & vnitates habet omnes. Nam si omnes non haberet, iam imperfectus esset. Quod si habet, non frustra habet. Ergo necesse est. eas causas, omnium posteriorum esse causas. Et ipsum, omnium immobilem esse causam. Ut potē qui suo esse, omnibus ordinem statuatur. At suum esse, est in intelligendo se. Se ipsum ergo intelligendo omnium erit factor, & conditor. Si hoc, ergo ijs quę in se ipso habet, ea quę extra se profert, similia faciet. Omnis enim in essentia actio talis est. ut ea quę ex essentia prodit, ab ea pendeat. Atque hinc est, quod omnis causa, similem sibi producit effectum. Interiores ergo illę causę Ideę sunt rerum, quę similes ad extra ab essentia proferuntur. Itaque cum entia omnia, varietate inter se distincta, intellectus conditor, intra se habeat, & per eam actionem quę essentię est, proferat actionem secundam, quę est ex essentia, quę per hanc fiunt, & ab illis fiunt, & ab eis pendent. Varietas ergo in mundo rerum, a varietate est unitatum, quę intra intellectum conditorem sunt, & Ideę sunt, earum quę ad extra producuntur alię, de quibus paulo post dicitur. Vnitas autem mundi, ab illa vna primissima est vnitate, archegono Ideā.

Tertia id methodo confirmemus.

Homo fit ex homine. Idque secundum naturum fatentur omnes. A casu enim fiunt, inquit ipsius casus Inductor, quę raro fiunt. Quę uero, aut plurimum, aut semper, fiunt a natura. Si ergo, non a casu homo gignitur, quo modo gigni est dicendus? E semine, inquit. sicuti e semine suo reliqua omnia. Esto. Sed hoc semen ex homine est. & hio homo ex semine. Atque ita abibimus in infinitum. Quam rem, cum in omnibus, idearum hostis negarit, in hoc forte concedet libens, ne Ideę inducantur. At qui verē est philosophus, non ad passionē animi, opinionē mutat. Et si mutet, res tamen ipsę non mutantur, & ipse non verus est philosophus. Quo modo ergo sistetur illa in infinitum seminis, & hominis abitio? Si interrogationem meam declararo. Non quęrebam hic, & ille homo, quo modo gigneretur. Sed quo modo, homo? Respondeam mihi. Ex semine, non ex hoc semine. Homo enim, & semen semper sunt. Hic vero homo, & hoc semen, non sunt semper. Homo ergo ex semine. Esto. In semine hominis, hominis ratio inest seminaliter, ut iam est dictum, & actu seminali. Sed hic actus imperfectus est. Quia ratio illa actu quidem

M est

est ratio hominis, nondum tamen homo est. At ante omne imperfectum, perfectum aliquid existit, quod, illud ad perfectionem ducit. Quid nam est hoc perfectum? Non est matris uterus, qui infantem formet. Nō enim infans, similis fit utero. Sed natura, quæ incorporea est, & principium horum motuum proximum. Si ergo Natura rationes, quæ in semine sunt actu feminali, in actum hominis, deducit; profecto ipsa in se, actu perfectiore incorporeo habet hominis rationes. Quod si hominum natura, rationes hominum, actu in se habet: non ne, & natura Leonum, rationes Leonum in se habebit? Et sic animalium reliquorum natura, eorum habebit rationes. Et singularum eorum partium, capitis, oculorum, dentium. Alioquin, si dens decidat, unde dens alius regeneratur, quā ex dentis illius ratione? Caro uero, quo modo & ipsa fit, & os, & unguis, nisi cuiusque intus insit ratio? Variæ sunt ergo in natura rationes, quæ uaria in animali membra efformant. Eadem enim, & in vna ratio, secundum idem, non potest tantam efficere uarietatem. Ergo in animalibus, natura cuiusque rationes, actu habet. Cur ergo non idem dicendum, etiam in plantis esse? Sanè, & earum generatio, & partium ordo, & uita secundum ordinatas gigni causas, persuadet. Ergo, & naturæ earum, ordinatas in se habent, & totarum, & partium rationes. Eodem modo, & lapides, & metalla, & reliqua naturæ opera, secundum ordinatas eorum fiunt rationes, quæ in singulis earum naturis insunt. Quod si hoc in quibusque terræ germinibus est. cur non idem fuerit ex proportionem, in tota terræ natura? cum & animalia producat, & plantas sponte innumeras, tum nouas, tum renouatas, sine ulla hominis cura generet. Qui enim id fieri posset, nisi in se, & rationes, & uires horum genitrices haberet? Quod si a Luna, & a reliquo cælo, vniuersus regitur, hic generationis inferior orbis, non ne, & ibi erunt rationes, & vires, horum effectrices: Alioquin, uel nullæ ibi vires sunt: uel si sunt, non sunt frustra. Quod si in cælo, horum rationes sunt, cur non, & in mundo fuerint vniuerso, non horum, aut illorum rationes, sed omnium? Sicuti vniuersalis mundi natura, est omnium materialium mater. Si in mundi natura, rerum omnium sunt rationes, cur non eadem fuerint, sed modo præstantiore, in mundi anima? quæ naturæ illius est mater? Si & in anima sunt, cur non, & in eius patre intellectu participato? Si in participato, cur non, & in patre huius imparticipato? Si & in hoc, cur non, & in eius vita? Et in eius essentia,

& in essentiali vno? & in unitate cuiusque, & in unitate illa prima, mundi Idea? Atque ita ad easdem, hac quoque methodo recurritur necessario, Ideas primarias illas, & secundarias a primis progredientes, uti Zoroaster docuit, & tertiarias etiam, & quartarias, atque alias. Nam quæ unitates, in se sunt Ideæ, in mente sunt *έννοια νοητά*; conceptus intellectuales. In anima, rationes: In natura, semina, In materia formæ. Quæ iam vastos mundi sinus implent. Quibus rationibus Ideæ, non sunt sub concavo Lunæ, ut quidam Buratellus, dum Platonice agit, somnauit; Neque in patre; sed sunt ubi primo idearum nomen acquirunt unitates illæ, prima essentia, prima uita, primoque intellectu superiores, deinde sunt gradatim in essentiis, in vitis, in intellectibus, sibi propriis quibusque, Sunt deinde in animabus, in naturis, in qualitatibus, in formis materialibus, aliter pro singulis gradibus, atque aliter. Eo tamen inerrabili ordine dispositæ, ut superiores, proximarum succedentium sint causæ, hæ uero illarum, quantum pro gradus natura fieri possit, proximarum superiorum similes effectus. Atque hæc quidem tribus methodis, comprobata, additaque non obstinatis, nec iuratis, sed verè philosophis, satis ad primas quæstiones sunt.

De tertia uero, quid Ideæ sint, hæc pauca & demonstratis sufficient. Omnia sunt ab vno. Ac proxime ab uno, est unitas. Ab unitate primaria, unitates reliquæ. Nam & omne producens simile sibi prius producit. Et omnis multitudinis caput, & fons, est unitas. Quot ergo in primo illo vno entia erant, ut est iam ostensum, (erant autem omnia) totidem sunt entia in unitate illi consubstantiali. hoc est, totidem sunt ab uno, in unitatem primariam, unitates transfusæ ab uno. Unitas hæc, opifex, harum unitatum omnium, proxima uno est. Ut ergo unitates sunt ab illis, ita ipsæ, quod iam sæpius repeto, alia de se producant, rerum scilicet essentias, ueras, stabiles, æternas, in eodem illo consubstantiali. Ab essentia prima, & alijs in se motis, prodeunt vitæ, a vita prima. A prima uita, primus intellectus. Quid ergo sunt Ideæ? Unitates essentiarum uerarum capita, & causæ. Capita inquam, quia omnis essentia a sua est unitate, siue a suo vno. sine quo ut iam ostensum, nequaquam esse possent. Igitur, & causæ illarum sunt. Et quia hæ, sequentium quoque rerum, & extra profundum productarum, causæ itidem sunt, earundem harum, & Ideæ causæ sunt, & quidem primariæ, sed minus proximæ. Et quia intellectus primus, intelligendo se ipsum, intelligit suas ideas, intellectione sua, & intellectus alios, & animas, & naturas, &

per

per horum media formas corporeas producit. De primo ad vltimum, Ideæ sunt formarū corporearum primariæ causæ, quamuis procul positæ. vt potè, quæ non nisi vnitates sint. formæ vero hæ, sunt multitudo. Dicuntur autem exemplaria, quatenus conditor, dum in se respiciens, illas intuetur: & secundum eas rebus a se productis illarum similitudinem, pro cuiusque capto infundit. Arque ita ad illarum exemplum res dicuntur esse effectæ.

Genera vero idearum, quot nam statuerenda? Plato quidem in Timæo quatuor videtur statuere. Animalium cœlestium, aereorum, aquatiliū, terrestrium. Idque sanè recta ratio ne. Nam sicuti ab vno fit diuitas: sic a diuitate protensa, fit quaternitas. Secundū quā sunt, quæcunque sunt, in quatuor rerum generibus, nimirum intelligibilibus, intellectuālibus, supramundanis, & mundanis. Cum autem dico supramundana, intelligo ea quæ, sub intellectibus sunt, idest omnis generis animas. Cum veto mundana, tum naturas, tum etiam naturales qualitates, & formas, quæ a superis ideis huc descendunt per gradus quæq; suos, quos iam diximus. In mundo autem quæ fiūt, vel in cœlo, vel in aere, vel in aqua, vel in terra fiunt. Atq; ita sub quatuor nominibus omnes rerum generaturum species comprehendit. Sed aliter quoque quatuor sunt Idearum genera. Suprema generalissima, quæ per entia omnia meant. Quia sunt, essentia, idenditas, alteritas. Nihil enim est in rerum vniuersitate, quod his careat. Sunt vero aliæ Ideæ, specialissimæ, vt homo, equus. Hæ, vni tantum speciei causam præbent. Sunt inter has extremas, mediæ aliæ duplices; communiore, vt simile, dissimile, æquale inæquale, & aliæ generalissimis proximiores. Aliæ minus vniuersales, specialissimis vicinæ, vt Iustum, pulchrum. Ab his ergo Ideis, quæ mundum constituunt primò intelligibilem, pluit quicquid in hoc sensibili est, vel genus summum, uel subalternum, vel species postrema naturalis. Nā cum mundus hic animal sit, animalia omnia complectens, ab anima proxime, esse suum habet. Anima in mentem redigitur. In mente necesse est, exemplar tale extare, & totius, & partiu. Exemplar hoc, mundus est intelligibilis. Qui omnipotentia pollens, cum ei adit, id quod ab eo suscipit, impediēte nullo, necesse est, vt hoc exornet, ipse vero exornetur. Postquā vero exornatum est, speciem iam, & formam ab illo discretam habet, in materia nimirum, alibi Solem, Lunam alibi. hic hominem, illic equum. Species scilicet singulas, & quantitates, & numeros, & qualitates, & generationes, & perfectiones, & actiones, & passionēs, & motus, & status, naturales nempe, & naturæ,

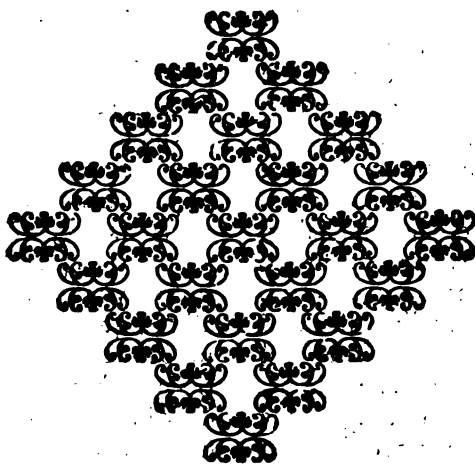
tum particulari, tum vniuersali consentaneæ. Quæcumque vero duabus his naturis consentanea non sunt, & ordinata, ea sunt extra hunc ordinem. Neque ibi eorum sunt Ideæ. Particulares nimirum, vel indiuiduæ substantiæ, nisi quatenus vniuersalis atque æternæ earum speciei sunt participes. Quæ uero speciem quampiam consequuntur, vt artes, & imitationes hominum, hominis ratione ibi Ideam habēt, per se non habent. sunt enim accidentaria. sicuti plurima alia. quæ vel ex materia, vel ex loci differentia confluunt. Accidentium vero species naturales, quia perpetuæ sunt ibi sunt Ideæ. Quæ vero ab homine plerumque fiunt, non nisi hominis ratione. Hoc est in Idea hominis suas habent Ideas. Hæc de penultima quæstione. De postrema vero quid dicendum? Quid est celebris illa Idearum participatio? Per quam illæ quidem dicuntur participatæ, alia vero ijs participare? Et per hanc participationem, hæc illis fieri similia? Hæc imagines esse, illa esse exemplaria. Quid inquam hoc est, & quomodo sit? Exemplis quædam, & collustratio, hæc participatio est. Per quam hæc ab illis collustrata, & fiunt, & cognoscuntur. Fiunt quidem ab illis essentijs. Cognobiles uerò ab illa entis claritudine fiunt, de qua mox est disputandum. Sed exemplis tota res manifestior euadet. Si hoc prius distinxerimus. Alia esse participantia, alia participata, alia, debique imparticipata. Participantia ea sunt, quæ participant, & partem ab alio habent. Participata vero, quæ participantur, & partem sui præbent ijs, quæ participāt. Imparticipata autem, quæ partem sui, neque dant, neque accipiunt. Si igitur quæramus, vnde sit natura; vnde sit cognitio? dicemus vtramque a suis causis venisse, & in suis etiam causis esse, proximis nimirum, & altioribus gradatim, vsque ad primam. easq; semper a suis gradatim effectibus participari. effectus vero suas causas participare, hoc est, a suis causis partē habere. Naturam itaq; a corporibus a se factis esse participatam: corpora uero eam participare, quia ab ea motum, & statum, imò potius vitam, habent. Natura enim nihil est aliud, quam vna totius mundi vita. ab anima pendens, vt a sua causa. Cuius facta est particeps actu viuendi, & mundi corpus mouendi, & in statu tenendi. Anima autē a mente, vt a sua causa id habet, quod naturæ tribuit. Mens autem hoc ipsum quod animæ largitur, ut transfundat in naturam, habet a vita; cuius Mens effectus est. Vita uero id ipsum ab essentia, vt a sua causa, id ipsum recipit. Essentia tandem, a naturæ Idea, atque prima eius unitate. Quæ veluti, & flos, & fons est ipsius naturæ.

M 2 Hæc

Hæc ergo unitas, proprias suas vires, per essentiam naturæ, primam, per uitam eius primam, per mentem itidem eius primam; perque animam eiusdem primam, in naturam transfundit, quæ in corpore est mundano, & in eo habitat. Vires inquam corpus totum, sustinendi, viuificandi, in se vniendi, vnum faciendi, viribusque suis in partes, & totum simul diffusis, sympathiam, & harmoniam efficiendi: & partes eius vires singulas, & particulares naturas diffundendi, quæ tamquam vniuersalis vniuersque naturæ ministræ, corpora particularia, moueant, alterent, generent, augeant, corrumpant, & in imperium Reginz suæ omnia referant, & in vnâ concordiam conferant, ita vt ex tot mûdi partibus, vna confletur, & sympathia, & harmonia, sicuti, & ipsa vna est, ab unitate sua prima per eos gradus quos diximus deriuata. Quæ unitas a primissimo vno fluxit. Idem de cognitione asserimus. Quæ & ipsa, ab unitate sua propria, per eosdem gradus fuit, vsque ad cognitiones infimas, vsque ad occultos rerum sensus, quibus ea quæ, singulis sibi, & profunt, & obsunt persentiunt, & percipiunt. Quæ cognitio, sicuti Aristoteles de esse, & vita dixit, alijs clarius, alijs obscurius esse, a primis illis, quæ extra cælum viuunt, & aliorum causæ sunt, esse datas; ita a suis causis gradatim usque ad primum eius fontem est varie contributa. Neque enim sensus anima-

lium cognitionis, est principium, neque phantasia, cum nihil in eis sit immateriale, & impartibile. Neque opinatrix, quæ non nisi effectus nouit, causas non nouit. Neque diantra seu ratio, diuisim enim per terminos causarum, & effectuum res cognoscit. Neque totum simul percipit, neque in instanti, neque simpliciter, neque eodem modo semper. Quæ conditiones, tametsi Mentis sint, attamen neque Mens primarius est cognitionis fons, quia multitudine intellectionum utitur, & varietate intelligibilium ornatur. Unitas ergo ipsius Mentis, per uitam, & essentiam suam, ab Idea cognitionis pendet, & cognitionis prima unitate. Quæ ab uno primo uenit. & fons omnis cognitionis est effecta, quæ per cognitionis essentiam primam, & eius primam uitam, in unitatem mentis defluens, & influens essentiam intellectualem, Menti est largita. A qua deinceps per inferiora variaz sunt cognitionum species effusæ. Quod uero de duabus hæc rerum speciebus, natura, & notitia, exemplo declarauimus, id de speciebus reliquis omnibus, quæ in uniuersitate sunt, intelligi uolumus. In quo graduum, & causarum, & effectuum descensu, dicimus, ea quæ effectus sunt, participare. Causas uero participari. Imparticipari denique esse, simpliciter, id quod ab omnibus est segregatum, & omnibus supereminet, unum, Deum.

FINIS DVODECIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

LIBER TERTIVSDECIMVS

DE ESSENTIA ET ENTE.

Essentiam vero, quid esse dicimus? Quid ipsum ens, esse dicemus? Quid vero aliud possit esse ens, quam id quod est? Est autē, omne id, quod esse habet. Esse autem ipsura, quid aliud fuerit, quam actus entis? Ens autem quam nam aliam secum inferret notionem quam eam, quæ esse omni que rei significet? Aut ens esse id, quod cuique esse præbet? Et sicuti hoc verbum, Est, nomen, & verborum aliorum vinculum quasi est, ita ens vinculum erit formarum omnium. & singularum quasi radix, & quæ forma quæque enascitur. Et in qua fundata est omnis, præter unum duntaxat, & unitates. Quæ ente quoque simpliciōres sunt radices. Forma autem omnis alia, potest vel agere, vel pati. Ideo si quis dixerit, ens esse id, quod agere, vel pati potest, ens ipsum verè circumscripserit. Quod si concedatur, (et verè concedi videtur posse) ens, secum, & potentiam, & actionem vehit. Nam cum dicitur, (quod potest) potentia infertur. Cum vero annoscitur, (agere vel pati) actio. Agere enim, & pati, duplex est, & esse habet, & essentiam, & essendi actum, vires quoque & actiones, secum circumfert. Vires, quidem ad motum paratas, & actiones, naturalem iam, & proprium opus adimplentes. Sumque vires, seu potentia, entis ipsius, quædam extensio, sicuti actio est extensio virium. At actionem, & vires, præcedentibus libris, non raro dedimus essentia. Essentia ergo & ens, idem ne erit? Vel cognatum quid, vel alterum, ab altero derivatum?

Ita sanè. Nam quod est, ens & est, & esse habet, & ab esse, essentia denominatur. Atque quodcumque horum dixeris, re dixeris eandem. Sed non videtur, hoc omnino verum esse, in ijs entibus, quæ corporea sunt, & sensibilia. Horum enim plurima sunt accidentia. Substantia ex Peripati sententia, non plura quam tria, Materia, forma, atque ex his compositum. Substantia vero, non videtur idem cum essentia esse, quamvis Archytæ ambo, senior, & iunior, & cum eis Aristoteles, *avriar* accidentibus contra distinxerint, *ουσιας*, autem nos essentiam appellamus. illorum vero sequaces Latini substantiam. Quæ per se subsistet, & accidentibus sit, & supposita, & quasi opposita. Hæc autem, de tribus illis, quæ substantiæ dicuntur, tertia est, compositum ipsum. Quæ quo ad nominis etymon, verius hypostasi responderet, quam *υψις*. *υψιστος*, enim rectissime vertetur, substantia, quia subsistat accidentibus. *Υψις* autem commune nomen est omnibus essentis, omnibus nimis, rum ijs, quæ sunt, & quæ entia nuncupantur. Quæ & substantias, & hypostasies, & accidentia omnia comprehendunt. Et quamvis Aristoteles, *υψις* sua lingua vocet eas, quas ipse putat cælos monere; tamen ex nullis accidentibus subsistent, attamen in magno dubio versantur aliqui, an alia *υψις*, aliæ substantiæ in rerum vniuersitate reperiantur, quam hæc corporales, quantum accidentia eas obuestiantia, sensibus percipiuntur. At sciunt rectius philosophantes omnes, & nos supra ostendimus, corporalia hæc omnia accidentia, sui natura esse corruptibilia. Et corpora etiam ipsa, quæ accidentibus sunt substantia,

interi

interi tui esse obnoxia. Quis autem e philosophis, aut credat, aut concedat, vno contrario in natura dato, alterum non dari? Si entia, si essentia, si substantia corruptibiles, in rerum vniuersitate reperiuntur, cur non, & non corruptibiles reperiuntur? Id certe ratio verissima persuadet: & philosophantium recte, nemo negat; sicuti, & hoc aliud. Aeterna, caducis esse prestantiora, & nobiliora: Ita vt hæc ab illis toto distent genere, & nihil inter se, fere habeant commune, præter quàm quòd, & sunt, & vna sunt, & multa. Et caduca ab æternis, veluti a sua radice pendeant. Igitur sunt essentia quædam in rerum vniuersitate, incorruptibiles, & æternæ, & quidem principe loco, & dignitate. Sunt & alie corruptibiles, & caducæ, quæ ab illis veluti deciderunt. Et quasi ab ente vero abscissæ, & recisæ in nihilum fere abierunt, aut ad ipsum accesserunt propè, & mediò quodam loco, inter ens verum, & non ens, seu nihilum constiterunt. Namque dum existunt, & hyparchin habent, enti sunt similes. Postquàm vero corruptionem subierunt, vel in nihilum abierunt penitus, vel ita se se intra sinum eius abdiderunt, vt credantur in nihilum esse redactæ. Itaque postquàm esse desierunt, non entia sunt facta. Dum uero entia apparebant, entia non entia verè erant. Omne enim id, quod non verè est ens, verè non est. Dumque est, ens esse videtur. Et quia verè non est, ens dici verè non potest. Est ergo ens nõ ens. Medium itaque inter verè entia, & verè non entia, hoc est nihila. Illa vero verè entia, & sunt, & dici debent, de quibus numquam falsum fuerit dicere, ea entia esse. & de quibus semper verum fuerit dicere, entia esse. Quod caducis minime contingit. De quibus antequàm oriantur falsum erit dicere, esse entia. Et postquàm interierint, falsum erit dicere esse entia. Igitur caducæ res, nec veræ essentia, nec veræ substantia, nec vera entia sunt. Sed a veris deciduæ, & inter veras, & nihilum interpositæ.

Neque videntur in caducis his, triplices esse substantia, quas Peripatus intulit, vel esse equiuoce; & alia atque alia ratione esse. Nam ea quæ compositum dicitur, corpus est. Forma vero corpus non est. Materia quoque vel non corpus est, vel inter corpus; & non corpus media, & si non corpus sit, non eiusdem est, cum forma rationis, nec diffinitionis. Nam illa subest huic, hæc illi superse-der. Quòd si media inter corpus, & non corpus materia sit, non eiusdem iterum erit cum forma rationis. Quia hæc non corpus est simpliciter. Quomodo ergo tria hæc, materia, forma, compositum, sub eodem vniuerso sub-

stantia genere verè ponentur? Et si poni nequeant, iam æquiuoce erunt substantia. Alia corpus, non corpus alia, tertia inter corpus, & non corpus media. Et substantia, contra leges positas, magis recipiet, & minus. Magis enim substantia est corpus, quia substat accidentibus. Minus substantia est media inter corpus, & non corpus, ipsa materia, quæ formæ tantum substat. Minima substantia erit forma, quia, & non corpus est, & substat nemini. Igitur, & substadi ratione, hæc tria nihil inter se habent commune. Si nihil commune habent, neque genus est eis commune. Non ergo sub eodem substantia genere locabuntur. Non sunt ergo hæc tria omnia, substantia. Sed materia tantum erit substantia, quæ reuera substantia, & quæ æterna est. Forma uero, quæ ei superuenit, & ab ea discedit, cur fuerit substantia, si accidentis diffinitione comprehenditur? Accidens enim dicitur id esse, quod accedit, & recedit, sine subiecti corruptione. Talis autem est forma. Accedit enim & recedit, a subiecta materia, sine materia corruptione vlla, quam æternam esse autumant. Quòd si forma accidens est, neque ipsa substantia esse potest, neque compositum poterit efficere, vt sit substantia. Quomodo enim substantia fiat, ex substantia, & accidente? Itaque de tribus positis substantijs, duæ accidentia sunt, tertia est reliqua, quæ verè, vel nihil, vel propè nihil est. Non ens. n. a preceptore ipso appellatur. Atque ita eius doctrina, substantia vniuersa, aut accidens est, aut nihil. Falsissima est ergo hæc de triplici substantia Aristotelis doctrina. Vnde ergo vestiganda, & verè substantia consideranda, & cognoscenda. Quæ nam autem hæc fuerint? Ea forte, quæ materia careant? Hæc sanè. At vbi nam hæc sunt? In loco vbi nulla sit materia nimirum. In mundo immateriali. In mundo, omni materia carente, & omni subsistentia, & substantia carente. Vbi, quidquid est in nullo alio est subiecto, in seipsis sunt, & existant omnia. Nam si in hoc mundo, quia materia substat formæ, & compositum substat accidentibus, causa est, vt nullæ earum veræ essentia, veraque entia fiat: necesse a contraria ratione, vbi veræ entia, & veras esse essentias; Vbi nulla sit substantia, nulla subsistentia, nulla sit forma, insidens materie, nulla accidentia composito inequantia. Tantum ergo abest, vt substantia Aristotelica verum, & primam sit ens, vt reuera, vbi vera entia sunt, ibi nulla sit substantia, quæ vel formis substat, vel accidentibus substat. Vera autem entia, quid nam sunt? Ea omnia, quæ in subiecto non sunt, vera entia sunt. Et ea, quæ id ipsum, quod sunt, sui sunt, & non alte-

alterius. Et quæ in se consistunt. Et quæ simpliciter sint essentia. Essentia autem vera sunt, ex omnes, quæ vera entia sunt. Ita ut verum ens, vera essentia sit, & vera essentia sit, ens verum. At ens, & essentia vera, unde nam sunt, & ubi? Ibi quidem ea diximus esse, ubi nulla est materia. At ubi nulla est materia? Ubi omnia sunt formæ simplices; nullo egentes subiecto, in se consistentes, in se stantes, & in se substantes, & in se constantes. In mundo nempe intelligibili: In eo mundo, in quo Aristoteles met ipse, quædam supra cælum constituit, in ævo, vitam optimam, & sufficientissimam niuentia. In primo ente in prima essentia. Ubi si quæ materia sit, non ut materia sit, sed ut forma, & ut huius materiæ nostratis formalis idea. Ens autem primum, & prima essentia unde nam est? A se ne, an ab alio. Non equidem a se: fuisset enim, antequam fuisset. Ergo ab alio. A quo nam? A prima scilicet unitate regina. Omnis enim produciens, & generans causa, ante dissimilia, similem sibi effectam, & producere nata est, & sibi coniungere. Namque si necesse est, entium productionem esse continuam, & nullum vacuum inter produciens, & productum, uti est demonstratum, intercedere: necesse quoque est, omne productum per similitudinē produci ad productorem, ijs modis, quos iam explicauimus. Ex quo sequitur necessario, omnem unitatem producere, numerum cognatum sibi. Quia omnis causa, formam, & proprietatem suam, suis effectis tribuit, & quæ in ipsa sunt producente unitate, occultè, & complicate, eadem in effectis sunt explicatè, & manifestè. Quæ res in numerorum unitate sit clarissima. Nam hæc omnes numerorum species in se prius seminaliter continens, ijs, qui ex se prodeunt numeris, alijs alias tribuit vires, & proprietates. Neque enim possibile est, id quod prodit omnem simul producentis identitatem se cum ferre: necesse tamen est, eorum quæ in causa insunt, fecundam referre facultatem. Quibus rationibus sit manifestum, ab unitate, vnum omnino nō posse provenire. Necesse ergo est, ab ea multitudine prodire, quæ vnus illius causæ ostendet proprietates. Ut scilicet prodiens multitudo ostendat se diuisim esse ea, quæ unitas est indistinctè. Cum igitur ipsum vnum, sit omnium principium, a quo omnis hyparxis prodijt, & existit, & subsistit, necesse est, ipsum produxisse multitudinem, ut ita dicam, vnialem, & numerum sibi cognatissimum, & sibi maxime unitū. Hæc sunt unitates omnes. Neque enim aliter videtur fieri potuisse quandoquidem, & natura: naturalem producit numerum, & anima ani-

matium. Et mens mentalem, & quantum potest sibi simillimū. Ergo multo magis vnum, vniiformē produxit multitudinē: vniiformis autē fuit quia unitates omnis fuit multitudinis numerus. Ita enim ipsi, vni factus est cognatissimus: & ideo ineffabilis, & superessentialis, & usque quaque illi simillimus. Ergo vnum ipsum, ante entia, quæ illi sunt dissimiliora, produciunt unitates sibi similiores, & præ cæteris, vnam sibi simillimam. Aqua, & a quibus, ens & essentia provenit, & inde pendet. Ens enim & essentia id est, quod indiget aliunde vniri: unitates autem, inter vnum, & ens positæ, entia cum vno vniunt, & ad ipsum ea conuertunt. bonum ergo supra essentiam, & supra ens. Unitas est vnum maxime referens, & bonitatis est idea, & aliæ omnes unitates sunt superessentiales. Unitas vero regina, ab vno primo genita, in se entia omnia tulit iā distincta, unita tamē, quæ in genitore erant vniter vna. Ita quæ ipsa, & vnum fuit, & multa. Vnum quatenus ab vno, vna fuit. Multa vero, quatenus ab omnibus entibus paternis, secum tulit omnes unitates omnesque rerum ideas. Quæ entium singulorum est veluti flos, & summitas, & centrum, circa quod entia singula consistunt. Sed hæc unitates, vtrum & ipse sunt ab entibus imparticipatæ, sicut ipsum vnum? Vel ab entibus participantur? Nam si sunt imparticipatæ, quid ab vno differunt? Si vero participantur: quid illo plus, aut minus habent, ut illud non participetur, hæc uero participetur. Si dixerimus eas singulas, & vnū esset, & multa entis proprietatem, in eas transferemus. Si vero eas singulas vnum tantum esse asseruerimus, quid ab vno primo differunt? Et cur illud, primum tenet locum; hæc vero secundum? Sed dicendum, vnum ab entibus segregatum, & longe supra entia positum, ab eis non participari, neque eis iungi. Unitates vero participari ab entibus, ita ut singula entia sint, per suam unitatem: & non solū sint, sed etiam sint vna. Et bonum suum habere in eo, quod sint vnum. Et quod per hanc unitatem primo vni, quadatenus iungantur, & ad ipsum cōuertantur. Igitur entia, a suis unitatibus, atque ideis, primo gradu sunt vera entia, veræque essentia, de quibus loquebamur. Ab unitate quidem prima, primum ens, & prima essentia. Ab unitatibus reliquis, quæ in prima sunt unitate, entia sunt reliqua. & essentia reliqua, hoc est omnes. Quot enim sunt unitates, tot etiam sunt entia. Et quot entia, tot unitates, & sicuti in vna prima unitate, omnes erant unitates: Ita in primo ente, omnia debent esse entia. Et in prima essentia, quæ idem cum primo ente est, omnes essentia. Ordine enim hæc iræ, rationi ac naturæ est, consonantius,

FRANC. PATRIC. PANARCHIAS, LIB. XIII.

tius, quàm cōfusione in diuina inducere. Itaq; sicuti primæ unitati vniuersali, & omnes alias continenti, primum ens vniuersalissimum respondet. ita in se reliqua entia, & reliquas essentias omnes continet. Nam sicuti ab vno, prima vnitas, per vires vnus genita est, & omnia secum retulit, quæ in genitore vno erant entia, sic per primæ unitatis vires, ens primū prodijt, & secum entia alia omnia singulis illius unitatibus respondentia, veluti illarū germina reportauit. Hæc enim est primorum omnium proprietates ut in se omnia, quæ ex se proditura sunt seminaliter contineant. Igitur primum ens, entia omnia continet. non prædicatione inquam, sed comprehensione. Nihil enim ibi, aut vanum, aut posterius, aut falsum est. Omnia plena, omnia prima, omnia vera sunt. Sed quid opus fuit, ab unitate prima, primum ens; ab unitatibus reliquis, reliqua entia prodire? Id sanè fuit necessarium. Nam & vnitas prima, idea boni est, & vt bona, producere habuit opus. Et quia ei ipsa vn' omnia erat, nō hæc aut illa, sed omnia producere habuit necesse, nisi vel impotentia, vel inuidia culpam voluit subire. Et quia omne produciens, vt ante est probatum, sibi simile prius producit: id primo produxit, quod sibi natura proximum, simileque futurum erat. Ens scilicet ipsum, & essentiam, quæ in se ipsis primo essent, & consistere nt, & deinde in reliqua omnia diffunderentur. Ita ut inde aliud prodiret nihil, quod non esset, quod ens non esset &, quod essentia non esset. Ens autem, non potuit, aut esse, aut aliunde prouenire, quam ab unitate proxima, & illa mediante, ab ipso vno. Nam quidquid est post primum, necesse est, (quod est probatum antea) vt & vnum sit, & multa. Vnum quidem, tum quia ab vno, tum quia nisi vnum esset, in nihilum abiret; tum quoque, quoniam vno tum est, tum bonum ei est, & bonorum maximum. Multa autem est, quia idem cum vno, esse nō potest. Si non idem, ergo alterum. At alterum ab vno est ipsa multitudo. Ens ergo omne, ab vno est, illo quidem primo unitate mediante, proxime vero, a sua est unitate, atque idea. Quæ illi vnum esse indit, & vnum esse facit: & facit etiam, esse multa, quia vnum tantum non est. Omne enim vnum, primum vnum, omniiferum, & omnificum imitans, necessario est secundum. Secundum autem non alterius rei, quam multitudinis, tum in se. tum extra se. Nam cum omne ens sit hyparxis in se, & per se, id ipsum quod est, sui

sit, vnum primo esse, est necessarium. Idque tota latitudine, modis quatuor. Nimirum, Vnū essentia. Vnum toto, Vnū forma, Vnum subiecto. Multa quoque est oppositis quatuor modis. Multa proprietatibus. Multa partibus. Multa viribus. Multa missione cum alijs. Atq; hæc singula quatuor, singulis illis vnus ordine correspondent. Atque inde est, vt ens, quodlibet, & vnū, & multa, non esse, nequeat. Nam cum sit, quoniam existit, & statum in se habet, & motionem. Neque enim stare potest, nisi prius sit, & existat. Quatenus ergo est vnum, & existit, & concretionem sui ipsius constat, stat, & manet. Quatenus vero est multa, necesse est, vt moueatur, & intro, & extra. Intrō quidem motione essentiali, & in essentia. Extra vero motu ex essentia. Motio uero illa interna sit, quia ob secunditatem, ad secretionem partus ex se præparatur, & properat. Est enim omne vnum, omne ens secundum. Imitans enim primum vnum, ob similitudinem quam (quantacumque ea sit) cum illo gerit, sterile esse non potest. Hanc igitur internam motionem, vim, & potentiam nominamus. Ex hac prodit actio, & operatio secunda, quam dicimus ex essentia, ad extra. Sed quoniam vires multæ sunt, & ex eis multæ procedunt actiones, totidem scilicet, quot ipsæ sunt vires, quæ ab eis producitur multitudo extranea, necessario interne respondet multitudini. Atq; ideo integra essentia ea est, quæ in ipso sui esse, & vires habet, & operationes potest edere. Vnde plene definitur potest. Essentia, siue ens hyparxis est, potens, & operans. Respectu quorum trium, Ens poterit tertium dici principium, cum secundum sit vnitas, & primum Vnum ipsum. Tertium inquam principium eorum, quæ post ipsum sunt. Varia enim essentialium sunt genera post ipsum, & ab ipso procedentia, varijs gradibus distincta. Ac prima, quidem est, essentia simpliciter, & simplicissima, quæ in mundo est intelligibili post ipsas entium unitates. Alia est essentia vitalis, proxime a simplicissima hac, deriuata, & ab ea pendens, & in ipsa existens, sicuti & ipsa in unitate prima existit. A vitali pronascitur, & pendet, essentia intellectualis, siue mentalis. Post quam est essentia animæ. Hanc sequitur essentia nature. A qua est qualitatibus essentia, Et ab hac essentia formæ, & sub hac corporum essentia. De quibus omnibus, ordine, & dictū est breuiter, & suis locis dicendum est latissime.

FINIS DECIMI TERTII LIBRI.

FRANCISCI PATRICII

PANARCHIAS.

LIBER DECIMVS QVARTVS.

DE VITA.

DVM Deus Verbum inter nos uersaretur, de se dixit. Ego sum uia, & veritas, & vita. Via quidem, eaque rectissima, reditus hominum ad patrē. Veritas, quia nulum in eo, aut erat, aut est mendacium, nulla falsitas, nulla ignoratio, nulla denique ab eo, uel sermone, uel facto ullo deceptio. Sed & in se ipso, ueritas est ipsissima, verissima rerum omnium scientia, certissima est patris sapientia. Rerum omnium simplicissima, & summa essentia, & entium omnium unio, & communio. Sed est, & uita. Nam cum summa sit ueritas; & dixeris, ego sum uita, plusquam necesse est, eum uitam quoque esse reuera. Sed ob id quoque, quoniam quæcumque in eo sunt, omnia sunt uita. Spiritus enim eius dixit. Quod factum est, in ipso uita erat. Neque enim aliter esse poterat, ut ratio quoque philosophica persuadet. Quo enim modo in uita, aliquid sit non uiuens? Necesse enim est ibi, uel omnia esse uitam, & uiuentia, uel aliqua uiuere, aliqua uita carere, uel carere omnia uita. Si omnia uita careant, quo modo ibi summa est perfectio? summa sufficientia? Quæ demonstrata sunt ibi esse. Nulli autem dubium, uitam morte, longe esse præstantiorem, perfectioremque. Si uero non omnia, sed aliqua ibi carent uita, rursus quomodo ibi summa est perfectio, ac summa sufficientia, ubi partem imperfectio habeat? ubi optimi sit priuatio? Non ergo in uita illa, aliqua uita carent, aliqua uiuunt: sed uiuunt omnia. At uiuere, est uiuentibus esse. Totum ergo illud uiuit, & uita est uera. & partes eius omnes, quæ uera entia omnia sunt, uiuunt, & sibi quæ-

que est uita. & uerissime dictum. Quod factum est, in ipso uita erat; & nunc etiam uita est. At qualis uita? An forte prius, notio propria huius nominis est noscenda? Vita, quid significat? Videntur sane ea uiuere, & uitam habere, quæ quouis modo se se mouent, & principium motus in se habent. At motus principium ostendimus esse animam. Igitur ex hac notione videntur ea uiuere, quæ sunt animata. Et veterum multi animam dixere, ipso sui esse, ac præsentia, corporibus uitam indere. Et inde in quatuor gradus, uitam distribuunt. In vegetalem, in sensitiuam, in motiuam, & in intellectualem. Et profecto, uita quædam uidetur ab anima in corpora deriuati, per quæ ipsa uiuant tamdiu, quandiu anima eis præsto est. & eius recessu, uel abolitu in brutis, & stirpibus, uitam quoque ab eis, uel recedere, uel aboleri. siue ea in nutritione consistat, siue in sensatione, siue in motu. Nam uita quædam his quoque nobilior, & superior eis uidetur inesse, per quam uiuere dicuntur, etiam si non sentiant, aut simile non generent, aut etiam non nutrantur. Sed neutris hisce uitis, quia sint sortis infimæ, uidetur esse locus in perfectissimo. Cuius uita, non uidetur ab anima, pendere: cum ipsum sit anima longe superius, & excellentius longe. Et anima ipsa uiuat. quia sicuti essentiam habet, ita uitam quoque ab eo necesse est habere. Sed & intellectus animæ datus, & alius hoc superior uiuere sunt dicendi. Vel enim uiuunt, uel sunt emortui. At mortuam rem, animæ uiuæ perfectionem dari asserere, omnium est absurdissimum. Ergo intellectus ab anima participatus, uiuens est. Si uero hic uiuens est, multo magis intellectus eo superior, &

N impartici-

impaticipatus, viuens erit. Qua enim uera ratione emortuus queat dici, qui animario intellectu, longe est præstantior, & per se intellectus, & in se. & participari illius author, & causa. Ita enim si dicatur, effectus, ipsa causa erit nobilior. Quam rem, rerum natura minime fert. At si impaticipatus intellectus viuens est, etiam primus intellectus viuens erit, & vita. & quæ in eo sunt omnia, vita sunt, & erant, & ipse vita est verissima, & summa, & optima. At vita, genere suo, dno videtur significare, essentiam scilicet uiuentis, qua est viuens, & eiusdē actionem. Vtramque Aristoteles quoq; agnouit. Priorem quando dixit. Viuere, uiuentibus est esse. Secundam quando scripsit, viuere est sentire, & intelligere. Harum duarum, quam dicemus primam vitam, in primo ente, primaque essentia? Vtramque. Nam uita, sicuti essentia proxima est proles: ita quoque prima est viuens essentia. Neque enim primā, ac summa essentia videtur posse esse emortua. Viuit ergo, & vita est; hoc est, se se mouet, & se in se mouet, & quasi feruescit. Vnde à Græcis *ζωὴ* quasi *ζέουσα* feruens essentia, & ebulliens, & *τὸ ζῆον τῆς οὐσίας* videtur dicta, essentia ebullitio. Quia sicuti quod feruet, in se mouetur, sic essentia quæ se se mouet videtur feruere. Itaq; vita, essentia feruens, seu essentia feruor videtur dici posse. Quia nimirum ociosa non sit, neque iners, sed excitata, & expergefata. Nā sicuti essentia simpliciter, rem constituit, & facit existere, & subsistere, sic vita, eam essentia excitat. & uel motus essentia est, uel in ea est causa motus. Omne enim quod mouetur, quia uitæ particeps est, mouetur. Neque aliud vera uita est, quam essentia in se ipsa motio. Igitur si essentia, & ens mouetur, per uitam mouetur sibi intrinsecam. Si intellectus si anima mouentur, per uitam eis mouentur innatam. Et si quæ corpora ab anima moueantur motus quorum, ipsam diximus esse principiū, per uitam quæ animæ inest, reuera mouentur. Et reuera, ubique, siue in intelligibilibus, siue in sensibilibus, siue in medijs, & motus internus vita quædam est, & vita, est motus quidā internus. Et medijsfidius, essentiali sua definitione comprehendi potest, si dicatur, vita est essentia parturiens actionem. Nam dum essentia, & ens quodlibet per vires sibi innatas,

ad actionem se præparat, & properat, ea præparatio, & properatio, & motio quædam est intrinseca, & quam supra motionem in essentia appellabamus. & eam uitam esse dicimus. Se se enim mouet, & a se mouetur. Est autem vita multiplex sicuti, & essentiam multiplicem esse ostendimus. Et ubique est, inter ens, a quo uenit, & intellectum seu notitiam quam producit, media. Nam sicuti hæc tria, Ens, Vita, Mens ubique sunt. primo tamen, & essentialiter in ente. In quo, & essentia, & vita, & mens, & entium summitas: ita vita, est medium entis centrum, entis scilicet intelligibilis, intelligibilis, & ipsa, in intelligibili ipso, & ente, & mundo. Participans quidem ipsa essentiam, ab intellectu uero participatur. Prodit enim ipsa ex ente, profert uero ex se mentem. Omne autem productum, producentis fert secum proprietatem. Hæc ergo de uita intelligibili, ac prima, in qua uitæ omnes reliquæ intelligibiles, sicuti in primo ente, essentiaq; essentia, & entia reliqua. & in prima unitate unitates reliquæ omnes. Post quas intelligibiles uitas, & simpliciter uitas, sunt uitæ aliæ multiplices, sicuti post essentias simpliciter, essentia aliæ multæ. Proxima quibus, est vita intellectuualis, qua intellectus, & mentes uiuunt. Hanc sequitur, vita animaria, per quam uiuunt animæ. Alia est vita naturalis, qua Naturæ habent uiuere, & uitam. Alia uita est qualitatum, alia formalis. Alia denique corporum. Et ubiq; uita, est essentia feruor, & actionum parturitio. Et omne quod ab ea constituitur viuens, essentia est feruens, & cognoscens. Neque enim inferiorum quicquam est, quod sicut essentia est particeps, non sit etiam particeps uitæ, & cognitionis; cognitio autem omnis est ab intellectu. Quod mox palam fiet. Nunc uero colligamus. In prima, ac regina unitate, non solum alias esse unitates omnes, & rerum ideas, uerū etiam ipsas uerissimas essentias omnes, omniaque uere ensia. Sed & uitam primam, & uitas omnes ueras: inter se distinctas omnes simul, & unitas, ita ut omnes sint in omnibus, & singulæ in se ipsis. Et cum omnibus esse, etiam primum intellectum, & intellectus omnes absolutos, diuinosque. Quod libro sequenti demonstrabitur.

FINIS DECIMIQUARTI LIBRI.

6
FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAE.

DE INTELLECTV ET
INTELLECTIBVS.

Libri Decem.

AD GABRIELEM PALAEOTTVM S. R. E.
Illustrissimum & Reuerendissimum Cardinalem.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

ILLVSTR.^{MO} ET REVER.^{MO}
S. R. E. CARDINALI
GABRIELI PALAEOTTO.

Notum me forte tibi, GABRIEL PALAEOTTE, Purpuratorum Senator optime ad te nunc munere cum hoc, venire, possem credere, nisi Alexander Burgius Modianæ Antistes tui cultor maximus, mihi amicus optimus, me suis litteris certiore fecisset, tibi me non solum notum, sed etiam in non infima esse existimatione. Qua bonitate, ac benignitate tua, ita me tibi toto animo deuinxisti, ut neminem forte habeas, qui tibi, tam sit deuinctus. Accedit ad hæc, & maximopere, deuotionem animi erga te mei adauget, quod Camillus frater tuus, Senatorum Bononiensium scientissimus, multa ac magna me prosequitur beneuolentia, sicuti ego eum, non minore prosequor veneratione. Amorem autem erga me suum, opere suo non vno, satis persensui. Quid igitur, quod me deceret, te non dedeceret, facerem? ut sensum aliquem, meæ erga ipsum gratitudinis, erga vero te, summæ venerationis summæque obseruantia vobis darem? Specimen testimoniumque aliquod eius rei tibi exhiberem? Non illud quidem exiguum, sed quàm maximum possem. Possum autem de fortunis nihil. nihil de corporis bonis in munus tibi afferre. Possum tamen de iis quæ in me sunt optima, maximeque, Mentis, quæ nostri in summo folio sedet, aliquid tibi donare. Operam scilicet intellectus nostri, viro tibi. Summo intellectu ornato, de intellectu, intellectibusque contemplationes offerre. & in conspectum tuum, in conspectum orbis totius, in conspectum ni fallor, posteritatis omnis etiam afferre. Tibi igitur Panarchiæ nostræ, posteriores libros octo, De intellectu nimirum & reliquos, afferro, offero, dedicoque. res sacras viro sacro. Quos si intellexero esse tibi & lectos, & intellectos (quod minime omnium dubito) spero fore, ut sentiam eos, tibi acceptos etiam fuisse. Et si acceptos, etiam laudatos. Cuius laudis amore (fatear desiderii mei

* 2 imo-

impotentiam) ingentem hunc nouæ philosophiæ condendæ laborem suscepi vniuersum. Quam laudem mihi exoptatam, a te, a præsentibus hominibus, a posteritate omni, exhibitam nolem, præbitam respuerem; nisi labores hosce meos, & pietati Christianæ, & studiosis veræ philosophiæ omnibus, profuturos crederem. Quid enim, nonne profuturos sperandum, si de philosophia falsitatem, de falsitate, erga Deum impietatem demere possint, non obstinatis? Si ita esse vir piissime cognoueris, tutelæ tuæ eos commendo. Eos tu sapientia, sanctitate, autoritateque tua protege. Et sub vmbra alarum tuarum me quoque contege.

Tibi addiciss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

LIBER QUINTVS DECIMVS.

DE INTELLECTV.

IN vnitate primaria, aliarum
vnitatum omnium fonte,
ac regina, quam diximus
apud Platonem, Ideam illā
boni fuisse, quā tam ve-
corditer, vecors carpsit uel
Aristoteles, uel eius filius

Nicomachus, reliquas omnes unitates, quæ
rerum sequentium sunt Ideæ, tabernaculum
habere est demonstratum. Et similiter in ea
ens primum habitare, & essentias omnes. &
vitam primam, & reliquas vitas omnes. Nec
non ibi esse, & intellectum primum, & intel-
lectus cunctos. Cum autem, & de unitatibus,
& de essentijs, & de vitis veris sit peractum,
videtur esse reliquum, ut de intellectu, seu
mente, etiam agamus, tum primo, tum secun-
do, tum etiam de intellectu in vniuersum.

Itaque dicimus a nobis ostensum esse, in
verbo, & unitate primaria, omnia esse, quæ
sunt in uno patre Deo.

Πάντα γὰρ ἔχει, ὅσα ὁ θεὸς ἡνικαρ ἔχει.

Omnia enim, habet, quæcumque genitor
habet. Inquit Damascenus. Et ipsum met.

Omnia mihi tradita sunt a patre meo.

In patre quidem, omnia erant vniter vna. In
verbo uero, quod nos unitatem primariam
iam diu uocamus, eadem omnia. Sed iam in-
ter se distincta. Non quidem subiecto ullo,
sunt enim vnum, & idem subiectum omnia,
quod est ipsa vnitas. Sed sunt distincta pro-
prietatibus. Sed hæc vnitas omnia, quo mo-
do facta est intellectus? Ipsa quidem, & vni-
tas est primaria, & unitates omnes; & essentia,
& ens primum, & entia omnia, & vita pri-
maria, & uitæ omnes. Quid igitur obstat,

quin sit etiam intellectus primus, & intellec-
tus omnes? Obstat sanè nihil. Sed quibus
modis, & essentia, & vita factus sit, ostensum est;
Ostendamus modo, quo modo factus sit in-
tellectus. Emanauit a patre, & genitus est fi-
lius, & verbum. Dno hæc, ut Theologi nostri
docent, emanationem intellectus secum fe-
runt. Recte admodum. Sed nondum modus
innotuit. De quo nos aliquid. Dum a patre
emanat verbum, eam sui emanationem sentit
ipsum. Est enim, & ipsum patris sapientia.
Nam si non per sentit, se a patre emanare, iam
profecto imperfectum, & emortuum est. Per-
sentit ergo, se a primo emanare, & in essentiā
venire, & vitam. Ea per sentiscentia (ut ita vo-
cem) in se vertitur, & in patrem, amore arden-
tissimo conuertitur. Ea versione, & conuersio-
ne, & se, & patrem agnoscit, & cognoscit.
Hæc agnitio, & cognitio, amentia non est, sed
mentis actio, & intellectio. Intellectio hæc,
intuitus quidam est, in patrem. Intuitus
hic, cuius nam alterius fuerit prius actio, quā
intellectus? Sanè non vitæ, non essentia, non
unitatis. Hæc enim est propria intellectus ope-
ratio, in se, & in causam suam conuersio. Et
per suam essentiam intueri alia. Eo ergo intui-
tu, dum emanat, & conuertitur, intellectus
est effectus, & quidem primus. Nemo enim
ante ipsum, ea est usus actione. Sed ea conuer-
sione, & præterea amore in Patrem, secundus
processit intellectus, quem Spiritum appella-
uimus. Nam eodem emanationis actu a Pa-
tre in Filium, a Patre procedit, & per Filium
eodem conuersionis, & amoris in Patrem
actu, procedit Spiritus, ab eodem patre pro-
cedens, & per filium in eundem patrem re-

diens. Et unum, & idem cum eis factus, alteritate quadam ineffabili, alter ab eis euasit. que ideo, ex ea cum patre, & filio identitate exijt. Ita enim cecinit Zoroaster.

Μη δ' ἀρόηθεν, ἀλλ' ἔλθον ἐν τοῖς πατρὶν' βυθῶ.

Neq; exijt, sed māsit in paterno profundo.

Imo ipse, eadem illa sui in filiū, & patrem conuersione, & amore, factus est intellectus, sed secundus. Cui, inquit.

Πάντα ἐξέτελεσε πατὴρ ὃς παρ' αὐτοῦ ἀδύτην.

Omnia perfecit pater, & intellectui tradidit secundo.

Quęcumque ergo habebat pater, in filiū sunt ab eo transfusa, iam distincta in unitates, in essentias, in uitas, in mentes. Eadem hęc a patre per filiū, sunt in spiritum fusa, iam etiam distinctiora, & ad exitum ex profundo propinquiora. Sed hęc suo loco. Nunc quę de intellectu supersunt conficiamus.

Duobus Mentis, & intellectus nominibus rem eandem significamus: Quam Gręci nominum ditissimi, non nisi vno *νοῦν* habuerūt nominare. Intellectus omnium consensu intelligit. Et nisi intellectus esset, non intelligeret, & nisi intelligeret, intellectus esset minime. Munus ergo eius proprium, & opus, est intelligere, & intellectio. Hęc nulli dubia, sicuti neque hęc, Intellectionem, cognitionem esse quandam. Cognitionem autem quid nam sit, quis nam philosophorum explicauit? Dicamus nos aliquid, tum de cognitione in genere, tum de præstantissima cognitionum, intellectione. Vnde alię deriuantur cognitiones omnes.

Cognitionem igitur quid nam est sui natura? Videtur sanę, non aliud quid esse, quam conuersio, & intentio cognoscentis in cognoscibile, studio ueritatis adipiscendę. Hęc quidō cognitio est, in uniuersum. Prima autem cognitio est in intellectu primo. Quia hic primus omnium, amore veri intenditur in cognoscibile. Per quam intensionem factus est intellectus, & actum intelligendi est consecutus. Nam cum essentia illa primaria, in se ita sit unita, ut nullo modo a se secerneretur, sit ut id quod ab ea prodit, discretum sit ab ea, & secundo ab ea gradu distans. Quod cum in se iam consistat, & se ipso circumscriptum, in se ipso in causam suam quasi ad remedium suę discretionis conuertitur, & ab ipsa ueritatis fulgore oppletur. Atque ita primus sit intellectus. Tum cognitionis suę oculum, in se primum intendens, ut contemplatione eius a quo prodijt, in illud redeat. Et illud, quantum in iam discreto fieri queat, in se reducat, admittit. Atque ita fit, ut cognitio, nihil sit aliud, quam Coitio quędam, cum suo cognoscibili. Vnde facile, e coitione, in cognitionem

nomen est conuersum. Gręci uero est forte *γνώσις* cognitio quasi *γίγναι*, noua generatio, & *νόσις*, *νόσις* intellectio, reditus sit quidam in ipsam essentiam. Sed hęc etyma, a re non distantia, sunt satis. Res uero ita se habent, ut *γνώσις* cognitio, & *νόσις* intellectio, hanc habeant notionem, ut utraque sit, reditus eius quod prodijt, ad id, unde uenit. Et quod a causa sua quasi abiit, egeat ad eam redire. In quo quidem eius reditu, non abolet distantiam eam, quā a causa sua, ente distat. Sed ipsum quod distat, quā distat, in id reducitur, a quo prodijt, & a quo distat. Itaque cognitio, dum cognoscens in cognoscibile, quā si suppetias petens vertitur, & in ea conuersio ne illustratur, dici potest collustratio quędā, & luminis a cognoscibili, in cognoscens immisio, & infusio, talis ut ei essentialis fiat. An uero potius, per hoc quidem sit cognitio: sed ipsa forte non hoc est? Quid igitur patitur cognoscens, quando nondum cognoscit? An forte cupit, ipsum cognoscibile, ut eo indigum? At quid nam est hoc cognoscibile? Res forte est. Sed forsitan non quę ens, cognoscibile est. Ens enim quę ens, tantum est. Cognoscibile uero, in ente, forte est aliud. Vel fortasse hoc illi inest, non tamen quo differant, adhuc est notū. Forsitan hac methodo noscetur. Ens est hypostasis siue substantia. Cognoscibile uero est eius claritudo. Nam & in materialibus formis, idem uidetur euenire. Aliud enim est substantia, aliud est sensibile. Hoc enim ab illa ueluti efflorescit: & ei, usque ad sensum præluceat. Sic & entis claritudo est. Hos quidam inde enascens, & splendor quē ei præluceat, usque in cognoscens. Eique sursum intendo occurrens inditur, & ipsum perficit, & cupiditatem eius, luminis proprię repletionis saturat. Intellectus ergo, non cognoscit ipsum ens, sed eius efflorescentem claritatem. Vel etiam ens cognoscit, sed per eius claritatem, & per id quod in ente est cognoscibile. Appetit quidem intellectus ens ipsum, & ad id redire nititur, ut cum illo coeat, & illud coeat secum: unde coitio fiat, & cognitio. Adipiscitur autem id, quā cognoscibile est. Forte & appetitio hęc dicenda est fieri, per cognoscibile ipsum. Hoc confessum esto. Cōsecutio, & adeptio entis, cognoscenti intellectui sit, quā est cognoscibile. Hęc aut claritudo, non nisi a mente percipit quid nam fuerit. Nam per ipsam cognosci diximus ens. Ens aut ipsum, non per se cognoscit. An uero, uerum fuerit, hęc claritudinem, efflorescatque emanationem quędā esse ab ipso ente. A quo ita effluit, sicuti a sole lumen hoc circumstantaneum effluit. Et sicuti quis, solem ipsum intuens per claritudinem suam non superficiali tantum intuetur, sed totam, quę in

in toto est sole perspicit. Sic intellectus non emissam tantum ab ente claritatem, sed ei quoque intimam, perque totum ipsum ens meatem. Neque enim in eo quicquam est quod non refulgeat, & non properet, ad sese manifestandum. Sicuti diaphanum quoduis, aptum sit visile, quia per totum ipsum natura visibilis diffunditur. Et nihilominus aliud est eius diaphanotis, per quam secundò corpus ipsum, uisitur. Sic & in ipso ente, naturalis, atque essentialis est ei claritudo. Et per hanc a mente prius cognitam, ipsum ens intelligitur. Igitur intellectus, qui ab ente per mediam vitam prodijt, factus est cognoscens illius a quo prodijt. Atque ad illud sua cognitrice vi, & actuali cognitione convertitur, adipisciturque quod appetijt per suam cognitionem, quæ est intellectio. Et cum eo vnitus, & ei inexistens ipsum fecit cognitum. In quo tria hæc, Ens, Vita, Intellectus, ita vnita sunt, vt nihil sint distincta. nisi notione, & ratione hac, ab illa diuersa. Dum vero vita, ab ente secernitur procreat intellectum, in quo iam sunt discreta hæc eadem. Et tria hæc alia, cognoscibile, cognitio, & cognoscens. Sed hoc principale est. deinde est cognoscibile. Atque hinc est, vt quæcumque ab eo per cathenam vsque ad infima deducuntur, & formæ sunt, & aliquam inexistentem habent cognitionem, quantacumque ea sit, pro formæ dignitate. Atque ita fit, vt apud nos, omnis forma viuens vel anima est, hoc est vita cognoscens. Vel animalis huiusmodi cadauer. quando scilicet passum sit priuationem & formæ viuensis. & animalis. Pendent enim ab Idæis. Quæ intellectum se ipsis implent. Qui in se ipso discretus totus, per totum se ipsum, cognitor est factus, & cognoscibilis, & cognitio. Nam per secretionem ab ente cognitor est factus. Quæ vero est ab ente secretus, ad ipsum optat regredi, cognobilis est redditus. Hoc autem nõ nisi per mediam cognitionem. Neque tamen ideo intellectus, est factus ens; Neque ens factus est intellectus. Sed intellectus est per propriam hyparxin. Ens vero est per essentię participationem.

Volens ergo intellectus, postquam ab ente secretus fuit, ad illud iterum reuerti ei que cõiungi, collegit suam ipsius cognitionem, in cumulum cognitionum omnium. Et cum ex omnibus, cognitionem vnã cõflasset, omnibus viribus ad primum cognobile contendit. Atque ex multa illa cognitionum nrione, veluti vnã essentia factus, ens se se applicuit. Et cum eo iunctus cognouit coniunctionem, non amplius vt cognoscens ad cognitum, sed vt essentia suæ, ad illius essentiam. Itaque reuerso ad illud essentialis potius est. Ad se vero

cognoscens magis. Quia vero appetijt redditum: & appetens omne, vt indigum, ignobilius est appetito, factum est, vt & cognobili, ignobilius sit cognoscens.

Concludamus, quoniam intellectus, enti iunctus, essentiam est adeptus, & essentialiter est factus intellectus, non potentia, sed actu, semper est intellectus. Et eius intellectio non est aduentitia. Intelligit enim a se. Si a se, etiam ex se. Si ex se, etiam per se. Si per se, etiam in se. Si in se, habet ergo in se, quidquid intelligit. Essentia namque sese coniunxit. Et essentia ipse quoque factus est, etiam si eam per participationem habeat. Intellectus ergo in genere, ea essentia est, quæ vires intelligendi habet ab essentia venientes. & in actionem intellectionis exeuntes. Quæ quidem intellectio, non aliud est, quàm intuitus, tum in se ipsum, tum in propriam causam. tum etiam, per semet ipsum in posteriora, a se prouenientia. Cum igitur intellectio sit intellectus. utrumque simul erit, & actus, & actu. Actus autem hic, essentia illius est, cuius est, & actio: nimirum ipsius intellectus. Atque ita intellectus, & intellectio eadem res reuera fuerint. Intellectio autem, motio quædam est. Atque ideo circa aliquid versatur. Circa id nimirum quod ipse intellectus intelligit. Intelligit autem per intuitum, tum causam ipsius, tum se ipsum, tum ea, quæ a se sunt. Idque cum omni intellectui natura sua competat, necessario primus quoque intellectus, & causam sui videlicet, patrem Vnum, & se ipsum, & quæ a se sunt intelligit omnia. Sunt ergo & Pater, quem nemo nouit nisi filius, & ipse sibi, & quæ a se sunt illi intelligibilia. Et dum circa ea versatur, sunt ei intelligibilia, & intellecta. Et ipse tum est actu intelligens. At semper est in actu. Semper ergo hæc omnia intelligit. Et ipse, & intellectus, & intelligens, & intellectio, & intelligibile est, & intellectum. At, & vita est, & viuit. Et essentia quoque est, & vnitas summa, & Vnum. Hæc ergo sunt ei intelligibilia. Sed quoniam, omnia tradita sunt ei, a patre suo; & genitus in se habet, quæcumque habet genitor. Et in genitore erant entia omnia, & non entia. Ergo entia omnia, & non entia in ipso sunt, & sunt ei intelligibilia. Omnia ergo intelligibilia, ei sunt intrinseca. Et extra ipsum nihil est eorum, quæ sui natura intelliguntur, cum ipse ea sit, & omnia. Ita enim fiet, vt verè, & verus sit intellectus, cum omnia quæ intelligit, sibi habeat præsentia. Et ea opus non habeat aliunde querere. Neque eorum obliuisci possit vnquam, aut opus habere eorum reminisci. Neque fallatur vnquam, aut falsum dicet. Neque aliunde scire quæret, aut fidem ab alio requireret.

ret se scire villo, quàm a se ipso. Neque per coniecturam sciet. Neque scientia eius dubia erit, neque ambigens. Neque ab alio audiet, aut addiscet. Neque per syllogismū scientiam aquiret, neque per demonstrationem, aut aliam vllam argumentationem. Hæ enim quoniam in se dubiæ sunt, aliunde alia quærunt, & asciscunt, vt certitudinem aliquam vel fidem maiorem nanciscantur. Quæ si intellectus quæreret, vel dubius esset, vel ignorās. At impossibile est, Mentem, vel amentem esse, vel dementem. Mentis enim defectum pateretur, & a sua essentia recederet. Sed Mens, nō humana quidem, dum mens est, quicquam patitur, quo a se ipsa abeat, & demens fiat. Neque sit dubia, vel amens. Si amens non sit, nec demens ipsa mens, ipse intellectus, nec diuinus, nec humanus, intellectus primus omnium, conditor intellectuum aliorum, in ignorantiam non cadit. Non ignorando, semper eum scire est necessarium. Si semper scit, semper actionem suam peragit, intellectionem scilicet. Semper ergo intelligit. Si semper intelligit, semper sua intelligibilia habet præsentia. Ergo ea in se habet. Nam si extra se alibi essent, quando, vel quo modo, eis occurreret? Vel se eis occurrisse sciret? Si eis non occurreret, ab intelligentia cessaret. Si ab hac cessaret, non intelligeret. Si non intelligeret, intellectus amplius non esset. & in ignorantiam caderet. Et si quando tamen eis occurrere extra se positis, idola rerum, & non res ipsas perciperet. Quæ enim extra intellectum sunt, idola rerum sunt. Et ideo cognitio eius, opinio esset, & non scientia. Et sæpe ideo falleretur, & falsum diceret, & se se, & alios deciperet; & vera mens non esset. Quibus rationibus, verò Zoroaster cecinit.

Οὐ γὰρ ἀνδρὸς ἐστὶ νοῦς, καὶ τὸ νοῦν ἐν οὐνοῦ χωρὶς ὑπάρχει.

Non enim mens est sine intelligibili. & intelligibile. Non sine mente existit.

Vnde sequitur, intellectum, dum intelligit impressiones nullas ab extraneis recipere, aut ri. Nam cum ipse intellectus primus, omnia sit entia, nisi ipsa intelligat non est amplius intellectus. Concludendum igitur verum in intellectu, omnia intelligibilia, non modo hæc, modo non illa, semper intelligere. Omnia inquam sibi insita, (nulla autem sunt ei non insita) ne scilicet eorum obliuiscantur, neque aliunde quærant, quæ intelligere & scire debeat. Neque vt veritas sit in ipso. Sed sit ipse veritas ipsa. Neque entia disperdantur, aut extra illum dispersa iaceant. Sed in eo sedem habeant, & vivant, & intelligant, tum ipse, tum entia, quæ in eo sunt, singula & omnia; Et totus simul, singulisque suis patribus,

unus sit intellectus, quot sunt entia in ipso consistentia. Hoc est, omnes vnitates, omnes essentia, omnes vitæ, omnes intellectus, omnesque ipsorum proprietates. Atque ita primus intellectus, entia omnia erit, & entia omnia erunt id, quod ipse est. Et quia entia sunt, ordinibus distincta, ordo entium omnium ipse erit. Et in se ordines habebit omnes. Quia vero, entia per vnum cuique essentialia, id sunt, quod sunt: ipse omnia illa vna, rerum omnium essentialia, in se habebit; imò ipse ipsa mererit. Et quia omnia hæc vna, a sua propria quæque vnitates pendent, in eo erunt omnium rerum vnitates. Imò ipse omnes erit. Has Chaldaica Theologia, principia, & fontes, & Ideas, ἀρχαὶ καὶ πηγὰς appellat: ipse in se habet rerum omnium principia, & fontes & Ideas. imò ipse, illa ipsa erit. Ideas illas inquam omniformes, quas παραμορφῶντες appellat, vti vidimus Zoroaster. Et quæ viderem aite

Πηγῆς μὲν ἰσὺς ἀποπλάσαι, ἐξέθροαν,

Πατὴρ θεὸς γὰρ ἦν, βουλὴ τε, τέλος τε.

„ Fonte ab vno volantes, exilierunt.

„ A patre enim erat, consiliumque, finisque.

Proxime ergo a patre prodierunt ideæ, quæ vnitates ac fontes, & principia rerum sunt, reconditæ omnes in primissima ac regina, aliarum omnium vnitates. In qua tamen, vt ait:

Ἐμπερίσθωσαν, νοερῶ πύρι μοιρηθεῖσαι

Eis alias νοεράς.

„ Partitæ sunt intellectuall igne diuise

„ In alias intellectuales.

Quasi primarum harum: pedisequas & ministras, entibus proximiores. Sunt etiam diuise inter se, secundum rerum, quarum exemplaria sunt, proprietates. Vel potius res ipsæ a suis quæque fontibus per eorum, proprietates quas inde tulerunt.

Ita enim subnectit.

Κόσμος γὰρ ἀναξ πολυμορφῶ

Προὔθηκεν νοερὸν τύπον ἀφθιτον. οὐ καὶ κόσμος.

Ιχθὺς ἐπειγόμενος μορφῆς, καὶ ὁ κόσμος ἐφάνθη Παντοδαπὸς ἰδέαις κεχαρίσμενος.

Mundo enim Rex multiformi.

Proposuit intellectualem typum incorruptum, cuius ornatu.

Vestigium induxit formæ, per quæ mundus apparuit.

Omnimodis ideis gratus. Et addit.

Ὡς μία πηγὴ, ἐξ ἧς ῥαϊζοῦνται μεμερισμένοι ἄλλαι.

„ Quarum vnus est fons, ex quo rotantur, partitæ alie.

Fons autem hic vnus in quo radicanter vnitates omnes, & ex quo rotantur omnes, inter se per proprietates suas distinctæ, est primaria illa vnitas. Quæ si omnia habet, quæ habet, quæ habet genitor, omnes vnitates, habet

(quod iterum repetimus) ea erit. omnes ideæ, omnes essentia, omnes vitæ, omnesque intellectus. In ipso enim vita erant, quæcumque; per ipsum facta sunt. Atque ita principium erit secundum. Quod itidem repetimus. De qua Hermes.

Ἐκ μᾶς δ' ἀρχῆς τὰ πάντα ἤρτηται. ἡ δ' ἀρχὴ, ἢ τὸ ἐνός ἢ μόνου. καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ κινεῖται ἵνα πάλιν ἀρχὴ γένηται. τὸ δ' ἐν, μένον ἔσθηκε, ἢ οὐ κινεῖται.

Ex vno principio, omnia pendent. Principium vero ipsum, ab vno, & solo. Et principium quidem mouetur, vt iterum principium fiat. Vnum autem manens stat, & non mouetur.

Ab vno principio inquit, manente, & stabili, pendent omnia, scilicet vt a principio primo. Secundum vero principium pendet a primo illo vno, quod quidem mouetur, quia viuit, & uita est. Et quia intellectus est, & intelligit. Viuere uero, & intelligere, vel motus sunt, vel sunt in motu. Hoc autem principium secundum, qui primus est intellectus, Zoroaster, potentiam, & robur, & mentem appellat patris. Hermes & mentem, & verbum, & filium Dei, (quod iam uidimus) nominat. Et principium quod mouetur, vt iterum principium fiat. Orpheus, sicuti Patrem uocauit Phæneta, quia ex eo ἐφάνηται ἀπαστα, apparuerunt omnia, ita hoc secundum nomina vir Vranū, quasi entibus, sicuti cælum stellis omnibus distinctum, & ornatum. Inter vero Pythagoreos Philolaus appellauit, Dyadem. Parmenides autem ipsum, τὸ ἐν ὅν, Vnum ens, nuncupauit. Plato vero, & hoc nomen ei tribuit, & secundum Regem dicit, & etiam ducentum. Auditor uero Platonis, verbum, & intellectum, & Dei filium. Platonici nobiles primū intellectum, mundum idealem, Mundum intelligibilem, mundumque archetypum, & exemplarem. Nos iam receptis hisce nominibus omnibus utamur. Mundum quidem dixerunt, quoniam sicuti hic mundus visibilis, omnifariam sensibilibus formis est ornatus, sic ille omnifariam ideis est graciosus. Quia omniformes ideas, formarum harum typos, & exemplaria continet. Vnum ens, appellauit eum Parmenides. (rideatur hic vesana Aristotelis in eum insectatio) quia quamuis omnia entia intelligibilia, ipsum vnum ens, esset. Et in eo omnia essent. Vnum tamen ens ipse erat, a regina sua unitate factum. Quis enim nescit in semine, in principio cuiusque rei, omnia esse ea, & quidem actū, quæ ab eo proueniunt.

Tum ergo hac feminali, & principali origine, tum quia ob simplicitatem in eo omnia entia erant, Vnum ens est appellatum, simplicitate eius vna, & unitate. Sed hæc ita sunt.

At entia quæ in eo sunt omnia, quo modo, & ad ipsum se se habent? Et quam inter sese habent distinctionem? Hanc sanè, vt in eo alia sint unitates, alia essentia, alia vitæ, alia intellectus, alia animæ, alia naturæ, alia qualitates, alia formæ, alia corpora; sed incorporea. Unitates quidem, vt ideæ, & fontes sequentium, extra profundem etiam productorum. immobiles, simplicissimæque. Sed quoniam sunt incorporea, ita se se inuicem penetrant, & permeant, vt mens sit, & uita, & essentia, & vita similiter, & sit, & intelligat. Ita vt vere dici queat, & singula in se esse, & in singulis aliis, & omnia in omnibus. Ita quoque eadem hæc omnia, in intellectu sunt secundo. Hic enim a primo, & a patre simul processit, & eis consubstantialis, & nihilo ab eis distinctus, præter quàm hoc uno, quod non sit illa. hoc est, nec genitus. nec genitor. Habet ergo & ipsa mens secunda, in se entia omnia; eodem modo quo sunt in mente prima, inque prima unitate, & uerbo ipso. Quatenus uero consubstantiales sunt, vnum sunt, & ex duobus unus conficitur mundus intelligibilis, integer. Nihil enim vere est, quod in eo non sit. Nihil uiuit, quod in eo non uiuat, atque ideo sicuti primum ens & viuens, ita primus est intellectus, ex entibus, ex uiuentibus, ex mentibus omnibus constans. Non enim ex non entibus est, non ex mortuis, non ex amentibus. Atque hic vniuersus est intellectus. Seu potius & vnus & duo sunt intellectus vniuersi, primus ille idem cum secundo, ab aliis non participatus. Secundus uero, & ipse vniuersus, & cum primo idem, sed participatus, quia proxime ab eo res extra profundum prodeunt, & ab eo producuntur, ipso participantes. Nam si omne producat, suæ hyparxeos aliquid producto elargitur, & ideo, vt est ostensum, similem sibi effectum producat prius quàm dissimilem, necessario, id quod a secundo intellectu, proxime fuerit productum, simile ei erit. Similitudo autem hæc, vel in essentia fuerit, vel in participatione, vel in utroque. Sane dicuntur a ueteribus, alia quoque innumeræ essentia, quæ essentia sua sint mentes. Et alia quæ ab animis dicuntur participatæ. De quibus utrisque paulo post agendum. Sed prius ingens quæstio est excutienda, & si possimus, proximo libro persoluenda.

FINIS DECIMI QUINTI LIBRI.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER SEXTVSDECIMVS

AN DEVS PATER SIT INTELLECTVS.

Vid potuit esse causæ, cur Zoroaster non est ausus, Deum patrem, intellectum appellare? An forte, ne qui primus omnium sui natura esset, ipse tertium faceret? Hæc prorsus causa fuit.

Nam si paternæ Monads, prima omnium est, eam sequatur *δύαμις*, potentia patris, & hanc *πατρικὸς νοῦς*, paternæ mens; procul dubio, si patrem, mentem appellasset, secundi aut tertij proprietatem, primo tribuisset. Idem, alia quoque. euenisset. ratione. Nam cum ipse res superas in tres ordines distinxisset mētis iussu.

Εἰς τρία γὰρ νοῦς. εἰπε πατὴρ τὸ μέν ἐξ ὧν πάντα οὗ τὸ θέλει κατένδυσε, καὶ ἤδη πάντα ἐντέμνητο.

In tria enim Mens dixit patris, secari omnia Cuius uelle assensit, & mox omnia sunt secta.

Hæc autem tria sint rerum superarum tres ordines, primus *ἡ νοητὴ*, intelligibilium, secundus *ἡ νοητὴ καὶ νοερῶν*. Intelligibilium simul, & intellectualium. Tertius *ἡ νοερῶν*, intellectualium, Pater qui tantum intelligibilis est, fuisset, vel secundi ordinis, intelligibilium & intellectualium. vel tertij intellectualium. Quam confusione ordium diuinitas, uti perfectissima, nequaquam vel patitur, vel pati potest. Hos tres ordines, Platonici Magni, ab Ammonio Sacco profecti, Plotinus. Porphyrius, Amelius, Theodorus Asinæus, Iamblichus, Syrianus, Proclus, Hermias, Damascius, Olympiodorus, sunt ad amicum secuti. Et Deum Patrem, supra intellectus omnes statuerunt. Quod ante eos, Diuus Dionysius Areopagita, multis locis fecerat. Et Ioannes Damascenus fecit. Hermes autem vir ingens, Patrem Deum, uti vidimus, sæpe in Poemandro mentem nominauit. Postea tamen libel-

lo de Mente communi. & alio de intellectu, ne, numquam id repetijt. Neque villo ex his, aut alijs locis, quid mens esset explicauit, neque vires, aut actiones eius exposuit. neque genera distinxit. Trium tantum Mentium satis habuit mentionem facere, & mundi, ab eis factum opificium enarrare. Moses vero, qui reustate proxime Hermetem sequitur, tuto Rhetateucho, non uidetur Mentis mentionem fecisse ullam. Profetæ alij, non aliam, quam humanam, ut apparet agnouerunt, ut in eo loco, Equus, & mulus, quibus non est intellectus.

Inter Græcos uero sapientes, vetustissimus fuit Orpheus, qui cognomēto, Theologus est appellatus, si quid de mēte in Sermonē Sacro dixit, in quo xxiiij. Rhapsodijs vniuersam, & intelligibilis & sensibilis mundi fabricam cecinit, id totum sub fabulis fuit. Et id ipsum totum perijt. Aglaophemus, Orphicorum factorum in Leberthis Thracijs, quæ partia Orphei fuerit, post dcl. annos Antistes, nihil videtur, vel scripsisse, vel Pythagoram, qui eius auditor fuit, de mente docuisse, quod memoria extet. Pythagore vero Sacer Sermo, integer perijt. sicuti & alius eiusdem liber ad Abaron scriptus. quos Proclus celebrat. Perijt quoque Arignotes eius filiæ Sacer Sermo alius, & alius item Cercopis eius auditoris. Perierunt denique omnes tot numero Pythagoreorum libri, præterquā libelli duo de Natura, alter Timæi Locri, alter Ocelli Lucani, & Archytæ senioris Categoriæ. Superfunt multa Politica, & Ethica fragmenta, ferè diuina. De quibus, quidquid Plato, quidquid Aristoteles de moribus, aut Repub. scripserunt, eruta sunt clarissime. De Mentē tamen, tot ac tanti uiri, quid senserint, aut scripserint extat nihil. Plato quoque haud multa de Mente est philosophatus. Sed

ea de

ea de Zoroastri fontibus deriuata, diuinè protulit. Aristoteles vero, totam de mente scientiam & confudit, & corrupit, intellectibus inductis varijs, & inter se discordibus.

Quorum præcipuus is est, quem ait de foris venire. De quo, si quis, eū, aut suos interroget, unde veniat, aut quo modo respōsum, aut nullum audiet, aut nulla fultum ratione. Deinde alios quosdam inuexit, agentes, passiuos, possibiles, materiales, in potentia, in habitu, in actu, theoricos, practicos. Neque tamen tot intellectibus, intellectum distinxit a ratione, a dianœa, ab opinatrice, a phantasia. Sed quod peius est, tam magnus philosophus, intellectu auius quibusdā, & brutis tribuit. Et is idem, Deum motorem illum primum suum, intellectum, & nominat, & facit. Tam magnis saltibus, in sua philosophia natura saltat. Cumque tot faceret intellectus, nullius tamen naturam, aut vires, aut actiones explicauit. Ex qua confusione partim, partim silentio, factum est, ut nemo, quantumuis magnus eius interpres, quicquam huius rei clare, uel intellexerit, uel duocuerit. An uero Theophrastus aliquid de intellectu scripserit, compertum non habemus. Quæcumque vero Platonici supra citati, de mente scripserunt, diuinitus sane videntur scripta fuisse. Scripserunt autem tam multa, ut dogma hoc totum, de intellectu, ipsorum uideatur esse proprium. Id autem ex primis Zoroastri fontibus, breuibus quidem illis, sed diuinis videntur hausisse. Sunt enim apud ipsum non solum tres ordines, quos vidimus, sed natura Mentis plenè quasi explicata. Cuius aliquid, quod in oraculis eius extat, recenseamus. Is ergo intellectum unum, etiam intelligibilem esse dicit, hoc oraculo.

Καὶ ὁ θεὸς νοῦ, ὁ νοητοῦ.

Et vnus intellectus, qui est intelligibilis. Is aut primus est intellectus. Qui veluti caput, & fons mētium aliarum, & productor est. Omnis enim multitudo, in quoque rerum ordine, est ab uno. Est aut hic intelligibilis sibi, & ipse se ipsum intelligit.

Οὐ γὰρ ἂν δι' ἑαυτοῦ νοητοῦ, οὐ χωρὶς ὑπάρχει.

Non enim intellectus est sine intelligibili, non seorsum existit.

Et hunc ut Deum omnis alius intelligit intellectus, ait enim.

Τὸν δὲ νοεῖ πᾶς νοῦς θεόν.

Quibus ipse sit το νοητὸν intelligibile. Itaq; primus intellectus, Deus est, sibi primo, deinde alijs, intelligibilis. Qui itidem veluti cibus est intelligentibus.

Τροφή ἢ τὸ νοοῦν, τὸ νοητὸν.

Cibus autē est intelligēti, ipsū intelligibile. Sunt aut hæc, non de patre Deo intelligenda,

sed de intellectu primo, quem & potentiam patris nominauit. Et de eo quem secundā mētē uocauit, & paternam. Atq; hæc est, simpliciter, ut Damascius exposuit, ἡ νοητὴ τριάς. Intelligibilis Trinitas. & τὸ ἀπλῶς νοητὸν, & simpliciter intelligibile, sub quo est alius ordo de quo canit.

Τὰ μὲν οὖν νοητὰ, καὶ νοερά, ὅσα νοοῦντα νοεῖται.

„ Sunt uero intelligibilia, & intellectua-
„ lia, quæcumque dum intelligunt, intelligun-
„ tur.

Hæc aut sunt essentia, & hyparxi sua mētes. Et intelligunt intelligibilia, ea, quæ sunt supra se: & ipsa quoq; intellecta sunt, ab alio mentium ordine inferiore, qui est tantum νοερός, Intellectualis. Qui infra se ordinem alium mentium non habet, qui hunc intelligat, nisi intellectum eū qui est ab animis participatus. Tres igitur diuinorum gradus fecit Zoroaster; Idq; recta uidetur fecisse ratione. duos extremos, & quasi oppositos νοητὸν, intelligibile. & νοερόν intellectualem, & utrorūq; medium utriusq; extremi participem, νοητὸν καὶ νοερόν, intelligibilem. & intellectualem. A primo ergo illo intelligibili, & secundus processit ordo, & tertius. Inquit namque.

Ἀρχὴ πάσης τμήσεως, ἡ δὲ ἡ τάξις.

„ Principium omnis sectionis hic ordo est. Sectionem uocans, secretionem ab intelligibili, & progressionem. Quod declarans ait.

Ἡ νοητὴ, πάσης τμήσεως ἀρχή.

„ Intelligibilis (ordo) omnis sectionis principium præbet. Ab intelligibili enim pater noq; profundo. (Id enim tantum est intelligibile) omnis fit sectio, & secretio in alia. Neq; enim decēs erat, ut producta, eadem hyparxi, & dignitate cum producente essent. Ergo a primo ordine, profectus est ordo secundus. Non tamen ita, ut profundi nihil retineret. Ideo, & ipsum, intelligibile est effectum, sed in noeron intellectualem uergens. Atq; iterum hic facta est sectio alia, intellectualis tantum ordinis, qui secundo esset inferior. Sed & hic triplici ordine fuit distinctus, ut mox patebit. Post quos ordines, est intellectus ab anima participatus. Extra quem sunt illa prima: Ait enim.

Μάνθανε τὸ νοητὸν, ἐπεὶ νόου ἔξω ὑπάρχει.

„ Disce intelligibile, quoniam extra mentem extat.

Extra mentem, inquit, tuam, quæ est a priore mente participata, in qua sunt uera intelligibilia, extra mentem tuam. Idque intelligere oportet.

Ἐστὶ τί νοητὸν, ὃ καὶ οὐ νοεῖν, νόου ἀνθεῖ.

„ Est quoddam intelligibile, quod oportet te intelligere mentis flore.

O

Nam

Nam si adniteris tota eum mente concipere, nihil efficies.

Εἰ γὰρ ἐπεγέλινῃ, ὡς ἐν νοῦς, κακῶν νοήσας ὡς τὸ νοῦν, οὐ κακῶν νοήσας.

Nā si adniteris, tāquā mēs, illud intelligere. Ut quid intelligens, illud non intelliges.

Et rationem reddens, subdit.

Εἴ τι γὰρ ἀλλῶς ἀποφιδούς δυνάμεις

Νοηδὺς ἀσράπτουσα τομαῖσι.

Est, n. roboris circūqua; fulgentis potentia.

Intellectualibus refulgens sectionibus.

Est inquit secundæ hypostaseos potentia, quæ suæ, & secundæ mentis sectionibus refulget intellectualibus, quas diximus, ita circumquaque lucida, ut eam nequeas perspicere mentis vi, ac intensione.

Ὅν δὲ καὶ σφοδρότερε νοῦν τὸ νοητὸν ἐκείνῳ

Ἀλλὰ νοῦν ταυτοῦ ταυτὶ φλογί.

Non sane oportet nixu acri intelligere intelligibile illud.

Sed mentis protensa, protensa flamma.

Non nixu, inquit, vicium mentalium. Sed mentis protensa, per ratiocinia, protensa flamma, & lumine protenso per res creatas. Nam, quæ alibi dixit,

Δυὰς γὰρ παρὰ τοῦ δὲ κἀβηται, καὶ νοηδὺς ἀσράπτου τομαῖς.

Καὶ τὸν βεβητῶν τὰ πάντῃ, καὶ τὸν ἐκείνου, οὐ γὰρ χθὲν.

Duitas enim apud eū sedet, & intellectualibus fulget sectionibus.

Et gubernare cuncta, & ordinare, quod non est ordinatum.

Duitas scilicet ab vno producta, quæ cum eo triadem facit. Quæ intellectualibus fulget sectionibus. Quia quæ in ea sunt omnia, sunt distincta, & quæ inde per illius generatiuam potentiam, discernuntur, & ea regit, & in ordinem redigit. Per quæ poteris mentem extendere, & per ea ad eum ascendere, iuxta illud Apostoli.

Per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Intellecta autem sunt per intellectum.

Quæ quidem tuæ mētis flamma, omnia mensurat, præterquā intelligibile. Subdit. v.

Ταυτὶ φλογί, πάντα μετ' οὐσῶν πλὴν τὸ νοητὸν ἐκείνῳ

Protensa flamma, cuncta metiente, præterquā intelligibile illud.

Χρεὼ δὲ τοῦτο νοῦσαι εἰ γὰρ ἐπεγέλινῃς

Σὸν νοῦν, κακῶν νοήσας οὐκ ἀπτενῶς.

Oportet sanè, hoc intelligere. Nam si inclinaueris.

Tuam mentem, etiā illud intelliges abūde.

Si mentem tuam inclinaueris humiliter neq, vi volueris ipsum agnoscere, ipsum quoque intelliges abunde, per res creatas. Nihil enim, ut Hermes verè est philosophatus, aut occultius in sui natura est; aut per res creatas, manifestius. Hæc igitur, in fragmentis to-

ta est Zoroastrica doctrina de intellectu. Quæ forte Pythagoras integrius in Alsyría edoctus est a Zabrato, & in Græciam attulit, & charioribus suis tradidit. Quam forte a iuniore Archyta habuit Plato. Sed latenter eam scriptis suis inseruit. Seu potius eius semina, huc & illuc ita secit, ut vetustiores interpretes sui, vix ea vel viderent, vel agnoscerent. Donec sub M. Aurelio philosopho, Iuliani duo, pater ac filius, Chaldæi, Zoroastri oracula, e sua lingua, in Græcam verterunt. Quæ postea in manus venerunt Ammonij Sacci, Alexandriæ, ob pauperiem baiuli. A quo sicuti olim Athenis a Socrate statuario, omnis fluxit philosophia) diuina fluxit quædā, & inaudita sapientia. Per quam, coactus est D. Augustinus fateri, Platonicos, quos philosophorum nobilissimos sæpe appellat, mutatis pauculis, Christianos fieri posse. Aperuit Ammonius, Alexandriæ scholam, eo tempore, quo Clemens Alexandrinus floruit, circa Christi annū CC. Et præclarissima ingenia ad se audiendum traxit, Origenē (quantū virum) Plotinū, Erenniū, Olympiū, & alios plurimos. Plotinus eū secutus, sua scripta mēte illius repleuit. Quod, & Amelius & Parphyrus eius discipuli, & horū auditores Theodorus, & Iābilichus, Platonīcorū omniū, ut videtur, maximus, Qui Zoroastri oracula XXX. forsan libris exposuit. Damascius enim ut iam dixi, XXVIII. citat. Quæ & eius discipulus Syrianus, & huius, Proclus, commentarijs illustrarunt, & ipsi sæpe pro præsentī, tamquam firmissimis sunt vñ fundamentis. Sed hæc quidem de intellectu historia, ad nostram philosophiam, nec multum videtur pertinere, neque ab ea aborrere multum. Sed in eam libuit excurrere, ut tota de Mente, & origo & præstantia fieret notior, quā hactenus fuerit. Ad propositā ergo questionem regrediamur. Virū Deus pater sit, intellectus. Diximus autem a Zoroastre, a quo omnis de intellectu fluxit sapientia, Deum patrem numquam intellectus nomine, fuisse appellatum, sicuti neque a Platone, neque a Platónico magno. quos ante nominavi, vñ D. vero Dionysius, qui annis circiter C. eos præcessit, idem visus est sentire, & hoc plus de tota pronunciauit Trinitate.

Ἦπερ νῦν καθόλου, καὶ οὐσίαν ἰδρύται.

„ Super mentem in vniuersum, & essentiam est constituta. Et alibi.

Τὸ δ' ὑπὲρ νοῦν, καὶ οὐσίαν τῆς θεαρχίας κρυβίων.

„ Archanum, id, quod est supra mentem.

„ Et essentiam, Deitatis principium.

Alijs quoq; locis pluribus eadē confirmant sententiam. Neq; vero Io. Damascenus, qui post Dionysium CCC. post Ammonium CC. Annis floruit, & tot nunc eo Dei nomen ex ve-

ex vetustioribus Theologis nostratibus colligit, Trinitatem, aut Deum Patrem intellectū appellauit, vñquā. Quod forte, & alij fecerunt patres. Aristoteles autem, qui diuinitatē ferē penitus ignorauit, intellectus multiplices illos, quos vidimus, confinxit. Et tam præcipientes eos, per animarū potentias omnes dedit, vt ēt extra humanā speciē, brutorū animis quorūdam, eum donauerit. Et simul cum his, Deū, quem animal quoq; nominauit, intellectum esse fecit. Eum in hoc, sicuti, & in omnibus, secuti sunt, recentium Theologorū aliqui. Ommitto Zoroastrē, Ommitto Platonem, suosq; tot nobilissimos, Augustino bene notos, his vero penitus ignotos. Sed Aristotelem, diuinitatis prorsus nesciū, Dionysio, Damasceno, aliisque sanctissimis patribus anteposuisse, haud scio quid nam sapiat. Ex quo tota etiam diuina philosophia, de primissimis principiis, de rerum productione, de prouidentia, est penitus perturbata. Nam dum pro certo, ab illo, & ignaro, & impio, arripiunt, Deum esse intellectū. Idq; nulla ratione, sed illius sola auctoritate contendunt, innumeras excitarunt quæstiones. Quæ tametū infinities, & in publicis, & in priuatis coenobiorum scholis fuerint agitata, & agitentur, contentiosę quidem illæ semper apparuerunt: semper etiam insolubiles euaserunt, & quarum, quasi tot labyrinthorum, nulli umquam exitus apparuerunt. Quis enim ex falsitatis labyrintho, inueniatur veritati exitus? Profecto ingens hæc est quæstio. Quam nos rationibus philosophicis, ac maxime ex intellectus natura, discutere tentemus, & si possimus quā clarissime peragamus.

Si Deus Pater est intellectus, intelligit. Si etiam intellectum habet, intelligit. Sed si habet per participationem, habet ab alio; eoq; superiori. At ipso nihil est superius, nihil prius. Nō ergo intellectum ab alio habet. Ergo si intelligit, ipsemet est intellectus. Si uero non intelligit, intellectus non est dicendus. Sin autē intellectus est, & non intelligit, Mens quædam amens est, & insipiens. Idq; ei accidere est necesse: uel quia intelligere nequeat, uel quia nolit, uel quia nesciat, uel quia ociatur. De quatuor hisce, tria priora, non posse, nolle, nescire, maximam inferunt in eum imperfectionem: quam omnem ab eo. abesse iam toties est demonstratum. Ociatur ne igitur? Idq; vel sponte, uel coactus? Si coactum dicamus, iam alium dabimus ipso potentiorē. At nullus est. Ergo non coactus. Quid ergo sponte? Neque id. Bonum enim ociari non posse, ostēdit ratio. Boni enim hyparxis est, bonū facere. Ergo dum bonum est, bonum facit. At semper bonum est, ergo semper bonum facit. Ergo semper operatur. Ergo semper in ope

ratione uersatur. Ergo ociatur numquam. Ocium enim inter mala ponitur, & est nihili frater. Si ergo Deus intellectus est, & non intelligit, est ne intellectu inferior? At nihil Deo superius. Ergo neq; ob hanc causam, non intelligit. Adde. Qui intelligit, necessario etiā uiuit. Si uiuit, etiam est. At Deum patrem, supra omnem uitam, supra omnem essentiam esse, & rationibus philosophicis ante, & Dionysij testimonijs, est modo comprobatum. Ergo Deus pater, quia uita, & essentia, est superior, etiam mente superior erit. Ergo intellectu nō inferior. Neq; hac ratione non intelligit. Sed hoc in primis urgeamus, An reuera non intelligat? An uero intelligat? Itaq; si intelligit, intellectus est. Et si intellectus est, intelligit per intellectionem. Et intellectio est ipsius actio, actus, energia. Intellectio uero ex potentia intelligendi uenit, & aliquid intelligit. Intellectus uero ea essentia erit, seu ea hyparxis, quæ & vires intelligendi habet, & in intellectionē tamquam propriam suam actionem exit. Omnis autem potentia cum in actum exit, ab eo perficitur. & per vitium, ac potentia perfectionem, perficitur etiam essentia, unde ambo erant. Intellectio ergo, & potentia intelligendi, & intellectus ipsius, est perfectio. Quid ergo imperfectus erat, antequam intelligeret? At hoc nefas est, & contra demonstrata. Si dicatur, hoc non sequi, quia sit semper in intellectione, & actu; rogabimus, an intellectio hæc, perficiat ipsum intellectum, ita vt si sine ea cogitetur, mancus ea sit, ideoq; hac parte non perfectus? Hoc si admittatur, eadem recurrent nefaria, & impossibilia. Si uero ea intellectio, eum non perficit, quid ea opus habet? Nam si ea opus habet, iam est indigus. Et si indigus, imperfectus. Eademque recurrent nefanda. Si ea opus non habet, & eam agit tamen, superuacanea ei est, & frustranea. A summo autem bono, quid frustra fiat? Præterea intellectio hæc, actio, & energia quædam est. Ergo & motio quædam est. Si motio est, Deus ergo mouetur? Quod est contra demonstrata. Vnum enim non mouetur. Quid uero bonū, aliquo indigebit, quod per eam motionem sibi acquirat? Omnis enim motus, adeptionis gratia fit alicuius, & alicuius finis. Finis autē rationem habet boni. Bonū ergo, bonum quæret? Ergo bonum, quod bonum quærit, uel id bonum in se quærit, uel extra se positum. Si in se, cum id iam habeat, ad quid quæret? Si extra se positum, illo certe caret. & ad id mouetur, vt ipsum habeat. At bono summo, quid nam desit? Sufficientissimo quid nam desit? Sed hæc impossibilia sunt, & contraria demonstratis. Addatur. Si Deus pater intelligit, in eodem est ordine

cum intellectibus aliis. Eadem enim actio, ex eadem prouenit potentia. Potentiaque in eadem est essentia. Hæc ita cum sint, quid sibi timuit uir diuinus Hermes, si de patre Deo non dixisset; *Ὁ νοῦς πατὴρ θεός*.

Mens pater Deus? Et etiam.

Τὸ φῶς ἐκείνο, ἐγὼ εἰμὶ νοῦς, ὁ σοὺς θεός.

Lux illa, Ego sum, Mens tuus Deus.

Fortè timuit, ne Deus, Deus non esset, si non intelligeret? Vel ne minus esset felix? vel rebus procreandis nõ bene uellet? vel eis non prouideret iam creatis? Non erant hæc timenda viro, qui scripsisset de Deo,

οὐδ' ὁ θεὸς δυνάται ζῆν, μὴ ποιεῖν τὸ ἀγαθόν.

Neque Deus potest uiuere, non faciens bonum, Et iterum qui dixisset.

Δι' αὐτὸ τοῦτο πάντα ἐποίησεν, ἵνα διὰ πάντων αὐτὸν βλέπῃς. τοῦτο ὅτι τὸ ἀγαθὸν τὸ τοῦ θεοῦ. τοῦτο δ' αὐτοῦ ἀρετὴ, τὸ αὐτὸ φαίνεται διὰ πάντων.

Ob hoc ipsum omnia fecit, ut per omnia eum cernas. hoc est bonum Dei, hoc ipse est virtus, ut ipse cernatur per omnia.

Et alia huiusmodi ab eo sæpissime pronuntiata, eum timorem ex eo debuit eximere. Nam cū intelligentiam ei uult addere, additione hac ipsa ei demit. quod e superioribus rationibus expresse patuit. Multo minus audiendus est Aristoteles, qui summum Deum, non solum intellectum facit, & animal: verum etiam eum supremo cælorum orbi affigit. Quasi si ibi affixus non staret, inde caderet, & liber ab eo, consistere non posset. Ignorauit hic, multa supra intellectum esse, quæ iam indicauimus. Ariolatus est tamen, supra extimam lationem, & extra tempus, esse quædam, quæ uitam sufficientissimam, toto degerent æuo. Sed quæ ea essent, dicere nesciuit. Quo uero ad prouidentie timorem, nullus in Aristotele esse potuit, qui prouidentiam cognouit nullā. At ille summus, quid pauidus hæsit, aut sibi extimuit? Quasi ipsum bonum, sicuti entia omnia de se, bonitate sua, *αὐτὸς τὸ εἶναι*, ipso sui esse, ut Dionysius solet loqui, produxerit, & de se protulerit? eodem suo esse, non posset iam producta conseruare. Et quasi rebus conseruandis, sola sua præsentia, non sufficeret? de quo dixerat.

Χρηστικός ὁ θεὸς πάντων, καὶ σωτήριος ὁ θεὸς ὄντων.

Capax omnium, & seruator entium. Imo uero.

οὐδὲν ἐστὶν ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, ὃ οὐκ ἐστὶν αὐτὸς.

Nihil est in toto mundo, quod non sit ipse & etiam.

Πάντα γὰρ εἰ ἐστὶ, καὶ οὗτος ἐστὶ.

Omnia enim quæ sunt, & iste est.

Neque timere debuit, ne rerum productione, quasi exinanitus, eum defectum intellectio suppleret. Neque timendum fuit, ne si

nõ intelligeret, minus foret beatus. Quasi bonitas ipsi sua non esset satis, & quasi manca fuisset, ipsa sua perfectio summa. Non cogitauit ergo dum Deum intellectū facit de summo eius folio eum detrahare, & subquartum gradum detrudere. Cum supra intellectum, & vita sit, & essentia, & unitas, & vnum. Sed iterum hanc rem ipsam discutiamus.

Si Deus intellectus est, & non intelligit, munus suum obire, est impotens: Hoc autem nefas. Si ergo intellectus est, intelligit. Dum autem intelligit, vel se ipsum solum intelligit, vel & alia entia. Si dicamus se solum intelligere (quod Aristoteles sui; somnariū) intellectionem sui ipsius habebit. Et ipse erit id ipsum, quod ipse intelligit. Tria ergo erit, intellectus, intellectio, & intelligibile. Quod Peripatus, & concedit, & docet, & contendit. Tria ergo Deus erit, & non vnum, & vnū erit tria: & Tria vnum. Et simplex erit cōpositum, & cōpositum erit simplex. Quibus nil absurdus. Præterea si intelligit se ipsum, intelligendo in se conuertitur. At cur cōuertitur? Cōuersionis huius, quisnam finis? Quid a se ipso quærens in se conuertitur? Quidue a se uolens? Vel se ipsum uolens? vel aliud a se ipso? Si aliud, ergo in se habet, quod a se ipso, aliud sit? Ergo cōpositus, ex se ipso, & re alia? Si se ipsum uult, vel assequetur, vel non assequetur. Si non assequetur, & impotens, & frustraneus erit. Si assequetur, iam duplus ipse fuerit, & non vnum. An uero in se conuertitur, ut solummodo pulchritudinem suam contempletur? Ea contemplatione, ut amplius quid habeat? Seque ipse, se ipso imperfectiorem fateatur? An uero ut ea contemplatione amplius nihil habeat? Frustranea ne igitur erit? Cur ite ea motione moueatur, id, quod nullum opus habet? Quodq; opere nullo eget? Cur ei opus addunt, quasi accusent quod non agat? Nullum autem opus ei esse, ratio dicat. Quoniā nimirum nihil ei expedit facere, cum ipse & sibi sufficiat, & omnibus. Neque ei, super omnia existenti, ultra se aliud est, vel quærendū, vel optandum. Nam dū est, quod est, & sibi sufficit, & alijs. Cui ob hoc ipsū neq; hoc uerbū est, competit. Nihil enim eo eget. Et si in sacris legitur. Ego sum, qui sum. Ad captū nostrū, id est dictū, & a secretioribus Theologis, ita est expositū, ut diceret ipsum esse. Ens & non ens. Ens in non ente. Nō ens in ente. Ens, nō ens, Non ens, ens. Supra. hæc omnia est. Quid etiam, seipsum intelligendo cognoscet? An forte ut dicat. Ego sū? At sū, ei tam conuenit, quā non sū? Quid ergo ut dicat. Ego sum bonū? Ego sum vnum? At bonum, & vnum erat, antequā diceret, ego sum. Est enim, postquā vnum, postquā

postquā bonum. Et si est, non est ante vnum, ante bonum. Si uero sine hoc, sum, dicat, bonum, vnum, sine dubio se ea esse intelliget. Itaque per esse, sum, sibi asciscet. Si uero non asciscet, sed nudum vnum, nudum bonum dicat; intelliget quidem hæc, sed hæc ipsi non aderunt, quia ipse sit id ipsum quod intelligit. Si uero aderunt, necesse est, eam intellectionem boni, vnus, ipsum bonum, & ipsum vnum esse. Quod si sit, non sui ipsius erit intellectio, sed boni, sed vnus. Et ipse, non erit vnum, non bonum, sed intellectio. Si uero intellectio boni, & vnus, alia sit res, a bono, & uno, fuerit sanè bonum, & vnum, ante intellectionem. Quod si ante hanc, bonum unum sit sufficiens sibi, hoc ipsum sibi sufficiat, neque ulla sui ipsius egebit intellectione. Itaque quatenus bonum, quatenus vnum, non intelligit se ipsum, Quod si quid ei adsit, simplex forte ei aderit intuitus quidam in se ipsum. Sed cum in eo nullum sit intervallum, per quod aliquid sui, a se ipso distet, aut differat, quid opus ei fuerit hic intuitus, quamuis simplicissimus? Vel quia, neque ipse a se differt, intuitus hic, aliud nihil erit, quam ipsum met bonum, ipsummet vnum. Itaque concludendū, Deum patrem, se ipsum non intelligere; neque ut sit vnum, neque ut sit bonum. neque ut sit beatus. neque ut sit Deus, neque ut rebus provideat: cum ipse per se sit, hæc omnia: neque ut intellectu, veluti additamento ornatur quodam. Nam & ratione alia, intellectus alteritatem quandam necessario inducit inter se, & intellectionem, & rem intellectam. Alteritas aut in ipso, vno, nulla est. Et ipsum est, ante, & supra omnem alteritatem. Verum, & identitatem intellectio inducit. Neque enim se ipsum ab intelligibili, atque intellectu separabit, aut distrahet. At ipsum vnum ante, & supra omnem est identitatem, quæ ut minimum spectatur in duobus. Nullo ergo modo, summus ac primus Deus pater intelligit, se ipsum. At vero, intelligit ne entia a se producta? Et hæc, an quædam tantum, an & omnia? Si non omnia, dicatur intelligere, ratioque Auenrois addatur, ne ipse scilicet vilescat, vilia, quædam intelligens. Videndum, ne dum ei summam dignitatem seruare velimus, de maiestate sua summa eum deiciamus. Quid enim, aut quo modo vilescat is, qui summè est nobilissimus, quique nec ab ea nobilitate, mutatur, nec quo vis alio mutatur modo. Quique cum rebus non miscetur? qui nihil recipiat, vel a se, vel ab alio? Qui ex ipsius scholæ dogmatibus, sit impassibilis, sit immutabilis? Nonne hæc contradictio est, Deus est impassibilis, & vi-

litem potest pati? Fatuus ergo hic quidam timor est, fatuusque qui eo premuntur Auenroistis relinquendus. Nos saniora dogmata, sanius tractemus. Itaque si Deus reuera intelligit, non quædam tantum sed omnia necesse est ut intelligat, Nam si non omnia; necesse est, id ei accidere, vel quia impotens sit: vel quia entia cum superant, aut excellentia, aut numero. Ad eorumque splendorem veluti ad solem noctua, ipse cæcutiat: vel quia, etiam si possit, nolit, & ea, dedignetur? Sed quomodo dedignabitur is, in quo nulla omnino passio? Qui summa sit bonitas? Et quomodo ad entia cæcutiat, qui fons sit omnis lucis, & luminis? Et quo modo entia, quæ ab eo facta sunt, factore suo excellentiora fuerint? Cum omne produciens excellentius superiusque sit suo producto? Et omnis causa efficiens superior, & potentior suis sit effectis? Et quo modo impotens dicendus est is, qui omnipotens est probatus? quique infinitipotens est demonstratus? Concludendum igitur, si Deus entia a se producta intelligit, eum omnia intelligere.

At prius, & quæsitum, & denuo quærendum, utrum intelligat? Et ex diuisione, vel se ipsum, vel alia? Ostensum autem iam est, eum, seipsum nequaquam intelligere. Ergo indagandum, an alia, vel intelligere queat, vel intelligat.

Si queat quidem, non tamen intelligat, potentia hæc iam frustra est. Quod neque Peripatetis admittet, & admittet alius nemo. Si vero alia omnia intelligit, entia ea intelligit, quæ a se producta, ab ipso sunt diuersa. Si hæc intelligit, etiam cognoscit. Quod vero cognoscit, vel sensus est, vel intellectus, vel inter hos media facultas quædam. Sensus quidē recta fertur extra; neque in se reuertitur; neque agnoscit se cognoscere. Intellectus vero intelligendo, in se veluti circulo conuertitur, & agnoscit se cognoscere, & intelligit, se intelligere. Nam si non intelligeret se intelligere, non omnia intelligeret, & hac ipsa intellectione mancus esset. Igitur non prorsus esset intellectus. Intelligit ergo, se intelligere. Entia videlicet, vel extra, vel circa, vel intra se posita. Dum ergo extra, & circa se, sunt ea quæ intelligit, quomodo dicetur, in se conuerti? cum illa per lineam veluti rectam a se distent? Si vero illa intelligendo, ad se conuertatur, secum ea ferat intra se, est necesse. In seque iam inexistencia ea intelligat. Conuersione hac, quæ actio est, & energia, vnum cessat esse vnum. Et tria, immo plura multo euadit. Nam si entia extra se posita, intelligenda sibi sint, necesse est ut prius ad ea porrigatur. Porre-
tione

ctione hac, duo fit: & simplex amplius non persistit. Tria uero fit, cum entia tangit. Quatuor, cum in se vertitur. Quinque, & amplius tanto, quot ipsa intellectu entia sunt. Igitur de vno simplicissimo, Deus intelligendo, & unitatem suam ammittit, & fit multiplex. At hoc impossibile, & contra demonstrata. Non ergo Deus alia intelligit. At neque se ipsum intelligere, est ostensum. Ergo prorsus non intelligit. Præter hæc, intellectio, cognitio quædam est; cognitio autem omnis desiderium quoddam est, cognoscendæ rei, per indagacionem, & quæsitæ, & adinuentæ, & occurrentis. Qui vero quærit, indigus est eius rei, quam quærit. At Deus, bonum ipsum perfectissimū, sufficientissimumque, & sibi, & alijs, quo nam eget? Si non eget, quid nam quæret? Aut quærendo quidnam acquireret, quod iam uel non sit, uel non habeat? Sibi ne, an alijs quæret, & acquireret? Nec sibi, nec alijs. Non sibi, quia nihil aliunde accipit, cum ipse omnia sit, & sit in omnibus. Non alijs, sufficit enim ipse solus, alijs omnibus. qui omnia, & a principio produxit, & producta conseruat: eaque perficit, & ad se conuertit, & reducit. Nullo ergo modo Deus pater intelligit, nec cognoscit. quia nec se ipsum, vti est demonstratum, nec alia cognoscit, aut intelligit. Neque sensus habet, nec media est facultas, neque est intellectus, nec intellectum in se habet, neque intellectionem; neque ex intellectuum est ordiné.

Quid ergo, se ipsum prorsus ignorat? Ignorat quoque alia omnia? O altitudo diuitiarū sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis hæc scrutari audeat? Perscrutari

quidem, & peruestigare nequimus, scrutare tamé, & uestigare aliquid, sua ope audeamus, quando, & lumen eius, & rationes in idem cū fide sacrosancta nos deducunt. Non ignorat se, non ignorat alia, etiam si, nec se intelligat, nec alia, nec sensu, nec ratiocinio comprehendat. Quo modo ergo non ignorat, si his modis non cognoscit? Se ipsum, se ipso nouit. Se ipso itidem nouit omnia, supereminentissimo, & sibi proprio modo: Intuitu nullo, quāuis simplicissimo: Intellectione nulla, & nulla in se ipsum conuersione. Sed sapientia summa sua, quæ ipsemet est, & sui ipsius plenitudine, sapit, ac scit omnia. Sapientia uero hæc sua, nihil quærit, ut id sapiat: nihil uenatur, neque in se, neque in alium reuoluitur, quod facit intellectus. Sed in se habet, imo ipse est, eadem ea quæ sapit, neque vnquam ijs caret, aut ipse a sapientia cessat. Atque ideo verissime a vetere Diotima dictum est, Deus non philosophatur; nec cupit esse sapiens. Est enim, in se talis. Neque ratiocinatur, per rerum terminos, qui ipse sunt. Neq; intelligit quærendo eos aliunde, uel in se reducendo, quos iam in se habet. Hæc enim imperfectionem indicant. Dei ergo sapientia, opus non habet, extra se progredi, ut se cognoscat: Aut in se redire, ut cognoscat alia; Aut ad ea prodire, & ea in se per circuitum, aut rectam referre; quæ iam in se, & habuit, & habet, & ea est, & a quibus nō discedit; nec illa discedere a se patitur. Se ipso ergo, semet ipsum, & alia omnia in semet ipso, Pater Deus scit, & sapit. Et hæc est eius ineffabilis sapientia, & summa veritas, quam a se in omnes fundit intellectus, & ueritatem in eis ingenerat, & eos ipsa perficit.

FINIS DECIMISEXTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

DE CREATIS MENTIBVS.

Nunc ad ea redeamus, quæ sine libri de intellectu in hunc locum reieciimus, de innumeris ijs mentibus, quæ essentia sua sunt mentes. Nam de participatis mentibus, ab animis, suis etiam erit agendi locus. Sane si quis diligenter colligat, in D. Pauli epistolis, inueniet nominatos, Angelos, Archangelos, Principatus, Dominationes, Virtutes, Potestates, Thronos. Hos vero omnes D. Dionysius Noas mentes, & intellectus nominat sæpius, & his adiecit, Cherubinos, & Seraphinos. Quæ duo nomina, Hebraica sunt, & ex veteri scriptura sumpta. Simul cum alijs, quæ Hebraicis nominibus, eosdem tres hierarchiarum ordines exprimunt, quos Dionysius, explicauit. Sunt autem Hebraica, in primo ordine, seu in prima triade, Cherubin, Seraphin, Chasmatim. In triade secunda, Hagor, Arabim, Tarfim. In triade vero tertia, Ophanim, Thephsaim, Isim. Dionysius vero Græce scribens, nomina non habuisse, videtur, quibus, Cherubim, & Seraphim exprimeret. Quos neq; Paulus nominauit. Reliquos a Paulo est mutuatus, & Thronos, primæ triadis tertios uocauit. Secundam vero dixit esse *κυριότητες* & *δυνάμεις*. Quas, Latini & Pauli, & Dionysij interpretes, Dominationes, Virtutes, & Potestates appellauerunt. Tertij vero ordinis Archas Principatus, Archangelos, & Angelos uterque nuncupauit. Quos vero D. Paulus sparsim, & sine ordine nominauit, christianorum, uti videtur, primus D. Hierotheus D. Pauli discipulus a preceptore hausit, & in tres ordines, seu triades distinxit, & discipulo suo, Dionysio tradidit. Quas, & ip-

se sub Hierarchiæ cœlestis titulo, Timotheo latè declarauit. Cuius equidem doctrinæ sacrosanctæ, operæ precium fuerit summam retulisse, ut cuiusque triadis propria munia cognoscantur. Itaque ex Hebræorum eloquijs D. Hierotheus, & ex eo Dionysius docuerunt primum ordinem, Seraphinorum, qui calefactores, & incensores Hebraica lingua sonant, & Cherubinorum, qui sapientiæ suffusionem, & Thronorum, qui itidem flammeorum, interpretatione habent; immediate circa Deum versari, & ordines inferiores perenni, ac diuina quadam cōmōtione inflammare Dei amore, & reliqua omnia entia, calore illo efficacissimo, primo purgare, deinde illuminare. Postremo tractione quadam, & similitudine ad Deum attrahere. Hæc enim esse, illius ordinis tria precipua munia, ut calore quodam diuino, purgent a sordibus, entia inferiora. Deinde cognitionem cuiusq; propriam illuminent. Et harum utraque illa perficiant. Omnia namq; entia summum bonum, a quo profluxerunt, appetunt sua natura. Et pro viribus, ad ipsum conuersa, eò nituntur, ut quæ maxime possint ipsi, & iungantur, & eo fruantur. Quam rem Aristoteles quoq; , aperte docuit, omnia summum appetere bonum inueniens. Hunc entium omnium appetitum, & ad summum bonum nixum, ordo primus maxime adiuuat. Id enim, non solum Dionysij, & Hebreorum autoritas persuadet, sed ratio etiam efficax ostendit. Sunt enim hi, summo bono, & essentia, & potentia, & actione proximi, & eius proximè participes. Itaque boni, & ipsi effecti, nulli entium sunt inuidi, & omnibus in bono, bonitate sua cooperari est necesse. Omnis. n. bonitas, sui quæ maxime possit diffusiva est. Id autem efficiunt, operatione ut di-

ut diximus triplici. Et cuiusque notitiam (omnia enim sunt mentis participia) illuminando, & appetitiones purgando. Et illuminatas, & purgatas perficiendo. & ad Deum attrahendo. Per has autem easdem actiones, ipsæ quoque primæ Triadis mentes, proxime & iugiter a Deo illustratæ, & diuino igne inflammatae, ad ea operâ, & iuantur, & suauitatem quadam ui impelluntur, & fiunt diuinæ prouidentiae primariæ ministræ. Quod ipsum munus, & secundus ordo, sed pro natura sua, ut ab opifice est remotior, remissius quam primus, obit. A Deo, & ipse per medium primum, ad perfectionem propriam redactus. Quæ perfectio in eo consistit, ut Dominationes, dominatum quendam in inferiora liberum exercent, & nulla vi coactæ, ea gratijs suis donent, & illuminent, & purgent, & perficiant, & ad summum bonum ducant. Idemque stabilitate quadam sibi propria, & fortitudine faciunt Virtutes, Potestates autem ordinem in his agendis; ab omni procul confusione obseruent. Tertius autem ordo, videtur proxime, hominum generi prouidere, & Principatum, principum curam gerere. Archangelos vero, populorum, principibus subditorum. Angelos denique, hominum singulorum. Per quos, humanum genus totum, & quo ad intellectum illuminatur, & quo ad voluntatem purgatur. (quibus id datum tamen est) Et quo ad utraque perficitur: Neque enim decuit, supereminentem omnibus bonitatem, entia omnia procreare, & ea deinde casui relinquere. Aut a se ipsis aliena, disiuncta, & discrepata remanere. Sed si integra, & ipsa bonitas permanere debuerat, necesse fuit, & vniuersa simul coniungere, & a se iugiter pendere, & ad se conuertere, & ad primum fontem regredi, apta ut essent, efficeret. Sed id fieri nequaquam potuit, nisi suprema, mediaque, & infima entia vinculis quibusdam colligarentur. Quod harum mentium amore, & ministerio aptissime effici potuit.

Sed Mentium harum dogma, quas Dionysius noas νοῶς ὑπερκοσμίους, & ὑπερουρανίους, supra mundanas, & supercœlestes appellat mentes, Chaldaei multis seculis ante videntur, & cognouisse, & docuisse. Et in tres generales ordines distribuisse, Michael Psello referente. Nam post eam triadem quæ paternum constituebat profundum, constabatque Patre, Potentia, & Mente, addit.

Καλοῦσι δὲ ταύτας καὶ νοητάς.

Vocant autem has, etiam intelligibiles.

Alias quoque duas, ex ea rei natura diuisione necessaria, constituerant, medium, & secundum quendam diacosmum, & ordinem,

qui esset intelligibilium & intellectualium simul, canit enim. (Zoroaster.)

Τὰ μὲν ἐστὶ νοητά, καὶ νοερά, ὅσα νοοῦντα νοῦνται.

„ Sunt intelligibilia, & intellectualia, quæcumque dum intelligunt, intelliguntur.

Et tertium ἡ νοερῶν, intellectualium tantum. qui vel intellectus esset vel haberet intellectum. Et Psellus post verba altata; subdit. Μεθ' αὐτὸν δὲ ἄλλον διάκοσμον, ἡ νοητῆς ἀμα καὶ νοερῶν τριχὴ καὶ τοῦτον διηρημένον εἰς ἑνγγας, καὶ σωμαχέας. καὶ τελετάρχας.

„ Post quas, alium ordinem, intelligibilium simul & intellectualium, Trine, & hunc diuisum, in Iyngas, & Synochas, & Tetarchas. Et subnequit.

Μετὰ τὴν μέσον διάκοσμον, ὁ νοερός ἐστὶ μίαν ἔχων τριάδα πατρικῶν. τὴν δ' ἄπαξ ἐπέκρινεν, καὶ τῆς ἐκάτης, καὶ τῆς δὲς ἐπέκρινεν, οὓς πηγαίους πατέρας καὶ κοσμοπαιγνούς καλοῦσι.

„ Post vero medium ordinem, intellectualis vnam habens triadem paternam. eius qui semel est trans. Et Hecates, & eius qui bis est trans. Quos fontanos patres, & mundi ductores vocant.

Sanè ut hoc obiter admoeamus, Intelligibilium primus ordo is dicitur, qui tantum intelligitur, & hic est supremus. Secundus, qui & medius est, intelligibilium simul & intellectualium. Hoc est eorum, qui & intelliguntur, & intelligunt. Vti Zoroastri allatum oraculum cecinit. Tertius uero intellectualium est, qui tantum intelligit, quia vel intellectus essentia est, vel intellectus participatione. Ex qua diuisione, facile comprehendimus supremum ordinem, supra intellectum esse, ut qui a mentibus medijs intelligitur. Medium vero, qui superioris est particeps. Mentibus tamen constans, quæ & superiora uti dictum est, & se ipsas intelligunt. Tertium vero esse Mentium, quarum munus est intelligere, & se ipsas, & superiora, & inferiora quoque, ut nos putamus. Nam Psellus horumque, relator tantum est, non etiam declarator. Ad quos tres ordines, possunt fortasse hierarchiarum ordines accommodari. Nam Dionysius, non raro his etiam nominibus utitur. Teletarchis nimirum. quibus Chaldaei vsi fuerant. Sed & Amiliætorum nomine idem Dionysius utitur, quo et Chaldaei. Inquit enim Psellus.

Ἐτέραν δὲ τὴν ἡμετέραν τριῶν ὄντων, καὶ ἑνα τὸ ὑπερκότα. πηγαὶ δ' αὐταὶ ἐστὶν. μετὰ δὲ τὰς πηγὰς ταύτας, οἱ ὑπεράρχιοι. εἴπα οἱ Ἀζαναὶ ἐπητα οἱ ζαναῖοι. Μεθ' οὓς ἄγγελοι, εἴτα δαίμονες. ἡρώες μεθ' αὐτοῦς, μεθ' οὓς ψυχαὶ, καὶ λοιπὸν ὁ κόσμος ὁ σωματικός.

Aliam vero Triadem Amiliætorum, qui sunt tres, & vnū hypezocora. Fontes hi septem. Post

Post quos fontes sunt Hyperarchij. Inde Azoni, deinde Zonei. Post quos Angeli, deinde Demones: Heroes post illos. Post quos Animæ. Postremo mundus ipse corporeus.

Sed alius quidam auctor, quem in Cypro inuenimus, & forte fuerit, Georgius Pletho: qui & ipse, uti Pselinus, aliquot Zoroastri oracula exposuit, paulo aliter, rem hanc triadarum refert. Nam post triadem Paterni profundi, in qua ait esse, Patrem Potentiam, Intellectum, hæc subnectit.

Ἡτα ἴσιν ἡ ὁπτη ἰνυξ, καὶ μετὰ ταύτη οἱ σωχοῦς, ὁ ἐμπυριος, ὁ αἰθέριος, καὶ ὁ ὑλῆος. Μετὰ δὲ τοὺς σωχοῦς, οἱ πηγῶν πατέρες, οἱ καλούμενοι, καὶ κοσμοκράτορες. ὧν ὁ πρῶτος, ὁ ἀπαξ ἐπέκνητα λεγόμενος. Μεθ' οὗτο ἡ ἐκάτη. αὐτὰ ὁ δὲ ἐπέκνητα. Μεθ' οὗτο τρεῖς Ἀμειλίχται, καὶ τελευτάτος ὁ ὑπεζωκός. Σεβόνται δὲ καὶ πηγῶν τριάδε τίσεως, καὶ ἀληθείας, καὶ ἰσότητος.

Deinde est intelligibilis lynx. & post hanc Synochus Empyreus, Æthereus, & Hylæus, Post Synoches uero sunt Teletarchæ. Post hos Fontani Patres, qui uocantur etiam mundi ductores. Quorum primus is est, qui dicitur, Semel trans. Post quem Hecate. Postea is qui bis est trans. Post hunc, tres Amiliæ, & ultimus, is qui Hypezocos est uocatus. Venerantur quoque Fontanam Triadem, Fidei, & Veritatis & Amoris.

Habent etiam alibi quosdam fontes, & fontanos, ut idem auctor narrat. Solis scilicet, sensus, iudicij, fulminis fontanas summitates, & materiales, & ipsius anitæ, & fontanam animam, & addit.

Μετὰ δὲ τὰς πηγὰς λέγουσιν ἦν ἀρχαί. αἱ γὰρ πηγὰς ἀρχικότεραι τῶν ἀρχῶν. Τῶν δὲ ζωόντων ἀρχῶν ἡ ἡ ἀκρότης ἑκάτη καλεῖται, ἡ δὲ μεσότης ψυχὴ ἀρχικὴ. ἡ δὲ πικρότης ἀρετὴ ἀρχικὴ.

Post uero fontes, aiunt esse principatus. Fontes enim principales, sunt principatibus. Principatum uero viuigenorum, summitas Hecate uocatur. Mediæ uero Anitæ principalis, Extremitas uirtus principalis.

Vtroque hoc nomine, fontium, & principatum usus est D. Dionysius non semel, imò in tertia Triade idem nomen ἀρχῶν principatum habet. Post quos Archangelos ponit. quorum non ignarifuere Chaldei. Idem. n. ait. Φασὶ δὲ καὶ ἀρχικὸν ἡλίον, ἀπὸ τῆς ἡλιακῆς πηγῆς, καὶ ἀρχαγγελικόν.

Dicunt etiam Principalem solem, a solari fonte; & Archangelicum.

Sed & Orpheus Angelos nominauit.

Σὺ γὰρ ἐν θρόνῳ πυροῦντι παρὰ σοὶ πολύμοχοι Ἀγγελοι.

Tuo enim Throno igneo adstant multilabori Angeli.

Sed Dionysius ait allicubi.

Τῆς μιᾶς καὶ ἀπλῆς, καὶ αἱ φύσιν αὐτῆς ἔχουσιν, καὶ ὑπερπλωμένης πηγῆς ἀκτίνος.

Unius & simplicis, & semper eodem modo se habētis & superextēsi fontani radij.

Fontium uero, & principatum, etiam Zoroaster meminit in oraculis.

Περὶ τῶν πηγῶν καὶ ἀρχῶν.

Omnibus, & fontibus, & principatibus.

Esse autem hos intellectus, hoc alio exprimit, καὶ τὸ τοῦτον, αὐτὸς μένει, ἀκίνητος ἐν ὁμοστασίᾳ.

Πηγὰς καὶ ἀρχὰς.

Et intelligere, semperque manere impietate gro verticillo

Fontesque & Principatus.

Alio uero, & Synoches, & Hecatem nominat.

Ὅτι ἀρχαί, ὅτι ἐκδοτὲς αὐτῶν πύρος ζωοφόρος.

Ὅτι καὶ ζωογόνοι πληροὶ τῆς ἑκάτης κόλπον.

Καὶ ὁπρὶ τοῖς σωχοῦσι ἀλλήλων ζωοῦντες πύρος μέγα δωαμένους.

Quia operatrix, quia largitrix est ignis uisiferi.

Quia & viuigenum implet Hecates sinum

Et influit Synochis robur uiuidonū ignis.

Magnipotentis.

Et sane videtur Hecate esse vnitas, & idea uirium, & uiuentium omnium. Sicuti Synoches, sunt intellectus, qui ab Hecate accepto influxu eius ignis, qui uitam donant, eamque empyreo, & æthereo, & hylæo mundo infundunt, eosque & continent, & conseruant, & regunt, motumque vitalem eis largiuntur.

Quid autem sit lynx illa intellectualis alio oraculo declaratur, hoc carmine.

Νοεὺς ἐκ τῆς ἰνυξ πηγῆς παρὰ σοὶ, παρὰ σοὶ καὶ αὐτῶν.

Intellectus lynges a patre, intelligit & ipse.

Non quidem a patre primo intellectu, qui intellectus non est, sed a patre suæ Triadis. Nam fontanos etiam patres uel uidimus posuere quosdam. Et uidentur lynges esse ideas secundariæ inter intellectus. Nam de eis loquens idem oraculum, ideas nominat.

Παντί τῳ ἰδεῖ αἱ ἀρχαὶ ἀρραβάνες, ὧν μία πηγὴ.

Omnifariæ ideis gratiosus, quarū vnus fons.

Pletho, etiam Zonæ, & Azonos declarat.

Εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ Ἀζωνοὶ ἑκάται, ὧς ἡ τριεὶς ὁδὸς ἡ χαλδαϊκὴ, καὶ ἡ κομᾶς, καὶ ἡ ἐκκλυτικὴ. Ἀζωνικοὶ δὲ παρ' αὐτοῖς θεοὶ, ὁ Σάραπις, καὶ ὁ Διόνυσος, καὶ ἡ Ὀσίριδος σπειρά, καὶ ἡ Ἀπολλωνος. Ἀζωνοὶ δὲ καλοῦνται οἱ ἐκκλυτικὸς ἐν ἐξουσίᾳ ζῶντες, ἐν ἐξουσίᾳ ζῶντες ὁ ζωαῖς, καὶ ὑπερδρυμένοι τῇ ἐκφανῶν θεῶν.

Sunt uero apud ipsos & Azonæ Hecates, ut

est Triecdosis Chaldaica. & Comas, & Ec-

clystica. Azonici uero apud eos Dij, Satapis,

& Dionysius, & Osiridis cathena, & Apollinis.

Azoni autem uocantur (quasi nō p̄cincti)

qui libere in potestate uiuunt. Potestatem

habētes in Zonas, & præsūt manifestis Diis.

P

Manifesti

Manifesti autem Dij, sunt cœli, & Planetæ,
Et sunt hi, quasi illæ Aristotelicæ cœlorum
motrices substantiæ. Sed quod ait.

In potestate eos uiuere, & perestatem habere,
ἐν ἐξουσίᾳ καὶ ἐν ἐξουσιάζοντες, idem nomen
est, cum eo, quod Dionysius in secunda Hierarchia tribuit ordini tertio τῶν ἀγίων ἐξουσιῶν
Sanctarum Potestatum. Subnectit Pletho.

Ζωνῶν δὲ οἱ τὰς ἐν οὐρανῷ ζωνὰς ἀπλῶς περι-
κρίνοντες, καὶ τὰ τῶν δυνάμεων. Θεῶν γὰρ γένος
ἐστὶ παρ' αὐτοῖς Ζωνῶν, τὸ κατὰ ἐνέργειαν τὰς τῶν
αἰδῶν κόσμου μέριδας, καὶ ζωάμενον τὰς αἰ-
δῶν τὸν πόντον διακλιμαίοντες.

Zonæi uero sunt, qui cœlestes Zonas absolute circumuoluunt, & hæc nostratia gubernant. Diuinum enim genus est apud eos, Zonæum, quod mundi sensibilis sibi contributæ regiones habitat. & quod sorte sibi attributæ mundi materialis partes regit.

Quod muneris videtur Dionysius secundæ ac tertię Hierarchiæ assignare.

Sed & Damascius horum aliquot nominat. Εἰπερ ἐστὶν ἡ τῶν ὅλων πηγὴν, καὶ σειρὰν πηγῶν μόνον ἀφ' ἑαυτῆς. Ἡ δὲ τῶν μερικῶν, καὶ ποιεῖσιν εἰς ἀρχάς, καὶ ἀγγέλους, καὶ ἀζώνους, καὶ ζώνας ὡς νόμος ἐστὶ τῆς ποσότητος τῶν μερικῶν ὑμνουμένων πηγῶν.

Si quidem est hæc quidem, vniuersalium fontium, & cathenam fontanam solum, demittit a se ipsa. Illa vero particularium. & progreditur in Principatus, & Archangelos, & Azonos, & Zonas, ut lex est, progressionis particularium qui celebrantur fontium.

Ex his sane locis omnibus non difficile est colligere conformitatem quandam hæc habere, cum Dionysij Hierarchiis; Quod tum nominibus Synocheon, Teletarcharum, Potestatum, Principatum, Archangelorum, Angelorum, Fortium, & similium aliorum; tum etiā munerum, per quæ & cœlos, & mundum hūc materialem, & etiam Empyreum, & uoluunt,

& regunt. Quæ dogmata, si Dionysius, ab Hierotheo, Hierotheus, a doctore suo Paulo, Paulus a Chamalie, & Illelo, & Hebræo aliis Rabinis, hausta habuerunt, Hebræi dici possunt, hæc eadem a uicinis Chaldæis, & Aegyptiis hausisse. A Chaldæis inquam, quia Zoroaster contemporaneus fuit Abramo. Hic uero Mosem, a quo Hebræorum dogmata fluxerunt CCC. circiter præcessit annis. ab Aegyptiis autem, ob Sarapidis, & Osiridis nomina, quæ uidimus a Plethone recensita. Osiris autem Chami dicitur filius fuisse. Qui multis seculis ante Mosem in Aegypto & natū, & Aegyptiis dogmatis imbutum, fuerat. Atque ita videtur, hæc Hierarchiarum sapientia, inde usque a Noe, perennis quædam fuisse philosophia. Quam non dedignabitur Peripatus, qui cœlorum motrices, ἀρχάς, καὶ οὐσίας, Principatus & substantias, & tot quidem numero, quot orbēs sunt cœlestes, non equidem ab alijs Græcis traditas admisit, sed ipse inuexit. Quod si cœli, corpora sua sententia, natura æterna, motoribus intellectibus eguerunt, qui eos mouerent, & per motum conseruarent. Quid mirum si Chaldæi, elementis etiam, corporibus per partes corruptilibus, Synocheas & contentores, & perfectores attribuerunt. Elementorum enim natura, cœlis longe imperfectior, multo magis quàm cœli, incorporeis egent conseruatoribus. In mundo autem, sua etiam sententia, nihil esse debet imperfectum, elementa ergo suos etiam habent & contentores & conseruatores. Quos quia eis Aristoteles non attribuit, magis egentibus, hac parte, sua philosophia, manca esse, recta ratione dici debet. Quibus si nomina Chaldæi dederunt, ipse cœlestibus non dedit, nihil damni ob id in illorum infertur philosophiam, imo sua, hac etiam parte, quia nomina pronunciare nesciet, balba est reputanda.

FINIS DECIMISEPTIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER DECIMVSOCTAVVS.

DE MENTIBVS DEI MINISTRIS.

Sed hæc, ex Chaldæorum, & Hebræorum, & diuinis Christianorum eloquijs accepta, & historice narrata, nisi argumentis probata fuerint, nec Peripatetici, nec Stoici, nec Epicurei, quorum ingēs est, inter literatos, & numerus & cumulus, non suscipient. Opus ergo est, quoniam, ignarum vulgus, pietati ac fidei non est contrarium: Sed omnis ei a sciolis istis venit oppositio, & oppugnatio, rationes adinuenire, quarum vi, ac robore, & persuasio illorum, & ignara sapientia conuincatur, & iaceat conuicta. Afferamus ergo mathematicas contra eos necessitates, & dicamus.

Entium a Deo productorum (cuius contraria dogmata, sunt antea late profligata) alia esse per se substantia, & ut Græci significatius dicerent, *αὐτὸς ἑαυτῶν*. Quæ propria sua hyparxi, & essentia, propriisque viribus innixa, nullo, egent, aliterius vilius adminiculo, ut sint, quàm Deo productore, & creatore. Qui ea, ut produxit, ita conseruat semper, & conseruet, ne in nihilū abeant, Et ad se conuertit, & pro illorum viribus, & dignitate ad se reuocat. Hæc autem sunt omnia incorporea, quæ in mundo sunt Archetypo, Idææ & vnitates, essentia, virtus, & intellectus, & etiam animæ, quod suo loco demonstrabitur. Alia vero sunt his opposita; in alio, vel per aliud substantia, & aliena virtute stantia, & in alio substantia, & existentia, quæ illi *ἑτερόστατα* appellarent. Qualia sunt corpora omnia, & corporea vniuersa. Nam quæ corporea sunt, quantitates, qualitates, harumque operationes, & passionēs, corpore egent tamquam fulcimento, sine quo, nec existerent, nec sub-

sisterent. Corpora vero ipsa, & loco egent, in quo sint, & materia in quam, formæ inducantur, & in qua subsistant. His ita distinctis in hunc modum inferimus.

Si *αὐτὸς ἑαυτῶν* per se stantia. Et *ἑτερόστατα* aliantia (liceat ita nominare) sunt inter se opposita ita ut iungi nequeant sui natura; necesse est media aliqua esse, quæ inter extrema interponantur. Quæ vel vnum sunt, vel duo vel etiam tria. Tria inquam, ut scilicet prior natura sit, primis illis affinis. Et hæc sint, mentium illi ordines nouem. Tertium sit, corpori mundano iunctum. & per ipsum fufum. Quam dicimus, Naturam. Et inter primum & tertium, sit medium secundū. Quod & cum mentibus, & cum natura iungatur, & hæc sit Animæ latitudo tota.

Hæc diuisione rerum facta, sic progrediamur.

Horum singula genera. Et essentiam habent, & potentiam, & actionem propriam. Quæ tria, per omnia descendunt genera, & per horum generum species cunctas, & per omnia speciebus contenta indiuidua. Corpora ergo quæ in se nō sunt, sed in alio, in Natura nimirum; in alio quoque potentiam suam habebunt, & actionem. Ita ut quidquid, vel posse, vel operari videantur, per naturam in illa fufam, & poterunt, & agent. Si in alio hæc habent, neque in se, neque in aliud, possunt agere nec agunt. Quod etiā ante est probatum. Si in se non agunt, neque agere possunt, neque etiam se se seruare possunt, nec se se conseruant. Si se non conseruant, neque se ipsa, viribus suis continent. Ergo ab alio, & continentur, & conseruantur. Eoque sane, non corpore. Corpus enim, cum se nequeat seruare, neque corpus aliud serua-

re potest. Ergo seruatur, ab incorporeo. Et eo quidem toti sibi coextenso. Nam si aliqua in parte, sibi nō coextēdatur, ea parte non cōtinebitur, neque seruabitur. Vt igitur totū seruatur, seruatore egebit, toti sibi extenso. Si toti sibi sit coextensum, & intus, & extra erit coextensum. Hoc autem nos dicimus, naturam, toti corporis, quantitati, totiq̃ corporis illius materiæ coextensam. Natura autem omnes proprias secum fert qualitates. Easque per totum fundit corpus. De quibus suo postea loco. Sed nunc breuiter eas dicimus esse calorem, & humorem. Hunc quidem partes corporis conglutinantem, illum vero gluten in eo facientem, & conseruantem. Gluten autem in corporibus, vnius, & Vnionis est minister. Duorum horū concors actio, Sympathiam in toto corpore operatur. Discors vero actio, Dyspathiam, Asympathiam, & Antipathiam. Hæc vero glutinis dissolutionem, & molis totius solutionem, nisi ab alio, in officio cuiusque contineantur, & foueantur. Fortio autem hæc fieri minime poterit, nisi a fouente, fouentes vires hauriat continue. Inexhaustas ergo vires, necesse est habeat, id quod continue fouet. Hoc autem corpus esse nequit. Incorporum ergo erit necessario. Ille ni fallor.

„ Spiritus intus alens, totamque infusa per artus.

„ Mens agitans molem, & magno se corpore miscens.

Hanc, Naturam libet, & licet appellare.

De qua Zoroaster cecinit.

Νατοῖς ὃ ἀμφὶ θεᾶς, φύσις ἀπλετος ἡάρηται.

Ἀρχὴ δ' αὖ φύσις ἀκαμάτη, κόσμων τε καὶ ἔργων

„ Dorsum supra Deæ Natura indefesa attolitur.

„ Imperatq; natura indefesa, mundisq; operibusque.

At Natura, Animæ est progenies, eius radius in corpora infusus. Insidet ergo natura, mūdorum, scilicet Hylei, Atherei, & Empyreï: operumque, quæ in eis ab ea fiunt, dorso. Idque circa Deam, animam scilicet mundana m ait. De qua idem Zoroaster canit.

Ἀρδλυ, ἐμψυχούτα, φᾶος, πῦρ αἰθέρα, κόσμους.

„ Affatim animans, lumen, ignem, æthera, mundos.

Mundos scilicet hos tres sublunates, æthera cælestū, ignē, Empyreū, & lumē illud, quod & ostēdimus, & ostendemus amplius, in infinito spacio, infinitum. Quæ quidem aia inquit.

Ψυχὴ γὰρ, ἡ κοσμήσασα τὸ μέγα

Οὐράνιον, καὶ κοσμοῦσα μετὰ τὸ πατρὸς.

„ Anima namque est, quæ ornavit magnum.

„ Cælum, & ornat, simul cum patre.

Cū patre scilicet productore suo intellectu.

Ψυχὴ πῦρ δαδάμει πατρὸς οὐσα φανόν.

Ἀθανάτος τε μένει, καὶ ζωὴς ἀπὸ τῆς ἐστὶ.

Καὶ ἔχει κόσμου πολλὰ πληρομάτα κόλπον.

„ Anima ignis, potentia patris est relucens,

„ Immortalisque manet, & vitæ domina est,

„ Et habitat mundi, multas plenitudines,

„ sinuum.

Quæ quidem cum intellectualis sit.

Νῶν δὲ κατέχευα τὰ κοινὰ, ἀΐθρῳ δ' ἐπάγει κόσμοις.

Νοῦ γὰρ μίμημα πέλει. τὸ δὲ τεχθὲν ἔχει τὴν σάματος.

Μιγνομένων δ' ὅχετ' ἡ πυρὸς ἀφ' οὗτου ἔργα τελοῦσα.

„ Mente quidem continet intelligibilia,

„ sensumque inducit mundis,

„ Mentis enim est imitamen, partum vero

„ habet quid corporis.

„ Mistisque canalibus, ignis incorrupti

„ opera efficit.

Anima, inquit, mente sua participata continet intelligibilia. Sed mundis sensum indit, & sensibiles eos efficit. Quoniam intellectum patrem imitatur producendo, corpora nimirū per radiū, intellige, suum qui est natura in corpora infusum, Variis quidem viis, quas canales appellat, instrumento caloris æterni omnia & operans, & perficiens. Supra animā sunt intellectus, quos ante commemorauimus qui mundorum curam habent. Nam & a principio mundos effecerunt. De vno ait:

Νοῦ γὰρ ὅς ἐστι κόσμου τεχνίτης πυρίου.

„ Intellectus. n. qui est mundi artifex ignei.

Sed factos etiam mouent, nam alio inquit.

Καὶ τὸ νοῦ, ὅς ἐμπύριον κόσμον ἄγει.

„ Et intellectus, qui Empyreum mundum ducit.

Sed & mouendo, etiam sustentant.

Ὡς πᾶς, κόσμος ἔχει νοερούς ἀποχῆας ἀκαμπῆς.

„ O, vt mundus habet, intellectuales susten-

„ tatores, inflexiles.

Et sustinendo custodiunt.

Ἀλλὰ καὶ φρουροὶ τῶν ἔργων εἰσι τοῦ πατρὸς.

„ Sed & custodes operum sunt patris.

Cathena ergo hac pulcherrima, & plus quàm aurea, Patris, Mentis, Mentium, Animæ, Naturæ, corpora quæ per se, nec constitui, nec sustineri, nec contineri, nec conseruari, nec custodiri possunt vti iteròsata, & alistantia, ab alio, & ab initio effecta sunt, & sustentantur, & conseruantur, necesse est ab intellectibus, & animabus & naturis, & efficiantur, & custodiantur, & conseruentur. eo modoquò antecedente libro est expositum, & quo ipsemet Aristoteles cælos a mentibus moueri, & in motu conseruari, & hæc inferiora omnia regi tradidit. & ab ijs quæ supra cælos sunt esse, & viuere omnibus uenire doguit. Sed vt nullam

de his

de his rationē reddidit sic nullam a Chaldeis, Peripatus exquirere debuit, quando sine ratione, & causā redditione, non minus ipse quam illi laborarit. Et tamen philosophus esse se voluit. Patiantur ergo, & illos ratione partē esse philosophos. Nos utrique suppetias modo iuimus. ostendendo, Mentem opificem, influxibus superioribus Verbi, & Boni gratiam factam, sterilem esse non potuisse. & parere habuisse necesse, & parta continere, & custodire, & seruare, tum prima quæ a se prodierunt, tum quæ a se longius profluxerunt. Profluxerunt autem a se, entia prima. A primis secunda. A secundis tertia, A tertijs quarta. A quartis quinta. A quintis sexta. A sextis septima. A septimis octaua. Ab octauis nona. A nonis decima. ijs qui supra sunt expositi modis. Quibus verissimum euadit illud Orphei carmen.

Μέντου κρατερὴς ὑπ' ἀνάγκης.

33. Consilij a valida necessitate.

Omnia, & facta esse, & contineri, & conseruari. & alio item carmine.

Δενὴ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατεῖ.

34. Dura namque necessitas, omnia tenet.

Id autem factum est, quoniam.

Πάντα ἐξέτισσε πατήρ, καὶ τῷ παρίδῳκε δαίτῳ.

35. Cuncta perfecit pater, & menti tradidit, 36. secunda.

Quæ, proximus est rerum opifex. Deprompsit namque omnia pater de se, & per primam mentem sibi consubstantialē, ea transmittēs secundæ menti, quæ & ipsa, ut docuit Hermes erat Verbo, & Patri consubstantialis, tradidit. Cur autem, & omnia, quæ in se habuerat summe perfecta per primam mentem tradidit secundæ? An ut & ipsa omnia haberet, & per omnia perfecta esset? Ita profecto. Neque enim ipsa, utrique consubstantialis carere vilo potuit ente, ne carens, imperfecta relinqueretur. Perfectima ergo cum, & ipsa esset, ociofa ne, & infœcunda esse, aut potuit, aut debuit? Tradiderat ne ei pater omnia, ut ea tantum haberet, & ut eis in se tantum frueretur, Deitatis modo sibi sufficientissimo? Et postea sederet iners, & sterileceret? An vero ut Deitatis modo, & ipsa esset fœcundissima. Ratio sane dicat, ut fœcundissima, & ipsa esset. Nam si ὁμοουσῖος consubstantialis est, cum Patre, & Filio, cum eis erit etiam ὁμοδυνάμους, καὶ ἰσοδυνάμους. compotens, & æquipotens; eiusdemque cum ijs potentia, & virium. Illi vero ut ostensum est, sunt omnipotentes. Hæc ergo erit etiam omnipotens. Quod & ex Nazianzeno etiam patuit. At si compotens illis, & omnipotens, fuerit etiam cum illis ὁμοεργός, καὶ ἰσοεργός, cooperatus, & æquioperator.

& coëfficiens, & efficiens, sicut & illi omnia. Quod Platonis auditor clarissime est contestatus. Tria enim hæc, ut sæpe dictum est, essentia, potentia, actio, tam arcte rebus in omnibus, & in principijs omnium maxime sunt unita, ut a se inuicem diuelli minime omnium queant. Nam ubicumque essentia rei est, ibi quoque est potentia, Quæ ut iam docuimus essentia protensio quædam est, & extensio. Vbi vero potentia est, ibi necessario est, & actio, vel in essentia, vel ex essentia. Nam hæc protensio, & extensio tum potentia est, tum etiam essentia. Necessario igitur, Mens secunda, quia coessentialis sit Patri, & Filio, compotens quoque, & cooperans illis erit, & omnipotens, & omnia efficiens. At ubi ea efficiet? In se ne, an extra se? Non in se quidem, quoniam ea, a Patre, & Filio in eam sunt transfusa iam perfecta. Ergo extra se? At non in eos, unde ea suscepit, & nulla productio, sit uersus supera. Ergo uel circa se, uel infra se. Circa se quidem intellectus, de quibus agebamus. Infra se uero, ea omnia quæ intellectibus hisce sunt natura, inferiora. Quæles anima, natura, qualitates, forma, corpora. Circa se quidem, an omnes intellectus, aut quosdam. Et infra se itidem, an omnia quæ diximus modo, animas, naturas, & cœtera; an uero tantum quædam? Si quædam dicatur, inferemus, uel quia impotens, & sic non omnipotens, contra demonstrata, vel quia noluit, & entibus, quæ promi poterant inuidit. At nulla in summum bonum cadit inuidia. Vel nesciit producere. & sic non amplius mens. Si enim nescit, neque etiam intelligit. Si non intelligit, non est intellectus. Igitur produxit omnia. Non in se, non supra se, ut est ostensum. Ergo circa se, & infra se. Nullus enim alius, aut fuit, aut potuit esse locus, quod entia, quæ in se habebat promeretur. An ut ijs omnibus exinaniretur? An vero, ut omnia sua sibi retineret, alia suis similia proferet? Ita prorsus, ratione quam sæpe commemorauimus. Omne producens sibi similia producere, ijs modis, qui sunt iam explicati. Hoc ergo merito maximo, quod circa se, & infra se omnia produxerit, νοῦς δημιουργός Mens opifex ab Hermete est appellata. Non quod sola, sed quia rebus extra profundum condendis, proximior fuit conditrix. Hanc autem, ut ita dicam, omnificentiā, quia sit cum Patre, & Filio coessentialis, compotens, & coëffector, necesse est cum illis communicare. sicuti & illi eadem ratione, quidquid habent, cum eo necesse est communicare. At erant præterquam omnipotentes, etiam infinitipotentes. Igitur & hæc Mens, sicuti omnipotens, ita etiam est infini-

est infinitipotens . Et quoniam , qualia essentia est , talis quoque est potentia , & qualis potentia , talis operatio . Et qualis operatio talia etiam ab ea eduntur opera . Opificis huius , ut essentia , & potentia sunt infinita , ita infinita erit eius actio , & operatio . Ergo infinita necessario eius quoque opera erunt . Sed infinitate , auctoris infinitati , simili quidem infinita , sed inferiore . Inferiore inquam duplici ratione ; tum quia extra ipsum sunt producta ; tum quia omnis productio , non ad supera , sed ad infera , uel in circuitum progreditur . Infinitate ergo , a primis tribus infinitatibus essentiali , ac potenciali , & ut ita dicam actionali principiorum diuersa , ea constabunt producta , infinitate scilicet quarta quadam , in numero consistente . Numero ergo infinita , tum primus , tum reliqui duo opifices entia produxere . similia quidem ipsis , sed inferiora . Vnitates numero infinitas , essentias , vias , mentesque numero infinitas . Mentis quidem alias circa se , sed minus nobiles easque numero infinitas . Sed triplici , ut patet , distinctas ordine , triplici Productorum ordini respondentes . Alias nimirum Patri , alias Filio , alias Spiritui , proximo earum productori . Nam si tres sunt productores , & omnis productor sibi simile producit , necessarium fuit has Patri , illas Filio , istas vero Spiritui esse assimilēs . Quam rem Zoroaster , & magorum cætus acutissime peruiderunt . Psellus enim ita scribit .

Μίαν ἀρχὴν ἢ πάντων δοξάζουσιν , καὶ ἐν αὐτῇ , καὶ ἀγαθὸν ἀπούμενοι . ὅτι πατρικὸν τινὰ θεὸν σέβονται , ἐκ τριῶν τριάδων συγκείμενον . ἐκ δὲ τριῶν . ἔχει πατέρα , δυνάμιν , καὶ νοῦν .

„ Vnum principium rerum omnium constituunt . Et id , animum , & bonum , concelebrant . Deinde paternum quoddam profundum uenerantur , ex tribus triadibus compositum . Quæque autem trias habet
„ Patrem , Potentiam , & Mentem .

Quibus nominibus tribus , principia quoque prima nominarunt ; & primum profundum . Quod tantum *νοῦτον* intelligibile nuncuparunt . Hanc autem secundam triadem Proclus , & Damascius sæpe adducunt , & duplici nomine appellant , *νοητὴν* , & *νοερὰν* intelligibilem , & intellectualem . In qua is qui pater dicitur , primo patri respondet . Quæ dicitur potentia , Filio . Hic enim Potentia patris est appellatus . Qui uero intellectus nominatur , Intellectui secundo , & principio , tertio correspondet . De qua triade , Damascius protulit . *κατὰ τὴν χαλδαϊκὴν ὑμενομένην τριάδα* secundum Chaldaicam celebrem triadem . Videlicet est unaqueque trium triadum distributa . Non est autem facile assequi .

(Incomprehensibilia enim sunt Dei , iudicia & inuestigabiles viæ eius , & ineffabiles) quo modo e tribus his principijs , nouenarius mentium numerus sit ortus . Nos tamen id ita accipimus , ut Mens opifex , Patri quidem respondentem , summa excellentia primam triadem in primo ordine procrearit . In quo patrum ordo supremus , patri quantum posset , similis esset . Ordo secundus potentialium , similis esset , quantum liceret , ipsi filio . Tertius uero qui est appellatus Mentium , sibi tertio principio , ac secundæ menti esset assimilis . Eodem modo , in secunda triade quæ filio responderet ; supremæ patres appellati , essent quantum fieri posset , Patri primo , ac patribus primæ triadis assimilēs . Potentiæ itidem quantum possibile esset , filio , & potentijs primæ assimilarentur . Tertiz uero quæ Mentis dictæ sunt , sibi Menti , & mētibus , primæ similes prout posset , essent .

In tertia similiter triade , sibi menti respondente , essent patres , patri primo , & patribus duorum ordinum : & potentiæ filio , & potentijs , & Mentis sibi , & mētibus suis essent assimilēs . Possunt alio quoque modo triades hæc distribui . ut prima scilicet tota , Patri , secunda tota Filio , tertia tota Spiritui conditori essent propriæ . Sed & utroque modo possunt accomodari , sine vlla diuinitatis labe . Imo maxima cum eius gloria , & potentiæ supremæ argumento . Quam potentiam adauger , quod est iam ostensum , in singularum triade , mentium infinitum esse numerum . Cur enim ab infinitis essentiis , & infinitis potentijs , infinitæ etiam operationes non prodierunt ? Et ab infinitis actionibus , non etiā infiniti effectus non sunt effecti ? Cur item ab infinita bonitate , infinita bona extra eam non sunt progressa ? Quid enim opus habuit , ea in se continere , & retinere ? Cum bonitatis proprium munus sit , se se omnibus communicare . Et si omnibus , finitis se se communicat , cur non etiam infinitis omnibus ? Cum nulla ei obstat vel impotentia sui , vel entium , aut par , aut maior potentia ? Non igitur non potuit , ultra finita , se se infinita effundere . Neque vlla eam retinuit inuidia , per quam potius finita , quàm infinita producere uoluerit . Cur enim inuidit ijs quæ supra finita esse poterant , ut non essent ? Infinitæ ergo non quidem essentiis , & potentijs , & actionibus , (ne suis conditoribus , aut pares , aut eadem essent ,) sed infinitate quadam , a summa illa conditorum degenerare , numeri nimirum , & multitudinis . Cui rei , multa possent ex sacris literis afferri testimonia , quale illud . Multa nimis sunt castra eius .

Et numerus equestris exercitus vicies milies

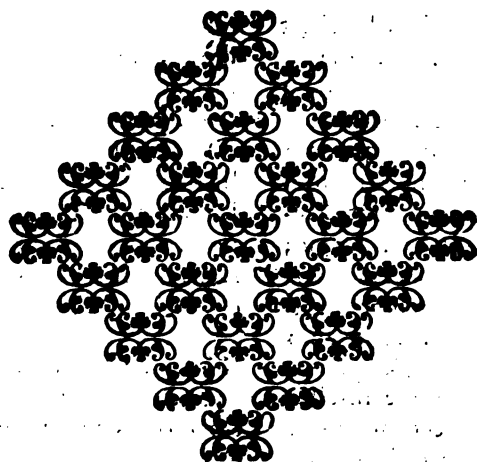
lies dena millia. Sed quid illud est, quod intulimus, choros hosce mentium ab opifice mente, extra se, & circa se fuisse creatos, cum Apostolus scribat de Verbo filio.

„ Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Quoniã in ipso condita sunt yniverſa, in cœlis, & in terra, viſi-

„ bilia, & inuisibilia, ſue Throni, ſue Dominationes, ſue Principatus, ſue Potestates. „ Omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant.

Quæſtio hæc in propriam ſequentem referatur tractationem.

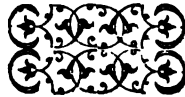
FINIS DECIMINONI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII

PANARCHIAS

LIBER DECIMVS NONVS.

DE DIVINIS PROPRIETATIBVS.

Hæc de summa Dei Patris, ac que ineffabili sapientia dicta sunt. Quæ sanè eadem est i Verbo, ac Spiritu eius, alteritate tantum quadam ab illa descendens, in intellectum, æque intellectum, modis quos diximus, conuersa. Namque in patre tantum uno, vniter omnia erant. Intellectio, quæ distinctionem secum habet, vniter una esse non poterat. Atque ideo ea cadere non potuit. In Verbo uero, & Spiritu, ubi distincta iam erant omnia, cadere intellectio potuit, & vtrumque intellectum facere. Qui tamen suo modo, alteritate distincti, cū patris sapientia sunt idem, & eadem obeunt munia. Fuit autem sapientia, inter diuinas proprietates, a Theologis omnibus, tum Ethnicis, tum Hebræis, tum etiam Christianis connumerata semper. Vltra quam, sunt etiam aliæ eiusdem diuinitatis proprietates, celebratæ. Quæ quoniam ad prima rerum principia pertinent, inter Panarchias tractatus, non est eis locus vacuus relinquendus: Sunt ergo aut omnes, aut præcipuæ huc uocandæ, & perpendendæ. Igitur dicimus, eas omnes toti paterni profundo, hoc est Patri, Filio, Spirituique, esse communēs. A patre quidem incipientes, in Spiritu vero desinentes. Patrem autem duobus præcipue nominibus, quasi suis propriis, supra sæpius appellauimus. Vnum, Bonum. quod vnum idemque est, nostræ cognitionis modo, duabus quasi notis nobis distinguentes. A duabus hisce, proprietates, omnes, de quibus modo agimus, quasi in duos ordines deriuantur. Vtrumque ordinem consideremus, & pro virili expediamus. Igitur, quia vnum illud, Pater Deus, non nisi vnum est, sim-

placissimum esse, est necesse. Simplicitas hæc, simul cum vnitatem ab vno genita, & ab vno procedens, in totum descendit patris profundum. & in omnes, quæ in eo sunt vnitates alias, & Ideas. Simplicitas autem hæc, illic nata, illic habitat, quia nulla ibi habitat materia, nulla materialis species, nullum materiale genus, nulla materialis forma. nulla denique materialis qualitas. Neque simplex ea simplicitas est, eo modo, quo naturam simplicem esse dicimus. Natura enim per corpora protenditur: & ad partēs eorum, etiam diuiditur, & per ea peruenit, & eis multas impertit vires: est tamē corporibus simplicior. Commistam nihilominus suam essentiam, cum illorum varietate habet. Excellentior quoque diuinorum est simplicitas, quam sit animæ simplicitas. Anima namque vti uidebimus loco suo, media quædam est essentia, inter incorporea, & corporea. Atque ideo vtrumque attingens, mista est quodam modo ex vtriusque. Simplicior etiam ea est simplicitas, quàm sit simplicitas intellectuum, qui extra profundum sunt. Est quidem intellectus omnis, essentia indiuisibilis, & vni formis. Sed quoniam ad ea, quæ extra se sunt respectum habet, quatenus ea in se, & circa se contemplatur, multitudo est quædam: quæ simplicitatem in eo esse summam, nequaquā finit. Recta autem ratione euenit, ut multiforum genitrix causa, sit simplex. Non enim potest effectus, idem cum causa esse, etiam si ei sit similis. Nam sicuti diuisibilem indiuisibile est principium. & corporum principium est incorporeum, & mobile, immobile: sic multiforum, & mistorum, principium vni forme, & simplex esse debet. Talis ergo est simplicitas eius diuinitatis, quæ Profundi paterni est propriissima. Si simplicissima illi est simplicitas,

aitas; proculdubio sequitur, ut eodem semper se habeat modo, tum hyparxi, tum viribus, tum etiam actionibus. Nam si simplicitas ibi est, mistio nullum ibi habebit locum. Si mistio ibi est nulla: nulla etiam ibi est alteratio. Si alteratio nulla, eodem se habent semper modo. Si eodem se habent semper modo, immutabiles ergo semper sunt, neque ibi est quicquam, quod vel recipiant aliunde, vel eis accedat, quod ea mutare queat. Hæc immutabilitas, celesti immutabilitate longe est eminentior. Cælo enim euenire creditur, ut neque suscipiat aliunde, neque ei accedat quicquam, quod ipsum immutet. Id quamuis ira sit, non tamen natura sua, id habet. Corpus enim est, corpus autem omne, per partes prius, deinde toto, sui natura est corruptibile. Si corruptibile, etiam alterabile. Si hoc, etiam mutabile. Si vero non mutatur, non alteratur, id ab incorporea habet causa. Sed & animæ, quamuis essentia, & viribus non mutantur, quia internæ sint, attamen actionibus, quæ ad extra vergunt, mutantur. neque eodem se semper habent modo. Mentis quoque, quatenus intellectiones suas ad inferiora extendunt, non videntur penitus ad ea impermixtæ, & ob specierum, & generum quæ contemplantur varietatem, non videntur, ijs actionibus eodem se habere modo, neque esse penitus immutabiles. Si ergo in Patris profundo, atque eius unitatibus, & simplicitas est summa, & immutabilitas: erit ibi quoque summa veritas, quæ tertia est eius proprietas. Nam cum eodem semper persistent modo, nullam ibi est mendacium, nulla deceptio, nulla falsitas. Neque enim se se ipsæ decipiunt. Neque aliis succum faciunt, neque ipsæ ab alijs falsitatem ullam patiuntur. Sed est inter eas unio, & communio perfectissima, & indivisa, & immutabilis: & verissima, & nihil aliud quam veritas. At si veritas est ibi summa. Sapientia quoque ibi est summa: non tamen omnis per intellectionem, vel est potius per intellectionis hyparxin. Non enim, quærit; aut venatur cognobile; uti ostendimus, sed plenitudo ibi est, omnis cognobilis, omnisque intelligibilis. Plenitudo autem hæc, cognitionis, ac sapientiæ, non nisi hyparxis ipsius Dei est, & profundis. Atque hæc quidem sunt diuinitatis proprietates, ab vno procedentes.

Sunt aliæ a Bono venientes, & a Boni Idea. Quarum prima est sufficientia. Bonum enim, & sibi, & alijs est sufficientissimum. Et quamuis mundus, quia totus ex totis sit compositus, & perfectus ex perfectis, & plenus proprijs suis bonis omnibus, sufficiens esse dicatur; attamen sufficientia hæc eius, partibus constat, & ex multis, in unum est conflata, & a causis superioribus eam participat. Sufficientia autem a

bono ueniens, quia & ab uno venit simplicissimo, neque partes habet, neque multitudinem; & se ipsa, non aliunde est talis. Sed, & animarius mundus, plenus est propriarum virium, ac virtutum: & propriæ beatitudinis mensuram numquam deficientem, possidet. Verum tamen, & hæc eius sufficientia variis indiget viribus: quibus non semper eadem contemplatur intelligibilia. & præter hæc temporaria est eius contemplatio. Atque ita non tota simul, neque vniformis est. Sed & intellectualis mundus, sufficiens, & est, & dicitur, ut qui perpetuo vniuersum possideat in se bonum: & omnem simul suam comprehendat felicitatem. & nullius sit indigus, cum ei, tota eius uita præsens sit, & omnis eius intellectio. Sed sufficientia hæc, suæ competit hyparxi: neque est cum profundi paterni sufficientia, comparanda, ut quæ secunda sit, & per participationem. Illa vero primum est bonum, & primo bonum, & per se bonum. Atque hæc quidem sunt ei propria quatenus sibi ipsi est sufficiens. Quatenus vero alijs quoque, omnibus sufficiens est, plenitudo est beneficentiæ: & beneficæ potentia, quæ ad omnia progreditur, & in omnia penetrat, & per omnia, eam extendit beneficentiā. & usque ad infima diuinitatis suæ, ac bonitatis dona profert, & infert. singulisque pro eorum capiti ea largitur. Ita ut nihil tam abiectum, aut vile est, quod eius non fiat particeps. Per quam potentiam, intellectuales essentia similia sibi constituunt. Animæ generare expetunt, & primam imitari causam. Et naturæ earum rationes in alia transferunt: & formæ, & cuncta alia essentialia generandi, & se se proferendi habent amorem. Quam quidem beneficentiā suis quæque sensibus percipientes, necessario eam expetunt, & desiderio vnumquodque suo summo, in id feruntur. Ex quo recte quidem dictum, sed non satis explicatū illud fuit. Id bonum esse, quod omnia appetunt. Hoc enim tale bonum, non est, quale sæpe in sensibilibus apparet, ut aliquid sit quidem bonum, & ideo appetatur; sed inefficax, & sine ulla sit efficientia. quale est pulchritudo. Neque est tale, quale aliquando, & efficientiam aliquam habet, & in se conuertit ea, quæ eo participare queant, & a nobis tum ratiocinio, tum etiam mentis intuitu percipi potest. Sed id bonum, quod omnibus expedit, ineffabile est, & ante omnem cognitionem, in omnia protenditur entia. Et entia omnia id appetunt, & ad id conuertuntur, hæc sane magis, illa minus. Pro ut illi natura, & hyparxi, uel propinquiora, uel sunt longinquiora. Et ad se omnia tum inuitat, tum trahit, omnibus ubique præsens. Neque ullum, uel vilissimorum entium ordinem, destituens. Non aliter sanè, ac sol radijs suis omnia collu-

Q strans

frans, oïum oculos ad se cōuertit, eosq; lumine plenos reddit. Et materia illa, quam primā, & fere non ens dixerūt in id bonum appetitu suo trahit, & eo tantū, quātū capere potest, impletur. Est ergo hoc appetibile, entium omniū quasi cētrū, circa quod entia omnia, tum essentias suas, tum vires, tum actiones, tum appetitus omnes suos reuoluunt, eosq; in extingui-biles, & perpetuos habent. Et tamen illa quid cupiant non cognoscunt, aut percipiunt, attra-men, ipsum quasi ariolantur, & circa ipsum veluti tripudiant, idque amplecti, & sinu tenere exoptant. Id tamen nō prāhendūt. Est enim ab omnibus entibus separatum: sed omnibus etiam est præsens, & ea præsentia, omnia circa se mouet, & sui cupidinem illis indit. Qua cupiditate, & motu, seruat cuncta, sua tamen supereminetia, ab omnibus se impermistum, in sua vnitate permanens, conseruat. Dum vero se ipsum ita conseruat, seruat etiam alia, in se omnia statuens, illaque complectens. Estq; hęc huius appetibilis, propriissima proprietas; sicuti sufficientiæ secundæ, proprietas est, omnia ad similitudinem excitare productionem. Ex quibus duobus tertia quasi componitur proprietas, quæ dicitur perfectio. Quæ, ea quæ producta per sufficientiam sunt, in suas causas conuertit, & ea congregat, & in eas reducit: vel ea sint intelligibilia, vel intellectualia, uel animaria, vel etiam naturalia, & corporea. Omnia namque in suas causas, ut perficiantur, reuoluuntur; ab eisq; ad perfectionem reducuntur. Perfecta facta, ueluti in suæ ætatis flore, pulchra redduntur. Pulchritudo hæc sui natura est amabilis, & ab ea, & in eam amor excitatur. Amor ergo entium omnium, tum erga se inuicem, quia per perfectionem pulchra sūt effecta excitatur; tum etiam magis, erga huius pulchritudinis causam. Quæ proxima perfectio ipsa est. Hæc vero, ex appetibili, & sufficientia est conflata. Duo vero hæc sufficientia pri-

ma. Hæc vero Bono drimo, ac summo est coniuncta. A Bono ergo prouenerunt proprietates hæ, sufficientia prima, qua sibi sufficiens est, sufficientia secunda, qua sufficiens est entibus omnibus. Ab hac fit appetibile. ex utriusquæ perfectio constat. A perfectione pulchritudo. A pulchritudine amor. Amor autē maiore efficacia in bonum fertur, & quasi furore quodā in id agitur. Et est rectissime a Theologis dictus anagogus, & reductor ad ipsum bonum, ad ipsam scilicet rerum omnium causam primam, ac principium primum. Reductor alius, sed placidior, ac quietior est, veritatis contemplatio, & quam uocamus philosophiam, & sapientiæ Amorem. Quæ quamuis placidiore in idem Bonum feratur motu, eodē tamen quo amor fertur. & amoris etiam ipsa sentit stimulos, quod nomine suo indicari. Quid enim aliud est philosophia quàm amor sapientiæ? Quid vero aliud est sapientia, quæ ueritatis plena notitia. Veritate autē quid potest, aut excogitari, aut repiri pulchrius. Ex pulchritudine ergo ueritatis, & in ueritatis pulchritudinē, & sciēdi amor, & philosophia, studio maximo cōtēdit. Veritate aut, hoc studio. cognita, quis uel sensuū, uel quæ ratio, uel mēs ei non assentiatur? Assensus hic fides est. Fides ergo maxima, ubi maximus assensus. Assensus maximus, ubi maxima est cognitio. Cognitio maxima, ubi maxima veritas. Maxima veritas in Patris profundo. In profundum ergo Patris, sensus, si possint, omnes intendamus. Si non possint hi, opinatricem. Si hæc nequeat, rationem, ac dianoeam totam. Si neque hæc plene possit, totam mentem, & Zoroastri monitu, mentis ipsius florem, apicem, vnitatemq; dirigamus. Illud contemplemur; in ipsum moueamur, in eo hæc fide summa consistamus; summam ueritatem, summa fide cōplectamur. Fide ei vniamur; Per fidem namque iustificabimur.

FINIS DECIMINONI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER VIGESIMVS.

DIVINITAS, AN SIT VBIQUE, AN NULLIBI, AN ALICVBI,

EX coigitur Apostoli testi-
monio, in Dei imagine, in
primogenito omnis crea-
turæ, qui Dei filius est, con-
dita sunt vniuersa, & in ip-
so creata sūt omnia, & om-
nia in ipso constant. De
quo minime est dubitandum. Si ergo omnia
sunt in eo creata, & in ipso constant, & is,
idem sit cum spiritu. omnia etiam in spiritu
fuerunt creata, & in spiritu quoque adhuc om-
nia constant. Et ex ipsa mentes, Throni, Domi-
nationes, Principatus, & Potestates; & si hæc,
etiam reliquæ, in eo sunt necessario. Cur enim
hæc, & non aliæ? Et ipse ait vniuersa, & repetit
bis, omnia. Si ergo, & in Filio, & in Spiritu
sunt creata, & in utroque constant, & hæc men-
tes, & reliqua entia, verum non fuerit, quod
philosophabamur, extra, sed circa ipsum, hæc
mentes fuisse creatas. Sed si quis penitius uer-
ba Apostoli introspeciat, cernit eum dicere.
In ipso condita sunt vniuersa, sua lingua ex-
pressius leguntur.

*Εν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, καὶ ὅς τις οὐρανός, καὶ
τὰ ἐν τῷ ᾧ, τὰ ὁράτα, καὶ τὰ ἀόρατα.*

„ In ipso condita sunt vniuersa, ea quæ in cœ-
lis, & ea quæ in terra, uisibilia, & inuisi-
bilia.

Quid ergo, in ipso conditi sunt, & cœli, & sol,
& lunæ, & stellæ? & terra ipsa, & montes, &
lacus, & flumina, & maria? Et non solum hæc
& reliqua in eo condita, & creata sunt, sed
in ipso etiam num constant? Igitur ipse, ho-
cum omnium locus est? & spacium, & super-
ficies, hæc omnia ambiens, & locans? Minime
gentium. Sed & uerba alia Pauli eiusdem, illa.

„ Ex quo omnia. Videntur illis sub contra-

ria. IN. namque iatus sonat. EX. sonat ex-
tra. & hoc nobis fauet. Intus uero, & extra,
quis nescit, esse contraria. Sed & illa eiden-
tius uidentur sibi opponi.

„ Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso
sunt omnia.

Primum ex ipso, & tertium in ipso. Sed & al-
ius est, apud eundem loquendi modus, hisca
affinis, cum ait.

„ Vt sit Deus omnia, in omnibus.

Quo, non ex Deo, non in Deo, sed Deum
esse in omnibus scribitur. Quid igitur dicen-
dum? Omnia ex Deo, ut ex loco; omnia in
Deo, ut in loco, Deum in omnibus, ut in lo-
cis esse? Hæc sunt diuinitatis miracula. & in-
uestigabiles uiræ eius, & opera eius ineffabilia.
Hæc tamen subcontrari sibi uideantur, ve-
rissima tamen sunt omnia. Si Deus est in om-
nibus, Deus est ubique. Si in ipso sunt om-
nia, Deus est nullibi. Locus enim non est in
loco. Si ergo, & extra Deum, iterum est
nullibi. Cœlum, & terram ego impleo, ite-
rum est ubique. Sed si in cœli culmine, ubi
ei cathedram posuit Aristoteles, sedet, est
alicubi. Si item supra extimam lationem ui-
tam degit, quam ei largitus est, idem Aristote-
les, idem, est alicubi. Harum trium, quæ
nam sententia uerior? Peripatus Principis
sui præferet: duas reliquas irridebit. Catholi-
ci, duas præferent verissimas, tertiam hanc
ut impiam respiciunt. Philosophia, quàm Pe-
ripatus uerior, quid nam inter has duas
arbitrabitur? Sententiam arbitrariam, quàm
feret? quàm præferet? Testis simul, ac iudex,
omni exceptione maior, accedat Hermes sa-
pientissimus, qui ingentem hanc questionem
ex uero, atque æquo dirimat. Huius ergo

Q 2 uiri

viri prius testimonia, deinde iudicium proferamus. Testimonium primum hoc.

Πάντα γὰρ ὅσα ἔστι, ταῦτα ἐν τῷ θεῷ ἔστι.

„ Omnia enim quaecumque sunt, hæc in Deo sunt.

Quid igitur, & ipse cum Paulo concors? In ipso omnia sunt, & cōstant. Maxime. Veritas enim veritati consonat. & vnius rei vna tantum est veritas. Sed & alio testimonio, idē confirmat.

Τὰ γὰρ ὄντα, ὁ θεὸς ἔχει. οὐδ' αὐτὸ οὐδὲν ἐκτὸς, οὐδ' αὐτὸς οὐδένος.

„ Entia namque Deus habet. neque extra ipsum quicquam est, neque ipse extra vllum.

Quibus, non solum idem quod prius confirmat. In Deo esse omnia. Sed & aliud addit Apostolo conforme. Deum esse in omnibus. Hoc idem comprobat secundo,

„ Et non est aliquid, quod generatur, aut quod generatum sit, vbi non sit Deus. Deus ergo est vbique, cum in omnibus sit entibus. Rationem huius addit.

Ὁ γὰρ ποιῶν ἐν πᾶσιν ἐστίν.

„ Factor enim, in omnibus est.

Scilicet ijs quæ ab eo fiunt. Opera enim eius in omnia ea extenditur, & per omnia ea protenditur, & permeat. Qua ratione, recte infert. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ θεός, τὸ πᾶν. οὐδ' ἐν τῷ παντί οὐδὲν ἐστίν, ὁ μὴ ἐστὶν ὁ θεός.

„ Et hoc est ipse Deus, ipsum vniuersum. Neque in uniuerso, quicquam est, quod non sit ipse Deus.

Vniuersum ergo hoc, Deus ipse est, quia scilicet ipse, ea omnia quæ in vniuerso sunt efficit, & efficientia eius, omnem, ac totum permeauit effectum, Ratione cuius efficientiæ, ipse omnia est, & vniuersum se ipso implet.

„ Πᾶν γὰρ ἐστίν. Vniuersum enim est, subnectit. De qua efficientia subdit,

Αὐτοῦργος δ' ὢν, αἰεὶ ἐστὶν ἐν τῷ ἔργῳ, αὐτὸς ὢν, ὁ ποιεῖ.

„ Per se effector cum sit, semper est in opere, ipse existens, id quod facit.

Nam cum propria bonitate, voluntas sua in opus moueatur, & voluntatem necessitas sequatur operandi, necessario semper erit in opere. Numquam enim bonum esse cessat. Numquam ergo cessat voluntas; Numquam ergo cessat necessitas operandi. Numquam ergo ab opere cessat. Et cum αὐτῷ τῷ ἑῷ, ipso sui esse operetur, & esse suum ipsemet sit id ipsum, quod facit, ipse est. Atque hinc est, quodd cum in opus perpetuum exeat, non tamē exit ex se ipso, quia ipse sit, id quod efficit. Et ideo necessario omnia illa, & permeat ipse, & capit, quoniam ipse se ipsum capit, & in se ipso est. Et quia semper in se ipso est, neque a se

abit, neque aboletur, & ipse ea quæ facit sit, seruator entium, seruator sui ipsius est. Atque ideo alibi.

Αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ ἑστὼς, χωρητικὸς ᾧ πάντων, καὶ σωτήριος ᾧ ὄντων.

„ Ipse in se ipso stans, permeat omnia, & seruatur, est entium.

Χωρητικὸς, illa vox, & penetrantem, & capientem, vtrumque sonat, χωρῆν, namque, & capacem esse, & penetrare significat. Quo nomine, neque significantius quicquam, neque efficacius efferri poterat, quod rem magis exprimeret. Sed dum, & capit entia, & omnia ea penetrat, ac permeat, necessario ea, & efficacia operis, & præsentia sua seruat. Qui si ab entibus separatur, proculdubio concidant omnia, & corruant in nihilum. Quam rem his verbis contestatur.

Εἰ γὰρ χωρίσθῃ αὐτοῦ, πάντα καὶ συμπέσονται, πάντα τε τεθνήξουσιν ἀνάγκη, ὥς μὴ οὕτως ζῶνς.

„ Nam si separatur, ab eo (quod facit) omnia concidere, omnia mori est necesse. tamquam non sit vita.

Sicuti ergo efficientia sua, & opere, quod, αὐτῷ τῷ ἑῷ, ipso sui esse operatur, omnia, & efficit, & ea capit, & ea permeat: ideoque seruat, & omnibus vitam largitur. & (vt Paulus quoque affirmat,) viuificat omnia. Et viuificando operatur, (vt idem inquit) omnia in omnibus. Ita quoque si ab eis omnibus, ipse suo esse, sua efficientia, sua presentia separatur, & ea destituat, necesse est, ut ipsa nihil operentur; nihil Si operentur, neque etiam viuāt. Sinon uiuant, mortua fiant, Si emoriātur, concidant. At quo concidant? in nihilum nimirum. Vt essent ergo omnia, vt uiuerent, vt operarentur, vt seruarentur, necesse habuerut, & ipso Dei esse, & efficientia, & capitudine, & penetratione, & viuificatione, & actione. At cur Deus hæc, omnia entibus a se factis, est largitus? Rationem ipse, & finalem causam affert. Δι' αὐτὸ τοῦτο πάντα ἐποίησεν, ἵνα διὰ πάντων αὐτὸν ἐλέγῃς. Τοῦτο ὅτι τὸ ἀγαθόν, τὸ ἔστι θεοῦ. τοῦτο δ' αὐτὸ ἀρετὴ, τὸ αὐτὸν φαίνεσθαι διὰ πάντων.

„ Ob hoc ipsum omnia fecit, vt per omnia ipsum cernas. Hoc bonum ipsum est, ipsius Dei. Hoc eius virtus, vt ipse appareat per omnia. Testimonia ergo hæc, Hermetis, sunt etiam eius iudicia, cum dictis rationē addit. Cui subscribit D. quoque Hierotheus, Pauli quidem auditor, Dionysij uero doctor, quando in hæc uerba scribit.

„ Causa omnium, cum neque pars sit, neque totum. & totum, & pars. Et vniuersum in se comprehendens.

Sed si hæc, diuina oracula, sint suscipienda, vt sunt verissima, modus est excogitan-

dus.

duſ. Quo & ipſe omnia comprehendat. Et omnia ſint in ipſo, & ipſe ſit in omnibus. Neque enim forte localiter ſunt intelligenda; & tamen non localiter, nō uidentur poſſe intelligi. Si enim vniuerſum, & partes eius omnes, corpora ſunt, corpora autem omnia, aut locus ſunt, aut ſunt in loco; necelle videtur, qui vniuerſum comprehendat, eum vbiueſo locum præbere. Et qui per omnia permeat corpora, ut in omnibus ſit; omnia ei locum faciunt. Quid ergo verè, ac rite philoſophanti erit dicendum? In hunc modū philoſophice contemblemur. Deum, & vnum, idem eſſe, iam diu eſt nobis demonſtratum. Demonſtratum quoque eſt, vnum ita eſſe, vt ſit non niſi vnum, & nihil aliud quam vnum, & ſimul eſſe omnia, & in eo, eſſe omnia. Vt hæc inconcuſſa maneant, dicendum, cum in ipſo omnia eſſe dicantur, vnum in ipſa non ſpargitur, ſed vnum remanens, ea omnia habet, non tamen ab eis habetur. Si ab eis non habetur, eſt ergo nullibi. Quoniam id, quod habet, habito eſſe videtur locus. At e contra, ſi ipſe in omnibus eſt, erit vbique, & ſi vbique etiam alicubi. Pars enim hæc, totius pars eſt, loci. At ipſe nec pars, nec totum eſt.

Non eſt ergo, alicubi. Si non alicubi, neque etiam vbique. Si neque alicubi, neque vbique, nullibi eſt ergo. Sed & totum eſt, & pars. Vt totum in aliis, neque alicubi, & non alicubi, neque vbique. Si neque vbique, neque alicubi, iterum ergo nullibi eſt. Qua vero pars eſt, in toto eſt. Si in toto eſt, in alio eſt; ſi in alio, alicubi. Et ſi alicubi, cur non & nullibi, & etiam vbique. An uero hæc omnia, in eo vera ſunt? An etiam falſa? An uero, & falſa, & vera? Ita conſideremus.

Tria hæc aduerbia, vbique, alicubi, nullibi, ad locum pertinent; locus ad locum ſpectat. Locatum autem vel corpus eſt, vel in corpore. At Deus, neque corpus eſt, neque in corpore. Ergo non locatus, ergo non in loco, ergo nullibi. Atque ita hæc prior loci attributio, fuerit vera. Sed & erit falſa. Quod enim nullibi eſt, in nullo eſt. At ipſe eſt in omnibus. Ergo nullibi non eſt. Si nullibi non eſt, in omnibus eſt, & eſt vbique. Verum, ergo fuerit, eum eſſe vbique. At & falſum fuerit, eum eſſe vbique, locus enim non eſt locatum, At ipſe locus eſt, in ipſo enim omnia, ſunt. Quatenus ergo verum eſt, eum eſſe vbique, verum quoque fuerit; cum eſſe alicubi. Quatenus uero falſum eſt, eum eſſe vbique, falſum quoque erit, eam eſſe alicubi.

Vel illa veriora erunt? ipſum eſſe incorporeum, atque ideo locari non poſſe. Si

non locatur, locus eum non capit. Si locus eum non capit, nullus locus eum capit. Si nullus locus eum capit, non eſt vbique. Si non eſt vbique, nullibi erit. Si nullibi erit, non erit alicubi. Atque ita verum non fuerit, eum eſſe vbique. Rurſus quid vetat, verum eſſe, eum eſſe vbique. Eſt enim incorporeus. Si incorporeus, etiam eſt immaterialis. Si immaterialis, materia ipſe ſua non impeditur; Si non impeditur, penetrat, Si penetrat, etiam permeat, Ea nimirum, materiam habent, & ſunt corpora, quorum penetrationem mutuam, natura non permittit. E contraria ratione, quæ immaterialia, & incorporea ſunt, natura, in mutuam penetrationem, nō impediuntur. Nullā enim habent a materia, nullam a corpore reſiſtentiam. Igitur incorporea, quia nullam habent mutuam reſiſtentiam, mutuam habent ſine vllō impedimento penetrationem. Neque ſolum mutuam, ſed eam quoque in ſua contraria habent, ipſa ſcilicet corpora. Quæ quāuis, & materiam habeant, & ab ea reſiſtentiam ſeu antereſiſt, reſiſtere tamen incorporeis nequeunt, vllis. Quādo neque ijs reſiſtunt quin ea peritus, & vſque quaque penetrent, quæ in ipſis met corporibus perpetuum habent habitaculum. Qualitates nimirum omnis, generis, ſapores, odores, colores, calores, frigora, humiditas, ſiccitas, mollities, durties, reliquæ omnes. Nec non quantitates omnes, lineæ, ſuperficies, profunditates. Nulla enim corporis vllius eſt pars, quæ lineam intus, & extra non habeat, quæ item ſuperficiem, & internam, & extrinſecam non admittat. aut quæ profunditatem reiſciat. Hæc enim omnia quāuis in corpore ſuas teneant ſedes, attamen corpus non ſunt, nec habent cum corpore reſiſtentiam vllam, per totum permeant corpus. Quod ſi anima, & vita faciunt, quæ vniuerſum corpus intus, & extra ſe ipſis implent. Multo ergo magis, & facere poſſunt, & faciunt, ea quæ, & vita, & anima ſunt diuiniora, mentes; vitæ, eſſentiæ; vnitates ſiue ideæ. Spiritus ipſe ſanctus, qui ſua eſſentia vniuerſum implet. Ipſe filius, per quem omnia, & qui operatur omnia in omnibus. Et in quo condita ſunt vniuerſa & in eo conſtant. Et Deus ipſe pater, ex quo omnia.

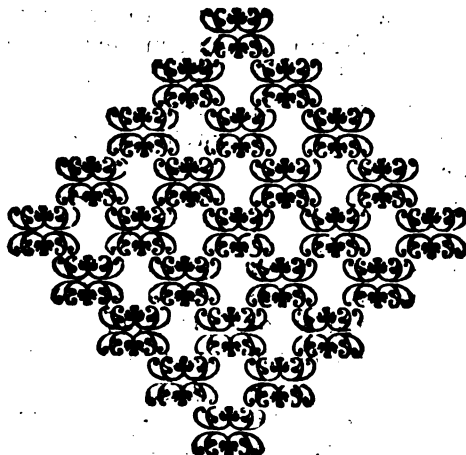
Concludendum igitur eſt veriffime, Deum & vniuerſam diuinitatem, quia immaterialis, incorporeaſque ſit, nullam a corporibus, aut materia pati reſiſtentiam. Atque ideo veriffimum eſſe, eam eſſe vbiq; ipſo ſui eſſe, ipſa ſui potentia; ipſa ſui operatione, et omnia tū effecere potuiſſe, tū effeciſſe, quæcumq; et in terra & in

FRANC. PATRIC. PANARCHIAS. LIB. XX.

& in vniuersis elementis, & in corlis, & supra
cælos, sunt, & uisibilia, & inuisibilia. Et omnia
uiuificare in omnibus, & omnia operari. Igi-
tur Deus, modis hisce est ubique. non autem,
vt Aristoteles uoluit, tantum alicubi, supra cæ-
li culmen. & extra cælum. Et est etiam nulli-

bi, quia nullibi est affixus, nullibi locatus. Sed
per omnia means, ab omnibus est segregatus,
& ab omnibus sciunctus, in suæ dignitatis, &
supereminentiæ abyssò, se se a nostris sensibus,
a nostris etiam cogitationibus, in altum ra-
puit.

FINIS VIGESIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

DE SEMPTERNITATE.

Verum, quando hæc, propè infinita entia fecit Deus? In tempore ne? An in temporis principio? An vero ante tempus? Et omnia ne simul produxit. An vero aliud post aliud præcreauit. Magnæ sunt equidem quæstiones hæ, & quæ multorum magnorum virorum, magna ingenia defatigarunt. Attamen, eodem lumine adiuti, & eodem ducti lumine diuino, eas ne exhorreamus. Itaque dicamus, vnitatem, bonitatem, simplicitatem, sufficientiam, perfectionem, omnipotentiam, infinitatem *ἀπειροδυναμίαν* infinitipotentiam, vnæ trinæ Deitatis, a nobis esse iam, philosophicis rationibus, & mathematicis ferè necessitatibus demonstratas. Pergamus ergo his annexere, quæ deinceps, ad propositas, & expositas quæstiones consequuntur.

Equidem, quoniam vnatrina Deitas, est *ἀπειροδυναμὸς* infinitipotens, eam corpus esse, minime omnium est dicendum. Omne enim corpus, finitum est, finitamque habet essentiam. Si essentiam finitam habet, finitam quoque habet potentiam, ac vires finitas. Si potentiam finitam, finitam quoque actionem, operationemue habere est necesse. Hæc enim tria, vt iam dictū est sæpius ita se se iunctim consequuntur, vt vnum sine alio esse, nequeant. Itaque ridendus Aristoteles, qui hæc vidit, & tamen finitæ essentia, cœlesti scilicet corpori, finitæque eius potentia, contra dogma suum probatum, infinitam tribuerit actionem. Motum videlicet æternū. Motus enim cœli, si ex hac secunda, primæ contra doctrina, æternus sit, nullis terminis finietur. Infinitus ergo, ex finitis, & viribus, & es-

sentia. Sed incōstantia huius hominis ommittenda. Nos ad rem nostram regrediamur. Vnatrina Deitas, & Essentiā, & potentiā, & actionem habet infinitas. Non ergo essentia, *ὅτι οὐκ ἔστι*, eius corpus fuerit, quod tria omnia finita habet. Si corpus non est, vel ergo incorporea est, vel incorporea, & corporea, vel corporea incorporea. At in horum duorum numero non est, vt postea patebit. Ergo incorporea est prorsus. Si incorporea est, nulla est prædita quantitate. Omnis enim quantitas, vel i corpore est pars eius, vel est corpus. Si nulla quantitate est prædita, est quoque immensa. Quod enim mensuratur, & quod mensurat, in genere est quantitatis. Si immensa est, nulla mensura mensuratur. Si hoc, neque etiam mensuratur tempore, vel toto, vel parte, quæ motus sunt mensura. Nam si tempore mensuraretur, etiam motu mensuraretur. cuius mensura est tempus. Si vero motu, etiam magnitudine. Omnis enim motus, fit super magnitudine: docente id prius Hermete, Aristotele deinde. Si tempore non mensuratur, neque etiam mensuratur æuo, cuius imago est tempus. Aeuum autē id dicimus, quod Græcis est *αἰὼν*, quasi *αἰεὶ ὄν* semper ens. Quod Latini etiā seculum dixere. Si æon, & æuum semper est, *αἰεὶ ὄν*, de rerum numero est, quibus verbū hoc, Est, competit. Competit autē ijs omnibus, quæ entia nuncupantur. At omnia entia inter se distincta, & numerū faciētia, in spiritu, ac filio sunt, in patre uero vnōmnia erant, & cuncta entia supereminebant. Itaque cum æuum, vnum entium sit, in spiritu, ac filio erit, non erit in patre. Pater ergo supra omne æuū, supra omnē æona erit, & vt Platonici, Plotinus, Proclus, Damascius loquuntur, *τό ἐν ἐπέκειντα τῷ ἐν ὄντος. τῷ αἰεὶ ὄντος, καὶ τῷ αἰῶντος ὄντι*.

„ Vnum

» Vnum, vltra, & trans vnum ens, & vltra
» semper ens, & vltra æona est.

Quam rem Hermes ita docuerat ante.

Ὁ θεὸς ὁ αἰὼν, ὁ κόσμος, ὁ χρόνος, ἡ γένεσις. ὁ θεὸς αἰὼνα ποιεῖ. ὁ αἰὼν ὃ ἢ κόσμον, ὁ κόσμος ὃ ἢ χρόνον, ὁ χρόνος ὃ ἢ γένεσιν.

» Deus, æon, mundus, tempus, generatio.
» Deus æona facit. Æon vero mundum. Mū-
» dus autem tempus, & tempus, genera-
» tionem.

Deus ergo est ante æona. æon ante mun-
dum, mundus ante tempus, tempus ante ge-
nerationem. Generatio inter nos versatur;
tempus inter nos. & inter cœlestia. Cælum,
& terra in mundo sunt, mundus in æone, in
Deo. Cuius Dei ait Hermes.

Τοῦ ὃ θεοῦ, ὡς περ οὐσία ἐστὶ, τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν,
ἡ εὐδαιμονία, ἡ σοφία. Τοῦ δ' αἰῶνος ἡ ταυτοτης,
τοῦ ὃ κόσμου ἡ τάξις, τοῦ ὃ χρόνου ἡ μεταβολή,
τῆς ὃ γένεσεως, ζωὴ καὶ θάνατος.

» Dei vero veluti essentia est, bonum, Pulcrū.
» Felicitas, sapientia. Æonis vero idēritas.
» Mundi autem ordo. Temporis mutatio.
» Generationis, vita & mors.

Hæc quidem, quinque rerum harum est
essentia. Vires, uero, & anima, ut idem ait.
καὶ ἢ αἰῶνος ἡ ψυχὴ, ὁ θεός. ἢ ὃ κόσμου ἡ ψυ-
χὴ, ὁ αἰὼν. τῆς ὃ γένεσεως, ἡ ψυχὴ ὁ οὐρανός.

» Et æonis quidem anima est Deus. Mundi
» vero anima est æon. Terræ autem adima
» est cælum.

Hoc est, tamquam anima, ac pars melior.

Ex talibus vero, & essentiis, & potentijs
actiones hæc proueniunt, & effectus hi. iuxta
ipsum.

Ἐνέργεια ὃ ἢ θεοῦ, τοῦ καὶ ψυχὴ. τοῦ δ' αἰῶνος
ἡ διαμοιρῆ, καὶ ἀθανασία. τοῦ ὃ κόσμου ἡ ταυτο-
τάσις, καὶ ἀνταποκρίσεις. ἢ ὃ χρόνου αὔξεις, καὶ
μειώσεις. τῆς ὃ γένεσεως, ποιότης.

» Actio vero Dei, Mens, & anima. Æonis,
» permanentia, & immortalitas. Mundi
» vero circuitus, & regressus. Temporis,
» auctio, & diminutio, generationis, qua-
» litas.

De quibus effectibus, secundi tantum, per-
manentia, & immortalitas, ad rem no-
stram faciunt. De permanentia dicamus
prius.

Permanentia, est duratio, seu perduratio,
quædam, & perennitas. Communis autem
est, tum temporis, tum æoni, tum æternitati,
tum etiam sempiternitati. Namque ὁ αἰὼν,
Græcis αἰὼν ὁ σημαίνει, quæ Latini dicunt,
sempiternitatem, æternitatem, & æuum, &
seculum χρόνος vero solum designat tempus.
Quod tempus.

» Aristotelis definiuit, esse numerum seu
» mensuram motus per prius, & posterius.

His paucis vero verbis, sex ac forte plures
commisit errores. Primum, quod mensuram
& numerum, quæ sunt cogitationis nostræ
opera, genus essentiale fecit temporis, rei
per se existentis, & suam hyparchin habentis,
quasi nostra cogitatio, det esse naturali rei.
Neque ei in mentem venit, quod alibi di-
xerat.

Τὸ ὃ τῇ νοήσει πιστεύειν ἀτοπὸν.

Cogitationi vero credere, absurdum.

Itaque cogitatio nostra, ad essentiam tem-
poris nihil pertinet. Et tempus duratio est
sine vlla nostra, vel mensuratione, vel nume-
ratione. Secundus error. Quod in differentia,
motum tantum posuit. Tertius, quod sta-
tum prætermisit, cui duratio, & tempus, tam
communis est, quàm motui, tanto enim tem-
pore terra stat, quanto cælum mouetur.

Quartus. Quod durationem, quæ temporis est
essentia propriissima, penitus omisit. Quintus.
Quoniam motus mensurat tempus, potius
quàm tempus mensuret motum. Motus enim
solis, & vicissitudo luminis & tenebrarum,
mensurat temporis spacium. & partes eius
per horas numerat, Sextus. Quod prius illud
& posterius, ad temporis durationem, & rerū
permanentiam pertinent nihil. Tempus autē
reuera esse durationem, & statui, & motui cō-
munem, & non mensuram ullam, argumento
clarissimo fuerit, si quis aliquem in teterrimo
carcere, (quod multis mortalium accidit) ia-
cere consideret. loco quo lumen nullum pe-
netret, densissimæque tenebræ ibi resideant.
Et ab omni horarum, aut strepitus cuius uis
sono, procul absit. Certe, is motus nullius par-
tes, uel mensurabit, uel numerabit: neque vllam
motus partem vllius percipiet. Percipiet
tamen durationem, & tenebrarum in eo loco,
& suam, in tenebris iisdem. Numeret autem
alius quis iam, diem aut horam, quibus ille in
carcerem est trusus. Vterque sane durationem
eam cognoscet. Sed ille per statum, hic uero
per motum luminis & tenebrarum, & motus
partes numeratas. Eadem differentia est inter
duos. quorum alter in vrbe sit, alter ruri, vbi
nulla sint horologia, habirent. Ille quidem
horas numerabit, & per eas durationem per-
cipiet. Alter uerò hic ruri, eandem percipiet
durationem, tametsi per partes mensurate ne-
queat. Idem si in alto mari nauiges, nec ullū
habeas horologium, durationem quidem diei
unius, aut noctis animaduertes, neutrum ta-
men numerabis. vnum, enim numerationis
principium, non autem numerus est. Duratio
ergo, & permanentia, motui, & statui commu-
nis, uera temporis est essentia; quamuis nemo
horas, aut dies enumeret circuituionis solis:
Terræ quoque perpetuus status, non minus
perdurat,

perdurat, quàm cœlestis, seu quivis alius moxus durer, & tenebræ in eo carcere stent, statusque earum perseverat, & durat. Tempus ergo aliud non est, quàm *μονή*, permanentia, & duratio corporum, rerumq; corporearum. Tempus autem ab ævo, seu æone, Aristoteles quoque distinxit. Quod tamen interpretes eius omnes, videntur ignorasse. Habet enim ipse verba hæc.

Ἐξω δὲ τοῦ οὐρανοῦ, ἡδύναται ὅτι οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἐνδύναται ἡνίκ' ἔσται. Φανερόν ἄμα οὐτε τόπος, οὐτε κενόν, οὐτε χρόνος ἐστὶν ἔξωθεν. Διόπερ οὐτ' ἐν τόπῳ τ' ἀκὴν πέφυκεν, οὐτε χρόνος αὐτὰ ποιῇ γήρασκην, οὐδ' ἐστὶν οὐδ' ἐνός, οὐδέ μιν μεταβολὴ τῆς ὑπὲρ τὴν ἐξωθεν γήρασκην φορὰν. ἀλλ' ἀναλλοίωτα, καὶ ἀπαθὴ τῶν ἀρίτων ἔχοντα ζῶντα, καὶ αὐταρκέσιν, διατελεῖ τὴν ἀπαθὴ αἰώνια.

„ Extra uestro cœlum, demonstratum est quòd
„ neque est, neque gigni potest corpus. Cla-
„ rum ergo, quòd neque locus, neque vacuū,
„ neque tempus, est extra. Atque ideo neque
„ in loco ea quæ ibi sunt, nata sunt esse. Neq;
„ tempus ea facit senescere. Neque est vilius
„ vlla mutatio, eorum, quæ supra extimam
„ lationem sunt ordinata. Sed inalterata, & si-
„ ne passione, optimam habentia vitam, &
„ sufficientissimā degunt per totum æona.

Nam si extra cœlum, non est tempus. ea tamē vitam degunt toto æone, proculdubio, æon, & tempus, non sunt idem. Cum alterum ibi non sit, alterum vero sit ibi. Quæ res ita est per se clara, vt quamvis eam mox sibi contradicēs, ibidem confundat Aristoteles, rem tamen suā non iuvat, & inconstantiam suæ doctrinæ prodit. & Alexander eius interpretis, vt creditur summus in eo loco exponendo, stultescere videtur. Nam illud (extimam lationem) exponit, pro recto elementorum motu, ad quos extima sit luna. Cum tamen Aristoteles ibi quæstionem satis longam, & manifestam replicet. De ijs quæ supra supremum cœlum nō sunt, nec corpus, nec locus, nec tempus, at supra Lunam, & corpora multā sunt, & Loca, & Tempus in eorum motibus creatur. Sed stulticiam stultis nimium iuratis. relinquamus.

Cum autem supra extimum cœlum, Aristoteli nullum corpus sit, sed ea quæ ibi esse, nescius est varicinatus, incorporea sint, uerē dictum est, ea ob tempus non senescere. Tēpus enim eò non ascendit. Neque eis ulla est mutatio, sed inalterata, & impassibilia optimam vitam, toto æone degunt. Æon autem Græcis vt diximus, ob nōminum hac in re inopiam, quatuor illa significat, quæ Latinis sunt ævum, seculum, æternitas, sempiternitas. Quorum tria, nobis pro rerum quæ ibi sunt triplicis naturæ diuersa, singulis singula placuit accom-

modare quartum, seculum tribus est, & etiam tempori longo, commune. Nempe vt æon sit, duratio, ac permanentia, Mentium creatarū de quibus mox. Æternitatis autem nomē proprium tribuimus primo, ac secundo intellectui. Sempiternitatē vero primo omnium principio, assignamus. tamquam supremæ, & æternitatis, & æonis est seculorum, & temporis causæ. Nam æon dicitur, αἰὼν, hoc autem nōmen αἰὼν ens, nullo modo primæ causæ competit. Est ergo supra omne ens, supra omnem æona. Quorum omnium sit genus, veluti generalissimum *μονή*, Mansio, seu manentia. Cuius quasi subalternum genus *διαμονή* permanentia sit, quàm Hermes æonis actionem esse dixit, sitque etiam tempori communis. Sed hac differentia, vt æon dicatur perpetua *μονή*, & *διαμονή*, manentia, & permanentia Tempus autem quod duratio corporū est, an & ipsum perpetuo esse possit, commodiore loco discutietur. Nunc rem præsentem prosequamur. His ita terminatis. Quid ad quæstiones respondemus? Hoc sane modo. Deus pater, si recte est a nobis ei sempiternitas tributa, habuit entia, & non entia in sempiternitate, & adhuc habet. Quæ vero in Filium deduxit, quia ipso sui esse, αὐτῷ τῷ ᾧ deduxit, non in tempore, sed in sempiternitate esse deducta dicimus. Quæ uero Filius in Spiritum effudit, ea asserimus in æternitate esse effusa. Creationem autē separatarum mentium, quia a toto profundo sunt procreatæ, & in sempiternitate, pro ut a patre, & in æternitate, prout a Filio, ac Spiritu, dicimus esse factam. Quæ uero hæc inter se operantur, aut erga profundum, vnde prodierunt, eas in ævo, siue æone operari dicimus. Mundus vero, quod ad quæstionem pertinet, creatus est, non in principio temporis, non in tempore. Mundus enim, sui natura, prior est tempore, quia in mundi creatione, ordine naturæ, nullum adhuc tempus erat. Ergo mundus, cum sit tempore prior, neque in temporis principio, neque in tempore potuit creari. Quando ergo creatus fuit? in parte tum sempiternitatis, tum æternitatis est creatus τῇ βουλήσιν, & τῷ θελήματι. Ἐκ πατρὸς, voluntate, & ipso velle, Patris, inquit Hermes. Quid ergo mundus est sempiternus? est æternus? Minime. Non enim ab omni aut æternitate, aut sempiternitate est creatus, sed vtriusque, in parte, quādo scilicet trinitas illa, eum create voluit. Et si opera Angelicorum ordinum in eo creādo intercessit, etiam in parte æonis est creatus. Tempus autem sui natura posterius esse mundo, ex Aristotelicis probamus fundamentis. Ex temporis nempe deffinitione. Tempus inquit ipse, est numerus seu mensura motus. Esto ita; Locus tamen esto, tot illis erroribus.

Q

FRANCISCI PATRICII,

tibus. Sed quis nescit, mensuram sui natura posteriorem esse mensurato? Hoc enim vel corrupto; uel ablato, tollitur & mensura. Hac uero sublata, illud remanet. Aliter Tempus est mensura motus. Ergo motum antecedere est necesse, si mensurari debet. Motum autem præcedit, id quod mouetur; quod mobile appellatur. Necesse enim est ut natura id ante faciat, quod moueri queat; deinde ipsum uel a se ipso, uel a natura, uel ab alio moueatur. Et dum id mouetur, motus fit. qui a tempore mensuratur. Mobile autem in proposito motu, est primum mobile; hoc est cælum primum. Hoc autem, uel maxima, uel præcipua est mundi pars. Cælum ergo ut mobile, natura & dignitate præcedit motum. Motus uero, natura & dignitate præcedit tempus. Ergo motus, ergo mobile, ergo cælum, ergo mundus, ante tempus sunt. & tempus tertio gradu est post mundum. Quo modo ergo Mundus, uel in principio temporis, uel in tempore potuit creari, si nondum erat, quando mundus fuit creatus? Quo loco mirari liceat, magnos quosdam Theologos in hanc sententiam pedibus iuisse, mundum in principio temporis fuisse creatum. Hæc de quæstione prima. De secunda uero, utrum omnia simul fuerint creata, an aliud post aliud, facile respondemus philosophice. Ostendimus enim ante, Deum, *αὐτὸς τὸ ἴδιον*, omnia fecisse, ipso sui esse. Hoc est quia erat, & erat vnus, & bonum ideo omnia produxit. Hoc autem suum esse, non per uices exercetur, ut modo sit, & hoc creet. modo non sit, & nihil creet. Et post spatium aliquod, esse resumat, & creet aliud. Sed cum semper, & habeat hyparxin, & habuerit. & ea faciat quando libuit facere, omnia simul fecit. Simul ergo produxit omnia. Cumque Deus ille trinus summus, in suo esse sempiternæ, æternæque perpetuetur, immortalis quoque sit, est neces-

se, quæ altera fuerat, Hermetis conclusio. Et si immortalis est, & sempiternus, & perpetuus est, nullam omnino sentiet mutationem. Vbi nulla est mutatio, ibi nulla est alteratio. Quæ Aristotelis quoque sententia fuit, & a nobis est etiam antea probata. Vbi nulla est alteratio, ibi nulla sequetur debilitas. Vbi nulla debilitas, ibi integræ permanent, & essentia, & potentia, & actio. Neque ullius rei vnquam indiga sunt. Vbi indigentia nulla, ibi sufficientia summa. Vbi sufficientia summa, ibi etiam felicitas, ac beatitudo. Ac recte dictum ab Hermete, Dei ueluti *οὐσία* essentia est *ἡ εὐδαιμονία* beatitudo. Quod aliquando, sed quasi balbutiens scripsit Aristoteles. Itaque sicuti *ὑπάρξις* hyparxis perpetua illi est, tota sempiternitate, & tota æternitate, & toto æone; quibus tempus ab eo excluditur; ita illi optima quoque uita, ac summa *σοφία* inquit Hermetis sapientia est. Et si hæc illi sunt, potentia nulla ei defuit, aut deerit umquam; aut ulla actio. Sempiternæ ergo, atque æternæ, & fuit, & est, & erit omnia. Et omnia potuit, & potest, & poterit, & omnia fecit, & facit, & faciet. Et quæ nunc facta conspiciamus, ab eo etiam nunc ficti, est affirmandum. Hoc est, omnia ab eo facta, in suo quæque esse, conseruantur, & fouentur, & inde pendent. Et perpetuo fient, & conseruabuntur, & fouebuntur; & inde pendebunt. Itaque uere admodum a uetere illo philosopho, interrogato. Quid Deus ageret; responsum est, Mundum creat. Et Plotino dictum uerissime.

Ἀλλὰ τί νῦν ποιεῖ; ἢ καὶ νῦν σάξει ἐκείνα, καὶ νοεῖν ποιεῖ, τὰ νοοῦντα, καὶ ζῶντα ἐμπνέον νοῦν, ἐμπνέον ζῶν.

„ Sed quid nunc facit? Vel & nunc seruat
„ illa, & intelligere facit ea, quæ intelligunt,
„ & uiuere ea, quæ uiuunt; inspirans mentem,
„ tem, inspirans vitam.

FINIS VIGESIMI PRIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

DE RERVM CREATIONE.

Omen creationis, commodum venit Theologis Latinis, ut eam productionem significaret, quæ aliquid facit ex nihilo. Quæ in re nomen nullū est apud Græcos. Id enim, quod initio Pentateuchi Moſis legitur.

In principio creauit Deus: Septuaginta interpretes Græce dixerunt.

Εν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεός.

In principio fecit Deus. Damascenus, author verus, & nobilis, & Catholicus, pro creatione, & creatore, nominibus *κτίσας*, & *κτίσας* vitur fabricationis, & fabricatoris. Quibus ante eum, & Paulus Apostolus, & Dionysius sunt vsi frequenter, sicuti, & his alijs duobus, *δημιουργός*, & *δημιουργία*, opifex, & opificium. Quæ sæpiſſime sunt apud Græcos Theologos omnes. Et ante eos apud Platonem, & ante Platonem apud Hermetem, frequens est eorum vsus. Sed nomen Creationis, significatione hac propria, ex nihilo facere aliquid, a vetere quadam glossa, ut D. Thomas annotat, ortum habens, eo significato, per nos maneat. Reliqua vero nomina quæ attulimus, sunt communia iis et rebus, quæ ab artifice quoppiam, ex materia fiunt aliqua, & ijs quoque quæ e nihilo fuerunt facta. Nam D. Paulus, *τεχίτης ὁ δημιουργός*, dixit, quæ, verſa sunt: Artifex, & conditor Deus.

Nos emanationis, & prodictionis, nomine vsi sumus libenter, ad rerum processionem significandam, quæ ex Patre in suum facta est

profundum, ut eam a rerum creatione ad extra profundum facta, distingueremus. Sed hæc de nominibus satis, Ad res ipsas accedamus. Triplicem rerum multitudinem esse, diximus alicubi. Primam in Patre, quæ ingenerita & improducta est, & virtualiter multitudo, neque ab eo prodijt. vñquam. Alia est in Verbo, quatuor gradibus distinctam, quos exposuimus. Hanc a Patre asseruimus fuisse emanatam. Et ab eo in paternum profundum prodijſſe. Quæ nullo modo creata potest dici. Non enim ex nihilo, sed ex omnium maximo est profecta.

Nam si in Patre prius erant, & ex eo in totum profundum suum sunt diffusa, Pater autem erat omnia; omnia non sunt nihilum. Non sunt ergo ex nihilo; Non sunt ergo creatæ. At quæ nam sunt quæ creatæ uerè dicuntur? Reliquæ omnes quæ extra profundum sunt. Eas Theologi nostri, quatuor dixerunt esse. Naturam scilicet Angelicam. Cælum empyreum, Materiam, & Tempus. Sed vbi mandum reliquerunt? Vbi Cælum? Vbi terram? Quæ in principio Deus creauit. Vbi lucem? Vbi firmamentum? Vbi aquas, vbi tot reliquæ in Genesi recensitæ? Nos vero, res extra profundum positas, aliter diuidimus, & quidem diuisione necessaria istius modi.

Entia necesse est, vel incorporea esse omnino.

Vel incorporea, & corporea simul.

Vel corporea simul, & incorporea.

Vel corporea penitus, & corpora.

R 2

Quæ

FRANCISCI PATRICII,

Quæ vero in profundo sunt, quamvis incorporea dicantur; at tamen incogitabili nobis modo, atque ineffabili, hisce extra positis supereminent. Scimus communem esse rerum diuisionem, in corporeas simpliciter, & incorporeas. Nos tamen, ubi intermedia duo diuisionis membra locum habeant, suis locis indicabimus. Nunc ad rem præsentem.

Hæc quatuor generum entia quo modo a profundo proflexerunt.

Si illinc prodierunt, quo modo dicuntur
ex nihilo creata? Sane sacra eloquia pro-
nunciant. In ipso condita esse vniuersa;
in cœlis, & in terra; visibilia, & inuisibi-
lia: & omnia per ipsum, & in ipso, *ἐκ τούτου*
creata sunt, & iterum ex ipso, & per ip-
sum, & in ipso sunt omnia.

Quibus, ex ipso entia prodixisse omnia, satis confirmatur. Quo modo ergo ex nihilo? Hoc prius, & facile. Ex nihilo ita interpretamur, ut e nulla vel prima, vel secunda facta sint materia. Quæ omni factioni, omni fabricationi, omni generationi, omni denique opificio, artificio, necessario vel subijcitur, vel requiritur. Itaque quatuor harum rerum creationi, non opus habuit Deus conditor, materia vlla; ex qua, aut ex quibus, ea faceret, aut in quibus ea efformaret. Igitur dictum rectissime, & verissime, ex nihilo, quia non ex materia, res omnes Deus creauit. Nulla scilicet ad eas efficiendas substrata materia, nulla precedente. Sed quia omnia in ipso erant, ex ipso, & per ipsum facta sunt. Scimus fuisse quosdam, contra quos D. Basilus disputat, qui illud Pauli. Ex ipso, & per ipsum illa interpretarentur, ut illud (ex ipso) patri tribuerent, illud vero (per ipsum) filio, tamquam instrumento. Tertio autem (& in ipso) spiritui darent; ut loco, in quem omnia confluerent. Quos ipse redarguit, ostendens, voces hæc omnes, toti competere Trinitati. Et optima quidem ratione. Sunt enim vnum, & idem ipsi tres, quandoquidem sunt consubstantialis, & nullo inter se distinguantur alio, quam ut Damascenus solet loqui, ingenitura, genitura, processione. Et nos dicemus, *ἐκ τῆς οὐσίας* opificis, & conditoris, & nomen, & operam simul tribus omnibus cōuenire. Omnia enim perfecit pater, deinde menti tradidit secundæ. Quid ergo, non etiam primæ? Immo maxime. Non enim ea emanatio per saltum, a patre in secundam mentem facta est. Sed a patre, transitu per primam, in secundam usque profluxus hic derivatur, usque nimirum, ad vltimum sui profundi terminum. Ita intelligendus eo carmine est Zoroaster. Cum autem Pater, primum omnium principium sit: Filius sit principium secundum, Spiritus prin-

cipium tertium, entia quæ a primo in duos emanarunt, principiata ne dicemus? aut non principiata? Videntur, utrumque dici posse. Principiata quidem, quia a principio primissimo. Non principata, quia in principiis reſterunt. At ea, quæ extra profundum creata ſunt, a patre creata ſunt, a filio creata ſunt, a ſpiritu creata ſunt. Ab vno ſcilicet igitur creatore, & conditore.

Sed quo modo id factum est? Per verbum. Dixit enim, & facta sunt. Vt ergo verbum ex ore profertur, ita et entia, extra illum ab eo sunt prolata. Et cum extra illum prolata sint, non amplius tacta sunt, qualia, quæ in eo remanserunt. Quia scilicet secreta sunt ab vno, non amplius vnū simpliciter sunt, sed multitudo, eaque varia, in multos diffusa, & gradus, & latitudines, & series, & catenas. Cuius multitudinis, per omniferam, & omnigenam suam simplicitatem, ipse vnus trinus Deus principium fuit, & causa, & effector, & conditor, & factor. Et dum eam de se, extra se profert, illa quasi ab vno decidunt, in multitudinem diffunduntur. Non ea quidem imperfecta.

Οὐ γὰρ ἀπὸ πασικῆς ἀρχῆς ἀτελές τι προχάζει.

„Nó enim a paterno principio, imperfectum quid rotatur.

Inquit Zoroaster. Neque confusa prodeunt. Confusio enim maxima quædam est imperfectio, sed ordine quæque suo quod est iam ostensum. Et nunc etiam affirmamus, & ostendemus: Primo nimirum incorporea, prodijisse. Secundo incorporea corporea. Tertio corporea, & incorporea. Quarto uero, corpora ipsa. Sed hæc corpora, siue corporea, materiam ne dicunt? Nam ea philosophantium quibusdam, corpus est, alijs non corpus, alijs inter corpora, & incorporea medium. Quæ res miris modis, philosophorum ingenia torfit, & adhuc torquet. Sed si nulla sit materia ea, quam nominauerunt primam, informem, infiguratam, inqualificatam, nonne omnis hic frustraneus eorum labor, & fuit, & est? Et forte in posterum quoque erit. Quod equidem nos pro certo habemus. Nullam enim talem materiam, in mundo arbitramur, aut fuisse, aut esse: Quod suo loco demonstrabimus. Et si vlla talis aut est, aut fuit, vel Deo fuit coætærna, ut autumarunt, & autumant multi philosophantium greges, vel a Deo fuit condita. Si coætærna fuit, condita non fuit. Si condita fuit, coætærna minime fuit. At vtrum horum verius? Conditam fuisse. Id Hermes autumat, & ratio confirmat nostra. Illius verba sunt.

ἢ ἴτε ὃ πάλιν, ἢ τε σώματα, ἢ τε οὐσίαν φῆς, ἴδιαι καὶ
καὶ τὰς αὐτὰς ἐνεργείας τῷ θεῷ.

Seu

„ Seu vero materiam, seu corpus, seu essentiam dixeris, scito, & has ipsas effectus esse Dei.

Quem locum, ad hanc rem probandam, attulit olim Iamblichus, Platoniorum maximus, ut ex eo citat Proclus. Nostræ vero rationes, id ita confirmant. Materia hæc prima, vel nihil prorsus est, vel est ens, uel medium quid, inter ens, & nihilum; ut Aristoteles videtur voluisse, quando eam, non ens per accidens appellat. Si materia est nihilum, nihilum autem est non ens, a Deo est producta. In eo enim erant omnia, entia, & omnia non entia; Entia manifestauit, non entia, ut ait Hermes, in se retinuit, reliqua omnia præter hanc materiam, quam extra ipsum ponunt. Si ea, ens est, itidē est a Deo producta; omnia enim entia ipse, uti latissime est demonstratum, de se produxit. Si uero inter ens, & nihilum est, ex utriusque compositum. qua entis habet partem, cum entibus est producta. qua vero nihili partem habet, itidem ab eodem est producta. Præter hæc. Si materiam Deus non produxisset; vel quia impotens, vel quia nescius id ei accidit, vel quia noluit. At cur noluit, si bonum est? Et cur nescius, & impotens, si est perfectissimus? Et ad hæc, productor omnium, non erat dicendus. At hoc contra demonstrata est. Addimus, si materia prope nihil est, quo modo suis viribus subsistat, ita ut Deo sit coæqua, quando corpora etiam præstantissima, & quæ diuina Aristoteles nuncupauit, cœli, sui natura, & per se, stare, ut est ostensum nequeunt: multo minus per se stabit, id quod ferè nihil est. Materia ergo, si talis vlla in vniuersitate est, qualem Peripatus circumscripsit: per se non fuit Deo coæua, & creata est. Nos uero materiam, ex qua corpora omnia mundum constituentia constare dicimus, & corpus esse affirmamus, & qualificatum, & formatum, etiam si forte non figuratum, & a Deo creatum, pro certo habemus. Idque suo loco demonstrabimus. Nunc reliqua creationis prosequamur. Quæ res ergo fuit in causa, ut hæc tot, ac tanta, & tam varia entia, extra se Deus proferet? eaque ex nihilo, ex nulla materia crearet? Vna eius bonitas. Vna Patris bonitas. Quia enim bonus est Pater est; Quia vero Pater, etiam principium. Quia vero principium, etiam causa rerum est. Et quia rerum causa est, Deus est. Et quia rerum omnium causa est, omnipotens est. Hæc enim duo nomina, inquit Hermes, soli ipsi competunt. Bonum, & Deus. Et quamuis ab omnibus utrumque dicatur nomen, non tamen ab omnibus, inquit, intelligitur, quid sit Bonum esse.

se. neque quid sit Deum esse. Quid ergo est, Bonum esse, respondet idem scitisime. Quia Dei natura est, esse bonum.

Μία φύσις ἔστι τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθόν.

„ At bonum quid nam est?

Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἀπαντα ἔχει διδόντες, καὶ μὴ δὲ λαμβάνων. ὁ οὖν θεὸς πάντα δίδωσι, καὶ οὐ δὲ λαμβάνει.

„ Bonus enim omnia dat, & nihil accipit.

„ Deus igitur omnia dat, & nihil accipit.

Et alibi.

Πάν γὰρ χωρηγούν, ἀγαθόν.

„ Omne largiens, bonum.

At quid nam largitur? Ut sint, omnia facere.

Τὸ γὰρ ἀγαθόν, ἔστι τὸ ποιητικόν.

„ Bonum enim est, esse factorem.

Τὸ γὰρ ἀγαθόν, ἡ πᾶσα δυνάμις ἔστι ποιεῖν τὰ πάντα.

„ Bonum enim est, tota potentia faciendi omnia.

Οὐδ' ὁ θεὸς δυνάται ζῆν, μὴ ποιεῖν τὸ ἀγαθόν.

„ Neque Deus potest viuere, non faciens bonum.

Ideoque vere dicit, Deum coactum fuisse omnia facere.

Παντός μὲντοι ἀναγκαζόμενος, ὑπὸ ἀγαθοῦ δυνάμεως.

„ Omnino necessitate coactus, a bona voluntate.

At quæ causa finalis, voluntatem hanc suam mouit? Profecto, ut cognosceretur, & manifestus fieret.

Ἰδίην γὰρ ἔστι ἀγαθοῦ τὸ γνωρίζεσθαι.

„ Propriū boni est, cognosci. At a quo ut cognoscatur? Ab homine.

Οὐ γὰρ ἀγνοεῖ ὁ ἄνθρωπος ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ πάντῃ γνωρίζει, καὶ θέλει γνωρίζεσθαι.

„ Non enim ignorat hominem Deus, sed maxime cognoscit, & vult cognosci.

Quo modo cognosci? docet.

Δι' αὐτὸ τοῦτο πάντα ἐποίησεν, ἵνα διὰ πάντων αὐτὸ βλέπῃς. τοῦτο ὅτι τὸ ἀγαθὸν τὸ ἔστι τοῦ θεοῦ, ἔστι δ' αὐτῷ ἀρετὴ, τὸ αὐτὸ φαίνεσθαι διὰ πάντων.

„ Ob hoc ipsum omnia fecit, ut per omnia

„ eum cernas. Hoc bonum ipsius Dei est;

„ hoc eius virtus, ut per omnia appareat.

Hoc autem per omnia apparere, quid aliud in ferre potest, quàm gloriam ipsius Dei. iuxta illud Io: Apostoli.

„ Dignus es domine Deus noster, accipere

„ gloriam, & honorem, & virtutem.

Reddit rationem.

„ Quia tu creasti omnia, & propter voluntatem

„ tuam erant, & creata sunt.

210

FRANCISCI PATRICII
PAMPSICHIA
NOVAE PHILOSOPHIAE,

Tomus III.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCEPEM
SCIPIONEM GONZAGAM. Et S. R. E. Card. Reuer.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1000 UNIVERSITY AVENUE
CHICAGO, ILL. 60607

DATE RECEIVED

FROM THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1000 UNIVERSITY AVENUE
CHICAGO, ILL. 60607

DATE RECEIVED

ILLVSTR.^{MO} PRINCIPI SCIPIONI GONZAGÆ.

S. R. E. Card. Amplifs.

Eminisse potes Illustrissime Princeps, atque amplissime. Card. SCIPIO GONZAGA, cum adolescens studiorum causa Patauii esses, me, Iulio Strozio tibi intimo, intercessore, te inuississe, & iucundissima tua consuetudine esse vsum. Adamaui tunc temporis, humanitatem tuam singularem, suauissimos mores, incomparabilem modestiam. Acre uero ingenium, & in ea ætate perspicax iudicium, sum etiam admiratione profecutus. Ex eo, multo, quod intercessit tempore, præ fortunarum mearum fluctibus non contigit, præter quàm hic Ferrariæ semel te reuidere, aut amplius vlllo honoris, ac reuerentiæ cultu prosequi. Mansere tamen semper memoria infixæ, excellentes animi tui, quibus tunc præcellebas, dotes. Quæ te tandem eo loci, inter Ecclesiæ procures inter fidei Catholicæ purpuratos senatores, non tam familiæ nobilitate, atque splendore, quàm tuis propriis, maximisque meritis, euexit. Et quæ antea scintillas quasdam de se dabat doctrina, procedente tempore postea toto orbe eluxit, insignis tua in omni doctrinarum genere, & exquisitissima eruditio, & rebus agendis prudentia summa. Tot igitur, tantisque in te cumulatis omnis generis virtutibus, non me post tot annos excitabo? Et vigiliarum mearum, atque laborum, partem fructuum aliquam, tuo nomini non dicabo?

Faciam

Tui cultor eximius.

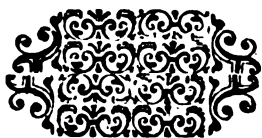
Franciscus Patricius.

Digitized by Google

FRANCISCI PATRICII

PAMPSYCHIA.

LIBER PRIMVS.

V N D E S I T A N I M A S.

QUOD Græci veteres vnico $\psi\chi\alpha\varsigma$, nomine significant, id duplici, Animi, & Animæ expressere Latini. In etymis eorum, errauere vtrique. Illi quod $\psi\chi\alpha\varsigma$, a uerbo $\psi\chi\alpha\lambda\omega$, refrigero deduxere. Contrario ab eius opere, significatu. Quoniam nullibi sit animus $\psi\chi\alpha$, quin ibi calor quoque existat. Isti, quod a uoce Græca $\alpha\epsilon\rho\mu\omicron\varsigma$, qui ventus est, parua admodum detorsione animum, & animam, deriuauere. Contraria maxime a vera re sententia. Nihil enim minus, quam uentus, animus est, & anima. Error hic yterque a respiratione venit. Nam ea, quæ confesso, animum habent, animantia sunt, & animalia. Hæc uero respirant. Respiratione fit vento, ventus internum refrigerat calorem. A uento animus, a refrigeratione $\psi\chi\alpha$, sunt efformata. Hæc sanè non uidetur vulgi fuisse formatio. Qui cum animam nec uideat, nec percipiat an eam habeat, an ea uiuat, prorsus ignorauit. Sed sciolorum vulgus, rerum naturas, sensu tantum, coque non integro, uenatur. Rationes, a mente, a sensu ductas, penitus negligit. Saniore utroque, & res alias, & animum, & animam altius indagant, receptis tamen nominibus sunt vsi. Nos iisdem, quoniam in tam uetusta re, noua fingere non liceat, abutemur. Non

nomina, sed res ipsas sub nominum significato indagabimus. Hoc præfati, nos hactenus nominibus animi, & animæ, promiscue, & indistinctim vsos. Posthac distincte vsuros, ut anima dicat nobis humanam tantum animam. Animus uero, reliquarum rerum animos significet, plantarum, brutorum, & si qui sunt in uniuersitate, alii. Id autem ea de causa facimus, quod humana anima, proprias quasdam, nec eas paucas habeat proprietates, quæ cum animis reliquorum, non facile communicantur, aut permiscuntur. Atque ideo peculiare, exigit contemplationes. Quas ad humanæ nostræ philosophiæ initia differimus. Reliquis uero, quæ animata uidentur entia, animi nomen tribuamus. De animis ergo esto nobis in præsentiarum, contemplatio instituta. Hæc enim post Mentem atque intellectum omnis generis peractam tractationem, necessario uidetur consequi. Natura enim in suis operibus non saltat, sed ordine, a proxima causa, proximum producit effectum. At opus sanè, perarduum molimur, & apud sapientes omnes, usque a seculi initio, maxime controuersum. Non est tamen nobis, qui ueram atq; integram philosophiam condimus, aut desperandum, aut in opere quantumuis magno, atque arduo, desistendum.

Inde igitur usque ab initio huius nostræ philosophiæ, proposuimus, atq; uti uerissimum posui.

S

posuimus, a Mentibus esse Animos. Sed proposuisse, & posuisse, philosopho non est satis. Verum quod est, & in naturæ uniuersitate latet, ei est aperiendum, explicandum, & demonstrandum. Hanc ergo rem, Dei. Optimi, Maximi nomine, ac numine inuocato, nouo labore aggrediamur. Profectò, demonstratum iam nobis est, ab vno Deo, primissimo, omnia prouenisse, Primam scilicet Vnitatem, & in ea, & extra eam, omnes vnitates. Ab his, primam essentiam, & in ea & extra eam, omnes essentias. Ab his, primam vitam; & in ea, & extra eam, omnes vitas, & ab his, primum intellectum, & in eo, & extra eum omnes intellectus, siue dixeris Mentis. Si in uniuersitate, est rerum ordo: & ab ea semota est omnis confusio, necesse est, ut a Mente, & a Mentibus sit primus animus, & in eo, & extra eum, sint animi omnes. Siue is primus animus, sit mundi animus, siue etiam mundi animo superior. Quod rationes haud multo post, nobis patefacient. Nouem ab initio, atque etiam postea, in uniuersitate constituimus rerum gradus. Inter quos, animus, medium tenet locum. Supra animum quatuor esse demonstrauimus abunde, Intellectum, vitam, essentiam, vnitatem. Sub eo totidem sunt. Natura, Qualitas, Forma, corpus. Inter intellectum & animum, nihil intercedit medium. Superiorum nullum. Ad imperfectionem namque, eorum nullum properat, nullum ex eis descendit. In sublimi consistunt. De suis proprietatibus quasdam non tamen omnes inferis largiuntur. De sua dignitate non dimouentur. Nam neque Peripatus permittet, Primum illum suum, primi cœli motorem intellectum ad Saturni spheram mouendam descendere. Neque huius motricem, anonymam illam, substantiam, ad Iouem aut etiam inferius se se demittere. Neque Lunæ motricem concedat ad Venerem, aut Solem scandere. Sed suis quæque locis immotæ, stabilesque permanet. Superiorum ergo quatuor graduum, nullum, suum mutabit locum: neque infra animum cadet. At neque inferiorum quatuor, vllum supra animum ascendet. Non equidem natura ei proxima, minus qualitas, ab eo remotior. multo minus forma ab eo, longinquior. Ac minime omnium corpus ab eo, natura remotissimum. Sed in suis quæque gradibus, quibus eas Optimus Maximus. Conditor mundi Deus locauit, in suo quæque munere, manere perseverabunt. Neque ergo superiorum, quatuor, quicquam: neque inferiorum quatuor itidem, quicquam, in-

ter intellectum, & animum, se se interponet. Neque entium gradus vllus alius inter eos sedebit. Neque enim alius vllus, præter ostensos illos nouem, in uniuersitate, aut est, aut esse potest. Quod etiam magis, haud ab hinc longe, demonstrabitur. Cum hæc ita sint, & antea sit multis, validisque philosophicis rationibus demonstratum, Animum, in rerum uniuersitate, (quod tamen Theophrastus, ac Democritus voluerant) neque esse primum omnium, neque omnium principium, necesse esse, fuit demonstratum, supra animum aliud ens esse, quod Mentem & intellectum appellauimus. Modo ita progrediamur.

Nullum entium Dei bonitate caret. Quæcumque enim fecit, fuere ualde bona. Si bona sunt, Dei bonitatem quatenus poterunt, imitabuntur propria eorum bonitate. Bonitatis omnis, proprium est benefacere. Facient ergo aliquid. Factio, hæc, actio est. Actio omnis a viribus. Vires ab essentia. Essentiam ergo beneficam cuncta entia ad usque minima, & uilissima habent. Et quia essentia omnis benefica, in se prius uires parturit. & per uires, actiones parturit ad extra. Et pregnans prius est in se, & extra se necessario fecunda. Bonitatis enim primi boni cum sit particeps, sterile scire non potest, & fecunditatis quoque, necesse est ut sit particeps. Nullum ergo ens, sterile est. Omne ergo ens fecundum est. Si fecundum etiam prægnans. Si prægnans, etiam parturit. Si parturit, etiam producit. Quid enim essentia cuiusque careat viribus? Minime. Vires hæc, an erunt ociosæ? Si a bono sunt, si boni illius participant, ociosas esse, est impossibile. Si ociosæ non sunt, sunt igitur in motu. In motu, vel interno, vel ad extra? Vtroque. Ille quidem intra essentiam est, & vitam ei præbet. Ostensum enim est vitam veram, motum infra essentiam esse. Hoc vero, quia vita, nihil est aliud, quam essentia parturiens actionem, tum in se ipsa, tum ex se ipsa. Si in se ipsa, actionem edit, ea actio, e se non exit, in se fit, & in se manens, nihil edit aliud, quam se ipsam. Si uero ex se ipsa actionem proferat, ea actio non est ociosa. Si ociosa, non est, & motus ipsa est, & motu eo, & se ipsa, aliud a se efficit. Cuius ipsa sit causa uti uocant immediata. Vires vero, quæ eam actionem ex essentia efferunt, causa sit anterior. Essentia autem quæ virium, & actionis radix est, & fons, de se parti effectus, primaria sui ordinis est causa. Causa autem omnis, uti est antea demonstratum, & prior est, & potentior, causato suo. Ut quæ proferat, id quod prius non erat.

vero

Si vero causa, omnis, & prior, & præstantior est causato, causatum necessario, & posterius, & impotentius, quàm sua causa est. Sed proprietates tamen omnes suæ causæ fert secum, remissiores attamen. Non enim easdem prorsus. Idem enim cum sua causa esset. Neque præstantiores. Sic enim ad supera fieret propagatio. Demonstratum autem est nobis, eam fieri ad infera. Neque etiam æquales, quia effectus, causæ suæ non est par. Alioquin cur potius effectus quam causa esset dicendum? aut causa sua impotentior? Proprietates enim, nihil sunt aliud, quàm vel essentia ipsa rei, cuiusque, vel vires ipsæ, quæ in actionem exeunt. Quæ si exitu suo, proprietates æquales, viribus, a quibus prodiit, efficeret, quid aliud, quam viresmet ipsas vnde venit ipsa, recurrendo ad supera, produceret? Et cur æquales potius quam easdem? Cum vna eademque eius efficientia æque polleat in vtrisque. Neque igitur sua origine præstantiores. Neque suæ origini æquas proprietates actio vlla potest producere, sed remissiores omnes. Ita tamen, ut suæ origini sint similes, & ab ea etiam sint dissimiles. Non enim productum ullum, idem est cum producente. Sed identitatis eius, uti est iam demonstratum, ea aliquid ab eo aufert, & secum defert. Effectus enim, a causa semper venit, non tamen cum ea idem remanet. Sed effectus omnis, non eodem cum causa gradu, non idem cum eo, sed simile & minus.

His ita demonstratis, ad rem propositam regrediamur. Quærebamus vnde Animi essent? Diximus a mentibus, uti a proximis sui causis, ab immediatis eorum productricibus. Sed supra mentes a vitis. Supra vitas, ab essentibus. Supra essentias ab unitatibus, ab ideis. Supra unitates, ab vno Deo, omnium fonte primissimo. Nam si in eo animi, non fuissent, non in eo præfuissent, ipsum non omnia fuisset. Sed his carens, quæ tamen inter entia sunt, & numerantur, non vn' omnia fuisset. Ergo dum e se, principem generaret unitatem, cum unitatibus in ea reliquis, animorum quoque unitatem in illam transfudit, Et dum primaria unitas, in se unitates omnes continet, si unitate animorum caruisset, non omnes continuisset unitates. Atque ideo hac manca fuisset, & imperfecta. At demonstratum est, omnia in ea esse, quæ in un' omnia, præfuerant. Et essentia primaria, dum in se essentias comprehendit omnes, nisi animorum quoque, comprehendisset essentias, non omnes fuisset essentiarum. Si primaria unitas, in se unitas omnes est complexa, si animorum vitam non esset complexa, iam non omnes vitas complexa fuisset. Neque

omnes vitæ, ipsa esset. Si mens princeps, in se mentes cunctas amplectitur, non & animorum mentes amplecteretur, iam ipsa non omnes mentes esset. Et hoc eius, defectu, perfectissima mens non esset, quod est iam demonstratum. Animi ergo, & in mente fuerunt, & in vita, & in essentia, & in unitate, & in uno. Ergo ab uno animi uenerunt, ut a primissimo principio. Et ab unitate communi illa, ac sua, & ab essentia communi, & a sua, & a unitate communi, & a sua, & a mente communi & a sua, ut a causis superioribus, & anterioribus descenderunt. Et quia effectus, ut est demonstratum, proprietates causæ suæ, secum fert, sed remissiores, Animi a superis causis descendentes, & mentis sunt participes, ac vitæ, & essentiarum, & unitatis, & unius. Ita ut quisque animus, & unus sit & in unitate habitet sua. Et sit ens, & uiuat, & intelligat. Seu intellectus, & intellectio nis partem habeat, ut pote, quia a mente proprietates omnes, sed remissiores secum deferunt, a qua sunt producti. De animis cæteris, non de humana anima nunc loquimur, de cuius salutæ, sancta ecclesia fatagit plurimum, & de qua proprio loco proprias illi, uti diximus, habebimus contemplationes. Sed de animis aliis, mundi, cœli, sphaerarum, siderum, elementorum, brutorum, stirpium, & si qui sunt alii, sermo præsens est nobis institutus. Quos sacri Theologi, cognitos de eis tractare non curarunt. Ut qui ad fidei sacrosanctæ negotium minime pertinerent. Ad animos igitur hosce reuertamur. Hos dicimus ab intellectu, proxime esse productos. Primo vero a Deo omnium conditore. Id autem, ad ea quæ dicta sunt, ita demonstramus. Mens uel intellectus. Vel est ens, uel non est ens. Ens non esse, non est dicendum, cum & essentiam habeat, & intelligendi vires, & intelligat, & uiuat. Quæ omnia iam sunt antea demonstrata. Neque amplius in dubium reuocanda. Modo, omne ens quia a Deo factum est, Dei bonitatis particeps est factum. Quæ enim fecit, omnia ualde erant bona. In suo scilicet genere perfectissima. Mens ergo, ut ens est, boni est facta particeps, & in suo genere perfectissima. Bonitatis autem omnis proprium est, quod & iam ostensum est, se se propagare in alia fundere, beneficiis suis replere. Mens ergo bona, & in suo genere perfectissima, cum sit, uel nihil aget, uel aget aliquid. Si nihil aget, iam non bona est, iam non perfectissima. Aget ergo aliquid. Id uero, uel in se, vel extra se. Si in se tantum suas actiones sem

Per replicet, actum ager semper. Si non & extra se, iam non bona, non perfectissima. Immo iam & imperfecta, & inuida, atq; ita mala. Mala aut bonitas, quo modo erit? Aget ergo aliquid & extra se. At quid aget? vel essentiam aliquam edet necessario, vel vires, vel actionem. Si actionem tantum dicamus, quomodo, actio ea sine propriis, unde proueniat, viribus, edetur? Ergo si actionem edet, & vires eius actionis productrices edet. At vires omnes ab essentia. Ergo & essentiam aliquam, ante vires, ante actionem producet. At quam nam essentiam, mens extra se produceret. Non eandem sibi, ex iam demonstratis. Sed a se alteram. Neque tamen ita alteram, ut idéitatis causæ suæ secum aliquid non auferat, in alteritatem tamen a causâ cadat. Ut nimirum per idéitatem secum ablatam, similis productori fiat. Per casum autem in alteritatem, a productore fiat dissimile. Similem ergo, & dissimilem sibi mēs productrix, de se proferet essentiam quam Animū vocamus. Et quatenus sibi similis euadit, de proprietatibus suis ei largitur. Proprietates autem suas, a superis causis habet & ipsa, vitam, essentiam, vnitatem, vnum. Et quæ eius est essentia, intellectiōnem, cognitionem, optimam, ac summā. Ergo animo quoque a se producto, sui aliquid, intellectiōnis nepe tribuet. Et cum intellectiōne, etiam virium intelligēdi. Et quia virium, etiam essentiæ suæ intellectus nimirum ac mensis. Hoc enim philosophica, & necessaria dicitur ratio. Habet ergo Animus ab intellectu, & essentiam suam, estq; intellectualis, & intelligendi vires, & intellectiōnis actionem. Sed omnia remissiora, similia scilicet illi, & dissimilia. A superis uero, habet Animus, vitam per quā uiuit, & essentiam per quam est. Et cū essentia uires, & actiones. Et vnitatem sibi essentialē habet, per quam vnius est particeps. Sed hæc omnia superiorū beneficio. Vnius est particeps, vnitatem median- te. Vnitatis, mediante essentia. Vita & Mēte.

Essentiam, per mediam vitam & mentem. Vitam per mediam mentem. Mentem, ab ipsa met-mēte, sui productrice proxima. Et igitur Animus partus mentis, genitrici, & similis, & dissimilis. Similitudo uero hæc, & dissimilitudo, sequenti libro, erit amplius explicanda. Sed cuius nam Mentis aut intellectus, dicendus est animus esse filius. Primi, ne an secundi intellectus? Nimirum eius, qui proximus est rerū extra paternum profundum cōditarum. opifex, In quo, & a quo, intellectus quoq;, quos extra profundum esse diximus, proxime sunt conditi. At hic, idem cū primo est intellectu, & ambo idem cum Deo patre, inter se non alio quā ea quā diximus alteritate diuersi. At hi tres vnus (ut est ostensum) sunt Deus trinus. A Deo igitur vno trino, Animus est conditus. Quo autem modo est conditus? An qua a Deo? An vero qua, ab intellectu? A Deo ut ab omnium conditore. Ab intellectu, ut a conditore proximo. A cognoscente scilicet essentia, & intelligēte, essentia cognoscens, & intelligens. Quid. n. cognoscens; non cognoscentem produceret? vel non intelligens, intelligentem. At intellectiō, essentia est intellectus. Et omne superius ipso sui esse producit. Ergo intellectus proximus Animi conditor, intellectiōne sua, & intelligēdo, animum produxit. In hac sententia non solum magni Platonici. Plotinus, Iamblichus, Proclus, Hermias, Damascius, & Olympiodorus, & fuerunt & perstiterunt: verum etiam Aristoteles in sua Mystica a Platone accepta Ægyptia, Chaldaicaq; philosophia. Idq; multis in locis, sed præcipue in verbis hisce quæ sunt lib. 3. cap. 6.

„ Præterea sciendum, quod anima existens,
„ actu causata est ab intellectu. Intellectus
„ autem, etiam existens actu, productus est
„ a principio primo. Qui immittit animæ
„ formam potentiamque receptam ab ipso
„ principio primo inferente rerum produ-
„ ctibilium vniuersitatem.

ANNOTATIO R. P. IACOBI DE LVGO.

Sic loquendum est de diuinis, ut nulla erroris occasio detur. Quare cū philosophi utantur nomine alteritatis, & diuersitatis, posset dari occasio errandi: sicut etiam si uteremur nomine differentie, quæ dicit distinctionem aliquam secundum formam, quæ non est ponenda in diuinis: cum forma Dei sit diuina natura. Nomen vero alteritatis dicit differentiam accidentalem, & cum in diuinis nullum sit accidēs, ibi etiam non erit alteritas. Hoc nomen diuersitas, quæ dicit essentialē diuisionem, tollit unitatem essentia, quam confitemur nos dicendo unum esse Deum: Quare si inueniatur dictum, et apud philosophos, & apud patres diuersum, seu differentem, vel altera ex patre diuersitatem, differentiam, seu alteritatem, pro distinctione, dicendo, Distinguitur persona patris a persona filij, & persona filij à persona spiritus sancti non alteritate, sed relatione personali, & utemur verbis Athanasii, aliam esse personam patris, aliam filij, aliam spiritus sancti.

FRANCISCI PATRICII PAMPSPYCHIAE. LIBER SECVNDVS.

QVIDSITANIMVS.

INter veteres philosophantes, qui sensu & mente fuerunt obruiore, Entiū, unū tantū summum genus constituerunt. Corpus nimirum, & cuncta entia corpora esse sunt arbitrati. Qui vero animum, corpus non posse esse, rationibus peruiderunt, supra corpus incorporeum aliud entium genus esse asseruerunt. Ab his philosophorum plurimi, summa entium genera duo esse statuerunt. Incorporeum & corpus. Nos vero iam antea, inter hæc duo, veluti extrema, & sibi maxime contraria interseruimus. Alterum incorporeis vicinum incorporeum corporeum. Alterum corporibus proximum corporeum incorporeum. Ita ut entia uniuersa, horum è quatuor sint aliquod necessario. Itaque animus, si ens sit, si è numero sit entium, horum aliquod necesse est esse. At horum quatuor, ex quo sit genere, videndum. Id autem cognoscetur, si eorum proprietates essentiales cognoscantur. Corporis igitur, quod sensibus est notius, proprietates indigemus. Est ergo in Panarchia iam ostensum, corpus nō esse *αὐτοπόσατον*, per se subsistens: Sed *ἐτεροπόσατον*, consistens per aliud, & alio ad subsistentiam suam egens. Est quoque demonstratum, corpus esse *ἐτεροκίνητον*, alimobile. ita ut ad motum, actionemque suam edendam, non a se, sed ab alio, necesse est moueri. Mouetur autem in tempore. Motus hic actio est. actio venit a uiribus, vires ab essentia. Ergo si

corpus in tempore mouetur, motus hic temporarius est, & est actio. Actio ergo corporis est temporaria. Ergo, & vires temporariae, & essentia temporaria. Essentia autem, ideo est temporaria, quia est partibilis. Id autem quia diuisibilis. Hoc autem quia trine est dimensum. Trine autem dimensum corpus est, & corpus est trine dimensum. Hoc autem quia moles est, & mole constat. Hoc itidem quia sine spacio esse nequit. Hoc item quia spacio constat. Id vero, quia e spacio fit. Hoc etiam quia spacio, corporum omnium primum est principium. Hinc ergo est, ut omne corpus spacio constet, & in spacio habitet, & mole constet, & moles sit, & trine sit dimensum. Et totum sit, & partes habeat, & in eas sit diuisibile, & diuidatur, tum essentia tum viribus, tum actionibus, seu potius passionibus. Passiones namque corporum sunt actiones. Nihil enim aliud agit corpus, quam patitur. Quia vero patitur, etiam alteratur. Si alteratur, etiam mutatur. Si mutatur ab eo quod prius erat, non est amplius quod erat. Si non est quod erat, ea parte, non entis suscipit appellationem. At est id in quod mutatur. Hac ergo est, illac nō est. Et ens ergo est, & nō ens est, & a se fit dissimile. Si igitur corpus, cum hisce omnibus proprietatibus in vniuersitate reperiatur, necesse est in eadem vniuersitate, cōtrarium ens, cum contrariis omnibus proprietatibus reperiiri. Contrario namque vno in rebus posito, poni necesse est & alterum. Ergo reperiatur in vniuersitate ens aliquod, quod sibi semper sit simile.

F R A N C I S C I P A T R.

mile. Quod ens sit semper. Quod non ens, nunquam vel sit, vel fiat. Quod semper sit id quod erat. Quod semper sibi sit idem. Id autem quia non mutatur. Hoc, quod non alteratur. Hoc uero, quia non patitur. Hoc autem, quia tantum agit. Hoc item quia agendi solum vires habet. Hoc uero, quia talem habet essentiam. Hoc autem, quia non diuiditur. Id uero quia partes nullas habet. Id quoque, quia trine non est dimensum. Hoc itidem, quia moles non est. Nec mole constat. Nec est mole sit. Nec mole indiget, ut sit, aut spacio in quo habitet. Hoc quoque, quia *αὐτὸς ἑαυτοῦ* est, & per se subsistat. Hoc quoque, quoniam est incorporeum. Hoc quoque, quia corpori est contrarium. Colligamus igitur hæc, & in series digeramus. Incorporeum corpori est contrarium. Per se subsistat, in spacio non habitat. Mole non indiget. Moles non est. Non est trine dimensum. Nullas habet partes. Non diuiditur. Indiuiduam habet essentiam. Indiuiduas vires. Indiuiduas actiones. Non patitur. Non alteratur, non mutatur. Semper idem est sibi. In non ens non abit. Numquam, non ens dici potest. Verum ens est semper. Contrarias his proprietates corpus, omne habet. Non per se subsistit. In spacio habitat. Mole indiget. Moles est, Trine est dimensum. Partes habet. Diuiditur, Indiuiduam habet essentiam. Indiuiduas vires. Indiuiduas actiones. Semper patitur. Alteratur, Mutatur. Nunquam idem est. In non ens abit. Semper non ens dici potest. Verum ens non est umquam. Quid ergo tali corpori, contrarium suum, ut contrariis utriusque iungi posse dicatur? Vel uerius iungi dicatur non posse, nisi contraria eorum omnia temperentur. Sed quomodo incorporea temperentur, quæ numquam vel patiuntur, vel alterantur. Quæ cum semper agant, corpora semper patiantur, inter utrumque nulla videtur esse posse communicatio, nulla contemplatio, aut commissio. Et si quæ sit, illa, in corpus semper ager. Hæc ab illis semper patietur, semper alterabitur, semper mutabitur, donec in non ens totum abeat. Non igitur incorporea corpori iungi poterunt, sine corporis corruptione. At ut corpus seruetur: mundus conseruetur, vniuersitas rerum constet, quousque placitum illi fuerit, qui vniuersa condidit, numquam incorporea, corporibus iungi oportet. Corpus autem per se non stat, non est *αὐτὸς ἑαυτοῦ* est *ἑτερότατον*, ab alio stans. A quo nam igitur stabit? Ab eo nimirum, quod ipsum stare faciat. Id autem erit, quod vires id faciendi habeat, & ab eis actionem in corpus intendat, & extendat, quæ ipsum sustentet, sistat, subsistere, & consistere, & stare faciat. Hoc autem corpus esse nequit. Iisdem enim administriculis, ac fulcris ipsum. Hæc autem si corpo-

ra essent, progressum hunc de corpore ad corpus in infinitum abire esset necesse. Neque ita incorporeum est. Tum quia corpori est contrarium, eique iungi nequit. Tum quia eius actione corpus in nihilum regeret. In idem ergo recidit quaestio. Quid igitur illud erit, quod corpus seruet, et seruare queat? Aliquid nimirum, quod in corpus salutem hanc operari queat. Eamque corpori indere. At hæc sine actione, nequaquam fiet. Actio autem omnis per quendam sit contactum. Continget igitur ipsum corpus, id quod ipsum seruare debet. At id, corpus nequaquam est, ut est ostensum. Neque itidem est incorporeum, rationibus modo deductis. Præter autem duas hæc naturas, corpus, & incorporeum, veterum plurimi ignorarunt. An vero, & tertia quædam in vniuersitate erit natura, non corporea, non incorporea. sed utrumque & incorporea, & corporea, ita ut media quædam sit inter utramque. Incorporeo suo, ab incorporea pendens. Corporeo uero ad corpus vergens. Et sit proprietatum utriusque particeps, ita ut uideatur, non quidem ex extremis mista, non ex contrariis temperata, non est partibus composita, sed mirando quodam modo, hæc omnia sit. Et mista, & non mista, temperata, & non temperata, composita, & non composita. Ne iterum, dum mixturem, temperationem, compositionem ex duobus illis quaerimus in infinitum amandemur. Necesse ergo est, quia incorporea sit, incorporeorum proprietates teneat. Non simplicissimas illas, quales in uere incorporeis sunt, sed gradu inferiore. Omne namque productum (quod toties repetimus) non idem cum producente est, sed ei est simile, quatenus ab illo indentitatis suæ aliquid aufert. Et quia ab illo in alteritatem cadit, sit etiam ei dissimile. Similitudinem ergo quandam ueræ incorporealis habet. Sed non est sicuti superiora, uere incorporea. Illa ab omni corpore longe absunt. Hæc quia ab illis cadit, corporibus iungitur. Ut autem similis incorporeis sit, indentitatis illorum, necesse est fieri participem. Fit autem talis, si sui aliquid incorporeum habeat quoad illa accedat proxima. Summitate nempe sua. Quæ & mole carea, & sit ideo impartibilis. Et ideo indiuisibilis, & ideo impassibilis. Et ideo inalterabilis, & ideo immutabilis, & ideo ut sit ens semper, & in non ens nunquam decidat. Quia uero corpori iungi potest, corpori sit assimilis est necesse, ut eius nimirum aliquid in non ens decidat: non semper sit ens: sit mutabilis: sit alterabilis: sit diuisibilis, sic partibilis: sit in mole, & circa molem uersetur. Et sicuti in prioribus proprietatibus, quemadmodum superius est in æuo, & in æternitate. Sic his secundis pro-

proprietatibus, corpori proximis sit, tēpora-
ria est necesse. At si essentia sua, vt corpus, sit
temporaria: & vires, & actiones tempora-
rias habebit. Atque ita in non ens abire ali-
quando, ac perire poterit. Atque ita nihil
incorporei: nullas ei similes habebit proprie-
tates, & tota erit corporea. Quod est con-
tra demonstrata. Si uero, & essentia eius, &
vires, & actiones, incorporeæ fuerint, aut in-
corporeis similes, nulla sui parte corporibus
hærebit. Necesse ergo tria hæc essentiam, vi-
res, & actionesque, ita partiri, vt alia sit incor-
poreis similis, essentia nimirum, alia sit simi-
lis corporeis, nempe postrema, quæ est actio.
Inter quas primam, & postremam, mediæ
sint vires. Quæ vti iam sepe est demonstrat-
um, & ab essentia veniunt, & in essentia ha-
bitant, & ab eis, intra & extra essentiam, pro-
feruntur actiones. Atque ita uerè medium sit
hoc ens, quod incorporeum corporeum nos
appellamus. Et animum nuncupamus. De
quo uerissime cecinit Zoroaster.

Νοῦ γὰρ μίμημα πάλιν. Τὸ δ' τεχθὲν ἔχει τὸ
σώματος.

„ Mentis namque imitamen est, partum vero
„ habet quid corporis.

Imitamen quidem, quia similitudinem
cum mente habet, a qua proxime est produ-
ctus, & dum producitur, identitatis mentis a-
liquid secum abstulit.

Quod uero ab intellectu partum est, actio-
nes uidelicet, habent quid corporis. Quia cor-
pus ipsæ producunt, corpus formant. In cor-
pus porriguntur per corpus protenduntur, in
corpus agunt. Corpus uiuificant, vitæque do-
nant. Corpus mouent. Motus autem omnis
in tempore est. Temporariæ ergo sunt animi
actiones. Essentia uero eius in æuo habitat.
& est illi similis: inde nimirum ueniens, &
ab eis omnibus, quæ in æuo, & æternitate ha-
bitant, intellectus, cuius est imitamen & si-
mulacrum, & similitudo. Vitæ, essentiæ, uni-
tatis, est particeps. Omne autem quod par-
ticipatur, vel se ipsum, uel sui aliquid parti-
cipanti largitur. Ab unitate igitur sua, habuit
ut sit unus, & ut unitas, omnia in se conti-
neat. Nam sicuti essentia primaria, ab uni-
tate primaria, & unitates omnes suo gradu
& essentias omnes habet, vt est antea demon-
stratum. Ita uita primaria, essentias, & uni-
tates omnes ab essentia obinuit primaria. A
uita uero primaria, intellectus primarius, &
uitas, & essentias, & unitates omnes con-
tinet, Vnde necesse est, intellectum, en-
tium superiorum, quandam esse uniuersita-
tem, intellectualem scilicet. Et sicuti est re-
rum inferiorum conditor, proximusque ani-
mi, in quem suas transfundit proprietates u-

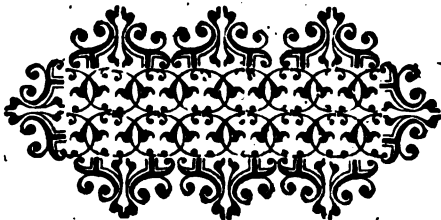
niuersas, Animum uniuersitatem facit ani-
mariam. Et quia per animum, naturæ quo-
que est conditor, Naturam quoque uniuersi-
tatem facit naturalem. Et quia per animum
& naturam. Qualitatis conditor est; quali-
tas quoque uniuersitas quædam erit, ut ita
dicam, Qualitatiua. Et quia per qualitatem,
formarum corporearum conditor est, Forma
corporea, uniuersitas erit quoque, formalis
scilicet corporea. A qua proxime, & a supe-
ris, qualitate, natura, animo intellectuque
cum corpus efficiatur: Corpus similiter uni-
uersitas erit corporalis. Sed hæc omnes uni-
uersitates, suo quæque gradu stant atque or-
dine. Sunt tamen, omnes in omnibus, supe-
ræ in inferis. Inferæ in superis, & quæ in se
ipsa ita, ut nec alias confundat, neque ab al-
liis confundatur. Sed ad animum regredia-
mur.

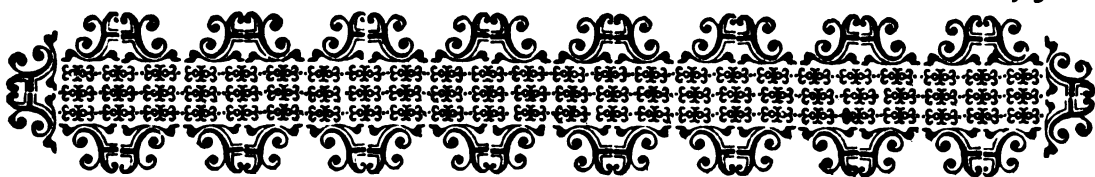
Animus igitur, a conditore suo, intellectu
Deo, proprietates quidem illius omnes,
sed quales ipse capere potuit, secum tulit.
Uniuersitatem rerum uidelicet omnium, suo
tamen gradu, atque ordi e. Id autem præter
ea quæ iam ostensa sunt, ita denuò demon-
stremus. Animus uel nihil a productore
suo tulit, uel tulit, aliquid. Si dicatur
nihil tulisse, id contigit, uel quia conditor ei
largiri non potuit, uel quia noluit, uel quia
nesciit. At intellectum nescisse, & impossi-
bile, & nefarium est asserere. Si noluit, inui-
dia est tactus. Non igitur bonus. Si non
potuit, non igitur perfectus. Quæ quia im-
possibilia sunt: potuit igitur, ac uoluit, & sci-
uit. Tulit ergo aliquid. At hoc aliquid, quid
nam fuit, unum ne aliquid, uel plura, uel
plurima, uel cuncta? Sed tunc unum? Quia
reliquit, nel non potuit, uel noluit, uel ne-
sciit. Atque ita eadem recurrunt impossi-
bilia. Eadem ratione, si plura cur non pluri-
ma? Eadem quoque ratione, si plurima, cur
non etiam omnia? Omnia igitur, ut absur-
ditates illæ fugiantur, ac fugentur. Deus
ergo intellectus conditor, dū animum conde-
ret omnes suas in eum transfudit propieta-
tes. Identitatis suæ, illi tribuens, quantum
animi in alteritatem casus, ferre secum potuit.
Factus igitur est animus, rerum uniuersitas
tota, sed animaria, sicuti intellectus uniuers-
itas fuerat intellectualis, & uita uniuersitas
uitalis, & essentia uniuersitas essentialis. Et
unitas, uniuersitas (licet ita fari) unialis. At
in intellectu, rerum formæ omnium fuerant
suo, modo. Ita in animum eadem omnes
rerum formæ ab intellectu descenderunt. Per
quas sicuti intellectus, intelligibilis, & intel-
lectualis mundus erat, sic Animus factus est
mundus animarius, rerum formis omnibus
repletus.

repletus non equidē accidentariis, sed essentialibus. In superis .n. essentiis nullum habitat accedens. Nihil enim eis de foris accedit, præterquam a causis, a quibus & esse habent & vires, & actiones. Quorumque proprietates hauriunt, & earum fiunt particeps, nō extrinsecus, sed tota intrinsecus essentia. Animus igitur, omnia entia est; Superiora equidem, tamquam eorum imago. Inferiora uero, ut eorum exemplar. Et essentia sua tota universitas entium est, modo nimirū animario. Est igitur & unum ab unitate sua, & essentia, ab essentia intelligibili. Et uita, a uita itidem intelligibili. Et intellectus, ab intellectu conditore. Et quamuis omnia hæc a superis causis habuerit, & ab eis continue pendeat, & sine eis cōsistere nequiverit. Postquam tamen est productus, & in se unus est, & unita-

tem habet, & in se est, & essentiam habet, & in se uiuit, & est uita, & in se intelligit, & est intellectus, & est ratio, & est rationalis, & rationes rerum omnium essentielles sibi habet inditas. Ab ideis enim, per essentiam, per uitam, per intellectum, in eum descenderunt, & ex eis suā essentiam constituerunt. Similem quidem illis, quia identitatis illorum aliquid secum abstulit. Dissimilis quoque illis, quia in alteritatem ab illis cecidit, aliisque ab eis est factus. Sicuti, & quæ ipse, e se producit, quamuis eius identitatis aliquid auferant secum, propter casum ab eo in alteritatem, alia ab ipso euadunt. Vti suis locis palam fiet. Concludamus. Essentia animi una est, uiuens est, intelligens est, rationalis est. Rationum uniuersitas, ab intellectu proxime uenientium.

F I N I S.

FRANCISCI PATRICII PAMPSPYCHIAE LIBER TERTIVS.

QVOTVPLEX SIT ANIMVS.

SEd hic animus, vnus ne est? An sūt in vniuersitate animi plures? Necesse enim est, animum, vel vnum tantum esse, vel plures, tantum: vel & vnum, & plures simul. Vnū esse tantum, nō videtur fieri posse. Nam & Peripatus, cœlo eiusq; orbibus, ac sideribus animos tribuit, cuique ipsorum vti videtur proprios. Et omnes homines arbitrantur, & se se, & animalia cuncta, & stirpes omnes, singula suis animis esse prædita. Itaq; non est dicendum, animum esse tantum vnū. Quid vero deinceps, quando omnis multitudo, ab vnitæte sua prouenit, necesse videtur esse animorum multitudinem, ab vno animo deriuasse? Vel enim hoc in omni multitudine verum erit, eam ab vno suo deriuare. Vel id erit falsum. Si falsum esse dicatur, iam animorum multitudo per se existet. & nullum erit in animis vnum, & multitudo quædam, sine vnitæte reperietur, & singula multitudinis pars, & ipsa vno carebit. Atq; ita singula erit infinities infinita. Quam sententiam late profligauimus antea. Ne ergo vetus illa quæstio redeat iterum, necesse est si multitudo animorū vlla est in vniuersitate, eam ab vnitæte sua prouenire. Haud sane aliter, atq; ante demonstrabamus, ab vno principio omnia prouenisse. Ab vnitæte vna, vnitates omnes. Ab vna essentia, essentias omnes. Ab vna vita, vitas omnes. Ab vna mente, mentes omnes. Aqua mente, cum animus proxime fuerit productus, vti est paulo ante demonstratum, necesse est vnum tantū animum ab eo fuisse productum: Aquo cum reliqui animi veniant, in eo animos omnes habitare est necesse. Rerum enim a Deo Opt. Max. procreaturum ordo exposcit, vt quem admodum, in Mente aut intellectu vno, omnes sint intellectus. Et in vita vna, omnes vitæ,

& in vna essentia, omnes essentia. Inq; vnitæte vna, omnes vnitates. Et principio entium vno, omnia entia. Ita in animo vno, omnes esse animos est necesse. Vti in proprio proximoq; fonte, ac domicilio. Nam, vbi nam alibi habitent, si non in proprio? si rerum ordo non sit cōfundendus? Non est autem confundendus, a nobis ordo is, quo Deus mundi conditor, mundum ornauit. At vero, si mentes extra paternū profundum productæ, nouem grandibus erāt distinctæ; an & animi, sicuti & illæ aliquot erunt excellentiæ gradibus distributæ? Cur vero non erunt, quando & tota rerum vniuersitas, in nouem gradus est dispersita? Hoc igitur peruideamus. Bina igitur primo, distinctione vtamur. Alios nimirum animos, esse su pramundanos, alios intramundanos. Nimirū alios esse, supra mundum hunc corporeum, in mundo intelligibili. Alios vero in mundo corporeo, hoc est esse in corporibus, & corporibus conuiuisos, atque, condimenso. Illos necesse est sine corpore vllo esse. Nullum enim ibi corpus habitat. Hos vero itidem est necesse, & in corpore esse, & per corporum partes condimenso. Concedent philosophantium pleriq; hos esse in vniuersitate Illos negabunt; eadem qua nos vsi sumus ratione. In mundo supero, nulla corpora habitare. At animos sine corporibus esse non posse. Itaque ibi nullos esse. Nos vero negamus in primis, animum non sine corporibus esse posse. Neque enim id verum est, quod Exotericus Aristoteles affirmat, omnem animum esse actum corporis physici organici potentia viuētis. Verum tñ esse, quod Aristoteles idem, sed mysticus asserit, a corpore physico organico, posse animum separari. Sed & rationes aliæ conuincunt, in intelligibili mundo, inter alia entia vera, esse etiam animos veros, simplices, puros, perfectos. Simplicia namque compositis

T

positis sunt priora. pura, impuris, perfecta imperfectis. Animi autem in corporibus, neque simplices sunt, nec puri, nec perfecti. Et si hi in vniuersitate sunt, necesse est, illos quoque in vniuersitate esse. Posito namque vno cōtrario, poni necesse est & alterum. At hoc alterum in corporibus non est. Est igitur extra corpora. Inter entia scilicet incorporea. Qualia & alia sunt in mundo incorporeo. Nam si animi tales ibi non essent, mundus ille perfectissimus, neque perfectus esset, neque mundus. Quia nō omnia entia contineret. Sed si intellectus, animi cōditor ibi est, cur non sit ibidē animus ab eo conditus? Si ibi vita est, quā animo vitam indit, cur non sit ibi, & animus viuens? Si ibi est essentia vera, quā animum, ens esse facit, cur non ibi erit animus, sua hyparxi, & existentia? Et si ibi vnitās est animi, & eius idēa, cur non & animus ibi sit eius imago? Et hęc animi idea, cur non recte animus quoque prius & idealis vocetur? Et essentia animi vera, cur non sit animus essentialis? Et vita vera animi, cur non est animus vitalis? & Mens animi vera, animique productrix, cur nō animus mentalis dici potuit? Et animus quoque ipsemet, in se consistens, nullique corpori coniunctus, cur in mundo purissimo, sincerissimo, nullis corporum sordibus inquinatus, non habitet? Atque hi quidem, animi sunt supramundani. Inter quos, primissimus est animus, in quo reliqui consistunt animi cuncti.

Εγκομίων vero, mundanorumque animorum, corporibus scilicet coniunctorum, varios viri magni Platoni Animos distinxerunt. Nimirum, alium dixerunt esse Mundi totius animum, Angelicum, Dæmonicum, Heroicum, Humanum. Sed nos huius tractationem in tēpus aliud, & locum alium distulimus. Quatuor reliquos breuiter perstringamus. Dixerunt ex quinque rerum omnium elementis, omnia, & inter hęc animum constitui. Nimirum, Essentia, Eodem, Altero, Statu, Motu. Hisce varie complicatis, varia animorum genera formari asseruerunt. Si in animi constitutione, essentia aliis dominaretur, diuinos animos effici. Si dominaretur idem cum essentia, prouenire animos Angelicos. Si idem tantum præualeret fieri animorum genus Dæmonicum. Si uero idem simul, & alterum, progigni Heroicum. Si vero alterum tantum in prædominio esset, produci humanum. Ex eorum, & Platonis, & Pythagoreis fundamentis, hęc recte admodum videntur disposuisse. Nos vero ex Zoroa

streis, ac Dionysiacis dicimus, Angelos in postremo Mentium creaturarum ordine fuisse collocatos, & quasi in confinio mentium atque animorum, esse constitutos. Ita vt nihil mirum sit, si superiorum iussu, angelus aliquando corpus assumat, posse eum inter supremos mundanos animos connumerari. Dæmonicos autem animos, eiusdem cum angelicis naturæ ab intio fuisse creatos etiam sacrosancta Ecclesia iubet credere. Ob peccatum tamen fuisse a Deo conditore in infera detruſos. Infera autem hic philosophice quis, corporis intelligat naturam, cui sint perpetuo alligatæ si piaculū commiserit, ecclesiæ decretis statō. Heroicos vero animos ab humanis non esse specie differentes, & hominum & Peripateticorum vulgus credit. Eos nimirum qui virtutem actionibus, Heroicę virtutis habitu acquisito, Heroes dici meruerunt? Sed quamquam Peripatus recens, multa decertet, de Heroica virtute, nec quid ea virtus sit, nec quis animus Heroicus, determinare nouit. Platonici vero, veterum Aegyptiorum, Chaldæorumque dogmata secuti, proximum quidem humano, superiorem tamen Heroicum constituunt animum. Sed nos cum de humana anima philosophari instituamus, hac quoque de re nostram afferemus sententiam. Hermes triplicem asseruit esse τὴν ψυχὴν, animum. θεῖαν, ἀνθρωπείνην, ἄλογον. Diuinum, humanum, & irrationalem. Sed quid nomine animi diuini intelligi vellet, non satis aperte docuit. Possunt enim, & supramundani animi omnes, ea appellatione significari. Et animus cœli, & stellarum. quæ iam sunt intramundani. Sicuti intramundanus est is animus, quem ipse, & post eum alij multi, Græcorū philosophi mundi animū appellarūt. De quo in hęc uerba in Clauē scribit. Οὐκ ἤκουσας ἐν τοῖς θύκοις, ὅτι ἀπὸ μιᾶς ψυχῆς τῆς τοῦ παντός, πάσαι αἱ ψυχαὶ εἰσιν. αἷτε ἐν τῇ παντὶ κόσμῳ κλυιδούμεναι, ὡς περ ἀπονεμεμένηαι.

„ Nonne audisti in genericis, quod ab vno
„ animo, eo qui est vniuersi, omnes animi
„ sunt. Et quæ in toto mundo volutantur,
„ veluti abscessæ.

Et in Asclepio iterum.

„ Totus itaque quibus formatus est mundus,
„ elementa sunt quatuor, scilicet ignis,
„ aqua, terra, aer. Mundus vnus, anima vna,
„ Deus vnus.

De quo mundi Animo, sequenti libro integram peragemus quæſtionem.

Finis Tertij Libri Pampsychia.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PAMPSPYCHIAE. LIBER QVARTVS.

AN MVNDVS SIT ANIMATVS.

INter diuinos animos, principem locum philosophorum multi, mundano animo assignarunt. Vt qui eorum omnium præstantissimo, perfectissimoque vitam, cognitionem, motionemque præstaret. Inter hos, de schola Ionica, omnes forte videntur numerandi. Thales, Heraclitus, Anaxagoras, Archelaus. Et de Italica Pythagoras, eiusque cuncti sectatores, Parmenides, Zeno, Empedocles. Plato denique cum suis omnibus. Et Stoici forsan vniuersi. Contra iam hisce viam ingressus est Leucippus, & cum eo Democritus eius auditor, & post hos, & cum hic Epicurus. Et de tanto philosophantium in Græcia numero, tres hi soli mundum negarunt animatum esse. Sed si verè Plutarchus scripsit, de Democrito, primus ac postremus, soli, in ea sententia permansere. Verba illius hæc sunt.

Δημόκριτος, νοῦν τὸν θεόν, ἐμπυροειδῆ τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν.

„ Democritus, Mentem Deum, igniformem
„ mundi animum.

Duo ergo illi solitarij, tot ac tantis viris, comparati, nullis erunt viribus. Nisi rationes afferant, tam validas vt nos persuadere valeant, in mundo regendo casum, quem pro Deo coluerunt, animo potentiorē esse. Post hoc mūdi cadauer, Aristoteles, dū Platoni amicus esset, ex eius ore excepit, mundum hunc animal esse. Et animo etiam rationali præditum, idque in sua mystica Philosophia literis mādauit sapere. Hostis vero postquam ei est factus, & a Platone, & a se ipso etiam discessit, & suum quoddam dogma in philosophiam intulit, non mūdum vniuersum, sed mundi partem esse animatam. Cælum scilicet animatū esse, elementa uero nō esse. Quoniam vero, maxima Peripatē-

pars, hanc eorum principis sententiam esse nesciunt, eius verba huc afferamus.

ἡμῖν δ' ἐπειδὴ ὄρισται πρότερον, ὅτι ἐν τοῖς ἔχουσιν ἀρχῇ κινήσεως, αἱ τοιαῦται δυνάμεις ἐνυπάρχουσιν. Ὅ δ' οὐρανὸς ἐμφυχός, καὶ ἔχει κινήσεως ἀρχὴν, δῆλον ὅτι ἔχει τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω.

„ Nobis uero quoniam determinatum est
„ antea, quod in iis quæ habent motus principium tales facultates insunt. Cælum
„ vero animatum est, & habet motus principium, clarum quod habet sursum, &
„ deorsum.

Intelligit autem hic, cæli nomine, non mūdum vt altera eius significatione ante vocauerat, sed cælum ipsum proprie, quod in circulum mouetur. Quæ res tota ea ibi, contra Pythagoreos disputatione patet.

Partibus quoque cæli, astris nimirum, animum, & eum rationalem vti viderur, tribuit. Hæc enim sua sunt.

Ἀλλ' ἡμεῖς ὡς αἰεὶ σωματῶν μόνον αὐτοῦ, καὶ μονάδων; τάξιν, μὲν ἔχοντες, ἀψύχων δ' ἅπαντα διανοούμεθα. Δὴ δ' ὡς μεταχόρησην ὑπολαμβάνειν πράξιός καὶ ζωῆς.

„ Sed nos, tamquam de corporibus solum, &
„ unitatibus tantū, ordinē quidē habentibus,
„ inanimatorū vero prorsus cogitamus. Sed
„ oportet de eis existimare, vt quæ participent actione, & vita. Et infert.

Διὸ δ' αὖ νομίζουσιν, καὶ τὴν τοῦ ἀστροῦ πρᾶξιν τὴν τοιαύτην, οἷα περὶ ἡ τοῦ ζώοντος, καὶ τοῦ φυτοῦ.

„ Oportet verò putare, astrorum actionem, talem, qualis animalium est, & plantarum.

Qualis autem plantarum, atque animalium actio est? nimirum viuere, nutrirī, sentire, moueri. Sine. n. vita, actio nulla obiri potest. Vita in his nōn permanet, nisi nutriantur, vt vero nutriantur, cognoscere alimenta debent, cognita, motu quærere. Sua ergo sententia, sydera & animo sunt prædita, & viuunt, &

T 2 nutriunt-

nutriuntur, & sentiunt, & mouentur motu, ut animalia progressiuo, quo ad actionem suam prodeant. An vero hæc omnia dum in vetustioribus repræhendit, in sua philosophia sibi consent, suo loco discutietur. Verum & sphaeras cœlestes singulas, animatas esse paulo post subdit.

Νοῦσαι γὰρ δὲ τῆς ζωῆς, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκάστης, πολλὰ ἀποχρῶν τῇ τῆς ἀρωτῆς, πρὸς τὰς ἄλλας.

„ Intelligere oportet, vitæ & principij cuiusque, multam excellentiam esse, primæ ad alias.

Vitæ manifesta fit hic mentio; corpus proculdubio viuere, sine animo non potest. Ergo ex Aristotelis satis claro dogmate, & totum cœlum est animatum, & sphaeræ eius singulae, & astra earum omnia. Quid ergo mundum hunc, quem suis omnibus partibus, & toto, perfectum esse, & philosophi omnes, & cum ijs ipse autumant, monstrum esse dicemus? Ut dimidius, cœlo scilicet sit animatus? dimidius, elementis nimirum, animo careat? Et sit quasi Marinus Glaucus partim piscis, petra partim? Nullibi enim exactus hic philosophus, elementis videtur, aut animum assignare aut vitam, nisi forte hanc alteram, sed contra metaphoricam leges suas. Ut quando de cœlesti motu ait.

Καὶ τοῦτο ἀθάνατον, καὶ ἀπαυστον ὑπάρχει, τοῖς οὐσί, ὅσον ζῶν τις οὐσα, τοῖς φύσει συνιστῶς πᾶσι.

„ Et hoc immortale, & incessabile existit, entibus veluti vita quædam existens, natura constantibus cunctis.

Inter vero omnia, quæ natura constant, sunt etiam elementa. Quibus, quasi vita est cœlestis motus. Sed vitam ostendimus nos internum esse entium motum. Motus autem cœlestis, elementis est extrinsecus. Ideo eis vita, non nisi metaphorica est. Quando vero alibi asserit, Necesse esse mundum hunc inferiorem, superis lationibus esse continuum, eiusque omnes vires inde gubernari. Inferre proculdubio videtur, elementa a se nullas habere vires, per quas, vel esse, vel viuere dici queant. Quibus, & alijs forte quæ perierunt, Plutarchus scripsit, Aristotelem, neque animatum, neque sentientem, neque ratione præditum, neque intellectu: neque providentia regi, inferiorem hunc mundum, docuisse. Et cœlestia his omnibus esse participia, θεωρητικά vero, quæ circa terram sunt horum nihil habere. Hoc præceptoris dogma Theophrastus videtur securus, quia ut Proclus refert.

Ὁ μὲν Θεόφραστος, οἰκόντος ἀρχὴν κινήσεως, καὶ ψυχὴν εἶπεν.

„ Theophrastus quidem, recta ratione cum

„ principium motus animum dixisset.

Ἐμψυχον καὶ αὐτὸς ἐπὶ δίδωσι τὸν οὐρανὸν. καὶ διὰ τοῦτο θεῖον. Εἰ γὰρ θεῖος ἐστὶ φησὶ, καὶ τὴν ἀρίστην ἔχει διαγωγὴν, ἔμψυχος ἐστίν. Οὐδὲν γὰρ τίμιον ἀνδρὶ ψυχῆς.

„ Animatum & ipse, esse concedit cœlum, & ob id diuinum. Nam si diuinum est, inquit, & optimam degit vitam, animatum est. Nihil enim præciosum, sine animo.

Nam & Aristoteles in primo loco allatis verbis dixit.

Ὁ δ' οὐρανὸς ἔμψυχος, καὶ ἔχει κινήσεως ἀρχὴν.

„ Cœlum vero animatum, & habet motus principium.

Ipsum scilicet animum, & non naturam, quam principium motus esse definierat. Vel ergo hac in re, Aristoteles non sibi constat qui, & naturam, & animum, duas res inter se, valde diuersas, principium motus esse dixit vel has duas esse idem est necesse. Quod tamen ipse sæpe negat: Sed inconstantia hæc, in eius philosophia satis iam est a nobis patefacta. Ad rem redeamus. Cœlum vniuersum, singulasque sphaeras, astraque Aristoteles animata esse affirmavit. XII. tamen metaphy. supremo cœlo, non animum tribuit, sed mentem. ergo ibi animus, & mens tam celebri philosopho, eadem res sunt. Quis hoc, nisi bardus ferat? Reliquis vero sphaeris, animi vel dubius, vel pauidus; non est ausus, an mentes, an animi essent pronunciare. Sed archas & vsias, vti alijs diximus nuncupauit. Alexander, Aristotelicorum interpretum vti creditur, coryphæus, & principem, & primum auditorem secutus, ipse quoque rationibus satis validis, & multis, animatum esse cœlum comprobauit. De schola eadem Philoponus, & Simplicius, rem eandem confirmarunt. Et hic addidit, astra, nō solum esse animata, verum etiam sensitiuo animo prædita esse asseruit. Non equidem vti nos proxime, ex verbis Aristotelis deducta ratione. Sed Homeri, & ante Homerum Orphei carmine in ea sententia confirmatus.

Ἡλῖος δὲ πάντα ἑώρα. καὶ πάντα ἐπακούει.

„ Sol qui omnia conspicit, & omnia exaudit.

A principe ergo eorum, dogma hoc in Peripateticos descendit. In principem autem, a præceptore Platone venit; tum per mysticam, ab illo exceptam, a se vero conscriptam philosophiam. In qua multa est animi mundani mentio. Vt ibi.

„ Deus summus, simplex, & omnium perfectissimus, intellectui primo dat vitam,

„ deinde animo, postremo naturæ.

„ Ab agentibus secundis in quibus est, intellectus, animus aliaque simplicia principia.

Sed

Sed & in Exoterica sua philosophia Plato animum mundanum bis explicat. semel in Philebo, secundo in Timæo late satis. Quod tamen ex Timæi locri libello, cuius in suo Timæo quasi paraphrastes Plato esse voluit, desumpsit. Nam is & libellum suum de animo mundi inscripsit, & hæc insuper habet verba, de mundo loquens a Deo producto.

Ἐν αὐτοῦ γὰρ, τέλειον, ἐμψυχον τε καὶ λογικόν.

„ Vnum, vnigenitum, perfectum, anima-
tum, & rationalem.

Plato vero sic eandem rem extrulit.

Διὰ δὲ τὸν λογισμὸν τὸν ὃ, νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ ψυχῶν δ' ἐν σώματι σωματικῶν.

„ Ob hanc ergo ratiocinationem, Mentem
in animo, animum in corpore constituit.

Sed verba hæc videtur Plato ex Zoroastri oraculo quodam exscripsisse. Ait namque.

Κατέδοτο γὰρ.

Νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχῶν δ' ἐν σώματι ἀργῶν.

„ Mentem quidem in anima, animam vero
in corpore inerti.

Ante quæ verba dixerat.

Μετά τῃ πατρικῇ διανοίᾳ, ψυχῇ ἐγὼ ναίω.

Θερμῇ, ψυχροῦσα τὰ πάντα.

„ Post vero paternas cogitationes anima
ego habito. calida animans cuncta.

Vocat autem calidam, quia dixerat alibi.

Ὅτι ψυχῇ, πῦρ δυνάμει, πατρὸς οὕσα φανόν, ἀθανάτος τε μένει, καὶ ζῶνς διωότης ἔσθ'.

Καὶ ἔχει κόσμον πολλὰ πληρώματα κόλπων.

„ Quod anima ignis, potentia patris, exi-
stens lucidus,

„ Immortalisque manet, & vitæ domina est.

„ Et tenet mundi multas plenitudines si-
num.

Hermes quoque mundanum animum agnoscit, quando ait.

Οὐκ ἤκουσας ἐν τοῖς θητικοῖς, ὅτι ἀπὸ μᾶς ψυχῆς τῆς τοῦ παντός, πάσαι αἱ ψυχαὶ εἰσὶν.

„ Non ne audisti in Generalibus, quod ab
vno animo vniuersi, omnes animi sunt.

Τὸ ὃ, πᾶν τοῦτο σῶμα ἐν ὃ τὰ πάντα ἐστὶ σῶμα τα ψυχῇ πλήρης τῷ νοῦ, καὶ τῷ θεοῦ, ἐντὸς μὲν αὐτὰ πληροί, ἐκτὸς δὲ περιλαμβάνει ζωοποιούσα τὸ πᾶν.

„ Vniuersum hoc corpus in quo omnia sunt
„ corpora, animus plenus mente & Deo in-
tus quidem ipsum implet, extra vero am-
bit, viuificans vniuersum.

Quam sententiam vetustissimus Græcorum, Orpheus, ab Hermete hausit, De eo enim lam-
blichus ita testatur apud Stobæum.

Εἶκο γὰρ μὲν αὐτὸς Ὀρφεὺς χωρὶς ὑπολαμβάνειν, ὅτι καὶ μίαν τινὲ ψυχῶν, ἀπὸ ἧς παλλὰς μὲν τῇ διαρίσει, πολλὰς δὲ καὶ μίσας ἐπινοίας καθήκον ἐστὶ τὰς μερικὰς ψυχὰς ἀπὸ τῆς ὅλης ψυχῆς.

„ Videtur sanè ipse Orpheus separatim

„ existimare, esse vnum animum. A qua mul-
ta sint diuisiones, & multas, & medias
„ aspirationes venire in particulares ani-
mos, ab vniuerso animo.

Itaque a præstantissimis sapientibus, atque vetustissimis, Zoroastre, Hermete, & Græcis Orpheo, Pythagora, Pythagoreis, Platone, vetustissimo dogmate traditum est, mundum esse animatum. Quod & Thales, & Heraclitus, & Democritus, & Stoicorum vniuersa secta docuerunt. Inter hos, duo quasi ridiculi Philosophi, Leucippus, & Epicurus, mundum omnino animo carere asseruerunt, eumque veluti caduere effecerunt. Inter hos media via ingressus Aristoteles, mundum qui ei perfectissimus rerum omnium est visus, monstrum fecit, dimidia parte animatum. dimidia inanimem. At prior illa sententia sapientissimorum præstantior hisce duobus tanto est, quanto animatum præstantius est inanimi, & animal perfectum, præstantius est uel monstro, uel caduere.

Theologi uero nostri, & ueteres, & recentes, hac in re trifariam sunt diuisi. Nam alij, Aristotelicum monstrum præferentes, dixerunt, cælum & astra esse animata. Vt inter ueteres, Origenes, Hieronymus, Augustinus. Inter recentiores, Aureolus, Scotus, D. Thomas. Caietanus. Alij uero e contra, id ipsum negauerunt, Damascenus, Lactantius, Basilus, Ambrosius, Cyrillus. Alij uero in ea re incerti ac dubij fuerunt. Et quod prius dixerant reuocarunt. Quod Augustino, & Hieronymo, & D. Thomæ uidetur euenisse. Diuino quidem Augustino, quia cum duobus locis scripsisset Mundum esse animatum, & magnum quoddam animal reuocauit id, non equidem ut falsum: Sed quia id nec esse, nec non esse, non haberet comper- tum, temere a se scriptum fuisse affirmauit. D. uero Hieronymus, cum prius scripsisset, solem uocari Spiritum. Lucentemque globum lunæ, titaniaque astra &c. quia essent animata, attamen alibi, Origenem confutat, qui dixerit Solem & Lunam, & astra cætera esse animata. Aut non hoc quidem, sed quod addiderit, propter astra sicut propter homines, Christum esse passum. Et quod Angeli, animandis astris essent addicti. Quod sanè merito est reprehensum. Nobis enim est demonstratum, Angelos, non animos, sed mentes seu intellectus esse. Et hoc nomine, eos cum reliquis choris sepe noas nominat Dionysius. Sed mentes sui natura, nulli addicuntur corpori. Neque ergo cælis, neque astris sunt addicti. Et si addicti essent non ideo sunt astra, & cæli colendi & adorandi, etiam si ab Angelis mouerentur. Quod quidam scholastici intulerunt. Sed hic nimius est Aristotelismus.

Quoniam

Quoniam putarunt, Aristotelem docere, cœlorum motrices illas, quas ipse principia vocat, & substantias: Mentis esse, Quod de prima sola ille dixit, hi de omnibus etiam astris arripuerunt, & angelos nuncupauerunt. Ex qua, Aristotelica aut ignoratione, aut ambiguitate, illi quasi nectar inde suxissent, Aristotelis cœco amore, & quæstiones satis multas, sed fatuas omnes, nexuerunt ita, ut inextricabiles, nodo Gordiano magis, sint effectæ. Extra rem quoque sunt, aliæ illæ ipsorum quæstiones. An cœlorum, & syderum animæ sint beatæ, an non beatæ. An peccarunt, an non peccarunt. An pœnas sint daturæ, an contra. Confundunt enim Angelos, cum animabus. Inter quæ magna est naturæ differentia. Neque eadem esse potest quæstio utrorumque. Nam si Angelorū pars peccauit, nemo veterum, vel Theologus, vel Philosophus, cœlestes animas, peccasse affirmavit. Neque id vllibi, sacra pagina, aut negat, aut affirmat. Sed istorum quæstionantium maior pars, Aristotelis, uti dicebamus, nimium amatrix, & sine quo, non sibi videntur philosophari potuisse, Fidem catholicam, cum impia illius commiscens philosophia, susque deque terram cum cœlo, vbique versant. Et quod alias ex alijs necentes ambages, & nugas, inferunt. Si Angelus est anima cœli. Ergo motus circularis erit, non solum cœlo, sed etiam Angelo circularis. Satis fatua sequella. ex Aristotelis tamē supinitate deriuata. Oportuit enim prius, constituisse, Angelum esse animam. Cœlum esse sphericum, cœlum in circuitum moueri. Quæ omnia sunt controuersa. Sed hosce supinos philosophos ommittamus. Sacra quidem Biblia (ni memoria fallat) nullo loco, vel negant, vel affirmant, cœlum, stellæ sue, aut mūdum, animata, vel inanima esse. Atque ideo sine piaculo, aut impietatis periculo, potuerunt Theologi, hac in re, in diuersas ire sententias. Nobis quoque liceat, quæ ad maiorem Dei gloriam, magis faciant; Fidei catholicæ non repugnent, animarum saluti non officiant, contemplari. Itaque dicamus, non solum astra, & sphæras (si modo sphæra vllæ in cœlo sunt) & cœlum totum esse animatum, nō Angelis, qui Mentis sunt, sed animis. At ne mōstrum cum Peripato mundum faciamus, cum Aristotele met ipso, saniore doctrina, cum Platone, senioribus cunctis, & Græcis, & Ægyptijs, & Chaldeis, mundum totum anima esse præditum affirmamus. Vnde sequitur, non solum cœlos, partesque eorū, sed elementa etiam quotquot sunt omnia, partesque eorum singulas, a totis suis non auulsas, animata esse. Sed positionem hanc Peripatus non admittit. Sed multis rationibus, uti illis videtur, satis acribus eam oppugnant. Aiunt namque ex Præceptoris præ-

scripto. Si animatus est mundus, animam eum habere est necesse. At anima est actus corporis physici, organici, potentia viram habentis. Mundum autem, & corpus, & physicum esse concedunt, organicum, & viuentem, esse negant. Hæc ergo duo discutiamus. Animi hæc Aristotelica definitio, non videtur, nisi ad animum plantarum pertinere. Hæc namque sua, & omnium confessione, & viuunt, & organicū habent corpus. Organis nimirum talibus, per qualia, vitæ beneficium suscipere, & vitæ munia queant obire. At ad animalium animos, & ad humanas animas, nequamquam pertinet hæc definitio. Nam & hæc viuunt sanè, & viuere possunt, & instrumenta corporis habent, ad vitam obeundam. Qua in re, & bruta, & homines, cum stirpibus communicant. At bruta Aristotelico dogmate, præter vitam, & instrumenta, & motum habent localem, & sentiunt. Quorum, neutrum, in definitione est comprehensum. Homines vero, supra bruta, & gloriæ desiderio tanguntur, & rationem, & intellectū possident, idque per animam. At nulla horum in definitione fit mentio. Definitio ergo hæc, in animis etiam notis, tam misella, tam manca, nihil animo mundi oberit. Ne igitur eam nobis obijciant. Addamus. Cœlum, sphæra cœlestes, astra, sunt animata, & viuunt. Hoc Aristoteles docuit. Theophrastus, & Alexander confirmarunt. At quæ nam habet cœlum organa, ad suam vitam necessaria? Recentiorum, e Peripato, non pauci, contra duos illos suos veteres, Philoponum, & Simplicium, multas argumentationum forma nugas, constituxerunt, ut destruerent, astra, non audire, non videre, nullos habere sensus. Hæc præcipua est. Quia organa videndi, audiendi, aut sentiendi, nulla tenent. Si organa, ad sentiendum, & viuendum, tam sunt necessaria. & cœlum, & sphæra, & astra, nulla habeant organa, qua philosophica ratione principi suo concedunt, illa esse animata, & viuere, & actiones obire, quales animalia, & plantæ obeunt? Vel principem ergo errasse, vel se errare fateatur est necesse, dum cum illo non conueniunt. At utrum, vel se se, vel illum, cum Peripati magnis illis, quos appellauimus, Coryphæis, in errore versari eligant, non tamen conficiant, ad vitam omnem, instrumenta esse necessaria, quando astra, sphæra, cœlum, quod negare nō audent, viuunt, organa tamen habere vlla ipsi pernegant, Sed viuunt, & anima quæque, & animus quisque. Viuunt, & intellectus omnes. Viuit, & ipsamet vita prima, & in mundo intelligibili vitæ omnes, & omnes essentia. Et quæcumque in Deo erant vita, & ea, quæ ipse asserit supra extimam lationem vitam degere optimam, & sufficientissimam toto æone, nullis tamen

men prædita esse affirmare audet instrumētis. Cū ergo tot entia, & supramūdana, & mūdana sine organis uiuant, cur in mūdo, vitæ organa requirant? Si in mundi permaximis partibus, cœlo, sphaeris, astris uitam ponunt, non ponūt instrumenta, cur in mundi corpore toto, instrumenta exposcunt? Si in cœlo, in mundo toto, organa viuendi, non sunt necessaria, cur nam in elementis, si viuere debeant, erunt necessaria? Si uero neque in illis, neque in his sunt necessaria, cur elementa negantur, aut viuere, aut uiuere posse, hac sola ratione, quod uiuendi instrumentis careant? At, & quo modo id sciunt, elementa organis carere uitæ? Non enim omnia uiuentia, uentres habent, aut corda, aut iecinora. Sed sua cuique sunt proportionata. Nam & Plantæ his carent, & tamen uiuunt. Et animalia itidem multa, sine his, aut similibus uiuunt instrumentis. Omne enim eorum genus, suis formis, suis actionibus, suis uiribus, suisque essentiis ea habent proportionata. Quid ergo vetat, quin elementa etiam sibi habeant uiuendi instrumenta proportionata? Quæ, nos quidem non cernamus, nec cognoscamus, ipsa tamen habeant. si ad vitam sint necessaria? Aut si non necessaria, non habeant, cur frustra a nobis exiguntur. Sed Peripari rationes hæ, cum nihil concludant veri, & ex manca illa, animi definitione sint profectæ, nullius sunt hac in re, momenti. Nam & alias longe veriores habemus, illis contrarias, quibus mundi animatio confirmetur. Mundus, corporum omnium est perfectissimum. Ergo & formicarum, & blattarum corporibus est perfectius, & aliarum, istismodi, sine numero mundi quicquiliarum. Quæ animatæ sunt, & animo, sibi proprio, quæque uiuunt. Cur ergo corpus perfectissimum omnium, animo careat, & sit cadauer? Elementa, quæ mole sua, quæ perfectione sua, & mundi molem replent, & perfectionem adimplent. cur suis animis carebunt? Optime Theophrastus pronunciauit, Sine animo nullum corpus est honorabile, aut preciosum. Et Alexander, præstantius esse animatum corpus, corpore inanimi. Si elementa careant anima, nullius precij, nullius præstantiæ fuerint. Et mundi corpus totum, parte altera perfectum erit, parte altera imperfectum. parte uiuens, parte emortuum. atque ita monitrum euadet. Elementa igitur ipsa quoque, seu organica sint, seu inorganica, & uiuunt, & sunt animo, suo singula prædita. Ad hæc, si blattæ illæ, si reliquæ quicquiliæ, si plantæ, si Zoophyta, a mundo, & esse & vitam obtinent: Et nemo det, quod non habeat: cur mundus animum det, quem prius non habet ipse? Cur terra præbeat id quod caret ipsa? Cur aqua,

cur aer, uitam indant, aliis: ipsa nequaquam eam possideant? Si respondere cōtra, nihil veri queant, rationibusque his cedunt? dubitent attamen, an vnus tantum sit mundi animus, & an per partes singulas principes, singuli sint animi rogent, respondebimus cum Hermete, cum ratione, vnus mundi, vnum esse animum. Partes quoque eius principes proprios sibi habere animos affirmare non dubitabimus, ab illo vno veluti euulsos, Aliosque ab his mimus principales, & ab his alios vsque ad minimos. Exemplisque id confirmabimus. Nā in animantibus, in stirpibus, animalia alia innascuntur quædam, animis propriis prædita. vermes, scilicet, muscæ insecta, non unius generis in boue, in equo, vermes innascuntur sæpe. Dum in eo uiuunt, bouis, equi, animo viuere, dici posse videantur. Sed inde excreti, viuere aliquandiu extra etiam conspiciuntur. Non sane amplius bouis animo, a quo sunt longe posita, sed proprio. Quid ergo si exemplis huiusmodi innumeris experientia docet, posse animum, ut ita dicam, minorem, in maiore animo bouis generari, & viuere, nonne etiam ratio ex his experimentis ducta, formari potest simillima, in mundo animato suo proprio animo, partes eius singulas, singulis suis animis esse animatas. Sus una, sæpe decem, sæpe plures in se generat suillos. Dum a conceptu illi paulatim efformantur, sicuti alimento matris, aluntur, augescunt, & membrorum figuras, sensum acquirunt, animo matris viuere videntur quoque. Sed membris iam figuratis proprio quisque animo iam uiuit, quod partus indicat. Venit tamen ab initio, ab vno matris animo, vnusquisque. Sed diligentius loco commodiore, ob quasdam quas habet in se dubitationes, res hæc eadem erit tractanda.

Quid vero illa quam Zoroaster, sui que fontanam animam vocauere, eadem ne est cum hac mundana? An forte hæc ab illa est diuersa? Sane quæ retulimus oracula.

Οτι ψυχή, πῦρ δυνάμει, πατὴρ οὐσα φανερὸν, ἀθανάτος τε μένει, καὶ ζωῆς διωπότης ἐστίν.

Καὶ ἔχει κόσμον πολλὰ πληρώματα κόλπων.

- „ Quod anima ignis, potentia patris, existens lucidus,
- „ Immortalisque manet, & vitæ domina est.
- „ Et tenet mundi multas plenitudines sinuum.

De mundana videntur esse pronunciata, Quoniam eius sinus multos dicitur replere. De fontana vero dicantur alias illa.

Μετὰ τὴν πατρικὰς διανοίας, ψυχή ἐγὼ ναῖω.

Θερμὴ, ψυχοῦσα τὰ πάντα.

- „ Post vero paternas cogitationes anima
- „ ego habito. Calida animans cuncta.

Conceptus paterni Zoroastro sunt ideæ, quæ

quæ cum sint in paterno profundo, anima statim post ideas ibi habitat, hoc est, animæ idea, essentia, vitæque & mens ipsius animæ. Atque ita videtur hæc anima, non mundana, sed supramundana esse. diciturque animare, non mundum, sed vniuersa. ea nimirum etiam quæ supra hunc corporeum mundum sunt, qui creditus est terram in sui medio positam circumquaque, summa sui octauæ cæli superficie ambire. Sed supra hunc alia cognouit esse Zoroaster, nimirum lumen & ignem, quæ etiam a fontana anima animarentur, simul cum aliis. Canit enim de ea.

Ἀρδλυ ἐμψυχούσα, φάος, πῦρ, αἰθέρα, κόσμος.

„ Abunde animans, lumen, ignem, æthera,
„ mundos.

Quid autem hæc sibi velint, hæud ab hinc procul paulo post fiet manifestum. Satis hic esto, differentiam ostendisse, mundani, atque fontani animi. Si quis autem aiat. Mundus nõne est corporum omnium perfectissimum? hoc nemo inficiatur. Nonne etiam corpus perfectissimum est in se, & sibi sufficiens, cum nullo egeat aliunde corpore? omnia cõcedemus. præterquàm, quòd etiam nullo egeat corpore, ideo nulla re alia indigere. Esse namque, & seruari, & in conseruatione perseuerare, sui ipsius natura, minime potest. Demonstratum enim iam antea est in Panarchia, corpus nullum, corpus mundanum ipsum, agendi vires nullas, patiendi tantum habere vires. Per quas continue diuidi ad minima usque possit. Non ergo uti corpus est, sibi sufficit. Vt seruari ergo in sua essentia posset, superiore ac potentiore natura alia opus habuit. Incorporea nimirum, quæ tamen in ipsum non dedignaretur penetrare. ipsumque per singulas partes, & principes, & minus principes, & minutas etiam particulas contineret, uniret, vinciret, omnium esset vinculum indissolubile. Corpus namque omne, & mundanum etiam, sui natura est & diuisibile, & partile, & partes habet a se inuicem solutiles, spar-

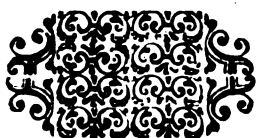
files. Si singulæ mundi partes spargerentur, nec mundus totus, nec partes eius consisterent. Vt autem consisterent opus habuerunt, se se quæque in sua essentia conseruare. A sparsilibus se ipsis, id consequi non potuerunt. A non sparsili ego alio id beneficium fuit adipiscendum. A corpore ergo alio, nequaquam; nisi in infinitum abire uoluit: Ab incorporeo igitur, quod tamen esset corpori accommodabile. Accommodatio hæc, vnio quædã est, incorporei cum corpore. Hanc autem esse, non aliam rem quam animum, est antea demonstratum. Mundi ergo corpus, ut mundi corpus esse, & esse perseueraret, animo opus habuit, qui ei iungeretur. Animus autem ipso sui esse, suæque præsentia, tria efficit. Animat, viuificat. mouet. Nisi enim adesset corpori, ipsum non animaret. Si non animaret; uitam ei non præberet. Si uiuum ipsum non redderet, neutiquam moueret. Si non moueret, partes eius non vniret. Si non uniret, neque eas insimul vinciret, Si non vinciret, neque uinculum earum esset. Si ninculum earum nõ esset, Sympathiam inter se, mundi partes non haberent. Si Sympathiam nõ haberent, inter se inuicem non paterentur. Si non paterentur, neque etiam in se se inuicem agerent. Si non agerēt, nulla mundi pars generaretur, nulla corrumperetur. Nulla ergo esset rerum generatio, nulla corruptio; nulla etiam mutatio, nulla alteratio. Corpus tantum iners iaceret mundus, ac uere cadauer. Si animus eius eum totum non ita circumspiraret, & inspiraret, & introspiraret, & prosperaret totum, singulas eius partes magnas paruas ue vniuersas, non aliter ac animus brutorum, eorum corpora, perspirat omnia etiam minima, & ita ea & animat, & viuificat, & mouet, ipso sui esse ac sua præsentia: ut nulla sui pars non animata, non viuens reperiatur. Animus ergo mundanus, ita mundano corpori est connexus, ut mundum efficiat tam ornatum, vnde κόσμος meruerit appellari.

Finis Quarti Libri Pampsychia.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PAMPSYCHIAE. LIBER QUINTVS.

DE ANIMIS IRRATIONALIBVS.

TRia animorum genera posuerat, Hermes, Dininorum, Humanorum *ἀλόγων*, Alogorum, ratione scilicet carentium. A quo fonti fluxit ad posteros philosophantes omnes animorum ea distinctio, ut anima, alia esset rationalis, alia irrationalis. Communi hac omnes vsi sunt partitione. Platonici soli, primam partem, quod iam dictum est, sunt repartiti in Angelicas, in Dæmonicas, in Heroicas, in Humanas. Reliqui humanas tantum eo membro collocarunt. Cui contraria aut contrapposita omnis alia esset, anima, irrationalis; brutorum scilicet animalium omnium, nec non etiam earum quæ stirpibus vitam præberent.

Nobis uero distinctio hæc animi rationalis, & irrationalis minime probatur. Nullum enim animū sui natura irrationalem esse existimamus. Neque enim rerum ordo a nobis constitutus, eam admittere uideretur posse. Quia nimirum omnem animum ab intellectu esse iam demonstratum. A mente ergo productrice, quo modo res amens prorsus, sine medio præsertim prouenire potest?

Vel si aliunde quàm a mente erunt, a mundano animo esse, est necesse, quod Hermes docuit. Neque tamen, irrationalis ullus animus euadet, quia sit principis mundani animi pars quædam, vel reuulsa. uel recens genita.

Ille enim cum omnium mundanorum animorum sit maxime rationalis, & totus per totum ratio existens, quo modo a se reuellā partem patietur irrationalem? Vel quomodo reuelli poterit ab eo id, quod in eo non erat? Neque ea reuulsione, reuulsa pars, in diminutionem essentiae abit, atque ideo in irrationalem essentiam non abit. Si uero recens dicatur in eo, & ab eo genitus. cadet quidem a suæ causæ identitate in alteritatem, sed identitatis aliquid, quod toties est demonstratum, secum auferet. et similis illi, & dissimilis euadet, eiusdem nimirum cum sua causa naturæ, sed gradu demissiore. Ergo rationalis minus. Sed minime erit irrationalis, & ratione uacuus. Clamabant hic illico Peripatetici uniuersus omnes litteratorum greges. Clamabant non minus scholasticorum Theologorum forte scholæ omnes. Tolli hoc dogmate differentiam inter animas hominum, ac brutorum. Fore bestiarum animas etiam immortales. Miseri, susque deique antiquissima dogmata, sapientibus omnium gentium comprobata. Fidei quoque catholicæ aliqua fortasse in re, aliquatenus derogari. Cū Theologis nostris, bonis ac sanctis uiris, prius & placidius agamus, Nostra positione, si nihil eorum quæ obiciuntur succedat: fidei vel minima in recula nullum fiat præiudicium. Animæ humanæ dignitas integra seruetur: maior Deo gloria resultet candido animo viri, cur eam non admittant? Quid ex eius admissione succedere queat,

V ex pre-

ex presenti disputatione erit manifestum.

De animis brutorum multa est in sacris Bibliis mentio. Nusquam tamen (res miranda) eos irracionales appellari reperies. Nimirum vel quia spiritus Domini, cuius dictatu Biblia sunt exarata, illos spreuit, uel ad salutem animarum humanarum, pertinere non putauit, an ii rationales, uel irracionales essent, aut nuncuparentur. Dictum quidem est. „ Equus, & multus, quibus non est intellectus. Idque uerissime dictum.

Sed intellectus, & ratio, res sunt inter se diuersissimæ. Quod Aristoteles in exotericis, haud satis certus, aliquando innuit. Quando ait intellectu terminos cognosci. Sed id ipsum postea confudit, quomodo ratiocinationes, intellectus appellat, cognominibus variatos. passui, possibilis, materialis, & reliquis, quibus rem hanc uniuersam penitus confudit. Quam tamen mysticus clare appernerat. Intellectus partum esse rationalem animum, atque eius rationem sepius replicando. Intellectum brutis sacra pagina negat, rationem negat nusquam. Si id ita sit liceat nobis, de brutorum animis ex nostris fundamentis philosophari. Quando præsertim de his animis, nulla est Theologis cura commissa. Nos igitur, cum philosophis, si qui forte se se opponant amplius condisputabimus. Quid ergo dicitis philosophi. Brutorum animi, sunt ἀλογoi irracionales. Nonne? Ita. Quo modo id probatis? Vobis namque si philosophi sitis, sententiæ nostræ ratio est reddenda. Cur ea res ita se habeat, causa est afferenda. Quam igitur uel rationem sententiæ, uel rei causam assertis? Si respondeatis, ita omnes philosophantium sectas sensisse, ac docuisse. Dicemus nos, id non esse ad scientiam satis. Arbitrium illorum, non rei causam assertis. Arbitrium autem nostrum, Rei uel essentiam, uel uires, uel actiones, non minuit. Aliquid igitur est asserendum, quod nos doceat, animos brutorum reuera, uel ineffentia, uel in uiribus, uel in actionibus uacare ratione. Sed antequam in hanc arenam descendamus, æquiuoca, in hac disputatione, fugiamus illaque omnia, ex ea fugemus. ἄλογος Græcis, rem dat duplicem. Orationem uerbis prolatam, & rationem, intrinsecum; ut ait Plato, cum se ipsa animæ dialogum, Dianæque per terminos, negantes, affirmantes, colligentes, separantes, temporarios discursus.

Ἀλογος, contraria duobus hisce, nobis dare debet. Nimirum quod oratione creat, quodque caret ratione, dialogoque animæ intrinseco.

Latini sicuti ἄλογος, duobus ualde inter se

diuersis nominum significatis exprimunt oratione, & ratione. Ἀλογος, non nisi uno uidentur posse exprimere, irrationale si dicant, rationi tantum, contrarium dicunt, non itidem contrarium orationi. Aliud quoque Græci dicunt ἀλογος, id quod non est ἔλλογος secundum rationem factum. Oratio hic nihil habet rei. Ἀλογος igitur triplici apud Græcos est significatu. Quod oratione careat, quod careat ratione, in animæ dialogo. Quodque caret ratione in actione aliqua. Irrationale priori non est contrarium. Contrarium est secundo, ac tertio. Quando igitur Hermes, Animi tertium genus posuit Ἀλογος irrationale, hæc tria potuit inferre. Quid ergo ait? Brutorum animos omnes, omnibus hisce carere tribus? An duobus? An uno? Id enim necesse est ut sequatur, si brutorum omnis animus sit ἀλογος, uel uno, trium horum carere tantum, uel carere duobus, uel carere tribus.

Hæc igitur singula perpendamus. Esto primo unum quod & euidentius uidetur esse in brutis animis ἀλογος, quia careant oratione. Vel neque hæc carentia orationis, brutis omnibus inest. Omnia uidentur, sua lingua loqui, præterquam pisces, & reptilia, quæ omnia muta esse existimantur, unde & adagium, pisce taciturnior. Nullam enim hæc de se uocem, emittere uidentur, sine qua oratio, aut locutio formari nequit. Ranae tamen, & Tritones loqui etiam uidentur. Hi quidem artificio quodam concha adhibita. Illæ uero natura ita crocitant, ut & inter se, & nobiscum etiam loqui uideantur, quando frequentius crocitando, nos pluias cauere admonent. Non hanc esse locutionem oportet Peripatus, quia uox non fit, in syllabas, & in nomina dearticulata. At neque nos inferebamus, ranas humana lingua loqui, sed sua. Hæc enim eorum definitio, sermonis tantum est humani, speciei scilicet unius. Et ne æquiuoco, quod fugere studebamus, implicemur sæpius, generalius dicimus. Locutionem esse animi sensus per uocem expressionem. Si ranæ igitur, animi sui sensum crocitu illo suo, semper exprimunt, ea erit ranarum locutio. Si quæ reptilio sibilu utuntur (uruntur autem & plurima, uel omnia, specie tamen differenti) & is sibilus illis sit semper uel amoris uel odii, & itæ expressio, tunc inter se, tum contra nos, cur non iuste dicatur, eorum esse sermo? Quadrupedum uero, fere nullū oīno mutum est. Suaque in specie, suos habet lattratus, hinnitus, boatus, balatus, mugitus, rugitus, simileq; alias uoces, quibus animi sui passionem, ita inter se se exprimunt atq; homines, inter se suo sermone. Ac forte etiam

com-

commodiore, & generaliore, quam inter homines, sermonis usu. Boum enim una species, variato nusquam boatu suo, per vniuersum se se intelligunt orbem. Equi itidem omnes suo nitritu, Leones rugitu, Sues grynitu, ubique terrarum vtuntur suo. Homines, ad loci paruat. variationem noua opus habent sermonum disciplina. Ac saepe talium, vt suauius habent pecudes, quam homines loquantur. Quorum multi, plurimis regionibus, & veteris, & noui orbis, uoces suas vel nulla, vel fere nulla dearticulatione flectant. Flectant autem aues quaedam eam ita, vt longe sit humana quauis dearticulatio, variaque suauisque magis. Quam ipsae non minus toto orbe intelligunt, quam homines quique suam, & dulcius resonant. Cur autem Aues quaedam, & homo solus, vel etiam Hiena, voces suas in articulos varios flectere, ac scindere sciunt; id in causa esse remur. Quod oris palatum superiorem, quem anatomici, ob coeli similitudinem vaniscum vocant, in fornicis figuram habent concameratum. Qua spacia concauitate, lingua nostra liberior est ad motum, & in omnes partes, flexionem. Quae res in homine est manifestissima, tum in iis auib. quae suo naturali garritu vario, atque cantu, inter se colloquuntur, tum in iis, quae humanam effingunt locutionem. Reliquis, quid non possunt, vel ut nostrum non est satis concameratum, uel lingua breuitate, longitudineue, crassitie aut tenuitate, ad eam evolutionem est inepta. Sicuti brutis reliquis, vaniscus est pressus nimium, & nulla camera formatum. Haec de primoalogi significatu. De quo si Hermes voluit dicere, non satis plenè, verum videtur attigisse.

De secundo uero, animae dialogo, & interno ratiocinio quid dicendum? Nullis animantium animis conuenire. τὸ ἄλογον irrationale. Omnes enim animantes ratiocinio in se uidentur aliquo vti. Quod ex actionibus eorum veteres multi, & comprehenderunt, & comprobauerunt. Inter quos, grauius author Plutarchus, & eum secutus, grauior philosophus Porphyrius, innumeris omnium animalium generis, comprobauerunt experientis. Aereorum, Marinorum, Aquatiliu, Terrestriu, quadrupedum atq; serpentiu. Quorum fere nulla species est, quae non sit ostensa, ratiocinio vti, tum ad vitium cuique rerum. adeptionem, & confectionem, tum ad uitationem, & fugam earum, quas noceas sibi esse senserint. Tum etiam ad virtutum quarundam ostensionem, fortitudinis, temperantiae, castitatis, atque similia aliarum. Et ingenii mirandas quaf-

das vires, tum in sentiendo, tum etiam in praesentiendo. Et actiones ostendant pleraque & actus quosdam animi, longe sagaciores, quam vir ullus quantumuis cordatus, & vaser in opus vnquam dederit. Quae res quidem omnes ostendunt animos brutorum, non solum dialogos in se ipsos facere, verum etiam, vt Plutarchus ait, syllogismos. Quales, nedum vulgus hominum, sed aliquando philosophi quoque exercitati necesse non habeant in promptu. Exemplis huc ex utroque auctore transcribendis, non immorabimur. Inde, vbi plurima sunt, siquis cupiat, sibi capiat. Nos cum ipsis, & cum antiquiore Pythagora ita concludimus. Animalia, quae vel προφορικῶ λόγῳ, prolatiua oratione, vel ἐνδιαθετικῶ intrinseca ratione vsantur, ea minime, esse posse irrationalia, ἄλογα. Ea autem esse ea omnia, quae sensu, & memoria sint praedita. Memoria autem nulla sunt, sunt, qua aliqua, non polleant. Omnia namque, & proficiuorum, & nocuorum recordantur. Hoc autem nihil aliud est, quam prioris termini, sensu percepti, cum posteriore, collectio, & coniunctio. Hoc autem ratiocinii est opus, & animi intra se ipsum syllogizantis munus. Sensus autem, qui se in memoriam fundit, & sua imagine eam figurat, cognitio proculdubio est. Omnem autem cognitionem ab intellectu primario, in res inferas omnes descendere, iam antea est ostensum. Ab eo namque cognitionis, notationis quidem sit influxus in essentiam, vitamque primas. Qui in intellectu perficitur ita, vt non solum sibi ipse sufficiat, sed in animum a se productum, eam transfundat, non eadem uti docebamur, quae in ipso erat, excellentia sed gradu inferiore. Omnis autem animus. (excipimus nunc, ob causas quas diximus humanu) intellectus est proles, uel mundani animi, est portio. Quocumque id intelligatur, modo, omnis animus est rationalis. Sed homines, id sibi dici dedignantur. Quia uideantur bruta sibi comparari. Ita & principes cum plebe. Diuites cum pauperibus, scientes cum ignaris dedignantur colloqui. Quasi ipsi praeioriam ammittant dignitatem illi, sibi surrepta dignitate, ea augeantur. Ita fiet inter homines, & bruta, vt si haec quoque rationalia sint, homo de dignitate sua deficiatur. Sed philosopho non sunt haec exhorrenda, si uera sint. sin' falsa, penitus sunt abolenda.

Quaestionem igitur repetamus. Bruta animalia putantur, ἄλογα irrationalia esse. Quod careant oratione. λόγῳ, scilicet προφορικῶ, oratione prolatiua. Quod itidem careant, λόγῳ ἐνδιαθετικῶ ratione interna, & animi dialogo, & syllogismo. Vtrumque hoc esse falsum,

sum innuneris experimentis viri illi demonstrarunt. Loquuntur enim præter pisces, & quæ diximus reptilia, animalia omnia. Non quidem humana lingua, nec tum forte dearticulata, loquuntur tamen sua specie quæque, prout ei sermonis instrumenta sunt tributa a natura cuique. Voce enim, & lingua, eas animi passionēs exprimunt, quæ intus latent. prout & nos facimus, & Scythæ & Indi, & reliquum omne hominum genus. An vero quia sermonem illorum non intelligimus nos, non concedentur ea loqui? At hac eadem ratione, quotumquique hominum est, qui plura duobus, aut tribus, aut etiam quatuor idiomata calleat. Quia reliqua totius orbis innumera, non percipiat, homines illi non dicentur sermone uti? Vana hæc est ratio, nisi forte ita intelligatur, ad sermonis humani comparationem, bruta non videri loqui, neque quo ad de articulationem, neque, quo ad significationum claritatem, & amplitudinem, quibus tam varias artes, tam varias tractamus scientias. Quod illa nequeunt, Est. Sed hæc non est in eis, aut orationis, aut rationis omnimoda negatio. Sed maiore tantum differunt, & minore. At alia ex parte, quotus quisque hominum est, qui sine disciplina, & ea quidem laboriosa, aut aliam, aut maternam linguam, aut scientiam calleat? aut artem. Quæ omnia sine disciplina vlla, bruta animalia, & callent, & operantur. euidenti satis ratione. Nam opera, quæ animus bruti peragit, duplicia videntur esse. Vel enim agit, circa seipsum, & quasi in se ipso, vel extra se ipsum. Circa se ipsum dico, eum animum agere, quando ipse, corpus sibi ipsi fabricat, & quasi domicilium sibi constituit, in quo habitat. Quam rem longa satis disputatione, Plato atque Aristoteles Mystici comprobauerunt, corpus inquam suæ speciei proprium, sibi quisque fabricat animus. Vrsi animus, non equi corpus, neque Leonis animus Asini sibi corpus domicilium construit. Et se eo quasi circumuoluit, illud tamen uiuificat, nutrit, adauget, conseruat. At quo, Deus bone, artificio? qua arte? inerrante, inerrabili fere, stabili certoque, & pro materiæ copia, & qualitate, semper ordinato, seriatimque contexto. Nam aliter sane ac cernamus vermes illos sericeos, eodem semper tenore, & pastum suum sumere, & ei indormire tot dies, deinde filamenta ex se producere: exinde nere incipere, vescicis se se obducere tam densis, ut perspiramento aeris excluso, in eis tandem emoriantur. Et in volucrem versi inde erumpere: & prolem, in annum maturam fructum, de se relinquere. Hæc ipsis oculis percipimus. Alia in ventribus cæcis, atque

in archanis vteris, eadem opera, idem opus efficiunt, summa ratione omnia confecta. Secundum operis brutorum genus est, quando scilicet extra se, aliquid summa itidem ratione operantur. Ut aues plurimæ suos nidos ita efformant, ut humana ars nulla, id queat vel imitari, vel assequi. Quid fœtuum parit, tutamina, nutrimenta, curas enumeres? si possis. At hæc quoque admiratu potius, quàm obseruatu quis possit consequi. Quæ omnia summa effecta esse ratione, nemo laus videtur negare posse.

Attamen duo sunt etiam antiquitus ad hæc rationes obiectiones. Alterum, quod videtur axioma. Vno contrario in natura posito, poni est necesse, & alterum. Itaque si rationale animal detur, homo, daemon, Angelus, necesse est etiam irrationale animal in natura reperiri. Alterum, quod, quæcumque a Pythagoreis, a Plutarcho, a Porphyrio, dicta & adducta sunt ad demonstrandum brutis animalibus rationem inesse, id totum naturæ, & non animi opus esse.

Ad quorum primum respondemus. Verum ut plurimum esse, duo contraria in rerum vniuersitatis generibus reperiri. Non tamen in omni. Nam verum est, reperiri rationale non tamen verum est inter animalia reperiri irrationale. Alioquin necesse esset, quoniam animal viuens reperitur, reperiri etiam animal non viuens. Animal sentiens, & animal non sentiens. Animal quod nutriatur, & animal quod non nutriatur. Et animal quod senescat, & aliud quod non senescat, & similia alia concedere, esset necesse absurdissima. Est tamen in rerum natura aliquid irrationale. Ea nimirum omnia, quæ a sua integritate auulsa, & diuulsa, non amplius beneficium quod prius habebant, sentiunt. Quæ ideo e mortua etiam debent reputari. Sed quando cum suo toto viuebant, quia nihil in integra natura caret ratione: ratione nimirum sua propria, & uiuebant, & nutriebantur, & sentiebant, & pro eorum natura etiam intelligebant. Verissimum enim illud Stratonis physici dogma fuit. Nihil viuere sine sensu. Nihil sentire, aut cognoscere sine intellectu. Omnis namque cognitionis fontem primum demonstrauiamus iam antea, esse intellectum, sicut vitæ, ipsam vitam, & essentiam ipsam essentiam. Et vnitatis, ipsam cuiusque Idealem vnitatem. A quibus superis principiis, in inferiora omnia, Animos, naturas, qualitates, formas, corpora, descendunt, propriæ cuique & vnitates, & essentia, & vitæ, & montes, & animæ, & naturæ, & qualitates & formæ. Quibus ornantur corpora, & pulcherrimum efficitur, hoc vniuersum. Quæ autem

autem illinc descendunt, ratione, ratione carere possunt dici? Sed secundum illud hoc loci obiecient. Ea quæ in brutis a ratione atque animo uideantur proficisci, non animi esse opera, sed naturæ. Hæc ratio ex Peripato frequentissima uenit. Sed qua ratione veniat non satis notum. Naturam enim, quid sit ignorant. Natura inquit, est principium motus, & quietis, in eo in quo est. Principium hoc duplex. Materia, & forma. Quid ergo Materia ne in causa est, cur vulpis, in transitu fluminis, gelu obducti, Syllogizet an tota eius aqua sit concreta, an uero non; & Syllogismo facto, ut Plurarchus ait, uel transit uel regreditur. Pecus autem cur non eundem faciat Syllogismum, aut Animus, materia est in causa. At his omnibus proxima materia est caro, humores. Media, ipsa elementa, primissima materia eorundem ea erit, quam primam vocant, & omnibus subiectam faciunt. Sed materia non videtur tam exactam differentiam in hæc animalia posse facere. Ergo eam faciet altera natura, forma ipsa. At animalium forma, quid nam aliud, quam animus ipsorum est? Vulpinus animus, vulpus est forma. Equinus equi, Leoninus leonis, ex communi uidelicet philosophantium schola. Secus est apud nos, sicuti postea patefcer. Vel ergo animus brutorum dicatur illa edere opera, quæ uiri illi recensuerunt, siue natura ipsorum efficere soleat, A sine ratione fieri, nullo modo poterunt dici. Nam & natura, recta admodum ratione opera sua cuncta peragere uidetur. Vnde illa tot Aristotelica fere axiomata. Deus, & natura nihil frustra faciunt, hoc est nihil sine recta ratione. Natura semper ad aliquem finem agit. Eorum quæ a natura sunt, nihil est inordinatum. Natura semper intendit, & facit optimum. Natura nihil facit casu. Natura semper melius desiderat. Natura nihil

agit temere. Et his similia non pauca. Quæ cum ita sint reuera, & ea omnes fateantur, quid nam horum, sine ratione, aut irrationale poterit dici? Si horum, nihil est irrationale, cur uenit in mentem Philopono, atque Simplicio, & aliis Aristotelis interpretibus, & concedere, & asserere Naturam esse, *ἡ φύσις ἀλογον*; rem irrationalem? Sed miror magis Proclum, qui quamuis de magnis esset Platonis, qui omnia ratione ab opifice facta esse contendunt; in eandem uenisse sententiã, ut Naturam fateatur esse *ἀλογον*, irrationalem. Sed quæstio hæc, non ante finiri potest, quam cognitum sit, & demonstratum, Quid ipsa sit natura. Quam nos ab animis uenire, usque inde ab initio, posuimus. Et eius tractationis foret legitimus locus, iste, post animas proxime, si satis sine correlatiuis suis intelligi posset. Diximus enim superius, inter entia, alia esse incorpora penitus, alia penitus corpora, media uero inter hæc esse duo, incorpora corporea. Et in hoc genere esse animum. Alterum esse corporeum incorporeum. In quo Naturam reponimus, & qualitates, & formas. At sicuti non cognito corpore non satis animorum adhuc explicata ratio, quia dictum sit, eos corpora, & attingere, & ingredi, & uiuificare. Multo minus naturæ atque aliorum, quæ corpus necessario habitant, & sine eo esse nequeunt, Nō satis eorum & essentiæ & vires, & actiones poterunt cognosci, nisi prius explicata corporis totius, & essentia, & proprietate. Neque id fieri uidetur recte posse, nisi corporum principia cognoscantur ante. Non ergo rerum ipsarum, ordinem nobis peruersit, Sed docendi ratio cogit, ut a proposito ab initio ordine, paululum discedamus, ita tamen ut ab eo, quamuis alia agere uideamur, minime discedamus.

ANNOTATIO R. P. IACOBI DE LVGO.

Non admittunt Theologi ut ea quæ sunt ab intellectu animum habentia, non possint esse irrationalia, nec uult ratio adducta a philosophantibus, dicentibus, intelligentiam habere esse æternum, cum sit rationalis, non tamen est necesse, ut producat talem effectum, qualis ipsa est: Quoniam differentia est inter agens naturale, & agens per intellectum in hoc, quod agens naturale agit talem effectum qualem potest, agens uero per intellectum, sicut decet, & uult, & quando. Non enim Medicus dat medicinam infirmo, quantum potest, nec semper, sed quantum uult, & quantum expedit; cum igitur intelligentia, animus, uel mens sit agens per intellectum non est necesse, ut agat effectum, quale est esse suum sed ut apprehendit esse decens, & expediens.

Verum

Verum est postea, quod in sacris litteris non reperitur hac uox, Anima brutorum sunt irrationales, & utantur hoc uocabulo, reperitur tamen aliquod uerbum equipolens irrationali uidens Iuda Apostolici dicentis, Quaecumque naturaliter, tanquam multa animalia norunt, corrumpuntur. Declarant sacri scriptores, ut per hac uerba significetur eorum cognitionem expertem esse ratione, & cognitione. Naturalis dicitur prout diuiditur contra rationem.

Theologi volunt quod ubi est intellectus, ibi sit, & ratio, & contra, & negativa quomodo glos. si David dicit in equo, & mulo, non esse intellectum, concedetur ibi esse rationem? exponunt Latini. Nolite fieri sicut equus, & mulus, sequentes appetitum sensitiuum, & uiuentes uita brutalium in quibus, non est intellectus per quem possunt rafrenare appetitum sensitiuum, Expositores vero hebraicam literam sequentes, quae ait, non este equus, & mulus, non intelligentes in loro, & freno os suum ad claudendum, quoniam equus, & mulus si intelligerent causam huius, clarissimis gauderent. Equitari enim ab homine multum nobilitatis aquirunt ergo non sunt rationalia, bruta ipsa.

Non negant sacri libri animalia bruta habere aliquam intelligentiam, ut est scriptum in libro Iob. cap. 38. Quis gallo intelligentiam dedit? Vbi uolunt sacri scriptores, ut intelligentia sumatur pro quadam extimatione secundum quam gallus animal notus, & domesticus, ad modum intelligentis queretur, quoniam ipsa eius naturalis estimatio ab intellectu diuino datur; si hoc autem, uidetur gallus quandam similitudinem intelligentiae habere, quod determinatis horis in cantu prorumpit ac si cognosceret proportionem corporum caelestium.

F I N I S.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAE.

MVNDI CORPOREI
PRINCIPIA
ET CONSTITVTIO.

Lib. VIII.

AD AVGVSTINVM VALERIVM, S. R. E.
Cardinalem Amplissimum.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR.^{MO} ATQVE REVER.^{MO}
AVGVSTINO VALERIO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO.

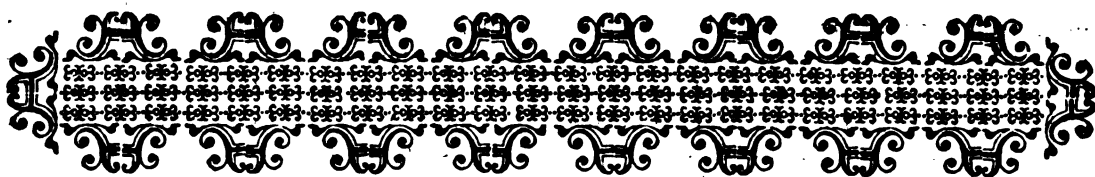

Nde vsque a Lazari Bonamici tempore, Patauī eloquentiam, magno cum honore, publice profitentis, AVGVSTINE VALERI, te noui. Nam eloquentiæ studiosiss. cum esses, cum eo familiarissime versabaris. Ei perpetuus eras afflecla. Philosophiæ etiam, sed politio re methodo quàm cæteri, operam dabas. Profectus magnos in vtraque faciebas. Ego & studia tua, & profectus demirabar. In amicitiam tuam me insinuaui. A Bonamici obitu, in patriam redisti. Bernardus Naugerius affinis tuus, vir doctiss. & maximis in Repub. honoribus functus. S. R. E. Cardinalis est creatus. Tu pro ætate magnis in eadem Repub. honoribus euehi cepisti. Inter eos, me non dedignasti. Scriptorum tuorum, qua in scribendo florebas eloquentia, aliquid mecum communicabas. Ea non poteram, magnopere non laudare. Inter eos honores, ad Veronensem Episcopatum es sublatu. In eo regendo, ad populum concionando, verbum Dei explicando, Vitæ innocentissimæ exemplis, atque opibus. singulos iuuando: scriptis publicatis, Religioni Catholicæ opitulando, quantum promerueris, satis indicat tua a GREGORIO XIII. in S. R. E. Cardinalatum euectio. Veronæ in episcopatu honoris gratia, aliquoties te adii. Cardinalem, cum Romam Ferraria transires, bis te inuisi, bis sum veneratus. Memor tu, veteris meæ erga te obseruantia perhumaniter me excepisti. Modò cum Romæ resideas, quo te honore prosequar? Eò nimirum, qui a me proficisci queat, omnium maximo. Dicatione, scilicet consecrationeque, contempla-

templationum nostrarum, nouæque nostræ philosophiæ, partis non exiguæ. non, ni fallimur, contemnendæ. Librorum scilicet octo, nostræ Pancosmiæ primorum. In quibus, & principia corporei huius mundi sunt non solum explicata, & disputata, verum etiam. Geometricis, vt remur necessitatibus demonstrata. Et ipsius totius mundi, constitutio, & formatio exposita. Materies contemplationis quidem sublimis & perardue, sed ingenio, sed doctriñe, sed iudicio tuo, nullius difficultatis. Tu pro tua singulari, & humanitate, & benignitate, hilari fronte, atque animo eos excipe. Si non meo vlllo erga te merito, saltem eorum merito non exiguo. Quodd mundum hunc, contra plerorumque philosophorum, etiam in Ecclesia philosophantium, dogmata, a Deo esse factum, atque creatum, rationibus demonstrant necessariis. Quæ res, sacrosanctis Catholicæ fidei dogmatibus consona, cum sit, piis hominibus non profutura non potest videri. & impiorum sensus, tum in hac re, tum in aliis perstringere, aptissima videri potest. & multas ab eorum animis impias opiniones euellendas accommodatissima. Hoc meæ erga te veteris, atque eximiæ obseruantię, & venerationis testimonium, e corde, e mente profectum, habe, & retine. Vale, mei memor, Ferraria.

Tui cultor eximius.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER PRIMVS.

DE SPACIO PHYSICO.

Quid autem illud fuit, quod summus opifex primum omnium extra se produxit? Quid aut debuit, aut expedit prius produci, quàm id quo omnia alia, ut essent eguerunt, & sine quo esse non poterunt, ipsum autem sine aliis esse poterat, & aliorum nullo eguit ut esset. Id enim ante alia omnia necesse est esse, quo posito, alia poni possunt omnia: quo ablato, alia omnia tollantur. Nam sine quo aliorum nihil est, & id sine aliis possit esse, necessario primum est, inquit Aristoteles quoque; Id autem ipsum spacium est. Omnia namque & corporea, & incorporea, si alicubi non sint nulli sunt, si nulli sunt, neque etiam sunt. Si non sunt, nihil sunt. Si nihil sunt, neque animæ neque naturæ, neque qualitates, neque formæ, neque corpora erunt. At hosce esse rerum gradus extra profundum, iam antea est dictum. Si hæc non sint, iam nulla rerum extra profundum erit vniuersitas. At id contra sensum, contra omnem est rationem. Ergo hi rerum gradus sunt; Si sunt, nulli non sunt. Sunt ergo alicubi sunt ergo in loco, sunt ergo in spacio, aut longo, aut lato, aut profundo, aut in duobus horum; aut in tribus. Spacium ergo ante hæc omnia est. Et eo illa ut sint indigent, ipsum vero, ut sit, illorum indiget nullo. Amici quidam nostri è Peripato, cum duos a nobis libellos editos de spacio legissent, suauiter nos sublanarunt. Quoniam nihil tale scripisset eorum princeps. Ridiculi sane, ac bardi homines, & scriptorum sui principis ignari. Quid enim illi, aliud est locus, quam spacium, longum, latumque? tamen si in loco profundum, qui proprie magis locus est, ipse ridicule ommiserit?

Quid aliud illi est magnitudo, super qua ei sit motus omnis, sursum, deorsum, in latus, in circuitum? An non credunt, a terra ad cælum esse spacium? Sed hos ommittamus. Qui quoniam Aristoteles de nouo orbe nihil dixerit, orbem nouum esse, minime sibi persuaderi sinunt. Alijs quàm talibus ingenijs philosophemur, sensuumque testimoniis, rationumque probationibus utamur. Nulla magna nomina exhorreamus. Res ipsas, verumque in rebus, verique causas vestigemus. Veritatem, veritatis gratia inquiramus. Ad rem igitur regrediamur, De corporibus quidem, nihil videtur, cuiquam posse esse dubium, ea esse in loco, hoc est in spacio. Quoniam corpora circumquaque intus & extra, spacio & circumdantur, & occupantur. Formæ vero toto corpore extensæ, eandem trinam occupant dimensionem. Qualitates, calor, frigus, humidum, siccum, molle, durum, reliquas, quis non videt, & extra, & circa, & intra corpora esse protensas? Si vero, natura, de qua postea, per corpora, & ipsa protensa esse reperiatur, & eorum externa attingere, & interna habitare, ipsa quoque in spacio esse erit dicenda. Vita itidem & ea anima, quæ sensitiua dicitur, si per instrumenta corporis sit distributa, per spacia erit distributa. Sin vero ratio, & mens animæ corpus informet, (quod uidetur Aristoteles voluisse, & quod nobis hæc ænus maxime est dubium) sicuti formæ alia per corpora erunt extensæ. Sin vero anima sit in corpore, non ut forma, sed ut formatrix, quia corpus in spacio est, ipsa quoque erit in spacio. Sin uero corpus sit in anima, hæc si diuisibilis sit, in spacio erit diuisibili. Si indiuisibilis sit, in spacio erit indiuisibili. Sed si diuinitas uniuersa indiuisibilis sit, ut est, in spacio erit indiuisibili, & a diuisibili

sibili spacio circumque erit obuoluta. Si nullibi item sit, sine spacio non cogitatur, si sit alicubi, vel in cœli culmine, vel supra cœlum, in spacio certe erit. Si vero sit ubique, in spacio, non esse nequit. Sunt ergo entia cuncta, & ea quæ supra entia sunt, in spacio. Et in spacio, non esse nequeunt. Igitur antequam entia extra profundum prodirent, spacio eguerunt, quo ipsum est circumuolutum, ut extra ipsum prodirent, & consisterent, si entia esse aut debuerunt, aut potuerunt. Itaque spacium, a primo vno, ante entia alia omnia est profusum, & veluti spiritu oris eius efflatum, atque dilatatum in finitum, atque infinitum. Non ergo amplius querendum an spacium in rerum sit vniuersitate. Sed indagandum, an spacium sit aliquid.

Communis quædam omnium hominū notio, spacium, & esse, & aliquid esse videtur voluisse, cum nomina hæc, vel talia formaret, Dimensio, Distantia, Interuallum, Interca-pedo, Spacium, Diastasis, Diastema. Consensus hic Latinorum Græcorumque a sensu videtur ortum habuisse. Quis enim non cernit, cœlum a terra, in mundo distare? Orientem ab Occidente? pedes a capite in se ipso? in capite oculum ab oculo? ab ore nares? Si quis has distantias, seu interualla, siue spacia non discernat, hæc legere, aut intelligere, non laboret. Cernentibus enim, & mente præditis nostra scribimus. Cessauit ergo, primo statim speculationis huiusce ingressu, quæstio illa. An spacium sit. Sed forsitan non cessat alia illa: An spacium sit aliquid? Forte enim spacium quidem fuerit, sed nihil fuerit. Hanc rem, ita discutiamus. Ens, & non ens, idem ne sunt, vel non idem? Si idem, ergo aliquid & est, & non est. Hoc autem impossibile esse, consensus Philosophorum omnium declarauit, Sicut & hoc aliud. Si est aliquid, ens est. Si verò non est, iam nihil est. Hoc enim è numero entium excluditur, sicut illud inter entia connumeratur. Non ergo spacium, & erit aliquid, & in entium numero: & simul non erit aliquid, & è numero entium reiectū. Ergo spacium, & distantia, quæ in homine à ad pedes est, de numero entium est, & est aliquid. Et ita de cæteris interuallis quibuscunq;.

At hoc ens, hoc aliquid, quale nam est? Amplius namque de eo licet ambigere. Ita consideremus. Consensus veterum communis, tria spacia esse docuit. Longitudinem, siue lineam. Latitudinem, seu superficiem. Profunditatem, quam cum illis duabus vocauerunt corpus. Ita, ut Mathematici, qui se se nusquam errare profitentur, docue-

rint, longitudinem sine latitudine, primum spacium, seu manis interuallum esse. Latitudinem secundum; profunditatem tertium. Ita tamen ut latitudo, considerari nequeat nisi præcedente, & coniuncta longitudine, neque profunditas per se consistere queat, nisi duæ illæ antecedant, & sibi coniungantur. Et sicut illa prima, lineam per se sola efficit, sic duæ coniunctæ superficiem conficiunt; atque ita tres simul iunctæ corpus formant, quod vocant mathematicum. Physicorum verò probatissimi, dixerunt, corpus naturale esse, quod constat, ex longitudine, latitudine, profunditate, & antitypia, quod est resistentia. Idem, Corpus est, quod habet tres diastases (hoc est distantias) cum antitypia. Item aliter. Corpus est, quod trium interuallorum distinguitur dimensione, cum antitypia. Denique. Corpus est ex congerie, magnitudinis, & figuræ, & resistentiæ. Magnitudo autem, & figura, non sine aliqua, uel una, uel duabus, vel etiam tribus distantias iam dictis constare potest. Itaque tria spaciij genera sunt, vel tres species, siue illæ mathematicæ, siue physicæ sint per se solæ consideratæ, Longitudo, siue linea. Latitudo, siue superficies, & profunditas, siue corpus. Quas ita exposuerunt in corpore physico, ut longitudo aliquando acciperetur, maximum, quod in corpore aliquo spacium appareret; aliquando autem id, quod esset, superne deorsum. Latitudo autem esset medium in corpore spacium, siue quod esset a dextris, ad sinistram. Profunditas verò, vel minimum. quod in corpore esse spacium, vel quod est ab ante, retro. In corporibus ergo singulis, qualiacumque illa sint, vel mathematica, vel naturalia, spacia tria reperiuntur, quæ & mente, & sensu percipiuntur. Quis enim non cernat in corpore quouis obuio, distantiam, quæ est superne deorsum? Et eam, quæ est à dextris ad sinistra, & eam similiter, quæ est ab anteriore eius parte, ad posteriorem? Hæc, respectu nostri aliquando mutantur, ut supera fiant infera, dextera fiant sinistra; anteriora fiant itidem posteriora. In qua tamen mutatione, nihil harum perit distantiarum. Namque, longitudo, & latitudo, & profunditas perdurant, vsque ad corporis illius corruptionem. Tres hæc ab omnibus cōfessas dimensiones, corpori naturali cuique inesse, & cuiq; proprias, nemo amplius dubitauerit. Verum addimus nos, eas inesse rebus corporeis omnibus; hoc est iis quæ p corpora protenduntur, vel tota, vel per eorum partes, vnā, vel plures. Corporeas autem res eas appello, quas vocant qualitates, calorem, frigus, albedinem, nigredinem, & reli-

nigredinē, & reliquas. Vel. n. tota corpora int², & extra occupant, vel partes eorū. Hoc est, vel superficies operiunt, vel etiam penetrant profunda, atque ita per tres illas dimensiones, ac spacia, ipsæ quoque protenduntur. Itaque concludemus, dimensiones has, atque distantias, & per eas, spacium simpliciter, in corporeis rebus, hoc est, per corpora protensis, reperiri sicuti in corporibus ipsis. Sed in hoc different hæ ab illis, quod illæ sint corporum propriæ, hæ verò, qualitatibus sunt alienæ. Qualitates namque non sunt quantæ, aut magnæ, aut longæ, aut latæ, aut profundæ per se, & sui natura, sed sunt tales ex accidenti, quia nimirum per corpora quæ, & quanta sunt, & magnitudinem habent, & trinè sunt dimensa protenduntur. Est ergo in iis, spacium, sed alienum. Est itidem in corporibus omnibus, sed proprium.

Sed spacium esse, & esse aliquid, & trium esse, & in corporeis, corporibusque omnibus reperiri, proprium, & alienum, satis est superiore sermone demonstratum. Verùm non in hoc forsitan quæstio hæc versatur, an corpora in se spacium habeant. Sed in eo potius, An vllum sit aliud spacium, quàm quod singulis inest corporibus. Quod scilicet nulli corpori sit proprium? Quam quæstionem in hunc modum discutiamus: Tria illa spacia longitudo, latitudo, atque profunditas, loco etiam tributa sunt, sic enim de eo, apud veteres scriptum, „ est alicubi. Diastemata quidem habet tria, „ longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quibus terminatur corpus omne. „ Impossibile autem est, locum esse corpus.

Quibus verbis, loco, tria spacia illa, tributa sunt, quæ omnia corpora terminant, & locum esse corpus, dicitur esse impossibile. Locus ergo tria spacia habet, quæ habet omne corpus, & tamen locus non est corpus. At si locus non est corpus, quid ergo est? Linea quidem nequaquam est, hæc enim vnum spacium solum habet, & non tria. Quid ergo est? Nempe incorporeum quiddam, corporis dimensiones omnes habens, neque tamen corpus existens. Verùm Aristoteles, qui loco tria spacia dederat, quasi oblitus sui, quod confessus prius fuerat, negavit postea. Negat enim cum ait.

„ Necessè est locum esse, terminum contenti corporis, quo contingit contentum. Quo sermone superficiem ambientis corporis designat locum esse. Assertionem hanc illi contrariam, vel illam contrariam isti, uti contrarias nihili pendamus, sed veritatem rei exactissime perpendamus. Dux sunt sententiæ, Altera, quæ assenerat, Locus tria habet intervalla. Altera, quæ ait, Locus duo habet intervalla. Vtra harum verior? Certum iam factum

corpus, quod locatur, tres habere distantias. Locum verò sententia priore tres itidem habere, posteriore, duas. Primò sanè intuitu, cutque hominum, verisimilius videri potest, ut tres locati corporis dimensiones, in tribus loci talibus distantis, locum habeant. Si quis contra sentiat, rationem validam, veramque afferat oportet, qua ostendat, quo pacto, tria intervalla, locentur in duobus? Deinde, quoniam assertor ille idem, inter loci condiciones posuit, locum, nec maiorem, nec minorem locato corpore esse; ut demonstraret esse necesse, quo nam pacto, superficies tantum, è duobus constans intervallis, corpori è tribus constanti, æqualis esse queat? Et quomodo locus, si superficies est, corpus ita locet, ut locus aliquis sit, qui corpus non locet? Non enim à superficie, & profunditas locati corporis locatur. Et quo item modo corpus aliquod sit, quod maxime profunditate constat, & non sit in loco sua profunditate? Inter loci itidem condiciones hæc alia est posita, ut locus contineat locatum. Totum ne interrogo continere debet an partem, vel partes aliquas extra relinquere. Si pars aliqua extra relinquatur, iam locus, non continet locatum, uti asseratur. Totum ergo necesse est, ut locus, contineat locatum. Et si totum continere debet, profunditas etiam locati, necessario continebit. At quomodo superficies, quæ locus esse dicitur, cum duas tantum habet dimensiones, longitudinem, & latitudinem, locabit longitudinem, & latitudinem, & tertiam præterea locati corporis profunditatem? Si non continet, & hæc, neque hæc locata est, neque locus continet locatum; neque locus æqualis est locato, nec locatum æquale loco est. Si verò continet, quo pacto locatum corpus seposita profunditate, ex corpore superficies evasit? Ad hæc, si in loco est id corpus, quod aliud corpus extra se habet, quod locatum ambiat, quærimus, an ambiens corpus inde moveatur, secum auferat suam superficiem, quæ locus dicitur, an vero ibi relinquat? Si relinquit, iam corpus datur sine superficie, quod cachinis subsanandum est. Sin verò secum auferat, quo modo servabitur, alia conditio illa, qua ab eodem assertore dicitur. Vult enim immobilis esse locus? Præterea quo modo immobilis erit locus, si corpus locatum ex eo discedat? Neque enim locus ipsum sequetur si immobilis sit, & immobilis cum sit, locus amplius non est, cum nullum amplius contineat locatum. Vel ergo vacuum ibi fiet, quod ab eo non est concessum. Vel superficies confundetur; & in unam molem cum suo corpore coibit, atque ita immobilis non erit. His ergo omnibus rationibus falsum esse apparet, Locum, duobus tantum

rum constare interuallis; Et verum esse, constare ipsum, interuallis tribus, quibus tria corporis locati interualla capiuntur. Ita ut longitudo loci, longitudini locati, & latitudo, latitudini, & profunditas profunditati, & correspondant, & omnino sint inter se æquales. Locus ergo integer erit, non superficies ambientis sola, sed profunditas etiam, intra superficiem existens, simul cum illis. Sed quid nam? Ambiens, corpus est; quod locatur, corpus itidem est, corpora ne duo, profunditatibus suis, se se penetrabunt? & corporum penetratio concedetur? Id verò impossibile est. Locatum corpus, profunditatem suam, locum ingrediens, & inde egrediens, secum semper gerit. Locans verò corpus profunditatem suam, locati profunditatem, & recepit prius, & dimisit postea, ut secum auferret. At quo nam locantis profunditas abierat, dum locati profunditas reciperetur? Id ne imaginari quidem licet. Ergo necesse est, ut locans corpus, dum locatum recipit, ipsum totum inde discedat, & spacium quod ibi immobile est, relinquat se ipso vacuum, ut ingrediente corpore impleatur. Et hoc itidem recedente toto, spacium illud ipsum, quod ibi est immobile, aliud ingreditur recipiat corpus. Atque ita spacium illud, idem semper, & immobile semper, longum, latum, & profundum stare necesse est, ut egredientia omnia dimittat, & ingredientia omnia recipiat corpora. Vel corporum penetratio dabitur. At hoc impossibile est. Illud ergo est necessarium. Hac ergo mutatione, & spacijs semper eiusdem mansiones, liquido constet, locum aliud esse à corporibus locatis. Manet enim ille, hæc verò alia, atque alia, & ingreditur, & regrediuntur, nihil illo dimoto. Vnde communes hæc loci notiones, ab omnibus philosophantibus confessæ, & concessæ; Quod locus aliud sit à locato; & quod locus maneat immobilis; locata verò corpora ex vno loco, in aliud moueantur. Cum autem dicitur locum esse aliud à locato, ita est accipiendum, ut locatum omne, corpus sit: Locus autem sit non corpus, ne scilicet duo corpora se se inuicem penetrent. Ergo locus, quia corpus non est, necessario erit spacium trina dimensione præditum, longitudine, latitudine, atque profunditate, quibus corporis locati longitudinem, latitudinem & profunditatem in se recipiat; & capiat. Et spacium tale trinum, verus est locus, aliud à locato, immobile per se, & locato corpori quauis uersum æquale. Locus ergo proprium spacium habet, diuersum à spacio corporis proprio. Imò spacium ipsum trinum, verè est locus; & locus verè est spacium trinum. neque spacium loco accidit, sicuti corpori accidit. Proprium

enim corpori naturali, quia corpus naturale est antitypia illa est, & quam vocant anteresim. Hoc est resistentia, & renitentia. Quæ renitentia, trino illo spacio opus habuit, ut subsisteret. Qua ratione tres distantia, sunt fere corpori, tam alienæ, quàm fuerant corporeis. Loco verò ita propria sunt, ut ei non accedant, aut ei aliunde accedant, sed ipse locus, non sit aliud, quàm distantia illa. Et spacium, verus sit locus. Et locus, verum sit spacium. Ita verè dictum fuerit. Loci potentiam admirabilem quandam esse, & omnium primam. Locus enim natura, ante corpus ita est, sicut corpus est, ante corporea. Nam, sine quo aliorum nihil est, & id sine alijs, possit esse, necessatio, primum est.

Verum locus, non ne relatione dicitur ad locatum? sicuti relatione ad filium pater dicitur? Id ita esse consensu omnium est firmatum. Verum sicuti pater, si relatio cesserit ad filium, est etiam vel animal aliquod, vel homo, ita locus, sine locati relatione, potest aliquid per se esse. Id autem veteres vacuum vocauerunt; hac scilicet altera ratione, ut spacium idem, si corpus contineret; locus appellaretur. Si verò nullum contineret corpus, vacuum nominaretur. Re autem vera eadem res essent, vacuum, spacium, plenum, & locus. Quia plenum corpore est, esse locum. quia vero sine corpore est, esse vacuum. Atque ideo vacuo huic necesse est, communes esse tres illas dimensiones, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, sicuti & loco. Et vacuum ipsum, non aliud esse, quàm trine dimensum spacium. Quid ergo, spacium ne in rerum natura reperietur, quod vacuum sit re vera, & nullo corpore plenum? Hac sanè de re, variæ veterum sententiæ fuere. Alij namque eorum, neque in mundo, neque extra mundum, vacuum esse spacium vllum asseruerunt. Alij non esse in mundo, extra mundum esse. Alij verò extra mundum non esse, in mundo esse posse. Nos autem circa hæc ita philosophemur. Vacuum corpore spacium, si alicubi sit, vel in mundo necesse est esse, vel extra mundum. An extra mundum sit, postea considerandum. Nunc verò, an sit vllum in mundo spacium, quod corpore sit vacuum, videamus. Plerique sanè veterum, in hanc sententiam descenderunt, ut nullum esse in mundo vacuum affirmarent. Idque reperi præfatus negarent. Alij sola contenti negatione. alij verò, rationibus etiam annexi sunt probare. Sed ijs ut videtur non demonstrantibus quicquam, quod sensus ipse refellere non valeret. Rem igitur hanc in hunc modum perquiramus.

Vacuum esse in mundo, tripliciter quæri potest.

test. Primò, an in mundo ingens aliquod sit spacium, quod mundi ipsius magnam occupet partem, in eum scilicet modum, quo vulgus totam aeris regionem vacuum esse existimare solet, quia dum aeris nullam sentiunt, ut aliorum corporum, resistantiam, nullum ibi esse corpus sibi persuadent. Secundo, an in mundo, paruum aliquod spacium vacuum dari possit. Tertiò an minima quædam inter corpora veluti spaciola, vacua concedantur. Sanè priore illo modo, nullum inane in mundo esse, negantibus assensum damus. Duo verò reliqua, & parua, & minima, in mundo inania posse esse, spacia, non solum non negamus, verum etiam maximè contendimus. De tertio prius ita agamus. Sicuti inter arenæ particulas, aer minutim est interpersus, ita cogitandum est inter aeris particulas, spaciis inanis portiunculas esse interpersas. Id ipsum esse inter aquæ etiam particulas, & reliquorum omnium solidiorum corporum. Quæ res etiam sensu non cernatur, ratione tamen à sensu orta, ita esse probari videtur posse. Sensu enim comprehendimus, aquam, & rarefcere, & densari; Idem facere, quamuis non tam perspicue aerem. Aqua si densetur, in vacua spacia sibi interpersa necesse est, ut resideat, vel corporum penetratio concedenda erit; res tantopere à veteribus oppu-

A B gnata. Etenim si aquæ pars A. quæ corpus est, densetur in partem aquæ aliam B. quæ itidem corpus est, iam corpus penetra-

uit corpus. Et tria dimensio corporis A. in trinam dimensionem corporis B. est ingressa. Quod si negetur, interroga-

bimus quo nã abiit dimidia pars aquæ? videmus enim molem, quæ dupla erat in simplicem esse redactam, & dimidia parte minorem esse eam, quæ est densata, quam fuerat, antequam densaretur. Quo facto, necesse est fateri dimidiam penetrasse, vel spacia multa exigua vacua, aquæ interpersa. At corruptam non esse, ostendit, quando eadem dimidia in glaciem densata, calore, vel solis, vel ignis resoluta, in eandem quam prius erat, duplicem molem redit. Penetratio autem dimidiæ in dimidiam non conceditur. Necessariò ergo tertium relinquitur, ut in spaciola vacua sibi interpersa se se receperit, atque ita sit densior effecta. Aer itidem quando in eo, locum muto, corpori meo cedit. Eccessione, vel corrumpitur, vel in proximas alias sui particulas se se recipit. Et ita vel altera, alteram penetrat, vel in spacia vacua sibi interpersa concedit. At corruptam esse, nulla præcedente alteratione, non est dicendum; Neque concedendum aeris partem, in aeris partem penetrasse. Ergo in vacua spacia proximi sibi aeris se se contulisse, est neces-

sariò confitendum. Atque in hunc sensum, veterum sapientissimi quidam, & rerum naturæ gnari, asseruerunt densum, & rarum in rebus ratione vacui fieri: & motum corporum, per inane fieri: cedente scilicet obuiò, & in proximi inania spaciola se se recipiente. Cui sententiæ fucum fecit Aristoteles, qui ne se sapientior videretur alter, vetustiores omnes fatuos, atque insanos etiam vocauit: quasi illi affirmassent, in mundo magnam vacui molem reperi, per quam corpora mouerentur, magnisque cauillationum aggeribus hanc sententiam, quæ à nemine, vel lata, vel prolata fuerat, annus est pessum dare. Quos cauillos si quis ad rectam rationem à nobis modo expositam reuocet, & fucum sophismatū facile cognoscat, & vanitatem hominis agnoscat. Sed ad rem reuertamur. Quæ ratione ostendimus aquam, & aerem densari; eadem ostendi potest aliorum corporum condensatio. Quæ tunc densantur, cum partes ipsorum in poros, qui inania sunt spaciola, se se recipiunt. Rursus verò rarefcunt, cum ex vacui recessibus illis, in priora itidem loca, quæ recesserant partes, redeunt. Cumque, & liquida corpora, & solida, quæ omnia porosa sunt, inania illa spaciola sibi interpersa habeant, cur non poterimus affirmare, tantundem in mundo vacuum esse, quantum sit plenum? Non est enim à ratione alienum, naturam ex æquo vtrumque prouidisse, quando vtrumque ex æquo, rebus suis, vsui esse posset; dum ex densis rara efficit, & rara, quæ sunt, ad densitatem redigit; quibus modis duobus, generationes omnes suas peragit. Omnia autem recta cum ratione, naturam agere, omnibus philosophantibus est iam concessum. Atque hæc de minimis vacuis à natura rebus interseminatis dicta sunt. Ad alterum illud transeamus, ad maiora scilicet vacua. Fieri namque, ut aliqua, atque arte adhibita, spacia vacua maiora, interdum sensus ipse declarat. Exemplis hoc declaremus. Sphæram lamineam conficiamus, stamno fuso, vndique optimè occlusam, in eamque foramine vno siphonem lamineum immittamus ad mediā usque. Eam proculdubio aere plenam esse est dicendum. Tunc ore Siphoni admoto, internum aerem attrahamus, proculdubio multum extrahemus. atque ita necessariò vacui multum relinquetur. Præterea, Clepsydra illa hortensis, qua vacuum non dari, multi conati sunt destruere, contrarium ostendit, inane scilicet in ea posse fieri. Nam si ipsa in fundo paruula habeat foramina, digitoque osculum superius comprimat, aqua non effundetur quidem per fundi illa foraminula. Atque ita videtur vacuum non admittere. At si foramen vnum, vel plura in fundo fiant magna, aqua per ea

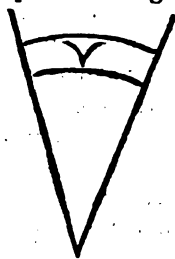
sine

sine dubio effluet; & antequam tota effluat in parte eius vacuum intus remanebit. Hanc autem rem experientia ostendit. Quinimò, per paruula illa foramina, si Clepsydra impleatur arena, hæc illico, uti aqua grauior decideret. Idem, & mel, & oleum faciet. Si itidem vas aliquod aqua repleamus, vel oleo, vel vino, ad amussimque occludatur, deinde louni frigidissimo in hyeme exponatur, liquor ille in glaciem concreset. & vasis partem vacuum efficiet. Hæc omnia per se quisque experiri potest. Contrariis ergo pluribus his experiētiis, quod priore illa negabatur, vacuum spacium dari posse confirmatur. Quod hac alia quoque patet. Si vtris aqua plenus, pressus aquam effundat, compressus remanebit. Tunc os eius per quod aqua est effusa, quàm arctissime obligetur. Hoc facto, venter vtris, manibus extendatur, sequetur ille manus, atque ita internum spacium amplum fiet, in quod, cum nec aer, nec aqua, nec aliud corpus, per os obligatum, ingressum est, cui dubium posthac erit, totum illud spacium omni corpore esse inane. Et natura ergo, & arte adhibita, esse, & posse esse in mundo vacua, & inania spacia, sensus ipse, & experientia, & ratio ex hisce ducta clarissimè demonstravit.

Extra autem mundum vniuersum, inane spacium esse, nihil obstant Aristotelis aut authoritas, aut rationes. Quibus extra cælum, locum, vacuum, corpus, motum, tempus nullum esse contendit. Neque enim negauit, spacium inane ibi esse. Sed negauit, tale vacuum esse, quod corpus caperet, & locus fieret. Et si maxime negasset, spacium ibi esse, neque tamen rationibus id demonstrasset; nihil nobis obstat, quin spacium ibi esse, rationibus ostendere possemus. Probemus itaque, non quidem sensu, qui illuc non pertringit, neque vllius autoritate, quam tamen aliorum veterum, Aristotelicæ contraponere habemus. Sed rationibus ferè sensatis, extra mundum spacium esse, illud inane demonstramus.

Dicimus ergo inter stellas fixas, duodecim esse signorum Zodiaci figuras, cum aliis non paucis. Signum vnum integrum sumamus. Esto Arietis. Hoc Astrologi, rerum cælestium gnari, longum esse ponunt gradus xxx. latum xij. sicuti Zodiaci signa reliqua. Longitudo hæc Arietis, est in intima cæli superficie: est, & in cæli corpore profundo, atque interna mole: Cur non sit etiam hisce continuata, & correspondens in cæli eiusdem extrema superficie, & suprema? Vel enim ibi superficiem cælum habet, vel non habet? Si dicatur non habere, ridiculum fiet, ut vel cælum non sit corpus, vel sit corpus, sine superficie. Quæ si falsa

sunt, necesse est, ut cælum extremam quoque superficiem habeat, & necesse est eam longam, & latam esse, vel xxx. illos, & xij. gradus, vel maiores, vel minores alios. Si ergo signi in ea superficie longitudo est, & latitudo, necesse

est alterum tantum, spacij illius inanis ei contiguum esse, xxx. scilicet gradus longum, xij. latum. Et quanto a cæli superficie extrema lineæ Arietem includentes, magis protrahantur, semper maius, ac maius spacium comprehendunt. Hac in re Ariete extimo

mo demonstrata nemo dubitet, quin in reliquis signis xj. idem fieri possit. Xij. ergo Zodiaci signa, in suprema cæli superficie, tantumdem spacii inanis, contiguum sibi singula habebunt, quantum ipsa sunt. Longum nempe tota longitudine gradus ccclx. latum verò xij. Si vero a principio, & sine cuiusque signi lineæ per superficiem cæli eandem, vsque ad vtrumque polum protrahantur, instar peponis cuiusdam. eam in xii. partes æquales dispartiet. Quarum partium singulæ, totidem spacij inanis illius partes sibi contiguas necessario habebunt. Atque ita vniuersum cælum, ac mundus vniuersus extimo spacio circumdabitur necessario. Quæ res ita clara modo facta est, ut si quis de ea dubitet amplius, dubitem an compos ocnlorum, & mentis fiet. Verum si quis amplius amet audire, audiat; & hæc. Veterum elegantissimi quidam Physici autumarunt, mundum hunc cõflagraturum. Si in vapores, vel in fumum resoluatorum, centies millies, & forte amplius, maiorem occupabit locum. At locus hic, spacium illud fuerit inane, quod corpore replente, locus nuncupabitur. nunc nullo implente corpore, inane tantummodo est spacium. Idque cogitatione comprehendunt ij, qui hoc dogma intulerunt, non ab simili ab ea abstractione, qua Physici alij in mathematicum intellectum vtuntur. Et sicut his nihil sequitur absurdum, ita illi cogitationi cõflagrationis, absurdi sequetur nihil. Sicuti neque huic aliz. Si mundus vniuersus mente cogitetur suo loco moueri, inane illud spacium, necessario replebit, locumque in eo sibi efficiet. quod nunc, quia corpus nullum continet, spacium tantummodo est inane. Præterea si mundus etiam hic, in minorem a Deo contrahatur molem, eius loci, qui nunc est, vacuum remanebit spacium, ut omitteremus, quæ, aliqui de homine in supremo cælo stante, vel brachio extra potrecto cogitatione admiserunt. Esto hisce rationibus comprobatum, extra mundum spacium inane esse. Quod, locus non est quidem, sit autem cogitatione locus, & re ipsa forte,

te, aliquando locus fiet.

Spacium hoc, quod mundum vniuersum, vndeque extrinsecus amplectitur, veterū alij finitum esse dixerunt, infinitum alii: Sunt etiam qui rerum omnium maximum dixerūt. Hoc qui asseruit, a vero non aberrauit, Thales Milesius, rationemque dicti sui optimam attulit. Interrogatus quid nam maximum esset, locus, respondit. Alia namque omnia, mundus continet, locus vero mundū ipsum. Optime inquam respondit, si pro loco hoc maximum, inane extra mundum spacium intellexit. Posidonius vero, infinitum non esse docuit, sed tantum, quantum sufficiat ad capiendum mundi resolutionem in ignem. Stoici vero alii infinitum esse affirmarunt; sed quibus rationibus id confirmarunt, nequaquam constat. Nos alia ingredientiē via, dicimus, spacium quod est extra mundum, & finitum esse, & infinitum. Finitum quidem ea parte, qua mundi extremam superficiem contingit. non quidem proprio, & naturali fine suo, sed mundi terminis. Qua vero digreditur a mundo, ab eoque procul abit, in infinitum transiit. Idque ita esse, his rationibus probamus. Si alicubi in eo abitu, & discessu spacium illud finiretur, vel proprio finiretur termino, vel alieno, vel vtroque, vel neutro. Proprio quidem terminari, ratio non videtur suadere posse. Etenim qua terminaret, alterius esset naturæ ab ea, qua terminaretur, & fieret idem & terminus, & terminatum, ac veluti idem locus esset, & locatum. Hæc autem nulla rerum permittit natura. Dissimilitudo itidem hæc, quo modo, a seipso genita comprobabitur? Terminari namque passio quædam est, terminare vero actio. At quo pacto aliquid, & agit, in seipsum, & a seipso patitur respectu eiusdem? Si id fieri nequeat (quoniam qua patitur in potentia est, qua vero agit iam actu est) dicendum si spacium illud terminatur, ab alio terminari aliquo. Veluti eiusdem spacij ea pars, quæ mundum proxime ambit, a mundo patitur, & terminatur. At procul a mundo, quod est positum longissime, quo modo a mundo terminari poterit, cum termini eorum qui se se mutuo terminant, & terminantur, contigui, & se se contingentes esse debeant? Non ergo mundus, spacium, quod a se distat longissime, terminare potest. Neque ergo a se ipso, neque a mundo, spacium, quod a mundo est procul, terminatur. Neque etiam ab alio ibi terminari potest. Vel enim corpus illud esset, vel incorporeum aliquid, vel medium aliud tale, quale est spacium ipsum. At si tale medium dicatur, & a spacio reliquo, nihil dissimile, cur non potius id eam eo dicatur, atque ita a se ipso terminaretur? Cuius contrarium est, ostensum. Neque

etiam a corpore villo ibi terminari potest. Omne enim corpus intra mundum est. Deinde si corpus etiam aliquod extra mundum asseratur esse, quæremus nos, an id corpus spacium occupet, vt locum? Si respondeatur non occupare, quia spacio vniuerso superficie aliqua sui finem imponat, tum dicemus nos id non esse corpus. quia trine non sit dimensum. At si trine dimensum esse supponatur, necessario spacium occupat. atque ita spacium aliud extra vniuersum spacium erit, quod ei finem imponat. Deinde quæremus, an & spacium hoc aliud, & corpus ipsum occupans, finitum sit, vel infinitum? Si finitum dicatur, a quo nam finitur? Per easdemque interrogationes, ad hanc ipsam, infinities recidemus. Si infinitum respondeatur esse, iterum rogabimus, cur nam, vt vni infinito finis statuatur, infinitum aliud frustra fingatur? A corpore ergo nullo, vel finito, vel infinito, spacium illud primum, a mundo abiens terminatur, aut terminari potest. Quod si incorporeo aliquo asseratur spacium primum finiri; Quæremus nos, an incorporeum hoc, terminos & ipsum habeat, quibus spacium terminet, vel non habeat? Si non habere dicatur, tunc inferemus nos, id non posse terminare. Omne enim quod alia terminat, suis ea terminat terminis. Si asseratur terminos habere, iam & vel linea est, vel superficies, vel corpus. At linea, & superficies quo modo profunditatem etiam spacii illius terminabunt? Et præterea, & lineam, & superficiem, non nisi in corpore, aut in spacio trine dimenso reperiri: Corpore autem, vel spacio, non finiri spacium, iam est demonstratum.

Cum ergo, nec corporis terminis, nec spacii alterius, nec suis, nec incorporeis finiatur, necessario concluditur, spacium illud a mundo recedens, in infinitum recedere, & infinitum esse. At qua nam infinitate? potentiali ne (vt ita loquar) an actuali? Sane si potentiali diceretur, sequeretur necessario, ut nunc finitum esset, postea infinitum fieret, & quidem in potentia adhuc. Quod si dictū sit absurdum, nos spacium illud, actu infinitum esse concludemus. At infinitum, lineis ne? an superficiebus, an etiam profunditatibus? Sane omnibus. Nam si infinitum vno sit, omnibus etiam necessario est infinitum: præterquam vbi mundum tangit, uel mentis nostræ conceptione terminatur. Sed hic terminus naturam eius non mutat, nec ab infinitate sua dimouet.

De Spacio vero, quod mundum capit, & quod mundi est locus, & in quo mundus est, & quod in mundo, quid aiemus? Eiusdem ne est naturæ, cum exteriore illo infinito, vel naturæ alterius? Et eius profectus est, & alterius.

Eiusdem

Eiusdem quidem est, veterum testimonio. qui omnes dixerunt, idem esse spacium inane, & locum. Locum quidem tunc vocari, quando corpore est plenum; quando verò corpus non continet, vocari inane. Cui dogmati, rationes aliquot addamus. Neutrum ipsorum, corpus est: vtrumque corpus recipere est aptum. vtrumque corpori cedit: vtrumque trine est dimensum; vtrumque corporum dimensiones penetrare potest. Neutrum corporibus resistit, vtrumque corporibus motis, locum & cædit, & præstat. & sicuti corporis propria est resistentia, & renitentia, & antitypia, quæ vt corpus naturale sit, ei causam præstat. Sic spacij vtriusque proprium est, cessio corporibus, eorumque motibus præstita. In eo tantum differunt, vt alterum, quod mundum locat, sit plenum mundi corpore; alterum vero, sit corpore omni vacuum. In eo etiam, differt hoc ab illo; quod illud, & finitum est, & infinitum, hoc autem totum est finitum. Et à medio sui, vndeque æquale. Si enim a centro ipsius, quod est mundi centrum, quaquaersum lineæ protrahantur, vsque ad mundi conuexam superficiem, æquales erunt omnes, sed finitæ. Si vero etiam, atque etiam protendantur, quousque protrahi possunt, æquales itidem, sed infinitæ erunt, possunt enim per vniuersum, extra mundum positum spacium infinitum, protendi. In medio ergo vniuersi infiniti spacii; centrum spacii est. Et spacium quod circa centrum est, vsque ad mundi conuexum, medium vniuersi spacii est. Diuersum quoque ab exteriori illo, mundanum hoc medium, ac finitum est rationibus aliis. Illud enim inane, ac vacuum totum est, quatumcumque est. Hoc vero plenum mundo est, ac mundi corporibus omnibus. minutis tantum inter corpora interualli vacui distinctum: quæ tamen vacua interualla tanta, ac totidem sunt, quanta, & quot sunt pleni spacia reuera. Plenum tamen vulgo, & sensui vocatur; vacuum est vti ostendimus, rationi. Et qua plenum est, non equidè ad eius pertinet essentiam, sed plenitudo ei accidens est; a corporibus nimirum plenitudo illi accedit, quæ ab eo natura sunt diuersa, ita, vt spacia, quæ propria corporum superius diximus, accidentia fere sunt illis, essentia vero eorum, in antitypia illa, & renitentia consistit. Quare si plenum esse, spacio huic mundano accidit; vacuum esse ad essentiam eius pertinebit. Nam, & dimidia mundani spacii pars vacua est, & vniuersum illud extra mundanum est inane. Quæ res etiam si ita sit, attamen magnam vim, erga se se implentia exercet corpora. ita, vt ea cuncta, nihil resistentia, eorū resistente, aut obstaculo nullo penetret. Et è contra, intantum viribus caret, vt à corporibus omni-

bus, nihil eo prorsus renitente penetretur. Diuidat etiam corpora omnia: & à corporibus omnibus diuidatur. Nullum corpus lædat; à nullo corpore lædatur. Nullum tamen impossibile inde sequatur. Non est enim eis simile; non est eis contrarium. Neque enim eis repugnat: neque ab eis repugnatur, & dum illis resistere nequit, omnibus tamen sese indit. Atque illis tua puncta, suas lineas, suas superficies, impertit & profunditates; se seq; his neutiquā priuans, illis largitur, vt illa sibi habeant, quæ sibi retinet ipsum. Atque ita euenit, vt dum qua plenum est, omnia penetrat, & ab omnibus penetretur; Omnia item compræhendat, & ab omnibus compræhendatur. & dum omnia terminat, ab omnibus terminetur. Cum vero hæc omnia, & faciat, & patiatur, & corporibus omnibus largiatur, vt sint, vt agant, vt patiantur, cur omnis corporum essentia, actionis, ac passionis non dicatur esse principium? Et cum corpora omnia finiat, cur corporum etiam finis non existimetur? Atque hinc, & principium rerum, & finis itidem esse non asseratur? & cum finitum, & infinitum sit, cur, & principium, & finis, finita, & infinita non dicentur? Quorum pleraque præstantissimi veterum dixere, vel forte dicere voluere.

Corporeas qualitates, quas per corpora diximus protendi, corporibus ipsis esse posteriores, nemini dubium videri debet. Sunt, n. ipsæ, quæcunque, & quocunque sint, accidentia; corpora vero substantiæ sunt, substantias autem accidentibus priores esse, nemini dubium itidem esse potest. Corpora ergo qualitatibus suis sunt priora. Corporibus vero priores sunt loci. Nam si locus, prius corpore non esset, tunc corpora non essent in loco, quod impossibile esse philosophis omnibus est confessum. Atque ideo dictū est veterū cauillatori.

„ Admirabilis quædam est loci natura, &
 „ prior omnibus. Nam sine quo, aliorum
 „ nullum esse potest; & ipsum sine illis po-
 „ test esse, necessarium est, primum esse.

Nam si corpora fierent, & locus eis non esset præparatus, vbi nam locarentur? si arbor aliqua modo è terra pullulet, ac crescat, quonam crescat, si locum non reperiatur ibi esse paratum? locus ergo vere, corporibus, corporeisque, natura & tempore est prior. At si locus non nisi quatenus corpus locat, locus dicitur, sui autem natura, ante quàm locus sit spacii totius pars est, spacij hæc pars ante locum est. Et quia pars & totum natura simul sunt, spacium etiam vniuersum ante locum est natura. Si item locus & vacuum idem sunt, & vacuum natura & cogitatione plenum præcedat, locus autem quatenus locus est, plenum est? vacuum certe ante locum, & prius loco debet esse.

esse. At spacij proprium est, ut vacuum sit, spacium ergo natura, & tempore prius loco est, At cum entia nulla alia in natura sint præter hæc quatuor, spacium, locus, corpus, qualitas; corpus aut qualitate prius est; & corpore locus, & loco spacium, spacium nimirum rerum omnium primum est. Mundus itidem prior omnibus quæ in eo sunt locis, corporibus, qualitatibus est. Spacium autem ante quam mundus est: spacium nimirum, mundanorum omnium primum erit. Quin etiam prius ipso mundo. Nam si mundus prorsus corrumpatur, atque in nihilum redigatur, quod verum non ignobiles fore tradidere, spacium in quo nunc mundus ut in loco est, inane prorsus remanebit. At si iterum, cælos novos, terramque novam, Deus reficiat, quod sapientum multi; & diuino viri afflati spiritu pronuntiaverunt, spacium præexistit, quod novos capere possit cælos, terramque novam. Ante quàm hic quem incolimus mundus a Deo esset fabricatus inane erat, in quo vel atomi volitabant, vel chaos volutabatur, vel materia informis, motibus inordinatis voluebatur. spacium ergo ibi erat ante mundi formationem. Est ergo spacium sui natura mundo prius, primumque rerum omnium mundanarum; ante quod nihil fuit: & post quod omnia fuere.

Spacium ergo hoc, quod ante mundum fuit, & post quod mundus est, & quod mundum & capit, & excedit, quidnam tandem est? Aptitudo ne simplex ad capiendum tantum corpora est, & aliud nihil? Suscipit quidem spacium hoc corpora omnia, sed non videtur, aliud nihil esse, quam aptitudo. Sanè, si quicquam rerum sit, vel substantia est vel accidens. & si substantia est, vel incorporeum quid est, vel corpus. Si verò accidens, vel quantitas, vel qualitas, vel aliud quid tale. Profecto dicimus nos, spacium per se ipsum, cum mundum præcedat, cumque extra mundum sit, nihil rerum esse mundanarum, præter eam eius partem, quæ mundum capit, aut quod mundus suo corpore occupat. verum alia res a mundo diuersa est. Mundus enim corpus est, spacium vero corpus minime est, nulla ergo categoriarum, spacium complectitur, ante eas omnes est, extra eas omnes est. Quid ergo est? hypostasis, diastema est, diastasis. ectasis est, extensio est, interuallum est, capedo est, atque intercapedo. Ergo quantitas? Ergo accidens? Ergo accidens ante substantiam? & ante corpus? Architas vterque, & senior Pythagoræ auditor, & iunior Platonis amicus, & qui eos secuti sunt scriptores categoriarum, hoc spacium non cognouere. Sed sunt categoriæ in mundanis bene positæ, spacium de mundanis non est; aliud quàm mundus

est, Nulli mundanæ rei accidit, siue ea corpus sit, siue non corpus, siue substantia, siue accidens, omnia hæc antecedit; omnia illi uti accedunt, sic etiam accidunt; ita ut non solum quæ in categoriis numerantur accidentia, verum etiam quæ ibi est substantia, illi sunt accidentia. Itaque aliter de eo philosophandum, quam ex categoriis. Spacium ergo extensio est hypostatica, per se subsistens, nulli inherens. Non est quantitas. Et si quantitas est, non est illa categoriarum, sed ante eam, eiusque fons & origo. Non ergo accidens dici potest, neque enim cuiquam accidit substantiæ. Quid ergo substantia ne est? Si substantia est, id quod per se subsistat, spacium maxime omnium substantia est: Subsistat enim per se, nulli innititur ut sit; nullius eget, quo sustineatur, sed ipsum, substantiis sustentationem præbet, easque ut sint sustentat. Si substantia est, quod per se existit, spacium omnium maxime substantia est; quia maxime omnium per se existit. Si substantia est, quæ aliis subsistat, spacium maxime omnium substantia est; omnibus enim subsistat aliis naturæ rebus. Si substantia est, quæ nulla aliarum rerum eget ad esse, spacium omnium maxime substantia est; nullo enim aliorum eget, ut sit; reliqua omnia, ut sint, egent spacio. Si substantia, primum omnium entium est, spacium maxime omnium substantia est. Primum enim aliarum rerum omnium esse iam est probatum. Hisce ergo rationibus omnibus patuit clarissime, spacium maxime omnium substantiam esse, sed non est categoriæ substantia illa. Neque enim indiuidua substantia est, quia non est ex materia, & forma composita. Neque est genus, neque enim de speciebus, neque de singularibus prædicatur. Sed alia quædam extra categoriam substantia est: Quid igitur corpus ne est, an incorporea substantia? Neutrum, sed medium vtriusque. Corpus non est, quia non est antitypos, aut resistens, aut renitens, non visui, non tactui, sensuum nulli obicitur, aut subiicitur. Incorporeum rursus non est, quia trine dimittitur. Longitudinem, latitudinem, profunditatemque, non vnam, non duas, aut plures habet, sed cunctas. Itaque corpus incorporeum est, & non corpus corporeum. Atque vtrumque per se subsistens, per se existens, in se existens, adeo, ut etiam per se stet semper, atque in se stet: neque vnquam, neque vsquam moueatur, neque essentiam, neque locum mutet, nec partibus, nec toto. Quod enim mouetur, per hoc spacium mouetur; hoc autem spacium supra se non mouetur, neque aliud vsquam est supra quod moueri queat. Neque etiam, vel in ipso, vel extra ipsum terminus ullus est unde moueatur,

Y

ueatur, aut quo moueatur. Neque pars eius vlla, hinc illuc migrat: per partem namque sui ipsius migraret. & duæ spaciij partes, altera esset in altera, & supra alteram, & locus illius quæ discederet, spacio vacuus remaneret, atque ita spacio seipso vacuum esset. Itaque nec toto, nec partibus mouetur. Est ergo & immotum prorsus, & omnino immobile.

Quid est quod aio? Stat toto spacio? Stat partibus? An partes habet? Totum ne dici potest? Partes quidem habet duas, ac totum dici nequit. Pars altera spaciij ea est, quæ mundo plena est. Altera quæ mundo est vacua, extra mundum est. At totum ex his partibus conflatum, dici minime potest. Nam totum omne, partibus constat, omnibus finitis, quibus & ipsum finitum esse necessarium est. At spacio, parte mundo plena, mundi finibus finitum, & æquale est. Parte autem mundo vacua, extra mundum posita, finitum infinitumque, vti docuimus, est simul. Sed vtra nam partium harum, maiores habet agendi, vel patiendi vires, infinita ne, an finita? vel æquales habet vtraque, vel nullas? Rationabile videtur, infinitam partem maiores habere, quoniam æquas habere finitum & infinitum, non est rationi consonum. Multo minus, si finita, & minor pars, maiores habere dicatur. Sed prius de infinita. Si ea vires habeat vllas, eas vel in sese exercet, vel in partem finitam, vel in mundum ipsum, eiusque partes. Si in sese eas exercet, alia eius pars, iis viribus prædita, ager in aliam eius partem, quæ vel eisdem vires habebit, vel maiores, vel minores, vel etiam nullas? Si easdem, quomodo ab æquis viribus patietur? aut quo modo in æquas ager? Multo minus possibile videtur, si patiens pars, maioribus sit viribus. Hæc enim potius ager in minores, quam ab his patietur quicquam. Si vero minoribus sit patiens pars prædita, poterit a maioribus forsitan pati aliquid. Sed quisnam inæqualitatem hanc virium, rei tribuit prorsus sibi simili? & alteram ab altera dissimilem fecit? Non videtur a se ipso, hanc partium dissimilitudinem, spacio illud acquisuisse. Ergo ab alio. At a quo nam? cum nihil aliud sit, quam ipsummet? Nihil ergo dissimilitudinem virium ibi creauit. Quid igitur, nihil ager, nihil patietur? Ita prorsus. Non enim vires aliæ, vires alias ibi superant, cum dissimiles non sint, neque inæquales. Ab alio ergo forte patietur.

A chaos forte illo, vel materia informi, vel atomis, quæ per illud spacio volitabant, ac volutabantur antequam mundus formaretur, vel a mundo, postquam est formatus? Recipiebat quidem & illa, recipit & hunc. Recipio hæc, actio ne est, an passio? vtraque videtur, & neutra. Neutra quidem, quia nulla ibi fuit alteratio, quæ vel ab actione, vel a passione solita est provenire. Vtraque autem, quia recipere, est agere, vbi autem actio, ibi & passio videtur esse necessario. Has ergo recipiendi vires habere videtur. An vero solas? an & socias alias? Nimirum videtur vim habere, id quod recipit, & intrinsecus locandi & extrinsecus vndeque ambiendi. Sicuti, & illa, & hunc mundum, & locauit, & ambiuit. Et hæc quidem de infinito illo. At finitum quod in mundo est, & tres illas recipiendi, locandi, ambiendique vires obtinet, & præterea corpora omnia penetrandi, & se se cum propriis illorum spaciis vniendi. Et ad has corporum motibus locum dandi. Oportet enim quod mouetur corpus, vti sapientissimus Aegyptiorum Hermes tradidit, per immobile aliquod moueri, immobile autem in mundo nihil est, præter spacio ac terram. Non autem motus omnes super hac fiunt, piscium, auium, sublimium reliquorum. Habent vim præterea corpora mundi principalia, vt suo locentur quæque loco, atque ordine. ab eoque non dimoueantur. Atque ita euenit, vt mundi centrum, in spaciij centro semper sit, & terra semper eodem spacio circa centrum maneat immobilis: & aqua suo, & aer, & cælum vniuersum. Quod si sic est, mundi corpora, cælum nempe & elementa, partes spaciij sibi proprias a principio occuparunt, quibus locarentur, ac perpetuo obtinerent. Quæ sicuti inter se differunt natura: sic spaciij partes, eorum singulis subiectæ, possunt videri inter se se differre: differentia hæc, cum a locatis proveniat corporibus, per accidens illis accidit, nisi probetur spaciij eas partes ita ab initio dispositas fuisse, vt quæ terram caperet, aerem non caperet. & quæ aquam, cælum capere aut aerem, aut terram non valeret. Sed propria sibi corpora, vnamquamque cepisse. Quod si concedatur, iam hæc proprietas, a vi alia superiore, necessario cuique illarum indita est. Sed vis hæc cuius fuerit, & quæ, suo loco perquiretur.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER SECVNDVS.

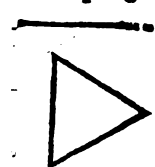
DE SPACIO MATHEMATICO.

Anteriore libro, est a nobis demonstratum, spacium, actu esse infinitum, & actu esse quoque finitum. Nunc ea, quæ hæc positiones consequuntur, annectamus. Inter quæ primum esto, spacium quod infinitum est, quia infinitum, nullas habet vires, ut maius fiat, aut ullam in partem se se amplificet. In omnes enim æque fufum est. æque scilicet quaquaversum infinitum est. Cum autem maius se ipso fieri nequeat mundo vero, aliisque cunctis maius sit, & simpliciter maximum, & maximum omnium est. Maximum enim id reuera est, quo aliud maius esse nequit. Sin autem ipso maius nihil omnino est, ipsum maximum omnium est. Et si se ipso maius fieri nequit, maximum simpliciter est. Id enim omnibus rationibus maximum est, quo maius nec est, nec esse potest. Itaque spacium hoc, & est id omne quod est, & est id omne quod esse potest. At si maximum hoc, est in rebus: in rebus etiam erit minimum. Altero namque contrariorum posito, poni necesse est & alterum. At quidnam hoc minimum est? Contraria opinor innotescet ratione. Nam ut maxime magnum est, ita minimum est maxime paruum. Et prout maximum id est, quo maius nihil esse potest. Ita minimum illud est, quo minus esse nequit. Et sicut maximum est infinitum: sic, minimum erit finitum, Et ut maximum, maxime diuidi potest, ita minimum minime diuidi potest. Atque hoc vtrumque de spacio est intelligendum, Et sicut illud infinitum spacium, diuisibile est in infinitum, sic finitum, diuisibile est in finitum. Atque ita falsum, vetus illud dogma apparet, omnem quantitatem seu quan-

tum diuidi posse in infinitum. Et contrarium dogma esse verum est necesse, ut scilicet finitum spacium, eo usque diuisibile sit, ut diuisio ea ad minimum spacium perueniat. Ita ut si amplius diuidatur, amittat ut sit spacium: neque iam spacium esse queat. Sed aliquid in spacio minimum, & diuersum a spacio sit: hoc est non spacium. Atque hoc est, quod veteres Geometræ, punctum appellauerunt, Punctum & nos appellemus. Qui sicuti non spacium est, ita nullam habet dimensionem, & ideo non habet, quia contrarium eius, spacium scilicet, omnes habet. Et quia hoc partes omnes habet, punctus partes habet nullas. Et quia nullas habet, impartibilis sit, & indiuisibilis. At qua indiuisibilis est, cur non etiam erit vnitas? quæ & ipsa nequaquam diuidi potest. Dixere veteres, momentum temporis, momentum motus, esse indiuisibilia. Sunt, sed puncto sunt posteriora. Tempus enim post motum, vel cum motu est. Motus post corpora, & cum corporibus; corpora post dimensionem trinam. Hæc post binam. Bina post vnam. Vna vero post punctum. Punctus ergo ante omnia hæc est, quia in spacio, omnium primus, positus est. Qui itidem vnitas est. Verum cum essentialiter ambo idem sint; nomina, ad aliud relata, sunt sortita. Punctus relatione ad lineam, vnitas relatione, ad numerum. Est enim punctus principium lineæ, sicut vnitas numeri principium est. Si vero principium quoque dicatur relatione rei productæ, linea proxime a puncto erit producta. Ad si productionis nomen inducamus, motum inducemus, quem quinto gradu distare a puncto modò dixeramus. Non ergo motus attingit punctum. Si non motus, nec productio; Si non productio, nec principium

Y 2 lineæ

lineæ punctus erit. Quid ergo si linea a puncto non producit, linea non erit? Erit sanè, sed non producta. Nec erit linea punctus fluens; quod veteres aliqui autumant. Quid ergo linea est. Pars ea spacijs quæ inter duo puncta, interiacet. Sunt enim puncta, & vñ, & plura, imo omnia, in spacio. Quandoquidē extra spaciū nihil vel est, vel esse potest. Linea ergo est spaciū duobus punctis interceptum. Cum autem duo puncta dico, iam & numerum induco. Et sunt in spacio duo puncta actu. Itaque numerus actu vñ cum continuo est. Neque numerus ante lineam est, nec linea ante numerum. Nec iam posteros quæstio illa vexet, quæ veteres male torfit: Vtra nam, vel continua, vel discreta quantitas, natura antiquior esset, ac prior. Simul enim sunt. Neque est altera ante alteram, nec altera sine altera est, nec esse potest. Ac veterum scientissimi Pythagorei recte dixerunt, binarium qui primus numerus esset, lineæ respondere. Ternarium qui secundus, respondere superficiei. Quaternarium qui tertius, respondere corpori. suadente, cogenteque quamvis tacite, rerum natura. Quæ nec ultra quatuor numerum, (ex quo denarius, numerorum ultimus conficitur) nec ultra corpus passa est, continuum progredi. Idque ipsum intra quatuor.

Etenim sicuti, quæ inter duo puncta spacijs pars interceptitur, linea est, & quæ inter tria, prima est superficies triangulus, sic quæ inter puncta quatuor spacijs pars continetur, (vno in eodem posito) primum corpus efficitur Pyramis. Post quod si quinque punctis spaciū comprehendatur, si sex, si aliis pluribus, non aliud quam corpus absolvent. Hoc est trinam dimensionem, longum, latum, & profundum. Quibus partes spacijs infiniti (nam totum ut infinitum non metimur) dimetimur. Magnaque admiratione prosequendum est, duo puncta lineam, tria superficiem, quatuor corpus, tres spacijs partes includere; neque ultra progredi posse, ad speciem aliam, præter corpus formandam: intraque eadem quatuor, numerus perfectissimus Denarius consistat. Ultra quem, replicatio sit eorundem, non alterius formæ productio. Nec minore admiratione dignum, alio etiam modo, ex continuis primum illud corpus constituētibz, denarium gigni. lineas nempe sex, superficies quatuor, tria scilicet Pyramidis latera & basin. Inter quæ tamen puncta & lineas, & superficies, etiam si longe plures in formandis corporum figuris constituentur, non nisi tria spacia, longum, latum, ac profundum, corpus vñ, at-

que omne conficientia, concludi posse. Itaque recte a veteribus. Pythagoreis dictum est; tria includere omnia, atque ideo esse perfecta.

Igitur, natura nos per rerum gradus, ordinē ducente, in puncta, in lineas, in superficies, in corpora, in vñtatem, in numeros deducti sumus. Hæc autem scientiarum, eam, quæ mathematica à veteribus est nuncupata, vniuersam constituunt. Cumque hæc omnia in spacio illo infinito iacere comperta sint, idque sit actu infinitum, ea quoque ibi infinita, & actu infinita esse, est necesse. Quod a veteribus non bene cognitum, non est planè negatum, nec plenè traditum. Puncta enim infinita in magnitudine esse, lineam posse in infinitum diuidi: lineam posse in infinitum protrahi; numerum in infinitum posse augeri, asseruerunt. De quibus quatuor asserionibus, primam neque fatemur, nèque negamus. Secundam & fatemur, & negamus. Tertiam, partim negamus, partim fatemur. Lineam enim negamus, a nostra mente, aut arte in infinitum posse produci: attamen eam quæ punctis finita est, iis liberata infinitæ dinem sui natura, fatemur subire. Quartum vero fatemur partim, quia scilicet numerus sui natura infinitatem subit, negamus vero partim, quia scilicet nostra opera, id posse fieri intelligatur. Sed secunda illa maxime est nobis controuersa. Fatemur enim infinitam lineam, quæ punctis libera, infinitudinem subijt, in infinitum posse diuidi. Sed in linea punctis terminata ac finita (sicuti veteres acceperunt, & docuerunt) id vero maxime pernegamus. Quæ illorum assertio, quoniam ingentes peperit absurditates, magnisque ingeniorum aciebus est in pugnam deducta, est a nobis quoque maxime perpendenda. Itaque primo dicimus, Aristotelem qui maxime inter veteres, videtur huic sententiæ fauisse, nullo veritatis, multo contentionis studio, in quo, ne se sapientior alter videretur, totus fuit; in astruētionis huius ingressu, multifariam impegit: deinde in progressu maxima peperit monstra. Missa in præsentia facimus ea quæ contra Leucippi, ac Democriti atoma corpuscula agitauit, quia nec eius sententiam construunt, nec nostram destruunt. Ea diluamus, in quibus eam adstruere visus est voluisse, tum ibi, tum proprio libro ad hoc dicato, cui titulum fecit, De Insecabilibus lineis. Quæ quoniam vtrouique eadem fere sunt, omnia in hunc locum reiciemus. Itaque illud primo asserimus, ipsum nullo tot librorum suorum loco, tot locorum numero, vllis rationibus probasse, continuum, seu magnitudinem, in infinitum diuidi posse. Nam vbi de infinito disputat ex proposito, nullo modo id probat, sed a Mathematicis suppositum, assumit tantum. At probanda

banda erant, & demonstranda ea, quæ & alij negarant, & res ipsa negat. & nos quoque pernegamus. Itaque eo loci, nulla ei fides esto, apud veritatis quæsitores. Postea vero, Cū continuum velle videretur deffinire, imposturam facit lectoribus. Neque enim quid sit cōtinuum nos docet. Sed continua deffinit ea esse, quorum extrema sint vnum. At continua ista duo, vel plura, erant ne continua, antequā eorum extrema in vnum conuenirent? vel cōtinua non erant? Si continua non erant, vbi nam extrema habebant, antequam coirent? Nam si ipse dum contendit, rogat, ex indiuisibilibus punctis, quomodo diuisibile fiat? nobis ipse respondeat, ex non continuis, quo modo continua sunt facta? Non continuorū, ostendat nobis extrema. Quid sunt extrema non continuorum? Sin vero affirmet, vtrumque illud continuum fuisse; extrema habuisse: eaque in vnum iuaxisse, atque ideo continua facta esse, vel continua esse. Nihil horum nos virgemus. Sed illud ab eo rogamus, vt non plura continua. Sed vnum tantum continuū nobis deffiniat. Sat enim id nobis fuerit; plura illa ei donamus. Igitur, quid est continuum? An respondebit, quorum extrema? vel cuius extrema sunt vnum? Si inquiet, quorum extremam etiam ridebimus. De vno namque continuo quærimus. Si respondeat secundum, Continuum scilicet id esse, cuius extrema vnum sunt, id vti falsissimum refutabimus. Extrema enim & lineæ, & cuiusque magnitudinis, duo sunt ad minus. Neque in vnum coeunt vnquam: sed maxime a se inuicem semper distant. Ergo nisi aliam continui diffinitionem afferat, hanc sibi habeat, cum omnibus inde secutis. Si vero nesciat, aut nequeat, deffinitionem aliam afferre continui, iubebimus eum de continui diuisione in infinitum, loqui desinere. Qui enim nesciat, quid continuum sit, quo modo scire potest, continuum in infinitum posse diuidi? Aut quicquam de continui diuisione loqui eum, qui asserat hoc etiam, in continuo, partes esse priores toto, vt sequentia quædam adstruat? vnde sequitur ei sophisma putidum, magnitudinem in ea diuidi ex quibus est composita. Linea namque magnitudo quidem est, sed nullis ex aliis composita. non enim ex punctis, quod etiam ipse negat: Nisi forte bene longam lineam, ex lineis minoribus componi dixerit. At minores istæ, & lineæ sunt, & continuæ ipsæ quoque, Quarum cōtinuitatis diffinitionem, ab hoc continuorum diffinitore petimus. Quam nisi nobis afferat, asseremus, quæcunque ex palliata illa continuorum deffinitione consecuta est strues; eam penitus ruere, cum Zenonio moru illo, non minus ridendo. Quæ

vero integro alio libro, contra Platonis & Xenocratis, vt videri vult, atomas lineas, sunt ab eodem hoc magistro diffinitionum, disputata, non maiore labore diruemus. Nam quæ contra illorum rationes (quæ ad nostra tempora non peruenierunt) agitauit hoc loco, putamus ex more suo, non sincere eorum mentem retulisse; sed cauillis & sophismatis diuexasse. Verum ipsius argumenta satis multa, quibus continui diuisionem in infinitum adstruere, & lineas atomas destruere est annexus, destruere facile: Ex eo initium sumentes, quod ipse contendit: Lineam non esse compositam ex punctis. Quo dogmate solo de XXIII. leius argumentis ruunt sane XVI. Neque enim quisquam veterum, ne dum Plato, aut Xenocrates, quantum ex antiquorum testimoniis liqueat, id asseruit. Neque etiam ex linearum atomarum positione, id consequi potuit. Neque vero negamus solum, lineam scilicet ex punctis esse compositam, verum neque ex aliis rebus vllis, aut partibus, sed simplicissimam rem, eam esse affirmamus. Ex quo aliæ eius rationes ruunt quoque non paucæ. Negamus autem maxime omnium, quod maxime omnium, & ipse, & Geometrarū affirmarunt filij. Lineam semper, atque in infinitum diuidi posse, vel diuidi posse in semper diuisibilia. Hoc vero negamus, tum quod nec ipse, nec Mathematici vlli id vllis rationibus comprobant. Et quod sensus ei repugnat, & rei natura ipsa, & mentis humanæ captus. Quod & ipse fatetur quoque. Neque enim talis diuisio in actum est deducta vnquam, nec in posterum deduci potest. Præterea procul est a re, quam & ipse, & Mathematici tractant, finitas nempe magnitudines præ manibus habent, & contemplantur semper. Præterea impossibilia multa, hoc dogma consequuntur. Quorum primum est, quod omnes lineæ, inter se erunt æquales. Quatenus enim in infinitum diuiduntur, æquales omnino esse, necesse est omnes. Infinitum enim infinito, nec maius est, nec minus. Ergo linea pedalis, æqualis erit lineæ centipedali, infinitum enim æquale, vtræque subeunt. Non enim qua in infinitum diuiduntur, minor illa est, hæc maior, ergo æquales ambæ. Imo vero utraque hæc, æqualis est lineæ protractæ in infinitum. Nam & hæc, sicuti & illa in infinitum diuidetur. Quinimo minima linea, quæ ferè magnitudine punctum vix excedat, æqualis erit lineæ maximæ, quæ maior esse nequeat, hoc est infinitæ. Nam & illa, puncto vix maior, sicut & hæc, in infinitum potest secari. Imò pars lineæ æqualis erit toti, nam & pars cum linea sit, sicuti & tota secatur in infinitum. Præterea, esto pedalis linea vna, esto bipedalis altera, certe ex sensu communi,

communi, ex Geometrarum omnium consensu, hæc dupla, erit maior quam pedalis. In bipedali medium signetur nota. Tunc dimidium eius æquale erit pedali. Secentur, & tota hæc, & dimidium illud in infinitum, cumque ipsæ æquales sint, sectio earum in infinitum, æqualis erit altera, alteri. Cumque sectio infinita sit, bipedalis sectio, maior erit pede uno, pedali sectione. Atque ita vnum infinitum altero infinito, vno pede erit minus. Atque ita duo infinita, non erunt ad inuicem æqualia. Sed erunt alterum minus, alterum maius. Hoc autem esse impossibile ratio hæc conuincit. Nam quod infinitum, altero infinito maius est, vel per finitam partem, vel per infinitam maius erit. Si dicatur esse maius per aliud infinitum ei additum, tunc infinite maius etiam seipso euadet. Et per eam infiniti additionem, etiam minus infinite se ipso euadet. Quod impossibile esse, nemo sanus non videt. Tum etiam, ubi ea additio sit, terminum vtriusque necesse est esse. Vel enim continua sunt, vel non continua. Si non continua dicatur, tunc linea non erit quantum continuum, sed discretum. Si continua est vtraque, & infinita iuncta simul, tunc dicemus terminum extremum vtriusque, in ea coniunctione esse. Continua enim illa sunt, quorum extrema, ex magistri definitione, vnum sunt. Extrema autem quid aliud sunt quam termini, & fines? Ergo duo hæc infinita iuncta simul, & finita sunt, & infinita. Quod est ridiculum. Si vero alterum infinitum, altero infinito maius sit additione finiti, totum finitum euadit, & erit finitum, & infinitum. Ergo additione magnitudinis, minus sit quam prius erat. Erat enim infinitum, modo finitum est. Finitum autem minus est infinito. Quod apprime est ridendum. Ad hæc omnia. Duæ lineæ quæ in infinitum secari possunt, actu sunt diuisæ in infinitum. Atque ita potentia, & actus idem erunt. Lineæ enim illæ, actu lineæ sunt. Diuidantur. Tunc partes vtriusque, actu quoque lineæ erunt. Et diuisione in infinitum procedente, partes semper infinite sectæ, actu quoque lineæ erunt. Ergo nihil in eis partibus actus differet a potentia. Ergo potentia & actus idem sunt. Ergo etiam duo infinita, actu erunt infinita. Ergo etiam infinitæ illæ partes, finitæ quoque sunt. eæque infinitæ, atque ita vna linea infinitæ erunt lineæ. Quæ omnia, cum absurda, & impossibilia sint, id etiam absurdum & impossibile erit, a quo hæc proficiunt. Dogma illud scilicet, per quod omnem lineam, & omne quantum, in infinitum diuidi posse, asserbatur. Quæ vero alia adiicit argumenta, nullius sunt momenti. Nihil enim obstat, quin atomæ & minime lineæ diffinitio,

lineæ in genere, & rectæ & curuæ, in specie, competat. Etenim minima, & atomos linea, ipsa quoque longitudo est sine latitudine. Et si recta sit, quod inter duo puncta breuissima sit extensio, & quod ex æquali, sua interiacet puncta. Neque obstat quicquam quin atomos linea, media sit duarum superficierum minimarum; non aliter ac maiores lineæ, mediæ sunt maiorum superficierum. Et nullum est inconueniens, omnes lineas generis eiusdem, quatenus lineæ sunt, esse symmetras, & magnitudine & potentia, si non quidem simplici numero, sed congeneri (vt alibi ipse docet) mensura, mensurantur. Neque prohibetur, quin ex minimis tribus lineis, minimum fiat triangulum, aut ex quatuor talibus, tale quadrangulum: eadem met ratione, qua ex maioribus lineis, maiores fiunt figuræ. Quod si in minimo isopleuro, non possit minima cathetus basin secare, non ideo, perniciēs inde Geometriæ creatur vniuersæ. Quin etiam ex pluribus minimis simul iunctis, maiorem lineam fieri, nihil vetat. Immo id necesse est euenire, sicuti & maiorem hanc, in minimas resolui. Neque impossibile vllum sequitur, si ex talibus indiuisibilibus lineis, diuisibilis linea proueniat, eadem met ratione, qua ab eo docemur, ex materia, & forma, quæ corpora non sunt, corpus effici. Ex hisque non grauibz nec leuibz corpus, & graue, & leue: Ex iisdem non magnis, non paruis, corpus magnum, & paruum. Linea minima, præter nudum nomē, etiam proprium aliquid habet. Vt scilicet diuidi nequeat, nedū queat diuidi in infinitū. Quod si indiuisibilis vt punctus ipsa quoque vocetur, quid tum? si diuersa est eorum indiuisibilitas. Punctus enim indiuisibilis est, vti terminus, ipsa vero vt terminata. Et punctus minimum est in spacio. ipsa vero est spacium minimum. Et ex eiusmodi minimis lineis, & superficies minimæ, & corpora minima efficiuntur. Et hæc in tales forte resoluuntur, certe diuiduntur. Neque ad hanc rem facit illa temporis illatio. Neque enim se se inuicem mensurant: nec sunt generis eiusdem; nec recte cum magnitudine tempus confertur. Quod est a nobis in discussionibus Peripateticis probatum. Nihil etiam obstat, sicuti recta minima datur, circularem quoque minimam dari. Neque sequitur inde, punctum esse corporis partem, etiam si corporis pars sit linea minima. Neque ob id, puncta erunt corporis elementa. Si quæ vero alia argumenta contra Democritū allata sunt, ex iisdē nostris etiam destruuntur. Quæ si quis ad hanc trutinam conferat, nullius esse robotis cognoscet. Omnes ergo viri illius machinæ, quibus lineam indiuisibilem & minimam veluti scorpionum

pionum sophismatis conatus est pessumdare, cum vere futiles apparuerint, mirandum est quo modo, res tam nulla, tantos in philosophia, & mathematicis excitare potuerit tumultus. Ergo ea fictio, hic fucus, e schola veritatis explodantur.

Nos vero ex veritate dicamus demonstrata, spacium illud primum a nulla naturæ, a nulla humanæ mentis vi diuisum esse. Fuisse tamen a natura, in eius partibus continuis, diuisa corpora collocata. A mente vero, quandocumque libet, diuisum cogitari. In eoque omni, lineas, superficies, corpora, incorporea illa scilicet, & numero, & magnitudine actu infinita esse, hoc est longitudes, latitudines, profunditatesque, sine vlllo numero, sine vlllo fine, re ipsa esse. Hæc tamen cuncta, a nobis finita imaginari. Mentemque nostram finita sibi in opus sumere, quæ spaciis mundanorum corporum possint accommodari. A quibus corporibus non per abstractionem, mens ea separat, vt quidam contenderunt. Quoniam ea spacia non sunt primo, & per se in mundanis corporibus. Sed sunt ante corpora, actu in primo spacio. Neque etiam in phantasia, aut dianœa nostra, (vt quidam alij viri admirabiles tradiderunt) veluti in subiecto, dimensiones illæ & quæ inde formantur reliqua, subsistentiam habent. Sed mens è spacio illo primò vi sua, eas partes defecat, quæ sibi sunt, vel contemplationi, vel operi, vsui futura. Eaque omnes, vel continuas, vel discretas. Continuum autem asserimus esse, id quodd extenditur. Discretum vero, quod de continuo defecatur. Et continuum semper actu est; a mente vero, nec actu, ne potentia diuidi, sed diuisum imaginari tantum. Et sicuti continuum primum, actu maximum est, sic in eo, minimum actu esse quoque, est necesse, quia sit necesse, in natura, ac rebus, vtraque contraria existere. Et sicuti maximum continuum est id, quo maius esse non potest, ita minimum continuum illud erit, quo minus esse nequit. Et sicuti maxima magnitudo, ea est quæ nec maior esse potest, & id omne ac totum est, quod esse potest. Ita quoque minima magnitudo ea erit, quæ minor esse nequit. Et quæ in paruitate id totum est, quod esse potest. Neque tamen id, est punctus, quem supra dicebamus esse, minimum in spacio. Minimam autem magnitudinem dicimus esse, minimum spacium, siue spacij minimum. In quo sistetur necessario illa continui diuisio credita in infinitum. Neque mirum videri debet, eam sensu non comprehendendi, quando nec totum ipsum spacium primū, nec eius partem vllam paruum, magnamue

sensus percipit. Certe ratio, vt spacium illud vniuersum adinuenit, atque argumentis multis comprobauit; ita proximæ rationes cum superioribus, spacium etiam minimum repererunt, & confirmarunt. Patuit quoque, continuum sui natura, omni diuisione antiquius ac prius esse: cuius diuisio, ac defectio, humanæ cogitationis vi facta, numerum procreasse. Atque hinc etiam sit manifestum; cur numerus discreta quantitas a veteribus diuinantibus potius, quam causam scientibus, sit appellatus. Patet quoque continuum quantitatem a natura esse, numerum vero humanæ mentis esse opus. In mundanis autem corporibus inter se diuisis, esse etiam a natura. Clarum quoque euasit, continuum antiquius esse discreto. Quoniam discretio nulla fieri posset a vi vlla, nisi continuum antecederet. Soluiturque hinc quæstio illa, apud veteres, recentioresque ardua. vtra prior esset natura, continuorum ne scientia, quam ab agrorum dimensionibus non ex rei natura, Geometriam appellauerunt: an discretorum, quam Arithmetica dixerunt. Hanc scilicet diximus ex illa nasci, atque ideo secundam esse. Cumque spacium sit rerum naturæ omnium primum, eius Scientiam vtramque, & continui & discreti, antemateriam esse, est manifestum. Neo satis ad rem Pythagoreos dixisse, dum numeros tantum antemateriam statuerent. Eandem hanc rationem consequitur, vt mathematica anterior sit quàm physiologia. Media quoque est, inter incorporeum omnino, & corporeum omnino, non qua ratione veteres dixerunt, per abstractionem a rebus naturalibus incorpoream quasi fieri, Sed quia reuera spacium sit corpus incorporeum. & incorporeum corpus. Vnde sit vt corpore suo, cum naturæ rebus, corporibusque affinitatem habeat, quo ad eorum dimensiones. Incorporeo autem suo, incorporeum quod vere & simpliciter est, quadam tenus referat. sitque illi proximius, quàm corpus naturæ vllum. Eadem hac rationum progressionem sit manifestum, naturæ rerum contemplationem ingredienti, spacij scientiæ prius, & habendam, & tradendam esse, quam vel naturalem, vel eam quæ hominum actiones, passionisque comprehendit. Nam & hæc, naturæ operibus posteriores sunt; & hæc ipsa opera spacio itidem sunt posteriora. Rectæque foribus scholæ diuini Platonis fuit præfixum. Geometria nescius, ingrediatur nemo. Rectæque a Pythagoreis dictum est, ex finito, atque infinito omnia ortum habuisse, quando de spacio primo id intellexisse comperiantur. Illud quoque est animo aduertendum, Geometriæ atque Arithmeticæ, quædam esse simul communia quædam vero

vero propria cuiusque, ita ut alteri minime communicentur. Quædam etiam esse talia, ut alteri ab altera possint communicari. Communia quidem asserimus esse æqualitatem, inæqualitatem, diuisiones, compositiones, resolutiones, similitudinem, dissimilitudinem, proportionem, conuersiones, permutationes, rationes, ordinem, comparationes, excessus, defectus, sectiones, Theoremata, Problemata. Geometriæ vero propria esse, positiones, contractus, figuras, magnitudinesque lineares, superficiales, corporales. Arithmeticæ vero propria, unitatem, dualitatem, reliquos numeros, par, impar, rationes item multiplicium, super particularium, super parientium, & reliquorum. Arithmetica vero, a Geometria, mutuo habet figuras quasdam numerorum, qui lineares, plani, solidi, cubi, & alij tales appellantur. Arithmetica vero, mutuo dat Geometriæ symmetrias quasdam bipedales, tripedales, & similes, & præterea seminomina quorundam triangulorum, quadrangulorum, & eiuscemodi alia. Oriuntur autem ab his duabus, scientiæ aliæ, & illæ quidem, nec paucae, nec ignobiles, cum rebus aliis naturæ iam coniunctæ. Quarum prima, & spacio coniunctior, est Actinographia, de qua Democritus iam olim scripsit, radiorum scilicet luminis scientia. Est enim lumen, & spacio natura proximum, & primum quod spacium impleat, ut

postea ostendetur. Quam sequuntur Gnomonica, Meteoroscopica, Dioptrica, Optica, Catoptrica Sciographia, & si quæ alia est, quæ radios, lumina, umbrasque contempletur. Et post has corpora iam contemplans unde lumen prouenit, & mutationes ex eorum motibus patitur, astrologia vniuersa, eiusque partes. Hæc sequitur, quæ circa aerem proximum cælo corpus, & contempletur, & operatur, Pneumaticæ & Musica, & quæ aquam in opus profert Hydraulicæ omnis, ejque si qua est coniuncta. Post quas ea quæ circa terram versantur, rationemque dimensionum eius habent Geographia, Agrimensoria quæ superficiem. Stereometria quæ profunditatem considerat. & postrema est Barymetria, quæ pondera considerat, omnisque æqueponderantium, & centroponderantium scientia. Quarum scientiarum, si quæ est in hominum vita utilitas, ea omnis in illas duas principes, ut ad fontes, harum autem duarum origo, ad spacium primum, eiusque scientiam hisce libris a nobis omnium primis exaratam est referenda. Vnde falsam fuisse apparet Aristotelis assertionem, qui mathematicas sine, & utilitate carere docuit. Hæc de mathematico spacio, mathematicisque in vniuersum communi quadam notione præfata sunt. Hosce autem libros, sequantur ij, quos de Noua Geometria adiungimus.

FINIS.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER TERTIVS.

DE PHYSICI AC MATHEMATICI SPACII, AFFECTIOIBVS.

Euclides Megarensis vetustissimorum Geometrarum, ut omnibus visum, facile princeps, rogatus a Ptolemaeo Lago, an via aliqua Regia esset in Geometria: negavit ullam esse. Post eum Geometrae alij, puncti nullam esse scientiam asseuerarunt. Vtrumque falsum. Falsitatem hanc secundam prius ostendimus. Prior illa demonstrationum vi seu per se patefceret.

De Puncto.

Quicumque ergo veterum, dixit, puncti nullam esse scientiam, procul fuit a vero. Scientia, namque triplex; prima, definitione essentiae rei, secunda demonstratione proprietatum rei essentialium, tertia effectum a suis causis deductione. Tribus hisce methodis omnibus, puncti scientia haberi potest. Primam ostendit Euclides, quando punctum definiit. Esse id, quod partes non habet. Sed ipse hoc ipsum supposuit pro principio, quod tamen demonstrari poterat. Et quod nos demonstrauius, repetito quod libris de spacio ostendimus. Punctum id esse, quod in spacio sit minimum. Id autem minimum, in spacio, est etiam primum. Nam si punctus primum non esset, ante minimum, aliud minimo minus esset. Minus autem minimo esse non potest. Punctus ergo quia in spacio minimum est. Est etiam primum. Et quia primum est, simplex quoque est. Nisi enim simplex esset, compositus esset. Compositum autem omne, ex praecedentibus componitur. Punctum autem praecedit nihil quia primum est, & ante primum nihil. Punctus ergo quia

primum, & non componitur, est simplex. Et quia simplex est, est quoque indiuisibilis, non enim diuiditur in partes, cum non sit compositus. Est ergo indiuisibilis: Et quia indiuisibilis, totum neque est, neque dici potest. Totum enim est quod partes habet, ex quibus componitur, & in quas diuidi potest. At punctus neque compositus est, neque est diuisibilis, totum ergo non est. Si totum non est, partes nullas habet. quia si partes haberet, ex eis componeretur, & in eas diuideretur. Quod nequaquam fit; nullas ergo partes habet. Atque ita quod Euclides uti principium supposuerat, punctum partes nullas esse, uti principiatum est demonstratum. Punctus vero quia partes nullas habet, non est partibilis. Si partibilis non est, non est etiam diuisibilis. quod idem est, cum demonstrato indiuisibili. Quia vero diuisibilis non est, quantus quoque non est. Quantum enim omne diuisibile est. Quoniam vero quantus non est, minor fieri non potest, neque potest fieri maior, neque aequalis. Atque ideo cum nullo quanto in comparisonem veniet. Atque ideo, neque cum linea, neque cum angulo, neque cum superficie, neque cum corpore. Haec enim quatuor, quanti species sunt. Quoniam vero cum eis in nullam venit comparisonem, cum eorum nullo erit commensurabilis. Si commensurabilis cum eis non est, neque ea mensurabit. neque ab eis mensurabitur. Haec quidem compositiua methodo sunt demonstrata. Per haec eadem resolutiua, ad principium recurri potest. Quia punctus, a nullo quanto mensuratur, nullum etiam quantum mensurat ipse. Et id, quia cum nullo est commensurabilis. Et id, quia cum nullo in comparisonem venit. Idque, quia nec aequalis ulli, nec maior villo,

Z

nec

nec minor ullo quanto est. Id autem, quia ipse quantus non est. Id autem, quia diuisibilis non est. Id autem, quia partibilis non est. Id quoque, quia partes nullas habet. Id vero, quia non est totum. Id autem, quia est indiuisibilis. Id vero, quia simplex. Id etiam, quia in spacio primum. Id quoque, quia in spacio primum. Hæc autem fuit puncti definitio essentialis quatenus est minimum. Quatenus vero in spacio est, situm esse in spacio est necessarium. Et quia situm in spacio habet, ibidem positionem etiam habet. Et quia positionem habet respectum, ad alium, vel vnum, vel plura puncta habebit, & lineas, & angulos, & superficies, & corpora, quæ quatuor omnia in spacio sunt, & spacia sunt. De puncto ergo scientiam habemus, non solum definitione, sed & causam ad suos effectus deductione, & per necessarias demonstrationes. Per quas, & per subiectum in quo est, spacium inuariabile, inter scientias mathematicas primum habet certitudinis gradum. Quam rem veteres omnes videntur ignorasse. Ex qua sanè puncti scientia, vti ex principio demonstrato, reliqua omnia continui quanti Theoremata ordine continuato, deduci possunt. Quam rem opere ipso, aliquatenus demonstramus.

Punctum qui in spacio est, & in eo situm, positionem habet, & respectum habere diximus, tum ad alium punctum vnum, tum ad plures, tum ad quatuor illa quanti genera, quo modo ad vnum se punctum habeat contemplerur primo.

Punctus vnus in spacio positus, punctum alium respectans, necessario illum vel tanget, vel non tanget. De tangente ergo prius. Si ergo duo puncti se se tægant in spacio a spacium non occupant. Si namque spacium occuparent, minimi in spacio non essent, sed essent quanti. At & minimos in spacio esse, iam est demonstratum. Non ergo spacium occupant. Et quia spacium non occupant, in vnum ambo coeunt, ita vt vnus fiant punctus. Si duo vnus ita fiant, vnum fient, & tres, & quatuor, & centum, & mille, & innumeri, & infiniti, vnum fient. Cur enim illa, & non etiam hæc, cum & hæc nullum occupent spacium, neque super spacio extendantur. Et quia nullum occupant spacium, neque super spacio extendantur, magnitudinem nullam sibi acquirunt. Atque ideo, magnitudinem ex se non procreant. Nemo enim dat, quod non habet. Quod si magnitudinem ex se non creant, longitudinem, quæ prima est magnitudinis species, ex se non creant. Si vero longitudinem de se non creant, lineam de se non faciunt.

Atque ita methodo longe alia, demonstratum nobis est, quod veteribus est ostensum, lineam ex punctis non componi, non generari. Quia vero plures puncti se se contingentes longitudinem de se non creant, neque lineam faciunt. neque latitudinem creabunt. Si neque latitudinem faciunt, neque angulum etiam faciunt. Et quia neque latitudinem, neque angulum de se faciunt, superficiem quoque de se non faciunt. Si non superficiem, neque corpus facient. Corpus enim omne superfiçibus clauditur, ergo, duo, aut plures puncti, se se contingentes corpus de se non producant, quia neque superficiem, quia neque angulum, quia neque lineam, quia neque longitudinem, quia neque magnitudinem. Idque quia magnitudinem non acquirunt. Idque quia super spacio non extenduntur. Idque, quia omnes plus vno, spacij non occupant, idè quod punctus, & puncta illa omnia minimum sunt in spacio. Quod antea est demonstratum.

De Linea.

Veterum quidam dixerent lineam nulla esse scientiam. in eoque longe à vero discessere. Quæ falsitas per sequentes, tum contemplationes, tum faciles demonstrationes facillime apparebit.

Duo puncta in spacio posita, si sese non tangent spacium inter ea intercedit. Nam si spacium inter ea non intercederet, se se tangerent, & ea omnia ei consequerentur, quæ de punctis se se tangentibus sunt demonstrata. Sed supponimus ea se se non tangere. Spacium ergo intercludunt. Si vero spacium intercludunt. Spacium illud non erit punctus. Si enim punctus esset, spacium non esset. At spacium est. Omne autem spacium necessario, vel minimum est, vel maximum, vel inter hæc duo, medium. Necessaria est enim, & inenitabilis hæc diuisio. Contemplerur ergo primo, spacium minimum. Si hoc spacium, minimum sit. erit etiam primum spacium. Nam si primum non esset, minus minimo spacium inueniretur. At minimo, in nullo rerum genere, minus aliud esse potest, ergo etiam minimo spacio, minus spacium esse non potest. ergo ante ipsum, non aliud spacium. Et si ante ipsum non aliud, spacium minimum, erit spaciū primum.

Et quia spacium minimum, spacium primum est. & quia primum, simplex quoque spacium erit. Quia vero simplex est, ex partibus non erit compositum. Si ex partibus non est compositum, id spacium partes non habebit. Si partes non habebit, non erit partibile. Si non fuerit partibile, neque erit diuisibile.

Si non

Si non erit diuisibile, erit necessario indiuisibile. Inter ergo duo puncta spacium, indiuisibile, non diuisibile, non partibile, non habes partes, non ex partibus compositum, simplex, primumque intercedere potest, id spacium primum erit longitudo. Longitudo namque & spaciis quatuor iam dictis, primum omnium est. Et quia longitudo est, erit linea. Et quia, & primum spacium est, & minimum, & linea. Ea linea erit linearum minima. Et quia minima linea est, & prima, & simplex, & non composita, & partes non habens, & impartibilis, & non diuisibilis, ea erit linea non diuisibilis, hoc est indiuisibilis. Et si non diuisibilis, & indiuisibilis est, ea non erit diuisibilis in infinitum. Quod si minima linea, non est diuisibilis in infinitum, neque media linea erit diuisibilis in infinitum. Quia huius diuisio, usque ad minimam lineam necessario est peruentura. atque ita cum amplius diuidi non possit, media linea non erit in infinitum diuisibilis. Et quoniam minima, & media linea non sunt in infinitum diuisibiles, neque maxima linea diuisibilis erit in infinitum. Eademmet ratione, quia eius diuisio ad minimam perueniet, in qua diuisio sistatur. Cum ergo, nec minima, nec media, nec maxima linea sit diuisibilis in infinitum, nulla linea erit diuisibilis in infinitum. Falsum ergo antiquorum dogma fuit, ab omnibus mathematicis receptum, omnem lineam in infinitum esse diuisibilem, Et verissimum contrarium nostrum dogma est, nullam lineam esse diuisibilem in infinitum. Ex quo absurda omnia tollentur, tum in contemplatione, tum in operatione, quæ ad positionem veterum consequebantur, ergo nulla linea diuisibilis est in infinitum. Quia maxima non est diuisibilis in infinitum. Et id, quia media non est diuisibilis in infinitum. Et id, quia minima non est diuisibilis in infinitum. Et id, quia non est diuisibilis. Et id, quia non est partibilis. Et id, quia sine partibus est. Et id, quia est partibus non est composita. Et id, quia est simplex. Et id, quia est prima. Et id, quia est minima. Sed ad lineam redeamus. Spacium a duobus punctis quæ longitudo, & linea est, interceptu, vtrunque ab ipsis tangitur. Nam si non tangeretur, & ipsam lineam, & spacium duo alia comprehenderent, duo ergo vel tria, & non vnum contra suppositum. ergo vtrunque ea tangunt. Si eam vtrunque tangunt, eius extrema vtrunque fiunt. Si extrema, etiam termini. Si termini, lineam efficiunt terminatam. Si terminatam, etiam finitam. Si finitam, non ergo infinitam. Si

non infinitam, ergo vtrunque potest protrahi. Si vtrunque protrahi, vtrunque etiam semper longior fieri. Si semper longior fieri potest, in infinitum longior poterit fieri. Atque ita demonstratum a nobis est, quod pro principio Euclides sibi concedi petijt. At quia linea sui natura, protrahi potest minima quoque; linea poterit protrahi. Si protrahi, etiam media fieri. Si media sit, non amplius minima est. Sed maior se ipsa facta est. Et quia maior se ipsa fieri, mediæ lineæ æqualis fieri potest. Si vero æqualis, etiam æquali maior. Si æquali maior, etiam maiore æqualis. Et si maiore maior, crescere poterit quousque maxima fiat. Resoluamus. Maxima autem semper potest fieri, quia semper maior potest fieri, quia media, æqualis maiori fieri potest. Quia & mediæ alteri, cuiuscumque æqualis. Quia se ipsa maior fieri potest, quia media potest fieri, quia minima, fieri potest media. Quia linea sui natura, potest protrahi. Quia protrahi potest in infinitum. Quia vtrunque protrahi potest. Quia duo puncta eam vtrunque finiunt. Quia eam vtrunque terminant. Quia vtrunque ei sunt termini. Quid vtrunque ei sunt extrema. Quia vtrunque eam contingunt.

De Linea recta.

Dixere veteres, lineam rectam eam esse, quæ æque inter sua puncta iacet. Dixere quoque. Linea recta est, quæ inter duo puncta est breuissima. Quæ quidem vera sunt. Sed nos addimus. Linea recta ea est, quæ inter duo puncta vnum tantum claudit spacium. Vnum autem spacium, id est, quod nullam intercipit latitudinem. Linea vero curua ea est, quæ non solum longitudine, sed etiam latitudinem spaciū intercludit. Sed de recta prius, de curua suo loco postea. Linea recta, quæ vnum tantum inter duo puncta intercipit spacium, inter ea, est breuissima. Et quia est breuissima, inter ea æque iacet. Et quia inter ea æque iacet, tota æque iacet. Et quia, tota æque iacet, oēs eius partes æque iacent. Et quia omnes, etiam singulæ æque iacebunt. Et quia singulæ æque iacent. singulæ quoque recta linea erunt. Et quia singulæ recta linea sunt, tota sibi ipsi erit similis. Et quia tota est sibi similis, etiam singulæ eius partes ei erunt similes. Et quia toti sunt similes, singulæ inter se quoque erunt similes. Et quia, & tota, & partes omnes & singulæ sunt, & tota, & inter se similes, erit tota & sibi, & partibus similis. Et quia similis, etiam vniformis. Et quia sibi vniformis tota, est partes, & omnes, & singulæ sunt inter se vniformes. Et ob id vna, & tota, & partes vna comprehenduntur definitione. Et quia id, cuiusque eius parti, totius definitio conueniet.

Et quia id, essentia quoque omnis rectę lineę erit. Et quia id, proprietates quoque essentialis omnium rectarum linearum, eadem sunt. Et quia id, omnes rectę lineę eiusdem sunt speciei. Et quia id, in eadem specie perseverat. Et quia id, a sua specie non variant. Et quia id, a sua specie non exeunt. Et quia id, a suo situ non dimouentur. Et quia id, omnis recta, omni rectę adaptabitur, & supraponetur, neque vlla ab eodem situ demouebitur. Et quia id, erunt omnes inalterabiles. Et quia id, neque inter se commiscebuntur, neque cum alia. Et quia id, simplex erit. Et quia id, simplex conseruabitur. Et quia id, regula erit, omnis non rectę, quę ad eadem cum ipsa puncta terminat. Resoluamus. Omnis recta, regula est non rectę, quę ad eadē pūcta terminat. Et id, quia simplex, & conseruatur, & est. Et id, quia cum non recta non miscetur. Et id, quia non alteratur. Et id, quia rectę omnes sibi inuicem adaptantur. Et id, quia & tota, & partibus eundem seruat situm. Et id, quia nulla, ab alia euariat. Et id, quia eiusdem est speciei. Et id, quia essentialis proprietates omnium rectarum sunt eędem. Et id, quia omnes rectę, eiusdem sunt essentię. Et id, quia vna omnes comprehenduntur definitione. Et id, quia partes, & totum sub eadem sunt definitione. Et id, quia & tota, & partes sunt vniformes. Et id, quia tota sibi toti est vniformis. Et id, quia tota est similis. Et id, quia partes, & totę sunt similes. Et id, quia partes omnes sunt lineę rectę. Et id, quia partes inter sua duo puncta æque iacent. Et id, quia omnes inter duo totius puncta æque iacent. Et id, quia tota inter sua duo puncta æque iacent. Et id, quia inter duo puncta est breuissima. Et id, quia unum tantum inter ea duo puncta, spacium intercipit. Atque hæ affectiones, ita sunt rectę lineę proprię vt, neque lineę in genere, neque lineę curuę villo modo competunt.

DE RECTIS LINEIS SESE
non tangentibus, respectum tamen
aliquem habentibus.

Respectum voco eum situm, quem vna linea recta ad aliam vnā, pluresue habet, & non sese tangunt.

Respectus hic quatuor habet positus.

Primum, quando duę, aut plures rectę lineę sese in longitudinem sequuntur. Has consequentes voco. De quibus veteres nihil prodiderunt.

Secundum. Quando duę pluresue rectę lineę latitudine tantum quadam inter se distant. idque bifariam.

Altero, quando æqualiter inter se distant.

veteres parallellas vocauere; parum tamen de eis sunt locuti.

Altero autem, quando non æqualiter inter se distant, eas nos inclinatas appellamus. De quibus veteres nihil.

Quarto. Quando nullo modo prædictorum, inter se distant, quas diseparatas nominamus. Et quas veteres non videntur cognouisse. De primis ergo prius agamus.

Inter duas pluresue rectas lineas consequentes, spacium iacet. Nam si spacium non interiaceret, eę sese contingunt, nec sunt amplius consequentes. Quia vero inter eas spacium iacet, inter earum proxima extrema iacet. Et quia inter proxima extrema iacet, inter proxima earū puncta iacet. Et ob hoc, poterit per spacium id, a pūcto ad punctū linea duci, eaque linea breuissima erit. Et ideo recta. Et ideo etiam eiusdem speciei cum prioribus, sese consequentibus. Et ideo, vna cum iis est facta. Atque ideo omnes ei proprietates conuenient, de quibus cum de recta linea ageremus, diximus. Et resolui possunt ita, quia vna cum eis est facta, eiusdem est speciei cum illis. Ideoque est recta, idque quia breuissima. Et id, quia inter proxima consequentium puncta, fuerat ducta. Et id quia poterat ad ea duci. Et id, quia spacium intercedebat. Et hoc, quia non sese contingebant.

De rectis Parallelis.

Veteres, parallelas definiri, eas lineas esse, quę in eadem superficie, vtriusque productę, numquam concurrunt, sed quia definitio hæc demonstrari potest, pro principio per se noto, non est ponenda. Atque ideo dicimus.

Lineę parallelę eę sunt, quę in latitudine inter se positę omnibus sui partibus oppositis sunt æquidistantes. Aequidistantiam hanc intelligo, quando partes oppositarum nulla ab altera, vel procul abit, vel prope accedit. Et quia parallelę, & rectę, & curuę esse possunt de rectis nunc agamus. Quas diximus omnibus suis partibus æquidistare. Et quia partibus omnibus æquidistant, sunt parallelę. Atque ideo totę ipsę etiam æquidistabunt. Et conuersim, quia totę æquidistant, omnes quoque earum partes æquidistant. Atque hinc fit, vt si vtriusque in rectum protrahantur, partes quoque protractę æquidistabunt. Et ideo si in infinitum quoque protrahantur, etiam erunt parallelę. Et quia protractę partes sunt parallelę, nunquam sibi inuicem propinquabunt. Atque ideo nunquam concurrent. Quę res, vt principium posita, a veteribus, a nobis est demonstrata. Et resolui etiam demonstra-

monstrationes hæc possunt, si dicamus. Parallelas nunquam concurrere, quia earum partes nunquam propinquant. Et hoc, quia protractæ partes sunt parallelæ. Id vero quoniam in rectum protrahuntur. Et id, quia partes earum priores sunt parallelæ. Et hoc ipsum, quia partes primarum inter se æquidistant.

De rectis Inclinatoris.

Linea rectas inclinatoris diximus nos vocare, eas, quæ a latere sibi positæ, partes non habent æquidistantes. Suntque duarum specierum. Priores, quando extrema earum ab vno viciniora sunt, quàm ab alio. Secundæ, quando extremum alterius, mediæ alteri propinquat. Atque ideo euenit, ut altera tota, alteri toti non æquidistant. Et conuersim, quando non æquidistant, sunt necessario inclinatoris. Et si totæ sunt inclinatoris, etiam partes omnes sunt inclinatoris. Sed propinquiore magis, longinquiore minus. Si vero hæc longinquiore in rectum protrahantur, protractæ partes magis ac magis distabunt semper. Atque ideo concurrent nunquam, neque coniungentur. Quare demonstratione hac ostenditur, hoc ipsum, nunquam concurrere, non esse solum parallelarum proprium, sed & inclinatorum commune. Quod veteres non animaduertuerunt. Si vero e contra, ab alteris extremis, quæ sunt propinquiora, protrahantur in rectum, minus ac minus semper distabunt, semper ergo magis propinquabunt. Atque ideo, si adhuc protrahantur, concurrent tandem. Et ubi concurrunt, etiam iunguntur. Iunguntur autem, (resolendo) quia concurrunt. Ideo, quia magis semper propinquat. Et id, quia semper minus distat. Et id, quia ibi a principio distabant minus. Et id, quia eo inclinabant? Sicuti e contra a parte altera, quia magis distabant protractæ in rectum, nunquam concurrebant, quia magis protractæ, semper longius discedebant. Quia partes, aliam plus, aliam distantem minus habent. Id vero, quia partes non sunt æquidistantes. Id vero quia tota toti non æquidistant. Id autem quia sunt inclinatoris.

De rectis Disparatis.

Rectas lineas disparatas eas vocauimus, quæ nec consequentes, nec parallelæ, neque inclinatoris sunt, respectum tamen mutuum aliquem habent. Eum scilicet ut neque in longum, neque in latum sint sibi inuicem positæ. Si vero in rectum protrahantur vel parallelæ fiunt, vel inclinatoris. Si vero parallelæ vel omnes parallelarum proprietates nanciscun-

tur, & nunquam coniungentur, sicuti etiam fiunt inclinatoris, inclinatorum omnes acquirunt proprietates. Atque ideo & concurrere, ab vna parte queunt, a parte altera nequeunt.

De rectis quæ sese contingunt.

Quia vero ab altera parte, & inclinatoris priores, & hæc inclinatoris ex disparatis factæ coniungi possunt, coniunctio hæc est contemplanda. Itaque.

Si ab vno puncto, in spacio posito, ad duo alia puncta in spacio posita, duæ rectæ lineæ signentur, aut in directum, aut in non directum signabuntur. Si in directum signentur, consequentes lineæ efficiuntur, de quibus est peractum. De signatis ergo non in directum, est agendum. Si ergo ab vno puncto in spacio ad duo alia puncta duæ lineæ trahantur, inter punctum, & lineas spacium intercipientur.

Nam si spacium non interciperetur, consequentes essent. Non sunt autem ex demonstratis. Ergo erunt, vel parallelæ, vel inclinatoris. Sed parallelæ nunquam iunguntur. Inclinatoris vero ab vna possunt iungi parte ad punctum illum vnum poterunt signari inclinatoris. Sed si ab altera parte inclinatoris sunt, a distantiore necessario refugientes signabuntur. Sed poterunt, & non inclinatoris, & non refugientes signari, idque in earum medio. Mediaque erit inter fugam & inclinationem. Quæ autem ita mediæ sunt, nunquam non mediæ erunt, atque ideo nunquam eum situm mutant. A quo & inclinantes, & refugientes, magis ac magis a medio poterunt discedere. Atque ideo aliquando tantum discedent, ut altera alteri possit superponi. & vna fieri linea, neque amplius inclinari. Refugientes quoque, tantum aliquando poterunt refugere, ut altera alteri in rectum ponatur, & fiant consequentes. Quæ speculatio potest, & ipsa ab hac postrema, per media ad suum principium resolui, aut regredi.

De Angulo Rectilineo.

Quoniam non solum duæ rectæ lineæ, sese in puncto tangentes, de se eas quas percurrimus demonstrationes, edere possunt, quæ ad inclinationem, & fugam, & medietatem pertineant, sed etiam in eis angulos formant, de Angulis necessario est modo agendum. De quibus multa veteres supposuerunt, nihil tamen de anguli natura demonstrarunt. Eum quoque diffinierunt. Angulus planus est inclinatio alterna duarum linearum, quæ sese in plano contingunt, & in directum non iaceat. Nos vero aliter. Angulus est spacium,

cium, a duabus lineis ad contactum earum interceptum. Angulus autem rectilineus est spacium a duabus rectis lineis ad earum contactum interceptum. Nam si ad contactum nullum spacium interciperetur, vna tantum essent factæ recta linea. At recta vna non sunt; ergo spacium ad contactum intercipitur. Si vero ex duæ lineæ fuerint, altera alteri perpendicularares, angulus is inter inclinationem, & fugam erit medius. Fuitque is à veteribus angulus rectus nuncupatus. Quia vero hic medius, vti est demonstratum, numquam variat. semper ergo erit rectus, Et conuersim, si rectus fuerit, semper erit medius & a duabus perpendicularibus interceptus. Et per consequens, quia semper rectus est, situm suum numquam variat. Atque ideo, nec minor fiet. ergo est semper sibi æqualis. Ergo omnes recti anguli, sunt inter se æquales. Ergo qui recto angulo non est æqualis, rectus angulus non est. Ergo qui angulus rectus non est, nec recto æqualis, vel minor, vel maior recto erit. Ergo neque a duabus perpendicularibus interciperetur. Ergo vel ab inclinatis, vel a refugientibus interciperetur. Esto prius ab inclinatis interceptus. Inclinans autem linea recta ea est qua a contactu duarum perpendicularium inter eas protrahitur. Quæ cum inter ambas protrahatur, ad vtramque erit inclinata. Nisi enim inclinata esset, vel perpendicularis esset, vel refugiens, quod contra suppositum est. Quia vero inclinata est, ad vtramque duos inter eas facit angulos, qui necessario prioris anguli recti erunt partes. Et ideo recto ipso minores. Sunt autem illi duo suo toto recto, acutiores, necessario omnis angulus acutus, minor erit omni recto. Et quanto magis inclinata illa media ad alteram perpendicularem inclinauerit, tanto angulum eum efficiet minorem, ideoque acutorem. Alterum vero sibi focium efficiet necessario maiorem. Inclinans autem illa acutorem semper faciendo angulum, & minorem, tantum poterit inclinare, vt aliquando angulum efficiat minimum. Minimum autem illum vocamus, quo minor esse nequeat. Alter vero focius, intra duas illas perpendicularares, erit acutorum angulorum maximus. Minimus autem ille si adhuc sua linea inclinet cum perpendiculari proxima vna atque eadem fiet linea, & angulum relinquet nullum. Id autem, quia cum altera illarum, vna eademque fieri potest. ideo quia ei adaptari potest. Idque, quia a minimo angulo inclinare potest. Id vero, quia minimum potest formare angulum. Id quoque quia omnis acutus angulus omni recto angulo, est minor. Id vero est, quia rectus est. Id vero est, quia rectum in duos diuidit. id quoque quia ab inclinata ad per-

pendicularares est formatus. Id autem, quia inter eas est protrahita. Id vero, quia inclinata ea est quæ inter perpendicularares trahitur. Linea vero refugiens, a perpendicularium contactu, non ad intra, sed ad extra refugiet. Atque ita proximior perpendiculararem, inter se & alteram collocat mediam. Ad eamque angulum recto extrinsecum. Atque ita inter se, & distantior perpendiculararem, duos format angulos. Qui quidem anguli duo, maiores erunt vno recto. Si vero media perpendicularis e medio tollatur, vnus fiet angulus recto angulo maior. Qui obtusus à veteribus est appellatus, eumque maiorem recto supposuerunt, quod nos demonstramus. Quoniam ergo angulus obtusus maior recto est, omnis obtusus angulus omni recto angulo erit maior. Si vero linea a perpendiculari refugiens inter se, & illam minimum relinquat spacium, hic minimus obtusorum omnium erit angulus. Si vero refugiens magis a media recedat, obtusum angulum minimo maiorem faciet. Atque ideo quanto magis refugiet, tanto, angulum obtusum faciet maiorem. Ergo tantum poterit refugere, vt angulum obtusorum omnium maximum, efformet. A quo si magis etiam refugiat in directum distantiori perpendiculari situm assumet. Et tunc nullum angulum efformabit, & eadem cum altera fiet. Potest ergo, vt hanc etiam resoluamus; linea a perpendiculari altera refugiens, cum altera, eadem fieri. Et id, quia potest cum ea nullum angulum formare. Id vero, quia in directum ei descendit. Hoc, quia ab angulo obtuso maximo refugit. Id quoque quoniam angulum obtusum maximum potuit efficere. Hoc etiam quia quanto magis refugiebat, tanto maiorem angulum faciebat. Atque hoc itidem, quoniam a minimo obtuso angulo refugiebat. Id autem, quia a proxima perpendiculari, minimum spacium discedens, minimum obtusum angulum efficiebat. Et id quoniam recto maiorem angulum obtusum efformabat. Et hoc, quia media sublata, e duobus angulis vnus remanebat, & maior recto priore. Et id, quia inter se & distantior, duos angulos efficiebat. Et id, quia inter se, & proximam angulum formabat. Et id, quia proximam inter se, & alteram locabat. Idque quia a contactu illarum, ad extra refugiebat.

De rectis cadentibus subtenfis.

CAdentem rectam lineam vocamus eam, quæ super aliam rectam lineam cadit, & altero suo extremo, eam inter extrema tangit. Vel, Cadens linea ea est, quæ inter alterius extrema eam tangit. Hanc autem quæ tangitur,

nis, subtensam appellamus. De quarum neutra veteres separatim nihil sunt cōtemplari. Itaque si eadem linea, subtensam inter extrema tangit eam in duas partes dividit, quæ partes, ipsæ quoque rectæ lineæ sunt, & cadenti vtrinque posita. Angulosque duos format, vel rectos ambos, vel alterum acutum, alterum vero obtusum. Si recti sunt ambo, tum cadens erit perpendicularis, & partes subtensæ illi erunt perpendiculares quoque. & conuersum si perpendiculares sibi inuicem fuerint, angulos utroque efficiunt rectos, atque ideo sibi inuicem æquales. Et eos, & eas omnes ex proprietates consequentur, quas ante vidimus, & perpendiculares lineas, & rectos angulos consequi. Si vero cadens linea perpendicularis non fuerit, anguli illi duo recti non erunt. Et conuersum, si recti non sint, cadens ad perpendicularum non caderet. Sed subtensæ alteri parti inclinabit, ab altera refugiet. Atque ideo ab hac obtusum angulum efficiet, ad alteram acutum. Atque ita, eorum angulorum hic quidem recto minor, ille vero erit maior. simul vero sumpti, duobus rectis erunt æquales.

De rectis se se interfecantibus.

Lineas rectas se se interfecantes eas nuncupamus, quæ se se inuicem inter vtriusque contingunt extrema. De quibus quidem Thales prius, & ab eo Euclides sumens, non amplius vno fecerunt Theorema, nos vero sequens omnia.

Intersecantes ergo lineæ rectæ, a contactus mutui puncto, quatuor de duabus efficiuntur, quæ rectæ quoque sunt lineæ. Quarum quatuor duæ inter se erunt vel perpendiculares, vel inclinatæ, vel refugientes, tantum duæ quoque aliæ erunt. Et quatuor inter se angulos efficiunt. Si perpendiculares sibi inuicem fuerint, anguli omnes quatuor recti erunt. Et conuersum si hi recti omnes erunt, illæ omnes erunt mutuo perpendiculares. et quia omnes illi anguli sunt recti, omnes quoque sunt sibi æquales. et quia omnes inter se sunt æquales, etiā duo consequentes inter se erunt æquales. Consequentes autem voco duos eos, qui vel supra, subtensam, vel sub ea remanent. Sed & contrappositi duo qui dimidia pars illorum inter se æqualium sunt, erunt quoque æquales. Contrappositi autem ij sunt quorum alter, supra, alter vero infra subtensam sunt locati ab vno latere tamen ambo. Sic & qui duo sibi mutuo sunt coalterni, erunt sibi æquales. Subalternos autē hoc nomine et veteres nominant quorū, alter qui supra, alter infra subtensam sed non ab eadem sunt siti parte. Si vero cadens linea subtensam interfecet, non ad perpendi-

culum, ab utroque latere tantum inclinabunt quantum ab alio utroque refugientes erunt. et tunc dicuntur oblique se se interfecare.

Quatuorque angulos itidem intercipiunt ad intersectionem: Qui quatuor rectis angulis sunt æquales, sed duo acuti erunt, duo vero obtusi. Atque ideo ij qui consequentes dicti sunt, alter acutus, alter est obtusus. et ideo, contrappositi etiam, alter acutus alter obtusus est. Atque ideo tum hi, tum illi duobus rectis sunt æquales. Ideoque inter se sunt etiam æquales. et præterea, coalterni sunt inter se æquales. Quorū ij qui acuti, sunt quidem inter se æquales, sed duobus rectis minores, sicuti obtusi coalterni inter se itidem sunt æquales, & duobus rectis maiores. et id quia acuti coalterni, sunt inter se æquales, sed duobus rectis minores. et id, quia coalterni sunt inter se æquales. et id quoniam tum contrappositi, tum consequentes æquales inter se sunt. et id quia separatim horum singuli duo, sunt duobus rectis æquales. et id quia contrappositi alter acutus, alter est obtusus. Et id quia consequentes et, alter acutus, alter obtusus est. Et id, quia e quatuor obliquis, duo acuti, & duo sunt obtusi. Et id quia quatuor rectis sunt æquales. et id quia duæ lineæ, se se interfecantes, ad duo latera sunt inclinatæ, & a duobus oppositis lateribus, sunt refugientes.

Duæ rectæ parallelae ab vna recta interfecatae.

Recta vna linea, duas rectas lineas interfecans, aut est vtrique perpendicularis, aut vtrique obliqua, aut alteri perpendicularis, alteri obliqua. et qualitercunque eas interfecet ad intersectionis puncta, octo format angulos. Si perpendiculo secet, omnes octo anguli recti erunt. Atque hinc sequetur, ut eas omnes proprietates habeant, quas supra de angulis rectis speculati sumus. Si vero vna illas parallela interfecet, nullus ex octo angulis rectus erit, sed omnes simul octo rectis sunt æquales ex demonstratis. Quatuorque ex ijs acuti erunt, quatuor obtusi, duo intrinsecus, duo quoque extrinsecus. Atque ideo duo consequentes extra, duo intra. Duos itidem vtrinque contrappositos. & per se singulos, quatuor rectis æquales. et itidem inter se æquales similiter, & coalternos æquales eis. Horum vero quatuor acuti inter se æquales sunt, sed quatuor rectis minores, sicuti, & abrusos, quatuor rectis maiores, sed inter se æquales. Et si intrinseci coalterni sint inter se æquales duæ illæ rectæ erunt parallelae. tum etiam si alter intra, alter extra coalterni, sint inter se æquales, eadem rectæ erunt parallelae. Et si duo anguli ab vna parte sunt duobus rectis æquales ex itidē erunt

erunt parallelae. Tum quibque si alter intra, alter extra coalterni sint inter se aequales, tunc duo interni ab eodem latere, duobus rectis erunt aequales.

De vna recta, duas inclinatas secante.

DE his quidē lineis veteres dixere nihil. Si ergo vna recta duabus rectis alteri inclinata, alteri perpendiculari incidens eas secet, omnes eas sequentur proprietates, quae antea de inclinatis, & perpendicularibus contemplati sumus. Et praeterea duos angulos extrinsecos versus inclinationem alterum obtusum, alterum rectum. Qui quidem duobus rectis sunt maiores. Intrinsecos vero, alterum acutum, alterum rectum, qui duobus rectis sunt minores. A parte vero opposita inclinationi ad intra, alter erit obtusus, alter rectus, & ideo duobus rectis maiores. Extrinsecos vero alterum acutum, alterum rectum, ideoque minores duobus rectis. Si vero nulla perpendicularis fuerit, sed inclinata ambo, eas recta interfecet, ambo extrinseci ad inclinationem erunt obtusi, duobusque rectis maiores. Intrinseci vero, acuti erunt, & duobus rectis minores. Ab opposita vero parte intrinseci obtusi erunt extrinseci acuti, hi minores, illi maiores duobus rectis, nullusque rectus erit, omnes tamē simul, octo rectis erunt aequales.

De triangulis rectilineis.

TRansacta tractatione trium nostrae Geometriae principiorum, puncti, lineae, atque anguli, singulariumque earundem proprietatum, consequens videtur esse, ut de quarto principio, superficie scilicet, siue figura, habeatur sermo. Quam veteres deffinire.

Figura est id, quod vel vno, vel pluribus terminis continetur. Figura recti linea, ea est, quae a rectis lineis continetur. Sed nos, iuxta principia a nobis posita, dicimus.

Superficies seu figura, est spatium, longum, latumque clausum. Atque id tripliciter aut a rectis lineis, aut a curvis, aut a rectis, & curvis simul.

Sed de curvis agendum erit postea. Nunc de figuris rectilineis esto sermo.

In quo genere, cum vna aut duae rectae lineae nequeant spatium vllum claudere, & figuram conformare, prima, ac simplicissima rectilinea figura, ea erit, quae tribus ad minus, rectis lineis contineatur.

Haec autem a veteribus, & a nobis etiam triangulus vocatur. De quo illi non pauca sunt speculati.

Sed nos, & numero plures, & meliore ordi-

ne, & concatenato magis, de eis tractationem instituemus.

Initium ergo, a punctis sumamus. Quae principium commune sunt, & linearum, & angulorum, & superficialium, & corporum.

Itaque dicimus, sicuti duo puncta lineam intercluserunt, tria angulum, haec eadem tria primam superficiem formabunt. Hoc ergo de monstramus.

Si tria puncta, seorsum, & non in directum in spacio posita, a quouis ad quoduis recta signari potest. Nam si a puncto ad punctum linea signari non posset, duo puncta, lineam non interciperent. Eam autem intercipere iam est demonstratum. Si vero a quolibet ad quodlibet linea signetur, cuilibet duae rectae coniungentur. Et inter eas angulus comprehendetur. Atque ideo tres angulos, tres ipsae comprehendunt, ad tria nimirum puncta. Atque ita inter puncta, lineas, & angulos spatium clauditur. Idque longum, latumque. Atque ideo id spatium erit superficies, atque figura, ex earum nimirum deffinitione. Quae quoniam, tres angulos habet, veteres eam triangulum nominarunt. Tres vero lineas, quae ipsum claudunt appellarunt latera. Ex quo euenit, ut quoniam, a tribus punctis, tribus lateribus, tribusque angulis est figura haec clausa, cuique lateri, angulus sit oppositus. Et e conuerso, cuique angulo, latus vnum opponitur. Si vero puncta illa tria, sint inter se aequidistantia, latera quoque eis opposita inter se erunt aequalia. Ideoque hic triangulus, aequilaterus est a veteribus vocatus. Et e conuerso si latera omnia tria sint aequalia, anguli eis oppositi omnes erunt, sibi inuicem aequales. Ideo dicitur quoque triangulus, non solum aequilaterus, verum etiam aequiangulus. Is vero triangulus, qui non tria omnia puncta, sed duo tantum habeat aequidistantia. duo quoque, & non tria latera, & duos tantum, & non tres angulos habebit aequales. Et a lateribus, aequilaterus, & isosceles a veteribus fuit nominatus. Et duos angulos, duobus aequis lateribus oppositos habebit aequales. Quae sane, V. Euclidis propositio fuit. Et V. I. eiusdem, huic conuersa. Is triangulus qui duos oppositos triangulos aequales habebit, duo quoque latera eis opposita habebit aequalia. Hinc sane sequi est necesse, ut qui triangulus, nullum latus, inter se aequalia habeat, eum neque angulos vllos habere aequales. Et e conuerso. Qui triangulus angulum nullum aequum habeat, neque latus vllum aequale habebit. Talem autem triangulum veteres Scalenum vocitarunt. Quibus e rebus, ea quae veteres de triangulis omnibus uti principia supposuerunt, a nobis sunt demonstrata. Ex his autem demonstratis illa quoque sequuntur,

etur, vt in quoque triangulo, minus latus minori angulo opponatur. Et minori lateri, minor angulus. Et per consequens maior angulus, maiori lateri opponetur; & è conuerso maius latus, angulo maiori. Quæ duæ fuerunt Euclidis xviii. & xix. Ex quo necessario sequitur, si quod latus, maiore minus. minore maius fuerit, etiam angulo, minore maioris, & maiore minoris opponetur. Et è conuerso, medius hic angulus medio opponetur lateri. Vnde, illud quoque consequitur, quod omnis triangulus, & angulos lateribus oppositos. & latera angulis opposita sibi inuicem correfpondeant, & sint proportionata.

Hæc quidem, nouæ nostræ Geometriæ elementa sunt primaria. Si vero ætas, Dei Opt. Max. beneficio nobis suppetat, reliqua de triangulis, quæ defunt, & figurarum aliarum rectilinearum, quæ ex triangulis omnes componuntur, vsque ad decennarium, persequemur. Si vero non suppetat, hanc a nobis primis, Regiam in Geometria methodum, acutiores posterî secuti, haud, ni fallimur, difficulter, adimplere poterunt. Et vniuersam curuilinearum figurarum tractationem atque scientiam ad finem poterunt perducere. A nobis, quod in magnis infortuniis, præstare potuimus, æquo animo suscipiant.

Finis Tertij Libri Panoſmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS. LIBER QVARTVS.

DE PRIMÆVO LVMINE.

Eracta vniuersa vniuersi spacij, eiusque proprietatibus tractatione, vltius ordine progredi est necesse. Sane dictum est, id primum, extra paternum profundū necessario fuisse productū.

Sine quo alia nequirent esse, neque consistere. Id autem spacium fuisse est iam demonstratum. Quod reliquis entibus omnibus, in se locum daret. Reliqua post se entia omnia, in se reciperet. Quod nam autem ens recepit primo? Ita contemplerur. Spacium necessario, vel vacuum est sui natura. vel est sui natura plenum. Quod plenum est, vel seipso plenum est, vel re a se alia. Sed res alia nulla adhuc in spacio apparuit. Plenum ergo est se ipso, suisque dimensionibus, & proprietatibus, quas præcedenti libro sumus persecuti. Se ipso autem plenum esse, tantumdem est, ac si dicamus, re omni alia vacuum esse. Sed plenitudinem eius quærimus. Qua igitur re, a se ipso alia, potuit spacium impleri primo? Ea nimirum, quæ ipsum replere potuit. At replere potuisse videtur primo, quod per ipsum fundi potuit facillime. Quid autem facilius fundi potuit per spacium, quam lumen? At vnde, & a quo fonte, lumen id in spacium est fufum? A patre nimirum, ac fonte luminum, a Deo. Qui Deus lux est, & in eo tenebræ non sunt vllæ. Lux autem è se lumen non emittere, non potest. Neque lumen aliunde, potest emicare, quam a luce. A prima igitur luce, est lumen primum. Et lumen primum est a luce prima, sicuti a secundis lucibus sunt secunda lumina. Et a tertiis, tertia; atque deinceps.

Emicuit ergo a Dei luce, lumen primigeniū. At id, ante ne fuit, quàm ipse diceret? Fiat lux? & facta est lux. An dum id verbum pronunciarer? Si dicamus, dum id pronunciarer verbum. Quid ergo, ante eam iussione lumen ne erat in spacio? an tenebræ? an medium quid, inter tenebram & lumen? Sin tenebram dicamus, A quo nam opaco, ea oriebatur? Omnis enim tenebra, est ab opaco, & in opaco. At nihil tale in spacio adhuc vacuo erat. Si dicamus medium quid in spacio fuisse, necesse est id, ex tenebra & lumine fuisse compositum, ac temperatum. At demonstratum modo est, nullam ibi potuisse esse tenebram. Ergo neque ex ea temperatum. Excluis igitur tenebra, & temperato, tertium ibi fuisse lumen est necessarium. Verissimeque dictum; Deum, lucem inhabitare inaccessibilem, id est in seipso qui est inaccessibilis nō solum, postquam eam iussit in mundo fieri, sed perpetuis antea seculis, & tota eius sempiternitate. Nam si hoc nō detur, iterum, iterumque redibit quæstio, modo profligata, de tenebris, & temperato, & cessabit nūquam. Ergo Deus, tota sua sempiternitate, quod & lux est, & lumen, inhabitauit, & adhuc habitat, inaccessibilem. At ab ipso nemet prodeuntem? vel ab alio factam? At a quo nam alio factam? cum nec ante ipsum quicquam fuit, neque sit ei quicquam compar. Si vero a quopiam posteriore, id lumen dicamus esse productum. author ergo rerum, author luminis, ente a se producto, indiguit, vt bene esset? Rem hanc, ratio nulla philosophica ferre potest.

De Deo ergo luce primaria, lumen primigenium emicuit. Ab vna luce, lumen vnum.

Ab

Ab infinita luce, lumen infinitum. est enim Deus, uti iam ante, est nobis demonstratum *απειροδυναμος* infinitipotens. Ab infinita potentia, infinita prouenit actio. Ab infinita actione, infinitum quoque effectum, necesse est prodire. Nam si finitum effectum ab actione infinita, dicamus produci, tum necesse erit, actionis infinitæ, finitam partem exisse in opus. reliquam, quæ in infinitum vergit, inertem & frustraneam sedisse, & nihil esse operatam. Et hoc necesse est euenisse. vel quia nesciit prodire tota, vel quia noluit: vel quia nequijt. Nescisse non est dicendum. Summa enim sapientia, quæ eam edebat, quid nesciat? Neque itidem dicendum, noluisse Summum, enim bonum, nulla tangitur inuidia. Neque bonitatem suam supprimit, quo tota non exeat in opus. Nequijisse multo est dicendum minus. Quo enim modo infinitipotens actionis author, atque omnipotens, non potuisse argueretur? Si & sciuir, & potuit, & non noluit infinitipotens, infinitam edere actionem, in luminis effusione, per eam actionem, infinitum effectum prodire fuit necessum. Luminis nimirum, a diuina luce effusi in infinitum. Ab infinita ergo luce, ac summe perfecta, finitum tantum lumen, non fuit expectandum. Sed utrumque & infinitum, & finitum. Hoc enim illius est pars. Infinita ergo Dei lux, infinitipotens, tota sese effudit in actum, atque infinitum produxit lumen. In quo lumine inaccessibili habitaret ipsa in se ipsa, & reliqua habitarent entia omnia, potius quam vel in tenebris. vel in vmbra.

Atque ita verum fit, id quod mysticus scripsit Aristoteles in his.

„ Princeps essentia, lux est infinita. Ab illaq;
„ illustratur, orbis cœlesti superior. Et ab hoc cœlestis. Sed addubitet aliqui. Deus lux quidem dicitur, sed non proprie: Ipse enim incorporeus est, & substantia, siue essentia, siue etiam cum Dionysio omnem superat, & essentiam, & substantiam. Lux autem corporis est accidens, & in corpore hæret. Dictus est igitur Deus lux, non ut habeat illam tamquam sibi inhærentem: sed essentialiter secundum quandam perfectionem modo diuino. Dicimus nos e contra, lucēs alias, esse lucēs, quia sint luci Dei similes. Effectus enim, ex toties demonstratis, similes causis dicuntur, & non viceuersa, causæ similes effectibus. Deus igitur, reuera est lux, sed non nostro, non creaturarum modo, sed suo, sed ineffabili Deitatis suæ, atque nobis incogitabili. Repetent. lux est accidens. Deus est substantia. Hic iam est Aristotelismus. sine quo, philosophi esse non audent. Nos melius cum Dionysio, Deus est *ὑπερσούσιος* superessentialis. Omnem excellit

substantiam. Ergo vana est hæc, istorum in Deo distinctio, substantiæ atque accidentis. Neque ergo lux in Deo, accidens est, neque in eo, uti in subiecto iacet lux. Sed lumen quod a Dei luce, in spacium dicimus esse fufum, alio Aristotelismo; ita diuidunt. Vel spirituale fuit, vel corporale. Si spirituale: per omnia potuit sine vlllo impedimento permeare. atque omnia illuminare. Id nos totum concedimus: At corporale necesse est fuisse, quia per spacium est fufum. quod trina dimensione, totum est corpus. At nos dicimus. Origine quidem spirituale fuit hoc lumen, & incorporeum penitus. Sed postquam a fonte suo digressum, per spacij partes atque dimensiones fundi cœpit, corporale euasit. trine scilicet dimensum. Atque ita, & incorporeum, & corporeum simul. Illud tum origine, tum per omnia penetratione. Hoc vero extensione, & in infinitum protensione. Et quod in Panaugia est demonstratum. Lumen corpus est incorporeum, & incorporum corpus. Per vniuersum, modo addimus, spacium fufum. Necesse enim est, vel per vniuersum spacium a principio fuisse fufum, vel per spacij partem aliquam. Si dicamus per partem: tunc necesse est ipsum, vel infinitæ summi boni actioni restituisse, vel sibi ad fusionem non suffecisse: vel impedimento, & sine aliquo in spacio interposito, vltius non potuisse progredi. Restituisse, nec pieras, (quis enim Dei resistat voluntati) nec ratio philosophica admittet vlla. Quo enim modo lumen, quod resistentiam nullam habeat sui natura, vlli rei, ne dum Deo, resistere queat? Neque sibi lumen ad fusionem, non suffecisse est dicendum. A luce enim fonteque infinito profluebat. Neque in spacio, vel obice, vel sine opposito, in infinitum fuisse fufum est dicendum. Neque igitur a conditoris bonitate, neque sui resistentia, neque sui insufficientia, neque alterius obfistentia, lumen primæuum in infinitum fundi non potuisse, aut dici, aut cogitari potest. At equidem spacio eguit per quod funderetur in infinitum. Neque enim lux infinita, lumen infinitum, potuit non emittere. Non equidem coacte, sed sponte sua. Est enim etiam bonitas infinita; Bonitas autem, hæc sua munera, in bonis non coarctat. Lux igitur infinita, bonitate sua infinita lumen infinitum, non potuit, non emittere. Sicuti neque lumen infinitum, potuit a luce infinita non prodire. et a luce emissum, non potuit, per spacium non fundi. Nihil. n. luminis, alibi residere potuit, quam in spacio. Neque spacium hic, aut ibi, & non vbique recepit. Nullus enim obex ei obstitit. Quia nullus in spacio adhuc vacuo, obex erat. Vel frustra eadem redibunt quæstiones impotentia,

rentiæ, inuidiæ, quæ iam sunt a nobis profli-
gata.

Sed & alia methodo si possimus, id ipsum confirmemus. Dicamulque, spacium vniuersum, quod intra, quodque extra mundum viderem in immensum extenditur, bonitati Conditoris non expedit vacuum remanere. Repleri ergo spacium debuit. At qua nam re? Rerum vniuersitate ea, quæ in vno, latens fuerat ante. Bonitas enim conditoris, sterilis esse, neque potuit, neque debuit, neque voluit. Spacium igitur, rebus omnibus fuit replendum. At qua nam prima re, a se aliena? ea proculdubio, quam ante alias omnes spacium in se potuit recipere. Et quæ ante alias omnes, spacio se se potuit indere. Maxime autem omnium, spacio indi potuit, quæ maxime omnium ei cognata esset. Ita enim rerum Naturæ est comparatum vniuersæ, ut quæ sunt inter se cognata, se se amplectantur. Affines se se foueant. Similes, se se consecretur. Atque inde fit, ut hæc omnium facillime simul conueniant, atque coniungantur. Diuersæ vero, sese auerferunt. Contrariæ se se fugiant, fugientque. Ergo res, quæ omnium maxime affinis, similisque spacio fuit, ante alias omnes, inde usque a rerum initio, ei se se indidit, eique se se insinuauit. Cumque spacio similis esset, nihil in spacio, ei potuit resistere. Per vniuersum ergo spacium eam necesse fuit effundi illudque replere vniuersum. Ei autem rei, affinitas cum spacio, in his quæ sequuntur intercessit. Nimirum, quod & ipsa, sicuti spacium, esset simplicissima. Quod uti spacium in immensum extendi posset. Quod uti spacium, posset per vniuersa fundi. Quod uti spacium, per vniuersa penetrare posset. Eaque vniuersa, uti spacium implere. Nulli rei, sicuti spacium, posset resistere. Omnibus uti spacium cederet. Ab omnibus uti spacium posset penetrari. Ab omnibusque sicuti spacium permeari. Denique uti spacium, & corpus esset, & incorporea. Talem autem rem, in tota vniuersitate, nullam omnino aliam, præter vnam, cæteris verustissimam existere putamus. Eamque rerum omnium euidentissimam. Rerum omnium pulcherrimam, Rerum omnium suauissimam, Rerum omnium optatissimam, Rerum omnium efficacissimam, Rerum omnium maxime admirandam: Lumen scilicet ipsum primigenium. Quod ubique tamque inter corpora sit, primæ, ac summæ bonitatis, summa ac prima est imago. Summæ ac primæ pulchritudinis, summa est imago. Summæ ac primæ sapientiæ summa & prima est imago. Summæ potentie, summa est imago. Summæ beatitudinis, summa est imago. Quid enim, & debuit, Summa bonitas, post spacium, quod entibus omnibus locum da-

ret producere secundum quàm id, in quo primo, iucunde haberent, & incorpora entia, & corpora omnia? Quando, & summa bonitas, lumen inaccessibile habitare non dedignatur. Quid enim res, vniuersitas rerum ipsa habet potius in tenebris? Re molesta, horribili, miserima. Et cur Deus, rebus è se procreatis, tenebras aut offundat, aut circumfundat? Et si tenebræ in eo non sunt ullæ, quo modo tenebras, quas non habet, rebus omnibus circumfundat? Atque hic luminis huius in infinitum fusi, primus finis, esto. Secundus vero, quia lumen hoc sit illa Dionysij *πρωτα ἀρχή*, fontanus radius. Et Philonis ille supercælestis aster, fons sensibilium, uti vidimus astrorum. Quam Panaugiam vocauit. A qua affirmat, & Solem & Lunam, & alios Planetas, & inerrantia sydera, quantum quisque potest, sibi conuenientes hauriunt fulgores. Quam etiam *ἡλιου παράδειγμα* Solis exemplar nuncupauit. Totum autem hoc Philonis dogma, non aliud infert, quàm lumen hoc primigenium, esse veluti materiam, ex qua Sol & ipse, & cætera sydera omnia, cæteræque omnes luces, sint constitutæ. Quam sententiam textui Mo-
sis primo, applicando, præcipui nostrorum Theologorum, Basilii, Nazianzenus, Theodoretus, & Augustinus, videntur comprobasse, quamuis alij in diuersa abierint. In qua quæstione, si quicquam ad fidem pertinet, Ecclesiæ decretis standum. At quidam alij, qui sine Aristotelismo philosophi esse non auderent obiciunt nobis. Quo modo lumen, in spacio adhuc vacuo consistit? aut consistere potest? Omnium facillime. Non enim eget corpore, quo vel fulciatur, vel vehatur. Aut quod ipsum fulciat, aut vehat. Lumen enim non est accidens quod Peripatus, & credit, & contendit. Sed est actus a luce quidem fonte suo prodiens, non tamen ab eo discedens. Continue inde manans, sed per se, & in se existens. Non enim prima lux, primi luminis productrix lumine, producto, lumen desijt producere. Quando nec ipsa, productione illa exinanitur, nec esse desinit. Sed dum ipsa est, ab ipsa lumē prodit, & in se quoque consistit: neque in nihilum euanescit: in quod res euanescit nulla. Est ergo lumen primum, primæ lucis actus, ab illa defluens quidem, sed non effluens, e se non fluens, e se non diffuens, nec se circumfluens, neque in se refluens, Sed essentia, viribusque actionibusque propriis, & vita propria in se consistit. At quo modo inquiet quis iterum, ab incorpora luce, lumen corporeum? Lumen namque, non incorporum tantum est, verum etiam corporum. Corpus quidem est, quia trine dimensum per totum spacium, quaquauerfus effunditur.
Incor-

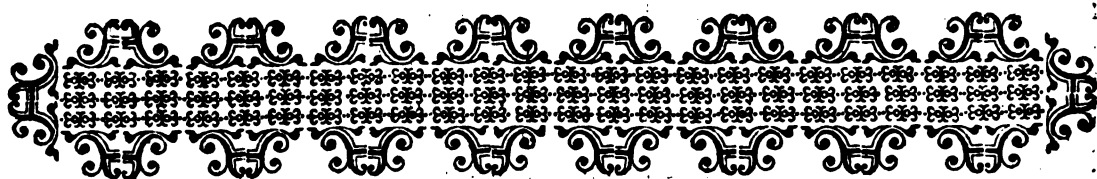
Incorporum rursus est, quia nulla ei est anti-
typia. Idque quia est immateriale. Sed manet
adhuc dubitatio. Ab incorpora luce, quo mo-
do incorporum, & corporeum simul lumen
prodijt? Necessaria equidem ratione. Omne
enim productum, producente suo est remis-
sius. Quia vti iam sæpe dictum ab identitate,
in alteritatem cadit. Attamen illius est imago.
Vtrumq; ergo, & incorporum, & corporum,
necessario a luce, lumen euasit: medio inter
incorporam lucem, & corporea entia statu.
Vt nimirum, & ipsum, fontis sui particeps es-
set. Et sequentibus corporeis sui participatio-
nem largiri posset. Perq; omnia, & qua incor-
porum, & qua corpus posset meare, & calore
secum cum rerum seminibus in omnia vehe-
re, qui rebus cunctis præsto esset; omnia foue-
ret; omnia intus & extra nutrirer, conserua-
retque, & ad primum eorum fontem, omnia,
quatenus sequi possent, & reuocaret, & redu-
ceret. Lux enim illa, paterni profundi, in quo,
& in qua, entia omnia summo sunt gradu, ste-

rilis esse non potuit. Ideoque lumen hoc e se
produxit quod profundi esset imago. Imago
autem esse non poterat, nisi a luce aliquid ha-
beret. Et ab identitate illius in alteritatem ca-
deret. secum tamen feret imaginem. Illa au-
tem primam, omnia entia continebat, imagi-
nem ergo omnium entium lumen secum re-
tulit. ijque factum est grauidum quæ suo mo-
do postea pareret per calorem in fluore. vti po-
stea patebit. Si hæc ita esse, demonstrabimus,
& partim sunt iam demonstrata, non ne meri-
to in Panaugia, lumen a nobis, vti maximum
optimumque Dei Opt. Max. instrumentum,
fuit celebratum? Vt quod & iucundissimam
entibus omnibus præstaret habitationem, en-
tibus omnibus esset grauidum, luces omnes
corporeas e se pareret. In omnia calorem, &
cum calore rerum semina veheret: per quem,
omnia & essent, & bene essent. Id autem ita ef-
se, deinceps ordinatim est demonstrandum.
Cuius demonstrationis hoc Zoroastri oracu-
lum initium esto.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

De Deo luce primaria lumen primogenium, & ab vna luce lumen vnum, bene dicit modo intelligat. Illud lumen primogenium, & vnum esse secundam personam in diuinis filium scilicet qui est lumen de lumine ante quem nullum aliud lumen emicuit, nec bene sonat vt illud lumen primo genium dicat materia in qua sol, sidera veteraque luces constituta sunt, sed potius & melius dicetur sapientia patris, per quam sol & cuncta entia sunt producta iuxta illud psal. omnia in sapientia fecisti.

Ab infinita luce, lumen infinitum, verum quidem est, si intelligamus filium, qui est lumen increatum quem nunquam desinit produceret & semper est productus; quem ad modum presente sole aer sæper illuminatur, & semper est illuminatus, ad significandum ergo presentialem & permanentiam æternitatis dicitur semper nasci filium ipsum, dicitur & melius semper natum, vt si semper designet permanentiam eternitatis, & si meus perfectionem geniti, iuxta illud. Hodie genui et. Si autem illud infinitum pro lumine creato, ad quod concurrunt omnes tres personæ, & vnum principium, intelligat, non est necesse a luce infinita oriri lumen infinitum: cum Deus non sit agens a natura producens toto suo posse. sed liberum voluntarium producens pro vt vult, nec hac de causa eum tangit inuidia quoniam agit sapienter, vt sibi expediens nideretur, & conueniens vniuerso quare etiam non est necesse vt tota sua bonitate exeat in opus exterius.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER QUINTVS.

DE PRIMARIO CALORE.

Ἰσὶ πάντα πρὸς ἐνὸς ἐκ-
γεγάστα.
Sunt omnia igne vno
genita.

Potest id oraculum, du-
plici, & utroque ambi-
guo accipi sensu. Nam & pro conditricē vni-
uersi causā, quasi opera ignis sint effecta om-
nia: Et pro materiali causā, quasi ex eo sint
omnia procreata. Quo eum modo Heracli-
tus rerum generationi videtur supposuisse.
Sed de materiali agendum postea. Nunc effe-
ctorem illum consideremus.

Zoroaster idem, humanæ totius sapientiæ pa-
ter, diuinitati vniuersæ ignem videtur tribuisse.
Nam & Deum patrem ignem nominat,
quando ait:

Εαυτὸν ὁ πατὴρ ἤρπασεν, οὐδ' ἐν ἑῷ.

Δυνάμει νοερᾷ κλείσας, ἰδίον πῦρ.

Se ipsum pater rapuit, neque in sua
Potentia intellectuali, claudens proprium
ignem.

Pater inquit proprium ignem, non clausit
in potentia sua intellectuali, in primo nempe
intellectu, qui ab ipso, ut iam sæpe vidimus,
potentia patris, & paterna nominatur. Sed si
hunc suum ignem, pater non clausit, quo eum
effudit, aut diffudit? Et in mentem primam, &
in secundam, & in Ideas, & in mentes alias, &
in animos, & in corpora omnia usque ad cen-
trum. Horum testimonia afferamus. De prima
quidem mente ita canit.

Οὐ γὰρ εἰς ὕλιν πῦρ, ἐπέκεινα τὸ πρῶτον.

Εὐὼ δυνάμιν κατακλείει ἔργοις, ἀλλὰ νόῳ

Non enim in materiam, ignem vltaneum
primum.

Suam potentiam, includit operibus, sed
Menti.

Pater, inquit, suum ignem primum qui vlt-
ra, & trans omnia est, eiusque est potentia,
non includit in materia, eiusque operibus,
sed in Mente. Scilicet prima, quæ potentia
patris est vocata. Deinde hunc ipsum ignem,
secunda Mens, sibi induit. Ait namque.

Ο; ἐκ νόου ἐκθαρσεν πρῶτος.

Εκσάμμος πυρὶ πῦρ συνδέσμον, ὅφρα κεράσῃ.

Πηγαίους κρατῆρας, τοῦ πυρὸς ἀνθος ὀπάρχων.

Qui ex Mente exiliit primus.

Indutus igni ignem vincientem, ut im-
pleat.

Fontanos crateras, sui ignis florem im-
mittens.

Vt eo igne repletet fontanos crateras, Ideas
scilicet vnitates & essentias. Hanc autem
secundam Mentem, Hermes, alter sapien-
tiæ pater. Deum ignis & spiritus nuncupa-
uerat, Sed & multis sacrorum Bibliorum lo-
cis legere est, Deum, ignem nominari. Sed
sufficiat locus vnus Danielis. In quo scripta
sunt.

Thronus eius flamma ignis. Rotæ eius
ignis accensus. Fluuius igneus rapidusq;
egrediebatur a facie eius.

A quo forte loco, si eum legit Orpheus
sumpsit.

Σὺ δ' ἑρῶν πύροντι παρὰ σοὶ πολύμορφοι. Ἀγ-
γελοι.

Tuo throno igneo, astant, laboriosi Angeli.
Sed & Apollo Delphicus, oraculo quo-
dam suo, a Laetantio adducto, cecinit de
Deo.

Εν πυρὶ ναίαν.

In igne habitans.

Singulæ ergo Trinitatis personæ, & simul
omnes non diuisim, sunt nomine ignis appel-
latæ, & in igne habitare & sedere. Sed & Ideas
igneas, Zoroaster facit, cum canit.

Ἀλλ' ἐμετριθῆσαν νοερῶ πυρὶ μοιρηθῆσαι.

„ Sed in partes, mentali igne sunt diuise.

Et alio loco.

Πολὺ δραπείσθαι πυρὸς ἄνθος.

„ Multum decerpentes, ignis florem.

Mentium quoque creatarum, is ordo qui Seraphinorum est, igneus, & flammeus est, cognominatus. et ezechiel vidit ignem inter Cherubinos. Itaque & mentibus Dei ministris, ignis est tributus. Sicuti fecerat suis nominibus idem Zoroaster.

Ὅτι ἐργάτις, ὅτι ἐκδότης ἐστὶ πυρὸς ζωνφόρου.

„ Quia operatrix, quia largitrix est ignis visiferi.

Et

Καὶ ὁπρὶν τοῖς Σωχοῦσι ἀλλήλῳ ζήδουσι πυρὸς.

Et influit Synocheis, robur, vitidonum ignis.

Καὶ ὑπεζωκὸς πυρὸς ἄνθος.

Et Hypezocos ignis flos.

Et alibi.

Τοῖς ὃ πυρὸς νοερῶν, νοεροῖς φησὶν ἁπαντα.

„ His vero ignis mentalis, mentalibus fulminibus omnia.

„ Sed & intellectui, ab anima participato dat ignem.

Ἀλλὰ, γὰρ ταυτοῦ, ταυτὶ φλογί.

„ Sed Mentis extensæ, extensæ flamma.

Et animam ipsam appellat ignem.

Ὅτι φοχὴ, πῦρ δὲ ψαῖμα πατρὸς οὐσα φανόν.

„ Quia anima, ignis, potentia patris existerens lucidus.

Et opera eius nominat ignea.

Μεγνυμένων δ' ὀχλοῦ πυρὸς ἀφ' οὗτου ἔργα ταυτοῦσα.

„ Mistis canalibus ignis incorrupti opera efficiens.

Sed & calidam Animam nuncupat.

Θερμὴ, ψυχῶσα τὰ πάντα.

„ Calida, animans cuncta.

Sed & mundum igneum habet.

Νοῦς γὰρ ὅς ἐστιν, ὁ κόσμος τεχνίτης πυρὶν.

„ Intellectus. n. qui est mundi artifex ignei.

Et canales etiam igneos quosdam.

Μὴ δ' ὁποῖται ἐμπυροῖς ἀποράδῳ ὀχλοῖς.

„ Neque incedere super empyreis sparsim canalibus.

Sed & ignis molem aliam esse ait, huius mundi fabrum.

Καὶ γὰρ τίς πυρὸς ὄγκος ἰδὼ ἕτερος, ὅς τὰ ὃ πάντα.

Αὐτοῦργον, ἵνα σῶμα τὸ κοσμητὸν ἐκτολυπῶν.

„ erat enim quædam ignis moles alia; quæ hæc omnia.

„ efficiebat, ut corpus mūdānū euolueretur.

Hunc autem ignem ait a superis huc defluere per canales.

Ἐν δὲν ἀράδῳ δρῶσιν γένεσις πολυποικίλου ὕλης.

Ἐν δὲν σφοδρῶς φησὶν ἀμυδροῖο πυρὸς ἀνδρός.

Κόσμον ἐνθρώπων κοιλώμασι.

„ Hinc abunde cadit, Genesis multiuariæ materiæ.

„ Hinc tractus præster, tenuis ignis flos.

„ Mundorum cadens in cavitates.

Alibi quoque ait, usque ad centrum, hunc ignem penetrare.

Λαθὲν διηκόντος, ὅπ' τὸ καταπτικρὺ

ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς γῆς, καὶ πύμῳν μέσῳ ἄλλῳ.

Πυρίοχον, ἵνα κατέσι μέχρι ὑλαίων ὀχλοῦν.

Ζωνφόριον πῦρ.

„ Desuper penetrans, ad oppositum.

„ Per centrum terræ, & quintum medium

„ alium,

„ Igneum, vbi descendit usque ad materiales canales.

„ Viuiser ignis.

At & Solem, & astra ignes facit.

Ἐπὶ δὲ ὃ πολλὰ ὁμιλοῦν ἀστέρων ἀπλάκων.

Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀνὰ κλίνας.

„ Compegit multum cœsum astrorum in terrantium.

„ Ignem ad ignem cogens.

De Sole vero.

Ἐξ αὐτοῦς ὑπέστησαν, ἑβδόμη μὴν ἡλίου.

Μισσημβολήσας πῦρ.

„ Sex eos constituit. Septimum solis

„ In medio iecit ignem.

De quo iterum.

Πῶρ πῦρ ἐξ ὀχλοῦ, ὃ πυρὸς ταμίας.

„ Ignis, ab igne deriuatio, & ignis dispensator.

Animæ quoque nostræ ignem dedit.

Πάνδοτον ἀπλάσῃ ψυχῇ πυρὸς κωία τῆς νου.

„ Undecunque non ficta anima, ignis habenas tende.

Ignis ergo hic superans, a patre Deo, per suum profundum primo protensus: Deinde extra profundum per omnes rerum gradus, incorporeos & corporeos, usque ad mundi omnes cavitates & usque ad centrum terræ eum extendit. Sed quid sibi vult hic ignis? An forte, lumen illud quod anteriore libro a Deo prodire demonstraui. hic idem ignis est, quem modo persecuti sumus. Omnis enim ignis in se lucidus est, & de se lumen emittit. Et omnis lux, calida est; & omne lumen caleat. Ita ut vere videatur dici posse, ignem hunc nihil esse aliud, quam lucem. Et hæc quatuor eandem esse rem, ignem & calorem,

calorem, & lucem, & lumen. Ratione quidem inter se distincta, subiecto vero idem esse omnia. Itaq; ubicunque lux est; ibi & lumen est; ibi & ignis est, ibi & calor est, & ubi eorum unum est, ibi sunt & reliqua. Sed eorum, duo videntur in se consistere, lux, & ignis. duo vero alia, extra ea prodire, lumen, & calor. Et sicut illa duo, semper sunt sibi iuncta, ita hæc duo, nunquam a se inuicem disiunguntur. Neque vero duo hæc, ab illis duobus, aut diuelluntur umquam, aut auelluntur. Neq; duo hæc, illa duo non producere, possunt. Neque enim lux, de se lumen non emittere potest. Neque ignis non emittere de se, calorem potest. Neque lux calida, non esse, potest. Neque ignis, non esse lucidus. Sed cur ignis, & lux, sunt a Zoroastre, ab Hermete, a Prophetis, a Sanctis viris, Deo tributi? Philosophicam rationem aliquam, si possimus adhibeamus. Inter corporales res, igne nihil efficacius. Calore nil vitalius. Luce nihil evidentius. Lumine nil blandius, nil iucundius. Et quidē ignis est, calor corpulentus. Calor, ignis fere incorporeus. Idem tantumque ignis, & lux. Ignis est lux calida. Lux est calor lucidus. Per calorem entia generantur, & viuunt, & constant, & angelorum, & conservantur, & generant, & perficiuntur. Per lucem vero, & lumen, & cognoscuntur, & cognoscunt. Et ijs oblectantur, & libentissime fruuntur. Quoniam igitur, lux, & ignis, & horum proles, calor, & lumen, corporum rerum sunt præstantissima, humana mens non habuit illa tria nomina, quibus, Dei aliquā noticiam, vel ipsi susciperet, vel alijs præberet. Vel maiore Deum honore in sermone afficeret, quam his nominibus. Ignis præsertim. Qui est per se, & in se lucet, & extra se lumen spargit, & calore vitali omnia replet. Deus namque sui naturæ, & supereminetia, tam alte positus est, ut omnes nostras cogitationes, & mentis conceptiones transcendat, ut humano intellectui sit penitus ignotus. Atque ideo dictus est, se ipsum a nobis rapuisse. Ignis igitur, quatenus sui natura est calor, entibus omnibus dat ut sint. eisque essentiam, & vitam largitur. At hæc ipsa, a Deo esse, iam est demonstratum. Et sic Deus, ignis dicitur. Ergo dictum verissime est.

Ab vno igne, omnia esse progenita. Nihil enim hic ignis significat aliud, quam summi Dei virtutem illam, infinitam, omnipotentem, per quam entia omnia sunt ab eo creata. Et de illo uti de proprio fonte educta. Igne nimirum hoc procreatore, & rerum generatore, in suam profundum prius sparsio. Deinde in ministros suas mentes, atque animos conspersio, & distributio, omnia sunt a Deo, igne vno, progenita, & viuendi viribus donata. Ideoque a

Zoroastre eodem, ignis hic Ζωοφόρος, & Ζωοποιός, vitifer, & vitam ferens, & Ζηδωπόρ, viuificum est appellatus. Igitur, a summo Opifice, per mentem per segenitam, per mentem secundam, per Ideas, per Dei ministros Hecaten, Synochas, Teletarchas, per animum mundanum, per cælos omnes, per mundum hunc Hylæum usque ad terræ centrum, & ultra, calor vitalis, & ignis vitam ferens omnibus, penetrat, & permeat. Namque tamen, a D. Paulo dictum sit.

Deus, noster ignis consumens est. Ad Hebræos scribens tunc, ad id retulit, quod in veteri lege, ob eorum peccata, sæpe experti fuerant, quando per ignem penas luerunt. Et forte sensu aliquo alio, quem Theologis relinquimus. Deus inquam, non est ignis ut hic nostras, comburens omnia. Neque etiam qualis est cælestis, per radios solis, ac lumen ad nos protensus. Qui tamen causa quædam sit generationis rerum nostrarum. Sol enim, & homo hominem generat. Et calor qui in animalibus est, elemento respondeat stellarum: at tamen si quando diutius nos ferit sol, res a se genitas etiam consumit. Et ab Hippocrate scitissime est pronuntiandum. Idem calor, qui nos constituit, etiam consumit. Sed animi rerum, calor, ignisque, vigor nempe viuificus, quod rebus omnibus, quibus ipse iungitur, vitam tribuit, & animationem, θερμὴν, ψυχούσα τὰ πάντα. Calens, animas cunctas, longe est excellentior, & suauior cælesti, ne dum quouis elementali. Hi enim, & comburant, & consumunt. Ille vero animarius, nulli accedit rei, quam non illico viuificet, animet, nutriet, & cætera tribuat munera, quæ animalium, animatarumque, propria sunt. Namque elementarium, calorem, is qui subterraneus est, superterraneus est proles proxima. Hic vero caloris cælestis est proles, & imago. Cælestis autem calor, proles & imago est, caloris Empyreï, Empyreus vero, calor & ignis, proles, & imago est, luminis eius, quod vniuersum infinitum spaciatur ostendimus primo repleuisse. Huic animus primarius, ac fontanus præsidet. Ipsiusque progenies, & imago, est lumen illud cui blandissimum calorem suum infundit Mens secundæ. Mens autem hæc, quæ Deus ignis dicta est, a Mente prima, & a patre rerum omnium authore, & fonte, retulit. Non enim calor, subterraneus, aut superterraneus, principium, calorum, & ignium omnium est. Sed hic velut fons est superiorum, tum eius qui in aqua, tum in aere, & in sole, & in astris, & cælo est, & ipsius denique Empyreï. Nam quod ante de natura, de cognitione, deque lumine nostratibus ostendimus: idem est de calore, atque igne faciendum. Hocce nimirum in suam primissimam ideam, & unitatem per gradus resol- uendos

trandos. Nam calor qui in terra, in aqua & in mistis est, ab aereo pendent. Hic a cœlesti. Is a sole, & astris. Hic vero ab empyreo. Empyreus a luminis calore. Hic ab Animario. Hic ab intellectu, hic a vitali primario. Hic quoque a primario essentiali. Hic itidem ab ideal. Qui in Deo habitat, & a Deo patre est deriuatus. Ignis igitur, & calor, patris, & ipsius profundæ virtus ipsa rerū conditrix omnium est, viuificatrix, seruatrix, & perfectrix. Inuisibilis sui natura, sed per visibilia lumina per ignem Empyreus cœli, per ignes astrorum ac solis, & per calorem cœlestem, in elementa diffusum, per canales (vti loquitur Zoroaster) vsque ad vniuersi centrum propriis quasi vehiculis est deuotus, ad vitam omnibus largiendam. Qui quidem calor, & ignis, Deus ille forte est, quem Hermes, Deum ignis & spiritus nuncupauit. Ac forsitan spiritus ille, quem Moyses, super aquas ferri dixit: eas nimirum in omnes efformans rerum formas: & per omnia means, omnia fouet, omnia generat, omnia nutrit, omnia conseruat. Quo dixit Hermes omnia animata egere. Et quem Democritus, animum appellauit mundi. Et Stoici, mundi spiritum per omnia meantem, & omnia viuificantem. Et cum eis Aristoteles vocauit spiritum, & potentiam omnia penetrantem, & stirpibus, & animantibus spiritus præbentem. et vt Vergilius cecinit.

„ Cælum ac terras, camposque liquentes
 „ Lucentemq; globum lunæ, Titaniaque
 „ astra
 „ Spiritus intus alit. Totamque infusa per
 „ artus
 „ Mens agitat molem, & toto se corpore
 „ miscet.

Et alio item carmine.

„ Deum namque ire per omnes
 „ Terrasque tractusque maris, cælumque
 „ profundum
 „ Hi nc pecudes, armenta, viros, genus omne
 „ ferarum,
 „ Quemque sibi tenues nascentem arcescere
 „ re vitas.

His forsitan, illa Damasceni, & Nazianzeni consonant, quæ ante attulimus.

Πάντα τῇ οὐσίᾳ πληροῦν. πάντα σὺν ἑαυτῷ, πληρωτικὸν κόσμον καὶ τὴν οὐσίαν.

„ Omnia essentia implens. omnia continens,
 „ impletius mundi per substantiam.
 „ Cui consonum & illud.

„ Spiritus domini, repleuit orbem terræ.

Sed cur orbem terræ tantum? non & orbem aquæ? & orbem aeris? & orbem cœlestes omnes? & orbem empyreum? Et orbem luminis primarij? Quem necessario sua præsentia replet. & vti spiritus, & vti lux, & vti ignis, &

calor. Qualia voluit etiam extra profundum quaquauersum extendi. Nam cum ignis in profundo, ignis esset idea, atque ideo luminis & caloris, necessarium fuit, extra profundum, ab eo ignem formalem esse, lumen scilicet & calorem. Atque ita lumen procreatum, calorē sibi congenitum, a causis primis traxit. Vel enim hæc duo, in suis causis fuere, vel in causis non fuere. Si dicamus non fuisse iam Deus non erit omnium causa, omnium conditor. At hoc, & nefas est dicere. & est contra toties demonstrata. Tria ergo hæc sunt, primo consequentia, spaciū infinitum, in eo lumen infinitum. & in lumine calor. At hic finitus ne? An & ipse vti comites sui, infinitus? Hoc est rationibus discutiendum. Demonstratum iam est, lumen esse per totum spaciū diffusum. Neque vllam esse spaciij partem, in qua non sit lumen. Neque in parte vlla lumen, vbi non sit etiam spaciū. Calor autem luminis congenitus, si toti luminis est congenitus, per totum spaciū necessario erit fusus. Horum. n. alterum ratio dicitur esse necessarium. Vel enim lumen totum, calorem habet comitem. Vel pars tantum vna luminis est a calore comitata, pars vero alia non est ei comes. Si hoc detur, lumen non erit sibi toti simile. Quia parte habeat calorem comitem. parte alia nō habeat. Atque hoc obstaculo aliquo eueniet? At quod obstaculū ibi ab initio, huic rei fuit, vbi nullum erat obstaculum? Et lumen quod ibi erat, sui natura obstat nemini. Ergo sublato impedimento, lumen totum omnibusque sui partibus, simile sibi fuit. Partium igitur singularum vires quoque erunt similes. Omnibus ergo luminis partibus, calor erit congenitus. Ab omnibusque similis emitteretur. Calor igitur, quia sit toti luminis congenitus: lumen autem congenitum spacio, necessario erit infinitus. At cum omnibus luminis partibus calor sit congenitus, & æque ab omnibus emitteretur, in quæ nam emitteretur, vel corpora, vel loca? Extra spaciū nequaquam. Nulla enim extra spaciū, sunt vel corpora, vel loca. Extra lumen iterum, nequaquam. Totum enim lumen in spacio est. Et non alibi. Intra ergo & spaciū, & intra lumen. Et intra etiam se ipsum, quia illis ambobus, ipse coextenditur. At emissus, quoquouersum hic calor, ociabitur ne, an aget aliquid? Ociari eū nescire cernimus. Aget ergo aliquid. Idque necessario, vel in se ipsum tantum, vel tantum in lumen, vel in spaciū tantum. vel in horum duo. Vel etiam in tria semetipsa vnita, spaciū ergo calet. lumen ergo calet. Calor ergo calet. At nulla res, sui natura, in se ipsam agere videtur. In aliud ergo aget. At non in lumen a quo vt a proxima prouenit causa. Neque quicquā

Bb

in

FRANC. PATRIC. DE PRIMARIO CALORE.

in suam causam agere videtur posse. Neque igitur in spacium, a quo, & si non proxime, & in quo essentiam habet. In quam igitur rem ager, si ibi, præter calorem, lumen, & spacium alia est nulla? Necessum igitur fuit, aliud quid; in spacio, & in lumine esse quod caloris actionem suscipere posset, & ab ea aliquid pati. Id autem tale, necesse est esse, ut per spacium fundi possit. Per totum ne spacium, an per eius partem aliquam? Si partem dicamus. quantitas & magnitudo eius partis erit assignanda. Et causa etiam afferenda, cur non per totum fundi queat. Idque necesse sit, vel virium suarum debilitate accidere. Vel obstaculo, vel conditoris voluntate. At conditoris summa bonitas, cur per totum fundi nolit, cum ei maior gloria inde sequatur, quàm si per partem

dicatur fundi? Spacij quoque obice non impeditur, eius effusio, cum in eo adhuc nil fuerit, quam lumen & calor. nullis obstandi prædita viribus. Hæc res, si natura sua, fusilis & ipsa sit, ut lumen, ut calor, cur se ipsam dicatur impedire, ne fundatur? Et dum aliud possit nihil, quàm fundi, quomodo dicetur, non posse fundi? Fundetur ergo quocumque locorum per spacium, per lumen, per calorem, quousque impediatur. At ab hisce tribus, nulli impeditur. neque a bonitate Conditoris, neque a se ipsa. Per tora ergo tria illa fusionem faciet. Perque illa tota infinita, fusionem infinitam, nullis terminis, aut propriis, aut alienis terminatam. Sed quid hoc tandem est? Sonat ænigmaticum. Sequenti igitur libello erit aperiendum.

Finis Libri Quinti Pancosmia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

- 1 Cum dicit in hoc libro, pater non clausit ignem in potentia sua intellectuali, id est in filio, dicimus quod clausit & non clausit. Clausit quidem in filio ignem essentialem & increatum, id est illuminet quem habet in se generando illum: Non clausit quia simul cum ipso filio & spiritu sancto, quem vocat mentem, eum effudit & diffudit in creatas res creando illas.
- 2 Nominat profundum paternum compluries hic, & præcedente libro, necnon & in aliis suis scriptis cum inquit ibi, extra paternum profundum, spacium fuisse necessario productum, hic cum ait, ignem procreatorem, & rerum geueratorem in suum profundum prius sparsu, & recte, quoniam diuinam essentiam, & quicquid habet pater, totum infudit in filio generando ipsum. quare per profundum paternum intelligitur filius in diuinis. ideo in Euangelio Luca ipse Christus sibi vindicauit, omnia sibi tradita fuisse a patre. Pater enim generando filium communicauit illi essentiam suam, & dedit illi naturam diuinam, & cum natura diuina tradidit ei omnipotentiam, & quicquid Dei est, absque aliqua transmigratione.
- 3 Theologi tamen non admittendum eum profundum paternum scilicet filium, necessario fuisse productum spacium in vniuerso, quoniam negant Deum agere de necessitate natura. Sed quemadmodum (ut ait Diuus Thomas) se habet artifex per suam artem & voluntatem ad artificata, ita Deus per scientiam & suam voluntatem se habuit ad creata. Possumus tamen dicere, Deum produxisse necessario conditionaliter, id est supposita determinatione voluntatis diuinæ, necessario agit ad extra, Verbi gratia si intelligamus Deum esse ignem perficientem, magis deseruit nostro proposito & materia de qua tractamus, cum in scripturis consumpti accipiatur etiam pro perfectione iuxta illud Pauli ad Hebræos Aspicientes in consummatorem Iesum, id est perficientem.

FRANCI

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER SEXTVS.

DE PRIMAEO FLVORE.

I corpora omnia per spacium congenitum, sunt trine dimensa sunt corpora. Si per lumen sunt visibilia. Si per calorem, & constant, & viuant, magno merito hæc tria corporum omnium dicuntur elementa esse: ex quibus ipsa constent, & in quæ resoluuntur. si resolui eis contigat, vnquam, ita esto. Corporum vero antytipia, seu antæresis, seu dicas resistentia, vnde nam fuerit? Trinam quidem dimensionem a spacio habent congenito, quod spacij primæui, pars est quædam. A lumine, vt sint vel lucida, vel diaphana, vel etiam opaca, vt partim est ante demonstrabitur postea. A lumine habent etiam calorem, a calore essentiam, & vires, & actiones. Antytipiam, a quo nam habebunt? A re nimirum, quæ resistentiam vel indere, vel inferre possit. Eam nos, fluorem, seu humorem, nominamus. Veterum multi, dixere aquam. Eamque vel principale elementum posuerunt, ex quo omnia fierent, vel vnum e quatuor esse voluerunt; quæ mundum hylæum, constituunt: & quæ corpora omnia mista conficiunt. Thales, quidem, inter Græciæ sapientes nominis magni, Princeps elementum, aquam posuit. Sed altior huius dogmatis est origo. Homerus enim cecinit.

Ωκεανὸν θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τῆθω.

Oceanum, Deorum genituram, & Matrem Tethya.

Deorum scilicet qui sub cælo sunt omnium.

Sed is suæ stirpis vetustissimum Orpheum est secutus.

Qui multis seculis ante, id ipsum docuerat.

Ωκεανὸς πατὴρ γένεσι πάντων τίτνται.

Ωκεανὸς πατὴρ γένεσι πάντων τίτνται.

Οὐρανὸς καὶ γένεσι πάντων τίτνται.

„ Oceanus, qui genitura cunctis est

„ Oceanus primus, pulchritudinis cæpit nuptias.

„ Qui sororem eadem matre genitam Tethya iniit.

Sed nullo mystico fabularum velamine, aliter cecinit.

Ἐστὶν ὕδωρ ψυχῆς, θάνατος δ' ὑδάτιον ἐμοιβή.

Ἐκ δ' ὕδατος γαῖα. τὸ δ' ἐκ γαῖας πάλιν ὕδωρ

Ἐκ τοῦ δ' ὕδατος, ὅλον αἶθρα ἀλλάσσει.

„ Est aqua animus. Mors aquis est permixtio

„ Ex aqua, terra. ex terra vero, rursus aqua.

„ Ex quo, animus totum æthera mutat.

Hanc doctrinam videtur Orpheus in Aegypto didicisse. Est enim apud Hermetem, in hanc sententiam. Tenebras mutatas in humidam quandam naturam.

Ὡς εἰκάσαι μὲ εἰδὼτα μεταβαλλόμενον τὸ σκότος εἰς ὑγρὰν τινὰ φύσιν ἀφάτως τεταραγμένῳ.

„ Vt viderer me videre tenebras mutari in humidam quandam naturam, indicibiliter turbatam.

Quasi idem hoc sit cum illo Moysi. Et tenebræ erant super faciem abyssi. Profundissimæ nimirum aquarum. Fit & alia aquarum mentio a Mose satis multa.

„ et spiritus domini ferebatur super aquas.

„ et. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis.

Bb 2

Deus

Deus bone, Quid hoc rei est? Diuinus Plato, diuino huic oraculo, nulla ratione adhibita, assensum libentissime dedisset. Peripateticus Auen Rois, e contra nullam ei fidem habuit. Quia Moses, vt ipse aiebat, multa diceret, probaret nihil. Atque idcirco, tribus, vt solet ipse dicere, loquentibus in lege, nihil credidit. Rationem in omnibus requirit, sed non aliam quam Aristotelicam. At hoc non magis philosophicum est, quam sine ratione loqui. Quid igitur nos dicemus? Ex ante demonstratis, sepe numero Aristotelica dogmata, radicibus euulsimus. Si ea Auen Roicus quispiam non restituat, post hac arida iacebunt. & in præsens iaceant. Oraculum sane Mosaicum, verissimum putamus. Sed Theologorum nostratium, tum vetustiorum, tum recentiorum, opinionum varietatibus, & expositionum, ita in se dissidens, ac discors, vt satis longe sit ipsum integrum, iudicijs ipsorum, ac sacrosanctæ Ecclesiæ relinquere decretis. Nobis vero, nostra demonstrata, quæ fidei Catholicæ non repugnant, secutis, satis est ea deducere, quæ ad mundi vniuersi constitutionem posse facere videantur. A Deo proculdubio, & ex Deo, ijs modis quos ante aperuimus omnia entia prodijisse, per medias suas unitates, atque Ideas, per essentias, per vitas, per Mentis, & per animas, satis superque est ostensum. Et sicut illinc, & spacium veniunt, & lumen, & calor, sic venit etiam inde vniuersalis Fluor. Omnis aqua, humor est. Et non solum tres habet sibi connotatas proprietates, quas e scholasticis quidam, ex Aristotele plus æquo sibi amico, attrahit, perspicuitatem, frigiditatem, & gravitatem habet. Verum propriam ei maxime, fluxionem. Hæc enim ab aqua est inseparabilis, nisi concreseat, illæ tres non semper aquæ natura hærent. Omnis enim naturali statu aqua, fluit, non omnis est transpicua. Nulla sui natura est frigida. Aliqua sui natura est etiã levis. Quod in progressu philosophiæ huius, fiet suis locis manifestum. Omnis igitur aqua, sui natura fluit, estque fluida. Omnis humor vel aqua est, vel aqueus. Omnis igitur humor fluidus est. Forte alia quoque resperiantur, in natura, quæ, neque aqua dici possunt, nec humor, quæ tamen fluunt, & sunt fluida. Generali ergo hoc nomine vtamur, fluoris, ad omnia ea significanda, quæ vel fluida sunt natura, vel fluunt, seu aque sint, seu humores, seu quid aliud tertium, aut ultra. Fluorem igitur dicimus nos, esse supra firmamentum, esse sub firmamento. Quæ positio si comprobata fuerit, omnis tolletur, Theologorum controuersia. Id autem vt demonstramus ita primo ponimus. Lumen primæum fluor est. Nam si actionem fluendi habuit, (quod est ostensum) etiam vires habuit fluendi.

di. Et si vires, etiam essentiam in fluore habet, seu fluor est. Calor a lumine primæuo progenitus fluor est. Nam si propria actione fluit, etiam viribus fluendi est præditus. Et si viribus, etiam essentia eius est fluxa, & fluor. Calor enim a suo primo fonte lumine, & fluxionem, & vt sit calor, habet. At lumen, & calor Empyreus est mundus, vt proxime ostendetur. Cælum igitur seu mundus empyreus fluor est, & essentia, & viribus, & actione. Et conuersim, si actione, etiam viribus, si viribus, & essentia. Empyreum autem mundum fluorem esse, inde constat liquido, quod ardeat. Flamma illa blandissima, & suauissima, & vitalissima. Omni autem flamma, fluit sui natura, & fluida est, & fluor. Quia calore, & lumine constat primordiali. Æther, si sit cum Empyreo idem, quod mox discutietur, ardet & ipse, & est fluor. Si sit ab empyreo diuersus, cælum scilicet, fluor est itidem, caler enim, et luminosus est. Sidera illa in supremo, vt vocant orbem, & planetæ, quia ignes sunt, (vt demonstrabimus) & flammæ, fluores sunt. Nihil enim ardorem aut flammam concipit, nisi fluor sit, quod suis locis, itidem patefcet. Planetarum orbis, si orbis sint, ostendemus esse fluores. Si non sint orbis, ostendemus itidem esse fluores. Lunæ sidus, Fluorem, sed concretum esse asserimus. Quod palam itidem faciemus. Si vlla sit, inter elementa, ignis sphaera, seu sit hypocausta, fluorem esse necesse est. Superiora hæc, dictatu rationum, ac demonstrationum, erunt tractanda. Inferiora his, sensibus sunt iam cognita. Nam aera liquidum, quis non videt esse fluorem? Quæ in aere fiunt, vapores, nebulæ, nubes, niues, pluuiæ, grandines, fluores esse nemo ignorat. Si quis, ignes, in aere, ac censo, fluores esse dubitet cum ad eos philosophando peruenerimus, omnem eximet dubitationem. Iam mare, iam lacus, stagna, fluminaque, riuos, & fontes quis non videt esse fluores? Semina animalium, omnium membræque ex seminibus atque humoribus formata, fluores esse concretos, qui considerando non assequitur philosophari desinat. Mentemque alio conuertat. Plantas omnes fluore constari, gigni ac crescere, nemo tam bardus fuerit philosophus, qui ignoret. Lapidem quoque omnes, & metalla omnia, & quæ recenti voce, dixere mineralia, omnia sunt vel fluores, vel e fluoribus compacta. Terram ipsam generabilem matrem, fluorem esse concretum, suo loco demonstrabimus. Omnia ergo corpora, incorpora, atque corporata entia, vel fluor sunt, vel e fluore sunt constata. Vniuersitas ergo rerum, extra Patris profundum procreata, fluor est. Magna equidem, & seculis omnibus inaudita, sunt quæ pronunciamus. Sed philosophis,

phis, non est satis pronunciare. Est rationibus construendum, & experimentis, quantum liceat comprobandum. Sequentibus igitur demonstrationibus, fundamenta prima iacimus, vel per se nota, vel nota ex iam demonstratis. Demonstratum autem iam antea est, omnem cuiusque generis multitudinem, a sua unitate provenire. Quæ assertio, ab axiomate per se noto, haud multum distat. Unitas autem cuiusque multitudinis. Idea sua est. A qua omnes multitudinis gradus, ortum habent, & ab ea descendunt, & ad eam ascendunt, iterum. Quod exemplis, luminis, & cognitionis, & naturæ iam ostendimus. Id ipsum dicimus de fluore hoc primævo. *Fluores enim*, qui sub terra, vel sunt a principio, vel in dies generantur, non sunt omnium fluxuum primi. Sed postremi. Ante eos, & causa illorum est, fluor aqueus. Huius causa fluor aereus. Huius item causa est fluor æthereus. Huius item cœlestis fluor; Huius fluor empyreus. Et huius fluor, caloris. Huiusque fluor, luminis. Huius tandem prima ac proxima causa est floris idea, atque unitas. Ab idea igitur sua, fluor hic apparuit primo, & ab ea inter rerum primordia est enatus. Ita, ut, si eo uniuersitas caruisset, nulla fuisset extra Patris profundum rerum uniuersitas. Corpora namque omnia, necessario, aut liquida sunt, aut sunt solida, aut inter hæc duo sunt media. Si liquida sunt, fluida quoque necessario sunt. De Principibus mundi partibus, duobus, sensus ipse pandit. Aqua, & aere. Solidam quoque esse terram, testatur idem. De medijs status corporibus multa mista, nullum eorum quæ dicta & credita sunt simplicia, videntur numerari posse. Si ignis sphæralis vllus sub luna, supraque aerem sit, is liquidus erit necessario. Cœlestes vero orbes, nullo sensus testimonio, vel solidos, vel medios, vel esse liquidas affirmare possumus. Rationes ergo suis locis erunt exquirendæ. Prisci poetæ Orpheus, & Homerus, solidum cœlum sunt arbitrati. quando ipsum *χάλεον* æreum, ferreumque cognominarunt. Nos è contra, liquidum esse arbitramur. Sed quæstionis huius determinatio pender è multis, quæ prius sunt quantum fieri possit, ad veritatem cognoscenda, quæ Astronomorum, atque Philosophorum mentibus, ita occalluerunt, atque obdurerunt, ut magnis rationum machinis vix, non dico expugnari, sed oppugnari queât. Sed prius, quam præ manibus habemus rem propositam, de fluore primævo expediamus. A primigenia sua unitate atque idea necesse est fluorem hunc primo fluxisse, ad corporum productionem omnium faciendam. Conditor quidem uniuersorum Deus, ver-

bo tantum suo effecit omnia. In quo verbo, rerum omnium vti est ostensum, sunt idea. Sed rerum ordo postulat, ut alia sit anterior natura, alia sit natura posterior. Corpora ab idea corporis veniunt, & a corporum uita, & a corporum Mente, & a corporum animis. Sed e qua nam re, corpora constare debuerunt? Ex qua nimirum, consilari potuerunt. Eam incorpoream penitus esse, non fuit necesse. At corporea penitus, non potuit esse. Fuisse enim corpus, antequam fuisset. Mediam ergo inter utrumque esse fuit necessarium. Corpoream scilicet & incorpoream, ex tria, igitur, spacijs dimensione, primo esse, fuit necesse. Omne enim corpus tria habet spacia, longum, latum, & profundum. At tria hæc spacia, vel vacua fuere, vel fuere plena. Si vacua fuere, ab initio, & non sunt re alia, quam spacio repleta, quam se ipsis scilicet, corpus naturale, esse non potuerunt. Naturale autem corpus, Physicorum præstantissimè desinere, quod præter trinam dimensionem, haberet etiam resistitiam, renitentiam, resistentiamque, & antitypiam, quæ tactui, aut non cederet, aut cedendo repugneret; aut repugnando, non repugneret tandem. At hanc quod faceret, lumen primigenium spacio ingentum esse non potuit. Nulli enim rei resistit, cedit omnibus. Quid vero calor ab eo vectus? Neque hic vllam in rem, vllam habet renitentiam. Plenior ergo res, necessaria fuit, quæ tria illa spacia corporis repletet & suo esse renitentiam daret aliquam. Eaque talis, ut posset tum longitudinem, tum latitudinem, tum etiam profunditatem corporis subire, seq; ipsa omnes illas replere. At subire, nulla poterat, nisi quæ in omnes eas distatias sese posset insinuare; Insinuare autem sese in omnes, nulla poterat, nisi quæ in omnes flueret, omnesque influeret. Fluore ergo opus corpora habuerunt, ut præter trinam dimensionem renitentiam aliquam acquirerent; & naturalia ob hanc euaderent. Qui quidem fluor ita esset in se dispositus, ut & densari, & rarefcere. & in se cogi posset, & concrefcere, & iterum in fluorem fundi. Ex eoque summus Conditor, omnium generum corpora formari posse voluit. Vti mundum hunc finitum, & infinitum, omnibus ornatum ornamentis conspiceremus. Concludendum igitur, fluorem primæuum, quartum esse corporum omnium principium, atque intrinsecus omnibus inesse, veluti elementum. Totam hanc disputationem de primæuis quatuor corporum, vel principiis, vel elementis, in hunc modum concludamus corpora omnia, quæ vel ratio, vel sensus nobis ostendunt. quatuor hisce, intrinseciscōstant. Spacio, lumine, calore, fluore. Spacio

FRANC. PATRIC. DE PRIMAEVO FLVORE.

cio quidem , quia non nisi spacio con-
fiunt,neque sine spaciis tribus illis,vel ab ini-
tio constituntur,vel modo,aut fieri , aut con-
stitui, aut consistere possunt . Omnia autem
naturalia corpora , antitypia aliqua debent
esse praedita , si naturalia sunt vocanda . Anti-
typiam autem hanc a fluore necessario habet.
Non enim a lumine , neque a calore . Duo
vero haec , quid corporibus praestant ;
quidque in corpora operantur ? Lumen qui-
dem caloris est vehiculum . Calor vero cor-
poribus , & constitutionem praebet , & essen-
tiam conficit, & vires indit, & actiones tum in
se agitat , tum extra se egerit , & vitam pro-
priam exercet . Sine enim calore, corpus na-

turale non fieret ; Neque fluor flueret,neque
fluor in se densaretur, neque in se vel coge-
retur, vel concreceret, neque rursus funde-
retur. Neque corpus vllum , aut solidum , aut
liquidum, sine calore, aut factum est vnquam,
aut fieri potuit, aut potest . Vbi cumque igitur
est fluor, ibi etiam est calor . Vbi calor, ibi a lu-
mine est vectus . & haec omnia in spacio con-
currunt ; et in omnibus corporibus, ita sunt, ut
sine eis omnibus , nullum corpus , aut , ab
initio rerum constitit ; aut nunc conitare po-
test, aut in posterum gigni , aut consistere est
possibile . Merito igitur, quatuor haec, primaeva
sunt , corporum omnium intrinseca princi-
pia, & elementa .

Finis Sexti libri Pancosmia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

*Decepti sunt, nonnulli antiqui philosophi opinantes gradatim a Deo processisse res creatas, si ab eo
processerit prima creatura, quae induxit aliam & sic inde usque ad creaturam corpoream . At enim,
in hoc libro sumam faciens dictorum in alijs suis libris . A Deo proculdubio, & a Deo ijs modis quos
ante aperuimus omnia entia prodierunt per medias suas unitates atque ideas , per essentias, per vitas,
per mentes , & per animos satis superque ostensum est, quod falsum est, cum omnia immediate produ-
cta sint in prima rerum productione? ut bene Moyses in primo capite libri Genesis enarrauit . Vniuer-
sa enim & incorporea & corpora proxime sunt a Deo creata : Qui fecit caelum, & terram, mare , &
omnia quae in eis, ait psalmus.*

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER SEPTIMVS.

DE MUNDO EMPYREO.

Actenus, vt mundi vniuersi corporei, constructionem recto ordine institueremus, Principia omnium corporum primæua, quæ nam essent, & proponimus, & demonstramus. Nunc ad vniuersi ipsius facturam, ac Cosmopœiam propius accedamus. Et nostro more, a vetustissimis ordiamur. Inter Zoroastri oracula, hæc quoque leguntur, quæ a summo ad imum, vniuersum videntur comprehendisse.

Ἐπὶ γὰρ ἑξῶ γένεσσι πατὴρ στερεώματα κόσμου
Τὸν οὐρανὸν κυρτὴν χημάτι περικλείσας
Πῆξεν ὃ πολὺν ὁμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν
Ζῶων τε πλανωμένων, ὑφίστηκεν ἑπτάδα.
Γλῶ δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς, ὕδωρ δ' ἐν γαίᾳ κόλποις
Ἡέρα δ' ἀνωθεὶ τούτων.

- » Septem in molem formauit pater firmamenta mundorum
- » Cælum curua figura circumcludens.
- » Compegit multam cœtum astrorum inerrantium.
- » Animaliumque errantium, constituit septenarium.
- » Terramque in medio posuit, & aquam in terræ finibus.
- » Aerem desuper his.

Ordo quidem corporum vniuersorum ab Aplane, usque ad terram videtur recte positus. Sed numerus septem firmamentorum, non videtur rei respondere. Sunt enim aplane vna, septem planetarum orbés, deinde elementa tria, quæ numerum vndecim conficiunt.

Verum quomodo essent septem, Psellus anxius est aperire.

Ἐπὶ δ' ὃ φασὶ κόσμους σωματικούς, ἑμπύριον. ἓνα καὶ πρῶτον, καὶ πᾶσι μετ' αὐτὸν αἰθερίους, ἑπτὰ πᾶσι ὑλαίους. Ὁ ἀπλανὴς κύκλος, τὸ πλανώμενον, καὶ ὁ ὕψος σελιδίῳ τόπος. καὶ τὸν μὲν πρῶτον, ἀπορίζουσι καὶ τὸν νοῦν. Τοὺς δ' αἰθερίους καὶ τὴν ψυχὴν, τοὺς δ' ὑλαίους, καὶ τὴν φύσιν.

- » Septem vero dicunt mundos corporeos.
- » Empyreum vnum & primum. Et post
- » eum tres æthereos, deinde tres materiales. Inerrabilem circumlocum, erraticum, & eum qui sub luna est locus. Et primum quidem diffiniunt, secundum mentem.
- » Æthereos vero, secundum animam, Materiales vero, secundum naturam.

Sed Pselli magis est laudanda voluntas, in huius loci explicatione, quam ipsa explicatio. Neque enim nisi duos æthereos enumerat, & vnum hylæum. & locus sub luna nullo modo potest pro æthereo intelligi. Sed vt nos tenuit voluit dicere, Chaldeos, septem corporeos mundos constituisse. Vnum ac primū omnium, Empyreum, quem Menti assignarunt; Tres æthereos, aplanem, loca Planetarum. & Lunæ orbem. Et hos animæ subdiderunt. Et tres alios elementales Aerem, Aquæum, & Terreum, quos Naturæ tribuerunt. Diligentius Proclus, referente Simplicio, rem hanc eandem est persecutus. Ad illud oraculum.

Ἀπλὴν ἑμψυχῶσα, φῶς, πῦρ, αἰθέρα, κόσμους.

- » Abunde animans, lumen, ignem, æthera, mundos.

Ad quod in hæc verba scribit.

Τοῦτο γὰρ τὸ φῶς, τὸ ὑπὲρ τὸ ἑμπύριον, μὴ γὰρ

πᾶς ἐν τῷ τριάδαι, τῆς τοῦ ἐμπυρίου, καὶ αἰθέριου, καὶ ὑλαίου.

„ Hoc enim esse lumen, illud supra empyreum. Quod monas est, ante triadem, Empyrei, ætherei, & hylæi.

Lumen ergo illud a fontana anima animatum, quod in carmine primo loco est positum, de quo nos egimus, per totum infinitum spacium fufum, supra empyreum quoque mundum Chaldæi, focabant. Quod uti vidimus Philo supercœleste astrum vocauit, & Panaugiam, quæ fons esset sensibilibium siderum, a qua & Sol & Luna, & errantes, & inerrantes stellæ, quantum quæque possit proprias haurirent lucēs. Et Proclus de eodem scripsit.

Ὁ ἥλιος ὑπερκόσμιος ὢν, τὰς πηγὰς ἀφίησι τοῦ φωτός. καὶ οἱ γε μυσικώτατοι ἤλ' λόγων, καὶ τὴν ἐλότητα αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς ὑπερκόσμοις παραδίδουσι. Εκκεῖ γὰρ ὁ ἡλιακὸς κόσμος, καὶ τὸ ὅλον φῶς. ὡς αἱ τε Χαλδαῖοι φησὶ λέγουσι, καὶ ἐγὼ πείθομαι.

„ Sol supramundanus existens, fontes emit-
„ tit luminis. Et maxime mystici sermones,
„ vniuersitatem eius, in supermundanis esse tradiderunt. Ibi enim est solaris mundus, & vniuersum lumen. Ut Chaldæorum famæ dicunt, & ego sum persuasus.

Vniuersitas ergo tota luminis, quæ & supercœlestis aster, & supramundanus sol, & solaris mundus est dictus, est supra empyreum cœlum. Quod equidem dogma comprobauit etiam Eustathius Antiochenus episcopus, dum sacram genesis exponens, hæc scripsit verba.

Ἐξῴθεν ὁ τοῦ οὐρανοῦ φῶς τῇ ἀσκήσει, καὶ ἀφθαρτον, καὶ αἰώνιον, ἐν ᾧ ἄγγελοι διακρίνται. Φεῖ οὐ φησὶ Σολομών. Φῶς δικαίως διὰ πάντας. Εἰς ὃ καὶ οἱ καλῶς βιώσαντες ἀναπαύονται. Νοήσαντες ὅτι τούτου τὴν οἰκονομίαν, ἐξ ἐναργούς παραδείγματος. Ὅτι φῶς ἀβέσων, τὸν ἐξωχῶρον περιλαμπν τοῦ οὐρανοῦ. Τὸν δ' ἐσω ἐχλὺς περιέχεσθαι τὸν τοῦ γυνθδῶαι τὸ φῶς.

„ Extra verò cœlum, esse lumen vmbra
„ carens, & incorruptibile, & æternum,
„ in quo Angeli degunt. De quo Salomon. Lumen iustis in æternum. In quo
„ Et qui bene vixerunt, requiescunt. Intel-
„ liges autem huius œconomiam ex manifesto exemplo. Quod lumen inextinguibile, exteram cœli regionem circumlustrat. Internam vero caligo obtinebat, antequam lumen esset factum.

„ Hoc autem lumen supra omnes septem Chaldæorum mundos, ait Proclus, veluti vnitatem, & monadem fuisse ante Trinitatem Empyreï, ætherei, hylæi. Omnis enim

multitudo a sua est vnitatem. Sed totam hanc rem ex eius sententia explicemus. Simplicio referente Commentariis suis in Aristotelis tractatum de loco.

Δοκεῖ ὅτι καὶ τὰ κέντρα τοῦ κόσμου παντός. ὡς ἐνός ἐν τούτῳ πεπηγμένα. Εἰ γὰρ τὰ λόγια, τὰ κέντρα τοῦ ὑλαίου κόσμου, ὑπερ' αὐτὸν ἦν αἰθέρε πεπηγναι : καὶ τὴν ἀναλογον ἀναβαίνοντες, τὸ ἄκροτάτου ἤν' κόσμον, ἐν τῷ φῶσι τούτῳ, τὰ κέντρα φήσομεν ἰδρῦσθαι. Μάλιστα ὅτι τὸ φῶς τούτου πρώτον, ἐστὶν εἰκὼν τοῦ πατρικοῦ βυθοῦ, καὶ διὰ τούτο, καὶ ὑπερκόσμιος, ὅτι καὶ ἐκείνος.

„ Videntur autem, & centra mundi totius, tamquam vnius in hoc esse fixa. Nam si oracula, mundi materialis centra, in eo qui supra eum est, æthere infixere, proportionem ascendendo, supremi mundorum centra in hoc lumine dicemus esse stabilita. Num vero lumen hoc primum, imago est Paterni profunditatis. Et ob id supramundanum est, quoniam & illud?

Post autem nonnulla hæc adinngit.

Μάλιστα δ' ἐκ τῆς θείας παραδόσεως. Εἴπερ καὶ τὸ ἐμπύριον, διὰ τοῦ αἰθέρος, καὶ τὸν αἰθέρα φησὶν διὰ τοῦ ὑλαίου χωρῶν. καὶ ἔπειτα αἱ τετράδες, καὶ αἱ ἐβδομάδες. αἱ νοεραὶ πάσαι, πηγὰς ἔχουσι τάξιν, καὶ διὰ τούτο, ἐμπύριον τὴν ὁπτασίαν, συμπεριέχονται ὁμοῦ τοῖς κόσμοις. ὡς καὶ τὸ ἐμπύριον διὰ πάντων χωρῶντος.

„ Maxime vero ex diuina traditione. Siquidem & Empyreum, per ætherem, & æthera dicit per materialem penetrare. Et sex quaternitates, & hebdomadæ omnes intellectuales, fontanum habent ordinem, & ideo Empyreum habeat præfidentiam, continentur nihilominus mundis : ut per se empyreo per omnes penetrante.

De qua re iterum Simplicius hæc habet.

Δύο νοήσωμεν σφαῖρας, τὴν μὲν φωτὸς ἐνός, ἥ δ' ἐκ πολλῶν σφαιμάτων, ἴσας ἀλλήλαις καὶ τὸν ὅγκον. Ἀλλὰ ἥ μὲν ἰδρᾶσον ὁμοῦ τῷ κέντρῳ. τὴν δ' ἐμβιβάσας εἰς ταύτην. ὅλον τε ὅφιν ὁ κόσμος ἐν τότῳ ὄντα, ἐν τῷ ἀκινήτῳ φωτὶ κινούμενον. Καὶ ταύτην καθ' ὅλον μὲν αὐτὸν, ἀκίνητον, ἵνα μιμῆται τὸν τόπον. καὶ μέρος ὅτι κινούμενον, ἵνα ταύτῃ ἐλαττωρ ἔχη τοῦ τόπου.

„ Duas cogitemus sphaeras, alteram luminis vnius. Alteram ex multis corporibus, æquales inter se mole. Sed alteram colloca simul cum centro. Alteram vero in eam inde : Vniuersum conspicias mundum in loco existentem, in immobili lumine moueri. Eumque secundum se totum immobilem, ut locum imitetur. Per partes vero moueri. ut hac ratione minus habeat, quam locus.

Et

Et concludens hanc rem totam, hæc subnequit.

Πῶς οὖν τὰ λόγια θησὶ.

Ἐπὶ γὰρ ἐξώκησε πατὴρ στερώματα κόσμων. εἰ μὴ δὲ δυσωπτεῖ, καὶ τὸ μὴ ἀτολμῆς ἵ) τὰς σφαῖρας, ἀφ' ἑαυτῶν μόνον οὐσαι, καὶ οὐκ ἔτι σφαῖρας, εἰ μὴ μέχρι τῆς κέντρου χωροῖεν.

„ Quo igitur modo oracula dicunt.

„ Septem enim in moles formavit pater firmamenta mundorum, nisi recipiat non „ imperfectas esse sphaeras, si sic fornices „ solum, & non sphaeras. nisi usque ad centrum permeent.

Admiranda hæc dogmata, in Græcorum, præter quàm Platoniorum scholis audita numquam, diuinitus fuisse tradita, Proclus multoties asserit, & ita esse credit. Summa autem eorum est hæc. Supra septem mundos corporeos, Empyreum, tres Aethereos, tresque Hylæos, esse lumen, de quo nos disputabamus antea. Quod sit Paterni profundi imago. Ideoque sit unitas ante trinitatem, Empyrei, Aetherei, Hylæi. Et sit etiam supramundanum. Sicuti & profundum supramundanum est. Hoc est supra omne id, quod mundi corporei appellationem potest suscipere. Et quod Panæugia est, & sidus supracæleste, & sol supramundanus. A quo stellæ omnes, suos hauriunt fulgores. Sed præter hæc docuimus nos, ipsum per totum infinitum spaciū esse solum. Ideoque esse infinitum. Et nunc addimus, quoniam sit imago Profundi in se infiniti, necesse esse infinitum quoque esse. Tum quia nullis, aut suis, aut alienis finiatur terminis, necessario esse infinitum. Quod si ita est, non fuerit forte, Altera illa sphaerarum a Proclo propositarum. Hoc enim lumen supra empyreum extenditur in immensum. Sphaeræ autem illæ erant mole, sibi æquales. & solidæ ita ut mererentur ab oraculis, στερώματα firmamenta nuncupari. Neque essent, sicuti cælestes creduntur esse concavæ, & fornicatæ. Ita enim non essent sphaeræ, sed orbis, si soliditas earum usque ad centrum non permearet. At quomodo usque ad centrum permeabit utraque nisi, sese inuicem penetrarent? Attamen clare dicit.

Τὴν μὲν φωτὸς ἐνός, τὴν δ' ἐκ πολλῶν σφαιμάτων ἴσας ἀλλήλαις χεῖρον ὄγκον.

„ Alteram luminis unius, alteram ex multis „ corporibus æquales ad inuicem, secundum „ molem.

Quæ res rursus, si ita est, dubium vel maximum pronascitur. Nam si lumen hoc, sphaericum Empyrei cum contentis, molis sphaericæ est æquale, cur toties dictum est, supracæleste, & supramundanum? ὑπερκοσμικόν, ὑπεραυράνιον. Si namque supra mundum est, supra empyreum quoque

mundum est; qui vnus est e mundis septem. Si supra eum est, eum quoque mole superat. Si superat, non est ei æqualis. Vel hæc quidem æqualitas, molem respicit. Supramundanitas autem illa, respicit rei naturam excellentiorem, & naturæ ordinem? Nimirum lumen, cum sit ens secundum, extra patris profundum, & eius imago; etiam prius natura est, quàm calor, & quàm ignis. Calor enim, non nisi a lumine. Ignis non nisi a calore. Empyreus non nisi ab igni. Lumen, ergo vtrumque horum causa, eis est superior. Omnis enim causa, & superior, & diuinior est suo effectu. Proximior enim est diuinitati. Sed obiciunt philosophi hi nostrates; Ergo datur corporum penetratio? Nam lumen ipsum vti est trine dimensum, corpus est; & per sphaeras Empyreï, Aetherei, & Hylæi penetrat. Empyreus quoque dicitur æthereos penetrare, æthereus hylæos. & empyreus omnes usque ad centrum penetrare. Corporum ergo datur penetratio. Misella philosophia, quæ post solutas hæc eius ambages, in easdem nugas recidit. Demonstratum namque iam antea est. Penetrationem hanc corporum, vetari in antitypis corporibus, & materiatis. Hæc autem quæ modo tractamus, corpora quidem sunt, sed incorporea, hoc est immateriata, & antitypa. minime. Rarissima supra omnem antityporum raritatem; tenuissima, supra omnem horum tenuitatem. Et confessa igitur, & concessa inter sapientiores illos, fuit hæc corporum horum scilicet penetratio, & usque ad centrum permeatio. De lumine namque ita canit oraculum quoddam.

Κέντρον ἐπιπέρχων ἑαυτὸν, φωτὸς κελεύειντος.

„ Centro incitans se ipsum, lumine strepente.

De igne vero seu calore, seu Empyreico ita iterum.

Ἀνάθεν διήκοντος διὰ πᾶς, ὅτι τὸ καταντὶ κρὺ.

Διὰ τοῦ κέντρου τῆς γῆς, καὶ πέμπτον μέρος ἄλλον.

Πυρίοχον. ὅντα κατὰ μίχριν ὑλῆων ὀχνοῦσιν.

Ζωηφόριον πυρ.

„ Desuper penetrantis, per vniuersum, ad „ oppositum

„ Per centrum terræ, & quintum medium „ alium.

„ Igniferum. Vnde descendit usque ad materiales canales

„ Vitifer ignis.

Cc

Sed

Sed cur, iterum lumen dicimus supra-mundanum, cum ipsum, mundi infiniti purs melior sit, & sit etiam animatum. Nam de fontano animo ita canit oraculum.

Ἀρδὼ ἐμψυχοῦσα θάος, πῦρ, αἰθέρα κόσμους.

„ Abundè animans, lumen, ignem, æthera mundos.

Animat, inquit, hæc fontana anima, primo lumen. Deinde ignem, Empyreum mundum scilicet. æthera uniuersum in tres distinctum, vti diximus, mundos, & mundos tres alios, hosce materiales, & hylæos. Anima namque sui natura animat tam lumen, quam sequentes mundos. Est igitur sanè hac ratione lumen hoc mundanum. Priore illa esto supra-mundanum. Suo enim calore, sibi que proprio, Anima hæc animat cuncta. Cecinit enim. Θερμὴ ψυχοῦσα τὰ πάντα. Calida animans cuncta. Cur autem vocata sit calida, iam est antea dictum.

Ὅτι ψυχὴ, πῦρ δυνάμει πατρὸς οὖσα φαντασία.

Ἀθανάσιος τε μένει, καὶ ζωῆς διαπόλεις.

Καὶ ἔχει κόσμῳ πολλὰ πληρώματα κόλπου.

„ Quia animus, ignis potentia patris existens, lucidus.

„ Immortalis manet, & vitæ dominus est.

„ Et tenet mundi, multas plenitudines sinuum.

Hæc de entibus, Empyreo mundo superioribus, satis sunt. Nunc ipsum Empyreum vti proposuimus aggrediamur. Hic quidem a Christianis Theologis, libentissime est susceptus. Non equidem vti sphaera solida, sicuti Chaldæi, sed uti orbis, qui supra cælos æthereos positus, illos complectitur. In quo dicunt Deum, beatas Mentis scilicet animas, a corpore hoc solutas, habitare, & perpetua apud Deum frui beatitate. Neque vero Chaldaicum tantum hoc dogma fuit. Sed etiam Aegyptium. Iamblichus namque scripsit Hermetem Trismegistum, de Empyreis Diis, libros C. reliquisse. De Aetheris totidem. De Cælestibus mille. Ex quo testimonio, inferimus nos, Hermetem quoque has tres substantias inter se differentes cognouisse & docuisse. Sed modo empyreum prosequamur. Lumen illud primum a Dei luce fuit seminibus rerum omnium prægnans. A lumine hoc fuit calor primæus. A calore primæuo, primæuus ignis, Empyreus scilicet mundus. Sed quis eum construxit? Respondet Zoroaster.

Νοῦ γὰρ, ὅς ἐστιν ὁ κόσμου ἱερχίνος πυρίου.

„ Mens namque, quæ est mundi artifex ignei.

Est quidem a mente opifex scilicet constructus, ea quæ proxima est rerum conditrix. Intellectum autem hunc, qui artifex empyrei mundi fuit, vocauit fontanum.

Πηγαῖον ἄλλον, ὅς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἀγεί.

„ Fontanum alium, qui empyreum mundum ducit.

A quo proxime omnia & incorpora, & corpora sunt fabrefacta. Et a quo ipsi mundo empyreo lumen primum est obuolutum. & quo lumine, & calore eius comite, iste intellectus eum ducit. Hoc est regit. Non enim empyreum duci, aut moueri putamus. Sed stabilis permanet in loco, sicuti & lumen. Et quoniam illa Procli verba, quæ ad hanc rem attulimus, videntur aliter sonare, sunt exactius perpendenda sunt autem.

Ἀλλὰ τῷ μὲν ἑδρασθὲν ὁμοῦ τῷ κέντρῳ. Τίμ' δὲ ἐμβιβασάσας εἰς ταύτην, ὅλον τε ὅψι τὸν κόσμον ἐν τότῳ ὄντα, ἐν τῷ ἀκίνητῳ φωτὶ κινουμένον. Καὶ τοῦτον καθ' ὅλον μὲν ἑαυτὸν ἀκίνητον, ἵνα μιμῆται τὸν τόπον καὶ μέρος δὲ κινουμένον, ἵνα ταύτῃ ἐλατῶν ἔχη τοῦ τόπου.

De duabus illis sphaeris loquitur, luminis, scilicet & ea quæ ex multis composita est corporibus Empyreo, Aetheris, Hylæis. Ait igitur.

„ Alteram colloca simul cum centro. Alteram in hanc impone, uniuersum videbis mundum in loco quidem existere, & in immobili illo lumine, moueri. Et hoc quidem per se totum esse immobile, ut locum imitetur. Per partes vero moueri, ut hoc minus habeat, quàm locus.

Quibus verbis dicitur locum mundi, hoc est spacium, & lumen ipsum replens, esse immobilem: Mundum autem in spacio seu loco, & lumine positum, totum quidem esse immobile, ut locum imitetur; per partes vero moueri. Empyreus cum sociis, ut totus quidem est immobilis. Partes autem circumdatæ, tres ætherei mundi, & tres Hylæi, mouentur, & eorum partes locum mutant. In ipso scilicet Empyreo, ut creditur circumuoluti. Nam & Theologi nostri, & Astronomorum, qui ipsum pro undecimo orbe receperunt, immobilem esse, cælum empyreum statuerunt. Sicuti autem ipse ex lumine, & ex calore, ignis & empyreus est factus. Sic ipsum in causa fuisse, canunt oracula ut mundus reliquus, Aethereus, & Hylæus, sit conformatus. Nam de opifice cum loquerentur, aiunt.

Ποιητὴς

Ποιητής, ὃς αὐτουργῶν τεκταίνεται τὸν κόσμον.
Καὶ γὰρ τις πῦρ ὁ γένος ἔλω ἕτερος, τὰ δ' ὅλα πάντα
αὐτουργῶν, ἵνα τὸ μα τὸ κοσμηκόν ἐκτολυτὰ θῇ
Κόσμος ἵνα ἐκδηλός, καὶ μὴ φαίνεται ὑμῶν ὁδός.

Factor qui per se agens fabricat mūdum.
Etenim, quædam ignis moles erat alia,
hæc cuncta efficiens per se, vt corpus
mundanum euolueretur,
Mundus vt manifestus, & non appareret
membraneus.

Ne scilicet omnis transpareret. Quæ autem
alia hæc ignis moles erat, præter ipsum Em-
pyreum? Qui cuncta in inferioribus fabrefecit
ita, vt apparerent manifesta. In summam re-
ducamus. et concludamus. Extra paternum
profundum ab eo, primum est diffusum spa-
cium in infinitum. Deinde in spacio lumen
Mox in lumine calor. & calore & lumine Em-
pyreus mundus, inferioris faber, fuit immo-
bilis. Neque hic clamat Peripatus, entia sine
necessitate multiplicari. Summa enim hic ne-
cessitas est, vt spacium ponatur primo, in quo

entia omnia quasi in loco locarentur. Dein-
de ipsum lumen impleret, secum ferens re-
rum omnium corporearum primordia, quæ
in opus educeret per calorem, & in fluorem
induceret, ex quo res omnes formarentur.
Multiplicatæ quidem sunt in Peripato, nulla
cogente necessitate, intelligentiæ illæ cœle-
stes, & primus motor. Et ea quæ supra pri-
mam lationem vitam degunt beatam: Quæ
quamquam ibi reuera sint, attamen quia sine
vlla ratione, sine demonstratione vlla, illuc
sunt inducta, verè sunt sine necessitate multi-
plicata, sicuti, & materia illa sua prima. et po-
tentia, & priuatio, & forma, & natura, & for-
tuna, & casus, & alia multa. De quibus locis
suis. Sed hæc Chaldæorum illa est philoso-
phia, quam Peripati maximus Corypheus,
Arabs Auen Rois dixit, ita fuisse aliquando
perfectam, & absolutam, sicuti tempore Ari-
stotelis. Sed in hoc falsus, in illo verum pro-
nunciavit.

Finis Septimi Libri Pansofmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER OCTAVVS.

AN MVNDVS SIT FINITVS.

Post tot sæcula, quæstio hæc, An mundus sit finitus, an infinitus, nobis renouatur. Idque non sine ratione. Infinitum enim, multoties iam, non solum nominamus, verum etiam adstruimus. Et veterum Græcorum non pauci, mundum esse infinitum asseruerunt: multi è contra esse finitum. Qui infinitum dixere, partim quia principia essent infinita, ipsum infinitum quoque contendere. Cuius sententiæ Anaximander fuit. Seleucus vero, ipsum per se infinitum esse mundum affirmavit. Diogenes, mundum distinxit ab vniuerso. Hoc infinitum illum, finitum esse censuit. Stoici, τὸ πᾶν, vniuersum simul cum vacuo, infinitum esse docuerunt. τὸ ὅλον, Totum vero, absque vacuo esse mundum, esseque finitum. Quibus autem rationibus sua dogmata firmarent, est in ignoto. Scripta namque eorum perire. Et qui eorum sententias retulere, non plene, sed concisim retulere, Plutarchus, Actius, Laertius, Hesychius, Stobæus. Nos uero, quid ad quæstionem hanc dicemus? Et ad veritatem asseremus? Equidem vtrumque. Mundum videlicet, & infinitum esse & finitum. Infinitum esse probemus prius. Pronunciavit Aristoteles. Quorum contrariorum alterum est natura, & alterum est natura. Finitum est natura. Infinitum igitur, quod finito est contrarium, erit quoque natura, necessario. Natura namque ut idem air, nullibi est clauda. Neque ergo in hac finiti, & infiniti contrarietate clauda erit existimanda. Et vtrumque sibi suo geret. Aiet Peripatus.

Falsus est magister, finita omnia esse actu? Negauit infinitum vllum actu reperiri. Et si quod reperiat, potentia infinitum esse reperietur. Idque in duobus solis. numero scilicet augendo; Et magnitudine minuenda. Et tertio in motus, ac temporis successione. Duo uero illa infinita, nusquam sunt, numquam erunt. Non sunt igitur potentia, qualia dicuntur esse, infinita. Contrarietas ergo hæc, non est plena. Et natura, in ea est clauda. Et si sint potentia, itidem natura esset clauda, & contrarietas vana, & axioma falsum. Contraria enim, si ambo actu non sunt, contraria non sunt. Mortale, immortale. Corruptibile incorruptibile. Calidum, frigidum, humidum siccum actu sunt, ideoque contraria sunt. Si alterum actu non sit, neque contrarium esse, aut dici potest. Inseamus ergo nos, quia in vniuersitate contrarietas finiti, & infiniti conceditur, eam ex æquo, vel actu, vel potentia, reperiri. Atque ita si finitum sit potentia, etiam infinitum erit, potentia. Si vero alterum actu sit finitum, etiam alterum, actu sit infinitum. Et equidem infinitum, sui natura necesse est prius esse, finitum sui natura posterius. Est namque totum, natura, & dignitate, & tempore, & existendi conuerrentia prius partibus. Finitum autem infiniti est pars. et infinitum, infinitas in se continet finitas partes. Finitum vero nullum, continet infinitum, aut infinita, neque actu villo, neque potentia vlla. Continens autem contento, natura est prius. Sicuti totum natura prius est partibus. Partes quæ finitæ sunt mole, infinito toto mole, esse debent posteriores. At quomodo, finitum & finita sunt in infinito? Longe equidem facilius

facilius, & secundum naturam magis, finita sunt in infinito, quàm infinitum sit in finito. Quod nusquam fert natura. Finitum namq; , vt falso creditum est, & mathematicis, & philosophis, nõ diuiditur in infinita, aut infinitũ. Hoc vero, & diuiditur in finita actu equidem semper, & diuisibile est potentia in infinita. Multoq; id naturalius, quàm e contra, finitũ sit diuisibile in infinita. Et finitum, quod est, tũ potentia, tum actu finitas tantum habet partes. Infinitũ verò, & potentia & actu, & finitas, & infinitas habet. Nulla igitur, Aristotelicarũ rationũ, huic dogmati obstat. Falsum enim sumit, quando ait. Infiniti quæque pars est infinita. Est etenim contrarium. Finita est quæq; infiniti pars. Sophisma deinde est quod ait. Quia infinitum diuidatur in partes infinitas numero, inferre hinc eas infinitas esse magnitudine. Reliqua eius argumenta, recte contra hoc sophisma ostendũt, nullum corpus sensibile eorum scilicet quæ ei mundum constituunt esse posse infinitum. At non ideo ostendunt, mũdum vniuersum, infinitum esse non posse. Ridicula vero ea sunt, quæ contra Anaxagoram disputat. Nam infinitus mũdus, qualem nos esse asserimus, cum locum alium nullum habere queat, nemo sanæ mentis dubitare potest, eum necessario in se ipso consistere, & nõ in alio villo se maiore, aut minore. Hæc, ex aliena, tum ex communi quoque philosophia, manifesto demonstrant mundanæ molis infinitudinem. Nos vero ex nostra, quid adducemus ad rem eandem confirmandam? Sequentia. Deus vniuersi conditor, & hyparxi sua, & potentia infinitus est ostensus. Infinitus quoque bonitate. Talis cum sit, cur in mũdo producendo, dicendus est fuisse, aut finite bonus, aut finite potens? Quis enim eius bonitatem finijt? Quis potentia eius finitum terminum posuit? Vel alius ipso superior, uel par, uel inferior. Vel ipse met, suas vires finire voluit, aut casu finijt. Et bonitati limitem imposuit. At nemo superior, nemo par, est iam demonstratum. Inferiorem, in eum nihil posse, itidem est demonstratum. Ipse met ergo limites suæ potentia, suæ bonitati, suæque gloriæ imposuisse erit dicendus? Minime. Si limitem potentia imposuit, ex infinita, finitam fecit. Si finitam, terminis finitam. Internis ne, an externis? Quibus externis, si extra ipsum nihil? Quibus internis, si in ipso sunt omnia? Et cur potius hoc, pro termino statuit quam illud? At ex omnibus internis quisnam hic terminus fuit? Si dicatur potentia iam eam diminuit, & si hæc diminuit, hyparxim etiam suam diminuit. At hoc vel suspicari, omnium est nefandissimum. Si dicatur terminus fuisse voluntatis, quia sic voluerit. Dicemus nos, vo-

luntatem, non sine bonitate esse. Neq; ipsum quicquam velle nisi bonum. Bonitas autem eius est infinita, neque vllis terminis coarctatur. Voluntas quoque in bono erit infinita. Cur igitur hæc in mundo creando, non integræ se se dederunt in opus? Sed sponte sua se se minuerunt, Et de infinitis, factæ sunt finitæ? An quia finitum perfectius sit infinito? An quia ex finito, maior eis gloria erat secutura? At neque finitum infinito est perfectius. Et maior eis gloria futura erat, ex toto quam ex parte. Ex vniuerso, quam ex vniuersi portione vna. Ex omnibus, quàm ex quibusdam. Ex vtroque infinito, atque finito, quàm ex altero, finito tantum, minusque præstanti. Bonitas ergo infinita, & eius comes voluntas vtrũque potius infinitum, & finitum mundum, & producere voluerunt, & produxerunt. Nam quo modo, infinitæ vires, in finitam actionem exire debeant, ne imaginatu quidem videtur esse possibile. Non per se, siue natura, non bonitate, non voluntate. Neque etiam alio vel cogente, vel impediante. Quis enim plus possit, potentia infinita? omnipotentia? Infinitarum ergo virium, bonitatis, voluntatis, actionem quoque in creando mundo infinitam fuisse est necesse. Actio vero infinita sibi correspondentem parturiit effectum. Suique imaginem. Ostensum namque, plusquam milies iam est, omnem effectum, similitudinem suæ causæ secum ferre. Si id omni causæ est datum, cur primissimæ omnium causæ, & causarum omnium causæ, id denegetur? Finitudo effectus, finitudinem arguit actionis. Actionis finitudo, virium, & potentia arguit finitudinem. Potentia vero finitudo hyparxeos quoque finitudinem conuincit. At in prima causæ hæc admittere, & nefarium est, & contra toties demonstrata. Contrarium ergo est cõcludendum. In infinita hyparxi, infinitam esse potentiam. Hanc, infinitam edere actionem. Hanc quoque sibi correspondentem producere effectum, est necesse. Infinitum nimirum. Præsertim, cum in eo, finitum comprehendatur. Et qui illud produxerit, produxerit hunc quoque. At non vice versa, qui finitum procrearit, infinitum quoq; procreare poterit. Summa ergo potentia, summa bonitas, summa voluntas, ad summam Dei gloriam. ad summæ suæ hyparxeos, summum testimoniũ, infinitum creauit mundum, ut in eo finitus quoque mundus comprehenderetur. Hæc ex primariis nostræ philosophiæ fundamentis, necessario sequuntur. At, & ex secundis in Pãcosmia demonstratis hætenus, eadem sequuntur. Nam si mundum, seu vniuersum id appellamus, quod omnia continet, mundus procul dubio erit infinitus propria mole sua. Nam spaciũ,

spacium, omnia continere, & incorpora, & corpora, & corporea est iam a nobis demonstratum. Si ergo spacium continet omnia, & mundus itidem continet omnia, mundus, & spacium, eadem res erunt, quo ad capacitatem rerum, & ad locum. At spacium, hac ipsa capacitatem, ac loco est infinitum. Mundus ergo his conditionibus erit infinitus. Iterum. Si mundus est rerum omnium ornatus, lumen autem omnia ornat, & est infinitum, mundus hic, ut ita dicam, secundus erit infinitus: Si lumen, specierum omnium, indiuiduorumque semina, & primordiales gerit virtutes, & per vniuersum secum vehit, eas quæ mundum ab initio exornarunt, & in dies amplius exornant, & replent; mundus hic idem luminarius, hac quoque ratione erit infinitus. Si rerum semina, si vires hæ, per calorem infinitum mole, blandissimumque viuificantur, & germinant, calor, rerum corporearum proximior artifex, mundus alius erit infinitus, quia infiniti luminis est comes, infinitumque cum eo spacium

replet. Si rerum species, & indiuidua per calorem in fluore procreantur, & fluore est infinitus, quartus hic mundus etiam dicitur infinitus. Si empyreus mundus, primus ignis, seu primus igneus est, & omnis ignis e fluore, per calorem, in lumine ardet, empyreus quoque mundus, ex infinitis quatuor compositus, spacio, lumine, calore, fluore, infinitus non esse, non poterit. Mundus igitur hisce omnibus, mathematicis rationum necessitatibus, esto infinitus. Totus sphaera solida, & vsque ad centrum, spacio, lumine, calore, fluore, empyreo, repletus. In qua locum non habeat, cauta illa. Stoicorum distinctio, cum vacuo vniuersum dici, sine uacuo dici totum. Non enim, vacuum id, quod ipsi supra cælum statuebant, & nos antea cum eis, vacuum est amplius. Sed lumine primo est repletum; calore deinde, & post modum fluore, postremo empyrei ea parte, quæ æthereos, & hylæos mundos vsque ad centrum non penetrauit. Hæc de mundi infinita mole, sunt nobis philosophata.

Finis Octauæ libri Pansofmæ.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

Ad probandum vniuersum esse infinitum optime et ingeniose procedit author in hoc, ex rationibus nonnullorum philosophorum, quos ipse sequitur, & primo, quod si datur finitum actu, dabitur etiam infinitum actu, ex maxima illa. Posito vno contrario, necessario, ponitur et reliquum. Secundo Deus est potentia bonitatis, & voluntatis infinitæ, ergo vniuersum ab ipso productum erit infinitum, per regulam. Effectus similitudinem suæ causæ secum fert. Tercio mundus continet omnia, & corpora, & incorpora, ergo erit infinitus, cum spacium quod continet omnia sit infinitum, & mundus, & spacium sint idem.

At ex sacris libris nos docemus oppositum. Nam ex dicto illo sapientiæ i. omnia in numero pondere, & mensura disposuisti domine Deus creator cæli, & terra, admonemur omnia sub certo numero, determinato pondere, finitaque mensura. Ex hoc nec multitudo infinita esse potest, quoniam omnis multitudo est in aliqua specie multitudinis, & species multitudinis sunt species numerorum, nulla autem species est infinita, cum quilibet numerus est multitudo facta per vnum; Item omnis multitudo in rerum natura existens est creata, & omne creatum sub aliqua certa intentione creantis comprehenditur, quoniam innatam agens non operatur. Ideo sub certo numero omnia creata comprehenduntur. Igitur im possibile est, esse multitudinem infinitam in actu.

Ad primam rationem respondent Theologi, & maxime Galetanus in primam partem Diui Thomæ in fine articuli 4. quæstionis 7. Quæ non ex defectu diuinæ potentie, bonitatis, voluntatisque prouenit quin infinitum actu detur, sed ex impossibilitate rei factibilis: Et ad illud, quod posito vno contrariarum poni, & reliquum necesse est, dicimus, modo non repugnet rei factibili; Ad illud etiam, quod effectus similitudinem suæ causæ fert secum, satisfacit D. Thom. q. 35. art. 2. ad secundum ponens differentiam inter potentiam agentis vniuoci, & agentis non vniuoci, illud manifestat totam suam potentiam in suo effectui, sicut potentia generatiua hominis, tota manifestatur in generatione filij; Potentia autem agentis non vniuoci non tota manifestatur in sui effectus productione, sicut potentia solis, quod est agens non vniuocum, non tota manifestatur in productione muris ex putrefactione generati.

Manifestum modo est, Deum non esse agentem vniuocum, nihil enim aliud cum eo cõuenit, unde effectus eius est minor quam potentia. Quare non est necesse ut manifestetur sua potentia in producendo infinitum, sufficit enim quod res assimiletur Deo, ut ens per participationem.

Ad tertium, dicimus, mundum continere omnia quæ faciunt ad suam perfectionem, & cum superius ostensum sit, spacium productum non posse esse infinitum, similiter nec vniuersum, ea etiam quæ continentur nequeunt esse infinita, neque secundum multitudinem, neque secundum magnitudinem; Nec minor gloria ei prouenit ex eo, quod non datur infinitum quam si daretur, quoniam quod non est factibile, non erit ad gloriam creatoris.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIÆ.

DE AETHERE. AC REBVS
COELESTIBVS.

Lib. XIII.

AD HIPPOLYTVM ALDOBRANDINVM S. R. E. CARD.
Et Penitentiarium Summum.

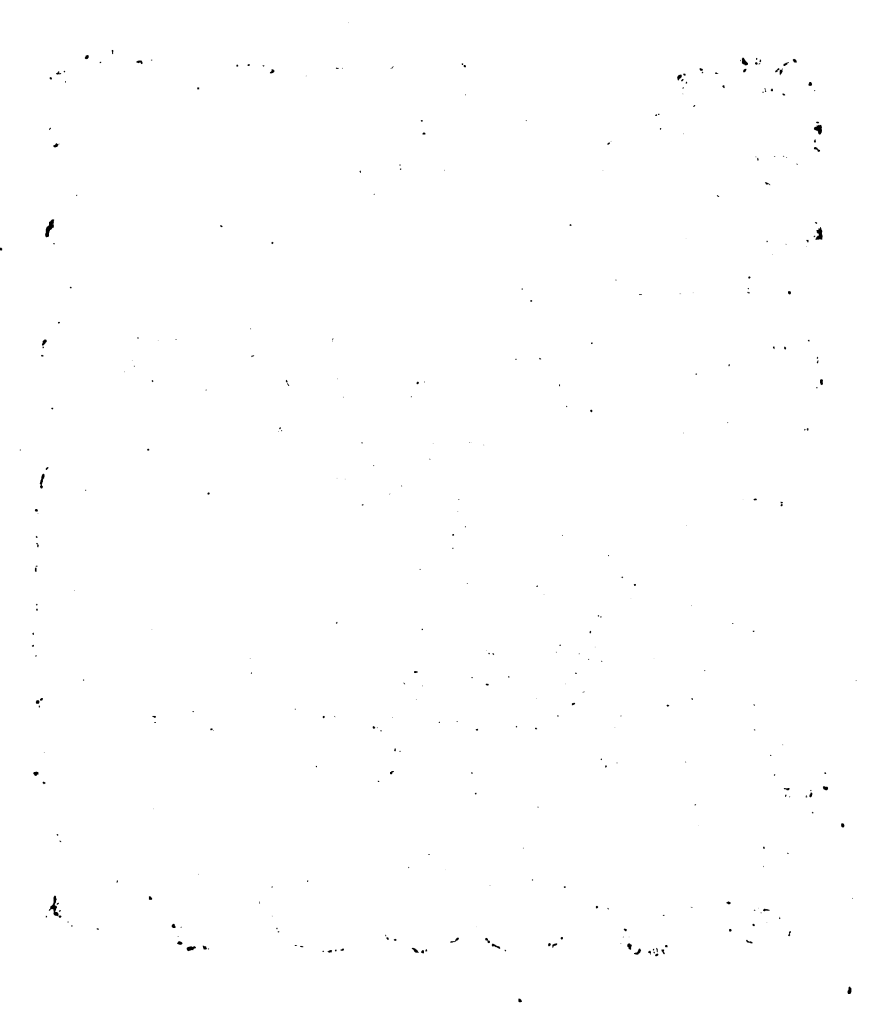
FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
HIPPOLYTO ALDOBRANDINO.

S. R. E. C A R D I N A L I

E T S V M M O

Pœnitentiario.

*U*n e legatione tua Polonica HIPP. ALDOBR. qua tibi fuit honorificentissima redires, & Ferraria esses transiturus, litteris Horatij Caponij, viri integerrimi, atque doctissimi, clientis tui, e Bononia sum admonitus, ut Marcellum Nobilem summa eruditionis virum, sibi que charissimum, adirem, eumque cognoscerem. Et eo intercessore, te et salutare, & venerarer. Quod postquam nos adisti, libentissimo prestiti animo. Perhumaniter me excepisti. Sed non licuit, humanitate, atque affabilitate tua diutius frui. Una enim tantum nocte, es apud nos moratus. Eas tamen mihi perire nolui. Memoria seruavi. Et mihi ipsi in memoriam inde reuocaui, te filium Syluestri Aldobrandini fuisse viri, consilio, & prudentia singulari, Græcarum, Latinarumque litterarum, & iuris utriusque peritissimi. qui leguleiorum barbariem inter primos exornauit. Qui in Repub. summa fuit olim authoritate. Memini quoque te fratrem Iohannem habuisse Card. & Summum Pœnitentiarium. qua dignitate tu quoque nostro tempore, tuis summis meritis, es ornatus. Sed quod mea erga te obseruantia primum caput est, in memoriam venit, Thomæ fratris tui, humanioribus litteris, & Græcis, & Latinis, & philosophiæ ornatissimi, meo satis diu, Patauij amicitia familiarissime esse usum, & Francisci Serfrancisci, qui tum apud eum vivebat, & si memoria non fallit, te quoque eodem tempore adolescentulum adhuc cognoui. Fratrem tuum postea Roma, sub Paulo. IIII. vidi. Hac recordatio, animo meo post discessum tuum, semper hæsit. Te semper hac fratris recordatione, mente gessi. Te semper toto animo colui, tibi semper summa sum ominatus. Quid si archani
huius,

huius , atque animo meo sedentis cultus , testimonium aliquod , ex animo promam in apertum ,
& studiosis omnibus , nunc uiuentibus , & qui in posterum sunt uicturi proferam , quo intelli-
gant , quanta te prosequar reuerentia . ueneratione quanta . Non solum ob ea quae supra
sunt a me commemorata , uerum etiam , ob singulares animi tui uirtutes , quae nominis tui ce-
lebritate , non tantum aures meas repleuit , sed hominum celebriorum omnium . Cum uirtutes no-
mino , non unius generis intelligo uirtutes , sed extra litterati vulgi consuetudinem , eas etiam
omnes , quas a natura tulisti tecum ; quas continua bonorum morum exercitatione , excoluisti ,
animumque tuum ornaasti . Et quas ciuiliu rerum , patris tui exemplis , rebusque agendis pru-
dentia summa , tibi comparasti . Et quas rerum naturae caelestium diuinarumque contemplatio-
ne es assecutus . Et quas nostra schola purgatiua , ab affectibus passionibusque animi purgan-
dis nominat . Et quae his perfectiores sunt , quas animi purgati nuncupant . Tanto enim supra
humanas perturbationes , audio animum tuum extulisti , uisere sanctificatorias attigeris , quas
procedente aetate sperandum est ita te tuas facturum , ut per eas , Deum ipsum attingas , eique
iungaris . Has trita philosophorum schola non agnoscunt . Ex archana ueniunt philosophia .
Eae , in te qui operationibus , factisque tuis eas es consecutus , sunt agnoscenda , sunt celebra-
nda , sed loco , & tempore commodiore . Nunc huiusce rei testificanda causa , caelestes nostros
XIIII. libros omnes , ab Aethere , usque ad Aerem , nomini tuo consacraui , doctrina , autho-
ritateque tua , eos a detractorum protege calumnijs , & Marcellus Nobilis tuus , hac in re tibi
esto comes , & mihi adiutor .

Tibi Deuotiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER NONVS.

DE ÆTHERE.

AIdem hic infinitus mundus, quo modo etiam erit finitus? Vel enim, vnus idemque est mundus is, qui infinitus simul est & finitus, vel duo sunt inter se differentes. alter infinitus, finitus alter. Non enim videtur, vnus, idemque, eodem tempore in se posse, contrarietatem hanc recipere. Ex Chaldaeorum quidem allariis dogmatibus, facilis est huius rei solutio. Empyreus enim, ad externa in infinitatem expanditur. Ad intera uero, qua, è tribus primis æthera contingit, eo contactu finitur, atque est finitus. Aether vero, qui ab eo contingitur, cælum dicitur, Quod in octo, aut nouem diuisus orbes, ad externa, qua empyreum tangit, & qua tangit elementa, finitum mundum facit. Atque hic est, cum elementis, totus plerisque aliis philosophis mundus. Possumus autem nos, in hac quaestione libere versari, quoniam sacri veteres Theologi Iustinus, Basiliius, Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, Lactantius, Theophylactus, & Procopius Gazæus, in diuersa ab Astronomis, philosophisque abierunt. Quoniam nullus esset in sacris Bibliis locus, qui vel de cælorum numero, vel de eorum motu, aut rotunditate certum aliquid pronunciaret. Igitur, cum Astronomis, & eos secutis philosophis cæli contemplatoribus, cælestia contemplemur. Et quæ in discussionem venient, perpendamus.

Οὐρανὸν cælum philosophi appellauere id totum, quod Chaldaei, in tres æthereos distinxerant mundos. Sed etymon ætheris apud Græcorum philosophos, non idem fuit. Namque Anaxagoras, a uerbo αἶθερ, aëther de-

duxit æthera. Quoniam putaret, astra non aliud esse quam ignes, quibus totum arderet cælum. Plato, quamuis de astris sentiret idem, & quod cælum ignis esset, non ab igne aut ardore, sed a uerbo αἶθερ, quod est, semper curro, etymon deriuauit. Aristoteles, Platonis sententia comprobata, Anaxagorea reiecta, ipse pessimam, nullis sensibus, nullis rationibus suffultam introduxit. Cælum, non ignem, non ætherem, non aquam, non terram, sed ab his, quintam quandam essentiam esse dixit. Orpheus sanè Græcæ sapientiæ pater, & a Chaldaeis, & a suis videtur dissensisse, cum caneret.

Αἶθερ παντα περί αράτη λαβε. τῷ δ' ἐνὶ μέσῳ οὐρανόν, ἐν δ' αὖτε γαῖαν ἀπείρητον, ἐν δ' αὖτε θαλάσσαν.

„ Aethere cuncta circum ineffabili prehendit. Inque medio cælum, intraque terram infinitam, intraque mare.

Si æthere cælum comprehendit opifex, unde quaque cælum æthere est circumuolutum. Ergo videtur æther hic Orphicus, idem cum empyreo esse. Qui cælum, totamque trium ætherum molem amplectebatur. Neque uero nominum utriusque, significatio id negat. Nam Empyreus ab igne dictus est, æther ab ardore. Ardor ignis est species. Sed ulterius progrediamur. Cælum Astronomi, in orbes octo prima partitione distinxerunt. Chaldaei in tres ætheres. Vtri melius, ac uerius? Vtrum rursus quàm utrique, & melius, & uerius, hac eadem de re philosophari possumus? Si in Empyreo, siue Orphico æthere, alienum nihil reperiatur. cum eo nihil commiscebitur. Si nihil ei commiscetur, simplicissimus erit empyreus mundus. Si simplicissimus, etiam sibi sufficiens, & perfectus, & nulla

la a se externa re indigus. Nam quod tres æthere Chaldaicos, & tres hylæos, quasi in suo ventre gesseret, & per eos usque ad centrum omnium transeat, id non suo, sed contentorum beneficio facit. At supremum, ac primum suum æthera, qua ratione, & quo interstitio ab empyreo diluaxit? Et quo secundum a primo? & tertium a secundo? Vel enim unum corpus sunt & continuatum, tum inter se, tum cum empyreo, vel sunt, & ab hoc, & inter se separati. Videtur quidem Zoroaster, cum empyreum ab primo æthere segregaret, in id respexisse, quod Empyreus, arderet totus, & totus esset ignis, sibi ubique similis. Aether autem primus, non totus arderet. arderet tamen per intervalla, innumeris eius partibus, atque flammis inter se, & magnitudinibus, & coloribus, & fulgoribus longe diuersis. quæ eius faciem non totam faceret similem, sed varietatibus plurimis dissimilem. Quæ res eadem fecit, ut suum secundum ætherem, in quo non nisi sex lydera, conspiciebat, a primo illo distingueret. Sicuti tertium a secundo, quia in hoc sex, in illo unum tantum sidus, idque ab aliis omnibus opacitate, nitoreque potius quam splendore longe diuersum. Ratio namque, ex tali sensu eruta, persuadere videtur, uti quæ partis unius natura ferret, alia non ferret, ex essentia diuersa, diuersitatem ferret effectuum. Non aliter ac terra, quæ ferat alia quam aqua. Et hæc alia quam aer, testimonio est, tria hæc corpora differentium esse substantiarum. Esto hæc fuerit, satis ut videtur, valida Zoroastri ratio. At non minus valida, hæc est alia, confinia terræ, & aquæ, & aeris, sunt satis diuersitate, densitatis & caritatis euidencia. Inter ætheres confinia duo; interque primum & empyreum nulla apparent. At forte respondeat ipse. Aer a Peripato, a Stoicis, in tres regiones, eadem analogia est dispersitus. Quoniam infima, pruinas, & rores generat. Media res ab his diuersas, nubes, pluuias, similiaque. Supera vero, ignes & cometas gignit. Atque ita, non essentia, sed effectibus in oris genitis esse differentes. Neque ob id confinis, aut suismet, aut alterius naturæ inter eas interpositos, determinantur. Sed unum est corpus, totus aer, continuatum, nullis aut suis, aut alienis terminis interruptum. Ita esse de æthere, totum, unicum esse corpus, nullis aut cognatis, aut alienis interstitiis dispersitum: sed regionibus tantum, supera, media, inferaque, & stellarum tum numero, tum fulgoribus, tum etiam motibus, cogitatione tantum nostra, non natura sua esse diuisum. Sed reclamabunt hic Astronomi omnes, & omnes insimul philosophi. Cælum quidem unius, simplicitque esse naturæ, sed esse in eiusdem naturæ orbis plu-

res, ac forte plurimos distinctum. Quibus haud procul hinc occurreremus, si prius discusserimus, utrum æther, seu cælum, corpus simplex sit, an compositum. Simplex esse dixere omnes, eò quod esset incorruptibile. An vero compositum esset, fatigauit neminem. Nos vero ita dicimus. Si cælum corpus simplex est, vel totum simplex est, vel partibus plerisque; vel partibus multis, vel vna. Si vna tantum simplex sit, simplex dici absolute, minime poterit. Tantumdē erit, si uel multis, vel pluribus dicatur esse simplex. Vtrum igitur totum simplex reuera dici potest? Si cælum simplex sit vna tantum res quoque est. Si vna res est, similis tota sibi est. Si similis tota sibi est, vnā tantū ostendit faciem, & dissimilis nequaquam est, At cælum vnā ostentare faciem non uidetur, tot stellarum varietate distinctū. Non est ergo simile. Non est ergo res vna. Non est ergo res simplex. Si simplex non est, compositum est ex pluribus, tot nimirum, quot in eo facies apparent. Aut etiam pluribus, quæ præ distantia a nobis nimia non apparent. Ruit ergo hic tota priscorum philosophia de cæli simplicitate. Cælum igitur, compositum corpus est. Quam compositionem, Orpheus indicauit quando, Aplanem terram appellauit, Saturnum aquam; Iouem, aerem; Martem ignem, & viceuersa Solem nuncupauit ignem, Venerem, dixit aerem. Mercuriū aquam. Et Lunam iterum terram. Sed hæc poetico forte, ac mystico sensu aliquo; aut ob stellarum quendam præcipue similem colorem. Sed stellæ nondum constat, an cæli partes sine essentielles. An corpora diuersa a cælo naturæ, in cælo habitantia. Quam rem sequens disputatio expendet. Modo de cælesti corpore toto, contemplatio est instituta. De quo Platoniorum pars nobilior, Iamblichus, Syrianus, Proclus aiunt, elementalium qualitarum, summitates, cælo inesse purissimas. Igneum tamē a prædominio esse cælum. Plotinus vero, non esse aliud, quam ignem. Hic Chaldaeos, illi Orpheum, ni fallimur, secuti Aristoteles elementorum qualitates & essentias omnes cælo ademit. Non alia de causa, quam quod, incorruptibile esset, & toto, & partibus, & in circulum moueretur. Elementa vero, mouerentur in rectum & partibus saltem esse corruptibilia. Sed utroque fundamento est falsus. Demonstratum enim iam nobis est, si partibus elementa corrumpuntur, etiam toto corrumpi. Non moueri autem in rectum, nisi sint præternaturam disposita, suis locis demonstrabitur. Sed quantumuis susceperit laborem, quo qualitates Elementales de cælo detraheret, frustra suscipit. Mollitiem namque & duritiem non solum reliquit, sed etiam labore alio non minore

minore, construxit. Hoc ipsum demon-
stremus. Tactu quidem, qui molliciei,
& duritiei proprius est iudex, cælum
non attingimus. At visu quo cælum spe-
ctamus duo hæc non iudicamus. Ad ra-
tionem ergo confugiendum, quia ipse vi-
verissima est usus. Eam de cap. iij. libri
de cælo 12. expromamus. In quo, post-
quam, ut sibi visum, probavit cælum esse
rotundum, subdidit hæc verba.

Καὶ τὸ συνεχὲς ἀραῖ ἐκείνῳ. Τὸ γὰρ πρὸς σφαιροειδὲς
συνεχὲς, σφαιροειδὲς.

„ Ergo & id quod ei est continuum, (rotun-
„ dum scilicet est) melius dixisset conti-
„ guum. subdit deinde.

Ὡσαύτως ὅ, καὶ τὸ πρὸς τὸ μέσον τούτων.
Τὰ γὰρ ὑπὸ τοῦ σφαιροειδοῦς περιχρόμα, καὶ
ἀπὸ χόμα, ὅλα σφαιροειδῆ ἀνάγκη ὄν. Τὰ
δὲ κάτω τῆς ἡμῶν Πλανητῶν ἀπῆται τῆς ἀ-
νω σφαίρας ὥστε σφαιροειδὲς αὐτὴ εἶναι πάσα
φορὰ. Πάντα γὰρ ἀπῆται καὶ συνεχῆ ὄντα ταῖς
σφαῖραις.

„ Similiter vero, & ea, quæ ad medium,
„ horum. Ea namque, quæ a sphærico
„ continentur, & tanguntur, sphærica
„ esse est necesse. Ea vero quæ infra
„ Planetas sunt, contigunt superiorem
„ sphæram. ita ut omnis latio sit sphæ-
„ rica. omnia enim contingunt, & contigua
„ sunt sphæris.

Hæc Aristotelis sententia est, Quia supre-
mum cælum sphæricum est, id quod proxime
ab eo continetur, atque ab eo tangitur sphæ-
ricum esse necessario. Et ita deinceps usque
ad lunæ sphæram. Qua, in sua philoso-
phia ignis continetur. Qui ideo sphæricus.
Ab hoc aqua ideo sphærica. Sic enim paulo
post scribit.

Λάβοι δ' ἄν τις, καὶ ἐκ τῶν περὶ τὸ μέσον ἰδρυ-
μένων σωμάτων ταύτῃ τῷ πείσει. Εἰ γὰρ τὸ
μὲν ὕδωρ ὄντα περὶ τῷ γῆ. Οἱ δ' ἀνω περὶ τὸ
ὑδωρ. Τὸ δὲ πῦρ περὶ τὸν αἶρα, καὶ τὰ ἀνω
σώματα καὶ τὸν αὐτὸν λόγον. Συνεχῆ μὲν
γὰρ οὐκ ἐστίν. ἀπῆται δὲ τούτων. Ἡ δὲ τοῦ ὑ-
δατος ἀπὸ φάνειε σφαιροειδὲς ἐστίν. τὸ δὲ πρὸς σφαι-
ροειδῆ συνεχὲς, ἢ κείνου περὶ τὸ σφαιροει-
δὲς, καὶ αὐτό, τοιοῦτον ἀναγκασίον ὄν. ὥστε
καὶ διὰ τούτου φανερόν ἐστι, ὅτι σφαιροειδὲς ἐστὶν
ὁ οὐρανός.

„ Accipiat vero aliquis, & a corporibus
„ circa medium positis, hanc eandem fi-
„ dem. Si enim aqua est circa terram,
„ aer vero circa aquam, ignis vero circa
„ aerem. Et corpora supera, secundum
„ eandem rationem, continua quidem
„ non sunt, tangunt tamen hæc. Superfi-
„ cies autem aquæ est sphærica. Id ve-

„ ro quod sphærico continuum est, aut
„ positum circa sphæricum, & ipsum
„ necesse est tale esse. Itaque & pro-
„ pter hoc, clarum est sphæricum esse cæ-
„ lum.

An nonne hæc, primo circularis est osten-
sio? Qui a supremum cælum est rotundum,
rotundat inferiora omnia, primo proxi-
mum, deinde reliqua usque ad aquam.
Et rursus: Quia aqua rotunda est, aer qui
circa eam positus est, rotundatur. & suc-
cessive, orbes reliqui aere superiore. Mira-
biles sanè, admirandi Aristoteles rationes,
sibi inuicem contradictoriæ. Quærimus
causam, cur Saturni cælum sphæricum sit?
Respondet Aristotelis, quia conformatum
est, ad sphæricam primi cæli figuram. Qua
ratione id, aut qua vi? Quia continetur
hoc secundum a primo. eique est conti-
nuum. Accipio. Sed necesse est, secun-
dum cælum, primo vel cessisse, vel resti-
tisse. Si restitit, quo modo, ad illius figu-
ram, conformatum est. Ergo ei cessit, si eius,
viribus ad suam figuram est conformatum.
Si cessit ergo secundum, mollius primo.
Molle namque id esse docuit Aristoteles
quod in se cedit. Si vero secundum resti-
tit, durius primo fuit. neque in se cessit.
Qua igitur vi, sua ne, an aliena est con-
formatum? Si sua, non opus habuit primi
cæli circumplexu, ut sphæricum euaderet.
Si aliena, ei cessit, & opus habuit. Im-
pressio primi, actio est. cessio secundi
passio. Hæc molliciei est. Μαλακὸν γὰρ
τὸ ὑπαίκον. Molle enim est quod cedit.
Primum ergo cælum tantum habet duri-
tiei; uti possit mollitudinem secundi
comprimere ita, ut illi sphæricam figuram
indat. Secundum quoque tantulum habet
duritiei, ut hanc eandem sphæricam ter-
tio imprimat. Atque ita singulos orbes su-
periores usque ad lunæ orbem duriusculi
tantum erunt, ut inferiorem sibi proximum
rotundum faciant. Atque ita fiet ut primum
cælum, omnium sit durissimum. Lunæ
cælum, omnium sit mollissimum. A quo
mollissimo ignis comprimitur in rotundum.
Ergo suo compressore mollior. Aer eadem
ratione mollior erit igne. Aere quoque
mollior erit aqua. Hoc primum mon-
strum. Alterum quod ignis, in Peripato
sic cessimus, sit etiam humidus, quia
mollis. Mollities enim ab humido est.
Tertium, terra ambitur ab aqua. ergo ab
ea in rotundum agitur. ergo terra mol-
lior quam aqua. Si vero aduersis gradi-
bus ascendamus. Aqua est rotunda. ergo & aer

Dd eam

eam ambiens. Aer rotundus est, ergo, & ignis ambiens. Ignis rotundus, ergo & lunæ orbis ambiens, ergo & orbes superiores vsq; ad supremum. Hic contraria omnia eueniunt. Nā inferiora, quæ prius molliora fuerant duriora sunt effecta. Ad quorum duritiem superiora sunt conformata. Et orbis extimus omnium ante durissimus, molliissimus euasit. Quia Saturni orbi duriori circumfusus, ad eius figurā cōformatur. Et lunæ orbis molliissimus, prius, durissimus sit effectus, quia superiorem circa se molliorem in rotunditatem sua duritia cōformauit. Inconstantiam hanc in eodem subiecto, Peripati cauillis, ac saluationibus relinquamus. Illud teneamus, Aristotelem qui e cœlo omnes voluit qualitates detrudere, molliitudinem, & duritiem, non potuit extrudere. Sed molliitudo, humoris est filia, sicuti durities siccitatis. Ergo in cœlo, præter molliitiem, & duritiem, & humor est, & siccitas. Atque hæc elementalia. Nulla enim in sua philolophia alia sunt, aut humiditas, aut siccitas, aut durities, aut molliitudo, quam eæ quæ in elementis primo sunt, & ab his, in rebus mistis. Ergo cœlum non est quinta vlla ab elementis essentia. Quam tantopere studuit adstruere.

Verum nos ex nostris principiis, quid cœlum sit ad finem deducamus. Fuerunt autem nobis corporum omnium principia intrinseca, quæ corpora omnia constituerent, & ex quibus omnia constarent, & in quæ, (si quando resoluantur,) resoluerentur, quatuor illa simplicissima. Spacium, lumen, comes luminis calor, blandissimus vitalissimusque. Et fluor liquidissimus: Ex quo, & in quo, tamquam ex materia, & in materia, corpora omnia deinceps antitypa, & renitentia, in spacio vt in loco, lumine, & calore effectioribus formarentur. Horum autem corporum, primum ostendimus fuisse empyreum mundum ad externa infinitum, ad intera finitum. Qui in fluore, & ex fluore, calore, & lumine indicibili suauitate, & blandore arderet. Et prima esset, flammarum corporearum veluti incorporea. Quæ ni se lucem, non daret. Et è se lumen tenuissimum emitteret. Ideoque esset inuisibilis. Intra quam alius esset æther vtraque ex parte finitus. Qui non totus quantus est arderet, sed totus quantus est, partibus arderet discretis, & numero innumero distinctis. ijs videlicet, quas mortales, stellas, & altra, & sidera appellauerunt. Nam si in empyreo continuatus est ardor ille primus, & continuo discretæ quantitas est opposita, vi naturæ

hanc quoque ardorem de se dare oportuit discretum, flammis quidem ingentibus, sed innumeris. Nam continuo infinito ad extimam partem, ardente empyreo Constructo, decuit, ad partem quoque intimam, discretum, finitum quidem, sed pene infinitum supremum condere conditorum. Sidera ergo numero forte infinita, in fluore, an densiore, an ratiore, nondum notum, calore, & lumine accendit, visui pleraque subiecta humano, vt hac quoque ratione, contrario vno a conditorum posito inuisibili nempe empyrei ardore, alter visibilis cerneretur ardor. Et quod mens nostra in numero accretione infinito, ariolatur, alicubi actu pene reperiretur, inter corporea. Et sicuti in empyreo toto, ad externa spacio infinito fluor extensus, & ei coextensus tenuissime erat. In æthere idem fluor, conglobatus esset in partes immensas, & innumeras. Qui sicuti in empyreo raritate, & tenuitate caleret blandius, & arderet lenius, sic in æthere, coactione sui, caleret acutius, & arderet vehementius. Et visibilis flamma fieret, quæ in empyreo permanet inuisibilis, sed Astronomi, audacia quadam sua, infinitas fere stellas, incertum numerum redigere sunt conati. Sex enim magnitudinum obseruatas, non plures quam M. XXXII. esse, ausi sunt pronunciare. Sed quas vel ob paruitatem, vel ob distantiam a nobis nimiam, cum numerare non possent, prope infinitas esse proferre timuerunt. Nam sereno aere, hieme concreta, nocteque concubia, ad omnes quidem ætheris partes, sed præcipue ad Septem triones, infinito numero auctas, minutissimasque visus conspicit non lippus. Quam rem per se manifestam, ne suas M. XXII. stellas, numero creuisse concederent, Astronomi somniarunt, frequentiore numeratarum eo tempore micatione, visum alucinari cum concedant, aerem tunc purgatorem a vaporibus esse. Et visum liberiore intuitu cernere. Nullam tamen causam afferunt cur frequentior in cœlo fiat micatio. Et si aliquam afferrent, ea certe ab aeris depuratione non penderet. Quid enim elementa agent in cœlum, quod ei est impassibile? Concludamus nos ex nostris principiis, cœlum, atque ætherem Chaldaicum, esse eam totam infiniti mundi, finitam regionem, in qua habitant sidera. Eamque esse, non quintæ, vniusque essentia, sed

sed fluorem, infiniti illius primi floris im-
mensam portionem, calore supero prædi-
tam, & aëtorum flammis, quæ item fluor
ardens sunt, penè infinitis, pulcherrimis-

que pulcherrime distinctam, atque orna-
tam: ut merito & æther, & κόσμος, &
διακόσμος, & mundus potuerit, & debue-
rit appellari.

Finis Libri Noni Panoosmiae.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

Mirum valde est, quod philosophi qui procedebant lumine naturali habuerint aliquam notitiam de cælo Empyreo; cum ex ratione naturali non possit inuestigari; Quoniam ea quæ de cælis cognoscimus per motum ex visu habemus, cælum empyreum non subiaceret visui cum multum distet, nec motui cum immobile, hac de causa dicitur intellectuale: quoniam et si in se sit visibile; tantum intellectu capitur. Satisfacit huic dubitationi egregie D. Thom. prima parte. q. 200. art. 3. in situ corporis. Et inquit; referendo Diuum Augustinum decimo de ciuitate Dei. cap. 9. error quo Porphyrius a demonibus angelos discernebat; ut aërea loca essent demonum, ætherea vero & empyrea angelorum. Porphyrius tamquam Platonici cælum sydereum & æthereum igneum existimauit, & quoniam empyreum dicitur igneum. Dicebat cælum ætherem esse Empyreum, non sine eodem modo quo nos nominamus cælum empyreum distinctum ab aliis supremum omnium, extra omnem immobilitatem, locum capacissimum splendidam quietum contemplationi conuenientem & gloriæ beatorum.

Quod cælum Empyreum non inuenimus positum nisi per auctoritatem Strabii, & Bede & Basilij. Et quid mirum si per auctoritatem Ptolomei credimus cælum cristallinum esse multis temporibus, sicut antea incognitum, scilicet usque ad tempora ipsius Ptolomei qui illud inuenit esse necessarium. Cur non erit credendum prædictis patribus ponentibus cælum Empyreum esse locum necessarium, ob contemplationem beatorum. Quare dicit Strabus vir auctoritate dignus per cælum in principio a Deo creatum non firmamentum, sed cælum empyreum intelligi 2. dist. c. 2. prout refert Petrus Lombardus, & Glosa ordinaria. Gen. primo. Quod approbat Alphonsus Tostatus vir eruditissimus dicens quod per illa verba in principio creauit Deus cælum & c. cælum solum Empyreum secundum veram positionem intelligi, quia non ponitur de materia illa communi creatum, cum in prima sui creatione habuerit vltimum sui complementum, ut Thom. 2. dist. 12. art. 5; quantum & manifestum est consideranti ordine verba illa in principio creauit Deus, & c. Ad verba illa in hoc libello posita, id est quod cælum empyreum nihil alienum accipit. Sunt sano modo intelligenda: quomodo cum sit receptaculum animarum post mortem. & ubi fabricauit fuit spiritibus angelicis est repletum. Antiqui ignorauerant hanc receptionem non valentes ratione nobili hoc adinuenire, crediderunt eos intellexisse cælum illud non recipere aliquid alienum id est virtutem ab alio corpore superiore. credentes & continentes illud cælum empyreum esse supremum cælum. quod modo est falsum. cum adinuentum sit cælum cristallinum nonum traditum. Et a patribus vniuersis cælum decimum, de quo cælo verum est dicere nihil alienum recipere, id est ab alio corpore virtutem aliquam & fortasse, nec a sole, sed suum splendorem habet immediate a Deo conditore.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER DECIMVS.

DE COELI ROTVNDITATE.

Ed nondum patuit, quo interstitio in parte supera ab empyreo separetur; neque a parte infera quo alio disterneretur; ab ignis sphaera, quam Aristoteles de empyrei loco videtur infra celum detruisse. At forte, hæc palam fient, si discutiatur prius, an celum sit rotundum. Verum cur discutiamus, quod tam Astronomi omnes, & philosophi fecerunt, pro comperto, ac certo iam diu habuerunt, & adhuc habent? Id quamquam ita credant, quia Theologi magni, & multi satis, Iustinus, & Basilius, & Ambrosius, & Chrysostomus, & Theodoretus, & Theophylactus, & Procopius, & maxime omnium Lactantius, id ipsum pernegant, sunt nobis, quam possimus exacte, Astrologorum, ac philosophorum, rationes examinanda. Ac videtur, nobis omnium maxime res hæc discutienda, qui celum, fluorem esse asseruimus. Fluor autem sui natura videatur consistere non posse, neque ullis suis, & non nisi alienis terminis, a fusione listi posse. Neque figuram ullam, nisi quæ ei a proximo indita fuerit, posse habere. Rationes autem Aristotelicæ, quæ maxime visæ fuerant validæ, anteriore libro, nullarum virum euasere. Itaque in hanc quæstionem est nobis ingenij viribus omnibus incumbendum, ut quo nos philosophicæ rationes deducant cognoscamus.

Dogmatis huius, celum esse rotundum, videtur Zoroaster, primus author fuisse. Dum enim, septem mundos corporeos constitueret, *ἑπτὰ κόσμους*.

τὸν οὐρανὸν κυρτὸν σχήματι περικλείσας.

„ Cælum curua figura circumcludens.

Sed nobis, qui, ut sæpe iam diximus, nullis præterquam diuinis autoritatibus, & philosophicis rationibus, & experimentis philosophamur, non sunt hæc tam facile admittenda. Et præsertim quod *κυρτὸν σχῆμα*, curua figura, non illico est sphaerica. Nam & conica, & cylindrica, & oualis, & alius formæ alicuius esse potest. Si vniuersum mundum, quem nos parte externa infinitum esse demonstrauimus, sphaericum esse dicerent, nihil amplius ab eis exquireremus, quia in infinito, omnes lineæ a centro ductæ, infinitæ sunt, ideoque æquales & rotunditatem necessario in eo efficiunt, sed nullis, aut suis, aut alienis terminis circumscriptam. Sed mundi partem intrinsecam, celum, nulla centri, nulla linearum æqualitas, esse cogit sphaericum. At multas inquit Astronomi, adducemus ad id probandum rationes, & experimenta multa, omnibus iam admissa, & credita. Quibus dicemus nos, si philosophi sint, philosophice nobiscum agant. & rerum causas vnâ vestigent. Eorum ergo rationes, reuocemus in examen, deinde experimenta perpendamus. Philosophantiū, qui celum dixere sphaericum, partim vacuo ipsum circundederunt ut Stoici. Alij circundederunt nihilo, Pythagorei, Plato, Peripatus, qui extra celum, ne vacuum quidem videntur posuisse. Priorum, alij sphaericum fecerunt, alij conicum, sicuti alij ouale. Posteriores omnes sphaericum. Rationes duas attulit Timæus. Ut sibi simile esset, ut omnes caperet figuras. eadem has causas repetijt Plato. Eis tertiam addidit, ut perfectissimum animal, omnia in se posset capere animalia reliqua. At dicimus nos,

nos, cur non & cylindrus, & lenticularis reli-
quas non capiat figuras? Et Ouum Zoroastro,
& Orpheo omnes continuit Deos, hos eosdē
qui intra mūdum sunt. Sed & quid oportuit,
cælum sibi simile totum esse? quando, etiam
si rotundum sit, sibi simile totum non est. Quē
enim lactez similitudo tam sibi dissimilis cū
partibus cæli reliquis? Quæ similitudo, dia-
phanarum partium cum opacis ijs, quas vete-
res, & recentes Astronomi, in obscuris sideri-
bus, & nebulosis obseruarunt? Quæ item simi-
litudo cum iisdem diaphanis habent nigræ
in cælo maculæ ad antarcticum, & nubeculæ
eum cingentes? Quæ tandem similitudo earū
dem cum astris ipsis, non diaphanis vllis, ful-
gentibus fere omnibus? Et inter hos fulgores,
quæ nam est similitudo, cum tam variarum
specierum sint, quot sunt ipsi. Cum igitur, tan-
ta sit in cælo ingentium partium dissimilitu-
do, quæ necessitas ipsum coegit, vt in sola ro-
tunditate sibi simile esset? Dixere alii vt Arche-
typo, vnde prodiit simile esset. Vbi nullum
principium, nullus finis, sicuti neque in rotū-
do. Sed omnia ab Archetypo prodierunt, cur
non omnia rotunda? Itaque hæc ratio etiam
ab Astronomis est reiecta. Sicuti & illa, vt om-
nia caperet. Potuit enim & ovali, & alia quo-
que omnia capere. Sed Aristoteles alia est in-
gressus via. Perfectissimo corpori, perfectissi-
mam conuenire figuram. Sphæricam autem,
omnium esse perfectissimam in solidis sicuti
in planis circularem. Quoniam eis, aliunde
addi nihil potest. Quæ perfecti est conditio:
Rectæ autem lineæ, semper additio fiat, ideo-
que imperfectionem semper sapit recta, & om-
nium figuræ omnes, quæ ex rectis fiunt, angulo-
sæ. Deinde alio argumento. Primo corpori
prima, competit figura. Hæc autem rotundi-
tas est, quia vna constat, vel linea, vel superfi-
cie. Vnum autem prius est, quàm plura. Recta
autem plura est, quia additiones plures ei fieri
queunt. Sed hac in re sophismare nos fatigat,
eo, quo de genere vno, in aliud transiunt ge-
nus, a curua linea, ad rectā. Et alio. Cur enim,
recta, vna non est? Et ante additionem, & post
additionem, si est cōtinua posterior cum prio-
re? Nam si vna non est, plures est, antequam
addita ei sit alia. Nō ne, & circulus sit additio-
ne? arcuum, & segmentorum tot, quot eum
adimpleant? Sed cælum cur dicit esse corpus
primum, vir ille, qui vti ostendimus, & sphæri-
citatē eius, a sphæricitate deducit terræ,
aquæ, aeris, & aliorum. his superposito-
rum? Hæc enim ratione, non primum,
sed vltimum fuerit corpus, superum cælum.
Deinde si rotunditas prima est fi-
gura in solidis, & vbi ea sit, primum corpus
facit. Non minus aqua corpus erit primum,

quam supremum cælum. Aquam enim, & ip-
se sphæricam fateretur. Et terra quoque hac eadē
sphæricitatis ratione, primum corpus
erit, & non minus quam terra, aer. & non mi-
nus ignis, quam aer, & non minus orbis lu-
næ, quàm ignis. & corpus lunæ, non minus
quam orbis eius. Est enim luna tam rotunda,
quam orbis suus. Idem cæteri sunt planetæ,
cum orbibus suis. Et stellæ aliæ, cum stellata
sphæra. Itaque si rotunditas primo datur cor-
pori, XII. ad minus erunt, æque prima corpo-
ra. Elementa quatuor, cæli octo. Adde his,
epicyclos, deferentes, eccentricos, concentri-
cos, seu Callipeos illos, & Eudoxios orbēs, om-
nes erunt prima corpora. Si planetarum, & fi-
xarum corpora ad dideris, sine numero iam
corpora prima erunt. Tam valida fuit tanta-
rumque virium hæc Aristotelis demonstratio,
vt pro vno primo corpore, pene infinita cor-
pora, nobis pepererit. Enge. Quid illa perfe-
ctionis demonstratio? Eadem fecunditate, to-
tidem, ac forte longe plura perfectissima par-
turiet nobis corpora. Non enim sola octaua
sphæra, corpus perfectum est, quia ei aliunde
addi nihil possit. Sed & septima, & sexta, &
quinta, & aliæ deinceps, tam sunt in se perfe-
ctæ, vt ad perfectionem sibi competentem ad-
di possit nihil, & eis nihil ad suam essentiam
deficit. Quid vero acri, vt aer sit, deest? aut quid
aquæ, & terræ, vt aqua, & terra sint vel deest,
vel addi potest? Lunæ quoque vt sit luna?
Mercurio vt sit Mercurius? Veneri, vt sit ve-
nus? Soli vt sit, quid aut deest, aut adiungi po-
test? Sed eadem ratio, de planetis est reliquis;
Eadem de singulis sideribus. Quid egent re-
alia vlla, vt id sint quod sunt? Aut quid singu-
lis superaddemus, vt ea reddamus perfectæ?
Perfectio, & quæcunque a natura, apud nos
fiunt, ex elementis, vt creduntur mixta, non
ne omnia, (nisi si quæ vel manca, vel monstruo-
sa nascantur) suā nanciscuntur perfectionem.
Neq; mihi quicquam forte deest, ut ego sum,
sicuti neque aliū vlli homini, aut bruto, aut
stirpi, aut lapidi, aut metallo? aut aliæ rei na-
turali vllæ Tot ergo corpora in se perfectæ, nu-
mero superant, ea quæ prima esse ostendimus.
Macte virtute Magnanime Aristoteles qui tū
fecacem nobis parturisti philosophiam. Talia
namque vt plurimum rectis argumenta, vt
plus reddant, quam tu promittas. Astronomi,
aliæ de suo ingenio addunt rationes, easque
non paucas. Sphæra inquit circa centrum
reueluta eundem semper occupat locū. Quid
vero tum? Nam & cylindrus, & conus, & ouū
idem faciunt. Præter hoc, necessitatem quan-
dam, vt ipsi sibi persuadent, maximam ad-
dunt. Nisi cælum rotundum esset. impossi-
bilia duo consequerentur. Alterum quod locus
aliquis

aliquis esse vacuus. alterum, quod corpus esse posset, non in loco. Nam dum cœlum circumuoluitur, si angulare esset, anguli eius, in vacuo exteriori (quod tamen ipsi non concedunt) locarentur. Et rursus, anguli corpus, non esset in loco, qui extra cœlum nullus est omnino. Ita docent ij, qui de mundi sphaera, vel compēdia, vel commentaria scribunt satis multi. Sed hic Aristotelismum inducunt, sed eum falsum. Nam negauit ipse quidem extra cœlum, nec corpus esse, nec locum, non tamen negauit ibi esse vacuum, nec negare potuit. Quam rem mos, libello priore de spacio demonstraui-mus. Sed argumentum hoc sphaeristis istis validissimum, nihil concludit aliud, quam, cœlum non esse angularem. Non tamen illico est rotundum. Quia & ouale potest esse, & conicum, quod veterum quidam asseruerunt. & lenticulare, & cylindricum. Futilitatem rationum harum, cum Astronomi cognouissent, alias quasdam introduxerunt. Nimirum a motu cœli in circuitum. A motu orbium inferiorum contrario, ab horologiis solaribus, ab apparentiis aliis; ab instrumentorum Astronomicorum usu, quæ omnia sunt circularia vel sphaerica. Sed hæc omnia nullo negotio soluntur. Quo namque ad instrumenta, nulla possunt tam exacte efformari, ut veritatem ostendere queant. Quam rem Astronomorum quidam non ignobiles, aperte demonstrarunt. Nam & visus oculi qui per foramina instrumentorum perspicit, & sui ipsius variatione, & aeris puritate, vel vaporum in eo densitate, fallitur. Horologia vero solaria, vera ad amulsim esse si concedamus, cursui solis rotundo id concedemus, sic & alias planetarum atque syderum fixorum apparentias. Neque vero, aut hi circulares stellarum motus & planetarum, ad cœli rotunditatem quicquam faciunt; aut eorum æqualis a nobis perpetua distantia. aut inferiorum orbium contrarius motus. Hæc enim omnia sunt adhuc dubia. quæ ipsi pro clarissimis vsurpant. Quod enim pro indubitato sumunt, cœlum in circuitum moueri, id maxime omnium est incertum. Et si negetur, vix ullam aliam rationem asserent, quam stellarum in corpore cœli infixarum. De vtraque re hac, mox dicemus. Illud quod maxime omnium ipsi videntur experimento, cœlum esse rotundum, videri namque si circumspiciamus, & oculos attollamus, circumquaque in fornici rotundæ modum concameratum, tum núbilo, tum

sereno aere, tum noctu, tum interdum. Idque oculis omnibus, vel etiam lippis. Sed si rei huius causa in oculis sit, non erit cœli rotunditati tribuenda. At oculorum videtur verè propria esse, visualiumque radiorum. Quos optici docent, non nisi ad certum terminum, rectos produci posse, deinde incuruari. Cum incuruationi, cur non poterit concameratio hæc recte assignari. Sed & eorundem radiorum rectitudini idem effectus ascribi potest. Nam sicuti, in quantocumque spacio, a centro lineæ æquales quoquo versum ductæ, circumferentiam extremitatibus suis efformant circuli. Sic ab oculo, tamquam a centro visuales radij profecti, æqualitate sua concameratione nedum in cœlo, sed sub nubibus et repræsentant. Quæ res aere, vndiq; nubibus obducto, apparet manifestissima. Itaque oculorum ea concameratio est, non autem ipsius cœli. Igitur fallente visu, qui solus rei huius index esse poterat, atque etiam non fallente, radiorum visualium æqualitate, rotunditas hæc ipsorum est, non cœli ipsius. Nam si radius in gyrum circumuoluatur, circumferentiam circuli formabit. Ad quam a centro oculi radij ducti, æquales erunt omnes. Cumque sibi circumferentiam obuoluant, necessario euenit, ut in eo aeris profundo, quod versus cœlum a terra est vnde quaque, quaqua uersum circumuoluti, tum radiorum uti diximus æqualitate, tum incuruationis similitudine forniciem repræsentent in aere, quam in cœlo, quod non cernitur, esse putent. Et tamen autumant optici, nubes interdum, non ultra quinque miliaria. & quando plurimum circiter quinquaginta supra nos attolli. Quod vero aiebant, de stellarum æquali semper ad nos distantia, ad radios eisdem est referendum. & præterea ad stellarum radios. Quorum tametsi alij sint maiores, alij minores pro altorum magnitudine, cuspidem tamen suam, omnes ad terram desinunt, quocumque circumuoluantur. Ideoque semper suam propriam quæque ad terram distantiam, & seruant, & seruare apparent. Nullæ sunt ergo & Astronomorum, & philosophorum rationes, quibus cœli rotunditas adstruebatur. Cœlum igitur nostris demonstrationibus nullo modo aut est, aut dici potest sphaericum. Modo enim quæ rationum maxima semper est visa, a cœli circulari motu, & planetarum contrario, ad integram huius rei contemplationem erit nobis discutienda.

Finis Libri Decimi Pansofmæ.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VNDECIMVS.

DE CIRCULARI COELI MOTV.

Cœlum confessione Astronomorum, & Philosophorum, omnium nationum, ea est mundi tota regio, in qua habitant sydera. Hanc regionē totam in circuitum moueri, iidem omnes, inde usque a sapientiz initijs, unanimi affirmarunt consensu. Et quoniam ea, circulo moueretur, intulerunt etiam, ipsū esse sphæricum. Quæ nostra fuerat, quæstio proxima. et adhuc est, motui tamen annexa, & vt illi volunt: ab eo pendens. Dixere namque, non posse modo ullo, circuitu circumuolui, nisi rotunda esset figura. Sanè hæc argumentatio, si non sunt in ea iocati, satis prodit, eos aut nihil, aut parum admodum, vlos esse sensibus. Innumera namque instrumenta ad varios usus ars conficit, quæ in circulum mouentur, & non sunt sphærica. Quæ plurimis locis, si quis rei certitudinem optet, obseruare poterit. et manibus etiam suis, quidquid angulosum libuerit in gyrum rotare. Quid item prohibet, Pyramidem, cubum, octaedrum, dodecaedrum, icosaedrum, si axibus figantur circumuolui? Cylindrus nonne rotari potest, nonne conus? Helix certe in gyrum voluitur; voluitur & cochlea, & alia huiusmodi. et sphærica minime sunt. Quid uero uetat innumerabiles, irregulares figuras axibus imponere, & in circuitum mouere? Hæc si non aduerterunt Astronomi, & Philosophi, quæ ante pedes, quæ in manibus sunt, obtuse sunt philosophati. Quid igitur de rebus, tam longe, tam alto positis credi uolunt? Morus igitur in circuitū, nullam infert necessitatem ei corpori quod circumfertur, vt sit sphæricum. Sed & ipsi

quando angularem figuram in cœlo fingebat duo quidem, quæ ostendimus impossibilia inducebant, non tamen aliunde, quàm ex circulari motu quem supponebant in figura illa angulari. Cognoscunt ergo & ipsi, angulare corpus, moueri posse in circulum. Hoc si cognoscunt, cur nobis fallacias struunt, persuadentes, quodd circulo moueatur cœlum, necessario esse rotundum? Apagant igitur è philosophia, tam futilia, tam sibi contradicentia dogmata. Sed clamant iterum, iidem omnes, visu ipso cognosci, euidenti patere experimento, eoque perenni. Quis enim stellas in circulum moueri non cernat? Vbi enim vesperi, vel oriuntur, vel occidunt, sequenti vesperē eadem, iisdem locis, & oriri, & occidere conspiciamus. Stellas autem omnes cœlo esse infixas, sicuti nodi, tabulis sunt infixi. Nos quidem prius illud negare forte non audebimus. Negare audebimus tamen hoc secundum.

Vniuersa igitur hæc de cœli rotunditate, de cœli circulari motu quæstio huc deducitur, vt cognoscamus, an stellæ sint cœlo infixæ, vt nodi in tabula. (exemplo enim & dicitur hoc vtuntur) an vero liberæ ab omni fixatione, per cœlum vagentur, ac suos motus agitent. Rem hanc ad exactum si possimus, perducamus. Querimus igitur, in præsentia, Principali quæstione, vttrum sydera seu stellæ, quas in cœlo habitare diximus, cœlo hæreant infixæ, vt nodi sunt fixi tabulis. Profecto, locus est in sacris Bibliis in quo apparet, rem omnino, secus sese habere. Scriptum enim est apud Salomonem, in hæc verba.

„ Oritur sol, & occidit, & ad locum suum
„ reuertitur: ibique tenascens gyrat, per meridiem,

ridiem, & flectitur ad aquilonem. Lu-
strans vniuersa in circuitu pergit Spiri-
tus, & in circulos suos reuertitur.

Liberum hic locus facit solem, & nulli ta-
bulæ fixū. Quem & spiritum ideo vocat, quia
spiritus, siue ignis sit, siue aer, siue ventus, siue
qui in animantibus est, liber est omnino; &
natura sua, neque infixus vlli rei est, neque
infigi potest. Huic loco, quædam Zoroastri
oracula contrarium dicere videntur.

Πῦξ ὃ πολὺ ὁμίλον ἀστέρων ἀπλανῶν.

Compegit vero multum cœrum astrorum
inerrantium.

Sed verbum hoc *πηγνύμαι, πηγνύω, πηγνύμι*,
non tam figere, quam componere, concre-
scere, coagmentare, congelare, & condensare, &
alia istiusmodi significat. Qualem autem com-
pactionem vellet ipse significare alio loco ex-
pressit.

Ἐπηξεν ὃ καὶ πολὺ ὁμίλον ἀστέρων ἀπλανῶν
τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.

Compegitque multum cœrum astrorum
inerrantium.

Ignem ad ignem cogens.

Compegit inquit astra, ignem ad ignem
coagmentando, & ignem cum igni compo-
nendo. Quia scilicet astra ex eius sententia
sint ignes. Ignem autem quis vniquam vidit
vtri nodum in tabula, rei vlli infixum? Hæc igitur
astrorum fixio, ex Zoroastri dogmate, ni-
hil est aliud, quam ignis compactio, & coa-
gmentatio. Quem locum si Chaldæi eius suc-
cessores, a quibus videtur, omnis Astrologia,
in Aegyptios, ac Græcos deriuasse, recte in-
tellexissent, nequaquam tradidissent, stellas
cœlo esse infixas. Si tamen ab eis hæc opinio
venit. Sed fuerit hæc vel non fuerit Chaldæo-
rum sententia, ad præsentem rem haud multū
facit. Res est ad suam naturam reuocanda, at-
que ea discutienda, vtrum reuera stellæ sint
cœlo fixæ, vel vt nodi in tabulis, vel alio mo-
do vlllo. Hanc igitur disquisitionem ingredia-
mur, dicentes, Aetheris, siue cœli corpus ne-
cessaria diuisione, vel liquidum corpus est, vel
solidum, vel inter vtrumque medium. Hæc
omnia membra discutiamus. Sanè si liquidū
sit, vti poetæ quidam cecinerunt, ad fixationem
omnem est ineptissimum. Quo enim modo
quis, vel fingere mente possit, in æthere ipso,
vt videtur aere puriore, tenuioreque, aliquid
posse infigi? quod perpetuo, vnde quaque ar-
ctè coactum vinciat? In aere hoc nostrate
infimo, aeris torius parte crassissima, quis vn-
quam quicquam infixum vidit? Neque etiā si
nebula interueniente fiat crassissimus? Quid
dico in aere qualicumque, quando nec in aqua,
nebuloso aere, longe crassiore, & densiore, ni-
hil vel a natura videmus infixum, vel huma-

no ingenio, aut artificio vlllo infigi posse
Oleum concretius est aqua. Lac, oleo, mel la-
cte, pix melle. nihil tamen eis infigi potest
Neque enim hæc & talia, se ipsa vllis terminis
continere possunt, nedum alia contineant.
Imo sit necesse, si consistere debeant, vt ipsa a
solidis corporibus contineantur. Si ergo nec
aer, aut tenuis aut crassus, nec aqua, liquida
corpora, neque crassissimi humores, oleum,
lac, mel, Pix, Bitumen, qui inter liquida, & so-
lida, naturam videntur tenere mediam, sibi
infigi, solidiora corpora patiuntur, ita vt
eis manendi in se vim afferant, quid dicendū
erit de æthere, si aere etiam purior esse compe-
riatur? Si talis sit, quomodo, extrema illa, quam
putant sphæram, vel octauam, vel nonam, vel
etiam decimam in mundum empyreum qui
extra æthereum cœlum est, non effunderetur?
Quo modo, etiam ad nos non decideret, si in-
ter liquidum & solidum sit medium? Quo itē
modo, tam vehementi, ac citissimo rotatu, &
tam perenni non dispergitur? Quo modo in-
gentia tot corpora terra etiam, vt asserunt ma-
iora, tam liquidum & inconstans, & fluidum
corpus vel paruum aliquando per aera ferat,
haud multo post dimittit; illud decidit, & suū
locum petit. Follihus aer diuerberatur; statu
etiam oris pellitur; illa ineffabili, incogitabi-
lique rotatu, atque perpetuo infixa rei aere
tenuiori, permanebunt? Lapilli in aquam ia-
ctus, in circulos eam dimouet innumeros, la-
pis tamen ille, ibi non figitur. Itaque cum in
liquidam apud nos rem, & in mediam quoque
fixio nulla fieri possit, in liquido æthere quo-
modo fiet? Quomodo in perpetuum perseue-
rabit? Duobus ergo prioribus membris nullo
modo stellæ cœlo infixæ esse possunt. Tertio
inquiunt possunt. Quia cœlum, non liquidum,
non medium, sed solidissimum est corpus.
Quod Orpheus, & post eum Homerus sunt te-
stati, quando *χαλκον οὐρανόν*, æreum seu fer-
reum dixere cœlum. Hanc quoque positionē
consideremus. Supputant Astronomi tantam
esse firmamenti in æquatore velocitatem, vt
hora vna conficiat milliaria 42398437 cum
dimidio. Quam celeritatem, inquiunt, si apud
nos, Avis aliqua nanciscatur, vnius horæ spa-
cio, totam sub æquatore terram 1834 vicibus
circumuolabit. Et plusquam septies, circuibit,
tanto tempore, quanto vna salutatio angelica
peroretur. Quæ velocitas profectò, ita inge-
nij humani captum omnem superat, vt neces-
se sit, eam impossibilem haberi. Attamen si ve-
ra sit, quæ nam ærei, aut ferrei cœli soli-
ditas tanta sit, vt tam rapida & continua ver-
tiginē non distrūpatur, & in frustra non abeat?
Quæ tanta cœli fuerit vel ærea, vel plusquam
centies millies ferrea, quæ tanta commotione,
non

non perfringatur? non disperdatur. Si noluerunt nos credere, extra cœlum esse vacuum, quod locum corpori possit dare, cur hæc tanto impossibilia proponunt, & uerissima esse contendunt? Sed præter hæc, nos ab eis queremus. Vnde cœlo sit tanta vel ærea, vel ferrea soliditas? Aristoteles enim suus, dum cœlos in figuram sphericam conformaret, satis molles esse confirmauit, quando sibi inuicem cederent, & impressoris figuram reciperent. Quid vero, si uerum sit, soliditatem omnem, vel terram, vel terream esse. vel aqueam concretam dicemus ne, in cœlo, & aquam, & terram esse? Orphei sanè, & Platoniorum maiorum sententiam iam antea retulimus, non hæc sola duo ibi esse, sed duo quoque reliqua aerem, & ignem. Plotinus autem diximus, cœlum igne esse statuere. Si hæc sola vera sit, iam cœlum non est solidum. Si quatuor ibi esse, uerum sit, non poterit ibi tanta esse soliditas, quin tāceleritāque perenni rotatione non frangatur. Aristoteles, a seipso, ut semper varius, quin tam quandam essentiam, ab elementis quatuor longe aliam, nullisque horum præditam qualitatibus, cœlum esse asseruit. Sed qualis, & quæ, ea quinta essentia, neque aperuit, neque aperire potuit. Sed qualiscumque tandem ea sit, tam mollem fecit, ut figuram sphericam sibi imprimi sit passa non difficulter, quod iam est ostensum. Sed & hac alia methodo, rem eandem contemblemur. Cœli corpus, vel simplex est, uel mistum. Si dicamus esse mistum, dicendum quoque erit, ex quibusnam sit mistum. Vel ex quatuor scilicet omnibus elementis, igne, aere, aqua, terra, vel ex eorum summatibus, ac ueluti floribus. At Peripatus & Astronomi hoc ipsum negant. Omnia namque elementis mista, vel perfecta, vel imperfecta in elementis habitare asserunt. Horum nihil illuc ascendere. Si vero ex nostris fundamen-

tis, è spacio, ex lumine, ex calore, ex fluore, tamquam ex communibus rerum omnium elementis, cœlum dixerimus esse compositum, uerum equidem dicemus, sed non tanta posse esse duritie, ac soliditate, ut tam vehementi rotatu, non dispergatur. Si uero cœlum, quod Chaldæi docuerunt, solum est lumen, lumini; nulla est soliditas, nulla durities. Si uero caligo aut ignis est, ut Plotinus contendit, absque ulla est, soliditate. Si uero fluor est solus, quem Moyses, aquam, Hermes forte, humidam dixit naturam, omni etiam caret, & soliditate, & duritie. At qui hæc asseruerunt, cœlum, non iam mistum corpus esse, sed simplex crediderunt, & uti simplex considerarunt. Vtrius modo id sint contemplati, duri ac solidi in eo, nihil compererunt. Si nihil in cœlo est durum, si nulla est in eo soliditas, nullam profecto fixationem, vel nodorum, uel stellarum potuit suscipere. Omnis enim fixio, ut sensus ipsi contestantur, sit solidi in solidum, seu duri, in durum. Tales enim tabularum nodi sunt. Hæc ratione clauis, lignei, ærei, ferrei, in ligna, in lapides forte aliquos, in metalla omnia, in terras varias figuntur; in carnes animalium, in ossa. Atque huiusmodi alia si quis reperiatur, fixationem fieri ullam, duri corporis, in durum corpus, eam fieri cognoscet. At cœlum nulla esse potuit, aut potest esse, vel soliditate, uel duritie. Stellæ, quia ignes, quia flammæ sunt, ut mox demonstrabitur nulla sunt duritie, nulla soliditate. Nulla ergo inter cœlum & stellaras, aut accidit iam olim, aut modo est, fixio. Neque igitur, stellæ, cœlo sunt infixæ. Neque cœlum stellis. Neque cœlum stellas sibi fixas gerit, aut circumuoluit. Toto ergo errarunt cœlo & Philosophi, & Astronomi omnes, qui stellas cœlo fixas, uti nodos tabulis esse docuerunt.

Finis Vndecimi libri Pansofmiae.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER DVODECIMVS.

DE COELORVM NUMERO.

HAEC sola equidem positio, stellas cœlo esse fixas, Astronomos in innumera egit deliramenta: non solum in cœlorum numero monstruoso, sed in monstruosiore eorum locatione, et in mundanarum partium monstruosissima situatione. Sed a Theologis, prius nos expediamus. vt liberiore certamine, cum Astronomis queamus depugnare. Chrysostomus asserit vnum fuisse in principio a Deo creatum cœlum. Sicubi vero plurius in scriptura fiat mentio vt, cœli cœlorū. Aquæ, quæ super cœlos sunt, & his similia loca, locutionem esse Hebraicæ linguæ propriam, (etiam recentiores asserunt) quæ in hoc nomine, numero careat singulari. Vnum ergo tantum, Chrysostomo est cœlum. Iustino vero, & Theodoro duo. Basilio tres. Hæ sententiæ in id feruntur. vt testimonio sint, nullo in sacris literis loco, certum cœlorum numerum esse proditum. Libere ergo cum Astronomis agamus. Quorum omne studium, omnisque labor, & iam olim fuit, & etiamnum est, cœlestes apparentias, vt loqui solent, saluare. Apparentiæ autem omnes, primo a syderibus visui obiectis, secundo ab eorum motibus obseruantur. Sydera autem, plurima Astronomorum pars pro certo habuerunt esse cœlo infixæ. Hac positione, plerique omnes nixi, Chimæras innumerabiles in cœlo cōfinxerūt. Sed ad hanc rem commonstrandam, ordine a vetustissimis, ad nouissimos progrediamur, summa capita recensentes. Chaldæi omnium qui memorantur primi syderum fuere spectatores. Eorum caput Zoroaster cecinit.

Πᾶσι δ' ὁ πάλαι ἀστέρων ἀπλανῶν

Ζώων ὃ πλαναμένων ὑφέτησεν ἐπ' ἀδά.

„ Compegit multum cœtum astrorum inerrantium.
„ Animaliumque errantium substituit septenarium.

Pater igitur hic sapientum, cum Planetas animalia vocet, liberum profecto, eis tribuit motum, nec vllis orbibus eos fixos facit. Hanc Zoroastri sententiam Plato & Aristoteles sunt secuti. Ille quidem quoniam astra tum inerrantia, tum errantia, animalia esse docet. Inquiens.

Ἐξ ἧς δὴ αἰτίας, γέγονεν ὅτι τὰ ἀπλανῆ τ' ἄστρων, ζῶα θεία ἔντα. καὶ διὰ τὰυτὰ ἐν ταυτῷ σφραγίσματα αἰετῶν δυνάμει. τὰ δ' ὁ πρεσβύτερος, καὶ πλάνη τοιαύτην ἔχοντα, κατ' ἐκείνα γέγονεν.

„ Ex qua sanè causa facta sunt, quæcumque inerrantia sunt sydera, animalia diuina sunt. & ob id in eodem reuoluuntur semper potentia. Quæ vero versantur, & errorem talem habent, secundum ea sunt facta.

Liberum autem motum planetis antea dederat.

Κατὰ τὰυτὰ δὴ, καὶ τούτων ἕνεκα ἐχρησθήσεται ἄστρων, ὅσα δὲ οὐρανοῦ πορώδημα ἔχει προπᾶς.

„ Secundum hæc sanè, & horum causa genita sunt syderum quæcumque per cœlum incedentia habuerunt conuersiones.

Quem motum incessus, reliquis etiam tribuit.

Ἐπεὶ καὶ πάντες ὅσοι τε περὶ πολοῦσι φανερῶς καὶ ὅσοι φαίνονται θεοὶ, καὶ ὅσον ἐν ἐδέλωσι γένεσιν ἔχον.

„ Quandoquidem & omnes, quicumque circumuehant

„ cumeunt manifesto, & quicumque appa-
 „ rent Dij quantum volunt, generationem
 „ habuerunt.

Deos enim vocat, sicuti prius, animalia di-
 uina ipsa astra. & voluntatem eis tribuit & in-
 cessum in circuitum. Aristoteles quoque ferè
 manifestius, stellis, & animam, & actionem, vt
 animalibus tribuit, quando scribit.

Διὸ δὲ, τομίζοντες, καὶ τὴν αἴσαν ἀφ' ἧς αἱ ἀστέρες, καὶ τοὶ
 αἰστω, οἵαπερ αἱ ζῶντες, καὶ αἱ φυλαί.

„ Ideo oportet existimare, astrarum quoque
 „ actionem esse talem, qualis est animalium
 „ & stirpium.

Actionem autem animalium, nemo nescit
 esse incessum liberum. Sed vt est varia huius
 viri philosophia, addidit actionem stirpium:
 quæ fixæ in solo manent. Ita vt videatur, vno
 eodemque dictorio, stellis motum liberum &
 dedisse, & ademisse. Stirpes enim actionem
 nullam habent, præterquam viuendi, sese nu-
 triendi, & sibi simile generandi, ut & anima-
 lia, quæ præter hæc, & sensum, & progredien-
 di motum habent. Sed viuere quidem astris,
 etiam nos tribuimus. An vero eis, nutritione,
 & similis generationem concedat ipse viderit.
 Quæ tamen astra eadem longa ante disputa-
 tione statuerat.

Λέγεται τοὺς μὲν κύκλους κινεῖσθαι, τὰ δ' ἀστέρα ἠρε-
 μέναι, καὶ ἀναδιδόμενα τοῖς κύκλοις φέρεσθαι.

„ Relinquitur, orbes quidem moueri. Astra
 „ vero quiescere, & alligata orbibus ferri.

Sed rationes eius paulo post discutiemus.
 Nunc historiam apparentiarum *ἡ φαινόμε-
 των* prosequamur. Hermes vero si loq̃a omnia
 in quibus hac de re loquitur, in vnam conse-
 rantur, non plus affirmabit, quàm negabit,
 stellæ esse cælo infixas. Non possumus ergo,
 vetustissimis sapientiæ patribus, dogma hoc
 Astronomorum adscribere. Qui id, vel non
 docuerunt, vel in dubio reliquerunt. Sed As-
 tronomorum, proprium est hoc inuenire.
 Quod, quibus rationibus excogitantes perge-
 mus summatim reddere manifestum. Ex ap-
 parentia hac vna, quod stellæ, quas in octauo
 orbe dicunt esse, semper in eadem inter se ap-
 pareant distantia, eas illi orbi fixas esse statu-
 runt. Non enim eandem seruare posse credūt,
 si per se mouerentur. Apparentiarum secunda
 visitur, quod stellæ omnes ab oriente per me-
 ridiæ in Occidentem ferri videantur. Ergo
 inquiunt stellæ omnes, quæ nobis oriuntur, &
 occidunt, infixæ sunt cælo. Et ad eius mouen-
 tum motum, tamquam clauus ad motum ro-
 tæ, vel nodus ad motum tabulæ. Huic appa-
 renti experimento rationem addunt. Quia si
 stellæ per se mouerentur, non essent semper
 in eadem distantia, & ordine, & situ inter se.
 neque vniformi semper motu procederent.

Sed aliquando vna, præcederet aliam, præfer-
 tim cum ipsæ inter se sint inæquales, & circulo-
 los describant inæquales. Huic rationi addi-
 aliam. Quia scilicet, temere viderentur asse-
 rere, minores stellas, eandem vim motricem ha-
 re, quàm maiores, eo nimirum Aristotelismo,
 in maiore quanto, maior est virtus. Sed ne
 confusio, ex apparentiarum, ac rationum
 sermoni nostro, officiat. singulas singula-
 rim perpendamus. Veræ sunt, quas recensui-
 mus apparentiæ. Sed rationes sunt infirmissi-
 mæ. Cur enim, si stellæ per se munerentur, nõ
 eandem distantiam, & ordinem, & situm in-
 ter se seruarent? Aristoteles quidem hanc As-
 tronomorum hallucinationem, & illatione,
 volens nolens soluit quando scripsit.

Αλλ' ἡμῶς ὡς περὶ σωμάτων κίνησιν αὐτῶν καὶ μόνι-
 μων τὰς ἐξ ἑχόντων, ἀψυχῶν ὅτι πάντων δια-
 νοούμεθα. Δὲν ὅτι μετακίνησιν ἡ πολλαπλῆς
 ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ ζῶντος. οὐτὼ γὰρ οὐδὲν παράλογον ἔ-
 δόκει τὸ συμβαίνειν.

„ Sed nos tamquam de corporibus solum,
 „ ipsæ, & unitaribus, ordinem quidem ha-
 „ bentibus, inanimatis tamen penitus co-
 „ gitamus. Oportet vero, existimare ea par-
 „ ticipare actione & vita. Sic enim nihil
 „ præter rationem esse videbitur, quod ac-
 „ cidit.

Astronomi igitur de astris ita cogitant quasi
 inanimata essent. Quod si cogitarent, ea par-
 ticipia esse, & actionis & vitæ, absurdum mi-
 nime videretur, ea per se moueri, & tamen
 eundem situm, & ordinem, & distantiam ser-
 uare, & in gyrum moueri. Hæc enim tanta cū
 ratione facta, non fortuito, non casu, ab inani-
 mis corporibus fieri sunt existimanda: sed a
 motricibus substantiis ratione præditis non
 errante. A diuinis vt Plato vocat Astrosum
 animis, & eorum animorum intellectibus.
 Probatum, est enim testimonio Zoroastri pla-
 netas esse animalia. Hermes autem eos διοικη-
 τὰς, rectores, & administratores appellauit.
 Hæc vero munera, non sine ratione, non sine
 intelligentia possunt obiri. Demonstratum
 autem iam est, ordinem omnem, ortum a men-
 te habere. Si ortum, cur non & medium & fi-
 nem? Ordo igitur inter sydera, & situs, & di-
 stantia, ab aīo, ab intellectu, syderum, & nõ ab
 vlla eorū in cælo fixatione venit. Quia animalia
 sunt, & quidem diuina. Animo scilicet, & ra-
 tione, & mente prædita. Et quia sunt, vitæ, &
 actionis, vt reliqua animalia, participia. Quod
 apertissime Plato & Aristoteles docuere. Sese
 ergo mouent. Et eo motu errare nequeunt. Et
 per suos motus regunt reliqua. Tum quia con-
 ditor eorum Deus, spiritus & ignis vti Her-
 mes vocat, eum situm ordinemque & motum
 eis ab initio indidit. Et in posterum permittit,

ut circulo reuoluerentur. A quo impulsu, & permissione, neque opus habent recedere, neque a Conditoris voluntate discedere. Hæ igitur, & plures, & potiores sapientissimi motum hominum, causæ sunt quàm vlla, Astronomorum infixio, cur stellæ eas quas diximus apparentias edant. Tenere autem huc illata est maior vis, in maiore stella. Nihil enim ad rem facit, Tam enim minima, quàm maxima, propria sibi habet, & animum, & vitam, & mentem, & actionem, & proportionatum sibi vectorem spiritum. His nostris rationibus, non solum hæc prima astronomorum, sed & reliquæ omnes, quas afferunt, possunt esse. Eadem enim opera, secunda eorum soluitur ratio, per quæ aiunt. Stellæ iuxta polum Arcticum, vniiformiter circa ipsum continue moueri, describendo circulos, in eadem semper & a polo, & a se inuicem æquali manere distantia. Voluit. n. Conditor ab initio eas ibi esse. Neque locum mutare vnumquam. Quia scilicet ita rerum expediret vniuersitati. Et ipsæ rationali animo, & mente ab eo donatæ, non errante, motum suum eodem loco exercent perennem. Sed videntur Astronomi, astris obseruandis nimium intenti, idem passi, quod in Thalete ancilla risu sua. Qui ea quæ ante pedes essent, non animaduertisset. Videre Spartani, videre Thebæsi, videre Athenienses, videre Macedones, videreque Romani, ordines exercituum suorum recta regula institutos. Qui quamuis ex hominibus constarent, quorum voluntates, & animi pauores sunt mutabiles, attamen singulis milites, a loco, in quo a Lochago, a Centurione suo erant ab initio locati, stando, in eodem loco, reuoluendo, circumuoluendo, pugnando, non dimouebantur. Quid dico de hominibus, qui rationis sunt præditi? quando videmus græcos, quæ ratione imitamen habere videntur, dum per aera longum iter volant, ordinem ad amulum, & constituere, & seruare, & restituere. Elephantorum, & Ceruorum greges, ordinatim ducem sequuntur suum. Thygni in mari, & Pelamides & alia quædam piscium genera, ornatisime natant, & suarum nerarum peragunt. Quid igitur boni Astronomi dubitarunt, ne mundi ordo in Chaos reuerteretur, si stellæ uti clauos in tabulam, cælo non infigerent, aut eas inanimas potius quàm animatas cogitarent, & rationales, & intellectuales? Aut timuerunt, earum animos in flammis illis combustos iri, & viuere non posse? & eis memoria excidit, & Pyrausta, & Salamandra? Fatuitates profecto sunt hæc, & non mathematicæ aut philosophicæ, vel obseruationes, vel argumentationes. Tertium experimentum, recentior quidam assert, viæ quæ vocatur lacteam, quæ uti credunt, est infinita minutarum

stellatarum multitudo. Eam totum cælum circundare aiunt. Cuius motus regularis ab ortu in occasum, ad motum cæli efficitur. Ratione eadem nimirum, quia per se moueri, inquit ille, nequit. Et nos rationibus iisdem, stellæ illas, si stellæ sunt, quæ lacteam conficiunt, dicimus animis rationalibus, & intellectualibus, a Deo conditore esse præditas, & spirituum vectore, in gyrum volui. Tam facili responso, inuictum ut putat argumentum, eluimus. Is idem author, quarto experimento in idem nititur; quod scriptum sit a quodam Peruanæ habitatore. Prope polum Arcticum nigrorem quandam, plerisque in locis cæli apparere ac si cælum quodammodo esset perforatum. Quos putat rariores esse cæli partes: quæ simul cum aliis stellis ab ortu in occasum vniiformiter ferantur. Quod fieri non posse existimat, nisi si nigrores uti stellæ in cælo sint infixi. Huic dicimus primo, Neque Americum Vespuccium, neque Andreæ Corsalium, neque alios nautas, qui diligentes res Antartici norant, vllam de his nigroribus fecisse mentionem. Sed sunt ibi. Astronomi omnes, fatentur in cælo, nebulosas stellæ esse quinque obscuras nouem. Non est igitur mirum, si nigrores istæ stellæ quoque obscuræ esse dicantur. Et iisdem animis suis & spiritibus sicuti & aliæ circūferri. Quam autem rationem pro Achille suo prædicit est omnibus ridenda magis. Aiunt videri planetas, cōtrariis octauæ spheræ, moueri motibus. Nō posse, aut corpus vllū idem numero, eodem tempore diuersis motibus cieri, & præsertim oppositis, nisi ad motum variorum orbium in quibus sunt infixi, deuchantur. Nos vero negamus, planetas, aut in opposita, aut in diuersa agi, sed videri id, non cogitantibus velocitatem, & tarditatem eorum variam in causa esse, cur alius ante, vel retro videatur, præcessisse, vel recessisse. Tarditatem autem, & velocitatem hanc, & motus alios planetarum animi, atque mentes variis temporibus conficiunt, quia intelligunt, naturæ rerum cunctis expedire, & tunc se ministros summi Dei, providentiæ, obsequentes præbent. Hæc Astronomorum fixationis stellarum in cælo strues, eis visa est validissima. Quam nos nullo negotio deiecimus. Quæ vero signamenta, huic strui superedificauerunt ostendere prosequamur. Eaque a memoratu vetustissimo ordine pergimus recensere.

Inter Græcos igitur Astronomos Thales, & Pythagoras primi omnium sunt habiti. Ille ab Ægyptiis, hic, & ab his, & a Zabæo Assyrio, ea sapientia fuisse imbuti. Sed Thaletis liber de sphaera, videtur simul cum ortu, interitum sensisse, tam nihil de eo memoriæ remanet. Pythagoras & eius sectatores, cum in eadem

denique essent sententia stellae omnes caelo esse fixas, viderent tamen alias tarde, alias velociter moueri. has praeter, illas retrocedere, & quandoque stare loco, & alias ad nos quasi descendere, & maiores videri solito, iterumque a nobis altius attolli, & videri minores, persuasique essent, stellas ipsas, per se eos motus facere non posse, beneficio caelorum in quibus essent fixae, fieri sunt arbitrati. Ideoque ante alios omnes memorantur, eidem planetae orbem non unum, sed plures tribuisse, mundo eccentricos, & in eisdem, orbem quosdam respectu maiorum exiguos, quos ea de causa epicyclos nominantur, in quibus planetae corpus esset fixum, & ab eo deferretur. Post hos viros Eudoxus, simul cum Platone in Aegypto apud sacerdotes Astronomiae operam dedit; sed eccentricos, & epicyclos rixit, ipse plures mundo concentricos cuique planetae assignauit orbem. & ad XXXVI. numero adauxit. Callippus paulo post, concentricos, & ipse addidit septem, ut omnes numero essent XXXIII. quos deferentes appellauit. Aristoteles Callippi amicus, his XXXIII. addidit, quos reuoluentes nominauit. Quorum officium esset, ne defectuum superiorum motus, ad inferiores perueniret. ne confusio inter omnes oriretur aliquas effectique hac additione, ut omnes caeli orbem numero essent LV. Sed hanc animi dubius protulit; dixitque standum esse eorum sententiae, qui exactius hanc fuerint contemplati. Sed hanc totam Eudoxi, Callippi, Aristotelisque traditionem Hipparchus reprobaui, deinde Sosigenes multis argumentis confutauit. Et Pythagoreorum Eccentricos, & Epicyclos in usum reuocarunt. Quos Ptolemaeus est secutus. Qui cum vel totos integros orbem, vel altera superficie eccentricos fecissent, cum epicyclis, XXX. confecerunt orbem. Quos tamen pro planetarum numero septem tantum numerant quasi alii, horum essent partes. Ptolemaeus vero praeter hosce, octauae sphaerae, nonam superposuit. Eo quod sibi visus est obseruasse stellas, quas vocant fixas, non perfectum circulum suo motu circumscribere. Neque ad idem redire punctum in ortu secundo, a quo in primo quaeque fuerat digressa, ut quasi in spiras circunduci viderentur, & spacio annorum. C. gradu vno ad latera mouerentur, Quae ratione. XXXVI. annorum millibus totam istius modi complerent reuolutionem, quam magnum annum vocauere. Atque ita duos octauae sphaerae motus esse conclusit, alterum diurnum in longitudinem, alterum hunc obliquum in latitudinem. Sed eum vi alterius superioris sphaerae fieri existimauit qui esset nouus quia orbis vnus sui natura non nisi motum vnum cieat. Sed Proclus, & ipse mathe-

maticus ingens, commentario suo in Timaeum tertio. & hunc motum, & hanc sententiam confutauit. Tebitius vero quidam Arabs, supra nonam sphaeram, observationibus quibusdam suis persuasus, decimam orbem supra nonam fabrefecit, & ipsum mobilem. Sed Auen Rois philosophus uti habetur magnus, haec omnia figmenta rixit, & est conatus prodigare, asseruitque non nisi octos esse caelos eosque concentricos omnes, & tot esse propter stellas eis infixas. Post hunc, alius Arabs, nomine Alpetragius, sultulit, & ipse eccentricos & epicyclos, & octo caelos, eosque concentricos esse docuit, negauitque stellas fixas in spiras volui. Posuit autem nonam, quae octo inferiores, tamquam anima, & mens vniuersi, circumuolueret in occasum. Post hos vero omnes nostra aetate, tres surrexerunt nouae de sideribus opiniones, valde tum a veteribus, tum inter se differentes. Namque Aristarchi Samii reuocans opinionem Nicolaus Copernicus, & vetustiorum Astronomiam vniuersam, & & vniuersi ordinem inuertit. Posuit namque solem in mundi centro, circa quem Mercurium, supra hunc Venerem. Supra hanc orbem quendam magnum qui, terram, & elementa, & lunam circumferret. Martem, Iouem, Saturnum, octauum, uti alii. Et dum haec iste vir fabricat, duo Veronenses Io Baptistista Turrius, et Hieronimus Fracastorius, homocentricos illos. veteres in memoriam atque usum reuocauerunt, sed eos ad numerum LXXXVI. orbium adauxerunt. Viuit adhuc ni fallor. Vir Danus, nomine Tycho Brahe, qui aliam ex propriis, modo factis observationibus vniuersi instituit hypotyposin, a Copernico diuersam. Octauam & tres superiores, eodem ordine collocat, sed eccentricos. Sed Martis orbem, interfecare ait orbem solis duobus locis. Supra Solem uero ponit Mercurium, deinde Venerem in paruis circulis duobus, hoc maiore, illo minore. qui ambo circa solis corpus reuoluantur, & solis orbem, uterque duobus interfecet punctis. In centro vero vniuersi collocat terram. circa quam sit orbis lunae. a solis quidem orbe circundatus, sed quatuor orbem Mercurij & Veneris non circumstant.

Haec sunt Astronomorum, ut nobis quidem videntur deliria, summam huc relata. Necesse enim est, vel omnia esse vera, vel omnia falsa. Vel quaedam vera, quaedam falsa. At vera esse omnia, tam inter se discordia, tam rebus repugnantia, tam soluta facilia. Falsa igitur omnia erunt potius, quam vera omnia. Sicut omnia sunt monstruosa. Fatetur enim caelum esse simplex corpus. In corpore simplici, unde tot, ac tantae diuersitates? Si vero ea partiamur,

vt

ut quædam vera esse dicamus, quædam falsa, videndum erit, quæ sit ea, quam veram esse affirmare audeamus. Si ad motuum calculos, si ad tabulas, atque ephemeridas respiciamus, verustiores omnes, iam sunt obsoletæ, neque illæ præsentibus respondent apparentijs. nullæ nouis obseruationibus. Quibus vna tantum Copernici positio calculorum regulas, recentiores isti astronomi omnes supputant, & veras tabulas se se ex eis conficere contendunt. Sed si Tychonem hunc nouum astronomum spectatorem audiamus, in multis illa quoque manca est & diffectuosa. Quam ipse corrigere videtur esse aggressus. Et tamen nullæ vetustiorum positiones tam sunt monstruosæ, quàm hæ duæ. Cunctæ tamen, & hæ duæ & illæ veteres, ex vnica illa positione. Quod stellæ in cælo, vt in tabula nodi aut clauis sint infixæ, ortum habent. Ad hanc enim fixationem, & orbis octo primo sunt excogitati. Et quia non sufficerent apparentijs saluandis, addita tot deliramenta tot fuerunt monstrata. Et totius orbis, susque deque perturbatio, & quasi nouum aliud Chaos. Quæ vnâ & vana, & impossibilis positio, si ex Astronomia dematur, omnia erunt plana. Et liber per cælum sideribus cursus dabitur, & apparentiæ omnes saluabuntur. Si intelligantur astra, vt reuera sunt, spiritu proprio vehi, animo moueri, intellectu ordine regi: Et conditoris obsequio, quia ita rerum vniuersitati in dies expediat, vel nonos ciere, vel transactos repetere, atque renouare motus. Non enim, corpora, vt appellat antiquitas, diuina, sine animo esse est possibile. At neque solo mundi animo, esse animata. Sed & hoc, & suo quæque stella proprio. Et ita propria & communi viuere vita, & proprio, & communi intelligere intellectu. Et proprio, & communi vehi spiritu. Cuius, quia iam sepius mentionem facimus, suo loco, tractationem instituemus. Concludendum igitur, sidera, quia sint animalia, & quidem diuina, & diuinum animum, & diuinam vitam, & diuinum intellectum habere esse necesse. Qui intellectus cum sit mundi intellectui coniunctus & in eo sit. Et sit ite in primo intellectu, necesse est, vt a superiorum nutu, omnis eorum pendeat voluntas, neque ab eo discedat vnquam, omniaque ordine exsequantur, quæ illum vel voluisse ab initio, vel in dies velle intelligant. Atque ita, si veræ tamen sint omnes quas referunt apparentiæ, & non sint instrumentorum errata (quod non pauci ex ipsa met Astronomiæ Schola, contenderunt) interdum velocius alias tardius incedere aut regredi, stare loco, attolli, demitti videantur. Et triplex ille octauis orbis stellarum mo-

tus, si tamen verus sit, (quod Proclus, & alii magni viri pernegarunt, easdem ob causas fieri est credendus.

Sed maximopere, & contendunt, & clamant Astronomi, stellæ non esse possibile per se moueri. Argumentaque non pauca, neque vt uidetur inualida deducunt in hunc agonem. Ea igitur, & recenscamus, & perpendamus.

Primum potentissimumque aiunt, non posse vnus corpus, contrarijs motibus moueri, nisi altero eorum, a vectore aliquo vehatur. Quæ res in planetis visitur, qui contrariis, orbi stellato motibus mouentur. Sed huic argumento, iam respondimus, videri eos ita ferri, sed reuera non ferri. Verum vel tardiore, vel citiore ipsos proprio moueri, & videri vel antecesse, vel a tergo esse relictos. Huic ergo tanto argumento tam facile sit satis. Sed & Aristotelem pro se propugnatorem, in agonem hunc afferunt. Eius igitur rationes expendamus. In disputationis ingressu, asseuerat, & astra & cælum totum, loco mota conspici. Id fieri necessario, uel quia ambo quiescant, vel ambo ferantur, vel quia alterum feratur, quiescat alterum. Sed si in hoc ingressu ei occurramus, & alterum fateamur, sidera scilicet mutare loca, alterum negemus, loca mutare totum cælum. Quo modo vel ipse, vel suorum aliquis id comprobabit? Cælum enim visus noster non cognoscit, astra tantum conspicit. Quæ igitur ratione, vel ipse vel astronomorum vnus, cognouit cælum mutare loca? Nisi per hanc falsam imaginationem, stellæ quas moueri cernunt, in cælo esse fixas. Hanc deponant, astra mouebantur, cælum quiesceret. Ita de falsis falsissima necesse non desinunt. Deinde subnequit. Si & astra & cælum moueantur, absurdum erit, eadem velocitate, & astra moueri, & orbis. Eadem laborat falsitate. Quis enim vidit vnquam orbium velocitatem? Et falsissimum est quod addit.

φαίνεται γὰρ ἅμα τοῖς κύκλοις καθιστάμενα πάλιν εἰς τὸ αὐτό.

Apparent enim simul cum orbibus redire, & rursus in idem.

Non re apparent, simul cum orbibus, redire. non enim uisuntur orbis, aut redire, aut non redire. Sunt enim inuisibiles. Astra cernuntur sola redire in idem. Quamobrem quæ hinc infert satis multa, omnia sunt falsa necessario.

Aliam deinde diuisionis partem sumit. Vel orbis, quiescunt, astra uero mouentur.

Absurda eadem, hanc quoque sequi ait. Scilicet citius moueantur exteriora. Et velocitates

citates esse iuxta orbium magnitudines . At quo modo , hoc absurdum est , si est necessarium? neque aliter fieri possit , quàm , quæ astra maiora spacia obeunt , velocius ea obire , quàm quæ obeunt spacia minora , & eodem tempore in idem redeant?

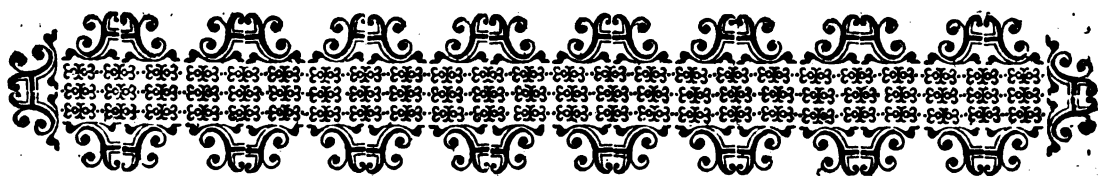
Neque ex hoc sequitur quod infert . Non esse rationabile , vt vtraque moueantur , & non alterum solum . Et ideo relinqui , vt orbis mouentur , astra quiescant , & orbibus alligata ferri . Nam si alterum tantum moueri nõ est *εὐλογον* , rationabile , quo modo alterum orbis scilicet mouebuntur , astra quiescent . Inaudita hæc est , inde vsque a logices initio omnibus logicis consecutio . Absurdum est , alterum moueri . Igitur orbis mouentur , Infert deinde , hoc tantummodo fieri vt cælum non scindatur , quod totum est continuũ . At continuus est etiam totus aer : continua , est tota aqua . Scinduntur vtraque , ille ad auium volatum , ad corporum proiectum . Hæc ad piscium , ad hominum , brutorumque natatum . Ad nauigiorum quoque nauigatum , & remigatum . Nullum tamen eis accidit vel impossibile , vel absurdum . Neque vniuersum de salute periclitatur ; neque philosophia it pessum . Recurrunt enim scissa in se illico , & scissuram semetipsis refarciunt , & redingrantur partes quæ discesserant . Cur ergo & astra , modo eodem per cælum , aut non volent , aut non natent , aut ad horum instar , loca nõ mutant , quiescente cælo ? Nusquam enim isti vel philosophi , vel Astronomi probarunt , cælum esse durum aut solidum ita , vt scindi nõ queat . Et si scindatur , partes in se non redeant ; aut abeant in frustra . Hoc enim ante omnia probare erat necesse . Et donec non probent , sinemus nos sidera per liquidum volare cælum . Sed annectit magister scientiarum idem . Astra esse Sphærica . Idque nulla ratione , nullo argumento ostendit . Sed ait , ab aliis dici , & ibi confessum *ὁμολογούμενον* . Hanc non probationem , nos non probamus . Sed astra sunt sphærica . Tunc infert . Sphæricorum duos esse motu . *κύλισιν* & *δίησιν* , volutationem seu rotulationem , & vertigine vterentur , in eodem manerent . At locum mutant . Esto vtrumque . Sed neque volutari ea inquit , esse manifestum . Nam quod rotatur , volui oportet . At lunæ facies semper apparet non ergo voluitur . Non ergo reliqua uoluuntur . Negamus vtrumque . Facies enim in luna nõ semper apparet . Et in coniunctione a nobis est auersa .

Sed esto , appareat semper . Quæ ratio hæc hæc est in reliquis , quorum nullum est lunæ

simile : Et vmbra in se nullam habent , quæ in astris diuersitatem substantiæ ostendat , & volui possunt , & volutio non comprehendit , quia tota sint sibi similia . In dissimili ergo luna , locum similitudo nullum habet . Sed sphærica , cur non sine volutatione , & vertigine , possint moueri præsertim si sint animata , & super eodem sui puncto incedere ? Cur hūc tertium motum astris ademit , quæ actionis , & vitæ fecerat participia , vt animalia ? Sed ridiculum est absurdum quod subinfert . Naturam astris nullum ad motum dedisse organum . Qui enim ipse in tanta distantia id recognouit . Sed & cur orbibus motum ipse donat , quibus nullum natura organum dedit ad motionem ? Et si dedisset iam de orbibus non orbis effecisset . Sed ratio eadem astris fauet , quam ipse orbibus addit ; Ideo res , moueri , quæ sphærica figura sit ad motum vtilissima . Astra enim & ipse sphærica vult esse . Et falsum est , figuram hanc ad motum ad anteriora esse inutilem . Eadem enim utilitate in hanc mouebitur sphæra , qua in partes alias , quamuis ei nihil promineat , sicuti quæ perse mouentur corporibus . At cur vel cælum , uel astra animalibus nostratibus conferuntur ? æterna mortalibus ? simplicissima compositis ? Sed huius viri hic mos in argumentando , omnia confundendi , & de genere in genus contra leges suas transiliendi , est a nobis sæpenumero profligatus . Sed non minus bella est totius huius quæstionis conclusio postrema , in qua scribit .

„ Postea quam oportet cælum moueri motu
„ in eodem , alia vero astra nõ progredi per
„ se , rationabiliter vtrumque fuerit sphæri-
„ cum . Sic enim maxime alterum mouebi-
„ tur , alterum quiescet .

Quia ambo inquit sunt sphærica , alterum scilicet cælum mouebitur , alterum scilicet sidera quiescent . Si sphærica figura alterum impellit ad motum , cur eadem , & alterum ad motum non impellet ? Cur impellet ad contrariam quietem ? Eadem causa eiusdem respectu eodemque tempore contrarios Aristoteli proferet effectus ? Res tantopere , totiesque ab eo reiecta , & confutata ? Aristoteles ergo Astronomorum propugnator , & Achilles , tam argutis tamque validis argumentis , Astronomis nihil profuit , nihil conclusit , vel orbis moueri , vel astra non moueri . Cum tam magno igitur protectore , tam magno cælorum numero , tam magnis contra dictionibus , tam magna vniuersi inuersione , & perversione , tota hæc tam magna Astronomiæ obseruatio , & scientia , rideatur , & derideatur .

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER TERTIVSDECIMVS.

COELVM AN SIT VNUM.

Erum nos qui Astronomorum tot homocentricos, tot eccentricos, tot epicyclos, tot sydereos, tot syderibus carentes, seu orbes, seu cœlos, vti deliria sumus ridere ausi, quid de nostro ingenio, in hanc philosophiam asferre audebimus? quod illi non rideant, & quod reuera non sit ridendum? Res forsan temere derisa, est nobis vel restituenda, vel compensanda. Vtrumque vt apparet perardui laboris. Sed est nobis labor omnis superandus, ne leuitate animi, sed veritatis studio, illa risisse videamur. Quid igitur agendum? Non assentiris inquierit, in tot orbes cœlum esse diuisum? Id ne, ratione numeri, an ratione diuisionis? Ratione equidem vtraque. Neque enim numerum cœlorum probamus. Neque cœlum esse diuisum consentimus. Vnum igitur est cœlum? Vnum profecto. Nam quod Theologi possent obijcere, in sacris Bibliis, legi, cœli cœlorum. Aquæ quæ super cœlos sunt, & similia; Theologi ijdem facile diluunt, Hebraicam esse phrasin. Eò quòd sacra lingua, singulari cœli numero careat. et semper plurali proferat. Itaque hos teureamur. Cum philosophis modo agamus. Non octo esse cœli orbes, non plures contendimus. Vnum tantum esse cœlum asseueramus. Illudque integrum, & totum sibi continuum, in nullos diuisum orbes. Id autem ex nostris demonstratis: exque impossibilibus, quæ diuisionem consequuntur, & absurditatibus aliis, in probationem deducemus. Ac primo ex nostris fundamentis ita dicimus. Mundus corpus est. Id fatentur omnes. Corpus omne, suis constat principiis intrinsecis, vel vti vocant elemētis. Talia principia, atque elementa corporum omnium, esse

quatuor, & posuimus, & demonstrauiamus. Spacium, quo trino, omne corpus constat, Lumen, quod corpora omnia se ipso inficit. Fluor, qui corpora omnia constituit. Et calor, qui corpora omnia è fluore constituta, & format, & viuificat. Hæc singulis suis locis omnia sient manifesta. Quatuor hæc, ad extera, esse infinita demonstrauiamus, ad intera atque ad centrum esse finita. Spacium vniuersa occupat. Tria reliqua vniuersum occupant spaciū. Ad centrum omnia pertingunt. Ad extera per spacium totum, quaquauersum extenduntur. In spacio hoc, e fluore per calorem lumenque primum corpus probauimus fuisse constitutum, Empyreum mundum. Qui omnia quatuor hæc esset. Quatuor hæc totus essent empyreus mundus, qui ea in se veluti absorberet. Et illis sese, & constitueret, & nutrirer, & conseruaret. Et illa itidem in se aleret, & seruaret. Et mutua sese, & nutritione, & conseruatione fouerent. Et sicuti spacium sui natura, & partibus & toto, est immobile lumen quoque, & calorem, & fluorem vniuersos immobilia esse fuit necesse. Quo enim abirent? Et ideo Empyreum quoque esse loco immobilem est necesse. Nullus enim locus alius superest, in quē transeat. Nam si moueretur, vel in se, vel extra se moueri esset necessariū. At vt extra se abeat est impossibile. Locus enim nullus est, ad quem moueatur, aut ad quem peruenire possit. Totum enim spacium occupat. Spaciū autem occupat omnia. In se vero cur moueatur? aut quomodo? Partibus ne, an toto. Non toto. Vbi enim in se, toti sibi locum inueniat. Non partibus. Quæ aut toti, & sibi ipsis sunt similes: aut sunt a toto, & inter se dissimiles. At quomodo sunt dissimiles in primæua empyrei naturæ, quando adhuc nihil in eo aliud

aliud sit, quam ipse solus. Sunt ergo partes, & toti, & sibi inuicem similes omnes. Si similes, altera in alteram agendi nullas habet vires. Si in se inuicem non agunt, neq; se se pellunt, neq; se se trahunt, aut vehunt, aut proiciunt. Si hæc, aliæ non agunt, aliæ non patiuntur nullæ a loco sibi proprio discedunt. Si nulla discedit, nulla etiam mouetur, aut dimouetur. Immobiles ergo sunt omnes. Immobiles ergo totus est empyreus, & ad extera, & ad interna ad cætrum vsq;. Quod si forte rationes demōstrent cælū siue ætherē Chaldaicū. (nam de Orphico iam constat esse idem cum empyreo) esse empyrei partem, demōstratum quoq; erit, eum non moueri, eum esse immobilem. Et si immobilis sit, non moueri in circuitum. Non moueri ab oriente, in occidentem; Non recedare. Nullis contrariis motibus ceteri ab eo casu in ortum: Non velociter, non tardè; Non antrosum, non retrorsum: Non præcedere, non regredi, non stare loco. Non deprimi, non attolli. Et si quid tale in cæli regione fieri appareat: id stellarum, non cæli, neque ætheris esse opus. In id igitur, totis mentis viribus incumbamus, si quo modo vestigare possimus, cælum, in quo alstra diximus habitare, partē aliquam empyrei esse. In id opus, hac ingrediamur. Si cælum, empyrei pars est, ea necessario est, vel toti empyreo continuata. & quo loco est, ei coniuncta. Vel in toto, est a toto separata, & ab eo disiuncta. Si dicamus eam separatam ab eo esse, tunc necesse erit, vel casu a toto suo, esse auulsam: vel vi aliqua aliena: vel propriis viribus, se se ab eo separasse; vel ab empyreo veluti reiectam, ab eo discessisse: vel deniq; a Conditorē Deo, scilicet esse seorsum in se stare, & in empyreo locari. Quacumq; de causa id euenerit, necesse est, cælum propriam habere superficiem, & in supero, & in infero, quibus terminetur. Omne enim corpus finitum, superficie terminatur. Necesse quoq; est empyreū ipsum, qua parte cælum æthereum contingit, esse propria sua superficie finitum, & quasi clausum.

Sed prius effectrices, quas attulimus, separationis huius causas expendamus. Casu non esse factam constat. Casum enim ex vniuersitate iam dudum expulimus. Via veto aliena, quæ tam potuit esse tanta, quæ immensum opus, in immēsis corporibus efficeret? Si tamen fuit aliqua, ea necessario, vel corporis fuit, vel in corporei. Sed incorporea, sui naturā nulli vim inferunt, blandē omnia tractant, a suo munere nō discedunt: Corporis ergo oportet eā fuisse. Sed corpora, vti multoties est iam demōstratum, agunt nihil, patiuntur tantum. Neque igitur a corporis vi vlla, ea scissio est facta. Et si a corpore fieri potuit, a quo nam corpore?

cum adhuc non nisi vñum empyrei corpus esset inter corpora illa quatuor incorporata, & antitype quasi medium. Ipsum ergo sibi, vim nullā attulisse ratio dicat. Et si attulit, aliena vis non fuit, sed propria. Si igitur vis ulla allata est, propria vel empyrei, vel ætheris, vel vtriusq; est allata. Sed ab vtro vis, aut ab vtroq; , cur dicatur esse allata? Vel quia inter ipsos dissidium sit ortum? vel animo concordiam fecerunt diuulsionem? Sed discordia nulla inter eos intercessit, quādo adhuc totū, partibus erat simile, & partes toti. Inter similia vero nulla vñquā oritur dissensio. Sed cōcordi animo, cur dissidium faciant, cum vñ esse, longe sit melius, quā multis. Dum enim vna, entia sunt, essentiam obtinent. Si in multitudine scindantur, si ea talis sit, vt quæque eius pars vno catet, in nihilum abeant omnia. Si vnum retineant, media inter nihilum, & vnum remanent. At longe satius est, summū vnum esse, quā aut medium, aut postremū. Satius ergo est empyreo, summū vnum esse, & primisimi vnius, quasi imaginem, quā se in multitudinē scari. Ad solum ergo res redigitur Conditorē. Eū scilicet voluisse, vel separatos eos creare, vel creatos iam, dissecare. Hanc causam contēplemur. Est iam prouerbio inter philosophos dictatū. Deū, & Naturā nihil frustra facere. Quæcūq; faciunt, ad optimum finē dirigere. Si igitur Deus Conditor empyreum, & cælum, vel creauit separatos, vel creatos distinxit, id nimirum voluit. Voluntatem. n. Dei sequitur necessitas. At voluntas finem aliquem respicit. Ob finē igitur aliquē, eos voluit separatos. Finis hic, bonus est necessario. Dei namq; voluntas, & bonitas eadem res est, & non nisi bonū vult. Boni ergo alicuius causa, Conditor eos se gregauit. Bonum hoc, & finis hic, quid nā fuit? An quia vniuerso, ita expediret? Est. At qua ratione expediret? Quid enim hæc separatio, vel est operata, vel etiam num in die operatur? Forte, vt cælū moueri posset per se, & empyreum non traheret secum, & partes eius funderet, confunderetq;. Traxisset autē, & confudisset, si continui ambo, & continuatē perseverassent. At motus hic cui finis, qui rei, inservire debuit? Nēpe, vt vel sibi cælum aliquid acquireret, vel ut aliis prodesset, vel vtrūq; efficeret beneficium. Vel neutrum. Hęc. n. plena, ac necessaria est diuisio. Si neutrum dicimus, iam is motus frustra est. Frustra autē Deus nihil facit. Ergo trium reliquorum aliquod. Primum prius expēdamus. Motu suo, quid sibi cælū acquirat? se, ne ipso, an aliundē? A se ipso, ne fingi quidē potest. Oīa. n. sua, in se habuit, & hęc. Et ipsū in se ipsū ageret, & idem esset respectu eiusdē, & agēs, & patiēs. Si perfectio ei deceret aliqua, vel a supis suis causis, vel a se,

F f vel

uel ab inferis necesse habuit petere. Sed ab inferis imperfectioribus, quam acquirat perfectionem? A se quoque ipso, quam nam potuit nancisci? Vel enim eam habuit, uel non habuit. Si habuit, non erat querenda. Si non habuit, sibi eam dare non potuit. Nemo enim dat quod non habet. A superis ergo querenda erat. Esto. At cur per motum potius, quam per quietem? Quies, status est. Status identitas. Identitas perfectio est. Motus, indigentiam, & sentit, & indicat, & in alteritatem tendit. Alteritas a suo esse dimouet; A perfectione ergo in imperfectum cadit. Caelum, si in sua natura perfectum est, quiescet. Si imperfectum, mouebitur, non ut a se ipso eam perfectionem querat, quam non habens, nec sibi, neque aliis dare potest. Sed ut aliunde eam adipiscatur. Non ob inferis, ergo a superis. At quo modo per motum potius, quam per quietem adipiscetur? Forte, uel quia uicinius fiat superis, uel quia ad id per motum se se preparet. & ad suscipiendum aprius fiat? At uicinius quam sit, superis non accedit. Deus enim est ubique; Neque per motum se se preparat. Preparatio. n. omnis per alterationem; suscepio omnis per passionem est; At iam dudum antea, qui philosophi caelum in motu esse docuerunt, inalterabile, impassibileque esse contenderunt. Sed nos, cur caelum imperfectum fuisse creatum concedemus? Qui scimus, quaecumque conditor Deus fecerat, fecisse in sua quaque specie, ualde bona. Caelum igitur, moueri non est dicendum cum eo motu sibi acquirat nihil. Neque quod possidet, per eum motum, aut tuetur, aut conseruat, aut adauget. Quis. n. ei uim inferat, ut quae habet, uel surripiat, uel in eo corrumpat? Sui ergo causa nulla, caelum est in motu. Sed & motus repetitio, cur ei est tribuenda? An ut semper se se reparet de eo, quod ei nunquam perierit? An ut iugiter, imperfectiorem semper uertat, quae ei accedit numquam? Cur perpetua uertigine, infinities petit id quod numquam nanciscitur? Frustraneus hic motus, qua ratione dicetur, a conditore, qui frustra nihil facit, ei tributus? Si tantarum absurditatum nulla philosophica reddi ratio potest? Cur tantopere, in hoc uano motu, docendo, persuadendo, philosophi omnes laborauerunt? Concludendum igitur, caelum, sui uel perficiendi, uel reparandi, uel tuendi, uel seruandi, uel adaugendi causa, nullo modo, ullo cieri motu. Sed sua sorte contentum, perpetuo quiescere. Si igitur hoc primo, nihil efficit, neque utroque, efficiet quicquam, quod tertium erat diuisionis membrum. Secundum igitur peruenit ad id. An scilicet motus ei sit tributus, ut aliis prodesse queat. Si id sit, necessario uel superis proderit, uel aequalibus, uel inferioribus. Superis

quid proderit, corpus incorporeis? effectus, causis? productum productoribus? Aequales caelum nullos habet. Proderit ne ergo inferioribus? Hanc partem tutatus est Aristoteles quando dixit. Eum motum ueluti uitam esse omnibus natura constantibus. Atque iterum. Mundum hunc necessario continuu esse superis lationibus, & omnes eius vires inde gubernari. Idem tutati sunt philosophi alij plerique omnes. Sed Aristotelis duo illa loca, nullam caeli faciunt mentionem. Eos motus, & lationes sideribus nos damus. Et si quid haec inferiora a superioribus lationibus beneficii nanciscuntur, asseremus nos, non a caeli, sed a siderum motibus id nancisci. Colligamus rationes superiores. Caelum neque sui, neque aliorum beneficio moueri. Sed & quod reliquum fuerat consideremus. Qua superficie alter concava, empyreus. alter conuexa aether propria continerentur, & concluderentur, si sint a se inuicem seiuincti. Empyreum diximus esse totum sibi simile. An ergo superficies eius illa qua ab aethere seu caelo separatur, similis est cum partibus reliquis, an dissimilis? Si dissimilarem dixerimus, unde contra demonstrata ea venit dissimilitudo? A se ne, an ab alio? At quid in empyreum possit, praeter Deum conditorem? Praeter eius animum? At Conditor, nullum infert cuiquam maleficium. Animus a Conditore uitae & conseruationis causa entibus tribuitur, & simplicibus, & compositis. Si igitur superficies ea non est reliquis dissimilis, sed similis. eiusdem ne saltem cum partibus reliquis erit naturae, uel diuersae? Si diuersae, unde ea sit diuersitas necesse est dicere. Si eiusdem, cur ei contigit esse superficiem, reliquis esse internam, trinamque dimensionem? Vtraque haec absurda sunt. Nulla est ergo in empyreo uersus caelum superficies. Si nulla in eo, nulla quoque erit caelo uersus empyreum. Sed continuu, atque unum sunt corpus necessario, quando terminos corporum nullos habent. Sed si dicatur, caeli aliqua esse. tunc ipsidem quaestionibus perquiremus. A se ne eam habet, an ab alio? Si ab alio dicatur, authorem rogabimus exhibeant. Conditor, rationibus allatis minime proferent. Neque empyreum. Quia nullam habere est modo demonstratum. Par caelo nullum habent. Inferius nullam tanta vi asserre possunt. A se igitur habebit, si modo habet. At caelum corpus aiunt esse simplicissimum. Si simplex, necessario simile. Unde ergo illa superficiem ab aliis partibus dissimilitudo? Si authorem proferre non habent, nulla ergo in caelo uersus empyreum est superficies, qua ab eo disseparetur. Quod si ibi nulla est, cur intra caeli corpus, tot concavas, tot conuexas, tot eccentricas, tot cœcetricas & philosophi, & Astronomi cōfinxerunt? Nimirum

rū ab astrorum, a Planetarum latione. At profecto vnū est mare. Per id vnum pisces omnes, pusilli, ingentes, medij nant, & maria tranāt. Vnus est aer. In eo aues omnes, susq; deque peruolant, & magnas eius regiones transuolant, ignes magni, maioresq; cometæ, quin & nubes ingentes idem faciunt, nullum inde sequitur impossibile. Ignem videbant natura sua, mobilissimum esse, id etiam docuerunt. Per aera varios ignes cernebant ferri: sidera esse, luce, ac calore, igni soli, rei nulli aliz, esse similia, cur vel ignes, vel ignibus simile aliquid esse sidera, vt crederent induci non potuerunt? Cur qui sidera ignes, Plato, Anaxagoras, Heraclitus, Zoroaster, esse, & falsi sunt & docuerunt, eis motum, & non cælo inuisibilibus tribuerunt? Si per eorum motum, scissionem timuerunt cæli, timor is uanus fuit profecto. Nam & aqua, & aer, ad motum corporum alie nigenarum scinduntur, & tamen natura non pessumit, vniuersum salutem suam non amittit. Sed & illa impossibilia pro certis, eos habuisse, an mirandum, an miserandum, an ridendum magis fuerit incertum habeo. Cælum primum, corpus immensum, & quo non aliud maius, super duobus polorum indiuisibilibus punctis, tam pernici rotatu circumuerti, dogmatum suorum penitus obliu. Docuerat enim Aristoteles ante, omnem motum super magnitudine cieri. Poli nulla sunt magnitudo. Docuerat Hermes oē quod mouetur, in maiore aliquo moueri. At cælo primo, corpus maius nullum posuere. Circa centrū, inquit cælum circumuoluitur. At & contrā faciunt indiuisibile. In suis ergo dogmatibus, nec ipsi persistunt, nec possibilia dicunt. Nam & Planetis, & eorum eccentricis, & epicyclis, polos alios, quibusque suos, & eos etiam indiuisibiles, nulla necessitate, largitate superflua donauerunt.

Sed & illud nō minus est impossibile, persuadere cōtra sua dogmata conantur orbium superficies, esse contiguas quidem, sed non continuas, admittunt tamen inuiti, & ignari ex suis positis, esse continuas. Aiunt enim. A centro trahatur linea, per orbem lune vsq; ad interioris orbis mercurii. Tunc necesse est, eam lineā, & conuexam superficiem orbis lune, & concavam mercurii tangere, in punctis indiuisibilibus. Tunc duo illa puncta non concedunt esse separata, sed simul vtrumque coincidere, & ratione quidem duo esse, re aut vera esse vnū, quoniam se se tangunt, secundū se tota. Nos vero dicimus, si duo, vnū facta sunt reuera, ratio duorum, nihil amplius in ea habet iuris, sed vnū sunt omnino. Si vnū sunt, cōtingit faciūt vtrāque in qua erāt superficiem. Docet namq; Aristot.

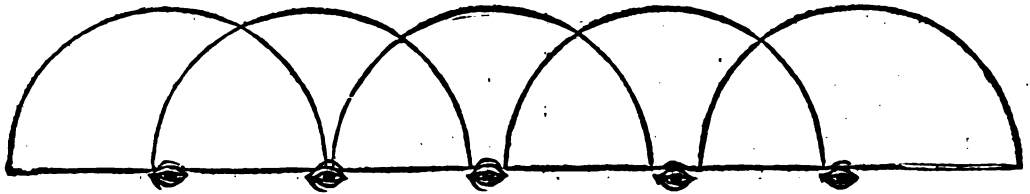
ἡ συνεχὴ καὶ ὁρτὰ ἐκ αὐτῆς. Continua sunt.

quorū extrema vnū. Ad horū punctorum instar duz quoque illæ superficies, in quibus duo illa erant puncta, e duabus vna facta est, quia simul cum punctis, & ipsæ conciderunt. Erant aut, quæque earum, sui orbis extremum. At quorum extrema vnū sunt, cōtinua, & non cōtigua sunt. Orbis igitur lune, connexa superficies, cum concava Mercurii, coincidentes, vna sunt, & orbis suos necessario continuos, & non contriguos faciunt. Vnus ergo & continuus orbis est, quiescente duos esse asserabant. Eadem demonstratio est de reliquis. Omnes ergo cæli orbis, quoque posuerunt, continuum, & vnū corpus sunt, suis met rationibus, sibi ipsis contrariis. Ergo cælum non est in octo, aut plures orbis distinctum. Sed vnū continuumque corpus est, violentibus, & simul nolentibus, & Astronomis, & philosophis. Sed & illud non considerant, quando octauam vel superiores sphæras, rapere inferiores docuerunt. Raptus hic, & nomine, & re, violentus est? Violentum aut nullum est perpetuū. At raptum hunc, perpetuum esse volunt. Sed his tam sibi non constantibus, quid facias? Verum & quomodo, se se inuicem rapere orbis possent, considerare debuerunt. Aiunt octauā sphæram, naturali motu suo diurno ab ortu ad occasum rapere secum orbis planetarum omnes, qui in contrarium nitantur ab occasu in ortum. Naturali motui, non alius contrarius est, quā violentus. At violentorum motu, Aristoteles quatuor fecit genera, tractionem, rectionem, pulsionē, proiectionē. Si raptus hic, nullus horū sit, quintum violenti motus genus erit? Si e quatuor sit, proiectio quidem non est. Neque impulsio. Qui enim impellit, a se repellit, nō secum defert. Tractione vero si dicatur, & trahens, & tractum anlas habeat oportet, quibus tractoria instrumenta accommodentur, qua trahant. At nullæ anlas, nulla tractoria, uel trahenti cælo, vel tractis cælis, a natura tributa. Omnes eis prominentias, & Plato, & Aristoteles negarunt. Ergo neque octauus orbis inferiores trahere potest, neque hi ab eo trahi queunt. Restat, si e quatuor sit aliquis, vt sit vectatio. Qui vehit, vel super se vt equitem, vel inira se, vt nauis merces vehit. Horum prior cælo non dabitur. Dabitur secundus, quia octauum, intra se reliquos continet. At nullis vel uector, uel recti præditi sunt prominentiis, uel ansis, ut eis uehi, vel queant vehere. Raptus ergo hic quintus aliquis erit motus, adhuc ignotus, & nondum ab eius celebratoribus explicatus. Donec eam explicent, nos eum, ut falsum, e rerum natura, e philosophia detrudemus, reducturi si quando explicabitur. Violentiam tamen semper sentiet, eamque non perpetuā. Si igitur

tur nullus est in cœlo raptus, & rationes nostræ cæteræ, & veritati, & sibi consent, nulli orbes, seu rapti, seu raptores erunt in cœlo. Corpus ergo cœrinuum & vnum, est ipsum cœlum, ipse æther. Neque vllis superficiebus, vel concavis, vel connexis est diuisus.

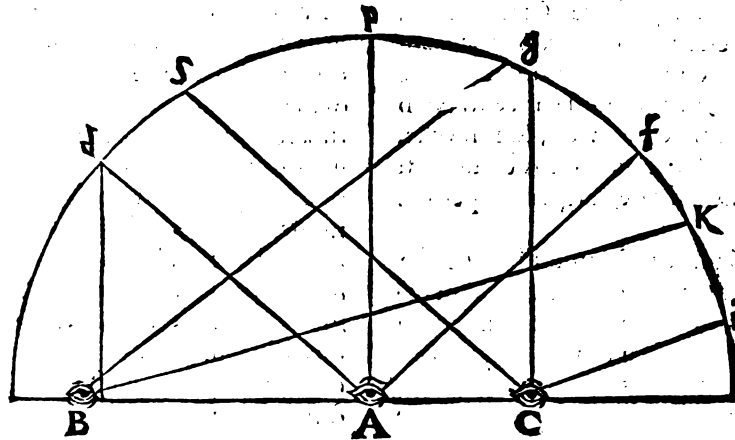
At inquierit, saltem ætheris regio, in qua luna habitat, concavam ad nos habet superficiem. Nam & visus, id conspicere videtur, quando sereno aere, in cœlum suspicimus. Id si ita est, qui eo loci, cœlo fecit superficiem, is idem eidem cœlo fecit in summo superficiem conuexam, & empyreo concavam. Et intra eas, in orbes diuisit cœlum. Sed cœlum, versus nos cur fornicatum, & cameratum appareat, causam ante diximus. Ab oculo enim nostro, tamquam a centro, visuales vel radios, vel lineas

exire, & quaquauersus, recta extendantur æquales esse, vel incuruentur post aliquod spacium, vel non incuruentur. Eadem fornices figura eadē de causa nobis apparet in nubibus, quando toti cœlo sunt obductæ, imo Horizonte, circum latera, in summo vertice. Quæ autem causa fuerit probabilis, vt nubes in cameram vere formentur? Apparentia est hæc, & non vera fornix, non vera cœli, aut nubium concava superficies. Tot enim fornices, tum in cœlo, tum in nubibus formantur, quot, oculi, paulo inter se distantes, & sursum suspiciant, & circumcirca, visum voluunt. Figuris res fiet manifestior subiectis. Sunt quinque oculi in plano eodem, modicum inter se distantes, vt in sequenti apparet.

Quinque profecto fornices sibi quisque sufformabit. Quæ ex re, falsi sunt Astronomidum affirmant, e quocumque loco, hæmisphe- rium cœli conspici. Quemque locum, suum habere Horizontem, nec non meridianum, & punctum verticalem. Hæc omnia namque

ad fornices oculi cuiusque, & non ad cœlum referuntur. Nam si cœlum fornicatum esset, vnicam haberet fornecem. Quod si esset, non omnes lineæ, a cuiusque oculi protractæ ad fornecem essent æquales. Quæ res hoc alio manifestat exēplo. Vnius fornecis, oculorum plurimum.

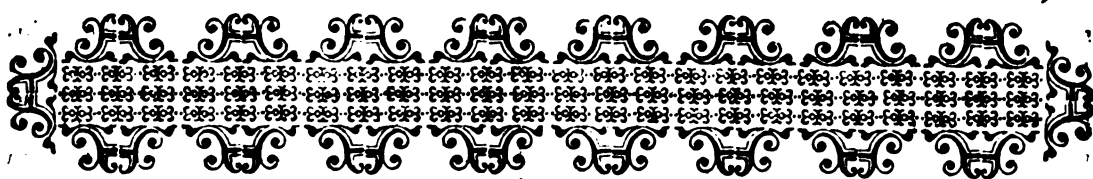

In quo quidem exemplo solæ lineæ à medio oculo tractæ sunt inter se æquales. A D. A E. A F. Reliquarum nulla, vel hisce, vel alijs est æqualis. Tres enim ab oculo C. ad fornecem protensæ, C H. C G. C I. & illis, & inter se sunt inæquales. Similiter, & tres aliæ B D. B G. & B K. sunt & illis omnibus inæquales, & sibi inuicem non æquales. Si refugiant Astronomi, quo confugere sæpe solent, terram vniuersam respectu cœli esse veluti punctum, ex

eo asylo eos extrahemus. Respectus enim hic terræ ad cœlum, rem ipsam non variat. Non definit terra hoc respectu, ea esse magnitudinis, qua est. Quæ magnitudo sane magnitudini cœli sua proportione respondet, vt magnitudinem. Non aut, vt indiuisibile ad magnitudinem. Sed & hæc Astronomorum suppositio, eiusdem est farinae cū alijs illis, quibus dicebant, cœlum supra puncta polorum, & centri circumuerti.

Finis Tercidecimi Libri Panoctismia.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER QVARTVSDECIMVS.

AN AER CUM COELO SIT CONTINVVS.

Vid igitur cælum atq; æther, saltem intima sub luna, superficie non finitur? Est ne igitur cum ignis elemento, aut aere continuum? Et si cōtinuum, etiam vnum? Et si vnum eiusdem quoque naturæ atque essentiæ cum igne, vel aere? Magnæ sunt mehercule, quæstiones hæ, in quas, superiores nos coniecerunt rationes. Equibus, modis quibus, nos exsoluemus? Forte, si repetamus, empyreum mundum, totum esse spacium, totum lumen, totum calorem, totumque fluorem. Ex quibus quatuor totis ipsi constare. Hæc aut ad extera esse infinita, ad interna finiri centro. Mundus ergo empyreus hoc totum est. Itaque si æther, seu cælum spacium, & lumen, & calor, & fluor, ipse quoque est. Empyreus proculdubio est pars. Si pars, necessario ei quoque vnita est. Si vnita, ei quoque continua. Quis enim partem, dum pars est, vel ratiocinio, vel re, a suo toto diuidat? Si æther empyrei est vnita, & continua pars, eiusdem etiam est naturæ. Quid ergo Chaldæi, vnum empyreum docuerunt esse mundum, tres æthereos, & tres hyleos? Empyreum primo per æthereos, deinde per hyleos usque ad centrum penetrare. Deinde æthereos per hyleos usque itidem ad cētrum permeare. Penetrationem hanc consideremus: eo modo, quo in Peripato est disputatum, corporum non dari penetrationem. Quam veram esse nos quoque dicimus, in materiatis, atque antitypis corporibus. In carentibus autem materia ista crassa, empyreo, æthereis, quasi incorporeis, nihil vetare eam posse etiam per hyleos qui materiati sunt per transire. Cur enim non materiale, per materiata non tran-

seat, quando & materialia quædam, qualitates, & formæ, transeant per tota corpora, vti colores, sapores, & similia? Sed cum Chaldæis agamus, qui de immateriata egerunt penetratione.

Si empyreus usque ad terræ centrum penetrat, rationes, & causæ sunt inueniendæ, quibus id queat facere. Nam vel essentia, vel virtus, vel actionibus penetrat. Si actionibus dicamus solis, cur non addemus etiam viribus? Cum actio nulla, non nisi a viribus fiat, & nulli actio sit, aut esse possit, vbi non sint vires. At neque vires ab essentia sua sciunguntur vnquam, aut aliò ab ea amandantur. Ita ut ipsæ procul sint ab essentia, aut essentia procul a viribus. Igitur vbicunque empyrei actio est, ibi etiam eius vires sunt, & vbi vires, ibi etiam essentia. Nescie igitur est, si empyreus usque ad centrum penetrat vniuersi, his omnibus eum penetrare, essentia, viribus, actionibus. His ergo tribus, in ætheribus est tribus, est in tribus hyleis. At quæ nam est empyrei essentia, quæ vires, quæ actiones? Nomine suo, hæc omnia prodit. Empyreus enim dicitur, quia sit ignis, vel igneus, vel ignitus, vel igne constans. Idque rectissima ratione. E quatuor enim, e quibus est constitutus elementis, duobus ignis est, lumine, & calore. Omnis enim ignis hæc duo est lux, & calor. E luce lumen emicat. Empyreus non lucem, sed lumen damus, rationibus iam expositis. Reliqua duo, spacium est, & fluor. Hæc quatuor, quæ empyream constant essentiam: vires quoque ei indunt, & actiones, tum in eo, tum ex eo edunt. Et penetrationis vim habet ingentem. Nihil enim igne penetrantius. Nam & essentia, & viribus, & actionibus cuncta penetrat. Idque ab elementis suis tulit. Spacium namque omnia penetra-

netrat. Idque ab elementis suis tulit. Spacium namque omnia penetrat corpora. Nullum enim corpus est, quod & extra, spacio non cōstet, & intra nō penetretur. Lumine vero quidnam penetrantius? Quod diaphana corpora omnia, quibus vniuersum maxima ex parte constat, omnia transuerberat, & si in opaca incidat, ea comite suo penetrat, & se se cum eo, occulte insinuat, seque illa intingit, & coloribus, hoc est se ipso, opacitate eorum paululum alterato, ea insicit. Calor autem nullo excepto, aut diaphano, aut opaco, omnia ingreditur, & tota permeat. Sed & fluore eadem penetrat omnia, vel potius ea omnia constituit. Pusilla namque parte, sola terra excepta, ac forte luna, vniuersum totum, fluore est manifestus; & hæc ipsa duo, vti postea ostendetur, e fluore sunt cōflata. Itaque si empyrei essentiam constituentia elementa, penetrationem per omnia habent, ipse quoque ratione recta videtur, habere eandem. & si per omnia, etiam per terram, vsque ad centrum penetrabit. Spacio namque terra tota constat; constat & lumine, colorata tota. Tota etiam calore, ut ostenditur est interfusa: & fluore etiam sensibili, aere, & aqua, & liquoribus vbique est perfusa, & interfusa innumeris. Si ita se res habeat, vti partim iam est demonstratum, & parum ad sua loca demonstrabitur; nemini ratione recta philosophanti, iam dubium fuerit, empyreum, per æthereos tres mundos, perque tres hylæos vsque ad centrum penetrare.

Sed illæ nos ab huius libri initio propositæ reuocant quæstiones, an æther, ignis sphaeræ, aut aeri sit continuus, & vnus, & essentia sine eiusdem. Ad eas recto calle accedere posse videmur, si essentiam ætheris prius expediamus. An eadem cum empyreo sit, an alia? Sane ostensum est antea empyreum in fluore, & e fluore, calore, & lumine, blandore ineffabili ardere, & flammatarum corporearum primam, veluti incorpoream ipsum esse. & præ tenuitate eius summa, inuisibilem. Si æther, in se vbi nulla sit stella, præ tenuitate flammam visibilem nō edit, forte idem cum empyreo fuerit. Ostensum enim iam est ætherem quamvis Chaldaei ipsum in tres diuiderent, non esse in tres diuisum. Neque vllis superficiebus, aut propriis, aut alienis, aut ab empyreo, aut a se ipso in se distinctum. Sicuti ergo æther totus, vnus atque idem corpus est, quia superficiebus nō determinatur: sic quoque vnus atque idem, cum empyreo est. Quia cum ipso continuus est, & nulla ab eo diuiditur superficie. Atque inde est, ut eiusdem sit essentia, earundem virtutum, earundem cum empyreo actionum. Flammaque & ipse sit blandissima, & tenuissima, & inuisibilis, & transpiciua. Ideoque a Chal-

dæis iisdem, dictum est. Omne quod supra lunam est, purum esse lumen, quod sit ætheris, ac cœli substantia, ætheris inqueam illius, qui inter stellas interponitur. Nam astrorum essentia, & ab eo est alia, & inter se differentiam habent essentia, vti paulo post patebit. Distinguerunt autem hunc ætherem Chaldaei, in tres, non superficiebus, sed vti diximus, naturæ eius feracitate, maiore, & minore. Quandoquidem in suprema eius regione, numerus stellarum est penè infinitus, eademque semper, eodem inter se distant intervallo. Media, non nisi sex tulit, easdemque adhuc fert, in qua variis volitant cursibus. In infima vero, nō nisi vnā, & colore, & aliis multis, ab aliis omnibus diuersam. Sed si æther vnum idemque cum empyreo, eiusdemque essentia corpus sit, quæ de causa iisdem Chaldaei, dixerunt per tres æthereos penetrare mundos? Si per eos penetrat, naturæ ab eis est diuersa. Nos ita dicimus. Necesse est, & ætherem, & empyreum, vel differentis, vel eiusdem esse naturæ; vel & eiusdem, & differentis. Differentis quidem sunt, quia empyreus nullum apparet, quod nos cernamus altrum ferre, ætherem ferre innumera. Eiusdem rursus, quia æther iisdem quibus empyreus constat elementis, nullis terminis, nullis superficiebus determinatur, continui sunt, vnum corpus efficiunt, illudque simplex, tenuissimum, transparentes, luminosum, inuisibile. Et eiusdem igitur, & differentis sunt naturæ. Modo quæstiones ab initio positæ ad se nos vocant. Quando camera, fornix cœli vera fornix, vera camera non est, sed vti est demonstratum apparet tantum; æther ut ita dicam lunaris continuus ne est, cum inferiori, vel hypocausto, vel aere? Hoc quanta possumus animi aduersione expendamus. Aristotelem in adiutorium aduocemus. Is ita scripsit.

Εἰς δ' ἐξ ἀνάγκης συναχθῆναι τῶς οὐτοῦ καὶ ἀναδιδόντος, ὅς ἐστι πάσης αὐτῆς καὶ διακρίσεως κυβερνήτης ἐκείνου.

„ Est vero necessario, continuus quodam modo, iste (mundus) superis latationibus. Ita „ ut omnis eius virtus gubernetur inde. „ Hac igitur positione vtamur, & alia capite sequenti, in hisce verbis.

Τὸ δ' αὖτε πῦρ τῶς αὐτῆς στοιχείου, καὶ τῆς πυρὸς αἰσθητικῆς οὐσίας.

„ Ignis quidem, supero elemento, igni vero aer est continuus. Pro elemento supero, oculum intellexit, quod paulo ante, circulo ferri dixerat. Huic ergo, inquit, ignis est cōtinuus. igni vero aer. Ignem tamen hunc non ignem esse docet.

Ἀπὸ τοῦ καὶ οὐκ ἀποσπένθεται καλοῦνται πῦρ, οὐκ ὅτι τῆς πυρὸς οὐκ ἀποσπένθεται ἀεὶ ζῶντος καὶ ἀσπύρου.

„ Aer

» Aer & quem, ob consuetudinem vocamus
 » ignem, nō est autem ignis. Excessus enim
 » calidi, & quasi ebullitio est ignis.

Quem sequenti capite, aliter vocat.

Δὲ ὅτι τοῦτο, οἷον ὑπέκκαυμα τοῦτο ὁ γὰρ οἰομένη
 οὐρ.

» Oportet autem intelligere quasi hypeccauma-
 » ma hoc quod nunc diximus ignem.

Ignis igitur hic non ignis, sed hypeccauma, ut
 ait, supero elemento est continuus. sicuti aer
 ipsi continuus est. Nomen enim *συνεχὴς* con-
 tinuum dicit, & non contiguum, ipsemet do-
 cente, initio physici V I.

Συνεχὴς δ' ὅντα ἔχοντα ἐν. ἀπόρροια δ' ὅν ἀμα.

» Continua quidem, quorum extrema vnū,
 » tangentia vero, quorum simul.

Non est autem hic vsus nomine *ἀπορροίων*, tan-
 gentium, quia significare noluit, hypeccauma
 tis superficiem superam tangere tantum ele-
 mentum circularum. sed vsus est, & priore,
 & secundo loco, nomine continui, ut signifi-
 cat superficiem vtriusque extremam esse vnā,
 & reuera continua esse hæc duo corpora.

Igitur sua sententia hypeccauma cœlo est con-
 tinuum. Si continuum, corpus quoque vnum
 cum eo est. Si vnum, eiusdem etiam cum eo
 naturæ, ergo & simile, nisi dissimulare esse
 ostendatur. Dissimulare autem nulla apparet
 parte. Ergo simile cum cœlo est, sicuti est, &
 simplex, & tenue, & transpicuum, & inuisibile.
 Ergo hypeccauma, quod calidum, & siccum
 esse ait, eiusdem est cum cœlo cumque æthe-
 re naturæ. Ergo & cœlum calidum, & siccum.
 Ergo non quinta essentia. Si ut hoc ridendum

fui non admittant, sui dicant, vocem *συνεχὴς*
 non pro continuo esse positam, sed pro *συνε-*
χὴς, contiguus, qua utitur aliquando; dice-
 mus nos, vel eos, nobis fucum facere, qui ali-
 ter interpretatur, quàm magister eos doceat.
 Eumque accusare, quod contra leges suas in
 philosophia metaphoris, & vocibus utatur
 impropriis, quæ confusionem, in re tanta, quā
 hæc præsens est, possit parere. Vel ipsum,
 nobis fucū facere Aristotelem, qui scientiam
 suam, vocatione impropriatibus confundat.
 Verum quomodocumque; eis abutatur, nihil in
 hæc efficit. Neutram enim rem demonstrat.

Neque enim probat, hunc suum ignem non
 ignem, cœlo esse aut continuum, aut conti-
 guum. Vtrum vis dicat, sumit tantum pro li-
 bitu. At hoc philosopho non est satis. Neque
 etiam ostendit, aerem igni illi non igni, vel
 continuum esse, vel contiguum. Quin imo
 hypeccauma hoc, aeris esse supremam partē
 autumat. Qui aer, ut ipse ait, cum calidus, &
 humidus sit, a superiore circulari motu etiam
 magis calefit, & exsiccatur. Ita sentit in his.

Τὸ μὲν γὰρ ἄνω, καὶ μέχρι σελήνης, ἕτερον ἔστι σῶμα

φαίνετο πυρός τε καὶ ἀέρος. οὐ μὲν ἄλλ' ἐν αὐτῇ γὰρ
 τὸ μὲν καθαρώτερον ἔστι, τὸ δ' ἄλλον οἰκιστὴν, καὶ
 διαφορὰς ἔχον, καὶ μάλα καὶ καταλήγει πρὸς τὸν
 ἀέρα.

» Supera enim, & vsque ad lunam, aliud es-
 » se corpus dicimus ab igne, & aere. Sed in
 » eo, purius hoc esse, illud sincerum minus,
 » & differentias habere, & maxime vbi desi-
 » nit ad aerem.

Alio quoque loco, proximo, scribit.

Ἀλλὰ δεῖ νοῦσαι, ὅτι λεγόμενον, καὶ παλαιότερον ὅτι
 ἡμῶν ἀέρος, τὸ μὲν πρὸς τὸ γινώσκον ὑγρὸν καὶ θερμὸν
 ἔστι. διὰ τὸ ἀμιζνεν τε, καὶ ἀναθυμιάσειν ἔχον γὰρ,
 τὸ δ' ὑπὲρ τοῦτο θερμὸν ἢ δὴ καὶ ξηρόν.

» Sed oportet cogitare, eius qui dicitur, &
 » vocatur a nobis aer eum qui est circa ter-
 » ram, esse veluti humidum, & calidum. eō
 » quod euaporationem, & exhalationem
 » habeat terra. Qui vero est supra hunc, ca-
 » lidum iam, & siccum.

Quale dicit esse ipsum hypeccauma. Quod si
 superum corpus vsque ad lunam, nō sit ignis,
 non sit aer, sed quinta illa sua essentia, aer suo
 confesso, cœlum attingit. Et eō loci, ob cœli
 vertiginem calidior fit, & siccescit. Et ideo hæc
 eius pars, hypeccauma, quasi ab exustione, est
 ab eo nominatu. Vnum igitur corpus aer cū
 hypeccaumate est, & continuatum, quod &
 ipse dixit. Non enim aer esse definit, ignis hic
 non ignis, etiam si calidior, & siccior est fa-
 ctus. Sicuti is qui circa terram, aer, etiam si
 humidior, & veluti, ut ait *ἄλλως* vapor sit fa-
 ctus, definit ob id aer esse. Igitur Aristotelis
 sententia, quamquam inconstanti, totum id
 quod a terra vsque ad cœlum est, vnum est
 aeris corpus, per partes, qualitatibus tantum
 a se toto differens. Id & nos probamus, sed il-
 le cœlo eum facit modo continuum, modo
 cum suis contiguum. nullam tamen causam,
 nullam rationem, aut huius, aut illius affert
 nullo signo, nullo comprobato argumento, aut
 experimento. Nos vero quid ad id dicemus?
 Aer hic totus idem ne cum cœlo corpus est,
 an ab eo corpus aliud? Sanè perardua est quæ-
 stio, & quod nos sciamus, a nemine vel tacta,
 vel tractata. Est tamen aliquid de ea dicendū.
 Et Aristotelico vtendum monitu.

Περὶ τῶν ἀφανῶν τῇ αἰδήσει, νομιζόμενον ἵκανῶς
 ἀποδείχθαι καὶ τὸν λόγον εἶναι τοῦ διακρίνον ἀνα-
 γαγμένων.

» Eorum quæ sensibus non sunt manifesta,
 » potestatem sufficienter esse demonstratum
 » secundum rationem, si ad possibile dedu-
 » camus.

Aer igitur infimus, terræ circumfluus & aquæ,
 vaporosus est, & quasi aqueus. Nullo is vel su-
 perficiei suæ propriæ interstitio, uel alterius
 corporis interuentu, a media quæ uocatur
 aeris

aetis regio separatur, neque media hæc regio ab infima est segregata. At neq; media hæc, ab hypeccaumate calido illo, & sicco est seiuncta. Nulla enim talis seiunctio, vel apparet, vel ratione vlla est demonstrata. Si ita sit, vnũ & cõtinuum, & eiusdem sunt naturæ corpus. Et si quid differant, qualitibus different solummodo. Vnum autem esse totum hoc corpus, his argumētis ducimus. Quod nulla in eo separatio cernatur. Totum sit fluidum. Totũ enim nubibus, imbribus, niuib; aliisq; vel decidentibus, vel peruolantibus locum cedit, iterumque in se coit. Et in supeto hypeccaumate, cursibus igneum diuersorum, caprarũ, trabium, cometarum, aliorum plurium, eodẽ modo cedit. Si enim resisteret, transcursus hi non fierent. Totus ergo est liquidus. Totus simplex, totus tenuis, totus rarus, totus diaphanus, ac forte inuisibilis, nisi quatenus diaphanitatem esse visilem demonstrauimus. Hisce ergo omnibus, inuisibilitate, transpauitate, raritate, tenuitate, liquiditate, simplicitate, quia omnia in cœlo apparent similia, & nulla appareat inter eos segregatio secute satis concludi videtur posse, aerem, ignem non ignem, cœlumque cõtinuatum, vnumq; esse corpus. Etenim, quæ nam alia potentior hisce septem causa, quæ vel vetare, vel contradicere queat, quin aerem, & cœlum, continuum verè, & non contiguum, quo nos lusit Aristoteles, corpus esse affirmemus. Et si continuum etiam vnum, & si vnum, quia simplex, etiam naturæ eiusdem. Nam & cœlum inuisibile est, & diaphanum, & etiam liquidum, quia planetarũ cursibus dat locum. Nam si durum, etiam resistens esset. & si resistens ii cursus, ii motus per cœlum fieri nequirent. Sed hos ita fieri nõ dũ constat, iniquent, non dum est demonstratum. At mox demonstrabitur, si prius ex nostris hisce rationibus concludamus, Aerem, & cœlum, continuum & vnũ, & eiusdem naturæ esse corpus. & nullo modo, esse corpora separata. Et qui poetæ, cœlumque profundum aerem dixere, vere cecinere. Et qui alii, per liquidum æthe-

ra, aut aues dicit volare, aut Dedalum, & Icarum volasse est fabulatus, a vero non discessit. Cœlum igitur, æther & aer, & ignis non ignis, idem corpus vnum sunt. Et qui argumentis a simplicitate, a tenuitate, a raritate, a liquiditate, a diaphanitate, ab inuisibilitate, a nulla eorũ euidenti separatione, non mouetur, vel philosophari desinat, vel meliores asserat rationes. & donec asserat, nos hasce non dimitemus. At demonstratum iam fuerat quoq; , cœlum, & empyreum mundum, nullo interstitio seiungi, & ideo continuum, & vnum, & eiusdẽ ambos esse naturæ. Et si quid differrent, eo differrent, quod empyreus nostro sensui, nullum ostendet astrum: cœlum ostendet plurima. At modo per secundas argumentationes, aer, & cœlum, & æther, idem corpus nobis euasit, & æther cum empyreo idem. Aer igitur & empyreus, idem. Vnum ergo corpus, totum est vniuersum, partium locis tantum, in se differens. Nimirum quod pars quæ ad centrum proxima, aeris nomine est appellata. Empyreus ea, quæ in infinitũ, ad extera protenditur. Inter has duas, partẽ mediam, ætherẽ, & cœlũ vocauere.

Cum igitur hæc, quæ tria putabantur, vnũ idemque esse persuadere rationes, locum non habet Chaldæorum, ætheris in tres ætheres distinctio. Neque empyrei per tres hosce penetratio per aerem, qui de tribus hylæis vnus fuerat. Si quæ vero penetratio, per reliquos duos hyleos sit, ea per aquam, perque terram dabitur. Et reuera datur. Nulla enim aquæ pars est, nulla terræ, in qua aeris pars non sit penetrata. Aer autem & æther est, & empyreus. Ratione quoque alia penetratio hæc, & empyrei, & ætheris, & aeris in duos illa fieri est credenda. elementorum scilicet, primæuorum, spaciũ, luminis, caloris, & fluoris. Quæ in omnes aquæ partes, in omnes terræ partes pertranseunt. Huc nos rationes, vt videntur veræ deduxere. Quibus Platonis axioma adiungamus, τὰ αὐτὰ χωρὶς διατρεφόμενα. Immaterialia per se per se per materialia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

Theologi tenent cœlum empyreum idest igneum dici, non ob ardorem, sed a splendore, quia habet lumen, & claritatem, & est immobile, vt locus esset locatis apertissimus: consistit enim beatitudo nostra in clara Dei visione, quæ summa gloriæ claritate beatorum perfundit, & in cõtẽplatione Dei cui sunt charitate affixi. At quibusdam videtur satis probabile, vt cœlũ empyreũ immobile ordinatũ ad statũ gloriæ non habeat influentiã in inferiora corpora quæ sunt sub alio ordine, vt pote ordinata ad naturalem rerũ decursũ, D. Tho. tamen videtur probabilius, oppositũ prima par. q. 66. ar. 3. in fine corporis; Quoniam sicut sup̄mi Angeli qui assistũt Deo immediatius habent influentiã super meliores, & vltimos qui mituntur, quamuis ipsi non mitantur secundum Dionisium cap. 8. de cœlesti Hierarchia. Ita cœlum empyreum habet influentiã super corpora quæ mouentur, licet ipsum non moueatur: Hac de causa possumus dicere, & bene, rationabiliterque cœlum empyreum influere in primum cœlum quod mouetur, nõ aliquid transiens, & adueniens per motum: sed aliquod fixum, vel stabile, vt puta virtutem continendi, & causandi, vel aliquod huiusmodi ad dignitatem perueniens.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER DECIMVSQVINTVS.

AN SIDERA SINT IGNE S.

Vod paulo ante dictum est, nondum constare astra in cœlo moueri, vti promissimus demonstrare aggrediamur. Vt autem demonstratio recta methodo procedat, astra quid sint, prius videtur esse cognoscendum. Hoc enim cognito, facilius, an ad motum apta sint nata, & ab hoc, an reuera moueantur innotescet. Itaque hoc ante perquiramus. Profectò, inter Græcos veteres, astra omnia, ignes esse & flammæ, non pauci sunt arbitrati, Thales, Anaximenes, Heraclitus, Xenophanes, Parmenides, Empedocles, Anaxagoras, Diogenes, Archelaus, Plato, Aristoteles, Cleanthes. Ducti nimirum, vt id crederent, ipso visu, ipsoque tactu. Nullo quod viderent sidera non aliter lucere, ac lucet noster ignis. Hoc quia solis calor, tactu sentiretur haud secus, quàm calor nostratis ignis. Fatebuntur ni fallor Aristotelici, omnes quos nominauimus, ita sensisse. Sed Principem suum, qui id videtur impugnasse, inter eos connumerari, non permitrent. Si nos non audiunt, aut obaudiunt, audiant Plutarchum.

Ἀριστοτέλης τοσούτων ἔῃ τὸ κενόν, ἐκτός ἢ κόσμου, ὥς ἀναπνῆν τὸν οὐρανόν. ἔῃ γὰρ αἰτὴν πυρρὴν.

„ Tantum esse vacuum extra mundum, vt
„ cœlum respiret. Id namque esse igneum.
Sententiam postea mutauit, quod & in Exoterica sua Philosophia fecit, contraria nimirum suæ Mysticæ. Idque solum vt Platoni contradiceret. Est autem ea res, a nobis ostensa alibi, In quintam inquam, essentiam quan-

dam, cœli substantiam mutauit. Quæ a se nullo sensu, sed contra sensum, nulla ratione, est conficta. Sed de cœlo est nobis iam tractatio peracta. De sideribus agamus. Dogmatis huius, astra esse ignes, dictum iam est, primum autorem fuisse Zoroastrum. Cecinit enim.

ἔπνευ ὁ πολὺ ὁμιλὸν ἀστέρων ἀπλανῶν.
Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.

„ Compegit multum cœtum astrorum inextrantium.

„ Ignem ad ignem cogens. Et de Sole.

Ἐξ ἀναγκράσας ζώνας, ἑβδόμον ἡλίου
Μεσσηβολήσας πῦρ.

„ Sex suspendens Zonas, septimum Solia

„ In medium iaciens ignem.

Et rursus de eodem.

Πῦρ πυρὸς ἐχοχέτματα, καὶ πυρὸς ταμίαις.

„ Ignis, de igne deriuatio. & ignis pœnu.

Parmenides autem de Sole eodem ita cecinit.

Εἴση δ' αἰθέριαν τε φύσιν, τὰ δ' ἐν αἰθέρι πάντα

Σύμματα, καὶ καθαρὰς εὐάγρους ἑλκιστο

Λαμπάδας ἔργα ἀρίδουλα.

„ Scies ætheream naturam, & quæ in æthere cuncta

„ Corpora, & puræ fulgentis Solia,

„ Lampadis, opera egregia.

Hoc secutus est Philo, qui Solem esse dixit, φλογὸς πλάσμα πολλῶς. Flammæ compaginem multæ. Cum his, & superioribus illis (a quibus vt Aristoteles dissentiret, visum & tactum abnegauit) sensu, rationeque distante, etiam nos sentimus. Præsertim quod & Damascenus, & Augustinus, & alij nostri Theologi consenserunt, cœlum esse ignem, Ex quo astra, aliaque cœlestia lumina esse facta tradiderunt.

derunt. Sed quoniam nos, non virorum auctoritatibus, sed sensuum, mentisque demonstrationibus philosophamur, ratio est nobis eaq; valida reddenda, cur ita sentiamus. Eam itaque in hunc modum contemplemur. Astra, vel igne sunt, vel non sunt ignes. Si non sunt ignes, quid ergo sunt? Non enim terra sunt, non aqua, non aer, non nubes. Quid igitur. Duplex ni fallor in Peripato responsio. Altera, e quinta sunt essentia. Altera, sunt densiores cœli partes. Priorem prius. Quinta illa essentia, vel simplex corpus est, vel est compositum. Si compositum dixerint, Principi suo contradicunt. Qui sæpius, totum cœlum, elementum vocat. Omne autem elementum, Aristoteli est simplex. Deinde si compositum est, ex quibus nam est compositum? Non ex elementis quatuor. Ab his enim, magister eorū, ipsum prorsus facit alienum. Et præterea, nullum aliud corpus, præter hanc essentiam, & quatuor elementa Peripatus non nouit. Et cœlum ex elementis his, nequaquam est constatum. Aliud corpus ex quo constari queat, non reperitur. Cœlum ergo non est compositum, simplex ergo est. Si simplex, etiam uniforme; si uniforme, etiam simile. Si simile, cur ergo docuit, uti præcedente libro vidimus, hæc verba.

Οὐ μὲν ἄλλ' ἐν αὐτῷ γιγνέσθαι τὸ πᾶν καθαρώτερον ἢ, τὸ δ' ἢ πῶν εἰλικρινές, καὶ διαφορὰς ἔχειν καὶ μέγιστα. καὶ ἁπλοῦς πρὸς τὸν αἶρα.

„ Sed enim in ipso quidem, hoc purius esse,
„ Hoc verò minus sincerum, & differentias
„ habere: & maxime ubi definit versus aerē.
Nam si simile, & uniforme est, nullas habet differentias. Si has habet, non est uniforme, neque simile. Igitur neque simplex. Ergo compositum. At vnde ei hæc compositio? si non ab elementis? si non a se ipso? si non ab aliis corporibus? Necesse enim est, ut hæc compositio ei adsit, vel a se ipso, vel ab alio. Ab alio nequaquam, quia non ab elementis, non a corpore alio. A se ipso minime. Nihil enim sui ipsius causa est, docente Aristotele, dictante ratione. Effet enim antequam esset. Et partes haberet, antequam esset totum, ex quibus componeretur. Si hæc sunt impossibilia, falsa illa est doctrina, cœlum vel esse simplex, vel habere differentias. Altera enim, cum altera pugnat. Sed & cur dicitur, has habere differentias, maxime in ea parte, qua definit ad aerē? Nihil enim in lunæ regione, aut Mercurij, vel purius reliquis, vel minus purū cernitur. Neque ratio id vlla suadet, nisi forte hæc asseratur vna, impuriore partes, uti grauiore, deorsum vel tendere, vel retendisse; Hæc autem contra dogmata sua est. Quoniam cœlo, omnes detraxit elementorum

qualitates, inter quas, & grauitatem, & leuitatem. Verum & aliter sensui repugnat. Nam præter quam quod, nulla puritas, nulla impuritas, ea qua dixit parte apparet, in opposita, in supera nimirum, apparet maximas. Tantus nempe siderum cœtus, tanta distinctus varietate. tanta lucum differentia, ut in rerum vniuersitate, alio loco nullo, tanta appareat diuersitas. Sed aient, hic iam sermo, de stellis est, & non de cœlo. Esto. Mitramus igitur cœlum. Astra erant in quæstione. Quid nam essent. Respondebat Peripatus. E quinta sunt essentia. Quæ cœlum ipsum totum est. Cuius astra densiores erant partes. Densitas ergo est in cœlo, est quoque raritas. Hæc in ipsius toto corpore, illa in astris. At hæc raritas, & hæc densitas, elementorum quoque sunt qualitates. Cur igitur has cœlo concedit, alias omnes aufert? Hoc est ad libitum philosophari. Esto in cœlo raritas, in astris esto densitas. Vnde nam hæc sunt? Vnde tanta lucum siderearum, fulgentia, remissio, obscuratio? vnde in eis nebulæ, nigroresque. Si quis e sua philosophia nesciat, aut nequeat eius rei causam asserere, desinat velle in philosophia, inter philosophos esse princeps. Qui horum causas, rationum demonstrationibus, sensuum testimoniis, & vestigare, & reddere nouerit, cur nō in aliquo philosophorū erit numero? Igitur causas hæc perquiramus, Aristotelico monitu.

Λαμβάνοντες τὸ ὁμοίον ἐκ οὗ παρ' ἡμῶν γιγνόμενον.

„ Sumētes simile, ex iis quæ apud nos sunt.
Igitur in hunc modum contemplemur prius.
Si astra, e quinta essentia sunt, hæc vero nihil cum elementis habet commune, cur astra, vel ignes nostri lucent? Cur, colores varios vel ignes nostrates, ostentat? Cur ut ignes nostri, stellarem figuram de se formant. Cur, ut ignes nostri, rotunda apparent quædam? Cur, ut ignes nostri micant. Cur, ut ignes nostri lumen, de se propagant? Cur ut ignes nostri, cum lumine calorem proferunt? Profecto, hæc septem sunt experimenta eorum quæ apud nos in igne, & ab igne videmus fieri. Sentimus etiam, hæc omnia in astris esse. Sumamus igitur suo monitu, simile in illis, ex his quæ apud nos non sunt. Septem hæc similia, in astris, & in nostris ignibus conspiciamus. Cur ergo, vel ignes non sint astra, vel astra non sint ignes? His septem alia addantur quinque. mobilitas summa, quæ in vtrisque conspicitur. tenuitas, acuties, penetratio, raritas. Quid enim perniciosius astris? quid velocius igne? Quid tenuius, quid acutius, quid penetrantius, quid rarius, nostra flamma? Quid item mobilius, vel tenuius,
vel

vel acutius, vel penetrantius, vel rarius radiis; Qui altorum, vel proles sunt proxima, & simillima, vel etiam astra sunt in longum protensa. Hisce omnibus similibus, ita nos inferimus, vel astra sunt ignes, vel ignes sunt astra, vel vtrumque, vel neutrum, vel & neutrum, & vtrumque. Vtrumque sanè, similibus illis omnibus. Neutrum vero, quia cœlestis ille, purus est ignis, & sincerus, & immaterialis, & immortalis, & diuini, & intelligibilis ignis, proximior imago. Nostri vero, materiales sunt ignes, & impuri, & corruptibiles. Et quod sunt illius sunt participatione. Cum igitur tria sunt, ignium genera, summus, ac primus est diuinus, & idealis. Eius simulacrum est ignis cœlestis; Noster vero huius participatio; recte hos nostros cum cœlestibus, & idem esse, & non idem, & neutrum, & vtrumque affirmare verè licebit. Astra igitur ignes sunt, verè, sed inter diuinum, & nostrum, medii. Nam & lucent sicut nostri. Color quoque illorum similis est nostro in varia materia accenso. Figura quoque eadem apparent. Nam si hic flammam eminus cernamus, tametsi rectà sursum tendat, radiata tamen sicuti stella cernitur. & vtrorumque hi radij rotunditatem in summo ostentat quandam. Et hic noster radiatus ita micat, sicuti & illa. Procul ergo omni dubio, astra, ignes sunt. At quales ignes? Fria enim, & Plato, & Aristoteles, & Theophrastus ignium apud nos genera esse docuerunt. Anthracem accensum, flammam, & tertium φῶς. Quæ vox, & lucem, & lumen dicit. Quos supra nominauimus Græcorum philosophi veteres, qui astra ignes esse dixerunt, hæc in te non vna fuisse sententia. Thales namque γῆδ' ἢ ἕμπερα ὅ, τὰ ἀστρα. Terra quidem, sed ignita esse dixit. Simile quid & diuersum, Anaxagoras pronunciauit, cœli scilicet vertigine, raptos de terra lapides, & accensos, esse facta astra. Diogenes pumices inflammatos esse astra credidit. Archelaus laminas ferreas cadentes, ea esse asseruit. Xenophanes vero altius nescio quid cogitauit, esse ea nubes inflammatas, quæ interdum extinguitur, noctu reaccendantur. Anaximander vero compages aeris globosas, atque accensas, Parmenides, & Heraclitus, compages ignis; sed qualis ignis anthracis ne, an flammæ in questione reliquere. Quod & Plato, fecit. Erant omnes ipse Zoroaster. Nos igitur id, si queamus, peruestigemus. Si solidum, ac densum aliquod ibi corpus sit, quod accendi, aut igniti possit, forte, antraces accensi astra fuerint. Si tale sit, vel terreum erit, vel mixtum ex elementis aliquot corpus erit. At hæc omnia, sui natura quiescant, & lo-

co suo non mouentur, nisi præter naturam sunt disposita, & deorsum semper tendunt. Supera numquam petunt. Et si quando petunt. Quod & Anaxagoras, vertigine attractos lapides esse censuit. At vertigo hæc cœli, cur est hodie, & ante hunc diem, per tot sæcula, similes lapides, & pumices, & laminas ferreas non rapuit, nec rapit? Non est ergo horum quicquam, quod in cœlo potuit, aut possit sidus fieri. At potest ne aliquid densum in cœlo, aut ab initio fuisse, aut etiam nunc esse? Videtur potuisse & posse. Luna enim ibi est, terreum quid sapit. Sunt ibi veterum observatione, stellæ nebulosæ quinque, obscuræ nouem, quæ eandem cum luna videntur habere naturam. Sunt Neotericorum obseruata, versus antarthicum, & maculæ quædam in cœlo nigra, & nubeculæ ad nigredinem vergentes. Sed quia & hæc ad lunæ naturam accedere videntur, cum de ea nobis sermo erit institutus, eas quoque contemplabimur. Lucentia astra speculemur. Necessè est ea, postquam ignes sunt, genus aliquod ignis esse, vel antracem, vel flammam, vel φῶς, lucem. Anthaces si sunt, densum quidam sunt, & solidum. Si id sint, duo contraria in cœlo erunt rarum, & molle ipsum cœlum, densa, & dura ipsa sidera. Hæc densitas, hæc durities, vnde eis venit, vnde in ætherem sunt ingressæ? A Conditore nimirum Deo, qui ea talia voluit esse. Sed e qua materia ea efformauit? E fluore nimirum, ex quo cætera cuncta efformauit corpora. Nihil enim, aut mirum, aut impossibile est, in eodem corpore, & durum esse & molle, rarum, atque densum. Id in nobis ipsis cernimus, & in aliis innumerabilibus. Quid ergo cœlum compositum corpus est? Iam quæstio hæc, sepius renouata, etiam est soluta. Cœlum sideribus interpositum, simplex corpus est. Si cum sideribus computetur, corpus est compositum. At sidera ipsa, simplicia ne sunt, an composita? Composita triplici videntur ratione. Ex quatuor illis nostris, cunctorum corporum elementis, spacio, lumine, calore, fluore. Quibus cœlum etiam constat. Si solida sunt, composita videntur potius quàm simplicia. Tertia ratione, fulgorum in eis varietas, non vniuersimodii ea, materia constare, arguere videtur. Sed hoc non arguit singula ex pluribus constare materiebus, sed omnia simul, ex pluribus. Vel neq; hoc ipsum, ex pluribus constare ea materiebus tam arguit, quàm ex vna varie temperata. Singulaque sua temperie propria,

propriam quoque acquisuisse lucem. At utrum horum, probabilius fuerit, certi nihil pronunciari potest, nisi prius quaestio absoluat, an dura, densa, ac solida sint astra, & anthracas, an e contra, mollis sint flamma. An etiam mollior sint lux. In hanc disquisitionem toto incumbamus pectore. Idque monitu Aristotelico, similia in astris venantes ijs, quæ apud nos fieri conspiciamus, Igitur si dicamus, Astra esse anthracas, inepta ea faciemus ad motum, imò immobilia existuemus. Anthracas enim apud nos in foco, prorsus stant immobiles. At astra, motus & quidem citatissimi, speciem nobis quotidie præbent, dum ab ortu in occasum supero hæmisphærio, & ab occasu in ortum infero, incredibili spacio transcurso, redeunt. XXIII. horis tantum in eo immorata. Quod Astronomorum, aut philosophorum, aut etiam è vulgo hominum nullus aut negat, aut non contendit. Trisum apud nos ignium, secundus, flamma ipsa in motum semper fertur, etiam minima, velocius ascendit maior. velocissime maxima. uti quæ maiores in se habeat vires. & eas in actionem effert citissime. Ex similibus his apud nos effectis, argumentari licet, sidera esse flammæ, & non anthracas. Sed & simili alio, atque alio, id ipsum confirmari potest. Flamma, namque hæc nostras, etiam si dum prope sumus, sursum tendere videamus: a longe tamen si cernatur, & radiationem illam stellis propriam, & rotunditatem repræsentat. Quam rem cum Astronomi non considerassent, a Luna quæ rotunda visitur figura, sunt argumentati, stellas omnes esse rotundas. Rotundas quidem esse posse, non negamus. Nam & cometæ ipso corpore rotundi visuntur. Et nos anno 1577. Mutinæ, non admodum a terra procul in sublimi, ardentem globum noctu spectauimus, hac & illac modo citò, modo tardè, per aera discurrentem, ascendentem, descendentem, & transuersim aliquando sese ferentem. Qui quidem in duos globos primum est diuisus. minor quasi a maiore, partus. Ac minor semel est extinctus, & non diu post reaccensus, cursu deinde in septentrionem citato, ambo euauetunt. Neque tamen vnquam duarum horarum, quibus arserunt spacio, vel comam, vel caudam, vel barbam promiserunt, aut in longum sunt extensi. Nihil ergo obstat, sidera quoque tametsi flammæ sint, etiam rotundas esse. Sed Aristotelica ratio.

Διὸ καὶ εὐλογον ἀν δόξαν ὅτι ὅλοι οὐρανὸς σφαιροειδὴς ἔσται, καὶ ἕκαστον αὐτῷ ἀστέρων.

„ Et ideo recta ratione, videatur, & totum
„ cælum esse sphericum, & singula astra.

Nullius est momenti. Nam & nodi in arboris ligno, aliquando sunt rotundi, aliquan-

do ouales, alterius aliquando figuræ. Et claud in rotis, quæ rotundæ sunt, & rotundi, & quadrangulares, & aliarum figurarum sunt multæ. Sed ad nostras sidereas reuertamur flammæ. Astra flammæ si sunt, & si non rotundæ sint, etiam si sursum tendant, nihil obstat, quin exemplo nostrarum, procul aliquanto spectentur, & rotundæ appareant, & radiatæ. Nam & sol, & rotundus visitur, & radiis circumdatus, Nostræ quidem flammæ sursum tendunt, non quia leues sint, quod Peripatus decantat: Sed quoniam a suo contrario fugiunt, terra scilicet, quæ eis etiam sese opponit. Et quia ad propria principia, sicuti res aliæ omnes, redire nituntur, & originem suam repetunt, & simile sibi appetunt. Principium autem nostrarum flammarum, ab astris & a sole fuit, sicuti Ægyptius Vulcanus, ignis inuentor primus, Diodoro narrante, est contestatus. Et specula, & crystallæ alia, flammæ excitantia, etiam nunc experimentis innumeris attestantur. Sursum ergo flammæ nostræ tendunt, ad solem, ad astra, ad empyreum, unde originem duxerunt. Nihil ergo mirum fuerit, si & astra, quia flammæ sint, ad primam eorum originem, ad empyreum nimirum sese erigant, tametsi nobis, ob distantiam, & sphericam ostendent faciem, & radiatam. Sed unde nam sidereæ flammæ sunt accensæ? Et in quo ardent? Causæ huius rei sunt iam exponendæ, & ex principiis primis a nobis positæ sunt eruendæ. & similitudine nostrarum flammarum deducendæ.

Dicimus igitur flammam nostram, confessione omnium fumum esse ardentem. Fumus, autem, non aliud quam vapor est, e materia igni subdita, elicitus. Vapor autem aliud nihil est, quam humor in ea materia imbibitus. Humor autem, aliud iridem nihil est, quam fluor. Fluor autem, quid aliud, quam è quatuor corporum nobis positæ principiis, vnum? Fluor, hic eam a Conditore proprietatem est sortitus, ut & rarefieri, & densari posset. Rarefieri quidem, non magis, quam ab initio, a lumine, & a calore, & a Conditore est constitutus. Sed ab eo statu, in densitatem, agi magis, atque magis posset. Et a variis densitatibus, in raritatem usque primam suam, posset redire. Quam proprietatem suam, ita per corpora omnia effudit, & in singula diffudit, ut nulla esse possent corpora, quæ ea non essent participia. & non rarefactione, & densatione, fierent, & consisterent, & gignerentur, & corrumperebantur, & conseruarentur, & etiam perficerentur. Quæ res experimentorum inductionibus, nostrisque demonstrationibus suis quæque locis palam fiet. Hoc igitur posito, ex eo deducimus, sidera vel flammæ esse, vel esse luces coagulatas, atque insimul compactas.

Demon-

Demonstremus prius, ea posse esse flammæ. Eodem quo prius monitu, e nostris rebus simile sumendo. Atque hoc a principio dicimus, flammam esse ardorem. Ardor autem omnis in fluore est. Et res alia nulla ardet, quâ fluor. Nam & fumus ipse, fluor est, & vapor fluor est, & humor fluor est, & sulphura, & bitumina, & olea, & vina, & pinguedines, & pices, & quæcumque alia ardent, fluores sunt. Et si ligna ardent, si stipulæ, si stuppæ ardent, fluor, atque humor, & pinguedo quæ in eis est ardet. Si lapides ardent, si cæpi, si colles, si montes ardere etiam perpetuo, Aetna, Tenarisse, Hecla cum fociis, tot alij in nouo orbe Vulcani, uti suis locis ostenditur, ardent a fluore. Itaque sidera, floris illius primæni infiniti, finitæ partes, lumine, & calore itidem primæuis, accensa esse & ardere, nihil fuerit, aut absurdum, aut impossibile.

At quomodo, & cur ipsa ardent, reliquæ vero, non ardet æther? Quia nimirum, lumen & calor, toto cœlo summa tenuitate, nimium diffusa, nimiumque amplificata, & quasi de sua vi effusa, & diluta languent, ita ut ipsum accendere nequeant. Rarior namque remansit, quàm ut accendi atque ardere posset. Astra uero, quæ ardent, ætheris partes sunt densiores a Conditore factæ, & ita compactæ, ut ardorem concipere, & flammam edere, & densitate etiam retinere possent. Densiores autem quomodo, & cur sunt factæ? Quoniam oportuit, raritate, luminis, caloris, atque floris, in natura posita, poni etiam in eisdem, contrarium alterum densitatem. Densitatem inquam, luminis, caloris, & floris. Nihil enim aliud flamma videri possit, quàm lumen densius, & lumen non aliud quàm flamma rarior. Calor quoque non aliud, quàm ignis rarefactus atque diffusus, & ignis non aliud, quàm calor densatus. Quibus ergo partibus, primæuis ille fluor, a Conditore densior est factus, eæ calore, & lumine concepto, flammæ videntur esse factæ, & astra. Nam fluor, si rarissimus sit, nullam videtur flammam posse concipere. Si vero densius quid fiat, eam concipit & ardet. Cuius rei multa sunt sensata testimonia. Aer equidem si solus sit aer, nullam concipit flammam, quia rarissimus est. Densius quid, ut vapor, ut fumus eam concipit. Dum quidem fumus ardet, & flamma est, ea quæ proxima succo vel siori est, densior est, rarefcit deinde, ardore eam rarefciente, ardet tamen usque ad summum apicem, a quo deinceps nimium rarefactus fumus, amplius non ardet. A qua illa, quàm e putri vino, per destillationem elicitam, Aquam vitæ vocant, medium quid inter aquam & aerem est. Dum enim aquæ speciem fert, aperto vasis officio illico in aerem

vertitur. In eam si quis lintæolum immergat, ignique propinquet, statim flamma corripitur, quæ lambendo humorem depascit vniuersum, sine vlla telæ combustione. Talia multa circulatorum circumferunt miracula, multo vulgi stupore, ut multa flammis ardere faciât, vere nequaquam. Fluor ergo flammam concipit, & ardet aliud nihil, quàm fluor. Si è tali fluore sint astra a Conditore constituta, ea ardere & flammæ esse nihil fuerit mirum. Atque ita verum Philo dixerit de sole, *φλογὸς πύρμα πολλῆς* flammæ compagem multæ eum esse.

Sed si tertium ignem *φῶς*, lucem dicamus esse astra, simul scilicet compactam, quibus, apud nos similibus id comprobabimus? Si alicubi lux sola congregetur, & sui vel flammæ etiam, faciem ostenter. Experimentis multis norunt id, qui noctu nauigant. Nam ubi remi in salum immerguntur, innumeræ ibi apparent stellulæ. Plures sub puppi, ubi temo aquam findit, omnes calore nullo, nedum ardore. Mira res in Cypro nobis accidit. dum in agro Callopsidæ versaremur sub vesperam. Tum nubes nigerrima ab horizonte Austri-no, ad medium fere cœlum est protensa, tempestatem minabatur magnam. Tunc versis equis domum reuertebamur. Illa in medio itinere in imbrem magnum est soluta, sine vento, crebris micationibus. Is imber, nos obruit. Videbam ego quidem in summis equi auriculis & crinibus, guttulas eius multas, quæ frequentibus nobis fulgurationibus, lumine plenas. E pileo nostro pendentes alias non paucas. Et e pallio quo eram inuolutus, aliæ tales sine numero. Iurarunt postea, socius & famulus, se certo credidisse, dum id viderent, me totum combustum iri. Tales luces veteres nautæ & poetæ, fratres Helenæ, lucida sidera, nominarunt. Nostrates, Sancti Hermi appellant lucem. Contigit etiam eadem in insula, ob nimios die calores, noctu iter facere. Stellam lucidissimam, earum quas cadentes vocitant, ante pedes cadere conspeximus, inter herbas sole iam arefactas. De equo statim descendimus, eoque ubi ceciderat accurrimus. Ambusti, aut adusti illius scæni, nihil vidimus. Tam rara ea fuerat flamma, ut luceret tantum non etiam vreret. Ad fauces Arsiæ fluij, qui finis est Italiæ & Liburniæ, supra piscatores quosdam flamma ingens in sublimi apparuit. Quæ paulatim descendens, & eos, & nauiculam cooperuit. Paulisper morata euauit, nihil eis vel pannorum, vel capillorum, nedum lignorum adussit. Postridie illac iter facienti mihi, rem narrarunt, multisque confirmarunt iuramentis. Interrogauimus, an quid sensissent caloris, exiguum valde, responderunt. Experimenta

menta duo priora, lucem probant aquæ indi, in eaque veluti coagulari. Duo hæc posteriora, probant eandem tenuissimo vapor. At omnes, lucem in alio corpore, veluti accidens esset, collocant. Idque non mirum, quia & anthracæ apud nos & flammæ, in alio sunt corpore, ligno, & fumo, quia materiales sunt, & mortales. At cælestes ignes, & immortales sunt, & immateriales. Et hæc sunt ab illis participatæ. Et veluti, ab identitate, in alteritatem deciduæ. Et nos in Panaugia iam probauimus, lucem esse sui naturæ, substantiam, & per se stare. Id & nunc repetimus. præsertim cælestem lucem id a Conditore ab initio obtinuisse. Atque hinc sequi, ut sidera lux coagulata, & quasi compacta esse queant, & loco Philonici illius dicti, de sole eum esse, *φλογὸς πύλημα πολλῶν* Flammæ compago multæ, dici queat, *φωτὸς πύλημα πολλοῦ*. Lucis compago multæ, de astris omnibus. Sed si recte experimenta illa allata, considerentur, simul cum aliis similibus innumeris, & flamma lux est densior. uti iam dictum. & lux flamma est rarior, & pro raritatis, & densitatis ratione ac portione, vel calent magis, vel calent minus; vel calent insensibiliter. vel calent feruide. Nam & radij, qui cōfessione omnium sunt lux, & calent, & calent magis, & calent minus. Et lux quæ in guttulis circa remos, & fratres Helenæ nautis apparet, & nos circundederunt, quamuis pusillum nihil obstante aqua de se proferunt teporem. Fluor. n. omnis ille primæus, per omnia sparsus sicuti lumen, ita & calorem sibi imbibit, & sine eo esse nequit.

Sed vnde tanta est & siderum, & siderearum lucium varietas? Et magnitudinum differentia? & positionum atque interuallorum diuersitas? Causa quidem harum rerum effectrix, sicuti & aliarum omnium. est Conditoris, & bonitas, & sapientia, & potentia, qui entia cuncta, ab initio, numero, pondere, & mensura effecit, & disposuit optimis. Neque enim meliora, aut melius, vel effici, vel disponi, & in ordines suos digeri potuere. Formam vero cuique stellæ ita propriam indidit, ut nulli aliæ communis esse posset. Quarum forma cum lux & flamma sit, eam propriæ indidit materiæ, partibus scilicet tot, quot ipsæ sunt, floris illius primæui, quem materiam corporum esse diximus omnium, densati & rarefacti tanta proportionum varietate, quantum in sidereis lucibus spectamus. Similia namque apud nos quoque fieri conspiciamus. Et quidem quotidie, & in vna eademque flamma ac luce. Lecythus enim nostræ lucernæ ad quam hæc scribimus, dum ardet, ad imum vnde flamma oritur, obscurior est, quia olei materiam proxime sorbet, & ea intingitur.

Altius euecta flauior atque lucidior est. In summum dum assurgit, & inde in fumum abit, quia densatur ibi fumus veluti ad subsidium sibi accurrens stipatur, in rubedinē magis tendit. Sæpe ad focum hyeme sedentes, ex variis lignis aridioribus, minusue aridis, aut humectis magis, vidimus flammæ, cyaneas virides, flauentes, rubentesque, alias pallidas, alias obscuriores. Id sibi quisque obseruare potest, ne rem fatigem, nimium manifestam. Id aut euenit, quia in his omnibus, non vnus est fluor, sed multorum varie temperaturum est commistio. & vnusquisque pro sua temperie, munus suum exsequitur. Simile sed purius est in sideribus. Quorum nullum varia flamma lucet, sed singula atque omnia propria lucent flamma, varie a Conditore, non quidem temperata, & cum aliis fluoribus permixta, sed varie vel densata, vel rarefacta, tanta equidem rarefactionis, & condensationis diuersitate, ac pulchritudine, ut nulla in re alia, & sapientia, & potentia eius sint magis admirandæ. Idque summa sua bonitate effecit, quia rerum vniuersitati id expedire, & perfectionem addere cognouit. Ad Antarcticum vero polum lucentissimas omnium posuit. Quid vero in mentem venerit nostræ ætatis Astrologo insigni, Clauio, ut diceret, in Polo Antartico nullas esse stellas? Nisi forte intelligat, in ipso Poli puncto. Namque Americus Vespucius qui quatuor nauigationes eo peregrinatus scribit.

„ Cælum decentissime exornatur sideribus
 „ quibusdam, quæ sunt nobis incomperta.
 „ Quorum ego consignatissime memini,
 „ percensui ferè XX. tante claritudinis,
 „ ut apud nos Venus & Iuppiter,

Deinde addit.

„ Propterea pro comperto habui, maioris
 „ esse magnitudinis quàm autem mortales.
 „ Et in primis Canopus tres conspicatus sum. duos claros admodum,
 „ tertium obscurum, & dissimilem aliis.

Et mox.

„ Quæ vero ipsum (polum) ambiunt tria
 „ sunt, quæ figuram præ se ferunt trianguli
 „ orthogoni. Quorum id quod medio loco
 „ visitur, nouem gradus & medium circumferentiæ habet. Et vbi hæc exoritur,
 „ a læua conspicitur Canopus albicans,
 „ eximie magnitudinis, quod vbi in medium cœli deuenit infra scriptam præsentat figuram.

„ * His succedunt tria alia præclara
 „ * sidera quorum medium, habet
 „ * diametrum circumferentiæ duodecim graduum cum dimidio. Et in medio eorum alter Canopus cernitur albus.

Hunc

Huc sequuntur sex alia conspicua sidera quæ claritate cunctis octauæ sphaeræ sideribus præstent. Quorum medium in superficie firmamenti diametrum circumferentiæ habet graduum XXXII. Hæc astra concomitatur Canopus ingens, sed niger. Quæ omnia cernuntur inuia lactea. Et ubi ad lineam perueniunt meridionalem, infra scriptam referunt figuram.

* * * * * Andreas vero Corsalius
* scribit duas nubeculas
* satis magnas circa polum
versari, & inter eas stellam esse a polo gradibus circiter XI. distantem. Supra quas cernit crucem admirabilem, inter quinque stellas, quæ eam circundant, cum aliis stellis quæ cum illa reuoluuntur procul a polo grad. XXX. Quæ tantæ sit pulchritudinis ut nullum cœleste signum ei possit comparari. Alij quoque earum navigationum nautæ, de Cruce hæc, quam voce Hispanica Cruserum vocant, mentionem fecerunt. Hæc de fulgorum siderum differentiis. Magnitudo vero a duobus potest provenire causis. A fluxoris scilicet copia, & multitudine, ad stellam formandam confusa. Vnde sex illæ stellarum magnitudines ab Astrologis observatæ, quarum maximam dicunt terra esse maiorem centies

minimam vero vicibus XVIII. Minores his, instrumentis suis, non comprehendunt. Sunt tamen innumerabiles quæ hyeme, præsertim sereno cœlo conspiciuntur. Maxima autem omnium ea forte est quam Vespucius observavit graduum XXXII. circumferentiæ habere. Altera magnitudinis causa est, maior a nobis recessus atque minor. Sicuti enim, Venus quando est nobis proxima interdum etiam conspicitur; quando vero longissime a nobis distat, apparet longe minor. Quod & reliquis planetis accidere Astronomi docuerunt. Idem est de iis quas fixas vocant, reputandum. Nam quæ hyeme conspiciuntur, maximo etiam apparent a nobis, sed inter se impari abesse intervallo. Ac forte aliæ sunt, quæ nostrum visum fugiunt, & ita empyreum recesserunt. Hos autem recessus & propinquitates eis Conditor assignavit, quia vniuerso cognovit expedire. Deus enim nihil frustra facit. Disposuit quoque & positionibus eas, & internallis, certis numeris & mensuris, nobis quidem ignotis, ipsi vero notissimis, ad vniuersi nimirum beneficium, & perfectionem. Atque hæc omnia fecit, ut cœli gloriam eius enarrarent, & laudem annunciaret firmamentum. In quo siderum habitacula esse iussit.

Finis Decimiquinti libri Pansofmæ.

FRAN-

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER SEXTVSDECIMVS.

DE LACTEA.

Lacteam Græci veteres vocauere, quod Latini lacteā viam, vel circulum lacteū, vel cingulum appellauerunt. Eius tractatio, tractationi fiderum coniuncta esse debet: quia & inter sidera visitur, & sidera in se continet, quibus est interpersa; & sidus quoddam ingens, ipsa videtur, totum cælum quasi cingere. De ea, magna fuit inter veteres, controuersia, quid esset, & ubi esset. Nam alij, eam in cælo, alij in aere locauerunt. Et Pythagorei quidem crediderunt, cadente è loco suo sidere aliquo, qua cecurrit, totam incendisse regionem. Incendijque illius, quasi reliquias ipsam esse. Sunt qui tradiderint, curtum patris solis, aurigante Phaetonte, extra solis vias omnia conflagrasse, idque signum remansisse. Metrodorus, iam olim, solem illac latum. Alij solis radiorum esse reflexionem. Parmenides, densi & rari esse mistionem quandam, quæ ei lactis dederit colorem. Anaxagoras, ut ei Aristoteles adscribit. Lucem esse siderum quorundam. ut vero Plutarchus, vmbra esse terræ, quando sol sub terra est, & non omnes cæli partes illuminat. Democritus, ut Aristoteles, lucem esse siderum quorundam. Ut vero Plutarchus, multarum paruarumque, & vicinarum stellarum, ob densitatem esse collustrationem. Qui vero in aere eam posuere, dixerunt pars, circulum esse quasi nubem in aere circumtentum: Et quia sit albus, lacteum appellari. Aristoteles tandem docuit esse multæ, & continuatæ exhalationis incensionem. Sed Aristotelis, admirator omnium maximus

Auen Rōis, quique eum nihil sine forti dixisse ratione contenderat plerumque, in hoc dogmate eum deseruit. Et transfuga est factus. & ipse alias intulit opiniones. Dixit enim vel apparentiam tantum esse. Vel reflexionem luminum, multarum stellarum in igneo sphaerico, in quo lumina commisceantur. In debilitatem quoque visus retulit, qui paruas illas stellas nequeat comprehendere. Vel etiam partem cœli esse dixit, quæ a stellis illis paruis lumen recipiat quod multiplicetur ob earum multitudinem, & lumen earum quasi duplicet, & commisceat. Post hunc è Peripato alij, duplicem eius rei attulerunt causam, orbis spissitudinem, & paruorum multitudinem stellarum. Recentiores Astronomi, partim. De moeriti sententiam sunt secuti. Partim vero aiunt firmamenti esse partem continuatam atque latam aliis cœli partibus densiorem, minus tamen quam sidera, ita ut media quadam sit inter astra. & cœli corpus densitate. Candorem autem illum esse lumen solis, quo sicuti alia sidera, ut ipsi credunt illuminantur.

„ Diuino vero vir ingenio, amicus noster
„ Telestus putat, lacteum circulum, supremi cœli esse portionem, quæ vel eandem
„ lunæ sortita dispositionem, lunæ ritu, solis ad nos remittat lucem. vel paululum
„ quid magis, quam lunam in se ipsam con
„ spissatam, per se visibilis est, lucidaque.

Nos autem quid nam de tam magna, atque ardua questione, audeamus profari? aut efferre? Audendum namque est aliquid, Neque a nostris principiis atque demonstrationibus iam peractis est recedendum. Itaque dicamus, hunc circulum. (si tamen circulum, aut cingu-

cingulum est, vel potius duæ sunt in æthere, nequaquamque circulari, viæ, sese extremitatibus iungentes vel empyrei, vel ætheris, vel aeris esse necessario portionem. Aeris non esse certo sunt argumento, eadem semper eius positio. Ab eisdem enim asterismis discedit numquam, Cassiopea, Cygno, Aquila, Sagittarij sagitta, Scorpij cauda, Centauro, Argo, Geminorū pedibus, Heniocho, & Perseo. Neq; partes eius locos mutāt, & eadē semper latitudine, quāuis alibi maiore alibi minore, conspiciuntur, & lucem clariorem hic, minus claram alibi nūque variat. Res vero quæ in aere sunt, vel sūt, in dies mutantur. & nulla certa obtinent loca, tā ex quæ e vaporibus dicuntur generari, quā ex quæ ab exhalationibus gignuntur. nubes, ignes varij, cometæ. Neq; potuit Aristoteles rationabili vlla ratione asserere, eū in locū aeris cōtinuē exhalationē multā aggregari, quia in cœlo supra eū locū, maxima & fulgentissima sint astra, & plura, & crebriora. Hoc. n. prorsus falsum esse Aronomorum tabulæ indicant. Per quas videre est, tota ea circuli, & longitudine, & latitudine non plura q̄ 61. xxx. iiii. esse sita, & primæ magnitudinis, non nisi duo. Secundæ vero non plura quā xv. i. Reliqua omnia, infra hanc esse magnitudinē, & maiore eorum partem, esse quartæ, & quintæ, & sextæ magnitudinis, & aliqua obscura, & nubilosa, vt minime dici queant, & fulgentissima, & maxima, & plura, & crebriora. Quid igitur huic homini faciamus, qui eadem semper, & diligentia, & negligentia philosophatur. Non est igitur hic circulus exhalatio in aere, sub maxima, plurimaq; cœli sidera congregata. Nō est ergo hic circulus in aere. Supra vero ætherē in empyreo nō esse, valida videtur constare ratione. Namq; empyreū, immotū esse demonstrauimus. Galaxia vero, moueri apparet in circuitū. Quæ res duo nobis indicat. Ipsam scilicet in æthere esse, & stellarū esse naturæ. Quod & cādor eius indicat limpidus. Hūc aut cādorē, vel a seipsa habet, vel ab alio. Si ab alio, vel a sole, vel ab astris. Si a sole eum habet, ita quoque conuincitur astrorū eam esse naturæ quia, vt astra (quod astronomi putarunt omnes) a sole illuminantur. At a sole non illuminari astra, quia flammæ & luces per se sint, iam est demonstratum. Si non a sole illuminatur, ab astris ne illustrabitur? Si ab eis lumen accipit, a quibusnam accipit? Ab ijs ne, quæ extra ipsum, prope ipsā sunt, vel ab iis, quæ ab ea procul sunt positæ, vel etiam sunt in opposito. Vel etiam ab iis, quæ intra suam sunt latitudinem, & quibus est quasi respersa? vel ab horum parte aliqua, vel ab omnibus? Sanē si rationes a sensu ductas simili, sectari nobis liceat, dicemus ab astris omnibus lacteam viam posse collustrari. Lucent

enim, & cœlum vniuersum, suis illuminant luminibus. Sed cur cœlum non totum, vt in lactei parte luceat, causa est inquirenda. Et in hac totus noster versatur labor. Nam cum in hac luceat parte, non luceat in aliis, profectō, non sine causa, id fieri est existimandum. Quæ igitur causa ea esse potuit? Quæ nā alia, quā ea, per quam in ea tota cœli regione, reliqua lucent sidera. Ostendimus autem ea lucere, eō quod, vel lux conspissata sint, vel flammæ sint ardentes, vel vtrumque. Nam Salomon flammæ esse scripsit in sapientia, ita

„ Nec siderum lympidæ flammæ, illuminare poterant illam noctem horrendam.

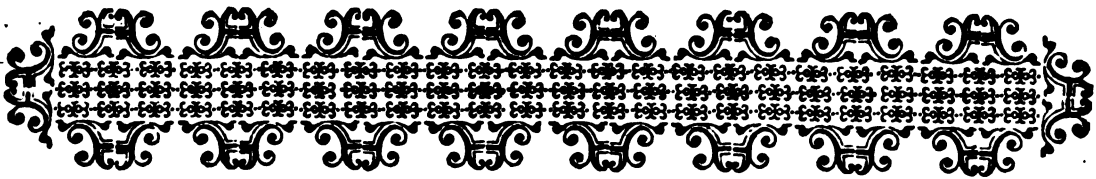
Sidera ergo flammæ sunt; & ideo illuminant, quia & lux sunt, & ignis. vt iam est ostensum. Itaque lacteam candore fulgere necesse est; vel quia tota sua longitudine, & latitudine, lux sit densior, & flamma ardens, vel etiam vtrumque, vel etiam neutrum. At neutrum esse fieri non potest. Nihil enim lucere conspicitur, vel apud nos, vel in aere quāuis ignes. Cur igitur non, & in æthere id fiat, ex demonstratis? Vtroq; igitur, sed longe puriore igne etiam in æthere lucent, & astra, & quæ lucēt reliqua. Lactea igitur lucet. vel quia lux est, vel quia flamma, vel quia vt diximus est vtrumq;. Lux. n. flamma est. Et flamma est lux. At quo modo est ibi vel congregata lux, vel flamma accensa, & non æthere toto alibi? Quia Conditor, vt cœli gloriam eius magis enarrarent, eam ibi condensam esse voluit. Necesse autem fuit, eam non esse nullibi. Sed loco aliquo lucere. Elegit igitur eum locum, quo sita est, sua ineffabili sapientia. Cuius Thesauros, quia cognitione nulla attingimus silentio veneremur. Philosophia enim nulla, tam alte scandit. Sicuti nec apud nos, cur ignis calefaciat, vestigare est potens. Sed cur, non tam viuide? Et non eodem vbique modo lucet? Sed hic clarius, ibi languidius? Et modo latius ea sese fundit lux, modo minus late spargitur, & per anfractus veluti quosdam, & ordine nullo, latitudinem suam effundit? Id vero Cōditoris consilium fuisse, necesse est iudicare. Cuius iudicia, sunt nobis inscrutabilia. Illud tamen, ex demonstratis possumus nos dicere, lacteam lucere in æthere, ætherem non lucere: quia hic sit rarissimus, & tenuissimus. Illa vero non tam sit tenuis, nec rara, sed æthere ipso, sit densior vbique, & conspissatior. Non tamen rantopere fulgere, quam pleraque astra, quia sit eius flamma, astrorum flammis tenuior, & rarior: astra vero sint densiora, & compactiorem suam habeant densitatem. Media ergo inter æthereā, & sidereā, tum raritate, tum densitate. Et vt æthere densior est, ardet, vt vero sideribus

H h , rarior

rarior, ardet languidius quàm sidera. Et qua parte ipsa fulget clarius, ea putandum est esse densiorem. Vbi fulget remissius, ibi esse rariorem. Sed & illud adhuc in quæstione remanet. Sidera quæ in ea visuntur, & minima, & maiora, & maxima illa, quæ apud Antarcticū Vespucius narrat, omnium quæ in cœlo sunt lucentissima in ea esse, an reuera in lactea sint, & eius quasi partes? An vero infra eam versus nos, vel supra eam versus empyreum? Id putamus, nullo sensu comprehendi posse. Ratio tamen dicitur, posse stellas, & supra eam esse, & in ea, & etiam eam infra. Vespuciana autem illa, quando tam valide luceant, duplici id ratione fieri videtur posse, vel propria ipsarum magnitudine, vel quia nobis sint proximiora, quam ea quæ lucent minus. Sed si lactea, aut flamma, aut lux est, ut cætera astra, cur non ut cætera astra, aut micat, aut radiationem non ostentat? Non quidem micat, uti planetæ, ad nos propinquitate. Sed quia rarior est eius flamma, quam sit astrorum flamma, raritas autem illa, inefficacior est, quam ut micationem edere possit. Nam & inter astra reliqua, quæ delu-

tioe ac debiliore sunt luce, minus micant. Et apud nos flammæ, in tenuiore materia ardentes, minorem, edunt micationem. & si in palea, aut stipula sit, aut stupa, aut minimam, aut prorsus nullam edere visuntur. Sed & si in agro, demisso frumento, palea quæ solo fixa remansit, noctu accendatur, longam accensionem ostendet, sed micantiam ostendet nullam. Eadem hæc est ratio in lactea, quæ in longum latumque ardens, nihil micat. In utroque huius rei causam nos esse arbitramur, si quæ pars, aut micare queat, aut etiam micet, eam non cerni quia, reliqua flamma eam absorbeat, & conspici non sinat. Quod manifesto experimento probari videtur posse. Nam si candela ardens magnæ opponatur flammæ, vel etiam soli, & nos procul aliquanto spectemus, profecto, neque ipsa apparet, neque nos eam discernimus. Sed cur stellæ, quæ in ea apparent esse, micationem suam non amittunt? & a nobis discernitur? Quia & maiores sunt, quam candelæ flammula; & viuidius, ardent, & viuacius micant, præsertim quæ maiore sunt magnitudine.

Finis Libri Decimiseptimi Pansofmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

DE ASTRORV MOTO.

Mnium cœlestium, quas hactenus agitauimus quæstionum, maxima nobis superest, eaque non simplex peragenda. Capita eius recenscamus prius, deinde singula persequamur. Primum omnium, si stellæ nulli orbi sunt infixæ, uti est demonstratum, quomodo in æthere pendent? Quo deinde modo per se mouentur ipsæ? Quomodo in motu eandem semper inter se distantiam seruant. Si flammæ sunt, quomodo, comam, vel barbam, vel caudam uti cometæ faciunt, per se non trahunt? Qua ratione tam citato ferri possunt cursu? Et quæ tandem de causa, non in rectum, ut flammæ cæteræ, sed in circuitum reuoluuntur? Maxima profectò ad nostra demonstrata, hæ sequuntur dubitationes. Ob quas, tametsi illa sint probatissima, vix consistere videntur posse. Sed eas pro nostra virili, expedire ac soluere adnitamur. Ac primo loco, primam. Quam igitur rationem excogitabimus, ut credibile fiat, stellæ nullo orbi infixas, in æthere suis viribus pendere? Facillimam sanè, eorum, quæ prope nos fiunt simili sumpro experimento, quod Aristoteles & admonuit, & in opus duxit. Cernimus quotidie, nubes paruas magnas, ingentes, tantaque magnitudine, ut cœlū operiant totum: tantaque densitate, ut solis lucem radiosque lumenque nobis adimant. alicubi etiam Cimerias obducant tenebras, in aere pendere, non solum horis, sed & diebus, noctibusque integris. Per hyemem etiam mensibus, & sub septemtrionibus etiam annis. Aequiore igitur ratione, quærat quis, quæ cau-

sa id fiat, cum nubes graues sint, & grauitate sua deorsum ferri debeant, quàm is qui quærat, Cur flammæ quæ natura sua supera petunt, in superis maneant? Videmus etiam eos ignes, tam varios qui in aere generantur, in eo etiam pendere, & aliquando eodem loco stare, aliquando eum mutare sensim aliquando etiam velociter transcurrere. Nulla autem horum maior ratio est, cur pendeant in aere, quàm siderum, cur pendeant in æthere. præter quàm quòd sidera videntur, æterno ibi esse tempore, flammæ autem hæc ac nubes esse temporarias. Sed hæc temporis, aut æternitatis ratio, nihil ad horum, aut illorum pendentiam confert. Vim autem naturæ afferre nullam, quòd sidera pendeant. Non equidem magis, quàm naturæ eidem vim afferat terra, quia in aere pendere videatur circumfuso. idque seculis omnibus. Sed nullo miraculo vel terra, vel sidera, hæc in æthere, illa in aere pendent, quia in proprio ac naturali sibi sunt loco. In quo, nihil vel graue est, vel leue. Et si graue quid vel leue dicatur, id in alieno, non proprio patitur loco. Terra natura sua, centro suo innititur, circaque ipsum conglobatur, partibus eius cunctis, ad id vergentibus, ac nitentibus. Quid igitur vetat sidus singulum, in proprio ac naturali consistens loco, centro suo itidem niti, circaque ipsum conglobari, quando & rotunda omnia esse, credita a philosophis, & tradita etiam sunt ab Astronomis? & rotundæ manifesto appareant figuræ. Si vero Orphei & Heraclidæ, & Pythagoreorum quorundam sententiæ locus in philosophia concedatur, singula alia, esse mundum quendam, qui & terram, & aera, & æthera in se contineat;

Hh 2 tineat;

tineat; cur non & rotundum esse cōcedemus, & centro suo inniti. Et eadem qua diximus ratione, nulla naturæ vi, aut miraculo pendere. Multo certe maiore & vi, & miraculo, quāuis exiguo æternitatis respectu, nubes, quæ graues confessione omnium sunt loco præter naturam, non rotundæ, nullo innixæ centro, pendent. Si ergo contra naturam nubes alieno in loco pendent, diutius, cur non sidera secundū naturam loco proprio, non manebunt. At non vt terra, manet inquiet aliquis, sed mouentur vel moueri apparere. Si mouentur, quomodo mouentur? Theophrastus, in Peripato fere principi par, scripsit ὅτι αἱ ἄλλαι κινεῖται τὸ πῦρ. A seipso enim mouetur ignis. Non id quidem de anthrace dictum est, sed de flāma, & luce, cuius radij per se mouentur. Sed huic quæstioni iam videtur superius factum fuisse satis, quādo diximus Solem testimonio Salomonis esse vel nōmīnari spiritū, philosophicis testimoniis pluribus, astra omnia esse animata, & intellectu prædita. Igitur, per se quidem mouetur sui natura flammā omnis, spiritus omnis per se mouetur. Anima principium est motus, quod & Aristoteles cogente veritate est falsus aliquando, & Theophrastus procul omni dubio confirmauit. Quid igitur mirandum, si sidera vt flammæ per se mobiles, si spiritu præditæ, si præditæ anima, per se moueantur, a nullo vectæ, a vehiculo, nullo aut rota, aut orbe circumlatæ moueantur? Sed modus est quærendus. Si flammæ sunt, res tenuis, raraque, in motu vel non disperguntur tam rapido, vel non rarefiunt magis, atque indies magis, ita vt ad summam redactæ raritatem, non amplius luceant, & in cœli vnde conflatae sunt, diaphanitatem non transeunt? Non autem sparguntur, neque extinguuntur, neque euanescent, quod in flammis nostratibus, & iis quæ in aere accenduntur, euenire sæpissime videmus, quoniā vno in natura contrario posito rerum Cōditor, gloriæ suæ ergo, & sapientiæ, & potentiæ testimonio, voluit cōtrarium quoque alterum consistere in vniuersitate. Ita vt in natura vna igniū, alij essent perpetui; alij essent temperarij. Id si dixerimus rō verissimā affirmabimus, sed supernaturali ratione. Naturali vero hac alia. Quod sicut corpus aliud est corruptibile, aliud est æternū. Sic in ignibus nihil mirum fuerit, vt aliis corrumpatur, aliis duret perpetuo. Alius quidem corrumpitur, quia vt sit, materia eget, in qua accēdatur. Et ex qua vt Theophrastus ait, seipsū generet. & qua deficiente, deficiat & ipse. & quasi seipsum det interitui. Aeternus aut ille, nulla indiget materia, vt sit, aut alimento, quo nutriatur, aut seipsum regeneret. In se. n. ipso consistit, & de substantia sua sese nutrit, quæ

non consumitur. Et si consumitur, in proximū sese vertit ætherem, ex quo si refectio opus habet, tantundem attrahit, quantum ipsi deperiit. Atque ita sese perpetuo, & generat, & re-generat. Et ex qua substantia est genitus, ex eadem etiam alitur. Atque ideo in raritate ætheris, atque perspicuitate non vertitur. Quia dam reficitur, in seipsam redit. Et qui prius erat, esse quoq; in posterum perseverat. Et dū idem esse perseverat, e suo loco non dimouetur, neque ex prisca eius vicinia discedit. Hæc tertia inter propositas fuerat quæstio. Sed cur barbam, aut comam, aut caudam sicuti cometæ singula sidera secum, neque alunt, neque trahunt? quæ fuerat quarta. Ea profecto res, nec necessaria est, neque possibilis. Non necessaria, quoniam & alij ignes in aere accenduntur, præter cometas. Chasmata, foveæ, domus ardentes, recessus, globi, & alia similia, quæ quāquā moueri, oriri & occidere appareat, numquam tamen ignes alios secum trahunt.

Sed nos forte frustraneum suscipimus laborem, dum passionēs sidereorum motuum perquirimus. Ipsa autem sidera, fortasse stant immota, & mouentur minime. Si quis enim dicat, ætherem illum in quo non erratiles stellæ habitant, ideo firmamentum nuncupari, quia firmum stat, & nullo mouetur motu. Et stellæ quæ in eo sunt, nullo itidē moueri motu. Ratione vero contrarij alterius, quod natura in singulis atque omnibus requirit generibus, esse ætherem alium, ab eo contentum, qui per partes moueatur, stellæ autem quæ in eo sunt, & toto & partibus moueantur, nullis orbibus infixæ. Moueatur itidem aer, moueatur, & aqua, moueatur quoque terra & toto & partibus omnis, solum firmamentum & toto, & partibus stet omnibus. Magna sunt hæc omnia. Maiora merito erunt, si vera fuerint. Sunt enim pleraque seculis omnibus inaudita. Ea ad veritatem si possumus, discutiamus. Sensus quidem de tam longe positis, plene iudicare, nō videtur posse: attamen a sensu ductis rationibus, ea vestigare, & quod verius appareat stabilire, non prohibemur. Itaq; dicimus: Sēsus, & experiētia, & ratio ostēdūt, breuius spaciū, facilius posse pertrāsiri, q̄ spaciū lōgius. Multo. n. facilius, Cēntū passus ambulamus q̄ passus mille. Idem faciunt animalia cuncta. Et si quid vi, aut arte fiat, longe fit probabilius, vs lapidem manu, aut sagittam arcu, per XX. passus iaciamus, quā per centū. Hoc docētibz sensu, experiētia, ratione, quis negare audeat, possibilis, & facilius, & rationabilis, & credibilis esse, vt millia passuum. 795. vna hora pertranseantur, quā millia passuum. 42398437. hora eadē. Quis non rideat hominē, qui asse-tuerit hæc innumerabilia, possibilis transiri, quā

quàm illa pauca? Et nihilominus, nō solū, non ridemus, nos ēt doctuli, sed maxime ēt admiramur, innumeros homines, qui creduntur sapientes, qui id nobis inculcāt quotidie, & nō solū conātur persuadere, verū ēt persuaserūt ita, vt nec dubitare, neq; hiscere audeamus contra. Astrologos dico, & qui eos secuti sunt phisicos. Tāta, n. magnitudine firmamentū faciūt, & tantū eius circuitū in extima circūferentia, vt æquator eius, si XXIII. horis debeat circūuolui, necesse sit, tanta eum velocitate ferri, vt vniushoræ spacio, ea millia passuū q̄ diximus, 42398437. circūuoluantur. Quā velocitatē, superaddūt, si posset auis quæpiam cōsequi, & circa terrā volaret sub æquatore, vna tantū hora totā terram circuiret 1884. vicibus. Qua re, impossibilius, aut incredibilius excogitari potest nihil. Lōge maior sequetur impossibilitas, si cōputetur motus, nonz, quā fixerūt sphę rē. quæ firmamētū eo circūagat modo; & ipsa motu eodē circūlata a sphæra decima, quæ & ipsa moueatur, & reliquas omnes, secū rapere, & circūferre dicitur. Lōge ergo nos, & possibilius, & facilius, & credibilius, supra docuimus, æthera ac cēlū, nō moueri, quia sit cū empyreo immobili. cōtinuatū corpus. Sed esto, cēli ea pars, quā modo firmamētum appellauimus, sit immobilis. At sidera quæ in eo habitāt, nonne vidētur, circulo moueri? Si circulo reuera moueātur, nōne idē sequetur impossibile, vt eadē hora vna, eadē millia passuū 42.39.84.37. cōficiant. Quid ergo, quia hoc sit impossibile, impossibile quoq; fuerit stellas in circuitū reuolui? Profecto, vt impossibile hoc vel fugemus, & fugiamus, vel demōstremus sidera verē moueri, ratio aliqua est quærēda, quæ vtrumlibet horū nobis persuadere queat. Vna hæc esto. Nō esse sidera, omnia in cōuexa cēli superficie. seu vti nos docuimus, in nulla ibi superficie sunt, cum nulla ibi sit, sed neq; omnia tā lōge a nobis sunt collocata. Sed tota cēli crassitudine sunt sparsa, hæc vicinius ad nos, illa longinquius. Crassitudo aut cēli huius, ex eorū computis millia est passuū 809424.71. & amplius. In tāta igitur crassitudine, quæ sidera sunt sparsa, necesse est, nō eadē velocitate moueri omnia, sed varia prout, vel summis, vel infimis sūt proximiora. Quæ. n. eodē tēpore minora spacia obeūt, tardius mouētur; quæ vero maiora, velocius. Quod & Phisici, & Astronomi, & fatētur, & asserunt. Non ergo omnes stellæ ea tot passuū millia, hora vna mouebuntur. Sed quæ nobis sunt proximiores lōge cōficient pauciora. Sed non adhuc tollitur dubitatio. Nā quæ longissime a nobis distant, si verē mouentur, non poterūt illud impossibile non subire. At impossibile nullum admitti potest; & ex earū motu oritur, impossibile ergo est illas moue-

ri. Ergo nō mouentur. Vel illæ quidē supremę immotę permanēt? viciniores hę mouētur. At apparent moueri cūctæ, quia semper eodē tēpore ad idem redeūt, & eandem seruire inter se videntur distantia. Quid ergo apparētia tantum est hic motus? Nā & alias apparēcias adducunt astronomi, in quibus sensum nostrū falli autumāt, vt in innumero illo stellarū, quę hyme cēlo sereno apparent numero. Et quādo sole Oriente, aut terra, aut mari, in horizonte, non curua, sed recta linea secatur, aiunt visum in eo decipi. sicuti etiam in cēli illa, quam ostendimus camera, & in aliis pluribus. Quid igitur dicemus, hunc siderum motus apparētiam tantum esse, an vero, reuera eas moueri? Si moueri negemus, multo sensu fallimur. Sin e contra, moueri eas fateamur, impossibilia illa vti possibilia admittimus. Qua igitur ingrediemur via, vt id dignoscamus?

Tentemus, si possibile sit, terrā mouere, & vultissimorum Nicetę Siracufani, Philolai, inter Pythagoreos facile principis. Et de eadem schola Heraclidæ, & Ecphanri, & Seleuci Mathematici, & Aristarchi Samij, quorū autoritas, Aristotelis & Ptolemei autoritatē facile obruat. Quibus accedit nostræ ætatis Astronomus sūmus Nicolaus Copernicus, qui omnes cēlū sidereū stare simul cū stellis, terram vero moueri autumarūt. Si igitur tāta hæc cōtrouerfia, huius motu possibili conciliari queat, est omni diligentia perpendendū. & quę impossibilia ex terrę motu oriātur peruidendū. Sed ante omnia hac vtamur diuisione. Quoniam stellę circulo moueri videntur, necesse est, eas vel cēlo infixas ab eo circūferri, vel ipsas per se, in circuitum sese circumferre, vel terram nos rotatu suo circumferre in gyrum. De tribus autem hisce modis, primus prorsus impossibilis videtur. Secundus vero quo ad suprema sidera impossibilis. Quo vero ad media, fortasse possibilis. Possibilis aut ad ea quę nobis sunt propinquiora. Sed supremorum impossibilis fugienda. Terram vero reuolui, quamuis a magnis, contrarium sit traditum viris, & oculi nostri sibiipsis persuaserunt, neque se, neque terram verti, tamen longe viderur rationi esse consonantius, eam potius quam vel cēlum, vel suprema astra circūuolui. Nam terræ circumferentia, vli Ptolemæus, (qui falsa omnia in cēlo est imaginatus) tradidit millia passuum 22500. non excecit. Quæ summa si per XXIII. horas diuidatur comperietur, terram sua vertigine, vna hora conficere, non amplius, quā millia passuū, 937. Si vero fides maior recētionibus nautis ac Geographis habeatur, qui terrę ac maris ambitum, non semel obnauigarunt, non plura continere millia passuum reperere, quā

19080. Cuique cœlesti gradui, millibus passuum 53. computatis. Modo si totus hic ambitus, in motum XXXIII. horarum distribuat, qualibet hora, circulatione sua, non plura milliaria cōficiat, quàm quæ ante diximus, 795. Quod spacium, tametsi ad nostram, aut auium velocitates comparatum, vix fieri posse videatur, longe tamen possibilis est, & verisimilius, quam vt firmamentum, aut suprema in eo sidera, eodem temporis spacio, hora quolibet, passuum millia 42398437. conficiant.

Hanc veri similitudinem, ac possibilitatem, experimenta multa adiuuant. Nam si quis, in flumine, nauicula vehatur, aut littora in mari legat, videbit ripas, & littora retrocedere, se se vero, & nauim non moueri. Quod & Virgilius scire cecinit.

„ Prouehimur portu, terræque, vrbesque recedunt.

Si quis item de proximo loco, vel domus culmen, vel turris cacumen spectet, & super eas vento ferantur nubes, videbuntur, & domus, & turris moueri, nubes vero stare. Si quis itē eminus, nauim plenis velis euntem aspiciat, videbitur eam stare, mouetur tamen velocissime. Tantum visus etiam in distantia debita decipitur. Quanto facilius est eum falli, in stellarum, aut cœli motu, quæ immenso a nobis interuallo absunt. qui in tot rebus aliis decipitur manifesto. Verisimile ergo hisce exemplis sit, ut nobis idem eueniat, noctu stellas intuentibus, ut putemus, quæ sicuti ripæ, & littora immotæ stent, moueri, & nos qui terræ rotatu vehimur, firmos stare. Sed sunt Astronomorum, & Aristotelis argumenta, vero itidē similia, quæ contrarium persuadeant. terram nempe stare, moueri sidera. Ea recensamus vt si non certi aliquid, in tanta re, ac tam magna controuersia venemur, saltem, quod possibile, & uerisimilius sit cognoscamus. Aristoteles igitur, prima sua ratione, ait, Si terra moueatur, ui & præter naturam eam moueri. sed nulla ratione, assumptum probat. Et si hæc ei est probatio; simillima erit, & hæc alia. Si cœlum mouetur, si mouentur alia, ui, & præter naturam mouentur. Et tantundem hæc quantum illa ualebit. Vel ergo æquipollent, uel utraq; futes sunt manifesto. Ait secundo. Si terra mouetur, partes quoque eius, natura eodem mouerentur motu. Concedimus id. Circumferuntur enim cum ea, omnes eius partes, non minus, quàm ipse putet, ad motum orbis moueri sidera. Si uero a terra pars aliqua auuellatur, motu præter naturam fertur, non aliter ac, si a cœlo stella auuelleretur aliqua, motu ferretur præter naturam. Sed mirabilis est eius ratio tertia, qua asserit, terra ideo duobus motibus uariis ferruntur. Hanc tam

bellam rationem quis nam e sua schola logicus, ulla includat argumentandi forma? multis, & nullis terminis connexam? Planetæ quidem uariis mouentur motibus, non tamen uel inter se, uel cum firmamento iisdem. cum sint tamen, sua doctrina eiusdem cum reliquo cœlo, essentia. Quid igitur mirum, terram substantiæ a cœlo diuersissimæ, si moueatur, diuersis a cœlo motibus cieri? Sed unde illa uenit illatio, ut duobus moueatur? Quæ cum a præmissis ullis uenerit, nec aliter fuerit probata, futilia erunt ea omnia, quæ ipse inde contendit sequi. Quod amplius dicit, terram totam, natura ferri ad uniuersum medium, non est uerum. In uniuersi enim medio eam dicerent consistere, & super eo stare firmam ponderibus libratam suis, non tamen uetari, quim & circulo circa ipsum moueatur, non aliter, ac cœlum dicunt Astronomi circa idem centrum, & circa polos suos circumuerti. Neque recta argumentatione colligit, quia terra sit in medio, eam esse omnino immobilem. Potest enim in medio esse, & ab eo discedere nusquam, aut sursum, aut deorsum, aut ad latera, atque hisce motibus esse immobilem. non prohiberi tamen, eam circa medium circumuolui. Neque illa ualentior est ratio, quoniam partes eius aliquæ, sursum ui proiectæ, ad eundem redeunt locum, ideo eam non circumuolui. Nam sicuti, & ipse, & astronomi autumant, firmamentum motu raptus, inferiores cœlos secum trahere, & non solum cœlos, uerum etiam ignis sphaeram, & supremam aeris regionem, eadem rationis ui, dici poterit, terram circumuolui, & aquam, a se uectam, & aeris infimam regionem, intra montium cacumina comprehensam, secum circumuehere. Atque ideo proiecta illa eum aerem non excedere, & cum eo circumuolui, & ad eum recidere locum. Ridicula autem illa est argumentatio, qua cōtendit impossibile esse, a medio, aut extra medium, & partes eius, & eam totam ferri. Neque enim id, quisquam aut asseruit umquam, aut nunc asserit. Quam uero ab Astrologis affert rationem grauitatis, eam totam, & partes ad centrum niti. Est uerum, non tamen id prohibet eam circulo etiam, circa centrum moueri eundem. Astronomi recentiores quidam, asserunt, si terra circulo moueretur, nubes, & aues, contrario motu cererentur ferri. Quæ sequella ridicula uidetur. Aues enim pro libitu, quaqua uersum uolant, & aerem seu stabilem, seu circumlatum, seu uentorum ui agitatam, findunt, & nulla aeris ui rapiuntur. Nubes uero, uel immotæ stant loco eodem cum aere circumuectæ, uel mouentur uentis, quoquot, & e quibus horizontis, aut aliis stent partibus. Et is idem aer, ab eis

eis diuerberatus potest cum terræ uertigine circumuehi. Metuunt deinde, ne eo motu, ædificia ruant, & eos obruant. Qui timor, vanus equidem est. Quoniam ut sunt grauia, ijs locis ubi sunt firmata, quasi terræ partes, & cū ea ferè substantiæ eiusdem, ad centrum, & ipsa nituntur. Cur etiam ædificiorum timent ruam, hoc tam lento motu? & non timent, ne in frustra frangatur cælum, motu tam impossibilis celeritatis? Addunt. Motus hic terræ in circuitum, ei præter naturam est, cum alium, in rectum, & deorsum habeat naturalem, corporis autem simplicis, vnus tantum est simplex motus. simplex autem corpus terra est. Sed simplex corpus esse terram, inueterata quadā, & vana, & falsa opinione sumunt tantum, non tamen probant, neque probare possunt, & dū probasse sibi credunt, sensibus carent omnibus. Omnibus enim sensibus repugnat, & suis præterea positionibus, asserere terram corpus simplex esse. Nam quod simplex est, non nisi vnum est; nullas habet partes, ex quibus componatur, terram autem, frigidam, & siccam ponunt, necesse autem est, alteram harum qualitatem a proprietate essentia, longe alia, venire, quam veniat altera; E duabus ergo essentis terram componunt. Si componunt, simplicitatem ei prorsus adimunt. Sensibus autem omnibus hæc simplicitatis positio repugnat. Quoniam in terra, tot colores, tot sapes, tot odores, tot sonitus, tot durities, tot molliu-dines, raritates, densitates, & tot qualitates, quas vocant secundas in se continent. Tot itē terrarum genera, tot flores, tot lapides, tot metalla, &que metallica. Summa mentis amentia, ac summa sensuum carentia est, affirmare, & ad clamores vsque contendere, corpus simplex esse, quod sit, tot essentialibus, totque accidentalibus differentiis compositum. Ruit ergo hoc a simplicitate terræ argumentum, nō posse eam duobus moueri motibus, nixu ad centrum, & circulari. Et quando de-ur, eam corpus esse simplex, dicitur, eam circulo naturaliter moueri, nō minus quam ipsi contendunt, cælos, ignem, aerem supremum, circulo moueri. quæ corpora simplicia esse etiam contendunt. Et axioma est Ptolemæi, corpora simplicia, suis sita locis, vel circulo moueri, vel quiescere. hoc terræ tribuens, illud cæteris. Sed ideo inferitur, si terra incircuitum moneatur, eam vel nō quiescere, vel duobus moueri motibus. Omnibus enim partibus, suo loco positis, quiescit, quæ nunquam per se inde locum mutant, tota vero rotatur. & hoc vnico monetur motu, quoniam nixus partium ad centrum non est motus; nō enim hinc, illuc mutat terminos. Sed loco suo posita, in eo permanent, ut in eo seruentur. Nam

rectus ad medium, neque toti terræ est naturalis, neque partium eius, naturali situm loco. At inferunt amplius, si super axem alium, ab vniuersi axe moueretur terra, non eisdem semper circulos, circa mundi polos facerent vrbes. Sed hac ratione, concludunt nihil. Nā si regulatissimo ab occasu in ortum asseratur ferti motu, nullum aut impossibile, aut absurdum consequitur, ad firmamenti phænomena. iisdem seruatis, tum in ipso, tum in terra circulis imaginariis, æquatore dico, tropicos, Zodiacum, alios. Quando igitur, rationes veterum Aristotelis, & Ptolemæi, & recentiorum qui eos sunt secuti, nullæ obstant, & contrariæ multæ persuadeant, & impossibilitatē illam firmamenti, uel supremarum stellarum motus, ostendant, & facilitatem motus terræ maiorem, videtur recta, ac philosophica ratio ne concludi posse, firmamentum & eius stellas omnes stare. terram vero circulariter moueri. Quando vero, monitu Aristotelico, in rebus sensui non manifestis, ratio ad possibile ferat, rationabiliter ac sufficienter conclusum esse, est putandum. Hisce addimus moueri posse terram, non circa ignem, aut antichthona, ut Philolaus, & Oecetes existimarunt. Neque, ut Copernicus in orbe lunæ. Quod ei absurdum accidit quia putauit, planetas, sicuti alia astra, orbibus infixos ferri. Quæ opinio, mala omnia in Astronomiam, & in physicam inuexit. Sed in medio mundi positam, super centro, non sibi proprio Heraclides, Ecphantus, sed vniuersi centro, quod etiam eius centrum sit, moueri circulo, ab occasu in ortum, quod & hī putarūt. At a quo nā mouebitur? A natura nimirum sua. Non enim motus hic est violentus. Natura autem omnis uti postea videbimus, est animi proles, sicuti animus est proles intellectus, & hīc proles opificis intellectus. A quo, proles hæc, iussa capientes, & a principio sunt operatæ, & in præsens operantur, & in posterum sunt operaturæ. & cathena hac plusquam aurea connexa sunt omnia, vsq; ad terræ, atque vniuersi centrum, ita ut nihil sit timendum, motu hoc circulari, aut partes eius ruituras, vel grauitate sua moueri sit desitum. Continentur enim ac seruantur, a suis naturis, animis, & mētibus, quæ sunt illi Chaldæorum, Zonei, & Azoni, & Synoches, & Telerarchæ, quorum mentio est iam facta. Predicta ergo omnia persuadere facile posse videntur, terram in circuitum moueri. Sed & anteriora, quæ attulimus stellis motum inesse, æque videntur posse persuadere. Quandoquidem planetæ in motu sunt manifesto. & eiusdem sunt cum stellis aliis naturæ, atque essentia, quod contendere omnes. Et si essentia, etiam virium. & si virium etiam actionum dabitur

dabitur ergo & stellis superis, motus. Nam eas flammæ esse diximus. impossibile autem est, flammæ quiescere, & non moueri. Impossibile autem illud, velocitatis supremarum, ita temperari videtur posse, si ipsarum ab ortu in occasum motum, & terræ ab occasu in ortum, simul componamus, ita ut huius possibilitas, impossibilitati remedium afferat, & quod impossibile videbatur, possibile hac temperie reddatur. Sed quæ adhuc superest quæstio; etiam est soluenda. Si stellæ flammæ sunt, cur non in rectum, sed in circuitum feruntur? Vtroque feruntur motu. Sursum quidem quando, stellæ quædam ita a nobis recedunt, ut euanescere videantur. Deorsum vero quando a summitate illa iterum, ad nos ita accedunt, ut visibiles fiant. Quales olim Chaldæi dicuntur obseruasse, certis temporibus apparentes, aliis se se occultentes. Et quod de Hipparcho scribit Plinius, Nouam stellam, & aliā in æuo suo genitam depræhendit, eiusque motu, qua die fulsit ad dubitationem est adductus, an ne hoc sapius fieret. Et non modo an obirent nascerenturue. sed an omnino aliqua transirent, mouerenturue. Item an crescerent, minuerenturque. Quæ sane nouæ stellæ genitura (si verum sit quæ in cælo sunt, ingenerabilia, incorruptibiliaque, esse) nihil aliud fuisse est existimanda, quam noua suo æuo eius stellæ apparitio. Apparuit autem, quia ex immensa cæli altitudine, in qua oculis nostris non visebatur, sese demiserit, & nobis facta sit propinquior, ita ut conspiceretur. Multi quoque ut Clavius testatur, ex recentioribus, complures auctoritates, & historias adducunt, sapius stellas huiusmodi, longis temporum intervallis, in cælo exortas esse. Sicuti & proxime, quam nos sæpe magna spectauimus admiratione, anno M. D. LXXII. in Cassiopea noua stella apparuit, & per bienniū ferè luxit, semper minor facta, tandem euauit; hoc est primo de altitudine sua descendit, deinde in eandem se se recepit. Non aliter sane quam dicantur planetæ, modo esse in Apogæo, modo in Perigæo, quamuis epicyclis ferri dicantur. Quod nos de nostris minime dicimus. Sed eas & natura, & spiritu, & animis, & intellectibus suis ferri, prout Conditoris Dei, prouidentia iubentur, & prout mundo expedit ut moueantur. Qua ratione, si veri sint motus illi trepidationis, stellarumque tum in Septentrionem ab eccliptica, tum in meridiem in modum spiræ, & non circuli, & reliqui omnes si qui sunt alij, qui stellis tribuuntur non errantibus, saluari (ita Astronomi loquuntur) possunt longe facilius, quam ratione alia vlla. Nimirum, uti sunt sidera, & spiritu, & animo, & mente prædita, ita mouen-

tur, quoniam vniuersitati ita expedire cognoscunt, & in eo sunt Dei prouidentie ministræ. Concludamus igitur, & sidera moueri ab ortu in occasum, Et quia velocitas ea impossibilis est visa, terram quoque necessarium fuit moueri, motu contrario ab occasu in ortum. Atque ita fiet, ut vno contrario in natura posito, ponatur, & alterum, & impossibile illud tollatur, & possibile hoc admittetur. & temperatis motibus, velocitate vnius cum tarditate alterius, recta constituetur harmonia & perfecta. & tertius dabitur planetarum quasi mixtus motus, qui ab Oriente oriatur partim, partim oriatur ab Occidente, prout sequenti contemplantur libello. Verum adhuc vna superest quæstio. Quam ob causam, tum astra, tum terra non in rectum, sed in circulum moueantur. Ignis enim natura sursum petere videtur, terra deorsum? Motorum suorum motum intrinsecum imitantur. Natura namque uti est animi progenies, & omnis progenies productricis causæ similitudinem secum defert, animo, quantum effectui licet, similis euadit. Animus autem rationibus ipsidem, quia est mentis progenies, uti menti similis, mentis motum imitatur. Mentis autem motus intrinsecus, confessione philosophantium, est circularis, ubi enim incipit, ibi quoque desinit. Incipit autem a se ipso, & omnia sibi intrinseca entia intellectione sua transcurrens in idem desinit. Animus quoque motu sibi intrinseco in circulum mouetur. Idem & natura facit. Hæc autem, & animus, motionis corporum sunt causæ. In gyrum ergo natura, naturaliter sua mouet corpora. Animus eas vires naturæ largitur, & ut eas largiri possit, sortita est ab intellectu a se participato. Omnia ergo corpora, naturali statu ac loco, in gyrum circumferuntur. Et quæ eorum partes sunt, naturali statu ac loco, & cum eis circūuoluuntur, & in eis immotæ manent. Sed cur astra circuitum ab oriente cōficiūt in occidentem? Terra vero e contra ab occidente in orientem? Vel hæc apparentia est reuera; res aut vera est minimè. Nobis quidē ita apparet, & nostri respectu, & orientem dicimus, & occidentem, sed reuera in mundo per se toto, nullus est, aut ortus, aut occasus vlllo loco determinatus. Quod et Astronomi fatentur. Esto sane ita. Sed cur astra & terra cōtrariis motibus ciētur? Quia Deus cōditor, in corporum vniuersitate, oīa ex cōtrariis cōstare voluit. Ita enim & sapientiā, & potentiā suā manifestauit magis. & quia ita vniuersitati rerū expedit, ut cōtrariis cōtraria tēperarentur, ne vel essentia, vel virib⁹, vel actionibus, aut in nihilū abirent, aut infinita euaderent. Oīa namque certis numero, mensura, & pondere construxit, ut his terminata, & essent & viuerent, & conseruarentur.

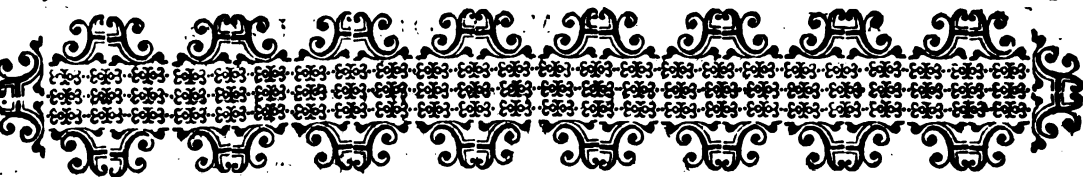
ANNO-

Ex dicto Salomonis in Ecclesiastis libro allegata hic ab auctore post principium. Pergit spiritus, idest sol secundum suam virtutem, quia ibi sol nominatur spiritus, sumpserunt nonnulli, solem & stellas esse spiritus, non dico habere spiritum. At Divus Paulus in epistola prima ad Corinthios. cap. 13. refutat hanc opinionem, appellans solem, lunam, & stellas, corpora caelestia, terrestria vero arbores & reliqua vegetabilia; Non sine ratione tamen aliqua, sol nominari potest spiritus propter eius subtilitatem: quondam nomen spiritus imponitur ad significandam subtilitatem alicuius naturae. Aer enim & ventus dicuntur spiritus ex scripturis sacris, & etiam apud physicos subtiliores vapores per quos diffunduntur virtutes animae in partes corporis, dicuntur spiritus.

Alij vero quos nominat D. Th. 1. part. & quaest. 60. art. 3. Ex hoc dicto Salomonis senserunt solem & lunam atque sydera esse animata, ut Platonius & Origenes etiam. Nec non & D. Hieronymus. Exponens hoc dictum Salomonis; D. Basilius vero, & D. Damascenus sunt contrariae opinionis, intelligentes nomine spiritus non ipsum solem, sed animam caeli vel naturam angelicam presidentem esse soli. Augustinus in 2. Gen. ad litteram in neutram partem declinans sub dubio relinquit. Ideo teneat. Unusquisque quod sibi magis placet, modo non neget caelos, solem, lunam esse corporea; Non est tamē hic ommittenda observatio Divi Thomae sedantis hanc controversiam loco citato, huiusmodi distinctione; sidera inquit ceteraque caelestia corpora esse animata siue animantia, bifariam intelligi potest, aut ininvoco: hoc est anima informante quae sit corporis forma, quales sunt animantium anima, & hoc modo videtur intelligere prima opinio, cum qua auctor huius libri. Aut equivoce, hoc est anima assistente vel presidente, quae corpori unitur tamquam movens mobili, ut rota quae movetur unitur & praesidet figulus; Basilius, & Damascenus non reprehendunt eos qui iuxta posteriorem intellectum credunt astra esse animata vel animalia, ut verissimile est sensisse Philonem atque Divum Hieronymum forte etiam Origenem; sed eos duntaxat refellunt qui stellas animatas & sidera docuerunt esse animalia iuxta priorem intelligendi modum.

Sit autem animatus sol quomodo, sensus literalis verborum Salomonis, est ut sol lustret & circumdet & circumspiciat universa per circuitum pergens spiritu suo, per quandam virtutem naturae occultam qua omnia invisibiliter nutrit, vegetat, & nunquamque ad certum finem legitimum perducit, ut optime declarat auctor huius libri loco suo. Et hoc pertinet ad excellentiam solis.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER OCTAVVSDCIMVS.

DE PLANETIS.

Magnam quandam Astronomi, ætheri ac cœlo fecere mundi partem. In qua non nisi septem dixerê habitare astra. Saturnum, Iovem, Martem, & quæ variæ locauere, Solem, Venerem, Mercurium, Lunam. Cuius regionis totius, a summo ad imum, profunditatem ausi dimetri pronunciarunt esse passuum millia.

38321837. atque amplius. Per quam sidera illa septem, huc & illuc errabunda discurrere tradiderunt. A quo errore Latine errone, Græce planetas nominarunt. Primus omnium, hunc eorum numerum videretur notasse Zoroaster. Cecinit namque.

Ζῶν τε πλανωμένων ὑπέσθην ἐπ' ἄδ' α.

„ Animaliumque errantium substituit septenarium. Et

*Ἐξ αὐτοῦς ὑπέσθην, ἑβδομον ἡελίου
Μεσεμβολήσας πῦρ.*

„ Sex eos substituit, septimum solis

„ In medio iaciens ignem.

Hunc secuti sunt Astronomi, & philosophi omnes physici. Sed ut nostra fert sententia, iniuria maxima solem affecerunt, dum inter errantes eum connumerant. Nulla enim, aut in cœlo, aut alibi est res, quæ in motibus suis erret minus qua sol ipse, ut qui numquam ab orbita seu linea sua, quam eclipticam vocauerunt, ne latum quidem, aut desleat, aut discedat vnguem. Nec minus errauere Astronomi, dum Lunam inter astra collocant, quæ ab astris diuersissima est essentia, ut suo loco demonstrabitur. Neque ergo Sol, erro aut Planeta est. Neque Luna inter astra est numeran-

da, quamuis errare videatur. Sed modo, hæc duo seponamus. De quinque reliquis agamus. Planetæ quidem appellati sunt, atque errone, quoniam & citra, & ultra eclipticam, solisque viam, variis meant motibus. Modo enim a solis orbita ad septentriones, modo ad meridiem desleunt. Et modo tarde, modo velociter citantur. Nunc stare, nunc præcurrere, nunc retrocedere apparent. In quibus sane motibus, quamuis nobis errare videantur, ipsi minime errant. Conditoris enim sequuntur iussa. Deus autem, & natura nihil frustra faciunt. Si vero natura nihil facit frustra, neque motum vllum ciet frustra. Si nullum frustra ciet, omnes ad finem dirigit. Si ad finem dirigit omnes, sunt quoque per sua initia, per sua media ordinati omnes. Si omnes ordinati, in nullo errat. Si in nullo errat, neque in horum astrarum errat villo. Si in horum errat nullo, qua de causa errone, atque planetæ sunt nominati? Perperam sane, nomen hoc eis est tributum. Nostro equidem arbitrio, & errore errant, eorum vero culpa nulla. Neque enim natura eorum errare potest. Est enim animi proles, animi inquam rationalis, & intellectu præditi, quorum neutrum in cœlesti regione, errare potest. Neque propria culpa, neque corporis quod animat cœlestis, & uti Plato & Aristoteles dicerent, diuini. Sunt. n. & hi Planetæ (vfitato iam atque recepto vtamur, nomine) sicuti & cætera astra flammæ ac lucis, eademque ignis constant essentia. Suntque non uti Astronomorum, & philosophorum plerumque vulgus existimauit, corpora inanimata. Sed sunt, ut vere eos appellauit Zoroaster, et post eum Plato, & Aristoteles, animalia. Igitur,

tur, & natura quæ actiones eorum peragit, & spiritu, qui eorum est vector, & animo, qui motus eis dat initia, & intellectu, a quo omnis rerum venit ac pendet ordo, ipsa viuunt, & feruntur, & agunt, & Conditoris nutibus obtemperant, & vniuersi harmoniam contemperant, & vt mundo expedit, cursus obeunt, & actiones alias suas peragunt, & generationis tam variaz rerum nostrarum, semina, atque spiritus influunt. Magnitudine autem eos inter se differre astronomi autumant. & miras quædam, & incredibiles prædicant. Aiunt namque eum qui Iupiter dicitur inter eos esse maximum. vt qui magnitudine sua, terræ totius magnitudinem, nonagies quinquies cum dimidia contineat, seu 95. integras terras & dimidiam adæquet. Proxime Saturnum mole sua dicunt, nonaginta & vni terris, cum parte eius octaua esse æqualem. Martem vero esse vniuersæ terræ æqualem, & eam insuper sui dimidio superare. E contra terram esse Venerem maiorem plusquam partibus XXXVII. hoc est si terra in 37. partes diuideretur, vna earum partium, Veneri esset æqualis. Mercurium autem stellarum omnium esse minimam asserunt, & ob paruitatem raro conspici. Et tam pusillæ eius esse molem, vt si terra in frusta 21952. scinderetur, vnum solum, Mercurio æquale futurum. Sed & differunt lucibus, eiusque coloribus. Nam Saturnus visitur pallidior. Iuppiter fulguranti atque hilari fulget luce. Mars rubicundior, & ignis specie, ideoque a Græcis πυρρὸς igneus est appellatus. Venus lucidissima est. Mercurij color veluti est plumbeus, & in cæruleum vergens. Hæc autem colorum differentia, vnde nam est? Nimirum a raritate ac densitate flammæ, ac lucis, ex qua singuli sunt constituti. Si rarior namque sit, dilutionem reddit lucem, si densior viuidiorem. Quæ ratione, nostratibus experimentis multis comprobata, Saturni minus valida lux, ad raritatem ætheris eam ostendit declinare, ita vt si rareficeret magis in ætheris transiret raritatem, & diaphanitatem prope subiret, & languidissime, vel non amplius luceret. Modo quia compactior ea est raritate, licet, sed lucet luce languidiore. Rara namque flamma, apud nos etiam, minus fulget valide, quam si sit densior. A qua raritate recedit magis Iuppiter, & densior est, atque ideo fulget clarius. Mars vero Ioue est compactior, quod igneo suo colore prodit. Nam & nostrates flammæ in crassiore ac densiore materia accensæ, & rubentiores apparent, & sentiuntur calentiores. Venus vero stellarum, omnium pulcherrima, clarissima lucet flamma. sed quàm duo superiores minus. Et vt nos quidem arbitramur inter densitatem, & raritatem æque media, Nam si

flammas aut in foco, aut in lucerna spectemus, attente, cernemus, eam eius partem, quæ prope vel lignum, vel oleum, aut ceram est, reliquæ fere radix, subobscuram & fere cæruleam esse, materiæ huius vicinitate, & quasi materiæ. Quæ ardore ipso attenuata, & in mediū sui accensa est clarissima. Deinceps in rubedinem vergit parte superiore, vbi fumus in se se recipit, & quasi suppetias sibi laturus cogitur, & fit densior. Media ergo flamma omnis est luculentissima, eò quod inter extremas duas crassiores, æqualiter est media. Venus ergo, qualis apparet, tali etiam inter raritatem, & densitatem temperie media constare est credenda. Mercurius autem cæruleo suo colore prodit se se quasi fundum esse flammæ, sicuti Mars rubedine sua summitatem, Quæ res ad situm quoque eorum videtur pertinere. Non defuerunt enim inter philosophos atque Astronomos, qui, sub Marte Venerem locaret, sub hac, Mercurium. In quo quidem situ, atque ordine eorum, non minor fuit inter siderum contemplatores discordia, quàm fuerit in reliquis, quæ iam commemorauimus inter Astronomos. Nam Crates Philosophus, & Metrodorus putarunt, Solem ac Lunam, omnium supremos. Democritus, Solem superiorem Mercurium locabat. Maxima vero Astronomorum pars, sub firmamento collocarunt, primo Saturnum, deinde Iouem, Martem postea. Sub quo Alpetragius Venerem locauit, Solem deinde, sub quo Mercurium, postremam Lunam. Plato vero, postremos omnium Solem ac Lunam, quem Aristoteles est secutus. Sed hic Mercurium sub Marte, & supra Venerem. Martianus autem Capella, supra Solem primo Mercurium, Venerem supra hunc, & infra Martem. Quem secutus est, recens author Tychon Brae Danus. Omnium vero diuersissime eos collocauit Nicolaus Copernicus. Nā solem in centro locauit vniuersi, supra quem Mercurium, & proxime Venerem. Et supra hos lunam, & tellurem in orbe eodem. Hæc tanta sententiarum discordia, non aliunde ortum habuit, quàm reliqui Astronomorum quos commemorauimus errores, quod crediderint planetas quoque, sicuti & sidera reliqua, orbibus quibusdam infixos ferri. Et præterea quod nullam haberent, hunc ordinem vestigandi methodum. Quam præcipuam triplicem esse autumant. Diuersitatis aspectum, velocitatem motus, eclipses. Priorem fateantur ipsi, Martem, Iouem, & Saturnum non attingere, nihilque de iis tribus statui posse certi. Colligunt autem eorum ordinem ex motus velocitate ac tarditate, Aiunt enim, quanto motus est tardior, tanto maiore via atque circuitu mouetur, quanto velocior, tanto minore

nore. Igitur Saturnus qui tardissime fertur, longissimum iter habet; atque hoc supremo conuenit, igitur omnium summus est. Luna quia citissime, infima. Iupiter quia secunda mouetur tarditate, subest Saturno. Mars, quia tertia, subest Ioui. Sed fatentur iterum, hac ratione nihil de Sole, Venere, ac Mercurio statui posse, qui prope eadem feruntur celeritate. Sed duo non aduerterunt; Alterum, quod quia celerissime omnium octaua quam vocant sphaera, suum perficit motum XXIII. scilicet horarum tempore, infra etiam lunam esse debere. Qua celeritate, cum etiam planetae ferantur, & non ferantur, uti est demonstratum motu raptus, Planetae inter stellae erunt interpositi, & nullus altior fuerit alio, nisi certiores afferant rationes. Alterum autem non cogitarunt in eodem spacio viae, posse a duobus tardius & citius iter confici, pro virium cuiusque robore, quod apud nos, tum in animalium conspicitur cursibus euenire, tum in nauibus eodem vento, aut non eodem euntibus; & pro nauis mole, & velorum magnitudine. & remigum, tum robore, tum multitudine. Nihil ergo ex motus tarditate, & velocitate, de quatuor planetarum ordine conficiunt. Tertia eclipsium methodo conficiunt, & non conficiunt, quatenus scilicet Luna, Solem, Venere, & Mercurium eclipsibus operit. At non conficitur, certi quicquam, an sol supra ambobus sit, an infra ambos, quod Plato, & Aristoteles sensere. An vero sit Venus altior Mercurio, an hic Venere altior. Itaque cum haec sint incerta omnia, non est Astronomorum decretis standum. Quid igitur in tanta quaestione addebimus pronunciarere? Profecto, si visui, & apparentiae credamus. (Credere autem hac in re, alij sensui nulli est par) modo cum haec scribimus, Saturnus ex eorum computis, ex visu ipso, lucet in Geminis. & clarissime discernitur. Iupiter in Scorpione. Mars in Sagittario, Venus in Ariete, nullus tamen horum inferior stellis eius asterismi reliquis apparet, sed in eadem cum eis altitudine conspicitur. Neque item alius alio, aut altior, aut depressior spectatur. Igitur verior fuerit, quam modo referebamus, sententia, eos inter reliqua habitare sidera. Interque ea suos cursus motusque alios peragere. Et nullos esse, aut orbes, aut coelos eorum proprios, qui non nisi vna refulgeant stella. Atque ideo recta racione, simul cum eis, XXIII. horarum spacio, diurnam conficere circumuolutionem. Neque ad instrumenta sua Astronomi confugiant, quae omnia & oculos eorum, & iudicia fallunt, multis quidem fallaciis aliis, sed duabus his euidentissimis, Altera quod eorum cetera cum mundi centro coincidere supponunt, cum ta-

men eis integro tertae semidiametro. Millibus passuum tribus mille, atque amplius quingentis superstant, quae distantia non est spernenda, quantumuis coelum a terra distet, & quanti, non autem puncti, uti iam diximus, cum eo habet proportionem. Altera vero quod instrumentis eorum, credunt integrum coeli medietatem supra horizontem dimetiri, quod esse falsum iam ante, dum de coeli ageremus fornice, demonstratum est. Motibus autem aliis cuique propriis pluribus moueri, quorum summa est, ut ipsi in contrarium nitantur, sideribus reliquis, & uti loqui consueuerunt ab occasu in ortum, qui nulli in mundo sunt, sint tamen nostri respectu. Et praeter hunc, aliis agi quibusdam satis multis. Quinque scilicet illi, quos proprie planetas nos appellauimus. Directione, & tunc velocius mouentur. Duplici statione, in quibus videtur stare, & nullum ciere motum. Retrogradatione, quando scilicet mouentur tardius. In qua ab ortu in occasum videntur ferri, sicuti in directione, ab occasu in ortum. Et dum hisce cietur, modo ab ecliptica ad Septentriones feruntur, modo versus meridiem, terminum tamen, ultra sex gradus utrumque non excedunt. ita ut tota latitudine gradus XII. non exeant. Sed & minores se ipsis interdum apparent, interdum maiores quoque, quasi a locis suis, sursum vel ascenderint, vel ad infima sua descenderint. & tunc maiores apparere, sicuti in ascensu minores. Quoniam vnum idemque corpus, quam pius nobis locetur, apparet maius, quanto vero procul magis, tanto apparet minus. Sed Astronomi haec omnia eccentricis illis suis atque epiciclis adscribunt. nos vero, eorum naturis spiritibusque, & multo magis, animis eorum ac mentibus; A quibus per hos motus reguntur, & diuinam exequuntur providentiam, & vniuersi conseruant harmoniam. Hi sunt ergo planetarum motus, qui ad actiones ab Aristotele astris tributas pertinent. Modi autem quibus mundi harmoniam efficiant, haud procul hinc patebit, si passionibus eorum quasdam prius explicemus, & Solis lunaeque naturam exponamus. Passiones autem quas dico, in alteratione quadam consistunt, quam corruptio etiam sequi posse videtur. Experimento id constat. D. namque Augustinus, ex M. Varrone refert Ogygij Regis tempore, Venerem stellam, mutasse colorem, & magnitudinem, & figuram, & cursum. Quae res a quo etiam nostro accidit anno M. D. LXXVIII. Romaeque visum id est die XVI. Nouembris. In Germania vero die Decembris XXVI. Perq; totum eum annum, sub vesperam, Sole nodum merso, visa est magnitudine insolita, figura vero, modo triangula
modo

modo quadrangula, modo rotunda: & splendore maximo, & rubedine maiore, quam sit Martis rubedo. Cursum tamen non mutauit. Si stellæ immutabiles essent, duo hæc tam magna non enenissent accidentia. Euenerunt. Horum euentuum, quæ nam causa est dicenda? Stellæ omnes flammæ sunt, rarefactione, & condensatione sunt, tum clariores, tum minus claræ. Copia vero, vel maiores, vel minores sunt. Quam rem apud nos fieri quotidie cernimus. Et ex iis quæ apud nos contingunt, admonuit Aristoteles, ea quæ sensibus non sunt manifesta, nos debere venari. Iuxta quam rationem dicimus nos, alterationem illam veterem, quæ Ogygis tempore euenit, quia de colore nulla sit mentio, non posse nos quicquam diuinare, sicut neque de magnitudine, maiore vel minore, vel etiam figura. Hæc enim omnia tacentur. Sed de secunda, videtur posse aliquid dici. Videlicet splendorem illum maximum, & rubedinem, ex condensatione prouenisse. Ostendimus enim, quando vel fumus, vel fluor qui ardet, densatur magis, in rubedinem eum tendere. Figuras autem mutasse, dum vel magis, vel densatur minus, ab omnibus partibus non æqualiter. Si vero magnitudo illa insolita intelligatur, pro

paruitate, euenit sane ex densatione maiore. Eadem enim moles, dum rarefit, maior; dum densatur, apparet necessario minor. Si vero creuisse magnitudinem intelligatur, procul dubio id euenisse est existimandum, quia, vel alia ex æthere ei accesserit materies. vel quia eadem, quæ prius erat, rarior sit facta. Cursum autem veterem illam mutasse, nihil est mirum. Nam & stellæ reliquæ, mutare locum non videntur. Et stella noua, quæ anno 1572. nata est in Cassiopea, sedem suam, toto XVI. mensium tempore seruauit. Rarefactione autem, in ætheream diaphanitatem est mutata & euanuit. Vel quod antea diximus, iter sursum arripuit, ita ut oculi nostri eam non potuerint sequi visu. Haud aliter ac Mercurius, qui dum in Apogæum sui epicycli dicitur scandere, omnibus oculis, nisi acutissimis sit inuisibilis. Itaque hæc nouæ stellæ occultatio, vel extinctio, & euanescencia, & in ætherem conuersio fuit, vel maior a nostris oculis ascensio. Et quod de his Veneris, & nouæ stellæ mutationibus diximus, possunt, de aliis quoque similibus, ac debent intelligi. Sicuti de stella alia illa recens Hipparchi tempore nata, & de Solis, quam postea dicemus luce languidiore.

Finis Libri Octauidecimi Ptolemæi.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER NONVSDDECIMVS.

DE SOLE.

DE Sole autem, quem cum Luna ab aliis seposueramus proxime, tam magno Summi Dei opificis instrumento & primario luminari, quid nobis dicendum? Hic mundi, ut refert Plinius, totius cor, & animus, semens, & creditus est. & principale naturæ regimen, & nutrien. Hic reliquorum siderum rector, ea & occultat, & iterum reuelat. Lucem eis aufert, & iterum restituit. Cœli tristitiam discutit, aeris, humanæque mentis nubila serenat, Præclarus, eximius, omnia videns, omniaque exaudiens, ut principi literarum placuit Homero, quem Orpheus, *τὰνδεῖρες ἔχων αἰώνιον ὄμμα*, Omnia cernentem habens æternum oculum, appellauit. Hic a plerisque, & veteris & noui mundi gentibus, pro sensibili Deo, pro maximo Deo, & habitus est & cultus, & habetur etiamnum & colitur a multis. Ab hoc. n. ab ipsis reputato Deo omnia sibi beneficia, putarunt, & putant prouenire. Ab eo plantas, animalia cuncta, hominesque produci crediderunt. Vitæ, alimentorum, accrementi, perfectionisq; omnis auctorem esse existimarunt. Hic a Platone, summi boni quasi proles, & sensibile simulacrum est appellatus. Et quas ille in intelligibili mundo, vices gerit, hunc dixit in mundo visibili vires habere asseruit. Et quomodo bonum, ad intellectum, & ad intelligibilia se se habet; sic sol in visibili mundo se habet ad visum, & ad visibilia. Et sicut bonum, omnis intelligentiæ ibi causa est, & omnis veritatis: Sic & Sol in mundo hoc, omnis visionis causa est, & omnis quæ per visum cognoscitur veritatis. Hic

tantorum, & tot operum effectorem, quis vquam pro dignitate laudauit? aut laudare queat? Aut quis vquam de eo scripsit, præter Iulianum Cæsarem; Quem solum de Sole librum scripsisse comperio, secundum tamen ea, quæ de ipso Phœnicum Theologia tradiderat. Quo libro, & qua Theologia postquam caremus, tentandum nobis, si quid de tantorum sensibus subiectarum moderatore, ac benefactore, Physicis rationibus dicere possimus. Quid nimirum sit, & qualis, & quantus, & quo loco habiter, & quo motu agitur, & quid agat, & quid etiam pati queat. Sol igitur, qui claritare sua omnibus se prodit, eamque rebus omnibus communicat, quidnam est? Græcorum philosophorum, maior pars, satis simpliciter, ne dicam fatue, de eo sunt locuti. Anaximander namque cauam fornecem esse igne plenam affirmavit. Xenophanes, esse vel nubem accensam, vel igniculos, ab humido ascendentes, & in solem coagmentatos. Anaxagoras, Democritus, Metrodorus ignitam esse petram docuerunt. Antipho, Hecateus, & Diogenes, esse pumicem, ab æthereis, accensum radiis. Heraclitus, accensionem esse ex mari, quæ in Oriente accendatur, in Occidente extinguatur. Philolaus, duplicem esse lucem. Primam per se, & supra mundum, quæ, per vitreum aliquod, qui sit sol, refrangatur, & per id ad nos lucem transmittat secundam. Vel Solem esse ignem in cœlo, qui lumen, alium scilicet ignem ad nos transmittat, & esse tertiam luminis refractionem. Cum Philolao, videtur Empedocles, ferè sensisse idem. Nam duos dixit esse Soles, alterum archetypum, alterum hunc quem cernimus archetypi imaginem. Anaximenes

menes & Parmenides, esse quid igneum, Euripides ignem. Plato ex plurimo igne. Aristoteles ex quinta essentia coelesti. Zeno Stoicorum pater, & ipse ignem esse dixit. Stoici quidam, Heraclitum potius, quàm authorem suum secuti, accensionem esse à mari illuc sublatam. Epicurus terrestre quid in modum pumicis excavatum, rotundum, & ab igne ardens. Fornices, petras, pumices, vitra, nubes, e mari vapores, ut fatuas mittamus. Aristotelem, donec nobis dicat quid illa sua quinta essentia sit, missum faciamus. Reliquos ignes, igneos, ignitos amplectamur. Nam & cum re ipsa, & nobiscum consentiunt, & vetustissimo Zoroastri dogmati, assentiuntur, qui cecinit.

Ἐξ ἀναγκράσας ζώας, ἰβδομον πάλιν
Μαστιβαλάσας πυρ.

„ Sex suspendit Zonas. Septimu Solis.

„ In medium iecit ignem. Et iterum.

Πῦρ πῦρος ἐξοχτάμα, καὶ πῦρος ταμίς.

„ Ignis, ab igne derivatio, & ignis dispensator.

Sol inquit, ignis est, & ab igne est derivatus, & ignem dispensat, hunc scilicet nostratrem. At a quo igne est derivatus? Ab archetypo illo Empedocleo, a prima illa Philolai supramundana luce. Quam nos primæum appellauimus lumen, a quo & empyreum ostendimus esse constitutam, & in æthere lucēs, ac flammās, & faces omnes, quas astra, stellas, ac sidera nominamus. Et quod ὑπερπάντες ἀσὲρ supercoeleste astrum fuit Philoni, solisque exemplar. Horum virorum autoritates tam insignes, authoritati Aristotelis vnicæ, proculdubio sunt anteferendæ. Sed & rationibus, & multis, & validis a luce, a lumine, a colore, a micantia, a figura, a radiatione, & a calore antea demonstrauimus, alia omnia esse ignes, flammæque, lucēsque a lumine, per ætherei fluoris densationem accensas, & triplices esse ignes, & diximus, & dicimus, primæum illud lumē & empyreum. Stellas & Solem. Et ignes reliquos elementales, hos corruptibiles illos incorruptibiles, æthereos hos, illos hylæos. Concludamus igitur indubie, cum stellis omnibus, præter Lunam, Solem esse ignem. At qualis ignis, ut stellas mittamus nunc, est ipse sol? Carbo ne accensus, an flamma? Nam qui Græcorum, vel potram, vel pumicem, vel vitrum, eum esse dixerunt, carbonem esse sunt opinari. Qui vero nubem, vel e mari vaporem accensum, flammam esse voluerunt. Alij ignē simpliciter nominarunt. Sed qualem non expresserunt. Nam triplicem ignem philosophi multi esse voluerunt. Carbonem, flammam, φῶς, quod & lucem, & lumen dicit. Viuit ergo adhuc quæstio, Carbo ne, an flamma, an lux sit Sol? Sanè in æthere, nulla videtur, crassa esse

materia. Carbo igitur non est, vel ex petra, vel ex pumice, vel ex vitro. Neque ibi est fumus ullus, aut vapor, aut e nube, aut e mari. Igitur sol non erit flamma. Flamma enim fumus ardens est. Solum ergo lumen & lux, erit sol? Quid ergo dixit Philo, φλογὸς πύλημα πολλῆς, Flammæ compactio multæ? Vel utrumque locum in Sole habuerit, & flamma, & lumen? Si flamma est, ergo fumus ardens est, inquiet Peripatus. At ibi nullus fumus est, neque hinc illuc ascendit. Si neque ibi est, neque ascendit, ergo ibi nulla flamma. Ergo sol flamma non est. Vera conclusio, si flamma omnis, fumus ardens esset. Sed si flamma, sine fumo esse queat, vera non erit, & in æthere flamma esse poterit. Hic enim apud nos, sæpe cernimus flammam esse, & sine fumo esse, ardere tamen in fluore, ut in vino stillatio linteolum ardet, nullo inde surgente fumo. Ardet ipsum stillatitium per se vinum. Olei, picis, bituminis, sulphuris superficiem flamma lambit. Flamma, quæ meum pileum & pallium, uti supra narratum, arsit in nullo fumo, sed in imbris guttulis est accensa. Falsum ergo est, flammam esse ardentem fumum. Est aliquando, non est semper. Sed & illud ridiculum, quod Peripatus asseuerat, fumum esse exhalationem siccam. Sed hoc postea, rem modo nostram. Experimentis hisce, & fumo, & fluor ardet, flammamque facit. Fumus & fluor apud nos, in æthere fluor solus. Quod si verum est, ut vere est, quid prohibet solē cæteraque sidera, non e fumo, sed e fluore, flammās esse, non quales nostrates, quæ ex postremis sunt, & fumis, & fluoribus, sed æthereas ex fluoribus primæis, ac lucibus. In fluore ergo æthereo, Sol, flamma est. φλογὸς πύλημα πολλῆς. flammæ coagulum multæ. Quod & effectibus prodit multis. Radij eius ardentissimi ab iis sentiuntur, quos proxime ad æquatorem aspiciunt. Et aquæ ibi rarissimæ. & campi, & montes arentes. & animantia præ calore æstuantia, & homines cute nigerrimi. De quibus postea. Sol ergo flamma est. Sed cur, non sit etiam anthrax? Nam apud nos, quanto vel anthrax, vel flamma est in materia densiore, tanto sunt τὸ διασπινδόν, καὶ τὸ διαρπινδόν. Diuidit enim & distare partes facit. Sed Sol præter hæc, occultam quandam possidet virtutem, eamque admirabilem. De qua Salomon hæc scripsit.

„ Quod enim ab igne, non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum, tabescebat.

Potentior ergo solis radius, quàm ignis est, quia spiritum secum vehit, rerum omnium vectorem, & effectorem, ut loqui solent, immediatum. De quo postea suo loco. Itaque quoniam sol, & calore, & colore suo prodit, sese

se se ardentissimum esse, necesse est eum, vel anthracem esse, vel compactam, & densatam valde flammam, vel compactam, & densatam valde lucem, vel horum duo, vel omnia. Esto sane omnia, sed quomodo, aut qua ratione? Anthrax quidem est, non ligneus, non lapideus, non pumiceus, non vitreus. quales sunt apud nos anthraces. Sed anthrax æthereus, ex fluore primigenio, in æthere admodum compactis. & calore, & lumine primævis accensus, & in densissimam coactus lucem. Quæ eadem, & anthrax sit, & flamma, & flamma sit & lux, & anthrax. Et anthrax, & lux eadem & flamma. Ardere autem hunc anthracem, non similem nostratibus, sed æthereum, duo quæ apud nos sunt, satis ex monitu illo Aristoteleo, contestantur. Anthraces nostri exiguum præbent flammam si habeant longe lateque diffundunt lumen, secundum, quod dum flamma est, tremere non desinit, unde & lumen, quod ab ea emicat, ad umbrarum confinia, tremat quoque. Ita si Sol anthrax tantum esset accensus, pro magnitudine sua, luceret longe minus quam nunc lucet, & radios non tam longe iacularetur, & lumen non impleret uniuersum. Quæ opera flammarum, non anthracum, sunt propria. Tremere autem modo nostratis, solis flammam, duo sunt, manifestissimo argumento. Alterum, quod radius eius, per foramen in domum ingressus, ab ingressu totus tremere videtur in ære. Alterum, ubi solum ferit, ad umbrarum confinia, etiam tremat. Et tertio si foramen, introitum det angustum, in solo radius totus tremat. Si det latius, in medio non tremat, luminis copia eum tremorem ingerente. Sol igitur, fluore æthereo densissimo compactus, anthrax lucis & flamma est factus, sicuti & alia, sed compactione, & maiore, & densiore, atque ideo ardentior. Quid vero ita? Quia Conditoris sapientiæ & providentiæ ita visum. Ut id scilicet corpus, quod corporibus omnibus, lucere debuit, & calor, & vitam, & bona, omnia præstare, muneri suo sufficeret. Nam in tenui materia, tenuis quoque flamma est, & tenue ex ea lumen emicat, & tenuis calor ita, ut in longinquum minime possint perungere. In densiore vero e contra, & lux, & calor maior, & flamma vehementior. & lumen & calor inde promicantes longius porriguntur. Hac ergo finali causa, summus solis opifex, qui nihil frustra facit, ex densissimo æthereo fluore, eum compilavit. ut non immerito Peripateticus Albertus, sed quo casu nescio (neque enim in Peripato hæc docentur) protulerit, solem corporum omnium simplicium esse densissimum. Et si densitas id possit efficere, a reliquis stellis substantia longe esse diuersum. Sed non ea ratione, quam ipse

affert, scilicet quod solus sol luceat, stellæ ab eo lumen accipiant & luceant. Omnes namque stellæ ostendimus nos lucere per se, una excepta luna: atque esse flammæ, & nunc addimus, etiam anthracas. Concludamus ergo hanc de solis substantia, questionem. Solem sine dubio esse æthereum ignem, in fluore primigenio, a lumine & calore primigeniis accensum, omnium simplicium densissimum & vere *πυρρα* coagmentationem flammæ plurimæ, ideoque lucidissimæ, & lucentissimæ, & ardentissimæ, & calentissimæ. Et de eo vere dici potest. Sol est carbo, flamma, lux. Et flamma, lux, carbo; & lux, carbo, flamma. omnium maxima, ratione triplici, mole, lucis vigore, & vigore caloris. Nullo enim alio in corpore, tanta lux conspicitur, nulloque calor efficacior, ut vere dixerit auctor libri Sap. cap. 16., „ Quod ab igne non poterat exterminari, „ statim ab exiguo radio solis calefactum, „ tabescebat, uti iam diximus. De cuius luce, satis superque diximus in Panagia. Nunc de magnitudine dicendum aliquid, sicuti de calore, paulo post erit agendum. Igitur dicamus.

Solem, terra esse maiorem. Optici facile se demonstrare posse confidunt, & eos secuti astronomi, ea demonstratione uti certissimæ utuntur. Aristarchus Samius, nescio, an primus, huius rei demonstrator, ait: Si sphaera lucida, atque illuminans, sit illuminata sphaera æqualis, ab hac in oppositam partem, proicietur umbra columnaris in infinitum. Si illuminans sit minor, illuminata maior, tunc umbra proicietur calathoides semper latior in infinitum. Si vero illuminans sit maior, tunc umbra semper angustior in progressu desinet in conum. At sol, proculdubio sphaera lucida est, terra, opaca sphaera est. Terra a sole illuminata, umbram noctu iacit, quæ in conum desinit. Ergo sol, terra, est maior. In conum autem eam umbram desinere, ex lunæ eclipsi probant, quæ in eam umbram incidens eclipsi sui luminis patitur. At demonstratio hæc, partim nulla est, partim est aliquid. Est quidē aliquid, quia in umbra luna, quæ lumen propriū nō habet obscuratur. At eadem obscuratio ei accideret, si in umbram vel calathiam, vel columnarem ingrederetur. Si tota in umbram incideret, tota obscuraretur. Si in collaterales umbræ lineas ingrederetur, tanta parte, quanta in umbra remaneret, quanta vero extra eas esset, non eclipsaretur, quod in conoide sola, primo errore, dicunt ei euenire. Cuius non magis propria est, quam duabus etiam aliis sic communis. Nulla autem est demonstratio, quia secundo errore, conicam esse terræ umbram, non demonstrat. Addunt, tertio errore, pro

pro argumento, ideo conicam esse, quia in orbe Mercurij, aut etiam Veneris definit, cum alia duæ in infinitum, quarto errore, abeant. Conicam, quinto errore, in his orbibus putat definire, quia nec Mercurius, nec Venus eclipsantur. Id autem quia in eam non incidunt. Non incidunt autem, quia illa esse desit. Desit autem, quia in coni desit apicem. Sed his omnibus falluntur, præter quàm quoddam deficiat. Nam desit ea quidem, non qua ipsi aiunt ratione. Sed quia lucēs Mercurij & Veneris, tantum lumen de se, & circa se effundunt, ut eam umbram vincant, & diluant. nec amplius umbram esse sinant. Lumen enim, & umbras & tenebras etiam superat; non autem tenebræ vincunt lumen, & umbra multo minus. Id quotidiano videmus experimento, pusilla candelæ flammula in tenebrosū cubiculum illata. Veneris autem tantum lumen est, ut tenebrosissima nocte, usque ad nos pertingat, & itinerantibus viam illuminet. Mercurij lumen numquam vidimus, sed luna ipsamet dum in eclipsi est, quod dicimus verum esse prodit. Umbra enim, in qua est, ea parte qua est rubicunda, ea rubedine ita superatur, ut non impediatur, quin a nobis cerni queat. Et si magis super se esset luminosa, nullam umquam pateretur eclipsim. Et si sol eam pati dicitur, id, non quia obscuratur sit, sed quia luna opacitate sua, eius lucem nobis occulit. Itaque tot erroribus fulta demonstratio, quomodo ostendat, aut persuadeat, solem esse maiorem terrâ? Et si in tanta, & tam evidenti re Astronomi, omnes sunt decepti, quibus eorum demonstrationibus, aut instrumentis credere possumus, aut debemus, solem esse non solum terrâ maiorem, sed maiorem ceteris sexagies sexies? Nos vero, quid de solis magnitudine audebimus physice proferre? Sane certi nihil, præter quàm hoc unum, eum esse ignem maximum. Qui possit, & elementa omnia, nec minus æthera totum illuminare, & calefacere. Lumen enim & calorem sensibus haurimus. Ratio autem dicat, si tam longe lumen & calorem suū diffundit, & in corpora a se longe diversa, qualia sunt elementa, eum facilius in proximiora, & similia sibi, id ipsum facere. & longe magis, quia nullo videtur obice impediri. Tam longe scilicet lateque, quàm in Panau-gia est a nobis declaratum.

Sed non minor est de situ solis incertitudo. Inter enim veteres philosophos, Zoroaster, uti vidimus, in medio sex planetarum collocavit. Hermes vero, illico supra lunam eum posuit, quem & Plato, & Aristoteles sunt secuti. Ducti ni fallor, quod eiusdem ferè viderentur esse magnitudinis. Et ex calore, quem ab eius radiis sentiebant, eum non procul, ut

cætera astra esse existimant. Antè Platonem vero Anaximander, & Metrodorus & Crates, supra etiam stellas fixas solem ponebant, & sub eo lunam. Aristoteles ad Alexandrum scripsit, supra solem esse Venerem. & supra eam Mercurium. Astronomi vero posteriores medium inter planetas locum ei deputarunt, demonstrationibus partim puerilibus, partim ab aspectus diuersitate ductis. Pueriles illæ sunt, quando aiunt, eum uti astrarum, & Planetarum regem in medio sedere debere loco. Cuius veluti consiliarius sit Saturnus, Iupiter iudex. Mars exercitus dux, Venus, uti materfamilias, Mercurius uti scriba, Luna uti nuncius. Quibus, in re tanta, quid nugacius? Simile huic, quando eum cordi medio comparant, reliquos membris aliis animalium. Neque enim cor in medio est corporis, neque membra sunt aliis comparanda. Diuersitas autem aspectus, per instrumentorum fallacias, in neutram nos partem, certitudine vlla inclinat, atque ideo certi nihil pronunciamus. Hoc unum dicimus, si verum sit, quod Proclus, & Damascius crediderunt, Chaldeorum Theologiam, fuisse Zoroastri, a Deo traditam, cum ea sentiemus, solem inter planetas, medium stare. Si vero ex simplici Astrologia, Zoroaster ita pronunciauit, ex calore, & magnitudine, & luce viuaciore, & radiorum viribus, Platonis sententiæ assentiamur libentius. Quoniam tria hæc, longe maiorem, quàm Astronomorum discordantium instrumenta, certitudinem nobis promittere videntur. Quo vero ad motum eius (quinta hæc fuerat ab initio proposita quæstio) quæ prima est eius actio, pauca. Mouetur, ut planetæ, motu diurno, & annuo, contrariis, seu potius altero retardante, uti de illis docuimus. Sed actiones eius reliquæ, minus manifestæ sunt, perscrutandæ. Sunt autem eæ, vel cum stellis aliis communes, vel suæ sunt propriæ. Communes quidem sunt lucere, illuminare, calere, calefacere. Hæc namque omnibus, uti sunt ignes competunt. Et quæ ignes etiam mouentur. Mobilissimus enim, & mouentissimus rerum omnium est ignis. Sed motum circularem, & retardantem, & in latera, & velociorem, & tardiorum, & reliquos antea commemoratos, habent a spiritu, ab animo, habent ab intellectu, habent a Dei prouidentia. Habere ab intellectu, etiam Peripatus contendit vniuersus. Quid vero non solum pluribus, sed etiam contrariis, tum stellarum cæterarum, tum etiam suis planetæ, & sol cum eis, ferentur motibus? cum corporis simplicis natura vnus tantum, & simplex est motus? Non quidem a

Kk natura

natura iis ferentur. Sed ea, potentioribus redente, & nihil repugnante, animalium exemplo, ferentur a spiritu, ab animis, a mente, intrinsecis, & a prouidentia extrinseca. At eodem tempore, & pluribus, & contrariis cieri motibus, repugnat natura. Si naturæ repugnat corporum, non repugnat incorporeis, animo & menti. Non spiritui inter corpora & incorporea medio. Contrariorum namque, sicuti essentia, sic etiam vires, sic etiam debent esse contrariæ actiones. Non est igitur impossibile stellas omnes eodem tempore vel pluribus, vel contrariis ferri motionibus, quando non corporis natura feruntur sola, sed ab incorporeis, quando & animalia saltu feruntur tribus; aut pluribus, illque contrarij, sursum, deorsum, ante, retro, ad latera. omnibus supra corporis naturam, quæ deorsum tantum habet moueri.

Sed ad proprias solis actiones accedamus. Vti flamma est, lumen e se emicat & calorem, in æthera primo totum, sicuti & alia sidera. quandoquidem quin id faciant, vetat nihil. Hæc communia. Sed Sol, astris ne omnibus, ea sui luminis iaculatione, lumen suum tribuit, eaque lucere facit? Tribuit quidem omnibus, sed lucere nequaquam facit. Nam & ipsa flammæ sunt, & sua essentia lux sunt, non minus. & suis viribus lucere possunt, & lucent. Sed lumen suum, eis sol addit, lucemque eorum reddit lucidiorem. Lucem ergo eis non indit; sed insitam adauget. At cur præsentis sole, stellæ non cernuntur? non lucent? Num eis e contra lucem adimit, eamque ita diluat, vt lucere nequeant? Id non solis, non stellaram culpa sit, sed oculorum nostrorum, hic est defectus. Qui in tam amplo, apertoque solis lumine radios suos visuales qui & ipsi vt patèbit postea, lucidi sunt, & intra oculum & extra, ita debilitat & reddit languidos. vt lucas alias discernere nequeant etiam aliquando vicinas. Lumen enim maius, vt est in dictorio, offuscat minus. Experimenta id comprobant. Flamma satis magna ad Petram-malam in Hetruria, emicat e terra. Qui illac iter noctu faciunt, & sub auroram, a longe eam conspiciunt. Sereno vero die, interuallo itineris eodem, vix discernitur. ob solaris luminis copiam ac vigorem. Si vero radij visuales congregentur in profundo puteo, sursumque suspiciant, tunc sidera cernuntur. Id & Astronomi quidam confirmant, & experientia docet. Non igitur sol, stellis, lumen adimit vnuquam. Si candelæ & faces interdiu accendantur. Et solis lumini, vel opponantur, vel etiam intra lumen ponantur, languent, & fere a nobis non visuntur, non tamen extinguuntur. Si flamma

hæc nostris in tenuissima fuerit materia, per rarefactionem maiorem, extingui aliquando continget. Eadem noctu lumine maiore, nobisque propiore, etiam si lumen suum vsque ad nos non porrigit, lucent tamen suam, etiam in tenebris ostentat. Ita est de stellis. Sed cur, lucas illæ, cum suam quæque proprium lumen emicet noctu, æther tamen illuminatus non apparet? Magnam quidem, res hæc dubitationem afferat, quando solis lumen etiam tunc fulgens, interdiu in æthere cernitur, cur non & astrorum lumen non discernitur noctu? Id euenire existimandum, quia tanta sit æther raritate, vt lumen neutrum concipere ita possit, vt ostentare queat, neque interdiu solis, neque astrorum omnium noctu. At cur, solius vnus solis lumen, aerem totum implet, & totam vt videtur aquam: tot autem astra, lucas ostentare noctu satis habent, lumine autem aerem non implent, ne dum aquam? Contrariorum, contrariæ sunt causæ. Sol magnitudinis sua, quam ostendat proxime, id videtur posse facere. Illa & paruitate, quæ apparet, & longinquitate, quæ, vti creditur, & demonstratur, & apparet oculis, id non posse facere videntur.

Sed lumen solis, nemo non videt, nemo non fatetur, totum aerem, totam forte aquam, & totam terræ superficiem illuminare. Verum calorem eius cum lumine, & in lumine descendere, multi negarunt antea, multi in præsentia negant. Dubij sunt non pauci, incerti plerique omnes. Hanc rem, quæ secunda est præcipuarum solis actionum, e tenebris eruere adnitamur. Sensuum testimoniis vtamur, ex demonstratis rationes afferamus.

Mirum cogitatu sanè est, quomodo Peripatetici magister, numquam in sole, semper in umbra deambulauerit, neque se a radiis solis calefieri senserit: neque id senserit eorum vbius, qui in gymnasio suo sese exercuit.

Nam qui calor, eos in sole forte ambulantes in cuti adussit, nigricantesque reddidit, non a radiis solis fuit, vt eorum fert opinio, sed ab ære, astrorum latione attrito. Et si radij quid in causa rei huius sint, non sint, nisi in solido corpore refracti. Primum profecto illud tam stultum est, vt stultius, queat esse nihil. Stultitiâ augeo, quod magister dixerit, non calorem tantum, sed etiam lumen, in ære ab astrorum latione attrito generari. Sanè astra, vt tunc opinabantur homines vniuersi, diu, noctuque ferebantur, æstate, hieme, autumno, vere. Cur ergo, noctu etiam lumen in ære non generabatur? cur noctes omnes frigidiores non erant diebus? An quia noctu, ferri cessabant astra? Stultior veteribus Peripateticis factus est recentior Albertus, cui cognomen magni, haud scio quo

quo merito, sui tribuerunt. Is summa, an fatui-
tate, an sagacitate excogitavit, lumen per se
non posse calere. Sed dum a sole descendit,
ab eo partim rapi, partim a solis latione trudi
ignis elementalis partem, vsque ad terram,
quæ ea sit, quæ calorem cum lumine nobis af-
fert. Hoc dogma in scholis docetur, eoquæ au-
ditores infatuantur. Nam si latio astrorum,
ignis particulam, deorsum trudit, cum latio
semper fiat, cur semper eam particulam ignis
non trudit, aut detrudit? cur non noctu æsta-
te? Cur hyeme, non die? Cur sub septentrio-
nibus nunquam? ut ibi faciat calorem. Sed
hæc figmenta, quia rebus ipsis non consen-
tiunt, acutolotum sunt deliramenta. Tota
igitur hæc res, ad exactum est perpendenda.
Astrorum latio sanè, & perpetua, & perennis
est, nec umquam cessat, quod & Peripatos con-
tendit. Ab ea latione, inquit Aristoteles, duo
generantur, lumen & calor, aere ea latione at-
trito, Omnia hæc esse impossibilia demonstre-
mus. Fixorum uti vocant siderum latio, ab æ-
re abest longissime, & est atterere minimo om-
nium potest. Distat autem ab hypocausto,
ex Astronomorum, quos ipse in rebus cælesti-
bus, sibi etiam ipsi præfert, sententia M. Pass.
78821837. Tanta enim est tota orbium, qui
planetas deferunt, ut ipsi aiunt, crassitudo. Per
quam, impossibile est astra fixa, aerem attinge-
re, aut atterere. et per crassitudinem orbis, so-
lius lunæ, quæ est 109056. M. Pass. impossibile
est a Planetis sex aerem attingi, aut atteri. A
luna quoque idè impossibile est, ob crassitudinē
ignis elementis, quæ M. Pass. 115567. esse aiunt.
Nullo ergo modo possibile est aerem, ab astro-
rum latione, aut attingi, aut atteri. Quæ enim
se se atterunt, necessario prius se se contin-
gunt. Deinde, aer quomodo atteritur. Quæ
atteruntur, ea solida sunt, & dura utraque, æ-
ther mollis est, aer mollis, & tenues utriusque,
si res durior per aerem feratur, aut aer ab ea
quouis modo diuerberetur, turbatur quidem
& confunditur, & dispergitur: teritur, aut at-
teritur minime. quando nec aqua, aere cra-
ssior, attritionem nullam patitur. Itaque neque
astrorum latio, aerem attingit: & si attingat nō
terit, quia tenuis & mollis æther est. & aer
nullo modo atteritur. Falsissimæ ergo hæc duæ
prioris sunt assertiones. Tertia eiusdè est falsi-
tatis. Nam etiam si aer atteri possit, ex ea attritio-
ne lumen nequaquam generatur. A sole in
quo iam ante lux est genita, & in ea luce lu-
men, & toto æthere prius ab ea fufum, in aerē
diffunditur, nulla noua eius generatione. Haud
sanè aliter, ac in cubiculi aerem candela illata,
totum suo lumine replet. Lumen ergo in æ-
rem a sole funditur, non autem in aeris attri-
tione vlla generatur. Sed & quarta falsitas his

is comes. Nimirum ab eadem astrorum latio-
ne, per eandem aeris attritionem, calorem in
aere generari. Nam si astrorum latio aerem at-
tingit nunquam, aer ab ea non atteritur. Si nō
atteritur, ut est ostensum, ab eo non attrito,
nullus calor generabitur. Sed alia occurrunt
via. Non calere solis radios, nec aerem, aut
corpus aliud calefacere, dum de cælo descen-
dunt, sed postquam in corpus solidum inci-
derint, ab eo refractos in se resilire. & ea re
densiores factos, aerem atterentes, & frican-
tes calorem in eo excitare. Et de eius materiam
potentia deducere in actum. Si id pro vero
astruunt, rationem reddant, unde eueniant,
quæ modo recensuimus? Si quis hieme fu-
gidissima, sole Oriente, nulla adhuc refractione
facta, manū, aut faciem radiis opponat, ca-
lidos sentiat? Si quis penes murum soli expo-
situm, qui tota die radiis sit verberatus, ambu-
let, ea parte faciei, quam radij tūc feriunt, plus
caloris sentiet, quam parte alia, quæ ad murū
versa, manet in umbra? etiam si mosus caleat?
Si quis per herbida prata ambulet, nulla ibi
refractione facta, caput si radij seriant, & facies,
& pectus, calorem percipit? Cur in summis na-
uium malis, nauis in specula positus, calorem
radiatorum non ibi refractorum sentit, & pau-
cis horis cute nigrescit? Quod non patiuntur
nautæ alij tam cito, in tabulatis sedentes, ubi
radiatorum tota sit refractione. Sed dum hæc sol-
uunt, nos liberius, & verius philosophemur.
Radios solis uti ignis prole, a patre diuulsam
numquam, per se, & in se calere asserimus, &
alia quæ tangunt calefacere, vel illico, vel tem-
pore aliquantulo interposito. Arida ab eis etiam
igniuntur. Trans aquam rotundo vasi infu-
sam, permeantes, aqua non dum fatis concale-
facta, escam accedunt. Per crystallum concauū
transcuntes, ignem in opposita esca creant. A
speculo concavo resiliunt, in arida re ignem
accendunt. Hæc omnia ignis sunt opera, etiam si
dicantur in his omnibus vniri, & quasi paruo-
lus sol facti, lucidissimi, & feruentissimi si-
mul sunt. Quia nimirum lux & ignis idem
sunt & lumen produunt & calorem, & a si-
mul iunctis uti sunt iuncti ipsi, lux & ignis.
Calor igitur perpetuus est luminis comes.
Neque lumen umquam sine calore est, etiam si
calor, aliquando sine lumine reperiatur. Quan-
do scilicet re aliqua a lumine cōcalefacta, ipso
abeunte, calor ibi remanet, vel sedes suas po-
nit. Id autem fit, quia lumen omne, sed sensi-
bilius, solis lumen, non aliud est, quam flam-
ma rarissima, sicuti flamma densissimum est
lumen. Et sicut flamma, omnis uti est ignis, ca-
let, & calor sit, sic lumen cum sit flamma, ca-
lor quoque est. Sed ut lumen, flamma est re-
nuissima, & rarissima, sic etiam eius calor est

lanissimus, & suauissimus, ut potius tepor di-
gi debeat, quam calor, tepor tamen e genere
est caloris. Sol ergo corporeorum ignium,
ignis est primus, imago empyrei, primæuiq;
& luminis, & caloris, lux compactissima, ignis
que feruentissimus, atque ardentissimus. Ra-
dij vero eius, sunt ab eo ignes secundi, recti,
acuti, penetrantes, vtentes, quasi a densa solis
mole estuantes. Lumen vero a radiis, ignis est
tertius, & flamma in exilissima quasi materia
leuiter succensura. Et quamuis in nostratibus
flaminis, lumen a calore, diuersum quid esse
vindatur, quia calor alicubi sit, vbi non sit lu-
men, neque calor in lumine, neque lumen in
calore esse videatur, nihilominus in sole cor-
pore purissimo, necesse est hæc omnia, lucem,
lumen, ignem, flammam, caloremque idem
esse. Nec minus idem sunt in radiis, gradu ta-
men secundo, & in lumine gradu tertio. Ta-
lis ergo cum sol sit, & radij ab eo micantes, &
lumen ab his emicans, quid ille per hæc duo
veluti sua instrumenta in ære operatur, aut in
aqua, aut in terra? Nimirum virtutes suas om-
nes per ea in hæc transfundit, sunt autem vir-
tutes eius admirabiles. Est enim uti Dionysius
affirmat, a summo bono, & bonitatis corpo-
rea imago, & bonitatis illius, quantum corpo-
ri licet in corpora omnia transfusor. Nam si-
cuti a bono, in lumen illud primæuum, semi-
na rerum omnium, sunt transfusa, & ab hoc in
solem, sui simulacrum itidem sunt transfusa,
sic a sole, rerum semina eadem, per radios,
perque lumen in inferiora transfunduntur.
Cooperante id in eo, intellectu suo, animoq;
suo, & spiritu. Ostendimus enim supra, stellas,
& solem animata esse, & anima quidem sibi
congrua intellectuali. Spiritum autem diuina
eum eloquia appellant. ut eo loco. Oritur sol
& occidit, & subdunt, lustrans vniuersa in cir-
cuitum pergit spiritus, &c. Sicuti autem in-
tellectus, seipsum intelligendo, species & ideas,
quæ in se sunt intelligit, & intelligendo ope-
ratur, ac facit, hoc est in animum sibi adiun-
ctum, & species eas, & earum notitiam trans-
fundit. Et animus idem operetur, in spiritum,
qui rerum vector est omnium, ut postea osten-
detur, sic spiritus, species, in corporum, tum
essentias, tum vires transfundit, vnde actiones
omnes prodeunt, & prodeundo, res ipsas ad
sui imitationem generant, sic dicendum est
de Sole. Cuius intellectus dum ideales species
in se reuoluit intelligendo, & spiritus in cor-
pus; & corpus per vires, & actiones extra se
fundit, & res quæ a sole dicuntur gigni. (Sol
enim & homo, generant hominem) generat
omnes. Sunt autem solis vires, lumen & ca-
lor, & rerum semina, a lumine suo vecta, & in
corpora hæc deuenta, & a calore inuenta, &

fota in causa sunt rerum generationis omnis.
Lumen enim suum, sicuti delator est seminum
rerum, sic eorundem est mensura, & numerus,
& fomes. Dum enim illuminat, & quæ inopta
sunt, subiens, & ea permeans calore comite,
tum separat, tum congregat & purgat, & mo-
uer, & generat, et nutrit, & adauget, & perficit,
& renouat, & viuificat, & continet, ita ut cum-
cta corpora illum expectant, uti genitorem, uti
motorem, uti calefactorem, uti illuminatorem,
ut denique vitæ datorem, cuiusque conserua-
torem. Omnia enim hæc, corporibus omni-
bus tum influit, tum indit, tum manifestis lu-
minis viribus, tum occultis, & spiritalibus ac-
tionibus, qualem supra ex libro Sapiencie
attulimus. De quibus occultis, suo loco post-
ea. Vnum hoc concludamus, tria hæc lumen,
calorem, semina, solis vera esse instrumenta, ad
ea omnia efficienda, quæ in tribus hylæis mun-
dis efficiuntur. Aristoteles, cum lumen soli
negare non posset, ne cæcus videretur, negauit
calorem, & pro eo motum substituit, dixitque
supera, lumine & motu agere in hæc infera.
Nos vero etiam motum soli damus: non quod
ad aerem, aut aquam, aut terram motus perti-
gat, sed quod solis sit quantum quoddam in-
strumentum, quo tria illa lumen, calorem, &
semina, quacumque it, secum circumferat. &
hylæos mundos totos iis impleat, qui quidem
cum duplicis sint naturæ diaphanæ & opacæ,
diaphana tribus omnibus penetrat, lumine,
calore, seminibus. his occultè, euidenter illis
opaca non nisi duobus calore & seminibus.
Atque ita, quæ sui natura, vnita videbantur,
separat opacitas. Alia etiam ratione in diapha-
nis lumen & calor videntur separari. Quia
vtrumque aeri permiscetur, lumine tamen
abeunte, hieme quidem abit & calor: æstate
vero lumine abeunte non abit calor. Vel di-
cendum verius, calorem hunc restantem, non
esse luminis perpetuum comitem, sed a lumi-
nis calore aeri impressum, & alium factum ibi
remanere, lumine suum calorem secum sem-
per asportante. Namque aer, suscipere quidem
vtrumque potest, retinere tamen potest neu-
trum, sed alterius tantum prolem in se reli-
ctam. Quod ipsum, & in aqua, & in terra fieri
est necesse. Aqua nimirum, vtrumque & lumē
calorem eius comitem suscipit: neutrum reti-
net, sed calorem sibi a calore luminis inditū
eo usque retinet, donec a luminis contraria
tenebra, frigus secum ferente, vel ab ea diuel-
latur, vel in ea extinguatur. In terram vero uti
opacam lumen, luminisque calor non viden-
tur posse penetrare, sed quo loco ferijt, prole
de se relinquit, penetrat tamen spiritus a lu-
mine & calore vectus, & in intima penetrat:
secumque rerum semina defert, qui & natu-
ralem

ralem terræ calorem, & fouet, & excitat, & viuificat, & sese in eo multiplicat, & semina rerum variarum pro terrenæ naturæ capacitate huc atque illuc diffundit, & ibi multa commouet, alterat, concoquit, extenuat, incrassat, & mutat, & fecunda facit, & noua generat, & vterque corrumpit. Vnde tanta rerum multarum, sub terra varietas, & tanta supra terram. Sed hæc loco magis proprio diffusius. Hoc modo concludamus, solis radios ac lumen, calidos sua esse natura, vtpote igneos. Quos secum ipse trahit & circumfert, quocumque etiam fert spiritus in circuitum. Atque ita verum fuerit, eum lumine & motu in hæc inferiora agere. Motu quidem vt radiorum, & luminis delatore; lumine vero vt delatore; caloris, spiritus, seminaque, sine quibus generatio fit nulla. Hic autem luminis calor, dum in opacam terram penetrat simul cum spiritu & hominibus, calorem terræ insitum recreat. & omnes vna, quæ ibi sunt renitentia, rarefaciunt, liquant, fundunt, mouent; concoquunt, densant, vrūt, siccant moderantur, nutriunt, & coloribus, qui luminis sunt proles, propriis exornant singula. Sed hæc vt diximus melius postea. Concludamus semel. Has esse summarias, summi huius, Dei ministri actiones. Vt scilicet motu suo se se mundo circumferat, secumque lumen & calorem, & spiritum circumsferendo, mundo infundat, ut quæ a superis rerum semina in se receperat, in mundum radiis suis disseminaret, eumque totum, tanto rerum ornatu efficeret fecundum.

Sol vero iste, pari ne aliquas potest passionibus? An est omnis omnino passionis expertus? Quod Aristoteles scribit.

„ In omni præterito tempore, iuxta traditam rerum memoriam, nihil fuisse mutatum
„ cælum, neque toto, neque partibus.

Videtur esse omnino fallum. Fuerat enim a Platone in Politico memoria proditum.

Ἦν ὅτι πάντες φησὶν, τότε μὲν ἐφ' αὐτῷ κυκλῆται ἡ γῆ, τότε δ' ἐπ' ἀνταντία.

„ Vniuersi lationem, aliquando ad ea, ad
„ quæ nunc circulator ferri, aliquando in contraria.

Et quæ ibi sequuntur in hanc sententiam multa. Quæ etiam si Plato mystico forte sensu scripserit, attamen in motu, mutationem totius cæli fuisse, memoriæ fuerat proditum. Quin imò Aegyptij; (quod Pomponius Mela retulit) quater cursus suos mutasse sidera, dum Aegyptij sunt, obeliscis suis insculperant. Et ipsomet Aristotele referente, nonne a Pythagoreis quibusdam fuerat traditum, Galaxiam esse viam quandam, quam in Phaetontis casu, stella aliqua cadens confectisset. Alij, solem iam olim illum cursum suum fecisse? Memoria er-

go lapsus est Aristoteles. Dicent sui, pro fabulis hæc ipse habuit. Esto fabula vtraque, simul cum tragica fabula Thiestæ. In qua dictum, ante eum natum fuerat, solem retro cursum suum vertisse. Sed cur quod possibile fuerat negauit, & more suo derisit, ne Deum illum suum, summo cæli culmine sedentem, de sede daret præcipitem. Sed Conditor vniuersi Deus noster sicuti mundum condidit pro libito, etiam ita regit. Et mentes, & animos, quas corporibus regendis dedicauit, suo nutu obtemperantes facit. Inde fuit, vt ad preces Iosue, sol cursum suum retardauerit. Idem passus est pugnante Gedone. tertio pro Ezechiae salute. Sed has historias, vel non legit, vel non credidit. Quia Deum suum seruum fecerat, nulla voluntatis libertate. Sed cur non legit a Græcis suis scriptam historiam, Castore quodam & Adrasto Cyziceno, & Dione Neapolita, mathematicis nobilibus. Qui referente D. Augustino ex M. Varrone. Ogygis temporibus, qui multis ante Aristotelem seculis, Thebis regnauerat, in cælo mirabile extitisse portentum. Stellam Veneris nobilissimam, mutasse colorem, magnitudinem, figuram & cursum. Post Aristotelem, Hipparchus Astronomus primarius, obseruauit in cælo nouam stellam esse natam. Qualem & nostra ætas uidit in Cassiopea, & multis mensibus spectauit. Profecto noui orbis Mexicani in suis historiis habuerunt, solem quater extinctum, & quater fuisse natum. Sed rudium ingeniorum esto hæc credulitas. In nostris historiis habemus, vt Petrus Messias refert. Iustiniani Cæsaris tempore, maiore anni parte, aere sereno, nulla velato nune, solé tam exiliter luxisse, vt uix lunæ splendorem, lux eius superaret. Ex quo aiunt euenisse, ut totum fere orbem famis inuaderet. Ex quo euentu nos ita coniecimus, exiguum illam lucem, exiguum etiam calorem emisisse, ita ut fata maturescere nequirent. Exilis autem lux illa facta est, quod ex nostris fundamentis, flamma solis, & etiam anthrax, rariores eo tempore sint facti, ita volente Deo. Sicut enim in denso, flamma, & lucentior est, & calientior, ita in raro, & minus lucet, & minus calet. Rarefactionem ergo, eo tempore sol est passus, sine dubio: Dei nimirum iussu, & eiusdem Conditoris iussu, iterum flammam suam & anthracem densauit, vt aut plusquam antea, aut more solito luceret. Neque enim memoriæ mandatum est, antea fulsisset magis, an postea vel æque. vel magis vel minus. Sed & Paulus Diaconus refert anno 790. obtenebratum esse solem, & radios suos diebus XVII. non dedisse. Quod ex eadem accidit raritate. Quam raritatem, & densitatem, Venerem quoque & Ogygis temporibus, & nostris vt retulimus; passam

FRANC. PATRIC. DE SOLE.

passam fuisse est necesse. et noua Hipparchi stella orta est, quia æther in flammam fuerit condensatus. Sicuti quando noua, nostra æta te est nata. Quæ deinceps post menses aliquot rarefcens, tandem post fere biennium rarefacta omnino euauuit. Sol ergo, & stellæ, & cælestia reliqua, & passa sunt, & pati possunt, & alterationem, & ortum, & interitum, & naturali causa, & diuina conditoris voluntate.

Quæ nihil frustra, & extra ordinem bonitatis facit. Quod Plato, & ante eum philosophi multi, & post eum Theologi plures, confirmarunt. Et ratio a superioribus nostris deducta demonstrationibus confirmat. Solus Aristoteles, quia Deum suum, seruum fecit, cum sua omnibus, falsis & fundamentis & consecutionibus innixi, obstinate, & impie pernegant.

Finis Libri Decimionon Pancosmia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

Cum in principio huius libri narrat solem fuisse adoratum ab antiquis, inter alios fuere Athenienses, credentes illum esse Deum quendam, ideo ut refert Diuus Augustinus octauo de ciuitate Dei. Anaxagoras factus est reus apud ipsos Athenienses, quia dicebat solem esse lapidem ardentem, negans per similia verba solem esse Deum, vel aliquid animatum; Nos autem Christi heredes & ante nos Iudæi. non debemus credere aliquid diuinitatis esse in sole, luna, & stellis, vnde sint creatura pura. Ideo Dominus cognoscens a pulchritudine solis ex eiusque excellentia posse induci homines ad sui honorem, admonuit Deuter. 4. huiusmodi verbis. Ne forte eleuatis oculis ad cælum, videns solem & lunam, & omnia Astra cæli. & errore deceptus adores ea, & colas quæ creauit Deus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt.

Quod autem magis arget, est id quod refert Augustinus contra Faustum, Manichæos, scilicet ex illo psalmi dicto. In sole posuit tabernaculum suum: excidisse in adorationem solis, quoniam cum Christus (ut aiunt ipsi) in cælum ascenderet, corpus suum reliquit in globo solis. inde vero solam animam secum supra cælos ad dexteram patris euexit; Ad quos Manichæos dicimus, ista esse figmenta, quoniam iuxta illud Pauli Apostoli primo pater Deus constituit Christum Iesum, corpus & animam, iuxta expositionem omnium patrum supra omnem principatum & potestatem. Et quo ad dictum psal. Littera Hebraea habet. Soli posuit tabernaculum suum in eis cælis, scilicet cum sit ex medio planetarum dicitur solem habuisse a Deo tabernaculum suum & habitationem in eis cælis; si vellimus requirere sensum allegoricum dicemus in sole iustitiæ posuisse ecclesiam suam. Nihilominus solem cælestem non esse adorandum, neque astra colenda cum ex diuino statuto creata sint potius, & sint nobis in signa, tempora, & annos quàm ut colantur a nobis. Clarum est.

Non est certum an liber Sapientiæ sit Salomonis, sed ob elegantiam stili creditur fuisse cuiusdam Philonis Iudæi, qui Græce linguæ fuit valde peritus.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS.

DE LVNA.

Um sole, lunam, secundum
luminare in propriam se po-
suimus antea contempla-
tionem, eò quòd cum reli-
quis sideribus, qui planetæ
nominantur, nulla condi-

tione videretur convenire. Cum sole vero
duabus, tantum molis æqualitate, & figure rotunditate. Neque enim luce, neque radia-
tione, neque scintillatione, neque lumine, ne-
que calore, neque colore cum aliis convenit.
Fusca enim, & splendida simul, sed alia, atque
alia parte, tantummodo conspicitur. Quibus
in rebus, ne obscuris quidem, aut nebulosis
quæ dicuntur stellis, est similis. Quæ fulgorem
quidem habent quandam sed subterbidum, &
& ad instar nebulae nigricantem. Quare sicuti
aliæ omnes a reliquis singulis specie inter se
differunt, ita luna, quoque differt ab aliis can-
ctis. Verum de ea operæ præcium fuerit, eandem
considerare quæ de sole sumus contemplati.
Quid luna sit omnino, qualis, quanta, quo cœ-
li loco, quas habeat vires, quas actiones, quid-
que tandem pati possit. Ac de prima quidem
harum quæstione, omnium cœlestium rerum
rem difficillimam præ manibus habemus, &
quo ad veterum placita, & quo ad essentiam
eius variam contemplandam. Veteres quidem
Græci philosophi, nulla in re alia tam fuere
discordes, quàm in hac vna. Namque eorum
vetustissimus Orpheus de ea ita cecinit.

Μήσατο δ' ἄλλω γαῖαν ἀπείρατον, ὡς τε σέ-
λιω.

Ἀθάνατοι κλέζουσι, ὅτι χθονίαι δὲ τε μισύω.

Ἡ πολλ' οὐρα ἔχει, πολλ' ἄστρον, πολλὰ μέ-
ληθρα.

„ Molitus est aliam terram infinitam, quam
„ selenem.
„ Immortales vocant, terreni vero Me-
„ nem.
„ Quæ multos montes habet, multas vrbes,
„ multas domos.

Quam sententiam videtur Thales esse secu-
tus, qui terram esse lunam affirmavit. Pytha-
goræi quidam senserunt idem, eamque ani-
malibus habitari asseruerunt, maioribus quam
nostra sint, quindecies, Plantasque longe no-
stratibus habere pulchriores. Democritus in
eandem iuit sententiam cum Orpheo, quòd
terreum esset quiddam, in quo campi essent,
& montes, & vallium anfractus. Anaxagoras
quoque ad superiora addidit, inæquali eam
esse constitutione, & terream esse, & frigidam,
& præterea admistam cum terreo, caliginem
habere quandam. Heraclides & Ocellus, terrā
esse dixere, caligine obductam, sicut & Hera-
clitus, esse terram caligine circumdatam. Dio-
genes vero physicus pumiceam censuit esse,
lō vitraceā, transpicuā, & partim et obscurā. Py-
thagoras e cōtra cū aliis nō paucis igneū corp^o
esse dixit, ex Chaldaeorū puto dogmatib⁹, qui-
bus a Zabracō fuerat institutus, esseque quasi
speculum quoddam. Anaximenes vero & Par-
menides Pythagoram sunt secuti, igneamque
esse crediderunt. Sicuti & Berofus semiigneā
sphæram. Zeno Parmenidis auditor igneum
astrum esse, mente præditum, & prudens, & ar-
tificio confectum. Cleanthes & ipse igneam
scripsit, Empedocles censuit esse aerem nebu-
losum, ab igne compactum, & ei commistum.
Hunc bona Stoicorum pars, sunt secuti, nam
mistam esse ex igne & aere tradiderunt. Xenophanes

phanes, autē nubem esse compactam & ignitam. Idem ferē Chrysippus sensit, namque accensionem esse ex dulcium aquarum vaporibus collectam, & a sole accensam. Mathematici vero quidam, compositum quoddam & difforme esse corpus, & inæquale. Sicuti enim nubes partibus quibusdam sunt rariores, quæ a solis radiis collustratæ, splendidiore visuntur, quàm quæ densiores sunt, quæ minus lucent. ita esse in luna, Nam quæ in ea, rara sunt, luminosa fiunt, quæ uero compacta, minus fulgent. Aristoteles solus in sua permansit sententia, ex quinta illa sua eam esse essentia. Sed si quis eum interroget, cur igitur, uti sol, uti reliqua sidera, ex eadem constata essentia, non lucent? Necesse esset, eum differentia huius tantæ, aliquam asserere causam, si philosophorum culmen esset uoluisset; Quam quoniam non attulit, & sui omnes, & differentiam hanc, & eius causam reticent, reliquorum dogmata super præferimus. Videntur enim omnes, causam aliquam asserere uoluisse, omnesque ab ipsiusmet lunæ apparentiis uariis, eam videntur deprompsisse. Sunt enim in luna, partes obscuræ, ut terra est, & nubes, & caligo. Sunt & aliæ lucentes ad ignis instar. & opacæ utraq; & luminis solari nullum transitum concedentes. Quæ res in solari eclipsi perquam fit manifestum. Est ergo luna sine dubio toto corpore opaca, & minime diaphana, opacitate autem, ut apparet, non uniformi, sed varia, tota tamen nulli luminis peruia. Mirabilibus enim modis, in propriis eclipsibus, in horas variat colores. Nam si primo uespere deficiat, veluti carbo leuiter accensus principio visitur. Deinde horribiliter nigra per horas amplius tres, apparet. Si uero in medianoctio defectum patiatur, & subpunicum & igneum quendam in pyropi speciem mittit colorem. Post uero horam seprimam, rubeum suscitatur. Si uero sub auroram patitur, colorem emittit cyaneum, & glaucum. A quo Empedocles glaucopim eam appellauit. Cum uero in nouilunio apparere incipit, ea parte qua non splendet, ostendit quidem circulare corpus, sed fusco quodam colore infectum. A qua die, in dies, color hic semper redditur obscurior, usque ad plenilunium. In quo nullus iam is apparet color, sed facies eius, fere tota splendet, præter eas quæ maculæ appellantur, quæ eius faciei, pars est non parua. Ex quibus omnibus colligere licet primo, quod, uti dicebamus, sit opaca tota, & nulli peruia luminis. Secundo quod nullum proprium tota habeat colorem. Tertio quod per partes variis sit coloribus infecta. Quarto quod umbram & eam quidem obscuram satis pro opacitatis ratione, de se emittat. eamque in eclipsi solis ad nos porrigat, non aliter ac terræ, sole

lunæ opposito, eam versus suam umbram iacit, eamque obscurat, sicuti eius umbra obscurat terram. Itaque hac umbræ obscuritate, & sui corporis opacitate, terræ est persimilis, Nec ei est dissimilis, duabus reliquis qualitatibus. Terra namque & ipsa, nullum proprium rotæ colorē habet. Et per partes habet uarios, sicuti & luna. Neque ullum dubium nobis est, si quis nostrum, in lunam ascenderet, terramque inde prospectaret, eadem illi in terra apparitura, quæ nobis hinc in luna appareret. Vnde non immerito, Orpheus, Thales, & Heraclitus. & alij quos recensuimus, lunam, alteram terram esse crediderunt. Et quàm ideo Oecetes Pythagoreus, & Philolaus, non immerito, Antichthona uocauerunt, quasi terræ huic nostræ, terram alteram contrapositam. Quorum omnium sententiam Aristoteles, solitus veteres omnes acriter carpere, hac in re, vel sui moris immemor, vel animi maxime dubius, nec illos ausus est reprehendere, nec ipse aliquid de suo pronunciare. præter quàm quod eam inter astra connumerauit. Astra autem quintæ illius essentia suæ, partes densiores esse tradidit. At nostra quidem sententia, tanto merito potest luna astrum nominari, quāto a veteribus quibusdā, terra quoque, astrum est nominata. Non enim hæc aliter in ære, ac luna in æthere pendet. Non aliter ac luna rotunda est. Non aliter ac luna, & opaca est, & umbram usque ad lunam iacit, sicuti & luna, usque ad terram, Neque non & ipsa sicut luna, & obscuras habet partes, & luminosas. Obscuras quidem omnes quæ ab aquis extant. Luminosas uero omnes, eas, quæ uniuerso mari, lacubus, stagnis, fluminibusque operiuntur. Non enim minus aqua, superficie sua splendet a solis lumine, quam splendeat pars ea lunæ tota, quæ eius maculas, tum circumdat, tum intercurrit. Id ei fiet clarissimum, qui maria alta nauiget, & malum ascendat. Longe enim circumquaque maria splendescere circumspectabit. Idē cernet si quis situm ad mare montem, conspicerit, longe lateque splendens pelagus, circumspiciet. Quam ob rem, non forte procul a uero fuerit, lunæ globum, alterum esse terræ globum, simul cum aqua tota conglobatum. Globum scilicet æthereum, sicuti hic nostras, globus est hylæus. Et quæ lunæ pars, lumine solis splendet, eam esse aquam ætheream alteram. Quæ grauitate sua non equidem ad nos cadit, Non enim centrum hoc, lunæ est centrum; ad quod aqua illa tendit ita, sicuti nostra aqua ad centrum istud tendit, & partes similiter aliæ lunaris terræ, sicuti partes terræ nostratis. Quid uero etiam mirum fuerit, si ibi sint, sicuti in terra nostra, planities, & montes, & conualles? Et in eis gentes tum hominum, tum aliorum anima-

animalium inhabitare? quæ & maiore sine ita-
tura quam nostraria ut in puro æthere, & diu-
tius etiam vitam producant. Et ibi sint etiam
plantæ nostris pulchriores. Conformitates
enim, quas vtriusque recensuimus, nobis id
persuadent potius, quam ut quintæ tantum
essentiæ eam dicamus, aut vel igneam esse, vel
quid ignitum. Tamen si Olaus Magnus,
sub poli Arctici elevatione graduum LX. tra-
dat, ab initio Maii vsque ad Augusti initium,
nullâ aspici stellam, (planetam credo intelli-
gat) præter lunam. Quæ in plenilunio vicina
horizonti, eo temporis spacio videatur ma-
gnus quidam anthrax ardens, qui & stuporem
& terrorem omnibus incutiat: Artamen puta-
mus nos, cum colorem tunc eam ostentare, ob
vapores qui densissimi in ea terra eleuantur.
Neque aliter, ob eos igneam apparere, quam
in eius eclipsi, sæpe numero se se ostentat ali-
quibus partibus ignita. Umbra namque ten-
et, sicut ibi vapores eam quasi caligine quadâ
obducunt, ultra quam ignis speciem præbeat.
Itaque terram eam putamus potius quam
ignem. vel uerius utrumque, sed aliquibus
partibus terream magis, aliquibus magis
igneam. aliquibus ex æquo temperatam. Sed
igne, non tam, ut cætera sidera puro, cum nec
luce, nec colore, nec micantia, nec radiatione
sit illis similis. Nec uero nubem tantum con-
cretam, & ignitam cum Xenophane consenti-
mus. Eriam si quod in ea splendet, cum albis
nubibus conueniat colore quidem, sed non
splendore. Nam & sæpe aliâs, & modò cum
hæc scribimus, bis iam sole Occidente, nubes
eam atra operiebat, in Oriente vero magni-
nubium altissimarum montes, conspicieban-
tur. Quæ nullo modo, radiis solaribus, aut lu-
mine, sole iam in occasu, & nigris nubibus
obducto, attingi poterant, nullum tamen splē-
dorem. vel ad nos emittebant, neque ullo in
se fulgebant. Neque vidimus interdum, ob can-
didas nubes, in aere pendentes, præsentem sole,
lucidiores fieri diem. At lunæ splendor no-
cturnus, & lumen inde ad nos emissum, claro
argumento est, lunam non esse nebulam. E-
riam si interdum, neque ipsa præsentem sole diē
reddat candidiorem. Quod neque tanta stel-
larum multitudo, nec planetarum præsentia
facit. At luna, a sole ne lumen recipit, ut Astro-
logi autumant? vel per se ipsam eum splendo-
rem habet qui in eius partibus conspicitur,
aqueo splendore similis? A sole eam recipite,
viderunt primus tradidisse Thales, & eodem
tempore Pythagoras. Post quos & Parmeni-
des, & Empedocles, & Anaxagoras, & Metro-
dorus. Proprio vero lucere lumine asseruit
Anaximander, & Antipho, & Xenophanes, &
Berosus. Et si Stobæo credimus etiam Aristo-

teles. Profectò, qui eam ignem, vel igneam esse
dixerunt, necesse habuerunt asserere, eam pro-
pria lucere luce. Ignis. n. sua natura, ubicumq;
sit locorum, lucet semper. At qui eam igneam
esse affirmarunt, ut Parmenides, Empedocles,
Anaxagoras, non videntur, in suis perstitisse
fundamentis, quando non proprio, sed alieno
dixere eam luere lumine. Quid vero nos de
proposita dicemus quæstione? Equidem certi
nihil habemus, quod respondeamus. Nam in
tanta lunæ a nobis distantia, non nisi (monitu
Aristotelico) similitudine quadam, sicuti de
cæteris astris fecimus, philosophari licet. Simi-
litudine ergo hac, non egre dixerim, lunam &
proprio, uti igneam, lumine lucere. Alieno vo-
ro, uti & terream, simul & aqueam. Nam &
terra, & maria nostra, non suo, sed solis lumi-
ne splendent. Solari ergo lumine, inter a-
stra omnia, sola luna splendet. Cur autem lu-
nam, terram alteram dicamus, persuasibili nõ
caret ratione. Nam quid mirum est, in æthere
partem vnâ feculentam constituisse, & cras-
sam. In quam veluti feces ætheris omnes, Con-
ditoris legibus, qui omnia certis nume-
ro, pondere, & mensura fabrefecit, confluxe-
rint? Sicuti & in parte mundi hylæ, sex om-
nis in unam hanc nostram terram confluxit
vnde quaque. Luna ergo, ætherea terra esto.
Et terra nostra, elementalis esto luna. Neque
duæ hæ terræ, siue duæ hæ lunæ, a Conditoro
frustra sunt conditæ. Similitudine enim mu-
tua, altera alteram fouet, & sibi inuicem fa-
uent, & influxus, quibus & ipsæ, & vtriusque
partes, tum viuunt, tum conseruentur, altera
ab altera suscipiunt. Quandoquidem ad Lu-
næ motum, ac lumen, & plantæ, & animalia
multa, & humores omnes, tum commouen-
tur, tum alterantur. Quæ res ita per se est ma-
nifesta, ut nemo sanus, eam negare, aut debeat,
aut queat. Quin & tota nostra maria, ad lunæ
aspectus varios, certum est, uarie commoueri.
Et fluxus maris & refluxus, & cæteri ætus fe-
rè, a lunæ lumine trahuntur, & retrahuntur
manifestissime. Hæc autem omnia minime
fieri possunt, nisi permagna inter eam & no-
straria, intercedat Sympathia. Hæc autem
Sympathia, non nisi in magna est, tum vi-
rium, tum actionum conuenientia. Virium
autem conuenientia, non nisi in essentiæ si-
militudine consistit. Pro ratione namque
essentiæ, uti toties dictum, rei vires insunt,
& ab ea proueniunt. Et pro ratione uirium,
actiones quoque eduntur necessario. Qua vi-
rium & actionum conformitate, audentius
iam asserimus, lunam esse terram alteram æ-
theream, & ætheris uniuersi fecocissimam par-
tem, & eius fecem. Sed quid de stellis illis
XIII. obscuris, & nebulosis poterit dici? Quæ

L I cum

cum lunæ obscuritate, atque etiam splendore, similitudinem habere videntur quandam. Nam ut sunt obscuræ, terreum sentiunt. Ut vero fulgorem habent aliquem, igneum quid sentiunt. Sunt ergo & ipsæ ex terreo, exque igneo commistæ, & lunæ naturam videntur habere. & si naturam, cur non etiam vires? Et si vires, cur non etiam actiones? tamen ob distantiam, multo nobis ignotiores lunaribus. Nam cum Deus, nihil frustra fecerit, frustra non fecerit corpora tam ingentia, quanta Astronomi dicunt esse sidera, quorum minima, longe terra maiora esse asseuerant. Quod & de Canopo illo obscuro, quem Vespucius ad Antarcticum esse affirmat, erit dicendum. & de nigris illis maculis quas in Australi cælo, obseruasse virum quendam Astronomiæ peritum, Clavius retulit. Quis necesse est seculentæ; & crassæ, & terrea ætheris materiæ esse conflatas, longe etiam luna, & terra nostra obscuriores. Hæc de lunæ substantia, qualitatibus, viribus, sunt exposita. Magnitudinem vero, iam etiam antea exposuimus ex Astronomorum sententia esse tantam, ut terræ sit XXXIX. pars. Facile quidem terra minorem esse probatur, eo quod in terræ umbra interdum occultitur tota. Et ammisso lumine eclipsin patitur, sicuti ab ipsa eclipsin patitur sol, & nos eius umbra obtenebimur. Et quidem ut minor luna esset quam terra, fuit rationi consonum fuit. Quia æther longe quàm hylæus mundus purior, minus fecium haberet. Et hæc in plura corpora, quasi in sentinas conflueret plures. In lunam scilicet, in stellas illas obscuras & nebulosas. Quarum singulæ, multo quàm terra sunt maiores. Et præterea in maculas illas ad antarcticum nigricantes, & Canopum illum Vespucij ingentem, artamen fuscum. Nigror enim hic horum omnium, non aliud est putandus, quam seculenta, qualis lunaris est, totius ætheris defecatio. In plura corpora dispersa, pro magnitudinis, ipsius ætheris molis ratione. Cui non una ad suscipiendas feces satis habuit sentina. Sed pluribus, una luna, longe maioribus, videtur opus habuisse; ne scilicet, si una non caperentur, aut duabus, nū amplius per æthera diffunderentur. ipsum multis in partibus inquinarent. Et si Aristotelis illud monitum, ea quæ a sensibus sunt procul, rationibus, ad possibile sunt deducenda, & ad nostratum similitudinem reducenda, profecto ratio alia nulla, vel possibilis, vel vero similis harum ætherearum nigredinum, & obscuritarum, adduci potest, quàm ea quam nos asserimus. Si enim æther simplex esset corpus, purum quoque esset; nec tot, nec tantas in se

haberet colorum; lucium, opacitatum diuersitatem. nec tantam in tam multis, & tam magnis partibus obscuritatem. Sed quoniam æthera fluorem esse demonstrauius; necesse est, cum fluorum aliorum, qui oculis subiiciuntur, similitudinem habere aliquam. Horum autem nullus est, qui fecem, & secum non gerat, & fere continue non deponat. Sed quoniam, aliæ illæ obscuritates, partim sunt a nobis remotissimæ, partim recens obseruatæ, in Astrologorum veterum non venere notitiam ad lunam sermo noster redeat. Eam Astronomi annexi sunt probare, esse terra minorem. Quanto autem minor sit quam terra etiam præscribunt. Nimirum triginta nouem lunas, cum tertia vnius parte, vnam terram posse æquare asserunt. Quorum demonstrationibus, si non, ut in multis aliis quibus fidet, maxime falluntur, fuerit per nos standum. Moueri autem lunam, nemo non videt. Sed in epicyclo affixam ferri, uti in ceteris planetis risimus, ita in hac ridemus. Nihil enim solidum ut ipsa de se ostentat, in liquido potest insigi. Sicuti neque e contra, liquidum & fluidum corpus, qualis astrorum flamma est, solido vlli insigi posse, ne imaginari quidem potest quisquam. Quo igitur modo, solidum & crassum corpus, in æthere stat liquidissimo? Eo nimirum modo, quo nubes in aere pendent. Quo ipsa in eodem aere pendet terra. Idem de obscuris illis, & nebulosis sideribus erit dicendum. Et de maculis, & de Canopo illo fusco. Hæc enim duo in rerum natura, maxime Cœditoris summam, & sapientiam, & potentiam produnt. & admirationem humanæ mentis omnem superant. Et quia seculenta corpora, torpidissima, sui sunt natura, & ignobilissima, necesse habuerunt, ut præter ea quæ a sole, beneficia hauriunt, sese propriis, luna & terra mutuo iuuarent, altera alteri vires suas influendo. Qua in re, quid terra in lunâ agat, sicut est nobis ignotum, sic est ferè nobis cognitum, quæ luna agat in terram. Aquas scilicet, & humores omnes commouet tum oceani, tum plantarum, tum animalium, certis quibusdā legibus, salutem cuiusque accommodatis. Moueri autem in circuitu ipsam quoque nihil prohibet. Diximus superius, terram hanc nostram ferri ab occasu in ortum 24. horarum spacio, hora qualibet, M. Pass. 795. Luna vero, quæ 39. terræ pars est, ambitum sui corporis habebit non maiorem quam M. Pass. 489. Ad quam rationem, qualibet hora M. Pass. conficiet non amplius quam 209. At moueturne ab Occidente in Orientem ut terra? an uero contra? Sanè ratio similitudinis non commonet, eam quoque ab occasu in ortum ferri. Sed cum nec ipsa, nec terra ignes sint, cur in circulum mouentur? Virtute quidem nulla naturali,

naturali, sed diuina conditoris prouidentia. Torpere namque & ociosa esse entia, a se producta, ne vilissima quidem sunt. Nullum enim ens, ut Hermes docuit, est in mundo ociosum. Motus autem ocio & torpedine est contrarius. Motum ergo tum lunæ, tum telluri per animam perque spiritum cuiusque indidit, qui motionem intellectus imitaretur. & naturæ etiam contrarius non esset. Motum eum nimirum, qui a deputata eis sede, non discederet, neque locum alterius occuparet. Occupasset autem, si hinc illuc, motu retro cierentur, & mundi ordinem inuerterent. In sua ergo quæque sede, & has duas, & astra omnia oportuit moueri. Id autem non aliter fieri potuit, quam ut in circulum mouerentur. Ab animo scilicet cuique proprio, qui per mentem sibi additam, cum mente sibi præside absoluta, & per eam opifici mæti, & mundo Archetypo, & summo patri annecterentur, ab eoque penderent. Motus autem illos varios, ob quos & ipsa luna, dicta est fidus errans, ab eodem ipsius animo necesse est ferri, & a spiritu. prout de sole a Salomone est dictum. Secundum scilicet prouidentie leges, ut cum reliquis planetis, inter stans cælum, & terram volubilem, harmoniam, qua & ætherei, & hylæi mundi machina, temperatur & continetur, tum iuaret, tum etiam pro sui parte adimpleret. Quibus harmonicis motionibus, tam varias nobis facies singulis mensibus ostendit. nouam, dimidiatam, plenam, dimidiatam rursum, & rursus arcuatam, seu cornutam, ex qua non visitur, & rursus se ostendit, apud nos eadem die numquam, in qua cum sole coire dicitur. Vespucio tamen, ut ipse testatur, bis eadem est conspecta die ultra æquinoctialem. Id autem non uidetur aliter fieri potuisse, quam aere, multo quam apud nos a vaporibus libero, ac puro. Cumque ipsa sola eas facies ostenderet, sol alter potuit appellari. Sed eas ita ostendit, ut ratis quibusdam legibus

tum nos, tum solem, tum sidera aspeceret veluti amans. Quid autem his suis motibus in alia agat, sicuti maiore ex parte nobis est ignotum, ita superis animis, & mentibus ratio dicat esse notum. Agere autem multa est necesse, quia eorum motuum nullum, frustra fieri est dicendum. Deus enim nihil frustra facit. In terra quidem, & aqua, & aere, multa efficit, partim nobis nota, partim ignota. Sed quæ liquido cernuntur & cognoscuntur fluxus maris sunt & refluxus. Quos lumine suo & splendore quem eius pelagus esse diximus æthereum, radiis suis, suaque similitudine secum trahit, certissimis naturæ legibus & horis. Aquasque omnes, & humores, tum qui in terræ visceribus occuluntur, tum qui in summo eius, & plantis & animalibus, tum aqueis, tum terrestribus commouet, & statim legibus gubernat. De qua re suis postea agetur locis. Cumque tam varia luna agat, duas ipsa patitur passionēs. Alteram qua ornatur, alteram qua deformatur. Prior illa est ab illuminatione, tum siderum, tum solis. A quo dimidia sui parte semper ad solem versa illustratur, & splendores illos varios, quos paulo ante diximus, per varias eius ad solem distantias, ostendit. Posterior, qua splendores hos ammittit, & obscuratur tota, & horribiliter deformis redditur per eclipsin. Aliquando non tota id patitur, sed parte interdum maiore, interdum minore quam dimidia. Id autem ei euenit, quando terræ umbram vel tota, vel iis partibus incurrit. Sed etiam tertia ei accidit passio, in solis coniunctione. Quando ad eum omnino tota facie versa, nobis vniuersa occulitur. Hæc in cœli regione. Sed in aeris regione, præ vaporum varietate, alias pallidior, alias rubentior apparet. Circundatur aliquando lumine quodam claro, interdum, fuluo interdum etiam, ad rubedinem vergente. Quibus coloribus creditur semper aliquid prænunciare. De quibus alibi sermo habendus.

Finis Libri Vigésimi Panoſmiae.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

AN STELLAE ALIQUID AGANT.

SI stellæ animalia sunt, vt Zo-
roaster, & post eum Plato
docuere, recta ratione Ari-
stoteles, eas & animatas fo-
cit, & vitam eis, & actionē
etiam tribuit, vti ante com-
memorauimus. At qualem
nam haberent actionem non declarauit. Nisi
forte suorum quis dixerit, eam tunc ipsum
declarasse, quando dixit cælum, motu & lu-
mine in hæc agere inferiora. Nam motus a-
ctio est quædam: & sine motu, actio fit nulla.
Sed cum postea stellas orbibus infixit, dici-
mus nos, immobiles rursus ipsas per se red-
didit, & omnes omnibus ademit actiones.
Easque cælo tribuit, cui & motum dedit. Sed
cælum rursus, lumen non emittit, stellæ quæ
lucidæ sunt, lumen emicant. Itaque cum aiat,
cælum motu, & lumine in nostratia agere, v-
trumque comprehendit. Et cælum agere mo-
tu: & stellas agere lumine. Verum motu hoc,
& lumine quid agunt? Declarare id videtur
voluisse, quando v. i. i. physico scripsit.

„ Motum veluti vitam esse omnibus natura
„ constantibus. Sed verius hic locus, non de
„ cælesti, sed de motu in genere est ei scri-
„ ptus. Primo meteoro clarius. Necëssario,
„ mundum hunc continuum superis esse la-
„ tionibus, ita vt omnis eius potentia gu-
„ bernetur inde.

Sed iam est a nobis demonstratum, neque
cælum moueri, neque astrorum motum huc
pertingere. Motus quidem, in circuitum de-
fert astra, vel potius ipsa spiritu & animo suis
vecta, & circumlata, eum motum cient. Is ta-
men motus, mundum hunc inferiorem non

attingit. Si nō attingit, neq; in eum agit. Om-
nis enim actio, fit per contactum. Falsum ergo
multis partibus est hoc dogma. Cælum motu
in hæc agere. Quid ergo e duobus, motu vno
secluso, solo agit lumine? Lumen enim huc
pertingit. Atque ideo dixit alibi. Sol & homo
generant hominem. Sed modum quo id vel
lumen faciat vel sol, nequaquam docuit. Nam
et si, loco alio dicat.

„ In omnium semine inesse calorem qui ea
„ faciat fecunda. Atque hunc non esse ignē,
„ neque igneam vim vllam, sed spiritum qui
„ continetur in semine spumoso, & in eo
„ spiritu natura insit, quæ sit analogia stella-
„ rum elemento.

Clarum tamen nihil docet. Et si clare doce-
ret, de iis doceret tantum, quæ spumoso habent
semen, animalibus scilicet, & his non
omnibus. Nam multa sine semine generantur.
Zoophytis, plantis, lapidibus metallis, hic lo-
cus non accommodatur. Sed & quæ analogia
inter naturam illam, & stellarum elemen-
tum sit, explicare debuit. Et quando satis tam
pauculis videatur explicata, lumen certe non
est. Non enim lucis & ignis essentia aut ele-
mentū est ipsum lumen, sed proles. Et quando
lumen stellarum sit elementum, & elementum
solis, quo modo cælum, & sol in hæc nostra-
tia, agunt lumine? Res pulcherrima, res in to-
ta philosophia excellentissima dignissimaque
quæ sciretur, nutu breuissimo, eoque confuso,
& obscurissimo, non debuit a tam magno phi-
losophatore tractari. Et si ei detur, his tam spi-
nolis, plenè hanc tractationē esse executum,
non tamen nisi animalium ex semine genera-
tionem exposuit, Ad res vero alias innumeras,

et expositio minime facit. Hunc ergo tam exilem ac ieiunum dimittamus. Astrologos genethliacos aduocemus, qui nobis de astris eorumque actionibus plurima pollicentur, & adimplent pollicita. Qui usque a vetustissimis Belo Assyrio, & Zoroastre Chaldaeo orti, per omnia aui saecula, a plerisque hominum, in magna sunt habiti admiratione, & diuinis fere culti honoribus. Propterea quod multa praedicebant hominibus futura, ex naturis & motibus praecipue planetarum. & inter hos Saturni & Solis. Quos interpretes sive aliorum nominabant. quoniam illorum influxus significationibus suis interpretabantur, partim per ortus eorum & occasus, partim per varios colores. Interdum ventorum praenunciantes magnitudinem, interdum imbrium, aut aestuum excessus, aliquando etiam cometarum apparitiones, & Solis, Lunaeque eclipses, & terrae motus, & summam omnia, quae ex circumstanti aere, ac caelo possunt contingere, vel noxia, vel utilia, non solum gentibus, & regionibus, sed etiam regibus, & priuatis quoque hominibus. Haec praedicendi ex astris vel scientia vel ars, apud omnes postea gentes innotuit. Nam a Chaldaeis in Persas, & ab his in Indos penetrauit. A Chaldaeis inde ad Aegyptios permanuit, & ab his ad Lybias, ad Aethiops, atque etiam Graecos. Et quamuis omnibus aetatibus sit verisimile, eam exercitam fuisse, Romanorum tamen Imperatorum temporibus, maxime viderur Romae, & innotuisse, & floruisse. Multa enim in historiis leguntur, quae a Chaldaeis & praeuisa sunt & praenunciata. Quae euentibus sunt comprobata. Sicuti, multa alia falsa cum euaderent, multis Chaldaei derisui fuere. Quare multis occasionem etiam praebuere, qui scriptis eam artem falsitatis redarguerent. Inter quos, praecipuus videtur Plotinus fuisse, Platoniorum eo tempore praecipuus. Quem postea, viri magni duo Marcellus Ficinus, & Ioannes Picus. Qui maximis ingenij viribus, in Astrologos hocce diuinatores, sunt inuecti. Sed his confutationibus in id maxime incubuit Plotinus, ut significari quidem a planetis posse futura concederet, fieri tamen non concederet. Atque in tria praecipue capita, omnem hanc suam disputationem est partitus. Nimirum. Non posse planetas, vel diuitias, vel inopiam, aut alia fortunae vel bona vel mala, aut adimere, aut largiri. Non posse, in corporibus humanis, prosperam aduersaeque ingenerare valetudinem. Multo minus posse, animo turpia, aut honesta, aut vitia, aut virtutes indere. Quae omnia planetis Astrologi, & tunc tribuebant, & nunc etiam tribuunt. Idque propterea quod, ipsorum alij natura sunt mali, ut Saturnus & Mars. Boni alij, Iupi-

ter & Venus Neutri, Sol Mercurius, & Luna. Mutari autem hanc eorum & naturam, & vires & actiones, pro variis, temporibus, & locis, & motibus, & aspectibus eorum, tum inter se, tum cum stellis fixis. Nam his omnibus, ipsi vel bene, vel male affici dicuntur. Et pro affectione vires, & pro viribus actiones, & pro actionibus ex affectione illa pendentibus, varios, & bonos, & malos, & neutros euentus provenire. Haec Astrologi summam. Plotinus contra. Stellae vel animatae sunt, vel non animatae. Si hoc, vel calidae, vel frigidae. Si calidae tantum, non nisi calorem in inferiora fundunt. Si frigidae etiam frigus. Si ita, non nisi ad nostra corpora, actiones suas propagabunt, ut ea calidiora, aut minus calida efficiant. Unde multa corporum accidat diuersitas. Aqua non efficitur, ut tales, aut tales, vel fratres, vel filios habeamus: neque ut citharædi potius, quam grammatici euadamus, aut sapientes fiamus, aut insipientes. Neque vel diuites inde fiamus, vel pauperes. Vel regno potiemur, vel cademus in seruitutem. Haec enim a corporum temperie, quam solam astra inanima efficere in nobis possunt, nequaquam veniunt, aut inde pendent. Si uero astra sunt animata, tunc consilio utuntur. Si hoc, & diuina sunt, & diuinum locum habitant, cur nobis quotidie, nihil a nobis laesa, aut iniuria affecta, malefacient? Neque ut Astrologi asserunt, consentit Plotinus, planetas, locis, &figurationibus, aut naturas mutare, aut haec facere posse. Si enim haec in causa essent, semper eadem facerent, quando in eadem venirent loca. Nam faciunt autem, non igitur naturam mutant, neque cum in angulis sunt, neque quando ab eis declinant. Neque modo latentur, neque alijs morientur. Et si moriantur, cur nobis malum inferant? Si letentur, cur bonum, aut e contra? Si namque diuina sunt animalia, tranquillo animo sunt, & perpetuo fruuntur bono. Vita enim cuiusque in se ipso consistit. Id autem ad nos nihil pertinet. Ridiculum quoque hoc aut illo aspectu, trino, sestiliue letari, opposito, quadratoque tristari planetas. Quae enim ipsorum, aut qua de re potest esse discordia? Similia alia multa tradunt Astrologi quae vanitatem manifestam sapiunt, & sunt tum rationibus, tum euentibus ridenda. Sed & illud, cur Saturnum dicunt frigidum, quia a nobis longe distet. Lunam quoque frigidam dicunt iidem, cum nobis sit tamen proxima? Cur item alium dicunt delectari die, alium noctu, cum supra lunam perpetuus sit dies. Haec omnia quo ad rerum effectiones, & euenta, ab astris, aut esse vana. Concedit tamen ab eis euenta significari posse. Id autem, quia omnes mundi partes, sunt inter se connexae. Atque ideo

ideo alię aliis seruiunt. & mutuus est rerum ordo. E quo signa aliqua sunt per se manifesta. Alia sapiens ex aliis elicit, sicuti in augurijs, & alijs animalium pręsagijs. Nā sicuti in his quęque pars, suam proprium habet munus, sic & in vniuerso, singulę eius partes, singula sortiuntur opera, per quę inuicem, & patiuntur, & agunt. & cuique accedit aliquid, quo illud vel adiunetur, vel offendatur. Neque tamen id temere. Neque quoddlibet a quolibet, sed hoc ab illo tantū, atque ita deinceps. ex communi scilicet mundanarum partium σύμφορα conspiratione, & sympathia. Hęc Plotinus. Ficinus vero, Plotini sensa latius exposuit, & facundius est persecutus. Vtrosque imitatus est Io: Picus, sed latissime, tum artē Astrologicam, tum eius & fundamenta, & rationes omnes funditus euerrere est conatus. Non tamen effecerunt, quin adhuc innumeri, velint esse astrologi, sintque in futurum exituri; Tanta est animis humanis insita, futura pręsciēdi auiditas. Sed astrologos istos, & eorum tum olores, tum amatores missos faciamus. Rem nos nostram agamus. Quęstio est nobis proposita, vtrum stellę aliquid agant. Hęc quidem vniuersalior est, quam vt ad homines solos, vti hi tres magni fecere viri, redigatur. An scilicet stellę, hominum tantum, vel curam gerant, vel ipsis solis boni, vel mali influant aliquid. Sed in amplius, est quęstio fundenda, vtrum omnino agant aliquid stellę? Actio hęc, vel inter eas versatur, vel per totum extēditur cælum, vel per partes eius omnes, & singulas vagatur, & proximas, & lōginquas, & procul maxime positas. Vel etiam in superum mundum empyreum porrigitur, vel in inferiorem hylæum descendit, & per aerē peruadit vniuersum, & aquam, & terram occupat vniuersas. tum horum partes. Nec non etiam, an quid in metalla, in tot generum lapides, in plantas in Zoophyta, in tot animalium species, non minus quā, an in homines tantum agerent, considerare si non Astrologi, qui pecuniarum suam artem fecerunt aucupium, philosophi saltem debuerunt, quibus, veritatis vestigadę proprium est munus, & rerum causas inquirendi. Nos igitur ita dicamus. Astra confessione tum astrologorum, tum philosophorum omnium, corpora sunt. Corpora autē oīa, sunt substantię. Substancię autē omnes vires habent suas. Vires in actiones sibi proprias exeunt. Siderum substantiam iam antea sumus cōtēplati. Vires modo eorum, & actiones sunt cognoscendę. Astra a Deo sunt creata. Deus nihil frustra facit. Igitur, astra, corpora tam insignia, tam ingentia, tanto numero, quis dixerit eū fecisse frustra? Neque igitur vires eis indidit frustra, neque ex ijs viribus,

frustra exeunt actiones. Et quamuis Platonē, & Aristotelem, tam magnos rerum indagatores, & his vetustiores multos, & horum posteriores longe plures philosophos, videamus hac de re, ne verbum fecisse, rei vt nos putamus difficultate, ac forte etiam impossibilitate deteritos, attamen quātum possent in eam incumbere, & penetrare debuissent. Quod ipsi cum non fecerint, nos aliquid attentemus. & ex demonstratis, quantum eruere possimus, periclitemur. Igitur, demonstratum antea est, itellas esse ignes, luces scilicet, & flammās in fluore, & ex fluore singulas compactas, & a lumine, & calore primæuis id ipsum quod sūt, esse. Diximus quoque ab Ideis rerum formas, per essentias, per vitas, per mentes, per animum fontanum in spacium esse fusas, quę rerum generandarum essent semina. Quas spacium, & recipere primo, & in se continere postea deberet, & continendo in se seruare. Quoniam vero spacium mōstrauimus immotum stare, lumen autem per ipsum totum fundi. Fundi autem sine motu nequiret; necesse fuit lumini ea semina in hærere, quorum vector ipsum esset. & quasi seipso, vehiculo vsū, quaquauersum difunderetur, ea semina deferret. Per spacium primo vniuersum, quā ipsum funderetur. Per calorem, postea sibi comitem, perque fluorem, ex quo, seminum illorum vi, corpora omnia, formęque corporum omnes efficerentur. Itaque primum corpus, quī mundus fuit empyreus, spacio, lumine, calore, & fluore conformatum, constans, seminū eorum omnium plenus fuit. Vel enim, plenū ijs fuisse, vel vacuum est necesse. Si vacuum dicamus, perfectissimum mundum, imperfectissimum esse concedemus. Quis enim nescit, vacuum, nihili esse fratrem? Neque esse inter entia numerandum: imperfectionemque ipsissimam, maximamque omnium esse. Longe ergo satius est fateri, plenum seminibus fuisse. At plenum ne totum? vel partibus, aut parte plenum, aliis vacuum? Si aliquibus vacuum, eadem redit imperfectionis, parte vacui ratio. Et erit empyreus perfectus, partim imperfectus. Et ad hęc ratio est excogitanda, cur parte aliqua, semina spargi non potuerint? Vel satoris impotentia, vel negligentia, vel inscitia, vel inuidia. Atque ita profligatę iam toties illę absurditates iterum redibunt. Vel in empyreo impedimentum aliquod interfuerit, cuius obiectu, & viribus semina spargi per totum non potuerint. At aliud in eo tale, nihil adhuc fuit, Lumen enim, & calor, & fluor cedit omnibus vti est demonstratum. Nulla ergo obfuit causa, cur semina totum non impleant empyreum. Sed ea semina, frustra ne ei Conditor indidit? At hic, nihil

hil frustra facit. Non sunt ergo ea semina in empyreo frustranea. Si non frustranea, neque ociosa. Si non ociosa, in motu erunt. Si in motu, etiam in vita. Si in vita, etiam in viribus. Si in viribus, etiam in actionibus. Si in actionibus, fecunda erunt quoque. Si fecunda etiam parturient. Si parturient, etiam producant, ac germinant. At quid producant? Empyreos ni mirum partus, empyrea animalia, Zoophyta, plantas, lapides, metalla, reliquorum entium genera, empyreo conuenientia, empyreo propria. Non enim aut aquea, aut terrea. Non. n. hæc, illius sunt loci, sed loci huius. Sed illa humanus sensus non attingit, non conspicit. Cōspicit tamen ea, & attingit humana ratio, & quidem vti deduximus ex demonstratis, plus quam probabilis, fere necessaria. Sed si æther, si cælum, empyrei pars est, atque hic, eius fuit effector, ea semina, eosque effectus illū, a suis tamen remissiores effudit. Omnis enim effectus sua causa est remissior. Si vero cælum empyrei pars non est, neque est ab empyreo effectus, nihilominus tamen Idearum eadem vis per essentias, per vitas, per mentes, per animū fontanum pertransiens, & spacio, & lumini se se infundens, & in calorem, & in fluorem effundens, & in empyreum etiam se se vti diximus effundis, & per ipsum se se diffundit in mundum cœlestem, huc æthereos tres illos Chaldaicos, quos vnum æthera, vnumq; cælum constituere ostendimus. Et quot sunt in Archetypo Ideæ, & vnitates, tot inde sunt & essentielles, & vitales, & mentales, & animales seu vires, seu dixerimus rationes, seu rerū semina, quæ mundum omnem corporeum implerunt, vt spiritus ex eis, vt naturæ, vt qualitates, vt formæ, ut corpora efformarentur, & constituerentur, & conseruaretur. Semina ergo hæc in cælum descenderunt. Id vero, vel per totum, vt seminibus sit plenum, uel per partes, alia plenæ, alia uero ipsis fiat vacua. At vacuas dicere, nihilum in eis habitare, est dicere. Inter entia autem nihilum non admittitur. Et præterea, quo privilegio, pars alia sit eis plena, alia sit vacua? Aut quo conditoris defectu, aut ætheris obstaculo, non in omnes cœli partes ea semina sunt disseminata? Ne igitur toties reiecta illa impossibilia redeant, & ne nobis, rebusque ipsis negotium facessant frustraneum, non est admittendum, partem in cœlo vllam esse rerum seminibus, atque rationibus vacuam. Si vero cælum totum plenum eis sit oēs quoq; eius partes eis erūt plenæ. Si partes omnes, etiam astra, cœli eiusdem partes, eis seminibus erunt plena. At singulane singulis? an singula omnibus? An omnia omnibus? An vero; semina omnia in corpora sunt corpora? Neque enim aliter in

lumina, in calore, in fluore corporibus incorporis, videntur posse consistere. Dicendum ergo, eodem modo ea quo in empyreo, etiam in æthere, ac cœlo consistere. Si in cœlo etiam in stellis. Et quia corpora in corpora sunt, vno gradu ab incorporis decidunt: sicuti hæc vno eodem gradu ab incorporis penitus Ideis, essentialibus, vitalibus, mentalibusque seminibus infra cadunt. Si ita rerum ordo constat, ratio dicat, in stellis singulis, singula esse semina. sicuti in Ideis, in essentijs, in vitis, in mentibus omnia erant in omnibus. In animo vero fontano in corporo corporo, sunt in singulis omnia, in lumine, in calore, in fluore, in empyreo, corporibus incorporis, singula in omnibus, ita in stellis singulis semina erunt singula, ita vt in omnibus stellis, semina sint omnia. Distributio enim hæc quadripartita, & necessaria in se est, & sapientiæ Conditoris, & conditarū rerum generibus est conueniens. Per stellas ergo, perque cœli intermedias stellis partes, singulana sunt sparsa semina, vniq; stellæ, vnius modi semina dicata. At vnum ne semen, vni stellæ, an plura? Et vnum, & plura. Vnum essentia, specieiue. Viribus plura, pluraque actionibus, quatenus in speciei eiusdem indiuiduos secantur effectus, qui ab eis pronascuntur. Nō enim, stellæ ociosæ sunt substantiæ, neque ociosas habent vires, aut ociosas actiones. Agunt igitur. Quid vero agunt? Actiones, quæ singulis illis competunt, quæque propriæ sunt cuique. notas partim, partim nobis ignotas. Notæ quidem sunt, ardere in se, calere, lucere, lumen effundere, calefacere. Si verum sit, solem, & hominem, hominem generare, cur non verum fuerit, solem, & bouem, solem, & equum, solem, & quercum, solem, & platanum, generare, bouem, equum, quercum, platanum? Id si verum est, cur non verum fuerit, specierum aliarum omnium indiuidua. solem generare? Eiso sane eadem inductione id verissimum. Sed si id sol facit, cur non faciat Saturnus, cur non faciat Iupiter, sole paulo minores? Cur non idem faciant, Mars, Venus, & Mercurius, etiam si sole sint minores? Eiusdem omnes sunt substantiæ, ætherei scilicet anthracis accensi, flammæq; lucisq; æthereæ? Si enim ab una eadem natura effectus unus prouenit, sicuti ab homine, homo, ab equo equus. cur non idem in cœlestibus, æthereisque fuerit? Sed illa prius. Stellæ, semina quæ habent singula. Vel in se ipsas iaciunt, uel in socias mutuo, uel enim ea iaciunt, uel non iaciunt. Iacere hoc, fecundare intelligimus. Si non fecundant, ociosæ, & semina sunt, ociosæ & stellæ, & frustra a Conditore cōditæ sunt. At id dicere est nefarium. Fecundant igitur. Id uero, uel in se ipsis, uel extra

extra se) & in se & extra se. In se quidem, ut modo quo illis cōuenit, fecundentur, & prolificent. At sensus noster id non cognoscit. Cognoscit tamen ratio. Dicat enim, Deum stellas nō frustra fecisse. Frustra autem essent, si operarentur nihil. Semina ergo quæque sua in se fecundant primo. Atq; ita Pythagoreis assentiendum illis, qui singulas stellas singulos esse mundos affirmarunt. Qui suos aëres, suas aquas, suas terras continerent; & animalia in eis habitarent puriora, nostrisque diuiniora. Idque longe est probabilius, quam putare, aut asserere, tot, ac tamta, & tam pulchra corpora, vel frustra esse a Conditorē fabrefacta, aut quasi frustra. Aut si hoc nulla admittit philosophia, necesse est illud admittere, aut aliquid simile, ut scilicet, & ipsa sidera, mundi sint cœlestes, spiritu, animo, mentēque propriis viuentes, & viuentes mundi totius vitæ communi, ex communi tum mentē, tum animo, tum spiritu. Extra vero se, agant procul, quam procul lumina sua iacere possunt; & cū luminibus etiam seminum vires, quibus se se mutuo foueant, & sibi mutuo faueant, & inter se inuicem conspiciant, & sibi inuicem, & toti, bona inspirent, & bonitate, sibi a Conditorē data, omnia perspirent, & in vnum ita cōspirent, ut harmoniam illam diuini artificis, omnia consonent, & personent. Non eam quæ fatue in Pythagoreis irrisit Aristoteles, sed eam, quam & ipsi in cœlestibus, & nos in vniuerso, diuina necessaria rationis esse, & asserimus, & contendimus. Nam si stellæ in se tantum agere dicerentur, frustra quidem non esse factæ dicerentur, sed quasi frustra, si diceretur, non in se mutuo quicquam agere, & non ope mutua, se se iouare. Aut si tanta in hyleum mundum lumina tot numero fundarent, quæ ad eum vix pertingunt. Aut si solius tantæ terræ gratia factæ esse crederentur. Ad quam, lumina ipsarum, aut non, aut vix pertingunt. Ac certe ratio affirmare, aut credere non audet, tam ingentia corpora, terra multo maiora, tot numero, & pulchritudine tanta, fuisse a Conditorē Deo, vnius tantum, & tam exigui, & tam deformis corporis, qualis terra est, gratia procreata. Sed cum lumine agant, & calore, & seminibus ab his delatis, lumina autem, & calor stellarum terram non attingunt, attingit autem eam, vnus sol, & lumine, & calore, & seminibus, quia solus videtur omnium generator. Quid igitur? Impossibile ne fuerit, aut non verisimile, sidera cuncta, in solem unum, in lunam vnam, & lumina, & calores, & semina sua iacere? Et his duobus, uti generationum regionibus aëri, aquæ, terræ propioribus, suis quasi vicariis uti atque ministris. Et verum esse id, quod Phil

olaus dicebat, solem primæ lucis esse receptaculum, & secundam esse faciem; & per eum tamquam per vitrum tertium oculos, lumen ipsum, usque ad terram pertrahere. Nos vero & primum lumen illud primæum, & secundum quod est in sideribus, in solem unum effundimus; & per eum, tum in lunam, tum in hyleum totum fundi. Et quoniam primum lumen vector est caloris, & calor, & lumen vectores sunt, & seminum, & fluoris, hæc omnia in sidera esse ab eis deuenta, & a sideribus, in solem quidem, & lumen, & calorem. In lunam vero fluorem esse asserimus distributa. & a sole, & a luna, eadem ad nos esse contributa. Unde omne lumen omnem calorem a sole esse sentimus, omnem nouarum rerum generationem, & veterum renouationem esse cernimus, certis quæque temporibus, prout sunt sol, & luna, temporum tum effectores, tum moderatores, tum etiam distributores. Per quæ tempora, omnes fiunt e suis seminibus rerum generationes, & renouationes. Suis inquam seminibus tum manifestis, tum occultis. Manifestis quidem animalium, plantarumque, occultis vero lapidum, metallicorum, aliarumque rerum, quas cernimus quidem fieri, unde autem fiant nō cernimus, & pro miraculis habemus. Sed horum quæ sensibus sunt obiecta, sensibus etiam percipimus. Quæ vero sensus non cognoscit, ratio dicat ex demonstratis, ab occultis provenire seminibus. Aut enim a se ipsis fiunt, aut ab alio. Non a se ipsis. Nihil enim est causa sui. Quia fuisset, ante quam esset. Ab alio ergo fiunt. Quod si sensibus non apparet, semen occultum, atque specificum nominamus. Nam & ea semina, quæ cernimus, quæque tangimus, per se nihil sunt efficacia, nisi occultum in eis semen ea faciat fecunda. Semen autem hoc occultum, in omnibus manifestis est seminibus, in humore scilicet illius habitans, qui a lunæ luminibus, humorem cœlestem deferentibus dum fouetur, vitalis est, & conseruatur, donec calor humoris illius comes a lumine solis fetus illud fouet, & spiritum in eo, vel præexistentem seruat, vel nouum generat, uitalemque facit, & fecundat. Sed de his suis locis postea. Modo concludamus. Sidera non esse ociosa, nec frustra facta. In se prius agere, seque ipsa fecundare, ijs quæ sibi conueniunt. Conueniunt autem, quæ desuper, ab empyreo, a fluore, a calore, a lumine, a luce, ab animo, a mente, a vitis, ab essentiis, ab Ideis, in ea defluxere. Agere quoque ea extra se, tum in astra alia, tum in solem, tum in lunam, tum in hyleum, eadem dona, quæ sibi a superis uenerunt, in infera transfundendo. Quid vero si astra ita agunt, cœlum astris intermedium, frustra erit, & nihil in se, extra se nihil

nihil ager? Non est tam absurda rei assentientium. Sed eadem quæ a superis in ipsum defluerunt, tum in se fecundat, tum in alia usque ad nos transfundit. At quia fluorem simplicem, hunc cetera esse diximus, quid si ita distribuamus. Ab astris lumen & calorem, in solum transfundi solem, & cum his etiam, quæ in astris latent semina. Fluorem vero, quæ in intermediis hisce cœli partibus est, in solam transfundi lunam? Et sicuti sol, lumen, & calorem, & cum his semina, in hylæum transfundit, ita luna in eundem transfundere, celestem fluorem, unde humorum atque humiditatum nostratum dicta sit mater, nutrix, atque moderatrix. Ita sane nostra sententia esto. Qua distributione rationi, demonstrationibusque longe consonantior fiet, ut non sidera a sole, sed sol a sideribus lumen accipiat, & ab eis, uti Zoroaster eum vocavit, *πυρὸς ταύτας*, ignis pœnu, & quæstor, efficiatur. Et luna *καταχυσμῶν*, uti idem ei tribuit, effluxionum, atque

effusionum sit mater. Omnia tamen simul, Mente, animo, spirituque, naturaque, tum propria cuique, tum totius mundi communi, ita viuunt ut omnia Sympathiam, & *συνοικισμόν*, cognationem & concordiam, inter se mutuam, induant, & ita consonent, ut nulla in eo sit dissonantia, nulla discordia, quæ ad vniuersi, tum ornamentum, tum perfectionem, tum conseruationem, non conferat. Idque efficiatur totum, per lumen, per calorem, perque insensibilem quendam teporem, omnia penetrantem, omniaque viuificantem, & semina, cuique propria per omnia gestantem, atque spargentem: a quibus, omnia propriis quæque locis, fecundentur & germinant, pro seminis locique temporisque proprietatibus. Atque hæc de cœlis, de sideribus, deque eorum essentia, viribus actionibusque, longe aliter, quam ab aliis, aut astronomis, aut astrologis, aut philosophis reliquis, sunt nobis philosophata.

Finis Libri Viginti primi Pancosmiae.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

DE IGNIS ELEMENTO.

Eragrata contemplando vniuersa ætherea regione, & tota eius tractatione peracta, est modo in hylæum mundum speculando descendendum. Quem Zoroaster, vti

retulimus, triplicem fecit, Aerem, Aquam, Terram. Situmque eis in orbe assignauit.

Πῦρ δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς, ὕδωρ δ' ἐν γαίης κόλποις, Ἥρα δ' ἀνωθεν ἰοῦσαν.

- „ Terram in medio posuit. Aquam in terræ sinibus,
- „ Aerem supra hæc.

Tria ergo tantum in mundo hylæo collocat corpora quæ posterius vocarunt elementa. Hermes vero inter sapientissimos tempore secundus, de re hac ita loquitur in Asclepio.

- „ De cælo cuncta descendunt, in terram, &
- „ in aquam, & in aera. Ignis solum, quod
- „ sursum versus fertur, viuificat, quod deorsum, ei deseruiens.

Quatuor ergo mundi videtur statuere elementa. Sed eo sensu, quo alio oraculo, ante ipsum Zoroaster, & post eum Orpheus expresserunt, ille.

Τὸν ὅλον κόσμον

Ἐκ πυρός, καὶ ὕδατος, καὶ γῆς, καὶ παντοσφόρου αἰθέρος.

- „ Vniuersum mundum
- „ Ex igne & aqua, & terra, & omnia nutriende æthere.

Subintelligamus, constituit Conditor. Ætherem autem intelligit cælum, ita vt mundus vniuersus sit constitutus, ex terra, aqua, aere, & æthere, qui omnia nutriat, quod Hermes dixit, Viuificat ignis. De qua nutritione

postea. Orpheus vero, eadem de re ita canit in Ioue.

Ἐν δὲ δέμας βασιλεῖον, ἐν ᾧ γὰρ ὅ πάντα κυκλεῖται.

Πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ γῆ, καὶ αἰθήρ, νύξ τε καὶ ἡμῆς.

- „ Inque vultus regius, in quo hæc omnia
- „ circulantur,
- „ Ignis & aqua & terra, & æther, noxque
- „ diesque?

Pro quarto & hic, ponens æthera. sicuti Hermes ignem superum viuificum. Tres ergo hi sapientiæ, Chaldaicæ, Aegyptiæ, & Græcæ patres. Mūdum ex quatuor corporibus hisce constituunt. Ocellus vero Lucanus, Pythagoræ auditor, omnium quos sciamus primus, sub luna, & supra aerem ignem statuit, ita vt mundus ex quinque constituatur elementis, terra, aqua, aere, igne, cælo, siue æthere. Quorum quatuor priora, versari in generatione docet. Lunam vero esse quasi sepem,

Ἰθμὸς γὰρ ἀθανασίας, καὶ ἡμετέρας, ὁ περὶ τῷ σελήνῳ δρόμος.

- „ Sepes enim est immortalitatis, & generationis,
- „ trinis, cursus is qui lunæ est.

Deinde addidit.

Τὸ μὲν οὖν πῦρ, καὶ ἡ γῆ ἄκρα, τὸ δ' ὕδωρ, καὶ αἰὴρ μεσόγηες.

- „ Ignis quidem & terra, sunt extrema, aqua
- „ vero & aer medietates.

Hanc sententiam Empedocles est securus. & post eum Hippocrates. Sed Aristoteles, ipsismet Ocelli verbis, nulla eius facta mentione, eam transtulit, & suam fecit. Itaque vniuersus post eum Peripatus, inter lunam, & aerem,

rem, ignis elementum, & sphaeram statuit, & ita esse, & credit, & contendit. Hæc res an ita se habeat, operæ precium veritati fuerit, diligenter examinare. Tam magnum namque corpus, quem Aristoteles aerem decuplo superare, videtur statuere. & quod Astronomi, uti retulimus, crassum esse asserunt M. Pass. 115567. cum nulli sensui pateat, & multis repugnet rationibus, non est oscitanter prætermittendum, neque veritatem vestiganti negliger concedendum. Præsertim, cum & primi illi sapientes, & post eos multi, inter quos Plato & Græci alij, & Latini, partim eum ignem non agnouerint, partim etiam pernegarint. Quærendum ergo utrorum sententia sit potior. Hoc igitur opus aggrediamur.

Aristoteles in hoc dogmate, sicuti in plerisque ferè omnibus constituendo, varius & inconstans. modo ignem ibi ponit, modo aeris supremam partem. Quam quia a cælorum motu & incalcescat, & uratur, modo hypocausta, modo non ignem vocat. Ignem inquam non reuera, sed qui ex consuetudine ignis. Hæc omnia sunt iam a nobis & indicata, & explicata. Non sunt ergo hic iteranda. Illa vero discutiamus. Si ex sua confessione, ignis non est reuera, iam ibi nullus est ignis. Si ibi nullus est ignis, iam nullum ignis est elementum. Non sunt igitur quatuor elementa, sed tria illa Zoroastrea, Hermetica, Orphica, aer, aqua, terra. Si ignis ex consuetudine, ibi esse dicitur, quia hominum cogitationes, aut appellationes, nihil constituunt in natura, nullus ibi est ignis; nullum est ignis elementum. Tria ergo & non quatuor. Si ibi ignis non ignis est, eadem omnia sequentur. Si ille ignis, aer tantum est adustus, & nondum in ignem uersus, ignis ibi non est. Ignis ergo, quartum non est elementum. Tria igitur tantum in hylæo mundo elementa. Hæc ex Aristotelis inconstantia. Modo rem ipsam perpendamus, & ex veritate examinemus. Aristoteles met ipse, tres ignis species facit. Ita enim v. Topico scribit,

Οὐ γὰρ ἓς ἐν αἰδος ἢ πυρὸς. Ἐπεὶ γὰρ ἓς τὸ πᾶν αἰθερᾶς, καὶ φλόγος, καὶ φῶς. ἕκαστον αὐτῶν πῦρ ὄν.

„ Non enim est una species ignis. Aliud enim specie est, anthrax, & flamma, & lux, unumquodque eorum ignis exiens. Et repetit.

Καθάπερ ὅτι ἢ πυρὸς τὸ λεπτομερέστατον. Λεπτομερέστερον γὰρ ὄν τὸ φῶς, ἢ αἰθερακός, καὶ τῆς φλογός.

„ Sicuti in igne id quod subtilissimarum est partium. Subtiliorum enim partium est lux, & anthrace, & flamma.

Tres has easdem ignis species ante eum

Plato in Timæo constituerat, & post eum, eius discipulus Theophrastus confirmavit. Ad hos ergo ignes, ignis elementum excutiamus. Si carbo sit, & sit ignis, necessario erit accensus. Nam si extinctus carbo sit, non amplius erit ignis. Si accensus sit, lucebit. Luceat enim sua natura ignis omnis. Si lucebit, etiam lumen emicabit, lucis enim, uti iam multoties dictum, proprium est, lumen emittere. Si lumen emitteret, illuminabit inferiora, & superiora forsitā. At neque accensus esse carbonem sub luna, aut supra aerem, nec uisus, nec sensus alius vilius percipit. Neque ibi lucere quicquam conspicitur. Neque inde lumen ullum ad nos venit, neque nos, neque infera hæc illuminat. Non igitur ignis elementum, carbo est accensus. Sed & alia methodo. Si carbo esset accensus, & caleret ipse in se, & proximum calefaceret aerem, & per aerem, & aquam, & terram. Et quia semper ipse est, semper & caleret, & calefaceret, proxima. Semper ergo aerem calefaceret. Aer ergo nunquam frigidus esset. At sæpissime frigidissimus ita est, ut frigus omne, in alia videatur emanare. Non ergo carbo accensus est, ignis elementum. Prima ergo ignis species, eum locum non occupat. Et si occuparet, iam ætæum esset de nobis, de terra, de aqua deque aere. Omnia enim iam combussisset. Quam combustionem, longe est rationabilius, nobis esse timendam, quàm timenda fuit Aristoteli, veterum positio, cælum esse ignem. Aut enim, si cælum esset ignis, iam omnia essent exusta. Sed ignis hic, si carbo accensus esset, & magnitudine, & proximitate, totum aerem, qui minimam habet resistentiā, & calidus est, in ignem conuertisset. Nam inter habentia symbolum, facilis est transitus mutuus, docet magister idem. Facilitate ergo transitus huius, & proximitate, sunt enim uel continui, vel contigui, Et magnitudine, est enim sole longe maior, nullo negotio, nulloque labore suo, aerem totum in ignem conuertisset, & per aerem, aquam, & per vtraque terram. Esse autem sole maiorem facilis est demonstratio. Metiti enim sunt Astronomi, solem centies sexagesies, esse terram maiorem. Aristoteles autem illis longe acutior, & melior magister, meritus est, aquam decuplo esse maiorem terra. Aerem decuplo, quàm aqua, centies quàm aqua, millies, quàm terra. Si ergo sol, tanto minor, interposita lunæ sphaera, & ignis huius, & aeris sphaeris, Aethiopiæ, & Lybiæ interiores regiones ita suo calore adurit, atque exurit, ut deserta omnia reddat? Quanto timendum magis esset, carbonem plusquam octingenties sole maiorem, & nobis proximiorē longe, cuncta in cinerem fuisse iam olim redacturum.

M m 2 Sed

Sed neque id euenit, neque id time-
mus, neque ab eo calefimus, neque il-
luminamur, neque lumen ab eo vllum emi-
cat, neque lucet. Secure ergo concluden-
dum, nullum ignem vri carbonem sub luna,
supraque aerem esse.

Quid vero si flamma dicatur esse? Si
flamma sit, necessario ardet, si ardet lu-
cet; si lucet, lumen de se dat, si lumen
dat illuminat. si illuminat, etiam calo-
rem de se reddit. Alia methodo, Si flam-
ma est, ardet; si ardet incendit, si incen-
dit adurit, & comburit. Et longe quidem,
& facilius, citius, flammam uidemus apud
nos hæc omnia facere, quam anthracem,
qui sensim, & occulto se se lignis & mate-
riabus infert, & insinuat. Flamma uero,
& manifeste, in materias insilit, easque
corripit facillime, & citissime etiam de-
pascit, & pascendo, alia se ipsam auget
si liceret, vsque infinitum. Multis ergo
iam seculis, flamma hæc tam ingens, &
sole plus quàm octingenties & terra, mil-
lies maior, omnia nostratia, omnia ele-
menta tria reliqua, nedum in cineres,
sed in nihilum vertisset. At adhuc per-
stant, qualia a Conditore ab initio sunt
constituta. Non ergo supra aerem, infra
lunam, ulla est edax flamma. Neque enim
conspicitur, neque alio sensu, sentitur ullo.
Neque vllum de se apud nos edit effectum.
Nulla ergo ibi flamma.

Si vero dicatur, flammam quidem esse,
sed non edacem, non consumptricem, qualis
flamma, ex uetustissimorum dogmate est æ-
ther; iam est dicemus nos, vel æther alius,
vel æthereæ naturæ, ætherearumque, & qua-
litatum, & proprietatum. Si alius æther est, cur
non idem cum reliquo est æthere? Ratio se-
gregationis naturæ eiusdem a se ipsa fuerit,
saltem probabilis reddenda. Si alius æther
non est, sed æthereæ, & naturæ, & qualitatum,
& proprietatum, iam duo ætheres erunt. Ille
quidem priscus, & de se prorulit, & gerit, &
nutrit astra. Hic uero iunior, quid facit? Ocio-
sum ne corpus tantum, sedet? At nihil ocio-
sum fert, aut suffert natura. Et qua ratione, ei-
dem & natura, & qualitativibus, & proprietati-
bus, non etiam æthereas edet actiones? Astra,
si non aliud, saltem gerat. At nulla gerit. ocio-
sus ergo. Ociosum ex entibus eximit natura,
eximit Conditor Deus, qui nihil frustra fecit.
nihil facit ociosum. Nullus ergo supra ae-
rem, infra lunam, est alius æther, nulla alia æ-
theris natura. Neque tertius est ignis, *φῶς*,
lux. Luceret enim, & lumen ederet, & nos il-
luminaret. Cumque aerem dicatur in supre-
ma eius superficie conuexa circumplecti, id-

que semper, nulla in aerem obscuritas, nulla
nox ingrueret, nullam nos noctem, nullas
tenebras sentiremus. At quotidie, nox aerem
ingruit, nos obtenebrat, nullus ergo aerem
ignis lux ambit nullus infra lunam ignis lux,
lucet. Si neque ibi anthrax, neque flamma,
neque *φῶς*, quæ tres erant ignis species infra
lunam, supraque aerem rationes hæc satis &
multæ & validæ demonstrarunt, reperiatur
nullus ignis ibi erit. Et ex supra allatis Ari-
stotelis inconstantibus, illa uerior fuerit, nul-
lum reuera ibi ignem esse, sed ex consuetudi-
ne ignem appellari tantum.

Sed quoniam corpori huic supra aerem, &
infra lunam uti ipsi crediderunt posito, & O-
cellus, eius primus author, & Empedocles, &
Hippocrates, & post eos Aristoteles, element
nomen, sicuti aeri, & aquæ, & terræ tribuere,
secunda uelitatione, an is ignis, quando ibi
esse reperiatur, elementum esse possit, cogno-
scamus. At elementum, quidnam est? Ele-
mentum Aristoteles, definiuit, non vno mo-
do; hoc tamen semper significatu, ut elemen-
tum diceretur id, ex quo primo inexistente,
res ipsa constar. Aliter. Elementa dicuntur,
ea in quæ vltima corpus resoluitur. Quod ea-
dem cum priore sententia dicitur. Nos vo-
ro duplex elementi munus agnoscimus. Vel
enim compositionis pars est, uel pars est mi-
stionis. Empyreus, æther, aer, aqua, terra, mun-
danæ compositionis sunt elementa, in se in-
tegra. In quæ vltima, vniuersum partiri potest.
Eadem forte, in mistis corporibus, sunt mi-
stionis elementa. Corpora autem mista, voca-
uere veteres, quatuor non integris, sed refra-
ctis ac retulis constare elementis, & eorum
qualitatibus terræ, aquæ, aeris, ignis huius de
quo agitur. Nos uero & mista ex elementis
hisce, quæ vocantur corpora, & elementa ipsa,
& æthera præterea, & astra, & empyreum, non
simplicia, sed & ipsa dicimus esse mista, ex pri-
mæ uis illis nostris elementis quatuor, spacio,
lumine, calore, fluore. Et primam horum mi-
stionem esse in empyreo, secundam in æthere,
atque aere, tertiam in astris, quartam in aqua,
quintam denique in terra. Sextam in mistis
cæteris, sed variis gradibus distributam, ut suo
loco demonstrabitur. Modo ex dogmate alie-
no, sunt mista, ex communibus hisce ele-
mentis, non quatuor, sed tribus reliquis.
Namque ignem hunc sphæralem, aut compo-
sitionis, aut mistionis elementum esse, nullus
sensus, nulla ratio indicat. Cæli quidem ignes
cernimus, locum ubi sunt æthera dicimus.
quia iis ignibus ardet semper, & quia in eo
semper curritur. Ignis sphæram sub luna, quia
nec uidemus, nec vlllo sensu, percipimus, &
rationes tot pernegarunt, mundanæ compo-
sitionis

fictionis partem, dicere nō audemus. Sed cum rationibus, audenter pernegamus. At cur nos tam magni viri, Ocellus, Empedocles, Hippocrates, & cum eo Galenus, & medici ceteri, & Aristoteles cum reliquis de Peripatoluis, non certos faciunt, quo modo, aut quibus dioptris, aut instrumentis aliis, ipsi ignem ibi esse depræhenderunt. An uero ideo, ignis ille elementum dicitur, quia missionem corporum cum elementis aliis ingrediatur? ita esse docent. At si id uerum esset, ad missionem ueniret, & cum aliis misceretur. Aer, aqua, terra, missionem videntur ingredi facile posse, quoniam eam inhabitant regionem, ubi mistio fit omnis, ubi mista reperiuntur omnia corpora. Ille ignis tota aeris crassitudine a nobis distat, quæ centies terræ crassitiem superat. Neque potest de tanta altitudine cum his misceri. Et si misceri deberet, vicinum aliis fieri esset necesse. Descendere ergo huc necesse haberet. At descendere, neque uisus est umquam, neque a quoquam vel philosopho, uel Astronomo est depræhensus. Et si ipsi id vel viderunt, vel depræhenderunt, doceant nos, eos quæsumus, quo modo, & quibus organis, elementalis hic ignis, tam alte residens, in hæc mista, aut uenerit umquam, aut in præsentia, ueniat quotidie. Quoque modo in aqua descendat mista, & non extinguatur? Quoue in terrea, & non obruitur, non suffocatur? Si uenit, & ea ingreditur, profecto descendit. Si descendit, vel præter naturam descendit, uel natura eum ducente? Si natura duce, quo modo, docuit nos magister, vnus simplicis corporis, vnum simplicem esse motum? Nam hic ignis, qui simplex est in Peripato, & ascendit natura, & descendit itidem natura. Naturales ergo duos & non vnum, eosque, si Diis placet, etiam contrarios habebit motus. Si hoc per Peripati positiones, impossibile est, ignis ille, vel non descendit, vel descendet præter naturam. Missionem ergo præter naturam ingreditur. Et quia in missionem omnem ingreditur, mistio omnis præter naturam erit. Si uero a natura descensum habet, grauis erit. Et quia natura ascendere etiam dicitur, ascensum autem docent esse leuium, ignis hic, & leuis erit, & grauis quoque. Qua Chimæra, quid ridendum magis? Sed si leuis est, & natura ascendit, quando descendet. At si descensus hic perpetuus sit, quia perpetua est rerum mistio, & perpetua generatio, natura rerum mater, non sponte sua, sed coacte, opera sua peraget coacta semper. & perpetuam patietur violentiam. Et perpetuum patietur esse aliquid, quod contra leges suas, perpetuum perduret. Et permittet, semper fieri, quod fieri semper uetat. Et omnis rerum generatio inui-

ta fieri natura? Apage has fatuitates a uera philosophia. Non minora his absurda consequentur, si descensum huius ignis, vi factum esse dicant. Nam si vi descendit, a quo nam hanc vim patitur? Motus enim violentus quatuor est generum. Vel impulsione, vel iactus, vel attractionis, vel uelutationis. His motibus vel a se ipso, vel a superis, vel ab inferis mouetur. Si a se ipso, iam non uolenter, sed naturaliter mouetur. Quid enim sibi ipsi vim inferat in natura? Si a superis, non nisi impulsu, moueri uidetur posse. At quo modo truditur deorsum, ut neoterici quidam inquirunt. si cæli motus iuxta eorum dogmata, non nisi in gyrum uoluitur, nullumque rectum habet motum. At qui impellit, ipse sequitur quod impellit. Et cælum ergo descendet? Summa fatuitas. Si qui impellit, non sequitur, iactus utitur, parte corporis & ipse sequitur. Si cælum igitur, aut impellat ignem, aut iaciat, uel turo, vel parte sui ignem sequetur. Cælum igitur, descendet, & ipsum? Fatuitas maior. Idem fiet, si cælum huc usque uehat. Hi motus a superis violenti. Ab inferis attractio. At quis eum trahet? Aer ne, an aqua, an terra? Sed non libet, cum talibus philosophis altercari. Eos illud tantum interrogem, totus ne ille descendit ignis, an uero eius partes aliquæ? Si totus uenit, totus illic locus vacuus relinquatur. Si partes, partium earum locus vacuus relinquatur. Aer enim vel aeris partes, illuc non ascendent, nec locum sibi a natura assignatum deferent, ut vacuum alterum aperiant, aut non proprium operiant. Si asserant tractorem esse, occultas quasdam inferæ naturæ uires, qualis cernitur in magnete. Dicemus nos, hunc effectum, & similes alios cerni. Ignis uero illius attrahendi, vim nullam vel apertam, vel occultam cerni, effectum talē, nullū conspici. & si asserat a se conspectum, indicet & nobis, si uerè sunt philosophi. Non. n. minus sapientiæ, quam beneficentiæ philosophi esse debet amatores. Itaque nisi aliquid dent in conspectum, aut demonstrationem rationis nullā asserat, eos de ueritatis schola, de philosophandi recta ratione extrudemus.

At forte non minor alia illa fuerit fatuitas, omnē ignem dicere esse leuē. Omne leue sursum ferri. Attamen sphæralem ignē et moueri in circuitum cæli raptu. Id contra præceptoris est axioma. vnus simplicis corporis, vnū esse naturalē motū. Et quia ignem sursum ferri docuerat magister, non sunt ausi sui, hunc circularem, contra naturam esse, dicere. Sed tertium quid de suo inuentu repperunt, ut dicerent, secundum naturam ferri. Quasi, natura, naturaliter, & secundum naturam, non idem

FRANCISCI PATRICII

idem significarent. Ita rideri malunt, & noua monstra, vt Aphrica, aut olim Musica quotidie parere, quàm præceptorem noluisse saluare, uideri. Probare prius oportuerat, ignem istum ibi esse. Dein motus isti an ei tribuendi essent cogitare. Nunc uero quod ponunt, nequaquam probant. Aiunt eum circulo moueri, quia uideant Cometas circulo reuolui. At Aristotelimet ipsi, ad id sufficit, vt aer summus ita feratur. In eo enim cometas gigni ait, & non in igne. Neque usque ad hæc secula monstrarunt, ignem illum, & nostratem eiusdem esse naturæ, vt & ille feratur sursum. Neque distinguere nouerunt, de tribus nostris ignibus, quis sursum feratur. Anthrax hic iacet. Lumen & deorsum, & sursum, & quaquauersum protenditur. Flamma igitur sola, si vera eorū sit positio, sursum ciebitur. At ignis ille, vti est ostensum, flamma non est. Non ergo sursum fertur. Postquam ergo, nullo sensu id quiuerunt demonstrare, duabus rationibus, persuadere sunt annixi. & multis philosophari nesciis, persuaferunt. A motu nostratis flammæ ad supera, & a primatum, ut vocant qualitatum, combinatione. Hæc duo perpendamus. Flammam, inquiunt omnem, uidemus sursum tendere. Id primissime falsum est. Nam multæ, in aere accensæ flammæ, deorsum feruntur, feruntur in latus, feruntur saltu, feruntur in circuitum, cadentes stellæ, capræ, cometæ, & quas nos Mutinæ, piscatores ad Arsiam conspexere. & sine ordine multi, ignes fatui quos uocant. Aliæ quo loco natæ sunt, eodem usque ad obitum persistunt. Domus ardentes, trabes, aliæ. Primum ergo hoc axioma vanum, ac falsum est. Et si viderint nostrates flammæ, quas solas id facere non bene, non plenè conspexerunt, cur vniuersalissimum axioma ex hac particularissima construxerunt, omne leue ferri sursum. Et in incerto adhuc sit, an flamma leuis sit reuera. Id si nesciunt, cur affirmant. Sed de leuitate, & gravitate, alius erit disputandi locus. Nunc flammam persequamur. Flamma in ligno, aliaue materia accenditur. Lignum Peripati confessione, mistum corpus est. Et quod in eo accenditur, uel humor, uel aer est. Eam Aristoteles definit, πνεύματος περιού ζέσις. Venti sicci accensio, Sui quasi sapientiores, corrigunt, rectius dixerit. flamma est fumus ardens. Vtraque vera est definitio. Fumus tamen non est corpus simplex. Et si ex humore flamma est, corpus graue est, doctrina sua. Quo modo ergo supera petit? Fumus humor est, e ligno exhalans. Neque sursum semper fertur, nisi in camino. In eo quoque non raro fertur deor-

sum. Flamma in latus, humi etiam quærit materiam. Si in aperto flamma accendatur, non attollitur, nisi quantum spiritus, cum aer sit, dum non exit, aut non euanescit, eam sustollit. Quo absumpto, spargitur illi-co, non aliter, ac e camino egressus. Si totalitati suæ, vt aiunt, natura vniri appeteret, cur natura, hoc desiderio, a se illi indito, semper eum frustratur? Numquam igni illi supero coniungitur. Tantam ergo naturæ frustrationem, tantam eius nequitiam, Peripatus aduertit numquam? An sine oculis philosophatur? Præceptoris verba tantum audit? numquam cum rebus confert? Si confert & cognouit, cur in tam stulto dogmate persistit? Motus ergo flammæ non est simplex, neque in simplici corpore, flamma est accensa. Quo modo ergo ignis sphæralis, flammæ est totalitas? Flammeus ergo ignis, neque simplex est, neque est pars illius totalitatis, neque eam appetit, neque ad eam mouetur, neque simplici mouetur motu, neque recto, neque leuis est. Tota ergo hæc Peripati doctrina est falsissima. Accedat nunc illa altera combinationum ratio, qua docent. Quia primæ qualitates quatuor, calor, frigus, humidum, siccum, quatuor tantum modis possunt, binæ copulari. Frigus cum sicco, aiunt terram constituit. Aqua frigore terræ iungitur, & humida est. Hac secunda, aeri aqua annequitur, qui sit humidus & calidus. Reliqua est combinatio, caloris & siccitatis, quæ quarto corpori necessario datur. hoc est igni. At ignem hunc nostratem negant elementum esse, aut mista constituere posse. Hoc quidem recte. Ergo inferunt, necesse est alium esse in natura ignem. Hoc autem pessime. Hæc Ocelli Lucani, fuere inuenta. Aristoteles, sine sui nominis commemoratione, Ocelli uerbis, pro suis vendidit. Sicuti & Hippocrates. Sed errore, & in medicina, & in philosophia errorum maximo. Id vt pateat ita dicamus. Quis docuit Ocellum, quatuor hæc primas esse qualitates? quas ipse non qualitates primas, sed *εναρτιότητας* contrarietates appellauit. Quod nomen etiam Aristoteles usurpauit. An primæ non sunt, quæ reliquas præcedunt? e quibus reliquæ enascuntur? Primæ certe ex suis etiam dogmatibus, calor, & humor sunt. frigus post calorem, siccitas post humorem sunt genita. Ergo frigidum & siccum, non prima sunt, quia post duo illa, calorem & humorem nata sunt. Nec sunt forte secunda, quia inter hæc & illa, aliud quid sit medium, de quo postea. Nunc ita esto. Demus Ocello, demus Aristoteli, hæc quatuor, primas ex æquo,

æquo, esse qualitates. Et eos interrogemus. Quæ necessitas Naturam impulit, ut elementis, primis ut putarunt corporibus, eas compartiretur in binas? Neque enim omnes omnibus accommodantur, neque singulæ singulis binæ. Neque enim terra sicca est, neque aqua frigida. Neque necesse fuit, corpus quod natura non admisit fingere, cui siccum & calidum accommodarent. Nam Ocellus, calorem & frigus, efficientes esse ait, humidum & siccum esse patientes. Si ita erat, ut & Aristoteles confirmavit, nonne terræ satis erat siccitas, aquæ vero humiditas, ut pati possent. Cælum vero, quod uterque in eas agere farentur, calore agere, cur non dixerunt? Aerem vero frigore, ut post eos Stoici. quem primum frigidorum esse aiunt, & sensus videtur eis contestari. Quid ergo opus fuit, quartum sub luna, pro cælo ponere corpus? Sine villo sensus testimonio, sine villo rationis iudicio? Eadem & sensuum, & rationis obtusitate Aristoteles, terræ, & simpliciter, & duas attribuit qualitates. Terram enim, non esse corpus simplex, sensus ostendunt omnes, imo mistorum corporum omnium, eam maxime mixtā esse ostendunt. Tanta in ea intus & extra rerum est varietas, colorum, saporum, odorum, frigorum, calorum, siccitatum, humiditatum, densitatum, raritatum duritierum, mollicierumque, & aliarum similium passionum, quanta in corpore alio villo quantumvis permixto. Et quam ei frigiditatem tribuerunt, Aristoteles ademit postea, quatuor aut etiam pluribus a se scriptis verbis. hisce.

Ἐπάρχει δ' ἐν τῇ γῇ πολὺ πῦρ, καὶ θερμότης.

„ Est vero in terra multus ignis, & multa caliditas.

Καὶ γὰρ τῶν ἀναθυμιάσεων διαφέρειν ἀναγκαῖον, καὶ τὸν ἥλιον, καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ θερμότητα ταῦτα ποιεῖν.

„ Etenim exhalationem difficere est necessarium, & solem, & quæ in terra est, caliditatem ista facere. Et

Ἵσταντος τε γὰρ, οὐ γὰρ ξηραίνονται, ὥστε καὶ ἐν αὐτῇ θερμότης.

„ Nam post pluuiam, terra exsiccatur, ab eo qui inest calore. Et rursus.

Καὶ καὶ ἐν αὐτῇ πυρὸς.

„ Et eo qui in ipsa est igne.

Si terra natura est frigida, in se calorem, & ignem, quomodo habet? Dicent per accidens. & in superficie. Inquimus nos. Quod rei semper inest, non est per accidens. & terræ calor non accedit, nisi is qui a sole est ei superficialius. Internus vero perpetuo ille inest. Si terra, frigida a natura est, a primordio constituta, & calor ei accessit postea, præter naturam id fuit, Et frigiditatem naturalem, vel ex-

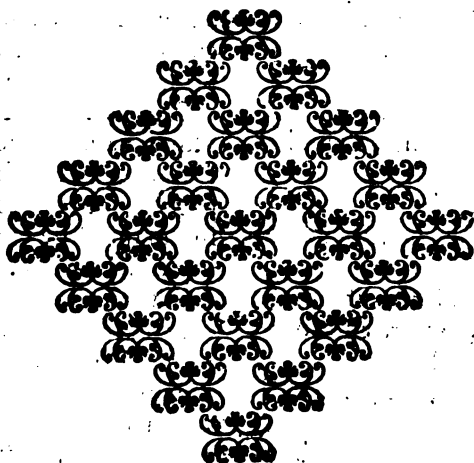
pulit, vel retinuit. Si expulit, non amplius est frigida. Si retinuit, vel calorem non habet, vel habet utrumque. Si utrumque habet, quo modo ei frigiditas est adscripta? Et si vere adscripta est, natura, quo modo tantam vim perpetuo patitur? si uiolentum. nullum Aristotelis oraculo est perpetuum? Absurditatum harum duæ sunt causæ. Altera, asserere, terram simplex corpus esse. Altera vni simplici corpori duas tribuere qualitates. Quarum hæc, priorem destruit, & prior posteriorem. Nam si simplicia sunt hæc corpora quatuor, quæ prima esse dixerunt, vnus tantum sunt naturæ. Omne enim unum primum esse est nobis iam dudum ostensum. Vnum enim ante omnia est. et omne primum idem est vnum, & idem ante omnia est sequentia. Et omne vnum, & omne primum, simplex etiam est. Et omne simplex, & primum est, & vnum. Si igitur quatuor hæc prima sunt corpora, etiam per se, sunt vna. Et si una etiam simplicia. & si simplicia, duplicia neque sunt, neque esse possunt. Si duplicia non sunt, neque duas habent qualitates, neque habere possunt. & si duas habeant, duplicia sunt. Si duplicia, simplicia non sunt, si simplicia non sunt, neque sunt vna. Si vna non sunt, neque etiam sunt prima. Igitur ex hisce necessitatibus qua ratione se se eripient, ut dicant verè, ignem esse calidum & siccum, & ideo necesse fuisse, corpus quartum confingere, cui tribuerentur? Quod & simplex esset, & primum & elementum, tum mundanæ compositionis, tum etiam mixtionis vniuersæ. Idque naturæ necessitate nulla, contradictionibus, & absurditatibus, sibi inuicem pugnantibus, quas recensuimus multis. Hoc ipsum quod de igne dicimus, de tribus reliquis dicendum. Nam si aer duplicem, si aqua duplicem, si terra duplicem habent qualitatem, neque simplicia, neque vna, neque prima corpora, aut esse, aut dici queunt. Sed ignem illum sphaeralem, præter tot impossibilia quæ eum comitantur, etiam frustra, etiam superflue excogitarunt. Nihil enim ad mundanam compositionem facit, nihil ad mixtionem. Mundus enim empyreus, æthereus, cum tribus hylæis aere, aqua, terra, ad omnem, & compositionem, & mixtionem suffecerunt. Et si sensibilis mundus, suprema sui parte ætherea, ignes numero innumeros, & magnitudine immensos, eosque perpetuos habet; Media subinde, magnos alios, paruosque & durabiles, & momentaneos, infima denique terra, alios temporarios, alios æternos, eosque innumerabiles? Quid opus habuit natura

natura hac amplius ignis sphaera? praesertim singulis ceteris maiore? An natura, quae nihil frustra facit, opus habuit, aut est coacta, entia sine ulla multiplicare necessitate? Ignem igitur hunc sphaeralem, ut tandem concludamus, quia naturae nulli usus, qui non compositioni mundi: non rerum mixtioni, inferuit. qui per falsissimam qualitarum combinationem tantum est inductus. quia nulli unquam hominum est conspectus, nullo sensu cognitus, nullo ratiocinio colligitur; multis rationibus exploditur de sphaera sua, in omnem posteram perpetuitatem deturbemus.

Quid ergo inquiet Peripatus, nullus in universo ignis est, qui mundi pars integra sit, & in mixtionem rerum se se inferat? Imo vero est in universo calor, & secundis rerum causis unus, Zoroastreus ille vitifer ignis, Ζανόστρου πυρ. Quem nos luminis comitem, per omnia docuimus penetrare ab empyreo usque caelo, usque ad mundi centrum. Vnum e quatuor

nostris elementis, quae primaeua constituimus, spacium, lumen, calorem, fluorem. Quae longe verius elementa nos vocamus, quam antiquitas, ignem, aerem, aquam terram. Quae mixtis tantum hylæis inferuiunt, & hylæum tantum mundum constituunt. Nostra vero omnibus insunt corporibus, & hylæis hisce, & æthereis, & empyreo. Spacium quidem, quia, corpora omnia spaciis tribus, trineque sunt dimensa. Lumen quia omnia sunt vel lucida, vel luminosa, etiam ea quae videntur obscura. Calor vero, quia omnia sunt calida, etiam ea quae frigida videntur. Fluor, quia omnia sunt fluida, etiam ea quae siccissima sunt visa. Hæc elementa corporibus omnibus communia, omnibus accommodantur, primis, secundis, tertiis, centenis etiam, & millenis, si per tot gradus, aliud post aliud reperirentur. Sed hæc ante nos, nemo cogitavit, nemo vidit. Quæ contemplatione procedente manifestiora se se pendent.

Finis Vigesima secunda Panoesmia.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAE.

DE AERE. AQVIS.
TERRA.

Libri Decem.

AD ILLUSTRISSIMUM ET REVERENDISSIMUM
S. R. E. Cardinalem SCIPIONEM LANCIOTTUM.

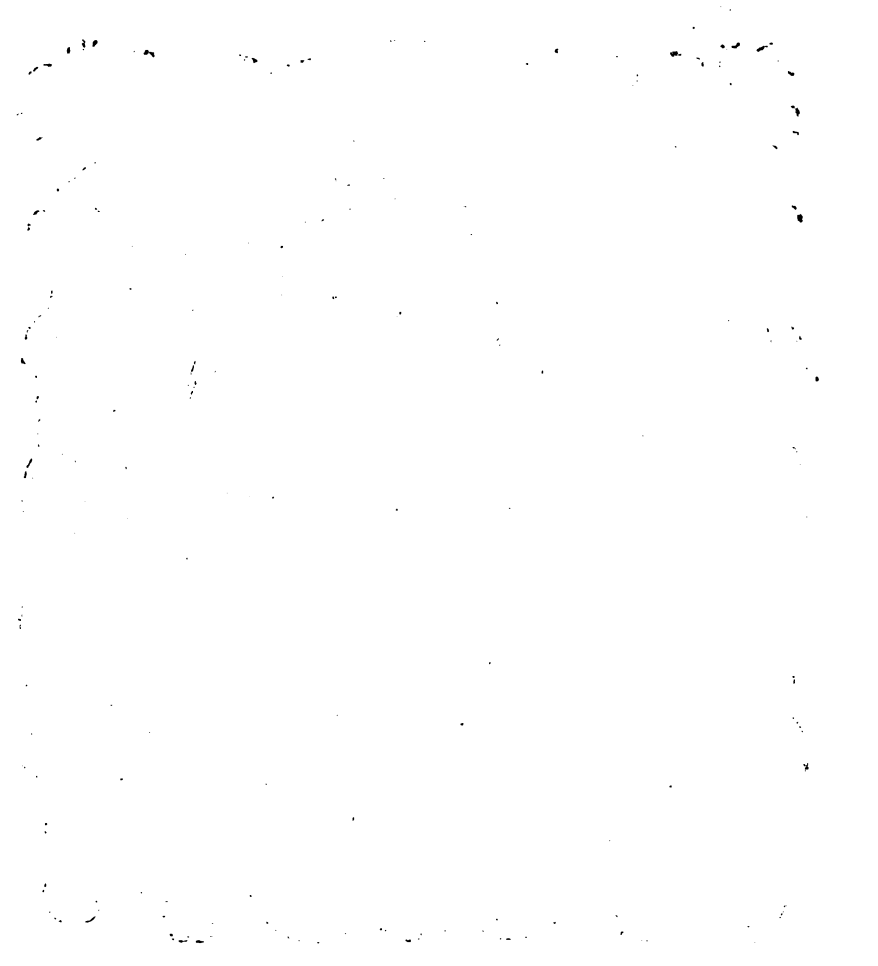

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

THE
JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 37
PART 1
1907

EDITED BY
ALFRED C. HADFIELD, F.R.S.

LONDON:
PUBLISHED BY THE
Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland
21, BEDFORD SQUARE, W.C.1

ILLVSTR.^{MO} ET REVER.^{MO}
S. R. E. CARDINALI
SCIPIONI LANCILOTTO.

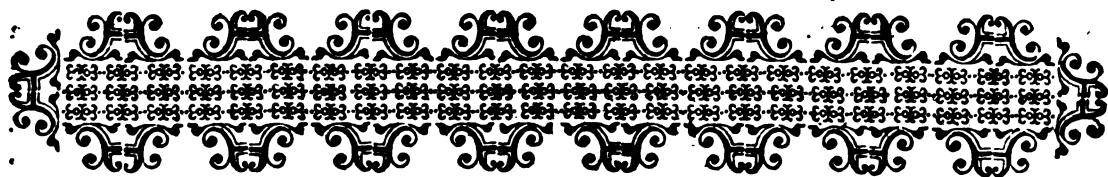

Nno ab hinc LIIII. SCIPIO LANCILOTTE magna est orta inter duas nobiliss. Ciuitates Ferrariam & Bononiam disceptatio, de flumine Reno, a loco in quo in Padum nunc influit, amouendo, & in locum alium transferendo. Ea apud Summos Pont. aliquot, est agitata. Eorum iussu, præsules multi loca inuiserunt. Cardinales non pauci, & visendis locis, & vtriusque partis, iuribus audiendis sunt præsfecti. Senatores, equites, architecti, iureconfulti hinc, inde, sententias suas scriptis mandarunt satis multi. Nihil ab eis conclusum, nihil confectum. Nouissimus tu, Cardinalis LANCILOTTE, anno ni fallor ab hinc quarto, fide integra, scientia perexquisita, iudicio peracri, a Sisto V. Pont. Max. ad visenda loca, ad iura audienda, es missus. Vidisti diligentissime. Audisti patientissime. Dum in eo vtriusque fluuii versareris negotio, cum Serenissimo Alphonso II. Ferrariæ Duce, &c. inter alia, naui ad loca videnda non semel es vectus. Memini, semel in eadem tecum esse naui. Incidit, cum præsulibus, qui tecum erant honoratissimi. litteraria non vna quæstio. Interfui & ego. Ea occasione. & doctrina singularis tua, & animi moderatio, & prudentia, & grauitas, & singulares alię animi tui, cognitię sunt, virtutes. Eas ob causas me tibi addixi. Te ab eo tempore, animo meo non solum gessi, sed etiam honore ingenti colui. Cuius rei testificandę, nulla mihi ante hunc diem, oblata est occasio. Eam ardenti animo arripui. Qua te, summo quo possem prosequerer honore. Inter ergo nouę meę Philosophiæ disputationes, magna vniuersi aquarum intercidit contemplatio. & ei coniuncta aeris, & terrę speculatio, perdifficilis, & multis difficultatibus obuolutę. Tibi ergo, aquarum nature, & scientissimo, & peritissimo, vniuersam eam tractationem dicare volui. Quis enim te, inter cęteras quas cales omnifariam scientias, hisce de rebus, tum philosophię, tum iurisprudentię, tum experi-

perimentorum rationibus, iudex melior, iudicium exactius ferre queat ? Labores ergo hosce meos, magna rerum difficultate decem libris explicatos, obseruantia, & reuerentie erga te meę, apud viuentes, & posteros homines, testimonium, nomini tuo dedicatos esse volo. Tu eos, & eorum authorem libenti animo, in clientelam, atque tutelam suscipe. Vale. Ferrarię.

Tui nominis obseruantiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS TERTIVS.

DE AERE.

Actenus equidem, partim sola ratione, quia sensus eo non pertingeret; partim sensuum solo visu quia eo reliqui non attingerent, & a visu ducta ratione, philosophati sumus.

Deinceps ad reliquos sensus propius accedamus. Et secundum eos, & ab eis ductis rationibus philosophemur.

Aeremque primo loco contemplemur, qui inani similis, nostra omnia, & tangit, & circumdat, & etiam penetrat. Et in quo, præter visum, etiam tactum, & auditum, & gustum, & olfactum exercemus. In eoque continue versamur. Aerem ergo qui sensibus omnibus, & rationi cognitus est, speculemur. Et quid sit videamus, & quantus & qualis, & quas vires habeat, & quas edat actiones, & quas, & a quibus patiatur passiones, & qua mundi regione sit, & quo pertingat, & quid in se vel comprehendat, vel admittat consideremus. Et si quid tale aliud, in natura eius reperitur cognoscamus. Itaque a primo propositorum capitum initium facientes, quid aeris essentia sit inquiramus. Et quare ab æthere differat, discernamus. Inter philosophiæ huius initia, Aerem e quatuor diaphanis corporibus posuimus secundum, cum primum æther esset, aqua tertium, quartum aquea. Et quia diaphanus sit, & perspicuus, non minus quam æther poetæ multi eum æthera vocarunt, neque alterum ab altero distinxerunt. Alij eum pro æthere, quasi cum eo idem esset posuerunt, inter quos ipse sapientiæ pater Zoroaster, dum canit.

Τὸν ὅλον κόσμον :

Ἐκ πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ γῆς, καὶ παντοσφόρου αἰθέρος.

„ Vniuersum mundum : (constituit)
„ Ex igne, & aqua, & terra, & omnia alente
„ æthere.

Et alius sapientiæ Græcæ pater Orpheus cecinit.

Πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γῆ, καὶ αἰθήρ, καὶ ἡ νύξ καὶ ἡ μέρα.

„ Ignia & aqua, & terra & æther, noxque &
„ dies.

Vterque ignem pro cælo ponens, æthera pro aere, iisdem & uerbis, & verborum ordine. Aliis quoque philosophantium non paucis visum, eandem substantiam aerem esse cum æthere, perspicuitatis ni fallor, & transparentiæ similitudine ducti. Sicut enim per ætheris diaphanitatem astra noctu cernimus, & interdiu solem & lunam, sic per eandem transpicuitatem quæ in aere est, & hæc eadem perspicimus, & alia quæ infra lunam sunt, ignes, cometas, colores, nubes, & similia. Eadem ergo in vtrisque, & aere, & æthere actio, easdem arguit vires, eadem vires, eandem quoque essentiam. In eadem Plinius fuit sententia, dum vult inter terram cælumque, eodem, spiritu pendere septem sidera, quæ ab incessu vocamus errantia. Cælum nunc vocans, quod æra ignium summum, vnde tot stellarum colucentium illos oculos. Itaque aer, & æther nihilo inter se differunt. Alij differre valde asseruerunt. Eo quod æther & loco aeri superster, & natura. Quæ incorruptibilis, & immortalis sit, & toto & partibus in æthere; in aere vero, si non toto, saltem paribus corruptione patiat. Distinctio quoque Zoroastri, triplicis ætherei mundi, & triplicis hylæi, idem videtur voluisse. Nam in hylæo vii sapientiam vidimus, primum posuit aerem, & sub

Nn eo

FRANCISCI PATRICII

eo aqua in atque terram. Ocellus quoque scripsit.

Ἰθὺς γὰρ ἀθανάσιος, καὶ ἡμῶν, ὁ θεὸς ἦν σελήνῃ δρόμος. Τὸ μὲν γὰρ ἀνωθεν ὑπὲρ ταύτης πᾶν, καὶ τὸ ἑπ' αὐτῇ θεὸν κατέχει γένος. Τὸ δ' ὑποκάτω σελήνης, νεκρὸς καὶ φύσεως.

- » Sepes. n. est immortalitatis, & generatio-
- » nis, cursus lunę. Nā quod supra ipsam est,
- » & ad eam pertingit, Deorum tenet genus.
- » Quod vero infra lunam, contentionsis &
- » naturę est locus.

In quo subnequit, φύσις τε καὶ γένεσις ἔχουσι τὴν δυνάμειαν.

- » Natura & generatio habent imperium.

Si ita sit, vt supra lunam, natura & generatio non imperent, is locus non erit naturalis, neque corruptibilis, neque materialis. (Væ omnia sunt in hylæis) æther profecto, longe erit aere perfectior, & nobilior. Esse autem æthera, nobiliorem aere, etiam Pythagoreis, aliis cum Ocello placuit, & Platoni, & Aristoteli, & Cythio Zenoni, & reliquis, de eorum omnium schola, omnibus. At si uerum sit, quod Ocellus, & hi omnes asserunt, vbi generatio sit, & materia, ibi naturam dominari, æther hac conditione, aere præstantior non fuerit. Ostendimus enim ex historiis, & partim nostra vidit ætas, Veneris stellam valde passam. Et solem cursum suum, aliquando retinuisse. Et nulla eclipsi esse obscuratum, & sæpius sereno cœlo, lucem languidam, ostendisse diu. Quæ quidem omnia, passiones, & dispositiones Ocellianę materię sunt. Quinimo, & generatio ibi non semel locum habuit, in Hipparchi noua stella. Et anno 1411. (quod in annalibus Ferrariensibus legi) inter VII. & VIII. noctis horam apparuit stella splendore tam magno, vt cœlum ardere videretur. Et multi cometę, vt postea dicitur, in æthere, supra lunam scilicet, sunt & geniti & extincti. Quod & stella noua xui nostri fecit. Sed ostensum iam est a nobis, ex varietate lucium siderarum, splendentium, fulgorantium, obscurarum, nebulosarum, macularumque, & Galaxię tanta diuersitate, & lunę tanta difformitate, & sæpe deformitate, ætherem non esse simplex corpus, non esse sine passione, sine alteratione, generatione, & corruptione. Eiusdem ergo æther cum aere est naturę? Non videtur. Nam & aqua hæc omnia patitur, & terra, non tamen idem vel inter se sunt, vel cum aere. Ergo neque aer cum æthere, eiusdem est naturę. Et eos hæc ratio distinguit. At quo, & qua differentia recte distinguet? Minore equidem, atque maiore passione. At magis & minus, speciem non variant. Sed cur non variant, cum in æthere rarissima sunt quę fiunt, in aere frequentissima. Varietas vero substan-

tiarum quę in æthere sunt, qualis ab initio a Conditore facta est, talis sine mutatione vltæ permanet. In aere e contra, quamuis ignes raro appareant, attamen & hi, frequentiores, quàm æthereę nouitates fiunt. Nam in aere, Natura uicinis contentiones suas exercet. In eo præcipue secum pugnat. In hoc tonitrua, fulmina, nubes, imbres, grandines, imbres, procellę, turbines, & plurima mortalium mala. In hoc imbres decidunt, nebulę subeunt, vapor ex alto cadit, rursumque in altum redit. Venti ingruunt inanes. iidem cum rapina remeant. Sic vltra, citraque comeat natura, inter se in aere pugnans continue. Quia stare pugna minime licet, sed assidue rapta, conuoluitur. Et circa terram immenso rerum globo quasi furit. Hoc vëtorum furentium regnum, hoc procellarum. Neque id raro, sed quotidie, sed continue, & sentimus, & experimur. Differentię hæc raritatis, & frequentię, si a natura materię fiant, nulli dubium, quin æther, & aer sint inter se diuersi. Sed non videntur a materiã fieri, quoniam ipsa passiones omnes æque recipit. Sed sunt a forma ea, quę vtriq; ipsorum a Conditore totius materię, proprię cuiusque parti indita fuit. Parti inquam materię totius, in qua, & ex qua, essentia cuiusque tota formaretur. Materiam dicimus, fluorem illum primæuum. Fluor namque solus, & contrahi & dilatari, & rarefcere, & densari, & cogi, & extendi potest. Qui cum continuus sit, & per spaciū vniuersum ad centrum vsque protensus, sua continuatione efficit, vt integralia mundi corpora, Empyreus, ætheres illi tres, & tres hylæi, omnes sint vnum cōtinuatum corpus. Et quo ad fluorem, materiamque, omnes vnus eiusdemque sint naturę, atque essentię. Quo etiam ad vniuersalem ipsorum locum, qui spaciū est, nullibi alter ab altero disrumpitur, aut segregatur. Nec minus quo ad formam vniuersalem, quę per omnes hosce mundos est extensa, continuati sunt. Formam autē hanc, vel solum lumen, vel cum lumine calorem simul, esse putamus. Si vero formam præstantiorem hisce, vniuerso demus, ea erit mundanus animus. Qui nullam vniuersi corporis partem destituit, sed per omnes se se, suasque vires, actionesque, vitamque vniuersam fundit. Nam si animus, est corporis seu organici, seu non organici, entelechia, & energia, & forma, cum nulla ἐνεργικὴ ἔρρα, & actuosior animo mundano sit, ea profecto erit vniuersi, vniuersalis forma. Atque ita verum fuerit, quod superius conabamur adstruere, ætherem empyreo esse continuum, neque in orbes esse difflitos. & ætheri aerem, & vnus, & eiusdem esse naturę, quo ad ea, quę continuationum harum, causę erant, tum materiales, tum formales,

males, tum efficientes. et nunc addimus, Finales cuiusque partis, non easdem esse. Ad alium enim finem Conditor, Empyreum formauit, ad alium singulos tres ætheres, ad alium singulos tres hylæos. Et pro cuiusque fine, cuique etiam propriam indidit formam; per quam esset, & sibi idem, & ab aliis alter. Sicuti ergo Empyreus formam, lumen & calorem, omnium purissimos, & ut Zoroaster solet loqui, *αἰθέρ*, flores, luminis & caloris, corporumque omnium rarissimum lenissimum, blandissimumque esse uoluit, ita & ætherem primum illi continuum, quem & cælum, & firmamentum libuit appellare, empyreo densiorem esse uoluit. Ratio id enim dicitur, tum quia lumine suo, empyreum nobis occultit, tum quia flammæ, tum molibus, tum numero fere infinitæ, densata quædam esse corpora, in quibus calor, & lumen, in lucē coacta flagrant, & flammæ eorum nutriat. Nam, & flammæ ipsæ, & obscura illa in eo corpora, & nebulae, & nigres quidam, & maculae, densitatis proculdubio sunt opera. Duos reliquos huic subditos ætheres, eadem dicitur ratio, primo æthere esse densiores, in quo Saturni, & Mercurij, & Lunæ plumbago, & Martis, & Solis quasi rubens color, id produnt manifesto indicio. Et Iouis, & Veneris, media raritatis, & densationis temperies. Et quia densiores partes in his sunt effectæ, argumento est, totum quoque esse densiorem. Cuius densitatis tota uelutifex in lunā confluit. Sub æthere uniuerso, primarij floris pars alia, prioribus continuata, substitit. In qua, Natura, bella sua exerceret, exercitus, quos recensuimus, instrueret, pugnasque committeret. Qui exercitus, quoniam variarum formarum, ac figurarum, quo melius sua obirent munera, consilari debuerunt, densiorem æthere fieri oportuit, quo melius, & sustinerentur, & sustinerent. Verissimam enim est, quæcumque a suo principio longius recedat loco, essentia quoque perfectione, & dignitate, longius recedere est necesse. Conditor autem incorporeus est, in corporibus, quæ ad incorporea magis accedunt, Conditori sunt proximiora. Rariora autem quæ sunt, incorporea quoque magis sunt, & minus corpora. Sed & alia ratione in idem res deducitur. Inter corpora enim, incorporeum maxime omnium est spacium, quia est rarissimum. Lumen secundo loco rarum, primo densius. Calor, etiam lumine densius, fluor calore. Empyreus fluore. æther primus, empyreo; æther secundus, primo; æther tertius, secundo. aer summus, æthere infimo; aer secundus, aere summo, ita ut iam in nubes concreseat. aer infimus, aere secundo, nebulosus iam, & vaporosus, & fere iam aqueus. Et hoc densior, quæ iam est aqua.

Et hac aqua terra, corporum densissima. Si vero verum sit, quod philosophantium plerisque placuit, elementa ubi se se mutuo tangunt, similitudinem naturæ aliquam habere, quam ipsi Symbolum appellarunt, idem sentire, a ratione alienum non fuerit sentire, ubi cælum sit empyreo continuū, empyreæ raritatis aliquid habere, empyreum, aliquid item, de cæli densitate. Et ubi cælum, secundus attingit æther, hic, cælo similis sit, cælum ætheri. Secundi vero, æther tertius habeat aliquid, & secundus tertij. Et aer ubi tertium hunc æthera contingit, raritatis illius sit particeps. æther vero ad aeris densitatem quadantenus accedat. Et aeris media regio, eadem ratione, summa sui parte, ad infimam summæ sit similis, sicuti infima sui, sit similis infimæ regionis parti superæ. Sicuti hæc tertia, sui parte infima, minus rarus est, & densior, & crassior ita, ut sit quasi aqueus. Sicuti & aquam verisimile est, superiore sui superficie aeræ raritatis esse participem. Et incrassescere deinceps, ita ut eius parte infima, qua terram contangit, densissimam esse, & quasi terreā, non aliter ac terra ibi aquea est, & ferè fluida. Incrassescit deinde & ipsa sensim, ita ut in centro, ubi maxime ab empyreo, & a corporum principiis natura distat, densissima esse uideatur necessario. Itaque aer totus, sicuti materia prima est fluore: Forma vero, & essentia aer, sic constitutione tota, æthere densior est putandus. Sed suprema regione, ætheri quam fieri potest, raritate similis. Inde postea discedens, & descendens densescere, & crassescere, rationibus ipsidem est necesse, ut ad aquam prope, sui crassissimus, & densissimus euadat. Atque hæc de essentia, consistentiaque & substantia eius satis sunt. ac de eius in mundo situ, atque regione. Post essentiam, essentielles proprietates & qualitates sunt cognoscendæ. Essentiales eas uocamus, quæ ad essentiam rei concurrunt constituendam, vel ab ea pronascuntur. Quibus si careret aer, aer iam non esset. Sunt autem, eius raritas, & fluiditas, & mobilitas, & partium tenuitas, & perspicuitas. Alias dicimus, in essentia & ab essentia esse. Quæ vires verius dicuntur, quia per eas, essentia in actionem exeunt, & rem aliam, extra se, tum efficiunt, tum afficiunt. Qualis in aere caliditas, & humiditas. Et quales essent in elementis reliquæ illæ qualitates, si verè, & appositæ eis fuissent tributæ. Eas Aphrodiseus Alexander, & Galenus essentias elementorum esse dixerunt. Quam rem Peripatus posterior, & medicorum non pauci, dum non intelligunt, multas, easque ridiculas obierunt altercationes. Quibus videlicet modis, qualitates hæc, quas putant accidentia esse, possent essentielles esse formæ. Sed

ad aerem redeamus. In eo Aristoteles, maxime omnium est absurdissimus. Tam enim de eo varie loquitur, & inconstanti est sermone, ut mirum sit, eum in tāta haberi venerationē. Nam cum prius dixisset aerem esse calidum & humidum. ita deinde scribit.

Αλλὰ δεῖ νοῆσαι, τοῦ λεγομένου, καὶ καλουμένου ὑφ' ἡμῶν ἀέρος τὸ μὲν φεῖν τὴν γῆν, οἷον ὑγρὸν, καὶ θερμὸν ἔχει. διὰ τὸ ἀτμίζειν τε καὶ ἀναθυμιάσαι ἔχειν γῆς. Τὸ δ' ὑπὲρ τοῦτο, θερμὸν ἔχει, καὶ ξηρὸν.

„ Verum cogitare oportet, eius qui a nobis
„ dicitur, vocaturque aer, quod uaporem
„ referat, terræque exhalationem habeat,
„ partem eam quæ circa terram est, veluti
„ humidam & calidam esse. Quæ uero superior
„ hac est, calidam iam esse & siccam.

Quasi dicat, non sui natura, & ex combinatione illa primarum qualitatum, Sed quia exhalationem a terra habet, calida est. Quia uaporem, humida. Subnequit enim.

Ἐστὶ γὰρ ἀτμίδος μὲν φύσις, ὑγρὸν καὶ θερμὸν.

„ Est enim uaporis natura, humidum & calidum.

Est ergo hic circa terram aer, non sui natura, neque ex illa quam prius docuerat, qualitatum combinatione, sed alterius rei, vaporis nimirum admittance. Imò, quem prius totum calidum fecerat, & humidum sui natura, partem eius superam modo, calidam & siccam esse affirmat. Id quoque non sui natura, sed quia a terra exhalationem habeat. Illico enim subinfert.

Καὶ ἐστὶν ἀτμὶς μὲν δυνάμει οἷον ὕδωρ. ἀναθυμιάσις δὲ δυνάμει οἷον πῦρ.

„ Sed est uapor quidem potentia quasi aqua. exhalatio uero, potentia quasi ignis.

At si hæc exhalatio illuc non ascenderet, cuiusnam naturæ aer illæ esset? Ignis inquit esset, ait namque.

Τοῦ μὲν οὖν ἐν τῇ ἀνω τέρφῃ μὴ σωίσα ἀξίον, ταύτῃ ὑποληπτόν αἰτίαν ἔχει, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀήρ, μόνον, ἀλλὰ μᾶλλον πῦρ.

„ Cur uero supero in loco, non consistunt
„ nubes, hanc esse causam existimandum
„ est, quoniam non est aer solum, sed potius
„ ignis.

Aer ergo superus ille, aer non est, hoc est humidus, & calidus. imò potius ignis, hoc est calidus & siccus. Talem enim in copulatione qualitatum ignem esse dixerat. Sed inconstantiam viri huius, nos quidem admiramur, non ut sui, veneratione ingenti, sed modestissima stomachatione. Nam rursus, quem hic ignem esse vult, paulo ante ignem esse negat.

Περὶ δὲ ταῦτα, καὶ τὰ ἐχόμενα τοῦτον, ἀήρ τε, καὶ διὰ συνήθειαν καλοῦμεν πῦρ. οὐκ ἔστι δὲ πῦρ.

„ Circa uero hæc, & quæ his annectuntur,
„ aer, & quem ob consuetudinem vocamus
„ ignem, non est autem ignis.

Sed & mediam aeris regionem, quam cum toto antea fecerat calidam, rursus ait esse frigidam. Quoniam in ea nubes, frigore illius in pluias concresecunt. Itaque aer totus, quartum mundi elementum, Aristoteli periit. dum & ignis calidus & siccus sit. & aqua humidus, frigidus, & vapor calidus & humidus. Nos uero essentielles aeris qualitates quas esse dicemus? Fluiditatem calorem raritatem, tenuitatem, diaphanitatem. Hæ essentialiam eius constituunt, ut iam dictum. Per qualitates uero, obtusum corpus est, cedens, tenerum, diuifile facile, facile ductile, facile spargibile, facile disceptile. Sed e quatuor a ténacitate. tenuitas, a cessione, cessio a raritate, raritas a uacui atomis intermixtis. Quibus si careat, maxime resistit. Carebit autem, si uel ipsa ex eo expellantur, uel ipse in ea compellatur. Vtrumque fiet alterius aeris, ubi clausus sit superuentu, & compulsionem. Quod inter alia in follibus, in utribus, in pila lusoria maiore, uisitur, si inflentur. Tunc. n. tantum non cedit, uerum etiam magnopere, & resistit, & renititur, & retropellit, & ictus valenter recipit, & potius, quàm ictibus scindatur, aut dispergatur, integer uolat, & natat, & vehit. Quinimò & pondera sustinet, quæ in aperto non sustineret. Sed & in aperto, moles ingentes magno fert spacio, gestante uento, qui nihil est aliud, ut suo dicetur loco, quàm in se intentus, & a se contentus aer. Præter hæc, non solum leues mouet aquas, sed maria immensa commouet, & conuoluit. & per eas vastas nauium moles, non tantum impellit, sed ut quasi uolent, efficit. dum in Carbasia illatus, impletis omnibus uacui poris, in se ipsum intenditur, & intumescit. Et quod sæpe stupent homines, arbores magnas, saxa grauissima, rupes ingentes, e montibus diuellit: terras cum montibus concutit, motat, concussat, aperit, sursum iactat, tecta, murosque & magnas cum populis vrbes, & cum toris maria litoribus non solum quatit, sed per reliquum fert aera. Tanta vis est aeris inani similis, compressi, & se ipsum impellentis. Quid uero? Tantorum virium est aer, ut non immerito, veterum quidam philosophantium, terram vniuersam pendere in eo tradiderint. Ad dimus nos, eam vndique, ab eo ita contineri, ut ne vel in partes discerpatur, vel rota aliò se conferat, & locum mutet prohiberi. Ausim etiam asserere, terram circa medium vniuersi centrum sisti, ibique manere immobilem, non minus, imo etiam magis

magis, in causa esse aerem, quàm gravitatem. Quam nullam in rerum natura esse, postea ostendemus, dummodo, & tota simul, & partes eius locis naturalibus consistent. A quibus si auellantur, graues sunt per accidens. Sed esto, a rerum Conditor Deo, circa medium uniuersum centrum, terra est collocata. Naturaque ei illa indita, ne inde partes eius, nisi discedant. Aer ne tota loco suo dimouetur, non paruam affert opem. Nam præter Conditoris prouidentiam, præter Mentem, præter animum, præter spiritum ei tributum, elementa omnia, opem sibi mutuo præstare, est valde rationi consentaneum. Ut mundi totius partiumque Sympathia, συμπαθεία, cognatioque conseruetur, & sibi partes omnes conlont. Atque aer, ut sua munia obeat facilius, id a Conditore habuit, ut partium & totius constitutione qualem diximus, per aquam, perque terram, perque omnia mista, meet, seque ipso impleat; Ea penetratione, sibi ipsi extra posito ita annectit, ut mutuo complexu diuersitatis efficiat nexum, ut & terra, & aqua, in medio uniuersi spacio, facile librentur, & pendeant. Cedendi ergo, & impellendi, & sustinendi, & aliis contrariis viribus, mira Conditoris sapientia aer constitutus, per eum quasi per suam machinam, omnia in uniuerso hylæo ministrantur; & vegetantur, & vitalia fiunt, & fecundantur, & producuntur, & nutriuntur, & augentur, & perficiuntur, & conseruantur. Ex quibus Zoroaster, non immerito, aerem παντοπόρον αἰθρην, omnialem ætherem nuncupauit. Quia nimirum corporum omnium hylæorum ætheri simillimum, ætheris ipsius, & lumina, & calores, & seminum influxus ab eo recipiens, in inferiora hæc desert, & veluti eorum auriga sit, & uector. Sed priorum illarum, tum actionum, tum passionum, densatio, & rarefactio partium, causa est primaria. Harum uero secundarum, calor natiuus ille primæus, a Conditore toti inditus, itidem primaria est causa, verum & siderum calor, & lumen ei superuenientia, calorem illum uiuidum reddunt, & eum fouendo, rerum semina, & influxus ipse foris fouet, eisque fauens, per omnia meando, omnibus illa infert, grauida que & fecunda reddit. Verum sicuti aer calore suo primæuo, calet totus, & fluidus est & tenuis, ab æthereis concalesfactus & adiutus, omnium generationum machina est, & organum. Sic etiam in aduentitiis sibi alias aduentitias

patitur passiones. Nimium namque interdum incalescit. Et è contra frigus aliàs imbibit siccessitque humescitque, ut quæ per proprias & vires & passiones, nona generauit entia, per hæc alias eadem corrumpat, & ducat ad interitum. Veterum nonnulli, aerem esse frigidum dixere. Addidere, de Porticu sapientes, cum summum esse frigidorum. Perperam utrumque. Frigus enim in aere, sicuti a cælo calor, accidentales sunt qualitates, accedunt enim ei, & ab eo recedunt. Quod æstas & hyems indicant clarissime. & dies, noctesque singulæ. Vnde aut calor in aerem veniat, nemini non notum est. Vnde vero frigus, nemini notum, vel est, vel fuit. Dicemus nos, quando venerimus ad terram. Siccitatis quoque & extraneæ humiditatis suscipit interdum impressiones. Vnde in eo putrefactio. Et ab eo, plantis, animalibusque putredines, pestesque induntur. Siccitas illi accedit vniuersalior, vel a diuturna radiorum solis diuerberatione, vel a ventorum quorundam perseverantia. Quibus humiditas in eo aduentitia, vel desiccatur, vel alio pellitur. Humiditas hæc, vel à uentis, apud nos australibus, alibi aliis. vel pluuiarum frequentia, vel aquarum stagnantium vaporazione. Quibus & nimium humescit, & etiam putrescit. Vel uerius in eo, hæc ipsa humiditas, has patitur passiones. Nihil tamen uetat, ipsum aerem totum esse corpus ætheri simile. Neque uerum est, inferam eius regionem esse, uaporibus calidam & humidam, Sunt enim accessorij. & ipse non raro siccus est, & frigidus. Qualis aut media eius sit regio, in incerto uidetur positum. Neque enim ibi, nubes, nubiumque proles a frigore gignuntur, uti Peripatus asseruit. Id nos suo loco palam faciemus. Interim totum calidum esse dicimus. Situm eius in uniuerso, exploso illo sphericali igne, sub luna esse nemo ignorat, usque ad mare, ad aquas, terrasque, ita ut æthera, atque has connectat, ima & summa sic separet, ut tamen iungat. Separet, quia medius interuenit. Iungat, quia utriusque per eum inter se consensus vehitur, vimque siderum in nostratia transfundit. Et terræ sic appositus est, ut statim ibi futurus sit, unde illa discessit. Tum & aquas, & terras partibus suis penetrat. Et illico ubi illæ desunt, eo mouetur, & earum vacua loca adimplet. Neque id tantum, sed per minimos etiam utriusque poros meat. Neque uacuum, ullum relinquit locum præter atoma illa, quæ sibi sunt commissa.

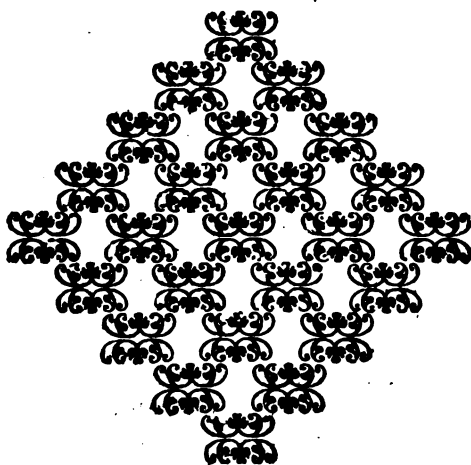
Magnitu-

FRANC. PATRIC. DE AERE.

Magnitudinem autem, atque vniuersam eius molem, Vitellio, & cum secuti multi, demonstrasse sibi persuadent. A terra namque ad nubes vsque, non amplius quàm vnum & quinquaginta circiter millia passuum ait extendi. Superam autem non vltra quàm CC. ad summum M. Pass. attolli uersus etherem, Aristoteles centies terra esse maiorem. Nos vero, totam ei regionem etiam damus, quam ignis ille fictitius creditus est tenere. An uero tanta hæc eius moles sit, penes astronomos opticosque eorumque instrumenta fides esto. Vitellionis autem, sententiâ incerta esse vide-

tur. Nam inter fortunatas insulas in Atlantico, in Tenarise vt nautæ asserunt, est Mons nomine Picus qui se se usque ad 72. M. Pass. extollit, semperque in summitate nubibus est obuolutus. Alij supra etiam nubes attolli semperque ardere flammis, eius traditur cacumen. Quod si verum sit, nubes illæ longe altius attolluntur, Et si supra nubes, ardet cacumen, iam is vel in hypeccaumate, vel in ethere ardet, Et longe vicinior, quàm Astronomi putarunt, est nobis æther. Vnde omnes, ex distantia stellarum ab eis constructæ demonstrationes, pessum ire est necessarium.

Finis Vigesima tertij Panscosmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

DE AQVA ET MARI.

Quam, medium, inter aerem & terram elementum fluorem atque humorem esse, nemo sanus dubitauerit. Id enim omnibus iam sensibus notum est, visui, tactui, auditui, gustui, olfactui. Fluor inquam aqua est, & humor: qui & fluere maxime omnium percipitur. & quæ tangit, vel in superficie, vel intra aliquantum, vel etiam tota, humida reddere cognoscimus. Hæc prima eius essentia, & prima eius essentialis proprietas & actio. At & densior aere est, quantumvis crassissimo, rarior tamen quantumvis fluida terra. Sed & superficie, & toto corpore terra continuatior, & ideo tenacior, & conglutinatior, Pars enim fluens partem alteram secum trahit, nec sponte ab ea distrahitur, ita vt parte fluere, vel effluere e vase aliquo cœpta sequatur tota quauis minimo duriore obiectu, disrumpitur, & in plurimas discedit facile partes, & quamvis tenax sua natura sit, non tamen ita in se consistit, vt propriis terminis sisti queat, quin fluat & dilatetur, quousque duriore rei terminis coerceatur. Atque ideo est a veteribus scite dictum, Humorem id esse, quod propriis terminis non continetur, sed alienis. Itaque omnis aqua, etiam tenera dici potest, quia minime est dura, & tactui cedit, sed non tamen mollis proprie dici potest; si molle id sit, quod non tactui tantum, sed cuiuscumque duriore cedit, & eo ammoto, ad suum locum, quæ cesserat pars redit. Est præterea omnis aqua, si naturali consistat statu, tota sibi ipsi similis, tota similis. Certum est quoque,

eam compingi posse, & concreescere, tum frigore in grandines, in glacies, in crystallas. tum calore, in plurimos fluores, in sales, in lapides in plantas. & reliqua, quæ appellantur mista, quo modo ostendemus postea. Nunc elementum ipsum agitemus. Cōpingitur aqua, etiam si non concreseat, & in se ipsam constringitur, dum aqua eadem durat, nec in aliud vertitur: Quæ res multis est experimentis cognita. Nam & riui, & fluuij, lati prius, in angustias acti, nihilque altiores sæpe facti, per eas eodē labuntur cursu. si altiores fiant: etiam citatiores. Et quæ a fontibus, aut fluuiis, aut lacubus ad vsus humanos, per subterraneos tubulos, vel lapideos, vel lateritios, vel plumbeos ducitur: compertum est, quæ duorum palmorum diametro prius fluebat, si vel ventus, vel aqua alia a tergo impellat, eam in se redactam, per diametrum vnius transire palmi. Id autem ratione vlla fieri non posset, nisi densaretur, & in se coiret. Densari autem & coire, alia ratione nulla potest, præter quàm quod vel aerem per atomos sibi intermixtum in alias pellat partes, vnde spuma fit. vel in atomos vacui sibi intermixtos, interim resideat. Quos dilatata, & rarior facta, mox aperiat. Hanc condensationis, ac rarefactionis quæstionem, magnis ingeniorum conatibus in Peripato agitatam, non aliter sane, quàm ad hunc modum, quem cum verustioribus quibusdam, post Heronem Mechanicum, nos primi, ni fallimur renouamus. Quam dum de spacio egimus diligentius expendimus. Aqua ergo, cum aere sit densior, & terra, rarior, interque horum medio

medio sita, non solum loco, verum etiam natura, & corporis sui constitutione, rara simul & densa, non immerito vocabitur, Quo sit, ut densitate sua, nec loco pellatur, tam facile quā aer, nec diuerberetur, nec scindatur, nec dispergatur. A raritate vero habet, ut hæc omnia facilius quā terra patiatur. Ab utraque vero simul & raritate, & densitate, tenacitate aliqua prædita ut sit obtinet. Et ut continuatione, & fluxu, in se, non consistat, neque natura sui, loco sistatur, ideoque alienis terminis opus habeat, si sisti velit. nisi ad exiguum altitudo eius corporis redacta sit, ut videatur in plano fere superficies tantum facta. Vnde fit, ut altitudinis tantum ratione, in depressiorem locum fluxus fieri videatur. Quæ res, fluminibus, & maris fluxibus magnum est fundamentum. de quibus ita non multo post. Eadem hæc aquæ raritas & densitas, quæ ei, & tenaces, & tenues partes tribuunt, in causa sunt, ut lentius quidem quam aer, in terram aqua sparsa, poros eius subeat. & sursum turbine vel tubulis tracta, in aerem tollatur. Sed hoc quidem vi continuatione tamen partium, natura coherentium sequitur. Illud vero natura, non tam quodd centrum petat gravitate, quā quodd, suis terminis nequiens contineri, alienos ut quiescere queat, petit. Sin vero, poros subiens, aquam aliam intus præexistentem reperiatur, in ea ut sibi simili re conquiescit. A raritate, densitateque iis, & ut calida sit habet, & ut frigida. Nam ex Anaximenis vetustissimi doctrina ἡ μαρότης θερμὸν. Raritas calidum. Omne scilicet quod rarum est a calore tale est, & calidum sui natura est, quod & Aristoteles est falsus dicens.

Πάντα γὰρ ὅσα πεπύρωται ἔχον δυνάμει θερμότητα ἐν αὐτοῖς.

» Omnia quæcumque ignita fuere, habent
» potentia calorem in ipsis.

Et e contra, quæcumque densa sunt, a frigore densa sunt. Itaque & aqua, quia densa est, frigida tactui nostro apparet. Verum hæc quæstio. An aqua calida, frigidaue sui natura sit, magnopere, & a veteribus, & a recentibus philosophis est agitata. Frigidam esse aquam sui natura inter veteres dixerunt Ocellus, Hippocrates, Aristoteles. dum scilicet primarum qualitarum combinationes versantes aquæ humiditatem, frigiditatemque adscribere. Aristoteles tamen, suæ positionis oblitus, alibi, & in hac. maris quæstione, mare dicit esse calidum verbis apertissimis. ante, supra allata scriptis.

Καὶ θερμὴ γὰρ ἡ θάλασσα διὰ τοῦτο ἐστίν.

» Et calidum sane mare, ob id est.

Quia nimirum a calida exhalatione cum terra adusta, in sublime elata, in mare decidit, &

ea terra calefcit. Sed nos hanc questionem non ita agamus quæramus, an aqua alterius vel actione, vel admistione, vel calida fiat, vel frigida. Quis enim nescit, si aqua igni sit appositae, eam concallescere, ita etiam ut in vapores tota abeat? Sicuti eadem frigori exposita densatur, & fit gelu. Sed illud quærendum philosophis esse ducimus. An ex indictis a natura aquæ principiis essentiamque ipsius constituentibus, calida ne dicenda sit, an frigida? Ocellus profecto, & eum secuti Hippocrates, & Aristoteles, e nullis principiis vel per se notis, vel sensu cognitis, vel demonstratione vlla comprobatis, combinationes illas qualitarum, pro arbitrato coagularunt. Ideo, & sensibus omnibus, & plurimis rationibus, & ipse repugnant, & sunt ab aliis oppugnata. Nos vero e nostris corporum principiis, non pro libitu positis, sed clarissimis demonstrationibus confirmatis, & sensibus postea comprobatis hanc soluamus quæstionem. Corporum Principia primissima, posuimus, spacium fluorem, lumen, calorem. Nullum enim corpus est, quod ex hisce non confletur. Quod iam in empyreo, in cælo, seu æthere, in aere, satis superque probauimus. Idem dicimus de aqua. quoniam & triæ dimensionis corpus est, ob spacium sibi innatum. Et ob fluorem fluida est, & humor. Ob lumen vero diaphana. Itaque & ob calorem, calida fuerit necessario. Calore inquam illo primæuo, calida primo est aqua. Calore quoque secundario, a primo illo ortum ducente, calida itidem est. Omnis enim secundarius, & tertiaris, & millenarius si fieri possit calor, a primo est calore. sicut color, a primo lumine. sicut humor a primo humore, & distantia omnis a primo spacio. Et vniuersim in omnibus, vel corporibus, uel incorporis rebus, omnia quæ post primum sunt. Quod autem de calore aquæ secundario dicimus, id ita exponimus. Aqua omnis, in natura sua constituta, in duo genera prima diuisa est, ut alia salia sit, alia sit dulcis. Salia quidem omne mare cui amaror, nomen eriam dedit. Dulcis autem omnis aqua reliqua, tum perpetua, tum temporaria. Perpetuam uoco, aquam lacus, fontes, fluuios, puteosque perennes. Temporariam uoco, pluuiam. Scio, lacus quosdam, & fontes, & fluuios, & puteos, esse amaros. alios etiam alterius saporis. At hæc quidem omnia ex accidenti aquæ sunt. De qua re, non est nobis præsens sermo. Amaror hic, & dulcedo aquarum, natura ne sua, aquis insunt, & sunt earum, qualitates essentielles? an aliunde eis accedunt? Sed illud prius. Ut æther vna essentia est, ut aer itidem vna, ita etiam aqua, vna ne essentia erit, an vero duæ? Si duæ, aqua non vnum, sed duo erunt elementa.

menta. Si hoc absurdum sit, tota aqua vnum erit elementum. At quo modo vnum, si dulcis & amara inter se non conueniunt. Mare quidem, aliud a dulcibus videtur esse aquis. Et Aristoteles videtur ita distinxisse, mare ab aliis, quod non suo naturali loco esset positum, sed aquę locum occuparet. Hoc primum sane, ac magnum, in hoc elemento incommodum philosophia patitur. Cui additur secundum. Dulces aquas, tenere quidem lacus plurimos, qui si mari conferantur, parui sint omnes. Fluuios etiam si sint lacubus longe plures, eis tamen etiam minores esse. Fontes vero & putei, ridicula res fient, Oceano comparati. Itaque mare, loci magnitudine, & aquarum copia, & molis immensitate, videtur inter aquas principatum obtinere. Sed & tertium aquarum genus, sese nunc offert. Omne illud scilicet, quod in subterraneis cauernis latet. Quas existimant, non solum ingentes replere spelūcas: verum etiam fossoribus metalloꝝ, curiosisq; aliis, fluuij aquarum sub terra sunt auditi, & interdum etiam visi. Accedit & Tartarus Platonis, inique nimium, ab Aristotele sugillatus. Hę subterraneę, aquę, an & ipsę salę sint, an vero dulces, an & alterius saporis, si comperitum fuerit, vel alteri accedent parti, vel tertium genus per se constituent. Si ita euaserit, vt sint tres aquę veluti primarię partes, sic tria etiam genera: quod nam horum trium, aquę dixerimus elementum? Si mare, cur non & omnia dulcis superterranea aqua? cur non & subterranea? Si secundam, cur non & prima. & tertia? Si tertia, cur non & secunda, & prima? Si tota tria simul, quo modo tam diuersa inter se genera, genus vnum constituent? Sciunt logici, supremum substantię genus, supremum itidem quantitatis, in duo primum genera, esse diuisa. Qualitatis vero genus in quatuor distingui. An vero potius, id enumeratio, & non diuisio est? In re physica, cur logice argutamur? Aqua vnum genus est. Hoc in superterraneum, & subterraneum duo prima genera diuidatur. Primum rursus in duo alia, Mare, & dulces aquę. Hę plures sunt. & mare non est vnum. Non ea ratione, qua Geographis est diuisum, in Oceanum & Mediterraneum. Nam utrumque Oceanus vnus est; siquidem Mediterranea maria omnia, Persicū, Erithreum, nostrum hoc in plura disceptum, Balticum, Botnicum, Liouonicum, & si quę talia alia sunt, proles sunt Oceani, & partes, intra terras per angustias influentis. At & maria tria alia nouimus ab vniuersali separata. Galilæum, Mortuum, Hircanum, quod tamen Plinius, & Dionysius Afer, tradiderunt, ab Oceano per apertum in Scythiam influui; & veteres Geographicę mappę, qualem nos vnā ha-

bemus, id ostendunt; Non aliter ac Orpheus antea, se per Meotim in Oceanum Argo ipsa transisse canit. Sed compertum postea est, Hircanum circum circa montibus clausum. Quod Scaliger, ex Strabone diuidit. Sed hęc ad Geographiam magis pertinent, de qua suo loco. Totum ne ergo aquę genus, tripliciter diuisum, elementum aquę erit, an tria erunt, aquę elementa? Ita distinguamus. Elementum bifariam videtur dici, compositionis, quod iam docuimus, & mixture. Nam & vt est, totius vniuersi pars earum vna, quas integrales solent appellare, quales diximus nos, esse empyreum, æthera, aerem. Quandoquidem & Aristoteles & Plato, cælum vniuersum elementum nomine aliquando significarunt. Et quales, nos cum aliis omnibus, aquam & terram esse dicimus elementa. Alio modo, quod philosophorum nemini est ignotum, elementum mixture dicitur elementum, dum scilicet in mixto corpore conflando, suam ipsum priorē non retinet formam. Secundo modo, aquę elementum esse, siue ea dulcis, siue sit salis, nullo videtur dubio laborare. At an & compositionis sit elementum, non est facile determinare. Difficultates enim eadem recurrent, cur hoc potius, quàm illud? aut cur tria tam diuersa genera, vnum faciant genus. Ne autem diu in hac hæreamus quæstione, ita audebimus proferre. Omnem aquam, vbicumque ea sit, elementum aquę totum constituere. non aliter ac Peripatetici dixere, aerem in tres distingui regiones, infimam, mediam, supremam & ante eos Chaldæi ætherem unū intres diuiserant ætheres, quorum alius supremus, alius medius, alius infimus necnon fuit. Quę diuisio etiam in aquam cedit, subterranea est infima. Mare medio loco, lacus plerique & flumina, supremo. Omnia namque flumina finē cursus sui, habent mare. Qua ratione, etiam Aristoteles dixit, Mare potius finem aquarum esse, quàm principium. At cur dicat mare, non suo loco stare, sed loco aquę, vel nulla causa est, vel ea ridicula. Tantumdem enim esset dicere, aeris mediam regionem, non suam, sed aeris, nempe totius, locum occupasse. Corpora hæc principalia, suis locis stant omnia. Empyreus suo, æther suo, aer suo, terra quoque suo. Superis, mediis inferisque partibus suis locis collocatis. Igitur & aqua, infima sub terra est, media mare est. Suprema fluuialis omnis, quę ut è loco supero, in inferius tota se se exonerat. Mare ergo suum proprium a natura habet locum, neque alienum vllum iniuria occupat. Neque assentimus iis, qui se solos dum credunt esse philosophos, uerentur, mare fateri, elementum esse, quia ex falsedine, opinantur, illud corpus esse compositum, & non simplex,

FRANCISCI PATRICII

plex, quale voluit elementum omne esse, quā tamen simplicitatem, in nullo repperunt elemento, non in terra, non in aqua, nō in aere, nō in æthere, non deniq; in firmamento. Forte in empyreo, & in primæuo illo fluore nostro, simplicitas fuerit summa. quia prima corpora sūt, reliqua omnia partim composita, partim mista. Dum illi inquam putant, mare quia mistū appareat, non esse elementum, nec elementi partem, flumina potius, & puteorū aquas elementi nomine insigniunt. Nos vero aquæ elementum esse asserimus, totam simul aquam, in tres, quas diximus diuisas regiones. Cuius tamen elementi, principalissimam partem, esse Oceanum autumamus. A quo, & subterraneæ omnes, & superterraneæ deriuentur, & propagentur. & sit reuera Oceanus Teimerinda, vt Scythica vramur voce, hoc est aquarū mater. & non Meotis, quod accolæ putabant, ac forte adhuc putant. Qua sane ratione, nulla falsedine impeditur, quin Oceanus, non sit aquæ totius elementum. quando aliæ omnes, proles, eius sūt, & propagines, ac veluti solis radij. Verum lōge aliter senserunt, qui de fontibus, atque eius origine quæsierunt. E diametro namque nobiscum pugnant. vt qui dicamus, omnes aquas ab Oceano, oriri. Illi vero dicāt, Oceanum, ab alijs aquis ortum ducere. Moses sane, vir sapientia, non solum Ægyptia, sed & si Philoni fides danda, & Aethiopica, & Lybica, & Hebraica, & Arabica, & Chaldaea, & Græca instructus, a nobis stat. Siquidem ait Conditorum mundi Deum, iussisse omnes quæ sub cælo essent aquæ, in vnum congregari locum. congregationesq; aquarum, appellasse maria. Locus autem hic vnus, non alius putandus est, quam terra, & eius cavitates. seu vt Zoroaster inquit, sinus.

Γῆ δ' ἐν μέσῳ πιδεῖς, ὕδωρ δ' ἐν γαίης κόλποις.

„ Terram in medio posuit, aquam vero in „ terræ sinibus. Idque patrem fecisse dicit. Quod & Hermes cōfirmavit, dū ait Poemādros „ Ex luce, verbū quoddā sanctū super sedem „ turæ. & ignis sincerus exiliit ex humida natura in sublime, quia levis erat, & acutus, & „ efficax, & aer levis, & ipse securus est spiritū, „ tū, ascenditq; vsque ad ignē, a terra, & aqua, „ vt videretur ipsum pendere ab illo.

Γῆ δ' ἢ ὕδωρ ἔσθαι καθ' ἑαυτὰ συμμεμυγμένα.

„ Terra vero & aqua remanserunt inter se ipsas „ commistæ. Itaque a primordio rerum & mundi constitutione, aqua & terra in infimo remanserunt, inter se ita cōmistæ, vt aqua sinus & cavitates impleret terræ. Et quæ maximam terræ cavitatem replet, mare fuit, a quo reliquæ infra terram & supra terram pronascerentur, vt a sole radij, vt a trunco rami. Quod & veterum philosophorum quidam Aristote-

tele referente, tradiderunt.

Εἶναι γὰρ τὸ πρῶτον ὕγρον ἀπαντα, τὸν δὲ γῆν τόπον.

„ Esse namque primum humorem omnem „ in loco circa terram.

„ Sed nihil opus habuerunt ποιῆν αὐτῆς γῆς „ γενεῆς. facere eius generationem.

Neque Græcorum Theologis, vt ait, ποιῆν αὐτῆς πηγῆς. facere eius (scilicet maris) fontes. Ita enim ab initio factum est mare, sicut & cælum, & terra, & aer, & sidera. Quid enim illis in mentem venit, maris originem quærare, & fontes, terræ autem, aut aeris, aut cœli ortum, non itidem quæsiuerunt? Equidem Bernardinum ego Telesium nostri seculi, ingens ornamentum, rebus ab illo scriptis omnibus, vt physicum maximum admiror maxime, qui propriis inuentis, philosophiam e Peripateticorum compedibus primus exemit, in hac maris inquisitione admiror minime. Nulla enim necessitas naturæ, eum impulit, vt generationem maris inquireret; & assereret, id assidue generari, a solis radiis terra in fundo posita, in mare uersa. Cur enim non, quomodo & terra, quomodo aer, quomodo cælum, quomodo sol, uel facta sint a principio, & quomodo ad præsens assidue fiant, aut fient postea indagauit? Sane axioma illi cum veteribus commune est. Primorum, priores causas non esse inquirendas. Neque enim, cur ignis calidus sit, aer fluidus, terra frigida & solida, quæsiuit aut quærare debet quicquam. Aquæ ergo omnes, a rerum primordiis, in terræ sinus sunt congregatæ & maria appellatæ. Maria autem sunt aquæ amaræ. Omnes ergo aquæ a primordio fuere amaræ. Et ita sane est: sed postea dulces factæ sunt, eo quo dicemus modo. Sed Aristotelem prius discutiamus. Qui longissimis tribus capitibus de mari disputans, quædam paucula recte, plura docuit perperam. Inter hæc disputatio de maris falsedine, & amaritudine, est. De qua re primo dicit. A sole tenuiores, & dulces, potabilesne partes, sursum tolli ob leuitatem, salus relinqui ob grauitatem.

Τὸ δ' οὖν πρῶτον, ἢ γλυκὺ τῶν ἀνέγεται διακρίσεως, τὸ δ' ἀλμύρον ὑπομένει διὰ βάρους.

„ Quod potabile quidem est, ac dulce, totum „ sursum ducitur ob leuitatem. Sal- „ sum vero restat, ob grauitatem.

Quam sententiam, vti sibi placentem, nō obliuio, obliteraret, repetit sæpius. At hoc non est, reddere causam, propositæ quæstionis. Cur mari salugo insit. Interrogari enim potest. Id ipsum salum quod remanet, quam ob causam salum est? A principio ne ita fuit, an postea ei inditum? Aduentitia ne maris qualitas est, & non innata? Si innata esse

29 Nam sicuti in dictis, sic & in vniuerso. ex
 30 ijs rebus, quæ nascuntur, & fiunt secundū
 31 naturam : semper oportet cogitare, tam-
 32 quam ex adustis quod reliquum sit, ta-
 33 lem esse terram. Et modum subdit.

Et quæ post, scripta sunt non pauca, id ipsum
uti censuit probant. Sed nos dicimus, non mi-
nus facile, hanc sententiam confutari, quàm
ipse veterum illam doctrinâ refutauit. Inquit
enim. Cur fluij eam terram mistam deferen-
tes in mare, ipsi prius non fiunt salsi? Ita Scnos
ab eo ragamus. Cur non & imbres, qui eam
falsedinem, aut misionem in mare deferunt,
& ipsi non prius salsi fiunt? Hanc objectionē,
nec vidit, nec dissoluit ipse. Supetias ei inepte
satis it, Iul. Cæsar Scaliger, vir acutus. Imbres
aliquando esse falsos. Vt sint, an ij, & pauci, &
rari, tantam falsedinem mari, Oceano toto in-
dent? Quis nescit aquam pluuialem omnem,
natura esse dulcissimam. Sed esto tota ac om-
nis falsissima. Quo modo non pluet etiam in
fontes? in puteos, in riuiulos? Si in hos non
fluere dixerit quis, stultitia summa laborat. Si
in hos quoque pluit, cur non falsos efficit?
Imò omnium falsissimos, quia minus ibi est
resistentiæ. Cur etiam fluij omnes non salsi
redduntur? præsertim si ad fontes pluerit, &
diu? Quemadmodum compertum est, ad
fontes Nili, quotannis ante incrementum
per multos pluere dies. & dum etiam crescit.
Cur ergo Nilus non fit falsus? præsertim cum
in Africa tota, vt est calida terra, & sicca, pluri-
ma sicca attolli debeat exhalatio. Cur lacus
omnes, cur etiam stagna omnia non sunt sala-
ta? quandoquidem nulla pluuiam non sen-
tiunt? An uero dicet, in eos qui salsi non
sunt, numquam pluuiam cadere? Fatuitas.
quidem hæc fuerit, si causam non afferat. Si
ergo in omnes aquas, quas sol aspicit, pluit,
cur aquæ hæc omnes, ab pluuiis non fiunt
salsæ? At & qua ratione, pluuiæ, quæ ma-
iore an in parte nulla est, & quando est,
non semper magna, nec semper diutur-
na sufficiens fuerit tantum Oceanum, tot
mediterranea ac tanta maria, salsa effice-
re? & fluuiolos paruos, riuiulos, fonticulos,

falsa reddere, non sufficeret? Cur non potius, innumera flumina, parua, media, maiora, maxima, continua, perennia, lata, profunda, quæ toto anno sese in mare præcipitant omnia, longe facilius dulcem fecerint Oceanum? quàm pluuiæ falsum? At non ob ea dulcescit, multo ergo minus a pluinis amarescet, aut falsescet. Quæ ut experimentis omnibus comperitum est, sunt insipidi, vel eo modo dulces, quo amaris sint contrariæ. Si tales sunt, ut reuera sunt, cur potius, simul cum fluminibus falsedinem maris in dulcorem non immutant? Idque longe minore opera, quàm solæ ipsæ, nequaquam falsæ, falsitatem mari indant. Cur ergo Aristoteles uti ridiculâ ueterû sententiâ itridet: ipse tante sapientiæ vir, ridiculosiorem longe proferes? Sed iterum. Sinto omnes pluuiæ falsæ, amaræque omnes in mare cadant, erunt ne cum tanta Oceani mole comparandæ? Non magis sanè quàm formica cum elephanto. Ergo si quid amaroris in mare afferat id in superficie remanebit. Non enim guttæ ultra superficiem maneant. At mare, & in superficie, & in medio, & in fundo, totum falsum, totum amarum est. Negat id Scaliger, contrarium asserit, mari nempe in fundo aquas esse dulces, superficiem non dulcem. Quia ut inquit pro comperto ac vero habeatur.

„ Idque quia urinatores in vitreis vasculis
„ extulerunt. Quia demissus cantarus cum
„ operculo cattiterinus: idque operculum
„ sublatum funiculo, ac mox impleto vase
„ ori restitutum. Et hoc in locis profundis.

Cur non potius vitæ acutus sane, sed qui pro Aristotele, contra manifestam veritatem etiâ peietare libens sustinuerit; dixit id apud Aristotelem quo allegat problemate legisse, quam vilo experimento cognouisse? Neque vero ab eo problemate, quod sperarat habet. Neque enim hæc, quæ ibi verba scripta sunt, quæ ipse vult, volunt.

Διὰ τὴν τῆς θαλάσσης, τὰ ἀνω ὅτι ἐν τῇ βάθει ἀλμυρότερα, καὶ θερμότερα.

„ Cur maris superiora, iis quæ sunt in profundo falsiora, & calidiora.

In quibus non affirmat, quæ in fundo sunt, esse dulcia. sed tantum, minus amara. Neque, ea quæ subdit experimentis puteorum correspondent.

Ὁμοίως δὲ, καὶ ἐν τοῖς φρέασι τοῖς ποτίμους τὸ ὕδωρ πολλῆς ἀλμυρότερον ἢ ἐν τῇ βάθει.

„ Similiter vero, & in puteis potabilibus,
„ quod in superficie est, falsius eo quod in fundo.

Hoc autem non esse uerum, tam facile est cuique cognoscere, ut facilius nihil. Illud vero prius, cum apud utrosque viros hosce in Cypro legissem, cum inde anno M.D.LXVIII.

navigatione redirem, inter Creticum & Aegyptium, freto medio cum mare staret placidissimum, nec itineris tantillum nauis conficeret, nullo spirante uento, experiri libuit, vase cattiterino eiusmodi, quale ipse describit, fani longissimo alligato, quem nautæ, scandaglium vocant, & altero leuiore funiculo, operculo accommodato, ita ut attractus illud aperire posset. Itaque manibus propriis utrumque funem in mare demissimus. Vas cum plumbō Pilotico, sensim ad fundum peruenit altissimum, passuum scilicet CXLVII. Cum sensim terram tenere, minorem funem traxi, operculum reserui. Extraximus opertum, mari plenum, falso amaroque, haud maiore falsedine vel minore, quam quod in superficie positum, vase alio gustabamus comparado. Testes huic rei nautarum non paucos adhibuimus, & nauigantium aliquot: Inter quos Philippum Mocenicum, quem honoris & perpetuitatis rei causa nomino, tunc Cypri Archiepiscopo Primare. Mare ergo totum quantum est, falsum amarumque est. Neque ipsum pluuiæ, aut exhalationes siccæ ultra pluuiis admixtæ, amarum aut falsum reddunt, aut reddere queunt. At amaror hic, natiuus ne illi est, an aduentitius? Causam enim Aristoteles requirit. *ἀστέοντες ἢ αἰθία*. Ea ipsa causa est, quam & ipse posset reddere, cur ignis calidus sit, aer tenuis, terra solida. Quorum si nullam reddere ipse potest, & in igne etiam vetuit aliquando inquirere, cur esset calidus, liberis nobis cōcedat, si parem ipsi reddiderimus. hoc est nullā: præter eam vnicam, potentissimamque & vorissimam: quia amarum nimirum in rerum primordio, a Conditore summo conditum mare est. At cur tale ab eo factum est, & non potius dulce atque potabile? Causam afferemus nos, quam ipse fortasse reddere, aut nequirit, aut nesciret. Falsum quidem mare opifex rerum summus, ab initio condidit, ob hanc vnam finalem causam summam, ut corpulentius ac crassius, & terrestrius, densiusque efficeret. *τὸ γὰρ δὲ* hoc, in mari etiam Aristoteles agnouit, terrestrius scilicet esse quam dulces aquas. Crassities postea hæc, ut multis vñbus, naturæ foret. Inter quos ille præcipuus, ut facilius in se, & consisteret, & coirer, & tenacius esset, ne totam nimirum operiret terram. & animantibus hominibusque viuendi locum, & habitaculum præstaret. Alius vsus, ut ea crassitie & viscositate comode pondera sustineret: quæ Conditor præuiderat, homines nauibus per æquora vecturos, ut sibi mutuo, qui longius distarent, opitulari possent, & comoditati eximie alteris alteri essent. Præterea, ut minore opera in se posset concrefcere; ex qua concrectione, secundius, & ad rerum procreationem

etionem esset aptius, & plantarū innumerarum specierum, lapidum, Zoophitorum, animaliumque fecundissimum efficeretur. Vnde & Orpheus concretilem vndam mare vocauit.

Κύματι βεναιδω παγορῶ βαρυχῆος ἄλμης.

„ Vnda irroret concretili, graue sonantis
„ maris.

Qua ratione Oceanum omnium genitorem vocat.

Ἄλκατος, ὁππερ γένεσις πάντεσσι τίθηται.

Ἄλκατος πρῶτος, καλλίροον ἦρξε γάμοιο

Ὅσα κασίγνητῶν ὁμομηῖορα τῶν ὠ ἔπυνεν.

„ Oceanus qui, generatio omnibus est factus.

„ Oceanus primus, pulcherrimas cepit nuptias

„ Qui sororem vterinam Tethyn iniit.

Quibus quidem carminibus, docere uoluit; nullius rei generationem fieri posse, sine Oceani aquis, & iis quidem salis. Sal enim omnium rerum semen esse primarium alibi ostendimus. E semine etiam omnia ortum ducere, non est difficile persuasum. Mare autem facile in se coire, & corporefcere & densescere, sales ex eo concreti indicant aperte, & quod Scaliger asserit, spautam, Hyrcani partem ad quingentos interdum passus prope litus in salem concrefcere. non tamen exurere ut Strabo dicit, Gallum militem qui ibi fuit, retulisse. Ostendimus autem postea nos, quæcumque in mari tam variarum specierum fiunt ex maris concretione fieri. Præterea falsum factum est mare ideo, ut terram subiens in sales facilius conuerteretur vnde tot mineralium, fluorū, lapidū, metallorumq; species cōfuerent. Quorum omnium sal primaria est origo. Deinde ut per terras percolatum, potabileque factum, dulcibus omnibus aquis ortum daret. lacubus, fontibus, fluminibus, puteisque, ut iis, quæ sub terra vitam ducerent, tum etiam iis qui super terrā uiuerent, vsui esse possent. Hisce ergo omnibus de causis Oceanus totus & mare quodcumque a Conditore summo falsum vsque a principio factum est. Neque fontes villos habet, sed ipsum fons & scatorigo reliquarum aquarum omnium est. Neque e terra a solis radiis soluta assidue, mare gignitur. neque ab exhalatione vlla sicca, terrestriue falsum fit, aut amarum. Neque alieno loco residet, sed suo. Neque finis tantum est aquarū, sed etiam principium. Ita ut vniuersitas aquarum, & elementum, tum compositionis, tum missionis quoque, longe merito sit habendum.

At si mare, aquarum vniuersitas est, calidum ne an frigidum fuerit dicendum? Hoc enim maxime ad essentiam eius videtur pertinere. Et est hac de re, quæstio tum a veteribus, tum a nostratibus philosophis magnopere agitata, & a nobis ante paulo proposita. Itaque eam

exequamus. Ocellus equidem, tantum protulit, aquam esse frigidam & humidam. Rationem apertam nullam addidit, qua id confirmaret. Combinationi qualitarum quatuor reliquit implicatam. Decuit Ocellum, ut qui Pythagoræ auditor fuisset, per profata philosophari: iuxta illud αὐτοῦ ἰσα. præceptoris. Mos hic, & Hippocrati, & eius coætaneo Democrito fuit, ut per aphorismos breues, ille medicos, hic ad vsum vitæ, morumque, mentis cogitata traderent. At Aristotelem, qui philosophiam, ex ænigmatis professus est eximere, non idem decuit. Aquam frigidam esse, tantum proferre, rationem prolati nullam reddere. Sui satis habuere, magistrum hoc dixisse. An verum dixisset, quærere neglexerunt. In Ocelli sententiam iuerat prius Empedocles, aquam scilicet esse frigidam. Quod hoc carmine est contestatus.

Ἥλιον μὲ λαμπρὸν ὄρα, καὶ θερμὸν ἀπέναντι

Ὀμβρον δ' ἐν πᾶσι δροσεροῦσι μεγάλωνται.

„ Solem quidem lucidum vide, & calidum

„ prorsus

„ Imbrem vero in cunctis, atrumque, frigi-

„ dumque.

Frigoris autem cum sit coagulatio quædam, Idem poeta aquam χεδύλιον φρόνητα, amicitiam quæ sensum coeat, solitus est appellare. sicuti contrarium aquæ ignem, cuius opus videretur segregatio οἶκος οὐλόμειον, litem perniciosam. Strato vero physicus, scholæ Peripateticæ alumnus, in Aristotelis sententiam pedibus iit. & addidit, aquam non solum frigidam esse, verum etiam frigidorum omnium primum, & summum. Quod dogma posteriores de eadem schola omnes, sine villo discrimine, sine dubitatione vlla sunt amplexati. Inscite ac perperam vtrumque. Non enim huic sententiæ fauet id, quod ipsi, maxime eam cōstituere putauerunt. Quod videlicet viderent, eam in glaciem, in crytalla, in grandines verti, quæ tactui summe esse frigida viderentur. Nam per hæc, contrarium potius & credere, & concludere debebant. Non enim hæc, aquæ aut essentia, aut vires, aut actiones erant, sed passionēs, per quas aquæ essentia, viresque & actiones, quæ præcipue in fluxione, ac primo existunt, in essentiam, vires alias, atque alias actiones inuerterent, fluxionem scilicet adimerent. Hæc opera quidem in se frigida sunt, nemo negat. At aqua, ea nequaquam agit. Sed ab alio patitur. Nihil enim in natura est, diuulgato iam axiomate, quod a seipso patiatur: ut itidem nihil est, quod in se ipsum agat. Itaque horum frigiditas illa summa, in aqua, in sua natura constituta, non est, sed in aliud ens acta. Neque est aquæ propria vel frigiditas illa, vel concretio. Sed multis entibus sunt communes

omnes utraq; . Nā & plantarū, & animalū, quæ porosiora sunt, frigore ita in se coeunt, ut nō solū spiritu intercluso, emoriantur, verum etiam leui opera frangantur. Id Theophrastus, in Peripato summus, est contestatus, pisces scilicet quosdam in Paphlagonia ni fallor, ita frigore densari, ut si in terram cadant, non aliter quam glacies in frusta abire. Vasa quoque figulina, hieme a frigore, dum nimium in se coeunt, constringi. Et Plutarchus refert, in Parnaso accidisse, ut qui montem Thyadibus opem laturo ascendissent, vestes eis frigore tam rigidas esse factas. ut si vel extenderentur, vel complicarentur, etiam disrumperentur. Quod lineis, hieme sæpissime accidere, vetulæ nostrates omnes sciunt. Compingiergo, etiam si frigor sit opus, non tamen id aquæ propria actio est, sed ipsius, cum rebus multis aliis passio communis. Quam tamen passionem ipsa patitur. Sed vel ab aere ambiente, quod Stoici senserunt: vel a terra, ut tradiderunt alij, qui terræ summam tribuerūt frigiditatem. Argumento est certissimo, si aqua a se ipsa, & suo proprio frigore congelaret, flumina, non in superficie tantum, sed in fundo etiam gelu fierent. Maria quoque Balticum, Liuonicum, Finonicum, Botnicum que. & in fundo, & in superficie congelarentur. At non nisi in superficie id videntur pati. Non ergo fluuiorum, non eorum marium aquæ a proprio frigore gelu fiunt. Sed ab aeris frigiditate, eam patiuntur passionem. Aqua ergo, quibus maxime fidebant rationibus, & experimentis, non est per se frigida, nec primū, nec summum frigidorum. Sed ab aere, vel a terra eam patitur frigiditatem. Ergo inquit, per te aer frigidus est, qui calidum ponebas. Hæc sane quæstio posterius est discutienda, quando quid frigus, unde veniat, & reliqua disputabitur. Præsens quæstio est, an aqua frigida sit sui natura, & an summum sit, & primum frigidorum. Si ad ea quæ iam, tam multis rationibus, tamque sensatis experimentis sunt a nobis profligata, addat Peripatus, manibus frigidam sentiri, tactuique id patere: inferemus nos, cur non & hoc quoque sit aduentitium, aut ab aere, aut a terra, aut ab umbra. Nam & putealibus aquis, hieme calorem, æstate frigus, tangimus inesse. Ab aere ergo id utrumque esse fatentur omnes, siue ea sit antiperistasis, siue fuga quædam a contrario, siue in angusta concentratio. Nam si calor hieme ex aere fugam capit, & in tuta sese recipit, cur idem de frigore non erit, cum eadem ratio sit contrariorum. Ut frigus nimirum æstate ex aere concalescente fugiat, & in latibula sese condant? Frigus ergo & calor, æque in aquam ab aere se se induunt. Si vero aliud frigus, & nō

hoc fugæ tantum, dicant manibus sentiri. Ita aqua dicemus nos id fieri, sub dio quidem, sed non in sole posita. Itaque ab eodem aere refrigerari. Nam si in sole non sit, certe in umbra erit. Si in umbra sit, certe refrigerium id quod & nos, ipsa quoque suscipit. Omnis enim umbra, quod vel cæcis notum est, refrigerat. Itaque frigora hæc omnia, hætenus recensita, ab aere in aquam veniunt. Amplius. Audente aere summa æstate, aqua sæpe manus, & faciem lauamus, refrigerationis causa, thalamos etiam irroramus, fonticulos vel singimus, vel adimus umbrosos. At non in sole, sed in umbra. Nam & Poeta hoc ipsum innuit.

„ Ante focum, si frigus erit, si messis in umbra.

Verum si & hoc, aquæ demus, & refrigerationis gratiam omnem ei referamus. Illud tamen euicerimus huc usque. aquam primum ac summum frigidorum, nequaquam esse. Fuerit ergo frigidorum secundum, vel tertium, aut quotumcumque, quandoquidem frigidum sentimus. Sed hoc qui dicit, nescit sane quid inter se differant, natura, & per se, ab eo quod accedit aliunde, & per accidens, & quasi per accedens, est alicubi. Nauigantes in æstatis æstibus, noctu aquam in mare vasculis non demittunt, ut frigus ab eo reportet, sed in aere suspendunt. dein ante solis ortum, in reconditissimam navis umbram abdunt, ut frigida, usque ad prandium aut cœnam conseruetur. At si aqua per se frigida esset, ab aere frigus non captarent, sed e mari extraherent, si diei calore concalescenda esset. Si respondeant, non in mare ponitur, quia mare calidum, eorum docente magistro; at ponitur in puteos refrigeranda. Huius iam causa reddita est, in aerē, in fugam, in antiperistasis. Itaque id frigus in puteos aliunde accedit, per accidens est. Alia tamen ratione, atque euentu, salnitrum, quod calidum natura sit, aquam, si ei iniiciatur, frigidam reddit. Eo nimirum modo, quo & aeris motus, si verum esset quod Aristoteles asserit, in eo calorem excitaret tantum, ut sagittarum plumbum liquefaciat. Experientia namque docuit nos, si phialam vino, aut aqua plenam, follis vento diuerberaueris, vinum refrigerabis. Si itidem eadem funiculo alligatam, in gyrum per aerē velociter rotaueris, refrigerabis. Illud vero Aristotelis, motum calefacere aerem, nulla ut puto experientia asseruit. Nam & contrarium docuit in his verbis.

Διατὶ ἀπὸ ὁ ἐλάττων θερμότερος ἢ πλείονος; Αἱ γὰρ στροχωρίαι, ἀλυσινότεραι. Ἡ δὲ διὰ τί, κινεῖται μᾶλλον ὁ πολὺς, ἢ ὁ κίνησις ποιεῖ ψυχρόν. σημαῖον δὲ τοῦτο ὅτι κινούμενα ψύχεται τὰ θερμά.

„ Cur aer paucior, calidior copiosior? nam
„ locorum angustia, calientiores. An quoniam

4. niam mouetur magis, copiosior? motus
 3. autem facit frigidum. Signum huius est,
 2. quoniam calida, si moueantur, frige-
 1. scunt.

Quid apertius? quid contrarium magis illi priori? Sed & flabellum quo æstate vumur, huius sententiæ falsitatem conuincit, illius veritatem comprobatur.

Hæc sunt experimenta, & testimonia, & rationes, quæ dogma nostrum validissime confirmant. Aquam sui natura non esse frigidam. Quibus addamus etiam alia. In balneis, ubi lauamur, calidissimus est aer, locus anterior in quo spoliatur, & ipse calidus est. Qui ergo hunc, & via prius ingrediuntur, calidum sentiunt. Qui vero loti, in eum egrediuntur sentiunt frigidum. Id cōparatione maioris & minoris fit caliditatis. vt quæ minor est caliditas, frigus videatur. Sic manus nostræ quæ innatum calorem habent magnum, aquæ minorem calorem, pro frigore habent. Sed & vinū, & acetum, & oleum, & mel, & pix, quæ natura calida, sine controuersia sunt, si manu tangas frigida senseris. Plantæ quæ calore viuunt, & serpentes, & alia forte animalia, præsertim crustacea, si manu tangas frigida iudicabis. Quæ omnia Peripatus minime considerans, in præceptoris, & Ocelli dogma præceps abiit. Nec ex eo præcipitio extrahi, machinis rationum, experientiarumque, sensus quoque, testimoniis vllis, potest. Sed ipsum in sua ignauia, relinquentes, tentemus, si quomodo possimus, Aquam omnem natura sua esse calidam demonstrare. Profecto, Bernardinus Telesius vir admirandus, & Franciscus Mutus, auditor eius, satis superque id videntur comprobasse. principia ab eo inuentæ philosophiæ secuti. Nos quoque nostra secuti corporum principia, rationes quæ idem probare possint producamus. Itaque. Nullum corpus natura sua frigidum esse audenter satis profiteamur. Omne corpus natura sua, esse calidum autumamus. Hoc autem totum, a principiis nostris pendet. Nam sicuti nullū corpus est, quod spacio careat, quodue ex fluore non sit constitutum, & quod non lumine siue puro, siue infecto, non sit præditum: sic nullum est, quod calore, aut efficiente, aut indito non sit effectū, præditumque. Quod quidem iam a nobis est probatum in empyreo, in cœlo, sideribusque, in æthere, & in planetis, & in aere. Quid ergo inquit, frigus nihil est? non alicubi est? non aliquid efficit? De frigore postea, ac siccitate. Itaque & aqua tota, spacio est dimensa, & fluor est, & lumine diaphano splendet. Ergo & calorem habet innatum. Et quæcumque aqua, quæ mare est, omnis, ac tota calida est, etiam Aristotelis confessione, vt iam est osten-

sum. Dulcis quoque aqua omnis calida est? Dulcedo namq; omnis, caloris est progenies; Quod philosophorum, etiam Peripateticorū, quod medicorum etiam, nemo negat, docent omnes. Itaq; cum tota aqua in hæc duo genera diuidatur: & hæc calorem habeant: aqua tota & omnis, procul omni dubio, calida erit. Quæ scilicet sincera aqua sit. Quæ vero rebus aliis fuerit commista, iam etiam per accidens calida erit omnis, nulla enim in rerum natura, mistio fit, nisi a calore. Et quæcumque e terra emergunt, aut sub terra inueniuntur aquæ, vel simplices sunt, vel mistæ. Si simplices, ite calidæ. Ex aere enim non solo subterraneo, qui calidus natura est, fiunt secundum Aristotelem, secundum vero sententiam nostram ex mari omnes ortum habent. Si mistæ, eadem calidæ. Vel enim vaporibus miscentur, vel succis; ac fluoribus, vel adhuc fluentibus, uel iam cōcretis, ut metallorum, ut lapidum. hæc autem omnia a calore fiunt: Clarissimum iam est, omnes aquas esse calidas. Nam & sulphurosæ, & salis, aluminosæ, ferreæ, æneæ, tales omnino horum metallicorum admistione fiunt. Hæc autem omnia calida sui natura sunt, vel a calore effecta. Hæc aut Arist. docet. Πάντα γὰρ ὅσα περὶ ὕδατος, ἔχει δυνάμει θερμότητα ἐν αὐτοῖς.

„ Nam omnia quæcumque ignita fuere, habent potentia calorem in se ipsis.

Neq; nostræ sententiæ obstat, quod hic, potentia dicantur, habere in se calorem. Dictum. n. est ad sensum. Quasi dixerit. Etiam si tales actus non sentiantur, attamen in se calorem habent. Calidam quoq; sui natura esse aquā, illud argumēto est manifesto, quod citissime ab igne calefiat, a frigore tardissime densetur. Omne. n. agens, citius in propinquius, vel natura, vel loco agit, quā in distātius. Distat autem aqua, a frigore magis, quā a calore. Cuius frigoris passione, vt contrarij corrumpitur, & in aliam abit naturam, glaciem nimirum. Itaque alteratio eius hæc, indicat aquā esse calidam. Quin imo & generatio, quæ ab ea fit, sine calore effici non potest, neq; ipsa sine calore generari. Et quā habet perspicuitatem, a partium est tenuitate, caloris autē opus est attenuare. Splendor quem habet in superficie, lucis species, ac luminis proles est. Lux autem, & lumen omne, calor ipse est. Motus quoq; calorem ei inesse manifesto prodit. Quæcumque. n. mouentur, per calorem mouentur. Mate vero plusquam decem motibus, natura sua mouetur. Dulces vero aquæ, venæ, putei, fontes, flumina, vel mouentur, vel ad motum prona, ac prompta sunt, & si obstaculo sistantur alieno, haud multo post putrescunt. Summa. Calor omnem causat rerum generationē; Calor omnia gene-

FRANC. PATRIC. DE AQUA ET MARI.

gène rata nutrit, adauget, seruat. Aqua vero, tot, tamque varias plantas, tot, tamque varia Zoophyta, tot, tamque varia animalia in se genera: tot pisces, tot cœte, tot monstra. Si frigida esset, quomodo tam uariis rebus essentiam, aut vitam daret, quando Aristotelesmet ita scribat.

Πᾶσι μὲν οὖν ἡ θορὰ γίνεται διὰ θερμότητος ἐκλυψιν.

„ Omnibus sane corruptio fit, ob caloris defectum, sicuti e contra mox

Γίνεσις μὲν οὖν ἐστὶν ἡ πρώτη μέθεξις ἐν τῇ θερμότητι θελητικῆς ψυχῆς. Ζωὴ δ' ἡ μόνη ταύτης.

„ Genitura quidem est, prima participatio in calore, nutritiæ animæ. Vita vero,

„ mansio eiusdem. Et alibi rursus.

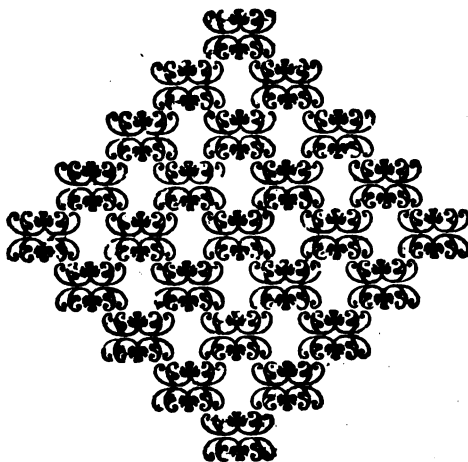
Ἀνάγκη τοίνυν ἀμα τοῦ ζῆν ὑπάρχειν, καὶ τῇ θερμότητι τοῦ ζῆν σωτηρίαν, καὶ τὸν καλούμενον θάνατον ἢ τὴν ψυχῆς θορὰν.

„ Necessarium ergo, & ipsum viuere simul inesse, & caloris huius conseruationem.

„ Quæ vero mors vocatur, esse huius corruptionem.

Calor ergo aquæ innatus, tot in ipsa animantia gignit, nutrit, auget, conseruat. Caloris priuatio, ad mortem adigit. Priuatio autem caloris, nulla maior quam frigiditas. Frigida ergo aqua sui natura, minime omnium est dicenda. Atque hæc in vniuersum, de aquæ elemento, natura, & essentia, & essentialibus eius qualitatibus dicta sunt.

Finis Vigésimi quarti Panoctismæ.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS QVINTVS.

DE AQVAE ROTVNDITATE.

DOcent, & Geographi, & Astronomi, & cum eis philosophi terram & aquam, vnum conficere globum. Et præter hoc, aquam per se, siquæ natura esse rotundam. Sicuti & terrâ. Nam si totum ex utrisque constans, rotundum est, & partes, qua altera ab altera segregantur, rotunditatem eandem habere, est necesse. Argumentum hoc, quamuis firmum non satis videatur, quia tota fere omnia alterius cernamus figuræ a partibus, & partes a toto, vt & in nostro, & in reliquis corporibus omnibus, & ipsius etiam terræ: attamen, quibus aliis rationibus id probent, expendamus. Prius ergo aquam per se positam, dein terram, mox utramque simul iunctas contemplemur. Plinius igitur, non aliud in rerum natura aspectui manifestius putauit esse, quàm hoc ipsum, aquam esse rotundam. Aspectui tamen non satis confusus, argumenta ad id comprobandum adhibet. Ex Aristotele primum aquæ guttas affert, & suspensas, & pulueri, & frondium lanugini illatas, in se paruis conglobatur ait orbibus, & absoluta rotunditate cernuntur. Experimentum hoc, præterquàm quòd falsum est, ridiculum etiam est. Quid enim guttulæ ad Oceani, ad lacuum, ad fluminum rotunditatem fidei afferant? Sed & falsum est, eas absoluta rotunditate cerni. Nam parte, qua vel pendent, vel pulueri, vel frondibus insident, planæ sunt, & non rotundæ. Et gutta eadem, si in rem humectam, aut aquam cadat, non conglobatur. Sed vel diffunditur,

vel in bullam efformatur, quæ tota, tangente humorem parte, plana remanet. Quæ extat, pars rotunda est. Sed & in aere imbrium guttæ, dum cadunt fiunt rotundæ. Sed etiam non rotundæ fiunt. Quam rem facit manifestam, grando, quæ & rotundis guttis, & non rotundis, sed uariarum figurarum deuehitur: & est tamen ex imbrium guttulis concreta. Quæ vero absoluta visuntur rotunditate, fugæ ratione in eam coeunt. Quoniam dum in alieno sunt elemento, ab eo refugientes, in se coeunt, & a se salutem quærunt, partibus in vnum coactis, & quàm maxime fieri possit, vt conseruentur, vnitis. Virtus enim vnita, fortior est dispersa. Secundum vero assert, quod in poculis repletis, media maxime tument. Quod tamen facilius ratione, quàm visu deprehendi ait. Id vero aspectui, vti profitebatur, non est manifestum, fatente ipso. Neque si asserat, verum esse deprehendetur. Non enim media tument, sed quæ labra poculi circum circa tangunt. Quæ vt plurimum sicca sunt; eam siccitatem, aquæ refugit tentis per humiditas. Quæ si humida fient, quod eminere visebatur effluet illico. Quod vero his verbis subdit.

„ Mirum in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere, quod superfit, & effluere. Contra euenire, ponderibus additis ad vicanos sæpe denarios.

Cur id fiat ipsemet docet. Quia scilicet „ Intus recepta humorem in verticem attollunt. At cumulo eminente, infusa dilabuntur.

Sed hæc ad rotunditatem aquæ nihil faciunt profus, & si quid faciant, ad aquæ illius faci-

Pp cient;

FRANCISCI PATRICII

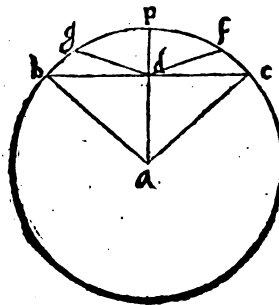
cient; Ad aquarum vero vniuersitatem comparata, ridicula, vanaque euadunt. Et quamuis particulæ hæ, sint cum tota aqua homogeneæ, atque ob id sint, cum tota, naturæ eiusdem, multis tamen rebus aliis, & a maiore, & a tota aqua differunt. Nam nec pondera sustinent, nec vlllo cientur motu. Quæ si ineant, illico effluent, & disfluent. Nec magna aqua, aut in puluere, aut in foliis, aut in pelui intumescet, aut pendens rotundabitur. Nec idem centrum, aut hæ, aut illæ, cum aquâ vniuersitate habent. Itaque ineptiæ sunt hæ, pueriles satis. Ad maiora accedamus quæ his verbis subiungit Plinius idem.

„Causam quærentes, propter quam e naui-
„bus terra non cernatur, e nauium malis
„conspicua? Ac procul recedente nauigio, si
„quid quod fulgeat, religetur in mali cacu-
„mine, paulatim descendere videatur, & po-
„stremo occultetur?

Hoc sane validissimum, hac de re scriben-
tibus omnibus, visum est semper argumen-
tum, e clarissimo ductum experimento; quod
Geographi vsurparunt omnes vt persuaderet,
aquam non totam, sed aquæ superficiem esse
rotundam. Quod quia plurimum virium ha-
bere est creditum, in vltimum examen reiicia-
mus, & prius Astronomorû, & Geometrarû, &
Geographorû rationes alias excurtam. Quas
maxima constare necessitate, & ipsi sibi credunt,
& aliis persuadete conantur. Quorû omnium
fere, labores omnes in vnû locû, vir nostra æ-
tate celebris Christophorus Clavius adnixus
est conferre, & confirmare, vt vno suo labore,
studiosis harû rerû omnibus consuleret. Multa
sane hoc conatu laude dignus. Sed longe dig-
nior, pace eius id dixerim, si rē ipsâ expedere,
quàm authoritates illorû sequi, malluisset. Sed
argumēta & authoritates illius, nos prius ex-
pendamus, & simul rē ipsam cōtemplemur.
Is igitur vir, dū in spherâ cōmentaria scribit,
ad guttæ, & mali duas rationes tertiam ex Ari-
stotele adducit. Hoc primo assumpto.

„Aqua suapte natura, confluit ad loca decli-
„uiora. Declinior aut locus est, qui centro est
„vicinior. Axioma sanè hoc, si hæc condi-
„tio absit, vt loc⁹ alter altior sit, alter declinior,
falsum est. Nā si in plano aqua sit, nusquā con-
fluit, sed eodē loco imenota manet. vt in sta-
gnis, in lacubus, paludibus, fossis, puteis, pelui-
bus. Quæ omnia, aqua esse superficie, & sensus
ipse docet, nullo in medio tumore, & aquarû
libratores. Qui libella æquissima adhibita, ex-
periuntur, an alicubi solû declinior inueniatur,
quo vel paludē exsiccent, vel riuû, vel fluuium
alio deriuent. Si nullibi declinior reperiatur
pro certo habet, eā aquam alio nō posse duci.
Itaque vel opus non incipiunt, vel a cepto desis-

sunt, quando aqua eos nō sequatur. Dicimus
itaque Aristotelicum axioma in locis, quorû
alter declinior sit, elatior alter, esse verû. Falsû
simû vero esse in peluibus, in puteis, in fossis, in
paludibus, in stagnis, in lacubus plerisq;. Et ex
his verius concludetur, mare, atq; Oceanum
esse vt appellatione prodit, æquora, quàm ro-
tûda. Idq; alio eiusdē Aristotelis axiomate. Ele-
mēta in suis locis nō moueri, sed natura quie-
scere. Quorû partes si vi e naturali loco dimo-
ueantur, ad ipsum quàm citissime possunt, re-
deunt, & in eo aquiescunt. Nō ergo aquæ ele-
mentû, cū sit in loco sibi naturali, ab altiore in
decliniorē confluet locû. Si nō cōfluet, altiorē
locû in se nullû habet, nullû decliniorē. At ha-
beret, altiorē, si in medio esset rotûda. Haberet
& depressiora omnia quæ mediû circûdarent.
itaq; a medio in ea conflueret. At non cōfluit.
De eo confluxu modo loquimur, qualem Ari-
stoteles & Clavius proposuerunt. Nā motus a-
lios, Maris & Oceani alius erit disquirendi lo-
cus. Quam vero ambo figuratam proponunt
demonstrationem, magno æquiuoco, & falla-
cia laborat. Ea est huiusmodi.

Inquiunt. Lineam
A, D, minorē esse
reliquis tribus ab
eodem centro ad
circumferentiâ du-
ctis. Quia D, sit cē-
tro vicinior, & i-
deo declinior. Igi-
tur per axioma, a-
qua ad decliniorē
locû tā diu fluert,

quousq; ad E assurgat, vt ipsis B, C, fiat equalis.
Vt hoc alibi cōcedatur, in mari magno atque
Oceano nō cōcedetur. At nec cōcedetur alibi,
nisi aqua, a superiore loco, & extra eam circû
ferentiâ posito ad D cōfluat. Non. n. a B. aut
a C, aut ab E illuc fluert. quia cū sint in eadem
ferentiâ, & inter se a centro æquales, nullû eorû
locû suum relinquens eo confluent, si lo-
cus D, non sit aqua vacuus. Non. n. aqua cum
sit corpus, aquâ penetrat. At Oceanusaqua sua
tam plenus est, & planus. Neq; aqua, ea quæ lit-
tus Africû, aut quæ littora Brasiliæ lambunt, ad
mediû quod est aqua plenû cōfluunt. Si vacuû
esset, eo confluerent. Non conflunt aut, non
quia sint rotunda, sed quia in eadem sunt pla-
nitie in æquore eodem. Idem est in reliquo
Oceano toto; in mediterraneis omnibus ma-
ribus. Ergo demonstratio, quæ necessitate Geo-
metrica cōcludere illis est visa, & per se ad ma-
re collata vana est, & experimentis confutata.
Si dicat sensum falli, neq; eū posse rotundita-
tem illam percipere quod & dicunt: demon-
strationem vero, veram esse & Geometricam
Dicemus

Dicemus nos, Geometrica esto, physica certe non est, nec vera. Nam si uera esset, in omnibus aquis uera esset. lacubus, stagnis, paludibus, fossis, puteis, peluibus. At in his quæ sub oculis habemus, eam rotunditatem, nec cernimus, nec experientia responderet. Nam si peluis usque ad summa labra impleatur aqua, dein rore si ligno quo frumeti, leguminumque mollia eminentia abradimus, rotunditatem aquæ in medio abradere tentabimus, ridiculi euademus. Esto ergo Geometrica hæc demonstratio, certe non est physica. Quia physice considerata B, & C, non sunt altiora D. sed in eodem cum eo sunt plano. Unde aqua in D ab eis non confluit. Confluet tamen si sit aqua in F. aut in G. Quia lineæ ab his tractæ ad D. ostendunt, ea loca esse altiora, D. vero esse declinius. Ex priore hac quæstione, de aquæ rotunditate in superficie, quasi eam absoluisset, aliam Clavius aggreditur. Vtrum ex terra, & aqua vnus fiat globus. Sed uos priorem expediamus prius, & dicamus.

Omnis aqua in superficie, necessario est, vel plana tantum, vel rotunda tantum. vel & plana, & rotunda. vel nec plana, nec rotunda. Necessaria est hæc diuisio. Nec planam habere, nec rotundam, non uidetur posse dici. Eminentias enim nullas habet, præterquam in vadis, ventorum vi commotis. At nobis de violenta superficie non est sermo. sed de naturali, & nulla vi agitata. Naturalis ergo aquæ superficies, nec plana, nec rotunda, dici non potest. Sed neque & plana, & rotunda potest dici, vna eademque. Contrarietatem enim eodem tempore non admittet. Neque vnā esse planam, aliam esse rotundam, est dicendum. Est. n. aqua uniuersa homogenea, similariumque partium omnium, si in naturali suo sit statu. At homogenea non esset, si partium alia, plana esset, alia rotunda. Ex plena ergo diuisione, necesse est eam totam in superficie, vel planam esse, uel rotundam. Alterutro horum demonstrato, alterum excludetur. Ostendamus non esse rotundam, rationibus, & experientis usi clarissimus.

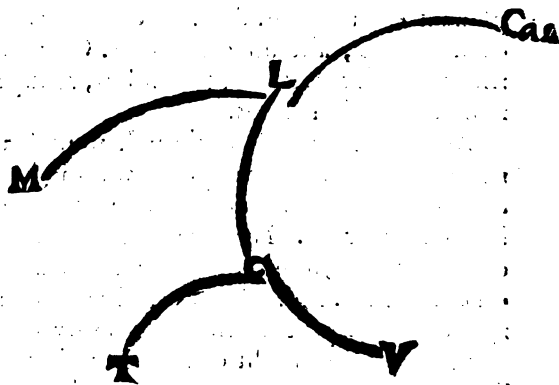
Apud Oppidum Comaclum, stagnum sane permagnum est. Per id stagnum, anno ab hinc tertio, e Comaclo, Cynbula soluimus ut Ostelatum peteremus. Fundus itinere ferè toto, clarissima aqua, minus duobus pedibus altus, est conspicuus. In isto discessus, vrbs tota conspicua. Itinere procedente, ima domorum primo, sensim e visu tolli cœpta, prox altiora. Tandem & humiliora culmina nondum sex M. Pass. itineris confectis. Turris sacra, alta pedes LXXII. a medio sui supereminebat visibilis. Ea quoque ad X. M. Pass. e visu est sublata. Hic Geographos rogamus, an tam breui spacio,

quo totus fundus duobus pedibus, minusque pressus, & conspicuus cum esset, an mare illud, potuerit in medio, ad V. scilicet Pass. M. pedes LXXII. in rotunditatem atrolli? Ita ut minus duos pedes, & pedes LXXII. aqua super fundum, attolleretur? Aut Mons sub aqua pedes LXXIII. est. At e tanta terræ subiectæ & aquæ altitudine, littora id stagnum circundantia, multo visa essent depressiora. At visuntur stagno altiora. Non ergo in eo medio, aut terræ, aut aquæ ullus est mons, nulla eleuatio, nulla rotunditas. Hoc primum experimentum. Alterum in mari alto. Anno M. D. LXII. nos in Cyprum nauigaturi, e naui magna, adhuc ad Venetum litus, anchoris alligata, sub solis ortum, supra maris superficiem, montem in Liburnia Auffero imminemtem, clarissime conspeximus nigricantem. Distat autem e Venetiis Pass. M. amplius CC. Orto sole, non amplius est visus. Modo si tanto spacio, maris superficies, in medio tumida fuisset, vel totum montem, vel maximam eius partem, nostro visui ademisset. At totus in diluculo conspiciabatur, post solis ortum nullus est conspectus. Anno deinde M. D. LXXIII. e Ienua in Hispaniam nauigabamus. Ultra Tolonem in Gallia sub aurora velo ibamus. Corsicæ insulæ montes, imò tota ipsa insula, uti nautæ, qui ad eam, familiarem habebant nauigationem affirmabant, conspiciabantur & ipsa nigricans tota. Distabat autem a nobis ex longitudinis littorum computo M. Pass. plusquam CCC. Sole orto ab oculis euauit. Neque tamen ante ortum, mare planum fuit, aut post ortum in tumorem est auctum in medio. Experimenta hæc, & similia multa, nautis assidue sub oculis versantur, quæ debuerant Geographi obseruasse. Et causam fortasse reperissent, cur in maris rotunditate tantopere fallerentur. Experimentis addamus rationes, ex hisce axiomatis. Aqua tota, homogenea est. Aqua suis terminis contineri nequit. Aqua alienis continetur terminis. Hæc tria posita & sensui patent, & sunt ab Aristotele tradita, & ab omnibus cōprobata. Ex primo ita argumētamur. Aqua, si sui natura rotunda sit in superficie: Quæque eius pars, & tota rotunda esset, quod & guttarum, & poculorum productores & ferebantur, & concludebant. At partium nulla rotunda est, Neque ergo tota sui natura est rotunda. Aient, totam cerni posse, quæ sit in multas partes toto orbe dispersa, & sub tetra satis multa occulatur. Sed ex partibus, quæ rotundæ esse cernuntur, quia sint homogeneæ, totius rotunditatem necessario concludi. Tota non cernitur. Esto. Ad partes veniamus. Paruas, magnasue: Vtrasque. Paruulæ ut guttæ, quarum reddita iam causa est, omittantur. In

populis dixit Plinius, ratione potius, quam sensu id cognosci. Secunda hæc vera, sensu id non cognosci. Prior falsa. Neque enim ratio dicat id ita esse. Cur vero ad orificia, videatur paululum elata, est iam a siccitate ostensum. In medio uero nullus tumor, quod & ipse fatetur visu cernitur, quamuis oculus exactissime id medium collimet. In pelui usque ad labra pleno, tumor in medio nullus. Nullus in alio vilo maiore vase. Flumina, ne effundantur, ripis natura, arteue factis coercentur, & continentur. Si quis ima altera ripa prostratus collimet signum in ima altera ripa positum, sine dubio conspiciet, nulla in media rotunditate impediende. Quando flumina pluviarum aut nivium aquis ita turgent, ut a summis ripis vix contineantur, cur in medio non cernuntur elata? Vtroque casu, tantum abest ut sint elata, ut quæ rapide feruntur, in medio caua videantur, quia in mediū omnis supernatans immundities delabitur. Sed neque lacus in medio tument, testante id visorum in ripis signorum experientia, id ipsum fit in stagnis. Sed ad maiora etiam accedamus. Sunt enim & magnæ aquæ partes, toti aquæ homogeneæ.

Quia mare aqua est, propriis terminis non continetur. Continetur alienis, terræ scilicet littoribus. Quæ erant axiomata duo reliqua. Ex quib⁹ ita dicimus. Si quæ rotunditas in mari est, ea necessario erit, vel in medio, vel ad unū, vel ad utrumque litus. Si ad utrumque litus erit, mare ibi erit altius, in medio erit declivius. Ex Aristotelico ergo axiomate ab littoribus in medium declivius confluet, illudque replebit & complanabit. Id si fiat, planum totū fiet, nullibi erit rotundum. Si vero ad litus tantum alterum ea erit rotunditas, altius ibi erit. Igitur inde fluet in medium, & ad litus alterum ubi est declivitas, eamque tum in medio, tum in littore altero complanabit. At hæc nusquam visuntur. Ad littora ergo, aut alterū, aut utrumq; nulla erit rotunditas. Igitur si qua est, ea in medio inter littora erit, quod & asserunt Geographi. At si in medio fiet hæc rotunditas cui dubium ad litus utrumque esse declivitatem. Et si sit, mare a medio ad littora cōfluere debere donec ambo loca repleat, eaq; complanent. Si enim non complanabit, neque etiam defluet a medio. Si non defluet, altior non erit. Si altior non sit ibi, nulla est rotunditas. Si ibi est rotunditas, & non defluit, axioma Aristotelicum falsum redditur. Falsum redditur & illud, aquam propriis terminis non contineri. Continetur enim dum rotunditas, & altitudo, in medio permanet. At nullam permanere, nullam aquam suis contineri terminis, nautarum nemo conspexit unquam.

Ergo in medio, sicuti neque a lateribus, nulla est, aut unquam fuit naturalis rotunditas in mari, nulla in Oceano, nulla in aqua vlla. Falsum igitur, totum est hoc dogma. Addimus. Si mare inter littora, in rotunditatem surgeret, nauigia dum a littore altero soluunt, primo ascenderent. Graue igitur (ut sunt omnia graua) contra naturam ascenderet. Atque ideo tardius mouerentur. Et cum ad rotunditatis summum peruenissent, ad alterum litus, veluti ferrentur in præceps. Quæ res, ut nullo experimento constat, ita est impossibilis, ut graua scilicet sursum ferantur. Sequerentur etiam impossibilia alia non pauca. Nam si inter omnia bina littora, mare in medio attollitur, inter insulas frequentes, ut sunt in Dalmatia ad laderam, & ultra Epidaurum; ut sunt in Aegeo, ut sunt in India ad Maldiuarem, & alibi sæpissime, frequentes etiam essent inter eas, quaquaversum rotunditates sibi ipsis interdum contraponitur. Exemplis id exponamus. In Adriatico e regione oppidi Thermularum, tres sunt Diomedæ insulæ quas hodie Tremidi appellant. Si quis igitur, a Thermulis ad proximiorum, quam Caprariam dicunt, nauigio soluat, inter litus illarum, ac litus huius, rotunditatem inueniret, si vero alius ab Oppido Vico, quod est in Italiæ littore eandem peteret Caprariam, alio situ, staret rotunditas. Sunt Thermulæ ubi T. Capraria ubi C. Vicum ubi V. Tunc una rotunditas ab Africo ad Septentrionem inter T. & C. intumesceret, alia ab Euro in Corum inter C. & V. situ staret diuerso. Item alia a Capraria C. ad Lissum L. insulam a meridie ad Septentriones, a Lisso L. ad Casolum Cas. ab occasu ad ortum. Lisso ad Melisselum alia. Hæc subdita ostendit delineatio.

Qua rotunditate tam varia delineatione, nihil ridiculosius. Nam hæc omnes tum inter

ter se sunt differentes, tum ab aliis different, quæ a Melifello ad Anconam, aut ad Sanctum Archangelum, aut ad Pole promontorium, aut Venetias protenderentur. Si vero quis, ne in risum res uersa uideretur, diceret. In magno pelago rotunditatem esse, inter proximas insulas non esse; interrogaremus nos. Cur in magno, & non etiam in paruo? Cum tota aqua sit homogenea, & eiusdem naturæ, atque ideo figuræ etiam eiusdem; quod guttularum, & pocolorum allatores autumabant. Cur in eadem natura tanta diuersitas? Si dicant, hæc non in paruis spectari matibus debere, verum in Oceano. Si causam non reddant, ridendi erunt. Sed esto in Oceano experiamur. Maximo omnium tractu, & nullis insulis impedito, per gradus CCXXX. ab Ambone insula Orientali, usque ad Magellanicum fretum. Medium itineris huius sub insula fuerit Madagascare. Ibi, si verum sit Oceanum rotundum esse, ingens mons aquæ fuerit. Si ergo a Magellanico naui soluat uersus Ambonem cui dubium, eam a decliui littore, uersus aquarum cumulum ascendere? Quo casu, & grauius sursum ferrentur, & egerime ferrentur. Ad summum cumulum cum perueniret, media uelocitate in eo versaretur. Inde ad Ambonem in decliue, ac ferre in præceps ferretur uelocissime. Quorum nihil nauæ experiuntur. Imo uelocitati huic terræ, contrarium experiuntur. Semper enim Oceanus ille, ad Magellanicum fertur occisime. E contra alia nauis ab Ambone si soluat, difficile ascendet ad Oceani usque cumulum, a cumulo citissime descendet. At contra euenit. Eadem enim uelocitate, fluxuque Oceanus eodem ab ortu in occasum perpetuo feruntur. Non est ergo Oceano in illo aquæ mons. Neque alibi vllibi. Non ergo verum est, mare, aut Oceanum, aut aquam vllam in conuexam superficiem ac rotundam surgere. Sed neque concaua sunt in medio, magis quam ad ripas, aut littora. Illuc enim ab altioribus confluerent. Cum ergo neque rotunda, neque concaua vllis in locis maria sint, necesse est, ea mediam inter has tenere superficiem, planam scilicet & æquam, & nomini æquoris respondentem.

At cur nauis, e littore soluens, e malo littus cernit, e naui non cernit? Quod primum ac maximum Geographorum argumentum, in postremum locum, a nobis fuerat reiectum. Id modo soluamus, solutione ab experientia petita. Dictum

nobis iam est, Montes Auseri, & Cyni, per longissima spacia sub aurora cerni, orto sole, non amplius cerni. Patet id nauigantibus cunctis, non solum in his, sed, si obseruare uelint, etiam in montibus omnibus horis eisdem. Si mare intermedium rotundum esset, neque ante ortum cerni possent vlli, neque potuissent illi. Quia in longiore spacio, maior esset rotunditas. Ergo maris rotunditas in causa non est, cur non cernantur, quod Geographi asseriebant. At cernuntur, ergo maris nulla rotunditas. Alia ergo est causa querenda, cur post ortum Solem non cernantur. Eæ uel in visum nostrum est referenda, qui longinquiora minus percipit. Vel in vapores e mari eleuatos. Quos continue inde attolli in altum, & nemo negat, & experientia comprobatur. Vel in solis radios, qui in polita, ac leui aquæ, & æquoris superficie, reflectuntur, & sursum resiliunt, visumque nostrum reddunt debiliorem. uel etiam in duas, aut tres hæc omnes causas effectus hic est referendu. Priorem illam & tertiam nemo est qui neget. scilicet, longinquitate visum nostrum hebetari. Hebetari eundem maiore luce, nemo nescit. Solis quoque radios a planis & leuib. resiliere, ignorat nemo. Eisdemque, si quis intente inspiciat visum debilitare. Sed & aliter. Si prope terræ, aut maris superficiem visus intendatur, hebes reddetur. Quam rem etiam Aristoteles ex parte annotauit. Problem. XI. sect. XV. in his uerbis.

Ὅτι ἡ ὁψις ὅσα τῶν γῆς, ἐὰν λίαν φέρται, ὀλίγη εἰς τὸ ὑποπρὸν προσπίπτει. Ὅστις ἀνακλαμένη πρὸς τὰν ἕσσαν ἀσθενεῖ.

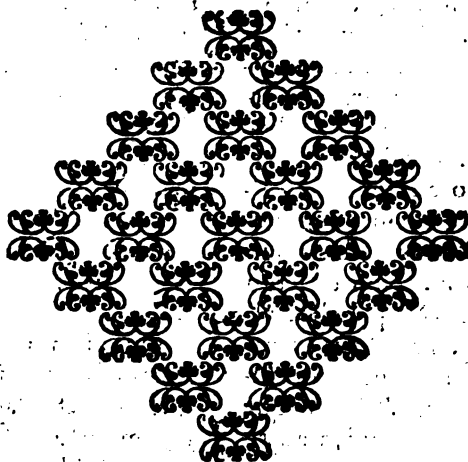
Quoniam visus, cis terram si multum feratur paucus in speculum incidit. Itaque refractus ad omnia erit debilis. Est autem maris superficies, diurna luce, quid aliud, quam speculum quoddam, a quo solis radij refranguntur, qui visum debilitent nauigantibus. Cum ergo visus noster in naui ima, inter radiorum refractiones, & tremulum quoddam lumen, quod e maris superficie, sursum ferri cernitur feratur, in longiore spacio, facile promontoria, aut res alias in littore ad maris imam superficiem positas, non discernit. Quæ e summo malo, quo refraçtio, & lumen tremulum non pertingit, conspiciuntur. Esse autem uere solis radios, in causa, qui nobis multa

FRANC. PATR. DE AQVAE ROTVNDITATE.

multa a visu adimant, satis est probatum matutino illo Auſſerensis montis, & Cyni insulae experimento. Quæ in crepusculo cernebantur, radiis vero obortis, & totum hemisphærium implentibus, oculis nostris sunt adempta. Vapores quoque huic rei impedimentum asserre, nemo est qui ignoret, qui semel saltem in cælum, nubilo aere aspexerit. quando fulgentissimam solis lucem nubes nobis occultant. Nubes autem non aliud sunt quam uapores coagulati. Nauigabamus ante annos aliquot secundo iam itinere e Cypro. Mane summo, densissima nebula, nullo spirante vento, nauem operuit. ubi locorum essemus ne diuinare quidem poteramus. Ad meridiem iam rareſcente nebula, cacumen montis altissimi prius, conspici cœptum.

Magis etiam rareſcente, & cacumen clarius, & montis pendix videri. Nebula dispersa tandem, agnouimus Cretæ montem, ad austrum verſum, qui a nautis Gambela nominatur. Id euenit, quia nebula in summitate prius sit dilapsa, deinde sensim euauit tota quam rem confirmat, quod refert Andreas Corsalius in nauigatione, a Mozambico ad Indiam nebulas: quasdam horis vicinas eleuari quæ conspici non sinant stellam vllam, quæ minus quàm sex gradibus sit eleuata. Hæc ad solutionem argumenti Geographorum validissimi dicta sunt. Priora illa ad aquæ & marium, & Oceani rotunditatem destruendam & complanandam sunt, & rationibus, & experimentis demonstrata.

Finis Vigefimi quinti Libri Pancerſmæ.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS SEXTVS.

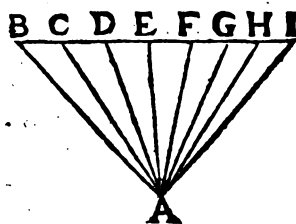
AN AQVA ET TERRA VNVM EFFICIENT GLOBVM.

A Priore de aquæ rotunditate, dicebamus Clauium, aliam non minorem ingreſſum eſſe quæſtionem, Geographis, & Aſtronomis, tum etiam philoſophis cõmunem. Vtrum ſcilicet, ex terra & aqua, vnus eſſet conſectus globus. Id omnes hi, pro certiffimo habent. ita, vt certius fere videatur eis nihil, fatentur tamen iidem omnes, non ad amuſim, & Geometrice, eſſe ſphericum hunc globum, quia montibus altiffimis, profundiffimiſque vallibus, & tumeat terra, & deprimatur locis innumeris. Ratione naturali id probant vniqa. Quod gratia omnia vt ſunt terra & aqua, ad vniuerſi centrum vnum, partibus earum omnibus & inclinẽt, & nitantur. Indeque euenire, cum partes omnes eo propẽrent, vna cõrca ac ſupra aliam ita aglomerentur, vt neceſſario rotunda earum conformetur figura. Hæc ratio non eſt ſincera. ſed aliquot in ſe continet fallacias. Nam id ſi verum eſſet, terra tota vt aqua, longe grauior, aquis ſubſideret, aquæ ei toti ſuperhatarent. At maria a terra ſuperantur. Terra ipſa ſuperat montibus. Maria imas terræ cauitates, occuparunt tantas, vt reliqua terra non ſint minores. Quia igitur dici põteſt, terram grauitate ſua, partiumque ſuarum, pendẽtiaque ad centrum, rotunditatem acquiſiſſe? cum pluſquam caua ſit, dimidia emineat altiffime. In ea vero quæ eminet, quatuor generum ſunt partium ſitus. Vel enim montes ſunt, uel conualles, uel colles, uel planities. Nulla harum eſt, quæque marium

ſuperficiẽm non emineat. Ab eis enim omnibus, ſi aquæ decurrant, tamquam ab eminentiore, in mare tamquam ad declinior, confluent. Vnde factum axioma, Flumina omnia ad mare deuoluuntur. Et aliud, ſinis aquarum mare. Superficie autẽ marium, declinior ſemper eſt fundus. Fundus autẽ maris, decliniffima eſt terræ pars. Eaquæ, aut ſerẽ dimidia, aut verẽ dimidia, aut etiam pluſquam dimidia. Hac igitur medietate, in rotunditatem terra nullam ſurgit. Non ergo eſt tota per ſe rotunda. Huic fundi maris dimidiæ, ſi eius quæ exteat, lacuum, ſtagnorum, fluminum, & profunditatem addamus, huius quoque medietatis, ſi non maior, ſaltem multa pars, aquarum fundis eſt dedicata. Elatiorẽs his omnibus ſunt planities. Quæ in omnibus, tum habitati, tum deſerti orbis partibus, ſunt pluri- mæ; Earumque pleræque ſunt ingentes, im- menſæque. Harum aliquot enumeremus, & ad reliqua terræ elatiora conferamus. Earum prima eſto, illa, quæ a Scythico vſque Oceano, ac ſinu Graduico qui eſt ſub LXX. latitudinis gradu, per Moſcouiam vſque in Tauricam Cherſoneſum per gradus XXI. extenditur. Quæ totius latitudinis ab arcto vſque ad æquatorẽm pars eſt ſerẽ quarta, & ſi cuique gradui demus M. Paſſ. LXII. cum dimidio iuxta Prolẽmũ continet Paſſ. M. MCCCXII. Secunda eſto, ea quæ a Moſcouia per Aſiam vltra Imanum vſque ad Quinſai protenditur gradibus CXXXVI. hoc eſt M. Paſſ. 8500. & amplius. Tota item Africa, quanta a Nili ſon- tibus eſt vſque ad exitum gradus latitudinis comprehendit C. hoc eſt M. Paſſ. 6250. In longitu- gicu-

gitudinem vero Africa eadem, a fontibus Nigri fluvij qui sunt sub gradu LX. vsque ad exitum eius in pelagus Atlanticum, qui est sub gradu V. quod spacium graduum est L V. tota plana est per M. Pass. 3437. Memorant in orbe nouo, a portu formoso qui est in latitudine citra æquatorem gradu. V. vsque ad fretum Magellanicum, quod ultra æquatorem est sub gradu LII. totam. Peruanam regionem a montibus Andis ad mare, vsque planam esse. Spacium autem hoc graduum LVII. Pass. M. implet. 3562. Sunt & in superiore ad septentriones noui orbis parte, planities ingentes atque immensæ ita, vt nauigantibus nulli conspiciantur montes. Sunt in nostra Europa, Vngaria tota planissima, tota Polonia (vnde illi nomen lingua eius gentis inditum) vsque ad mare, tum Euxinum, tum superum Liuonicum, ac Finonicum. Hæ tum longitudo, tum latitudines, non sunt dicendæ, uix esse sensibiles respectu totius terreni globi. At si tantæ ac tot numero sunt in superficie terræ, planities, qua ratione, aut est rotunda terræ? aut vere dici potest rotunda? Neque ei rotunditatem montes efficiunt, cum tot conuallibus sint, & inter se inæquales, & anfractuosi. Et ad planities iam dictas, & alias innumeras, vix ferè sunt sensibiles dicendi. Ad hoc enim, sensibilitatis asylum, & Clauius, & eius magistri Astronomi, solent confugere, cum eis, montes, valles, scopuliq; obiciuntur. Ajunt enim, terræ rotunditatem non impediunt, quia non sunt, sensibilis momenti. Quæ fuga vt eis concedatur, certe in planiciebus non est concedenda. Nam sunt maxima terrenæ superficiei pars, quæ rotunditatem eius impedit. Quæ n. ratione, eadem terra subiecta, eodem loco, eodemque tempore, duo contraria in se recipiat, planum, & conuexum? Imo in maris in Oceani, in aliarum aquarum fundis, & conuexum recipiat & concavum? Aquarum autem fundi plusquam dimidia superficiei terræ sunt pars. et planicierum prior numerus, tum graduum, tum Miliorum, a Septentrionibus versus æquatorem, quarta fere est pars. Cui si Nili latitudo addatur, plusquam duas totius a Polo ad Polum latitudinis tertias partes comprehendit, sicuti & Peruana, fere tertiam aliam complectitur. At Africana Nigritis longitudo, graduum est LV. Asiana vero cum parte Europæ plusquam gradus CXL. continet. Itaque non possunt dici insensibiles respectu globi totius. Neque etiam eo possunt confugere si dicant, fidem non esse habendam, aut Marco Polo, aut Hispanis, aut Polonis, aut Paulo Iouio, aut alijs qui earum planitierum memoriam scriptis reliquerunt, quod vel sponte, vel errore sint mentiti. Nam etiam si detur, quod

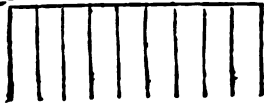
non datur, hos falsos esse mentiuiculis, natura ipsa non mentitur. Si enim tantæ regiones planissimæ non essent, sed in medio ad rotunditatem, ac tumorem surgerent, Boristhenes, Tanais, Volga, Nilus, Nigir, Danubius tanta terrarum spacia non decurrerent, aut in ascensum, inde in descensum currerent. Non enim flumina vlla prius ascendunt, postea descendunt. Sed totus eorum cursus, ex axiomate, tum Aristotelico, tum Clauiano, descensus est ad decliuora. Et igitur flumina hæc per plana decurrunt, inclinata tamen tantum versus maria, vt in ea ferri possint. Neutra ergo, terra & aqua, cum non sint rotundæ, quibus machinis Astronomi, & Geographi, ex vtraque globum vnum confecerunt? Eumque ita rotundum, vt vnâ eandemque habeant superficiem conuexam, vti autumant. Qui enim vnâ eademque esse potest conuexa superficies, vallis imæ, cum montis aut pendice, aut cacumine? aut huius cum planicie supposita? aut cum maris plano? Certe multi sunt inter alpes lacus, inter montes alios altissimos, quo sensu, quæue ratione, Geographi, aut Astronomi deprehenderunt, lacuum superficiem eandem esse cum imminentis cacumine montis. Cum hic ad cælum attollatur, illa in imo resideat? Sane Chimæræ sunt hæc & non mathematicæ demonstrationes. Neque illorum ratio ea, quæ asserunt, quia singulæ & terræ, & aquæ partes centrum expetant, vtramque in vnum globum conglobant. Vtramque enim in loco a natura deputato, vti est Aristoteli demonstratum, quiescere est necesse. Et earum partes etiam si ad centrum vergant omnes, id in suo quæque loco, sine vlllo motu faciunt, nec ab eo discedunt, neque descendunt. Neque se se de loco trudent, neque in decliue fluunt, nisi pars inferior vi e suo loco abstrahatur. Exemplo a

Clauio, alia in causa proposito id fit manifestum. Nā si vnum tantum est centrum A. terræ aut vel aquæ partes in plano constitutæ. B. C. D. E. F. G. H. I. omnesque ad ipsum vergant, & incli-

nationem habeant, neque a suis abibunt locis. Et si summota pars inferior fuerit, suo quæque itinere, non autem omnes ad perpendicularum descendant. Nam si omnes suis in locis, ad perpendicularum vergerent, ad centrum sane non vergerent. Quam rem exemplum hoc aliud clarissime ostendit. Attamen in tantum sunt, imaginatarum demonstration-

ABCDEFGHIKL

A

monstrationū a-
matore, vt lineas
ad catherum in-
murorum cōstru-
ctione ductas, ad
centrum omnes
tendere contē-
dunt. & muros
inter se aliquam
habere inclina-
tionem, quamuis
non sensibilem autumant. At nos non id que-
rimus, aut hic, aut in superioribus, an sensibi-
lis vel non hæc inclinatio sit. Vel an aquæ tu-
mor, aut mōtes, aut valles, sint sēsui nostro cō-
præhensibiles, quasi sensus noster corrigere
naturam, aut queat, aut nequeat. Sed an re-
uera ita se res habeat, & vera sit. Non esse au-
tem hæc ipsorum demonstrationes veras
Euclidis Geometrarum patris, demonstratio
demonstrat. Quæ est libro xj. Prop. vj. vbi ait.

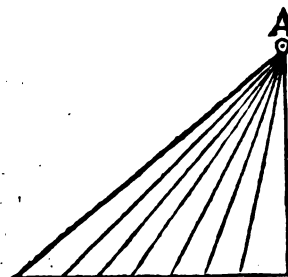
„ Si binæ rectæ lineæ, in eodem plano ad
„ angulos rectos fuerint, parallelæ erunt
„ ipsæ rectæ lineæ.

Quod de binis hic ait, de omnibus intelli-
gi debere Geometrarum nemo dubitauerit.
Sicuti dubitauerit nemo, parallelas nunquam
concurrere. Non igitur ad centrum tendent.
Non igitur ab vno plano partium tendentia
& inclinatio, parallelarum rotunditatem eius
plani poterunt efficere. si Euclidis demon-
stratio vera est, etiam quæ inde deduximus,
vera sunt. & illæ aliæ Clauianæ demonstra-
tiones falsæ erunt. Vel si hæc veræ sunt, quis
amplius Euclidi, aut mathematicorum fidat
asseritis. Itaque tota hæc prior Clauij dispu-
tatio, an ex terra & aqua vnus fiat globus, in se
vana, contra eos, in quos est instituta, est fru-
stranea. Quam uero ipse, ad id probandum
instituit, tota ex eadem principij pendet falsi-
tate. Ait namque.

In quacumque orbis parte, per eandem om-
nino aeris lineam, terra & aqua non impedi-
tæ, sed libere demissæ descendunt. Vt hoc sit,
aut non sit verum, ad rem propositam non fa-
cit. Non enim hoc ait agimus, an præter
ipsarum naturam loco sint positæ, & ea-
dem linea descendant. Sed an naturali
loco sitæ tumeant in medio, & sint sphæ-
ricæ totæ, potius quàm planæ. Esto vni-
uersi centrum tantum vnum. Ad eum om-
nes aquæ, terræque partes tendant, sed
non omnes ad perpendicularum. Sed suo
quæque e loco. Nec sunt istius vergen-
tiæ lineæ omnes æquales. prout æquales
non sunt, quæ in Africa a montibus Lu-
næ, aut a monte Amara, qui omnium
altissimi feruntur, & ab imis eorum con-

uallibus ad centrum vsque ducuntur.

Quod si vera Plinij relatio est, montes esse
quosdam, qui L. millia se se attollunt, si ve-
rum sit Tenariffem LXX. millia excedere, si
Andes, si Caucasus, si alij innumeri, rotundi-
tati totius terræ magnam auferunt partem, si
tot planities, si tot maris fundi conca-
uitate, idem faciunt, qua ratione alia,
rotunditate, aut terræ, aut Maris, aut
vtriusque simul asserere andebunt? nisi con-
caua velint esse conuexa, & plana esse
rotunda? Sed quain postea explicat ra-
tionem, Solem, stellæque aliis citius,
aliis tardius oriri, & singulis XV. gra-
dibus, hocæ vnus spacio variari in ter-
ra, & idem in Oceano fieri. Hoc au-
tem fieri non posse nisi maris superficies
continueretur. Ad rem nihil facit. Quis
enim negat, terrarum & maris superfi-
ciem continuari? Continuitas autem,
rotunditatem minime facit. Quo vero
Ad poli altitudinem, quod subnectitur,
nauigantibus e Lusitania ad Canarias, al-
titudinem poli, singulos gradus deprimi.

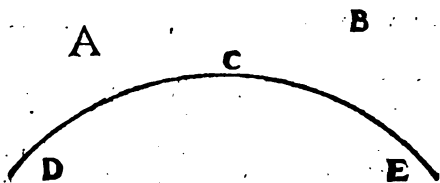

Si concedatur esse
verum, non tamen
probat, aquæ ro-
tunditas. Idem en-
im etiam in pla-
no accidit. Figu-
ra hæc, id osten-
dit. Quis enim
non videt, Po-
lum A. maxime
eleuari iis qui sunt
in B. Ad perpendicularū. n. & ad angulos rectos
eis superstare? Quāto vero a B, discedūt magis
C. D. & reliqui, tāto acutiores fieri angulos vi-
sus. Ideoq; polū eis videri depressiorē. Præfer-
tim quia visus, non vltra 40. millia, vt probant
optici, rectus procedit. Idq; eo magis euenit,
quia plures, atq; plures e mari vapores eleuan-
tur, qui tandē e cōspectu prorsus auferunt. iis
qui sub æquatorem nauigando peruenerunt.
vltra quem, paulo progressis polus noster oc-
culitur, sicuti antarcticus non cernitur, his qui
ad æquatorem non perueniunt. At si vera sit
Oceani rotunditas, sub æquatore culmen eius
esse videri potest. Is enim visum poli alterius
adimit, alterius aperit. At qui sanus oculus
concedat, ex altissimo loco, quæ eleuata sunt
cerni peius? aut omnino eorum perire vi-
sionem? figura id etiam ostendit. sunt A, B,
vterque polus. C, esto Oceani culmen. D,
E, loca vtriusque decliuiora. Qui in C,
sunt, proculdubio vtrumque polum cernent.
Qui vero in D. E. alterum tantum. Sed in tan-
ta Oceani latitudine, præceptis & vtriusque

Qq sed

FRANCISCI PATRICII

sed aliquandiu perdurat. Igitur non illico poli alterius visio ammitteretur. Sed vterque aliquandiu conspiceretur. Sed ammittitur illico transgressis. Alia igitur est huius rei causa querenda. & non rotunditas aut

planities Oceani causanda. Nam si planus sub æquatore Oceanus esset vtrumque polum inde conspicerent, non minus, non magis, quam qui essent in culmine; Eam rem, quam nos in causam referemus? Aliam sane nunc non videmus, quam maximam distantiam, & in ea distantia, vel visus debilitationem, vel maximam vaporum eleuationem inter visum & polum interpositam, vel hasce tres omnes. Quod vero ad conclusionem rationis huius affert, ferri non potest. Aquam eandem cum terra habere superficiem conuexam a Septentrione in Austrum. ita vt neque terra, neque mare magis attollatur.

Quis enim ferat, altissimos Noruegiæ montes. Montem sub polo, Storum, mundanorum omnium eminentissimum, eiusdem esse cum subiecto mari, superficiem? Aut Lunæ montes, cum subiecto lacu, vnde Nilus exit? Mons Aussero imminens in Liburnia. Cyrna insula, manifesto nobis ostendere, montes superficiem maris super stare. Neque vnam eandemque esse. Eclipsim lunæ præterea Clavius affert. In qua ait,

Vmbra aggregati ex terra & aqua, rotundam esse, in quacumque cœli parte contingat eclipsis. Igitur necesse est, terram & aquam vnum componere globum. Quia lunæ partes quæ nondum sunt eclipsatæ, corniculatæ sunt.

Sunt ita. At aggregatum hoc, siue globus, eam cornicationem minime facit. Aqua enim cum non sit opaca, vmbra facere, nequaquam potest. Sed eam facit natura vmbra, quia sicuti lumen omne, ita & vmbra omnis rotundatur. Est enim vmbra luminis extremum, quod iam antea probauimus. Vmbra ergo sui natura se se in rotundum co-

gens conum, & non quia a rotundo corpore exeat, illius in luna apparentiæ causa est. Nam si eius rei, aggregati globi rotunditas in causa est, eadem eiusdem globi rotunditas, solem in horizonte, dum vel oritur, vel occidit, corniculatum ostenderet necessario. At hoc minime fit, etiam Clauio fatente, & sensu demonstrante. Sed corpus eius ab horizonte linea recta semper scinditur. Cui rei vt occurreret, ait,

„ Sensum nostrum in hoc mirum in modum falli.

„ Cur autem fallatur, causam affert ridiculam.

„ Quia terra, sensui maior appareat, quam sol.

Nam, nonne eadem, maior etiam quam luna apparet? In luna corniculatas partes fatetur, cur non easdem etiam in sole, ab eadem causa fatetur? Et visus noster, quo modo in sole fallitur, non fallitur in Luna? Nam sol nonne terra, ex sua astronomia, maior est? Cur ergo dicitur, Propter quantitatem nimiam terræ, recta ea linea videtur? Multo magis eadem nimia terræ quantitas in luna, quæ, quam terra multo est minor, idem non facit? Neque solis, aut terræ, portiuncula circuli maximi dici potest linea illa, quæ solem recta scindit, primo oriri incipiente, circuli corda dein maiore, denique toto solis diametro. Est enim solis diameter, longe terræ diametro maior. Quod & ipse probat.

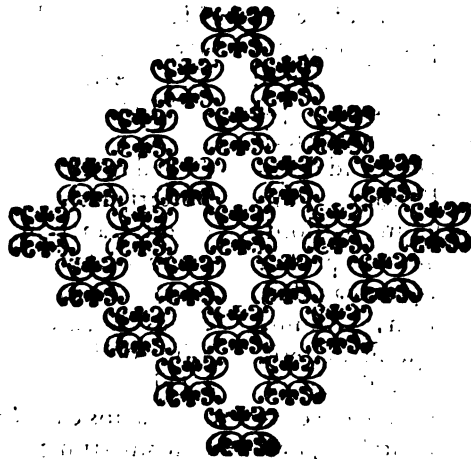
„ Et si verum est quod subdit, sensum hallucinari; in eo quod cœlum vti furnum, credat: cur non etiam hallucinatur in multis aliis astronomorum obseruationibus? & cœlestium apparentiis? Cur non æque in his omnibus, atque in illis errat? Ratio huius fuerat querenda, & causa reddenda. Sed hæc me hercule, meræ sunt fugæ, & meræ nugæ.

Verum nos, ex hac ipsa solis in horizonte, recta sectione, seu ea fiat, primo oriri incipiente minore corda, dein maiore. denique diametro, & post diametrum corda alia diametro minore, deinde alia minore cum semper a recta linea scindi; conspiciatur, arguimus horizontis planitiem, seu sol e mari cernatur surgere, seu a terra. Idem apparet, in lunæ ortu & occasu, dum est in horizonte, vel in mari nauigantibus, vel iter terra facientibus, vel loco stantibus. Idem quoque ex hac concluditur, terræ, & aquæ superficiem, non esse rotundam, sed vere planam. Nam si rotundæ essent, in ortu & in occasu, tum lunæ, tum solis, ea sectio corniculata appareret; non aliter, atque ab vmbra rotunditate, in eclipsi, corniculata lunæ pars nondum eclipsata, visitur, & corporis lunæ rotunditas simul

mul ostenditur. Et in Solis eclipsi, quando non totus eclipsatur, & corniculatus apparet, & rotunditas, tum ipsius, tum lunæ, cernitur manifesta. Ea autem corniculatio efficitur, quia a rotundo corpore ea fit sectio. Quæ si a plano fieret corpore, minime talis appareret. Concludamus partem hanc. Sicut a rotundo, seu curuo, sectio lunæ, & solis fit corniculata, sic a plano, ac recto, in eis fit sectio, & plana, & recta. At sit ab horizonte, a-

quæ & terræ separatis, Eadem sit etiam a coniunctis. Igitur, & aqua in se, & terra seorsum, planam, & non sphericam habent suam quæque superficiem. & simul vnum corpus si efficiant, aut vt vnum confiderentur, id aggregatum, globum vnius, eiusdemque superficiem non formabunt. Atque ita Astronomorum, & apparentæ, & Geographorum rationes, prorsus euaserunt nullæ.

Finis Viginti sexti Libri Panostrum.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS SEPTIMVS.

DE MARIS VNIVERSI MOTIBVS.

Nius corporis simplicis, vnum esse naturalem motum, & credidit, & tradidit Aristoteles. Et aquam, quæ elementum simplex sit, naturali motu ad decliua ferri tantum. Atque ideo mare, quod aquæ locum occupasse scribit, a septentrionum altiore terra, ad decliua fluere. Meotim scilicet in Pontum. Pontum in Aegæum. Hoc in Siculum, Sardonicum, & Tyrthenum. Quæ sint omnium profundissima. Hunc vnicum, tam magnus magister, naturalem mari assignauit motum. Alium, deinde, non vniuerso, sed ei qui sit in fretis inter duas terras, angustis tribuit. Qualis est Euripus Chalcidicus, qui septies in die currat, atque recurrat. Eum nec naturalem, nec violentum appellauit. Nam cum eius motus causam, vti ferunt, in exilio diu esset contemplatus, nec eam inueniret, præ fastidio ac mœrore, se præcipitem in eum coniecit. Dubius sane, si naturalem dixisset, causam dicere se debere, cur toties sibi ipsi contrarius esset. Si violentum, causa erat dicenda, cur perpetuus esset. Sed nã, Aristoteles, qui ignorantiam atque ignauiam veteribus philosophis omnibus, vt solus sapere videretur, oblicere nunquam destitit, de multis aliis maris motibus, solos hosce duos ipse cognouit, reliquos ignorauit omnes. Nam nec si qui alij in mediterraneo essent, cognouit. & de Oceani motibus, ne verbum quidem fecit. Vel potius, fluxum cognouit & refluxum maris, non est tamen ausus eius rei causam vspicere, vel eam scribere est oblitus. Neque. n. dici potest eam non

cognouisse, quando mentionem eius aperte faciat in his verbis, quæ scripta sunt libro II. *Meteoro cap. VIII.*

Ὡς εἴσω γίνεσθαι πάλιν ἡ φύσις, ὥστε ἀμπατισ εἰς τὸναντίον, τῆς ἐξ ἑνὲς πλημμυρίδος.

„ Ita intro fit rursus fluxio, sicuti refluxus „ in contrarium fluxui ab extra.

Sed Aristotelem omittamus. Viderunt posteri maris motus quosdam. Sed neoterici, in mediterraneis omnibus, & toto Oceano obnauigatis, multos & varios agnouerunt. Hos omnes annitatur nos colligere, & cum effectibus causas coniungere tentemus. Itaque primo dicimus, maris huius nostri Mediterranei plures esse motus, eosque varios. Et in Oceano, alios esse non paucos, partim ab his diuersos, partim genere eisdem. Eos omnes, ante omnia bifariam diuidamus. In uiolentos motus, & in naturales. Vtrorumque iterum dicimus, alios esse incertos, atque inordinatos, alios vero statos, & certis temporibus ordine recurrentes. Violentos prius expediemus, notioresque ignotioribus præponamus. Violenti sunt omnes maris, atque Oceani motus, qui a ventis excitantur. Ventus enim, cum vel aer sit motus, vel sit in aere, extrinseca a mari causa est. Et quia extrinseca etiam violenta. Horum violentorum ij inordinati sunt, qui nullis anni statis temporibus, mare commouent. Sed modo Boreas, modo Auster, modo Eurus, modo Corus, modo hic, vel alius ille, hoc vel illo loco; vel per se solus, vel cum aliis, non raro etiam contrariis, vel e partibus diuersis mare perflant, & in undas tollunt. De qua re Virgilius.

Vna,

Vnâ, Eurûs, Notusque ruunt, creberq; procellis Africus. Horum alij tantum.

Vastos voluunt ad littora fluctus. Quod fit sæpiſſime. Alij vero, quod rarius fit, etiam mare inflant, atque extollunt, vt ſolitas excedant metas, & terras inundent. Quod Veneti ſciunt experiri, & nos ibi non ſemel vidimus, Euro ſtante, mare ita excreuiſſe, vt ſuperſcanſis in vrbe canalium ripis, & per plateas, & per vias omnes, Cymbis fit nauigatum. Cifternae omnes ſalſe factae, & merces præcioſae multae, in terraneis apothecis & cellis corruptae.

In Belgico vero, hiſtoriis eſt proditum, Corum interdum tam fluuiſſe vehementer, ac diu, & Oceanum inſtauſſe, vt arginibus ad mare, omnibus vel diſruptis, vel ſuperatis, urbium magnum numerum, præſertim in Selandia, & Holandia, cū multis mortaliū millibus abſorbiffe. Quarum veſtigia etiã quædã tranquillo mari conſpici narrant. Id eueniſſe etiam in Baltico mari, in hiſtoriis eius regionis legimus. Quod & alibi euenire eſt rationi conſonum. Ex hiſce ac prioribus illis maris commotionibus, motus alius maris, circa promontoria ſurgit. Quem nos in mediterraneo nauigantes, ſæpius vidimus, & nautæ quotidie ſere experiuntur, quas vocant currentias, alias ſimplices, quando iam ceſſante vento, fluctuque, aquae impetus ab eo in fluxum commotus, commotio qui ultra promontorium quietem egerat, incitatur. Alias vero contrarias, quando venti duo, hinc & inde circa promontorium contrarij ſpirauerint, & in fluxum vterque mare impulerit. Currentia vtraque hæc, periculofa ex maris lucta eſt, ſed periculofior ſecunda. Hi quatuor ventorum motus violenti, pro ventorum inſtabilitate, ſunt incerti omnes. Alij vero ſtati, vel certis anni temporibus, vel certis annorum interuallis. Priores dicti ſunt Eteſiae, quoniam quotannis, certo anni tempore, ſtant venti quidam, qui mare commouent. Noti ſuere antiquitus, & nunc etiam ſunt, ſtante a ponto in Aegeum ſtantes venti, vſque in Aegyptum pellentes vadæ. Fæuonij ſunt alij, ab occaſu, aut a Coro, qui totum mediterraneum, ad Syriæ vſque littora conuoluant, multoſque dies æſtate perdurant. Quos nautæ, Prouenzas, Ponentales, & Maeſtrales vocitant. In Oceano, Columbus primus, in littore Luſitanico obſeruauit, ventum quendam ſtatis anni temporibus ab alto flare. Vnde coniecturam fecit, eum illinc ab humo facta terra prouenire. In qua ſententia tam conſtanter perſiſtit, vt nauigia, orbem novum quaſiturus a variis peteret Regibus, & vix impetrarit. Eumque ingenti totius orbis beneficio, ingentique ſua gloria adinuenerit. Statæ etiam annuæ ſunt, Perſici atque Indi-

ci maris tempeſtates, quas nautæ Luſitani, vocant, Motiones. Perſicum quidem, dum Sol Australia percurrit ſigna fit quotannis tempeſtoſum. Et quando ad Sagittarij ſinem peruenit ingenti tempeſtate commouetur. Indicum e contra, dum Perſicum agitur, quieteſcit. Illo acquieſcente ipſum maximas patitur commotiones, præſertim cum ſol Cancrum perit proximum. Sunt & alij maris violenti motus, qui libello de mundo recenſentur in hanc ſententiam. Strabo namque in hæc verba ſcribit.

Καὶ γὰρ καταλληνοὶ, καὶ οὐνοὶ, καὶ ἀναρροήματα καὶ ποιδήσεις τῆς ὑφ' αὐτοῦ γῆς μεταρρίζουσι, καὶ τὴν θάλασσαν, αἱ δὲ σφαίρες ταπεινύονται αὐτῶν.

„ Etenim diluvia, & terræmotus, flatuum
„ eruptiones, & tumores ſubiti terræ, quæ
„ ſubeſt mari, ipſum extollunt, quando ve-
„ ro ſubſident terræ eadem, mare depri-
„ mitur.

Hoc autem toto mari, vbique locorum fieri poteſt. ſicuti iam olim magna eius parte, Atlantica illa ingens inſula, ſubſedit tora. Rem hanc eandem teſtatur eſt Ariſtotelis libro de Mundo in hanc ſententiam. Fieri in mari quoque hyatus & Chafmata, & reſeſſus locorum, & vndarum incurſiones ſicuti in Helice & Bura contigit, & ignis in mari ſpiramenta, & fontium emanationes, & fluminum eruptiones & arborum enaſcentiæ, & fluxus, & vortices, ſimiles iis qui a ventis ſiunt, aliàs in pelago medio, aliàs in Euripis, & in fretis, multas quoque repulſiones, & eleuationes, per lunæ certa atque ordinata tempora: Et hi omnes inter uiolentos maris motus ſunt connumerandi.

Aliæ vero ſunt Marium turbationes, quæ aliquot annis interpoſitis recurrunt, vt in Narbonenſi ſingulo ſeptennio tempeſtas maxima regreditur, quam ſuperioris ætatis Veneti nautæ, Mar de бага appellabant. Recentes e Prouincia nautæ, & Hiſpani, obſervationis annos videntur ommiſſiſſe; mare tamen ipſis magnâ parare naufragia non eſt oblitum. Hæ omnes maris turbationes, ab externa maricauſa ſine dubio ſiunt, a vi ſcilicet ventorum. Quare non recte, a quodam noſtræ ætatis de maris fluxu ſcriptore, cauſa reiecta eſt in Perſici, & Indici maris craſſitudinem. Hæc enim nec ſe ipſam facile, aut multum commouet, nec ventorum rabiæm concitat, ſed eam ſuſtinere ſatis habet. Eſt alius non annuus, ſed horarius maris motus, in Euripis, quem Talantoliſin videntur Græci veteres appellariſſe. Cuius cauſa in ipſo mari eſſe partim, mari eſſe externa. Videreturque reuera is motus miſtus quidam, ex naturali atque violento. Sed effectus

Et prius discendus, causa postea vestiganda. Non in omnibus fretis, aut Euripis is motus fieri videtur. Fretum appellamus inter proximas vtrunque terras, per augustum interfluens mare. Quæ tamen angustia latiuscule pateant. Euripum autem eum dicimus, qui angustior magis, ac magis sit. Qualis est ad Thracium Bosporum, cuius D. passuum tantum est latitudo. Apud Abydum maior est, septem nimirum stadia. Ad Chalcidæ vero Eubœæ, vtrumque littus ponte iungitur. Fretum vero latius est, quale Siculum XIII. ut aiunt Pass. M. latum. Herculeum vero, M. Pass. VII. Magellanicum ubi minimum sex. At neque in Thracio, neque in Abydeno, nulla in Herealeo, nulla item in Magellanico, sit maris talantis seu libratio. Fit tamen in Chalcidico, fit in Siculo, sed varie. Nam in Siculo, bis tantum in die reciprocari dicitur mare. In illo vero septies. In Liburnia vero ad Ausserum oppidum, angustissimus est Euripus, isque manufactus, ideoque caua appellatus. In quo plusquam vicies mare conspeximus quotidie reciprocari, dum ibi aliquando per plures dies, observandæ huius rei causa, ociosi sederemus. Est autem longitudo eius circiter passuum quinquaginta, latitudo x. passus non attingit, profunditas pedum circiter v. r. Reciprocationis huius atque librationis causam, quam Aristoteles in Chalcidico, diutius speculando, & non inveniendò, mortem sponte opetit, nos minore longe, & speculatione, & desperatione reperire, non desperare, non desperamus. Mare ad ora Euripi cuiusque vtrunque latius panditur. In ea latitudine, profunditas maris quoque maior quam in Euripo, & maior atque moles. In mole maiore, maior etiam virtus. Hæc virtus in calore est, mari innato. Calidum vero mare esse etiam Aristoteles fateatur. Itaque mare suapte natura calidum & humidum non feruere non potest. Feruendo spiritus in se generat. Spiritus vapores tollit. Vapores dum attolluntur, aquam etiam attollunt. Quæ res Lebethis ad ignem appositi, & bullientis exemplo fit manifestissima. Tumidius, atque altius factum mare, breuem in Euripo fundum incurrit facile. Aqua enim omnis, ut vidimus, e sublimiore, locum petit inferiori. Indeque in partem alteram excurrit. At ibi alium suo similem feruorem, similesque spiritus, vapores similes, & similem nanciscitur tumorem. Qui ad incursum illius parumper cedit, mox resumptis viribus eum repellit. Repulsus autem retrocedit in Euripum. Ille sequitur, & in alteram excurrit partem. A qua & ipse repellitur. Idque fit non aliter ac duo arietes, qui frontibus se se incurant, & recurrant. Aut athletæ duo, dum lu-

stantur, alter alterum per vices, & morat, & suspendit, & librat, non tamen alteri cedit alteri. Nam, quam assignavit Aristoteles causam, in maris gravitatem, & lancis similitudinem, ridicula videtur. Mare enim in suo loco, ex suo met dogmate, graue non est. Gravitatis ergo cum in mari non sit, librationis maris & talantoseos causa esse nequit. Modus ergo hic est perpetuæ huius reciprocationis in Euripis. Causa vero, perpetuus feruor, a perpetuo atque ingenito mari calore. Cur vero Chalcidicus septies tantum in die naturali, Ausserensis vero plusquam vicies eurrat, atque recurrat, in causa esse remur, quod in illo, mare ab utroque ostio, & latius sit, & profundius, aut quod in Euripo altior sit aqua, ita ut tanta moles difficilior & assurgat, & cursu se se cieat & recursum. In Ausserensi vero, mare vtrunque nec tam latum, nec tam profundum, & in ipso brevissimum sit remora, ut tam parua mole, facilius, atque ideo, sapius motum cieat. Quando vero ventorum vis fortior, ab utraque parte, mare concitat, in unam tantum, in quam vis impellit, fluit partem. Hæc igitur milti huius motus, & modi sunt, & causæ.

Nunc ad naturales maris, pergamus motus. Eorumque historiam primo, deinde causas perquiramus.

Mirabamur olim dum pueri satate disceremus, quid causæ esset, cur dum pedes in prima littoris brevissima aqua, sentiremus placidum quandam ipsius circa pedes circuitum. Et dum stare videretur, accederet tamen, & pedes obtegeret, & iterum recederet, pedesque nudaret. Effectum hunc eundem multis annis postea, apud Strabonem cum ipsius causa, legimus. Eius verborum, quoniam ad propositam questionem pertinent, hic afferamus sententiam, ne semper Græca sine necessitate obtrudamus. Sententia eorum igitur hæc est, libro primo scripta.

„ Sicuti enim animalia continuo spirant, & respirant, eodem modo & mare ex se, & in se continenter, reciprocum quandam mouetur motum. Clarum id fit, qui in littore stans in vnda, simul mari teguntur pedes & nudantur. Iterumque teguntur, & arque hoc continenter.

Hæc ad nostram puerilem illam admirationem. Maiora ipse addit.

„ Huic fluctuationi, & vnda superuenit accurrens, etiam si sit placidissimum, & habet vim quandam maiorem. Nam quæne alienum in terram eiecit, multamque extra mare propulit algam. Magis vero hoc fit, si flet ventus. Attamen etiam in malacia, & spirantibus e terra ventis. Nihil enim minus ad terram vnda, vento etiam

„ tū, multo magis quàm aqua potabilis, &
 „ calidum natura est, & particeps est om-
 „ nium partium, humoris, & spiritus, & ter-
 „ re.

Sed et Strabo maris cognouit calorem, dum scribit.

Πολὺς ὃ καὶ ὁ θάλασσα συνελανέται δὲ ὅρο ὑπὸ τῆς ἀέρος τῆς ἐξωθεν παλαῆς πρὶν καὶ παχὺς.

„ Multus etiam Thunus compellitur huc, e
 „ calore externi maris veteris, pinguis, &
 „ crassus.

Concludamus igitur, vtrumque hunc maris vniuersi motum alterum sensibilem, ac ferre insensibilem alterum, esse proprium, & naturalem. Et eorum causam esse, tum soli subditi calorem, tum calorem mari proprium, & essentialem. Qui dum ipsum feruere faciunt, & spiritum in eo generant, per quem attollitur, & eo exeunte, & euaporante residet. Rursus alio mox generato, iterum eleuatur, iterumque perpetuis vicibus etiam in summa tranquillitate, & resedat, & intumescat, & vndam ad littus leniter pellat. Hæc de vniuersi maris motibus duobus, vniuersalibus. Nam & in mediterraneis omnibus, & in toto ocea- no reperiri pro comperto nostra ætate habemus. Sed sunt quatuor aut etiam quinque; alij, naturales itidem maris motus. Quorum prior diurnus est, alter hebdomadarius, tertius est menstruus. Quartus semestris. Quintus annuus. Quis credat tantam in vno corpore naturalium motuum varietatem? Apud veteres, referente eodem Strabone, Posidonius quinque horum, motus tres cognouit, diurnum menstruum, annualem. Per quos inquit mare, cæli motus imitari, Sympathia quadam quam cum luna habet. Diurnum autem maris motum vocat, eum, qui actus, & receptione voce, fluxus & refluxus nominatur. De quo, quia multas ambages habet, in sequentē librum disputationem differamus. Reliquos hoc libro ordine prosequamur: motum eum quem Posidonius Menstruum appellauerat, nos hebdomadarium nūcupamus, quoniam, per singulas mensis fit hebdomadas, neque totius mensis, moratur absolutionem. Eius sententiam Strabo explicat his verbis.

Τὴν δὲ μελισσῶν, ὅτι μέγισται καὶ αἱ παλαιοὶ γινώσκουσιν, τὰς σωόδους, εἴη μοι οὖν καὶ μέγιστον διχολόμου. πάλιν δ' αὖξιν καὶ μέγιστον πανσελεύου. καὶ μοι οὖν πάλιν εἰς διχολόμου φθινάδος. Εἴη αὖτε ὅτι σωόδων αἱ αὖξιν καὶ πλεονάζειν, καὶ χρονοῦ, καὶ ἰσχυρῶς αὖξιν.

„ Menstruum vero, quoniam maximi fiunt
 „ refluxus, circa coniunctiones, deinde mi-
 „ nuuntur vsque ad dimidiatam lunam. Rur-
 „ sus augentur, vsque ad plenilunium. Ite-
 „ rumque minuuntur, vsque ad secundam

„ dimidiatam. Deinde vsque ad cōiunctio-
 „ nem iterum crescunt, & incrementa hæc
 „ se se, & tempore, & velocitate, superant.

Hi autem motus non tam menstrui sunt, quàm hebdomadarij. Fiunt quidem intra vñū mensem omnes, sed per hebdomadas diuiduntur. Hoc enim est longis nautarum obseruationibus deprehensum, vt die vna ante lunæ cum sole coitum, & coitus die, & duobus sequentibus, mare in alto pelago maxime intumescit, & maxime detumescit. Et tunc maris fluxus ad terram, & refluxus a terra fiunt velocissimi. Ob hæc tum tumoris, tum cursus incrementa, ijs quatuor diebus, mare viuum appellant. Quarta a coitu die, minus crescit, minusque decrescit. Et fluxus, & refluxus minus sunt celeres. Quinta die omnia minus. Sexta quoque minus omnia. Septima vero, quæ est vna, ante lunæ quadram. Et sequenti octaua, qua fit dimidiata. Et nona quæ est vna post quadram, die. (Quod Plinius in Euripo Euboico tantum annotauit) mare totum, nec intumescit fere, nec detumescit, nec fluit, nec refluit. Ideo nautæ per tres hosce dies, aquas mortuas esse dicunt. Post quos iterum incrementum suscipit ita, vt decima a coitu die, sextæ respondeat, vndecima respondeat quintæ, duodecima quartæ, & incrementis æqualibus, & decrementis, & fluxibus & refluxibus. Terriadecima vero dies post coitum respondet diei quæ coitum præcessit. Quartadecima in qua est plenilunium respondet diei coniunctionis. Quintadecima respondet, diei secundæ a coniunctione. Sextadecima tertiæ, in quibus quatuor maxima fiunt iterum incrementa, & decrementa maxima medio in pelago. Et per consequens, ad littora, fluxus maximi, & celerissimi refluxus. Ab hoc sextodecimo die, decimus septimus, in diminutione respondet quartæ a coitione diei. Decimoctaua quintæ, Decima nona sextæ, vigesima septimæ post hanc. 21. 22. 23. quieti datur. Sequentes quatuor incremento 24. 25. & 26. & 27. Vigesima vero octaua prima iterum est, summi augmenti ante coniunctionem. Vigesima autem nona dies, dies est cōiunctionis. Aqua, eadem ordine recurrunt vices, ita vt hi maris motus, summa quadam constant harmonia. Nam summæ plenitudini bis quater dantur dies. decremento bis tres, quieti itidē bis tres. incremento bis quatuor. Quæ sane vir harmonicus possit, ad harmoniarum reducere rationes diatessaron, diapente, & diaphason replicatas, & per hebdomadas distributas.

Menstruus vero Posidonii motus, non nisi ille est, qui in coniunctione fit, quem ait, & celeritate, & tempore, alios superare. Quod si verum

si verum sit, motus ille qui circa plenilunium ipsdem quatuor increfcit diebus, & qui quatuor illis coitus respondent, minor aliquanto his fuerit. quamuis fit crescentibus maior. & hic descentibus; & hic itidem quietis, & motus sit plenior. Hic ergo ratione, & hebdomadarius, & menstruus maris motus sunt declarati.

Semestrium vero motuum Posidonius nullam fecit mentionem, neque post ipsum Strabo. Eius tamen Corn. Tacitus meminit his verbis.

„ Mox impulsu Aquilonis simul sideræ æquino-
 „ notij, quo maxime tumescit Oceanus:
 Duo autem esse æquinoctia nemo non nouit,
 sexque menses alterum ab altero distare. Quam
 rem a Nautis Oceani obseruatam, confirmauit
 Ludouicus Guicciardinus. Alius ergo hic a
 præcedentibus omnibus est maris Semestris
 motus. De annuo vero, quem tertium numerauerat
 Posidonius, Idem Strabo ex eodem scribit.

Τὰς δ' ἐνταυτίς παρὰ τῆς ἐν Γαδίροις πύλης
 φησὶ, λεγόντων ὡς καὶ θέριας ποταμὸς μάλιστα αὐ-
 ξοιτο, καὶ αἱ ἀναχωρήσεις, καὶ ἐπιστροφές. Εἰ-
 πάζει δ' αὐτὸς ὑπὸ τῆς ποταμῶν μειοῦσθαι ἕως ἰση-
 μερίας. αὐξάνει δ' ἕως χειμερινῶν ποταμῶν. ἔτα
 μειοῦσθαι μέχρι ἐαρινῆς ἰσημερίας. ἔτ' αὐξάνει με-
 τὰ θέριας ποταμῶν.

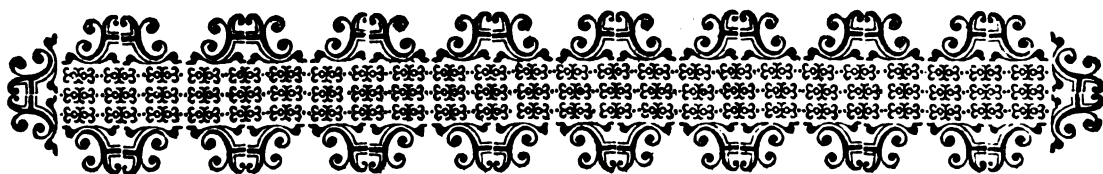
„ Annuos vero a Gaditanis se audisse ait, qui
 „ dicerent, quod circa solstitium æstiuum
 „ maxime crescerent, & recessus maris, &
 „ accessus. Se vero coniestari a solstitio hoc
 „ minui vsque ad æquinoctium. augeri ve-

„ ro ab eo, vsque ad solstitium hiemale. de-
 „ inde minui vsq; ad æquinoctium vernū.
 „ crescere inde, ad solstitium æstiuum.

Quam Posidonij traditionem, quamuis nō satis probet Strabo, refert tamen ex eodem Seleucum quendam e Rubro oriundum mari tradere, cum litta circa æquinoctialia decurrat signa, æquales hos motus fieri. Cum circa solstitialia inæquales, & quantitate, & celeritate. Sed hic motus annuus iam non est, sed vel semestris, vel etiam trimensis. Sicuti & ille Posidonij. Igitur mare, & diurnum habet motum, & hebdomadarium, & menstruum, & trimestrem, & semestrem. An vero, & annuū habet aliquem? qui ordine sit sextus? Sane habet. Obseruauimus enim nos, in Liburnia, Mense Ianuario, qui circa brumam est, magnam littorum partem denudari solitam, & siccā remanere, magis quam tempore alio vilo. Atque ita, per dies aliquot persistere. Id an ibi tantum fiat, an etiam alibi, aut vbique, compertū non habemus. Hos ergo vniuersi maris motus sex esse concludamus, diurnum, seu quotidianum, hebdomadicum, menstruum, trimestrem, semestrem, atque annuum. Et ante hos perpetuos duos quos recensuimus, priorem, respirationi similem, secundum validiorem, & maris purgatorem. Videtur autem hi octo omnes, misti quidam esse, non ex violento, & naturali, vt Euripeæ talantoses. Sed ambobus naturalibus, tumescētia nimirum, & depressione, & cursu simul, & recurso. Dum enim intumescit, intumescēdo ad littora currit; dum vero detumescit, a littoribus simul recurrit.

Finis Viginti septimi Libri Panoſmiae.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS OCTAVVS.

DE MARIS AFFLUXVS, ET REFLUXVS VARIETATE.

IN contemplationem nunc veniat, diurnus maris motus, quem in hunc librum, quia multas haberet ambages, & summorum philosophorum, authorumq; plurimorum ingenia torserit, reiecimus. Fluxum vocant, & refluxum. Nos affluxum, magis proprie dicemus. Fluxus.n. omnibus aquis currentibus nomen est commune. Affluxus vero hic vere est, quo mare senis horis ab alto ad littora affluat. senis aliis a littoribus ad mare refluat. Vtrumq; bis horarum 24. spacio. Homerus, Timæus historicus, Plato, Aristoteles, Heraclides eum, & cognouerunt, & nominarunt. Sed Aristoteles, si Plutarcho, Aetio, & Stobæo credimus, causam quoque eius reddere est conatus. Eum scilicet a sole fieri, qui plurimos moueat ventos, & circumferat. Id dum in Atlanticum mare ingruunt, mare impellere, & affluxum eius efficere. ijs cessantibus mare descendere, qui descensus sit refluxus. Triplex hic est error. Quod a sole, quod a vento, quod in Atlantico tantū fiat. In lōginoquo vidit, quod in Aegæo, & Athenis fieret, non uidit. Ventus nullus tā ordinate spirat ut senis horis flet, Senis aliis deflet. Ventus sepe multis diebus flat incessanter, non tamen iis, unus tantum sit affluxus, vnus refluxus. Sol uentos, & comouet sæpe, & sæpe nō commouet, sed & perpetui, & quotidiani effectus, cur causam tum uiolentam, tum non quotidianam attulit philosophus is, qui uiolentum, nullū perpetuum esse docuit? Si mare, motibus aliis natura sui mouetur affluxui, & refluxui similibus, qualis Euripeus ille, qui ei mortem uti dicitur, intulit; cur & hūc naturalem esse noluit? extrinsecam eius causam quæsiuit, Sed esto, suo seculo, historia

huius motus, nondum plenè fuit cognita. Et quando iam notior fuit, & nunc, quando est iam notissima, cur & philosophi, & Astrologi, & nautæ, & scriptores eius omnes, in uiolētas causas, & non in maris naturam; hunc motū retulerunt? Alios quos cōmemorauimus, quorū pars noti eis fuere, naturæ tribuerunt? Sed res hæc tora est diligenter perquirenda. Perquiri autem non potest, nisi prius cognoscatur. Cognosci nequit, nisi eius historia quantum fieri potest uniuersa, prius exponatur. Vt autem exactius exponi possit, maria sunt in sua quasi genera partienda. Itaque maris primum genus illud est, quod undequaq; terra clauditur, neq; ullum habet exitum. Quale est mare Caspium, Palus Mātiana, Lacus Asphaltites, & si quod aliud est tale. An hæc maria tria affluxū sentiant, nec ne authores, nec ueteres, nec recentes tradidere. Secundum marium genus est, quod uel introitum, uel egressum angustum habet unum, ut Mæotis palus, mare Eritheum, uel habet, utrumq; ut Pōtus Euxinus, Propontis, quæ ingressum, & egressum habent angustissimos. Horum nullum, affluxum, & refluxum pati, authores tradunt præter Erythrei partes duas. Tertium genus, duo habet maria, Mediterraneum nostrum, & Persicum, ab Oceano per ampliores fauces intra terras incurrentia. Horum Persicum affluit, & refluit, quod & nostrum maiore parte facit: non facit in Tyrreno, in Ligustico, in Gallico, & parte Hispanici. Quartum mare, est ipse ingens Oceanus, bifariam quasi diuisus in Eoum, & Australem. Ille ab Indicis insulis usque ad Americæ, & noui orbis continentes. Hic a continente hoc latissimus occiduus, ad insulas usq; eadē, extensus. Per Oceanū utrūq; uariis locis uariis sit affluxus, & refluxus. Eos per locorum varietatē, modo quoclariorē

clariore colligere poterimus, explicemus.

Itaq; extra Herculeum, & Gaditanum fretum, si ad dexteram, & ad Arctos te volueris per totam Hispaniæ Oram, perq; Gallicam, & Belgicam, & Britannicam, & Germanicam vsque ad Baltici maris fauces, magnus ad littora fit affluxus, plerisq; locis non minor pedum 15. In Belgico littore pedum pleriq; 18. Vbi vero arctas fauces ingreditur, multo etiã plus attollitur. Nam in Britannia ad Bristolum pedes extollitur 60. in Gallia vero ad S. Michælem, & S. Malon, etiam 90. Quantum vero per Noruegiæ littora occidua, aut arctoa, & mare Scythicum attollatur, est nobis ignotum. Sicuti etiam, an omnino fiat pariter ignoramus. Neque enim regionum illarum descriptores littoris id mandarunt. Ab eisdem Herculis columnis ad occasum exiens, si per Africæ occidua littora iter torseris, Oceanum inuenies quorundam sententia, affluxum eadem altitudine vsque ad caput Viride habere quanta est in littore Lusitano. Sed Lusitanus quidam sine nomine Nauta (Pilotum vocant) qui vt videtur satis accurate, iter suum ad insulam vsque S. Thomæ descripsit, narrat, a freto Herculeo, secus Africæ oram, vsq; ad Cancricum, fere insensibile esse maris incrementum. A quo Tropico vsque ad Nigiris, aut Senegæ fluij ostia, quæ vltra caput Viride 11 gradibus citra æquinoctialem sunt, Oceani incrementa sentiri. In ostiis vero fluij, maiora esse. Nam & in se recurrit fluius, & affluxus similis est Lusitano. Aloisius vero Cademustus refert, ad eiusdem fluminis oram, fluxum vehementissimum esse ita, vt quatuor horis subeat, octonis vero refluat. Ad insulam vero S. Thomæ inquit ille, non maiorem quam Venetijs esse, pedibus nimirum quatuor minorem. Aliis nauigationum relationibus constat tota Australi Guineæ, & Africæ ora, Oceani incrementa esse parua. Incapitæ Bonæ Spei qualia sint, compertum nõ habemus. Petrus Martinez Sacerdos Iesuita, in syrtibus quæ in medio pelago, inter fere Medagascariæ, & Caferiæ cõtinentem sunt, vocanturq; Bassi del Iudeo, vbi ipse naufragium est passus narrat, affluxum, vsque ad hominis vmbilicum esse. In continente vero e regione posito, altiore homine nõ esse. Vbi ait, dum affluxu accedit mare, inter saxa rumpi. dum vero recedit non rumpi. Ex Lusitanorum relationibus, scimus, hic vsq; ad fretum sinus Arabici, esse fluxum, & refluxum, sed qua altitudine nescimus. Neque enim, id perscripserunt. In faucibus vero eius sinus, maior est quàm toto eo mari reliquo, sed quantum utrobique attollatur, Io: Barros, qui diligentissime illud mare videri voluit descripsisse, nullam eius rei mentionem fecit. Sicuti apud

neminem legimus quantum in Arabiæ littoribus ad meridiem versus crescat. In sinu vero Persico, Nicolaus Comes Venetus, ait nõ esse maiorem quàm Venetijs. Sed in Indico mari circa Calecutium, iam talis est, qualis in Lusitania. Circa Cambaiam vero tantus, vt dum refluat, 12. & 15. miliaria fundum maris denudet. Ad Taprobanem tam altus est, quàm altus circa Britaniam. Eadẽ altitudine, & in sinu maximo Bengalico, & circa Malacam, est, & per Sinarum littora vsque ad Giaponas. Hæc sunt, quæ de affluxu, & refluxu in orbe vetere, tum intra, tum extra in Oceano, nobis in notitiam venerunt, quæcumq; ea potuimus diligentia vestigare. Quæ tam varia sunt, vt nõ sine magna possint legi admiratione.

In orbe vero nouo, varietas est non minor. Eam a locis Arctico polo subiectis initio sumpto percurramus. Supra Groenlandiam, Normoriam, Biarmiamq; , vbi polus non amplius, quam 10. gradibus eleuatur, vt in Mercatoris, & Posteli Geographicis tabulis est videre, noua quædam terra, ab Anglis anno 1550 est inuenta, quam incolæ Suctam Zemgliam; hoc est sanctam terram nominant. In tres insulas, & vnã Chersonensem, quasi circulo dispersita. In quarum prima ad orientem est mons nomine Stolpus, mundanorum, vti tradunt, montium altissimus, ideoq; ab indigenis mundi columna appellatus. Insulæ hæc tres, & chersonesus, ab octuagesimo latitudinis gradu vsque ad 87. versus polum protenduntur, & quatuor maximis vel fretis, vel Euripis, uel maris fluminibus separantur, qui in perpetuo sunt, sex horarum fluxu, & refluxu. Quod vero latitudinis reliquis tribus, vsq; 90. gradibus continetur, mare occupat veluti circuli quædam area, & quasi est Euriporum quoddam receptaculum. In cuius cetro, montem esse aiunt altissimum rotundum, & quasi in pyramidem cõformatum, ad perpendicularum suppositum, totumq; e magnetem constantem. Circa quem tota ea maris circulari area gurgitem esse dicunt incredibile, qui per Euripos, influentes aquas totas ab sorbeat atq; ingurgitet, & post horas sex regurgitet atq; euomat, & per eisdem impetu rapidissimo reddat. Quorum vnus in fretum Anianicum qui Asiam a nouo orbe determinat rectam ferre vsq; ad Giaponas q freto Herculeo videtur esse antipodes, effluat. Alter ad meridiem nostrum versus Groenlandiæ summum caput ferit, vbi oppidum est S. Tho. & inter Islandiam, & Noruicam littora ad Farem, ad Helandiam, & Orcadas recta fluxum suo tendit, & Scoriæ, & Angliam totam mediam intercipit. Atque efficit, vt bifariam fluxus hic diuisus, orientalis, Daniæ, & Frisiæ littoribus retusus, in occidentem cursum suum flectat. Altera vero occidentalis eius pars,

R r a Hebridas

Hebridæ, & Hyberniam intercipient Gallicis, & Hispanicis ea plaga littoribus impeditus, in canalē qui inter Angliam, & Belgium est, retorqueatur, atque ita socio ab ortu venienti, supra Hollandiam occurrat contrario, ubi in occurſu aliquandiu luſtati, vterque vnde venetæ regreditur. Euripus vero tertius qui occidentem verſus oceanum illabitur ſupra occidentem Groelandiæ caput, terram quæ recentēs nautæ, Corterealis appellant, incurrit. A cuius littoribus repercusſus in occidentem curſus eius vertitur, & tum ſupra, tum inter, tum etiam infra inſulas Laboratoris, Baccalaos, Terræ novæ, & Canadæ, labitur, & inde per Norumbergæ, & novæ Franciæ, & Floridæ longiſſima littora, vſque in intimum Mexicanum ingentem ſinum diſcurrit. In quo toto tractu, ex Ioannis Verrazzani Florentini, & Jacobi Carterij relatu locus quidam eſt ſine villo vel fluxu, vel refluxu. Ad inſulā vero Brionē valde magnus vterque. Ad caput itidem S. Aloīſii, magnus, ubi ſub latitudinis gradibus circiter. L. fluxus alius in Borream, fert, alius in occaſum. Et inter eas multas inſulas, magni, varii ſunt, & inſtantes, quatuor pedū altitudine. Ad ſanguenai vero flunium, tam altus, quantus eſt in Armonico littore ad Galliæ Burdegalliam. Et in flumine ipſo ad ſex pedes. Toto vero eo quem diximus vſque in Mexicanum ſinum tractu, non maior eſt quā cubito. Circa Hispaniolam mare non creſcit, neque in ſinu quem vocant Cariai. Circa vero Cubam, & omnes illius ſinus inſulas idem fere contingit. & in medio eius pelago ad Syrtis Alacranas ubi Alonſus Zuazus naufragium fecit, vſque ad hominilis umbicum aſcendit. In intimo vero ſinu vſque ad Floridam cubito nō eſt maior. Ad Vrabam vero, ad S. Martam, ad Pariam, tota Braſilica ora vſq; ad Magillanicum fretum. æſtus, quidē eſſe dicitur, ſed exiguus, & qualis ad Barcinonem. In freto vero ipſo, dixere quidam continuum eſſe fluxum ab ortu in occaſum, nullum eſſe refluxū. Sed id falſum eſſe experientia docuit. Nautis enim Aluari Meſchitz, poſtquam fretum fuerat ingreſſa, a refluxu bis in altum eſt retracta narrante Maximiliano, qui iter illud littoris commendavit. At inuenere, ibi maiora eſſe maris incrementa quam decrementa, quod impoſſibile videtur. Ultra quod fretum in altera Oceani parte, quam mare del Sur vocitant, quodque vſque ad Eoas extenditur inſulas, non vniuſmodi eſt. Nam ſi id fretum egreſſus ad dexteram flexeris, & Peruana littora legeris, vſq; ad mare aliud illud, quod Vermerium ſeu rubrum Hiſpani appellant, ingentem fieri narrant acceſſum maris, & reſeſſum. At ab eo rubro, ad Borrheam nullum. Ad urbem

vero Temiſtitanum, quæ in medio eſt Mexicani regni continente, duo lacus ſunt, alter dulcium aquarum, alter ſaluſ, atque hic fluxum habet & refluxum, alter ille non habet. Hæc Marini æſtus tam varij, notitia a centum citra circiter annis per navigationes innotuit. Quæ cum & Homero, & Timæo, & Platoni, & Ariſtotele, & Heraclidæ ignota fuerit, & poſt eos Pythææ, & Poſidonio, & Athendoro, & Plinio, & Auentoi, & Albumaſſari, fruſtraneo ſatis labore cauſas affluxus, & reſluxus conati ſunt perueſtigare. Sed præcedenti hitoriæ, obſervatorum recentiorum etiam aliam addamus. Biennio ante nos natos Federicus Chryſogonus, vt videtur primus librū de fluxu, & refluxu maris edidit, eiufque cauſas conatus eſt reddere. Sed nos hitoriā prius colligamus, deinde cauſas perpendemus. Air is vir, Sole, & Luna cōiunctis, duos maximos maris tumores vna die fieri, alterū ſub luminaribus, alterum in oppoſita ipſis parte, quæ Nadir luminarium eſt vocata. Locis vero per 90. gradus a luminaribus, & Nadiro, diſtantibus, duas maximas maris eā die fieri depreſſiones. Et præter hæc cerni, aliās mare velociſſime fluere, aliās tardius pro locorū, ac temporum ratione. Nam a coniunctionis die vſq; ad ſeptimam, minus, & attolli, & lenius quotidie fluere octava vero, & nona die, motum maris eſſe inſenſibilem. Rurſus augeri vſque ad oppoſitionem. Inde minui vſque ad Lunæ quartam ſecundam. Iterum inde augeri ad aliam vſq; oppoſitionem. Addit 15. a coniunctione diebus fluxum paulatim creſcere, 15. aliis iterum decreſcere. Superaddit, quādo ſol in ſignis a Cancro in Capricornum eſt, mare per ſex meſes ab Auftro in Septentrionem fluit. Reſluit autem a Septentrione in Austrum ſex meſibus aliis, Sole a Capricorno ad Cancrum redeunte. Quam rem, & Annibal Raimundus aſſerit.

Poſt hunc, Federicus Deſſinus Mathematicus de fluxu eodē ſcripſit, & refluxu. Et Chryſogoni hitoriæ ſubſcripſit nihil de ſuo addidit in hitoriā, addidit in cauſis, de quibus poſtea Iulius Cæſar Scaliger, Auguſtinus Cæſareus, Io: Maria Benediſtus, Hieronimus Borus, Annibal Raimundus, & pleriq; omnes qui de hoc æſtu aliquid ſcripſerunt, ab hac hitoriā non recedūt. Neq; ab ea recedunt nautæ, ſed ſpecialiora quædam addunt. Qui quoniam noua nomina vêtis dederunt, in re nautica, nominibus nauticis, nobis quoq; liceat vti. Qui igitur veteribus venti fuere, ſubſolamus, Circius, Aquilo, Caurus, ij nautis ſūt, Leuantes, Græcus, Tramōtana, Maëſtrus. Qui vero olim Eurū fuit, nūc eſt Siroccus. q. Auſter Oſtro, q. Africus, & Garbin⁹, q. deniq; Fauonius, modo

modo Ponentes appellatur, singulis his ventis diei naturalis, tres horas tribuunt nautæ. His notitiæ gratia positæ, nautarum obseruationes perstringamus. Petrus igitur de Medina, docet. Tum mare incipere suum tumorem cum a Nonilunio, luna fuerit in Græco & in Grabino. Esse autem lunam in Græco ante eius ortum horis tribus, & tunc mare in summo esse incremento. Tribus aliis ab ortu horis mare pergit decrescere, donec luna in siroco cum venerit. Exinde per tres horas intumescit. & cum luna ad meridianum, seu Ostium peruenit, erit mare in dimidio incremento, donec in Garbinum veniat usque ad summum, increseat. Decrescere deinde incipit, donec per tres horas usque in Ponentem luna descendet in dimidia mare erit diminutione. Et tribus horis aliis minui pergit. Et cum peruenit in Maestrum in imo est decremento. Inde discedens per tres horas in tramontanam venit. Et mare tunc ad dimidium increuit. Tribus horis aliis, illa ad Græcum accedit, & mare in summo est tumore. Addit idem author, fluxum quotidie, quatuor horarum quintis partibus accessum suum postponere. Ita ut si hodie venit hora prima, cras veniet eadem hora prima, & quatuor quintis horarum sequentis, quatuor quinta, die qualibet, usque ad dies XXX. addendo.

Nicolaus vero Sagrus, omnium ut videtur nautarum diligentissimus, addit. Die coniunctionis post mediam noctem horis tribus luna erit in Græco. & mare plenum. Die sequenti quatuor quinta postponet, ut in Græcum veniat. & mare sit plenum. Atque ita singulis diebus, si quatuor quintas horarum partes addamus, mare erit plenum. Sed hæc tota historia, tum a Medina, tum a Sagro in mari Oceano tantum, & ab Herculeo freto, circa Hispanias & Gallica littora & Belgica, usque in Selandiam est obseruata. A Sagro quidem in hunc modum.

In die coniunctionis Lunæ cum Sole, post medinoctium hora vna cum dimidia in freto Herculeo fluxus erit. & a Tariffa quæ finis freti est ad dexteram in sinum voluendo usque ad Ruttam, eadem hora ueniet. A Rutta ad caput S. Mariæ accedet hora secunda cum quarto. A capite hoc, ad caput S. Vincentij, & ad dexteram flectendo toto Lusitano littore ad caput finis terræ, & inde ad Orientem per totam Cantabricam oram, & etiam Gallicam, usque ad regis insulam. tribus post medinoctium horis mare erit plenum. Ab hac usque ad insulâ Hechas in mari medio ad decimum fere milliarium, quod nautæ uocant derotam, mare erit plenum hora tertia, cum tribus quartis. Sed in littoribus, hora quarta cum dimi-

dia. Ad Hebas usque ad ingressum Canalis Anglici, a qua plena, hora quinta, & quarto vno in derotta. In littoribus hora sexta cum tribus quartis. Toto vero littore Normandico, usque ad Caletum, & Neuportum aqua plena hora nona. In derotta horæ vni⁹ tribus quartis. in Canali vero medio hora duodecima in eadem lunæ coniunctione. Horarum hæc varietas stuporem nobis incutit, qua ratione, in eodem mari, eodemque canali, eodemque coniunctionis tempore, aliter ad littora, aliter a littoribus miliari decimo, aliter medio in Canali accidat affluxus. Quo fit ut fluxus, qui sex horarum est tantum, ubi nona hora accedit in decem millium distantia, duabus horis cum quarto vno iam defluerit. A Calere vetò ad Grauelingen extra Canalem Anglicum, in derotta plenum sit post mediam noctem, vna hora cum dimidia, qua plenum erat uti vidimus ad Ruttam, hæc in gradu longitudinis est nono, Grauelinge uero in gradu XXIII. ut distent gradibus XV. Ab hac vero usque ad Selandiam quæ in XXVI. longitudinis gradu est, mare plenum ad littora hora tertia est. qua eadem vidimus mare plenum fuisse toto Lusitano littore, quod in gradu est VI.

Itaque in eadem Lunæ coniunctione, eadem hora tertia plenum est in duabus regionibus, quæ XX. gradibus in longitudine inter se absunt. Sed & illud adnotat Sagrus non minus mirum. Si a Selandia quis ad caput Angliæ Dobra, nauiget mare plenum erit a medinoctio tertia quidem hora, sed eodem itinere, fluxus aquæ obuius fiet, per horas duas cum dimidia, donec flaceat, quod nautæ dicunt aquam fieri stancam.

In qua re contrarietas est magna, crescit enim ibidem mare & decrescit tempore eodem. Quod simile videtur fluminibus. Quæ affluxu maris obuius, turgescunt simul ita ut retro fluant, & nihilominus in mare fluere pergunt. Simile & illud, quod Venetiis obseruarunt multi, dum ad urbem, & toto stagno adhuc affluxus crescit, ad duo tamen castella, inter quæ mare in stagnum influit, plus semipede decreuit.

Adnotat idem Sagrus & alij, in mari & Oceano alto fluxum & refluxum fieri nautas non negare. Sed non cognosci aiunt. Cognosci vero ad littora, qualiacumque ea sint, seu portus, seu golfi & sinus, seu freta, seu canales. Duo illa ex itum non habent duo hæc fretum quod angustius est, & canalem qui est latior, & ingressum habent & egressum, & ab utraque parte mare. In hæc duo, obseruauit Sagrus, a quacumque parte apertius mare sit, & mole maiore ab ea affluxum ingredi, ab opposita incipere refluxum. Si vero ab utraque parte

te mare æquali sit mole, ab vtraque affluxum influere, & in medio valde crescere. deinde ab vtraque æque etiam refluxere. Sed quod addit, admirationem magnā pariat, in fræto Herculeo, fluxum a mediterraneo incipere, decrementum uero incipere ab Oceano. Quæ res contraria priori est. Nam si a maiore maris mole affluxus in fræta incipit fluere, ab Oceano influere deberet, qui longe maior mediterraneo est. In quo ut in opposita parte & angustiore, & mole minore, initium refluxus capere deberet. Addit his Augustinus Cæsareus. In Oceano plenum mare esse quando luna est in Græco & in Garbino. & quando est in Siroco & Maestro esse uacuum. E contra in Mediterraneo, in his luna existente esse plenum, in illis esse vacuum.

Hæc vniuersa summam est maris affluxus & refluxus, ex nautarum obseruationibus collecta historia. Huic modo annectamus historiam aliam breuiter, de affluxus & refluxus causis, ex sententia, & dogmatibus philosophorum & ex nautarum traditionibus. Pytheas igitur, ut videtur primus in lunam huius ætus causam retulit.

Quem & Posidonius & Plinius inter vetustiores, & Auen Rois, & Albumassar, inter medios: & Albertus Magnus, & Rubertus Lynceniensis inter recentes, sententiarum tamen inter se aliqua diuersitate, sunt secuti. Pytheas equidem, dum luna lumine impleretur, affluxum maris ad littora fieri putauit, luminis minutione, a littoribus refluxum. Retulit id Strabo, sicuti & hoc. Posidonium sensisse, quando luna signo Zodiaci vno, supra horizontem attolleretur, mare intumescere quousque ad cœli medium perueniret. Inde ea declinante, mare paulatim abscedere, donec vno ab occasu signo distaret, tunc motum eius sisti. Atque hunc esse diurnum marini ætus circuitum, Plinius noui hoc attulit, æstum triduo in mense sisti, septima, octaua, nonaque luna. Auen Rois, lunam, motu ac lumine suo, mare calefacere, & eo calore, exhalationes in eo generare. Quæ si, dum luna ad cœli culmen ascendit, generabatur, fluxum fieri, si dum a culmine descenderet, fieri refluxum. Hanc sententiam latini nominis duo illi sunt amplexati, sed Albumassar, eam irrisit, aliam intulit ipse. Quando Luna ab Orientis puncto ad meridiem scandit per sex, & paulo amplius horas, ipsa mare extollit. Inde dum descendit ad occasum vim maris attollendi ammittit. Idemque fieri in hemisphærio inferiore. Alpetragius Atabs & ipse, motui primi mobilis maris ascripsit æstum. Alij soli tribuerunt, qui radiis suis mare bullire faceret, atque ita attolleret. Fuisse inter ueteres qui dicerent, mūdum magnū

animal esse, dum respirat fluxum facere, dum inspirat refluxum. Alij, quia mare fluxibile sit, dum in vnam impetum cepit partem fluxum facere, cum repellitur refluxum.

Quidam, quia luna humori omni dominetur, dum est Oceano ad perpendicularum fluxum eum commouere scripserunt. Alij lunæ motui tribuerunt, quia ad eius motum cresceret mare, & decrederet, atque hos motus variaret ex aspectuum suorum cum sole diuersitate. Singularum harum sententiarum falsitatem, non est animus confutando persequi. Per se enim ex sequentibus patebit. Hæc de causis fluxuum & refluxuum fuisse opiniones, antequam per nauigationes eorum varietas esset cognita. Post uero cognitam, in lunam eandem, quos recensimus omnes, Chrysogonus, Delfinus, Cæsareus, Benedictus, Medina, Guicciardinus, & Raimundus, & Borrus. Sed aliter atque aliter retulerunt. Et adhuc nautæ omnes referunt. Tres aliæ inter recentissimos fuisse sententiæ quæ cum his non consentiunt. Prior Gonzali de Ouiedo est, nihil hic lunæ tribuit, causam varietatis fluxuum, fundi ac littorum situm ac figuram esse ait; nihil de situ hoc amplius aperuit. Secūda est Iulij Cæsaris Scaligeri. Qui ait, ducem Oceani lunam, dum ab ortu in occasum fertur, Oceanus secutus decurrit. Et quandiu nullus est obex, sequitur. At si obiectu littorum, retrunditur, cogitur inde regredi. Sex horis inquit luna secum ducit aquas, totidem maris ponderi esse datas. Quo repulsum a terra, se ipsum premendo, recumbit in sedes priores.

Paucos ante menses editus est liber, titulo Causa ætus maris, magno sane apparatu, sed causæ redditu ut uidetur & exitu ridiculo. Ait, omnes aquas ad quaslibet fauces naturali cursu properare. Oceanum, a Laboratoris terra, ad Magellanicas fauces decurrere. Tum etiam ab Oriente easdem ad fauces accurrere. Per quas cum transire nequeat omnis, inde retro regurgitat, & æstum, in Africæ, atque Hispaniæ littoribus excitat: aqua, aquam proximam impellente; & ea palpitatione in opposita parte intumescere. Sed quot nam horis, aut diebus, aut hebdomadibus, quo etiam mensibus ea palpitatio retrocedat? Cur item in proxima, faucibus illis Brasiliæ ora, tam parum facit incrementum? tam magnum autem facit, in longinquissimis, Lusitano. & a uersis etiam Gallico, Britannico, ac Belgico? Sed cur etiam Sardoum, Cyrenicumque pelagus ad fauces Herculeas ingruens non regurgitat, & in Narbonensi & in Ligustico, fluxum non facit? Si duæ hæc insulæ arctis sunt faucibus vicinæ cur Tyrrhenum, cur Siculum mare ab eis, & palpitationem retro agens, æstum ad earum

earum littora non concitat? Nullæ toto mari angustiores sunt fauces, quàm ad Bizantium Bosporum; Pontus in eas ingruit. nullum tamen fluxum aut refluxum sentit, nullum Propontis, quæ ad Abydum per angustissimum fretum, in Aegæum exoneratur. Hoc vero, cum Ionio toto latissime fusa sentiunt. Sentit & Adriaticum, nullo coangustatum freto. Nunc igitur hæc sunt. Sed & causa illa altera, mare cursum stellarum ab æterno imitari. atque ideo circa terrarum orbem, perpetuo cursu ferri, vera esto. Sed quæ subnectitur, est falsissima. Nimirum, quia sol medium terræ globum illustret, mare ad partem sui, a sole exinanitâ, depresso remque factam accurrere, & damnum resarcire. Damnum autem cum per ordinem cursus solaris fiat, per eundem ordinem, damnum resarciri fuisse necessarium. Per iter vero si impediatur in fluxum & refluxum concitatur. Ridicula & hæc sunt. Sol enim in eodem terræ hemisphærio dimidio, cur damnum non facit, Ponto, Propontidi, Tyrrheno, Ligustico, Narbonensi; cur non Hircano & mortuo, idem damnum infert?

Sed de Scaligeri, viri uti creditur, magni, magnique aliorum irriforis, Aristotelis solius admiratoris sententia, quid dicendum? Maris fluxus plures, eum confundere, & eos dum recenset, etiam ignorare. Ait namque Mares ab India in Occidentem fluere, atque ob id paucis xx. diebus ab India ad Madagascarem peruenire. Inde autem non regredi, nisi tribus mensibus. At hic fluxus, præter quàm quod falsum esse navigationes variaz conscriptæ conuincunt, non est is sex horarum fluxus, de quo modo disquirimus. Hic vnus error. Secundus, in mediterraneo asserit, secundum Africæ littora Orientem uersus pene perpetuum esse fluxum. Id tamen vnus scripserit, nautæ omnes negent, attamen hunc cum eo de quo agitur permiscet, & cum eo qui a Ponto fluit perpetuo. Quem itidem cum fluxu atque refluxu commiscet. Sed & in alijs versatur erroribus. Quis enim ferat hunc irriforem, assermantem, meridianum Venetiarum esse Tripolim? Nam Venetiæ in gradu longitudinis xxxij, cum dimidio sunt sitæ. Tripolis, vero Africana in gradu xxxvij. Syriaca in gradu lxvij. Quis item ferat duos illos mediterranei quos recensuit fluxus, ab altero ab ortu, occasu altero, in concursu, facere aquarum cumulum ad lunæ perpendicularum. Id si verum esset, in medio vtriusque itinere, circa Melitam & Siciliam is fieret cumulus, at eum nautarum nemo vnquam vidit, authorum nemo scripsit. At quo modo a Syria sex tantum horis. M. cccc. miliaria ad Melitam usque decurrat mare? totidemque retro recurrat. Idemque faciat

is, qui ab Herculeo freto, a luna, ut loquitur, aueritur fluxus. Hæc enim distantia, M. cccc. Pass. M. in sex horas distributa, cuilibet horæ, ccxxxij. assignata forent decurrenda. At & quæ acutius dictum est? hunc aquarum cumulum, ad lunæ fieri perpendicularum? Mediterraneum namque totum, citra Cancri tropicum plusquam gradibus xj. ia cet. Luna autem, eius tropici limitem, excedit numquam. Sed non minus acuta philosophatur, cum scribit. Suam ducem lunam, suosque amores, securus Oceanus decurrit. Et quandiu obex nullus est, sequitur. Vbi retunditur obiectu littorum, cogitur inde regredi. Flebitur autem maxime, ab eo litore quod penè orbem secut, a terra deductum Laboratoris, ad fretum usque Magellanicum. Hinc sententiam nos ita perpendimus. Aqua a Lusitana ora, a sua duce luna fluxum ad littora noui orbis horis sex decurrit. Post quas ab eis reflexa, aliis sex horis cogitur in Lusitaniam regredi. At spacium hoc, millium est quater millium ducentorum. Qualibet ergo hora aqua illa currens atque recurrens. M. Pass. conficiet DCC. Quæ ridenda, & deridenda vetus hic irrifor, in suis labyrinthis consarcinauit, quis ei amplius fidem præstet, in causis affluxus & refluxus assignandis? Sed & illud non minus irridendum, dum asserit, Africana littora nostris esse depressiora. Cur enim ab Italiæ tora ad meridiem ora, a Galliæ, & a parte Hispaniæ, mare Tyrrhenum, Gallicumque illuc non confluit, nostraque littora non denudat? quauis etiam ab eo credantur profundissima. Sed has infanias (ita ipse hic irrifor loquitur) missas faciamus.

Borrus porro, Maris fluxum, lunæ ortum sequi ait, usque ad semicælum. Inde vero ea ad occasum tendente, mari resluere. Sed cur sub horizonte eodem ordine fluxus fiat, causam refert in cæli partem, lunæ oppositam. Quæ cum nullo lunæ tangatur lumine, eadem tamen cum luna marium mouendorum vim habere asserit. Id vero minime omnium est probabile. Nam si lunæ id munus proprium esse docuit, qua ratione, rem a luna longe diuersam, & pene contrariam, & cum ea habentem commune nihil, & ab ea loco distantem longissime, easdem cum ea vires habere potest asserere? Sed & nullus est in cælo locus, qui secundum lunæ cursum, non sit aliquando lunæ oppositus. Totum ergo cælum easdem cum luna habebit vires? Telestus vir ingens, qui proprii viribus ingenii nouam cudere est ausus philosophiam, quem ea de re, nos maxime admiramur, quæstionem etiam hanc, omnium optime videtur persecutus. Mare inquit sui natura calidum, prouum est in motum, quo & seruetur, & oblectetur. Et quo solis actione fugiat,

fugiat, ne ab eo iusto plus soluat in vapores. Pars prior verissima est. Secunda hæc non placet. Cur enim omnia maria, ea fuga non cidentur? Cur aquæ dulces nullæ? cum & tenuiores sint, & soluta faciliores. Sed & causa hæc communis moribus maris omnibus est. Fluxus vero & refluxus propriam dicit esse, quia sol in mari ingeneret vapores, qui egressum molientes, a mari superposito prohibiti, ipsum attollunt, & agitant. Idque vere & Autumno maxime. quia medius sol, plurimos crassioresque educit vapores. Sed causam reddat, cur in Aremoricis, & Belgicis, quæ a medio sole longe distant, par æstus sit, ac in Taprobana, quæ æquinoctiali & medio soli est subiecta? Et cur ibi tam magnus, ad S. vero Thomæ insulam, quæ eidem æquinoctiali subiacet, non maior sit quam Veneriis? Aestate inquit, minor sit, quia sol tenuissimos vapores gignit qui facile elabuntur, & ipsum non attollunt. At & æstate, æstus hic æque attollitur, atque aliàs. Hieme item, inquit minus, quia sol languidissimus per paucos ingeneret, qui sint mare attollere impotentes. At & hoc falsum est, hieme æqualem aliis temporibus, æstum non fieri.

In Pleniluniis, inquit, maior, quia multa a luna resiliens lux, multos educit vapores. At quæ nam lunæ lux resilit, in nostra maria, cum luna est apud antipodas? In nouiluniis, ait, quia refrigerato aere, internus maris calor, se se colligens, valentior factus, plures facit vapores, & emittit. Sed si a superposito mari prohibiti egressu ipsum attollunt, quo modo eos emittit? Et si emittit, quo modo egressu prohibentur, & attollunt? In lunæ quadratis, addit, non multa a luna resiliens luce, nec proprio maris calore in se collecto, minime attollitur. At cur non saltem dimidio attollitur, ut & lux ei est dimidiata a plenilunio? & calore dimidiata in se collecto? Hæ fluxus ei viro causæ sunt. Refluxus vero hæc aliæ. Nimirum, quia

vaporum copia elapsa, mare resideat, non aliter, ac lebeti substracto igne aqua bulliens in se residet. Idque in mari æquali tempore euenire, quia in parte alia, vapores illi dum generantur in parte alia euaporant. At idem mare quod ad littora ascendit dum altum perstat, a vaporibus sustinetur. Et dum sustinetur, illi non euaporant; & si euaporant, non alia in parte, sed eadem euaporant, & eadem, & ibidem, mare residet. Subdit. In fretis celer est motus, quia ab eo, quod ingredi nequit, impellitur id quod præcedit. Hanc verissimam, nisi & nos fallimur, protulit causam. Infert. Non æque autem vniuersum attollitur mare, quia a non æque reflexa luce, non æque vniuersum incallescit. Atque ideo alibi plures, alibi pauciores, & tenuiores, & crassiores generat vapores. Atque ita magis hoc loco, minus alio attollitur. Sed esto luna in æquinoctiali, & quidem plena, medio inter Taprobanem, & S. Thomam itinere, æqua ab utraque reflectetur lux, cur igitur non æquus utrobique æstus attollitur? Cur in Belgico ubi lux eadem sed non æque ut ibi reflexa, fluxui S. Thomæ maior, æquus Taprobanæ sit fluxui? lumen ergo lunæ, aut eius reflexio, nullo modo fluxum causare posse apparet. Addit insuper, ubi mare breuius est, a cuius fundo robustior resiliat lux plures vapores gignit, ubi profundius pauciores. ubi quoque crassius plures, pauciores ubi tenuius. Sed cur in Britannico canali, ubi mare plerumque pedes altum est CLXX. & attollitur pedes XVIII. in Adriatico vero ubi multo breuius est, attollitur non plus IV. In Mexicano vero, ubi mare crassius est, quàm in Lusitania, cur non, aut vix attollitur, in Lusitania vero ubi tenuius, pedes XV. intumescit? Harum ergo differentiarum, aliæ quærendæ sunt causæ, sicuti forte, & æstus huius vniuersi prius.

Finis Viginti octavi Libri Pancosmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER TRIGESIMVS.

OCEANI, ET MEDITERRANEI MOTVS ALII.

Oceanus rerum pater, non ijs solum, quos explicauimus, motibus cieri satis habet, sed & alios tum vniuersaliores, tum vniuersales minus, habet, quos operæ præcium non est præterire. sicuti neque eos qui sibi cum mediterraneis sunt communes. Et eos qui nostro videntur esse proprii. Vt vero ab Oceano patre, cuius mediterranea maria sunt progenies, initium sumamus, ita dicimus. Oceanus, vniuersam terram, quam in tres ingentes diuidimus insulas, & circum, & extra, & intra, amplectitur vndeque. Insularum prima est vniuersa Asia cum Europa atque Africa sibi annexis, secunda vniuersus nouus orbis qui duobus fretis, Anianico, & Magellanico, cum Oceano circumfluo terminatur. Tertia ignota adhuc quæ sub Antartico polo iacet. Cuius littora Orientalia, quia Marcus Polus nostratum hominum primus omnium cognouit, eiusque notitiam aliquam scriptis suis ad posteros transmisit, tum quia sub polo est, Policam, & quia sub Antartico est, Antipolicam libet cognominare. Inter & extra hæc tres, tum maiores, tum minores, tum etiam minimæ, innumeræ iacent insule, tum Oceano, tum Mediterraneis, eminentes, & circumflue terræ. Sunt & aliæ sub maris superficie, & mole, terræ, solum scilicet ipsius maris, & fundus, quem nautæ lastrum solent nominare. Quod quatuor est generum, vel enim est petrosum, vel sabulosum, vel lutosum, vel herbitum, & algosum. Neque vero id æquale, & planum est vbique: sed alibi eminet, alibi deprimitur, est vbi in colles, vel altiores, vel humiliores, est & vbi in

montes altissimos assurgit, & in profundissimas dehiscit valles. Si montes ij maris superficiem excedant, tunc insulæ fiunt, & scopuli, mari imminentes, & circumflui. Si vero ferè ad superficiem accedunt, nõ tamen eā superemineant, Syrtes, & cautes ueteres dixerunt, recentes nautæ (liceat nauticis uti nominibus) seccas in alto, & seccagnas ad littora nuncupant. si sint petrosæ. Si uero sint sabulosæ eminentiæ, scagnos, & bancos, & bassos uocitâr. Horum aliqua semper sub æquore latent, aliqua refluxu denudantur, affluxu iterum cooperiuntur. Petrosæ semper sunt nauis fugiendæ, & abominandæ. Ad eas enim naues si impingant, in frustra abeunt, cum nauigantium, uel morte certa, uel periculo magno. Minus timendæ sunt si sint harenosæ si lutosæ minus minime oïum si sint algosæ. Nā & alga sub mari in cumulos collesq; componitur. & nauis, secunda nostra in Cyprum nauigatione, ad caput Cythium in algæ montem insedit. Lutosos omnino, quia lutum facile ab undis diluitur, & dispergitur, aut colles, aut montes sub mari, nautæ non videntur deprehendisse. nisi sint ad fluminis exitus, delati eorū decursu limi, continuo aucti, coagmētati, & duriores facti, uel cū sabulo comisti, & alga, uel petris, & cautibus intermisti. Ad instar fundi, littora quoq; quatuor uidetur esse generū, uel enim circa fluuiorū fauces, & stagnorū, & paludū, sunt lutosa. Vel in superficie prima algosa, uel arenosa, uel saxea, & petrosa. Hæc uero postrema, triū sunt specierū, uel enim in petras minores, & non continuatas, fluctus allabitur, uel in cautes cōtinuas insilit, easq; omni terra spoliât, & albicantes reddit, uel in prærupta mōtium incurrit, & gemens retrocedit. Tres illas priores, & placidiores littorum species,

T r præsertim

praefertim arenosam, spiaggia vocant nautae. Tres posteriores costas brauas, & asperas nominare solent. Littora haec qualiacumque sint, triplici denominantur appellatione, vel enim pars eorum aliqua, in pelagus, plus reliquis procurrat. Haec promontoria veteres dixerunt contes, capite, & puntas vocant. Vel in trajectas hinc inde quibus, mare se se insinuat. Si ore angusto portus, si lato sinus, & Graeco quasi nomine Golfos seu colpos punctant. Longitudinem vero littorum qualiacumque, appellant costas. Haec opere praecium fuit adnotare, ut facilius motuum marinarum, vel iam explicatorum, vel explicandorum cognitio haberetur. Nunc ad motus accedamus. Oceani duplicem proprium, Scaliger motum esse tradidit. Alterum ab Oriente, quem dicunt, Solis circuitum imitari. Alterum a terra Laboratoris, quae est ad Septentrionem, fluereque in meridiem, quod iam commemorauimus. Sed fluxus Oceani quem nautico receptoque nomine, currentiam appellabimus, non solum duplex hic est, sed multiplex, & varius, & saepe duobus his contrarius. Hanc rem demonstremus. Sicuti antea demonstrauimus virtum hunc acutum, confudisse affluxum & refluxum, cum aliis maris fluxibus. Sed non minus in hoc fallitur, quem perpetuum ait esse, & a Malabare ad Madagascarem X X. diebus naues ferre; ab hac vero illuc, non minus mensibus tribus. Si quis enim Lusitanorum navigationes satis multas, quae scriptae sunt, inueniet non paucas, a Mozambico, vbi earum statio est, & regione Madagascaris in continente posita, & X X V I I I. & X X X. & X X X V. diebus in Malabarem peruenisse. Quod tempus multo minus est, tribus illis suis mensibus. Quae res videtur potius esse argumento, fluxum hunc de quo agimus, ab Occidente ad Orientem tendere. Quod & ratio suadet ante posita, mare in canales ingredi ab ea parte vbi latius est. nulli aut tabularum Geographicarum perito, dubium est, Oceanum ad eum canalem ab occasu multo latiore esse, & minus impeditum, quam ab ortu. Sed & nautica experimenta id comprobant non vna. Scribit enim Io. Empolius in sua navigatione dum vellent a portu S. Blasij qui est ultra caput bonae spei paulum, Melindem, quae inde versus Indiam est, tendere nunquam potuerit, quia currentes aquae, eos usque ad oppidum Pate, quod ultra Melindem versus Indiam est, inuitos abstulit. Et vritur, his verbis. *Et l'acque ci trasportarono tanto abbasso, che summo a tenere Patti.* Vox illa Abbasso, decliuiora significat loca. Aqua autem omnis ad decliuia currit. Quod testimonio esse potest, eum Oceanum, versus

Indiam suum tenere cursum, a promotorio eo quod vocant *Capo delle correnti*, quod in faucibus huius canalis est in continente. Eadem voce Abbasso vtitur Petrus Martinezius, qui in iisdem canalibus, ad Giudei Syrtes naufragium fecit. dum scribit.

Altrimenti calando vela in tal sito, era metterci a rischio, che le correnti ci tirassero al basso, come fero alla naue San Pietro, &c. Et repetit in Syrtibus iisdem currentes magno impetu decurrere. & versus Sofalam ferre, quae iis Syrtibus est Orientalior. Thomas quoque Lopezius, dum a capite bonae spei nauigarent, & a capite iam dicto, currentum, irent versus Indiam, ait eod quod magnae currentes essent quamuis vento prospero current, multas vndas, a puppi nautarum in nauim insillisse. His omnibus testimoniis non esse verum probamus. Oceanum ab Oriente in occasum tendere ubique. Sed Scaligero quid facias, qui audeat asserere, Madagascarem sub octauo esse parallelo, cum sub secundo iaceat & tertio, & Capricorni tropico? An vero a Moluccis, & reliquis Orientalis Archipelagi insulis, currentes Oceani ad Occidentem tendant, neque negare, neque affirmare audeamus, nemo enim id iter petegit. Sed si Victoriae nauis reditum consideremus, ad negationem magis animus inclinabit. Ea enim a Tidore soluens, non nisi X V I. mense in Hispaniam appulit. Hoc autem iter ex testimonio Io. Gaierani, a Tidore ad caput bonae spei continet leucas D L. quae sunt miliaria M. DCL. Ab hoc vero ad insulam S. Helenae ex relatione alterius sine nomine Piloti, sunt M. CCCC. miliaria. Aqua ad Aequinoctialem mill. sunt M. DC. A quo ad Hispaniam ratione graduum non plura sunt 2520. mill. Quorum summa est 7114. miliariorum. Sed e xvj. mensibus si auferas dies X L I X. quibus e regione capitis bonae spei, huc, modo illuc, quod nautae dicunt, volteggiarunt, & lxx. dies alios quibus in ora Guineae in malacia steterunt superest integer annus in itinere consumptus. Quos dies si in miliaria illa partiatis, 7114. cuiuslibet diei non amplius quam miliaria 19. tribueris. Quae res ostendit breuissimum ratione celeritatis navigationum, illud iter esse. Si vero Oceanus, ad S. Helenam usque, in Occidentem suas currentes tenderet, quia currentes, secum nauim ferant, longe minore tempore iter conficerent. Sed tardissime confecerunt. Igitur currentes Oceani illius, ab ortu non feruntur in occasum, ut & Scaliger, & Anania falso tradiderunt. Ille rationibus, quas falsas esse ostendimus.

Hic

Hic vero argumento ducto, quod in freto Magellanico crediderit, semper ab Oriente in Occidentem fluxum ferri. Quam rem ex naui Aluari Melchitz a refluxu bis retro relata falsam esse ostendimus. Sed quamvis constet, tota Guineæ costa, currentes magnas esse, quam vero partē versus, nemo tradat, duobus firmissimis experimentis docemur, non esse ab ortu in occasum. Nam Io. Empolius narrat suam naue in ea costa, in malaciam, quam calmam vocant, incidisse, & 54. diebus in ea perstitisse, totoque eo tempore, minus quam sex leucas confecisse. Victoria vero navis etiam 70. dies in ea perstitit, & itineris fere nihil processit. Hæc autem ostendunt currentes, eas naues antroorsus non tulisse. Ferunt autem semper in eam partem natum, quo fluxus hic intenditur. Id multis experimentis constat. Nam si malacia sit, proiecto in mari vel subere, vel ligno alio, vel panis bucella, videas ea a corrente ferri. Et nos experti sumus id esse verissimum. Nam priore, e Cypro reditu, e Papho soluentes, placido Euro per biduum sumus lati. Destituit deinde nos in alto, unde nullius terræ nobis erat prospectus. Calma ut vocant per sex dies mare tenuit. Neq; navigationis magister quem Pilotum vocant, quamvis quoridie, ut dicunt cartizaret, & suos in carta navigatoria calculos subduceret, diuinare poterat in quo vel meridiano, vel parallelo essemus. Sub vespertum tamen sexti diei iterum Eurus lenis inflauit vela. At ante solis ortum iterum etiam nos destituit. Quo tempore nos nebula illa densissima, de qua diximus, obtexit. Cum vero circa meridiem, mons ille altissimus nobis sese ostendere cœpisset, cœpimus nos, Pilotum, & Nauclerum, & peritiores nautas alios interrogare, quæ nam terra illa esset. Alius esse Rhodon, alius Cason, alius Carpathon dicebant. Cum vero caligo euauisset, & Gambellam montem, qui in medio est Cretæ ad meridiem, agnouimus, ridiculi tunc diuinatores illi euasere. Namque a Rhodo plusquam 200. itineris milliaria confeceramus, quæ illi putarant. Id autem non alia ratione euenerat, quam quod occultus ille Syriaci maris fluxus, ad vsque naui euexerat. Quo etiam illud amplius collegimus fluxum illum, non tantum littora legere, verum medio quoq; ferri pelago. Quod si hoc sit pelago, cum non in Oceano etiam fiat, & naues quas vento vehit, fluxu quoq; vehat. Franciscus Villosa narrat, in Oceano Australi, die vna dum erat in calma, & malacia, 10. leucas confecisse vsq; ad noctem. Quæ res indicat, currentes aquas eum vexisse. Qui fluxus sicuti secundus sit iter adiuvat, ita si sit ad-

uersus, retardat iter. Ille autem in Magellanico freto fluxus, quem putant esse perpetuum a nostrate Oceano in pacificum, præter id quod de Aluari Melchitz naui retulimus, ratio dicat, ex axioma illo nautico in canalem, si ab vno ore magnum sit mare, illac ingredi, si ab utroque, ingredi ab utrisque, & ab utrisque egredi, constat, & ab Oceano hoc, & a Pacifico, currentem in Magellanicum, incurtere, & in medio, sibi occurrentes iterum in sua retrocedere regna. Idem Villosa narrat, in eodem Oceano Australi, sese in mari albo, & rubro, magnam inuenisse currentem. Et Fernandus Alarchonus idem se inuenisse scribit. Idem fieri refert Petrus Cieca in littore a Panama ad Magellanicum, ubi & caput aliud ab effectu ut putamus, delle correnti nominato. Hanc autem currentem contrariam esse ipsi qui a Panama in Peruanam nauigant, ex Benzone parer. Qui eam semper versus Leuante currere affirmat. & sæpe retro naues retrahere ait. Sed ad nostratem Oceanum redeamus, quem liber interiorē appellare. In quo sane, experimenta nauigationum docuerunt, eos qui accurate a Fortunatarum magna Canaria, seu Ferro, discedunt, & nauigia dirigunt ad eam insulam quæ inter Anglias noui orbis Desiata dicitur, secunda maris corrente, XXV. diebus iter peragunt, quod est Leucarum DCCCL. si vero non accurate id obseruent eadem currentes, naue ferent in Lucaios, aut ad Cubam, quod Columbo prima sua nauigatione accidit XXXIII. aut amplius diebus. Quæ experimenta docent, has currentes, ab Africa, & ab insulis capitis viridis venire, quæ ad rectam lineam ab Oriente sunt oppositæ ipsi Desiata quæ in Occidente est. Unde autem hæc currentes ad virides veniant, aut in id pelagus quod inter eas, & Desiatam est, certi nihil habeo dicere. præter hæc duo. Alterum currentes has a littore Africo viridibus adiacente initium non capere. Alterum rationi esse consonum, eas inter duo capita, Viride scilicet, & Sancti Augustini, quod est ad Brasiliæ initia quæ distantia non maior est quam mille millia, ab alto Oceano ingredi. & a Garbino, in Maestrum Tramontanam iter suum tendere. Experimenta, & rationes id comprobant. Accidit enim Aluaro Cabrali Lusitano, dum post Vascum Gamam, Indiam classe peteret, quo facilius caput Bonæ Spei obnauigaret, ut nescius ad caput Sancti Augustini iter dirigeret, in quo uti nautæ vocant Paraggio, currentes semper habuit contrarias. Sicuti contrarias eas experiuntur, quicumq;

ab Antigliis fortunatas eodem quo venerant itinere petunt, atque ob id tres, & amplius menses in reditu consumunt, cum prius id spaciū diebus 25. consecissent. secundis scilicet his contrariis, & renitentibus illi, currentibus. At unde inter hæc duo capita veteris, & noui orbis hæc currentes ingruunt? Unde nam ab unde, quam ab altissimo, atque latissimo Oceano, qui inter Indicas insulas, & caput bonæ Spei, & terram Antipolicam, & Brabiana littora interiacer. Ita sane est. Sed unde nam Oceanus hic vastus, imperum hunc capit, qui partim per Magellanicum, partim inter duo hæc capita, veluti exoneratur? Sane necessariū videtur, impetum hunc vel ab Indicis insulis innumerabilibus initium sumere, vel in vastissimo suo ventre eū parere, & de se dare. Vtrūque ex demonstratis ratio dicitur, fieri posse. Nam quia mare salsum sit, est etiam calidum, & quia calidum, est & spirituosum. Et quia spirituosum in motu est perpetuo, & quiescere nescium, & impotens. vbiūque sit locorum. Sed in latioribus locis, & in amplo pelago, minus sentiunt nautæ has currentes. Motus enim omnis, & in stabili stare, & in stabilis comparatione magis cognoscitur. Contraria namque, stabile, & mobile, vbi alia omnia contraria iuxta se posita, magis elucescunt. Et testantur Hispani, quando in patriam redeunt, dum prope Antiglias quasunque versantur, currentes illas facile sentiunt. Cum in altum sunt progressi, eas non animaduertūt. Sed aduersas tamen experiuntur. temporis longitudine in regressu. Sunt ergo in alto Oceano, antipolico, a se ipso genitæ currentes. Sed & ab Indicis insulis impetū etiam capiūt. Quæ cum satis angustis fretis, ipsque innumeris variisque sint inter se diffusæ, nullum est inter eas fretum, quod suas non habeat curretes. Itaque miris modis perpetuo mare illud agitur; modo in hanc, modo in illam currens & recurrens partem. Ita ut & ab Oceano magno impetum accipiat, & in eundem Oceanū, eundem impetum restituat. iuxta axioma illud, in canales, a maiore mari, sit influxus. Sed & in eandem partem etiam refluit. Quod Hercules fretum nobis declarauit ante. Itaque currentes hæc, cum inter insulas Indicas ab Oceano magno fiant, in eundem etiam recurrunt, & ipsum commouent, & impetum eius innatum magnopere coadiuuāt. Antipolicus quidem Oceanus, a lūa maiore, minore, Summatra, aliisque circumcirca positis aliquē impetum recipit. A Gilolo vero, a Vendenao, a Moluccis, ab S. Lazari Archipelago. in mare Cinicum impetus idem fertur, usque ad Iaponas, & fretum Anianicum. Feruet autem multo magis, in angustis fretis mare, tum quia par-

ua eius moles, calore & spiritu facilius agitur, tum quia vicinas quas lambit terras, veluti contrarias fugit. Sunt autem inter se contraria, liquidum, ut est ipsum. & durum, ut est terra, & calidius ipsum a terra. fugit frigidior. Itaque omnis eius agitarior, per fugam fit a contrario. & dum contrarium fugere semper nitatur, a contrario numquā fugit. Continua ergo fuga, & continua non fuga agitur, & premitur, & agitur perpetuo, & libens in alta maria se se in preceps dat, ut in homogeneo latoque quiescat magis. Itaque ab Indicis insulis bisariam in altos Oceanos duos, hinc, & inde, mare capit impetum altero ad nos, altero ad Iaponas, sed nostrum nobis notio rem prius peragamus. Currentes ergo a medio Oceano antipolico, inter duo vitide, & S. Augustini capita ingressæ, ab hoc per littora, in altos extenduntur, donec ad Os Draconis veniāt, inde in ponentem tanto impetu precipitantur, ut nullus torrens, tam cito feratur. Quia nimirum angustias octo tantū millium inter Margaritam insulam, & Cumanæ continentem ingreditur; quas ratione fugæ suæ a contrario maximopere, horrēs, in latius intro pelagus præcipitatur, in magnum scilicet Mexicanum sinum. Cui cum ab Oriente præten- sæ veluti quædam perforata sepes, sint Antilię omnes, inter quasque duas, eadem currentes in occasum inter Hispaniolæ littora, & continentem ruunt. tanto impetu, ut Columbus cum redire vellet diebus 40. vix 70. leucas offecerit. Ac tota ea tam magni sinus longitudine usque ad caput Ignerum, & Corumelum insulam penetrant. Et cum finem nullum eius fluxus faciant, & exitus non cernatur, multi existimarunt, per subterraneas cauernas, eas aquas in Australem Oceanum pertransire. Verum eadem compertum est, in sinu intimo imlucatanæ, vbi Campece est, & Corocce, & caput Iucatanum, a quo ad caput S. Io. Baptiste in insula Cuba non plura sunt quàm millia 45. tanta velocitate ad Arcton ferri aquas, ut nullus fluuius tam rapidus reperiatur. Cumque in littora opposita, spiritus Sancti, & Culatæ incurrant, nec ad occasum exitum inueniant, necesse habent in Orientem regredi. & inter fauces quæ inter Cubam sunt, & caput Floridæ, egredi. Atque inde fit, ut qui a veræ Crucis portu, qui ex hac parte in sinu est occidentalis maxime, in Hispaniam sunt redituri, oporteat eos recta uersus Orientem, insulā Bahanam tendere, ut secundas habeant curretes, & possint Bermudam petere, quam etiam petunt ii, qui ex Hispaniola redituri solunt. A qua Bermuda, plerumque 55. diebus in Hispaniam appellant. Quod iter mense longius est, quàm a Canariis ad Desiatam, quod 25. conficitur

conficitur diebus. Id autem euenire est existi-
mandum. Quod Canarias inter, & Desiatam,
& secundiores, & validiores sint currentes, A
Bermuda vero, sint debiliores duplici de cau-
sa; tum quia, itineris longitudine sint, ut nau-
tica voce vtar, magis stanche, tum quia, ea cur-
rentia quæ a Laboratore venit hanc transuer-
sim feriat, & eam retardet. Id autem esse non
procul a vero, ostendit iter quod tardius Ab-
solutus Nunius, restante Petro Martire so-
confecit diebus ob æquæ currentes, quæ nau-
um, in occasum propellebant. Diximus autē
præcedentibus libris, a laboratore fluxum ve-
nire, & per Canadæ, & Norumbegæ Littora,
ad Floridam, & sinum descendere Mexicanū.
Ex quibus apparet a Bermuda citra versus Me-
ridiem currentes esse ab Oceano Antipolico;
alias vero contrarias inter Bermudam, & lit-
tora nouæ Franciæ currere in occasum. Ex
qua currentiarum diuersitate, constat falsum
esse id quod Scaliger, cum auctore libri, Cau-
sa æstus maris, tradiderunt, Oceanum ab Oriē-
te, solis sequendo cursum, perpetuo in occi-
dentē ferri. Sed mirum magis est, (ut homin-
culum hunc secundum ommittamus) Scalige-
rum virum apprime doctum, & acutū, id pro-
tulisse, ut mox sibi contradiceret. Ait namque
in sinu Arctico, secundum littora, quæ Scy-
thiam claudunt, omnino motum esse Orien-
tem versus, contrario fluxu, Oceano Æthiopi-
co. Sed tamen eodem quo ille motu. Nam
quo modo, si totus Oceanus solem sequen-
do, ab ortu in occasum fluit, idem contra solē
cursum tendat ab occasu ad ortum? Tum in
Scythico, ut ipse ait, tum in Mexicano a luca-
tana ad Floridam, inde ad Bermudam, & ul-
tra multo? Item quo modo, solis cursum imi-
tatur is Oceanus qui a terra Laboratoris, quæ
sub Aquilone est, vsque ad Aremorica, & Ger-
manica descendit littora, quæ ad Meridiem
sunt Laboratoris & Grœlandiæ, & Euripis illis
Arcticis vende venit. Et e contra quo modo
a faucibus Magellanicis, in Oceano Pacifico,
a meridie, per littora Peruana, Nicaraguana,
Guatimalana, vsque in rubrum mare, septem-
triones versus indefinenter currit? sicut & in
Mexicano, per fauces Cubæ, & Iucatani, conti-
nue ab austro in Aquilonem transit? Hoc sane
non est solem sectari, aut imitari. Sed soli ob-
uiam ire, & cursum eius medium secare. Ne-
que magis soli obtemperant tot ille currētes,
quas Oceanus Arctous, sub polo, per quatuor
illos exercet Euripos. Quorum non nisi duo,
dum in receptaculum illud, circa magneteū
montem, incurrunt, ab Oriente, in Occidentē
currunt. Sed idem duo, ab Occidente in O-
rientem iterum recurrunt. Duo vero reliqui,
Aquilonem spectant alter, meridiem alter. Et

dum ille in aream fertur, in meridiem fertur.
& dum recurrit, in Aquilonem currit. Alter
vero e contra, quando in aream ingruit, in A-
quilonem vergit. quando vero egreditur in
meridiem regreditur. Quid vero tot illæ cur-
rentes, & recurrentes quas supra Baccalos, tū
Verrazzanus, tum Cartierus, circa Brionem,
S. Aloisium, Sangnenaium, & innumeras illas
insulas, inuenere, alias in Circium, alias in A-
quilonem, alias in Corum ferentes? Sed num
quid hi solis amatores, non viderunt, aut non
perpenderunt. Motum a Septentrionibus in
Pontum. Pontum in Propontidem, Proponti-
dē in Aegæum, versus Austrum fluere, vsque
quo Cretam pertingant? A qua, pars maris
eius, superata Doride, versus Rhodon, & ver-
sus Cyprum in Orientem fertur. Cypro circū-
uoluta, per Syriaca littora, in meridiem quo-
usque in Aegyptum veniat, labitur. Inde in oc-
casum vertitur. Pars altera ab Aegæo, inter
Creten, & Cytheram præter fluens, & Pelopo-
nesi littora præteriens, sinum Adriaticum sem-
per in occasum petit. Sed in eo intimo, a Se-
ptentrione in meridiem voluitur. Deinde per
Italix oram ad Hydrunti, vsque promonto-
rium in Orientem currit. Ab eo promonto-
rio rursus vertitur ad meridiem, vsque quo Si-
ciliam pertranseat, dein pars per fretum, pars
reliqua inter Melitam, & Siciliam, tandem in
occasum ad fretum Herculeum perlabitur.
Omittimus, ingressus, flexus, & egressus,
quos Aegæum, per sinus Strymonicum, Sin-
giticum, Thermaicum, deinde per Saronicū,
& Corinthiacum facit, diuersos semper, sæ-
peque contrarios. Non igitur, hæc tot maris
motuum, ac tanta diuersitas, solis motum sem-
per imitatur, aut sequitur. Sed diuersitatis hu-
ius, littorum positus, & canales, & freta, & Eu-
ripi sunt causa. & maris ipsius fuga a contra-
rio, natura sibi, perpetuoque insita. Sed ma-
gna apud veteres fuit, & anceps quæstio, utrū
mare hoc nostrum Mediterraneum a Pontō
sit effectum, in ipsum per Byzantium Bosporū
defluente, an vero potius ab Oceano, per He-
culeum fretum indeclinia Sardoi Siculique
decurrente. Strato quidem Phisicus Peripati-
alumnus, existimauit Pontum aliquando exi-
tu caruisse. Sed fluminum multitudine ita au-
ctum, ut vi exitum, qui est ad Byzantium sibi
parauerit, & in Propontidem, & Helleston-
tum, eruperit, & id mare effecerit. Et hoc ite-
rum aucto, in Aegæum aquam defluisse, vsq;
in profundissima Creticum, Siculum, Sardou.
Sed videtur sibi contraria dicere, dum ait, ab
externo mari, ab Oceano nimirum, apud co-
lumnas Herculis fretum porrupisse. Causam
vero affert, quod externi maris aliud sit solū,
quàm interni. Quod Strabo & Stratonē retu-
lit.

lit. Plinius autem mare hoc nostrum ab Oceano ortum esse ait. Scribit enim ita.

» Origo ab occasu solis, & Gaditano freto,
» quam irrumpens Oceanus Atlanticus, in
» maria interiora diffunditur.

Et alio loco, aliorum recitat opinionem.

» Non est ommittenda multorum opinio,
» priusquam digrediamur a Ponto. Qui maria omnia interiora, illo capite nasci, non
» Gaditano freto existimauere, haud impro-
» babili argumento, quoniam estus semper
» a Ponto profluens, numquā reciproceretur.

Solinus vero priorem sententiam est secutus, Atlanticum æstum, in nostrum mare diffiduum immittere dicens dum a solis irrumpit occasu. Diffiduum hoc quia nos conciliabimus ratione? Propontidem, & Hellepontium, & Pontum, & Mæotim, nullo modo effici ab Oceano potuisse, cum tamen inter mediterranea maria videantur numeranda. Quoniam nec Ægæum, nec mare aliud, per Abydenas fauces, in Hellepontum ascendat. Hæc autem in inferiora, Ionium, Siculum, Sardoumque cum descendant, rationi est consonum hæc a Ponto fuisse deriuata, usque ad loca maxime decliuia. Rursus cum Oceani fundus altior mediterraneo sit, rationi itidem consentaneum est, ab Oceano in decliuiora Sardoi, Siculi, maris, aquas confluisse. Sardoum itaque, & Siculum, & a Ponto, & ab Oceano, sunt effecta, non ab alterutro, sed ab utroque. Totumque interius mare, aquis utrorumque in eundem locum confluentibus, fuisse in superficie complanatum. Si vero verum sit, quod iam retulimus, & quod Gaspar Contarenius Cardinalis retulit, mare quod a Ponto fluit, ea quam descripsimus littorum circuitione, per Africana, & Hispanica littora in Oceanum exit. & quod Gonzalus de Quiedo, scripsit, Oceani aquas, per Gaditanum fretum ingruentes, usque ad Alexandriam Ægypti per eadem Africana littora procurrare, necesse fuerit, nautarum obseruationibus questionem hæc permittere dirimendam. Nam si prior illa vera sit, falsa erit hæc secunda, si vera fuerit hæc, falsa videatur prior. Non videntur enim contrario fluxu utraque posse esse vera. Vel si vera sint, alteram necesse erit littora proxime lambere, alteram vero a littoribus procul magis, illi non occurrere, sed proxime attingendo, itinere contrario eam præterire. Neque vero id est impossibile. Mare enim, præter eas, quas recensuimus currentes, quæ omnes ei a natura videntur insitæ, etiam alias habet. partim etiam ex utroque commixtas. Quas huc conferre, a re proposita non fuerit alienum.

Nam inter eas vel syrtes, vel seccas, vel

scagnos, vel bancos, vel freta, vel canales, & promontoria mare varios edit motus, vel enim sunt incurfus tantum, vel incurfus, & recursus. Vel sunt currentes, vel sunt quas vocant trauersias, vel sunt vortices, seu ventrigines. Hæc explicemus.

Incurfus tantum ille est, quando mare, intrat tantum, non etiam iterum exit. Qualem dixere esse in Magellanico ab Oriente, in pelagus Pacificum.

Et Petrus Martyr, narrat, Columbum, in ore Draconis, incursum maris in occasum sensisse rapidissimum, nullum tamen illinc esse recursum. Incurrit autem, & rursus recurrit mare in lacunas quasdam, quæ littoribus sunt proximæ. Id autem fit, æstu affluxus, atque refluxus, vel tempestatibus. Quod etiam in fluminum faucibus, sæpe semper accidit, causis iisdem. Incurfus quoque in plana littora quas spiaggias a nautis dictas mus appellari, iisdem sit de causis. Et si magnos venti ad littora voluant fluctus, non sine magno sunt naufragorum periculo. Nam vnda incurrente ad littus feruntur, eadem recurrente in mare referuntur. Et alia superueniente, operiuntur, & opprimuntur vnda.

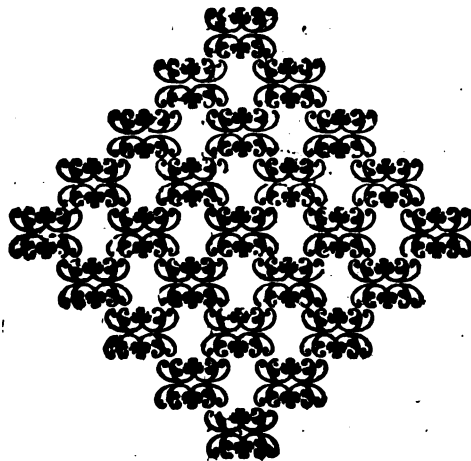
Trauersias vero vocant nautæ, quæ maris motione incerta est, & cuius causa ignoratur, & vnde veniat, & usquequo decurrat. Et quam modo per hunc locum transiens reperias, regrediens eodem loco, non reperias. Quæ magno impetu plerumque, ab vno in alium mutantur locum etiam in alto. Quas nautæ etiam, filones aquæ nominant, fierique plerumque in sinuum inuocationibus credunt. Spnt, & secundi generis trauersiæ, circa promontoria. Quando scilicet duo venti inter se contrarii hinc inde occurrunt, & mare commouent ita, ut & ipsum sibi occurrat, & fluctus tollat, & frangatur. Quales multas lo: Barros scribit, mirabili quodam, atque horrendo modo, circa caput Bonæ Spei sepe numero enenire, cum maximo nauium discrimine. Accidere enim inquit, ut sæpe nauis plena velis eat. Cumque in dromon, aut paragium, ut vocant, capitis illius, aut altorius proximi, peruenerit, posterius velum vno vento plenum sit, anterius vero, contrario repente infletur. Atque ita periculosissima in mari fiat trauersia. Sed & ad alia quoque promontoria eadem sunt trauersiæ, & contrariæ currentiæ, non a contrariis ventis concitata, sed a contrariis maris motibus. Qualem perpetuam esse narrant, circa caput, quod in Atlantico vocant Boiadorem. Ultra quod transisset,

ante

ante CC. annos ne in cogitationem quidem veniebat nautis. Et quales multas Cartierus refert in suis ad Canadam navigationibus sibi occurrisse. Sed sunt, & alii tales transeunt a fluviorum aquis, cum

currente maris luctantibus. Qualem Columbum ultra Os Draconis referunt invenisse, dulcium aquarum in mare ingruentium. Qua nullam horribiliorem esse ferunt.

Finis Trigesimi Libri Pancosmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER TRIGESIMVS PRIMVS.

DE PROPRIO TERRÆ LOCO.

Supremis per gradus ordine naturæ positos tertio labore, ad infima peruenimus: a summis ad ima, ab incorporeis, ad corpulentissima, a tenuissimis, ad crassissima, a purissimis, ad rerum omnium feces, ad terram nimirum ipsam. De cuius essentia, viribus, actionibus, passionibus, qualitatibus, quantitate, loco, est agendum. Sed ante omnia quod postremum est propositum, de loco eius proprio dicendum. Iuniores enim quidam Astronomi, ut cœlestium phænomenon rationem reddere possent, eam in orbe lunæ collocarunt. Peripatus autem sicuti supremo cœlo, sic terræ nullum assignarunt locum, sed diuersa, ac fere contraria ratione. Cœlo quidem, quia nullā haberet extimam superficiem, qua ambiretur terræ vero, quia in indiuisibili puncto, vniuersi centro eā collocarunt. Dum. n. aiunt terram in centro esse, centrum autem, nec corpus, nec superficies, nec linea sit, terram ambire quæ corpus sit, minime posse, nemo est qui nō videat. Attamen, sicut cœlum per partes in loco esse dicunt, quia omnes se se inuicem cōtineant, ita partes terræ quia centro incumbūt æque, & ad ipsum nituntur, se se inuicem sustinere est necesse. Itaque duobus mundi extremis, & contrariis & similibus rationibus locum, & abnegarunt, & concesserunt. Inter vero sapientes, verustissimus Zoroaster in vniuersi mundi medio, eam collocauit, dum ita canit.

Γῆν δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς, ὕδωρ δ' ἐν γαῖας κόλποις
Ἥρα δ' ἀγαθὴν τοῦτον.

„ Terram in medio ponens, aquam vero in
„ terræ sinibus Aeremque desuper hæsce.

Hermes autem Trimegistus in hunc modum loquitur.

Διεχάρηξ δ' ἀπ' ἀλλήλων ἡτί γὰρ, τὸ ὕδωρ, καὶ
θῶς ἠθέλησεν ὁ νοῦς.

„ Separatæ vero ab inuicem sunt, terra, &
„ aqua prout voluit mens.

Sed hæc verba, non tam loci differentiam, aut identitatem designant, quàm naturæ diuersitatem. Zoroaster vero, clarissime, in medio terram statuit, & in eius cavitatibus aquam. Locum vero ambarum simul esse, aerem, utraque ambientem. Neque videtur, a rei veritate, vlla in parte, discessisse Zoroaster, quandoquidem philosophantium nemine dissentiente, terram ingentes habere specus constet, & ut Aristoteles vocat chasmata; in quæ omnia, aqua, & spiritus, & venti, incurrant, eaque repleant, ut quasi terra, fornicata habitacula tribus hisce habitatoribus sempiternè præbeat. Quod cum ita sit, si vera est Peripati sententia terram esse in centro, aqua quoque in centro erit. At si in centro esse, non est, esse in loco. Aqua etiam nō erit in loco. An vero, etiā si terra in loco non sit, aqua nihilominus in loco erit, in terræ nimirum concavis, atq; speluncis. Cum autem ita inter se sint compositæ, aqua in loco erit, terra locum non habebit. At si natura utraque sunt inter se diuersæ, & mole etiam differunt, & seiunctæ locis sint, ita ut altera omnino sit in loco, altera omnino non sit in loco, quæ nam earum vniuersi centrum obtinebit? Hæc namque res, apud recentiores in magnam est cōtrouersiam deducta.

Aiunt

Atque enim, aquam, & terram, grauiora corpora esse, graue autem omne, ad centrum tendere. Vtraque ergo ad centrum tendet; eique coniungi appetet natura. Quae nam ergo magis centro proximabit? Quid prohibet vtraque; cetero aequae esse proximae? Si enim omnia grauiora centrum petunt, quae grauius aqua, quae grauius terra, nulla ratione altera centro propinquior, altera longinquior ab eo erit. Si vero dicatur, terram esse grauiorem, ideoque prius centrum petisse, locumque in eo occupasse, iam de maiore, & minore, non autem de grauitate simpliciter questio erit. Concedunt plerique omnes, terram aqua esse grauiorem. Inde sequitur, non aequo tempore, si ab aere demittantur vtraque; ad centrum peruenire posse. sed terram futuram ibi priorem. Aqua ergo ad centrum vniuersi non perueniet, sed terrae supernabit. Ergo moles aquae, a terrae mole erit diuersa. Et quia aquae partes, & ipsae, uti graues centrum appetunt, non possunt autem ad ipsum, obstante terra, peruenire, saltem in ipsam, tota aqua conglobabitur, & proprium sibi efficiet centrum, circa quod, ipsa vnus globus efficiatur, qui sit a terrae globo, longe alius. Itaque aquae centrum, cum vniuersi centro, non erit idem. At cum & terrae tota partium grauitate, & ceteri appetitu, se ipsam, & ipsa conglobetur, in globum vnum, & ipsa conuoluetur. At videmus ipsam motibus, valibus ingentibus, planiciebusque; admodum distincta. Non ergo omnes eius partes aequae ad centrum vniuersi tetenderunt. Aqua quoque; ut & ipsa grauis est, & centrum appetens, rationabile est, omne quod potuit impedimentum attulisse, ne terra, vniuersi centrum occuparet sola. Itaque; terra, grauitatis partium inaequalitate, & aquae impedimento, potius circa proprium suae molis centrum est circūuoluta, quam circa vniuersi centrum. Ex quibus sequitur necessario tria esse in mundi medio centra. Duo, aquae, & terrae inter se distantia, & vniuersi centrum ab vtriusque; distantia. Quod si concedatur, verum quoque; erit, grauiora quaeque; non tam vniuersi centrum petere, quam proprii globi centrum. Itaque; respectu vniuersi, eiusque; centri, nec terra, nec aqua, nec earum partes vix erunt graues, ut pote quae vniuersi centrum minime petant. Quae, cum istis disputatoribus absurdissima videantur, ad id confugiunt, ut dicant, ex tota aqua, & tota terra vnum constari globum, cuius vnum quoque; fiat centrum, quod idem sit cum vniuersi centro. Atque; ita non tria, non duo, sed vnum & terrae, & aquae, & elementorum reliquorum esse, & vniuersi denique; centrum.

At vero dogma hoc peribit vniuersum, si terrae grauitas, si grauitas aquae de medio tollatur. Cur enim potius, grauitas partium duarum sit ea, quae mundi centrum constituat, quam leuitas longe maioris partis, aeris nimirum?

de quo dicitur, eum quia leuis sit a medio ferri, sursum. Quod si id admittatur, ut rationi consonantius, quia maior mundi pars praestantior, & dignior in eo est, putanda, grauitas indigniorum partem nullam habebit in cetero mundi constituendo, aut auctoritatem, aut potestatem. Quod si omnino, omnis & grauitas & leuitas tollatur ex vniuerso, quod Plato fecit, quod fecit Aristoteles, ridenda erunt, quaecumque de grauitate, aut leuitate terrae, aquae, & aeris, centrisque; tum eorum, tum vniuersi sunt disputata. De sententia autem Platonis, quae omnem grauitatem, & omnem leuitatem de medio sustulit, nulli dubium esse potest. Eandem quoque; fuisse Aristotelis sententiam, sui omnes in dubium sunt vocaturi, nisi apertius significetur. Id itaque; ostendamus. Vno contrario in natura posito, ponitur, & alterum. Ergo & e contrario vno contrario sublato, auferetur & aliud. Sed in natura nihil leue est. Ergo nihil graue. Nihil autem leue esse, Aristoteles docuit, praeter ignem. Ignis autem nullus leuis est. Ergo nulla leuitas, ergo nulla grauitas. Tria genera ignium Aristoteles posuit. Ignis sphaeræ, ignes aereos. Ignem hunc nostratem. Ignem sphaericum nullum esse sub luna, iam est a nobis demonstratum. At esto, sit ibi ignis sphaera, ibi certe leuis, non est.

„ non enim *πᾶς τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ παντός*; ad extremum vniuersi fertur. Sed suum locum nactus, vel quiete agit, vel fertur circulo, neutro modo leuis est dicendus. neutro enim modo ad extremum fertur, & si ferretur, non natura, sed vi ferretur, non aliter ac dicit ipse.

Ἀντὶ τοῦ τῶν πυρὸς ἀναρροῦμένου τοῦ πυρὸς οὐκ αἰδῶσθαι ὁ ἀήρ, ἀλλ' ἢ βίβη.

„ Sursum uero, in ignis (regione) sublato igne

„ non feretur aer, nisi vi.

Itaque; si ille sphaericalis ignis in aethera feratur, vi ferretur, & non natura. Ille ergo sphaericalis ignis nullo modo leuis est. At nec ignes aerei, stellae cadentes, nubes, candelae, caprae, cometae, tales alii, sursum non feruntur, sed uel in latus, uel et deorsum. ergo aerei ignes non sunt leues. De igne vero hoc nostrate, quod duplex est, anthrax, & flamma, alter sine dubio sursum non fertur. Flamma uero, nullum proprium habet motum. sed & in latera, & deorsum, & sursum, fumum semper sequitur. Non ergo per se sursum fertur, cum nec ad sui totalitatem, nec ad mundi extremum unquam pueniat. non est ergo dicenda esse leuis. Et si maxime leuis sit, nihil ad rem nostram non est. n. cum elementis comparanda flamma, de quorum leuitate, & grauitate disputamus. Nullus ergo ignis sui natura leuis est. At nec aer leuis est, Aristoteles docete.

Ἐν τῇ αὐτοῦ γὰρ χώρα πάντα ἑσπέρει ἔχει, πάλιν πυρὸς ἢ ὁ ἀήρ.

„ In sua enim regione, omnia grauitatem habent, praeter ignem, & aerem.

V u

Probat

Probat autem hoc enidenti experimento.

Σημείον δ' ὅτι ἔστι πάλιν ἐπεφυσμένος ἀσπὺς, τοῦ κενού.

„ Signum autem est, quod plus ponderat in flatus vter, quàm vacuus.

Non est ergo aer levis. At in his duobus leuitas omnis continebatur. Nulla ergo est in vniuerso leuitas. Ergo & grauitas omnis tollitur, contrario suo e medio sublato. Amplius, Neque aqua grauis vilo modo est, in sua regione, vtinantes enim, & pisces, & homines nullam supra se sentiunt grauitatem. At sentit, si grauis esset, & grauitas tactu, aut pòdere cognosceretur. Quod si aqua grauis non est, in sua regione cur terra in sua regione orit grauis dicenda? Neque enim in sua regione pondus vllū habet. Si enim haberet, nec cauerno sa esset, in sua chiasmata, ac speluncas, tota caderet: nec saxa tantum virium haberent, vt tantum pondus sustinere possent. Nullus aer, nulla aqua in cavitatibus subterraneis, reliqua aut esset, aut per meatus permearet. Sed in se non cadit, ergo in suo loco non est grauis. At partes videntur graues, quia cadunt. Verum est, sed cadunt a non proprio in proprium locum. vt toti scilicet suo vniantur, & cum eo reintegrentur, non autem vlla id faciunt grauitate. exemplum autem illud.

Οὐ γὰρ ἰδὼν τις μεταβῆναι τὴν γλῶσσαν οὐδὲ νῦν ἢ σελήνην, οἰδῆσθαι ὅτι μορίων ἕκαστον φέρει αὐτῇ, ἀλλ' ὅπου περ ἢ νῦν.

„ Neque enim si quis transponat terram, vbi nunc est luna, ferretur vnaquæque pars ad ipsam, sed eò, quò & nunc.

At quò modo id probat Aristoteles philosophus ingenio tam acri? Nulla ibi adest probatio. Et si quæ est, circularis est. subnectit enim.

Ὅλας δ' αὖτ' οἷς ὁμοίοις, ἢ ἀδιαφόροις, ὑπὸ τῆς αὐτῆς κινήσεως, ἀνάγκη ταῦτο συμβαίνειν ὅτι ὅπου πέφυκεν ἐν τί φερεῖται μέρος, ἢ τὸ πᾶν.

„ Omnino in similibus, & indifferentibus, ab eodē motu, necesse est hoc accidere. Itaque vbi nata est, vna aliqua pars ferri; & totū.

Quò pars mouetur, eodem mouetur, & totum. & quo totum mouetur, eodem & pars mouetur. Non ne hæc circularis est demonstratio. Sed quid nam rationi consonantius est, partes ne ad totius moueri motum? an veso totum ad motum partium? Quod cæci vidissent, Aristoteles non vidit. Aer sibi similis est, & a se ipso indifferens. suprema eius pars circulo, vt aiunt sui, mouetur, ergo & media, & quæ supra montes, proxima infimæ est, rotabitur. Quæ est hæc falsitas, & absurditas? Flumen sibi simile est, vna eius pars aggeres scandit. totum ergo flumen illac curret. nihilque ad mare

aliquo decurret? Oceanus Britannicus istu ingenti currit ad littora. Cur & Narboneasi, & Ligusticum in tra columnas non idem facit. Quando ergo Aristoteles nullam probationem adducit, si terra apud lunam esset, partes eius non ad totum, sed huc ad medium ferrentur, & quas proferret, vel dignitates, vel argumentationes, partim sint circulares, partim falsæ. tota eius & sane proluxa de graui, & leui disputatio, & falsa, & frustatoria est, & terræ partium descensus, non grauitatis ratione vlla fit, sed similis appetitu, & partium cum toto desiderio redintegrationis. Ergo & Geographorum rationes omnes, quæ hinc desumptæ sunt, frustaneæ, & vanæ sunt, & inefficaces, ad terræ, aut aquæ rotunditatem adstruendam. Nos vero de vniuersi centro sermonem prosequamur. Vnum est vniuersi centrum, a quo lineæ quantum possunt productæ, omnes inter se sunt æquales. Ita enim ante alios omnes, vetustissimus docuit Zoroaster.

Κέντρον ἀπ' οὗ πᾶσαι μέγισται ἀν' ἑαυτὰ ἴσαι ἔασιν.

„ Centrum a quo omnes vsque quo contingat, æquales fuerint.

Possunt autem lineæ, ex Geometrarum concessionibus protrahi in infinitum. Omnes ergo quaquaversus, a centro in infinitum, productæ lineæ, inter se erunt, æquales. In quo sane infinito spacio medium, centrum est. In hoc medio terram, vt vidimus, Conditor collocasse docuit idem Zoroaster.

Γλῶσσαν δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς. Terram in medio ponens. Quod medium etiam terræ centrum appellauit.

Λογὴν δὲ διήκοντος δι' ἀμπαξὶς ἐκ τὸ κατ' ἀντικρὺ διὰ τοῦ κέντρον τῆς γῆς.

„ Desuper penetrantis transuersim, in oppositum. Per centrum terræ.

Itaque vniuersi medium, & centrum eius, & terræ centrum eadem res, sunt. At terra non grauitate sua ad centrum a principio defluxit. Sed a conditore eo loci posita est. Γλῶσσαν δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς. Terram in medio ponens, nulla grauitatis coactus necessitate. Sed ut Hermes ait.

Καθὼς ἠτέλησεν ὁ νοῦς. Sicuti voluit intellectus, nimirum Conditor ille primarius. At cur in medio posuit totius vniuersi? Quia faciem rerum longissime esse voluit a purissimis. Cum enim omnes vniuersi integrales, & partiales partes ex primo illo fluore sint constitutæ, Omnis aut fluore, & purissimam habet partem, & mediam, & feculentam, quæ duabus illis subsideat, Empyreimundi feces, Conditor,

Conditor, non in vnum effudit locum, sed huc, & illuc toto dispersit cœlo. De cuius fecis partibus sunt, & stellæ omnes, quas veteres Astronomi, & obscuras, & nebulosas nominauere; & & quas recentes nautæ Americus Vespucius, circa Antarcticum polum obseruauit, quem magnum canopum vocat, sed fuscum; & nubeculæ illæ duæ quas circa polum continue volui Andreas Gorsalius annotauit. Et maculæ illæ in eadem cœli parte quas supra commemorauimus. Quæ quia crassiores cœli substantiæ nimirum, a priore illa empyria declinantis, & nigriores lucentes minus remanserunt. Ætheris autem, sub cœlo positi, quia, & ipse fluor sit, & purissimas suæ naturæ habet partes, & medias, & fecos, feces Conditor, non effudit, non dispersit, sed in vnam redegit lunæ molem. Quæ tum densa, tum obscura, nigraque maiore sui parte, nec ipsa luceat, nec lumini transi tum præbeat. & si qua parte minus est fecosa, ea vel vix luceat, uel alienum tantum recipiat lumen, seu potius reuerberet, Quia vero, & hylæus mundus suas habet partes alias quantum natura sua patitur, purissimas, aerem nimirum, alias medias, aquam vniuersam, alias fecosas quæ terra est. Voluit Conditor Deus, hæc hylei mundi feces, vt omnium crassimas, & obscurissimas, longissime a superis omnibus seponere, vt indignissimas, quæ cum aliis, non dico miscerentur, sed quæ puriores essentias, ne tangeret quidem, neque ab eis tangeretur. Itaque terra longissime ab omnibus est seposita, ut lóginquius non potuerit seponi. Atque hæc quidem verissima, vt philosophica ratio dicat, causa est, cur terra in vniuersi medio sit collocata naturæ suæ nimirum spurcicia, non autem vel partium, vel totius vlla grauitate. Cuius partes quamuis nobis, a terra sublata graues, quia manum nostram deprimant, videantur. Vniuersæ tamen terræ, graues minime fuerint. Nec grauitate deorsum feruntur vlla, sed redintegrationis, & conseruationis propriæ appetitu, & prouidentia ordine, quæ nihil in vniuerso permittit esse violentum. & si sit, non finit esse perpetuum. Nam Aristoteles dixit, si aeris pars aliqua, in locum tolleretur ignis, id vi fieret; & nisi impediretur, ad totum aerem rediret, eius reditus deorsum, sed grauitas nulla, quæ in aere leui vt ipse docuit, ei causa esset, sed propriæ conseruationis amor, & Conditoris obedientia qui nihil extra cuiusque locum quem a principio cuique tribuit, durare diu patitur. Si ignis illius Oceliani, atq; Aristotelici sphæralis particula, in lunæ orbem aut solis, casu aliquo perueniret. (liceat enim, & nobis casus fingere sicuti ipse

terram ad lunam sustulit) an putandum est, eam inde, non descensuram? Certe ratio dicat eam descensuram. Sed nulla grauitate, quia leuissimum omnium ignis suo dogmata est. Qua ergo de causa descendet? redintegrationis sui totius, quod ea mancum factum est, conseruationis propriæ, Conditoris obedientia vniuersi perfectionis, de causa descendet. Multas ergo causas nos adducimus cur ignis descendat cum Aristoteles nullam adduxerit, cur terra prope lunam posita, eius partes ad medium ferrentur. Terra ergo, cum in vniuersi medio posita sit a Conditore, tamquam sex fœculentissima, huc ab legata, dum in medio habitat, in proprio habitat habitaculo. In eoque, & Conditori obedientiam præstat, & ad vniuersi perfectionem, suas partes facit, & se ipsam, suaque omnia conseruat. At vero vniuersi centrum, eum punctus sit, & indiuisibile quid, quo modo locus tantæ molis esse potest? Qui centrum terræ locum esse dixerunt, nec quid centrum esset intellexerunt, nec quid locus. Terræ locus, non est centrum. Sed terra locum suum circa centrum habet. ambit enim centrum tanto ambitu, quanta ipsa est, & verius centri locus terra est, quàm locus terræ, ipsum centrum. Sed quia centrum indiuisibile est, in loco esse, quod spacium trinum est longum, latum, altum, minime dici potest. Est tamen centrum in terra, non terra in centro, sed circa centrum. At vero, terræ centrum, cum vniuersi centro, eadem neres sunt, an diuersæ? & a se inuicem distantes. Hanc quæstionem Aristoteles tetigit, sed eam prosequi vt videtur, animus ei defuit, Nobis facilis est solutio. Si terra ita centro vniuersi esset circumposita, vt ab eo, ad vniuersam vnde quaque terræ superficiem tractæ lineæ æquales essent, tunc vtraque centra, vna res essent. Sed non sunt æquales. Non ergo idem erit eorum centrum. Non esse autem æquales eas lineas, sensus simul cum ratione ostendit. Ratio si ad eandem vel circumferentiam circuli, aut sphæræ superficiem eandem non pertingunt, necesse est non esse æquales, sensus autem ostendit, superficiem terræ non esse sphæricam, nec talem qualis est in circulo circumferentia omnibus in partibus sibi similis. Nam cum & Astronomi, & Geographi, & nautæ totius terræ circuitum, dicant esse miliariorum 22500. Sphæricitatem eius multa impediunt. Peruana enim Planities, quæ a loco, cui nomen Tübez est, vsq; ad fretum Magellanicum per leucas 500. extēditur: quæ 2000. miliaria cōprehendunt, non ne 11. fere totius circuitus pars est. At tanta superficiei pars, cur respectu totius, insensibilis est dicenda? (Ita

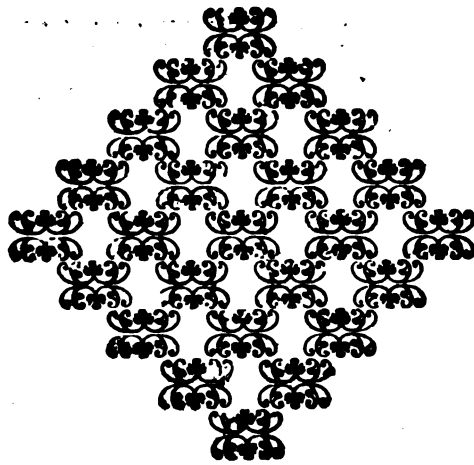
enim solent soluere) si 11. pars est. Montes quoque qui ibidem sunt nomine Andes cum longiore tractu quam plana, protendantur. non sunt insensibiles putandi, toti terræ collati, si totius sunt pars ferè decima. Taurus est mons qui supra Rhodum initium fumens, ad extremos totius Asiæ orientales fines extenditur, variis per partes nominibus insignitus, gradus 120. in longitudinem occupat quæ tertia est totius terræ ambitus pars. Cur non dicetur longitudo hæc respectu totius, & sensibilis, & momenti magni? præsertim si latitudo eius adiciatur, quæ iuxta Strabonis computum, stadiarum est trium millium, quæ in 375. milliaria reducuntur. Planities vero tota, quæ ab eo monte ad Scythicum Oceanum spectat, cum a Germaniæ finibus incipiat, etiam ipso mōte longior est, cur non fere dimidia totius longitudinis pars dicatur, continens gradus 150. Si quis vero ab vniuersi cētro ad Scythici Oceani superficiem ad Scythiæ planitiem, ad Tauri cacumina trahat, quis eas dixerit esse æquales. Aliæ tres trahantur ab eodem cētro ad maris, ad plani Peruanæ, ad Andium superficies, quo modo æquales probabuntur? In Tenatife insula media mons Pichus, est mundanorū montium omnium altissimus qui 72. milia cælum versus tollitur; circum eum plana sunt, a planis maris superficies depressior quis has lineas tres, æquales esse dixerit? Quæ cum ita sint inæquales, quis sanus dicere audeat vel terram per se solam esse rotundam? vel aquam cum terra vnum pangere globum? Dicunt, non geometricum, & exactum; attamen, quantum fieri potest rotundum. At hoc, quantum fieri potest, nullo modo fieri potest, cum aquæ superficies, quam planissimam esse demonstrauimus plusquam terra in longitudine, ac latitudine pateat. & terra ipsa de sex longitudinis partibus quinque plana sit tota, quatuor vero aliis montibus gibbosa. Cuius ergo terra figuræ est, si non est rotunda? Nullius certe regularis, non sphaerica, non cubica, non octaedra, non dodecaedra, non icosaedra, non Pyramidalis. Sed multifariam irregularis, καθὼς ἡθέλησε, ὁ δημιουργὸς τοῦς, Qualem eam voluit esse, conditrix Mens. Vt ea varietate; & potentia, & sapientiæ infinitatem in finita re excerceret; & plurimis ea vñbus esse posset. Causas ergo erroris huius maximi, terram cum aqua rotunditatem vñā ponere, iam deteximus, inde prouenisse; quod putarent terræ, & aquæ se se partes ita pondere suo quæque præmere versus centrum, vt dum omnes eo æquis viribus festinant, insimul totum conglobetur. Quod nullum globum cum effecerit, vanitas est nō

conglobatæ, non sphaerice rei, cētrum querere. Multo vero maior vanitas ea est, querere, an sphaerice rei idem centrum sit, cum vniuersi infiniti centro. Vt ergo tandem tam perplexas ambages soluamus, & rem totam concludamus. dicimus, Vniuersum, quantumuis infinitum, centrum in sui medio habere. circa quod terra sit circumposita, ipsamque vniuersi centrum, continere, at proprium centrum non habere, quod cum vniuersi centro, nec idem sit, nec diuersum. Hoc itidem, & aquæ vniuersæ, partes per terræ hyatus, & chasmata dispersæ sunt, si non infinitis, certe huc atque illuc innumeris. Ex quibus tot fontes, tot lacus, tot flumina diuersissimis, distantissimisque locis scaturientia, quo modo, uel imaginabili, vnum vel proprium, vel cum vniuersi, ac terræ, commune cētrum habere potest? Itaque nec sola per se aqua globus est, neque cum terra coniuncta, globum vnum efficit. Neque vtraque iuncta simul, centro, vniuersi, centrum commune habent. Concludamus. Vniuersum, quod infinitum esse demonstrauimus, quodque finitas in se habet partes, Empyreum, ætherem, aerem, aquam, terram, in omnium medio, indiuisibile habere centrum. circa quod terra, & aqua simul, & aeris pars subterranea, locum a Mentis conditricis, habent proprium, natura sibi competentem. Circa quod terra consistit, illudque amibit, & vt amatum complectitur, & circa quod quiescit, & si motum habet, etiam mouetur. Ostensum enim nobis est, antea, terram in circuitum moueri longe esse possibile, quàm vel stellas, vel firmamentum. Itaque si mouetur, circa medium mouebitur. & quæ in ea, qualicumque mouentur motu, circa medium mouentur. etiam si ipsa stabilis permaneat. A quo medio loco, nec ipsa per se discedit, nec ab eo diuellit; bens patitur. & in eo conseruatur ipsa, & perficitur, & vniuersi perfectionem implet, & Conditricis Mentis iussis, quæ illuc eam ablegauit, perpetuo obtemperat, nulla sui grauitate pressa. Si quæ vero sui pars ab ea tota diuellatur, conseruationis suæ propriæ auida, non ad centrum, sed ad vniuersitatem terræ, quantum poterit citissime redibit. Omnia namque in loco proprio, tamquam in propria forma seruantur, & perficiuntur, & perfecta facta conseruantur, cuius quidem loci amplitudo tanta sit, quanta ipsius terræ moles est. Cuius molem Astronomi firmamenti magnitudini collatam instar puncti esse docuerunt. At multo magis talis appareat, si cum empyreo, si cum infinito ipso conseruatur. Sed ad notitiam eius nostram quæ pertinent,

pertinent, non videtur certo sciri eius moles posse, cum tot anfractibus diuisa, totaquis operta iaceat. Attamen quantacumque simul cum aqua est si in longitudinem, & latitudinem per 360. secetur gradus, gradus autem quilibet, ut ex Lusitanorum nauigationibus est obseruatum, 47. & mediam, leucas contineat, harum autem quolibet quatuor Itali-

cis, miliaribus respondeat, 70. miliaria cuiuslibet gradui respondebunt. Itaque totus terræ circuitus continebit miliaria 25200. soliditas autem tota quanta sit tunc assignabimus quando Geographi, & Astro nomi concordēs inter se fuerint. De qua adhuc maximopere altercantur, & id in præsens muneris, non est nostri.

Finis Trigesimi primi Libri Panoſmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER TRIGESIMVS SECVNDVS.

DE TERRÆ SVBSTANTIA.

Terra hæc, quæ in medio infiniti mundi posita, essentia, virium, actionumque suarum, conseruationem, & perfectionem eo loci nata est, cuius nam, & qualis substantiæ ipsa erit? quailium facultatum? quailium operationum? qualesq; patietur passiones? & a quibus actoribus? Hæc enim omnia, sunt de terra consideranda. Primo ergo principem eius essentiam, siue substantiam contemplemur. Sed superflua forte videatur hæc inquisitio: Quis enim terram nobis tam proximam sensibusque expositam omnibus, non cognoscit? Si penitus res hæc introspeciat, maiorem quā promittat, de se præbebit difficultatem. Re, quod dicimus, comprobemus. Terram esse corpus, nemo dubitat. At quale corpus? Simplex inquirunt Peripatus omnis. At simplex quid nam sit, non omnis inter se conueniunt. Namque eorum non pauci, simplex in materia nullum esse asserunt. Quod si eis detur, nulla corpora erūt simplicia. Igitur nec terra. Alij dixeret, simplicia ea esse, quæ substantiam suam non mutant. Nulla ergo elementa, quia per partes, in continua sunt substantiæ mutatione, simplicia nō erunt. Si dicant, partes quidem mutantur. tota non mutantur. Ergo partes, dicemus nos, simplices non sunt, & partes totum constituunt. Ergo nec tota simplicia erunt. In similibus enim, & indifferentibus, docebat Aristoteles, quo motu partes mouentur, mouetur & totum. At partes substantiam transmutant. Et hoc singulæ, & om-

nes possunt facere. Ergo & tota elementa poterunt substantiam transmutare. At substantiæ transmutatio, corruptio & est, & nuncupatur. Ergo elementa tota corruptibilia sua natura sunt, quæ tamen Peripatus æterna esse maxime uoluerat. At & cælum mundi elementum est, & vocatur a magistro; ergo & cælum erit corruptibile. Ergo & mundus: pro cuius æternitate tantopere magister laborauit. tot ambages, cum sophismatibus connexuit. Sed hæc paucula hic obiter inciderunt secuta, simplicitatis immutabilitatem. Ad rem nostram redeamus. Alii dixeret, simplex illud esse, quæ vnum tantum est. At terra, at elementa nulla vnum sunt, terra ergo simplex non est. Habent enim elementa omnia, materiā, & formam. Et præterea per eos qualitatum primarū binas. Alij dixeret, simplex illud esse, quod potentia caret. Itaque qui materiam simplicē posuere, materiam penitus tollunt, quia ipsa non aliud sit, quam pura potentia. Et potentia caret alia omni. Alii simplex esse aiunt, quod in compositionem alterius venit. At ita, quia elementa simplicia non sunt, corporum naturalium compositionem non ingrediuntur. Atque ita neque elementa erunt, & nulla composita corpora in natura reperiuntur. Itaque ea schola, quæ elementalia mista corpora omnia, ex elementis constituere est annixa: omnia mista, & composita corpora destruere est annixa: mira quadam, & sibi propria philosophandi methodo. Vt pote quæ plerumque, ea quæ adstruere maxime vult, maxime destruit.

Nos vero quid aiemus? Terram esse corpus quidem,

quidem, minime tamen omnium simplex, maxime omnium compositum. Neque enim terram esse corpus simplex, nobis licet asserere, qui iam antea, vnum illud supremum rerum omnium principium, solum simplex esse demonstrauimus. Qui reliqua entia omnia ab eo progenita, & procreata, prout vnitatis, ita & simplicitatis esse participia docuimus. Corporum vero entium præter vnum illud corpus primitivum, quod spacium appellauimus nulla alia esse simplicia. Imo vero hoc ipsum non posse esse omnino simplex, & tunc asseruimus, & modo asserimus. Neque enim spacium hoc per se, vlla sui parte stare liberum posse monstrauimus, sed fluore sibi cognato, inde usque ab initio, & lumine, & calore fuisse repletum ostendimus. Quæ tria, & per totum spacium fundereantur, & in eo, & cum eo, & inter se miscerentur, & ex se reliqua omnia corpora, Empyreum, ætherem, aerem, aquamque, & quæcumque ex eis, & in eis sunt partes, constituerent. Itaque nullum omnino esse corpus simplex nostri dogmatibus est iam constitutum. Quid ergo concedemus nos terram esse simplicem, quæ corporum omnium est compositissima? Non solum quo nos dicimus modo, ex spacio, fluore, lumine, & calore, neque quo ipsi modo elementa omnia ex materia, & forma esse composita affirmant. Nec ut Telestus verè vir ingens, & summis veterum in re physica anteponeendus, docet, terræ priorē hanc partem, a solaribus radijs, esse inuersam, & in aliud ens actam dicit. Sed eo modo, quo Gaspar Contarenus Cardinalis, nostro seculo Peripateticus summus, demonstrauit, terram nullibi, nullaque, sui parte esse simplicem, præter quam circa centrum. Cui quoniam reliquis Peripatus non assentitur, & in magistri insensata ferè sententia, terram esse simplicem perstat, est rogandus, ut terram nobis incredulis ponant ob oculos, & simplicem esse cognoscere nobis faciāt vel inuitis. Si id vel nesciāt, vel nequeant ostendere, de philosophiæ schola sunt exsibillandi. Quoniam nihil aliud, quàm verbis contendant, rerum autem veritatisue ostendant nihil. Nos cum eis lenius, quam ipsi nobiscum, placideque agamus. Ostendite vos quæsumus terram prius, deinde terram simplicem. Non putamus vos, pro terra, ea quæ in terra sunt ostensuros. Lapidem nimirum quibus, totæ montium moles constant. Montes autem, Vniuersum hunc quem vos terræ globum dicitis, & cingunt multifariam, & retingunt quaquaversum. Neque metalla pro terra nobis ostendetis, non tot marcasitas, tot sales, tot sulphura, tot vitreola, tot alumina, tot arsenica, tot bolos, tot boraces, tot magnetes, tot vitra, tot cristalla, tot concretos fluo-

res, tot inconcretos, tot aquarum genera. Sapere enim vos, ante alios sapientes omnes, vobis damus. Itaque hisce omnibus talibusque aliis semotis, solam terram nobis commonstrare. Non putamus vos dicturos terram esse eam, quam dicunt aliqui (nescimus an de vestre an de alia schola sint) totam pressione, & pondere partium lapidem densissimum esse factam. Vnam pro tot rebus terram a vobis petimus.

Si præceptoris vestri: siue de eius schola viri primarij, ac tertij eius successoris Stratonis physici steteris monitis, album aliquid pro terra nobis assereris. Ita enim ab eorum altero est scriptum.

Καὶ ἡ γῆ ὅφυσιν λευκή, παρὰ τὴν βαρύνσιν αὐχρὺς φαίνεται.

Et terra quidem natura alba est, obtincturam vero multi color apparet.

Probat id experimento cineris.

Διὸ καὶ τῆς τέφρας τοῦτο ἐστίν. ἐκκαυθὲν γὰρ τοῦ τῶν βαρύνσιν πεποιηκότος ὑγροῦ λευκὴ γίνεται. οὐ πανταχῶς δ', διὰ τὸ, κατὰ βεβάρθαι μέλανι ὄντι.

Clarum autem in cinere est, exusto enim eo qui tinctorum faciebat humore, alba fit, non omnino tamen, quia fumo qui niger est, intingitur. Addit aliud.

Διὸ καὶ ἡ κινία ξανθὴ γίνεται, ὅφλογον δ' οὐ καὶ μέλανος ἐπιχρῶζοντος τὸ ὕδωρ.

Ideo & pulvis flaua fit, quia quod flammæ, & nigrum est, colore ei indit aqua. Itaque cinis terra est, pulvis terra est, sed neutra terra simplex est, tinctorum enim vtrique est. Cinis quidem fumo, qui niger est, pulvis autem a flammeo, & nigro. Sed hoc secundum tam clare dictum est, ut diuinatore sit opus peracuto. Sed esto. Cinis ergo, & pulvis, quia coloratæ sunt, terræ simplices non sunt. Ergo, & quæcumque aliæ terræ coloratæ fuerint, simplices terræ non erunt. Solæ ergo illæ quæ natura albæ sunt, terræ erunt simplices. Quatuor tantum terrarum albarum genera nos equidem nouimus. Si quis plura noscat, veritati augendæ hic adiiciat. Arenam, non quidem omnem, quia fluuiialis, & marina, humore tinctorum est, sed eam, quæ fere totam inter Atlantē, & Nigirum, Lybiam operit, quia sole exsiccata alba est, & Alexandria ad nos affertur. si modo arena omnis, lapilli potius non sint quam terra. Id. n. et magister docet in Probl. ἡ δ' ἀμμος ἐστὶ πέτρα ἐψυγμένη εἰς μικρὰ καὶ λεπτὰ μόρια. Arena est petra comminuta in paruas, & minimas particulas. Cernis quoque alba est, & gypsum, & quam Gallico nomine Marnem appellant, Deus bone ad tam pauculum terræ, totum terræ elementum, principalia totius Vniuersi vna pars, reducitur. Sane si terræ

si terra elementum est, mistorū, & compositorum corporum elementum erit. At arena mistum componit nullum. gypsum nulli naturali corpori miscetur. Cerula nihil generat. Ergo hæc tria, terræ elementum nequaquam erunt. Marne autem, per agros quidem sparsa, eos fecundat. At eorum, quæ ex ea nascuntur fecundatione, marnæ, mitionem non ingreditur. Et si ingreditur, sola Marne, elementum erit terræ. At Italia, Germania, Grecia, præter Gallias, tota Europa, tota Asia, tota Africa, totus nouus orbis, quia Marne carent, terræ non erunt; terram non habebunt; terræ elementi, aut eius pars, non dicentur. Cur igitur Geographi, illudentes nobis, tetrarum orbem totum, in Europam diuidunt, in Asiam, in Africam, in Americam, & ut nos, in Antipolicam, cum terra, non nisi vna Marne, & non nisi in vni Gallijs reperitur? Cur Aristoteles, cur Peripatus, tam exiguum rem, vnum de elementis quatuor esse uouerunt? Esto ut placet. At ex summi magistri dogmate, omnes terræ colore præditæ, cum mistæ sint, elementa esse non possunt, neque debent. Alioquin, quod contendunt, elementum terræ esse simplex, locum in ueritate non haberet. Simples ergo terræ quæ sunt, eæ elementum terræ non sunt eæ aut sunt, quæ albe sunt. At ex quatuor albis, tres elementum non sunt. Sola marne elementum erit. At in solis Gallijs marne in usu est. in terris alijs, totius terrei globi, cum Marne nulla sit in alijs nullis terra elementorum reperitur. Si ex simplicitate terrei elementi, talis philosophia Peripato conflatur eā ipse sine inuidia, sibi solus habeat. Nos aliam ingrediamur uiam, qua rerum generationem inuestigemus, & comperiamus. Nouem illarum genera, quæ in terra, & fiunt, & habitant. aquæ concretæ, fluores, terræ compactæ, lapides, metalla, plantæ, zoophyta, animalia, homines. Si dicamus ex terra fieri, id erit comprobandum. Antequam comprobetur, terra necessario fuerit cognoscenda. Terra ergo quidnam est? Nam terram simplicem, nos quidem, neque cognoscimus, neque agnoscimus cum eā nullibi reperiamus. Nam & Marne ipsa, & gypsū, & cerula, non carēt humore, quo sunt coagulata. Quid ergo arena illa alba, sola ne, quia gluten non habet, terra erit? Nos non tam pauperem terram cōspicere sustinemus. Sit nobis terra (si modo arena non sit lapillus minutissimus) & arena, & marne, & cerula. (nam gypsū forte lapis natus est) si omnis etiam colorata, & incolor terra; terra sunt. Omnia hæc terra cōplectatur. At tandem terra sui essentia quid nā est? Id nimirum totum quod & durū & molle simul est siue cum glutine, siue sine glutine sit villo. Durum autem id appello, quod tactui resistit. molle uero; quod tactui cedit. Quod ergo

tactui resistit, & tactui non resistit, terram esse statuimus. quodque impressionis tactus vestigium, & recipere, & seruare possit. Quod tamen a sui primordio, tale sit factum a natura, & non sit ex alio confectum, ut cera, ut caseus, ut caro, ut alia quædam talia non pauca. Summatim terra est, quod natura sua primæua, tactui cedit, & non cedit. At talis terræ essentia, floris ne illius primæui, pars est vlla? An & ipsa fluore illo constat? Statutum enim iam est, vnum e corporum principijs fluorem esse? At terra fluere nequaquam uisitur, ut aqua & aer fluunt. Quoniam ergo terra non fluit, fluor non est. Terra ergo corporum omnium, sola inuertit ordinem: quandoquidem omnia fluores sunt, ipsa sola fluor non est. At & ipsa fluor est compactus. In fluore enim uertitur calore. Docet id magister ipse Meteor. 4. cap. 6. *ἡ γῆ καὶ ὁ ἀέρας καὶ τὸ ὕδωρ*. Funditur uero, & lutum, & terra. At uidendum utrum omnia corpora adhuc sint fluores, an uero a principio tantum fuerint? Profecto, alia adhuc fluores sunt, alia ex fluoribus sunt confecta. Nam & stellæ omnes & ipse sol & luna, ex fluoribus quidem densatæ & concretæ sunt: fluores tamen adhuc non permanent. Sic de terra dicendum; & ipsam a principio fluorem extitisse, nunc uero non amplius esse. Fex enim illa per aerem, & aquam, in minutissimas atque aromas concisa partes, quæ uersum volitabit, non aliter ac in uino nouo, fecosum quod est, per totum cursitat. Ex quæ uel reliquæ illorum sunt corpuscula atomæ, quæ per solis radios uolitate cernimus, uel ab hac fece sint modo secreta, certo in aere uidemus motu inconstantissimo habitare, & cursitare. Nec minus, in aquis, quantumuis purissimis, ac limpidissimis, ea uidemus inesse & quæ si quiescat aqua, in fundo residere cernimus. Talis ergo, in elementis aere, & aqua, a primordio fex minutatim volitans, Verbo mentis conditricis, in unum est postea redacta locum ex qua omni, est terra cōstituta. Dum ergo elementorum fex, in atomis adhuc esset, pars floris erat. Et cum eo insimul, & ipsa fluebat. At postquam Conditoris iussu in unum est redacta locum, fluere desijt. & in se densata constitit. Non tamen primæuæ suæ originis, memoriam penitus abolenit. Nam, si qua data porta, etiam num fluit. Nemo nescit lateres e terra, & aqua conflari. Ij in fornacibus ut durentur, excoquuntur. Eorum qui igni proxima sunt, non solum aquam quæ eis inest, ut reliqui omnes in fumum agunt, sed etiam soluuntur, & liquefiunt, & fluunt. Quæ res quotidiano constat experimento. Cinis, Aristotele docente, terra est. is cinis vitarijs fornacibus iniectus, prius fluor sit, deinde vitrum. Quæ res testimonio sunt, terram omnes vehementi igne, in fluore

rem

rem posse verti. Terra ergo omnis, si nō fluor est, fluxilis tamen est, quia e fluore primæuo est cōstituta, & in fluorem funditur. Et si actu semper fluor non est, semper tamen potentia fluor est. Nam cum lateribus illis, si arena si pulvis adsit, etiam fluit. Hæc experimenta ostendunt euidentissime terræ essentiam ex fluore esse, ab initio constitutam, & fluorem, eam esse compactum, & in fluorem solui posse. neque vñquam vel intus, vel extra seiungitur a fluore. Semper enim pars eius quæq; vel aquæ, vel aeris, vel fluori alicui in ea genito, est coniuncta. Idque a Conditoris suo, sapientissime est factum. Nimirum, ut aqua quæ fluor semper esset, semper etiam flueret, neq; a suo munere vñquam desisteret, numquam tamen disflueret e se ipsa. Et ideo cum suis nō posset, alienis coherceretur terminis: & terra quia sex erat prius dispersa, ne iterum dispergeretur, & in nihilum fere rediret, glutine opus habuit, quo in se contineretur, & cōfisteret. Tum etiam quia sex erat crassa, & iners & nihili ut aliquid posset ex se proferre, fluribus suis, & intus hominiseri, & extra operiri, opus habuit. Ut mutuo videlicet complexu, munia sua omnia, a Conditoris sibi iniuncta, obire posset. sunt autem eius munia, quæ ab eius essentia, ac viribus eius prouenire possunt. Ut nimirum ea omnia, & agere, & pati possit, quæ tali competunt essentia. Sex enim cum sit, densa est, & crassa. Ut vero talis luminis non est peruia, luminis tamen capax, & hac ratione multicolor, atq; etiam obscura, & umbrosa. & densitatis merito, & crassirei dura, & alieno loco grauis, & gravitatis ratione difficile mobilis, tum stabilis, & duritiei causa, resistens, & non facile suscipiens, & suscepta retinens, & seruans. Hæ ergo omnes, & vires, & qualitates, & opera terram consequuntur, quatenus imperfectissimo rum corporum, elementorum scilicet sex est, & secium postrema. Patitur autem a cœlo maxime, ab astris videlicet, a planetis, a sole, a luna; patitur & ab aere, & ab aqua. Ab illis quidem tria maxime, duo indubia lumen, & calorem: tertium autem minus notum, influxus nimirum quosdam occultos, cœlestium ætherearumque impressionum. Cum. n. ipsa per se iners sit, & in efficax. cernantur autem in ea, opera quædam, quæ a rerum seminibus proximis, oriri non videantur posse, necesse est, aliunde in eam qualitates illas miras infui, & infundi. De quibus, quando de ijs quæ in terra fiunt, perquiremus, aptior erit dislegendi locus. Sed modo inter terræ qualitates, nō ne est, & siccitas, & frigiditas adnumeranda?

Siccitas quidem, si duritiam dicit, terra, & sicca erit, & non sicca. dum enim pressioni re-

sistit dura est, & sicca. dum aut pressioni etiam cedit, nec dura est, nec sicca. At siccitas non videtur duritiem tantum significare, quia & glacies, & grando, duræ sunt, sed non sunt siccæ. Siccitas ergo, si nihil aliud sibi uelit, quam omni carere humore, terræ, siccitas non videtur conuenire. Nam & ipsa ex fluore est, & fluor est, & fluor fit. Neque terra vlla sui parte, humore caret. Nam & quæ maxime videtur a calore exsiccata, cinis, pulvis, arena, ad alium ignem funditur, & fluit, igitur humor ei non deest. Et quæ glutinosa est, nullam secum habet siccitatem. Gluten enim omne ab humore est. Eadem autem hac glutinis ratione, terra sui natura, necessario est calida. Omne enim gluten ab humore. humor autem omnis, & a calore est, & calidus est. Nam si a primæuo illo fluore sit humor, iam calori iunctus omnis humor natura sua fuerit necessarius. Neque humor sine fluore; neque fluor sine calore essentiam suam habebit. Sin vero humor is qui gluten terræ facit, ab aere fuerit vel ab aqua, cum aer Peripari cōfessu calidus sit: aqua, nostra demonstratione calida sit probata. nullus humor frigidus erit: nullumque gluten erit a frigore. Cumque terra glutinosa sui natura sit, id a calore habebit, non a frigore vlllo. Atque ita terra nequaquam frigida erit dicenda. Et quamuis, Ocellus, Hippocrates, Aristoteles, Periparus vniuersus, Galenique omnis secta, terræ tribuerit frigiditatem, secundus, & tertius in sententia non perstiterunt. Hippocrates namque, terram calidam esse hisce verbis scripsit.

Ἀπείσθη τῇ θερμότητι τοῦ πυλὸς ἐν τῇ γῇ.

Relictus est calor multus in terra.

Ab æthere scilicet, quem verè calorem esse existimat, causamque reddit, quia ponderosa esset, & in se constipata. Id autem experimenta multa comprobant. Omnis enim quaruncumque rerum, constipatio calorem generat. Si enim ligna aliquo in loco, seu in naui, seu domi cōstipaueris in aceruum: si lapides, si metalla, lapidibus, metallisq; superponas, calorem inde exire senties. Quod in lignis, nos nō semel sumus experti. Si de sale, de frumento, de farina idem feceris, idem quoque experieris. Naues multæ in Cypro Bombicæ; in Hispania, in Britannia, lanam constipabāt, & etiānum arcte constipant. Euenit a liquando, ut tantum calorem ex eo conceperint, ut exardescerent, & comburerentur. Quod Naui, Massei Bernardi, nobis pueris, in portuiam, quem prope Venetias, Malemauchi vocant, meminimus contigisse. Metallorum, lapidumque, & salium fossiles idem sub terra continue sentiunt, calorem scilicet, eumque non exiguum. Hæc eadem forte ratio quoq;

Xx

fuit,

FRANC. PATR. DE PROPRIO TERRÆ LOCO.

uit, cur Aristoteles, nō vno in loco calorem hunc subterraneum est apertissime confessus. Semel quando ita scripsit.

Ἦν αρχὴ δ' ἐν τῇ γῇ πολὺ πῦρ καὶ πολλὰ θερμότης.

Inest autem, & terræ multus ignis, & multa caliditas.

Paulo vero post.

καὶ ὡς ἐν τῇ γῇ θερμότης ἰσχυρὰ ποιεῖν, οὐ μόνον δυνάμει, ἀλλὰ καὶ ἀναγκῇ οὖν ὅτι.

Et eum qui in terra est calorem, hæc facere non solū est possibile, sed etiam necessariū. Iterum idem repetit.

Ἦν αρχὴ γὰρ ἡ γῆ, καθ' ὃν αὐτὴν πᾶσα ξηρὰ, διὰ τὸ ἰσχυρὰς ἔχουσα ἐν αὐτῇ νοσὶς πολλὰ. αἷς ἔστιν ἡ γῆ καὶ ἡ πῦρ ἐν αὐτῇ θερμότης, πολλὴ καὶ ἔστιν, πολὺ δ' ἐν τῇ γῇ πνεῦμα.

Existit vero terra, per se quidem sicca, ob imbres autem, habens in se humorem multum. Itaque & a sole, & ab eo qui in ipsa est igne, calefacta, multus sane extra,

multus quoque intra sit spiritus.

Nequis autem putaret se de non naturali sed de aduentitio quodam terræ calore loqui, se & hunc cognouisse ostendit.

καὶ γὰρ δὴ τὸ γινόμενον πῦρ ἐν τῇ γῇ αὐτὴν οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴν, ὅταν κοπιόμεθα ἐκ αὐτῆς πῦρ αἷς μίχρη κεραμεύειν τὸν αἶρα.

Namque sane, eius qui gignitur ignis in terra, hanc putandum esse causam, quando primum minutatim sectus aer, incenditur.

Itaque hic alius est sub terrā, accenso aere genitus ignis, ab eo quem toties subterraneum ignem, & calorem nominauit. Quid ergo? si terra, si aqua, si aer, non sunt natura frigida. Quod nam aliud erit frigidum corpus? Vnde frigus erit? Quod hieme sentimus frigus, unde ad nos perueniet? Hoc sane iam, & quæ ad hæc consequuntur, quarto labore erunt prosequenda. Hæc vero de integralibus mundi corporibus sunt satis.

Tribus his laboribus, centum dierum horis matutinis finis est impositus.

ANNO M. D. LXXXIX. V. AVGUSTI.

Cuius rei ergo.

SUMMO DEO, SUMMA GLORIA ESTO

Sed quia obsecratorum & superstitionum omnia sunt plena, audiant, qua R. P. Dominicus Bannes Predicatorum ordinis. 1. parte S. Thoma. q. A. 8. dub. 5. in hæc verba scribit.

Argumentum deductum in rebus fidei ex auctoritate plurimum Sanctorum, reliquis licet paucioribus in contrarium stantibus. Et in rebus quæ ad fidem non attinent, concursus omnium consensus probabilitatem affert, non tamen firmitatem.

AVTORVM QVI HOC NOVÆ philosophiæ opere citantur catalogus.

A
A Draſtus Cycizenus.
Aetius.
Albertus magnus.
Albumaſar.
Alexâder Aphrodi-
ſeuſ.

Aloſius Cadamuſtus.
Alpetragius.
D. Ambroſius.
Ambroſius Contarenus.
Americus Veſpucius.
Anaxagoras.
Anaximander.
Anaximenes.
Andreas Corſalius.
Annibal Raimundus.
Antipho.
Apollo Delphicus.
Archelaus.
Architas ſenior.
Architas Iunior.
Ariſtarchus ſamoth.
Ariſtoteles.
Athenodorus.
Athenorſis.
Aureolus.
D. Auguſtinus.
Auguſtinus Caſareus.

B
D. Baſilius.
Beroſus.
S. Biblia

C
Cabalifta.
Caietanus.
Gallippus.
Caſtor Syſtencus.
Chal dzi.
Cleanthes.
Chriſtophorus Clavius.
Chryſippus.
Crate philoſophus.
Cyrillus.

D
Damascius.
Daniel propheta.
Diodorus Siculus.
Diogenes Apollinates.
Diogenes Laertius.
Dion Neapolita.
Dionyſius Afer.
Dionyſius Areopagita.

E
Empedocles.
Epicurus.
Euclides.
Eudoxus.
Euripides.
Eusebius.
Eustathius episcopus. Antioche-
nus.
Ezechiel propheta.

F
Federicus Chryſogonus.

Federicus Delphinus.
G
Galenus.
Gaſpar Contarenus.
Genzalus de Ouiedo.
Gregorius Nazianzenus.
Guilielmus Poſtellus.

H
Hebrei.
Hecateus.
Heraclides.
Hermes Trifmegiſtus.
Heraclitus.
Hermias.
Hefychius.
D. Hieronymus.
Hieronymus Borrus.
Hieronymus Fracaſtorius.
Hipparchus.
Hippocrates.
Homerus.

I
D. Iacobus Apoſtolus.
Iacobus Cartierus.
Iamblichus.
Io Baptiſta Turrus.
Io. Barroa.
Io. Chryſoſtomus.
D. Io. Euang.
Io Gaetanus.
Io Maria Benedictus.
Io. Pious.
Io. Verrazzanus.
Ioni.
Ioſaphatus Barbarus.
Iulianus Caſar.
Iulianus martyr.

L
Laſantius.
Laurentius Ananiaſ.
Leucippus.
Lodouicus Guicciardinius.

M
Magi.
Malchus Porphyrius.
Marcus Polus.
Marcus Varro.
Marſilius Ficinus.
Martianus Capella.
Mathematici.
Maximilianus Tranſiluanus.
Mercator Geographus.
Metrodorus Chius.
Moſes.

N
Nicolaus Comes.
Nicolaus Sagrus.

O
Ocellus Lucanus.
Oecetes Pythagoreus.
Olaus Magnus.
Origenes.
Orpheus.
Optici.

P
Parmenides.
D. Paulus Apoſt.
Paulus Diaconus.
Paulus Iouius.
D. Petr. Apoſt.
Petrus Martinezius.
Petrus Medina.
Petrus Meſſia.
Philo Iudeus.
Philolaus.
Philoponus.
Pilori duo anonymi.
Plato.
Pletho Gemiſtus.
Plinius.
Plotinus.
Plutarchus.
Polybius.
Pomponius Meſa.
Poſidonius.
Proclus.
Protopius Gazarus.
Pſellus.
Ptolemeus.
Pythagoras.
Pythagorei.
Pythias Maſſilienſis.

R
Rubertus Linconienſis.

S
Seleucus erythreus.
Seleucus Mathematicus.
Sibylla.
Simplicius.
Solinus.
Solomon.
Soſigenes.
Stoiti.
Strabo.
Strato Phyſicus.
Syrianus.

T
Tebitius.
Thales.
Theodoretus.
Teleſius.
Theophrastus.
Theophrastus.
Timæus hiſtoricus.
Timæus Locrus.
D. Thomas.
Thomas Lopezius.
Tycho Brac.

V
Virgilius.
Vitellio.

X
Xenocrates.
Xenophantes.

Z
Zeno Cithieus.
Zeno Elates.
Zoroaſter.

TABELLA ERRORVM QVÆ OPERARVM OPERA OBREPSERVNT PRIOR NVMERVS PAGINAM, SECVNDVS COLVMNVLAM INDICAT.

In Panangia.

9. 4. Inoprus.	Propius.
10. 3. proprius.	propius.
12. 1. forte solis.	forte solis.
14. 4. Pauxillæ.	puxillæ.
16. 4. quis in aere aer.	quis in aere æther.
17. 2. se se permeant.	permeant:
& noster.	& noster.
18. 4. constare.	constare.
19. 2. Quæ parenthesi includuntur Vtroque.	
21. 1. loco, iussu P. Reuisoris sunt interposita.	
22. 1. ab astris aeri.	ab astris ateri.
4. vincta.	cuncta.

In Panarchia.

3. 3. est factum.	est tacturum.
4. 3. vniuersitatem.	vniuersitatem innexia.
6. 3. intellectio.	intellectiones
10. 3. si monas.	& monas:
11. 1. par est.	par &.
25. 1. genere dictare.	genere distare.
26. 1. Parenthesi inclusa eodē iussu sunt iteriecta.	
32. 4. habet	quod.
51. 1. indigemus.	indagemus.
3. fuleris ipsum.	fuleris ipsum egeret.
4. tegeret.	redigetet.
54. 3. metaphoricam leges	contra leges suas me-
sua.	taphoricam.
57. 3. oratione creat.	oratione careat.
4. oportet Peripatus:	opponet Peripatus.
58. 1. habent pecudes	balent pecudes
nullis animantum.	nullis ne animantum.
3. alia in ventrib.	animi in ventribus.
61. 3. in hominea.	in homine a capite.
69. 2. punctum.	puncti.
3. in spacio primum.	in spacio minimum.
28. 3. propriam fluxionem.	propria fluxionē omni-
82. 4. falsus est.	falsus est. (sic.
84. 3. In oris genitis.	In eis genitis.
85. 1. qui ideo spheri-	qui ideo sphericus est a
cus.	quo aer item sphericus.
2. sic cessimus.	ficcissimus.
94. 2. conciderunt.	toinciderunt.
quiescente.	quos ante.
affuerabant.	affuerabant i
recti.	recti.

3. connexis.	conuexis.
95. 4. habent essentia.	habent essentialem.
98. 1. ferreas cadentes.	ferreas candentes.
101. 1. circulari viz.	circulares viz.
106. 2. huētæ.	humectæ.
4. quam prius.	quam propius.
111. 1. est hominibus.	& seminibus.
3. post fere breennium.	deleatur.
118. 1. ex consuetudine	ex consuetudine ignis
ignis	vocetur.
2. centies quam aqua.	ignis centies quā aqua
120. 1. pro cælo:	sub cælo.
122. 4. & aqua humidus fri-	& aqua humida & fri-
gidus.	gida.
4. tenuitas a cessione.	tenuitas, hæc a cessione.
126. 1. varie	varie.
129. 4. reliquis tribus.	reliquis.
P	E
terencia.	circumferentia.
130. 1. tore si	tereti.
cerni posse	cerni non posse.
135. 2. mari esse partim ma-	mari esse partim, par-
ri esse.	tim mari esse externa.
3. non desperire	deleatur.
137. 1. descentibus	deescentibus.
138. 1. littoris	litteris.
3. Norumbergæ	Norumbergæ.
Aremonico	Aremonico.
140. 1. mares	maria.
141. 1. variarum	varium.
4. Normandia & Picar-	Normandica & Picar-
dicia	dica.
145. 3. quæ scriptæ sunt	quæ scriptæ sūt plegat.
250. 3. Tauri cacumina tra-	Tauri cacumina tres li-
hat.	neas trahat.
152. 3. terra elementorum	terra elementum.

In Marmoti.

10. 1. τῶν πρῶτων	1517.
10. 2. Cognoscens enim	Cognoscens. n. & bonus
& pius, iā est diuinus	& pius iam est & diuinus
<i>In Mytica.</i>	
9. 1. eam diuisionem.	eam diuisionem in agra-
	phis fuisse factam.

O.
i.

FRANCISCI PATRICII ZOROASTER.

ET EIVS CCCXX. ORACVLA
CHALDAICA.

EIVS OPERA E TENEBRIS ERVTA.
ET LATINE REDDITA.

AD HENRICVM CAIETANVM, S.E.R. CARDINALEM
Illustriſſimum, & Ampliſſimum Camerarium.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedi&ti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permiſſu.

ILLVSTR.^{MO} ATQVE REVER.^{MO}
HENRICO CAETANO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO.

Mote, HENRICE CAETANE, Cardinalis Ampliss. vehementer, ob insignes, humanitatem, modestiam, elementiamque tuam. Ob vero magnificentiam, & magnanimitatem etiam suspicio. Ob autem beneficentiam, qua homines Deo fiunt similes, mirum etiam in modum admiror & laudo. Idē faciunt Bononienses, idem Parisienses. Illi quando apud eos, sedis Apostolica legatus, summa iustitię moderatione, nobilissimam eam rexisisti civitatem, gymnasium illud toto orbe celeberrimum, reformasti. Hi vero quando itidem S. eiusdem sedis legatus, in summis calamitatibus in acerbissima obsidione, prudentia, gravitate, modestia, beneficentia summa, ita tibi bonorum civium animos deinxisti, ita in fide catholica retinuisti, ut summo te presentem amore, & stupore intuerentur. Fine vero obsidioni tuis consilijs imposito, lacrymis discedentem prosequerentur. Magna equidem hac sunt tua facta, quibus de fide Catholica es meritis optime. Quid vero, si vel parva, vel etiam maiora in fidem sacrosanc̃lam beneficia conferre queas in perpetuum, non voles? Absit a tua pietate tanta impietas. Ratione, hominum genus ducitur magis, quàm re alia ulla, Cum enim omnes homines, rationales se esse credant, rationi adherent, eamque sectantur, & adamant. Et si veram falsa, aut apparente, discernere nesciant, etiam falsa trahuntur, & apparenti. Ratio autem, philosophia studijs, maxime, & acuitur, & instruitur. Inter philosophia Aristotelica partes, quæ Roma, quæ in alijs omnibus Europa publicis Gymnasijs praeleguntur, & perleguntur, quadam sunt, fidei atque Ecclesie hostes accerrimæ. Quas attingam. Physici II. pars de fortuna, & casu. Pars III. de infinito. Pars IIII. de tempore. Sextus, & septimus. Hi omnes ad mundi impiam aternitatem, callem struunt. Oclauus

* 2 vero, &

vero, & 1. de calo, & 2. pars, magis, falsarū rationum machinis eam stabiliunt. Omnipotentiam
 Deo auferunt. XII. vero Metaphy. omnem Dei tollit prouidentiam. I. & III. de anima,
 anima immortalitatem, vel prorsus negant, vel maxime faciunt dubiam. Et nescio quo vel
 malo futo, vel consilio pessimo, in gymnasiorum statutis, statutum est, ut ferè non nisi hi, publi-
 ce doceantur. Et impietas. omnis iuuenum mentibus indatur, & inculcetur. Tu qui unus isti
 Romano Gymnasio prepositus es, in tuā sententiam collegas Card. trahere, Tollite has Aristote-
 lis partes, ne amplius legantur. Relinquantur disputatoribus, libri logici & ceteri metaphysici;
 Medicis futuris generationis libri, quartus meteorus. Parua quos vocāt naturalia, animalium
 generatio, & partes. Pro illis impijs sublinuite, Hermetis libellum de Pietate & philosophia
 Poemandrum, alios pijsimos. Vel Platonis Philebum, Sophisten, Timæum, Parmenidem,
 Thædonem, alios, qui contrarium impijs illis sonant. Plotini libri, uno aut alio excepto, ma-
 xima sunt erga Deum pietate plenissimi. Procli quoque Theologica elementa & Damascij li-
 bri de Principijs, eandem continent pietatem. Hi Platonici, quia pauculis mutatis christiani
 possunt fieri, sunt a D. Augustino, nobilissimi philosophorum omnium, sepiissime appellati. Hos
 adamarunt, & in multis sunt secuti, Theologi christiani veteres ferè omnes, Græci, & Latini.
 Quos adhortatores, cur respueſis, tu cum collegis, viri catholici, ac pijs, & de pietate christiana,
 optime meriti? Estote igitur Pont. Gregorio. XIII. Suasores, & authores, ut hostem tantum
 iam in piorum cathedris publicis, nimis inueteratum, e subselijs deturbetur, de cœnobijs extru-
 datur. Et pijs in philosophia authores, per vos siatogentur. Aut si qua causa sit, qua hostes in ci-
 uitate sint retinendi, armati alij, pijs rationibus atque armis, uti custodes illis opponantur. quo
 adolescentes, ex utrorumque decertatione, & audiant & discant, quanto pii sint impijs præfe-
 rendi. Vt autem, & causam, & occasionem nanciscaris maiorem, mitto ad te Zoroastrem
 meum, e multis Platoniorum latebris, ut potuimus fragmentatim erutum. Fuit autem is, ut
 intelliges, Abramo credentium patri, contemperaneus, ac forte conterraneus. Apud quem in
 tam pauculis, tam admiranda, tam diuina, de Trinitate, deque diuinis ordinibus, & animæ
 excellentia leges, ut obſtupeſcas: & possit videri non immerito, catholica fidei, omnium primus,
 etiamsi rudia, ferè iecisse fundamenta. Eum ergo tibi consacro, & tu, me tam rari muneris. ne
 spreueris largitorem. Vale. Ferraria.

Tui obseruantis.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII ZOROASTER.

Oroastrem Magiæ inuentorẽ
fuisse, satis apud Authores
cõuenire scribit Plinius. Sed
vnus ne hic fuerit Zoroaster,
an & alius, non satis constare
ait. Sane is qui nostra ætate

Sacram Bibliothecam compilauit, Sixtus Senẽ
sis, duos fuisse Zoroastres tradit: Alterum ex
Diogene Laertio, Persem Magorum princi-
pem. qui veræ Magiæ fuerit inuentor primus.
Alterum Bactrianorum regem, qui sit a Nino
in bello victus. & qui primus veræ magiæ fue-
rit corruptor, de quo Plinium, Iustinum, &
Augustinum scripsisse asserit. Qui si duo sunt
reuera, licet, & tertium addere de quo Cle-
mens Alexandrinus lib. V. Strom. ita scribit.

Erus iste, Zoroaster est, qui de se ipso hoc
scripsit. Conscripsi Zoroaster Armenij, genere
Pamphilius, qui in bello mortuus, ad inferos
descendi, & a Diis hæc addidici.

Erum Plato lib. X. de Rep. XII. die postquã
mortuus fuerat, super pyram positum reuixisse
affirmat. Sed Plato idem Zoroastrem. Oromazi,
non Armenij filium in Alcib. I. facit. Aut
tres ergo, aut quatuor, & non vnus videntur
fuisse Zoroastres. Ioannes autem Goropius, in
Gallicis, Zoroastrem neminem vnquam fuisse
autumat. sicuti neque Hermetem Trime-
gistum, neque Orpheum. nominum horum
etymis, nescio a qua Cimeria lingua, quia &
Adamum, & reliquos patres ad Nochum & la-
petum vsq; locutos, & ipse credit, & alijs credi
vult; deriuatis. Quorum nomina etymos,
sicuti fidem pones eum manere volumus, ita
illud addimus, lapetum ab eodem Goropio,
fuisse Zoroastren nominatũ. Cui lapeto, quo-
niam Margiana, & Bactriana post diluuium a
patre obtigerint, a secunda hac Magiam or-
tam esse, affirmatq; inde a Zoroastre, Oromazi
filio, idest a lapeto Nochi filio charissimo ad
Persas venisse. In qua re, multiplex patet Go-
ropij error. Nam si Zoroaster nemo vnquam
sua sententia fuit, qua ratione lapetum, Zoroa-
strum esse facit? Deinde apud Iosephum, Ba-
ctra non lapeto conditori tribuitur, sed Gete-
ri, vni ex Arami filiis. hic autẽ Semi filius fuit.
Perse autẽ conditi sunt, non a lapeto, aut quo-
piam e suis, sed ab Elimo, Semi filio alio; sicuti
a fratre eius Arphaxado Chaldej. Inter quas

duas gentes Magia omnis, & ortum habuit, &
præcipue est versata. Itaq; lapetus ex historia
nulla, aut Bactrus, aut Persa, aut Chaldeus
fuit. Didymo vero Alexandrino Zoroaster fuit
Chamus. Alijs Chusus, Chami filius. Sed qui-
bus nam id rationibus inducti dixerint, quia
non constat, credere superfedemus. Porro Zo-
roaster ille Iustini, valde est cõtrouersus. Ete-
nim Diodorus Siculus, Bactrianorum Regẽ a
Nino deuictum; non Zoroastrem sed Oxyar-
tẽ appellat. Cui accedit proxime vna trãspõsita
R. Oxyatri nomẽ quod se vidisse in aliquot Iu-
stini codicibus manuscriptis retulit nobis Pyr-
rus Ligorius, vir totius antiquitatis peritissi-
mus, sicuti in alijs Zeorostrẽ scriptũ se inuenisse
se affirmabat. Sed Arnobius Diodoro ccc. cir-
citer annis posterior, de Zoroastre ita scribit.

Vt inter Assyrios, & Bactrianos, Nino quon-
dã, Zoroastroq; ductoribus, non tantũ fer-
ro dimicaretur, & viribus, verum et magi-
cis, & Chaldeorum recõditis disciplinis.
Quæ res videtur cum Iustino concordare. Ve-
rũ Suidas aliam inijcit suspiciõnem, nimirũ.
Zoroastrem Chaldeum fuisse, & Nino subdi-
tum, dum ita scribit.

Zoroastres Astronomus, sub Nino rege As-
syriorũ. Qui in uotis habuit, vt ab igne cõ-
lesti interimeretur, adhortatus Assyrios,
ut eius cineres seruant, ita futurum, ut
regnũ ipsorum numquam deficeret, quod
vsq; adhuc apud eos seruatur. In Assyria au-
tem, Babylonem Chaldeorum caput fuisse, &
Strabo, seu Strato, & Plinius fatentur. Apud
Chaldeorum etiam, & Persarum gentes, Ma-
gicas floruisse, non autem in Bactris, apud au-
thores est in cõfesso. Esto ergo Bactrianæ rex
ille, seu Oxyartes, seu Ozyatres, seu Zeoro-
stres, seu Zoroastres, certe magiæ inuentor nõ
fuit, ueræ scilicet Magiæ, quæ apud Chalde-
os, ac Persas Magos, magno in honore fuit.
Aut si fuit, prauæ alterius magiæ fuit inuen-
tor. Sed neque id ei a Diodoro, aut a Ctesia,
ex quo multa Diodorus sumpsit, tributum
est. Qui quidem Ctesias, Bactriani istius re-
gis res gestas scripsit, vt Arnobius testatur.
Hęc enim eius sunt verba.

Age nunc veniat, qui super igneã Zonã Ma-
gus interiore ab orbe Zoroastres Hermip-
po, vt asseriamur authori. Bactrianus, & ille

D 3 conue-

conueniat, cuius Cresias res gestas historiarum exponit in primo. Armenius Hosthanis nepos, & familiaris Pamphylus Cyri.

Nec solum, Magum Zoroastrem a Bactriano Zoroastre seijngit his verbis Arnobius, verum eos etiam, quos Clemens uti vidimus, coniunxerat. Nam si Pamphylus Zoroaster familiaris Cyri fuit, & Armenius Hosthanis nepos, Hosthanes autem cum Xerxe in Græciam venit, manifestum sit, duos hos diuersos fuisse: quando a Cyro ad Xerxem, anni intercesserint LX XVII. & Nepos Zoroaster Hosthane, patruo iunior necessario fuerit. Quatuor itaque hi sunt apud Arnobium Zoroastres. Quintus vero Persomedus. de quo Suidas in hanc sententiam scripsit.

Zoroastres Persomedus sapiens, apud eos qui in Astronomia excelluerunt. Qui etiam primus nomen dedit ijs Magis, qui ciuilita tractarunt: Fuit autem ante Troiana tempora annis D. Feruntur autem ipsius de Natura libri IIII. De Lapidibus preciosis I. Astero-scopica Apotelesmatica libri V.

Quæ quidem verba, ex patria, Magorum institutione, Primus ille Chaldaus, siue Assyrius videri potest. Nam Assyriæ pars Chaldæa fuit, Persia, & Media conterminæ. Itaque vicinitate regionum, æqui uocum est nomen patriæ partum. Sed librorum numerus Persomedus, non congruit cum Assyrio, ut mox patebit. Hæc ergo diuersitas librorum, si duorum auctorum diuersitatem faciat, Persomedus hic Zoroaster, a Chaldeo Zoroastre, est numero V. Cui videtur sextus ex Plinio posse addi, Proconnesius. Verum cæteris omissis, Magorum principem illum perquiramus. Cuius & vitæ initium, & medium, & finis, traduntur admirabilia fuisse. Scribit enim Plinius, eum eodem met die quo natus est, risisse. Eidemque cerebrum ita palpitasse, ut imposita repelleret manum, futuræ prælagio scientiæ. Eundemque in desertis caeco vixisse annos XX. ita temperate, ut vetustatem non sentiret. Obijisse autem igne cœlesti concrematum, sicuti optauerat, Suidæ testimonio constat. Qui item tradit, eum, ut diximus, sub Nino Assyriorum Rege floruisse, quod ab alijs non discordat. Nam & Epiphanius, eum Astrologiæ, doctrinæ præcipue, & Magiæ inuentorem ferè Nembroti Gigantis ætate fuisse asserit. Fuit. n. Ninus Nembroti nepos, ex filio eius Belo, genitus. Et Eusebius affirmat eum iisdem temporibus cum Semirami, & Abramo vixisse. Semiramim verò, nemo ignorat Nini fuisse uxorem. Qui Ninam urbem condiderit anno a diluuiio CCXCII. & sequenti CCXCIII. a Iosepho dicitur Abramus natus. Consonant itaque tempora. Ex quibus Eudoxi, & Aristotelis error proditur

ingens. Quorum uterque, ut Plinius refert, scripsit, Zoroastren sex millibus annorum Platonis mortem præcessisse. At is obiit Olympiade CVIII. Ad quam, a diluuiio anni intersunt MMLVII. A quibus si demantur CCC. circiter, quibus Ninus, Semiramis, Zoroaster, Abramusque vixerunt, relinquentur a Zoroastre ad Platonis obitum anni circiter MDCCLVIII. non autem sex mille. Par ferè error est apud Hermodorum Platonici, & Plutarchum, qui Zoroastren scripserunt, Troianam euerfionem anteisse annis VM. cū Troia euerfa sit, anno a diluuiio MCXXVI. A quibus si demantur CCC. illi quos diximus, reliqui erunt anni DCCCXXVI. In eundem errorem incidit Pletho Gemistus, Plutarchi secutus autoritatem. Nec vero, uera est apud Laertium Xanthi Lydi annorum ratio, qui scripsit a Zoroastre, ad Xerxis in Græciā transitū DC. tantū annos medios fuisse, cū diluuiio ad Xerxen anni cadant MDCCXXV. A quibus si detrahas CCC. illos, remanent anni CMXCIX. Error est etiam apud Suidam, qui scribit, a Zoroastre ad Troiam euerfam intercidisse annos tantum Quingentos, cum sint M. vno minus. Sed Magorum princeps iste Zoroaster, Persane fuerit, an alia e gente, in dubium videtur verti posse. Plinius namque, & Laertius, Persam eum faciunt, Pletho, & eum secuti Ficinus, Streuchus, & alii recentes authores Chaldaum existimant. Chaldaeos autem, a Magis, quorum caput fuit Zoroaster, Porphyrius, tum apud Proclum, tum in vita Pythagoræ determinat. Ioannes vero Picus, hos utrosque confundit, dum ad Ficinum scribens, gloriatur se Chaldaicos quosdam libros inuenisse his verbis.

Chaldaici hi libri sunt, si libri sunt, & non Thesauri. Audi inscriptiones. Patris Ezre, Zoroastres, & Melchiar Magorum, oracula. In quibus & illa quoque, quæ apud Græcos, mendosa, & mutila circumferuntur, leguntur integra, & obsoluta. Tum est in illa, Chaldaeorum sapientum, brevis quiddam, & salebrosa, sed plena mysteriis interpretatio. Est itidem & libellus, de dogmatibus Chaldaicæ Theologiæ. Tum Persarum, Græcorum, & Chaldaeorum in illam diuina, & locupletissima enarratio.

In quibus sanè Pici verbis, comiscantur sine discrimine, Chaldei, Magi, Persæ, & Zoroaster. Sed Chaldaem eum fuisse, ut credam multis adducor argumentis. Tum quod Chaldaeorum lingua eius oracula hæc scripta fuerint, ut hic Picus testatur. tum quod Chaldaica, etiā fuerit interpretatio. Tum quoque, quoniam Proclus, & Psellus Chaldaica ea appellat. & præterea, & hæc ipsam oraculorum horum, Theologiā Chaldaicam

Chaldaicam, & Assyriam Theologiam vocat. tum etiam quod in Assyria narratur mortuus. Assyriorum autem regum sedes Babylō fuit, & Chaldaeorum quoque gentis caput. Eaque urbem Assyriæ parti vni, nomen Babylonię dedisse, Strabo, ac Plinius tradunt. Et Chaldaicum etiam nomen ipsius Zoroastris esse videtur: quando prorsus simili nomine Suidas Zoromaldem, Zoroastro subnectat. & Dinō, & Hermodorus apud Laertium scribant, ex interpretatione nominis, Zoroastrem, astrorum cultorem fuisse. Quod cum Epiphanio consentit, qui Astrologia eum facit inuentorem, & Suidas Astronomū nominat: & Astrologica scripsisse asserit. Astrologiam autē omnium gentium maxime apud Chaldaeos floruisse, nemo ignorat. Azonacem quendam Plinius præceptorem eius fuisse nominat. Nec fuerit a vero absonum, si Azonacem hunc dicamus, de schola Semi, aliquem fuisse, aut Heberi. Tradunt enim Thalmudistæ, Semum primum omnium scholā doctrinarum instituisse. Quem secutus sit Heberus, a quo sapiētum secta, ab eo deriuata, Hebreorum, quasi Hebreorum nomen asumpserit. Fuisseque ambas eas scholas celeberrimas tradunt. Equibus, & Abramus prodierit, & Iacob nepos eius, ut sapientia imbueretur ad eas est profectus. Nō est autem dubium, Semum a Nocho patre institutum fuisse. Quem omnes ab Adamo doctrinas per manus traditas calluisse, a multis est memoriæ commendatum. Quod verum cum sit, & non sit a ratione alienum, eis contemporaneum Azonacem, in eorum scholis institutum, ipsidem de Deo sermonibus Zoroastren imbuisse. Inde forte, non immerito Proclus, Chaldaicam Theologiam, *θεολογία* & *θεοκρατία* non semel appellauit, & Chaldaeos illos a Diis edoctos fuisse asseruit. Scripta autē Zoroastris, Suidas sic enumerat, ut De Natura sint. lib. I II I. De Præciosis Lapidibus. I. Astrorum contemplationis effecta. V. Scripsit etiam de Agricultura, de quibus Plinius aliquid citat. Scripsit etiam oracula, ut ex Pico apparuit, & alia multa, quæ Hermippus collegit ad vires centum millia versuum: & indicibus positis uti Plinius refert, eius volumina explanauit. Cuius Hermippi, Laertius librum quoque De Magis adducit, & ab Arnobio testis est productus. Puto autem Hermippum hunc illum Smyrneum, qui dictus est Callimachius. Cuius libros, similis ferē argumenti, De septem Sapientibus. De Legumlatoribus, De Hippo nocte, De Gorgia, De Aristotele, Atheneus, nō raro citat. Cum autē libri Zoroastri Chaldaice scripti fuerint, non immerito quæri potest, a quo nam fuerint postea Græci facti? Sane Iosephus, de Beroso ita scripsit.

„ Testis horum est Berosus, vir Chaldaeus
„ genere, notus iis qui in disciplinis versati
„ sunt. Quandoquidē ipse scripta Chaldaeo
„ rum de Astronomia, & philosophia in
„ Græcos extulit.

Itaque Berosus ex hoc testimonio, ni fallor fuerit primus. Secundus est Aristoteles qui librum conscripsit, cui Magico fuit inscriptio: Sed & Eudoxus, & Hermodorus Platonici, & Xanthus Lydus videntur Magorum multa profectu. Et Hermippus de quo supra.

Fuerunt postea duo Chaldaei, Iuliani pater, ac filius. De quibus ita est apud Suidam.

„ Iulianus Chaldaeus philosophus, pater eius
„ Iuliani, qui vocatus est Theurgus, scripsit
„ de Demonibus libros IIII. Sunt autem ad
„ custodiam cuiusque hominum membri.
„ qualia sunt Chaldaica sacrificia. Deinde
„ Iulianus prædicti filius sub M. Antonino
„ Cæsare scripsit, & ipse Theurgica Logia
„ carminibus. & alia quæcumque talis scientiæ
„ arcana sunt.

In quibus verbis, nominatim sunt Logia ab eo carminibus Græcè scripta, seu potius e Chaldaeo conuersa. Quæ quamuis non videntur, integro carmine conscripta: id euenit, quia mendosa sunt, uti Picus ait, & mutila. Quod etiam Sibillynis carminibus euenisse Lactantius testatur. Hunc Iulianum Proclus, subinde Theurgum vocat, dum Logia adducit, & exponit. citatque eius librum VII. de Zonis. Zonæ autem quid fuerint in Chaldaica Theologia postea fiet palam. Adducuntur etiam a Porphyrio, Synbulus, & Pallas quidam, qui Magorum res Græce conscripserunt. Chaldaeorum libri aliquot philosophici videntur. in Arabicam quoque linguam fuisse uersi. Scribit enim Auenrois quoddam loco. Apud Chaldaeos philosophiam, ita perfectam quondam fuisse, sicuti fuit, ut ipse loquitur, tempore Aristotelis. Fuerunt libri Zoroastri, postea quam a Iuliano, aut quouis alio, Græci facti sunt, in tanta veneratione, ut Clemens scribar, eos Christianos, qui Prodicti hæresin sequerentur, gloriari solitos, se eius arcanos libros possidere. Et Porphyrius in Plotini vita narrat Christianos multos, ex antiqua philosophia profectos, Adelphij, & Acylini fuisse sectatores, eosque Alexandri Lybici, Philocomi, Demonstrati Lydi, plurimos libros circumscripsisse, & reuelationes quasdam Zoroastri, Zostriani, Nicorhei, Allogenis, Mesi, aliorumque huiusmodi palam ostendentes, multos decipientes, & ipsi antea decepti. Qui assererent Platonem, intelligibilis essentis profundum minime

penetrasse. Eaque de causa Plotinum, multas
 in ea argumentationes intulisse, atque contra
 eos librum scripsisse, qui contra Gnosticos est.
 & Amelium eius auditorem libros XL. com-
 posuisse contra librum Zostriani. Ipsumque
 Porphyrium multis argumentis ostendisse li-
 brum Zoroastri ab illis inscriptum adulterinū
 nouumque esse: & ab illis confictum qui strue-
 bant hæresim, vt eorum institutiones esse Zo-
 roastris veteris crederentur. Ex quo loco ap-
 parer, in tam magna fuisse Zoroastri libros in-
 stituitio, vt confiderent multi, vel rationi-
 bus, vel autoritate, quæ eius esse crederen-
 tur Platonis dogmata Theologica posse con-
 uelli; & nouam in Theologia Christiana hæ-
 resim, vel constituere, vel constitutam confir-
 mare. Sed vtinam integra ea oracula habe-
 remus, quæ Pico inuenerat. Vtinam quæ
 Chaldaei, Persæque in ea commentati fue-
 rant. Vtinam libellum cum enarratione,
 qui Chaldaicam Theologiam complecteba-
 tur. Vtinam denique ipsius Pici com-
 mentaria in ea ipsa, & oracula, & libros. Quæ
 Ficinus scribit in obitu eius inter scriptorum
 suorum reliquias, a se reperta esse: sed ita ex-
 rata, vt vix ab eo ipso legi possent Pico. Quæ
 malum, pessum ierunt cum concordia ab eo
 scripta Aristotelis cum Platone: Equidem ma-
 ximam fecit hæc Chaldaica Theologia iactu-
 ram, in iactura XL. librorum Amelij. In
 quibus rationi valde consonum est, quo
 facillius Zostriam librum falsitatis coargueret,
 eum sæpe vera Zoroastri dogmata, & oracula
 protulisse. Non minor forte iactura alia fuit,
 quatuor Porphyrii librorum quos, vt refert
 Suidas, scripserat in historiam Iuliani Chaldei
 philosophi, eius nimirum qui ea oracula in
 Græcum sermonem verterat. Sed ingens pro-
 fecto naufragium passa est philosophica Resp.
 in ammissione commentariorum eius audito-
 ris Iamblichi, quorum XXVIII. librum Da-
 mascius bis citat sub titulo, Chaldaicæ perfe-
 ctissimæ Theologiæ, semel, & iterum, ὡς ἐν
 τοῖς χaldaïκοῖς, ὁμοῖο γουμετος ὁ Ιαμβλικος.
 ficuti in Chaldaicis faceret Iamblicus. Sed
 & huius discipulus, Syrianus; cognomen-
 to Magnus testante Suida libros X. scripsit in
 Logia, hoc est oracula Zoroastri forte omnia.
 Sed pro nefas maximum. Ea scripta, & The-
 sauri periere omnia; & ex tanto naufragio,
 vix superfuerunt sexaginta tantum oracula ve-
 re diuina. Quæ quinquagesimo ab hinc anno
 Parisiis a Lodoico Tiletano fuere Græce im-
 pressa sub titulo.

Μαγικά, λόγια, τῶν ἀπό τοῦ Ζωροαστροῦ μάγων.
 Magica oracula, eorum qui a Zoroastre sunt
 Magorum cum Græcis commentariis, quæ
 reperi postea esse Plethonis Gemisti. Quem

quidem paucillum numerū, auximus nos nō
 pœnitenda additione, vsque ad CCCXXIII.
 magno labore a nobis conquisita in Platonī
 eorum philosophorum quæ superfuerunt scri-
 ptis, Procli, Hermiæ, Simplicij, Damascij, Sy-
 nelij, Olympiodori, Nicephori Gregoræ
 Synesij commentatoris, & non nihil etiam in
 Arnobio reperimus. Cum eorum singulorum
 aliquibus expositionibus, & argumentis Chal-
 daicæ philosophiæ. Quæ omnia in vnum col-
 lecta, & in ordines quosdam distributa, quæ
 sparsa inuenimus ad communem philoso-
 phiæ sincerioris studiosorum, & latina feci-
 mus, & in publicum libentes damus. Sed an-
 tequam vltius progrediamur, non est negli-
 genter dispiciendum, an Logia hæc, vti inscrip-
 tio prætulit sint Magica, & quo sensu Magica.
 Id autem fieri non poterit, nisi Magia quid
 sit cognoscamus. Magiæ nomen horrent ple-
 rique. Puto a Simone illo qui sanctis Aposto-
 lis se se opposuit, hoc horrore deriuato. Qui
 cum vere, non Magus, sed Goes Τὸν esset,
 falso Magum se se cognominauit. Cui menti-
 to Mago, Magi veri tres opponantur ij, qui
 ab Oriente, D. Iesum venerūt adorare. Etenim
 est sciendum, Magiam, & Goitiam, & Pharma-
 ciam longe, inter se esse diuersas. Quod cum
 Plinius forte ignoraret, imperite Magiam de-
 rixit vniuersam. Sed nihil est id in eo viro mi-
 randum, qui etiam Deum rerum authorem,
 vel ignorauit penitus, vel irrisit cognitum.
 Itaque ad hanc rem dignoscendam, authori-
 bus, Plinio potioribus vtamur. Inter quos
 summus Plato, Magiam Deorum cultum esse
 affirmat, cum scribit μαγίαν τε διδάσκει τοῦ
 Ζωροαστροῦ τοῦ Ορομάζου, ἐστὶ δὲ τοῦτο, θεῶν θερα-
 πεία.

in 1. Al-
 cib.

„ Magiam docet Zoroastri, filij Oromazi. Est
 „ autem hoc Deorum cultus.

Porphyrius autem in hunc modum.

Παρά γε μὴν τοῖς Πέρσαις, οἱ περὶ τὸ θεῶν σοφοί, lib. 4. de
 ἢ τοῦτο θεραπεύοντες, μάγοι προσεγορεύονται. Abstin.
 τοῦτο γὰρ δηλοῖ κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον ὁ
 μάγος.

„ Apud Persas vero, qui circa diuina sunt sa-
 „ pientes, eorumque cultores, Magi appellan-
 „ tur. Hoc enim significat eius regionis pro-
 „ pria dialecto Magus.

Ioannes quoque Pico ait, nomen hoc Ma-
 gus, idem esse apud Persas, quod apud Latinos
 sapiens & apud Græcos philosophus. Et Pico
 anteriores Philo, & Hermias Magos in hunc
 describunt modum. Prior ille.

„ Veram quidem illam Magiam, hoc est con-
 „ templatiuam scientiam per quā clarius na-
 „ turæ opera cernuntur, vt honestam atque
 „ expetendam, non vulgus solum sectatur:
 „ sed maximi etiam regum reges, precipue
 Persæ

„ Persæ tam sunt harum artium studiosi vt
 „ regnare nemo possit nisi sit inter Magos
 „ iudicatus. Hic vero ita. Magi sunt, qui
 „ de singulis philosophantur. Consuetudo autē
 „ communis Magos pro maleficis accipit; qui
 „ aliter habentur apud gentem suam. eò quod
 „ sint philosophi Chaldæorū, & ad artis huius
 „ scientiam, reges quoq; & principes eiusdem
 „ gentis omnia faciunt, vnde & ipsi primum, in
 „ natiuitate Domini Saluatoris, primi ortum in
 „ tellexerunt. & venientes in Betlem adoraue-
 „ runt.

„ Itaq; Magus, vera sui nominis interpreta-
 „ tione, nō aliud sibi vult, quàm Dei cognitorē,
 „ & cultorem. Cui nomini, rem quoque apud
 „ Magos respondisse author est Arnobius, vir
 „ pius & Catholicus, de eo Hosthane scribēs, cui
 „ maxime infēsus videtur fuisse Plinius. Inquit
 „ enim ille.

„ Eorum Magorum, & eloquio, & negotio
 „ primus Hosthane, & verum Deum merita
 „ maiestate prosequitur, & angelos ministros,
 „ & nuncios Dei, sed veri, eius venerationi no-
 „ uit assistere. vt e nutu ipso, & vultu domini
 „ territi contremiscant. Idem & Dæmonas pro-
 „ didit; terrenos, vagos, humanitatis inimicos.

„ Proclus vero ex Porphyrio referens, libro
 „ II. in Timæum, in hanc sententiam, ne semper
 „ Græca afferam, scripsit.

„ Quacumque vero, & esse Deos; & providen-
 „ tiam eos rerum habere putant, & multa eorū
 „ quæ fiunt, posse etiam aliter euenire, hi & præ-
 „ ces conuenienter approbant, & vitam nostrā
 „ dirigere consentiunt. Atque addunt, proborū
 „ hominum præces conuenire maxime: Quo-
 „ niam nos diuinitati connectant. Simili enim,
 „ simile coniungi amat. Dijs autem, probus vir,
 „ similis est. Et quia in custodia sint ijs qui
 „ virtuti incumbunt, & a corpore veluti a car-
 „ cere comprehensi, debent Deos præcari de
 „ transitu ab hoc loco. Et quia veluti filij, a pa-
 „ tribus distracti, præcari eos conueniē de re-
 „ gressu ad veros eorum patres Deos. Et quoniā
 „ veluti patre, & matre carere videntur ij, qui
 „ non curant præcari, neque se se conuertere ad
 „ præstantiores. Et quia in omnibus gentibus,
 „ ij qui sapientia excelluerunt, circa præces stu-
 „ diosi fuerunt. Indorum quidem Brachmanes,
 „ Magi vero Persarum. Græcorum vero, qui ma-
 „ xime Theologi fuerunt. Qui & sacrificia insti-
 „ tuerunt, & mysteria. Chaldæi vero, & aliter
 „ diuina coluerūt, & ipsam Deorum virtutem,
 „ Deorum consistentes esse, venerati sunt. tan-
 „ tum abest, vt ob virtutem sacra spreuerint.

„ Magi itaque inter alios sapientes maxime
 „ Deum sunt venerati: maxime ad Deum præ-
 „ ces & sacrificia porrexerunt. Propriamque eo-
 „ rum virtutem Dei virtutem esse, id est a Deo

in se profectam fassi sunt. De qua ad Deum
 prece, tam magna ea sunt, quæ Proclus ex
 Chaldæorum dogmatibus subnectit, vt maio-
 ra, & excellentiora, nix crediderim a quouq;
 Christiano, scripta reperiri posse. Est in his
 Zoroastri oraculis Dei Patris, & Filii, & Spiri-
 tus non solum aperta cognitio, sed magnificæ
 etiam laudes (crediderim hoc dogma de Tri-
 nitate personarum eum habuisse ab Abramo
 uel ab aliis Deo Charis. quoniam suo lumine
 naturali non posse nos deuenire incognitio-
 nem misterii Trinitatis.) Factorem rerum
 omnium, mundi creatorem eum celebrant.
 Angelos agnoscunt. Paradisum prædicāt. Ani-
 marum immortalitatem docent expressē. De
 veritate, de Fide, de Spe, de Amore, seu Chari-
 tate, breuia, sed eximia habent dogmata. Qui-
 bus ueluti gradibus, ad Deum reduces fieri
 possumus. Multa quoque de Magorum absti-
 nentia, castitate, ac ueluti pœnitentia, referun-
 tur, non absimilia ab iis, quæ in heremis san-
 cti patres christiani narrantur egisse. Vt non
 immerito Apollinis oraculum quamuis ple-
 rumque mendax, in hoc uere pronunciasse ui-
 deatur. Id quod Porphyrius, referēte Eusebio,
 retulit.

„ Chaldæis quæ uera esset sapientiam, tātum
 „ Hebræisq; ipsis concessum; agnoscere pura,
 „ Æternum qui mente colunt Regemque
 „ Deumque.

„ Itaque hæc prima, præstantissimaque Ma-
 giæ pars, non aliud est, quàm Theologia, &
 „ religio: & si non uera plene, uti postea fuit a
 „ Christo reuelata, attamen proxime omnium
 „ ad eam accedit. Vt mirandum maxime, ac me-
 „ rito uideatur, quo nam modo, tantum se po-
 „ tuerit suis uiribus mens humana attollere, Et
 „ hæc profecto est, quam Plinius sub religionis
 „ nomine ridet, ridendus ipse maxime, & exe-
 „ crandus.

„ Aliā magiæ pars est cognitio cœlestium mo-
 „ tum atque uirium exacta. Per quam, & influ-
 „ xus cœlorum in hæc inferiora percipiuntur;
 „ & ad humanæ usum uitæ, in seminationibus,
 „ plantationibus: & in uniuersum in omni agri
 „ colendi ratione fructus capiuntur. Quod in
 „ Cassio Vticense maxime apparet. Recta itaq;
 „ ratione, non solum Zoroaster, sed etiam Abra-
 „ mus itidem Chaldæus Astronomiæ habiti
 „ sunt periti. Quem Abramum, Philo Iudeus
 „ probat, per Astronomiæ scientiam; in ueri
 „ Dei notitiam peruenisse, eique ob id Sacrifi-
 „ cia instituisse.

„ Tertiā Magiæ partem Plinius fuisse recē-
 „ set Medicinam. Nos uero cum magnis, ac
 „ piis uiris dicimus, Magiam in uniuersum na-
 „ turæ totius cognitionem complecti. Non eā
 „ quidem, quæ in usu hodie est apud Peripate-
 „ ticos

FRANCISCI PATRICII,

ticos, quæ in sola Aristotelis uerborum interpretatione uersatur tota, nihil pensi habens si res aliter se habeant, quàm ipsi in duce suo intelligant. Sed eam quæ interspersas, interseminatasque mundo virtutes, quasi de latebris, ac tenebris in lucem euocans, non tam facit miranda, quàm operanti naturæ famulatur. Et eam quæ vniuersi partibus inest Sympathiam, quasi artifex promit, & in vsum de mundi recessibus, gremioque naturæ profert.

Hisce verè declaratis rebus, palam arbitramur esse factum Magiam integram, non esse aliud, quam Dei venerationem: & cœlorum, atque naturæ virium cognitionem. Quam cur vel Plinius rideat, vel horreant alii, nihil video, præter quàm quòd ridendus ipse sit, & deplorandus.

Talis Magiæ veluti Simia quædam, & infelix æmula, Goetia apud nequam homines est nata, cultu, ac comertio dæmonum referens Magiæ Theologiam: prædictionibus, humanorum euentuum singularium, similis facta Astrologiæ. & naturalis, veræque Magiæ effectiones præstigiis repræsentans: vt quæ sunt, non esse videri: & quæ non sunt, esse videri faciat: ad omnia, ope atque opera dæmonum adhibita. Quæ si circa defunctorum corpora exerceatur, Necromantiæ nomen est adepta. Si ad ignem, aut aquam, Pyromantia, & Hydromantia vocatur. Mateotechnia vero si circa ærem: quoniam simul aere percuso euanescat. Pharmacia vero ea est, quæ cibis potuque philtre, resque amatorias fingit procurare, qualem narrat se expertum Lucianus, & Apuleius. & qualem in multo vsum apud Thesalas mulieres fuisse scribunt. Finxit etiã medicinas quæ-

dam ad morbos varij generis depellendos se nouisse. Ita euenit, eos qui, cum mali essent, sub bono nomine sibi voluerunt credi, non Goitas, quod nomen est a dolore, sed Magos quod est a pia sapientia se appellari maluisse. Fatear quoque multos, qui verè Goites essent, vt Magi viderentur, ex bona Magia desumpsisse aliqua, vt eo prætextu credulum vulgus ad se, quæstus gratia traherent. Huiusmodi ferè sunt aliqua apud Eusebium, ac Gregoriam, quæ ipsi ex Hecates oraculo se desumpsisse affirmant. Quæ Dæmonum sunt quædam euocationes & præstigia: Quæ impia, nolimus cum pijs hisce commiscere.

Verum ad oracula Zoroastri redeûtes, operæ fuerit præcium, antequam ea vel proponamus, vel exponamus, quædam veluti prolegomena eorum prænotare, vt nimirum facilius eorum sensa intelligamus. Sunt autem hæc prima, quæ scripta sunt a Proclò in proœmio comentariorum suorum in Platonis Parmenidem.

Ἡ δὲ τῶν ἱσραηλῶν ἐνομασίαν θεῶν, κατὰ τὴν ἑαυτῶν μουσικὴν ἐρμηνείαν ἐκδεδοκότων. οἷα τὰ ἱσραηλῶν ἄστυρίοις ὑμνημένα, ζῶναι, καὶ Ἀζουνοί, καὶ Πηγαί, καὶ Ἀμειλικοί, καὶ Συνοχεῖς, δι' ὧν ἐκαίνοι τὰς ἰατρὰς ἐρμηνεύουσι τῶν θεῶν.

„ Sacrorum vero nominum, Deorum, secundum eorum mysticam interpretationem, traditorum. vt ea quæ ab Assyrijs celebrantur, Zonæ, & Azoni. & Fontes, & Amilicti, & Synoches. per quæ illi ordines Deorum interpretantur. Similia his Psellus postea tradidit, vtinam sicuti prolixius, ita & diligentius. sed qualiacumque sint, non inutilia cognitu fuerint. Sunt autem hæc verbis suis.

Τοῦ Ψαλλοῦ Ἐκθεσις Κεφαλαιώδης

ΤῶΝ ΠΑΡ' ΑΣΣΥΡΙΟΙΣ ΔΟΓΜΑΤΩΝ.

Μετὰ τὸ ἔν, τὸν πατρικὸν φασὶ βυθὸν, ἔκ τριῶν τριάδων πληροίμενον. Ἐκάστη δὲ τῶν τριάδων, ἔχειν πατέρα πρῶτον· ἔτα δαίμων μίσην. καὶ τοῦν ἐαυτοῖς πρῶτον, συγκαλόντα πρὸς ἐαυτὴν τὴν τριάδα. Καλοῦσι δὲ ταύτας καὶ νοητάς. Μεθ' αὐτῶν καὶ ἄλλων διακόσμων τῶν νοητῶν, ἅμα καὶ νοερῶν· Τριχὴ καὶ ταύτον διηρημένον, εἰς ἰγγας, καὶ σωαχίας, καὶ τελετάρχας. Μετὰ δὲ τὸν μέσον διάκοσμον, ὁ νοερὸς ἐστὶ. Μία μὲν ἔχον τριάδα πατρικήν, τὴν τοῦ ἀπαξ ἐπέκρινε. καὶ τῆς ἑκάτης, καὶ τοῦ εἰς ἐπέκρινε. Ἐτίσαν δὲ τὴν τῶν Ἀμειλίκτων πρῶτον ὄντων, καὶ ἔτα τὸν Τριζωκότα. Πηγάδ' αὐταί, ἔττα. Μετὰ δὲ πηγὰς ταύτας οἱ ὑπεράρχοι, ἔτα ἄζωνοι, ἔττα Ζωνάοι. Μεθ' οὗς Ἀγγελοι, ἔτα δαίμονες· ἥρωες μεθ' αὐτούς. Μεθ' οὗς Ψυχὰς. καὶ λοιπὸν ὁ κόσμος ὁ σωματικὸς. ἔττα δὲ φασὶ κόσμους σωματικούς. Ἐμπυρον ἔτα καὶ πρῶτον. καὶ πρῶτος μεθ' αὐτὸν αἰθερίους· ἔττα πρῶτος ὑλαίους, τὸ ἀπλανές, τὸ πλανώμενον, καὶ τὸ ὑπὸ σελήνην. καὶ τὸν μὲν πρῶτον ἀφορίζουσι κατὰ τὸν νοῦν. τοὺς δ' αἰθερίους κατὰ τὴν Ψυχὴν. τοὺς δ' ὑλαίους κατὰ τὴν φύσιν. Πηγὴν δ' Ἀγγέλων, καὶ δαιμόνων, καὶ ψυχῶν, καὶ φύσεων τὴν ἑκάστην ἵνα φασὶν. καταβιβάσυσσι δὲ πολλὰς τὴν Ψυχὴν εἰς τὸν κόσμον, δι' αἰτίας πολλὰς. ἢ διὰ περὶ ῥύσιν, ἢ διὰ βούλησιν πατρικήν, ἥς τόκο ἀμῆσαι τὴν περιγῶν λήξιν. Δοξάζουσι δὲ καὶ τὸν κόσμον εἶδον. Λέγουσι δὲ καὶ τὸν Ἀδὴν πωλάχως. καὶ νῦν μὲν αὐτὸν θεὸν ὀνομάζουσιν, ἀρχηγὸν τῆς περιγῶν λήξεως, νῦν δὲ τὸν ὑπὸ σελήνην τόπον. νῦν δὲ τὴν μισοσητα τοῦ αἰθερίου κόσμου καὶ τοῦ ὑλαίου. νῦν δὲ τὴν ἀλογον Ψυχὴν. καὶ τιθεῖσιν ἐν αὐτῇ τὴν λογικὴν, οὐκ ὀυσιαδὴς, ἀλλὰ θεϊκῶς, ἔτα συμπαθῶς ἔχον πρὸς αὐτήν. Ἰδιὰς δὲ νομίζουσι. νῦν μὲν τὰς τοῦ πατρὸς ἐννοίας. νῦν δὲ τοῦ καθόλου λόγου τοῦ, τοὺς Ψυχικούς, καὶ φυσικούς. Οὗς δίδωσι μὲν ὁ νοῦς τῇ Ψυχῇ. ἢ δὲ Ψυχῇ τῇ φύσει. Συμπαθεῖν δὲ τὰ ἀνωτοῖς καὶ φασὶ. καὶ μάστιγα τὰ ὑπὸ σελήνην. Αποκαθίσσιν δὲ τὰς Ψυχὰς κατὰ τὰ μέτρα τῶν οἰκίων καθάρσεων, ἐν ὅλαις ταῖς τοῦ κόσμου μεριστινάς δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον ἀναβιβάζουσι. Τούτων δὲ τῶν δογμάτων τὰ πλεῖστα καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων ἐδέξαντο. Οἱ δὲ περὶ Πλωτίνου καὶ Πορφύριου καὶ Ἰάμβλιχου, καὶ Πρόκλου πᾶσι καθηκολούθησαν. καὶ ὡς θείας φωνὰς ταῦτα ἐδέξαντο.

PSSELLI EXPOSITIO PER capita, dogmatum quæ sunt apud Assyrios

Post unum, paternum dicunt profundum. ex tribus triadibus repletum. Singulas autem triadum, habere Patrem primum. deinde Potentiam mediam. & mentem ad hæc tertiam, quæ claudat triadem in se ipsam. Vocant autem has, etiam intelligibiles. Post quas alium ordinem, intelligibilium simul & intellectualium. trinè & hunc distinctum; in Iyngas, & Synoches, & Teletarchas. Post medium hunc ordinem, intellectualis est. Vnam quidem habens triadem paternam. Eam quæ est semel trans, & Hecates, & quæ est bis trans. Aliam quæ est Amiliætorum trium. & unum hyperocota. Fontes vero hi sunt septem. Post vero hosce fontes, sunt hyperarchij, dein Azoni, deinde Zonæ. Post quos Angeli, dein Dæmones. post quos Animæ. Et tandem mundus corporeus. Septem autem dicunt mundos corporeos, Empyreum unum, & primum. & tres post eum Æthereos. deinde tres materiales, Innerraticum. Erraticum, & qui sub Luna est. Et primū quidem determinant, secundum mentem. Æthereos vero secundum animam. Materiales vero secundum naturam. Fontem vero Angelorum, & Dæmonum, & Animarum, & Naturarum, Hecatē esse dicunt. Deducunt vero multoties animam in mūdum, ob causas multas. Vel ob alarum defluxum, vel ob voluntatem paternam, ad exornandam terrenam sortem. Existimant et mundū esse æternū. Dicunt quoque. Aden multipliciter. & nunc Deum ipsum nominant, Principem terrenæ sortis. Nunc autem locū sublunarem. Modo etiam, medietatē ætherei mundi, & materialis. Modo quoque irrationalem animam. & ponunt in ea rationalem, non essentialiter, sed respectu quodam, quando Sympathiam secum habuerit. Ideas existimant, nunc quidem Paternæ mentis conceptiones. nunc autem uniuersales rationes, Mentis, animæ, naturæ. quas dat quidem Mens ipsi animæ. Anima vero Naturæ. Sympathiam dicunt esse superis cum inferioribus. & maxime quæ sub luna sunt. Restituunt uero in pristinum animas, secundum mensuram propriarum purgationum, in totis mundi regionibus. Quasdam etiam supra mundum reducant. Horum autem dogmatum plurima, & Aristoteles, & Plato susceperunt. Plotinus vero, & Porphyrius, & Iamblichus, & Proclus, omnia sunt secuti, & tamquā diuinas voces, ea susceperunt.

Ἐπὶ τὰ φασὶ σωματικούς κόσμους. Ἐμπύριον ἓνα καὶ πρῶτον. καὶ τρεῖς μετ' αὐτὸν αἰθερίους, ἑπὶ ταῖς τρεῖς ὑλαιοὺς. ὧν ὁ ἑχμῶς χθόνιος εἴρηται καὶ μισοφαῖς. ὃς τις ἐστὶν ὁ ὑπὸ σελήνην τόπος, ἔχων ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ὕλην, ἣν καλοῦσι βυθόν. Μιᾶν ἀρχὴν τῶν πάντων δοξάζουσι, καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἀγαθὴν ἀπομιμούσιν. εἷς πατρικὸν τινὰ βυθὸν σέβονταί, ἐκ τριῶν τριάδων συγκείμενον. Ἐκάστη δὲ τριάς, ἔχει πατέρα, δυνάμιν, καὶ νοῦν. εἰς αὐτοὺς ἡ νύκτις ἴσχυς. καὶ μετὰ ταύτην οἱ σωωχῆες, ὁ ἔμπυριος, ὁ αἰθέριος, καὶ ὁ ὑλῆος. Μετὰ δὲ τοὺς σωωχῆς, τελετάρχαι. Μετὰ δὲ τούτους, οἱ πηγαῖοι πατέρες, οἱ καλούμενοι, καὶ κοσμοαγωγοί. ὧν ὁ πρῶτος, ὁ ἀπαξ ἐπέκεινα λεγόμενος, μετ' ὃν ἡ ἑκάτη. ἔτα ὁ δὺς ἐπέκεινα. Μετ' ὃν τρεῖς ἀμείλικτοι, καὶ τελευταῖος ὁ ὑπεζώως. Σεβονται δὲ καὶ Πηγάδιαν τριάδα πίσεως, καὶ ἀληθείας, καὶ ἔρωτος. Φασὶ δὲ καὶ ἀρχικὸν ἥλιον ἀπὸ τῆς ἡλιακῆς πηγῆς, καὶ ἀρχαγγελικόν, καὶ πηγὴν αἰδῆσις, καὶ πηγαίαν ἀνέριον, καὶ κεραυνίαν πηγὴν, καὶ πηγὴν διόπτρον, καὶ χαρακτηρὸν πηγὴν ἐπιβατευοῦσαν τοῖς ἀγνώστοις συνθημασί. καὶ πηγαίαν ἀκρότηταις Ἀπολλωνος, Ὀσφιδος, Ἑρμοῦ. Ταικας δὲ πηγὰς φασὶ, κέντρων καὶ σοιχείων, καὶ δειρῶν Ζώνων, καὶ πηγαίαν Ψυχῆν. Μετὰ δὲ τὰς πηγὰς, λεγούσιν εἶναι ἀρχάς. αἱ γὰρ πηγαὶ ἀρχικωτέραι τῶν ἀρχῶν. Τῶν δὲ ζωογόνων ἀρχῶν, ἡ μὲν ἀκρότης ἑκάτη καλεῖται. ἡ δὲ μεσοτης, Ψυχὴ ἀρχικὴ. ἡ δὲ περάτωσις ἀρετὴ ἀρχικὴ. Εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς, καὶ ἄζωνοι ἑκάται, ὃς ἡ τριεδότις ἡ χαλδαϊκὴ. καὶ ἡ κομάς, καὶ ἡ ἐκκλυσικὴ. Ἄζωνοι δὲ παρ' αὐτοῖς θεοί, ὁ Σέραπις, καὶ ὁ Διόνυσος, καὶ ἡ τοῦ Ὀσφιδος σφαιρά, καὶ ἡ τοῦ Ἀπολλωνος. Ἄζωνοι δὲ καλεῦνται οἱ βελύτως ἐν ἔξουσίᾳ ζῶντες, ἐνερούζιαζοντες ταῖς Ζώναις, καὶ ὑπερδριμένοι τῶν κραιῶν θεῶν. Ζωναῖοι δ' εἰ τὰς ἐν οὐρανῷ Ζώνας ἀπολύτως περιελήγοντες, καὶ τὰ τῆς διαικούσης. Ὅθεν γὰρ γένος ἐστὶ παρ' αὐτοῖς Ζωναῖον, τό καλῶν μαμένον τὰς τοῦ αἰθι τοῦ κόσμου μερίδας. καὶ ζωάμενον τὰς περὶ τὸν ὑλῆον τόπον διακλήρωσις. Μετὰ δὲ τὰς Ζώνας εἶναι, ὁ ἀπλανὴς κυκλὸς περιέχων τὰς ἐπὶ τὰ σφαίρας, ἐν αἷς τὰ ἄστρα. καὶ ἄλλος μὲν παρ' αὐτοῖς ὁ ἡλιακὸς κόσμος τῷ αἰθερίῳ βάθει δουλεύων. ἄλλος δ' ὁ Ζωναῖος εἰς ὃν τῶν ἐπὶ τὰ. τῶν δ' ἀνθρώπων Ψυχῶν. αἷμα διττὰ πηγαῖα τίθενται, τὸν τε πατρικὸν νοῦν, καὶ τὴν πηγάδιαν Ψυχὴν. Καὶ προέρχεται μὲν αὐτοῖς ἡ μερικὴ Ψυχὴ ἀπὸ τῆς πηγαίας κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς. Ἐχει δὲ καὶ αὐτόγονο ὄυσίαν, καὶ αὐτόζωον, οὗ γὰρ ἐστὶν ὡς ἑτεροκίνητος. ἡ γὰρ κατὰ τὸ λόγιον μοῖρα τοῦ

Septem dicunt corporeos mundos. Empyreum vnum, & primū, & tres post ipsum Aethereos. deinde tres materiales. Quorum postremus terrenus dictus est, & osor lucis. qui est sublunatis locus, habens in se, etiam materiā. quā vocant profundum. Vnū principium vniuersorū opinantur, & vnū ipsum, & bonū celebrant. Dein Paternum quoddā profundū venerantur, ex tribus triadibus compositum. Quæque vero trias, habet Patrem, Potentiam, & Mentem. Deinde est Intelligibilis lynx. & post eam, Synocheus, Empyreus, Aetherius, & Materialis. Post vero Synocheas, Telerarchæ. Post hos vero, Fontani patres, qui vocantur etiā mundi ductores. Quorum primus is qui semel trans dicitur. Post quem Hecate, dein is qui bis trans. Post quem, tres Amilisti, & vltimus, hypezocós. Venerantur quoque fontanā Triadem, fidei, & veritatis, & amoris. Dicunt etiam Archicū solem, a solari fonte, & Archangelicum, & fontē sensus, & fontanū iudicium, & fulmineū fontem, & fontē dioptrarum, & characterū fontem, infidentem ignotis synthemasi. & fontanas summities Apollinis, Osiridis, Mercurij. Materiales vero fontes dicunt, centrorū, & elementorū, & sommorū Zonam, & fontanā Animā. Post autē fontes dicunt esse principia. Fontes enim principales sunt, principiis. Zoogonorum vero principiorum, summities quidem Ecate vocatur. Medietas vero, Anima principalis. Terminatio vero Virtus principalis. Sunt vero apud ipsos, etiā Azonæ Ecata, ut Triecdoris Chaldaica, & Comas, & Ecclystica. Azonici vero apud ipsos Dij, Serapis, & Dionysus, & Osiridis series, & Apollinis. Azoni vero vocantur, qui libere in libertate viuunt, potestati exercētes in Zonas, & supersedentes manifestis Dijs. Zonæi vero, qui cœlestes Zonas separatim, & libere circūuoluentes, & ea quæ hic sunt administrantes. Diuinū. n. genus apud ipsos est Zonē cui distributæ sunt mūdi sensibilis regiones. & fortitum est circa materialem locum, fortitiones. Post Zonas vero est, inetrans circulus, continens septem sphaeras, in quibus sunt Astra. Et alius quidem apud eos est solaris mundus, æthereo profundo seruiēs. alius vero Zonæus vnus e septem existens. Humanarū animarū, causas duplices fontanas ponunt. Paternam Mentem, & fontanā animam, & procedit quidem eis particularis anima, a fontana per voluntatē patris. Habet vero & per se genitam essentiam, & per se viuentem. Non enim est, ut ab alio mota. Nā iuxta oraculum, portio est ignis

πῦρ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ πῦρ φαινόν. καὶ νοῦμα πατρικὸν εἶδος ἐστὶν αὐλοῦ καὶ αὐθυπόστατον. Τοιοῦτον γὰρ πᾶν τὸ Θεῖον, οὗ μέρος ἡ ψυχὴ καὶ πάντα φασὶν. ἢ ἐν ἑκάστῃ ψυχῇ, καὶ ἐκαστὴν δ' ἰδιότητα ἀγνοῦσιν ῥητοῦ καὶ ἀρρήτου σιωπη-
ματος. Καταβιβάζουσι ὅτι τὴν ψυχὴν πολλάκις ἐν τῷ κόσμῳ δι' αἰτίας πολλὰς, ἢ διὰ περιστάσεων, ἢ διὰ βουλήσιν πατρικῶν. Δοξάζουσι ὅτι καὶ ἄλλοι αἰτίοι καὶ τὰς ἑξῆς ἀστρον. Τὸν δ' ἄλλω πολλαχῶς καταμερίζουσιν. καὶ νῦν ῥ' αὐτὸ Θεὸν ἐνομάζουσιν ἀρχηγὸν τῆς δημιουργίας. νῦν δὲ ὁ Θεὸς σεληνῶν τόπον φασί. νῦν δὲ τὴν μεσατάτην τοῦ αἰθέριου κόσμου, καὶ τοῦ ὑδαίου. νῦν ὅτι τὴν ἀλόγον ψυχὴν. καὶ τιθεῖσιν ἐν αὐτῇ τὴν λογικὴν, οὐκ αὖσιω-
δῶς, ἀλλὰ χετικῶς ὅταν συμπαθῶς ἔχῃ πρὸς αὐτὴν, καὶ προσάλλῃ τὸν μερικὸν λόγον. Ἰδέας δὲ νομίζουσι, νῦν μὲν τὰς τοῦ πατρὸς ἐννοίας, νῦν δὲ τοὺς καθόλου λόγους, καὶ φυσικοὺς, καὶ ψυχικοὺς. καὶ νοητοὺς. νῦν ὅτι τὰς ἐξηρημένους ἑξ ὄντων ὑπάρξεως. Τοὺς δὲ Θεὸς μαγεῖν λό-
γους σιωπῶσι ὑπὸ τῇ ἀκροτάτῃ δυνάμει. ὑπὸ τῇ δημιουργικῇ ὑλῇ. Συμπαθῇ ὅτι τὰ ἀνω τοῖς κάτω φασί, καὶ μάλιστα τὰ ὑπὸ σεληνῶν. Ἀποκαθιστῶσι δὲ τὰς ψυχὰς μετὰ τὸ λεγομέ-
νον θάνατον, καὶ τὰ μέτρα ἑξ οἰκίαν καθαρ-
σιον, ἐν ὅλῃς ταῖς τῷ κόσμῳ μερίσι. τινὰς δὲ καὶ ὑπὸ τὸν κόσμον ἀναβιβάζουσι. καὶ μέ-
σας αὐτὰς διορίζονται ἑξ ἀμερίσων, καὶ μερι-
σῶν φύσεων. τούτων δὲ ἑξ δογμάτων τὰ πλείω, καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ Πλάτων ἐδέξαντο. Οἱ δὲ Θεὸς Πλωτῖνον, καὶ Πορφύριον, καὶ Ἰάμβλιχον καὶ Πρόκλον πᾶσι καθηκολούθησαν. καὶ ὅς
Θεὸς φωνὰς ἀτυλλογίστως ταῦτα ἐδέξαντο.

ΤΕΛΟΣ.

Præpositis ergo hisce tamquā prolegome-
nis quibusdam, ad ipsa Logia siue oracula est
accedendum. Rectissima ratione λόγα Græce
& Latine oracula sunt dicta, quoniam sunt a
Deo quodam, forte summo, ut vaticinia pro-
nunciata. Sacerdoti cuidam inter sacrifican-
dum. Quod ex solius Damascij verbis agno-
uimus. Nam in eo libro vere incomparabili,
quem hic vir. De dubijs, & solutionibus pri-
morum principiorū scripsit, aliqua loca hoc
ipsum innuunt, primo hisce verbis.

Μαρτύρονται ὅτι οὐκ ἔστι αὐτοὶ τοὺς Θεοὺς ἐν οἷς ἑ-
πεσι λέγουσι πρὸς τὸν Θεουργόν.

Testes igitur afferunt, & ipsi Deos, in qui-
bus versibus dicunt ad Sacerdotem. Et non
multo post.

Φησὶ καὶ τὰ τοιοῦτα Θεὸς αὐτῆς, ὁ χρησμεύων Θεός.

Dicit & talia de ea, vaticinator Deus.
Et alibi.

Διὸ καὶ τὸ μέγιστον ἀπὸ τῆς ἀόκνης ἐπιφάλλου, πᾶσι
χαρίζεται καὶ τὴν αὐτὴν χρησμεύειαν.

ignis diuini, & ignis lucens. & intellectio pa-
terna. Et est forma immaterialis, & per se
subsistens. Tale enim est, omne diuinum, cuius
pars est anima. Et omnia dicunt esse, in singu-
la anima. Per singulam vero proprietate igno-
tam, fabilis & ineffabilis Synthematis. Dedu-
cunt vero animam sæpe in mundum, ob cau-
sas multas, vel ob alarum defluum, vel ob vo-
luntatem patris. Opinantur uero mundum æ-
ternum, & astrorum periodos. Aden multis
modis partiuntur. & nunc ipsum Deum no-
minant principem terreæ sortis; nunc uero
sublunarem locum dicunt. Nunc autem me-
diatatem ætherei mundi, & materialis. Nunc
etiam irracionalem animam. Et ponunt in
ipsa rationalem, non essentialiter. sed per re-
spectum, quem compatitur cum ea, & pro-
fert particularem rationem. Ideas existimant,
modo patris conceptus & modo vniuersales
rationes, & naturales, & animasticas & men-
tales. modo autem separatas entium exi-
stentias. Magicas uero rationes constituunt
a summis potestatibus, & a terrenis materie-
bus. Compati aiunt, supera inferis. & præfer-
tim sublunaria. Reducunt uero animas post
obitum, secundum mensuram propriarum
purgationum in cunctis mundi regionibus.
Quasdam etiam supra mundum attollunt. &
medias ipsas constituunt, impartibilium, &
partibilium naturarum. Horum uero dogma-
tum pleraque, & Aristoteles, & Plato suscep-
erunt. Plotinus uero, & Porphyrius, & Iambli-
chus, & Proclus omnia sunt secuti, & ut diui-
nas uoces ea sunt amplexati.

FINIS.

Ideo, & manere semper impigræ vertigi-
ni, omnibus per gratiam largitur, in eodem
vaticinio.

Alio iterum loco, ita scribit.

Ἐπεὶ καὶ αἱ ἑὺγγεῖαι, οὗ τρεῖς μόνον ἀλλὰ πλείους.
φησὶ γὰρ χρησμεύων Θεός.

„ Quandoquidem & lynes non tres solum
„ sunt, sed plures. Inquit enim vaticinator
„ Deus.

Sed hæc vaticinia, non videntur esse de re-
bus futuris ullis. Sed reuelationes quædam di-
uinarum rerum & diuinorum ordinum, &
quo modo Deus, & intelligibilia entia, & ani-
mas, & mundum produxerit. Neque aliter
videntur hæc suscipienda, quàm fuerint olim,
Sibyllarum oracula suscepta. Inter quæ mul-
ta fuerunt, quæ veteribus patribus, vera, ac pia
uisa, Catholica Ecclesia maximopere, & lau-
dauit, & comprobauit. Atque hæc sine dubio
causa est, cur Proclus, & Θεοπαράδοτος, a Deo
traditam, hanc Theologiam appelleret, & ἐνθεον

Quo

FRANCISCI PATRICII, ZOROASTER.

ἐνδεδωκέναι δὲ ἀφ' αὐτοῦ Θεοῦ, indicationē. Et alibi, Πηγάς ἐστιν οὗτος δημιουργός, φαίνεται αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀποκατάστασης θεολογίας ὁμοίᾳ.

Fontanus est hic opifex, dixerint ij qui a Deo tradita Theologia proficiuntur. Et alio loco.

Καὶ μὴν καὶ ἡ Ἀσσυρίαν θεολογία τὰ αὐτὰ παραδίδωσι θεοθεν ἐκφανθέντα.

Sed & Assyriorum Theologia, eadem tradit, a Deo pronunciata.

Et τὸ οὖν φαίνεται αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀποκατάστασης θεολογίας ὁμοίᾳ.

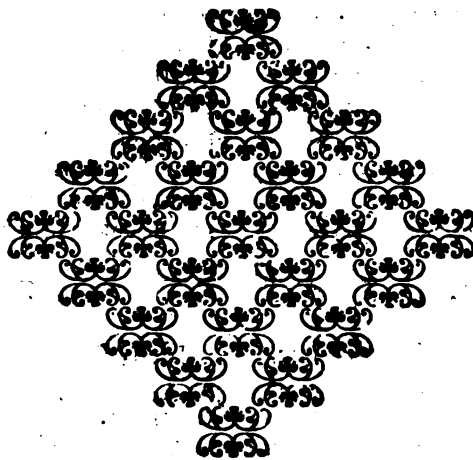
Quid ergo dixerit quispiam eorum, qui ab extera Dei sapientia sunt profecti. Quibus alio loco se affirmat credere. Et Damascius alicubi.

Καὶ πρότερον γὰρ τὴν παλαιὰν μυστικὰν τέχνην ἡμεῖς ἀποκαταστήσαντες τὴν χαλδαϊκὴν ἀστρονομίαν καὶ ἀστρολογίαν.

καὶ ἀντιπροσέγγισεν δὲ καὶ μάλιστα παρὰ τὰς ἡμετέρας ἀπονοίας.

Et primam omniū maxime mysticam esse, est in confesso, Chaldaicam. Reuera enim hæc, & cōtradicare videtur maxime omnium nostris conceptibus.

Logia hæc nos, sparsa huc, illuc, per Platoniorum libros collegimus, ex Procli Theologia, commentariis in Parmenidem, Timæum, Rempub. Cratylum. Ex Hermia in Phædrum. Ex Olympiodoro in Philebum in Phædonem. ex Synesio, ex Symplicio in quartum Physic. ex ipso denique Damascio, & Nicephoro Gregora. Sed ea in classes quasdam, intelligentiæ clarioris gratia, redegitur: xij. singulis tamen primam authoris nominis litteram præfiximus, ut cognoscatur unde ea sumplerimus.

FRANCI.

FRANCISCI PATRICII

ΤΑ ΤΟΤ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΛΟΓΙΑ.

ZOROASTRI ORACULA

MONAS, DYA'S, KAI' TRIA'S.

MONA'S, DYA'S, ET TRIA'S.

Ψα. Οπου πατρική μονάς ἐστίν.

Δαμ. Ταναή δὲ μονάς, ἡ δύο ἄντα.

Προ. Δα. Δυάς γὰρ παρὰ τῆς ἱερωσύνης, καὶ νοεραῖς ἀσρά-
παι τομαῖς

Καὶ τὸ κυβερνᾶν τὰ πάντα, καὶ τάσθαι ἑαυτὸν οὐ
ταχθῆναι.

Δαμ. Παντί γὰρ ἐν κόσμῳ λάμπει τριάς, ἡ γμονάς ἀρ-
χική.

Ἀρχὴ πάσης τιμῆς καὶ ἡ τάξις.

Προ. Εἰς τρία γὰρ νοῦς εἶπε πατὴρ τῶν ἐν ἑαυτῷ πάντων,
Ὅτ' ἐν τῷ δέλῳ κατένευεν, καὶ ἔδη πάντα ἐτίμηκεν.
Εἰς τρία γὰρ εἶπε νοῦς πατὴρ αἰδίου.

Νῦν πάντα κυβερνᾷ.

Δαμ. Καὶ ἐφάνησαν ἐν αὐτῇ ὅτ' ἔμελλεν, καὶ ἡ σοφία

Καὶ ἡ πολυφρων ἀνέκικα.

Τῇ γὰρ ἡ εἰς τριάδος δέμας ἀπὸ τῆς οὐσῆς.

Ὅτ' ἀφ' ὧν, ἀλλ' οὐ τὰ μετὰ ταῦτα.

Ἀρχαῖς γὰρ πρὸς ταῖς δὲ λάβοις δουλεύουν ἅ-
παντα.

Ἱερός πρὸς δρόμος ἐν δ' ἀραμίσσῳ

Ἱερός πρὸς ἄλλας, ὅς ἐν πυρὶ τῷ χόρῳ
βάλαν.

Καὶ πηγὴ πηγῶν, καὶ πηγὴ ἀπασάν.

Μητρὰ, σωτήριον τὰ πάντα.

Ἐνθεν ἀρδύει βροχὴν γενέσθαι πολυποικίλου ὕ-
λης.

Προ. Ἐνθεν συρόμενος πρὸς αἰθέρα πυρὸς ἀνθος,
κόσμον ἐνθροῦσκον κοιλάσσει. Πάντα γὰρ
ἐνθεν.

Ἀρχέμε εἰς τὸ κατὰ τέλει εὐτίμας ἀχνητάς.

ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΝΟΥΣ.

PATER, ET MENS.

Ψα. Ἐαυτὸν ὁ πατὴρ ἤρπασεν, καὶ ἐν ἑαυτῷ.

Δυναμὴ νοερά, κλεισὴς ἰδίας αὐτῷ.

Ψα. Ὅτι γὰρ ἀπὸ πατρικῆς ἀρχῆς ἀπαλὴς ἐν προ-
χάσει.

Πάντα γὰρ ἐξέτελεσεν πατὴρ.

Καὶ νῦν παρέδωκε δ' αὐτῷ.

Ὅτ' αὐτὸς κληρίζεται πᾶσι γένος ἀνδρῶν.

Προ. Πατρὸς γὰρ φάος, πολὺ γὰρ μόνος

Ἐν πατρὶς ἀλλῆς ἐκείνης ἀνθούσας ἀνθος.

Ἔργα νοήσας γὰρ πατρικὸς νοός αὐτογενέθ-
λος.

Πᾶσιν ἐνέσπρη δακρὺν πυρεσμῶν ἔρωτος.

Vbi paterna monas est.

Psel.

Ampliata est Monas, quæ duo generat.

Dam.

Duitas enim apud hunc sedet, & intellectu-
libus fulget sectionibus.

Pro. Da

Et gubernare cuncta, & ordinare, quodcum-
que non ordinatum.

Toto enim in mundo lucet Trias, cuius mo-
nas est princeps.

Dam.

Principium omnis sectionis, hic est ordo.

In tria namque Mens dixit Patris secari om-
nia.

Proc.

Cuius voluntas annuit, & iam omnia secta
fuere.

In tria namque dixit Mens patris æterni.

Mente omnia gubernans.

Et apparuerunt in ipsa, Virtus, & Sapientia.

Dam.

Et multifscia, Veritas,

Hinc, fuit Triadis vultus ante essentiam,

Non primam, sed eam quæ mensuratur,

Principijs tribus hisce, capias servire cun-
cta.

Et fons fontium, & fontium cunctorum.

Matrix continens cuncta.

Inde affatim exilit, generatio multiuariæ ma-
terix.

Proc.

Inde tractus præster exilis ignis flos.

Mundorum indens cavitatibus. Omnia nam-
que inde.

Incipit deorsum tendere radios admiran-
dos.

Se ipsum rapuit pater, neque suæ.

Psel.

Potentia mentali claudens proprium ignem,

Non enim a paterno Principio imperfectum
quid rotatur.

Psel.

Cuncta namque perfecit pater.

Et menti tradidit secundæ.

Quam primam vocat omne genus hominum.

Patrogenia lux, multum namque sola.

Proc.

E patris robore decerpens mentis florem.

Opera enim intelligens paterna mens e sege-
nita.

Cunctis in seminauit vinctulū igni grauis amoris.

Ὁφρα

FRANCISCI PATRICII,

Ὅρα τὰ πάντα μένη χρόνον εἰς ἀπέραντον
 ἐρώντα,
 Μῆτε πᾶσι τὰ πατρὸς νοερῶς ὑφασμένα φέ-
 γει.
 Ὡς ἐν ἔρωτι μένη κόσμου σοιχεῖα μέ-
 νοντα,
 Ἐχει τῶ νοεῖν, πατρικὸν νοῦν ἐνδιδόναι,
 Πάσαις πηγαῖς τε, καὶ ἀρχαῖς
 Ἔστι γὰρ πέρας, ἢ πατρικοῦ βυθοῦ, καὶ πηγῇ ἤ
 νοερῶν.
 Μὴ δὲ προῆλθεν ἀλλ' ἐμένειν, ἐν τῷ πατρικῷ
 βυθῷ.
 Καὶ ἐν τῷ ἀδύτῳ ἢ τῷ θεοδρέμῳ σι-
 γῇ.
 Οὐ γὰρ εἰς ὕλῃ πυρ, ἐπέκεινα τὸ πρῶ-
 τον.
 Εἰω δ' ὡς ἀμιν κατακλείει ἔργους ἀλλὰ νόφ.
 Σύμβολα γὰρ πατρικὸς νόος ἔσπερε ἢ κό-
 σμον.
 Ὅς τὰ νοητὰ νοεῖ, καὶ ἀφρασα καλλήται.
 Δαμ. Ὁλοφυῆς μέρισμός, καὶ ἀμέριστος.
 Νῶ μὴ κατέχει τὰ νοητὰ, ἀδύνησιν δ' ἐπάγει
 κόσμους.
 Νῶ δὲ κατέχει τὰ νοητὰ, ψυχῇ δ' ἐπάγει
 κόσμους.

Ν Ο Τ Σ, Ν Ο Η Τ Α,
 καὶ νοερὰ.

Δαμ. Καὶ ἢ ἐνός νοῦ ἢ νοητῶ.
 Προκ. Οὐ γὰρ ἀνὰ νόος ἐστὶ νοητῶ, οὐ χωρὶς ὑπάρ-
 χει.
 Τὰ μὲν ἐστὶ νοερὰ καὶ νοητὰ ὅσα νοοῦντα
 νοεῖται.
 Τροφή ἢ τῷ νοοῦντι τὸ νοητῶ.
 Μάνθανε τὸ νοητὸν, ἐπεὶ νόου ἔξω ὑπάρ-
 χει.
 Καὶ τοῦ νοῦ, ὅς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἀ-
 γει,
 Νοῦ γὰρ νοῦς ἐστὶν ὁ κόσμου τεχνίτης πυ-
 ρίου.
 Οἱ τὸν ἐξερκόσμον πατρικὸν βυθὸν ἴσε νοοῦν-
 τες.
 Ἡ νοητὴ, πάσης τμήσεως ἀρχή.
 Ἐστὶ γὰρ τὸ νοητὸν καὶ ὁ χεῖρ σὲ νοεῖν νόου
 ἀνθεῖ.
 Δαμ. Ἡ γὰρ ἐπεγκλίνη, ὥς ἀν νοῦν κακεῖνο
 νοήση,
 Ὡς τὸ νοῶν, οὐ κεῖνον νοήσεις.
 Ἐστὶ γὰρ ἀλλήως ἀμφιφοῦς δῶαμις.
 Νοερῶς ἐραπτοῦσα τομαῖσι οὐ δὴ χεῖρ.
 Σφοδρότητι νοεῖν τὸ νοητὸν ἐκεῖνο.
 Ἀλλὰ νόου παναοῦ, ταναῶ φλογί.
 Πάντα μετρούση πλὴν τὸ νοητὸν ἐκεῖ-
 νο.
 Χρεῶ δὴ τοῦτο νοῆσαι, ἢ γὰρ ἐπεγκλίνης.
 Σὸν νοῦν, κακεῖνον, ονοήσεις οὐκ ἀκτενῶς,
 Ἀλλ' ἀγνὸν ἐπίστροφον ὄμμα.

Quo omnia manēant, tempus in intermiſſa-
 tum amantia.
 Neque omnibus, quæ patri mentaliter con-
 texta, monſtret.
 Vt in amore manēant, mundi elementa ma-
 nentia.
 Habet ipsa intelligentiā, paternam mentem
 indere.
 Omnibus fontibus, & principatibus.
 Est enim fons paterni profundū, & fons men-
 talium.
 Neque progressus est, sed manſit in paterno
 profundo.
 Et in adyto, per deonutrients silentium.
 Non enim in materiam ignis trans, primus,
 Suam potentiam claudit operibus, sed menti.
 Symbola enim paterna mens seminauit per
 mundum.
 Quæ intelligibilia intelligit, & ineffabilia
 exornat.
 Tota partitio, & impartibilis.
 Mente quidem continet intelligibilia, sensum
 vero inducit mundis.
 Mente quidem continent intelligibilia, ani-
 mam vero inducit mundis.

MENS, INTELLIGIBILIA.
 Et Mentalia.

Et vnus mentis intelligibilis.
 Non enim sine intelligibili mens est, non se-
 orsum existit.
 Quædam sane sunt mentalia, & intelligibilia
 quæcunque dum intelligunt intelliguntur.
 Cibus vero intelligenti, est intelligibile.
 Disce intelligibile, quando quidem extra me-
 tem existit.
 Et Mentis quæ empyreum mundum ducit.
 Mentis. n. mens est, quæ mudi est artifex ignei.
 Qui supermundanum paternum profundum
 estis intelligentes.
 Intelligibilis, omnis sectionis princeps est.
 Est enim quoddam intelligibile, quod oportet
 te intelligere mentis flore.
 Vel enim inclines, vt mentem, & illud in-
 tellexerit.
 Vt aliquid intelligens, non illud intelliges.
 Est. n. roboris circumquaque lucidi potentia.
 Mentalibus fulgens sectionibus, non sane
 oportet.
 Vehementia intelligere, intelligibile illud.
 Sed mentis amplæ, ampla flamma.
 Omnia mēuente, præterquam intelligibile
 illud.
 Opus ergo est hoc intelligere, nam si incli-
 paueris.
 Mentem tuam, etiam illud intelliges nõ parū.
 Sed purum conuertere oculum.

Ferentem

Θέραντα σῆς ψυχῆς τῶναι κατὰ τὸν νόον,
 Εἰς τὸ νοητὸν, ὅφρα μάθῃς τὸ νοητὸν,
 Ἐπὶ ἑξ ἑνὸς ὑπάρχοντος
 Τὸν ἢ νοῦν πᾶς νοῦς θεῶν, οὐ γὰρ ἄνδρ.
 Νόος ἐστὶ νοητοῦ, καὶ πὸ νοητὸν, οὐ νοῦ χρεῖς
 ὑπάρχει.
 Ταῦς δὲ πυρὸς νοεροῦ, νοεροῖς πνεύμασιν ἀ-
 παντα,
 Εἴκαθε δουλένομα. πατρὸς πνευματὶς σουλῆ.
 Καὶ τὸ νοῦν, αἰετὶ μένην, αἰὲν σφράλλιγγι.
 Πηγὰς τε καὶ ἀρχὰς. δινοῦν, αἰετὶ μένην αἰὲν
 σφράλλιγγι.
 Ἀλλὰ δ' οὐνομα σμικρὸν αἰοιμήτῃ σφρά-
 λιγγι.
 Κόσμοις ἐνθρώποις, κρηπυλὶ διὰ διὰ πατρὸς ἐνι-
 πλῶ.
 Τὰ δ' οὐ νόον, ἢ ζουγόνος πηγὴ πείχεται
 ψυχῶν.
 Καὶ ὁ ποιητὴς, ὃς αὐτοεργῶν, τακτέσται τὸν
 κόσμον.
 Ὁς ἐκ νόου ἐκθαρῶντος
 Εσταμένος πυρὶ πύρσων δέσμων ὅφρα κεράσῃ
 Πηγὰς κρατῆρας, ἐκ πυρὸς ἀνθος ἐπὶ χαν.
 Νοεῖς ἀετῆρσι τομαῖς, ἔρωτος δ' ἐνεπλάσσει τὰ
 πάντα.
 Σμήντεσιν ἐοικῶσι φέρονται ῥηγνύμεναι
 Κόσμου περὶ σώμασι.
 Τὰ αὐτῶν ταυτοῦ δ' ἔχ.
 Ἀνοῦς λέγει πρὸ νοῦν δὴ τοῦ λέγει.
 Ἡ, πρὸ γὰρ δ' αὐαμὲς σὺν ἐκόντοισι, νοῦς δ' ἀπ' ἐκόντου.

I. YNGES, IDEÆ, AΡΧΑΙ.

Πολλὰ πρὸ αἰδὲ ἐπιμελαινόμεναι φαντασίαι κόσ-
 μοις.
 Ἐνθροῦσιν. καὶ ἐν αἷς ἀκρότατες ἴασι
 πρὸς.
 Τροκεῖται αὐταῖς ἀρχὸς αὐλῶν.
 Ἀρχὰς, αἱ πατρὸς ἔργα νοήσασαι πάντα.
 Αἰδητοῖς ἔργοις, καὶ σώμασιν ἀφελαιῖαν.
 Διαπόρθωμαι ἑστῶτες φάσαι τῷ πατρὶ, καὶ τῷ
 ὕλῃ,
 Καὶ τὰ ἐμφανῆ, μιμήματα ἢ ἀφανῶν ἔργα.
 Ζοῶντοι
 Καὶ τὰ ἀφανῆ, οἷς τῷ ἐμφανῇ κοσμοποιῶν. ἐγγρά-
 φοντες.
 Νοῦς πατρὸς ἐρροίχου. νοήσας ἀκμαδί σου-
 λῆ.
 Παμμόρφους ιδέας. πηγῆς δ' ἀπὸ μιᾶς ἀποπλά-
 σσαι.
 Εξέτωσαν, πατρὸς θεὸν γὰρ ἔλω, βουλήν τε τέλος ἴε
 δι' ὧν φησὶ ἀπὲς τῷ πατρὶ ἀλλῶ καὶ ἀλ-
 λῶ.
 Ζῶντι ἀπὸ μεριζομένων ὅχι ἢ
 Ἀλλ' ἐμερεῖσθσαν, νοεῖν πυρὶ μοιρηθεῖσαι
 Εἰς ἄλλας νοεῖας. κόσμῳ γὰρ ἀναξ πολυμορφῇ
 Πρὸς ἡκεν νοερόν τύπον ἀφθιτον, οὐ κατὰ κόσ-
 μον.

Ferentem tuæ animæ, tendere vacuum men-
 tem.
 In intelligibile, ut discas intelligibile.
 Quandoquidem extra mentem existit.
 Deum hunc intelligit omnis mens, nō enim
 sine.
 Mens est intelligibili, & intelligibile.
 Non sine mente existit.
 Ignis mentalis, mentalibus presteribus cun-
 cta.
 Cedunt seruiencia, Patris persuasorio consilio.
 Et intelligere, semperque manere impigra
 vertigine.
 Fontes, & principij, vertere, semperque ma-
 nere impigra vertigine.
 Sed nomen uenerandum, insomni vertigini.
 Mundis indens, terribiles ob patris minas.
 Sub duabus mentibus, vitigenius fons. conti-
 netur animatum.
 Et facta, qui per se operans fabrefecit mun-
 dum.
 Qui ex mente exiliit primus.
 Indutus igni ignem. Vniculorum ut temperet.
 Fontanos crateras, sui ignis florem sustinens.
 Mentalibus fulget sectionibus, amoreque im-
 pleuit omnia.
 Infigurata figurans.
 Examinibus similes, feruntur perrumpentes.
 Per mundi corpora.
 Quæ Mens dicit, intelligendo sanè dicit.
 Potentia quidem cum illis. Mens vero ab illa.

IYNGES, IDEÆ, PRINGIPIA.

Multæ quidem hæ, scandunt lucidos mun-
 dos.
 Insilientes, & in quibus summitates sunt tres.
 Subiectum ipsis est, principale pratum.
 Principia. quæ patris opera intelligentes in-
 telligibilia.
 Sēfibilibus operibus, & corporibus reuelarūt.
 Transuectrices itantes, dicere patri, & ma-
 teri.
 Et manifesta imitamina latentium operantes.
 Et latentia in manifestam Cosmopeiam in-
 scribentes.
 Mens patris striduit, intelligens vigente con-
 silio,
 Omniformes Ideas. Fonte vero ab uno, euo-
 lantes.
 Exilierunt. A patre. n. erat cum filium, & finis.
 Per quæ coniunguntur patri, per aliā atq, aliā,
 Vitam, a compartitis canalibus.
 Sed partitæ sunt, mentali igno dispositæ.
 In alias mentales. mundo namque rex mul-
 tiformi.
 Proposuit mentalem typum, incorruptibilem,
 non per mundum.

E

Vestigium

FRANCISCI PATRICII,

Τυχόντες ἐπιγόμενος μορφῆς καθ' αὐτὸν κόσμος ἐφάν-
θη.

Παντοίαις ἰδέαις κεχαρισμένος, ὃν μία πη-
γὴ.

Ἐξ ἧς ροιζοῦνται μεμερισμένοι αἱ αἱ.

Ἀπλάσιοι ῥυγνύμεται κόσμου περὶ σάμασι..

Αἱ περὶ κόλπους σμερδαλέους σμίνεσσιν ἐοικῆαι

φορέονται τραποῦσαι, περὶ δ' ἀμφὶ ἀλλυδίς ἀλλαι.

Ἐννοιαὶ νοεραὶ πηγῆς πατρικῆς ἀπὸ,

Πολὺ δ' ἀπὸ πυρὸς ἀνθος

Ἀκοιμήτου χρόνου ἀκμὴ ἀρχιγένου ἰ-
δέας.

Πρῶτῃ πατρὸς ἔβλυσε, τὰς δ' αὐτοθαλῆς πη-
γῇ.

Νοοῦμαι ἰϋγγες πατρὸςθεν. νοοῦσι καὶ αὐ-
ταί.

Βουλαῖς ἀφθίγχοισι κινούμεναι ὥστε νοῶ-
σαι.

ἙΚΑΤΗ, ΣΥΝΟΧΕΙΣ, ΤΕΛΕΤΑΡΧΑΙ.

Ἐξ αὐτοῦ γὰρ πάντες ἐκθρόσκουσι.

Ἀμειλίχτοι τε κεραυνοὶ καὶ πρηστηροῦχοι κόλ-
ποι.

Παμφεγγέος ἀλκῆς πατρογόνους Ἑκάτης.

Καὶ ὑπεζώκος πυρὸς ἀνθος, ἡ δὲ κραταῖον

Πνεῦμα πόλων πυρίων ἐπέκασα.

Φρουρεῖν αὖ πρηστῆρσιν ἔοις ἀκρότητας ἔδω-
κεν.

Ἐγκεράσας ἀλκῆς ἴδιον μένος ἐν σιωχεῦ-
σιν.

Ὡς πᾶς ἔχει κόσμος, νοερούς ἀνοχῆας ἀκα-
πᾶς.

Ὅτι ἐργάτις, ὅτι ἐκδότις ἐστὶ πυρὸς ζαηφό-
ρου.

Ὅτι καὶ τὸ ζωογόνον πληροὶ τῆς Ἑκάτης κόλπον.

Καὶ δὴ ῥῆε τοῖς Σιωχεῦσιν ἀλκῇ ζῆδωρον τυ-
ρὸς.

Μέγα δυνάμειο.

Ἀλλὰ καὶ φρουροὶ ὅσ' ἔργων εἰσὶ τ' πατρὸς

Ἀφομοιοὶ γὰρ ἑαυτ' ἐκείνος ἐπιγόμενος.

Τὸν τύπον φαιβαλλέει ὅς' εἰδῶλον

Οἱ τελετάρχαι σιωεῖληται τοῖς σιωχεῦ-
σι.

Τοῖς δὲ πυρὸς νοδρῷ, νοεροῖς πρηστῆρ-
σιν.

Ἀπαντα εἴκαθε δουλεύοντα,

Ἀλλὰ καὶ ὑλαίοις ὅσα δουλεύει σιωχεῦ-
σι.

Εἰσαμένου πάντευχον ἀλκῇ φωτὸς κελιάδου-
τος.

Ἀλλὰ πριγλίχῃ, νοὸν ψυχῇ θ' ὀπίσαν-
τα,

Παντοῖα δὲ σῶδημα βάλλειν φρε-
νι.

Μηδ' ὀπφοῖται ἐμπυρίοις ἀποράδην ὀχα-
τοῖς,

Ἀλλὰ σιβαρηδόν.

Vestigium promouens formæ per quæ mun-
dus apparuit.

Omnifariam ideis gratiosus. Quorum vnus
fons.

Ex quo strident dispertitæ aliæ.

Immensæ, perrûpentes mundi circa corpora.

Quæ per sinus immensos, examinibus similes.

Feruntur conuersæ. circumque alibi alia.

Conceptiones mentales, fonte a paterno.

Multum decerpentes ignis florem,

Insomnis temporis. Vigor principigeniæ
ideæ.

Prima e patre missa est, cuius per se florens
fons.

Intellectæ lynges a patre, intelligunt, & ip-
sæ.

Consilijs ineffabilibus mouentur, vt intelli-
gant.

HECATE, SYNOCHES, ET Teletarche.

Ex ipso enim omnes exiliunt.

Amiliçtique fulminēs, & presterocapaces si-
nus.

Omnilucidæ vigoris patrogenij Hecates.

Et Hypezocus ignis flos, & fortis.

Spiritus polorum, igneos trans.

Custodire presteribus suis summitates de-
dit.

Immiscens vigoris proprium robor in Syno-
chis.

Quo mundus habeat mentales sustentatores
inflexiles.

Quia operatrix, quia largitrix est ignis viti-
feri.

Quia & vitigenium implet Hecates sinum.

Et influit Synochis vigorem vitidonum
ignis.

Magni potentis.

Sed & custodes operum sunt patris.

Assimilat enim se ipsum ille, vrgens.

Typum induere idolorum.

Teletarchæ comprehensi sunt, cum Syno-
chis.

His vero ignis mentalis, mentalibus presteri-
bus.

Omnia parent seruiencia.

Sed & quæcumque materialibus seruiunt Sy-
nochis.

Induti armorum vigorem luminis resonan-
tis.

Vigore Triglichō, mentem, animamque ar-
mantem.

Peruarium Synthema iacere ratioci-
no.

Neque super incedere empyreis sparsim ca-
nalibus.

Sed collectim.

Hi

Αναβεν δὴ κέντρον ἐπὶ τὸ κατ' ἄντικρυ.
Διὰ τοῦ κέντρον τῆς ἡμέρας καὶ πέμπτον μέσον
ἔσθον.
Πυριόχον, ἔνθα κάτσει μέχρι ὕψους ὀχί-
του.

M V N D V S.

igneum, vbi descendit usque ad materiales
canales.

Ζωήφορος πύρ. . .
Κέντρον ἐπιπέρχον ἑαυτὸν φωτὸς κλαδόν-
τος. . .
Πηγῶν ἄλλον, ὃς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἔ-
γει.
Κέντρον ἄφ' οὗ παύσαι, μερῶς δὲ τυχάν ἴσαι
ἑασι.

Σύμβολα γὰρ πατρὶα καὶ υἱῶν ἑσπεριῶν κέντρον
μον.
Μέσον τῶν πατέρων, ἐκαστὸς ἑαυτὸν φορεῖται.
Νοῦ γὰρ μίμημα πέλει, τὸ δὲ τελεῖται ἐν τῇ
σωματος.

Ο Τ Ρ Α Ν Ο Ξ.

Ἐπὶ γὰρ ἐξώγαγε πατὴρ σπέρματα χρο-
μων.
Τὸν οὐρανὸν κυρτῶ χημάτι περικλῆσαι.
Πῆξε δὲ πολὺν ὁμιλὸν ἀστέρων ἀπλῶν
πάντων,
Ζῶαν δὲ πλατωμένον ὑφέσκειν ἐπὶ ἅ-
ντι.
Τῷ δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς, ὕδωρ δ' ἐν γαῖας κόλ-
ποις,
Ἥρα δ' ἀνωθεν τούτων.
Πῆξε δὲ καὶ πολὺν ὁμιλὸν ἀστέρων ἀπλῶ-
ν.

Μητάσθην ἐπιπύριον πονηρῶ.
Πῆξε δὲ πλάνῳ οὐκ ἐχούσῃ φερέσθ.
Ἐπῆξε δὲ καὶ πολὺν ὁμιλὸν ἀστέρων ἀπλῶ-
ν,
Τὸ πύρρως τὸ πῦρ ἀπαγκύβας
Πῆξε πλάνῳ οὐκ ἐχούσῃ φερέσθ.
Ἐξ αὐτοῦς ὑπέσπειρεν ἑβδόμην καλίου.
Μεσεμβολήσας πῦρ.

Τὸ ἀτάκτον αὐτῷ ἐν τῷ ἀκρωτῆρι ἀνακρίνας ζώ-
ναις.
Τίττει γὰρ ἢ θεὸς, ἢ ἑλίου τε μέγαν, καὶ λαμπρὰν
σελήνην ἀποσπένδοντες ἀνὰ τὸν οὐρανόν.
Λιθὴρ, ἢ λίς, πνεῦμα, σελήνης, ὕδρος ἀγοί
Ἡλιακόν τε κύκλον, καὶ μὲν αὖτ' ἀναχισ-
μῶν.

Κολοῖται τε ἡ ἡρώς.
Αἰθρῆς μέλος, ἡελίου τε καὶ μινῶς ὀχετῆρ, ἢ τε
ἡ ἥρας.
Καὶ πλατὺς ἀήρ, μινῶς τε δρόμος, καὶ πόλος
ἡελίου.
Συνλήγει αὐτὸ λαμπρὰν αἰθρῆς μέλος
ἡελίου τε, σελήνης τε, καὶ ὅσα ἥερι συνέχονται.
Πῦρ, πύρρος ἐξ ὀχέτῆρος, καὶ πύρρος ἀμύλας.
Χαίται γὰρ ἐς ὅσον πεφυκοτι φωτὶ βλέπονται
ται.

Εὐθα Κρόνος.
Ἥλιος παρὰ δρόμον ἀπὸ χαλκίων πόλον ἀνὰ
γρόν.
Αἰθρῆς τε δρόμος, καὶ μινῶς ἀπὸ χαλκίων πόλον ἀνὰ
ἡέριοι τε φαῖ.
Ἥλιον τε μέγαν, καὶ λαμπρὰν σελήνην.

Vitifer ignis.
Centro incitans Scipsum lumine re-
sonante.
Fontanum alium, qui Empyreum mundum
ducit.

Centrum a quo omnes, utque forte aqua
les fuerint.

Symbola enim paterna mens, servanda per
mundum.

Medium inter patres, singula centrū fertur.
Mentes enim imitamen est, quod vero par-
tum est habet quid corporis.

C O E L V M.

Septem enim in moles formavit pater firma-
menta mundorum.

Cœlum, rotunda figura circumcludens.

Fixitque multum cœtum astrorum in erran-
tium.

Animaliumque errantium, constituit septe-
narium.

Terram in medio posuit, aquamque in terræ
sinibus.

Aeremque supra hæc.

Fixitque multum cœtum astrorum in erran-
tium.

Tensione, non laboriosa mala.

Sed fixione errorem non habente in motu.

Fixitque multum cœtum astrorum in erran-
tium.

Ignem ad ignem cogens.

Fixitque errorem non habente in motu.

Sex eos constituit, septimum solis.

In medium iaciens ignem.
In ordinationem eorum, bene ordinatis su-
spendens zonis.

Parturit enim Dea, solemque magnum, &
splendidam lunam.

Ather, sol, spiritus lunæ, aeris ductores.
Solariumque circuloz, & lunarium est re-
pituum.

Sinumque aereorum.

Aetheris cantus, solisque, & lunæ canalium, &
aeris.

Et latus aer, lunarisque cursus, & polus solis.

Colligit ipsum accipiens ætheris harmo-
niam.

Solisque, lunæque, & quæcumque aere conti-
nentur.

Ignis, ignis derivatio, & ignis pœnu-
Crines enim in acutem nato lumini conspi-
ciuntur.

Vbi Saturnus.

Sol assessor, intuens palum purum.

Aetheriusque cursus, & lunæ ingens impetus.

Aereique fluxus.

Solemque magnum, & splendidam lunam.

TEM-

Καὶ ὁ μισθὸς τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἄλλα, ῥή-
θρα.
Τοῖς πολλοῖς καταπαύονται, καὶ τὸν κόσμον
ζητῶσιν παραδείσιν.
Αἰδέσθαι σὺ ψυχῆς ἀχαιῶν, δῶν, ὡς τῇ τῶν
ξεί.
Σώματι τιθεύσας ἐπὶ τάξιν, ἀφ' ἧς ἐρ-
φύδῃ. *ΕΠΙ ΤΑΞΙΝ, ΑΦ' ΗΣ ΕΡ-*
Αὐδὸς ἀναστήσει ἱερῷ λόγῳ ἔργον ἐνώ-
ισ. *ΑΥΔΟΣ ΑΝΑΣΤΗΣΙΣ ΙΕΡΩ ΛΟΓΩ ΕΡΓΟΝ ΕΝΩ-*
Μῆτε κατὰ νεύσεις, κρημνὸς κτ' ἡγῆς ὑπό-
κινται. *ΜΗΤΕ ΚΑΤΑ ΝΕΥΣΕΙΣ, ΚΡΗΜΝΟΣ ΚΤ' ΗΓΗΣ ΥΠΟ-*
Επὶ πόρου σύρων κατὰ βαθμίδας πῦ-
κινται. *ΕΠΙ ΠΟΡΟΥ ΣΥΡΩΝ ΚΑΤΑ ΒΑΘΜΙΔΑΣ ΠΥ-*
Δεινῆς ἀνάγκης θρόνος ἐστὶ. *ΔΕΙΝΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΘΡΟΝΟΣ ΕΣΤΙ.*
Μὴ σὺ αἰετὶς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὸν κόσμον
Ψυχὴ ἢ μερόπων, θεὸν ἀγχοῖ πᾶς αἰετὶς
τῶν, *ΨΥΧΗ Η ΜΕΡΟΠΩΝ, ΘΕΟΝ ΑΓΧΟΙ ΠΑΣ ΑΙΕΤΙΣ*
Οὐδ' ἂν θνητὴν ἔχουσα, εἰς δαίμονα μετατρέ-
σαι. *Οὐδ' ἂν ΘΝΗΤΗΝ ΕΧΟΥΣΑ, ΕΙΣ ΔΑΙΜΟΝΑ ΜΕΤΑΤΡΕ-*
Αἰμοῖαν αὐτῇ γὰρ, ὑπ' ἧς πᾶς σῶμα βράν-
κινται. *ΑΙΜΟΙΑΝ Αὐτῇ γὰρ, ὑπ' ἧς πᾶς σῶμα βράν-*
Εκείνας πύρρον νοῦν, ἔργον ἐπὶ αὐτῇ
βίης *ΕΚΕΙΝΑΣ ΠΥΡΡΟΝ ΝΟῦΝ, ΕΡΓΟΝ ΕΠΙ Αὐτῇ*
Ρῶτον ἢ σῶμα σαύσας. *ΡῶΤΟΝ Η ΣῶΜΑ ΣΑΥΣΑΣ.*
Εστὶ ἢ εἰδὼλῳ μέρις, εἰς τόπον ἀμφιφάντα.
Πάνταθεν ἀπὸ πύρρον πύρρον πύρρον πύρρον.
Ἡ πυρθαλπὴς ἐνοία φαντασίῳ ἔχει τάξιν.
Τῷ πυρὶ γὰρ φαντασίῳ ἐκτελέσας δαίμονα φάν-
τα. *Τῷ ΠΥΡΙ ΓΑΡ ΦΑΝΤΑΣΙΩ ΕΚΤΕΛΕΣΑΣ ΔΑΙΜΟΝΑ ΦΑΝ-*
Διθύοντι γὰρ φαντασίῳ κρημνοὶ μάκαρες πύρ-
θουσι. *ΔΙΘΥΟΝΤΙ ΓΑΡ ΦΑΝΤΑΣΙΩ ΚΡΗΜΝΟΙ ΜΑΚΑΡΕΣ ΠΥΡ-*
Αἰτεῖναι μερόπων ἀγκυραῖ.
Καὶ σὺ κακῆς ὕλης βλάστηματα χερσὶ γὰρ
ἀδελφῶν. *ΚΑΙ ΣΥ ΚΑΚΗΣ ὕλης βλάστηματα χερσὶ γὰρ*
Ελπίς σφαῖρα σὺ πύρρον, ἀγγελικῶν ἐπὶ
χάρων. *ΕΛΠΙΣ ΣΦΑΙΡΑ ΣΥ ΠΥΡΡΟΝ, ΑΓΓΕΛΙΚΩΝ ΕΠΙ*
Αλλ' οὐκ εἰς δέχεται κείνη τὰ δαίμονα παρὰ τοῦ
νοῦς. *ΑΛΛ' ΟὐΚ ΕΙΣ ΔΕΧΕΤΑΙ ΚΕΙΝΗ ΤΑ ΔΑΙΜΟΝΑ ΠΑΡΑ ΤΟῦ*
Μέχρις ἂν ἐξέλθῃ κείνη, καὶ ῥήμα λα-
λεῖται. *ΜΕΧΡΙΣ ἂν ΕΞΕΛΘῇ ΚΕΙΝΗ, ΚΑΙ ῥήμα λα-*
Μνήμῳ ἐνθεμένη πατρικοῦ σωθῆματος ἀ-
γνοῦ. *ΜΝΗΜῳ ΕΝΘΕΜΕΝΗ ΠΑΤΡΙΚΟῦ ΣΩΘΗΜΑΤΟΣ Α-*
Ταῖς δὲ διδασκάλῳ φάσις ἔσται γόρημα λαβέ-
σαι. *ΤΑΙΣ ΔΕ ΔΙΔΑΣΚΑΛῳ ΦΑΣΙΣ ΕΣΤΑΙ ΓΟΡΗΜΑ ΛΑΒΕ-*
Τοῦς δὲ ὑπνύοντες αἰετὶς ἐνκαρτεῖται ἀλ-
κῆς. *ΤΟῦΣ ΔΕ ὑπνύοντες αἰετὶς ἐνκαρτεῖται ἀλ-*
Μὴ πνεῦμα μολύνῃς, ῥῆμα βαδύνης τὸ ἐπὶ
πυρρῶν. *ΜΗ ΠΝΕῦΜΑ ΜΟΛΥΝῆΣ, ῥῆμα βαδύνης τὸ ἐπὶ*
Μῆτε τὸ τῆς ὕλης σκύβαλον κρημνῶ καταλεί-
ψας. *ΜΗΤΕ Τὸ Τῆς ὕλης σκύβαλον κρημνῶ καταλεί-*
Μὴ ἐξαῆς, ἵνα μὴ ἐξιοῦσα ἔχη τι,
εἰς ὅτι σῶμα κινεῖται ψυχῇ κακῶν
ταται. *ΜΗ ΕΞΑῆΣ, ἵνα μὴ ἐξιοῦσα ἔχη τι,*
Ψυχῆς ἐξαῆς ἀνέκτου, εὐλυτοὶ πᾶσι
σι. *ΨΥΧῆς ΕΞΑῆΣ ΑΝΕΚΤΟΥ, Εὐλυτοὶ πᾶσι*
Δαιμόνι καλῶσιν ἑκάστης ἀρετῆς πύρρον
πυρρῶν. *ΔΑΙΜΟΝΙ ΚΑΛῶΣΙΝ ἑκάστης ἀρετῆς πύρρον*

Et osor luminis mundus, & tortuosi flu-
xus.
A quibus vulgus attrahitur.
Quare paradysum.
Quare tu animæ canalem, unde, aut quo or-
dine.
Corpori inserueris, in ordinem, a quo efflu-
xisti.
Rursus restituas sacro sermoni operam v-
nias.
Neque deorsum sis pronus, precipitium in ter-
ra subest.
Septemuos trahens per gradus: quo sub.
Horribile necessitatis Theonius est.
Ne tu augeas fazum.
Anima hominum Deum coget quodam mo-
do in se ipsam.
Nihil mortale habens, tota a Deo est ebria
facta.
Harmoniam resonat namque, sub qua est
corpus mortale.
Extendens, igneam mentem ad opus picta-
tis.
Et Fluxile corpus setuabia.
Est & idolo portio in loco circumlucente.
Undique, infecta anima ignis habenas ten-
de.
Igne calens cogitatio primissimum habet or-
dinem.
Igni namque mortalis propinquans a Dep-
lumen habebit.
Immoranti enim mortali plecto Dij aderunt.
Ponæ hominum sunt angores.
Et malæ materiæ, germina, vtilia sunt, &
bona.
Spes nutriat te, ignea Angelica in regio-
ne.
Sed non recipit illius velle, Paterna.
mens,
Donec non exeat ex obliuione, & uerbum
loquatur.
Memoriam indens Paterni Synthematis
puri.
His quidem discibile lucis dedis notitiam su-
scipere.
Hos vero, & somnolentos sui fructum dedit
roboris.
Ne spiritum macules neque profundum fac
superficiem.
Neque materiæ quisquilijs precipitia relin-
quas.
Ne educas, ne exiens habeat quidpiam.
Vi corpus relinquentium, animæ sunt puris-
simæ.
Animæ expulsores, respiratores, & faciles so-
luti sunt.
Sinistris in lumbis, Hecatas, Virtutis est
fons.

Intus

Ἐνδον ὅλη μένουσα τὸ πάρχονον οὐ φοιτῶ-
σα.
Ω τολμηρώτατης φύσεως ἄνθρωπε τέχνασμα.
Μητὰ πελώρια μέτρα γαίης ἵσθ' σὺ φρήν
βαλλόν.
Οὐ γὰρ ἀληθείης φυτὸν ἐνὶ χθονὶ.
Μῆτε μέτρα μέτρα ἡελίου κανόνες σωμαθροί-
σας
Ἀϊδία βουλὴ φέρεται, οὐχ ὄνεα σοῖο.
Μίω αἶον ῥ' δρομημα, καὶ ἀσέριον προπόρ-
μα.
Μίω ῥοίζον ἕασον, αἰὲ πύχει ἔργῳ ἀνά-
γκης.
Ἀσέριον προπόρμα σέθεν χάριν οὐκ ἔλοχύν-
θῃ.
Αἰθέριος ὀρνίθων θαρσὺς πλατὺς, οὐ ποτ' ἀλ-
θῆς.
Οὐ δύσιων ἀπλάγχων τ' ὄτομα, τὰ δ' αὖθρματά
πάντα.
Ἐμπορικῆς ἀπάτης ἐπρίγματα, φεῦγε σὺ
ταῦτα.
Μελλὼν εὐσεβείης ἱερὸν παράδοσον ἀνιί-
γεν
Ἐνθ' ἀρετῇ, σοφίᾳ τε, καὶ εὐνόμενα σωάγο-
ται.
Σὺν γὰρ ἀγγείων θῆρες χθονὸς οἰκήσου-
σι.
Αὐτοὺς δ' χθὼν κατάρικται, ἔς τέκνα μέλεις.

ΔΑΙΜΟΝΕΣ, ΤΕΛΕΤΑΙ.

Ἡ φύσις πείθει, τῷ τοὺς δαίμονας ἀγνοῦς,
Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλασηματα, χρεσάει καὶ
ἰδρά.
Ἀλλὰ ταῦτα ἐν ἀβάτοις σπκαῖς διανοίας ἀνε-
λίθω.
Πῦρ ἱκελον σκύρτηδὸν ἐπ' ἡέρος οἶδμα τιταί-
νον.
Ἡ καὶ πῦρ ἀτύπτωτον. ὁθεν φανὼν προδίδου-
σαι.
Ἡ φῶς πλούσιον, ἀμφιγενὴ ῥοιζαῖν ἐλι-
χθῆν.
Ἀλλὰ καὶ ἵππον ἰδεῖν φῶτος πλέον ἀερά
πῶτα.
Ἡ καὶ παῖδα τοῖς νότοις ἐποχούμενον ἵπ-
που.
Ἐλπυρον, ἢ χρυσὸν πετυκασμένον, ἢ παλί-
γυμον,
Ἡ καὶ τοξέοντα, καὶ ἐξωτὰ ὅπ' ἑσθλοῖς.
Πολλάκις ὡς λέξης μοι ἀδρήσης πάντα λέον-
τα.
Οὐτε γὰρ οὐράνιος κυρτὸς ποτὲ φαίνεται ὄγκος
Ἀσέρες οὐ λάμπουσι, τὸ μίω ῥοῖς κεκάλυ-
πται,
Χθὼν οὐχ ἔσκη, βλέπεται τε πάντα κερα-
νοῖς.
Μὴ φύσεως καλῆς αὐτόπῃρον ἀγαλμα
Οὐ γὰρ χρὴ κείνους σε βλέπειν φρενὶ σῶμα τελεσθῆν.

Intus tota manens, virgineum non abij-
ciens.
O audacissimæ naturæ, homo, artifi-
cium.
Neq; ingeates mensuras terræ, in tuam men-
tem pone.
Non enim veritatis planta est in terra.
Neque mensuræ, mensures solis, regulas con-
grogans.
Aeterno consilio fertur, non gratia tui.
Lunarem quidem cursum, & astreum pro-
gressum.
Lunæ strepitum dimitte. semper currit opera
necessitatis.
Astreus progressus, tui gratia, non est par-
tus.
Athereus, auium pes latus, numquam verus
est.
Non sacrificia, visceraque cupio. Hæc sunt
omnia ludi.
Mercatoris deceptionis firmamenta; fuge tu
hæc.
Si vis pietatis sacrum paradysum aperire.
Vbi virtus, sapientiaque, & bonalex congre-
gantur.
Tuum enim vas, bestiarum terræ habita-
bunt.
Ipas autem terra sepelijt, ad filios vsque.

DAEMONES, SACRIFICIA.

Natura suadet esse dæmonas puros.
Et mala materiæ germina, vtilia, & bo-
na.
Sed hæc in abditis septis mentis reuoluo.
Ignis simulacrum saltatim in aere in tumo-
rem extendens.
Vel etiam ignem infiguratum, Vnde vocem
currentem.
Vel lumen abundans radians, streperum, con-
uolurum.
Sed & equum videre, luce magis fulguran-
tem.
Vel etiam puerum suis humeris inequitantem
equo.
Ignitum, vel auro distinctum, vel spoliatum.
Vel etiam sagittantem, & stantem super hu-
meris.
Multoties si dixeris mihi, cernes omnia
leonem.
Neque enim cælestis curuitas, tunc apparet
moles.
Astra non lucent, lunæ lux opertum est.
Terra non stat, cernuntur vero cuncta ful-
minibus.
Neque naturæ, voces per se visile simulacrum.
Non enim oportet illos te spectare antequam
corpus sacris purgetur.

Quando

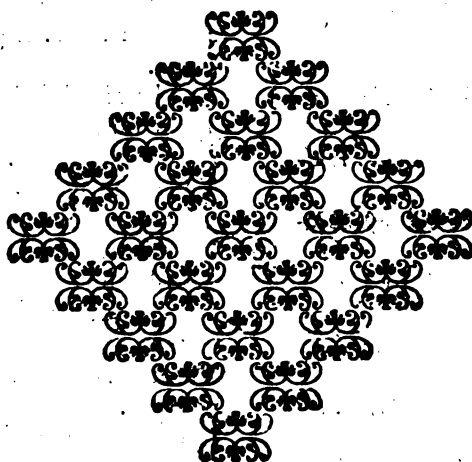
FRANC. PATRIC. ZOROASTER.

Οτε τὰς ψυχὰς θέλγυντες αἰὲς ἔξ' ὧν τελευτᾷ ἐ-
 παύουσι.
 Ἐκ δ' ἄρα κόλπων γαίης ἠρώσκουσι χθόνιοι
 κύνες.
 Οὐ ποτ' ἀληθὲς σῶμα βροτῶν ἀνδρὶ δεικνύ-
 ντες.
 Ἐνέργειαι δ' ἑκατικὸν σφρόκαλον.
 Ὄνόματα βάρβαρα μὴ ποτ' ἀλλάξεις
 Εἰσὶ γὰρ ὀνόματα παρ' ἑκάστοις θεῶν
 δοτά.
 Δυνάμει ἐν τελευταῖς ἀρρήτων ἔχοντα.
 Ἦνικα βλέψῃς μορφῆς ἄτερ εὐτέρων
 πῦρ.
 Λαμπρόμενον σκυρτηδόν, ὅλου χεὶ βενδία
 κόσμου,
 Κλυθεὶ πυρὸς φανίῳ.

ΤΕΛΟΣ.

Quando animas mulcentes, semper a sacris
 abducunt.
 Ergo ex sinibus terræ exiliunt terrestres ca-
 nes
 Numquam uerum corpus mortali homini
 monstrantes.
 Operare circa Hecaticum turbinem.
 Nomina barbara, numquam mutaueris
 Sunt enim nomina apud singulos a Deo
 data,
 Potentiam in sacris ineffabilem habentia.
 Quando videris forma sine, sacrum
 ignem.
 Collucens saltatim totius per profundum
 mundi,
 Audi ignis uocem.

FINIS.

FRANCI-

HERMETIS
TRISMEGISTI

Libelli integri xx. Et Fragmenta.

ASCLEPII EIVS DISCIPVLI

LIBELLI III.

A FRANCISCO PATRICIO
locis plusquam mille emendati .

INQ. ORDINEM SCIENTIFICVM REDACTI.
ET DE GRAECIS LATINI TACTI.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
HIERONYMV RVVEREV. S. R. E. Card. Ampliff.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

1. The first part of the document is a letter from the President of the United States to the Secretary of the Navy, dated 1864. The letter is signed by Abraham Lincoln and is addressed to the Secretary of the Navy, Gideon Welles. The letter is dated 1864 and is signed by Abraham Lincoln.

2. The second part of the document is a letter from the Secretary of the Navy to the President of the United States, dated 1864. The letter is signed by Gideon Welles and is addressed to Abraham Lincoln. The letter is dated 1864 and is signed by Gideon Welles.

3. The third part of the document is a letter from the President of the United States to the Secretary of the Navy, dated 1864. The letter is signed by Abraham Lincoln and is addressed to the Secretary of the Navy, Gideon Welles. The letter is dated 1864 and is signed by Abraham Lincoln.

4. The fourth part of the document is a letter from the Secretary of the Navy to the President of the United States, dated 1864. The letter is signed by Gideon Welles and is addressed to Abraham Lincoln. The letter is dated 1864 and is signed by Gideon Welles.

5. The fifth part of the document is a letter from the President of the United States to the Secretary of the Navy, dated 1864. The letter is signed by Abraham Lincoln and is addressed to the Secretary of the Navy, Gideon Welles. The letter is dated 1864 and is signed by Abraham Lincoln.

6. The sixth part of the document is a letter from the Secretary of the Navy to the President of the United States, dated 1864. The letter is signed by Gideon Welles and is addressed to Abraham Lincoln. The letter is dated 1864 and is signed by Gideon Welles.

7. The seventh part of the document is a letter from the President of the United States to the Secretary of the Navy, dated 1864. The letter is signed by Abraham Lincoln and is addressed to the Secretary of the Navy, Gideon Welles. The letter is dated 1864 and is signed by Abraham Lincoln.

8. The eighth part of the document is a letter from the Secretary of the Navy to the President of the United States, dated 1864. The letter is signed by Gideon Welles and is addressed to Abraham Lincoln. The letter is dated 1864 and is signed by Gideon Welles.

9. The ninth part of the document is a letter from the President of the United States to the Secretary of the Navy, dated 1864. The letter is signed by Abraham Lincoln and is addressed to the Secretary of the Navy, Gideon Welles. The letter is dated 1864 and is signed by Abraham Lincoln.

10. The tenth part of the document is a letter from the Secretary of the Navy to the President of the United States, dated 1864. The letter is signed by Gideon Welles and is addressed to Abraham Lincoln. The letter is dated 1864 and is signed by Gideon Welles.

SECRET

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
HIERONYMORVVEREO
S. R. E. CARDINALI.

Memoria semper habet, HIERONYME RVVEREE Card. doctiss. familiaris ea necessitudo, qua me honorasti, dum Patavij adolescentulus adhuc, cum Urbano Vigerio, Senagallia tum Episcopo designato affini tuo, studiorum gratia esses. Eodem sanè tempore, quo Beatiſſ. Gregorius XIII. Pont. modo Max. eadem de causa, eadem in urbe, ageret. Frequentabam ego, non aliam, principum iuvenum qui tum multi aderant quàm suam, atque tuam domos. Non alia sanè de causa, quàm quod suaviſſimos mores tuos, toto animo, & admirabar & exosculabar, humanitatem, hilaritatem, comitatem, modestiam, mansuetudinem. Nec vero minus, aut admirabar, aut venerabar, ingenij tui acumen, acre iudicium. utriusque lingua, & Græca, & Latina peritiâ: Eloquentiam in utraque præcellentem. Eius audiebam te, adhuc puerum, coram Francisco I. Gallorum Rege, tale specimen dedisse, ut ei, stupori fueris permagno. Mitto, historiarum, poetarum, oratorumque tuam, qua ornatus eras, notitiâ singularem. Meministi te, e thesauro, eorum, quos perelegantes habebas libros, mihi ostendisse, Hermæi Trismegisti Parisijs Græce impressos. Breuiorum unum, aut alterum, perlegisti. Exarsi ego tum eius doctrina, amore magno. Quod videretur, eiusdem cum Platonica esse farina. cui iam operam dare cœperam. Ardori huic meo, ut remedium afferes, eos mihi dono dedisti. Quo dono, quanto me beneficio devinxeris, explicare nequeo. Ex ea die, maiore te veneratione prosequi indies. In ea tandiu perſtiti, quamdiu Patavij mansisti. Discedentem, Veronam vsque cum alijs studiosis quatuor, officij causa, sum comitatus. Quibus, & alijs clientibus tuis satis multis, solus ni fallor super sum. Eo libelli dono, ita sum delectatus, ut alio nullo magis. Tantos in eo, feci profectus, quantos opere hoc meo philosophico, videre licebit. Tanto ergo, tuo erga me merito, ingratus non fuero; non te prateribo. Quid vero si eodem munere, sed cumulatior

latior e te remunerem? Quid si eandem, sed maiorem tibi gratiam referam? Certe remuneratione, ac uicissitudine studiorum, officiorumque nihil esse solet iucundius. Redonabo igitur te, eodem Hermete Trismegisto, sed integriore. Fertur Osiris, cui alter Hermes, huius nostri auus, a consilijs fuit, a Typhone fratre, occisus, & membratim discerptus, & varia per loca, dissectus, atque dispersus. Cuius membra. Isis, eius & soror, & conuinx, magno labore conquisiuit, & in unum, non tamen omnia collegit. Typhon alius, malum fatum, Hermetis libros numero incredibili, non solum discerpfit. sed pessum dedit penitus. Tanta perniciiei, superfuērunt, pauculi quidam, & aliorum fragmenta alia paucula quadam, quae nos omnia in unum contulimus corpus. In quo, membra suis reponere locis studiuimus, & maculas quas potuimus omnes, numero sane multas, deleuimus. Et Hermetem quasi rediucuant nostra etiam latina ueste donauimus. Itaque eum a nobis & collectum. & quantum potuit redintegratum, atque ornatum, ad te Card. Ampliss. veteris illius memoria renouanda ergo & veteris itidem mea erga te uenerationis & obseruantia, posteritati omni testificanda, mitto. Tibique eum do, & reddo & sacro. Tu eum ad te redeuntem, libenti animo, quo illum mihi olim es largitus, in tuam suscipe gratiam. tuoque fauore, me simul cum illo protege, & diu. Vale. Ferraria.

Tibi addidiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII, HERMES TRISMEGISTVS.

Hermetem Trismegistum, virum apud Aegyptios sapientia maximum fuisse, viri multi ac magni, multis iā seculis habuere persuasum. Primus post tot secula. Io. Goropius Becanus Hermetem hunc, neminem hominum fuisse, ausus est affirmare: & alij etiam persuadere, multis ingenij, atque eruditionis plenius argumentis, est conatus. Quæ fere omnia pendent, ex Theuti nomine: Etymo deducto ab Heet, & hoot, quod Cimmerica quadam sua lingua, e Cimmericis tenebris nuper eruta, caput significet. Idem quod Aegyptia Thot, Thoyt, & Theut olim dicit esse significatum. Cui rei ut fidem faceret, Hermas statuas illas fuisse dictas addit, quibus humani nil aliud erat, præter caput, & pridenda: In quibus præcepta vitæ, & ab Aegyptiis insculpebantur. Idque viri magni Iamblichi, auctoritate confirmat. Qui scribat Mercurio Deo, multa librorum Aegyptiacorum millia fuisse adscripta. Somnialesque Græcos, & Latinos omnes, qui crediderint, hominem eum aliquem fuisse, ante Pharaonis ætatem, qui litterarum, artiumque liberalium author extiterit; nescientes quid nomen Thoot, Hermetis, Mercurijue significaret. Quod de Cimmerica sua lingua, vir hic scribit, non est animus perpendere. Eius etymici fides, apud eum,

eamque esto. Hoot, ac Thoot caput significari, verum esto. An ideo, nemo umquam virorum, nomine hoc Thoot, seu Theut, proprio, insignitus fuit? Apud Græcos caput est κεφαλή. An ideo Cephalus, senex ille in Platonis Repub. nullus fuit? Aegyptia lingua aqua dicebatur, ὕδ. ὕδατος is, qui ex aqua servatus esset. Quo duplici nomine in vnum iuncto, Moyse nomen Pharaonis filia imposuit, (id Iosephus refert) An quia multi ex aqua sunt servati, nullus umquam vir, Moyses fuit? Aristocles apud Græcos, optima gloria. Aristoteles optimus finis, sonant. An ergo nullus Aristocles, quod Platoni proprium nomen fuit? nullus Aristocles fuerunt umquam? Quales hæc Argumentatio. Thoot caput significat. Ergo nemo hominum umquam Thoot est vocatus? Scimus ex Platonis Hipparcho, ex Plutarchi Alcibiade, ex alijs quoque magnis authoribus, Hermas tales lapides fuisse, quales Goropius describit. An ideo, nullus umquam homo, Hermes est vocatus? Iamblichum ait dicere, multa librorum millia Mercurio Deo fuisse inscripta. Esto. An ideo Mercurius, nullus umquam hominum, nomen habuit? An nescimus quoscumque antiquitas, & Græca, & Aegyptia pro Dijs, coluit eos hominis fuisse. Osiris, Isis, frater ac soror Saturni Iunioris filij: quod Diodorus testatur, idemque maritus, & vxore, in

B

Deos

Deos sunt relati. Horum a consilijs, & multarum scientiarum institutor Hermes fuit. Et Sanchoniaton Berythius, qui paulo; post Moſen vixit, Phœnicumque hiftoriam ſcripſit, fidem fecit, eum, qui apud Phœnices Thantus diceretur, apud Aegyptios Thoor, & Thoyt fuiſſe vocatum. Eumque Saturni ſcribam fuiſſe narrat. Hic quoque in Deos eſt relatus. Is literas inuenit. Multa circa Deorum honores, & ſacra, & Aſtrogiam, & Muſicam, & Naturam primus obſeruauit. Palæſtram, & choream, & Lynam reperit. Græcos etiam eloquentiam docuit. A quibus ob eam cauſam dictus eſt Hermes. Quæ omnia Diodorus narrat. Cicero vero, Clemens, Arnobius, alij quoque, apud Græcos, Hermetas ſeu Mercurios quinque, fuiſſe perhibent. Inter quo duos fuiſſe Aegyptios, alterum Nili filium, cuius nomen Aegyptia gens habebat, & reuerebatur exprimere. Alterum, qui Argum in Græcia occidiſſet, profugium in Aegyptum delatum, Aegyptios literas docuiſſe, eiſque leges dediſſe. An vero Hermes ille, qui Oſiridi, atque Iſidi a conſilijs fuit, ſit is idem qui Argum occiderit, nullo antiquitatis, vel indicio, vel teſtimonio, aut affirmare, aut negare poſſum. Sed ſi Diodoro aliſque non paucis credamus, Orpheum primo, alios deinde Græcos, quæ Aegyptiorum erant ad ſuos tranſtulſiſſe, literarum inuentionem, non Mercurio Argi occiſori, ſed Theuto Aegyptio, quod Plato, vir animo candidiore, fatetur, tribuere debemus. Sed an Theutus hic, ſeu Hermes inuentor literarum, idem fuerit cum Hermete Triſmegiſto, in dubium verti poteſt; Illud certum eſt, Oſiridis, & Iſidis temporibus fuiſſe. Quando Iſis, vti Diodorus ſcripſit, in columna ſui ſepulchri inſcripſerit, ſe fuiſſe ab Hermete edoſtam.

Εγώ γ' εἰμι, εἰμὶ ἡ βασιλέα πάντης χώρας, ἡ πάν-
δεύθουσα ἀπὸ Ἑρμοῦ.

Ego Iſis ſum. Regina totius regionis. fui ab Hermete edoſta. Et in libro ſacro Hermetis, vbi colloquium eſt inter Iſidem, & Horum filium, multa ſit de Hermete mentio. Eiſque verba ſæpe refert. Et eum vniuerſi etiam, appellat Mentem Fingitque aliquando Deum vniuerſi principem cum Hermete loquentem, eumque animæ ſuæ, animam vocantem atque ipſi hominum formationem aſſignantem. Item.

Βουλῆς δ' ὁ πατὴρ πάντων, ὁ καθηγητὴς ὁ Τριμέγιστος Ἑρμῆς.

„ Conſilij pater omnium, & magiſter Triſmegiſtus Hermes. Ex quo loco videatur, eum Hermetem, quia conſilijs Iſidi fuerat,

eundem fuiſſe Triſmegiſtum. Rurſus Triſmegiſtum Hermetem, non fuiſſe eundem cum Iſidis conſiliario, videtur poſſe elici, ex eo Triſmegiſti dialogo, cui nomen eſt Aſclepius, quem Apuleius Latinum fecit. In quo verſus finem hæc ſunt verba.

„ Hermes, cuius auitum mihi nomen eſt,
„ non ne in ſibi cognomini patria con-
„ ſiſtens, omnes mortales, vndique ve-
„ nientes adiuuuat, atque conſeruat.

In eo autem toto dialogo, ſicuti in Porriandro, in Catholico, in Clauē, & reliquis Triſmegiſti nomen, veluti & authoris, & interlocutoris inſertum eſt. Et is qui iſta proferit verba Triſmegiſtus eſt. Alius igitur, eſt hic Hermes Triſmegiſtus, ab Hermete Triſmegiſto eo, qui Iſidis conſiliarius, & inuentor literarum fuit. Itaque quem Goropius, neminem fuiſſe ait; quem multi magni viri pro vno acceperunt, nos in duos diſtinguimus. eiſdem nominis, & cognominis, aliorum alterius nepotem. Quod, & D. Auguſtinus libro de ciuitate Dei v i i i. Sentit, & ſæpe alibi Mercurij aui, & nepotis, mentionem facit. Sed nomine, & cognomine eodem, vnum atque eundem, creditum apparet. Priorem quidem Oſiridis atque Iſidis temporibus floruiſſe ſatis, ex Diodoro conſtitit, & ſatis etiam ex Hermetis ſermone ſacro conſtat, & ex Sanchoniatone, qui eum dicit Saturni fuiſſe ſcribam. Saturnus autem fuit Oſiridis pater, qui vt Chronici colligunt, fuit Chameſenuus, ſeu Chami filius, qui dictus eſt Saturnus Iunior. Ideoq; in Iſidis epitaphio ſcriptum eſt.

Εγώ εἰμι, ἡ τῆς νεοτάτου Κρόνου Θεοῦ, θυγάτηρ ἀρρεβυτάτη.

Ego ſum Iunioris Saturni Dei filia natu maxima.

Quod etiam ex libro ſacro videtur poſſe dici, ſcilicet ex nomine Chamephes, ita enim in eo ſcriptum eſt.

Πρόσχε τέκνον ὦρε. Κρυπῆς γὰρ ἐπακούεις θεορίας ἧς ὁ μὲν προπάτωρ Καμήφης ἐτυχεν ἐπακούσας παρὰ Ἑρμοῦ τοῦ πάντων ἔργων ἐπιμενηματογράφου, παρὰ τοῦ πάντων προφθετέρου Καμήφους.

„ Mentem adhibe o Hore fili: occultam
„ enim audis contemplationem, quam
„ auus Camephes audiit ab Hermete,
„ qui omnium rerum commentaria ſcripſit ab omnium progenitore, Camephe.

Horus quidem cum eſſet Oſiridis filius. Oſiris autem Chuſi, hic vero Chami id eſt Camephes, Chamus Hori proauus fuit, Chamephis

mephis autē progenitor, iam Noachus est, qui dictus est Saturnus senior. Cuius sermones Hermes audierat; & ab Hermete iunior Camephes, qui videtur esse Chusus Chami filius. Itaque videtur Hermes hic primus, videtur chami, vel chusi preceptor fuisse Noachi autem auditor. Sed cum in eodem libro sacro non longe a principio hæc sint scripta.

Αλλ' ὡς αὐτὸς διαδοχὸς ὁ Τάτ, υἱὸς ὁμοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν μαθημάτων τούτων, οὐκ εἰς μακρὰν δὲ, καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς ὁ ἱμοῦ θῆς πατρὸς, καὶ Ἡρακλεῶντος, ἄλλοιτε.

„ Sed fuit ei successor Tat, filius simul & discipulus horum dogmatum, & non multo post Asclepius Imuthes, & Hephestobulus, & alij.

Deinde versus finem, ea quæ attulimus.

Βουλῆς δ' ὁ πατὴρ πάντων, καὶ καθηγητῆς ὁ πρῶτος Ἑρμῆς. Ἰατρικῆς δ' ὁ Ἀσκληπιὸς ὁ Ἡρακλεῶντος. Ἰχθυὸς τε καὶ ῥώμης πάλιν Ὀσίρις, μετ' ὧν ὁ τέκνον αὐτὸς συν. φιλοσοφίας ἢ Ἀρετῆς ασκητικῆς ἢ πάλιν ὁ Ἀσκληπιὸς, ὁ ἱμοῦ θῆς.

„ Consilij quidem pater omnium ac magister
„ Termaximus Hermes. Medicinæ vero
„ Asclepius Vulcani filius. Virium vero, &
„ roboris rursus Osiris. Post quos tu fili. Philosophiæ uero Arnebasценis. Poetices autem rursus Asclepius Imuthes.

Ex horum priore loco in dubium uertat quis, quod prius diximus, Hermetas duos fuisse. Proauum, & nepotem. Quia & hic antiquior videtur filium Tatum habuisse, & Asclepium auditorem, quod non videtur temporibus consonare. Sed ex hoc posteriore loco, & alio illo ex fine Dialogi Asclepij soluitur omnis difficultas. Nam hoc loco non vnus Asclepius, sed duo nominantur. Alter Vulcani filius, medicinæ inuentor, Alter Imuthis filius poetices repertor. Atq; hi ambo Isidis, & Osiridis ætate. In dialogo autem illo ita scribitur.

„ Auus enim tuus o Asclepi, medicinæ primus inuentor, cui templum consecratum
„ est in monte Lybriæ.

Ex quibus verbis patet Asclepium medicine inuentorem, auum fuisse Asclepij huius iunioris. Auoque iam mortuo templum fuisse consecratum. Deinde subnectitur.

„ Hermes cuius auitum mihi nomen est, non
„ ne in sibi cognomine patria consistens,
„ omnes mortales vndique venientes adiuvat, atque conseruat.

Eodem scilicet modo, quo Asclepius iam vita functus: ille in monte Lybiæ, hic vero in patria sibi cognomine, in Hermopoli nimirum, cuius nomini ea vrbs sacrata fuerat. Author enim est Diodorus, multas vrbes Dijs qui eas

ædificantur cognomines fuisse. Diospolis Ioui, Heliopolis Soli, Hermopolis Mercurio Panopolis Pani, & sic de alijs multis. De Iside quoque iam defuncta scribit.

„ Isin vero, vxorem Osiris, quàm multa bona præstare, propitiam? Quantis obesse
„ scimus iratam? Et mox.
„ Vnde contingit ab Ægyptiis, hæc cuncta
„ animalia nuncupari, colique per singulas
„ ciuitates eorum animas, qui ea consecra-
„ uere viuentes.

Et quibus sane omnibus recte perceptis constat ni fallimur, Isin & Hermetē, & Asclepium contemporaneos, fuisse vita exutos tempore Asclepij, & Hermetis iuniorum. Quod si hi, nomina auorum tulerunt, quid mirum, Hermetis prioris filium, nomine fuisse Tatum? & filium etiam secundi Hermetis, qui prioris nepos, ex Tato fuit. Tatū fuisse nominatum? Quandoquidem in eadem familia, & apud Romanos, & apud Græcos, & apud alias nationes, nostro quoque tempore, iisdem nominibus, & filij patrum, & nepotes auorum, & proauorum nominentur. Non est ergo mirum, si apud priscos etiam Aegyptios in eadem prolapiæ linea, idem contigerit. Et auus Hermes, seu Theut fuerit, filius Tat. & huius filius Hermes, & huius iterum Tatus. Neque mirum etiam est, ob admirabilem vtriusque sapientiam, vtrumque Trismegistum fuisse cognominatum. Non equidem, quia vt quidam crediderunt, primus de Trinitate diseruerit, Nam ante eum, & Abramus, vt videtur eam cognouit & Zoroaster, vt est palam, de ea est locutus. Nec quia, & sacerdos, & philosophus, & rex fuerit. Sed more illo, & Græcorum, & Latinorum, quo dictum est, Terque quaterque beati. Quod etiam Gallicæ etiam linguæ modo videtur in vsu, vt illud ter, aut tre, sepe in initio vocum apponant, indeque eam componant, & quoniam secundus a primo, sicut nomen, ita & cognomen traxit. Vterque autem floruit ante Mosē, atque eius contemporaneos Pharaones duos, Achorim, & Chenchrem. Nam priorem illum Osiridis coetaneum fuisse constitit. Occisus autem est Osiris a Typone fratre anno post diluuium 568. A quo tempore, vsque ad Mosē natiuitatem, quæ fuit anno 717. a diluuiō anni intercurrerunt 149. Sed annis 15 antequam Mosēs moreretur, Eusebius tradit, Tatum (quem ipse nominat Chat) Trismegisti filium floruisse. Itaque ab Osiridis nece, vsque ad hanc Tati ætatem anni interfunt c. c. x. Cui annorum supputationi, non videtur dissona, quatuor vnus post alium virorum sapientum ætas, quando legimus

B 2 ijdem

ijſdem temporibus , Moſem vnum, 120. an-
nis uiſſe. Quod ne noſtris quidem admo-
dum mirum fuerit . Scripſit autem vterque
libros . Nam de auo, ita nepos , ſub Iſidis
perſona in libro ſacro narrat . Eum antequàm
è vita diſcederet, libros ſuos in Oſiridis ady-
ta repoſuiſſe. Eoſque ita allocutum.

„ O ſacri libri , imputreſcibiles toto tem-
„ pore manete, atque incorrupti. Et quæ
„ ibi referuntur.

Neque uerum eſt, quod multi crediderunt,
nullas alias literas Aegyptios habuiſſe quàm
Hieroglyphicas , neque aliud ſcribendi ge-
nus, quam in columnis. Quod videtur Go-
ropius credidiſſe. Nam & in columnas inſcul-
perunt, & libros ſcripſerunt. Sed hos in ar-
chanis habuerunt, illa populo proponebant.
Quod ſatis ex eodem libro ſacro apparet.
Nam auus Hermes de Oſiride , & Iſide ita
inducitur loquens.

Οὗτοι τὰ κρυπτά, φησὶν Ερμῆς, ἃς ἐμῶν ἐπιγνώ-
σονται γραμμάτων πάντων, καὶ διακρινούσι, καὶ
τινὰ μὴ αὐτοὶ κατέχουσιν; ἃ δὲ καὶ πρὸς εὐεργε-
σίας θνητῶν φθάνει, σήλαις καὶ ὀβελίσκοις χαρά-
ξουσιν.

„ Iſti, Archana, ait Hermes, meorū ſcriptorū
„ omnium agnoſcent, & diſcernent, & ali-
„ qua ipſi continebunt. Quæ vero ad mor-
„ talium beneficium tendunt, columnis at-
„ que Obeliſcis inſculpent.

Quæ autem ipſi continebunt libri, ſunt ea
de quibus, quod in archanis eſſent, ita in eo-
dem eſt ſcriptum.

Οἱ ἱεραὶ βίβλοι ἢς ἀφάρτων, αἱ τετεύχεται μοῦ
χείρονας τῆς ἀφαρσίας φαρμάκῃ χορείας ἐπικρα-
τῶ, ἀσαπείς παντός αἰῶνος καὶ ἀφαρτοὶ διαμείνα-
τε χρόνους, καὶ ἀθεωρητοὶ, ἀνερεύνητοι γινόμεναι παν-
τὶ τῷ ταύτῃ παροδύνειν μέλλοντι παιδείᾳ.

„ O ſacri libri rerum incorruptibilium, qui
„ ſortiti eſtis a me deteriora dona, quàm
„ incorruptionis Pharmacum, immarceſci-
„ biles toto tempore, & incorruptibiles per-
„ manere, inſpiciui, atque incomperti,
„ ab omni qui hanc diſciplinam tranſgref-
„ ſurus fuerit,

Huic rei conſonat, quod de Orpheo, So-
lone, Pythagora, Thalete, Democrito, Plato-
neque narratur. Eos ſcilicet in Aegyptum,
profectos, non a Columnis, quæ populo om-
ni expoſitæ erant, ſed a ſacerdotibus diſci-
plinas per colloquia, & ſobrietatem, & ſacra
didiciſſe. De Columnis Proclus commen-
tario ſuo primo in Timæum ſcribit.

Αἱ γυπῆσις δ' ἐστὶ, καὶ τὰ γεγονότα διὰ τῆς μνή-
μης αἰεὶ νέα παρέσιν. Ἡ δὲ μνήμη διὰ τῆς ἰσο-
ρίας. Αὕτη δ' ἀπὸ ἢς σιληῶν, ἐν αἷς ἀπεγράφον-
το τὰ παράδοξα, καὶ τὰ θαυμάσια ἄξια, εἴτ' ἐν
πράξεσιν, εἴτ' ἐν εὐρέσεσιν.

„ Aegyptijs, quoque & iam facta, per me-
„ moriam, ſemper noua adſunt. Memoria
„ vero eſt per hiftoriam. Hæc vero a co-
„ lumnis, in quibus diſcribebantur parado-
„ xa, & quæ admiratione eſſent digna, ſive
„ in actionibus, ſive in inuentionibus.

Nec vero, quod Iamblichus narrat, ob
id verum non eſt. Pythagoram, & Platonem
didiciſſe philoſophiam ex columnis Mercu-
rij. Eam ſcilicet philoſophiam, quæ popu-
lo profutura erat, ciuilem, & moralem. Sed
Phyſica, & Mathemata, & Theologica a ſa-
cerdotibus apprehenderunt. Quod idem Iam-
blichus his verbis teſtatur.

„ Neque enim par fieret Pythagoram, & Pla-
„ tonem, & Democritum, & Eudoxum,
„ compluresque alios ueterum Græcorum,
„ naſtos eſſe doctrinam congruam ab his,
„ quæ per ipſos condebatur ſacris ſcri-
„ ptis.

Qui Iamblichus quamquam inirio dicat.

„ Eorum maiores, ſuæ ſapientiæ inuenta
„ Mercurio dedicabant, Mercurij titulo
„ omnia commentaria inſcribentes.

Non tamen dicit eos proprium eorum no-
men tacuiſſe. Quod ſi dixiſſet, contrarij con-
uinceretur ab Aſclepio iuniore, qui libello
ſuo, proprium nomen adſcripſit. Idem fecere
ueruſtiſſimi eorum Aſtologi Anubis, Petofy-
ris, Neceſſo, Enichmus. Dein & Horus Apo-
lo, & Manethus, & alij. Horum duobus prio-
ribus ait Firmicus, a Mercurii numine Aſtro-
logiæ ſecreta, fuiſſe commiſſa. Aclibrum, cui
nomen fuit Myriogenetiſ, a Mercurio fuiſſe
Aeſculapio intimatum, idque ab hoc ipſo, di-
cit fuiſſe aſſertum. Vtrumque ergo, & Mer-
curij nomen & proprium libris ſuis adſcripſe-
runt. Qui moſ etiam videtur apud Hebræos
fuiſſe. Qui Prophetias ſuas, Deo ſummo tri-
buentes nomen proprium non ommiſerunt.
Sicuti, & Sibyllis in more fuit. Quibus ex re-
bus, magna illa Goropij argumenta nullius
ponderis euadunt. Sed aier aliquis, Aegy-
ptia lingua, longe alia a Græca fuit. Vero
que eſt ſimile, Aegyptios ſcriptores, & Her-
metas iſtos, ſua lingua ſcripſiſſe. Quo ergo
modo libelli Trimegiſti, & Aſclepij eius au-
ditoris, Græcè leguntur? Facilis eſt ſolutio,
ex ijſdem Aſclepio, & Iamblichis. Nam ille
libello ſuo diſſinitionum, in hæc verba ſcri-
bit.

Καὶ ἐπὶ ἀσφαλεστάτῃ, ἢς ἐλλώων ὕπερον βουλῆθέν-
των τῶν ἡμετέρων διαλέκτον εἰς τῶν ἰδίαν με-
τέμνωσθαι.

„ Et etiam obſcuriſſima; cum poſtea Græci
„ voluerint noſtram dialectū, in propriam
„ interpretari.

Nec vero mirum uideri debet, tam anti-
quo

quo tempore, Moſis ſcilicet, cuius ætate vidimus, Tatum Iuniorẽ floruiſſe, id cõptum fuerit a Græcis. Cuius Tati diſcipulus, ſimul, & patris, hic Aſclepius fuit. Sci- mus enim ex Philone, Moſem Græcis diſci- plinis fuiſſe imbutum, doctõribus, e Græcia magnis præmiis a Pharaonis filia euocatis. Iamblichus autem de his Mercurij libris, & alijs, in hunc modum loquitur.

„ His ergo ita diſcuſſis, dilucida, & plana
„ ſolutio eſt modorum, in quos ais incidif-
„ ſe te, ex Mercurij libris. Quæ enim cir-
„ cumferuntur Mercurij titulo, Mercuria-
„ les ſententias complectuntur. Tameſſi
„ lingua philoſophorum sæpe vtantur. Eò
„ quod fuere tranſcripti ab Aegypto idio-
„ mate, a uiris philoſophiæ non impe-
„ ritis.

Deinde non multo poſt, virum eum no- minat, qui id fecerit.

„ Hanc ſane viam Deificam, & Anagogi-
„ cam, Mercurius docuit, & diſſeruit. Ex-
„ planauit autem, & eandem interpreta-
„ tus eſt Bytis propheta, Ammoni Regi,
„ quam inuenit in Adytis deſcriptam litte-
„ ris Hieroglyphicis, in vrbe Aegyptia quã
„ Sain appellant. Et ruſus ſine libri.

„ Quam ſententiam Bytis, ex Mercu-
„ rii commentariis, interpretando tran-
„ ſtulit.

Quod vero dixit, Ammoni Regi eum fuiſſe eos interpretatum, Cui etiam Aſclepius ſuũ libellum ſcripſit, indicio eſt manifeſto, By- tin, & Aſclepium eodem vixiſſe tempore. paulo poſt Hermete. De numero vero Mercurij librorum, idẽ Iamblichus ita ſcrip- ſit.

Sane vniuerſalia principia Hermes Terma- ximus deſcripſit duabus voluminum Myria- dibus, authore Seleuco. Sed tribus Myriadi- bus ſexque Chiliadibus ſimul quingentis at- que quinque vigintiue libris, reſert Mane- theus, Mercurium cuncta complexum ad vnguem oſtendiſſe.

De tanto vero numero, ſoli ſuperſunt, ex Ficini ſententia duo, Poẽmander Græce, & Aſclepius Latine, ab Apuleio iamdiu uer- ſus. Quod & Vergicius, & Fluſſas Candal- la, ſenſerunt, qui Græcum illũ imprimi cura- rũt. Sed noſtra ſententia Poẽmander ille a Fi- cino in 14. capita diſſectus, non vnus liber eſt, ſed totidem libelli per ſe a Poẽmandro, ſepa- ratati. Cui ſolus primus debetur. Reliqui cum nullam Poẽmandri mentionem faciant, nec ab eo pendeant, aut ordine dogmatum, aut connexionẽ ulla, Poẽmandri partes di- ci non poſſunt. Eſſe autem eos ab illo di- uerſos, & quæ modo diximus, & Perſonæ

aliæ Tatus, & Aſclepius, & tituli ab illo, alijs Clauis, Crateris & reliqui libris addito, ſatis clarum faciunt. Sed extat, & alius titulo ſacri libri, quem nos in Cypro in monaſte- rio cui nomen Encliſtra, ſimul cum re- liquis inuenimus. Et quem Ioan. Stobæus Eclogis ſuis Phyſicis inſeruit, cum Frag- mentis alijs, & libellis etiam non pau- cis, partim extantium, partim etiam non extantium. Quæ omnia nos in vnum con- tulimus volumen, ſimul cum iis pauculis, quæ tum apud Cyrillum, libris contra Iulia- num, tum apud Suidam reperimus, & iuxta noſtra illa exemplaria, pluſquam mille qua- draginta loca, tum in Ficinianis, tum in Sto- bœanis, & Candallianis emendauimus. Quæ lectionum varietas neceſſitatem nobis im- poſuit; vt omnes nouo labore, verteremus. Sed & ordinẽ libellorum mutauimus ita, vt materierum ſequella, magis ſit connexa, & ſcientifica magis appareat. Atque hæc qui- dem de Mercurio Termaximo, ſiue Hermete Trismegiſto eiꝯſque libris, ex Cimmeriis non linguis, ſed antiquitatis tenebris quan- tum viribus ſuffecimus a nobis eruta, in lucem prodeant, Quibus hæc paucula ab eo in eiꝯſ obitu prolata addantur, quæ a Calcidio referuntur, loquente ipſo Her- mete.

„ Hactenus fili pulſus a patria vixi peregri-
„ nus, & exul. Nunc incolumis patriam
„ repeto. Cumque poſt paulum a vobis
„ corporeis vinculis abſolutus diſceſſero,
„ videto te, ne me, quaſi mortuum lugea-
„ tis. Nam ad illã optimam, beatamque ci-
„ uitatem regredior. ad quam vniuerſi ci-
„ ues, mortis conditione venturi ſunt.
„ Ibi namque ſolus Deus, eſt ſummus prin-
„ ceps, qui ciues ſuos replebit ſuaui-
„ te mirifica. Quo hæc, quam multi vitam
„ exiſtimant, mors eſt potius dicenda,
„ quam vita.

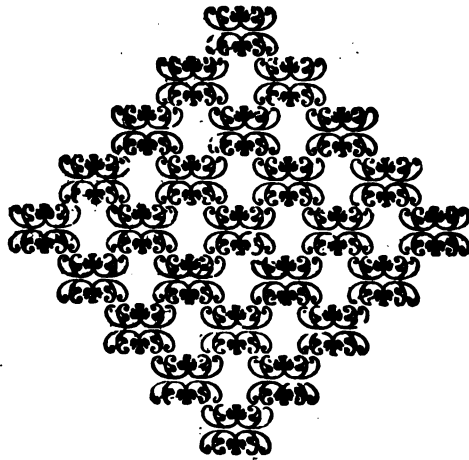
Videtur autẽ Hermes hic Trismegiſtus, coeta- neus, quidẽ fuiſſe Moſy. ſed paulo ſenior. Scri- bit. n. Eufebius in Chronico; Anno Armei Æ- gypti regis primo, Cath filium Trismegiſti floruiſſe. Is autem annus ante Moſis obi- tum vigefimus circiter fuit. Apparebit au- tem ex hiſce Hermetis, tum libellis, tum frag- mentis, pia quædam erga Deum philoſophia, fidei dogmatibus, vt plurimum conſona. Ap- parebit, quoque, Græcas philoſophias om- nes; Pythagoream, Platonice in diuinis, ac morum dogmatibus Ariſtorelicam autem, & Stoicam in Phyſicis, & medicinæ etiam pri- ma principia, & ex his, & ex alijs, qui perie- rũt eiꝯſ libris fuiſſe deſumptas. Quamobrem, longe ſatius, & chriſtianis hominibus con- ſultius

FRANCISCI PATRICII,

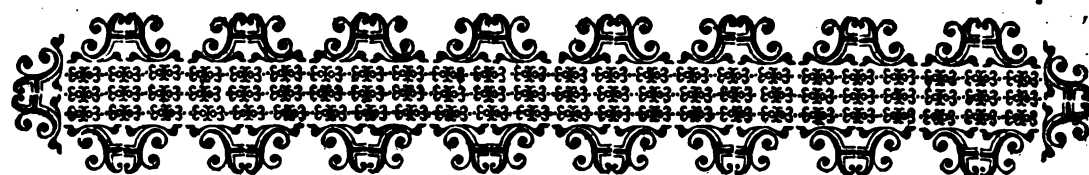
sultius , & vtilius longe futurum esse , si Hermetis dogmata , potius quam Aristotelica , quæ vbiq; magna scatent impietate , in scholis publicis , & monachorum Aristoteli nimium addiكتورum cœnobijs , aliquando legantur . Quod vt comodius fieri queat libellos iuxta materierum , vt diximus sequellam ac seriem , in ordinem redeimus . Sicuti & .

Platonis dialogos , qui sparsi ac fere vt hi , dispersi legebantur , ordine scientifico , vt post hosce apparebit , disposuimus . Vti difficultate maxima , quæ ex eorum confusione oriebatur remota , certo ac facili admodum ordine , in posterum legatur . Et ex ea facilitate , amor ac studium vere philosophantium erga diuinas hasce vtrasque philosophias excitetur .

FINIS.

HERME-

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΕRΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ. TRISMEGISTI,

ΠΕΡΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ,

καὶ φιλοσοφίας.

DE PIETATE,

& Philosophia.

ΒΥΒΛΙΟΝ Α.

LIBER I.

ΓΩ ὁ τέκνον καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἕνεκα, καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐσεβείας πρῶτον τὸ ὅσον συγγράφω. Οὐδέμια γὰρ ἂν γένοιτο δικαιοτέρα εὐσεβεία, ἢ τὸ νοῆσαι τὰ ὄντα, καὶ χάριν τῷ ποιήσαντι ὑπερτεύων ὁμολογεῖν, ὅπερ διατελὼν οὐ παύομαι. Τὶ οὐκ ἂν τις πρᾶπτον ὁ πάτερ, εἰ μηδὲν ἐστὶν ἀληθὲς ἐνθάδε, καλῶς διαγάγῃ τὸν εἶον; Εὐσεβὴς ὁ τέκνον. ὁ δ' εὐσεβῶν ἄκρως φιλοσοφεῖ. Χωρὶς γὰρ φιλοσοφίας ἄκρως εὐσεβεῖν ἀδύνατον. Οἱ γὰρ μαθὼν οἶα εἶ καὶ πῶς διατέτακται, καὶ ὅτι τινος, καὶ ἕνεκεν τίνος, χάριν τῷ δημιουργῷ ὡς πατρὶ ἀγαθῷ, καὶ προφῇ χρηστῷ, καὶ ὁπίσσω πιστῷ, ὁμολογήσει. Οἱ δὲ χάριν ὁμολογῶν εὐσεβεῖ. Οἱ δ' εὐσεβῶν ἴσεται καὶ ποῦ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, καὶ τίς ἐστὶν ἡ κείνη. καὶ μαθὼν, εἴ τι μᾶλλον εὐσεβέστερος εἶναι. Οὐδὲ ποτὲ γὰρ ὁ τέκνον, ψυχὴ ἐν σώματι οὔσα, καὶ κουφίσασα ἑαυτὴν ἐπὶ τῷ κατέληψεν τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ, καὶ ἀληθοῦς, ὁλιθῆσαι δυνάσται ἐπὶ τὸ ἐναντίον. Δεινὸν γὰρ ἔρωτα ἔχει, καὶ λήθω πάντων ὅτι κακῶν ψυχὴ μαρτυρεῖται ἑαυτῆς τὸν ἀποπάτορα, καὶ οὐκέτι ἀποσπᾶται τοῦ ἀγαθοῦ δυνάσται. Τὸ τὲ, τέκνον, τοῦτο εὐσεβείας εἶναι τέλος. Ἐφ' εἰ ἀφικνούμενος καὶ καλῶς βίωσῃ, καὶ εὐδαιμόνως τέτληξῃ: τῆς ψυχῆς σου μὴ ἀγνοούσης ποῦ αὐτῇ δεῖ ἀναπλῶναι. Αὐτὴ γὰρ μόνη ἐστὶν, ὁ τέκνον, ἡ πρὸς τῷ ἀληθινῷ ὁδῶν, ἣ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἀπόγονοι ὡς δύνανται, καὶ ὁδεύσαντες ἔτυχον τοῦ ἀγαθοῦ.

GO, o fili, & humanitatis gratia, & erga Deum pietatis, primum hoc conscribo. Nulla .n. fuerit iustior pietas, quàm intelligere entia, & gratias factori de eis confiteri. quod facere non cessabo. Quid ergo faciens quis, o pater, si nihil hic uerum est, recte traducat uitam. Pius esto, o fili, qui uero pius est, summe philosophatur. Namque sine philosophia, summe pium esse, est impossibile. Sed qui discit, qualia sint entia, & quo modo sint disposita, & a quo, & cuius gratia conditori, ut patri bono, & nutritori probo, & curatori fido, gratias habebit. Et qui gratias agit, pius erit. Qui uero pius est, sciet ubi sit ueritas, & quæ nam sit illa. Et sciens, etiam magis erit pius. Numquam enim o fili. anima in corpore existens, & leuior facta, attollit se ipsam ad comprehensionem boni & ueri, labi potest in contrarium. Vehementem enim amorem habet, & obliuiscitur, omnium malorum anima, quæ didicerit suum authorem. Et non potest amplius a bono discedere. Atque hic o fili, esto pietatis religiose finis. Ad quem cum perueneris, & bene uiues, & feliciter morieris, anima tua non ignorante quo eam oporteat reuolare. Hæc enim sola est, o fili, ad ueritatem uia, qua etiam progenitores nostri ierunt, & iter peragētes consecuti sunt bonū.

Venera-

HERMETIS TRISMEGIST I,

Venerabilis hæc est uia, & plana. difficilis ta-
men itu, animæ in corpore existenti. Primo
namque oportet eam secum pugnare, & di-
scensionem magnam facere, & ab una parte
superari. Vnius enim fit ad duo congressus. il-
lo fugiente, his vero detinere studentibus.
Victoria autem utrorumque; nō est similis. Illud. n.
ad bonū festinat, hæc vero prope mala habitat.
Et illud liberari cupit. hæc vero seruitutē amat.
Quod si vincatur duæ partes, manent sibi etiā
principe priuatæ. Si vero una illa supata fue-
rit, a duabus illis ducitur ac fertur ad pœnam,
iudicis qui hic est. Iste est, o fili uix quæ illuc
est, duktor. Oportet. n. te o fili, p̄io, corpus ante
finē reliquere, & vincere agonē vitæ, & victor
factus redite. Nūc vero o fili, entia tibi per capi-
ta percurrā. Intelliges. n. quæ dicā, memoria te-
nēs, quæ audiuiſti. Omnia entia mouētur. So-
lū nō ens, immobile. Omne corpus mutabile.
Nō omne corpus dissolubile. Quædā corporū
sunt solubilia. Nō omne animal, mortale. Non
omne animal, immortale. Dissolubile est, quod
corruptibile. Quod manet, immutabile. Quod
immutabile, æternum. Quod semper fit, sēper
et corrūpitur. Quod semel factū est, nunquam
corrūpitur, neq; aliud quid fit. Primū Deus se-
cundū mūdus, tertium homo. Mūdus propter
hominem. Homo vero propter Deum. Animæ,
quod sensitiuū est, corruptibile. Quod uero ra-
tionale, immortale. Omnis essētia immortalis.
Omnis essētia non mutabilis. Omne ens du-
plex. Nullum entiū stat. Nō omnia, anima mo-
uentur. Omne ens, anima mouetur. Omne pa-
tiēs, sentit. Omne sentiēs patitur. Omne dolēs
& gaudēs animal mortale. Nō omne gaudens,
& dolens, animal æternū. Non omne corpus
ægotat. Omne corpus ægotās, dissolubile.
Mens in Deo, ratiocinatio in homine, ratio in
mente. Mens, impassibilis. Nihil in corpore
uerum. In incorporeo, totum, sine mendacio.
Omne, quod generatur, corruptibile. Nul-
lum bonum super terra, nullum malū in cælo.
Deus bonus. Homo malus. Bonum, volunta-
rium, malum inuoluntariū. Dij bona eligūt vt
bona. Bona lex magni, bona lex. Bona lex, lex.
Diuinum, tēpus. Lex humana. Malitia, mundi
alimentum. Tempus hominis corruptio. Om-
ne in cælo immutabile, omne in terra mutabi-
le. Nihil in cælo seruū. Nihil in terra liberum.
Nihil ignotum in cælo, nihil notum in terra.
Nō cōmunicant terrena, cum cœlestibus. Om-
nia in cælo, sine reprehēsiōne. Omnia terrena
reprehensibilia. Immortale, nō mortale. Morta-
le, nō imortale. Seminātū, nō omnino gigni-
tur. Genitum vero, omnino & seminātū. Dissol-
ubilis corporis, duo tēpora, alterna seminatio
ne ad geniturā, alterū a genitura vsq; ad mor-
tē. Eterni corporis, tēpus vnum ex genitura.

Σεμνή αὐτὴ ὁδὸς καὶ λεία, χαλεπὸν δὲ ψυ-
χῇ ὀδεύσαι ἐν σάματι οὕσῃ. Πρῶτον μὲν γὰρ
αὐτῇ ἑαυτῇ πολεμῆσαι δεῖ. καὶ διδάσσειν
μεγάλῃ ποιῆσαι καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους
πλεονεκτηθῆναι. Ἐνὸς γὰρ γίνεται πρὸς δύο ἡ
σύστασις. Τοῦ μὲν φυγόντος, ἡ δὲ κατὰ-
χῆν ἀπὸ δόντων. Ἡ δὲ νίκη ἀμφοτέρων, οὐχ ὁ-
μοία. Τὸ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀπεύδει, τὰ δὲ
πρὸς τὰ κακὰ κατοικεῖ. καὶ τὸ μὲν ἐλδ' ἐρωθῆναι
ποθεῖ. Τὰ δὲ τῶν δουλείαν ἀγαπᾷ. Κἂν μὲν νικῇ, ἡ
τὰ δύο μέρη μεμνηκεν ἑαυτῷ ἔρημα καὶ τοῦ ἀρ-
χοντος. Ἐὰν δὲ τὸ ἐν ἡτῇ, ὑπὸ ἡδὲ δύο ἀγεται,
καὶ φέρεται τιμαρνούμενον τῇ ἐνθάδε διαίτῃ. Οὗ-
τος ἐστὶν, ὁ τέκνον, ὁ τῆς ἐκείσε ὁδοῦ ἀγωγός. Δὲ
γὰρ σὲ ὁ τέκνον, πρῶτον τὸ σῶμα πρὸ τοῦ τέλους
ἐγκαταλήψει, καὶ νικῆσαι τὸν ἐναγώνιον βίον,
καὶ νικῆσαντα οὕτως ἀνελθεῖν. Νῦν δ' ὁ τέκνον,
κεφαλαίως τὰ ὄντα διεξελεύσομαι. Νοήσεις γὰρ
τὰ λεγόμενα, μεμνημένος ὅν ἤκουσας. Πάντα
τὰ ὄντα κινεῖται. Μόνον τὸ μὴ ὄν, ἀκίνητον.
Πᾶν σῶμα, μεταβλητὸν. Οὐ πᾶν σῶμα, δια-
λυτὸν. Ἐν ἡ σωματικῶν διαλυτὰ. Οὐ πᾶν
ζῶον θνητὸν. Οὐ πᾶν ζῶον ἀθάνατον. Διαλυ-
τὸν τὸ φθαρτὸν. Τὸ μένον, ἀμεταβλητὸν. Τὸ ἀμε-
τάβλητον, αἰδῖον. Τὸ αἰν' γιγνόμενον, αἰεὶ καὶ
φθαίρεται. τὸ δ' ἀπ' αἰετὸς γιγνόμενον, οὐδέποτε
φθαίρεται, οὐδ' ἄλλο τι γίγνεται. Πρῶτον ὁ θεός,
δεύτερον ὁ κόσμος, τρίτον ὁ ἀνθρώπος. Ὁ κόσμος
διὰ τὸν ἀνθρώπον. Ὁ δ' ἀνθρώπος διὰ τὸν θεόν.
Ψυχῆς, τὸ μὲν αἰδητὸν, θνητὸν. τὸ δὲ λογικὸν ἀ-
θάνατον. Πᾶσα οὐσία, ἀθάνατος. Πᾶσα οὐσία οὐ
μεταβλητὴ. Πᾶν τὸ ὄν, διττὸν. Οὐδὲν ἡδὲ ὄντων
ἐσηκεν. Οὐ πάντα, ψυχῇ κινεῖται. Πᾶν δὲ ὄν, ψυχῇ
κινεῖται. Πᾶν τὸ πάχον αἰδεῖται. Πᾶν τὸ αἰδό-
μενον πάχει. Πᾶν τὸ λυπούμενον, καὶ ἡδεῖται,
ζῶον θνητὸν. Οὐ πᾶν τὸ ἡδόμενον λυπῆται, ζῶον
αἰδῖον. Οὐ πᾶν σῶμα νοσεῖ. Πᾶν σῶμα νοσοῦν,
διαλυτὸν. Ὁ νοῦς, ἐν τῷ θεῷ. Ὁ λογισμὸς ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ. Ὁ λόγος ἐν τῷ νοῦ. Ὁ νοῦς ἀπαθής. Οὐ-
δὲν ἐν σάματι ἀληθές. Ἐν ἀσάμαθ' ἴσ' πᾶν, ἀψάδ' ὁ δὲ.
Πᾶν τὸ θνόμενον φθαρτὸν. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἐπ' ἡδὲ
γῆς: οὐδὲν κακὸν ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὁ θεός ἀγαθός. Ὁ
ἀνθρώπος κακός. Τὸ ἀγαθὸν ἐκούσιον. Τὸ κακόν,
ακούσιον. Οἱ θεοὶ τὰ ἀγαθὰ αἰροῦνται, ὡς ἀγα-
θὰ. Ἡ εὐνομία μεγάλου, εὐνομία. Ἡ εὐνομία ὁ
νόμος. Θεῶν χρόνος. νόμος ἀνθρώπων. Κακία κόσ-
μου προφή. χρόνος ἀνθρώπου φθορά. Πᾶν ἐν οὐ-
ρανῷ ἀμεταδετον. Πᾶν τὸ ἐπ' ἡδὲ γῆς, μετὰδετον.
Οὐδὲν ἐν οὐρανῷ δουλον, οὐδὲ ἐπ' ἡδὲ γῆς ἐλεύ-
θερον. Οὐδὲν ἀγνοσον ἐν οὐρανῷ. οὐδὲν γνωρί-
μον, ἐπ' ἡδὲ γῆς. Οὐ κοινωνεῖ τὰ ἐπ' ἡδὲ γῆς, τοῖς
ἐν οὐρανῷ. Πάντα ἐν οὐρανῷ ἀμομα. πάντα
τὰ ἐπ' ἡδὲ γῆς ἐπίμομα. Τὸ ἀθάνατον οὐ θνητὸν.
τὸ θνητὸν, οὐκ ἀθάνατον. Τὸ παρὲν, οὐ πάντως
θνητὸν. τὸ δὲ θνητὸν πάντως, καὶ παρὲν. Διαλυτὸ
σώματος δύο χρόνοι. ὁ ἀπὸ τῆς ἀπαρῆς μέχρι τῆς
θνήσεως. καὶ ὁ ἀπὸ τῆς θνήσεως μέχρι τῆς θανάτου.
Τοῦ αἰδίου σώματος, χρόνος ἐκ τῆς θνήσεως μόνος.

Τὰ

Τὰ διαλυτὰ σώματα αὐξάνεται, καὶ μειοῦται. Ἡ διαλυτὴ ὕλη, εἰς τὰ ἐναντία ἐναλλοιοῦται φθορὰν, καὶ γένεσιν. Ἡ δ' αἰδῖος εἰς αὐτῶν, ἢ εἰς τὰ ὅμοια. Γένεσις ἀνθρώπου, φθορά. Φθορὰ ἀνθρώπου, γένεσις ἀρχῆ. Τὸ ἀπογεννηθῆναι, καὶ ἀπογίγνεται. Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἐν σώμασιν εἰσιν, τὰ δ' ἐν ἰδέαις. Τὰ δ' ἐν ἐνεργείας, ἐν σώματι εἰσιν. Τὸ ἀθάνατον οὐ μετέχει τοῦ θνητοῦ. Τὸ δ' ὁ θνητὸν, τοῦ ἀθάνατου μετέχει. Τὸ δ' ὁ θνητὸν, εἰς ἀθάνατον σῶμα οὐκ ἔρχεται. Τὸ δ' ἀθάνατον εἰς θνητὸν παραγίνεται. Αἱ ἐνέργειαι οὐκ εἰσιν ἀνωφερεῖς, ἀλλὰ κατωφερεῖς. Οὐδὲν οὐφελεῖ τὰ ἐπὶ γῆς, τὰ ἐν οὐρανῷ. Τὰ δ' ἐν οὐρανῷ πάντα ὠφελεῖ τὰ ἐπὶ γῆς. Οὐρανὸς σωμάτων αἰδῖον δεκτικός. Ἡ γῆ σωμάτων φθαρτὴ δεκτικὴ. Ἡ γῆ ἀλογος. Ὁ οὐρανὸς λογικός. Τὰ ἐν οὐρανῷ ὑπέκνεται. Τὰ ἐπὶ γῆς τῇ γῇ ἐπίκεινται. Ὁ οὐρανὸς πρῶτον σοιχεῖον. Πρόνοια, θεῖα τάξις. Ανάγκη, ἀρενοια ὑπηρετίς. Τύχη φορὰ ἀτακτοῦ, ἐνεργείας εἰδωλον, δόξα ψαδῆς. Τὶ θεὸς? ἀρεπλον ἀγαθόν. Τὶ ἀνθρώπος, ἀρεπλον κακόν. Τούτων ἥ κεφαλαιῶν, μεμνημένος, καὶ ὦν σοὶ διὰ πλείονων λόγων διέξηλθον, ευκόλως ἀναμνήσθῃ. Ταῦτα γὰρ ἐκείνων εἰσι θειοχαί. Τὰς μὲν τοὶ πρὸς τοὺς πολλοὺς ὁμιλίας παραιτοῦ. Φθορὴν μὲν γὰρ σὲ οὐ βούλομαι. Μᾶλλον δ' ὅτι τοῖς πολλοῖς δόξης καταγέλαστος εἶ. Τὸ γὰρ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον παραλαμβάνεται. Ἀνόμοιος δὲ ἀνομοίῳ οὐδέποτε φίλος. Οὗτοι δὲ οἱ λόγοι ὀλίγους παντελῶς ἀπροσάτως ἔχουσιν, ἢ ταχὰ τοὺς ὀλίγους ἄξουσιν. ἔχουσι δὲ τὶ καὶ ἴδιον ἐν ἑαυτοῖς. Τοὺς κακοὺς μᾶλλον παροξύνουσι πρὸς τὴν κακίαν. Διὸ καὶ τοὺς πολλοὺς φυλάττει, μὴ νοοῦντας τὴν λεγομένην ἀρετὴν. Πῶς ἡ πάς ὁ πατὴρ οὕτως ὁ τέκνον. Πᾶν τὸ ζῶον ἥ ἀνθρώπων ἐπὶ ῥεπέσειον εἰς τὴν κακίαν, καὶ ταῦτα σωτηροὶ γίνονται. Διὸ καὶ ἡδύται αὐτῇ. Τοῦτο δὲ τὸ ζῶον. Εἰ μὴ μάθῃ ὅτι θνητὸς ὁ κόσμος, καὶ πάντα καὶ ἀνόμοια, καὶ ἀνάγκη γίνονται, εἰμαρμένης πάντων ἀρχούσης, οὐ πολλῶν ἑαυτοῦ χεῖρον εἶσαι. Καταφρονήσας μὲν τοῦ παντός ὡς θνητοῦ. Τὰς δὲ αἰτίας τοῦ κακοῦ τῇ εἰμαρμένῃ ἀναφέρειν οὐκ ἀφίξεται ποτὲ παντός ἐργοῦ κακοῦ. Διὸ φυλακτεὸν αὐτοῦς, ὅπως ἐν ἀγνοίᾳ ὄντες ἔλαθον ὡς κακοὶ φόβῳ τοῦ ἀδήλου.

Τ Ε Λ Ο Σ .

Diffolubilia corpora augentur, & minuuntur. Diffolubilis materia, in contrarias alteratur corruptionem, & generationem. Aeterna vero in seipsam, & in similia. Generatio hominis, corruptio. Corruptio hominis, generationis principium. Quod abit, etiam definit esse. Entium, alia in corporibus sunt, alia in Idæis. Quæ energiæ sunt, in corpore sunt. Immortale non participat immortalis. Mortale, in immortale corpus non uenit. Immortale vero in mortale aduenit. Energiæ non sursum feruntur. sed deorsum. Terrena nihil iuuant, cælestia. Cælestia uero iuuant omnia terrena. Cælum corporum æternorum est susceptor. Terra corporum corruptibilium est susceptrix. Terra, irrationalis. Cælum rationale. Quæ in cælo sunt, subiacent. Quæ in terra, terra superstant. Cælū primum elementum. Prouidentia, diuinus ordo, necessitas prouidentia ministra. Fortuna, latro inordinati, energiæ idolum. opinio falsa. Quid Deus? Immutabile bonum. Quid homo? Immutabile malum. Hæc capita, si memoria tenebis, & ea quæ pluribus uerbis tibi exposui, recordaberis. Hæc enim illorum sunt periochæ. Cum vulgo conuersationes uita, Nolo enim te inuidum esse. vel potius, quia plebi videberis esse ridiculus. Simile enim simili depræhenditur. Dissimilis vero dissimili numquā amicus. Isti uero sermone paucos omnino auditores habent, & forte paucos habebunt. Habent tamen quid peculiare in se ipsis. Malos magis accunt ad malitiam. Ideo oportet vulgum deuotare, quia non intelligit, eorū quæ dicuntur, virtutem. Quo modo dixisti o pater? In hunc modum, o fili. Omne animal, propèsius est hominibus, in malitiam. At hinc conuiua fit. Et ideo gaudet illa. At hoc animal, si didicerit, quod generabilis sit mundus, & quod omnia per prouidentiam, & necessitatem fiunt, impetante cunctis fato, non multo deterius se ipso erit. Spermēs vniuersum vt genitū. Causas autē mali si in fatum referet, nunquam abstinebit ab omni opere malo: Ideo, cauendum ab ipsis, vt in ignoratione perseverantes minus sint mali præ timore occulti.

F I N I S .

C

EPMOT

HERMETIS TRISMEGISTI,

POEMANDER.

LIBER II.

Vin aliquando cogitare me-
ca entia, & eleuata mente,
valde sopitis mei corporis
sensibus, veluti qui somno
sunt grauati ex cibi satietate,
uel corporis labore, uisus
sum uidere quendam permagnum mensura
indefinita, uocare meum nomen, & mihi di-
cere. Quid uis audire, & inspicere? Et quid
mente concipiens, discere, & cognoscere? Aio
ego. Tu uero quis es? Ego equidem, inquit,
sum Poemander, mens eius qui dominus est.
Noui quid uelis. Et tecum sum ubique. Dico
ego. Discere uolo entia, & intelligere eorum
naturam, & cognoscere Deum. Quomodo?
Dixi, audire uolo. Inquit, Me rursus habe men-
te tua. Quæcunque uis discere, ego te docebo.
Cum hoc dixisset, mutatus est forma. Et illico
cuncta mihi aperta sunt momento, & cerno
spectaculum indefinitum. & lucem omnia fa-
cta, suauem, & hilarem. Et lætatus sum ea uisa.
Et paulo post, tenebræ deorsum latæ, in parte
factæ, horribiles, & tristes, oblique terminatæ,
ut imaginarer me uidente, mutari tenebras in
humidam quandam naturam ineffabiliter tur-
batam, & fumum reddentem tamquam ab
igne, & sonum quendam resonantem indici-
bilem, lugubrem. Inde [uox ex ipsa inarticula-
ta emittebatur. ut suspicaretur uocem esse
lucis.] Ex luce uero, uerbum quoddam san-
ctum conscendit ipsam naturam. Et ignis sin-
cerus exiliit ex humida natura sursum in subli-
me. Lewis autem erat, & acutus atque efficax.
Et aer, & ipse lewis, secutus est spiritum. Ascen-
ditque usque ad ignem a terra, & aqua, ut vi-
deretur suspendi super ipso. Terra uero, & a-
qua remanserunt in se commissa, ut non cer-
neretur ab aqua. Mouebanturq; ob illatū spi-
rituale uerbum. Tunc Poemander ad me. In-
tellexisti ne spectaculum, quid sibi uelit?
Et cognoscam inquā ego. Lux illa, inquit,
ego sum, Mens tuus Deus. Qui est ante hu-
midam naturam, quæ ex tenebris, apparuit.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

ΠΟΙΜΑΝΔΡΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β.

Νοίᾳ μοι ποτὲ γνομένην ὅτι
τῶν ὄντων, καὶ μεταμορφώσεως μοῦ
τῆς διανοίας, σφόδρα κατεχε-
θεῖσάν μοι ἦν σαματικῶν αἰ-
δήσεων, ὥσπερ οἱ ἐν ὕπνῳ βε-
βαρημένοι, ἐκ κόρου προφῆς, ἢ ἐκ
κόπου σαματος, ἔδοξα τινὰ ἰδεῖν ἡσυχάζοντα μὲν
πρὸ ἀπειρίσθω τυγχάνοντα, καλεῖν μὲν τὸ ὄνομα,
καὶ λέγοντα μοι. Τὶ βούλει ἀκοῦσαι καὶ δεασα-
σθαι; καὶ τὴν νοήσας μαθεῖν καὶ γνῶναι; φημὶ ἐ-
γὼ, σὺ γὰρ τίς εἶ; Εγὼ μὲν, φησὶν, εἰμὶ ὁ Ποι-
μάνδρης. ὁ τῆς αὐθεντίας νοῦς. Οἶδα ὁ βού-
λει, καὶ σωθήμι σοὶ πανταχοῦ. Φημὶ ἐγὼ,
μαθεῖν θέλω τὰ ὄντα. Καὶ νοῦσαι τὴν τούτων
φύσιν, καὶ γνῶναι τὸν θεόν. Πῶς; Εἶπὼν ἀκοῦ-
σαι βούλομαι. Φησὶν, ἐμὲ πάλιν ἔχει νῦν σὺ. Ὅσα
θέλεις μαθεῖν, ἐγὼ σε διδάξω. Τοῦτο εἰπὼν, ἠλλέ-
γη τῇ ἰδέᾳ, καὶ εὐθέως πάντα μοι ὡς οἰκιστὴν ῥοπή.
Καὶ ὁρῶν θέαν ἀόριστον. Ὅπως δὲ πάντα γενημέ-
να ἡδίων τε, καὶ ἰαρόν. καὶ ἡράδην ἰδὼν, καὶ
μετ' ὀλίγον, σκότος καταφερές ὡς ἐν μέρει γε-
νημένον, φοβερόν τε καὶ συγνόν, σκολιῶς πε-
πειραμένον, ὡς εἰκάσαι μὲ εἰδότα μεταβαλ-
λόμενον τὸ σκότος εἰς ὑγρὰν τινὰ φύσιν ἀπά-
τως τεταραγμένον. καὶ καπνὸν ἀποδιδούσαν
ὡς ἀπὸ πυρὸς, καὶ τινὰ ἦχον ἀποτελοῦσαν ἀ-
νεκκάλητον, γοῶν. Εἶτα [βοή ἐξ αὐτῆς ἀ-
σωάρθως ἐξεπέμπετο, ὡς εἰκάσαι φανὼν φω-
τός.] ἐκ τοῦ φωτός τις λόγος ἅγιος ἐπέβη
τῇ φύσει, καὶ πῦρ ἀκροῖτον ἐξέπηδησεν, ἐκ
τῆς ὑγρᾶς φύσεως ἀνω εἰς ὕψος. Κούφοι, δὲ
ὡς, καὶ ὅξυ δρασάοντες ἅμα. Καὶ ὁ ἀνὴρ ἐ-
λαφρὸς ὡς ἠκολούθησεν τῷ πνεύματι. Αναβαί-
νοντος αὐτοῦ μέχρι τοῦ πυρὸς, ἀπὸ γῆς, καὶ ὕ-
δατος, ὡς δοκεῖν κρεμάσθαι αὐτὸν ἐπ' αὐτοῦ,
γῆτε, καὶ ὕδωρ ἔθηκε κατ' ἑαυτὰ συμμεμυγμέ-
να, ὡς μὴ θεωρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Κινού-
μενα τε ὡς, διὰ τὸν ἐπιφερόμενον πνευμα-
τικὸν λόγον. Ὁ δὲ Ποιμάνδρης ἐμοὶ. Ἐν-
νόησας φησὶ, τίς θέαν ταύτην, ὅτι καὶ βού-
λεται; Καὶ γινώσκειν ἐφ' ἡμῶν ἐγὼ. Τὸ φῶς ἐκεί-
νο ἔφη ἐγὼ εἰμὶ, Νοῦς ὁ σὸς θεός, ὁ πρὸ
φύσεως ὑγρᾶς, τῆς ἐκ σκότους, φανεῖσθαι.
Οὐ δ'

ὃ δ' ἐκ τοῦ φαινητοῦ λόγος υἱὸς θεοῦ. Τὸ οὖν φημι;
 Οὕτω γινώσκω, τὸ ἐν σοὶ βλέπον, καὶ ἀκούον, λόγος κυ-
 ρίου, ὃ δὲ τοὺς πατὴρ θεὸς οὐ δίδεσσανται ἀπ' ἀλλή-
 λων. ἔνισσι γὰρ τοῦτων ἐστὶν ἡ ζῶη. Εὐχαριστῶ σοι
 πρὸς ἐγὼ. ἀλλὰ δὴ νόη το φῶς, καὶ γινώσκω τοῦ-
 το. Εἰπόντος ταῦτα, ἐπὶ πλείονα χρόνον ἀνταπι-
 στήμεθα, ὥστε μὴ ᾄμενον αὐτοῦ τιμὴ ἰδεῖν. Ανα-
 νεύσαντος δὲ. Θεοῦ ἐν τῷ νοῦ μοῦ τὸ φῶς ἐν δυ-
 νάμεσιν ἀναριθμητοῦ ὄν, καὶ κόσμον ἀπερίοιστον
 ὄντως, καὶ περιέχον τὸ πῦρ δυνάμει μεγίστη καὶ
 γάσιν ἐξηκέναι κρατούμενον. Ταῦτα δὲ ἐγὼ διει-
 νοήθην. ὁρῶν τὸν τοῦ Ποιμάνδρου λόγον. ὥστε
 ἐν ἐκπληξῇ μοῦ ὄντος. φησὶ πάλιν ἐμοί. ἢ δὲ ἐν
 τῷ νῦν τὸ ἀρχέτυπον ἡδὸς, τὸ προῦπαρχον τῆς ἀρ-
 χῆς τῆς ἀπεράντου; Ταῦτα ὁ Ποιμάνδρης ἐμοί.
 Τὰ οὖν, ἐγὼ φημι, σοιχεῖα τῆς φύσεως, πόθεν ὑπέ-
 στη; Πάλιν ἐκείνος πρὸς ταῦτα. Ἐκ βουλῆς θεοῦ,
 ἢ τις λαβοῦσα τὸν λόγον, καὶ ἰδοῦσα τὸν καλὸν
 κόσμον ἐμιμήσατο κοσμοποιηθεῖσα διὰ τῆς ἑαυτῆς
 σοιχείων καὶ ἡνιμημάτων ψυχῶν. Οἱ δὲ τοὺς ὁ
 θεός, ἀβρετοθῆλυς ὄν, ζῶη καὶ φῶς ὑπάρχον, ἀ-
 πεκύνθη λογφ ἑτερον νοῦ δημιουργόν. ὃς θεός
 τοῦ πυρός, καὶ πνεύματος ὃν ἐδημιούργησε
 διοικητὰς τινὰς ἐπὶ αὐτῷ, ἐν κύκλοις περιεχόντας τὸν
 αἰδητὸν κόσμον, καὶ ἡ διοίκησις αὐτῶν, ἡμαρ-
 μένη καλεῖται. ἐπληθύνει ἐνθὺς ἐκ τῆς κατα-
 φέρων σοιχείων τοῦ θεοῦ, ὁ τοῦ θεοῦ λόγος
 ὅς τὸ καθαρόν τῆς φύσεως δημιουργήμα. καὶ
 ἠρώθη τῷ δημιουργῷ νῦν, ὁμοούσιος γὰρ τῷ, καὶ
 καταλήθην τὰ ἄλογα, τὰ κατωφερῇ τῆς φύσεως
 σοιχεῖα, ὥς ἐξ ὑλῆς μόνον. Οἱ δὲ δημιουργοὶ
 τοὺς σὺν τῷ λόγῳ, ὁ περιέχον τοὺς κύκλους,
 καὶ δυνῶν ποιεῖν ἐσρέφει τὰ ἑαυτοῦ δημιουργή-
 ματα. καὶ ἑαυτὸν ἐσρέφει ἀπ' ἀρχῆς ἀορίστου, εἰς
 ἀπεράντον τέλος· ἀρχεται γὰρ αἰεὶ, οὐ λήγει. Ἡ
 δὲ τούτων περιφορά καθὼς θέλει ὁ νοῦς, ἐκ τῆς
 κατωφερῆς σοιχείων ζῶα ἡννοκεν ἄλογα. οὐ
 γὰρ ἐπέχε τὸν λόγον. ἀπὸ δὲ πετεινὰ ἡννοκε,
 καὶ τὸ ὕδωρ ἡννοκε; διακεχώριδς δ' ἀπ' ἀλλή-
 λων ἥτε γῆ καὶ τὸ ὕδωρ καθὼς ἠθέλησεν ὁ νοῦς.
 καὶ ἡ γῆ ἐξῆννοκεν ἀπ' αὐτῆς ἃ εἶχε ζῶα τε
 τεράποδα, ἐρπετὰ, θηρία, ἀγρία, καὶ ἡμερα.
 Οἱ δὲ πάντων πατὴρ, νοῦς, ὢν, ζῶη, καὶ φῶς,
 ἀπεκύνθη τὸν ἄνθρωπον αὐτῷ ὁμοιον, οὐ ἡρά-
 δη ὡς ἰδίου τόκου, περιεκαλλῆς γὰρ ἡδὲ, τιμὴ
 τοῦ πατρὸς εἰκόνα ἔχων. Ὅντως γὰρ καὶ ὁ
 θεός ἡράδην τῆς ἰδίας μορφῆς, καὶ αὐτῇ πα-
 ρέδωκε τὰ ἑαυτοῦ πάντα δημιουργήματα. Κα-
 ταπόσας δὲ τιμὴ τοῦ δημιουργοῦ κτῆσιν ἐν τῷ
 παντὶ ἡβουλήθη, καὶ αὐτὸς δημιουργεῖν. Καὶ
 ἀπεχωρίδην ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ἡννοκεν ἐν τῇ
 δημιουργικῇ σφαίρᾳ. ἔχων τιμὴ πᾶσαν ἐξου-
 σίαν, κατενόησε τῆς ἐπὶ αὐτῷ δημιουργήματα.
 οἱ δ' ἡράδην αὐτοῦ. ἑκάστος δὲ μεταδίδου
 τῆς ἰδίας τάξεως. Καὶ καταμαθὼν τιμὴ τού-
 τῃς ἰδίας οὐσίας, καὶ μεταλαβὼν τῆς ἑαυτοῦ φύσεως,
 ἡβουλήθη ἀναρρῆξαι τιμὴ περιφέρειαν τῆς κύκλων,
 καὶ τὸ κράτος τοῦ ὀνηκίμενου ἐπὶ τοῦ πυρός

Illud uero ex mente lucidum uerbum, filius
 Dei. Quid ergo, inquam? Sic nosce. Quod in
 te uidet, & audit, uerbum domini. Mens ue-
 ro Deus pater, non distant a se inuicem. Vnio
 enim horum est uita. Graciam tibi ago, inquam
 ego. Sed mente concipe lucem, & cognosce
 ipsam. Sic effatus, diu aduersi nos intuebamur,
 ita ut tremere eius formam. Aduerso autem
 eo, conspicio in mente mea lucem in uiribus
 innumeris esse. & mundum indefinitum uerē;
 & cohiberi ignem uirtute maxima, & statum
 esse adeptum, coactum. Hæc ego comprehen-
 di, uidens Poemandri uerbum. Itaque cum in
 stupore essem, ait ad me rursus. Vidisti in me-
 te, archetypam formam quæ ante principium
 est principij interminati? Hæc Poemander mi-
 hi. Inquam ego, Elementa naturæ, unde sunt
 constituta? Rursus ille ad hæc. Ex consilio Dei.
 Qui accipiens uerbum, & uidens pulchrum
 mundum, imitatus est, mundum efficiens per
 eius elementa. & germina animarum. Mens
 uero Deus, mas formina existens, uita & lux
 eū firparturijt uerbo, aliam mentem opificem.
 Quæ Deus ignis, & spiritus existens effecit re-
 ctiores quosdam septem, in circulis continen-
 tes sensibilem mundum. Et regimen illorum
 fatum uocatur. Exiliijt statim ex deorsum. La-
 tis elementis Dei uerbum, in purum naturæ
 opificium, & unitum est opifici menti. Con-
 substantialis enim erat. & relicta sunt ratione
 carentia, deorsum lata naturæ elementa, ut ef-
 fient materia tantum. Mens uero opifex si-
 mul cum uerbo, quæ complectens circulos,
 & uersans impetu, reuoluit sua opificia,
 permittit, ut reuoluerentur, a principio indefi-
 nito, in interminatum finem. Incipiunt enim
 semper ubi desinuāt. Horum uero circulatio,
 prout uult mens, ex deorsum latis elementis
 animalia protulit irrationalia. non enim ha-
 bebant rationem. Aer uero uolatilia tulit;
 aqua uero natantia. Et segregata sunt ab inui-
 cem, terra, & aqua prout uoluit ipsa Mens. Et
 terra produxit a se, quæ habebat animalia
 quadrupeda, serpentia, bestias feras ac cicu-
 res. Omnium uero pater Mens; cum esset ui-
 ta & lux, parturijt hominē sibi similem, Quem
 adamauit, ut proprium partum. Perpulcher. n.
 erat, patris imaginem habens. Reuera. n. etiam
 Deus dilexit propriā formam. Eique tradidit
 omnia sua opificia. Cumq; mēte cōprehēdisset
 opificis facturā in uniuerso, uoluit, & ipse cō-
 dere. Et segregatus est a patre, relictus in opifi-
 ciali sphaera. Habēs uero omnē potestātē cōfide-
 rari septē rectorū opificia. Ipsi uero eū dilexe-
 rūt, & singuli participē sui ordinis fecerūt. Cū-
 que intellexisset horū essentia, & particeps fa-
 ctus eorū naturæ, uoluit perrūperē circū feren-
 tiā circulozū, & potentiā eius qui igni infidet

intelligere. Et is mortalium mundi animalium, & irrationalium, habens omnem potestatem, per harmoniam introspectit, irrumpens, potestatem circulatorum, & ostendit deorsum latam naturam, pulchram Dei imaginem. Quam cum conspexisset, infatigabile pulchritudine, & omnem efficaciam in se habentem septem rectorum, & imaginum Dei subrisit pro amore. utpote pulcherrimam imaginis, hominis formam, quasi in aqua vidisset, umbram vero in terra. Ille uero uidentem similem sibi imaginem in se ipso, existentem aqua, dilexit, & voluit ei cohabitare. Ac statim hoc consilio factum est opus, & parturit irrationalis imaginem. Natura vero suscipiens amatum circumplexa ei est tota, & commisti sunt. Se se nam amabat. Et ob id preter omnia terrena animalia, duplex est homo. mortalis quidem corpore, immortalis vero ob substantialis hominem. Nam cum immortalis sit, & omnium potestatem habeat. mortalia tamen patitur, subiecta fato. Et cum sit harmonia superior, harmonicus fuit seruus. Et cum sit masculina ex marifemina patre, & infomnis, ab infomni dominatur. Et post hæc, Mens mea. Nam & ipse amo sermonem. Poemander vero dixit, Hoc est archanum mysterium, usque ad hanc diem. Natura namque commissa homini, protulit quoddam miraculum ad mirabilissimum. Habens, n. ipse harmonie septem rectorum naturam, quæ dixi tibi, ex igne & spiritu nominavit natura. Sed illico parturit septem homines, ad naturam septem rectorum marifeminas, & sublimes. Et post hæc o Poemander, in magnum. n. desiderium veni, & cupio audire, ne excurras. Et Poemander dixit, sed sile, non enim adhuc explicaui primum sermonem. Ecce sileo, dixi ego. Facta igitur, ut dixi, septem horum genitura tali modo. Fæmineus, n. aer, aqua salax ex igne maturitatem, ex æthere vero spiritum, accepit. Et protulit natura, corpora ad formam hominis. Homo uero ex uita, & luce, factus est in animam, & mentem. Ex uita quidem animam, ex luce vero mentem. Et remanserunt, ita omnia membra sensibilis mundi, usque ad periodi finem dominans, & generans. Audi tandem, quem cupis sermonem audire. Completa periodo, solum, est uniuersorum vinculum ex consilio Dei. Omnia namque animalia cum sint marifemina, soluebantur simul cum homine. & facta sunt partim masculula, & partim fæminea similiter, Deus uero statim dixit sancto uerbo: Crescite incremento, & multiplicamini multitudinem, omnia condita, & opificia. Et recognoscat, qui mente est præditus se ipsum immortalem, & causam mortis, amorem corporis, & omnia entia. Hoc cum dixisset, prouidentia per fatum & harmoniam, missiones effecit, & generationes constituit.

κατανοῆσαι. Καὶ ὁ ἦν ἐν ἑστίῳ, τοῦ κόσμου ζῶν, καὶ ἦν ἀλόγων, ἔχων πᾶσαν ἐξουσίαν, διὰ τῆς ἁρμονίας παρέκκυψεν, ἀναρρήξας τὸ κράτος ἦν κύκλων, καὶ ἐδεῖξεν τὴν καταφερῆ φύσιν, τὴν καλὴν τοῦ θεοῦ μορφῇ. ὡς ἰδὼν, ἀκόρετον κάλλος, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν ἐν ἑαυτῇ ἔχουσαν ἦν ἐπὶ διοικητόρων, τὴν τὴν μορφῇ τοῦ θεοῦ, ἐμειδίασεν ἔρωτι, ὡς αὐτὴ καλλίστης μορφῆς τοῦ ἀνθρώπου τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕδατι ἰδοῦσα, καὶ τὸ σκίασμα ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ δ' ἰδὼν τὴν ὁμοίαν αὐτῇ μορφῇ ἐν ἑαυτῇ, οὐσαν. ἐν τῇ ὕδατι, ἐφίλησεν. Καὶ ἡ βουλή αὐτῇ συνοικεῖν. ἅμα δὲ τῇ βουλῇ ἐγένετο ἐνέργεια, καὶ ἐκυρσε τὴν ἄλγαν μορφῇ. Ἡ δ' φύσις λαβοῦσα τὸν ἐρώμενον, ἀπέπλακν ὅλη, καὶ ἐμίγησαν. ἐρώμενος γὰρ ἦσαν, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ πάντα τὰ ἐπὶ γῆς ζῶα, διπλοῦς ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὅντος μὲν διὰ τὸ σῶμα, ἀθάνατος δὲ διὰ τὸν οὐσιώδη ἀνθρώπον. Ἀθάνατος γὰρ ὢν, καὶ παντῶν τὴν ἐξουσίαν ἔχει, τὰ δ' ὄντα πάχει, ἰσοκύβητα τῇ ἐμαρμένῃ. Ὑπὲρ ἀνα ὅν ὢν τῆς ἁρμονίας, ἐναρμόνιος γέγονε δοῦλος. Ἀρρένοδῆλος δὲ ὢν, ἐξ ἀρρένοδῆλος ὢν πατὴρ, καὶ αὐτὸς ἑσθ' αὐτοῦ κρατῆται. Καὶ μετὰ ταῦτα, νοῦς ἐμὸς, καὶ αὐτὸς γὰρ ἐρῶ τοῦ λόγου. Ὁ δὲ Ποιμὰν δρως εἶπε. Τοῦτο ἐστὶ τὸ κεκρυμμένον μυστήριον, μέχρι τῆς ὁ τῆς ἡμέρας. Ἡ γὰρ φύσις ἐπιμαγεῖσα τῷ ἀνθρώπῳ, ἦνεγκε τὴν δαῖμα θαυμασιώτατον. Ἐχόντος γὰρ αὐτοῦ τῆς ἁρμονίας ἦν ἐπὶ, τὴν φύσιν, αὐτῷ ἐφίλω σοὶ ἐκ πυρὸς καὶ πνεύματος, οὐκ ἄρ' ἔμενεν ἡ φύσις. ἀλλ' ἐμὴς ἀπεκύησεν ἐπὶ ἀνδράποους πρὸς τὰς φύσεις ἦν ἐπὶ διοικητόρων ἀρρένοδῆλους, καὶ μεταρσίους. Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Ποιμὰνδρ, εἰς μεγάλην γὰρ ἐπιθυμίαν ἦλθον, καὶ ποδῶ ἀκοῦσαι μὴ ἔκτισχε. Καὶ ὁ Ποιμὰνδρ, εἶπε, ἀλλὰ σιώπα, ὡς γὰρ σοὶ ἀνήπλασα τὸν πρῶτον λόγον, ἰδοὺ σιωπῶ ἐφίλω ἐγὼ. ἐγένετο, ὡς ἐφίλω, ἦν ἐπὶ τούτων ἡ γένεσις, τοῖς δὲ πρῶτον. Ὁλικὰ γὰρ ὁ ἀὴρ, καὶ ὕδωρ ὀχθυότικόν, τὸ δ' ἐκ πυρὸς πέτυρον, ἐκ δ' αἰθέρος τὸ πνεῦμα ἔλαβε. Καὶ ἐξηνεγκεν ἡ φύσις τὰ σώματα πρὸς τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ δ' ἀνθρώπος ἐκ ζωῆς, καὶ φωτὸς ἐγένετο, εἰς ψυχὴν καὶ νοῦν. ἐκ μὲν ζωῆς, ψυχῇ; ἐκ δὲ φωτὸς, νοῦν. Καὶ ἔμενεν οὕτως τὰ πάντα μέληταῦ αἰδητοῦ κόσμου, μέχρι πελάδου τέλους ἀρχῶν, καὶ γῶν. Ἀκουε λοιπὸν, τοῦ λόγου ἀκοῦσαι. Τῆς πελάδου τετεληρωμένης, ἐλυθῆ ὁ πάντων σωδῆμος ἐκ βουλῆς θεοῦ. Πάντα γὰρ τὰ ζῶα ἀρρένοδῆλοντα, διελύθη ἅμα τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐγένετο τὰ μὲν ἀρρένικα ἐν μέρει, τὰ δὲ δηλυκὰ ὁμοίως. Ὁ δὲ θεὸς εὐδὺς εἶπεν ἀγίῳ λόγῳ, Αὐξανεθε ἐν αὐξήσει, καὶ πληθύνεθε ἐν πληθει πάντα τὰ κτίσματα, καὶ δημιουργήματα: καὶ ἀναγνωρίστω ὁ ἐννοῦς ἑαυτὸν ὄντα ἀθάνατον, καὶ τὸν αἴτιον τοῦ δαγμένου ἐρῶσα σώματος. καὶ πάντα τὰ ὄντα εἰπόντες, ἡ πρόνοια διὰ τῆς ἐμαρμένης, καὶ ἁρμονίας τὰς μίξεις ἐπειρήσατο, καὶ τὰς γῆσεις κατέστησε, καὶ

καὶ ἐπληθύνθη καὶ γένος τὰ πάντα, καὶ ὁ ἀναγνω-
ρίσας ἑαυτὸν ἐλάλυνεν εἰς τὸ φειοῦσιν ἀγαθόν.
Οἱ δ' ἀγαπήσας τὸ ἐκ πλάνης ἐραῖος σῶμα, οὗτος
μένει ἐν τῷ σκέτι πλατόνῳ, αἰδηθῶς πάχων
τὰ τοῦ θανάτου. Τί τοσοῦτον ἀμαρτάνουσιν, ἐφ' ὧν
ἐγὼ, οἱ ἀγνωστῶντες, ἵνα σερνηθῶσι τῆς ἀθανασίας;
Εἴποις ὦ οὐρανέ, μὴ πεφροντικέαι, ὅτι ἤκουσας.
Οὐκ ἐφ' ὧν σοὶ νοῶν : νοῶ δ' ἡ, καὶ μιμνήσκουμαι,
εὐχαριστῶ δ' ἅμα σοὶ εἰ ἐνόησας. Εἰπέ μοι, διὰ τί
αἰετοὶ εἰσὶ τοῦ θανάτου, οἱ ἐν τῷ θανάτῳ ὄντες; Ὅτι
προκαίερχεται τοῦ οἰκείου σώματος, τὸ συγνόν σκό-
τος. ἐξ οὗ ὑγρὰ φύσις, ἐξ ἧς τὸ σῶμα σωίσκηκεν,
ἐν τῷ αἰδητῷ κύματι, ἐξ οὗ θάνατος ἀρδύει. Εν-
νόησας ὁρθῶς ὦ οὐρανέ. Καλὰ τὶ δ' ἐνόησας ἑαυτὸν,
εἰς θεὸν χωρεῖ. ὅπερ εἶπες, ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, φημι ἐ-
γὼ, Ὅτι ἐκ φωτός καὶ ζῆς σωίσκηκεν ὁ πατήρ καὶ ὁ-
λων. ἐξ οὗ γέγονεν ὁ ἄνθρωπος. Εὐφῆμι λαλῶν. Φῶς
καὶ ζωὴ ἐστὶν ὁ θεός, καὶ ὁ πατήρ, ἐξ οὗ ἐγένετο ὁ ἄν-
θρωπος. ἑάν οὖν μάθης ἑαυτὸν ἐκ ζῆς. καὶ φωτός
ὄντα, εἰς ζωὴν πάλιν χωρήσεις. Ταῦτα ὁ Ποι-
μάνδρης εἶπεν· ἀλλ' ἔτι μοι εἰπέ, πῶς εἰς ζωὴν χω-
ρήσω, ἐγὼ ἐφ' ὧν, ὦ νοῦς ἐμός, φησὶ γὰρ ὁ θεός, ὁ
ἐννοῦς ἄνθρωπος, ἀναγνωρίσας ἑαυτὸν. Οὐ πάντες
ἄνθρωποι νοῦν ἔχουσιν· Εὐφῆμι ὦ οὗτος λαλῶν.
Παραγίνομαι γὰρ ἐγὼ ὁ νοῦς, τοῖς ὁσίοις καὶ ἀγα-
θοῖς, καὶ δαροῖς, καὶ ἐλεημοσίαις, τοῖς εὐσεβῶς βιοῦσι.
καὶ ἡ παρουσία μου γίνεται βοήθεια. Καὶ εὐθύς
τὰ πάντα γνωρίζουσι, καὶ τὸν πατέρα ἰλάσκονται
ἀγαπητικῶς, καὶ εὐχαριστοῦσιν ἐυλογοῦντες, καὶ
ὑμνοῦσιν τεταγμένοι πρὸς αὐτὸν τῇ σοφίᾳ. καὶ πρὸ
τοῦ παραδιδῶναι τὸ σῶμα, ἰδίῳ θανάτῳ, μουσά-
σονται τὰς αἰδήσεις, εἰδότες αὐτῶν τὰ ἐνεργή-
ματα. Μᾶλλον δ' οὐκ ἐάσω αὐτὸς ὁ νοῦς, τὰ προ-
σπίλοντα ἐνεργήματα τοῦ σώματος. ἐκτελειῶναι
πυλῶρος ὄν, ἀποκλείσω τὰς εἰσόδους καὶ κακῶν,
καὶ αἰχρῶν ἐνεργημάτων, τὰς ἐνθυμήσεις ἐκκόψων.
τοῖς δ' ἀνοήτοις, καὶ κακοῖς, καὶ ποτηροῖς, καὶ φθο-
ραροῖς, καὶ πλεονέκταις, καὶ φονεῦσι, καὶ ἀτελέσι-
πόρρωθεν εἰμι, τῶν τιμῶν ἐκχωρήσας δαίμονι, ὅς-
τις τὴν ὀξύτητα τοῦ πυρός προσβάλλων, θρώσκει
αὐτὸν αἰδητικῶς, καὶ μᾶλλον ὅτι τὰς ἀνομίας
αὐτὸν ὀπλίξει, ἵνα τύχη μείζονος τιμωρίας. Καὶ
αὐταίεται, ἐπὶ ῥέξει, ἀπλήτους τὴν ὀρθομίαν ἐ-
χῶν ἀκορέσας, σκοπομαχῶν, καὶ τοῦτον ἀφανίζει, καὶ
ὀπλίον βασανίζει, καὶ ἐπ' αὐτὸν πῦρ ὅτι τὸ πλέον,
αὐξάνει. Εὖ μοι πάντα ὥς ἐβουλόμην εἰδέναι
ὦ νοῦς· ἔτι δ' ἐμοὶ εἰπέ, τῆς ἀνόδου τῆς γινομένης
μετὰ ταῦτα; Ὁ Ποιμάνδρης εἶπε. πρῶτον μὲν ἐν
τῇ ἀναλύσει τοῦ σώματος τοῦ ὑλικοῦ. παραδίδο-
σιν αὐτὸ τὸ σῶμα εἰς ἀλλοίωσιν. Καὶ τὸ εἶδος ὁ
εἶχεν ἀφανὲς γίνεται, καὶ τὸ ἦθος τῶν δαίμονι
ἀνεργητὸν παραδίδωσι, καὶ αἰδήσεις τοῦ σώ-
ματος εἰς τὰς ἑαυτοῦ πηγὰς ἐπαρέρχονται, μέ-
ρη γινώσκου, καὶ πάλιν σωίσαι αὐτὰς εἰς τὰς ἐ-
νεργείας. Καὶ ὁ θυμός. καὶ ἡ ὀρθομία εἰς τὴν
ἄλλογον φύσιν χωρεῖ. Καὶ οὕτως ὁρμᾷ λοιπὸν
ἀναδιὰ τῆς ἁρμονίας. Καὶ τῇ πρώτῃ ζώνῃ δι-
δοῖσι τὴν αὐξητικὴν ἐνεργείαν, καὶ τὴν μειωτικὴν,
καὶ

& multiplicata sunt in suo genere omnia. Et
qui recognouit se ipsum, venit in superaf-
fluens bonum. Qui uero amauit per amoris er-
rorem corpus, is manet in tenebris errans sen-
sibiliter patiens ea quæ sunt mortis. Quid tan-
tum errat, dixi ego, ignari, ut priuētur immor-
talitate? Videris o tu, non intellexisse, quæ au-
disti Non, inquā, intelligo? Intelligo, & recor-
dor, & simul gratias ago tibi. Si percepisti, dio
mihi, cur digni sunt morte qui in morte sunt?
Quoniā anteit propriū corpus lugubris tene-
bra. Ex qua est humida natura, ex qua corpus
est constitutū, in sensibili mūdo, ex quo mors
deriuatur. Percepisti recte, o tu. Sed quā
nā qui se ipsum intellexit, in Deū trāsīt? Quod
quidē dixit, Dei uerbū. dico ego. Quoniam ex
luce, & uitā cōstituit pater uniuersorū, ex quo
factus est homo. Recte admodum dicis. Lux
& uita est Deus, & pater a quo natus est ho-
mo. Si ergo didiceris te ipsum ex uita, & luce
constitutum, in uitā rursus transibis. Hæc Poē-
māder dixit. Sed adhuc mihi dic, quomodo in
uitā trāsibo, dixi ego, o Mens mea? Dicit enim
Deus. Mente præditus homo, agnoscat se ipsū.
Nonne omnes homines mentē habent? Recte
loquere, o tu. Aduenio ego Mēs, pijs, & bonis,
& puris, & misericordibus, & qui religiose
uiuūt. Et præsentia mea, fit auxilium. Et illico
cuncta cognoscunt, & patrem deprecantur a-
manter, & gratias agunt benedicentes, & lau-
dant, intenti in ipsum amore, Et antequam tra-
dant corpus propriæ morti, odio habent sen-
sus, cognoscentes ipsorum opera. Sed potius
non sinam ego Mens opera quæ corpori acci-
dūt ad finem deduci. Oſtīaria claudam ingres-
sus malorū, & turpiū operū, cogitationes re-
scindēs. Stultis uero, & malis, & prauis, & inui-
dis, & factiosis, & occisoribus, & impijs longe
absum. Vindici eos tradēs dēmoni. Qui acutiē
ignis adhibens, ferit ipsum sensibiliter, & ma-
gis ad scelera eū armat, ut consequatur maiorē
pœnā. Et nō cessat, desideria inexplēbilia cupi-
ditatē habēs insatiabilē, veluti in tenebris in-
quireret, & hunc perdit, & magis cruciat, & su-
pra ipsum ignē, et atq; etiam, adauget. Optime
cuncta, ut uolui me docuisti o Mens. Sed præ-
terea, mihi dic, de eo reditu qui fit post hæc?
Dixit Poemander. Primo quidem in resolu-
tione corporis materialis, tradit corpus ipsum
in alterationem, & forma, quam habuit, fit in-
uifilis. Et morem Dæmoni inefficacem tra-
dit, & sensus corporis in suos fontes redeunt
partes facti. & rursus reficiuntur in actio-
nes. Et irascentia, & concupiscentia in
irracionalem naturam abit. Atque ita de-
nique impetum capit sursum per harmo-
niam. Et primæ zonæ dat augmentatri-
cem actionem, & eam quæ est decrementi-
Et

Et secundæ machinationem malorum, & dolum inefficacem. Et tertia concupiscibilem deceptionem, itidem inefficacem. Et quartæ dominandi apperentiam affectu uacuum. Et quintæ audaciam impiam, & audentiæ temeritatē. Et sextæ occasiones malas, diuitiarum sine uiribus. Et septimæ zonæ insidians mendacium. Et tunc nudatus ab harmoniæ operibus, scandit ad octauam naturam, proprias habens uirtutes. & laudat cum entibus patrem, & ei congratulantur qui sunt præsentēs huius aduentu. Et similis factus ei audit, & potentias quæ super octauam naturam sunt, uoce quadam propria laudantes Deum. Et tunc ordine ascendunt ad patrem, & ipsi se ipsos interpotentias tradunt, & Potentiæ facti in Deo sunt. Hic est bonus finis, ijs qui cognitionem sunt adepti, Deos fieri. Denique quid moraris? nonne, ut omnia suscipiēs ductor fias ijs qui digni sunt, ut genus humanum per te a Deo seruetur. Hæc postquam mihi dixit Poemander, immiscuit se potentiis. Ego uero gratias agens, eo benedicens patrem uniuersorum, surrexi ab eo roboratus, & edoctus uniuersi naturam, & maximum illud spectaculum. Et cœpi alta uoce nunciare hominibus pietatis, & cognitionis pulchritudinem. O populi, uiri terrigenæ qui uosmetipsos ebrietati, & somno dedidistis, & ignorantia Dei; sobrii estote, desinite crapulari, alleciti somno irrationali. Illi uero audientes adcesserunt libenter. Tunc aio. Cur nam, o uiri terrigenæ, uosmet tradidistis in mortem, habentes potestatem immortalitatis fieri participes? Rescipiscite uos qui cum errore incessistis. Et communicastis cum ignorantia. Discedite a tenebroso lumine immortalitatis estote participes. Deserite corruptionem. At eorum aliqui illudentes dissoluerunt, in uiam mortis se tradentes. Alij uero, orabant edoceri, ad pedes meos se proiciētes. Ego uero, illos surgere iubens, dux effectus sum generis humani, rationes docens, qualiter, & quomodo seruari queant. Et seminaui eis sapientiæ sermones & nutriui ambrosia aqua. Vespere autem facto, & solis splendore iam occidente toto, iussi eos gratias Deo agere. Et completa gratiarum actione, unusquisque rediit in proprium cubile. Ego uero beneficentiam Poemandri descripsi in me ipso. Et repletus ijs quæ uolueram latus sum ualde. Factus est enim corporis somnus, animæ sobrietas. Et compressio oculorum uera uisio, & silentium meum, grauidum bono. Et sermonis prolatio, germina bonorum. Hoc autem accidit mihi, quia accepi a mente mea. hoc est a Poemandro Domino uerbi, Deo afflatus ue-

καὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν μηχανῶν ἥτις καλῶν, ἢ τὸν δόλον ἀνενέργητον. Καὶ τῇ τρίτῃ τῶν ἐπιθυμητικῶν ἀνενέργητον. Καὶ τῇ τετάρτῃ τῶν ἀρχοντικῶν προφάνειαν ἀπαιτοῦντων. Καὶ τῇ πέμπτῃ τὸ δράσας τὸ ἀνόσιον, καὶ τῆς τόλμης τῶν προπέτειαν. Καὶ τῇ ἑκτῇ τὰς ἀφορμὰς τὰς κακὰς τοῦ πλούτου ἀνενέργητον. Καὶ τῇ ἐβδόμῃ ζωῇ. τὸ ἐνεδρεῦον ψεύδος. Καὶ τότε γυμνωθεὶς ἀπὸ ἥτις τῆς ἀρμονίας ἐνεργημάτων, γίνεται διὰ τῶν ὀγδοατικῶν φύσιν, τῶν ἰδίαν δυνάμειν ἔχον. Καὶ ὑμνεῖ σὺν τοῖς οὐσι τὸν πατέρα, συγχάρουσι δ' οἱ παρόντες τοῦτου παρουσία, καὶ ὁμοιωθεὶς τοῖς σωούσιν ἀκούει, καὶ ἥ δυνάμειν ὑπὸ τῶν ὀγδοατικῶν φύσιν οὐσῶν, φανῇ τινὶ ἰδίᾳ ὑμνουσῶν τὸν θεόν. Καὶ τότε τάξει ἀνέρχεται πρὸς τὸν πατέρα, καὶ αὐτοὶ εἰς δυνάμεις ἑαυτοῦς παραδιδόασιν. καὶ δυνάμεις γινόμενοι, ἐν θεῷ γίνονται. Τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν τέλος τοῖς γινώσκουσιν ἐχρηκόσι, θεωρήσει. Λοιπὸν τί μέλλεις, οὐχ ὥς πάντα παραλαβὼν καθοδηγὸς γίνῃ τοῖς ἀξίοις, ὅπως τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος διὰ θεοῦ σωθῇ. Ταῦτα εἰπὼν ἐμοὶ ὁ Ποιμάνδρης, ἐμίγη ταῖς δυνάμειν. Ἐγὼ δ' εὐχαρισήσας, καὶ εὐλογῶν τὸν πατέρα ἡν ὅλον, ἀνέβην ὑπ' αὐτοῦ δυνάμειν, καὶ διδασκόμενος τοῦ πατρὸς τῶν φύσιν, καὶ τῶν μεγίστων θεῶν. Καὶ ἔργμα κηρύσσειν τοῖς ἀνθρώποις, τὸ τῆς εὐσεβείας, καὶ τὸ τῆς γνώσεως κάλλος. Ὡς λαοὶ, ἄνδρες γυναικες, οἱ μέγιστοι, καὶ ὑπὸν ἑαυτοῦς ἐκδεδωκότες, καὶ τῇ ἀγνωσίᾳ τοῦ θεοῦ, νήψατε, παύσατε κραυγαῶντες, βελγόμενοι ὑπὲρ ἀλόγῳ. Οἱ δ' ἀκούοντες παρεγένοντο ὁμοθυμαδόν. Ἐγὼ δ' εἶπον. Τὶ ἑαυτοῦς ὡς ἄνδρες γυναικες, εἰς θάνατον ἐκδεδωκατε, ἔχοντες ἐξουσίαν τῆς ἀθανασίας μεταλαβεῖν; μετανόησατε, οἱ σωθεῖσάμενοι τῇ πλάνῃ, καὶ συσκοτιθέντες τῇ ἀγνοίᾳ. ἀπαλλάγητε τοῦ σκοτεινοῦ φωτός; μεταλάβετε τῆς ἀθανασίας, καταλείψατε τὴν φθοράν. Καὶ οἱ ὡς αὐτῇ καταφλυαρήσαντες, ἀπέστησαν, τῇ τοῦ θανάτου ὁδῷ ἑαυτοῦς ἐκδεδωκότες. Οἱ δὲ παρεκάλεσεν διδασκόμεναι, ἑαυτοῦς πρὸ ποδῶν μου ῥίψαντες. Ἐγὼ δ' ἀναστήσας αὐτοὺς καθοδηγὸς ἐφύμην τοῦ γένους, τοῦ ἀνθρωπίνου, τοῦς λόγους διδάσκων, τῶς, καὶ τινὶ τροπῇ σαθρήσονται. Καὶ ἔπειρα αὐτοῦς τοῦς τῆς σοφίας λόγους, καὶ ἐπροφῆσα ἐκ τοῦ ἀμβρωσίου ὕδατος. Ὁφείας δ' ἡμετέρας, καὶ τῆς τοῦ ἡλίου αὐγῆς ἀρχομένης δύσεως ὅλης, ἐκέλευσα αὐτοῖς εὐχαρισεῖν τῷ θεῷ. Καὶ ἀπαπληρώσαντες τῶν εὐχαριστίαν, ἕκαστος ἐστράπη εἰς τὴν ἰδίαν κοίτην. Ἐγὼ δὲ τῶν ἐνεργείων τοῦ Ποιμάνδρου ἀνεγραψάμην εἰς ἑμαυτὸν. καὶ πληρωθεὶς ὡς ἤθελον, ἐξήντησάντων. ἐγένετο γὰρ ὁ τοῦ σώματος ὕπνος, τῆς ψυχῆς νῆψις, καὶ ἡ κήρυξις ἥτις ἐφ' ὅσων, ἀληθεῖν ὁρασις, καὶ ἡ σωπὴ μου ἐγκύμων τοῦ ἀγαθοῦ. Καὶ ἡ τοῦ λόγου ἐκφορά, ἡννήματα ἀγαθῶν. Τοῦτο δὲ σιωβῆ μοι λαβόντι ἀπὸ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐστὶ Ποιμάνδρου, τῆς σωτηρίας λόγου, θεόπνους ἡμέμους ἡς ἀληθείας

ληθείας ἦλθον. Διὸ δίδωμι ἐκ ψυχῆς, καὶ ἰχθύος
 ὅλης, εὐλόγιον τῷ πατρὶ θεῷ. Ἅγιος ὁ θεός, ὁ πα-
 τὴρ ἡμῶν ὅλων. Ἅγιος ὁ θεός οὗ ἡ βούλην τελεῖται
 ἀπὸ ἡμῶν ἰδίων δυνάμεων. Ἅγιος ὁ θεός ὅς γνω-
 δυνῶν βούλεται, καὶ γινώσκεται τοῖς ἰδίοις.
 Ἅγιος εἶ, ὁ λόγος σωισάμενος τὰ πάντα. Ἅ-
 γιος εἶ, οὗ πᾶσα φύσις οἰκὼν ἔφυ. Ἅγιος εἶ,
 ἃν ἡ φύσις οὐκ ἐμόρφωσεν. Ἅγιος εἶ, ὁ πάσης
 δυνάμεως ἰχυροτέρος. Ἅγιος εἶ, ὁ πάσης ὑπερ-
 χῆς μείζων. Ἅγιος εἶ ὁ κρείστων ἡμῶν ἱπταίνων,
 δεξάμενος λογικὰς θυσίας ἀγνὰς ἀπὸ ψυχῆς, καὶ
 καρδίας πρὸς σε ἀνατεταμένης. Ἀνεκάλυψε, ἀρ-
 ρήτης, σιωπῇ φανούμε. Αἰτουῦμαι, τὸ μὴ σφα-
 λῶμαι τῆς γνώσεως, ἐπὶ νῦν μοι, καὶ ἐνδυ-
 ταμῶμαι με, καὶ τῆς χάριτος ταύτης φωτί-
 ζον τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ, τοῦ γένους μου ἀδελ-
 φούς, ἡσυχάζοντες. Διὸ πιστεύω σοι, καὶ μαρ-
 τυρῶ, ὡς ζῶν, καὶ ὡς χωρῶ. Εὐλόγητος
 εἶ πάτερ. Ὁ σὸς ἄνθρωπος σωμαγιάζειν σοὶ βού-
 λεται, καθὼς παρέδωκες αὐτῷ τὴν πᾶσαν ἐ-
 χουσίαν.

ritate, veni. Propterea do, ex animo, & uiri-
 bus totis laudem patri Deo. Sanctus Deus pa-
 ter vniuersorum. Sanctus Deus, Cuius consi-
 lium ad finem deducitur a propriis potentiis.
 Sanctus Deus, qui cognosci vult, & cognosci-
 tur a suis. Sanctus es, qui uerbo constitui-
 entia omnia. Sanctus es, cuius vniuersa natu-
 ra imago nata est. Sanctus es quem natura
 non formauit. Sanctus es, qui omni potentia
 es fortior. Sanctus es, qui omni excellentia es
 maior. Sanctus es, qui omnes superas laudes.
 Suscipe loquelæ sacrificium purum ab animo,
 & corde ad te intento. O indicibilis, ineffabi-
 lis, silentio uocate. Petimus, ut nō aberremus
 a cognitione nostræ essentiae, annue mihi, &
 corrobora, & gratia hac illumines eos qui
 sunt in ignorantia generis mei fratres, filios
 uero tuos. Ideo credo tibi, & testimonium do
 in uitam, & lucem transeo. Benedictus es pa-
 ter. tuus homo, sanctificari tecum vult, prout
 ei tradidisti omnem potestatem.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΔΡΟΥ.

FINIS POEMANDRI.

SCHOLION.

- 1 Scholia, quæ ad calcem quorundam dialogorum inuenies adiecta, ea R. P. Magister Iacobus de Lugo, in eorum uisione R. P. Inquisitoris vicem gerens, iussit apponi, ne aliquid contra sacrosanctam fi-
 deem Catholicam, videretur permisisse, sunt autem sequentia.
- 2 Quando ait, Deum esse Mentem. intelligatur sano modo, hic & alibi.
- 3 Item quando ait, Deus accipiens uerbum, & videns pulchrum, mundum imitatus est. Intelligatur
 sano modo. scilicet, quod Deus creauerit mundum uerbo suo.
- 4 Et quod parturit aliam mentem, ut pater generauerit filium.
- 5 Quando vocat Deum, Masfamina. Intelligatur ob eius fecunditatem.
- 6 Falsissimum est, quod homo ex uita & luce factus sit in animam, & mentem, nisi intelligat pro
 luce & uita, ipsum Deum.
- 7 Item falsum, quod ex luce & uita factus sit mundus, ex quo mundo factus sit homo.

HER-

HERMETIS EPMOY TOY TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ. SERMO SACER. ΛΟΓΟΣ ΙΕΡΟΣ.

L I B E R I I I .

B I B Λ Ι Ο Ν Γ

Gloria oīa Deus, & diuinū, & natura diuina. Principiū entiū Deus, & intellect⁹, & natura & materi & act⁹, & necessitas, & finis, & renouatio. Erant. n. tenebræ infinitæ in abyſſo, & aqua, & spiritus tenuis, intellectualis potentia, existentia in chao. Exijt lux sancta, & cōcreta sūt super harena elementa, ex hūmida substantia. Et Dij oēs distinxerūt naturā seminariā. Cūq; omnia essent interminata, & incōdita, secreta sunt leuia fursum. Et grauiā, fundamentū facta sunt super humida harena, igne ea omnia terminante. Cūq; suspēsa essent spiritu sustinēbātur, ac ferebātur. Et conspectū est cælum in circulis septē, & Dii in astorū ideis uisi cū eorū signis omnibus. & discreta, & dinumerata sunt astra, cū diis qui in ipsis erāt. Et circūprehēsus est circulus aere. circulari cursu, diuino spiritu latus. Et protulerūt singuli Dij per propriā potentiā, q̄ sibi fuit ordinatū. Et generate sunt feræ quadrupes, & serpētes, & natātes, & uolantes; & omne semē fecundū, & gramē, & floris omnis, herba virēs. Semina regenerationis in seipsis colligētes. Generationes vero hominū, ad operū diuinorū cognitionē, & naturē uiuū testimoniū, & multitudinē hominū, & omniū quæ sub cælo sunt dominatū, & bonorū agnitionem, vt augeātur in augmēto, & multiplicētur in multitudine, & omnē in carne animā, per cursum deorū circulariū monstrofa semina in inspectionem cæli, & cursus celestiū Deorum, & operum diuinorū, & naturæ operū, in signa bonorū, ad notitiā diuinę potētis, & fato impediēte, cognoscere bonorū, & maiorem, & omne bonorū artificiū inuenire.

Ὅξα πάντων ὁ θεός, καὶ θεῖον, καὶ φύσις θεῖα ἀρχὴ ᾗς ὄντων. ὁ θεός, καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἡ φύσις, καὶ ὕλη, καὶ ἐνέργεια, καὶ ἀνάγκη, καὶ τέλος, καὶ ἀνανέωσις. Ἦν γὰρ σκότος ἄπειρον ἐν ἀβύσσῳ, καὶ ὕδωρ, καὶ πνεῦμα λεπτόν. νοερόν, δυνάμει ὄντα ἐν χάρι. Ἀνέβη δὴ φῶς ἅγιον, καὶ ἐπαγῆ ὕψ' ἁμμοῦ ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας κοιχέια. Καὶ θεοὶ πάντες χ' ἰδιαίρωσι φύσεως ἐναπόρου. Ἀδιρίτων δ' ὄντων ἐπάντων, καὶ ἀκατασχεδύτων, ὑποδιωρίδῃ τὰ ἐλαφρὰ εἰς ὕψος, καὶ τὰ βαρὴ ἐδεμελιώθη ἐφ' ὑγρᾶ ἁμμοῦ, πυρὶ ᾗς ὅλων διοριζόντων, καὶ ἀνακρεμαζόντων πνεύματι ὀχεῖσιν, καὶ ἄφθιτο οὐρανόθεν ἐν κύκλοις ἐπ' αὐτῶν. Καὶ θεοὶ ταῖς ἐν ἀστροῦ ὁδοῖς ὁπτανόμενοι σω τοῖς αὐτοῖς σημείοις ἀπασιν, καὶ διηριθμηθητα ἅστρα σω τοῖς ἐν αὐτοῖς θεοῖς, καὶ πεπελήγει τὸ περικύκλιον, ἀέρι κυκλίῳ δρομήματι πνεύματι θεῷ ὀχοῦντων. Ἀνῆκε δ' ἑκάστος θεός διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως τὸ πρῶτον αὐτῶν, καὶ ἐγένετο θηρία τετραπόδα, καὶ ἑρπετὰ, καὶ ἐνυδρά, πτερωτὰ, καὶ πᾶσα πορὰ ἐναπορος, καὶ χόρτος. καὶ ἀνὴρ ἡ πάσης χλόης, τὰ σπέρματα τῆς παλιγγενεσίας ἐν αὐτοῖς ἐσπερμολόγω. Τὰς τε γένεσις ᾗς ἀνθρώπων εἰς ἔργων θεῶν γινώσκουσιν. Καὶ φύσεως ἐνεργοῦσαν μαρτυρίαν, καὶ πληθὺς ἀνθρώπων, καὶ πάντων ᾗς ὑπ' οὐρανὸν δεσποτεῖαν, καὶ ἀγαθῶν ἐπίγνωσιν, εἰς τὸ αὐξάνειν ἐν αὐξήσει, καὶ πληθύνειν ἐν πληθει, καὶ πᾶσαν ἐν σαρκὶ ψυχῇ, διὰ δρομήματος θεῶν ἐγκυκλιῶν τετραπορίας, εἰς κατωπλίαν οὐρανοῦ, θεῶν, καὶ ἔργων θεῶν, καὶ φύσεως ἐνεργείας. Εἰς τὸ σημεῖα ἀγαθῶν, εἰς γινώσκιν θείας δυναμείας μοίρης ὀχλουμένης γινώσκειν ἀγαθῶν, καὶ φάτων, καὶ πᾶσαν ἀγαθῶν δαιδαλουργίαν εὐρεῖν.

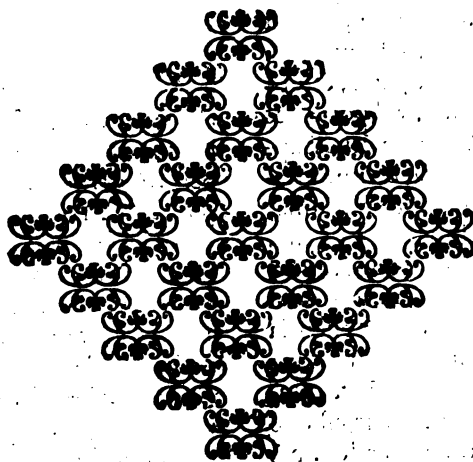
ἀρχεται

ἔρχεται αὐτῇ βιωσαί τε καὶ σοφισθῆναι πρὸς μοῦ-
ραν δρομήματος κυκλίαν θεῶν. καὶ ἀναλυθῆ-
ναι εἰς ὅσα μεγάλα λαμπρὸν ἐκείνην τεχνου-
ρημάτων ἐπὶ τῆς γῆς καταλιπόντες ἐν ἀνα-
παύσει χρόνῳ ἀμαύρωσιν, καὶ πᾶσαν γενεὴν
ἐμφυχῆς σαρκὸς, καὶ καρποῦ, σπορᾶς, καὶ πάσης
τεχνουργίας τὰ ἐκείνου βῆμα ἀνανεωθήσεται, ἀ-
κατακλή. καὶ ἀνανεώσεται θεῶν, καὶ φύσεως κυκλίου ἐν
ἀριθμοῦ δρομήματι. τῇ γὰρ θεῶν, ἡ πᾶσα κοσ-
μικὴ σύγκρασις φύσει ἀνανεωμένη. ἐν γὰρ τῇ
θεῶν καὶ ἡ φύσις κατέστηκεν.

incipit ea vita donare, & scientia, ad fatum
curfus circularium Deorum. & resolvere in
id, cuius erunt magna comentaria artificiorū,
in terra reliquentes temporum renouationē,
& deletionem. Et omnem generationem ani-
matæ carnis, & fructus semen, & omnis artifi-
cij quæ minuuntur, renouabuntur necessitate.
& renouatione Deorum, & naturæ circuli in
numerus currentis, Diuinum namque, tota
mundana temperatio, natura renouata. In di-
uino namque etiam natura est constituta.

Τέλος τοῦ λόγου ἱεροῦ.

Finis, Sermonis Sacri.

HERMETIS EΡΜΟΥ ΤΟΥ TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

CLAVIS.

KΛΕΙΣ.

LIBER IIII.

BIBAIION Δ.

Hesternū sermonē o Asclepi, tibi dicaui. hodiernum uero, iustum est dicare Tatio. quandoquidem etiam genetricorum sermonum, qui ad eū sunt habiti est epitome. Deus igitur, & pater, & bonum, o Tati eandē habēt naturā. vel potius & actionē. Nā altera, naturæ, & accremēti, est appellatio: quæ sunt circa mutabilia, & immutabilia, & mobilia, & immobilia hoc est diuina, & humana. Quorum singulum ipse vult esse. Alibi uero est actio, sicuti & in aliis documentis diuinis & humanis. Quæ oportet, de hoc intel ligere. Huius. n. actio voluntas est, & essentia ipsius; velle omnia esse. Quid. n. est Deus, & pater, & bonū, quā omniū esse, nondū entium, sed hyparxin ipsam entium. Hoc Deus, est hoc pater, hoc bonum, cui aliorum nihil adest. Nā mundus, & sol per participationem est, & ipse pater. Nondū tamē bonū animalibus causa est, neque viuendi. Si vero hoc ita habet, omnino coactus a bona volūtate. Absque qua, neq; esse, neque gigni est possibile. Causa uero est filiorum pater, & hominis & nutritionis appetitionē sumens, a bono. Bonū namq; est, ipsum factiuum. Hoc uero non est possibile alij cuiquā inesse, nisi soli illi, qui nihil accipit, omnia tamē vult esse. Nō. n. dicā, o Tati, facere. Nam factor defectiuus est multo tempore. In quo aliquando facit, aliquando non facit. Et qualitatis & quantitatis. Quandoque enim quantā, quandoque qualia, aliās uero contraria. Deus autem & pater, & bonum esse omnia. Ita igitur, hæc omnia ei qui videre possit. Etenim hoc vult esse, & est, & ipsi, maxime sibi. Etenim alia omnia propter hoc sunt. Propriū .n. boni est, vt cognoscat. Hoc est bonū o Tati. Replesti nos o pater bono, & pulcherrimo spectaculo. & fere sāctior est factus meq; mētis oculis a tali spectaculo. Nō. n. sicuti solis, radii igneus

Tον χθές λόγον ὁ Ἀσκληπιε σοὶ ἀνέθηκα. τὸν δὲ σήμερον δίδωμι σοὶ πάλιν ἀναθεῖναι. ἐπεὶ καὶ τῶν θηρικῶν λόγον ἤσκησας αὐτὸν λελαλημένον, ἐστὶν ἐπιτομή. Ὁ μὲν οὖν θεὸς καὶ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ὁ τὰ ἑαυτῶν πᾶσι φέροντι, μᾶλλον δὲ καὶ ἐνέργειαν. Ἡ μὲν γὰρ φύσις καὶ αὐξήσεως ἐστὶν προσήγορία ἀπὲρ ὅτι τὰ μεταβλητὰ καὶ ἀμετάβλητα, καὶ κινήτὰ καὶ ἀκίνητα, τὰ ὑπερβαλόντα δὲ αὐτὰ καὶ ἀνθρώπινα, ὧν ἕκαστον ἑαυτοῦ συνέσταται, ἀλλὰ χεῖρ δ' ἐνέργεια κατέχει καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ἐδιδάξαμεν θεῶν ἵε καὶ ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ νοεῖν ὅτι τοῦτου. ἡ γὰρ τοῦτου ἐνέργεια καὶ θέλησις ἐστὶν, καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ, τὸ θέλει πᾶσι. Τί γὰρ ὅτι θεός, καὶ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ τῶν πάντων. οὐκ ἔστι ὄντων. ἀλλὰ ὑπαρξίν αὐτῷ τῶν ὄντων. Τοῦτο ὁ θεός, τοῦτο ὁ πατήρ, τοῦτο ἡ ἀγαθὴ, ὅμηδὲν ἀπόσει τῶν ἄλλων. Ὁ μὲν γὰρ κόσμος, καὶ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ μετῴσιαν καὶ αὐτὸς πατήρ, οὐκ ἔστι δὲ τῶν ἀγαθῶν τοῖς ζωοῖς ἴσως αἴτιος ἐστίν, οὐδὲ τοῦ ζῶντος. εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, πάντως αὐτοῖς ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ θελημάτων, οὐ χωρὶς οὐτε ἑαυτοῦ, οὐτε ἡμετέρας δυνάμεως. αἴτιος δ' ὁ πατήρ τῶν ζώων, καὶ τῆς ἀπορίας, καὶ τῆς τροφῆς καὶ ὁρεξίν λαβὼν τοῦ ἀγαθοῦ, διὰ τῆς ἡλίου. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν ὅτι τοιοῦτον. Τοῦτο δ' οὐ δύναμις ἐν ἡμετέρας ἀλλὰ ἵνι, ἡ μόνον ἐκείνη πᾶσι μηδὲν λαμβάνοντι, πᾶσι δὲ θέλοντι. οὐ γὰρ ἐρῶ ὁ τὰ, ποιοῦντι. Ὁ γὰρ ποιῶν ἐλλειπὴς ὅτι πολλῶν χρεῖται, ἐν ᾧ ὅτε μὲ ποιῇ, ὅτε δ' οὐ ποιῇ, καὶ ποιοῦντος, καὶ ποσότητος. Ποῦ μὲ γὰρ πόσα καὶ ποῖα, ὅτε δὲ ἵα ἐναντία. Ὁ δὲ θεός καὶ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθὸν πᾶσι ἵα πάντα. οὕτως ἄρα ταῦτα πᾶσι δυναμένων ἰδεῖν καὶ γὰρ τοῦτο θέλει καὶ ὅτι, καὶ αὐτῷ, μάστις αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἵα ἄλλα πάντα διὰ τοῦτο ἐστίν. ἴδων γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὸ γινώσκον. τοῦτο ὅτι τὸ ἀγαθὸν ὁ τὰ. ἐπλήρωσας ἡμᾶς ὁ πατήρ τῆς ἀγαθῆς καὶ καλλίστης θέας. καὶ ὀλίγου δὲ ἐσθλάτης μοῦ ὁ τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ τῆς τοιαύτης θέας. οὐ γὰρ ὥστερ τοῦ ἡλίου ἀκτίς, πυρῶδες οὐσα

οὐσα καταγάζει, καὶ μὲν ποιῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς. Οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ θέα. Τουραντίον γὰρ ἔκλαμπει. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, τὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ φῶς αὐξάνει, ἐφ' ὅσον δυνάται ὁ δυνάμενος διέξαι τὴν ἐπισκοπὴν τῆς νοητῆς λαμπιδόρου. ὁξυτέρα μὲν γὰρ ἐστὶν εἰς τὸ κατικνηῖον. ἀβλαβὴς δὲ πάσης, καὶ ἀθανασίας ἀνάπλευς ὡς. Οἱ δυνάμειροι πλεονεξοῦντες τῆς θέας κατακοιμίζονται, πολλάκις ὅτι ὑπο τοῦ σώματος εἰς τὴν καλλιστῶν ὄψιν. Ὅπερ Οὐρανός, καὶ Κρόνος οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐν τετυχέασιν. Εἶδε καὶ ἡμεῖς ὁ πάτερ. Εἴθα γὰρ ὁ τέκνον. Νῦν δ' ἐτι ἀτονούμεν πρὸς τὴν ὄψιν, καὶ οὕτω ἰχθυόμεν ἀναπατάμεν ἡμῶν τοὺς τοῦ νοῦ ὀφθαλμοὺς, καὶ διέξαι τὸ κάλλος τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου, τὸ ἀφθαρτον, τὸ ἀλλήλων. Τότε γὰρ αὐτὸ ὄψιν, ὁταν μὴ δὲν φεῖ αὐτοῦ ἔχομεν εἰπεῖν. Ἡ γὰρ γνῶσις αὐτοῦ, καὶ θέα σιωπὴν ἔχει, καὶ καταργία πασῶν ἡμῶν αἰδήσεων. Οὔτε γὰρ ἄλλοτε δυνάται νοῆσαι ὁ τοῦτο νοήσας, οὔτε ἄλλοτε διέξαι τὸ τοῦτο διέξαιμενος. Οὔτε φεῖ ἄλλου τινὸς ἀκούσαι, οὔτε τὸ σωῖον, τὸ σῶμα κινήσει. πασῶν γὰρ ἡμῶν σωματικῶν αἰδήσεων τε, καὶ κινήσεων ἐκλυόμενος ἀπρημεῖ φειλάμεψαν δὲ πάντα τὸν νοῦν, καὶ τὴν ὅλῃ ψυχῇ ἀναλάμπει, καὶ ἀνέλκει ὑπο τοῦ σώματος, καὶ ὁλοκαύτον εἰς οὐσίαν θεοῦ μεταβάλλει; Δυνάται γὰρ ὁ τέκνον ψυχῇ ἀποθεωθῆναι ἐν σώματι ἀνθρώπου κειμένῳ, διέξαιμεν τὸ τοῦ ἀγαθοῦ κάλλος. Τὸ ἀποθεωθῆναι πῶς λέγεις ὁ πάτερ; Πάσης ψυχῆς ὁ τέκνον διαίρεσις. Μεταβολὰς δὲ πῶς πάλιν διαίρεσις; Οὐκ ἔκουςας ἐν τοῖς ἡμετέροις, ὅτι ὑπο μίαν ψυχῆς τῆς τοῦ παντός, πάσαι αἱ ψυχὴ εἰσὶν, αὐταὶ ἐν τῷ παντὶ κέσμεν κυλινδούμεναι, ὡπερ ἀπενεμεκύναι. Τούτων ἡμῶν ψυχῶν πολλαί, αἱ μεταβολαί. Τῶν μὲν γὰρ εἰς τὸ εὐτυχίστερον, ἡμῶν δ' εἰς τὸ ἐναντίον. Αἱ μὲν γὰρ ἐρπετῶδες οὐσαι εἰς ἔνυδρα μεταβάλλονται. Αἱ δὲ ἡμῶν ἐνύδρων εἰς χερσαίας. Αἱ δ' ἐν χερσαίαις εἰς πετινὰ. Αἱ δ' αἰεταί εἰς ἀνθρώπους. Αἱ δ' ἀνθρώπινα τῆς ἀθανασίας ἔχουσαι εἰς δαίμονας μεταβάλλονται. Εἰδ' οὕτως εἰς ἡμῶν ἀπλανῶν θεῶν χερὸν χορεύουσι. Χοροὶ δὲ δύο θεῶν, ὁ μὲν ἡμῶν πλανομένων, ὁ δὲ ἡμῶν ἀπλανῶν. Καὶ αὕτη ψυχῆς ἡ τελειοτάτη δόξα. Ψυχὴ δὲ εἰς ἀνθρώπου σῶμα εἰσελθοῦσα, εἴαν κακὴ μείνη, οὔτε γίνεσθαι ἀθανασίας, οὔτε τοῦ ἀγαθοῦ μεταλαμβάνει. Παλισηρῶς δὲ τὴν ὁδὸν ὑποσέφει τὴν εἰς τὰ ἐρπετά. Αὕτη κατὰ δίκην ψυχῆς κακῆς. κακία δὲ ψυχῆς ποσὴ φεῖ ἡ ἀγνοσία. Ψυχὴ γὰρ μὴ δὲν ἐπὶ γνοῦσα ἡμῶν ὄψιν, μήτε τὴν τούτων φύσιν, μήτε τὸ ἀγαθόν, τυφλωτοῦσα δὲ, ἐκτινάσκει τοῖς πάθεσι τοῖς σωματικῶν. Καὶ ἡ κακοδαίμων ἀγνόησας ἑαυτῇ, δουλεύει σώμασιν ἁλλοκοῖσι, καὶ μοχθηροῖς ὡπερ φορτίον βαρύνουσα τὸ σῶμα. Καὶ οὐκ ἀρχουσα, ἀλλὰ ἀρχομένη. αὕτη κακία ψυχῆς. Τουραντίον δ' ἀρετὴ ψυχῆς, γνῶσις. Ὅ γὰρ γνοῦς, καὶ ἀγαθὸς, καὶ εὐσεβὴς καὶ ἡδὴ θεός. Τίς

existens illustrat, & oculos perstringit, sic & boni spectaculum. Imò contrarium, illuminat in tantum, quantum potest quis suscipere influxum intelligibilis splendoris. Acutius. n. est ad penetrandum. Innocuum vero est, & immortalitate plenum. Qui possunt plus aliquid haurire spectaculi, obdormiunt multoties a corpore, ad pulcherrimam visionem. Quod Caelius, & Saturnus nostri progenitores sortiri sunt. Utinam & nos o pater, utinam o fili. Nunc vero, etiam num minus intensi sumus ad visionem, & nondum valemus aperire mentis oculos, & contemplari pulchritudinem boni illius incomprehensibilem. Tunc enim ipsam cernes, quando nihil de ea habeas dicere. Cognitio, namque ipsius, & contemplatio, est silentium, & omnium sensuum requies. Neque. n. quicquam aliud potest intelligere qui ipsam intellexit. neque aliud quicquam speculari, qui hanc uidit, neque de alio quoquam audire, neque omnino corpus mouere. Omnis namque corporeorum sensuum, & motionum correptio quiescit. Circumlustrans uero totam mentem, & totam animam, illustrat, & abstract a corpore, & totum ipsum in essentiam Dei mutat. Possibile. n. est o fili, animam deificari in corpore hominis, quæ uiderit boni pulchritudinem. Quid est, hoc deificari? quid ais o Pater. Omnis anima, o fili diuisio; Mutationes vero, quo modo rursus diuidis? Non audisti in genericis, quod ab una anima uniuersi, omnes animæ sunt, ex quæ in uniuerso mundo volutantur, quasi illinc diuisæ, & distributæ. Harum animarum multæ mutationes. Harum quidem in fortunatiorem, illarum uero in contrarium statum. Nam quæ reptiles sunt, in aquatilia mutantur. Aquatiliu uero, in terrestria. Terrestres autem in uolatilia. Aeræ uero in homines. Humanæ uero immortalitatis participes in demones mutantur. Dein ita in deorum inerrantium Chorum transeunt. Chori uero duo sunt Deorum, alius errantium, alius inerrantium. Et hæc est animæ perfectissima gloria. Anima in corpus hominis ingressa, si mala perseverat, neque gustat immortalitatem, neque boni fit particeps. Sed retrogradiens viam, reuertitur in reptibilia. Et hæc condemnatio est animæ malæ. Nequitia uero animæ est ignoratio. Anima namque nihil entium cognoscens, neque horum naturam, neque bonum; cæcutiens in corporis impingit passionibus. Et infelix, ignorans seipsam, seruit corporibus alienis, & flagitiis, tamquam sarcinam ferens corpus, non imperat eis, sed ab eis dominatur. Hæc malitia est animæ. Contra uirtus animæ, cognitio est. Cognoscens enim, & pius, iam est diuinus. Quis

HERMETIS TRISMEGISTI,

vero est is, o pater? Qui non multa loquitur, neque multa audit. Nam qui duos sermones audit o fili, in umbram pugnat. Nam Deus, & pater, & bonum, neque dicitur, neque auditur. Hoc ita se habente, in omnibus entibus sensus est, eo quod sine ipso nequeant esse. Cognitio vero a sensu multum differt, sensus namque fit præpollentis. Cognitio uero est scientiæ finis. Scientia uero donum Dei. Omnis. n. scientia incorporea est, organo utens ipsa mente. Mens aut corpore. Ambo ergo ingrediuntur in corpora, intelligibilia & materialia. Ex contrapositione. n. & contrarietate oportet omnia cōstare. Et hoc aliter esse est impossibile. Quis ergo materialis est hic Deus? Pulcher mūdus Non est tamen bonus. Materialis. n. & facile passibilis. Et primus quidem passibilium. Secundus uero entium, & per se indigus. Et aliquando quidem genitus, semper tamen existens. Cumque sit in generatione, & fiat semper, generatio est, qualium & quantorum. Mobilis. n. est. Omnis. n. materialis motus, generatio est. Intelligibilis autem status. mouet materialem motum, in hunc modum. Cum mundus sphaera sit, hoc est caput. Supra caput uero, nullum materiale est. sicuti neque sub pedibus ullum est intelligibile. Vniuersum aut materiale est. Mens uero caput est. hæc sphaerice mota, id est, capitaliter. Quæcunque ergo adiuncta sunt membranæ capitis huius, in quo anima est, immortalia sunt natura. Sicuti uero in anima corporis facti, plenam corpore animam habent. Quæ uero procul a membrana, in quo plus habent animæ corpus; vniuersum uero animal est. Itaque uniuersum ex materiali, & intelligibili constat. Et mundus quidem, primum. Homo uero secundum animal est, post mundum. Primum autem mortalium. Et aliorum quidem animalium habet, ut sit animatus. Non tamen tantum est non bonus, sed etiam est malus, ut mortalis. Nam mūdus quidem, non bonus est, quia mobilis. non tamen malus, quia immortalis. Homo uero, & qua mobilis, & qua mortalis, malus est. Anima uero hominis hoc modo fertur. Mens in ratione. Ratio in anima. Anima in spiritu, spiritus in corpore. Spiritus penetrans per uenas, & arterias, & sanguinem, mouet, animal. & quodam modo fert. Quare aliqui, animam, sanguinem putant esse, errantes in natura: Nescientes quod oporteat prius, spiritum recurrere in animam, & tunc sanguinem con crescere, & uenas, & arterias uacuari, & tunc animal interire. Et hæc est mors corporis. Ex uno uero principio pendent omnia. Principium uero ex uno, & solo. Et principium quidem mouetur, ut iterum principium fiat. Vnum autem manens stat, & non mouetur.

δ' ἐστὶν οὗτος ὁ πατήρ, ὁ μὴ πολλὰ λαλῶν μήτε πολλὰ ἀκούων. Ὁ γὰρ δύο λόγοις χαλάζων, καὶ ἀκοῆς ὁ τέκνον, σκιαμαχεῖ. Ὁ γὰρ θεὸς καὶ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθόν, οὔτε λέγεται, οὔτε ἀκούεται. Τοῦτου δ' οὕτως ἔχοντος ἐν πᾶσι τοῖς οὖσιν αἱ αἰδησίαι εἰσὶ. διὰ τὸ μὴ δυνάσθαι ἢ) χωρὶς αὐτοῦ. Γινώσκεις δ' αἰδησίως, πολὺ διαφέρει. αἰσθησις μὲν γὰρ γίνεται τοῦ ἐπικρατοῦντος, γινώσκεις δ' ὅτι ἐπισήμης τὸ τέλος. ἐπισήμη δὲ ὄρον τοῦ θεοῦ, πᾶσα γὰρ ἐπισήμη ἀσώματος, ὀργάνῳ χωμένη αὐτῷ τῷ νόῳ, ὁ δὲ νοῦς τῷ σώματι. ἀμφοτέρω οὖν χωρὶς εἰς σώματα τε νοητὰ, καὶ ὑλικά. ἐξ ἀντιθέσεως γὰρ καὶ ἐναντιότητος δεῖ τὰ πάντα σωθεῖσθαι. Καὶ τοῦτο ἄλλως ἢ) ἀδυνάτον. Τίς οὖν ὁ ὑλικὸς θεὸς ὁ δὲ? καλὸς ὁ κόσμος, οὐκ ὅτι δ' ἀγαθὸς, ὑλικὸς γὰρ καὶ εὐπάθετος. Καὶ πρῶτος μὲν ἦν παλαιῆς, δεύτερος δὲ ἦν ὄντων, καὶ αὐτοδιδής. καὶ αὐτὸς μὲν ποτὲ ἡμόμοιος, αὐτὸς δὲ ὦν. Ὡν δ' ἐν ἡμέσῃ καὶ γινόμενος αὐτὸς γένεσις ἦν ποιῶν, καὶ ἦν ποσῶν. Κινητὸς γὰρ. πᾶσα γὰρ ὑλικὴ κίνησις γένεσις ἐστίν. Ἡ δὲ νοητὴ γένεσις, κινεῖ τὴν ὑλικὴν κίνησιν, τὸν τρόπον τοῦτον. Ἐπεὶ ὁ κόσμος σφαῖρα ἐστίν, τοῦτέστι κεφαλὴ. κεφαλῆς δὲ οὐδὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑλικόν, ὥσπερ οὐδὲ ποδῶν οὐδὲν νοητὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. Πᾶν δὲ ὑλικόν. Νοῦς δὲ κεφαλὴ, αὐτὴ σφαιρικῶς κινουμένη, τοῦτέστι κεφαλικῶς. ὅσα οὖν προσκινῶνται τῷ ὑμένι τῆς κεφαλῆς ταύτης ἐν ἐστὶν ὅ ἡ ψυχὴ, ἀθάνατα πέφυκεν. ὥσπερ ἐν ψυχῇ δὲ σώματος πεποιημένου, καὶ πληρὴ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, ἔχοντα. τὸ δὲ πόρρω τοῦ ὑμένος, ἐν ᾧ τὸ πλεον ἔχοντι τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα. πᾶν δὲ ζῶν, ὥστε τὸ πᾶν ἔκτε ὑλικοῦ, καὶ νοητοῦ σωθήσκειν. καὶ ἡ μὲν κόσμος πρῶτος, ὁ δ' ἀνθρώπος δεύτερον ζῶσιν μετὰ τὸν κόσμον. πρῶτος δὲ ἦν θνητῆς. τῶν μὲν ἄλλων ζῶων τὸ ἐμφύχον ἔχει. οὐκ ἔτι δὲ μόνον οὐχ ἀγαθὸς, ἀλλὰ καὶ κακὸς ὡς θνητός. Ὁ μὲν γὰρ κόσμος οὐκ ἀγαθός, ὡς κινητὸς οὐ κακός δὲ ὡς ἀθάνατος. ὁ δ' ἀνθρώπος, καὶ ὡς κινητὸς, καὶ ὡς θνητός, κακός. Ψυχὴ δ' ἀνθρώπου ὀχεῖται τὸν τρόπον τοῦτον. Ὁ νοῦς ἐν τῷ λόγῳ, ὁ λόγος ἐν τῇ ψυχῇ. ἡ ψυχὴ ἐν τῷ πνεύματι, τὸ πνεῦμα ἐν τῷ σώματι. τὸ πνεῦμα δὴκον διὰ φλέβων καὶ ἀρτηριῶν, καὶ αἷματος, καὶ κινεῖ τὸ ζῶν, καὶ ὥσπερ τρόπον τινα βασιλεύει. Διὸ καὶ τινες τὴν ψυχὴν αἷμα ἐνόμισαν ἢ), σφαλλόμενοι τὴν φύσιν. οὐκ εἰδότες. ὅτι πρῶτον δεῖ τὸ πνεῦμα ἀναχωρεῖσθαι εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ τότε τὸ αἷμα παγῶναι. καὶ τὰς φλέβας, καὶ τὰς ἀρτηρίας κενώδυναι, καὶ τότε τὸ ζῶν κατελεῖν, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ θάνατος τοῦ σώματος, ἐκ μιᾶς δὲ ἀρχῆς τὰ πάντα ἦρτηται. ἡ δ' ἀρχὴ ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ καὶ μόνου. καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ κινεῖται, ἵνα πάλιν ἀρχὴ γένηται. τὸ δὲ ἐν μένον ἐσηκον, καὶ οὐ κινεῖται.

καὶ πρὸς

Καὶ τρία τοῖσι ταῦτα, ὁ θεὸς ὁ πατὴρ, καὶ τὸ
ἀγαθόν, καὶ ὁ κόσμος, καὶ ὁ ἄνθρωπος. καὶ τὸν
μὲν κόσμον ὁ θεὸς ἔχει. τὸν δ' ἄνθρωπον ὁ κόσ-
μος. καὶ γίνεται ὁ μὲν κόσμος τοῦ θεοῦ υἱός. ὁ
δ' ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ὡς περ ἐκ γονος. οὐ γὰρ
ἀγνοεῖ τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ πάν-
τη γινώσκει, καὶ δεῖται γινώσκειν. Τοῦτο μόνον
σπηδαῖον ἀνθρώπου ἐστίν, ἡ γνῶσις τοῦ θεοῦ.
αὕτη εἰς τὸν ὀλυμπόν ἐστιν ἀνάβασις. τούτῳ
μόνῳ, ἀγαθὴ ψυχὴ, καὶ οὐποτε ἀγαθὴ, πο-
τε δὲ κακὴ γίνεται. κατ' ἀνάγκην δὲ γίνεται.
Πῶς τοῦτο λέγεις ὦ Τριμέγιστε. Ψυχὴν πα-
τὴρ δέσσει ὡς τέκνον. διὰ λυσιν αὐτῆς μη-
δέπω ἐπιδοχόμενῳ τοῦ σώματος αὐτῆς, ἐτι
λίγον ὄγκωτο, καὶ μηδέπω τὸ πᾶν ὄγκουμένῳ,
πῶς καλῶ μὲν βλέπειν πανταχοῦ ἐαυτῇ. μη-
δέπω δὲ θάλωμένῳ ὑπὸ ἧς τοῦ σώματος πα-
δῶν. ἐτι χεδὸν ἡρτημένη τῆς τοῦ κόσμου ψυχῆς.
ὅταν δ' ὄγκωθῇ τὸ σῶμα, καὶ κατασπᾶσθαι αὐτῇ
ῥῆναι λήθην, καὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ οὐ με-
ταλαμβάνει. ἡ δὲ λήθη κακία ἐστίν. τὸ δ' αὐτὸ συμ-
βαίνει καὶ τοῖς τοῦ σώματος ἐξιοῦσι. ἀναδρα-
μοῦσα γὰρ ἡ ψυχὴ εἰς ἐαυτῇ, συσέλλεται τὸ
πνεῦμα εἰς τὸ αἷμα, ἡ δὲ ψυχὴ εἰς τὸ πνεῦμα
ὁ δὲ νοῦς καθαρὸς ἡρώδης ἧς ἐνδυμάτων,
θεῖος ὢν φύσει, σώματος πυρίνου λαβόμενος πε-
ριπολεῖ πάντα τόπον καταλιπὼν τῷ ψυχῇ
κρίσει καὶ τῇ κατ' ἀγίαν δίκῃ. Πῶς τοῦτο λέ-
γεις ὦ πατὴρ; Οἱ νοῦς τῆς ψυχῆς χωρίζεται, καὶ
ἡ ψυχὴ τοῦ πνεύματος; σοὺ ἐπόντος ἐνδυμα-
τι, τοῦ μὲν νοῦ τῷ ψυχῇ, τῆς δὲ ψυχῆς τὸ
πνεῦμα; Σιωποῖν δὲ ὡς τέκνον τὸν ἀκούοντα τῷ
λέγοντι, καὶ συμπνέειν, καὶ ὀξύτεραν ἔχειν τῷ ἀ-
κούῳ τῆς τοῦ λέγοντος φωνῆς. ἡ διάδεσις ἧς
ἐνδυμάτων τούτων, ὡς τέκνον ἐν σώματι γέννη-
ται. ἀδωάτον γὰρ τὸν νοῦν ἐν γέννησιν σώ-
ματι γυμνὸν αὐτὸν κατ' ἐαυτὸν ἰδρᾶσαι. Οὔτε
γὰρ τὸ γέννητον σῶμα δωατόν ἐστι τῷ πλη-
κωτῇ ἀθανασίαν ἐνεγκεῖν. οὔτε τῷ τοσαυ-
τῷ ἀρετῇ ἀναχέειν συγκροτιζόμενον αὐτῇ
παθητὸν σῶμα ἐλαβεῖν ὡς περ φειδόμενον τῆς
ψυχῆς. ἡ δὲ ψυχὴ. καὶ αὐτὴ θεῖα τίς οὐσα κα-
τάπερ ὑπὸνέτη τῷ πνεύματι χρῆται. Τὸ δὲ
πνεῦμα τὸ ζῶον διοικεῖ. ὅταν οὖν ὁ νοῦς ἀ-
παλλαγῇ τοῦ γέννητον σώματος, ὃ ἴδιον εὐδύς ἐνε-
δύτατο χεῖρ ἢ πυρίνον. ὃν οὐκ ἐδωάτο ἔχων εἰς
τὸ γέννητον σῶμα κατοικῆσαι. γῆ γὰρ πῦρ οὐ βασι-
λεῖ. πᾶσα γὰρ γῆ φλέγεται καὶ ὑπὸ λίγου σπινθήρος.
διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὕδωρ φεικέχεται τῇ γῇ, ὡς περ ἐ-
ρυμα καὶ τέχνης ἀντίχον πρὸς τὸ πῦρ φλόγα.
Νοῦς δὲ ὀξύτατος ὢν πάντων ἧς θεῶν νομαίων
καὶ ὀξύτερος πάντων ἧς σοιχείων, ἔχει σῶμα τὸ
πῦρ. δημιουργὸς γὰρ ὢν ὁ νοῦς ἧς πάντων,
ὁργάνῳ. τῷ πυρὶ πρὸς τῇ δημιουργίαν χρῆ-
ται. καὶ ὁ μὲν τοῦ παντός, ἧς πάντων, ὁ δὲ
τοῦ ἀνθρώπου ἧς ἐπὶ γέννησιν μόνον. γυμνὸς γὰρ
ὢν τοῦ πυρός, ὁ ἐπὶ γῆς νοῦς, ἀδωατεῖ τὰ
θεῖα δημιουργεῖν ἀνθρώπινα ὢν τῇ διοίκησει.

Triā ergo hæc, Deus, pater, & bonum, &
mundus, & homo. Et mundum Deus habet,
hominem uero mundus. & mundus, filius
Dei, est homo uero mundi, ut progenies. Non
enim ignorat hominem Deus, sed ualde co-
gnoscit, & vult cognosci. Hoc solum salutare
est homini, cognitio Dei. Hic in olympum
est ascensus. Hac sola, anima fit bona, &
non aliquando bona, aliquando mala fit, sed
per necessitatem fit. Quo modo hoc dicis, o
Trismegiste? Pueri animam considera, o fili,
dissolutionem sui nunquam recipientem, cor-
pore ipsius exiguo adhuc, & non omnino
adaucto. Quo modo? Pulchram quidem
vbique aspectu, neque maculatam a corporis
passionibus, adhuc fere pendentem, a mun-
di anima. Quando uero in molem ex-
crescet corpus, & traxerit eam in corpo-
ris moles, seipsam resoluens, ingenerat ob-
liuionem, & boni, & pulchri non est am-
plius particeps. Obliuio autem, nequitia
est. Id ipsum accidit ijs qui corpus exuunt.
Recurrens enim anima in se ipsam, contra-
hitur spiritus in sanguinem. Anima uero in
spiritum. Mens autem purgata ab indumen-
tis, diuina cum sit natura, corpus igneum
sumens circuit omnem locum, relinquens a-
nimam iudicio, quod est ex dignitate. Quo
modo id ais o pater? Mens ab anima separa-
tur. Et anima a spiritu. Nam tu dixisti, in-
dumentum esse mentis quidem animam, ani-
mæ uero spiritum. Idem intelligere oportet
audientem dicenti conspirare. & acutiorē
habere auditum, dicentis uoce. Compositio
indumentorum horum, o fili, in corpore ter-
reno fit. Impossibile enim est, mentem in ter-
reno corpore nudam ipsam, se ipsam stabili-
re. Neque enim terrenum corpus possibile est
tantam immortalitatem ferre, neque talem
uirtutem sustinere, conflatum sibi passibile
corpus, sumpsit mens ueluti septum, animam.
Anima uero, & ipsa diuinum quid existens
tamquam ministro utitur spiritu. Spiritus au-
tem regit animal. Quando ergo mens terre-
num corpus emigrauerint propriam illico in-
duat tunicam igneam, quam non potuit ter-
reno corpori indere, terra enim ignem non
fert. Omnis enim comburitur & a parua scin-
tilla. Ob id & aqua terræ est circumfusa, ut
propugnaculum, & murus oppositus ignis
flammæ. Mens autē uelocissima omnium co-
gitationum. Et uelocior omnibus elemen-
tis, habet corpus ignem. Nam Mens, cum opifex
sit omnium, instrumēto ad opificium igni
utitur. Et Mēs quidem vniuersi, vniuersorum.
Humana uero, terrenorum tantum. Nuda .n.
igne cum sit Mens terrena, impotens est di-
uina condere, humana quia est ministerio
Anima

HERMETIS TRISMEGISTI,

Anima uero humana, non quidem omnis, sed pia, demonia quædam est, & diuina. Et talis anima post discessum a corpore, pietatis agone postquam certauerit, vel mens fit, uel Deus. Agôn uero pietatis est cognoscere Deū. Et neminem hominum iniuria afficere. Hæc mens fit. Impia uero anima manet in propria essentia, se ipsam crucians. Et terrenū corpus quærens, in quod ingreditur, humanum. Aliud enim corpus non capit humanam animam. Neque fas est in bruti animalis corpus animam humanam cadere. Dei. n. lex hæc est, seruare animam humanam, a tanta contumelia. Quo modo ergo punitur, humana anima o pater? & quæ nam est maior pœna humanæ animæ? Impietas o fili. Qualis nam ignis, tantam habet flammam, quantam impietas. Et qualis nam mordens fera, ita lædit corpus, quantum ipsam animam, impietas? Vel non cerpis, quanta mala patitur, anima impia? vociferans & clamans, vrōr, comburor; quid dicam, quid faciam nescio. Edor infelix, a malis circumdata. neque uideo misera, neque audio. Hæ uoces o fili, cruciatæ sunt animæ. Non ut tu, & vulgus opinamini o fili. Quod anima exiens e corpore, in brutum transeat. Quod est error maximus. Anima n. cruciatur hoc modo. Namque Mens cum facta est dæmon, igneum corpus nancisci est ordinatum ad Dei ministeria. Et subiens in impiam animam flagellat ipsam peccatorum flagellis. A quibus flagellata impia anima, se se vertit ad homicidia, ad iniurias, ad blasphemias, & violentias varias, & alia per quæ homines iniuria afficiuntur. In piam uero animam Mens ingressa ducit eam ad cognitionis lumen. Talis uero anima, nunquam satia fit, laudare, & benedicere omnes homines, & sermonibus, & factis omnino benefaciens, imitans eius patrem. Ideo o fili, gratias agentes Deo oportet præcari, ut bonam sortiamur mentem. In præstantiorem quidem anima transit. in minus uero impossibile. Communicatio uero est animarum. Et communicant animæ Deorum, cum humanis. Humanæ uero animabus brutorum. Curam uero gerunt præstantiores minorum, Dei quidem hominum; homines uero brutorum animalium. Deus uero omnium. Nam ipse omnibus est maior. omnia uero ipso sunt minora. Mundus quidem subiacet ipsi Deo, homo uero mundo. Bruta autem homini. Deus uero supra omnia, & circa omnia. Et Dei quidem radij sunt energiz. Mundi uero radij sunt naturæ. Hominis uero artes, & scientiæ. Et energiz quidem per mundum agunt, & in hominem, per mundi physicos radios. Naturæ uero per elementa. Homines aut per ar-

τυχήν ὃ ἀνθρωπίνην, οὐ πᾶσα μὲν, ἡ δ' εὐσεβὴς δαίμονία τις ἐστὶ καὶ θεία, καὶ ἡ τοιαύτη ψυχὴ, μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι τοῦ σώματος τὸν τῆς εὐσεβείας ἀγῶνα ἡγωνισμένη, ἡ νοῦς. ἡ θεὸς γίνεται. ἀγὼν δ' εὐσεβείας τὸ γινῶναι τὸν θεόν. Καὶ μηδένα ἀνθρώπων ἀδικῆσαι, ἡ δὲ νοῦς γίνεται. Ἡ δ' ἀσεβὴς ψυχὴ μένει ἐπὶ τῆς ἰδίας οὐσίας, ὑφ' αὐτῆς κολαζομένη, καὶ γήϊνον σῶμα ζητοῦσα εἰς ὃ εἰσέλθῃ ἀνθρώπειον ἄλλο γὰρ σῶμα οὐ χωρεῖ ἀνθρωπίνῳ ψυχῇ, οὐδὲ θεμις ἐστὶ ἀλόγου ζώου σῶμα ψυχῇ ἀνθρωπίνῳ καταπεσῆν. Θεοῦ γὰρ νόμος οὗτος, φυλάσσειν ψυχῇ ἀνθρωπίνῳ ὑπὸ τῇ τοσαύτης ὑβρείας. Πῶς οὖν κολάζεται ὁ πατέρ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ; καὶ τίς ἐστὶ μείζων κολασίς ἀνθρώπινῃς ψυχῇ; Ἀσεβεία ὁ τέκνον. ποῖον πῦρ τοσαύτῳ φλόγα ἔχει, ὅσω ἡ ἀσέβεια; ποῖον δὲ δακνόν τῆριον οὕτως λυμνῆται τὸ σῶμα, ὅσον αὐτῷ τῷ ψυχῇ ἡ ἀσέβεια; ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅσα κακὰ πάχει, ψυχὴ ἡ ἀσεβὴς; βοῶσα καὶ κεκραγεία κείομαι, φλέγομαι, τί εἶπω, τί ποιήσω οὐκ οἶδα. διεδίδομαι ἡ κακοδαίμων ὑπὸ τῆς κατεχόντων με κακῶν. οὐτε βλέπω, ἡ τλήμων, οὔτε ἀκούω. Αὗται αἱ φωναί, κολαζομένης εἰς ψυχῆς. οὐχ ὥς οἱ πολλοὶ καὶ σὺ δοξάζεις ὁ τέκνον; ὅτι ψυχὴ ἐξεληθούσα τοῦ σώματος, θηριάζεται. ὅπερ ὅτι πλάτη μεγίστη. Ψυχὴ γὰρ κολάζεται τοῦτον τὸν τρόπον. Ὁ γὰρ νοῦς, ὅταν γένηται πυρίνου τυχεῖν σώματος τέτακται πρὸς τὰς τῆς θεοῦ ὑπηρεσίας, καὶ εἰσδύων εἰς τὴν ἀσεβῆ ψυχῇ, αἰκίζεται αὐτῷ τὰς τῆς ἁμαρτημάτων μασιξίν. ὑφ' ὧν μασιζομένη ἡ ἀσεβὴς ψυχὴ τρέπεται ἐπὶ φόνους, καὶ ὑβρεις, καὶ βλασφημίας, καὶ βίας ποικίλας, καὶ ἄλλα δι' ὧν ἀνθρώποι ἀδικοῦνται. εἰς ὃ τῷ εὐσεβῇ ψυχῇ, ὁ νοῦς ἐμβαὲς ὁδηγῇ αὐτῷ ἐπὶ τὸ τῆς γνώσεως φῶς. ἡ δὲ τοιαύτη, ψυχὴ κόρον οὐδέποτε ἔχει, ὑμνοῦσα, εὐφημοῦσα ὃ πάντας ἀνθρώπους, καὶ λόγιος, καὶ ἔργοις πάντως εὐποιούσα, μιμουμένη αὐτῆς τὸν πατέρα. Διὸ ὁ τέκνον, εὐχαριστοῦντας τῷ θεῷ δι' εὐχεδὺς καλοῦ τοῦ τυχεῖν. Εἰς μὲν οὖν τὸ κρείττων ψυχὴ μεταβαίνει, εἰς δὲ τὸ ἐλαττον, ἀδυνάτον. Κοινωνία δ' ἐστὶ ψυχῶν καὶ κοινωνοῦσι μὲν ἡ τῆς θεῶν τὰς τῆς ἀνθρώπων, αἱ δὲ τῆς ἀνθρώπων τὰς τῆς ἀλόγων. ὁπρὲς μελοῦνται ὃ οἱ κρείττονες τῆς ἐλαττόνων. Θεοὶ μὲν ἀνθρώπων, ἀνθρώποι δὲ τῆς ἀλόγων ζῶν, ὁ δὲ θεὸς πάντων. Πάντων γὰρ οὗτος κρείττων, καὶ πάντα αὐτοῦ ἐλάττονα. Ὁ μὲν οὖν κόσμος ὑπόκειται τῷ θεῷ, ὁ δ' ἀνθρώπος τῷ κόσμῳ τὰ δ' ἄλογα τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ δὲ θεὸς ὑπὲρ πάντα καὶ ἅπ' πάντα. Καὶ τοῦ μὲν θεοῦ ἀκτίνες αἱ ἐνέργειαι. Τοῦ δὲ κόσμου αἱ ἀκτίνες αἱ φύσεις. Τοῦ δ' ἀνθρώπου, αἱ ἀκτίνες, αἱ τέχναι, καὶ αἱ ὀπτηνῆμαι, καὶ αἱ μὲν ἐνέργειαι διὰ τοῦ κόσμου ἐνεργοῦσι. καὶ ὅτι τὸν ἀνθρώπον, διὰ τῆς τοῦ κόσμου φυσικῶν ἀκτίνων. Αἱ δὲ φύσεις διὰ τῆς σοικείων. εἰ δὲ ἀνθρώποι διὰ τῆς τέχνην,

χρῶν καὶ ὁσισημῶν. καὶ αὕτη ἡ τοῦ παντός ἐστὶ
διοίκησις. ἡρτημένη ἐκτῆς τοῦ ἐνὸς φύσεως. καὶ
διηκούσα δι' ἐνὸς τοῦ νοῦ. οὐδ' οὐδὲν ὅτι δυνάτε-
ρον, καὶ ἐνεργέστερον, καὶ ἐρωτικώτερον, ἀνθρώπων
μὴν πρὸς θεούς, θεῶν δὲ πρὸς ἀνθρώπους κοι-
νωγία. οὗτος ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς δαίμων, μακαρία ψυ-
χή, ἡ τοῦτου πλυσεράτη. κακοδαίμων δὲ ψυ-
χή ἡ τοῦτου κενή. Πῶς τοῦτο πάλιν λέγεις ὦ
πάτερ; Οἶδα οὖν ὅτι τέκνον, ὅτι πᾶσα ψυχὴ νοῦν
ἔχει τὸν ἀγαθόν ὃς θεὸς γὰρ τοῦτου ἐστὶν ἡμῖν ὁ
λόγος, οὐ θεὸς τοῦ ὑπερδίκου θεοῦ οὐδ' ἐμφο-
ρῶν ἡρκαμῶν τοῦ καταπεπομένου ἔσο' τῆς δι-
κῆς. Ψυχὴ γὰρ χωρὶς νοῦ, οὐδέ τι εἰπεῖν, οὔτε τι
ἔρξαι δύναται, Πολλὰς γὰρ ἐξήπατε ὁ νοῦς ἡς
ψυχῆς. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, οὔτε βλέπει ἡ ψυχὴ
οὔτε ἀκούει, ἀλλ' ἀλόγως ὅσκιε. τηλικαύτῃ δυνά-
μει ὅτι τοῦ νοῦ; ἀλλ' οὐδὲ νοθεῖαι ψυχῆς ἀνεχεται,
ἀλλὰ καταλείπει τὴν τοιαύτην ψυχὴν πρὸ σώμα-
τι προσρητημένῃ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀγχιμένῃ κέ-
τω. Ἡ δὲ τοιαύτη ψυχὴ ὁ τέκνον, νοῦν οὐκ ἔ-
χει. Οὐδὲν οὐδ' ἀνθρώπων δεῖ λέγειν τὸν τοιοῦ-
τον. Οἱ γὰρ ἀνθρώποι, θεῶν ζῶντες, καὶ οὐδὲ τοῖς
ἀλόγοις ζωοῖς συγκρίπεται ὅτι ἐπηγείων τισὶν, ἀλλὰ
τοῖς ἀνω ἐν οὐρανῷ λεγομένοις θεοῖς. Μᾶλλον δ'
ὁ καὶ τοιμήσαντας εἰπεῖν τὸ ἀληθές: καὶ ὑπερ-
ἐκείνους ἐστὶν ὁ ὄντως ἄνθρωπος ἢ παντὶ γε ἰσο-
δυναμοῦσιν ἀλλήλοις. οὐδὲς μὲν γὰρ ὅτι οὐρα-
νίων ὅτι γῆς καταλεύσεται, οὐρανοῦ τὸν ὅρον κα-
ταλείπων. Οἱ δ' ἀνθρώποι καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀ-
ναβάναι, καὶ μετῆαι αὐτὸν. Καὶ οἷδε ποῖα μὲν
ἐστὶν αὐτοῦ ὑψηλὰ ποῖα δὲ ταπεινά, καὶ τὰ ἅλ-
λα πάντα ἀκριβῶς μετρίαναι. Καὶ τὸ πάντων
μέζον, οὐδὲ τίμῳ γλῶ καταλείπων, ἀνω γίνεται,
τοσοῦτον τὸ μέγεθος ἐστὶν αὐτοῦ τῆς φύσεως. Διὸ
τολμητῶν εἰπεῖν, τὸν μὲν ἀνθρώπον ἐπίγειον, ἢ
θεὸν θνητὸν. Τὸν δ' οὐρανὸν ἢ θεόν, ἀθάνατον
ἀνθρώπον. διότι διὰ τοῦτον τὰ πάντα διοικεῖται
τῷ δύο κόσμῳ καὶ ἀνθρώπου ἔσο' ὅτι ἐνὸς τὰ πάντα.

tes & scientias'. Et hoc est uniuersi regimen,
pendens ab unius natura, & penetrans usque
ad unam mentem, qua nihil est diuinius, &
efficacius, & vniens magis, homines quidem
ad Deos. Deos uero ad homines, inter quos
est communicatio. Hic est bonus Dæmon, Fæ-
lix anima, quæ eo plena est. Infelix uero, quæ
eo est uacua. Quomodo hoc rursus dicis opa-
ter? Scias ergo o fili, quod omnis anima mentem
habet bonam, De hac. n. est præsens sermo, nō
de ministro, de quo ante diximus quæ mitti-
tur a iudicio. Anima namque sine mente, neq;
quid dicere, nec quid facere potest. Sæpe. n.
euolat mens ex anima, & in illa hora, neque
cernit anima, neq; audit, sed bruto animali est
similis. Tanta est potentia mētis. Sed neq; iner-
tem animam sustinet. Sed relinquit talem ani-
mā, corpori annexam, & ab eo tractā deorsū.
Talis aut anima o fili, mentē non habet. Vnde
neque hominem oportet dicere, cum qui talis
est. Homo. n. diuinū animal est. neque cū bru-
tis animalibus comparatur, eorū quæ in terra
sunt. Sed ijs qui sursum in cœlo dicuntur Dij.
Vel potius si debet audentius dici verum: etiā
superior illis est, qui uere est homo. vel omni-
no æquipollent sibi inuicem. Nemo. n. cœle-
stium in terram descendet, terminos cœli re-
linquens. Homo uero etiam in cœlum ascen-
dit, & illud metitur. Et nouit, quæ nam eius
sunt sublimia, & quæ infera. Et omnia alia
exacte discit. Et quod omnium maius est, ne-
que terram relinquens, sursum fit. Tanta est
eius magnitudo naturæ. Ideo audendum
dicere. Hominem quidem terrenum esse
Deum mortalem. Cœlestem autem Deum,
immortalem hominem. Quare per hæc duo
omnia reguntur, mundum, & hominem. Ab
vno uero omnia.

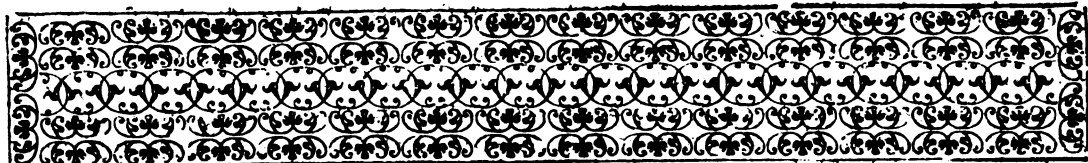
Τ Ε Λ Ο Σ.

F I N I S.

SCHOLION.

1 Quando loco ait, Animam humanam post discessum a corpore fieri mentem. Et Deum. Intel-
lige per participationem.

2 Et quando dicit animam fieri Demonem, id est, angelos & substantias separatas quæ sunt sapien-
tes, intelligatur, ad similitudinem spirituum beatorum. Iuxta illud Christi dictum; sederunt sicut
angeli Dei.

HERMETIS EΡΜΟΥ ΤΟΥ TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

AD FILIVM SVVM

ΠΡΟΣ ΤΑΤ ΤΟΝ

TATIVM.

TID'N.

QVOD IMMANIFESTVS

ΟΤΙ ΑΦΑΝΗΣ Ο ΘΕΟΣ,

Deus, manifestissimus est.

φανερώτατος ὤν.

LIBER V.

BIBAION E.

Hunc quoque sermonem tibi o Tati percurram, ut non sis imperitus præstantioris Dei nominis. Tu vero mente contemplantur, quo modo id quod vulgo non manifestum videtur, manifestissimum tibi fiat. Non enim esset, si immanifestus esset. Omne. n. quod apparet generabile est. Apparuit namq; Quod vero immanifestum est, semper est. Apparere. n. opus nõ habet. Semper. n. est. & alia omnia manifesta facit, ipse immanifestus remanens, cū semper sit. Manifestans ipse non manifestatur, nõ ipse generatus in apparentia, tñ omnia manifestās. Apparentia namq; solum gnatorum est. Nihil .n. apparitio est, quàm generatio. Vnus uero ingenius nimirū, & nõ apparēs, & immanifestus, oīa aut manifestans per oīa apparet, & in omnibus. & maxime iis quibus uoluerit apparere. Tu ergo o Tati fili, præcare prius dño, & patri, & soli, & vni, a quo vnus, propiti' sit tibi ut possis tm Deū intelligere, etiā radiū vnū eius, tuæ mēti colluceat. Intelligētia. n. sola cer nit immanifestū. qā & ipsa immanifesta est. Si potes mētis oculis apparebit, o Tati. Carēs. n. inuidia dñs apparet per omniū mundū. Intelligentiā videre, & præhendere potes ipsis manibus, & imaginē Dei spectare. Si vero quod in te, immanifestū est tibi, quomodo te ipsum in te ipso per oculos facies manifestum. Si uero ipsum vis videre, cogita solē, cogita lunæ cursum, cogita astrorū ordinē. Quis est ordinis seruator. Ordo. n. oīs terminat numero, & loco. Sol maximus qui in cælo sunt deorum. cui omnes cedunt cælestes dij tamquam regi,

αὶ τὸν ὃ σοὶ τὸν λόγον ὃ τὰτ διδω
ξελεύσομαι. Ὅπως μὴ ἀμνησθῇς
ἡς. τοῦ κρείττους Θεοῦ ὀνόματος.
Σὺ ὃ νόει πᾶς τὸ δοκοῦν τοῖς πολ-
λοῖς ἀφανές, φανερώτατον σοὶ γιν-
ώσκεται. οὐ γὰρ ἀν' ὧν, εἰ ἀφανὴς
ἦν. Πᾶν γὰρ τὸ φαινόμενον ἡμνητόν. ἐφανή γὰρ
τὸ δ' ἀφανὴς αἰεὶ ὤν. Τοῦ γὰρ φανῶναι οὐ χρεῖται
αἰεὶ γὰρ ὤν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα φανέραι ποιεῖ αὐ-
τὸς, ἀφανὴς ὢν, ὡς αἰεὶ ὢν φανερῶν αὐτὸς οὐ φα-
νεροῦται. Οὐκ αὐτὸς ἡμνωμένος, ἐν φαντασίᾳ ὃ
πάντα φαντασιῶν. Ἡ γὰρ φαντασία μόνων ἤν
ἡμνητῆρ' ἐστίν. Οὐδὲν γὰρ ἐστίν ἡ φαντασία, ἡ γέ-
νεσις. Ὁ δὲ εἷς, ἀγέννητος δηλονότι, καὶ ἀφанта-
σίας, καὶ ἀφανὴς. Τὰ ὃ πάντα φαντασιῶν διὰ
πάντων φαίνεται, καὶ ἐν πᾶσι. Καὶ μάλα εἷς,
ἀν' αὐτὸς βουληθῇ φανῆται. Σὺ οὖν ὃ τὰτ τέκ-
νον, εὐξαι, παῖτον τῷ κυρίῳ, καὶ πατρὶ, καὶ μόνῳ, καὶ
ἐνὶ, καὶ ἀφ' οὗ ὁ εἷς, ἴλεω τυγχῇν, ἵνα δωηδῇς
τὸν τηλικούτον Θεὸν νοῆσαι. Καὶ ἀκτίνα σοὶ μίαν
αὐτοῦ, τῇ σῇ διανοίᾳ ἐκλάμψαι. Νόησις γὰρ μὴ
γινώσκῃ τὸ ἀφανές, ὡς καὶ αὐτὴ ἀφανὴς οὖσα, εἰ
δύνασαι τοῖς τοῦ νοῦ ὀφθαλμοῖς, φανήσεται ὃ
τὰτ. Ἀρτόνδης γὰρ ὁ κύριος φαίνεται διὰ πάντος
τοῦ κόσμου. Νόησιν ἰδεῖν καὶ λαβέειν αὐταῖς
ταῖς χερσὶ δύνασαι, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ
θεάσασθαι. Εἰ ὃ καὶ τὸ ἐν σοὶ ἀφανὴς ὤν σοι,
πᾶς αὐτὸς ἐν σαυτῷ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν σοὶ φα-
νήσεται. Εἰ ὃ θέλεις αὐτὸν ἰδεῖν, νόησον τὸν
ἥλιον, νόησον τὸν τῆς σελήνης δρόμον, νόη-
σον τῶν ἀστέρων τὴν τάξιν. Τίς ὁ τὴν τάξιν τη-
ρῶν. Τάξις γὰρ πᾶσα θεωρεῖται ἀριθμῷ, καὶ τόπῳ.
Ὁ ἥλιος, μέγιστος ἤν κατ' οὐρανὸν θεῶν. ὃ πάν-
τες εἰκουσιν οἱ οὐράνιοι θεοὶ, ὡς ἀνὴρ βασιλεῖ,
καὶ

καὶ δυναστῆ, καὶ οὗτος ὁ τηλικούντος, ὁ μαι-
ζων γῆς καὶ θαλάσσης, ἀνέχεται ὑπὲρ ἑαυτὸν
ἔχων ἑαυτοῦ μικροτέρους πολεούντας ἀσέ-
ρας. Τίνα αἰδούμενος ὁ τέκνον; ἕκαστος
τούτων τῶν ἀσέρων, οὐ τὸν ὁμοιον, ἢ τὸν
ἴσον δρόμον ποιοῦνται ἐν οὐρανῷ ὄντες. τίς
ὁ ἕκαστω τὸν τροπον, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ
δρόμου ὀρίσας; ἀρκτος αὐτῇ ἢ περὶ αὐτῇ
εὐρεομένη, καὶ τὸν πάντα κόσμον συμπε-
ριφέρουσα, τίς ὁ τοῦτο κεκτημένος τὸ ἔρ-
γατον; τίς ὁ θαλάσσης τοὺς ὅρους περὶβα-
λὼν; τίς ὁ τῇ γῇ ἐδράσας; ἔτι γὰρ τίς
ὁ τὰτ, ὁ τούτων πάντων ποιητής, καὶ δε-
σπότης. Ἀδύατον γὰρ, ἢ τόπον, ἢ ἀριθμὸν
ἢ μέτρον φυλαχθῆναι χωρὶς τοῦ ποιήσαν-
τος. Πᾶσα γὰρ τάξις ἀταξία, καὶ ἀμυ-
τρία ἀποίητος ἀλλ' οὐκ ἀδέσποτος, οὐδ'
αὐτὴ ὁ τέκνον. [Καὶ γὰρ εἰ τὸ ἀτακτον ἐ-
στὶν ἐνδεὲς ὅτε κατέχει τοῦτο ἐπὶ τὸν τρό-
πον τῆς τάξεως. καὶ ὑπο' τὸν δεσπότην ἐστὶ
τὸν μηδέπω αὐτῇ τῇ τάξιν τάξαντα.] Εἴ-
δε δυνάστον σοὶ ὡς πτωχῷ γενόμενον ἀνα-
πλῶσαι εἰς τὸν αἶρα, καὶ μέτρον ἀρθεῖντα
τῆς γῆς καὶ οὐρανοῦ ἰδεῖν, γῆς μὲν τὸ
σερεὸν, θαλάσσης δὲ τὸ κεχυμένον, πο-
ταμῶν δὲ τὰ ρεύματα, αἶρος τὸ ἀνιμῶ-
ν, πυρὸς τῇ ὀξύτητι, ἄσρων τὸν δρό-
μον, οὐρανοῦ τῇ ταχύτητι τῇ περὶ ταῦτα
περίβουτι. ὁ δὲ δίας ἐκείνης τέκνον εὐτυχα-
στῆς, ὑπο' μίαν ῥοπὴν πάντα τῶντα διεσά-
σαι, τὸν ἀκίνητον, διακινουμένων, καὶ τὸν
ἀφανῆ, φαινόμενον. Εἴ θέλεις τὸν δημιουρ-
γὸν καὶ διὰ τοῦ ζητητῶν διασάσαι τοῦ ὅτι
ἴης γῆς, καὶ τοῦ ἐν βυθῷ, νόησον ὁ τέκνον,
δημιουργουμένων ἐν τῇ γαστρὶ τοῦ ἀνθρώπου,
καὶ τοῦ δημιουργήσαντος ἀκρίβων ἡμῶν ἰσχυρῶς
ἐξελάσων. Καὶ μάλιστα τίς ὁ δημιουργῶν ἡμῶν
καλῶς ταῦτ' αὐτῶν καὶ δοῖαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ-
κεῖνα, τίς ὁ τοὺς ὀφθαλμοὺς περιγράφας,
τίς ὁ τὰς ῥίνας, καὶ τὰ ὦτα τρυπήσας, τίς
ὁ τὸ σῶμα διαορίζας, τίς ὁ τὰ νύερα ἐκτείνας
καὶ δεσμεύσας, τίς ὁ τὰς φλέβας ὀχεύου-
σας, τίς ὁ τὰ ὀστά σκελετοποιήσας, τίς ὁ τὸ
δέρμα τῇ σαρκὶ περιβαλὼν, τίς ὁ τοὺς δακ-
τύλους, καὶ τὰ ὦτρα διελών, τίς ὁ τοῖς
ποσὶν βάσιν πλατύνας, τίς ὁ διαρύζας τοὺς
πόρους, τίς ὁ τὸν πλῆθος ἐκτείνας, τίς ὁ
τῇ καρδίαν πυραμοειδῇ ποιήσας. τίς ὁ τὸ
ἦπαρ πλατύνας, τίς ὁ τὸν πνεῦμονα συρρα-
γώσας, τίς ὁ τῇ κοιλίᾳ εὐρύχωρον ποιή-
σας, τίς ὁ τὰ τιμωμένα, εἰς τὸ φανερόν
ἐκτυπώσας, καὶ τὰ αἰχρὰ κρύψας. ἴδε πό-
σαι τέχναι μᾶς ὕλης, [καὶ πόσα ἔργα
μᾶ πεγραφῆ.] καὶ πάντα περικαλλῆ. Καὶ
πάντα μεμετρημένα. Πάντα δ' ἐν διαφορᾷ. τίς
ταῦτα πάντα ἐποίησε; ποῖα μητὴρ; πο-
ῖος πατήρ, εἰμὴ μόνος ὁ ἀφανὴς θεὸς;
τοῦ ἑαυτοῦ δειλήματι πάντα δημιουργήσας.

& dynastæ, & is tantus, & maior terra, &
mari, sustinet supra se habere, se ipso mi-
nores, stellas circumeuntes. quem nam ue-
nerans? aut quem timens, o fili. singula e-
nim hæc astra non similem, aut æqualem
cursum faciunt in cælo. Quis est qui cui-
que modum, & magnitudinem cursus ter-
minas. Vrsæ hæc, quæ circa se uolui-
tur, & uniuersum mundum secum cir-
cunferens, quis est, qui ei fabrefecit instru-
mentum? Quis est qui mari terminos cir-
cumposuit? Quis est qui terram stabili-
liit? Est enim aliquis o Tati, qui horum
omnium est factor, & dominus. Impossi-
bile enim est, uel locum, uel numerum,
uel mensuram seruari, absque factore. Om-
nis enim ordo, carentia loci & mensuræ, in-
efficax. Sed domino non caret ipse, o fili.
Nam si quod inordinatum est, indigum est
quando id tenet sensus, est intersecitus, hoc
ipsi, modus ordinis est. Et sub domi-
no est qui nondum ipsi ordinem ordi-
nauit. Utinam possibile tibi esset, alis
sumptis uolare in aerem. Et cum medius
esses sublatus inter terram & cælum, uidere
posses, terræ soliditatem, maris uisio-
nem. Fluiuiorum uero fluxus, aeris laxi-
tatem. Ignis uelocitatem, aëtorum cursum,
cæli uelocitatem, quæ hæc circuit. O spe-
ctaculum fili, fortunatissimum, sub vno iu-
tuitu, hæc omnia intueri. Cum scilicet qui im-
mobilis est, commotum cernes. Et qui im-
manifestus erat, manifestum. Si uis opifi-
cem etiam per mortalia, ex quæ in terra,
& in profundo sunt intueri, cogita o fili
hominis in utero fabricam. Et opificis ex-
actè artificium expende. Et discæ quidnam
artifex, pulchram hanc & diuinam homi-
nis imaginem condat. Quis nam sit qui
oculos circumscribat. Quis nares, & au-
res perforauerit? Quis os aperuerit? Quis
neruos extenderit & colligauerit? Quis
nam uenas in canales efformauerit? Quis
ossa indurauerit? Quis carni cutem circun-
dederit? Quis digitos, & articulos distin-
xerit? Quis pedibus basim dilatauerit? Quis
poros cauauerit? Quis splenem extende-
rit? Quis cor in Pyramidem formaue-
rit? Quis hepar latum fecerit? Quis pul-
monem perforauerit? Quis uentrem ca-
pacem fecerit? Quis honorabilia palam
figurauerit, & turpia absconderit? Vi-
de quot artes in una materia. Et quot o-
pera in vna circumscriptione. Et omnia per-
pulchra. Et omnia mensurata. Omnia ta-
men differentia. Quis hæc omnia effecit?
Quæ mater? Qui pater? nisi solus immanife-
stus Deus? sua voluntate omnia condens.

E Et

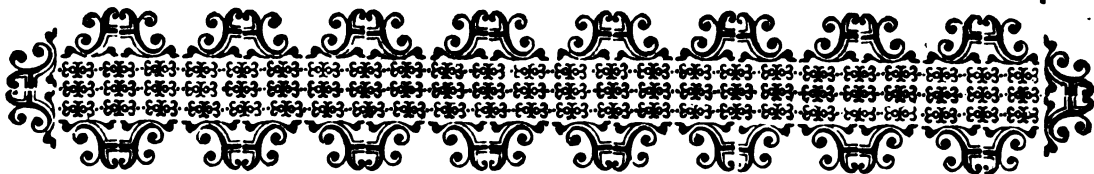
& statuum quidem vel imaginem, absque statuario, aut pictore nemo dicit esse facta. Hoc uero opificium, sine opifice factum ne est? O multam cæcitatem. O multam impietatem. O multam ignorantiam. Numquam o fili Tati, priuaueris opifice opificia. Potius, & præstantius est, quantus iuxta Deum est nomine, tantus est omnium pater. Vel. n. solus hic: & hoc opus eius est, patrem esse. Si uero quid etiam audacius cogas me dicere. huius essentia est grauidum esse omnibus, & ea facere. Et sicuti absque factore, impossibile est fieri aliquid. sic & hunc, semper non esse nisi omnia facientem; in cælo, in aere, in terra, in profundo, in uniuerso mundo, in omni uniuersa parte, enti, & non enti. Nihil enim est in uniuerso mundo, quod non sit ipse. Est ipse entia, & non entia. Entia quidem manifestauit: non entia uero habet in seipso. Iste Deus, nomine præstantior est. Hic immanifestus est, hic manifestissimus. Qui mente est contemplabilis, iste oculis est uisibilis. Hic incorporeus, & multi corporis. Magis uero omnis corporis nihil est, iste quod non sit. Omnia enim iste est. Et ob hoc ipse nomina habet omnia, quia unus est pater. Et ob hoc in se nomen non habet, quoniam omnium est pater. Quis igitur te de te, aut ad te, benedicere queat? Quoniam respiciens laudabo te? sursum, deorsum, intra, extra? Non. n. modus, non locus est circa te. Neque aliud entium quicquam. Omnia uero in te: omnia a te. Omnia das, & nihil accipis. Omnia enim habes, & nihil quod non habes. Quando uero o pater, te laudabo? Neque enim horam tuam, neque tempus comprehendere est possibile. De quo, etiam te laudabo? De iis ne, quæ fecisti? vel de iis quæ manifestasti? vel de iis quæ abscondisti? Sed cur nam te laudabo? Tamquam ne mei sim? tamquam habens quid proprium? vel ut alius sum? Tu enim es, quod sum. Tu es, quod facio. Tu es quod dico. Tu enim omnia es. Neque quicquam aliud est, quod non sis. Tu es. Tu omne quod gignitur. Tu omne quod non generatur. Mens quidem intelligens. Pater uero efficiens. Deus uero operans. Bonus aptem omnia faciens. Materia namque tenuissima pars, aer est. Aeris uero anima. Animæ autem mens. Mentis autem Deus.

FINIS.

Καὶ ἀνδριαντα μὲ εἰκόνα χωρὶς ἀνδριαντοποιοῦ ἢ ζωγράφου οὐδεὶς φησὶ γιγνέναι. Τοῦτο δὲ τὸ δημιουργήμα χωρὶς δημιουργοῦ γέγονεν; ὦ τῆς πολλῆς τυφλότητος, ὦ τῆς πολλῆς ἀσεβείας, ὦ τῆς πολλῆς ἀγνωμοσύνης. Μὴδεποτε ὦ τέκνον τὰτ', ἀποσερήσης τοῦ δημιουργοῦ τὰ δημιουργήματα. Μᾶλλον δὲ καὶ κρείττων εἶναι, ὅσος καὶ θεὸν ὀνόματος, τοσοῦτος δ' ὁ πάντων πατήρ. ἢ γὰρ μόνος οὗτος, καὶ τοῦτο αὐτῷ τὸ ἔργον ἐστὶ πατέρα εἶναι. εἰ δὲ τίς με καὶ τολμηρότερον ἀναγκάζεις εἰπεῖν, τούτου ἐστὶν οὐσία, τὸ κύειν πάντα καὶ ποιεῖν, καὶ ὡς περ χωρὶς τοῦ ποιοῦντος ἀδύνατον ἐστὶ φηδὲν τί, οὕτω καὶ τοῦτον αἰεὶ μὴ εἶναι, εἰμὴ πάντα αἰεὶ ποιοῦντα, ἐν οὐρανῷ, ἐν αἰθέρι, ἐν γῇ, ἐν βυθῷ, ἐν παντὶ τοῦ κόσμου, ἐν παντὶ τοῦ παντός μέρει, πᾶσι ὄντι, καὶ πᾶσι μὴ ὄντι. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἐν παντὶ κόσμῳ ὃ οὐκ ἐστὶν αὐτός. καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα. Τὰ μὲν γὰρ ὄντα ἐφάνησαν, τὰ δὲ μὴ ὄντα ἔχει ἐν ἑαυτῷ. οὗτος ὁ θεὸς ὀνόματος κρείττων. οὗτος ὁ ἀφανής, οὗτος ὁ φανερώτατος, ὃ πᾶσι γένοιτο θεωρητὸς, οὗτος ὁ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρατός, οὗτος ὁ ἀσώματος, ὁ πολυσώματος, μᾶλλον δὲ παντός σώματος, οὐδὲν ἐστὶν, οὐτός ὁ οὐκ ἐστὶν. Πάντα γὰρ μόνος οὗτος ἐστὶ. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς ὀνόματα ἔχει ἀπαιτα ὅτι εἷς ἐστὶ πατήρ, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς ὀνόμα οὐχ ἔχει, ὅτι πάντων ἐστὶ πατήρ. Τίς οὖν σὲ εὐλογῆσαι ἔσθ' σου, ἢ πρὸς σε διώκω. Πού δὲ βλέπων εὐλογῆσαι σε ἄνω, κάτω, ἔσω, ἔξω; οὐ γὰρ πρόσπος, οὐ τόπος ἐστὶ πρὸς σε, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ἢ ὄντων. Πάντα δ' ἐν σοὶ, πάντα ἀπὸ σοῦ. πάντα δίδως, καὶ οὐδὲν λαμβάνεις. Πάντα γὰρ ἔχεις, καὶ οὐδὲν, ὃ οὐκ ἔχεις. Ποτὲ δὲ σὲ πᾶτερ ὑμνήσω. Οὐτὲ γὰρ ὄραν σου, οὐδὲ χροῖον καταλαβεῖν δυνατὸν. Ὑπὲρ τινός δὲ καὶ ὑμνήσω; ὑπὲρ ὧν ἐποίησας; ἢ ὑπὲρ ὧν οὐκ ἐποίησας; ὑπὲρ ὧν ἐφάνησας; ἢ ὑπὲρ ὧν ἔκρυψας; Διὰ τί δὲ καὶ ὑμνήσω σε; ὡς ἐμαυτοῦ ὦν, ὡς ἔχω τὴν ἰδίαν; ὡς αἰεὶ ἄλλος ὦν, σὺ γὰρ εἶ ὁ ἀνὴρ ὢ, σὺ δ' εἶ, ὁ ἀνὴρ ποιεῖς. σὺ εἶ, ὁ ἀνὴρ λέγει. σὺ γὰρ πάντα εἶ, καὶ ἄλλο οὐδὲ ἐστὶ, ὃ μὴ ἐστὶ. σὺ εἶ σὺ πᾶν τὸ ἡμιόμοιον, σὺ τὸ μὴ ἡμιόμοιον. Νοῦς μὲν νῶν. πατήρ δὲ δημιουργῶν, θεὸς δ' ἐνέργων, ἀγαθός δὲ πάντα ποιών, ὕψις μὲν γὰρ λεπτομερέστερον ἀνὴρ. αἶρος δὲ ψυχὴ, ψυχὴ δὲ νοῦς, νοῦ δ' ὁ θεός.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΡΜΟΥ

ERMOY TOY HERMETIS ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, TRISMEGISTI.

ΟΤΙ ΕΝ ΜΟΝΩ ΤΩ

Θεῷ τὸ ἀγαθόν.

QVOD IN SOLO

Deo bonum.

BIBΛΙΟΝ ε.

LIBER VI.

Τὸ ἀγαθὸν ὃ Ἀσκληπιοῦ ἐν οὐδ' ἐνὶ ἐσίν, ἢ μὴ ἐν μόνῳ τῷ θεῷ. Μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθόν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ θεὸς αἰεὶ. Εἰ δὲ οὕτως οὐσίαν ἔχει δὲ πάσης κινήσεως καὶ γένεσεως ἔρημον. ἔρημον δ' οὐδὲν ἐστὶν αὐτῆς.

Περὶ δὲ αὐτῷ σατικῶς ἐνέργειαν ἔχουσα, ἀνεκδή, καὶ πληρεσάτω, καὶ χορηγόν. Ἐν δὲ ἀρχῇ πάντων. Πᾶν γὰρ χορηγόν, ἀγαθόν, ὅταν λέγω καὶ πάντως αἰεὶ ἀγαθόν ὅτι. Τοῦτο δ' οὐδὲν ἄλλω πρὸς ἐσίν ἢ μὴ μόνῳ τῷ θεῷ. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής ἐστι τις, ἵνα ἐπιθυμύσας αὐτὸ κτήσασθαι. ὅντων οὐδὲν ἀποβλήτων ἐστὶν αὐτῷ. ὁ ἀποβλήτων λυπηθήσεται. λύπη γὰρ κακίας μέρος. Οὐδὲ κρείττον αὐτῷ ἐστὶν οὐδὲν, ὅφ' αὐτὸς πολεμηθήσεται, οὐδὲ συζυγόν ἐστὶν αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῦ ἐραδθήσεται. οὔτε ἀνηκόν, ὃ ὀργισθήσεται. οὔτε σοφώτερον ὃ ζηλώσει. Τούτων δὲ μὴ ὄντων ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ μηδένος, τί ὑπολείπεται, ἢ μόνον τὸ ἀγαθόν. Ὡς γὰρ οὐδὲν ἢ κακῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ, οὕτως ἐν οὐδὲν ἢ ἄλλων τὸ ἀγαθόν εὐρεθήσεται. Ἐν πᾶσι γὰρ τὰ ἄλλα πάντα ἔστι, καὶ ἐν τοῖς μικροῖς, καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕνα, καὶ ἐν τούτῳ τῷ ζῳῳ τῷ πάντων μίξονι. καὶ διωατατάτῳ. Παθῶν γὰρ πλήρη τὰ ζῷα, αὐτῆς τῆς γένεσεως πάθος τί οὐσης. Ὅπου δὲ πάθος, οὐδαμῶς τὸ ἀγαθόν. Ὅπου δὲ τὸ ἀγαθόν, οὐδαμῶς οὔτε ἐν τῷ πάθει. Ὅπου γὰρ ἡμέρα, οὐδαμῶς νύξ. Ὅπου δὲ νύξ, οὐδαμῶς ἡμέρα. Ὅθεν ἀδιώατον ἐν γένεσι ἢ τὸ ἀγαθόν. ἐν μόνῳ δὲ τῷ ἀκίνητῳ. Ὡς γὰρ μετὰ πάντων ὅτι ἐν τῇ ὑλῇ δευμένῃ. Οὕτω καὶ τὸ ἀγαθόν. Τοῦτον δ' ὁπόσον ὁ κόσμος

Bonum o Asclepi, in nullo est nisi in solo Deo. Potius vero, bonum est ipse Deus, semper. Quod si sic, essentiam oportet esse omni motu, & generatione carētem. Vacuū autem nihil est ipso, aut ab eo desertum. Circa uero se ipsam firmam energiā habens, nō indigam, & plenissimam, & largitricem. Vnum aut principium est omnium. Omne enim largiēs bonū. quādo dico, & omnino & semper bonū est. Hoc vero nulli alij adest nisi soli Deo. Neque. n. indigus est vllius rei, vt concupiscat ipsam acquirere. Entium nullum abijcitur ab ipso, quod amittens doleat. Dolor. n. malitię est pars. Neque potentius ipso quicquam est, a quo oppugnetur. Neque coniuge est ipsi, atque ob id ipsum amet. Neque inauditum, cui irascatur. Neque sapientius, cui æmuletur. Hęc autem cum non sint in essentia eius, quid relinquitur, nisi solum bonum. Sicut. n. nullū malorum in tali est essentia, sic in nullo alio bonum reperietur. In omnibus. n. alia omnia sunt, & in parvis, & in magnis, & in singulis, & in hoc animali omnibus maiore, & potentissimo. Passionum. n. plena sunt genita, quia ipsa generatio, passio quędam est. Vbi uero passio, nullo modo bonum. Vbi vero bonum, nullo modo vel una est passio. Vbi namque dies, nullibi nox. Vbi uero nox, nullibi dies. Vnde impossibile est in generatione esse bonum. Sed in solo ingenito. Sicut uero participatio omnium est in materia illigata sic & boni. Hoc modo mundus bonus,

bonus, prout & ipse omnia facit. & in parte faciendi bonus est. Et in aliis omnibus non bonus. Etenim passibilis est, & mobilis, & passibilium factor. In homine uero per comparationem mali, bonum ordinatur. Nam quod non valde malum est, hic bonum est. Quod vero hic bonum est, particula mali est minima. Impossibile ergo est bonum hic, purum esse a malitia, Nam hic malefcit bonum. malū autem factum, non amplius bonum manet. Non manens autem, malum fit. In solo ergo Deo, bonum est. Vel est Deus, ipsum bonum. Solum ergo o Asclepi nomen boni in hominibus est, res autem ipsa, nulli. Impossibile namque. Non enim id capit corpus materiale, vndique constrictum malitia, & laboribus, & doloribus, & cupiditatibus, & ira, & erroribus, & opinionibus amentibus. Et quod omnium pessimum est o Asclepi quod singula prædicta, credita sunt hic, maximum esse bonum, quod supremum est malum uentris illuuias. Et malorum omnium largitor, error, absentia boni hic est. Et ego gratias habeo Deo, qui mihi in mentem iniecit, boni cognitionem, quod impossibile sit ipsum, in mundo esse. Mundus. n. plenitudo est malitiæ, Deus uero plenitudo est boni, uel bonum, Dei. Nam pulchri excellentiæ circa ipsam sunt essentiam, & puriores, & sinceriores. Et forte ipsæ essentia illius. Audendum enim esse dicere, o Asclepi, quod essentia Dei, si tamen essentiam habet, pulchrum est. Pulchrum autem etiam bonum est. Bonum autem nullum comprehenditur in mundo. Omnia namque oculis subiecta, idola sunt, & veluti umbræ. Quæ uero non subiacent, maxime boni, & pulchri est essentia. Et sicut oculus non potest Deum videre, ita neque pulchrum, neque bonum. Hæc. n. partes Dei sunt integræ, propriæ ipsius solius familiares, inseparabiles, amabilissimæ. Quas vel Deus amat, vel ipsæ amant Deum. Si potes intelligere Deum, intelliges pulchrum, & bonum fulgentissimum, radiantissimumque a Deo. Illa enim pulchritudo incomparabilis, & illud bonum in immutabile; sicuti & ipse Deus. Vt ergo Deum intelligis, sic & pulchrum, & bonum intellige. Incommunicabilia enim sunt aliis animalibus, eò quod, inseparabilia sunt a Deo. Si de Deo quæris, etiam de pulchro quæris. Vna enim est, ad ipsum ferens via, pietas cum cognitione. Vnde ignorantes, & qui pietatis uiam non sunt ingressi, pulchrum, & bonum audent dicere hominem, ne in somnio quidem quid bonum sit, viderunt. Sed omni malo impli-

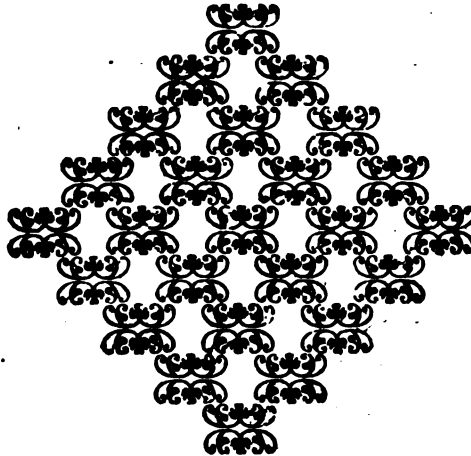
αγαθός. καθὰ καὶ αὐτὸς πάντα ποιεῖ, ὥς ἐν τῷ μέρει τοῦ ποιεῖν ἀγαθός ἐστίν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, οὐκ ἀγαθός. Καὶ γὰρ παθητός ἐστι καὶ κινητός, καὶ παθητῶς ποιητής. Ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ σύγκρισιν τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν τέτακται. Τὸ γὰρ μὴ λίαν κακὸν ἐνθάδε τὸ ἀγαθὸν ἐστίν. Τὸ δ' ἐνθάδε ἀγαθὸν μῶρον τοῦ κακοῦ τὸ ἐλάχιστον. Ἀδύωτον οὖν τὸ ἀγαθὸν ἐνθάδε καθαρῆναι τῆς κακίας. Κακοῦ γὰρ ἐνθάδε τὸ ἀγαθόν. Κακοῦ γὰρ οὐκ ἐστὶ ἀγαθὸν μένει. μὴ μείναν δὲ, κακὸν γίνεται. Ἐν μόνῳ ἄρα τῷ θεῷ τὸ ἀγαθὸν ἐστίν, ἢ ἐστὶν ὁ θεὸς τὸ ἀγαθόν. Μόνον οὖν ὁ Ἀσκληπὶε τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ ἐν ἀνθρώποις. Τὸ δ' ἔργον οὐδαμοῦ. Ἀδύωτον γὰρ. Οὐ γὰρ χωρὶ σῶμα ὑλικὸν τὸ πᾶν τῶν ἐσφυγμένων κακίῃ, καὶ πόνοις, καὶ ἀλγηδόνι, καὶ ἐπιθυμίαις, καὶ ὀργαῖς, καὶ σπάταις, καὶ δόξαις ἀνόητοις. Καὶ τὸ πάντων κακίστον ἐστὶν ὁ Ἀσκληπὶε. ὅτι ἕκαστον τούτων ἢ προσηρημένων ἐμπεπτεῖται ἐνθάδε, τὸ μέγιστον ἢ ἀγαθόν. Τὸ μᾶλλον ἀνυτέρβλητον κακὸν ἢ γαστριμαργίῃ, ἢ ἢ κακῶν πάντων χορηγός ἢ πλάνη, ἢ ἡσυχία ἐνθάδε τοῦ ἀγαθοῦ ἐστίν. Κἀγὼ δὲ χάριν ἔχω τῷ θεῷ τῷ εἰς νοῦν μοι βαλλόντι περὶ τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀδύωτον ἐστὶν αὐτὸ ἐν τῷ κόσμῳ ἢ. Ὁ γὰρ κόσμος πλήρωμα ἐστὶ τῆς κακίας, ὁ δὲ θεὸς τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τὸ ἀγαθὸν τοῦ θεοῦ. Αἱ γὰρ ἐξοχαὶ τοῦ καλοῦ περὶ αὐτῶν εἰσι τοῦ τῶν οὐσιῶν φαίνοντος, καὶ καθαρῶν, καὶ εὐκρινέστεραι. Τάχα τοῦ καὶ αὐταὶ αἱ οὐσίαι ἐκείνου. Τολμητὸν γὰρ εἰπεῖν, ὁ Ἀσκληπὶε, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ, εἴγε οὐσίαν ἔχει, τὸ καλὸν ἐστίν. Τὸ δὲ καλόν, καὶ ἀγμὲν ἐστίν. ἀγαθὸν δ' οὐδέ ἐστι καταλαβέδω ἐν τῷ κόσμῳ. Πάντα γὰρ τὰ τῷ ὀφθαλμῷ ὑποπίπτοντα εἶδωλα ἐστίν, καὶ ὥστε σκιογραφίαι τὰ δὲ αἰὲ ὑποπίπτοντα. Μάλιστα δὲ ἡ τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς οὐ δύναται τὸν θεὸν ἰδεῖν, οὕτως οὐτὲ τὸ καλόν, καὶ τὸ ἀγαθόν. Ταῦτα γὰρ τὰ μέρη τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁλόκληρα, ἴδια, αὐτοῦ μόνου εἰκῆα, ἀχώριστα, ἐρασμιώτατα. ὦν ἢ αὐτὸς ὁ θεὸς ἐρᾷ, ἢ αὐτὰ τοῦ θεοῦ ἐρᾷ. Εἰ δαυασαὶ νόησιν τὸν θεὸν νοήσεις τὸ καλόν, καὶ τὸ ἀγαθόν, τὸ ὑπέρλαμπρον, τὸ ὑπερλαμπρόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνο γὰρ τόλος ἀσυγκρίτων, καὶ ἐκεῖνο τὸ ἀγαθὸν ἀμίμητον. ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ θεός. ὥς οὖν τὸν θεὸν νοεῖς, οὕτω καὶ τὸ καλόν, καὶ ἀγαθὸν νοεῖς. Ἀκοιῶντα γὰρ ταῦτα τοῖς ἄλλοις ἢ ζῶν ἐστίν, διὰ τὸ εὐχαρίσταν ἢ τοῦ θεοῦ. Εἰ δὲ θεοῦ ζητῆς καὶ περὶ τοῦ καλοῦ ζητῆς. Μία γὰρ ἐστὶν ἢ εἰς αὐτὸ ὑποφύουσα ὁδός, ἢ μετὰ γνώσεως εὐσέβεια. Ὅθεν οἱ ἀγνοοῦντες, καὶ μὴ ὁδεύσαντες τῶν περὶ τῆς εὐσεβείας ὁδόν, καλόν, καὶ ἀγαθὸν τολμᾶσι λέγειν τὸν ἀνθρώπον. Μηδὲ ὅναρ θεασάμενοι ἵ ἐστὶν ἀγαθόν. ἀλλὰ πάντῃ κακῷ προσηλημένοι,

μῖνοι, καὶ τὸ κακὸν πιστεύσαντες ἀγαθὸν εἶναι,
καὶ οὕτως αὐτὰς χρώμενοι ἀκορίτως, καὶ φοβού-
μενοι αὐτοῦ σερνηδυνῶσαι. Πάντα δὲ ἀγωνιζώμενοι,
ἵνα μὴ μόνον ἔχῃ, ἀλλὰ καὶ ἐπαύξῃ. Τοιαῦ-
τα τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ, καὶ τὰ καλὰ ὡς Ἀσκλη-
πιὸς, ἃ οὐδεὶς φιλεῖν δυνάμεθα οὐδε μισῆσαι. Τὸ
γὰρ πάντων χαλεπώτερον, ὅτι χρεῖα αὐτῶν ἔχο-
μεν, καὶ ζῆναι τοῦτων χωρὶς οὐ δυνάμεθα.

citi prius, & quod malum est, credentes bonū
esse, ita illo vtuntur insatiabiliter, timentes eo
priuari. Et omnē suscipiunt laborē, vt non solū
habeant, sed etiam augeant. Talia sunt huma-
na bona, & pulchra o Asclepi. Quæ neque fu-
gere possumus, neque odisse. Nam quod om-
nium est asperriimum, est quod ipsis opus ha-
bemus, & viuere sine his non possumus.

SCHOLION.

Quando ait. Et essentiam Dei, si tamen essentiam habet. Quod alibi etiam repetit dubitanter. Non est dubitandum, Deum esse essentiam.

HERMETIS EΡΜΟΥ ΤΟΥ TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

AD FILIVM SVVM

ΠΡΟΣ ΤΑΤ ΤΟΝ

TATIVM.

ΤΙΟΝ.

IN MONTE SERMO RECONDITVS.
De Regeneratione, & silentij
professione.

EN OPEI ΛΟΓΟΣ ΑΠΟΚΡΥΦΟΣ.
Περὶ Παλιγῆσεως, καὶ σιγῆς.
ἐπαγγελίας.

LIBER VII.

BIBΛION Z.

EN cōmunibus, o pater, ænigmatice, & non luculenter differuisti de Deitate. & nō reuelasti. dicens neminem seruari posse, ante regenerationem. Cumq; supplex tibi essem in montis ascensu, postquā mecum es locutus, & cuperem sermonem de regeneratione addiscere, quoniam præter omnes hūc solū ignoro: dixisti, quando a mūdo alienus fueris mihi tradere, præparauime, & mentem meam alienam feci, a mundi deceptione. Tu vero, mihi, etiam defectus supple, ijs quibus dixisti regenerationem mihi tradere, vel voce, vel clā expone. Ignoro Trismegiste, ex quali materia, & vtero, homo est generatus, aut a quo semine. O fili sapientia intellectualis in silentio, & semē uerax bonum. Quo seminante, o pater? vniuersum enim hoc dubium habeo. Voluntate Dei, o fili. At cuius is qui genitus est, o pater? Nam expers eius essentia quæ in me est, & intelligibilis. Alius est genitus Deus, Dei filius. Omne in omni ex omnibus airibus constitutus. Aenigma mihi dicis o pater. & non, vt pater filio, loqueris. Genus hoc, o fili, non docetur, sed a Deo quando voluerit, in recordationem mittitur. Impossibilia mihi dicis o pater, & violenta. Vnde recte ad hæc contradicere volo. Alienus filius natus sum paterni generis? Ne mihi inuideas o pater. Germanus filius tibi sum. Explica mihi regenerationis modum. Quid dicam, o fili, non habeo dicere, præter hoc. Cerno in me non fictum spectaculum,

EN τοῖς ἑνικοῖς ὁ πάτερ, αἰνιγματωδῶς καὶ οὐ τηλαυγῶς ἐφράσας περὶ θεότητος διαλεγόμενος, οὐκ ἀπεκάλυψας, φάμενος μὴ δένα διωάδῃ σωθῆναι ἀπὸ τῆς παλιγῆσεως. Ἐμὲ δὲ σοῦ ἐκείτου γενομένου ὅτι τῆς τοῦ ὄρους μεταβάσεως, μετὰ τὸ σέ ἐμοὶ διαλεχθῆναι, ποθομένου τὸν τῆς παλιγῆσεως λόγον μαθεῖν, ὅτι τοῦτον παρὰ πάντα μόνον ἀγνοῶ. καὶ ἔφησ' ὅταν μέλλης κόσμου ἀπαλλοτριουῶν παραδιδόναι μοι, ετοίμος ἐξυμῶν καὶ ἀπλωδρίωσα τὸ ἐν ἐμοὶ φρόνημα, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου ἀπάτης. Σὺ δὲ μοὶ καὶ τὰ ὑπερημματα ἀναπλήρωσον οἷς ἔφησ' μοὶ παλιγῆσειαν παραδύνααι, προθέμενος ἐκ φωνῆς ἢ κρυβδύν. Ἀγνοῶ ὅ ῥ' Τριμέγιστε ἐξ οἷας ὕλης καὶ μήτρας ἀνδρωπος ἐξηνήθη? ἀποραῖς δὲ ποίας? ὅ τέκνον σοφία νοερά ἐν σιγῇ. καὶ ἡ ἀπορά, τὸ ἀληθινὸν ἀγαθόν. Τίνος ἀείραντος ὁ πάτερ? τὸ γὰρ σωόνιον ἀπορῶ? Τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ ὁ τέκνων. Καὶ ποταπὸς ὁ ἡμνώμενος ὁ πάτερ? αἰμόριος γὰρ τῆς ἐν ἐμοὶ οὐσίας καὶ τῆς νοητῆς. Ἄλλος ἔσαι ὁ ἡμνώμενος θεός, θεοῦ παῖς. Τὸ πᾶν, ἐν παντὶ ἐκ πασῶν διωάμεων σωμενός. Αἰνίγμα μοὶ λέγεις ὁ πάτερ, καὶ οὐχ ὡς πατὴρ υἱῷ διαλέγῃ. Τοῦτο τὸ ἡμὸς ὁ τέκνον, οὐ διδάσκειται, ἀλλ' ὅταν θέλῃ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀναμνησκειται. Ἀδωάτα μοὶ λέγεις ὁ πάτερ καὶ βεβιασμένα ὄθεν ἀπὸς ταῦτα ὀρθῶς ἀντεπείν θέλω. Ἀλλότριος υἱός πεφυκας τοῦ πατρικοῦ γένους? μὴ φθόνει μοὶ πάτερ. Γνήσιος υἱός εἰμὶ. διάφρασον μοὶ τῆς παλιγῆσεως τὸν τρόπον. Τί εἶπα ὁ τέκνον. οὐκ ἔχω λέγειν. πλὴν τοῦτο, ὁρῶντι ἐν ἐμοὶ ἀπλᾶσον θέας γεγνη-

γενησάμενον ἐξ ἐλέου Θεοῦ. Καὶ ἑμαυτὸν ἐξελέλυθα ὡς ἀθάνατον σῶμα. καὶ εἰμὶ νῦν οὐχ ὅτι εἰν. ἀλλ' ἐφρηνηθῆναι ἐν νῶ. Τὸ ἀπαγμα τοῦτο οὐ διδάσκειται. οὐδὲ πῶς πλασθῇ τούτῳ τοιχοῦ δι' οὗ ἐστὶν ἰδεῖν, καὶ δι' ὃ ἡμέληται μοι, τὸ πρῶτον σωθεῖτον ὁδός, οὐχ ὅτι καὶ χωρίσμαι καὶ ἀφ' ἧς ἔχω καὶ μέτρον, ἀλλ' ὅτι τούτων εἰμὶ νῦν. [ὁρᾷς μὲν ὅτι τέκνον ὁφθαλμοῖς. ὅτι ἡ κατανοήσις ἀντιτίθεται σώματι καὶ ὁράσει οὐκ ὁφθαλμοῖς τούτοις θεωρεῖμαι νῦν ὁ τέκνον] εἰς μαρίαν μὲ οὐκ ὀλίγῳ, καὶ εἰς φρεσὶν φρεσὶν ἐνέσθης ὁ πάτερ, ἑμαυτὸν γὰρ νῦν οὐχ ὁρᾷ. Εἶδε ὁ τέκνον καὶ σὺ σεαυτὸν διεξελήλυθας, ὡς οἱ ἐν ὕπνῳ ἐνεροπολούμενοι χωρὶς ὕπνου. Λέγε μοι καὶ τούτο, τίς ἐστὶν ἡμεσιουργός τῆς παλινγενείας, ὁ τοῦ Θεοῦ παῖς, ἄνθρωπος ὢς, θελήματι Θεοῦ. Νῦν τὸ λοιπὸν ὁ πάτερ εἰς ἀφασίαν μὲ ἤνεγκας ἥτις εἰν ἀπολεσθῆς φρεσὶν. Τὸ γὰρ μέγεθος βλέπω τόσον ἥτις κάτω, ὁ πάτερ σὺ πῶς χαρακτήρι, καὶ ἐν τούτῳ φάδι. τὸ γὰρ θνητὸν εἶδος καθήμερον ἀλλάσσεται. χρόνῳ γὰρ πέπεται εἰς αὐξήσιν καὶ μείωσιν ὡς ψεύδος. Τί οὖν ἀληθές ἐστὶν ὁ Τριμέγιστος; Τὸ μὴ θολοῦμερον ὁ τέκνον, τὸ μὴ διορίζομερον, τὸ ἀχρώματον, τὸ ἀχρημάτιστον, τὸ ἀπρεπὸν, τὸ γυμνόν, τὸ φαῖνον, τὸ ἑαυτῷ καταληπτόν, τὸ ἀταλλοῖστον, τὸ ἀσώματον. Μέμνηται ὄντως ὁ πάτερ. δοκοῦντος γὰρ μοῦ ὑπὸ σου σοφοῦ γεγονέναι, ἐνεφράχθης αἰ ἀιδήσεις τούτου μοῦ τοῦ νοήματος. Οὕτως ἔχει ὁ τέκνον. Τὸ μὴ ἀνωφερὲς ὡς πῦρ, τὸ δὲ κατωφερὲς ὡς γῆ, καὶ ὑγρὸν ὡς ὕδωρ, καὶ σύμπαντον ὡς ἀήρ, πῶς αἰδητὸς αὐτὸ νοήσεις τὸ μὴ σκληρόν, τὸ μὴ ὑγρὸν, τὸ ἀσφίγγον, τὸ μὴ διαδυομένον, τὸ μόνον διωαμεν καὶ ἐνεργεία νοούμερον. Θεομαυτοῦ δὲ, τοῦ διωαμένου νοῆν τιμὴ ἐν θεῷ γένεσιν. Αδωάτος οὖν εἰμὶ ὁ πάτερ. Μὴ γένοιτο ὁ τέκνον. ἐπίσασαι εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἐλευσεται. Θέλησον καὶ γένηται Κατάργησον τοῦ σώματος τὰς αἰδήσεις, καθάρασαι σεαυτὸν ὑπὸ ἥτις ἀλόγων τῆς ὕλης τιμωρῶν. Τιμωρὸς γὰρ ἐν ἑαυτῷ ἔχω ὁ πάτερ; Οὐκ ὀλίγους ὁ τέκνον, ἀλλὰ καὶ φοβερούς, καὶ πολλούς. Αἰγρὸς ὁ πάτερ. Μία αὕτη ὁ τέκνον τιμωρία ἡ αἰγροία. Δεύτερα ἡ λύπη. Τρίτη ἀκρασία. Τετάρτη ἐπιθυμία. Πέμπτη αἰδία. Ἑκτὴ πλεονεξία. Ἑβδομη, ἀπάτη. Ὁγδόη, φόβος. Ἐννάτη δόλος. Δεκάτη ὀργή. Ἐνδεκάτη ἀπορέτεια. δωδεκάτη κακία. Εἰσὶ δ' αὖται τὸν ἀριθμὸν δωδεκά. Ἐπὶ δὲ ταύταις πλείονες ἄλλαι, ὁ τέκνον. διὰ τοῦ θεομαυτοῦ τοῦ σώματος αἰδητικῶς πάχεν ἀναγκάζουσι τὸν ἐνδιάθετον ἄνθρωπον. Ἀφίσανται δ' αὖται οὐκ ἀδρόως ὑπὸ τοῦ ἐλεηθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὕτω σωίσεται ὁ τῆς παλινγενείας ἥρεος καὶ λόγος. Λοιπὸν σιώπησον ὁ τέκνον, καὶ εὐφρήμηση. καὶ διὰ τοῦτο οὐ καταπαύσει τὸ ἔλεος εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Χαῖρε λοιπὸν ὁ τέκνον, ἀνακαθαυρόμενος τὰς τοῦ Θεοῦ διωαμέσιν, ὡς σωάρθρωσιν τοῦ λόγου. Ἡλθεν

factum ex miseratione Dei. & ex me exij in immortale corpus. Et nunc sum, qui non eram prius. Sed natus sum in mente. Res hæc non docetur. Neque ficto hoc elemento est videre. & propter quod, negligi mihi est, prima composita forma. Non quod separatus sim, & tactum habeo, & mensuram; alienus tamen ab his sum nunc. [Cernis meo fili oculis. Quando uero deprehendis obnixus corpore, & uisu, non oculis his conspicior o fili.] In furorem, me non paruum & æstrum animi iniecasti o pater. Me ipsum enim non cerno. Vtinam o fili, & tu a te ipso ex eas sine somno, instar eorū qui in somno somniant. Dic mihi & hoc, quis nā generator regenerationis est? Dei filius, homo unus, uoluntate Dei. Nunc reliquum o pater, in silentium me reicis: a prioribus cogitationibus relictus. Magnitudinem cerno imarū rerum. o pater, caractere, & in eo falsa. Mortalium namque forma in dies mutatur. tempore enim uertitur in augmentum, & diminutionem, utpote falsa. Quid ergo uetum est o Trismegiste? Idque non turbatur, o fili, quod non terminatur, incolorum, infiguratum, immutabile, nudum, splendens, quod sibi est comprehensibile, inalterabile, incorporeum. Vere in furorem agor, o pater. Nam cum videret a te sapiens effectus, obstructi sunt sensus mei hac cogitatione. Ita se habet, o fili. Quod sursum fertur, ut ignis, quod deorsum ut terra & humidum ut aqua, & perflabile ut aer, quo modo sensibilibus ipsum intelliges, quod nō durum, quod non humidum, quod non contingitur, quod non permeat, quod sola potetia & actu intelligitur. Indigus & mēte sum, quæ sola potest intelligere eam generationem quæ in Deo est. Impotens ergo sum o pater. Ne id fiat, o fili. Attrahe in te ipsum, & ueniet. Vellis, & fiet. otiosos redde corporis sensus, & erit generatio Deitatis. Purga te ipsum a brutis materiæ vindicibus. Num uindices in me ipso habeo, o pater? Non paucos o fili, sed & formidabiles & multos. Ignoro o pater. Hęc vna o fili vltrix, ignorantia est. Secunda dolor. Tertia intemperantia. Quarta concupiscentia. Quinta iniustitia. Sexta auaritia. Septima deceptio. Octaua inuidia. Nona, dolus. Decima, ira. Vndecima, temeritas. Duodecima, malitia. Sunt uero & hæ numero duodecim. Sub his uero plures alia, o fili. Quæ per corporis carcerem sensibilibus pati cogunt internum hominem. Discedunt uero hæ, nō illico ab eo cuius miserefcit Deus. Atque ita conficitur, regenerationis & modus, & ratio. Cæterum o fili, file, ac benedominare. Ob hoc non cessabit a nobis Dei misericordia. Lætare itaque o fili, purgatus Dei viribus ad dearticulationem fermonis. Venit nobis

nobis cognitio Dei. Hac uero accedente, o fili pro eiecta est ignorantia. Venit nobis cognitio gaudij. Hac autem adueniente error fugiet in eos, qui eius sunt capaces. Potentiam voco ad gaudium. Temperantiam, cuius uirtus est suauissima. Assumamus eam o fili, alacriter, ut eius aduentu expulit intemperantiam? Quartam nunc noco, continentiam, eā quæ contra concupiscentiam est uirtus. Gradus hic, o fili, iustitiæ est sedimentum. Nam labbre nullo, aspice ut expulerit iniustitiam. Iustificati sumus o fili, iniustitia absente. Sextam uirtutem uoco in nos, quæ contra auaritiam est, communicationem. Ea recedente, adhuc voco veritatem, & fugit error, & ueritas aduenit. Vide ut bonum adimpletum est o fili, accessu ueritatis. Inuidia uamque a nobis recessit. Veritati uero etiam bonum adfuit simul cum uita & lumine. Et non amplius superuenit illa tenebrarum uirtrix, sed uictæ recesserunt impetu. Cognosti o fili regenerationis modum, decades accessu o fili. Et composita est intellectualis generatio. Et duodecimam expellit. Et contemplatores generationis sumus effecti. Quisquis ergo per misericordiam adeptus est, generationem summum Deum, corporeum sensum relinquens, se ipsum cognoscit ex diuinis constitutum, & lætatur, stabilis a Deo factus. Opater, uideor, mihi non uisione oculorum, sed uirtutum intelligibili actu, in cælo esse, in terra, in mari, in aere. In animalibus esse, in stirpibus, in vtero, ante vterum, post vterum, ubique. Sed adhuc hoc mihi dicas, quo modo vltices tenebrarum, cum numero sint duodecim, a decem viribus expelluntur? Quis hic modus o Trismegiste. Tabernaculum hoc o fili, quod exiimus, ex Zodia co circulo est constitutum, ex duodecim numero, naturæ vniuersæ omniformis idea. Ad errorem hominis coniugationes in ipsis sunt, o fili. vnitæ in operatione. Inseparabilis est temeritas ab ira. Sunt autem etiam interminatæ. Iure itaque secundum rectam rationem, discessum faciunt, ut pote a decem virtutibus propulsatæ. hoc est a decade. Decas enim o fili, est animæ genitrix. Vita uero & lux vnitæ ibi sunt, ubi unitaris numerus natus est a spiritu. Vnitas ergo secundum rationē decadem habet, & Decas vnitatē.

ἡμῖν γνῶσις τοῦ Θεοῦ. Ταύτης δ' ἐλθοῦσης ὁ τέκνον. ἐξηλάθη ἡ ἀγνοία. Ἦλθεν ἡμῖν γνῶσις χαρᾶς, παραγχομένης ταύτης, ὁ τέκνον. ἡ λύπη φεύσεται εἰς τοὺς χωροῦντας αὐτῷ, Δυνάμιν καλῶ ὅτι χαρὰ τῷ ἐγκράτειαν, ὁ δυνάμις, ὅς δυνάμις ἡ δέσνη. προσλάβου αὐτῷ ὁ τέκνον, ἀσμένεστα. Πῶς ἄμα τῷ παραγχομένῳ ἀπόσαστο τῷ ἀκρασίαν; Τετάρτῳ δὲ νῦν καλῶ τῷ καρτερίαν, τῷ χ' τῆς ἐπιθυμίας δυνάμιν. ὁ βαθμὸς οὗτος ὁ τέκνον διχασμῶν ἐστὶν ἑδρασμα. χωρὶς γὰρ κτήσεως, ἴδῃ πῶς τῷ ἀδικίαν ἐξήλασεν. Εἰδικαῖον αὖ τέκνον, ἀδικίας ὑποσύνης. Ἐκτῷ δυνάμιν καλῶ εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν, τῷ χ' τῆς πλεονεξίας κοινωνίαν. ὑποσύνης δ' ἐτι καλῶ τῷ ἀλήθειαν, καὶ οὐ γὰρ ἀπάτη, ἀλήθεια παραγίνεται. ἴδῃ πῶς τὸ ἀγαθὸν πεπλήρωμα ὁ τέκνον παραγχομένης τῆς ἀληθείας. Φθόνος γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἀπέστη. τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐτεγένητο ἄμα ζωῇ, καὶ φωτὶ. Καὶ οὐκέτι ἐπῆλθεν οὐδυνία τοῦ σκότους τιμωρία. ἀλλ' ἐξέπλησαν νικηθεῖσαι ροίζῃ. Εγνώκας ὁ τέκνον τῆς παλιγγενεσίας τὸν τρόπον, τῆς δεκάδος παραγχομένης ὁ τέκνον, σωτέθῃ νοσῶν γένεσις. καὶ τῷ δωδεκάτῳ ἐξελαύνῃ. καὶ ἐδεσπρήθη αὐτῇ τῇ γένεσι. ὅς τις οὖν ἔτυχῃ χ' τὸ ἔλεος τῆς χ' Θεοῦ γένεσεως, τῷ σωματικῷ αἰσθησὶν καταλιπὼν, ἑαυτὸν γνωρίζει ἐκ Θεῶν σωσις αὐτῶν, καὶ εὐφραίνεται. Ἀκρινὴς γένεσος ὑπὸ Θεοῦ. ὁ πατήρ, φανταζομαι οὐχ ὁράσει ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ τῇ διὰ δυνάμεων νοητικῇ ἐνεργείᾳ. Ἐν οὐρανῷ εἰμὶ, ἐν γῇ, ἐν ὕδατι, ἐν ἀέρι. ἐν ζωῇς εἰμὶ, ἐν φυτοῖς, ἐν γαστρί, ἀπὸ γαστροῦ, μετὰ γαστέρα πανταχοῦ. ἀλλ' ἐτι τοῦτο μοι εἰπῇ. Πῶς αἱ τιμωρίαι τοῦ σκότους οὐσαι ἀριθμῶ δώδεκα ὑπὸ δεκά δυνάμεων ὑποθούνη; τίς ὁ τρόπος ὁ Trismegiste; Τὸ σκῆψος τοῦτο, ὁ τέκνον, ἐκ τοῦ ζωνφοροῦ κύκλου σωμένη, καὶ τούτου σωσέσθῃτος, ἐξ ἀριθμῶν δώδεκα, ὄντων ἑνδεκά τὸν ἀριθμὸν, φύσεως μίαν παντομορφου ἰδέας, ὡς πλάνῳ τοῦ ἀνθρώπου. διαζυγαὶ ἐν αὐταῖς εἰσὶν ὁ τέκνον, λωυμένα δ' ἐν τῇ πράξει, ἀχωρίσας ἐστὶν ἡ προπέτεια τῆς ὀργῆς. εἰσὶ δὲ καὶ ἀδιάρητοι. εἰκότως οὖν χ' τὸν ὁρδὸν λόγον, τῷ ἀπόσασιν ποιοῦνται, καθεὺς καὶ ὑπὸ δεκά δυνάμεων ἐλαυνόμενα. Τούτῃς ὑπὸ τῆς δεκάδος. ἡ γὰρ δεκάς ὁ τέκνον ἐστὶν ἰσχυρογόνος, ζωὴ δὲ καὶ πῶς λωυμένα ἐκεί εἰσι. ἑνδεκά ὁ τῆς ἐνάδος ἀριθμὸς πέφυκε τοῦ πνεύματος, ἡ ἐνάς οὖν χ' λόγον ὁ δεκάδα ἔχει. Καὶ ἡ δεκάς ὁ ἐνάδα.

SCHOLION.

Quando in hoc ait ad Tatum. Deus natus sis & vnius filius Dei. Falsò id dicit, nisi intelligat per excellentiam, quatenus participat, aliquod Dei donum.

Πάτερ, τὸ πᾶν ὁρῶ καὶ ἑμάντων ἐν τῷ νοῦ. Αὐτὴ
ἐστὶν ἡ παλιγγενεσία ὁ τέκνον. Τὸ μὲν ἐστὶ φαν-
τασθῆναι εἰς τὸ σῶμα τὸ τριχὴ διαστατὸν διὰ τὸν
λόγον τοῦτον, τὸν περὶ τῆς παλιγγενεσίας, εἰς ὃν
ὑπεμνηματισάμεν ἵνα μὴ ὁμῶς διάβολοι τοῦ
παντός εἰς τοὺς πολλούς, εἰς οὓς αὐτὸς θέλει
εἰσεῖναι. Εἰπέ μοι ὁ πάτερ, τὸ σῶμα τοῦτο τὸ
ἐκ δυνάμεων σωθεὶς λύσει ἔχει ποτὲ ἢ εὐφρο-
νησον, καὶ μὴ ἀδυσάτα φθέγγου, ἵνα ἀμαρτή-
σης καὶ ἀσεβήσεται σοῦ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ νοῦ.
Τὸ αἰδητὸν τῆς φύσεως σῶμα πόρρωθεν ἐστὶ
τῆς οὐσιώδους φύσεως, τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ διαλυτὸν,
τὸ δὲ ἀδιάλυτον, καὶ τὸ μὲν θνητὸν, τὸ δὲ ἀθάνατον.
ἄγνωστος ἐστὶ θεὸς πέφυκας; καὶ τοῦ ἐνός πατρὸς ὁ κά-
λως. Εβουλόμην ὁ πάτερ τί μὲν διὰ τοῦ ὕμνου εὐ-
λογίαν, ἢ ἔφησθαι τί μὲν ὁδοῦσα ἡμοῦ
μοῦ ἀκούσαι ἢ δυνάμεων. Καθὼς ὁδοῦσα ὁ
Ποιμάνδρης ἐθέτισε τέκνον καλῶς ἀπεύδεις λυ-
σαι τὸ σκῆψος. Καθαρμένος γὰρ οἱ ὁ Ποιμάνδρης ὁ
τῆς αὐθεντίας τοῦς. Πλέον μοι ἢ ἐγγεγραμμέ-
νων οὐ παρέδωκεν. εἰδὼς ὅτι ἀπ' ἑμαυτοῦ δυνάσο-
μαι πάντα νοεῖν, [καὶ ἀκούειν ὧν βούλομαι, καὶ
ὁρᾶν τὰ πάντα,] καὶ ἐπέτερε μοι ἐκείνος ποιῆν
τὰ καλὰ. Διὸ καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ ἐν ἐμοὶ
ἄδουσιν. Θέλω παρὶς ἀκοῦσαι, καὶ βούλομαι ταῦ-
τα νοῆσαι. Ἡσύχασον ὁ τέκνον, καὶ τῆς ἀρ-
μοζούσης νῦν ἀκουε εὐλογίας. Τὸν ὕμνον τῆς
παλιγγενεσίας. ὃν οὐ κέρικα οὐδὲς ἐκφάναι εὐ-
κόλως, εἰ μὴ σοὶ ἐπὶ τέλει τοῦ παντός. Ὅθεν
τοῦτο οὐ διδάσκειται, ἀλλὰ κρύπτεται ἐν σιγῇ.
Οὕτως οὖν ὁ τέκνον σὺ ἐν ὑπαίθερ τάπη,
πρὸς νότον ἀνεμὸν ἀποβάλλων περὶ καλὰ φερόν
πλίου δυνάμεως ἀποσπῶν. Ομοίως καὶ ἀνιόντος
πρὸς ἀπηνίωλιν. Ἡσύχασον ὁ τέκνον.

Τ Μ Ν Ω Δ Ι Α Κ Ρ Τ Π Τ Η Σ
λόγος ἄγιος.

Π

Ἄσα φύσις κόσμου προσδεχέσθαι
τοῦ ὕμνου ἡμῶν ἀκούει, ἀποκη-
νῇ, ἀναγνῆθαι μοι πᾶς μοχλὸς
ὁμῆρου. τὰ δένδρα μὴ σείεσθε.
Τμηθεὶς μέλλω τὸν τῆς κηρύσεως
κύριον, καὶ τὸ πᾶν, καὶ τὸ ἐν.
ἀνοίγητε οὐρανοὶ, ἀνεμοὶ σῆτε, ὁ κύκλος ὁ ἀδά-
νατος τοῦ θεοῦ. Προσδεχέσθαι μοῦ τὸν λόγον,
μέλλω γὰρ ὑμνεῖν τὸν κλίσαντα τὰ πάντα, τὸν
πῆξαντα ἡμῶν γλῶσσαν, καὶ οὐρανον κρεμάσαντα, καὶ
ἐπὶ τὰς ἀνὰ ἐκ τοῦ ὁμοῦ ἰοῦ γλῶσσαν ὕδατος
ἡμῶν οἰκουμένην, καὶ αἰκλήσαν ὑπάρχειν εἰς δια-
στροφὴν καὶ κλίσιν πάντων ἀνθρώπων. Τὸν ἐπὶ
τὰς ἀνὰ πῦρ φανῶναι εἰς πᾶσαν ὁρᾶν, θεοῖς
ταῖς καὶ ἀνθρώποις δῶκεν πάντες ὁμοῦ αὐτῷ
ἡμῶν εὐλογίαν, τῷ ἐπὶ ἢ οὐρακῶν μετάρω, τῷ
πάσης φύσεως κλίσιν. Οὕτως ἐστὶν ὁ τῷ νοῦ ὁ
ὀφθαλμὸς, καὶ δέξεται ἢ δυνάμεων μοῦ τί μὲν
εὐλογίαν. αἱ δυνάμεις αἱ ἐν ἐμοὶ, ὑμνεῖτε τὸ
ἐν καὶ τὸ πᾶν. σπῶσατε τῷ θελήματι μοῦ πᾶσαι αἱ

Pater, uniuersum conspicio, & me ipsum in
mente. Ista est regeneratio o fili, vt non am-
plius imaginationem figas in corpus trine di-
mensum, ob sermonem hunc, de regeneratio-
ne, quem commentario comprehendi, vt ne
omnino calumniemur in vulgus, quod non
vult Deus. Dic mihi o pater, corpus hoc, ex po-
tentiis constitutū, solutionem habebit vnquā?
Bene ominare, & impossibilia non loquaris.
nam peccabis, & impius euadet metis tuae ocu-
lus. Sensibile naturę corpus procul est ab essen-
tiali generatione. Nam illud quidem est disso-
lubile, hoc uero indissolubile. Et illud mortale,
hoc uero immortale. Ignoras quod Deus
natus sis, & vnus filius, quod & ego. Vellem o
pater, eam laudem, quam hymno dixisti cum
ad octonariū ego essem, audire potentiarum.
Sicuti octonario vaticinatus est Poemander o
fili, recte festinas soluere habitaculum. purifi-
catus es etenim. Poemander authoris mens,
non plura mihi tradidit, quàm ea sunt quę
scripti. Videns quod a me ipso potero omnia
intelligere. Et iussit mihi ille vt facerem bona.
Atque ideo omnes quę in me sunt potētīę
canunt. Volo pater audire, & volo hæc intelli-
gere. Quiesce o fili, & conuenientem nunc au-
di laudem. Hymnum regenerationis, quem in-
dicaui ita enunciare faciliter nisi tu in fine totius.
Vnde hoc non docetur: sed absconditur
in silentio, ita ergo o fili stans sub Dio ad au-
strum ventum respiciens, circa solis occasum
adora. Similiter & Oriente ad subfolanum.
Quiesce igitur o fili.

CANTIO ARCANNA
Sermo Sacer.

 Mnis mundi natura excipiat hymni
auditionem. Aperiat terra. Aper-
riatur mihi omnis vetis pluuię.
Arbores ne tremite. Celebraturus
sum hymno creationis dominum, & uniuersum,
& vnum. Aperiamini cęli, venti sistimini.
Circulus immortalis Dei suscipiat sermo-
nem meum. Sum enim celebraturus eum qui
condidit omnia, qui terram fixit, & cęlum
suspendit. Et iussit ex Oceano dulcem aquam
in orbem terrę habitabilis, & inhabitabi-
lis, exire, ad nutritionem & possessionem
omnium hominum. Qui iussit ignem lu-
cere ad omnem actionem Dijs atque ho-
minibus. Demus omnes ipsi laudem, qui su-
per cęlos est sublimis. Qui totius naturę est
conditor, iste est mentis oculus, & suscipiet
potentiarum mearum laudem. Potentię, quę
in me estis, laudate, vnum, & uniuersum
concinnite voluntati meę omnes quę
in me

F

HERMETIS TRISMEGISTI.

in me estis potentia. Cognitio sancta, illuminatus a te, per te intelligibile lumen laudans, lætor in mentis gaudio. Omnes potentia laudate mecum, & tu mea continentia celebra, iustitia mea, iustum cane per me. Communio quæ in me es, uniuersum celebra. Per me cane, ueritas ueritatem. Bonum, cane bonum. O uita, ò lux, a uobis in uos transfit celebratio. Gratias tibi ago ò pater, æctus potentiarum. Gratias habeo tibi Deus potentia actionum mearum. Tuum uerbum per me laudat te, Per me ò uniuersum, suscipe, sermone, uerbale sacrificium. Hæc uociferantur potentia quæ in me sunt, te uniuersum laudant, tuam uoluntatem peragunt, tuum consilium a te, ad te, ò uniuersum. Suscipe ab omnibus uerbale sacrificium. Uniuersum quod in nobis, serua uita. illustra lux. Spiritus Deus. Verbum enim tuum pascit mens. Spiritifere conditor. Tu es Deus. Tuus homo hæc clamat per ignem, per aerem, per terram, per aquam, per spiritum, per opificia tua. Ab æone laudem inueni. Et quod quæro, tuo consilio acquiesco. Scio uoluntate tua, laudem hanc dici, ò pater. Reposui, & in mundo meo. In intelligibili dic, fili. In intelligibili ò fili, potens sum. Ex tuo uero hymno, & tua laude illuminata est mens mea. Amplius uolo & ego, emittere ex propria cogitatione laudem Deo. O fili, non incaute. In mente, ò pater, quæ cerno, dico tibi ò genarcha generationis Tatus. Deo mitto uerbalia sacrificia. Deus, tu pater, tu Dominus. tu mens. Suscipe uerbalia sacrificia, quæ uis a me, Te enim uolente omnia peraguntur. Tu, ò fili mitte sceptibile sacrificium, omnium patri Deo. Sed & adde, ò fili, per sermonem. Gratias tibi pater habeo, qui me hæc præcari es præcatus. Lætor fili fructum te cœpisse ex ueritate, bona quæ immortalia sunt germina. Hoc, discens a me, uirtutis, silentium indicito, nemini, fili, reuelans, regenerationis traditionem, ut ne calumniatores iudicemur. Sufficiens namque quisque nostrum est meditatus. Ego quidem loquens, tu uero audiens. Intellectualiter cognosti te ipsum, & patrem nostrum.

FINIS.

ἐν ἐμοὶ δυνάμεις. Γνωστὸς ἀγία φωτισθεὶς ἀπὸ σοῦ, τὸ νοητὸν φῶς ὑμῶν χαίρω ἐν χαρᾷ σου. Πάσαι δυνάμεις ὑμῶν τε σὺν ἐμοί. καὶ σὺ μοῦ ἐγκράτεια ὕμνη, δικαιοσύνη μοῦ, τὸ δίκαιον ὕμνη δι' ἐμοῦ. Κοινωνία ἡ ἐμὴ, τὸ πᾶν ὕμνη. δι' ἐμοῦ ὕμνη ἀλήθεια ᾗ ἀλήθειαν. τὸ ἀγαθὸν, ἀγαθὸν ὕμνη. ὦ ζωὴ, ὦ φῶς ἀφ' ἡμῶν εἰς ὑμᾶς χωρεῖ ἡ εὐλογία. Εὐχαριστῶ σοὶ πᾶτερ, ἐνέργεια τῆς δυνάμεως. εὐχαριστῶ σοὶ θεέ, δυνάμεις τῆς ἐνεργείας μου. ὁ σὸς λόγος δι' ἐμοῦ ὕμνει σέ, δι' ἐμοῦ δέξαι τὸ πᾶν λόγῳ λογικῇ θυσίαν. Ταῦτα βαῶσιν αἱ δυνάμεις αἱ ἐν ἐμοί, τὸ πᾶν ὑμνοῦσι, τὸ σὸν θέλημα τελοῦσι. σὴ βουλή ἀπὸ σοῦ ἐπὶ σέ, τὸ πᾶν δέξαι ἀπὸ πάντων λογικῇ θυσίαν. Τὸ πᾶν τὸ ἐν ὑμῖν, σὺ ζῶ ζωὴ, φωτίζε φῶς, πνεῦμα θεέ, λόγον γὰρ τὸν σὸν ποιμαίνει ὁ νοῦς, πνέματος φέρει δημιουργία. σὺ εἶ ὁ θεός, ὁ σὸς ἀνθρώπος ταῦτα βοᾷ, διὰ πυρός, δι' αἵρος, διὰ γῆς δι' ὕδατος, διὰ πνεύματος, διὰ τῆς κτισμάτων σου. ἀπὸ τοῦ αἰῶνος εὐλογίαν ἔσθω, καὶ ὁ ζητῶ βουλὴν τῇ σῇ ἀναπέπαυμαι, εἰδὼν θέληματι τῆς σῆς τῶν εὐλογίας ταύτης λεγομένην ὃ πᾶτερ τέθεικα καὶ ἐν κόσμῳ τῆς ἐμῆς. Ἐν τῇ νοητῇ λέγει τέκνον. Ἐν τῇ νοητῇ ὃ πᾶτερ. Δυνάμεις ἐκ τοῦ σου ὕμνου καὶ τῆς σῆς εὐλογίας ἐπιπεφωτισται μοῦ ὁ νοῦς. Πλέον θέλω κἀγὼ πέμψαι ἐξ ἰδίας φρενός, εὐλογίαν τῇ θεῷ. ὃ τέκνον, μὴ ἀσκάπας. ἐν τῇ νῶ ὃ πᾶτερ, ὃ θεῶν λέγει σὺ ἡμάρχα τῆς ἡμεσιουργίας. Ταῦτ, θεῶν πέμπω λογικῆς θυσίας. Θεέ, σὺ ὁ πᾶτερ, σὺ ὁ κύριος, σὺ ὁ νοῦς δέξαι λογικῆς θυσίας ἅς θέλεις ἀπ' ἐμοῦ. σὺ γὰρ βουλομένου πάντα τελεῖται. σὺ ὁ τέκνον πέμψον δακτύλῳ θυσίαν τῇ πάντων πατρὶ θεῷ. ἀλλὰ καὶ πρόσδεξαι ὃ τέκνον διὰ τοῦ λόγου. Εὐχαριστῶ σοὶ πᾶτερ ταῦτα μοὶ αἰνεῖν εὐχαμένῳ. Χαίρω ἵκετον καρποφορήσαντος ἐκ τῆς ἀληθείας τὰ ἀγαθὰ, τὰ ἀθάνατα ἡμετήματα. Τοῦτο μαθὼν παρ' ἐμοῦ, τῆς ἀρετῆς σιγῇ ἐπάγγελαι, οὐδενὶ τέκνον ἐκφαίνων τῆς παλιγγενεσίας τῶν παρὰ δόσιν, ἵνα μὴ ὡς διάβολοι λογιζώμεν. ἵκανὸς γὰρ ἕκαστος ἡμῶν, ἐπομελήθη, ἐγώ τε ὁ λέγων, σὺ τε ὁ ἀκούων, νοερώς ἐγὼς σεαυτὸν, καὶ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΡΜΟΥ

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΡΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ. TRISMEGISTI,

ΟΤΙ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΚΑ-
κὸν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἢ
περὶ θεοῦ ἀγνοσία.

QVOD MAXIMUM MA-
lum in hominibus est.
Dei ignoratio.

BIBAION H.

LIBER VIII.

Οἱ φέρετε ὃ ἄνθρωποι μεθύοντες
τὸν τῆς ἀγνοσίας ἄκρατον ἐκ-
πίοντες, ὃν οὐδὲ φέρειν δυνάσθε;
ἀλλ' ἢ ὅτι αὐτὸν καὶ ἐμῆτε. σῆτε
νήφαντες, ἀναβλέψαντες τοῖς
τῆς καρδιάς ὀφθαλμοῖς; καὶ εἰ μὴ
πάντες δυνάσθε, οἷγε καὶ δυνάμενοι. ἢ γὰρ τῆς ἀ-
γνοσίας κακία ἐπικλύζει πάσαν τὴν γλῶσσαν, καὶ συμ-
φθείρει τὴν ἐν τῷ σώματι κατακλεισμένην ψυ-
χλὴν, μὴ εἶσα ἐνορμίζεσθαι τῆς σωτηρίας λιμένας.
Μὴ συγκρατεσθῆτε τοιγαροῦν τῷ πολλῷ ρεύ-
ματι. Ανάρροια ὅς χρυσάμφοι οἱ δυνάμενοι λαβεῖν
τοῦ τῆς σωτηρίας λιμένος, ἐνορμισάμενοι τούτου.
Ζητήσατε χερσαγωγὸν τὸν ὀδηγήσαντα ἡμᾶς ἐπὶ
τάς τῆς γνώσεως θύρας. Ὅπου ἐστὶ τὸ λαμπρὸν
φῶς, τὸ καθαρὸν σκότους. ὅπου οὐδὲ εἰς μεθύει,
ἀλλὰ πάντες νήφουσιν, ἀφορώντες τῇ καρδίᾳ
τὸν ὁρατὴν δέοντα. Οὐ γὰρ ἀκουσὸς οὐδ' ὁρα-
τὸς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ λεκτὸς, ἀλλὰ νῶ καὶ καρδίᾳ.
Πρῶτον ὅς σε ῥήξαις ὃν φορεῖς χιτῶνα, τὸ
τῆς ἀγνοσίας ὕφασμα. Τὸ τῆς κακίας σήριγμα,
τὸν τῆς φθορᾶς δεσμὸν, τὸν σκοτεινὸν περίβολον,
τὸν ζῶντα θάνατον, τὸν αἰδητὸν νεκρὸν, τὸν
περιφορητὸν τάφον, τὸν ἐνοικον λήϊον, τὸν δὲ ὅν
φιλεῖ μισοῦντα, καὶ δὲ ὅν μισεῖ φθοροῦντα. Τοιοῦ-
τος ἐστὶ ὃν ἐνεδύσω ἐχθρὸν χιτῶνα, ἀγὼν σέ,
κάτω πρὸς αὐτόν. ἵνα μὴ ἀναβλέψας, καὶ δεα-
σάμενος τὸ κάλλος τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ ἐγκείμε-
νον ἀγαθόν, μισήσῃς τὴν τούτου κακίαν, νοήσας
αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλὴν, ὡς ἐπεσούλῃσε σοί. Τὰ
δοκοῦντα καὶ νομιζόμενα αἰδητήρια ἀναιδήτητα
ποιῶν τῇ πολλῇ ὕλη αὐτὰ ὑποφράξας, καὶ μισα-
ρᾶς ἡδονῆς ἐμπλήσας, ἵνα μήτε ἀκούεις περὶ
ὅν ἀκούειν σε δεῖ. μήτε βλέπεις περὶ ὃν βλέ-
πειν σε δεῖ.

ΤΕΛΟΣ.

Vo ferimini o homines, e-
brii, ignorantia mero epo-
to; quod neque ferre pote-
stis, nisi ipsum euomatis. Es-
tote sobrii, visum oculorū
cordis resumite. Et si non
omnes potestis, saltē hi qui
possunt. Ignorantia namque prauitatis, inun-
dat omnem terram. Et secum corrumpit ani-
mam in corpore clausam. non permittens eam
in salutis appellere portus. Ne igitur deferami
ni cum multo fluxu. Sed recursum vsq̃, qui pote-
stis, salutis portum apprehendere, ei vos vin-
cite. & querite qui vos manuducat in viam,
qua ad cognitionis ianuam perueniatis. Vbi
splendidum lumen, purum a tenebris. Vbi ne-
mo inebriatur, sed omnes sobrii sunt, corde
respicientes in eum qui conspici vult. Non. n.
est audibilis, neque dicibilis, neque visibilis
oculis, sed mente & corde. Primò quidē opor-
tet te percurrere, quem fers amictum, igno-
rantia contextum, nequitia firmamentū, cor-
ruptionis vinculum, tenebrosam sapem, viuā
mortem, sentiens cadaver, circumlatum sepul-
chrum; domesticum furem, eum qui, per quā
amat, odit. Et per quā odit, inuidet. Talis est
quem induisti amictus, trahens te deorsum
ad se. Vt ne respiciens videas pulchritudinem
veritatis, & quod ibi habitat bonum. Et odio
habeas eius nequitiam. Intelligens illius insi-
dias, quibus est tibi insidiatus, quā videntur
& creduntur sensiteria, insensata efficiēs, mul-
ta materia illa obturans, & abominabili volu-
ptate replens, vt neque audias, quā audire re
oportet. neq; cernas, quā cernere te oportuit.

F I N I S.

F 2 HERME-

HERMETIS EPMOY TOY TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

AD ASGLEPIVM.

Sermo Vniuersalis.

ΠΡΟΣ ΑΣΚΛΗΠΙΟΝ.

Λόγος Καθολικός.

LIBER IX.

BIBAION Θ.

OMne quod mouetur o Asclepi, in aliquo mouetur, & ab aliquo? Maxime. Nōne necessarium est, maius esse id in quo mouetur, quā quod mouetur? Necellarium. Validius ergo mouēs est, quam motum. Validius. Contrariam ergo naturam habere est necesse, id in quo mouetur. Omnino. Magnus ergo hic mundus, quo, maius corpus non est? Confessum, id est. & solidus. Repletus. n. est aliis corporibus multis ac magnis. Vel potius omnibus, quaecumque corpora sunt? Ita se habet. Corpus uero est mundus, & corpus motum? Maxime. Quātum ergo locum oportet esse in quo mouetur? & quam nam naturam, nonne multo maiorem? ut possit capere lationis continuitatem, ne id quod mouetur pressum soliditatem, ne id quod mouetur pressum soliditatem? Cōfessum. Contrariæ o Asclepi. Corpori autem contraria natura est incorporeum? Cōfessum. Incorporeus ergo est locus. Incorporeum aut vel diuinum est, vel Deus. Diuinum autem dico nunc, non genitum, sed ingenitum. Si ergo sit diuinum, essentia est. Si uero sit Deus, super essentiam est. Aliās, & intelligibilis est iste. Intelligibilis. n. est primus Deus, non sibi ipsi, sed nobis. Intelligibile namque, intelligenti per sensum subternitur. Deus ergo sibi est intelligibilis. Non. n. aliud quid existens ab eo quod intelligitur. nobis uero aliud quid est, ideo a nobis intelligitur. Si uero intelligibilis locus, non est Deus, sed locus. quod si & Deus, nō ut locus, sed ut actus capax Omne autē mouetur, nō in moto, sed in stante. Et mouens ergo stat. Impossibile. n. ei est simul moueri. Quo modo ergo, o Trismegiste ea quæ hic sunt, simul mouentur cum motis? Sphæras. n. dixisti errantes moueri ab inerrāte sphæra. Nō est hæc o Ascle

Πᾶν τὸ κινούμενον ὁ Ἀσκληπιε, ἐν τινὶ κινεῖται, καὶ ὑπὸ τινὸς ῥάλλισα. Οὐκ ἀνάγκη ὅ μείζον εἶναι τὸ ἐν ᾧ κινεῖται, ἢ τὸ κινούμενον? Ἀνάγκη. Ἰχυρότερον ἄρα τὸ κινούμενον, τοῦ κινουμένου ἰχυρότερον γάρ. Ἐναντίαν ὅ φύσιν ἔχειν ἀνάγκη τῷ ἐν ᾧ κινεῖσθαι, τῇ τοῦ κινουμένου? Καὶ πάνυ. Μέγας οὖν οὗτος ὁ κόσμος, οὗ μείζον οὐκ ἐστὶ σῶμα? ὁμολογῆται. καὶ σεβάρως. πεπληρωται γὰρ ἄλλων σῶματων μεγάλων πολλῶν, μᾶλλον ὅ πάντων ὅσα ἐστὶ σῶματα? Οὕτως ἔχει. Σῶμα δ' ὁ κόσμος. σῶμα ὃ κινούμενον? Μάλιστα: Πηλίκον οὖν δεῖ τὸν τόπον εἶναι, ἐν ᾧ κινεῖται. Καὶ ποταπῷ τῷ φύσιν, οὗ πολὺ μείζονα; ἵνα δυναθῇ δεξασθαι τῆς φορᾶς τῷ σωείεσθαι, καὶ μὴ θλιβόμενον τὸ κινούμενον ὑπὸ τῆς σφοδότητος, ἐπιχῆν τῷ κινήσει; Παμμεγεδὲς τι χεῖμα ὃ Τρισμέγιστε, ποταπῆς δὲ φύσεως? Τῆς ἐναντίας ὃ Ἀσκληπιε. σῶματι δ' ἐναντία φύσις τὸ ἀσώματον? ὁμολογῆται. Ἀσώματος οὖν ὁ τόπος. Τὸ δ' ἀσώματον, ἢ θεῖον ἐστίν, ἢ θεός. Τὸ δὲ θεῖον λέγω νῦν οὐ τὸ γενητόν, ἀλλὰ τὸ ἀγέννητον. Ἐὰν μὲν οὖν ἢ θεῖον, οὐσία ἐστίν. ἔὰν δὲ ἢ θεός, ὑπὲρ οὐσίαν ἐστίν. Ἀλλως δὲ νοητός, οὗτος. Νοητός γὰρ ὁ φανερὸς θεός, οὐχ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἡμῖν ἐστίν. Τὸ γὰρ νοητόν, πρὸ νοοῦντι δι' αἰδήσεως ὑποπίπτει. Ὁ θεός οὖν οὐχ ἑαυτοῦ νοητός, οὐ γὰρ ἄλλοιτι ὦν τοῦ νοουμένου ὑφ' ἑαυτοῦ νοεῖται. Ἡμῖν δ' ἄλλοιτι ἐστίν, διὰ τοῦτο ἡμῖν νοεῖται. Εἰ δὲ νοητός ὁ τόπος, οὐχὶ θεός, ἀλλὰ τόπος. Εἰ δὲ καὶ θεός οὐχ ὥς τόπος, ἀλλ' ὥς ἐνέργεια χωρητικὴ. Πᾶν δὲ τὸ κινούμενον, οὐκ ἐν κινουμένῳ κινεῖται, ἀλλ' ἐν ἐσῶτι. καὶ τὸ κινούμενον δὴ ἐσηκεν. Ἀδύνατον γὰρ αὐτῷ συγκινεῖσθαι. Πᾶς οὖν ὃ Τρισμέγιστε τὰ ἐνθάδε συγκινεῖται τοῖς κινουμένοις? Τὰς γὰρ σφαῖρας ἔφησ' ἵας πλανωμένας κινεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἀπλανοῦς σφαῖρας. Οὐκ ἐστίν αὖτις ὁ Ἀσκληπιε

πιε συγκίνησις ἀλλ' ἀντικίνησις. Οὐ γὰρ ὁμοίως κινουῦνται, ἀλλ' ἐναντίως ἀλλήλαις. Ἡ δ' ἐναντιώσις τῶν ἀντέρησιν τῆς κινήσεως ἐσώσαν ἔχει. Ἡ γὰρ ἀντιτυπία, εἰς αἰσῶσις φορᾶς ἐστὶ. Διὸ καὶ αἱ πλανώμεναι σφαῖραι, ἐναντίως κινούμεναι, τῇ ἀπλανῇ ὑπ' ἀλλήλων ἐναντιότητά ἐσώσαν αὐτῶν ἐπ' αὐτῆς ἔξιν. Καὶ ἄλλως ἔχεν ἀδωμάτον. Τὰς γὰρ ἀρκτους ταύτας, αἷς ὁρᾶς μὴτε διωκούσας, μὴτε ἀνατλούσας, περὶ τὸ αὐτὸ σφαιρούμενας. οἷον ἡ κινεῖται, ἡ ἐσάναι? Κινεῖται δὲ Τριμέγιστε. Κίνησιν ποῖαν ὁ Ἀσκληπιεῖ? Τῶν περὶ τὸ αὐτὸ αἰετφορούμενων. Ἡ δὲ φορὰ, ἡ περὶ τὸ αὐτὸ. καὶ ἡ αὐτὸ τὸ κίνησις ἐστὶν ὑπὸ εἰσώσεως κατεχόμενη. τὸ γὰρ περὶ αὐτὸ, καλύπτει τὸ ὑπερ αὐτὸ εἰσῆν, εἰς τὸ περὶ αὐτὸ. Καὶ οὕτως ἡ ἐναντία φορὰ ἐσῆκεν ἐδραῖα ὑπὸ τῆς ἐναντιότητος αἰετ σφαιρούμενη. Παραδείγμα δὲ σοὶ ἐπίγειον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐμπέπων περὶ τούτου φράσω. Τὰ ἐπίγεια ζῶα, οἷον τὸν ἀνθρώπον λέγω, θεωρεῖ νηχόμενον. Φερούμενον γὰρ τοῦ ὕδατος, ἡ ἀντιτυπία τῆς ποδῶν, καὶ τῆς χειρῶν εἰς αἰσῶσις γίνεται τῇ ἀνθρώπῳ, τοῦ μὴ συγκατενεχθῆναι τῇ ὕδατι. Μὴτε δῶμα ὑπ' αὐτὸ. Σαφές αὖτε παραδείγμα εἶπες ὁ Τριμέγιστε. Πᾶσα οὖν κίνησις ἐν εἰσῶσι, καὶ ὑπὸ εἰσώσεως κινεῖται. Ἡ οὖν κίνησις τοῦ κόσμου, καὶ παντὸς ζώου ὕλικου; Οὐχ ὑπὸ τῆς κατ' ἐκτὸς τοῦ κόσμου συμβαίνει γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐντὸς, εἰς τὸ κατ' ἐκτὸς. Ψυχῆς, ἡ πνεύματος, ἡ ἄλλου τινὸς ἀσώματος. Σῶμα γὰρ ἐμφυχον οὐ κινεῖ. ἀλλ' οὐδὲ τὸ σώμαλον σῶμα κἂν ἡ ἀψυχον. Πῶς τοῦτο λέγεις ὁ Τριμέγιστε? Τὰ οὖν ξύλα καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ ἀψυχὰς οὐ σώματα ἐστὶ τὰ κινουῦντα; Οὐδαμῶς ὁ Ἀσκληπιεῖ. Τὸ γὰρ ἐνδον τοῦ σώματος τὸ κινεῖν τὸ ἀψυχον, οὐ σῶμα ἐκείνο ἐστὶ τὸ ἀμφοτέρω κινεῖν, καὶ τὸ τοῦ βασιζόμενου σώματος, καὶ τὸ τοῦ βασιζομένου, διόπερ ἀψυχον, οὐκ ἀψυχον κίνησις. Εμφυχον τὸ κινεῖν ἐπεὶ κινεῖ. Ὁρᾶς οὖν καταβαρυνόμενον τῶν ψυχῶν, ὅταν δύο σώματα φέρη. καὶ ὅτι μὴ ἐν τινὶ κινεῖται τὰ κινούμενα, καὶ ὑπὸ τινὸς δῆλον. Εν κενῷ δὲ κινεῖται τὰ κινούμενα, ὁ Τριμέγιστε. Εὐ φῆς ὁ Ἀσκληπιεῖ. οὐδὲν γὰρ ὄντων ἐστὶ κενόν. Μόνον δὲ τὸ μὴ ὄν, οὐκ ἂν ἡδωματο ἦ ὄν, εἰ μὴ μεσόν, τῆς ὑπάρξεως ὡς. Τὸ γὰρ ὑπάρχον, κενόν οὐδέποτε ἡμέτερος διώκεται. Οὐκ ἐστὶν οὖν κενὰ τινὰ, ὁ Τριμέγιστε. οἷον κἀδδὸς κενός, καὶ κέραμος κενός, καὶ φρέαρ κενόν, καὶ λῦδος. καὶ τὰ ἄλλα τὰ παραπλήσια? Φεῖ τῆς πολλῆς πλάνης ὁ Ἀσκληπιεῖ. Τὰ πληρέστατα καὶ μεσιότατα, ἢ γῆ κενὰ ἐστὶ? Πῶς λέγεις ὁ Τριμέγιστε. Οὐ σῶμα ἐστὶν ὁ ἀήρ; σῶμα. Τοῦτο δὲ τὸ σῶμα οὐ διὰ πάντων διέκει τῆς ὄντων, καὶ πάντα διέκειον πληροῖ. Σῶμα δὲ οὐκ ἐκ τῆς τεσσάρων κεκραμένον σωθήσκει? Μεσὰ οὖν πάντα ἐστὶν, ὁ σὺ φῆς κενὰ, τοῦ αἵματος. Ταῦτα οὖν ὁ σὺ φῆς ἐστὶ κενὰ. κοῖλα δὲ ὀνομάζονται, οὐ κενὰ. Ὑπάρ-

pi commotio, sed contramotio. Non enim simili modo mouentur, sed contrario sibi inuicem. Contrarietas autem resistentiam motus, stantem habet. Nam resistentia, status latioris est. Ideo & errantes sphaerae, contra cum moueantur ipsi inerranti, contrarietatem inter se stantem ipsam in se ipsa, habebit. Et aliter se habere impossibile est. Nam Arctos hasce, quas uides neque occidere, neque oriri, & circa idem reuolui, putas ne uel moueri, uel statere? Moueri o Trismegiste. Motu qualis Asclepi. Eo qui circa idem semper uoluitur. Et circulatio est, quæ circa idem, & motus circa idem, est, a statu contenta. Nam quod circa idem prohibet, id quod supra ipsum, si stat. in id quod circa ipsum. Atque ita contraria latior stat firma, a contrarietate semper firmata. Exemplum aut terrenum, oculis occurrens de hoc exponam. Terrena animalia, ut hominem dico, inspicere naturam. Nam lata aqua, resistentia pedum & manuum, statio fit homini, ne simul cum aqua deferatur, neq; mergatur. Clarissimum exemplum dixisti o Trismegiste: Omnis ergo motus in statu, & a statu mouetur. Morus ergo mundi, & cuiusque animalis materialis, non ab iis quæ extra mundum sunt accidit ut fiat, sed ab iis quæ sunt intra ad extra, ab anima aut spiritu, aut alio aliquo incorporeo. Corpus enim animatum non mouet, neq; omnino corpus etiam si sit inanime. Quo modo hoc dicis o Trismegiste? Nonne, ligna, & lapides, & alia cuncta inanima corpora sunt, quæ mouent. Nullo modo o Asclepi. Nam quod intra corpus, mouet inanimatum, non corpus est, id quod utrumq; mouet & ferentis corpus, & quod fertur. Quare inanimatum, non mouebit inanimatum. Sed animatum est quod mouet, quoniam mouet. Vides ergo grauari animam, quando duo corpora fert. Quod ergo in aliquo mouentur, ea quæ mouentur, & ab aliquo, clarum est. In uacuo ne oportet moueri ea quæ mouentur, o Trismegiste? Bene ominare o Asclepi. Nullum entium, uacuum est. Solum uero non ens uacuum est, & alienum ab existentia. Ens uero nequiret esse ens, nisi plenum esset, existentia. Nam quod existit, uacuum fieri, nunquam est possibile. Nonne ego uacua quædam sunt o Trismegiste, ut cadus uacuum? & dolium uacuum? & puteus uacuum? & torcular, & reliqua his similia. O errorem multum, o Asclepi. Plenissima, & repletissima, putas uacua esse? Quo modo ais, o Trismegiste? Nonne corpus est aer? Corpus hoc, nonne per omnia permeat entia? & omnia penetrando, implet? Corpus uero id, non ex quatuor temperatum constat. Plena igitur sunt omnia ipso aere, quæ tu dicis esse uacua. Hæc ergo quæ tu ais esse uacua, nominare oportet caua, non aut uacua. Existunt

stunt enim, & plena sunt aere & spiritu. Contradici non potest hic sermo, o Trismegiste. Locum ergo in quo vniuersum mouetur, quid dicemus? Incorporeum δ Ασκληπί. Incorporeum igitur, quid est? Mens, & ratio, tota ex toto, seipsam comprehendens. Libera ab omni corpore, inerrabilis, inuisibilis, impassibilis a corpore. Ipsa in se ipsa manens, capax omniū, & seruatrix entiū. Cuius veluti radij sunt, ipsū bonum, ipsa veritas, ipsa archetypa lux archetypum animæ. Deus vero, quidnam est? Quod nihil horum existit; existens tamen, & his causa vt sint, & omnibus, & vnicuique entium. Nihil enim reliquit, quod non ens esset. Omnia vero sunt entia; quæ ex entibus fiunt, non aut ex non entibus. Namq; nō entia, naturam non habēt, vt possint esse. Et rursus entia naturam nō habent, vt numquā sint. Quid ergo dicis, Deū esse aliquādo? Deus, non est mens, sed causa vt sit Mens. Neq; spiritus, sed causa vt sit spiritus. neq; lux, sed causa vt sit lux. Vnde duabus his appellationibus Deum venerari oportet, quæ soli ipsi sunt propria, & nulli alij. Neque enim alij eorum qui Dij dicuntur, neque hominum, neque dæmonum quisquam potest, vel quadamtenus bonus esse, nisi solus Deus. Et hoc ipsum est, & nihil aliud. Alia vero omnia, separabilia sunt a boni natura. Corpus enim & anima, locum non habent, qui possit bonum capere. Tanta enim est boni magnitudo, quanta est existentia entium omnium, & corporum, & incorporeorum, & sensibilibium, & intelligibilibium. Hoc ipsum bonum est, Deus ipse. Ne ergo dixeris, aliud quid, vniquam, Deum, nisi solum bonum. Nam rursus impius esses. Sermo ne quidem ab omnibus dicitur, bonum. Non intelligitur tamen ab omnibus, quid sit. Sed per ignorationem, & deos, & hominum quosdam, bonos nominant. cum numquam vel possint esse, vel fieri. Dij quidem alij omnes, immortales, honorati sunt Dei appellatione. Sed Deus bonum, non honore, sed natura. Vna enim natura Dei, bonum ipsum. Et vnum genus amborum. Ex quo genera omnia, Namque bonus, omnia largitus est & nihil accipiens. Deus igitur omnia dat & nihil accipit. Deus ergo, bonum, & bonum Deus. Altera autem appellatio est rursus, patris; ex eo quod factor sit omnium. Patris enim est facere. Quamobrem maxima in vita, & piissima cura est prudentibus, filiorum procreatio. Et maximum infortunii, & impietatis, sine filiis aliquem ex hominibus excedere. Et pœnas ille dat post mortem deionibus. Punitio autem est hæc. Animam eius qui sine filiis est; in corpus condemnari; quod neque viri, neque mu-

χη γὰρ καὶ μετὰ ἐστὶν αἶρος καὶ πνεύματος. Αναντίρρητος ὁ λόγος ὁ Τριμέγιστε. Τὸν οὖν τόπον. ἐν ᾧ κινεῖται τὸ πᾶν, τί εἵπωμαι? Ἀσώματος ὁ Ασκληπίε. Τὸ οὖν ἀσώματος τί ἐστὶ? Οἱ νοῦς καὶ λόγος. Ὁλος ἐξ ὅλου ἑαυτὸν ἐμπεριέχων, ἐλευθέρος σώματος παντός, ἀπλανής, ἀφανής, ἀπαθὴς σώματι, αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ ἕως, χωρητικὸς τῶν πάντων, καὶ σωτήριος ᾧ ὄντων. Οὗ ὡς ἀκτίνες εἰσὶ τὸ ἀγαθόν, ἢ ἀληθεῖα, τὸ ἀρχετύπον φῶς. Τὸ ἀρχετύπον τῆς ψυχῆς. Οἱ οὖν θεοὶ τί ἐστὶν? Οἱ μὴ δὲ ἐν τούτων ὑπάρχον. Ὡς δὲ καὶ τοῦ ἔῃ τούτοις αἴτιος, καὶ πᾶσι καὶ ἐν ἑκάστῳ, ᾧ ὄντων πάντων. Οὗ γὰρ οὐδὲν ὑπέλειπε, τὸ μὴ ὂν. Πάντα δ' ἐστὶ τὰ ἐκ ᾧ ὄντων, ἡμῶν, οὐχ ἐκ ᾧ μὴ ὄντων, τὰ γὰρ μὴ ὄντα οὐδὲ φύσιν ἔχει τοῦ δωαδὸς ἡμέδ. Καὶ πάλιν τὰ ὄντα, οὗ φύσιν ἔχει, τοῦ μηδέποτε ἔῃ. Τὸ οὖν φῶς, τὸν θεὸν ἔῃ ποτὲ. Οἱ οὖν θεοὶ, οὗ νοῦς ἐστὶν, αἴτιος δὲ τοῦ ἔῃ νοῦ. οὐδὲ πνεῦμα, αἴτιος δὲ τοῦ ἔῃ πνεῦμα. Οὔτε φῶς αἴτιος δὲ τοῦ φῶς ἔῃ. Οὐδὲν τὸν θεὸν δυσιταυταῖς ἢ προσηγορίαις σέβει δὲ ἢ μόνῳ αὐτῷ προσοικειωμέναις, καὶ ἄλλῳ οὐδενί. Οὐδὲ γὰρ ᾧ ἄλλων λεγομένων θεῶν, οὔτε ἀνθρώπων, οὔτε δαιμόνων τίς διώσται, καὶ ποσὸν οὖν ἀγαθὸς ἔῃ ἢ μόνος ὁ θεός. καὶ τοῦτο ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἄλλο τὰ δ' ἄλλα πάντα χωριστὰ ἐστὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φύσεως. Σῶμα γὰρ καὶ ψυχὴ τόπον οὐκ ἔχουσι χωρῆσαι δικαίῳ τὸ ἀγαθόν. Τοσούτον γὰρ ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ μέγεθος, ὅσον ἐστὶν ὑπαρξίς ᾧ ὄντων πάντων, καὶ σωμάτων καὶ ἀσωμάτων, καὶ αἰδητῶν καὶ νοητῶν. Τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀγαθόν, ὁ θεός. Μὴ οὖν εἴπῃς ἄλλοτι ἀγαθόν, ἐπεὶ ἀσέβεις. ἢ ἄλλοτι ποτὲ τὸν θεόν, ἢ μόνον τὸ ἀγαθόν. ἐπεὶ πάλιν ἀσέβεις. Λόγῳ μὲν ὑπὸ πάντων λέγεται τὸ ἀγαθόν, οὗ νοεῖται δὲ τί ποτ' ἐστὶν ὑπὸ πάντων. ἀλλ' ἀγνοία καὶ τοὺς θεοὺς, καὶ τινὰς ᾧ ἀνθρώπων ἀγαθοὺς ὀνομάζουσιν, μηδέποτε δωαμένους μήτε ἔῃ μήτε ἡμέδ. ἄν. Θεοὶ μὲν οὖν οἱ ἄλλοι πάντες ἀθάνατοι τετιμημένοι τῇ τοῦ θεοῦ προσηγορίᾳ. Οἱ δὲ θεοὶ τὸ ἀγαθόν, οὗ καὶ τιμῶν, ἀλλὰ καὶ φύσιν. Μία γὰρ ἡ φύσις τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐν γένος ἀμφοτέρων, ἐξ οὗ τὰ γένη πάντα. Οἱ γὰρ ἀγαθοί, ἀπαντα ἐστὶ διδούσι. Καὶ μηδὲν λαμβάνων. Οἱ οὖν θεοὶ πάντα δίδωσι, καὶ οὐδὲν λαμβάνειν. Οἱ οὖν θεοὶ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ὁ θεός. Ἡ δ' ἑτέρα προσηγορία ἐστὶν ἢ πατὴρ πάλιν, διὰ τὸ ποιητικὸν πάντων. Πατὴρ γὰρ τὸ ποιῆν. Διὸ καὶ μεγίστη ἐν πᾶσι βίῃ αὐτοῦ, καὶ εὐσεβείᾳ τοῖς εὐφρονούσιν ἐστὶ ἢ παιδοποιία, καὶ μεγίστη ἀτύχημα καὶ ἀσέβημα ἐστὶν, ἄτεκνον τινα, ἐξ ἀνθρώπων ἀπαλλαγῆναι, καὶ δίκῃ οὗτος δίδωσι μετὰ θάνατον τοῖς δαίμοσιν. Ἡ δ' ἑτέρα τιμωρία ἐστὶν ἢ δε. Τιμὴ τοῦ ἀτέκνου ψυχῇ εἰς σῶμα καταδικαδιῶναι, μὴδ' ἀνδρὸς, μήτε γυναικὸς

βαικός φύσιν ἔχον. Ὅπερ ἔτι καταραμένον
ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Τὲ γὰρ οὖν ὁ Ασκληπιὸς, μη-
δὲν ὄντι ἀτίκτῃ σωτηρίας. Τουναντίον δ' ἐλέη-
σον τινὲς συμφορὰν; Ἐπταμένους ποῖα αὐτὸν μένει
τιμωρία. Τοσαῦτα σοὶ καὶ τοιαῦτα λελέχθω, ὁ
Ασκληπιὸς, προγνωσία τις τῆς ἡμῶν πάντων
φύσεως.

lieris naturam habet. Quod quidem maledi-
ctum est sub sole. Ergo ὁ Asclepi, nemini qui
filiis careat congratuleris. Sed e contra, mise-
reare infortunium, sciens qualis ipsum ma-
neat pœna. Tot ac talia dicta tibi sunt, ὁ
Asclepi, ut præcognitio quædam uniuersorum
naturæ.

Τ Ε Λ Ο Σ.

FINIS.

HERME.

HERMETIS EPMOY TOY TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

MENS AD HER-
metem.

ΝΟΤΣ ΠΡΟΪ
Ερμῆ.

LIBER X.

BIBLION I.

Contine sermonem o Terma-
xime Mercuri, & recorde-
re eorum quæ sunt dicta.
Quod vero mihi succurrit,
dicere non tardabo. Cum
multi multa, & hæc diffe-
rentia de vniuerso, & de
Deo dixerint, ego uerum non didici. Tu mihi
o Domine hæc declara. Tibi enim soli credā
horum declarationem. Tunc Mens. Audi o fi-
li, quo modo se habeat Deus & vniuersum.
Deus, æuum, mundus, tempus, generatio. Deus
æuum facit, æuum uero mūdum. Mundus autē
tēpus. Tēpus uero generationē. Dei uero quasi
essentia est ipsum bonum, ipsum pulchrum,
beatitudo, sapientia. Aeonis uero identitas.
Mundi autem ordo. Temporis uero mutatio.
Generationis autem vita & mors. Actus uero
Dei Mens & anima. Aeonis uero permanen-
tia, & immortalitas. Mundi uero restitutio &
eius destructio. Temporis autem accretio, &
decretio. Generationis autem qualitas. Aeuū
ergo in Deo. Mūdus uero in æuo. Tempus autē
in mundo. Generatio uero in tempore. Et æuū
quidem stat circa Deum. Mundus autem mo-
uetur in æuo. Tempus autem terminatur in
mundo. Generatio uero fit in tempore. Fons
quidem omnium Deus, essentia uero æuum.
Materia autem mundus. Potentia uero Dei,
æuum. Opus uero æui, mundus; qui generatus
est non aliquando, sed semper generatio ab
æuo. Ideo neque corrumpetur vniquam: æuū
enim est incorruptibile. Neque perdetur quic-
quam eorum quæ in mundo sunt, cum mun-
dus ab æuo contineatur. Dei uero sapientia,
quæ nam est? ipsum bonum & pulchrum. &
ipsa beatitudo, & omnis uirtus, & æuum. Im-
mortalitatem ergo, & permanentiam indidit
æuū materiæ. Illius enim generatio, pender ab

Ατάχου οὖν τοῦ λόγου ᾧ Τρι-
μέγιστε Ερμῆ, καὶ μέμνησο ἧς
λεχθέντων. Οἱ δὲ μοι ἐπῆλθεν
εἰπὴν οὐκ ὀκνησά, πολλὰ πολ-
λῶν, καὶ ταῦτα διάφορα, περὶ
τοῦ παντός καὶ τοῦ θεοῦ εἰ-
πόντων. ἐγὼ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἔμαθον. σὺ μοι
περὶ τούτου δέωποτα διασάφισον σοὶ γὰρ καὶ
μόνῳ πισεύσαιμι τιμὴν περὶ τούτων φανέρωσιν.
Οἱ νοῦς, ἀκουε ὃ τέκνον, ὡς ἔχει, ὁ θεός, καὶ
τὸ πᾶν. Οἱ θεός, ὁ αἰὼν, ὁ κόσμος, ὁ χρόνος, ἡ
γένεσις. Οἱ θεός αἰὼνα ποιεῖ, ὁ αἰὼν ὃ τὸν
κόσμον, ὁ κόσμος ὃ τὸν χρόνον? ὁ χρόνος δὲ
τιμὴν γένεσιν. Τοῦ ὃ θεοῦ, ὡς οὐσία θεῶν
τὸ ἀγαθόν. τὸ καλόν; ἡ εὐδαιμονία, ἡ σοφία.
Τοῦ δ' αἰῶνος, ἡ ταυτότης. Τοῦ δὲ κόσμου
ἡ τάξις. Τοῦ δὲ χρόνου ἡ μεταβολή, τῆς δὲ
ἡμέσεως ἡ ζῶη, καὶ ὁ θάνατος. Ενέργεια δὲ
τοῦ θεοῦ, νοῦς, καὶ ψυχὴ. Τοῦ δ' αἰῶνος δια-
μονή, καὶ ἀθανασία. Τοῦ δὲ κόσμου ἀποκατά-
σεις καὶ ἀνταποκαταστάσεις. Τοῦ δὲ χρόνου
αὔξεις καὶ μείσεις. τῆς δὲ ἡμέσεως ποιότης.
Οἱ οὖν αἰὼν ἐν πᾶσι θεῶν. Οἱ δὲ κόσμος ἐν πᾶσι
αἰῶνι, ὁ ὃ χρόνος ἐν πᾶσι κόσμῳ, ἡ ὃ γένεσις
ἐν πᾶσι χρόνῳ. Καὶ ὁ μὲν αἰὼν ἔστηκε περὶ τὸν θεόν.
Οἱ δὲ κόσμος κινεῖται ἐν πᾶσι αἰῶνι, ὁ ὃ χρόνος
περαιούται ἐν πᾶσι κόσμῳ, ἡ ὃ γένεσις γίνεται
ἐν πᾶσι χρόνῳ. Πηγὴ μὲν οὖν πάντων ὁ θεός,
οὐσία δ' ὁ αἰὼν. Ἦν δ' ὁ κόσμος, διώμας
δὲ τοῦ θεοῦ ὁ αἰὼν. Ἔργον δὲ τοῦ αἰῶνος ὁ
κόσμος, ἡμόμοτος οὐποτε, καὶ αἰεὶ ἡμόμοτος
ὑπὸ τοῦ αἰῶνος. Διὸ οὐδὲ φθαρθήσεται πο-
τέ. αἰὼν γὰρ ἀφθαρτος. οὐδ' ἀπολείται τι
ἧς ἐν πᾶσι κόσμῳ, τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ αἰῶ-
νος ἐμπεριεχομένου. ἡ δὲ τοῦ θεοῦ σοφία τίς
ἐστίν; τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ καλόν καὶ ἡ εὐδα-
μονία, καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ καὶ ὁ αἰὼν. Τιμὴ
οὖν ἀθανασίαν καὶ διαμονὴν ἐνδεῖς ὁ αἰὼν
τῇ ὕλῃ. Ἡ γὰρ ἐκείνης γένεσις ἡρτῆται ἐκ τοῦ
αἰῶνος

ἐκ τοῦ αἰῶνος, καθάπερ καὶ ὁ αἰὼν ἐκ τοῦ
 Θεοῦ. Ἡ γὰρ γένεσις καὶ ὁ χρόνος ἐν οὐ-
 ρανῷ ἀμεταβλητοί, καὶ ἀφάρτοι, ἐν δὲ
 γῇ μεταβλητοί, καὶ φθαρτοί. Καὶ τοῦ μὲν
 αἰῶνος ἡ ψυχὴ, ὁ Θεός. Τοῦ δὲ κόσμου ἡ
 ψυχὴ ὁ αἰὼν. τῆς δὲ γῆς ὁ οὐρανός. καὶ
 ὁ μὲν Θεός ἐν τῇ γῇ. Οἱ δὲ νοῦς ἐν τῇ
 ψυχῇ, ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῇ ὕλῃ. Πάντα δὲ
 ταῦτα διὰ τοῦ αἰῶνος, τὸ δὲ πᾶν τοῦτο
 σῶμα, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐστὶ σώματα, ψυ-
 χῆς πλήρες ἐστίν, ἡ δὲ ψυχὴ πλήρης τοῦ
 νοῦ, καὶ τοῦ Θεοῦ. Ἐκτός μὲν αὐτοῦ πληροῦς
 ἔκτός δὲ περιλαμβάνει, ζωοποιούσα τὸ πᾶν.
 Ἐκτός μὲν τοῦτο, καὶ τέλειον ζῶον τὰν κό-
 σμον, ἔκτός δὲ πάντα τὰ ζῶα. καὶ αὖτε
 μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ διαμένουσα τῇ ταυτότη-
 τι, κάτω δ' ἐπὶ τῆς γῆς τιμὴ γένεσιν με-
 ταβάλλουσα. Σωτήρι δὲ τοῦτον ὁ αἰὼν,
 εἴτε δι' ἀνάγκην, εἴτε διὰ πρόνοιαν, εἴ-
 τε διὰ φύσιν. Καὶ εἴτι ἄλλο οἶσται τις,
 τοῦτο ἔσθ' ὅτι πᾶν ὁ Θεός ἐνεργῶν. ἡ δ' ἐνέ-
 ργια Θεοῦ δυνάμεις οὐσα ἀνυπέρβλητος, ἥ
 οὐτὲ τὰ ἀνθρώπινα, οὐτὲ τὰ θεῖα παρα-
 βαλλοίεν τις. Διὸ Ἑρμὴν μηδέποτε ἦν κά-
 τω μηδὲ ἦν ἄνω, ὁμοιοῦντι ἡγήσθαι τῷ
 Θεῷ, ἑπεὶ τῆς ἀληθείας ἐκτεσθῇ. Οὐ γὰρ
 ὁμοίον τῷ ἀνομοίῳ, καὶ μόνῳ, καὶ εἴτι,
 καὶ μηδ' ἄλλῳ τινὲ ἡγήσθαι τῆς δυνάμεως
 ὀρχοῦν. Τίς γὰρ μετ' ἐκείνου εἴτε ζῶης,
 καὶ ἀθανασίας, μεταβολῆς, ποιότητος. Τὶ
 δ' αὐτὸς ἄλλοτι ποιήσῃν; οὐ γὰρ ἀργός
 ὁ Θεός, ἑπεὶ πάντα ἂν ἑὸν ἀργά. Πάν-
 τα γὰρ πλήρη τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ
 κόσμῳ ἐστὶν ἀργία οὐδαμοῦ, ἀργία γὰρ ὁ-
 κομα κενόν ἐστ'. Καὶ τοῦ ποιούντος, καὶ
 τοῦ γινόμενου. Πάντα δὲ δεῖ γίνεσθαι,
 καὶ αἰεὶ, καὶ καθ' ἑκάστου τόπου φύσιν.
 Οἱ γὰρ ποιεῖν ἐν πᾶσιν ἐστίν, οὐκ ἐν τινὶ
 ἰδρυμένους, οὐδ' ἐν τῇ ποιῶν, ἀλλὰ πάν-
 τα. Δυνάμεις γὰρ ἂν ἐνεργῆς, καὶ αὐ-
 τάρχης ἐστὶν τοῖς γινόμενοις, ἀλλὰ τὰ γι-
 γνόμενα ὑπ' αὐτῶν. Θέλει δὲ δι' ἐμοῦ τὸν
 κόσμον ὑποκείμενον τῇ σῇ ἐφῆ, τότε κά-
 λος αὐτοῦ ἀκριβῶς κατανόησον. Σῶμα μὲν
 ἀκήρατον, καὶ οὐ παλαιότερον οὐδὲν,
 διὰ παντὸς δὲ ἀκμαῖον καὶ νέον. Ἰδὲ καὶ
 τοὺς ὑποκειμένους ἐπὶ κόσμους πεκοσμη-
 μένους τάξιν αἰωνίαν, καὶ δρόμον δια-
 φόρον τὸν αἰῶνα ἀναπνεύσας. Φωτὸς δ'
 πάντα πλήρη. Πῦρ δ' οὐδαμοῦ. Ἡ γὰρ
 φιλία, καὶ ἡ σύγκρασις ἦν ἐναντίων, καὶ
 ἦν ἀνομοίων ὥς γέγονε, καταλαμβάνομε-
 νον ἑαυτῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας παν-
 τὸς ἀγαθοῦ χρηματοῦ, καὶ πάσης τάξεως
 ἀρχόντος καὶ ἡγουμένου τῶν ἐπὶ τὸν κόσ-
 μων. Σελήνη δ' ἐκείνων ἀπρόδρομον πάντων

ab æone, sicuti & æon ab ipso Deo. Genera-
 tio enim, & tempus in cælo & in terra, sunt
 duplicis naturæ. In cælo quidem immuta-
 biles, & incorruptibiles. in terra vero muta-
 biles & corruptibiles. et æonis quidem ani-
 ma, est Deus. Mundi vero anima, æon. Terræ
 vero anima cælum. et Deus quidem in men-
 te. Mens in anima. Anima vero in materia.
 Omnia per æonem, Vniuersum autem hoc
 corpus, in quo cuncta sunt corpora, plenum
 est anima. Anima autem plena est Mente, &
 Deo. Intra quidem ipsum replet. extra vero
 circumplectitur, viuificans vniuersum. Extra
 quidem hoc perfectum animal, ipsum mun-
 dum. intra vero animalia cuncta. Et sursum
 quidem in cælo permanens identitate, deor-
 sum vero in terra generationem mutans. con-
 tinet vero hunc mundum æon, siue per
 necessitatem, siue per providentiam, siue
 siue per naturam. Et si quid aliud pu-
 tat, seu putabit aliquis, hoc ipsum est vni-
 uersum, Deus operans. Operatio autem Dei
 potentia existit insuperabilis. Cui, neque
 humana, neque diuina quispiam compara-
 uerit. Ideo, ò Hermes, nunquam neque
 eorum quæ deorsum. neque sursum sunt, si-
 mile quid putes esse Deo, quando quidem a
 veritate excideres, non enim simile quic-
 quam, dissimili, & soli & vni. Neque alij
 cuiquam putes potentiam suam cedere. Quis
 enim post ipsum, siue vitæ & immortalitatis,
 mutationis, qualitatis. Quid enim ipse a-
 liud faciat? Non enim ociosus est Deus,
 quando quidem cuncta forent ociosa. Omnia
 namque plena Deo. Sed neque in mundo
 ullibi est ocium. Ocium enim nomen est va-
 suum, & faciente, & eo quod fit. Omnia ve-
 ro oportet fieri, & semper, secundum loci
 naturam. effector enim in omnibus est, &
 non in aliquo residens. Neque vnum quid
 faciens, sed omnia. Nam cum sit potentia,
 efficax & sufficient ad ea quæ facit, & quæ
 fiunt, sub eo sunt. Intuere vero per me
 mundum subiectum tuo aspectui. Et
 pulchritudinem eius diligenter considera.
 Corpus quidem immarcescibile. Quo an-
 tiquius nihil, semper vigorosum, & recens.
 Inspice & superpositos septem mundos,
 ornatos ordine æterno, & cursu differen-
 ti æternitatem adimplentes. Et lumine
 omnia plena. ignem autem nullibi. Ami-
 citia enim, & contemperatio contra-
 riorum, & dissimiliam lumen est fa-
 cta illustratum a Deo. ætu, omnis bo-
 ni genitoris, & omnis ordinis Principis,
 & Ducis septem mundorum. Lu-
 nam vero illorum præcursorum omnium,

organum naturæ inferam materiam, mutantem. Tetram vero mediam vniuersi, sedimentum pulchri mundi stabilitam, educatricem, & nutricem terrenorum. Conspice multitudinem quoque immortalium animalium quanta sit, & mortalium. Mediam vero vtrumque immortalium, & mortalium lunam circumueientem. Omnia vero plena animæ. Et omnia ab ipsa proprie mota, hæc quidem circa cælum, illa vero circa terram. Neque dextra in sinistra, neque sinistra in dextera, neque supera in infera, neque infera ad supera. Et quod hæc omnia genita sint, o amantissime Hermes, non amplius me indiges addiscere. Etenim corpora sunt, & animam habent, & mouentur. Hæc autem in vnum coire impossibile est sine congregatore. Oportet enim aliquem esse hunc. Et talem omnino, vnum. Nam cum differentes, & multe sunt motiones, & corpora non similia, & vna velocitate in omnibus ordinata impossibile est duos aut plures factores esse. Vnus enim in multis non seruetur ordo. Accumulatio vero illis multis sequeretur, erga prestantiorem. Vnde & contentiones. Et si alius esset factor mutabilium animalium, & mortalium, concupiscet etiam immortalia facere. Sicuti etiam factor immortalium, mortalia. Age vero, quod si & duo sint, cum vna sit materia, penes quem nam ipsorum erogatio erit factionis? Et si quid apud vtroque, penes quem maior pars? Sic vero cogita, quod omne corpus viuat, ex materia, & anima consistentiam habens, tam id quod immortale est, quàm quod mortale, & irrationale. Omnia namque corpora viuia, animata sunt. Quæ vero non viuunt, materia tantum per se ipsam sunt. Et anima similiter per se ipsam factori accedens vitæ causa. Omnis aut qui vitæ causa est immortalium causa est. Quo modo ergo, & mortalia animalia, alia sunt a mortalibus? Quo modo, & immortale, & immortalitatem efficiens, animalia non facit? et quod quidem est aliquis horum factor, clarum. Quod vero & vnus, manifestissimum. Etenim vna anima, & vna vita, & vna materia. Quis vero hic? Quisnam autem alius, nisi vnus Deus? Nam cui nam alij conuenit animalia animata facere? nisi ipsi Deo? Vnus ergo Deus. Ridiculosissimum, fateris vnum esse mundum, & solem vnum, & lunam vnam, & Deitatem vnam: ipsum vero Deum quorum esse vis? Cuncta ergo vnus ipse facit in multis. Sed quid magnum Deo, vitam & animam, & immortalitatem, & mutationem facere, cum tu tot res facias? Etenim & cernis, & loqueris, & audis, & odoras, & tangis, & ambulas,

ὄργανον τῆς φύσεως, τὴν καὶ ψὺν ὕλην μεταβάλλουσάν, τὴν γὰρ γινώσκουσαν τοῦ παντός ὑποστάθην τοῦ καλοῦ κόσμου ἰδρυμέναν, προφύει καὶ ἰδρυμένη ἥτις ἐπιγίαν. Θέσται δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀθανάτων ζώων ὅσον ἐστὶ καὶ τὸ ἥτις ἐπιγίαν. Μέστω δ' ἀμφοτέρων, ἥτις τε ἀθανάτων καὶ ἥτις ἐπιγίαν τὴν σεληνίαν περιφορομένην. Πάντα δὲ πλήρη ψυχῆς, καὶ πάντα ὑπὸ αὐτῆς ἰδίως κινούμενα. Τὰ μὲν περὶ τὸν οὐρανόν. Τὰ δὲ περὶ τὴν γῆν. καὶ μήτε τὰ δεξιὰ ἐπὶ τὰ ἀριστερά, μήτε τὰ ἀριστερά ἐπὶ τὰ δεξιὰ, μήτε τὰ ἄνω κάτω, μήτε τὰ κάτω ἄνω, καὶ ἐπὶ πάντα ταῦτα ἑνωμένα, φίλτατε Ἑρμῆ, οὐκέτι ἐμοὶ χρεῖσαι μαθεῖν. Καὶ γὰρ σώματα ἐστὶ καὶ ψυχὰς ἔχει, καὶ κινεῖται. ταῦτα δ' εἰς ἐν συσπείθειν ἀδύνατον χωρὶς τοῦ σωζόμενου. δὲ οὖν τίνα εἶναι τοῦτον καὶ τοιοῦτον πάντως ἓνα. Διαφορὴν γὰρ καὶ πολλῶν οὐσῶν ἥτις κινήσεων, καὶ ἥτις σωματικῶν οὐχ ὁμοίων, μιᾶς δὲ καὶ πάντων ταχυτάτος τεταγμένης, ἀδύνατον δύο ἢ πλείους ποιητὰς εἶναι. Μία γὰρ ἐπὶ πολλῶν οὐ τηρεῖται τάξις. Ζῆλος δὲ τοῖς ἀδυνεστεροῖς κερρήτο τοῦ κρείττονος ὅθεν ἐρίδος ἐρῶσι. καὶ εἰ ἕτερος ὡς, ὁ ποιητὴς τῶν μεταβλητῶν ζώων καὶ ἐπιγίαν, ἐπεθύμουν ἂν καὶ ἀθανάτους ποιῆσαι, ὥστε καὶ ὁ ἥτις ἀθανάτων ἐπιγίαν. Φέρε δὲ ὅτι καὶ εἰ δύο εἴσι, μιᾶς οὐσῆς τῆς ὕλης, παρὰ τινὲς ἂν αὐτῆς ἢ χωρὶς ἡγεῖα τῆς ποιήσεως? εἰ δὲ τί καὶ παρὰ ἀμφοτέροις, παρὰ τινὲς τὸ πλεῖον μέρος. Οὕτως δὲ νόμι, ὡς πάντες σώματος ζῶντος, ἐξ ὕλης καὶ ψυχῆς τὴν σύστασιν ἔχοντος, καὶ τοῦ ἀθανάτου, καὶ τοῦ ἐπιγίαν, καὶ τοῦ ἀλόγου. Πάντα γὰρ σώματα ζῶντα ἐμφυχα, τὰ δὲ μὴ ζῶντα ὕλην πάντων καὶ ἰαυτῶν ὅσα. Καὶ ψυχὴ ὁμοίως καὶ ἰαυτῶν τῶν ποιητῶν παρακείμενη τῆς ζωῆς αἰτία, τῆς δὲ ζωῆς τῆς αἰτίας ἥτις ἀθανάτων. Πῶς οὖν καὶ τὰ ἐπιγίαν ζῶα, & ἄλλα ἥτις ἐπιγίαν? Πῶς δὲ τὸ ἀδύνατον καὶ ἀθανάσιαν ποιοῦν, τὰ ζῶα μὴ ποιεῖν? καὶ ὅσα μὲν ἐπὶ τῆς οὐ ποιοῦν ταῦτα, δῆλον ὅτι καὶ εἰς, φανερώτατον. Καὶ γὰρ μία ψυχὴ, μία ζωὴ καὶ μία ὕλη. Τίς δ' οὗτος. τίς δ' ἂν ἄλλος εἴμῃ εἰς ὁ θεός? τινὲς γὰρ καὶ ἄλλα ποιεῖ ζῶα ἐμφυχα ποιεῖν, εἴμῃ μόνῃ τῷ θεῷ? εἰς οὖν ὁ θεός, γελοῖον τὸν καὶ τὸν μὲν κόσμον ὁμοῦ ἀγαγεῖν ἓνα εἶναι, καὶ τὸν ἥλιον ἓνα, καὶ τὴν σεληνίαν μίαν, καὶ θεοῦ μίαν, αὐτὸν δὲ τὸν θεὸν ποσὸν εἶναι θεῶν? Πάντα οὖν εἰς αὐτὸς ποιεῖ ἐν πολλοῖς. καὶ τί μέγ τῷ θεῷ ζῶντι, καὶ ψυχῇ, καὶ ἀθανάσιαν καὶ μεμβολίαν ποιεῖν, σοῦ τοσαῦτα ποιοῦντος. καὶ γὰρ βλέπεις, καὶ λαλεῖς, καὶ ἀκούεις καὶ ὁσφραίνεις, καὶ γίνεις, καὶ ἀπῇ, καὶ περὶ αἰετῆς καὶ

καὶ νοεῖς, καὶ πνεῖς, καὶ οὐχ ἕτερος μὴ ἐστὶν ὁ βλέπων, ἕτερος δ' ὁ ἀκούων, ἕτερος δ' ὁ λαλῶν, ἄλλος δ' ὁ ἀποδιδούς, ἄλλος δ' ὁ ὀφθαλμιζόμενος, ἄλλος δ' ὁ περπατῶν, καὶ ἄλλος ὁ νοῶν, καὶ ἄλλος ὁ ἀναπνέων, ἀλλ' εἰς ὁ τὰ πάντα. ἀλλὰ οὐδὲ δωδεκάθεον χωρὶς τοῦ Θεοῦ. ὡς περ γὰρ ἂν τούτων καταργηθῇ οὐκίτις ζῶον εἴ. οὕτως οὐδ' ἀντικείμενον καταργηθῇ ὁ θεός. Εἰ μὴ θέμις ἐστὶν εἰπεῖν, οὐκίτις ὁ θεός. Εἰ γὰρ ἀποδεδεικται μὴδὲν διωκόμενον εἶ ποσὴ μάλα ὁ θεός. Εἰ γὰρ τί ἐστὶ, ὁ μὴ ποιῇ, ἢ θέμις εἰπεῖν, ἀτελής ἐστίν. εἴτε μὴδ' ἀργός ἐστὶ πέλειος, ἢ, ἅρα πάντα ποιῇ. Πρὸς ὀλίγον δ' ἂν μοι σεαυτὸν ἐπίδος, ὦ Ἑρμῆ, ῥαδίον νοήσης τὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον ἀναγχαῖον. ἵνα πάντα γίνηται τὰ γινόμενα. ἢ τὰ ἀπαξ γεγονότα. ἢ τὰ μέλλοντα γινέσθαι. ὅτι ὅ τοῦτο ὦ φίλτατε, ζῶν. Τοῦτο δ' ὅτι τὸ καλόν. Τοῦτο δ' ὅτι τὸ ἀγαθόν. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ θεός. ἢ δὲ καὶ ἔργῳ αὐτὸ θέλει νοῆσαι, ἵδε τί σοι ἐγγίνεται θέλοντι ἡμῶν. ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ τοῦτο ὁμοῖον. Εκείνος ἅρα οὐχ ἠδεται, οὐδὲ γὰρ ἄλλον ἔχει πωρεγόν. αὐτοῦργός γὰρ ὢν, αἰεὶ ἐστὶν ἐν τῷ ἔργῳ, αὐτὸς ὢν ὁ ποιῇ. Εἰ γὰρ χαρίδῃ αὐτοῦ, πάντα μὴ συμπαύσῃς, πάντα τε τιθιζέσθαι ἀνάγκη, ὥς μὴ οὐσης ζωῆς. ἢ δὲ πάντα ζῇ, μία δὲ καὶ ἡ ζῶν, εἰς καὶ ὁ θεός. καὶ πάλιν ὡς πάντα ζῶα ἐστίν, καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, μία δὲ καὶ πάντων ζῶν, ὡς τοῦ Θεοῦ γίνεται, καὶ αὕτη ἐστὶν ὁ θεός. ὡς τοῦ Θεοῦ ἅρα γίνεται πάντα. Ζῶν δ' ὅτι ἐνωσις νοῦ καὶ ψυχῆς. Θάνατος δ' οὐχ ἀπώλεια τοῦ σώματος, ἀλλὰ διαλύσις δὲ τῆς ἐνωσεως. Εἰς τῶν αἰώνων τοῦ Θεοῦ ὁ αἰών, τοῦ δ' αἰῶνος ὁ κόσμος, τοῦ δ' κοῦμου ὁ κόσμος, τοῦ δ' ἡλίου ὁ ἀνθρώπος, τῷ δὲ μεταβολῶν θάνατον οὐ λαοὶ φασὶν εἶναι, διὰ τὸ μὴ σῶμα διαλυέσθαι, τῷ δὲ ζῶντι οἷς τὸ ἀφανὲς χωρεῖν. Τούτῳ τῷ λόγῳ φίλτατε μοι Ἑρμῆ καὶ τὸν κόσμον ὡς ἀκούεις φημι μεταβάλλειν, διὰ τὸ γινέσθαι μέρος αὐτοῦ καθέκαστω ἡμέραν ἐν τῷ ἀφανεί, μὴδὲποτε δὲ λυέσθαι. Καὶ τὰυτα ἐστὶ τὰ τοῦ κόσμου πάθη, δινήσεις τε, καὶ κρυψαί. Καὶ ἡ μὴ δίνυσις, εὐροή; ἢ δὲ κρυψαὶ ἀνανέωσις. Παντόμορφος δ' ἐστὶν ὁ κόσμος, οὐ τὰς μορφὰς ἐκτὸς κειμένας ἔχει, ἐν ἑαυτῷ δὲ αὐτὸς μεταβάλλει. Εἴπερ οὖν ὁ κόσμος παντόμορφος γέγονεν, ὁ ποιήσας τί ἂν εἴη? ἀμορφος μὴ γὰρ μὴ γένετο. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς παντόμορφος, ὁμοῖος ἔσαι τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μίαν ἔχων μορφῇ κατὰ τοῦτο ἐλάττω ἔσαι τοῦ κόσμου. Τί οὖν φασὶν αὐτὸν εἶναι; Μὴ εἰς ἀπορίαν τὸν λόγον περὶ ἡμῶν. Οὐδὲν γὰρ ἀπορὸν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ νοῦν. Μίαν οὖν ἔχει ἰδέαν, ἢ τίς ἐστὶν αὐτοῦ ἰδέα. ἢ τίς οὐκ εἶναι οὐχ ὑποτακτὴν ἀσώματος, καὶ παρὰ διὰ τοῦ σώματος δέκνυται.

& intelligis, & spiras. Et non alius quidem est qui videt, alius qui audit, alius qui loquitur, & alius qui tangit, & alius qui olfacit, & alius qui ambulat, & alius qui intelligit, & alius qui respirat. Sed vnus qui hæc omnia. Sed neque possibile est, sine Deo illa esse. Sicuti enim si ab his ocietur Deus, quod nefas est dicere, non amplius est Deus. Si enim demonstratum est nihil, esse quanto magis Deus. Nam si quid est quod non faciat, si fas est dicere, imperfectus est. Si vero, neque ociosus est, & perfectus, ergo omnia facit. Parumper mihi te præbeo Hermes. Facilius intelliges Dei opus esse vnum, vt omnia fiant, quæ fiunt, vel quæ semel facta sunt, vel quæ futura sunt. Est autem, o charissime, Vita. Hoc vero est, pulchrum, hoc est bonum, hoc est ipse Deus. Si vero vis etiam opere id intelligere, vide quid tibi accedat cum vis generare. Sed illi non est hoc simile. Ille enim non afficitur voluptate. neque alium habet operis confortem. Nam cum per se sit effectus semper est in opere, ipse id, existens quod facit. Nam si ab eo separaretur, omnia corruiere, omnia emoueri est necessarium, vt pote vita non existente. Sed si omnia viuunt. Et vna sit etiam vita, vnus etiam Deus. Et rursus, si omnia viuunt, & quæ in cælo sunt, & quæ in terra, vna vero per omnia vita, a Deo fiunt, & ipsa est Deus. A Deo igitur fiunt omnia. Vita vero vnio est mentis & animæ. Mors vero non est perditio eorum quæ coierunt, sed solutio vnionis. Est igitur imago Dei, æon. Aeonis vero mundus. Mundi vero Sol. Solis autem homo. Mutationem vero mortem dicunt esse, eod quod corpus quidem soluitur. vita vero in obscurum abit. Hoc sermone o dilectissime mihi Hermes etiam mundum vt audis, dico mutari, eod quod pars eius aliqua fiat quotidie inuisibilis, numquam tamen solui. Et hæc sunt mundi passionēs, vertigines & occultationes. Et vertigo quidem est reuolutio; occultatio vero, est renouatio. Omnisiformis vero est mundus, non quidem formas extra se habens: ipse tamen in se ipso mutatur. Cum igitur Mundus omnisiformis, factus sit: factor eius quid nam fuerit? Informs quidem non erit. Si vero & ipse omnisiformis est, similis erit mundo, sed vnā habens formā quo ad hoc minor erit mundo? Quid ergo ipsum esse dicimus? Ne in dubium, sermonem iniciamus. Nihil enim dubium est, quod de Deo intelligitur. Vnam ergo habet ideam, quæ eius est propria. Quæ uisum quia est incorporea, non subit, sed omnes per corpora ostendit.

Neque mireris, si quæ est incorporea idea. Est enim veluti ea, quæ est sermonis, & in scripturis, margines. Cernuntur namque valde sustolli. glabræ tamen natura, & æquales sunt prorsus. Percipe vero, quod audacius dicitur, uerius tamen. Sicuti enim homo, sine vita non potest viuere. Sic neque Deus potest viuere, nisi faciat bonum. Hoc enim tamquā vita, & tamquam motio est Dei, mouere cuncta, & viuificare. Quædam vero eorum quæ dicuntur, proprium conceptum habere debent. Quale autem dico percipe. Omnia sunt in Deo, non ut in loco iacentia. Locus enim & corpus est, & immobilis, & iacentia motionē non habent. iacent enim aliter in incorporeo. aliter in phantasia. Concipe, eum qui omnia continet, & percipe quod incorporei nihil est capacius, neque uelocius, neque potentius. ipsum vero est capacissimum & velocissimum, & potētissimū. Et sic cogita a te ipso, & præcipe tuæ animæ. ut in Indiā vadat, & celerius tua iussione illic erit. Trāsire eam iube ad Oceanū. & ibi rursus cito erit, non ut quæ locum mutauerit in locum, sed quasi ibi existat, iube ipsam, & in cælum euolare, neque alis egebit. Sed neque ei vllum est impedimentum. Non solis ignis, non æther, non vertigo. neque corpora astrorum aliorum. Sed omnia proscindens, ascendet usque ad postremum corpus. Si vero volueris vniuersum etiam perrumpere. Et ea quæ extra (si quid extra est) mundum sunt, contemplari, licet tibi. Intuere quantam vim, quantam celeritatem habes. Tu omnia hæc potes. Deus autem non potest? Hoc ergo modo contemplare Deum, tamquam intellectiones omnes in se habere, mundum vniuersum. Si ergo te ipsum non æquiparas Deo, Deum intelligere non potes? Simile enim simili intelligibile est. Augeas te immensa magnitudine, ab omni corpore exiliēs, & totum tempus superans, æuum fias, & intelliges Deum. Nihil impossibile in te ipso stabiliens, te ipsum putabis immortalem. Et omnia potens intelligere, omnem artem, omnem scientiam, omnis animalis morem. & omni altitudine altior fias, & omni profunditate deprofior. Omnes sensus eorum quæ facta sunt, comprehendere in te, ignis, aquæ, sicci, humidi. Et simul ubique esse, in terra, in mari, in cælo. nondum te natum esse; in utero te esse, iuuenem, senem, obijisse, ea quæ post obitum. & hæc omnia simul intelliges, tempora, loca, res, qualitates, quantitates, sic poteris intelligere Deum. Si vero incluseris tuam animam in corpore, & humilem eam feceris, & dixeris nihil intelligo, nihil possum, timeo mare. in cælum scandere non possum, nescio quis sim; nescio quis fiam, quid tibi cum Deo? Nihil. n.

Καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ δὲ ἀσώματος ἰδέα. Ἐστὶ γὰρ ὡς ἡ τοῦ λόγου, καὶ ἐν ταῖς γραφαῖς ἀκρόωμαι. Ὁρῶνται μὲν γὰρ πάντῃ ἐξέχουσαι λεῖαι τῇ φύσει. καὶ ὁμοαῖ εἰς παντελῶς. Ἐννόησον ὅτι τὸ λεγόμενον τολμηρότερον. ἀληθέστερον δὲ. ὡς γὰρ ὁ ἄνθρωπος χωρὶς ζωῆς οὐ δύνάται ζῆν. οὕτως οὐδὲ ὁ θεὸς δύνάται ζῆν μὴ ποιῶν τὸ ἀγαθόν. Τοῦτο γὰρ ὡς ζῆν, καὶ ὡς κίνησις δὲ τοῦ θεοῦ, κινεῖν τὰ πάντα, καὶ ζωοποιεῖν. ἔνια δὲ τῶν λεγομένων, ἰδίαν ἐννοίαν ἔχον ὀφείλει. οἷον ὁ λέγων νόησον. Πάντα ἐστὶν ἐν τῷ θεῷ, οὐχ ὥς ἐν τόπῳ κείμενα. Ὅτι γὰρ τόπος, καὶ σῶμα δὲ καὶ ἀκίνητον, καὶ τὰ κείμενα κίνησιν οὐκ ἔχει. Κεῖται γὰρ ἄλλως ἐν ἀσώματῳ, ἄλλως ἐν φαντασίᾳ. Νόησον τὸν ἀειχόντα τὰ πάντα, καὶ νόησον ὅτι τοῦ ἀσώματος οὐδὲν ἐστὶ πλεονεκτικώτερον. οὐδὲ ταχύτερον, οὐδὲ δυνατώτερον. αὐτὸ δὲ πάντων καὶ πλεονεκτικώτατον καὶ ταχύτατον καὶ δυνατώτατον. Καὶ οὕτως νόησον ὑποστατοῦ. καὶ κέλῃσον σου τῇ ψυχῇ εἰς Ἰνδικὴν, πορεύθῃ καὶ ταχύτερον σου τῆς κελύσεως ἐκεῖ ἔσαι. Μετελθὼν δ' αὐτῇ κέλῃσον ὅπῃ τὸν ὠκεανόν, καὶ ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσαι, οὐχ ὥς μεταβάσει ὑπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ὥς ἐκεῖ οὔσα. Κέλῃσον δ' αὐτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπλῖναι, καὶ οὐδὲν πλεῶν διηγησεται. ἀλλ' οὐδὲ αὐτῇ οὐδὲν ἐμποδίων. οὐ τὸ τοῦ ἡλίου πῦρ, οὐχ ὁ αἰθήρ, οὐχ ἡ δίνη. οὐδὲ τὰ τῶν ἄλλων ἀσέρων σήματα, πάντα δὲ διατεμουσα ἀναπλήσεται μέχρι τοῦ ἑκάτου σώματος. Εἰ δὲ βουλευθῇς καὶ αὐτὸ ὅλον διαρρηξάσαι, καὶ τὰ ἐκτός, ἔγωγε τί ἐκτός, τοῦ κόσμου, θεάσασθαι ἔξεις σοί. Ἴδε ὅσῳ δύνάμει, ὅσον τάχος ἔχεις ἐν τῷ σύμπαντι δυνασάμεναι ταῦτα. Ὅτι θεὸς οὐκ ἔστι τοῦτον οὐκ τὸν τρόπον, νοήσον τὸν θεόν, ὡς νοήματα πάντα ἐν ἑαυτῷ ἔχειν, τὸν κόσμον αὐτὸν ὅλον. εἰάν οὖν μὴ σῶαυτον ἐξίστασθαι τῷ θεῷ, τὸν θεόν νοῆσαι οὐ δύνάσαι. τὰ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ νοητὸν. Συναίξῃσον σῶαυτον τῷ ἀμειψίῳ μεγέθει, παντὸς σώματος ἐκπνέσας, καὶ πάντα χρόνον ὑπαράσκειν αἰὼν ἡμοῦ, καὶ νοῆσαι τὸν θεόν, μηδὲν ἀδύνατον ἐν σῶαυτῳ ὑποσησάμενος, σῶαυτον ἡγήσαι ἀθάνατον, καὶ πάντα δυνατὸν νοῆσαι, πάσαν μὲν τέχνην, πάσαν δ' ἐπιστήμην, παντὸς ζώου ἥθους. παντὸς δ' ὑψους ὑψηλότερος ἡμοῦ, καὶ παντὸς βαθύς ταπηνώτερος, πάσας δὲ τὰς αἰδήσεις ὑποκαταστήσας ἐν σῶαυτῳ, πυρὸς, ὕδατος, ξηροῦ καὶ ὑγροῦ, καὶ ὁμοῦ πανταχῇ ἔστιν ἐν γῇ, ἐν θαλάττῃ ἐν οὐρανῷ. μηδὲ τὰ γινώσκοντα, ἐν τῇ γαστρὶ ἔστιν, νέος, γέρον, τεθνηκέναι, τὰ μετὰ τὸ θάνατον, καὶ ταῦτα πάντα ὁμοῦ νοῆσαι. χρόνους, τόπους, ἀράγματα, ποιότητες, ποσότητες, οὕτως δύνάσαι νοῆσαι τὸν θεόν. Εἰάν δὲ κατακλίσῃ σου τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώματι, καὶ ταπηνώσῃς αὐτῇ, καὶ εἴπῃς οὐδὲν νοῶ, οὐδὲν δύνάμαι, φοβούμαι δὲ θάλασσαν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλῖναι οὐ δύνάμαι, οὐκ οἶδα τίς ἐμὲ, οὐκ οἶδα τίς ἐσμαι, τίς σοι καὶ τῷ θεῷ τοῦ δὲν γὰρ δύνάσαι

δύσασαι ἢ καλῶν καὶ ἀγαθῶν, φιλοσόματος, καὶ κακῶς αὖ νοῆσαι. ἢ γὰρ πρὶς κακία τὸ ἀγνοῖν τὸν θεόν. Τὸ δὲ δύσασθαι γινῶναι καὶ διελθεῖν καὶ ἐλπίσαι ὁδὸς ἐστὶν εὐθεία καὶ εὐστα, ἰδία τοῦ ἀγαθοῦ. καὶ φέρουσα καὶ βελία ἐδύοντι σοὶ πανταχοῦ σωαντήσῃ καὶ πανταχοῦ ἐφθίησεται ὅπου γὰρ καὶ ὅτε οὐ προσδοκᾷ: γρηγοροῦντι, κοιμωμένῃ, πλεοντι, ὁ δύνοντι, νυκτός, ἡμέρας, λαλοῦντι, σιωπῶντι. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶν, ὃ οὐκ ἐστὶν οἰκῶν τοῦ θεοῦ. ἢ τα φησ, ἀόρατος ὁ θεός: εὐφύμησον, καὶ τίς αὐτοῦ φανερώτερος; διὰ αὐτὸ τοῦτο πάντα ἐποίησεν, ἵνα διὰ πάντα, αὐτὸ βλέπῃς. Τοῦτο ἔστι τὸ ἀγαθὸν τὸ εἶναι τοῦ. τοῦτο δ' αὐτοῦ ἀρετὴ, τὸ αὐτὸ φανερεῖν διὰ πάντα. οὐδὲν γὰρ ἀήρατον, οὐδὲ ἢ ἀσώματον. νοῦς ὁράται ἐν τῷ νοῶν, ὃ θεός ἐν τῷ ποιῶν. Ταῦτα σοὶ ὅτι τοσοῦτον πεφανερωτὰ ὁ Τρισμέγιστος. τὰ δ' ἄλλα πάντα ὁμοίως καὶ σέσωκον τέστιν. καὶ οὐ διαφύκει.

potes pulchrorum, & bonorum, cum corpus ames & malus sis, intelligere. Nam termalum est ignorare Deum. Nolle vero, & velle, & sperare, via est recta propria boni, & plana & facilis, itineranti tibi ubique occurret, & ubique eam cernes etiam quando non expectas. Vigilanti, dormienti, nauiganti, itineranti, noctu, interdiu, loquenti, tacenti. Nihil enim est quod non sit imago Dei. Dein dicis, inuisibilis est Deus. Bene ominare. Et quis eo manifestior? Ob hoc ipsum omnia fecit, ut per omnia eum cernas. Hoc est bonum ipsius Dei. Hoc sua virtus, ut ipse cernatur per omnia. Nihil enim inuisibile, neque eorum quae incorporea sunt. Intellectus cernitur in intelligendo. Deus in faciendo. Hæc tibi in tantum palam facta sunt, o Trismegiste. Alia uero omnia similiter per te cogita, & non errabis.

ΤΕΛΟΣ.

FINIS.

HERME.

HERMETIS TRISMEGISTI,

DE MENTE COMMVNI
Ad Tatium.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΑΤ.

LIBER XI.

BIBΛΙΟΝ ΕΙΣ

Mens o Tati, ex ipsa Dei essentia est, si quis tamen est essentia Dei. Et qualis quedā est? Iste solus exacte se ipsum novit. Mens ergo non est recisa ab essentia Dei, sed unita, sicuti solis lumen. Ista vero mens in hominibus quidem Deus est. Ideo quidam hominū, diuini sunt. Et ipsorum humanitas proxima est Deitati. Etenim bonus dæmon, Deos quidem dixit homines immortales. Homines vero Deos mortales. In brutis vero, Mens est natura. Nam ubi anima, ibi mens quoque est. Sicuti & ubi vita ibi etiam anima est. In brutis autem, anima, vita est, vacua mente. Mens. n. animarum est benefactrix hominum. Ducit eos in proprium bonum. Et brutis quidem, cuiusque naturæ cooperatur, hominum vero naturis contrafacit. Anima cum in corpus descendit, illico a dolore, & voluptate mala fit. Nam sicut corporis compositi fluores, fluunt dolor & voluptas, in quæ anima ingressa mergitur. Quibuscumque ergo animabus Mens præsit, eis splendorem suum infundit opponens sese earum præsumptis. Sicuti mendicus bonus, dolore afficit corpus præcorruptum morbo, vrens & secās. Eodem modo & mens animæ dolorem infert, extrahens eam è voluptate, a qua omnis morbus animæ fit. Morbus vero magnus animæ est Atheos si sit. Ex quo opinio ad omnia mala sequitur, & ad bonum nullum. Ergo mens se se opponens ei, bonum acquirit animæ. sicuti medicus corpori sanitatem. Quotcunque vero animæ humanæ, non sunt sortitæ Mentem gubernatricem, idem patiuntur animis brutorum. Cooperatrix. n. eis facta. & remittens cupiditates, in quas feruntur impetu, appetitus ad irrationalitatem tendunt. Et sicuti irrationalitas animalium,

Nοὺς ὁ Τὰτ, ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας ἐστίν, εἷς τις ἐστὶν οὐσία θεοῦ. καὶ ποῖος τις οὐσα τυγχάνει; οὗτος μόνος ἀκριβῶς αὐτὸν οἶδεν. Ὁ νοῦς οὖν οὐκ ἐστὶν ἀποτετμημένος τῆς οὐσιότητος τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡνόμενος καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. οὗτος δ' ὁ νοῦς, ἐν μὲν ἀνθρώποις θεός ἐστιν. Διὸ καὶ τινες τῶν ἀνθρώπων θεοὶ εἰσὶ. καὶ ἡ αὐτῆς ἀνθρωπότητος ἐγγύς ἐστιν θεότητος, καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς δαίμων, τοὺς μὲν θεοὺς εἶπεν ἀνθρώπους ἀθανάτους, τοὺς δ' ἀνθρώπους θεοὺς θνητούς. Ἐν τῷ τοῖς ἀλόγοις ζῶοις, ὁ νοῦς ἡφους ἐστίν. Ὅπου γὰρ ψυχὴ, ἐκεῖ καὶ νοῦς ἐστίν. ὥστε ὅπου καὶ ζῶν, ἐκεῖ καὶ ψυχὴ ἐστίν. Ἐν τῷ τοῖς ἀλόγοις ζῶοις ἡ ψυχὴ ζῶν ἐστίν, κατὰ τοῦ νοῦ. ὁ γὰρ νοῦς, ψυχῶν ἐστὶν εὐεγέτης ἀνθρώπων. ἐργάζεται αὐτὰς εἰς τὸ ἰδίον ἀγαθόν. Καὶ τοῖς μὲν ἀλόγοις τῇ ἐκάστου φύσει συνεργεῖ. Ταῖς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀντιπράσσει. Ψυχὴ γὰρ ἐν σώματι ἡνωμένη εὐθέως ὑπὸ τῆς λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς κακίζεται. σώματος γὰρ σωθῆναι ὥστε χυμοὶ ῥέουσιν ἢ ἐκ λύπης καὶ ἢ ἐκ ἡδονῆς. εἰς αὐτὴν ἐμῶσα ἡ ψυχὴ βαπτίζεται. Ὅσαις ἀνὸν ψυχῆς ὁ νοῦς ἐπιστήσῃ, ταῖς φαίνει εἶναι τὸ φέγγος. ἀντιπράσσει αὐτῷ τοῖς πράγμασιν. ὥστε ἰατρός ἀγαθός. λυπεῖ τὸ σῶμα προειλημμένον ὑπὸ νοσήτων καὶ τῶν ἐν τῷ σώματι ὑγείας ἐνεκα. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ νοῦς ψυχῶν λυπεῖ ἐξωφένον αὐτῷ τῆς ἡδονῆς. ἀφ' ἧς πᾶσα νοσὸς ψυχῆς γίνεται. Νόσος δὲ μεγάλη ψυχῆς, ἀθεότης. ἐπεὶ δὲ εἰς πάντα τὰ κακὰ ἐπακολουθεῖ, καὶ ἀγαθὸν οὐκ ἔστι. Ἀρὸν οὖν ὁ νοῦς ἀντιπράσσει αὐτῇ, ἵνα ἀγαθὸν ποιηθῇ τῇ ψυχῇ, ὥστε καὶ ὁ ἰατρός τῆς σώματος καὶ τῆς ὑγείας. ὅσαις δὲ ψυχῆς ἀνθρώπων οὐχ ἐλυσον κυβερνήτου τῷ νοῦ, ἵνα αὐτὸν παύσονται τῷ ἀλόγων ζῶων. συνεργός γὰρ αὐτῷ ἡ φύσις καὶ ἀνέσας τῷ ὀρθομύειας εἰς αὐτὸν φέρουσαι τῇ φύσει τῆς ὀρέξεως πρὸς τὸ ἀλογον σωμαίνουσαι. καὶ ὥστε τὸ ἀλογον τῷ ζῶον ἀλόγως

ἀλόγως θυμούμεναι, καὶ ἀλόγως ὀρθυμούσαι, οὐ παύονται, οὐδὲ κόρον ἔχουσι ἢ κακῶν. Θυμοὶ γὰρ καὶ ὀρθυμίαι ἀλογοί, κακίαι ὑπερβαλλούσαι. Ταύταις δ' ὡς περ τιμωρὸν καὶ ἐλεγχον ὁ θεὸς ἐπέστησεν τὸν νοῦν. Ἐνταῦθα δ' πάτερ, ὁ περ τῆς εἰμαρμένης λόγος, ὃν ἐμποδὼν μοι ἐξελύθη, κινδυνεύει ἀναστρέψασθαι. Εἰς γὰρ πάντως εἰμαρται τῷ ᾧ τινὶ μοιχεύσαι, ἢ ἱεροσυλῆσαι, ἢ ἄλλοι κακὸν δράσαι, καὶ πολεῖσθαι, καὶ ὁ ἐξ ἀνάγκης τῆς εἰμαρμένης δράσας τὸ ἔργον ἢ εἰμαρμένης γὰρ πάντα τὰ ἔργα ᾧ τέκνον, καὶ χωρὶς ἐκείνης οὐδὲν ἐστὶ ἢ σωματικῶν, οὐτὲ ἀγαθόν, οὐτὲ κακὸν ἡμεῶς συμβαίνει. εἰμαρται δὲ καὶ τὸ κακὸν ποιησάντα, καὶ παθεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο δρᾷ ἵνα πάθῃ ὁ πάχαι ὅτι ὄδρασε τὸ ᾧ ταῦ ἔχεται, ὁ περ κακίας καὶ εἰμαρμένης λόγος, ἐν ἄλλοις γὰρ περ τούτων οἰκταῖ. νῦν ᾧ περ τοῦ ἐστὶν ἡμῖν ὁ λόγος, τί δυνάται ὁ νοῦς. Καὶ πῶς διάφορος ἐστὶν, ἐν μὲν ἀνθρώποις τοῖς ᾧ, ἐν δὲ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἡλλαγμένος, καὶ πάλιν ἐν μὲν τοῖς ἀλόγοις ζώοις οὐκ ἐστὶν εὐεργετικός, ἀλλ' ἐν ἀνθρώποις. Τότε θυμικὸν καὶ τὸ ὀρθυμητικὸν σβεννύει. καὶ τούτων τοὺς μὲν ἐλογίμους ἀνδρας δεῖ νοεῖν, τοὺς δ' ἀλόγους. Πάντες δ' οἱ ἀνθρωποὶ εἰμαρμένην ὑπόκεινται καὶ ἡμέσῃ, καὶ μεταβολῇ. ἀρχὴ γὰρ καὶ τέλος ταῦτα, εἰμαρμένης. Καὶ πάντες μὲν ἀνθρωποὶ πάχουσι τὰ εἰμαρμένα. Οἱ δ' ἐλογίμοι ὧν ἐφαμὲν τὸν νοῦν ἡγεμονεύειν, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις πάχουσι, ἀλλὰ τῆς κακίας ἀπὸ ἡλλαγμένοι, οὐ κακοὶ ὄντες κακὸν οὐ πάχουσι. Πᾶς πάλιν λέγεις ὅτι πάτερ ὁ μοιχὸς, οὐ κακὸς; ὁ φονεὺς οὐ κακὸς; καὶ οἱ ἄλλοι πάντες; ἀλλ' ὁ ἐλογίμος ὁ τέκνον, οὐ μοιχεύσας πείσεται, ἀλλ' ὡς μοιχεύσας. οὐδὲ φονεύσας, ἀλλ' ὡς φονεύσας, καὶ ποιότητα μεταβολῆς ἀδύνατον ἐστὶ διαφυγεῖν, ὡς περ καὶ ἡμέσας. Κακίαν δὲ τοῦ νοῦ ἔχοντι διαφυγεῖν ἐστὶ. Διὸ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος ὁ τέκνον, ἐγὼ ἡκούσα λέγοντος αἰεὶ, καὶ ἐγγραφας εἰς ἐξιδύκεται πάντι ἀνθρώπῳ γένος ἀφελῆκε. Ἐκείνος γὰρ μόνος ὁ τέκνον ἀληθὲς, ὡς πατόγονος. θεὸς τὰ πάντα κατείδεν θεῖους λόγους ἐφ' ᾧ ἔχετο. Ἠκούσα γὰρ αὐτοῦ ποτὲ λέγοντος. Ὅτι ἐν ᾧ τὰ πάντα καὶ μέλητα τὰ νοητὰ σώματα. Ζῶμεν δὲ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ αἰῶνι. καὶ ὁ νοῦς οὐκ ἀγαθὸς ἐστὶν ὅπερ ἐστὶν αὐτοῦ, ἢ ψυχῇ. Τούτου ᾧ τοιούτου ὄντος, οὐδὲν νοητὸν διασάτον ἢ νοητῷ. ὡς οὐκ δυνάμεν νοῦν ἀρχοντα πάντων, καὶ ψυχῇ ἅντα τοῦ θεοῦ ποιεῖν ὅπερ βούλεται. Σὺ δὲ νόει καὶ τὸν λόγον τοῦτον ἀνένεγκε πρὸς τῷ πνεύσιν καὶ ἐπέθου μοι ἐν τοῖς ἐμποδέν. Λέγω δὲ περ τῆς εἰμαρμένης, τοῦ νοῦ. Εἰ γὰρ τοῖς ἐριστικοῖς λόγοις ἀκριβῶς ἀφελῆ ὁ τέκνον, εὐρήσεις ἢ ἀληθῶς πάντων ὀκνηροῦ ὁ νοῦς ἢ τοῦ θεοῦ ψυχῇ, καὶ εἰμαρμένης, καὶ πόμου καὶ ἢ ἄλλαν πέναν, καὶ οὐδὲν αὐτῷ

irrationaliter irascuntur, & irrationaliter concupiscunt, non cessant, neque satietatem habent malorum. ira enim & concupiscentia irrationales mala sunt nimia. His vero tamquam ultorem, & redargutorem Deus praefecit Mentem. Hic o pater, sermo de fato, quem antea mihi enarrasti videtur destrui. Nam si fatale est huic mœchari, aut sacrilegium facere, aut aliud quid mali facere, punitur. qui tamen a necessitate fati id fecit. Fati enim cuncta opera, o fili. Et sine ipso nihil corporeorum est bonum, aut bonum aut malum euenit. Fato quoque statutum est, si fecerit, pati, Et ob hoc facit, ut patiat, quod patitur, quia hoc fecit. Sed nunc valeat sermo de malo ac fato. In aliis enim de his diximus. Nunc vero de Mente est nobis sermo. Quid scilicet possit Mens, & quomodo differens est in hominibus quidem talis, in brutis vero mutatus. Et rursus in brutis quidem, non est benefica, sed dissimilis in omnibus, iracundiam, & concupiscentiam extinguens. Et horum præclaros viros oportet cogitare: alios vero ratione carentes. Omnes vero homines, fato subiiciuntur, & generationi, & mutationi. Principium enim, & finis hæc sunt fati. Et omnes homines patiuntur quidem fatalia. Sed selecti, quibus diximus Mentem esse ducem, non eodem modo cum aliis patiuntur. Sed malo liberi, cum mali non sint, malum non patiuntur. Quo modo iterum, dicis o pater? Mœchus nonne est malus? Occisor nonne malus? Sed selectus & præclarus o fili, non mœchatus patietur, sed ut mœchatus. neque occisor, sed ut occisor. Et qualitatem mutationis impossibile est effugere. Sicut & generationis. Malitia vero ei qui mente est præditus possibile est effugere. Ideo, a bono dæmone o fili, audiuit ego semper dicente. Et si scriptis tradidisset, maxime genus humanum admittisset. Ille enim solus, o fili reuera, ut primogenitus Deus, omnia conspiciens diuinos sermones pronunciauit. Audiui aliquando eum dicentem. Quod vnum, omnia sunt, & maxime intelligibilia incorporea. Viuius vero potentia, & actu, & æone. Ergo & Mens Deus, est, qui etiam eius est anima. Hoc vero, cum ita se habeat, nullum intelligibile est dicens. Sicut ergo possibile est mentem, principem omnium, & quæ Dei anima est, facere quæ vult. Tu vero intellige, & hunc sermonem attuli ad interrogationem, quam me ante interrogasti. Dico autem de fato Mentis si sermones mysticos exacte sustuleris, o fili, inuenies quoddam te vera omnibus dominatur mens, Dei anima. & fato & legi, & omnibus aliis. Et nihil ei impossi-

impossibile, neque eorum quæ fati sunt, superior ergo humana anima, non negligat quæ accidunt sub fato esse. Sed hæc hæcenus dicta sunt. Boni dæmonis hæc o pater, optima sunt. & diuine, & vere & vtiliter dicta sunt. Sed illud adhuc mihi declara. Dicebas mentē in brutis naturæ instar agere. & cooperari eorum impetui. Impetus autē brutorum ut puta, passiones sunt. Quod si & mēs cooperatur impetui, impetus vero sunt passiones, mens ergo passio est, concolor passionibus. Euge o fili, generose interrogas. iustum ergo est me quoque respondere. Omnia o fili, quæ in corpore sunt incorporea, passibilia sunt, & proprie ipsæ sunt passiones. Omne enim mouens, incorporeum est. Omne aut motum, corpus est & corpora mouentur a mente. motus aut passio est, patiuntur ergo ambo, & mouens & motum. illud ut princeps, hoc vero ut dominatū. Liberatus vero a corpore, liberatur & a passione. Sed potius, o fili, nihil est impassibile. omnia uero sunt passibilia. Differt vero passio a passibili. Nam illud quidem agit, hoc vero patitur. Corpora vero per se agunt. Vel. n. immobilia sunt, vel mouentur. Vtrumuis aut fuerit passio est. Incorporea vero semper aguntur. Et ob id passibilia sunt. Non ergo te appellationes turbent. Nam actio & passio idem sunt. Fauitior vero nomine uti, non est graue. Clarissime, o pater, sermonem reddidisti. Et illud vide o fili. quodd duo hæc homini Deus, præter omnia mortalia animalia donauit. Mentem, & sermonē, immortalitati, æqualia. His vero si quis utatur ad ea quæ oportet, nihil ab immortalibus differet. Potius etiam exiens è corpore ducetur ab ambobus, in Deorum ac beatorum chorum. Alia ne animalia, sermone non utuntur o pater? Non, fili, sed voce. Plurimum vero differt sermo a voce. Nam sermo communis est omnium hominum. Propria vero cuiusque generis animalis vox est. Sed & hominum o pater singulorum, secundum quamque nationem differens est sermo? Differentis o fili. Vnus vero est homo, sic & oratio vna est, & interpretata, eadem inuenitur, & in Aegypto, & in Perside, & in Græcia. Videris uero mihi o fili, ignorare virtutem & magnitudinem sermonis. Nam beatus Deus, Bonus Dæmon. Animam quidem in corpore iussit esse. Mentem autem in anima, rationem vero in mente. Mentem vero in Deo. Deum vero horum patrem. Ratio ergo imago est mentis. Et mens Dei. Corpus vero imago ideæ. Idea vero animæ. Est ergo materiæ tenuissimum, ipse aer. Aeris vero anima, animæ vero mens. Mentis autē Deus. Et Deus quidem circa omnia, & per omnia, Mens vero

αδωάτων οὐδὲ ἤν τῆς εἰμαρμένης. Ἰσχυρὴν δὲ οὖν ψυχὴν ἀνδρωπίνην, οὐδ' ἀμελήσαντα ὄντων συμβαίνει ὑπὸ πλὴν εἰμαρμένῳ ἔῃ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον λελέχθαι. Τὰ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος ἀρίστα, καὶ θεῖος ὁ πατήρ ταῦτα καὶ ἀλάδως, καὶ ἀφελίμως. Ἐκείνο δὲ μοι ἔτι διαταφύισον. Ἐλεγες γὰρ τὸν νοῦν ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις φύσει δίκλιν ἐνεργῶν, σωπεργῶντα αὐτῇ ταῖς ὁρμαῖς. αἱ δ' ὁρμαὶ ἤν ἀλόγων ζώων ὡς οἶμαι παθὴν εἰσὶν. οἱ δὲ καὶ ὁ νοῦς σωπεργῆται ταῖς ὁρμαῖς, αἱ δ' ὁρμαὶ ἤν ἀλόγων πάθη, καὶ ὁ νοῦς ἀρα πάθος ἐπὶ συχρηματίζον τοῖς πάθεσιν. Εὖγε ὁ τέκνον ἡνωταῖος πτωθάνη. Δίχρισον δὲ καὶ ἀποκρίναίς. Πάντα ὁ τέκνον τὰ ἐν σώματι ἀσώματα, παθητά, καὶ κυρίου αὐτὰ ἐπὶ πάθη. Πάν γὰρ τὸ κινεῖν ἀσώματος. Πάν δὲ τὸ κινεῖσθαι, σῶμα. καὶ οἷς σώματα δὲ κινεῖται ὑπὸ τοῦ νοῦ. Κίνησις δὲ πάθος. Πάχην οὖν ἀμφοτέρω, καὶ τὸ κινεῖν, καὶ τὸ κινεῖσθαι. Τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δ' ἀρχόμενον. Ἀπαλλαγὴ δὲ τοῦ σώματος, ἀππλάγη καὶ τοῦ πάθους. Μᾶλλον ὅ ὁ τέκνον οὐδὲν ἀπαθὲς, πάντα δὲ παθητά. Διαφέρει δὲ πάθος παθητοῦ. τὸ μὲν γὰρ ἐνεργῆναι, τὸ δὲ πάχην. Τὰ δὲ σώματα καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐνεργῶν. ἢ γὰρ ἀκίνητα εἰσὶν, ἢ κινεῖται. Ὅποτερον δ' ἂν εἴη, πάθος ἐπὶ. Τὰ ἀσώματα ἀπὸ ἐνεργῆται. καὶ διὰ τοῦτο παθητά ἐπὶ. Μὴ οὖν σὲ αἱ προσρηγορίας παραπλήτωσαν. ἦτα γὰρ ἐνέργημα καὶ τὸ πάθος ταυτὸν εἰσὶν, εὐφημιτέρω ὅ τῷ ὀνόματι χρῆσασθαι, οὐ λυπη. Σαφές αὖτε ὁ πατήρ τὸν λόγον ὑποδεδωκώς. Κἀκεῖνο δ' ὅρα ὁ τέκνον ὅτι δύο ταῦτα ἀνδρώπῃ ὁ θεὸς παρὰ πάντα τὰ θνητά ζῶα ἐχαρίσατο. Τὸν τε νοῦν καὶ τὸν λόγον, ἰσότημα τῇ ἀθανασίᾳ. Τούτους δ' οἱ τίς χρῆσταιτο ὡς αὐτὸν, οὐδὲν ἤν ἀθανάτων δόμισιν. μᾶλλον ὅ καὶ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ σώματος ὀδηγηθήσεται ὑπὸ ἀμφοτέρων, εἰς τὸν ἤν θεῶν καὶ μακάρων χορὸν. Τὰ μὲν ἄλλα ζῶα λόγῳ οὐ χρῆται ὁ πατήρ? οὐ τέκνον, ἀλλὰ φωνῇ. Παιμπολὺ ὅ διαφέρει λόγος φωνῆς. Ὁ μὲν γὰρ λόγος κατέχει πάντων ἀνθρώπων. ἰδίᾳ ὅ ἐκάστου γένους ζώου, φωνὴ ἐπὶ. Ἀλλὰ καὶ ἤν ἀνδρώπῃ ὁ πατήρ, ἐκάστου καὶ ἑδνός διαφόρος ὁ λόγος? Διάφορος μὲν ὁ τέκνον. ὡς δ' ὁ ἀνθρώπος, οὕτω καὶ ὁ λόγος ὡς ἐπὶ. καὶ μεθερμηνεύεται, καὶ ὁ αὐτὸς εὐρίσκεται, καὶ ἐν Ἀργυρίῳ, καὶ Περσίδι, καὶ Ἑλλάδι. δοκίμης δὲ μοι ὁ τέκνον, ἀγνοεῖν ἀρετῶν καὶ μέγεθος λόγου. ὁ γὰρ μακάριος θεός, ἀγαθὸς δαίμων, ψυχῶν μὲν ἐν σώματι ἐπὶ ἤν, νοῦν ὅ ἐν ψυχῇ, λόγον δ' ἐν τῷ νῷ τὸν νοῦν δὲ ἐν τῷ θεῷ. τὸν δὲ θεόν, τούτων πατέρα. Ὁ οὖν λόγος εἰσὶν αἰών τοῦ νοῦ. καὶ νοῦς τοῦ θεοῦ. καὶ τὸ σῶμα ὅ τῆς ἰδέας, ἢ δὲ ἰδέα τῆς ψυχῆς. Εἰσὶν οὖν τῆς μὲν ἰδέας τὸ λεπτομερέστατον ἀπὸ αἰῶνος ὅ ψυχῆ, ψυχῆς ὅ νοῦς καὶ τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ μὲν θεὸς αὐτὰ πάντα καὶ διὰ πάντων. ὁ δὲ νοῦς

ὅτι τὴν ψυχὴν, ἢ τὴν ψυχὴν ὅτι τὸν αἶρα. ὁ δ' αἶρ ὅτι τὴν ὕλην. ἀνάγκη δ' καὶ ἡ πρόνοια, καὶ ἡ φύσις ὅργανα ὅτι τοῦ κόσμου καὶ τῆς τάξεως τῆς ὕλης. Καὶ γὰρ ἡ μὲν φύσις ἑκάστον ἐστίν, οὐσία δ' αὐτῇ ἡ ταυτότης. Τῶν δ' ἑκατὸς σωματων, ἑκάστον πολλὰ ἐστίν. ἔχοντα γὰρ τὴν ταυτότητα τὰ σωθέτα σώματα. καὶ τὴν μεταβολὴν ὡς ἀλλήλα ποιούμενα, αἰετῶς ταυτότητος τὴν ἀφθαρσίαν σωζοί. ἐν δ' ταῖς ἄλλοις σωθέτοις πᾶσι σώμασι ἀριθμὸς ἐκείνου ὅτι. Χωρὶς γὰρ ἀριθμοῦ σύστασιν, ἢ σωθῆσιν ἢ διαλυθῆσιν ἀδύνατον ἡμεῖς, αἱ δ' ἐν αἷματι δ' ἀριθμὸν ἡμεῖς καὶ αὐτοῖς, καὶ πάλιν διαλυθῆσιν ὡς αὐτὰς ἔχοντα. καὶ ἡ ὕλη μία. ὁ δ' συμπᾶς κόσμος οὗτος, ὁ μέγας θεός, καὶ τοῦ μέγανος εἰκὼν, καὶ ὡμιμένος ἐκείνου, καὶ συσφύων τὴν τάξιν καὶ βούλησιν τοῦ πατρὸς, πλήρωμα ὅτι τῆς ζωῆς. Καὶ οὐδὲν ἐστίν ἐν τοῦτῃ διαπαντός τοῦ αἰῶνος τῆς ἀποκαταστάσεως, οὔτε τοῦ παντός, οὔτε ἡ καὶ μέρος ὁ οὐχὶ ζῇ. νεκρὸν γὰρ οὐδὲ ἐν οὐτῇ γέγονεν, οὔτε ἐστίν, οὔτε ἔσται ἐν τῷ κόσμῳ. ζῶν γὰρ ἡ θέλησιν ὁ πατὴρ αὐτὸν ἔχει, ὡς ἂν σωθήσκει. Διὸ καὶ θεὸς ἔστι ἀνάγκη. Πῶς ἂν οὖν δυνάτω δ' τέκνον ἐν τῷ θεῷ, ἐν τῇ τοῦ παντός εἰκόνι, ἐν τῇ τῆς ζωῆς πληρωματι, νεκρὰ ἔστι; ἢ γὰρ νεκρότης φθορὰ ἐστίν. ἢ φθορὰ ἀπαλειψία. πῶς οὖν μέρος τι δυνάτω φθαρεῖν τοῦ ἀφθάρτου, ἢ ἀπολείψῃ τι τοῦ θεοῦ; οὐκ ἀποθήσκει οὖν δ' πᾶν τὰ ἐν αὐτῷ ἔσται; ὅλα αὐτοῦ μέρη; εὐφρόνησιν δ' τέκνον, πλανώμενος τῇ προσηγορίᾳ, τοῦ γινόμενου. οὐ γὰρ ἀποθήσκει, δ' τέκνον. ἀλλ' ὡς σωθῆτα σώματα διαλυεταί. ἢ δ' διάλυσις. διαλύεσθαι δ' οὐχὶ ἵνα ἀπολυθῇ, ἀλλ' ἵνα νέα γένηται. Τὰ ἑκείναι τῆς ζωῆς ἐστίν ἢ ἐνέργεια οὐχὶ κίνησις; τί οὖν ἐν τῷ κόσμῳ ἀκίνητον; οὐδὲν δ' τέκνον. Οὐδὲ ἢ γὰρ ἀκίνητος σοὶ δοκεῖ δ' πᾶν; οὐδέ τι τέκνον, ἀλλὰ καὶ πολυκίνητος, μόνη δ' ἡμεῖς. Πῶς οὐκ ἂν γελοῖον εἴη τὴν προφῶν πάντων ἀκίνητον ἔστι, τὴν φύσιν καὶ ἡμεῖς τὰ πάντα. ἀδύνατον γὰρ χωρὶς κινήσεως εἶναι τι τὸν φύσιν. γελοῖον δ' ἐπεὶ οὐ, ὅτι τὸ ἑκείναι μέρος ἀργὸν ἔσται; οὐδὲν γὰρ ἔλεον σημαίνει τὸ ἀκίνητον ὄνομα ἢ ἀργίαν. πᾶν τοῖν οὖν ἴδι καθολικῶς δ' ἔκνον, τὸ ὅτι ἐν κόσμῳ κινούμενον ἢ καὶ μείωσιν ἢ αὐξήσιν. Τὸ δ' κινούμενον καὶ ζῇ. Τὸ δ' ζῶν πᾶν οὐκ ἀνάγκη ταυτοῦ ἔστι. ὅτι γὰρ ὁμοῦ συμπᾶς ὁ κόσμος, ἀμεταβλητός, δ' ἔκνον ὅτι καὶ δ' μέρη αὐτοῦ πάντα μεταβλητά. οὐδὲν δ' φθαρτὸν ἢ ἀπολυμνον. αἱ δ' ἀποσηγορίαι τοὺς ἀνθρώπους λαράουσιν. οὐ γὰρ ἢ γένεσις ὅτι ζωὴ, ἀλλ' ἢ αἰθήσις. οὐδὲ ἢ μεταβολὴ θάνατος, ἀλλὰ ληθῇ. Τοῦτων τοῖν οὖν οὕτως ἐχόντων, ἀθάνατα πάντα. ἢ ὕλη, ἢ ζωὴ, τὸ πνεῦμα δ' ψυχὴ, ὁ νοῦς. ἐξ οὗ πᾶν ζῶν συνετέκει. Πᾶν ἄρα ζῶν ἀθάνατον διὰ τὸν νοῦν. πάντων δ' μέγιστος ὁ ἀνθρώπος, ὁ καὶ τοῦ θεοῦ δικλίκος. καὶ τῷ θεῷ συνουσιαστικός. Τοῦτῃ

circa animam, Anima uero circa aerem. Aer vero circa materiam. Necesse est uero, & prouidentia, & natura, organa sunt mundi, & ordinis materiarum. Er intelligibilium quidem singulum est essentia. essentia uero ipsorum est identitas. Corporum uero uniuersi singulū, multa est. Nam corpora composita, cum identitatem habeant, & in se inuicem mutantur, semper identitatis incorruptionē seruant. In aliis uero omnibus compositis corporibus, numerus cuiusque est. Nam sine numero, constitutionem, aut compositionem, aut dissolutionem fieri est impossibile. Vnitates uero, numerum & generant, & augent. et rursus dissolutæ, in se ipsas veniunt. Et materia una uniuersus aut hic mundus magnus Deus, & maioris imago, & unitus illi, & seruans ordinem & uoluntatem patris, plenitudo est uitæ. Et nihil est in eo, toto quo circuitiois, neque totius, neque partium quod non uiuat. Mortuum. n. ne unum quidē, aut natum est, aut est, neque erit in mundo. Voluit. n. pater, animal ipsum esse, donec constat. Ideo, & Deum esse est necesse. Nam quomodo potest, o fili, in Deo, in patris imagine, in uitæ plenitudine mortua esse. Nā mors, corruptio est. Corruptio aut perditio. Quomodo ergo pars aliqua potest corrupti, eius qui est incorruptibilis. aut perire aliquid Dei? Non igitur intereunt o pater, ea quæ in eo sunt animalia, cum sint eius partes? Bene ominare o fili, erras in appellatione generati. Nihil. n. interit o fili, sed ut composita, corpora dissoluuntur. Dissolutio aut non est mors, sed temperamenti solutio. Soluuntur aut non ut in nihilū abeat, sed ut noua fiat. Tat. Sed quis nā est uitæ actus, nōne motus? Quid ergo in mundo immobile? Nihil o fili. Neque terra immobilis tibi videtur o pater? Nō fili. Sed multimobilis & sola stabilis. Quo. n. modo nō sit ridiculū, nutrice omniū immobilē esse? quæ profert, & gignit omnia. Impossibile. n. est sine motu productore aliquid producere. Ridiculū sane rē interrogasti. An, quanta pars iners erit? Nihil. n. aliud, nomē immobile significat, quàm ocium. Scito ergo o fili, in uniuersum. Ens quod in mundo sit, moueri, vel per diminutionem vel augmentum. Quod uero mouetur, etiā uiuit. Omne aut animal, nō necesse est idem esse. Nam cum simul sit uniuersus mundus, immutabilis est o fili. Partes uero eius omnes mutabiles. Nihil uero corruptibile est, aut perit. Sed appellationes perturbant homines. Non. n. generatio est uita, sed sensus. neque mutatio interitus est sed occultatio. His ita se habentibus. immortalia omnia, materia, uita, spiritus, anima. Mens. Vnde omne animal est constitutū. Omne ergo animal immortale. omniū uero maxime, homo, qui & Deū suscipit, & cū Deo conuerfatur. Cum hoc

H enim

HERMETIS TRISMEGISTI,

enim solo animali Deus conuerſatur, noctu quidem per ſomnia, interdiu vero per ſymbola. Et per omnia ipſi prædicit futura, per aues, per extra, per ſpiritum, per quercum. Ideo proficitur homo ſcire præterita, & præſentia, & futura. Sed & illud vide o fili quod ſingulū aliorum animalium in vna mundi parte incedit. Aquatilia in aqua, terreſtria in terra, ſublimia in aere. homo veto his omnibus vtitur, aqua, terra, aere, igne. Cernit vero etiam cælum, & ipſum ſenſu tangit. Deus vero circa omnia, & per omnia. Actio. n. eſt, & potentia. & non eſt difficile intelligere Deum, o fili. Si vero vis & ipſum contēplari. Aſpice neceſſitatē eorū quæ apparent. & prouidentiam eorum quæ facta ſunt, & quæ ſiūt. Aſpice materiā pleniffimam vita. Tantū Deum moueri, cum omnibus bonis, & pulchris, & Diis, & dæmonibus, & hominibus. Sed hi o pater, omnes, actus ſunt omnino. Si ergo actus ſunt omnino, o fili, a quo nam aguntur, niſi a Deo? Vel ignoras, quod ſicut mundi membra ſunt, cælum, terra, aqua, & aer, eodem modo membra Dei ſunt vita, & immortalitas, & æon, & ſpiritus, & neceſſitas, & prouidentia, & natura, & anima, & mens. Et horum omnium permanſio, & diſtributio eſt, id quod dicitur bonum. Neque eſt quicquam eorum, quæ ſiunt, vel quæ facta ſunt, ubi non ſit Deus. In materia ne, o pater? Materia o fili, ſeorſum a Deo eſt, vt ei aliqualem tribuas locum. Quid vero putas eam eſſe acerrum, nihil effectam? Si vero efficiatur, ab aliquo efficitur. Actus. n. diximus eſſe partes Dei. A quo nam ergo, viuificantur cūcta animalia? A quo nam immortalitate donantur, immortalia? A quo nam mutantur mutabilia? Sine enim materiam dixeris, ſiue corpus, ſiue eſſentiā, ſuas & has actus eſſe Dei. Et materiam, actum materialitatis. & corporum actus, corporalitatem. & eſſentiæ actum, eſſentialitatem. Et hoc Deus eſt, vniuerſum. & in vniuerſo nihil eſt, quod non ſit Deus. Vnde neque magnitudo, neque locus, neque qualitas, neque figura, neque tempus circa Deum eſt. Vniuerſum. n. eſt, vniuerſum aut per omnia & circa omnia. Hūc ſermonem o fili, venerare, & cole. Cultura vero Dei vna eſt, vt non ſis malus.

γὰρ μόνω πᾶς ζῶν ὁ θεὸς ὁμιλεῖ, νυκτὸς μὲν δι' ὀνείρων, ἡμέρας δὲ διὰ συμβόλων, καὶ διὰ πάντων αὐτῷ προλέγει τὰ μέλλοντα, δι' ὀρνέων, διὰ σπλάγχχνων, διὰ πνεύματος, διὰ δρυὸς. Διὸ καὶ ἐπαγγέλεται ὁ ἄνθρωπος ὀπίσθεως τὰ γεγενημένα, καὶ ἐνεσῶτα, καὶ μέλλοντα. Κακῶν δ' ὅρα ὃ τέκνον, ὅτι ἔκαστον ἥ' ἄλλων ζῶν, ἐνὶ μέρει δὴ ποιεῖ τῷ κόσμῳ, τὰ μὲν ἐνυδρὰ πᾶς ὕδατι. Τὰ δὲ χερσαῖα τῇ γῇ, τὰ δὲ μεταρσία πᾶς αἰρί. Οἱ δ' ἄνθρωποι τοῦτοις πᾶσι χρῆται. Γῇ, ὕδατι, αἰρί, πυρὶ, ὁρᾷ τε δὲ καὶ οὐρανός, ἀπῆται δὲ καὶ τούτου αἰδήτη. ἡ δὲ θεὸς, καὶ περὶ πάντα καὶ διὰ πάντων. ἐνέργεια γὰρ ἔστι καὶ δυνάμις. καὶ οὐδὲν δίσκοιλον ὥς ἐτι νοῆσαι τὸν θεὸν τέκνον. εἰ δὲ δέλεις αὐτὸν καὶ θεωρῆσαι, ἴδε τίς ἀνάγκη ἥ' φαινομένων, καὶ τίς πρόνοια ἥ' γεγενησάν τε καὶ ἡυομένων. ἴδε τίς ὕλη πληρεσάτωσαν ζωῆς. τὸν τηλικούτῳ θεὸν κινούμενον, μετα πάντων ἀγαθῶν, καὶ καλῶν θεῶν τε καὶ δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων. ἀλλ' αὐταὶ ὁ πάτερ ἐνέργεια ὅλος εἰσιν. εἰ οὖν ἐνέργεια ὅλος εἰσιν ὃ τέκνον, ἵστω τίς οὖν ἐνεργεῖται; ἀλλ' εἰ ἵστω θεοῦ? ἡ ἀγνοεῖς ὅτι ὡς περ τοῦ κόσμου μέρη εἰσιν οὐρανός, καὶ γῆ, καὶ ὕδωρ, καὶ αἶρ. τὸν αὐτὸν τρόπον μέλη ἔστι θεοῦ ζωῆ, καὶ ἀθανασία, καὶ αἰὼν, καὶ πνεῦμα ἀνάγκη, καὶ πρόνοια, καὶ φύσις, καὶ ψυχὴ, καὶ νοῦς. Καὶ τούτων πάντων ἡ διαμονὴ, τὸ λεγόμενον ἀγαθόν. Καὶ οὐκέτι ἔστι τί, ἥ' γιγνομένων, καὶ ἥ' γεγενησάντων ὅπου οὐκ εἰσιν ὁ θεός. Ἐν τῇ ὕλῃ οὖν ὁ πάτερ? ἢ γὰρ ὕλη ὁ τέκνον, χωρὶς δὲ θεοῦ εἰσιν, ἵνα ἴδωσιν αὐτῇ ἀπομείσεις τόπον? Τὶ δὲ οὐσαν οἶε, ἡ σωρὸν αὐτῷ οἶε (ἦ) μὴ ἐνεργουμένῃ; εἰδ' ἐνεργεῖται, ἵστω τίς ἐνεργεῖται? Τὰς γὰρ ἐνεργείας ἐφαυῖν τῶ μέρη τοῦ θεοῦ. Ὑπὸ τίς οὖν ζωοποιεῖται τὰ πάντα ζωᾷ? Ὑπὸ τίς ἀθανατίζεται τὰ ἀθάνατα? Ὑπὸ τίς μεταβάλλεται τὰ μεταβλητὰ? Εἴτε δὲ ὕλη, εἴτε σῶμα, εἴτε οὐσίαν φῆς, ἴδι καὶ ταύτας αὐτὰς, ἐνεργείας τοῦ θεοῦ. Καὶ ὕλη ἐνέργεια τίς ὕλότης, καὶ ἥ' σωμαίων ἐνέργεια τίς σωματότης, καὶ ἐνέργεια τῆς οὐσίας τίς οὐσιότης, καὶ τοῦτο εἰσιν ὁ θεός, τὸ πᾶν. ἐν δὲ πᾶσι παντὶ οὐδὲν εἰσιν, ὁ μὴ εἰσιν ὁ θεός. Οθεν οὔτε μέγεθος, οὔτε τόπος, οὔτε ποιότης, οὔτε χῆμα, οὔτε χρόνος περὶ τὸν θεὸν ἔστι. Πᾶν γὰρ ἔστι, τὸ δὲ πᾶν διὰ παντῶν καὶ περὶ πάντα. Τοῦτον τὸν λόγον ὁ τέκνον, προσκώμει, καὶ θρήσκει. Θρησκεία δὲ θεῶ μία ἔστι, μὴ τῇ κακόν.

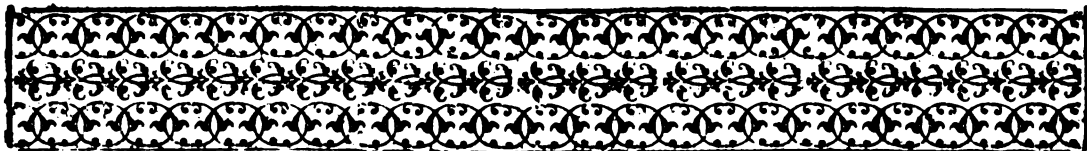
FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

SCHOLION.

Quando ait. *Ista vero mens in hominibus Deus est, intelligatur, per participationem. Et similiter quæ subiungit. Quidam homines diuini sunt, & ipsa humanitas proxima est diuinitati. Intelligatur per virtutes, & dona a Deo hominibus data. Simili quoque modo, sunt intelligenda illa. Deos homines immortales. Homines, Deos mortales.*

ΕΡΜΟΥ

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, HERMETIS TRISMEGISTI,

ΛΟΓΟΣ Ο ΚΡΑΤΗΡ.

SERMO CRATER,

ἡ μονὰς.

vel Monas.

ἡ μονὰς.

vel Monas.

ΒΥΒΛΙΟΝ ΙΒ.

LIBER XII.

Ὅν πάντα κόσμον, ἐποίησεν ὁ δημιουργὸς, οὐ χερσὶν ἀλλὰ λόγῳ. ὥστε οὗτος ἀπολάμβανε τὸν τοῦ παρόντος. καὶ αἱ ὄν-
τος, καὶ πάντα ποιήσαντος, καὶ
ἐνός μόνου. τῇ δ' αὐτοῦ δειλη-

σιν δημιουργήσαντος τὰ ὄντα. Τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ σῶμα ἐκείνου οὐχ ἀπὸν, οὐδ' ἐρατόν, οὐδ' ἐμεπτόν, οὐδ' ἐδιασάτον. οὐδ' ἄλλῃ τινι σωματι ὁμοῖον. οὐδ' ἐ γὰρ πῦρ ἔστιν, οὐδ' ὕδωρ, οὐτε ἀήρ, οὐτε πνεῦμα. Ἀλλὰ πάντα ἀπ' αὐτοῦ. Ἀγαθὸς γὰρ ὢν, μόνῳ τούτῳ ἑαυτῇ ἀνατίθηκεν. Ἡθέλησε δ' καὶ τὴν γῆν κοσμήσαι. κόσμον δ' οὗτος σῶματος, κατεπεμψεν δ' τὸν ἀνθρώπον ζῶον ἀθάνατον, ζῶον διήκον. καὶ ἡ γῆ ἀνθρώπος ἔστι ζῶον ἐκτετακέναι καὶ τοῦ κόσμου διὰ τὸν λόγον, καὶ τὸν νοῦν. Θεατὴς γὰρ ἐγένετο ὅτι ἔργον τοῦ Θεοῦ ὁ ἀνθρώπος. καὶ ἐδιδάμασε, καὶ ἐγινώριζε τὸν ποιήσαντα. Τὸν μὲν οὖν λόγον ὁ τὰτ. ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἐμέρισε. Τὸν δ' οὖν οὐκέτι. οὐ φθορῶν τισιν. Ὁ γὰρ φθόνος οὐκ ἔνθεν ἔρχεται. Κάτω δ' συνίσταται ταῖς τὸν νοῦν μὴ ἔχοντων ἀνθρώπων ψυχαῖς. Διὰ τί οὖν ὁ πᾶτερ, οὐ πᾶσιν ἐμέρισε τὸν νοῦν ὁ Θεός; Ἡθέλησεν ὁ τέκνον, τοῦτον ἐν μέσῳ ταῖς ψυχαῖς, ὥστε ἀθλον ἰδρῦσθαι. Καὶ πῶς αὐτὸν ἰδρύσατο; κρατῆρα μὲν πληρώσας τούτου κατεπεμψε δούε κήρυκα. Καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς κηρύξαι ταῖς ἡ ἀνθρώπων ψυχαῖς, τὰ δ' ὅτι. Βάψισον σεαυτὴν ἢ διωαμένη εἰς τοῦτον τὸν κρατῆρα. ἢ πιστεύουσα ὅτι ἀνελεύσῃ πρὸς τὸν καταπέμψαντα τὸν κρατῆρα. ἢ γνωρίζουσα ὅτι τὸ γέγονας. Ὅσοι μὲν οὖν συνῆκαν τοῦ κηρύγματος, καὶ ἐβαπτίσαντο ἢ νοὸς, οὗτοι μετέχον τῆς γνώσεως, καὶ τέλει ἐγένοντο ἄνθρωποι, τὸν νοῦν δεξάμενοι. Ὅσοι δ' ἡμαρταν τοῦ κηρύγματος, αὐτοὶ μὲν τὸν λόγον, τὸν δ' οὖν μὴ προσεληφάτες, ἀγνοοῦντες ὅτι τὸ γέγονας, καὶ ὑποτίθενται, αἱ δ' αἰσθήσεις τούτων ἔστι ἀλόγων ζῶον παραπλήσια, καὶ ἐν θυμῷ.

Niuerſum mundum fecit opifex, non manibus ſed verbo. Itaque ita cogita de eo, vt de praſente, & ſemper exiſtente, & omnia faciente, & vno ſolo, qui ſua volūtate cō-

didit entia. Hoc enim corpus eſt illius, non taſtile, neque viſile, neque mēſurable, neque extenſile, neque alij vlli corpori ſimile. Neque enim ignis eſt. neque aqua, neque aer, neque ſpiritus. Sed omnia ab ipſo. Bonus namque cum ſit, ſoli ſibi hoc dicauit. Voluit vero, etiam terram ornare, ornatu tamen diuini corporis. Et miſit hominem, animal immortale, animal mortale. Et homo quidem, animalibus & mundo plus habuit, ob ſermonem, & mentem. Spectator namque factus eſt operū Dei homo. Et admiratus eſt, & cognouit factorem. Sermonem quidem o Tati, in omnes homines partitus eſt. Mentem autem nequaquam, non inuidens aliquibus. Inuidia enim non inde venit. Sed hic conſtat, in animis hominum mente carentibus. Quam ob cauſam, o pater, non omnibus partitus mentem eſt Deus? Voluit o fili, hanc in medio, veluti praeſentem animis proponere. Et vbi eam propoſuit? Craterem ipſa replens, deorſum miſit dans praeconem. Et iuſſit eum praeconio edicere, animabus humanis haec. Immerge te ipſam quae potes in hunc Craterē. & quae credis, quod redibis ad eum qui miſit craterē. Quae cognoviſcis ad quid facta es. Quicumq; ſane intellexerunt praeconium, & immerſae ſunt in mentē, iſti participarunt cognitionem, & perfecti euaserunt homines, cum mentem ſuſcepiſſent. Qui vero non perceperunt praeconiū, ipſi quidem ſermonem, non autem mentem ſunt adepti, ignorant, ad quid facti ſint, & a quo. Senſus autem horum ſimiles ſunt brutorum animalium ſenſibus, & in iracundia,

H 2 & ira

& ira temperiem habentes non admiratur, ea quæ sunt spectaculo digna. Corporū vero voluptatibus dediti, ob has hominem esse factū credunt. Quotcūq; vero Dei dono participes facti sunt, hi, o Tati per comparisonem operū immortales pro mortalibus sunt. Omnia cōplexi sua mente, & terrena, & cœlestia, & si quid est supra cœlum. Tantum seipsos eleuantes, cōspexerunt bonum, & cum vidissent, infortunium putarunt, quæ hic est, moram. Et spretis omnibus, & corporeis, & incorporeis ad vnum, & solum festinant. Hæc est, o Tati mentis scientia, diuinorum inspectio, & Dei compræhensio, quia diuinus est Crater. Et ego immergi volo o pater. Nisi prius corpus tuum odio habueris o fili, te ipsum amare non potes. Te ipsum vero cum amaueris, Mentem habebis. Et mentem habens scientiam quoq; adipisceris. Quomodo hæc dicis o pater? Impossibile namque est o fili, circa vtraque versari, mortalia nimirum, & diuina. Nam cū duo sint entia, corpus, & incorporum, in quibus mortale est & diuinū, electio alterius permittitur ei, qui eligere vult. Non. n. potest vtraq;. In quibus autem alterius electio est, alterum diminutum, alterius manifestauit efficaciam. Præstantioris ergo electio, non solum eligēti pulcherrima fit, ita vt hominem deificet, sed etiam erga Deum pietatem ostendit. Minoris vero electio, hominem quidem perdidit, nihil autem in Deum egit, nisi hoc solum, quod sicuti pompæ per medium transeunt. neq; ipsæ agere aliquid valentes, nisi quod impediunt. Eodem modo & isti, pompam tantum agunt in mundo, abducti a corporeis voluptatibus. His ita se habentibus, o Tati, quæ a Deo sunt, habemus & habebimus. Alia a nobis veniant, & non tardemus. Nam Deus causa non est, nos vero causa malorum sumus, hæc præferentes bonis. Vides o fili, quot nos oporteat corpora pertransire. & quot dæmonum choros, & continuitatem, & cursus astrorum, vt ad vnum & solum Deum festinemus. Non enim bonum transiri potest & interminatum est, & sine caret sibi, & principio. Nobis vero apparet, principium habere cognitionem. Non ipsi autem principium fit cognitio, sed nobis principium præbet eius qui cognosci debet. Præhēdamus ergo principium, & permeabimus celeriter omnia. Valde enim durum est, consuetæ præsentiaque relinquere, & ad vetusta, & primæua redire. Nam quæ apparent, oblectant. Quæ vero non apparent, difficile creduntur, manifestiora autem sunt mala. Bonū autem obscurum est, manifestis. Neque. n. forma, aut figura ei est. Atque ob id, sibi quidem est simile, aliis vero omnibus dissimile. Impossibile. n. est incorporū corpori innotescere. Hæc differentiæ

καὶ ἐν ὀργῇ τὴν κράσιν ἔχοντες οὐ θαυμάζουσιν τὰ θεῶν ἔργα. Ταῖς δ' ἡψ' σωματικῶν ἡδοναῖς, καὶ ὀρέξεσι προσέχοντες, διὰ ταῦτα τὸν ἀνδραπον γεγονέναι πιστεύοντες. Οσοὶ δ' τῆς τοῦ θεοῦ δωρεᾶς μετέχον, οὗτοι ὡς τὰτ, καὶ σύγκρισιν ἡψ' ἔργων ἀθάνατοι ἀντὶ θνητῶν εἰσι, Πάντα ἐμπελαζόντες τῷ ἑαυτῶν νοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ἐν οὐρανῷ, καὶ εἰ τι ἐστὶν ὑπὲρ οὐρανῶν. Τοσοῦτον ἑαυτοὺς ὑψώσαντες, εἶδον τὸ ἀγαθόν, καὶ ἰδόντες συμφορὰν ὑψήσαντο ἢ ἐνθάδε διαπεριβῶν. Καταφρονήσαντες πάντων σωματικῶν, καὶ ἀσωμάτων ἐπὶ τὸ ἐν αὐτῷ μόνον σπεύδουσι. Αὕτη ὡς τὰτ, ἡ τοῦ νοῦ ἐστὶν ἐπιστήμη, ἡψ' θεῶν ἐντορία, καὶ ἡ τοῦ θεοῦ κατανόησις, θεοῦ ὄντος τοῦ κρατῆρος. Καὶ γὰρ βαπτισῶμαι βούλομαι, ὡς πᾶτερ. Εὰν μὴ πρῶτον τὸ σῶμα σοῦ μισήσῃς, ὡς τέκνον, σεαυτὸν φιλεῖν οὐ δύσασαι. Φιλήσας δ' σεαυτὸν νοῦν ἔξεις. καὶ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τῆς ἐπιστήμης μεταλήψῃ. Πᾶς ταῦτα λέγων ὡς πᾶτερ? Ἀδωῶτος γὰρ ἐστὶν ὡς τέκνον, ὅτε ἀμφοτέρω γινέσθῃ, τὰ θνητὰ δηλαδὴ, καὶ τὰ θεῖα. Δύο γὰρ ὄντων ἡψ' ὄντων, σώματος, καὶ ἀσώματος, ἐν οἷς τὸ θνητὸν, καὶ τὸ θεῖον, ἡ αἴρεσις θατέρου καταλείπεται τῷ ἑλῆδ' σουλομένῳ. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀμφοτέρω. ἐν οἷς τε ἡ ἐξάρεσις καταλείπεται. Τὸ ἑτέρον ἐλαττωθὲν τὴν ἑτέρον ἐπαυτέρωσεν ἐνέργειαν. Ἡ δ' οὖν ἡ κρείττονος αἴρεσις, οὐ μόνον τῷ ἑλῶμένῳ καλλίστην τυγχάνει τὸν ἀνδραπον ὑποθεῖναι, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς θεὸν εὐσέβειαν ἐπαδείκνυσιν. Ἡ δ' ἡ ἐλαττωμένη, τὸν δὲ ἀνδραπον ἀπώλεσεν, οὐδὲν δ' εἰς τὸν θεὸν ἐπλημμέλει, ὡς τοῦτο μόνον, ὅτι καθάπερ αἱ πόμπαι μίσσον παρέρχονται, μήτε αὐταὶ ἐνεργῆσαι τί δύνασθαι, τοὺς δ' ἐμποδίζουσαι. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οὗτοι μόνον πομπέουσιν ἐν τῇ κόσμῳ παραγωγῇ ὑπὸ ἡψ' σωματικῶν ἡδονῶν. Τούτων δ' οὕτως ἔχοντων, ὡς τὰτ, τὰ δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ ἡμῖν τοῦ ὑπῆρξε καὶ ὑπάρξει. Τὰ δ' ἀφ' ἡμῶν ἀκολουθησάτω, καὶ μὴ ὑστερησάτω. Ἐπὶ δὲ τῷ θεῷ ἀναίτιος, ἡμῶν δ' αἰτίοι ἡψ' κακῶν, ταῦτα προκρίνοντες ἡψ' ἀγαθῶν. Ὅρξῃ, ὡς τέκνον, πόσα ἡμᾶς δεῖ σῶματα διεξιελθεῖν, καὶ πόσους χοροὺς δαιμόνων, καὶ σωήχων, καὶ δρόμους ἀσέρων, ἵνα πρὸς τὸν ἑνα, καὶ μόνον θεὸν σπεύσωμεν. Ἀδιάσκατος γὰρ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀπέραντος, καὶ ἀτελής. αὐτῷ δ' καὶ ἀναρχόν. Ἡμῖν δ' δοκοῦν ἀρχὴν ἔχειν τὴν γνῶσιν. Οὐκ αὐτῷ οὖν ἀρχὴ γίνεσθαι ἡ γνῶσις, ἀλλ' ἡμῖν ἡ ἀρχὴ παρέχεται ἡ γνῶσις τοῦ γινώσκοντος. Λαζώμεθα οὖν τῆς ἀρχῆς, καὶ οὐ δύνασθαι τάχα ἀπαρῆναι. Πάντα γὰρ ἐστὶ σκληρόν, τὸ τὰ σωήθη, καὶ παρόντα καταλείποντα, ἐπὶ τὰ παλαιά, καὶ ἀρχαῖα ἀνακάμψειν. Τὰ δὲ γὰρ φαινόμενα τέρεται, τὰ δ' ἀφανῆ δυασις εἶναι ποιεῖ. Φανερώτερα δ' ἐστὶ τὰ κακά. Τὸ δ' ἀγαθὸν ἀφανὲς τοῖς φανεροῖς. Οὐ γὰρ μορφή, οὔτε τύπος ἐστὶν αὐτῷ. Διὰ τοῦτο αὐτῷ δὲ ἐστὶν ὁμοίος, τοῖς δ' ἄλλοις πᾶσιν ἀνόμοιος. Ἀδωῶτος γὰρ ἀσώματος σώματι φανῶμαι. Αὕτη ἡ διαφορὰ τοῦ

τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸ ἀνόμοιον. καὶ τῶ ἀνομοίῳ
ἐστὶν ἄρξιν πρὸς τὸ ὁμοιον. Ἡ γὰρ μονὰς πάν-
των οὐσα ἀρχὴ καὶ ῥίζα, ἐν πᾶσιν ἐστὶν ὡς ἀν-
ῥίζα καὶ ἀρχὴ οὐσα. Ἀνδρὶ δ' ἀρχὴς οὐδὲν. ἀρχὴ
δ' ἐξ οὐδενος ἢ ἐξ αὐτῆς. Ἐπὶ ἀρχῇ ἐστὶν οὐκ ἑ-
τέρων. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἐπὶ μὴ ἄλλης ἀρχῆς ἐτυ-
χεν οὐσα. Μονὰς οὖν ἀρχὴ οὐσα πάντα ἀριθμῶν
ἐμπεριέχει ὑπομνησὶς ἐμπεριχομένη. Καὶ πάν-
τα ἀριθμῶν ἡνωτὰ ὑπομνησὶς ἡνωμένη ἐτί-
ρου ἀριθμῶν. Πᾶν δ' τὸ ἡνωμένον ἀτελές, καὶ
διαμετρετόν, καὶ αὐξητόν, καὶ μειωτόν. τῇ δ' τε-
λειᾷ οὐδὲν τούτων γίνεται. καὶ τὸ μὲν αὐξητόν
αὐξάνεται ὑπομνησὶς τῆς μονάδος, ἀναλίσκεται δ'
ὑπομνησὶς τῆς αὐτῆς ἀδενείας, μηκέτι διαμέτρων τῇ
μονάδα χωρῆσαι. Αὕτη οὖν σοὶ. ὦ Τάτ, καὶ
τὸ δυνατὸν ὑπογράφῃαι τῷ θεοῦ εἰκῶν. ὡς ἀ-
κριβῶς οἱ θεῶν, καὶ νοήσεις τοῖς τῆς καρδίας
ὀφθαλμοῖς πείσεις μοι τέκνον εὐρήσεις τῇ
πρὸς τὰ ἄνω ὁδόν. Μᾶλλον δ' αὕτη σε ἡ εἰκὼν
ὁδηγήσει. ἔχει δ' τι ἴδιον ἢ θία, τοὺς θά-
σαντας διασάδῃ κατέχει, καὶ ἀέλλει, καθάπερ
φασὶν ἡ μαγνήτις λίθος τὸ σίδηρον.

tia est inter simile & dissimile. & dissimile nō
peruenit ad simile. Monas namque omnium
cum sit principium, & radix in omnibus est, vt
principium & radix existens. Sine principio
autem nihil est. Principiū autem ex nullo alio
quam ex seipso, Nam aliorum est principium.
Ipsum, namq; est quandoquidem ab alio prin-
cipio nō est. Monas ergo quia principium est,
omnem numerum complectitur, a nullo con-
tenta. Et omne numerum generat, a nullo ge-
nita alio numero. Omne autem genitum imper-
fectum, & diuisibile, & augmenta recipit & di-
minuitur. Perfecto autem, horū nihil fit. Et quod
augeri potest, augetur a monade, consumitur
autem ab sua imbecillitate. non amplius potens
monadem capere. Hęc igitur tibi o Tati, quan-
tum potest descripta est Dei imago. Quam si
exacte intueare, & intelliges cordis oculis, cre-
de mihi fili inuenies ad supera viam, vel potius
hęc ipsa imago te ducet. Habet autem quiddam
peculiare hoc spectaculum. vt qui ad ipsum
spectandū peruenerūt eos detineat, & attrahat,
sicuti aiunt, magnetē lapidē attrahere ferrum.

Τ Ε Λ Ο Σ .

FINIS.

HERME.

HERMETIS ERMΟΥ ΤΟΥ TRISMEGISTI, TRΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, EX SACRO LIBRO ΕΚ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΒΙΒΛΟΥ.

cognominato Mi-
nerua Mundi.

Τῆς δὲ καλουμένης
Κόρης κόσμου.

LIBER XIII.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΓ.

U^m hæc Iſis dixiſſet, infun-
dit Hore, potum dulcem
primo Ambroſiæ. Quem
animæ a Diis accipere in
more habent. Atque ſacra-
tiſſimum ſermonem exor-
ditur Iſis. Cum cœlum multiplici corona orna-
tum, o fili Hore ſuper poſitū ſit, inferiorū natu-
ræ vniuerſæ. & nullo in loco careat, aliquo eo-
rum, quæ nunc vniuerſus habet mundus. Ne-
ceſſe eſt omnino a ſuperpoſitis, ornari, & im-
pleri naturam vniuerſam infra poſitam. Non
.n. infera poſſunt exornare ſuperiorē ornatū.
Necceſſe ergo eſt, præſtantioribus myſteriis ce-
dere, minora. Præſtantiſſe aut, quàm inferiorū,
ſublimium eſt ordinatio. & toto ſecura, & mor-
taliū non ſubiens cogitationē. Vnde ingemue-
runt infera, præ timore. Cum haberēt pulcher-
rimam ſuperpoſitorū in æternū permanentiā.
Erat. n. ſpectatu dignū ſimul. & agonia, videre
cœli pulchritudinē, Deo ſimilē adhuc ignoto.
diuitemque noctis venuſtatem. Minorē quidē
ſolis, acutæ tamen comparatum luci. Cumque
alia per partes mouerentur in cœlo myſteria,
ordinatis temporum motibus & periodis per
occultos quosdam effluxus infera ornando, &
augendo. Et timor quidem hic mutuus, & in-
quiſitiones indefinentes. Et donec, vniuerſorū
artifex noluit, ignorance continebat omnia.
Quando vero decreuit, ſe ſe, quiſnam eſſet,
declarare, amores inſpirauit Diis, & ipſam.
quàm habebat in pectore maiorem, horum
largitus eſt cogitatibus. vt primo quidē qua-
rere vellent, dein cuperent inuenire. & poſt-
modum corrigere poſſent. Hoc aut o fili admi-
randæ Hore, vbi in mortali ſemine factum eſt.

Τ^ΑΥΤΑ ΕΙΠΟΥΣΑ ΙΣΙΣ ΕΥΧΗ ΠΟ-
ΤΟΝ ὄρω γλυκῶς, τὸ πρῶτον ἀμ-
βροσίαις ἐπὶ τὰς ψυχὰς λαμβάνειν
ἔθος ἔχουσιν ὑπὸ θεῶν, καὶ οὕ-
τως τοῦ ἱερωτάτου λόγου ἀρ-
χεται Ἰσις. Επικειμένου, τέκνον.
Ὡρε τῇ ἡμῶν ὑποκειμένων φύσει.
πάσῃ τοῦ πολυσεβοῦς οὐρανοῦ, καὶ κατ' οὐ-
δὲνα τόπον σερούμενου τινός, ὅν νῦν ἐ σύμ-
πας ἔχει κόσμος. ἀνάγκη πάντα ὑπὸ ἡμῶν ὑπο-
κειμένων συγκεκοσμηθῆς καὶ πεπληρωθῆς φύσιν
πάσαν τὴν ὑποκειμένην. Οὐ γὰρ δὴ ποῦ δυ-
νατὰ κοσμηθῆσαι τὰ κάτω, τὸν ὑπερθεὶν διακο-
σμον. Ἀνάγκη τοίνυν τοῖς κρείττοσι μυστηρίοις
εἰκονεῖν τὰ ἐλάσσονα. Κρίσαντες ἡμῶν ὑποκειμένων,
ἡ ἡμῶν μετεώρων ἐπὶ διάταξις. καὶ τῇ παντὶ,
ἀσφαλῆς τε καὶ θνητῇ οὐχ ὑποπίπτουσα δια-
νοία. Ἐνθεν ἐξέναξεν τὰ κάτω φόβον, ἔχοντα
τὴν περικαλὴν καὶ εἰς αἰὲν διαμονὴν ἡμῶν ἐπικειμέ-
νων. Ἦν γὰρ ἄξιον θεωρίας ὁμοῦ, καὶ ἀγωνίας
ὄραν οὐρανοῦ καλλὸς θεῶν καταφανῆς ζώοντος τῇ
ἐπὶ ἀγνώστῳ. Πλουσίαν τε νυκτός σεμνότητα. ἐ-
λάττω μὲν ἡλίου, ἐξ ἧς ἡ προσφερομένην φωτὶς
ἦν τε ἄλλων. καὶ μέρος κινουμένων ἐν οὐρανῷ
μυστηρίων. τακταῖς χρόνων κινήσεις, καὶ πελο-
δοῖς διὰ τίνων κρυπτῶν ἀπορροίων τὰ κάτω κο-
σμουνταν, καὶ σωαυξόντων. καὶ οὗτος φόβος μὲν
ἐπ' ἀπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ ὅς ἡ
ἐμπάντων οὐκ ἐβούλετο τεχνίτης ἀγνοῖα κα-
τεχεῖν τὰ σύμπαντα. Ὅτι δ' ἐκρίνεν αὐτὸν ὅστις,
καὶ δηλῶσαι, ἐρωτᾶς ἐνεθουσία θεοῖς. καὶ αὐ-
τῷ μὲν εἶχεν ἐν σένοις πλείονα ταῖς τούτων ἐ-
χαρίστων διανοίας. ἵνα πρῶτον μὲν ζητεῖν θεο-
λήσωσι, εἶτα ἐκθυμήσωσιν εὐρεῖν, εἶτα καὶ κα-
ταρθῶσαι δυνήσων. Τοῦτο δ' ὁ τέκνον ἀξιοθαύ-
μαστον, ὡρε, οὐκ ἂν ἐπὶ θνητῆς ἀπορίας ἐγεγόνει.
οὐδὲ

οὐδὲ γὰρ ὡς αὐδῶ. Ψυχῆς δὲ συμπάθειαν ἔχουσιν τοῖς οὐρανοῦ μυστηρίοις. τοῦτο δ' ὡς ὁ πᾶσι νοῦς Ἑρμῆς. Ὁς καὶ εἶδε τὰ σύμ-
παντα, καὶ ἰδὼν κατανόησε. καὶ κατανοήσας ἔχουσι δηλοῦσαι καὶ δεῖξαι. Καὶ γὰρ ἂν ἐνόη-
σιν, ἔχαραξε, καὶ χάραξας ἐκρυψε τὰ πλεῖ-
στα σιγησας ἀσφαλῶς, καὶ λαλήσας ἵνα ζη-
τη ταῦτα πᾶς αἰὼν ὁ μεταγμῆστερος κόσμος.
Καὶ οὕτως τοὺς συγγυῆς θεοὺς δορυφορεῖν ἀ-
πέβανεν εἰς ἄστρα. Ἀλλ' ὡς αὐτῷ διάδοχος ὁ
τὰτ υἱὸς ὁμοῦ, καὶ παραλήπτης τῆς μαθημά-
των τούτων. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ ὁ Ἀσκλη-
πιὸς ὁ ἰμούθης Σπανός, καὶ Ἡφαιστοβούλης, καὶ
ἄλλοι ὅσοι τῆς οὐρανοῦ θεωρίας πιστῶ ἀκρί-
βειαν ἔμμελλον βουλομένη τῆς πάντων βασιλίδος
ἐσορῆσαι προνοίας. Ἑρμῆς μὲν ἀπελογεῖτο τῶ
φείδοντι. ὥς οὐδὲ τῶ παιδὶ παρέδωκεν ὀλο-
τλή θεωρίαν. διὰ τὸ ὅτι τῆς ἡλικίας νεοειδὲς.
Εγὼ δὲ τῆς ἀνατολῆς ἡμετέρας τοῖς πάντα βλέ-
πουσιν ὀφθαλμοῖς τὰ τῆς ἀνατολῆς θεωρῆσαι
τὰ ἀνδρῶν, καὶ ἐπισκοποῦντι, βραδείας μὲν,
ἀλλ' οὖν ἥλθεν ἡ ἀκριβὴς διάγνσις. πλησίον
τῆς Οὐριδὸς κρυφίαν ἀπολέσθαι τὰ ἱερὰ τῆς κο-
σμικῶν τοιχείων σύμβολα. Ἐπικατέξαι μὲν δὲ.
καὶ τοὺς λόγους τοὺς δὲ εἰπὼν εἰς οὐρανὸν ἀ-
πῆλθεν. Ἀλλ' οὐ καθῆκον ἀτελεῖ τῶ ἐπαγγε-
λίαν ὁ τέκνον, ταύτῃ καταλείψαι εἰπεῖν δὲ
ὅσα τὰς βίβλους κατατιθέμενος ἐξεῖπεν Ἑρμῆς.
Ἐξεῖπε γὰρ οὕτως. Ὡς ἱερὰ βίβλοι τῆς ἀφθαρ-
των, αἱ τετεύχασιν μου χείρας τῆς ἀφθαρ-
σίας φαρμάκῃ χορείας ὀπκρατῶ, ἀσπεῖς παν-
τὸς αἰῶνος καὶ ἀφθαρτοὶ διαμείνασθαι, χρόνους ἀθεώ-
ρητοι, καὶ ἀνερεύνητοι γινώσκειν παντὶ τῶ τῆς
ταύτης παροδύειν μέλλοντι παιδίας, ἔχουσιν οὖν
γέρον οὐρανὸς συστήματα ἡμῶν ἄξια τεκνέ-
σθαι. ἃς ψυχὰς ὁ δημιουργὸς προσηγόρε-
σε. Τοσαῦτα εἰπὼν, τὰς βίβλους, καὶ τοῖς
καὶ ἑαυτῷ κατέξαι μὲν ἔργοις ἰδίας τεμνύ-
ζεται ζῶνας. Ἰκανὸς δ' ὁ μέσος ἤρχει χρό-
νος ἐκέρυπτο. καὶ ἡ φύσις ὁ τέκνον ἐτύχα-
νε γείρα. ἔως αὐτοῖς οἱ ἡδὴ φειτολαῖν τὸν οὐ-
ρανὸν κελύδεντες τῶ πάντων θεῶ βασιλεῖ
προσελθόντες τῶ τῆς ὄντων ἡσυχίαν ἀπήγγε-
λαν. Καὶ ὅτι δῶν ἔστι συγκοσμηθῆναι τὰ
σύμπαντα. καὶ τοῦτο οὐχ ἑτέρου τινὸς ἐστὶν ἔρ-
γον, ἢ αὐτοῦ. Καὶ δέομεθα σοῦ ἔλεγον. τὰ
νῦν ὄντα, καὶ ὅν ὑστερον ἔχει χρεῖαν διασκέψαι.
Ταῦτα εἰπόντων, ἰμενδίασεν ὁ θεός. Καὶ εἶπε,
φύσιν ἔϊ). καὶ θῆλυ πόμαλλον χῆμα ἐκ. τῆς
φωτῆς αὐτοῦ προῦλθεν. Ὁ καὶ θεωρησαντες οἱ
θεοὶ, κατεπλάγησαν. καὶ φύσιν πόματι ἐτί-
μησεν ὁ θεός ὁ προπάτωρ, καὶ ταύτῃ προέλα-
ξεν ἔϊ) ἡμνητικῶν. καὶ ταῦτα ἔτι εἰς τὸ φείδ-
χον ἀτενῆσας, ἐφώνησεν. Ἐγὼ πεπληρωμένος οὐ-
ρανὸς ἀπασιν ἀνέστη, καὶ αἰθῆρ, εἶπεν ὁ θεός, καὶ ὡς.
Ἡ δὲ φύσις ἑαυτῇ λαλήσασα, ἔγνω ὡς μὴ δῶν αὐτῇ
ἔστι, παρακοῦσαι τῆς τῆς πατρὸς ἐντολῆς. Καὶ καλῶν,
πόντῃ σωμεθούσα θυγατέρα ἐποίησεν, ὡς εὐρεῖσιν

Nondum enim erat. Sed cum anima Sympa-
thiam haberet, cum cœli mysteriis. hoc au-
tem erat, omnium Mens Hermes. Qui & vi-
dit omnia, & videns animaduertit, & ad-
uertens potuit manifestare, & ostendere. Et
quæ intellexit incidit, & incisa, abscondidit;
plurima silens securè, & eloquens, ut quærat
ea, omnis æon qui futurus erat mundi. Atque
ita cognatos Deos, sustulit ad astra, ut ibi do-
ryphori essent. Sed ei erat successor Tattius,
filius simul, & susceptor dogmatum horum.
Non longe, & Asclepius Imuthes Spanus, &
Hephæstobulus, & alij quicumque cœlestis
contemplationis fide exacta historiam scri-
pturi erant, volente omnium regina pro-
videntia. Hermes quidem loquebatur ad am-
bientem, sed ita, ut neque filio tradiderit com-
pletam contemplationem, ob ætatis iuuen-
tutem. Ego vero cum orta essem, oculis om-
nia cernentibus, & quæ in ortu essent inuisi-
bilia contemplari possem, eaque confide-
ranti tarde quidem, attamen venit exacta di-
gnotio prope Osiridis archana, deponere sa-
cta mundanorum elementorum, symbola.
Cumque præges fudisset, & sermones hosce
elccutus, in cœlum abiit. Sed non decet o fili
imperfectam hanc denunciationem relinque-
re. Sed effari, quæcumque libros reponens,
dixit Hermes. Dixit autem ita. O sacri li-
bri incorruptibilia, qui sortiti estis me,
peiora tripudia, pharmaco incorruptione tem-
perato, imputrescibiles manete toto ævo in-
corrupti, tempore multo non inspecti, nec re-
perti, cuicumque eorum, qui hanc transgres-
suri sunt disciplinam. Usque quo senex
cœlum producet res, nobis dignas, quas opi-
fex, animas appellavit. Hæc cum dixisset, li-
bris & operibus suis benedicens, in proprias
ascendit Zonas. Multo vero medio tempore
vetari occultabantur. Et Natura, o fili,
erat sterilis, donec ij qui sunt iussi cœlum cir-
cuire, ad omnium Regem Deum acceden-
tes, entium quietem nunciarent. & quodd sit
opus exornare vniuersa. Et hoc non alterius
cuiusquam esse opus, quam suum. & dice-
bant. Rogamus te ut præsentia, & quæ in po-
sterum opus habent, consideres. Cum hæc di-
xissent, subrisit Deus. Et dixit. Fiat Natura, E
fœmina, mollis res, ex voce eius prodijt. Quod
cum vidissent Dij, obstupuerunt. Et naturam,
potu honoravit Deus propater, & eam iussit
esse fœcundam. & in ambientem intentus,
hæc proclamavit. Esto cœlum, plenum
omnibus, & aer, & æther. Dixit Deus,
& fuit. Natura vero ad se locuta, con-
gnovit, non oportere ipsam, non obe-
dire patris præcepto. Et cum labore congres-
sa, pulchram filiam peperit, quam vocavit
Inuen-

inventionem. Ei autem Deus largitus est esse. & postquā largitus est, discrevit quæ facta iam essent, & ea mysteriis implevit. Et Inventioni secundum id, largitus est horum ducatum. Ipse vero nolens ociosum superiorem mundum esse, sed spiritibus implere statuens ipsum, ut ne particularia ociosa manerent & immota, ita in ea artificiis uti cœpit sacris, ad proprii operis genituram. Spiritum enim quantum sufficit a proprio sumens, & intellectualiter ipsi ignem miscens, ignotis quibusdam aliis materiæ temperavit. Et hæc utraque vtrique cum quibusdam acclamationibus occultis vniens, totum recte admodum commouit temperamentum, donec materia quædam, tenuior, & purior, & pellucidior ex quibus factum est, arripit misto. Erat autem ipsa transpiciua, quam etiam solus artifex cernebat. Postquā vero, ab igne combusta non liquabatur, neque ut a spiritu perfecta animabatur. Sed quandam Diogenitam, & propriam habebat temperamenti constitutionem, propria figura, & propria temperie, quam ex meliore nomine, & propria actione, Animationem Deus vocavit. ex quo sanè concreto, Myriadas animarum satis multas progeniuit, quod ex temperamento suo efflorescebat, ad quod vellet agens, bono ordine, & commensurate cum experientia & ratione conuenienti, ut nihil ipsa a seipsis differre fuerit necessarium. Quandoquidem is flos, qui ex motu Dei exhalabat, non erat ipsi similis. Sed maius, & plenius erat primum secundo, & omnino purius. Secundum vero satis quidem erat primo, multo vero, tertio maius. Atque ita usque ad gradus sexaginta, omnis perfectus est numerus. Præterquā quod omnes æternas esse, lege statuit tamquā ex vna materiā. Cuius ipse solus, species perficeret. Aliis & sectiones, & pœnas in sublimi cœli natura ordinauit, ut Cylindrum reuoluerent ordine quodam, & dispositione conuenienti, & patrem delectatione afficerent. Sic & in pulcherrima ætheris statione, eorum quæ iam essent aduocans naturas, sic ait. Spiritus mei, & curæ meæ, o animæ, pulchræ filiæ, quas meis eduxi manibus, & meo iam sacro mundo, sermones meos, ut leges exaudite. Et locum alium nullum tangite præter eum qui uobis est ordinatus a mea sententia. Bene constitutum ergo cœlum vobis manet. & similiter ordinatus asterismus, & throni uirtute pleni. Si vero quid noui ageris, præter mea iussa, sacrum vobis iuro spiritum, & temperamentum hoc, ex quo vos genui, & per halce meas animifæctrices

ἐκάλεσε. Τῇ δ' ὁ θεὸς ἐχαρίσατο τῇ. Καὶ χαρισάμενος διεκρίνε τὰ ἤδη γεγόνота, καὶ ἐπλήρωσεν αὐτὰ μυστηρίων. καὶ τῇ εὐρέσει τούτων, τὸ κτ' τοῦτο ἐχαρίσατο ἡγεμονικόν. Αὐτὸς δ' οὐκέτι βουλόμενος ἄργον τὸν ὕψανά κόσμον τῇ, ἀλλὰ πιδμάτων πληρῶσαι δοκιμάσας τοῦτον, ὥς μὴ τὰ κτ' μέρος ἀκίνητα, καὶ ἄργα μένει, οὕτως εἰς τὰυτὰ ἤρξατο τεχνικήσας οὕτως πρὸς τῷ τοῦ οἰκείου ἔργου γένεσιν χρυσάμενος ἱεράς. Πνεῦμα γὰρ ὅσον ἀρκετὸν ἔσθ' τοῦ ἰδίου λαβὼν, καὶ νοεῖας τοῦτ' ἡ πῦρ μίξας, ἀγνώστους τίσιν ἑτέρας ὕλης ἐκείρας. καὶ τὰυτὰ ἐκάτερον ἐκατέρῃ μετὰ τίνων ἀπφωνήσεων κρυπῶν ἐνάσας, τὸ πᾶν οὕτως εὖ μάλα διεκίνησε κράμα. εἰς ἐπεγέλασε τίς ὕλη, τῷ μίγματι λεπτότερα τε καὶ καθαρώτερα μᾶλλον καὶ διαφανέστερα, ἢ ἐξ αὐτῆς γένετο. Διειδὴς ὃ ὡς αὐτῇ. ὡς δὴ καὶ μόνος ὁ τεχνίτης ἦν. Ἐπειδὴ ὃ οὕτε, ἐκ πυρὸς χωρημένη διετήκετο, οὕτε μὲν ὥς ἐκ πνεύματος τελειοιουργηθεῖσα ἐψυχεν. ἀλλὰ τίνα Διογενίῃ καὶ οἰκίαν εἶχε τῷ τοῦ κράματος σύσασιν. ἰδιότυπον τε καὶ ἰδιοσύγκρατον. ὡς δὴ καὶ ἔσθ' τοῦ εὐφημοτέρου ὀνόματος, καὶ τῆς κατ' ἰδιότητα ἐνεργείας. ψύχωσιν ὁ θεὸς ἐκάλεσε τῷ σύσασιν. Ἐξ οὗ δὴ ἐπ' αὐτοῦ μυριάδας ψυχῶν ἱκανὰς. ἐξηλοιοῦργησε, τὸ παρ' αὐτοῦ κράματος ἐπαρθὼν πρὸς ὁ θέλει πρᾶσσαν. εὐτάκτως τε καὶ συμμέτρως μετ' ἐμπειρίας, καὶ λόγου τοῦ καθηκόντος. ὥς μὴτε τί διαφέρειν ἑαυτὰς ἑαυτῇ ὡς ἀναγκῶν. Ἐπειδὴ τὸ ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ θεοῦ ἐξατμίζομενον ἄνθος, οὐκ ὡς ἑαυτῇ ὁμοιον, ἀλλὰ μῆζον, καὶ πληρέστερον ὡς τοῦ δευτέρου. τὸ πρῶτον. καὶ τῷ παντὶ καθαρώτερον τὸ δεύτερον δ' ἱκανῶς μὲν ὡς τοῦ πρῶτου τὸ δεύτερον, πολλῷ ὃ τοῦ τρίτου τὸ μῆζον. καὶ οὕτως ἄρ' ἡ βαθμῶν ἐξήκοντα ὁ πᾶς ἀπῆρτιστο ἀριθμὸς. Πλὴν ὅτι γὰρ πάσας αἰδίους τῇ) νομοθετήσας ἐτάξεν, ὥς ἂν ἐκ μιᾶς ὕλης. ἥς μόνος αὐτὸς εἶδη τελειῷ. Ταῖς ὃ καὶ τμήματα, καὶ ταμῆα ἐν μεταρσίῃ ἐτάξε τῆς ἀνω φύσεως οὐρανοῦ. Ὅπως τὸν τε κελίνδρον πεστροβῶσι τάξει τιτὶ καὶ οἰκονομία καθηκούση, καὶ τὸν πατέρα τέρπασι. οὕτως δὴ καὶ ἐν τῇ περικαλῇ τοῦ αἰθέρος στάσει, τὰς τῇ ἡδὴ ὄντων μεταπεμφάμενος φύσει οὕτως φησί. πνεύματος ἐμοῦ καὶ μερίμνης ἐμῆς ψυχῆς, καλὰ τέκνα. ἃ ταῖς ἐμᾶντοῦ μαωσαμέως χερσὶ, καὶ ἡδὴ τῷ μὲν καθιερῶ κόσμῳ, λόγων ἐμῶν ὥς νόμων, τούτων ἐπακούσατε. καὶ τόπου μαδένος ἄλλου διγῆτε, πλὴν τοῦ διαταγέντος ὑμῖν ἔσθ' τῆς ἐμῆς γνωμῆς. εὐσαθέσασα μὲν οὖν ὑμῖν οὐρανός τε καὶ μένει. πάλιν ὁμοίως καὶ ὁ διαταγὴς ἀσερισμός. θρόνοιτε ἀρετῆς πεπληρωμένοι. εἰ ὃ τί νεώτερον, παρὰ τὰ μὰ πρᾶξετε, ἱερὸν ὑμῖν ὁμνύω πνεῦμα, καὶ κράμα τοῦτο, ἃφ' οὗ περ ὑμᾶς ἐγέννησα, ψυχοποιούς τε ταύτας μοῦ

ἡς χήρας, ὡς οὐκ ἴς μακρὰν δεσμούς καὶ
 πολάσθης ὑμῖν ταχρτεύσω. Τοσαῦτα ἔπειν ὁ
 Διὸς, ὁ καμῶ κύριος, τὰ λοιπὰ ἔφ' ἐσυχίαν
 ἔνυχον μίξας ὕδωρ καὶ γλῶ, καὶ τίνας ὁ-
 μοίας κρυπτοὺς ἐπιπὼν λόγους, δωματοὺς μ',
 οὐ τοῖς πρώτοις δ' ὁμοίους εὐτακῆν ἴσους, καὶ
 ζωοποιὸν ἐνθουσίασας τῷ κράματι δῆπλονται
 ὁμοίως ἐπίταγον εὐβαφῇ τε καὶ εὐπαγῇ ἡμέ-
 ρηον ἔλαβε. καὶ ἐκ τούτου τὰ ἀνθρωποειδῆ
 ἔφ' ζῶον διέπλασε. Τὸ δ' τοῦ μίγματος λοι-
 ψαρον ταῖς ἡδὴ προκοφάσαις ἔδωκε. ψυχᾶς
 δὲ ταύταις, ταῖς ἰς χάρια θεῶν, καὶ τοὺς
 ἔγγυς ἄστρον τόπους καὶ ἱερὸς δαίμονας με-
 τακκλημέναις? πλάσσετε λίγων ὁ τέκνα τῆς
 ἡμῆς φύσεως ἡνιόματα. Δέχθετε τῆς ἡμῆς
 τέχνης τὰ λείψανα, καὶ ἐλάτῃ τῇ ἑαυτῆς φύ-
 σι πλαστίτω τὶ παραπλήσιον. παραθήσομαι
 δ' καὶ ταῦτα ὑμῖν παραδείγματα. Καὶ λαβὼν
 εὐ καὶ καλῶς, τὸν ζωδιακὸν συμπάντος ψυχι-
 κῶς κινήσει διδάξας κόσμον πρὸς τοῖς ἀνθρω-
 ποιόεις ἔφ' ζωδίων, τὰ ἐξῆς ἀπαρτίσαι οἶον
 ζωδίοις, καὶ τὰς πανούργους ἰχαρίσατο δυνά-
 μεις καὶ πάντεχνον πνεῦμα ἡνιητικὸν ἔφ' οἷα
 ἀπὸ μιλλόκτων ἐσεῖδ' καθολικῶς πάντων, καὶ
 ἀπέτην, ὑποχόμενος. τοῖς ὁρατοῖς ἔργοις αὐ-
 τῷ, τὸ ὁρατὸν πνεῦμα ἐπὶ ζῆναι. Οὐσίαν
 δ' ὁμοιοῦμαι, ὅπως αὐτῷ αὐτοῖς, ἑτέρα
 ἡμῶν ὁμοία. αὐτὰ δ' οὐκέτι ἀνάγκη ἔχου-
 σιν ἄλλοτε ποιεῖν ἢ ἐβήσαν ἐργασαδῶ. Τὴ
 οὖν, ὃ τεκοῦσα ἐποίησαν αἱ ψυχᾶς? Καὶ
 ἔπειν ἴσις. Τὸ κεκραμμένον ὃ τέκνον ὄρε,
 τῆς ὕλης λαβόμεναι, κατενόσων πρῶτον, καὶ
 τὸ τοῦ πατρὸς προσέκυον κρᾶμα. καὶ πό-
 δειν δ' συμπεπλεγμένον, ἐπεζήτησιν. Τὸ δὲ
 ἡμῶν αὐταῖς οὐκ εὐπορον ἐπιγνώσκειν. Ἐνδειν δὲ
 καὶ ὅτι ἐπεζήτησας, ἐφοβούτο μὴ τοῦ πα-
 τρὸς ὑποπίσσωσι χόλῳ. Καὶ ὅτι τὸ ἀράπην
 τὰς ἀνταρτίων ὕλης, ἐπράττειν. Ἐνδειν ἐκ μὲν
 τῆς ἀνταρτίων ὕλης, τῇ ὑπερβολῇ κοῦφον ἐ-
 χούσης τὸν ἐπίταγον, τὸ ἔφ' ὁρῶν γένος
 ὁμόρρωον. Ἐν τούτῳ ἡμιπαγούς ἡδὴ τοῦ κρᾶ-
 ματος ἡνωμένου. καὶ ἡδὴ τὴν σερεάν πῆ-
 ξιν λαβόντος, τὸ ἔφ' τετραπόδων ἐπλασιν.
 Τὸ δὲ ἡπὶον κοῦφον, καὶ ἐτέρας ὕγρασίας
 ὕλης δαμόνον ὡς διάνηξιν, τὸ ἔφ' ἰχθύων.
 Ψυχροῦ δ' τοῦ λοιποῦ, καὶ ἡδὴ καταφερούς
 ὑπάρχοντος τὴν ἔφ' ἐρπετῶν αἱ ψυχᾶς φύ-
 σιν ἐκινούσιν. Αὐταὶ τε ὃ τέκνον, ὡς τὴ
 παρασάσαι ἡδὴ καὶ περίεργον ὀπλίζοντο τέλμα.
 καὶ παρὰ τὰ διατεταγμένα, ἰποῖον. καὶ ἡδὴ
 ἔφ' ἰδίων τμημάτων καὶ ταμείων πρὸς ἔχον-
 το. καὶ ἐφ' ἑνὸς οὐκέτι ἤθελον τόπου μένειν.
 αἰετὶ ἐκινούντο. καὶ τὸ ὅτι ὅτι μίαν μόνον
 ἀλγὴ θάνατον ἠγούντο. Τοῦτο μὲν φησὶν, ὃ
 τέκνον Ἑρμῆς, ὡς καμῶ λίγων, καὶ τὸν ἔφ' ὁ-
 λων κύριον καὶ θεόν, οὐκ ἔλασθαι, ὁ πρῶ-
 σουσιν. Κόλασιν δ' αὐτῷ ἐπεζήτησιν καὶ δεσμὸν ὃν τλη-
 μένος ἐπὶ μόνῳ. καὶ δὲ καὶ ἔδωκε, τῷ πάντῳ.

manus, non multo post, vincula, & pœ-
 nas vobis arte parabo. Hæc dicens Deus, meus
 quoque dominus, reliqua elementorum co-
 gnata miscens, aquam & terram, & quosdam
 arcanos pronuncians sermones, potentes
 quidem, sed primis non similes, neque æqua-
 les ad bene pariendo. Et vitalem inspirans
 temperamento supernatanti similiter, con-
 creto bene unctum, & bene concretum cum
 esset factum sumpsit. Misti vero reliquias
 animabus, quæ iam profecerant dedit. Ani-
 mabus scilicet ijs quæ in Deorum regiones
 & astris proximos locos, & sacros dæmo-
 nas, conuocatis. Fortunate inquam, o fi-
 liæ, meæ naturæ germina. Suscipite artis meæ
 reliquias, & unaquæq; natura sua formet ali-
 quid assimilabile. Apponam vero vobis etiam
 hæc exempla. Et sumens bene ac pulchre
 Zodiacum, consonanter animarum moti-
 bus, disposuit ornatum ad signa quæ huma-
 na sunt figura, sequentia disponens veluti
 animalia, & vastas largitus est vires, & spi-
 ritum artificiosum generatuum eorum quæ
 in perpetuum erant futura vniuersaliter om-
 nium. Et discessit pollicitus, visibilibus eo-
 rum operibus, visibilem spiritum coniuga-
 re, essentiamque similis genituræ, ut ipso si-
 bialia gignerent similia. Ipsa vero neces-
 sitatem non amplius habent, aliud quid fa-
 cere, quàm quæ prius efficerent. Quid ergo,
 o Mater, fecerunt animæ? Et dixit Iſis. Id
 o fili Hore, quod e materia erat tempera-
 tum sumentes, cogitabant primo, & Patris
 temperamentum adorabant. Et vnde con-
 fectum esset, quæritabant. Id autem illis non
 erat facile dignoscere. Vnde sane, & quod
 quæsisset timuerunt, ne in patris incide-
 rent iram. Et ad ea quæ iniuncta fuerant a-
 genda sunt conuersæ. Vnde ex superiorum
 materia; summe leuem habente compaginem.
 auium genus formarunt. Cumque iam semi-
 compactum esset temperamentum, & soli-
 dam concretionem acciperet, genus quadru-
 pedum finxerunt. Quod uero minus bene,
 & alterius humiditatis sane indignum ad per-
 fectionem, genus piscium. Reliquum uero
 cum frigidum esset & deorsum feretur, serpen-
 tium naturam animæ nouiter, effecerunt. Ip-
 se uero, o Fili, tamquam aliquid fecissent iam
 superflua audacia sunt armatæ. Et præter iussa
 faciebant, & iam e suis sectionibus, & cel-
 lis exibant, & vno in loco nolebant am-
 plius manere, & semper mouebantur, & in
 vno solo manere vltra, mortem putabant. Hoc
 quidē o fili, dicit Hermes, etiā mihi dicēs, vni-
 uersorū dominū & deū non latuisse, quid face-
 rent, Pœnā autē eis quærebat & uinculū, quod
 misere sufferrent. at sane uisum est omnium
 I duci,

duci, & domino, hominum fabricam arte eff-
ficere, in quo animarum genus perpetuo pu-
niretur. Et tunc me aduocans ait Hermes, di-
xit. O animæ meæ anima. & Mens sacra men-
tus meæ. Vſquequo anguſta natura infero-
rum, cernitur? Vſquequo, ea quæ iam fa-
cta ſunt, inertia manent, & illaudata. Sed
duc ad me, cœleſtes deos omnes, Fili, dixit
Deus, vt Hermes ait. Illi vero venerunt ad
mandatum. Reſpice inquit in terram, & in
omnia quæ humi ſunt. Illi vero celeriter, &
reſpexerunt, & mente compræhenderunt,
quæ volebat imperator. Et dicenti de homi-
num generatione, ſi quid quiſque potius eſſet
præbere, iſis qui gignendi erant. Dicebat Sol,
plus lucebo. Pollicebatur Luna, curſum qui
poſt ſolem eſt illuminare. Dicebat etiam iam
ante genuiſſe pauorem, & ſilentium, & ſom-
num, & quæ multis eis erat futura, memo-
riam. Saturnus nunciauit, iam ſe patrem fa-
ctum, Pœnæ, & neceſſitatis. Aiebat Iuppi-
ter, ut ne omnino inter ſe pugnaret, genus,
quod erat futurum Fortunam, & ipſem,
& pacem genui. Mars dicebat, ſe ago-
niz, iræ, & contentionis eſſe patrem. Venus
non tardauit, ac dixit Ego vero, Cupidinem
ipſis, o domine, & voluptatem coniugabo,
& riſum, ne duriffimam cognatæ animæ dam-
nationem ſufferentes, amplius puniantur. Læ-
tabatur magis, o Fili, Venere hæc dicente.
Ego vero inquit Hermes, faciam hominum
naturam, & ſapientiam illis, & temperan-
tiam, & ſuadam, & veritatem imponam,
& non ceſſabo Inuentioni aſſiſtere. Sed &
eos homines qui ſub meis ſignis Zodiaci na-
ſcentur perpetuo, in mortali vita adinuabo.
Signa enim mihi in Zodiaco dicauit pater, &
opifex prudentia, & intellectualia, & tunc
magis, quando impoſitus eis aſtrorum mo-
tus, conſonantem habuerit cuiuſque natura-
lem actionem. Lætatus eſt Deus, mundi do-
minus. Hæc audiens, & iuſſit fieri tribum
hominum. Ego vero, inquit Hermes, quæ-
ſui materiam, qua oporteret vti, & ora-
bam Monarcham. Ille vero iuſſit animas
bus, reliquias miſturæ tradere. Quas acci-
piens, reperi prorsus ſiccas. Vnde multo
pluri, quam opus erat in miſtura vſus ſum
aqua ita, vt materiæ molem quaſi nouam
efficerem, vt ſolubile omnino, & debile, &
impotens, quod fingebam efficeretur. Et
præter quàm quodd prudens eſſet, etiam ro-
bore eſſet plenum. Conſinxi ergo, & pul-
chrum euasit, & lætabar intuens meum
opus. Et ab imo vocaui Monarcham, vt
inſpiceret. Ille vero et uidit, & eſt gauiſus.
Et iuſſit, animas corpora ſubire. Ille ve-
ro tunc primum ingemuerunt damnatas ſe

ἡγεμόνι καὶ Δεσπότῃ, τὸ ὅτι ἀνθρώπων σῶ-
σημα τεχνισαδὺς ὅπως ἐν τούτῳ τὸ ὅτι ψυ-
χῶν διαπαντὸς γένος κολάζεται τότε ὃ με-
ταμεμψάμενος ἐμὲ, φησὶν Ἑρμῆς εἶπεν, ὃ
ψυχῆς ἐμῆς ψυχὴ, καὶ τοὺς ἱερός ἐμοῦ νοῦ, ἀ-
ρχέτω σελήνη φυσὶς ἢ ὅτι ὑποκειμένων, ὁρᾷ-
ται? Ἀρχὴ ποτὲ τὰ ἤδη γεγονότα ἀργὰ μένει,
καὶ ἀνεγκωμίασα. Ἀλλὰ, ἀγε δὴ μοι τοὺς ἐν
οὐρανῷ θεοὺς πάντας ἤδη εἶπεν ὁ θεός, ὃ
τίκνον, ὡς φησὶν Ἑρμῆς. οἷδὲ ἦλθον πρὸς ἐπι-
ταγμα. Ἀποδέτε εἶπεν εἰς τιμὴν γλῶ, καὶ πάν-
τα τὰ χαμαὶ. Οἱ ὃ ἐν τάχει καὶ εἶδον, καὶ
ἐνόησαν ὃ ἐβούλετο ὁ δυνάστης. καὶ εἰποντι
ὅπερ τῆς ὅτι ἀνθρώπων φύσεως σωθήεντο, εἴη
παρ' ἐνός ἐκάστου τὴν δυνάτος ὄντι παραχρῆν
τοῖς μέλλουσι γίνεσθαι. Ἐλεγεν ἡλῖος, ἐπιπλέον
λάμψω. Ὑπὸ γὰρ τοῦ σελήνης, τὸν μετὰ τὸν
ἡλῖον δρόμον φωτίσω. Ἐλεγε καὶ προπύται-
δοποιποικέναι φόβον, καὶ σιγῇ, καὶ ὑ-
πνον, καὶ τιμὴν μέλλουσιν αὐτῆς εἶσεσθαι ἀνα-
φαιλὴ μνήμων. Κρόνος ἀπειργαίεν ἤδη πατὴρ
γεγονέναι καὶ δίκης, καὶ ἀνάγκης. Ζεὺς ἔ-
λεγεν, ὡς μὴ παντάπασιν πολεμῆσαι τὸ φύ-
λον τὸ ἐσόμενον ἤδη αὐτοῖς, τύχῃ, καὶ ἐλπί-
δι καὶ εἰρωσὶν γεγένηκα. Ἀρης ἀγωνίας ὅ-
λεγεν ἤδη, καὶ ὀργῆς, καὶ ἐρίδος πατὴρ ἦν.
Ἀφροδίτη οὐκ ἐμίλησεν ἀλλὰ εἶπεν. Ἐγὼ δὲ
πόθον αὐτοῖς ὃ Δεσποτα, καὶ ἡδονὴν ἐπιζέει
ἔω καὶ γέλωτα, ὡς μὴ χαλεπώταί τι αἰ συγ-
γῆς ψυχῇ καὶ τιμὴν κατὰ δίκην ὑπομείνουσαι, ἐπι-
πλέον κολάζονται. Ἐπερπετα ὃ τίκνον ἐπι-
πλέον Ἀφροδίτης τάδε λεγούσης. Ἐγὼ δ' εἶ-
πεν Ἑρμῆς, καὶ ποιήσω ὅτι ἀνθρώπων φύσιν, ὅ-
φῃ, καὶ σοφίαν αὐτοῖς καὶ σωφροσύνην καὶ ποι-
θῶ, καὶ ἀληθειαν, ἀγαθήν. Καὶ οὐ παυσόμεθα
τῇ εὐρέσει σωτῶν. ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑποζωδίων ὅτι
ἐμῶν, γινωσκόντων ἀνθρώπων εἰς αἰὶ τὸν θνητὸν
βίον ἀφελήσω. Ζῶδια γὰρ τὰ ἐμοὶ ἀντίκειναι ὁ
πατὴρ καὶ δημιουργός, ἐμφροναγε καὶ νοερά. καὶ
τοτε πλέον, ὅταν ὀπκειμένη αὐτοῖς ὅτι ἀστέρων κί-
νησις σύμφωνον ἔχη τιμὴν ἐνός ἐκάστου φυσικῇ ἐ-
νέργειαν. Ἐχαίρειν ὁ θεός, ὁ Δεσπότης κόσμου,
ταῦτα ἀκουσας, καὶ προσέταξε γίνεσθαι οὕτως
ὅτι ἀνθρώπων. Ἐγὼ δὲ φησὶν Ἑρμῆς, ἐπεζή-
τουσιν ὑλλῶ τινὲς θεὸν ὄντι χηρῆσας, καὶ παρεκα-
λουσιν τὸν Μονάρχον. Οἱ ὃ ταῖς ψυχῇς προσέ-
ταξε τοῦ κραματός τὸ λείψανον δοῦναι. Καὶ
λαβόν, εὖρον αὐτὸ παντελῶς ξηρὸν. Ἐθεν πολλῶ
πλείονι τοῦ δειντος ἔχρησάμεν καὶ μίξιν ὕδατος,
ὡς τιμὴν τῆς ὕλης συσείναι, νεαρτοποιήσας, ὡς
ἐκλυτον πανταπασιν καὶ ἀδινέες καὶ ἀδιώματον
τὸ πλαστομῶν ἦν, ὡς μὴ πρὸς τὸ σωτη-
ρὸν ἦν, καὶ δυνάμειος ἢ πεπληρωμένον. Ἐπλά-
σα, καὶ καλὸν ὑπῆρχεν, καὶ ἐτεροποίῃν βλέπων
μοῦ τὸ ἔργον, καὶ καταθεν ἐπεκαλεσάμεν τὸν
μόναρχον θεωρῆσαι. Οἱ ὃ καὶ οἷδὲ καὶ ἐχά-
ρη. Καὶ τὰς ψυχὰς ἐκέλευε ἐνσηματισθῆναι.
αἱ δὲ τότε πρῶτον συγείσασαι, κατακρίτους
ἑαυτὰς

ταύτας μαδοῦσαι. Εθαύμασα οὖν καὶ τοὺς
 ἔξ' ψυχῶν λόγους. Πρόσκει τέκνον ὦρε,
 κρυπῆς γὰρ ἐπακούεις θεωρίας. ὧς ὁ μὲν προ-
 πάτωρ Καμψῆς ἐτυχεν ἐπακούσας, παρὰ
 Ἑρμοῦ τοῦ πάντων ἔργων ὑπομνηματογρα-
 φου παρὰ τοῦ πάντων προφητεῖτου Καμψί-
 φους, ἐπότε καὶ πᾶν τελείῳ μέλανι ἐτίμησε.
 Νῦν δ' αὐτοῖς σὺ παρ' ἐμοῦ. Οὔτε γὰρ ἂν θανά-
 μασι καὶ μεγαλοδόξῃ ἐμῶν ἐγκαταλήσεις
 τοῖς σώμασιν αἱ ψυχαί, αἱ μὲν αὐτῆς, αὐ-
 τὸ μόνον ἐδύροντο, καὶ ἐξέταζον. καὶ ὅντιν
 ὅσπον τῶν γεγονότων θνητῶν τὰ ἐλεύθερα
 δούλοις πονηρῶν μολλήσει τῆς σωθῆναις τε καὶ
 φίλης ὑποπόμῃς ἐρυμίας, μαχέται καὶ σα-
 σιάζει, καὶ οὐχ ὁμοιοῖ πρὸς τοὺς κρατήσαν-
 τας αὐτῆς. ἀλλὰ καὶ ἐὰν τύχῃ σπαραχθῇ
 θανάτῳ παραδύσουσιν, τοῖς αὐτοῖς ἐπιβαλ-
 λοντας. Αἱ δὲ πλέον ἐπύζον διόλῳ ἀσπίδων,
 ἐξὺ δὲ κοκύνουσα ἑτέρα, καὶ πρὸς τὸν λό-
 γον ἱκανὰ κλαύσασα, καὶ πολλὰς ἀνωτε-
 ρα καὶ κάτω τοὺς ὧς ἐτυχεν ἔχουσα φέρουσα
 ὀφθαλμούς. Οὐρανε, τῆς ἡμετέρας, εἶπεν,
 ἀρχὴ ἡμέρας αἰθῆρ τε καὶ αἴθρ. καὶ τοῦ μο-
 νάρχου θεοῦ, χεῖρες τε καὶ ἱερὸν πνεῦμα σπαρα-
 χμῇ τε ὀφθαλμοὶ θεῶν ἄσρα, καὶ φῶς ἡ-
 λίου καὶ σελήνης ἀκοπίαςον, τὰ τῆς ἡμετέ-
 ρας ἀρχῆς σωτήρια. ὦν ἀπάντων ὑποπόμῃ-
 να, ὧς ἐνάθλια πάχου. Πλέον δ' ὅτι ὑπε-
 μέγαλον, τε καὶ λαμπρῶν, καὶ τοῦ ἱεροῦ
 σπαραχμῆς καὶ πλουσίου πόλου, καὶ ἐπὶ
 τῆς μακαρίας μετὰ θεῶν παλιτίας, ἥς ἀ-
 τιμα καὶ ταπεινά οὕτως ἐγκατερχομένη
 σκλήματα. Τί ταῖς δυσλίαις ἡμῖν ἀφρα-
 πῆς οὕτως πέπρακται? Τί ἔξ' κολάσων τοῦ-
 των ἄξιον, ὃ καὶ τὰς δαίτας ἡμῶν ἀμαρ-
 τίας σπαραχμῇ, ὅσα διὰ τὰ πονηρὰ ἔξ' ἐλ-
 πίδων σπαραχμῇ. Ἰνα πᾶν ὑδαρὴ καὶ ταχὺ
 διαλυτῇ σπαραχμῇ πορίζου καὶ ὀπτήδεια?
 ὀφθαλμοὶ τὰς οὐκίτι τοῦ θεοῦ ψυχὰς χω-
 ρίσουσιν, ὀλίγα καὶ πανταλῶς μικρὸν ἔξ'
 ἐν ταῖς οὐρανῶν καὶ κύκλων, τὸν ἱερ-
 οῦ πρόγονον οὐρανὸν ὀρᾶσαι, σπαραχμῇ αἰ-
 ῶν δὲ ὅτε καὶ οὐ βλέπου καὶ ἐνθα ὄφθον,
 πᾶν λαμπρῶν βλέπου καὶ τοῖς δὲ ὀφθαλμοῖς
 οὐδὲν ὀρᾶμεν. ἄθλια γὰρ κατεκρίθημεν,
 καὶ τὸ βλέπειν ἡμῖν οὐκ ἀντικρυς ἐχωρίσθη.
 ὅτι χωρὶς τοῦ φωτός, ἡμῖν τὸ ὄφθον οὐκ
 ἐδόθη. Τότε τοῖνυν καὶ οὐκίτι εἰσὶν ὀφ-
 θαλμοὶ. ὧς δὲ καὶ ἔξ' οὐρανῶν φωστῆ-
 ρων ἐν αἰερί πνυμάτων ἀκούσαι Γλημά-
 τας οἰσόμεν ὅτι μὴ συμπτύσσου αὐτοῖς, ὅ-
 πως ἡμᾶς ἀντὶ τοῦ μετασίου κόσμου τοῦ-
 του ὁ βραχὺς σπαραχμῇ καρδίας ὄγκος.
 Αἱ δὲ σπαραχμῇ ἡμᾶς ἀφ' ὧν εἰς οἷα κα-
 τίσμεν, σπαραχμῇ τὸ λυπηδαι δαίματα,
 καὶ πάτερ, καὶ ποιητὰ, καὶ τάχως οὐ-
 τως σὺν ἔργων ἡμέλειας, διάταξον ἡμῖν
 τινὰς ὁρὸς ἐπὶ καὶ βραχὺ ἡμᾶς ἀξίωσον λόγων,

elle cognoscentes. Miratus sum anima-
 rum etiam sermones. Mentem adhibe, o
 fili Hore. Reconditam enim audis con-
 templationem, quam avus Camephes for-
 te audiuit ab Hermete, omnium factorum
 commentatore, ab omnibus vetustiore Ca-
 mephe. quando & perfecto attramento eum
 honoravit. Nunc vero tu ipse, a me. Quando
 namque o admirabilis fili & magnanime, de-
 buerunt includi corporibus animæ. Aliæ qui-
 dem ipsarum, id tantum quærebantur, & ge-
 mebant. Et quemadmodum beluarum libe-
 ræ quæ sunt servitutem, malorum expecta-
 tione, a consueta & amica solitudine ab-
 stracta pugnant, & dissident, & concor-
 des nolunt esse, cum iis qui eas ceperunt, sed
 si fors tulerit etiam morti tradunt, aduer-
 sus eos insurgentes. Aliæ vero magis si-
 bilabant, instar aspidum. Acute alia suspi-
 rans, & ad sermonem satis lachrymans, &
 sæpe sursum deorsumque ut tulit fors se ha-
 bens oculos circumtulit. Atque ait. O cœ-
 lum nostræ principium generationis, & tu æ-
 ther, & aer, & monarchæ Dei manus, & sacer
 spiritus. & rutili Deorum oculi astra, & lux
 Solis & Lunæ infatigabilis, qui nostri prin-
 cipij estis conuiux. A quibus omnibus retra-
 ctæ, quàm misera patimur. Atque etiam
 magis, quod a magnis, & splendidis, &
 sacri circumfusione, & diuite polo, & a
 beata cum Diis politia, ut in inhonora-
 & tam depressa vincitæ sumus habitacula.
 Quid nobis misellis tam indecens factum
 est? Quid his pœnis dignum, quæ nos
 pauidas peccatrices adhuc manent? Quæ
 nam mala spe, agemus? ut aqueo, &
 cito soluendo corpori præbeamus ali-
 menta? Oculi non amplius Dei animas
 admittent. Pauca uero prorsus parum,
 ex his humoribus & circulis, suum pro-
 genitorem cœlum aspicientes, gemimus
 semper; Est aliquando etiam ut non
 cernamus, ubi sunt tenebræ claso ipso
 perspicimus. oculis vero nihil videmus.
 Misera namque damnata sumus. Et cer-
 nere nobis opposita non est concessum.
 Quoniam absque luce videre, nobis
 non est datum. Loci, igitur, sed non
 oculi sunt amplius. Itaque & cognatis
 in aere spirantibus uentis, audire
 misera perimus, quia cum ipsis non
 flamus. Domus nobis pro sublimi mun-
 do hoc, brevis nos manet cordis mo-
 les. Solutas uero nos, a quibus in qua-
 lita, descendimus, perimat dolor, o do-
 mine. & pater, & factor. Tam cito ope-
 ra tua neglexisti? Ordina nobis termi-
 nos aliquos, & breui dignare sermone,

quousq; totum habemus splendidum cerne-
re mundum. Consequatur sunt o fili, animę cū
hęc dixissent. Aderat enim & Monarcha. Et
super veritatis Thronum, sedens præcantibus
hęc respondit. Amor vestrum o animę, do-
minabitur, & necessitas. Et qui post me sunt
omnium domini & duces. Animę vero quę-
cumque insensibilia mea sceptrā colitis,
sciatis quousque sine peccato estis, hominis
habitabitis regiones. Si quę uero nobis rei
alicuius propinquauerit repræhensio, ipsę
fatalem locum damnatę habitabunt. Si uero
vestrę mediocres fuerint accusationes, mor-
tale carniū vinculum relinquentes, rursus
sine eiulatu locum supracœlestem salutabi-
tis. Si uero maiora feceritis peccata, sine
non decenti e corpore exhibitis, sed cœlum
non amplius habitabitis, neque hominum
corpora, sed bruta animalia pererrantes in
posterum perseuerabitis. Cum hęc dixisset,
o fili Hore, omnibus ipsum spiritum est lar-
gitus. & rursus est locutus. Sed non temere,
& fortuito leges tuli, contra uestra crimina.
Sed sicuti in peius, si quid feceritis indecor-
um. sic in melius, si quid cogitabitis vestra
genitura dignum. Ego namque, & non alius
quisquam inspector & speculator ero. Agno-
scite ergo, quod ob prius acta a vobis, pœnam
hanc sustinetis, & incorporationem. Ergo &
regenerationis corporum vobis erit differēs.
Ob benefacta autem cum prima felicitate erit
dissolutio. Obcæcabitur uero vestra pruden-
tia si quid me indignum facietis. Vt pote con-
traria cogitare. Et pœnam, ut beneficium susti-
nebitis. Sed mutationem in meliora susci-
piente in homines, reges iusti, philosophi
Germani, Conditores & legislatores. Arioli
veraces, medici legitimi, optimi prophete
Deorum, Musici periti, Astronomi intelli-
gentes, augures clari, exacti sacrificuli. Et quo-
rumcumque bonorum & pulchrorum eritis
dignę. In aues uero Aquilę. quia nihil cognat-
arum vel violenter rapient, neque come-
dent. Sed neque prope ipsas animal aliud dē-
bilius ipso, iniuria affici permittetis. Iustior
enim virtutum natura adueniet. In qua-
drupeda Leones, robustum enim animal, &
naturam nactum infirmam quodammo-
do, & corruptibili corpore immortalem
exercet naturam. Neque enim ægrotant,
neque dormiunt. In reptilia, dracones.
Potens enim animal, & longævum, inno-
cuum, & homini amicum. Ita enim & ci-
curabitur, & venenum nō habebit. Sinet quo-
que senescere quasi Deorum natura. In natan-
tibus, Delphines. Nam isti miserebuntur eos
qui in pelagos cadunt. Et qui adhuc spirant
deferent in terram. Mortuus uero non attia-

ώς ἐτι δι' ὅλου τοῦ φαιφανοῦς ἔχουσι βλέπειν
κόσμου. Εὔτυχον, τέκνον ὦρε, αἱ ψυχὰς τὰς
ἡ εἰποῦσαι. Παρὼν γὰρ καὶ Μόναρχος, καὶ τὰς
ἡ, ἐπὶ τοῦ τῆς ἀληθείας καθίσας θρόνου ταῖς
ἀληθείαις ἐφάνησεν. Ἐως ὑμῶν ψυχὰς δι-
σπώσει καὶ ἀνάγκη, οἱ ἡ γὰρ μετ' ἐμὲ πάντων
ἡσποταὶ καὶ ταξίτάρχοι. Ψυχὰς δ' ὅσαι τιμὴν
ἀγῆρατον μοῦ σκηπτοῦρχίαν θεραπεύετε, ἴσεως
ὡς καὶ ἀναμάρτητοι ἔσε, τὰ τοῦ ἀνθρώπου
οἰκήσετε χωρία. Εἰ δ' ἄρα τις ἡμῶν τινὸς ἐγ-
γίσει μέμψις, θνητοῖς καὶ αὐταὶ πρὸς μεμοι-
ρασμένον χώρον καταδικαζοῦνται ἐνοικίσται.
Καὶ καὶ ὑμῶν μέτιστα τὰ αἰτιάσαστα, τὸν
ἐπίκληρον ἡ σαρκῶν σωδίσμον καταλεποῦσαι,
πάλιν ἀσέναντον τὸν ἐπ' αὐτὸν οὐρανὸν ἀπα-
ξιδε. Εἰ δ' ἄρα τινῶν μεζόνων ἀμαρτημάτων
ἴσεν ποιητικῇ, οὐ μετὰ τέλους καθήκοντος
ἡ πλασμάτων προσελθοῦσαι, οὐρανὸν καὶ οὐ-
κ ἐτι οἰκήσεται οὐδ' αὖ σώματα ἀνθρώπων, ζῶα
δ' ἄλογα μεταπλανώμεναι λοιπὸν διατελέσετε.
Τὰς ἡ εἰπὼν, ὦ τέκνον ὦρε, πάσαις αὐτὸ ἐχα-
ρίσατο τὸ πνεῦμα, καὶ πάλιν ἐφάνησεν. Ἀλλ'
οὐκ εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐνομοθέτησα τὰς δια-
βολὰς ὑμῶν. ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ χεῖρον, εἰ τι δια-
πράξῃτε ἀχρημον, οὕτως ἐπὶ τὸ βέλτιον, εἴτε
βουλεύεσθε τῆς ἐαυτοῦ ἡμετέρας ἀξίον. Ἐγὼ γὰρ
καὶ οὐ τις ἕτερος ἐτόπῃς αὐτὸς καὶ ἐπισκοπὸς
ἔσομαι. Ἐπίγνωτε δ' οὖν, ὡς διὰ τὰ πρόδεον
πραχθέντα ὑμῖν κόλασιν ταύτῃ ὑπομένετε.
καὶ ἐνσωμάτων. καὶ τοιούτῃ διαφορὰ τῆς πα-
λιγῆμεσις ὑμῖν ἔσε σώματων, ὡς ἐφωλ διαφο-
ρά. Εὐεργεσίᾳ ἡ καὶ ἡ πρόδεον εὐδαιμονία ἡ
διαλύσις. Τυφλωθήσεται δ' ἡμῶν ἡ φρόνησις,
εἰάν τι ἀνάξιον ἐμοῦ δόξῃτε πράσσειν, ὡς τὸ
φρονεῖν τὰ ἐναντία. καὶ τιμὴ καὶ κόλασιν ὡς
εὐεργεσίαν ὑπομένετε, τιμὴ ἡ εἰς τὰ βελτίονα
μεταβολῇ ἐκδεχόμεναι, εἰς μὲ ἀνθρώπους βα-
σιλεῖς δίκαιοι, φιλόσοφοι γνήσιοι, κτίται, καὶ
νομοθέται, μαντεῖς οἱ ἀληθεῖς, ριζοτόμοι γνή-
σιοι, ἀριστοὶ προφῆται θεῶν, Μουσικοὶ ἐμπει-
ροί, ἀστρονόμοι νοεροί, οἰανοσκόποι σαφεῖς, ἀ-
κριβεῖς θύται, καὶ ὁπόσων ἔσε καλῶν κάγα-
θῶν ἀξίαι. Εἰς τε πᾶσι αἱ τοῖς. Διότι οὐδὲν
ἡ ὁμογενῶν οὔτε ἐκέρουσι, οὔτε θοινύσων-
ται, ἀλλ' οὐδὲ πλησίον τοῦτων ζῶον ἕτερον ἀ-
θενέστερον τὸ αὐτοῦ ἀδικεῖν ἀφεισθετε. ἐκδικά-
τερα γὰρ ἡ ἡ ἀρετῇ φύσις μεταλύσεται. Εἰς
ἡ τέτραποδα λέοντες, ἰχυροὶ γὰρ τὸ ζῶον καὶ
φύσεως ἔτυχεν ἀκομήτου πρὸς τι, καὶ θάρ-
τα σώματι τιμὴ ἀθανάτου γυμναζόμενον φύσιν,
οὔτε γὰρ κάμνουσι. οὔτε κοιμῶνται. Εἰς δ' ἔρ-
πετα δράκοντες, διωκτὸν ἐπὶ τὸ ζῶον καὶ μα-
κρόβιον, ἀκακόν τε καὶ φιλόανθρωπον. οὕτως τε
οὖν καὶ τιθασθήσεται, καὶ ἰὸν οὐκ ἔξει. ἑάσει
ἡ καὶ γηράσκον καθάπερ φύσις ἡ θεῶν. Ἐν ἡ
νηχοῦσιν, δελφίνες, συμπαθήσουσι γὰρ καὶ τοῖς
εἰς πέλαγος ἐμπηπουσιν οὗτοι, καὶ τὰ μὲ ἐμ-
πνοα διακοσμοῦσι εἰς γλῶ. Τῶν ἡ τελευτῶ-
σιν,

σάβηαι, οὐδ' ὅλως ποτὲ ἀφ' ὧνται, καὶ τοι φι-
λοσροτάτου πάντων ἰσομένου, τοῦ ἧ' ἐνύδρων
γένους. Τοσαῦτα ὁ θεὸς ἐπὶ τὸν ἀφ' ὧντα οὐς
γίγνεται. Τούτων οὕτως ἡμιόμων τέκνον ὦρε,
ἐχυροτάτου τοῦ γῆς ἀνίσταται πνεῦμα. ἀκα-
τάληπτον μὲν φειοχρὸν σώματος, δυνάμει δὲ φρο-
νήσεως ὑπάρχον. Ὁ καίπερ εἶδος, ὑπὲρ ὃν
ἐπαιθάνετο τὸ σῶμα, καὶ τύπον ἀνδρὸς φε-
ροίμενος, καὶ καλόν, καὶ σεμνοφρονὲς ὃν, καὶ
σοφὸν δ' ἄγχιον, καὶ πλῆρες φόβου, ὁ δὲ πα-
ρωτίκα τὰς ψυχὰς οἰοῦσας εἰς τὰ πλάσμα-
τα θεωρῶσας, ἀν' τινὲς ἐλεγον οὕτως καλοῦν-
ται. Ἡ Ερμῆ, τολμηρὸν ἔργον ποιῆσαι τὸν ἀν-
θρώπον φερίργον ὀφθαλμοῖς, καὶ λαλοῦ γλώσσῃς,
ἀκουστικὸν μᾶλλον ἢ, καὶ ἧ' αὐτῷ μὴ φρο-
σηκόντων λίχρον ὀφρῆσαι, καὶ μέχρι πάντων τῶν
τῆς ἀφ' ὧν ἀπὸ μὲλλοντα καταρχᾶσαι. Τοῦ-
τον ἀμέριμνον καταλεῖψαι κέρικας ὡς ἡμισυρ-
γὲ τὸν ὅραν μὲλλοντα τολμηρῶς τῆς φύσεως τὰ
καλὰ μυθῆρια; Ἀλυτοῖς εἶσαι θέλεις τοῦτον, καὶ
μέχρι ἧ' πέραν γῆς τὰς σεαυτοῦ μὲλλόντα
πέμπειν ὁμοίως. ῥίξας φυτῶν ἀνακάμψουσιν
ἄνθρωποι, καὶ ποιότητα ἐξετάσουσι χυλῶν. Λί-
θων φύσεως ἐπισκοπήσουσι, καὶ διὰ μύθων ἀνα-
τέμνουσι ἧ' ζῶων, τὰ ἀλογα οὐ μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἱαυτοῦς ὡς ἐγένοντο ἐξετάζων θέλοντες. τολ-
μηρῶς ἐκτείνουσι χεῖρας, καὶ μέχρι θαλάσσης,
καὶ τὰς αὐτοφύας ὕλας τέμνοντες μέχρι καὶ ἧ'
πέραν διαπορθμύουσιν, ἀλλήλους ἐπὶ ζήτησιν.
καὶ τίς ἐνδοτέρω ἧ' ἱερῶν ἀδύτων φύσεως ὑ-
πάρχει, τὰ μέχρις αὐτῶν διασοῦσι, παραλήρησα
βουλόμενοι. Τίς οὖν κατέσχευε κινήσεις. Ἐτι μί-
σητα ταῦτα. Λήπει γὰρ οὐδὲν ἐτι, πλὴν γῆς
τόπος ἔχαστος. ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὴν ἐχάτῳ τῶν
θέλων ἐρεῦναι νύκτα. Μηδὲν οὖν ἐμπόδιον
ἔχουσιν. ἀλλὰ τῶν τῆς αλυσίας ἀγαθῶν μνηθῶ-
σι, καὶ τοῖς χαλεποῖς μὴ βιαδύντες τοῦ φόβου
κέντησι ἀμέριμνα βίῃ πρὸς αὐτοῖς. Εἴτα οὖν
μέχρι οὐρανοῦ φερίργον ἐπληθύνεται τόλμαν·
οἱ οὖν αὖ ἀμέριμνοι ἐκτενοῦσιν. Ἐκὼ καὶ τὰ
τοιχεῖα τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἔχουσι. Δίδαξον ἐν-
ταῦθ' ὅραν τοῦτο βουλεύεσθαι, ἵνα ἔχῃ καὶ
τῆς ἀποτυχίας τὸ χαλεπὸν φοβηθῶναι. ἵνα τῶν
τῆς λύπης δακρυρῶν δαμαδῶσι. ἧ' ἐλπιζομέ-
νων ἀποτυχόντες. χρεοκοπηθῶν ἧ' ψυχῶν αὐτῶν
τὸ περίεργον ἐπιθυμίας, καὶ φόβοις, καὶ λύπαις,
καὶ ἐλπίαι πλάνης. Ἐπ' ἄλλοι τὰς ψυχὰς αὐ-
τῶν, ὅπως νομίζουσιν, ἐλπίδες, ποικίλας
ἐπιθυμίας, ποτὲ μὲν ἐπιτυχάνουσαι ποτὲ δὲ
ἀπὸ κλύουσαι ἵνα αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἡδὺ
δέλαρ ἢ εἰς ἀθλῶν τελοτέρων κακῶν. Βα-
ρεῖα πυρρὸς αὐτοῖς ἵνα ἐκκακήσαντες κλά-
σωσι τὴν ἐπιθυμίαν. Ἀντὶ τέκνον ὦρε, τὰ δὲ
ἐρρωδούσης σοὶ τῆς τελευτῆς. Οὐ θαυμάζεις;
οὐ καταπλήσῃ, πῶς ὁ τὰς ἀνθρώπων ἐβα-
ρύνῃ. Τὸ δεινότερον ἐπακούσιν. Ἐτέρπετο Μό-
μου ταῦτα λέγοντος Ερμῆς. Ἐλέγχετο γὰρ οἰκίῃς
αὐτῶν, τὰ εἰρημένα. Καὶ ταῦτα ἐφαπτείνοντα περ

gent, tametsi voracissimum sit animal furu-
rum: inter aquaticum genus. Hæc omnia cum
Deus dixisset, incorruptibilis sit intellectus.
His ita actis, fili Hore vehementissimus a
terra surgit spiritus. Qui corporis amplexu
non caperetur, potentia vero mentis prædi-
tus, atque efformatus. De quibus interrogabat
corpus, & figuram viri amictus, & pulchrum,
& venerandum. Sed supra modum agreste,
& plenum panore. Quod quidem statim, ani-
mas ingredientibus in figmenta conspiciens, an
quid dicerent ita vocavit. O' Hermes. Audax
facinus, facere hominem, audacibus oculis, &
loquaci lingua, auditi auditus, & eorum quæ
sibi non congruunt heluonem: & omnino qui
abusurus est sensu tactus. Hunc curiosum re-
linquere decreuisti o genitor, qui audacter
inspicere velit pulchra naturæ mysteria. Sine
dolore vis hunc sinere, qui ultra terræ termi-
nos, tuas scrutabitur cogitationes. Radices
plantarum ement homines, & qualitatem di-
scutient succorum. Lapidum naturam specta-
bunt, & media secabunt animalia, non solum
bruta, sed etiam seiplos, quo modo nati sunt
inquirere volent. Audaces extent manus usque
ad mare. & sponte nascentes materia secabunt,
usque ad transmarinos sese mutuo transfuect
ad inquisitionem, quæ nam in intimis adytis
sacris natura inexistit. & usque ad supera per-
sequuntur, obseruare volentes, quidnam mo-
tus sit constitutus. Sed hæc mediocria sunt.
Reliqui enim nihil est, præter quam, terræ lo-
cus extremas. Sed & hunc scrutari volent po-
strema nocte. Nullum ergo hi habent impe-
dimentum. Sed beneficio indolentiæ initiati,
& duris non coacti, pauoris stimulis vitam
degent placidam. Num ergo usque in cælum
nimia armabuntur audacia. Hi nimios extol-
lent animos. Nam & elementa, animas ipso-
rum habent. Doce hinc, ut ament hoc velle,
ut possint timere, malum quod a vacuo cupi-
tæ rei effectu. ut doloris acerbitate domentur,
cum quæ sperabunt, non assequantur. Recidatur
animi eorum insolentia, cupiditatibus, & pauoribus,
& doloribus, & spe vana. Mutui animas eorum
amores corrodant, spes vanæ, cupidines aliquando
adimpletæ, aliquando etiam vanæ redditæ,
ut ipsis cupiditatis dulcedo esca sit ad
sufferenda pleniora mala. Grauet eos febris,
ut debilitati malo, frangant cupiditatem.
Molesta sunt hæc o fili hæc, tibi narrante matre.
Non admiraris? nonne obstupescis? quo modo
miser homo sit grauatus. Quod horribilius est
audi. Gaudebat Hermes, hæc dicente Momo.
Dicebantur enim ut eum decerant hæc. Et faciebat,
quæcumque dicta fuerant.

fuerant. Dico Momo. Sed non fiet evidens diuini spiritus natura ambiētis. Dixit. n. esse post vnam, & prouidētem vniuersorum Dominus. Inspectrix ergo terrenorum omnium, acute videns Dea Adratia Esto. Ego namq; oculum quoddam fabricabo instrumentum quod inerrabilem, & intransgressibilem cōtemplationem præbebit. Quo terrena necessario omnia in seruitutem ducētur, a primo ortu ad corruptionem vsque extremam. Quodque eorum quæ perficiuntur habeat compagem. Cui obtemperabunt terrena omnia. Dixit Hermes, Ego vero hæc dixi Momo, & iam instrumentum in motu erat. Hæc post quàm facta sunt, & incorporatæ sunt animæ, & laudem ob hæc sum assecutus. Rursus Monarcha concilium Deorum habuit. Et Dij adfuerunt. Atque iterum ipse, hæc ita protulit. Dij inquit, quicumque supremam, & qui incorruptibilem naturā estis sortiti, & magnū æuum regere in æternū pro munere habuistis, & quibus respondere nunquam desinent vniuersa. Quousque tandē, ignotum hoc regnum tenebimus. Quousque hæc inuisa erunt soli, ac lunæ? Quisq; vestrum a se procreet. Deleamus potentia nostra in eternam hanc compagem. minime credenda postea ris fabula putetur esse Chaos. Opera aggredimini magna. Ego ipse primus incipiam. Inquit, & illico, quæ vnita erant in mundo, sunt diuisa. Et apparuit quidem cælum sursum, ornatum mysteriis suis cunctis. Cū adhuc terra tremula esset, lucente sole, compacta est. & apparuit ornata omnibus iis quæ circa ipsam sunt. Pulchra. n. Deo sunt, etiam ea quæ mortali bus videntur vilia, quoniam Dei legibus seruire sunt assueta. Lætabatur Deus, videns opera eius iam moueri. Cumque manus æque validas impleisset rebus quæ in natura ambiente erant, & pugnos valide cōstringens, sume inquit, o sacra terra, quæ genitrix omnium es futura, ne vlla re egena videaris. Dixit Deus, & manus, quales oportet Deum habere expandens demisit omnia, ad rerum constitutionē. Sed a principio, ignota erant omnino. Nuper enim animæ cum vincēte essent, & obrobrium non ferentes, cum cælestibus Diis, de sua nobilitate contendebant, eo nixæ, quod eodem essent Conditore procreatæ, seditionem excitabāt. & reliquis hominibus instrumentis vix insurgere eos contra se ipsos, & acies contra se se struere, & pugnare faciebant. Atque ita vis, contra imbellitatem magna poterat: ita vt robusti, debiles & vrebant, & occidebant; & e fanis hos quidem viuos, illos etiam mortuos, ex adytis præcipitabant. Eo vsque vt tandem necessitate coacta elementa, statuerunt Deum alloqui de fera hominum politia. Cumque iam multa essent perpetrata mala, Elementa, ad Deū

ἐπὶ ἤκει. Λέγοι, Μώμε. Ἀλλ' οὐκ ἐναργῆς ἡμῖν ἐστὶν πνεύματος θείου φύσις, ἢ τοῦ περὶ ἔχοντος. Εἶπε γὰρ ὁ μετὰ μίαν ἢ προνοητὴς ὡς ὁ θεὸς συμπάντων διαπότις. Εποπτεύει τὰ τοῖσι τοὺς τῆς γῆς, ὅλων ὁξυδερκὴς θεός. Ἀδραστεία, καὶ τὴν κρυπτὸν ὄργανον ἐγὼ τεχνάσομαι, ἀπλαντοὺς καὶ ἀπαρβατοῦ θεωρίας ἐχόμενον. Ὡς τὰ ἐπὶ γῆς ἀναγκάως δουλαγωγηθήσεται πάντα, τὰ ὑπὸ ἡμέρας, ἄλλοι φθορὰς ἐχάτης ἔχον τὴν ὑπὸ τελευμμένων πῆξιν. Παιδῆσεται ὁ πᾶς ὄργανος τοῦτο καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ἅλλα πάντα. Εἶπεν Ἑρμῆς, ἐγὼ ὅτι ταῦτα πᾶς Μώμῃ, καὶ ἦδη τὸ ὄργανον ἐκινεῖτο. Ταῦτα δ' ὅς ἐγένετο, καὶ ἐνοματίσθησαν αἱ ψυχαί. καὶ ἔπειθεν ὑπὲρ τοῦ ἡγομένου αὐτοῖς ἔτυχον. Πάλιν ὁ Μονάρχης συγκλητὸν τῶν θεῶν, ἐποιήσας σωτῆριον. Καὶ αἱ θεοὶ παρήσαν. καὶ πάλιν αὐτοῖς ταῦτα οὕτως ἐφώνησε. Θεοί, λέγοι, ὅσοι τῆς κορυφαίας ὁδοῦ, καὶ ἀφάρτου φύσεως τετέλεχαι, οἱ τὸν μέγαν αἰῶνα διεπὶν εἰς αἰὲ κεκληρώσθε, οἷς αὐτὰ ἑαυτοῖς ἀντιπαρὰ δίδοντα οὐδέποτε κοπιάσει τὰ σύμματα: μέχρι ποτε τῆς ἀνεπιγνώσου ταύτης διαπόσεως ἡγεμονίας; μέχρι ποτε ἀθεώρητα ἡμῖν ἔσονται ταῦτα ἡλίφ καὶ σελλῶν. Ἐκαστος ὑμῶν ἐφ' ἑαυτὸ ἡμῶν. ἀπαλείψωμι πᾶς δυνάμει τὴν αἰτίαν ἀργῶς σύσασιν ταῦτῃ. Ἀπίστος τοῖς μεταφρεσέροις. μύθος δοξασάτω χάρις ὅτι. Ἐργὸν ἀπὸ τοῦ μεγάλων. Εγὼ ὅτι αὐτοῖς ἀρξομαι πρῶτος. Εἶπε, καὶ εὐθέως κοσμητικῆς τῆς ἐπὶ ἐνάσεως διάστασις ἐγένετο. Καὶ ἐφάνη μὲν ὁ οὐρανὸς ἀνω συγκοσμημένος τοῖς ἑαυτοῦ μυστηρίοις πᾶσιν. Κραδαῖ νομένη ἐπὶ τῇ γῇ ἡλίον λάμψαντος ἐπάγει, καὶ ἐφάνη πᾶσι τοῖς περὶ αὐτῶν συγκοσμημένην. Καλὰ γὰρ πᾶς θεῶν, καὶ τὰ θνητοῖς ὅτι νομίζοντες φαῖναι. Ὅτι δὲ τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις δουλεύουσιν ἐποιήθη. Ἐχαίρει ὁ θεὸς ὅρων ἦδη ἑαυτοῦ τὰ ἔργα κινούμενα. Πληρώσας ὁ τὰς ἰσοστασίας χεῖρας πᾶς περὶ ἔχοντι τοῖς ἐκ τῆς φύσεως ὑπαρχόντων. καὶ τὰς δράκας καρτερῶς σφῆξας, λάβε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς γῆ, καὶ ὅτι ἡμῖν μέλλουσα πάντων, καὶ μηδενὶ ἐντεῦθεν λείπεσθαι δόκει. Εἶπεν ὁ θεός, καὶ τὰς χεῖρας οἷας εἰς θεὸν ἔχων ἀπλώσας, πάντα ἀφῆκεν ἐν τῇ τοῦ ὄντων συστάσει. Καὶ ἄγνωστα μὲν ὡς κατ' ἀρχὰς παντάπασιν, νεωστὶ γὰρ αἱ ψυχὰς καθυρχοῦσθαι, καὶ τὴν ἀτιμίαν μὴ φέρουσας, τοῖς ἐν οὐρανῷ θεοῖς, ἐπιλονείκωσι τῆς ἑαυτοῦ εὐθυμίας, πεικρατοῦσας καὶ ἀντιλαμβάνοντάς, ὅς καὶ αὐταὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτυχον δημιουργοῦ. ἐσαΐαζον. καὶ τοῖς λοιπομένοις ἀνθρώποις, ὅργανοις χρωόμεναι ἐποιούν αὐτοῖς ἑαυτοῖς ἐπιβίοντες, καὶ ἀντιτάσσοντες, καὶ πολεμοῦν ἀλλήλοις. Καὶ οὕτως ἡ μὲν ἰχθυὶς, καὶ τῆς ἀδενείας μέγα ἡδύνατο. ὅς οἱ ἰχθυοὶ τοὺς ἀδυνάτους, καὶ ἔχοντες, καὶ ἐφόνον, καὶ καὶ τοῦ ἱερῶν, τοῦτο μὲν ζώσας. τοῦτο ὅτι καὶ νεκροὺς ἐρρίπον καὶ τοῦ ἀδύτων, εἰς ἀναγκασθόνται τὰ σοιχεῖα πᾶς μονάρχῃ θεῷ ἐντυχὲν ἐδοκίμαζον ὑπὲρ τῆς τοῦ ἀνθρώπων ἀγρίου πολιτείας. Πολλοὺ δὲ ἦδη ἡγομένου τοῦ κακῶς, τὰ σοιχεῖα, πᾶς ποιήσαντι αὐτὰ πᾶς θεῷ προσελ-

προσιθόντα, τοιούτοις λόγοις ὑπὲρ μέμψαις
ἐχρησαντο. Καὶ δὴ καὶ ἔχε τιμὴ τοῦ λέγοντος ἐξου-
σίαν τὸ πῦρ φῶτον. Δίωπα ὦ, εἴλεγε, καὶ τοῦ
κρυπτοῦ τούτου κόσμου τεχνίτα καὶ κρυπτόν ἐν
θεοῖς καὶ σεβαστὸν ὄνομα. μίχῃ νῦν ἅπασιν ἀν-
θρώποις. Μίχῃ ποῦτε ὁ δαίμων ἄθεον καταλοιπῇ
ἐπὶ θνητῷ βίον πρὸς αἵρεσιν ἔχῃς; Ἀνάτιλον ἔδω-
κε αὐτὸν χηματοῖσιν πᾶσι κόσμῳ, καὶ τοῦ εἰοῦ τὸ
ἄγριον μῦθον ἀνθρώπῳ. Χάριτον νόμους πᾶσι βίῳ,
Χάρισαι νυκτὶ χηματοῖς. Πλήρωσον καλῶν ἐλπί-
δων πάντα. Φοβήσασαν ἀνθρώποι τιμὴν τοῦ θεοῦ
ἐκδικίαν, καὶ οὐδὲν ἀμαρτήσῃ. Ἰσαξίους ἀμαρ-
τημάτων μισθούς ἂν ὑπολάβωσι, φύλαξονται οἱ
λοιποὶ τὸ ἀδικεῖν. Φοβηθήσονται ὄρκους, καὶ οὐδὲν ἔ-
στι ἀνόητον φρονήσει. Μιαιβήτωσαν εὐεργετὲς εὐ-
χαρισῆσαι, ἵνα χαῖρον παρὰ λοιπῶν, παρὰ θυσιῶν
ὑπερίστω τὸ πῦρ, ἵνα εὐώδεις αὐτὰς ἀπ' ἐχάρας
προπέμψω σοί. Μαίνομαι γὰρ ὁ δῖωπα μίχῃ
νῦν, καὶ ὑπὸ τῆς ἐπὶ ἡγομένην ἀνθρώπων ἀθέου
τόλμης, σάρκα ἀναγκάζομαι τίθειν οὐκ ἔως τε-
μνέειν εἰς ὁ πύρικα παραχαράσσοντες οὐ καθηκόν-
τως τὸ ἀφάρτου. Οἱ δὲ ἀνὴρ καὶ αὐτός. θελοῦμαι ὁ
δῖωπα εἴλεγε, καὶ ὑπὸ τῆς ἐπὶ νεκρῶν σωματῶν ἀνα-
θυμιάσει νοσώδης τὸ εἶναι, καὶ οὐχὶ ὑγινοῦς; οὐκ
ἔστι φορῶν ἀνθρώπων ὅσα με θέμις ὄραν. Τῶν ἐξ ἡς,
ὁ παῖς μεγαλόφυχος, τιμὴν ἔχει λέγοντος ἐξουσίαν.
καὶ εἴλεγον οὕτως. Πάτερ, καὶ δαίμονας ποιεῖται
πάντων αὐτοφῶν. Καὶ τῆς διασῆς πάντα ἡγνώ-
σης ποιεῖται φύσις. ἔδωκε γὰρ ὁ δαίμων αἰὲν ῥέθρα
ποταμῶν καθάρᾳ πρὸς ἄστρον ἦν. ἢ γὰρ ἀπολούουσι
ποταμοὶ καὶ θάλασσα τοὺς φονεύσαντας, ἢ δι-
χοῖαι τοὺς φονεῦντας. Γῆ παρὶν περίλυπος ἐ-
ξ ἡς, καὶ τάξομαι τῆς ὑπὸ τῆς λέγοντος ὁ παῖς μεγαλό-
δοξε, οὕτως λέγειν ἤρξατο. Βασιλεῦ, καὶ τῆς οὐρα-
νίων ἀνθρώπων, καὶ διωπῶν ἐφίλῳ, σοιχείων ἡμῶν
ἡγεμῶν, πάτερ τῆς σοι παρεσῶντων, ἐξ ὧν αὐξή-
σις καὶ μισῶσις, ἀρχὴν ἔχει τὰ πάντα, εἰς
ὧν καὶ πάλιν καταλύονται ἀναγκάσις ὀφειλόμενον
τίλος ἔχει. Ἀλυγιστός, ὁ πολυτίμητος καὶ ἄθεος
ἀπ' ἀνθρώπων, ἐπ' ἐμὲ χορὸς ἐτίσι. Χαρῶ δ' ἐγὼ καὶ
φύσει πάντων. Αὕτη γὰρ ὡς σὺ προσέταξας, καὶ φέρω
πάντα, καὶ τὰ φονεῦντα διχομαί. Αἰτιμοῦμαι ὦ
δὴ, ἢ ὑπὸ πάντων, ὁ ἐπὶ χθονὸς σου κόσμος πεπλη-
ρωμένος θεῶν οὐκ ἔχει. Πάντα γὰρ ὁ φοβηθῶσιν
οὐκ ἔχοντες, παρανομοῦσιν καὶ μετ' ἡμῶν ὁ Κύριος τε-
ρόνων παση πονηρᾷ τέχνῃ καλὰ πύπουσι. Καταβρέ-
χομαι ὦ πᾶσα διαφθορομένη σωματῶν χυλοῖς. Εν-
τάθεν κύριε, καὶ τοὺς οὐκ ἀξίους ἀναγκάζομαι χα-
ρῶν, χαρῆσαι θέλω μετ' ὧν φέρω πάντων, καὶ θεῶν. Χά-
ρισαι ἦ γὰρ καὶ εὐσεβῶν, οὐ γὰρ χαρῶν σὺ ὑπομένεις,
σαντὶ ὦ τινὰ ἱερὰν ἀπόρροισιν, σοιχείων τιμωρίαν
τῶν ἄλλων, καὶ γὰρ μετεποίησον. Μοῦν γὰρ αὐχὴν τῶν
πρὸ σου ἀπέναντι, ἡ πᾶσι παρὰ χροῦσιν. Τισαὶ ἡ γὰρ
σοιχεῖα ἔπον. Οἱ δὲ θεός, ἱερὰς ἐν τῇ λέγοντος φωνῇ
τὰ σύμπαντα πληρώσας, πορεύεσθαι εἶπεν, ἱερὰ καὶ
μεγάλου πατρὸς ἄξιον τέκνα. καὶ καὶ μὴ δὴνα πρόπον
νεωτέρῳ ἐπὶ χροῦντε, μήτε ἀργός τῆς ἐξ αὐτῆς ὑ-
ποστάσεως τῶν συμπαρῶν μου κόσμου καλὰ λείπετε. Ἐξ-

factorem suum accesserunt talibus verbis sunt
conquesta. Et sane primā dicendi potestatem
habuit ignis. Et dicebat. Domine, & noui huius
mundi artifex, qui reconditum & uenerabile
inter Deos nomen habes. Et hucusq; inter om-
nes homines. Quo usque o dæmon, impiam si-
nere mortalium vitam in mente habes? Exur-
ge iam, mundo tui indigo, & vitæ feritatem,
pace mitiga. Largire leges vitæ. Nocti dona, va-
ticinia. Imple spe bona omnia. Timeant ho-
mines a Deo vindictâ, vt nemo peccet. Si pec-
catorum, dignam habeant mercedē. cauebunt
reliqui iniuste agere. Expauescunt inrametum
& nemo amplius, fatua cogitabit. Discant be-
neficio affecti, gratias agere, vt lætus ad libami-
na, ad sacrificia, ignem subministrem, vt odor
ipse, ab ara tibi mittam. Furore. n. adhuc agitor
o domine, & præ hominum genitorum impia
audacia vicarnes liquefuit, neq; sinunt me ma-
nere in meo munere, incongrue adulterantes
incorruptionē. Aer vero, & ipse, Contaminor
dicebat, o here, & præ cadauerum vaporibus,
morbofus sum, & non salubris; & non amplius
inspicio supera quæ fas est me intueri. Consequenter, aqua, o fili magnanime potestatem ha-
buit dicendi. & ita est locuta. Pater & admi-
randæ factor omnium genitorum, et per te
cuncta gignentis naturæ factor. Iam tandem o
Dæmon fluxus fluminum esse puros iube. Vel
enim Amnes & mare lauabunt occisores, vel su-
scipient occisos? Terra aderat mesta admodū.
Ordine referam fili magnanime: In hunc mo-
dum orsa est loqui, O Rex, & cælestium culmi-
num & imperator domine elementorum quæ
sumus, ductor & pater eorum quæ adsunt. Ex
quibus incrementi, & diminutionis principia
habent cuncta, In quæ rursus definitia neces-
sario debitum finem habent. Fatuus, o veneran-
de, & impius, hominum chorus insurrexit. Ca-
pio ego naturam omnium. Ipsa namque sicuti
tu iussisti fero omnia, & intertempa suscipio.
Despicior tamen ab omnibus. Terrenus tuus
mundus omnium plenus, Deum non habet. Om-
nia nanque cum non habeant quæ timeant, cõ-
tra leges agunt. Et meis humeris, omnē malam
incurrunt artem. Humida efficior tota, ac con-
taminor corporum humoribus. Vnde, o do-
mine etiam indignos cogor, recipere. Capere
volo, cum his omnibus quæ fero, etiam Deum.
Gratificare terræ si non te (non. n. capere te su-
stineo) (saltem tui aliquo defluxu, honorabilio-
rem elementis alijs. Terram transforma. Soli
n. gloriari conuenit tuis donis, quia oia præ-
beo. Hęc dixere elementa. Deus vero omnia in
dicendo sacra uoce replens, progredimini ma-
gno patre digni & sacri filij. Et nullo modo no-
uis studete rebus. Neque ociosum proprio ve-
stro ministerio uniuersum finite mundum. Al-
ter

ter enim vobis iam naturæ meæ defluxus qui
 sane pius erit actorum inspector. Et viventium
 iudex rectissimus. Neque solum formidabilis,
 sed inferorum etiam crudelis terror. Atque ita
 singulos homines per genus sequetur merces
 condigna. Hisce ita dictis, elementa desierunt
 loqui, ita domino iubente, & siluerunt. Et vnū
 quodque ipsorum proprias potestates retinuit,
 & dominium exercuit. Tunc dixit Horus, o
 mater, quo igitur modo terra Dei defluxum
 est affecuta? Respondit Isis. Nolim ortū enar-
 rare. Non enim fas est tuæ genituræ referre ini-
 vium o magnipotens Hore. quo modo postea
 hominibus immortalium, & mundi opifex,
 & artifex maximum patrem tuum Osirim lar-
 gitus est parumper, & maximam Deam Isin.
 Ut nimirum omnibus in mundo indigis adiu-
 vores fierent. Isti vita vitā impleuerunt. Isti mu-
 tæ cædis feritatem sustulerunt. Tempia, pro-
 genitoribus Diis & sacrificia consecrarunt. Le-
 ges isti, & victum, mortalibus & tegumenta
 sunt largiti. Isti, arcana, inquit Hermes scripto-
 rum omnium cognoscent, & distinguunt. Et
 quæ ipsi tenuerint ad beneficium mortalium
 pertinentis, columnis, & obeliscis insculpent.
 Isti primi cum iudicia ostendissent, bonis le-
 gibus & iustitia omnia repleuerunt. Isti dexte-
 ræ & fidei duces facti, maximum Deum, iustu-
 randum in vitam introduxerunt. Isti uita fun-
 ctos, ut decens est, docuerunt cōtegere. Isti quæ
 sita mortis feritate cognouerunt, quod exter-
 nus spiritus libens redeat in hominum figmē-
 ta, si quando retardetur, & refectionem nō ha-
 beat, deliquia efficit animi. Isti ab Hermete
 edocti ambientem dæmonibus esse repletum
 occultis columnis insculperunt. Isti soli arca-
 nas Dei leges ab Hermete edocti, introducto-
 res artium & scientiarum, & studiorum om-
 nium fuerunt hominibus, & legislatores. Hi
 ab Hermete edocti, infera cum superis sympa-
 thiam habere, a Conditore iussa decentia cœ-
 lestibus mysteriis sacrificia, in terra instituerunt.
 Hi corporum corruptionem agnoscetes om-
 nem prophetis perfectionem arte tradiderunt,
 ut nunquam propheta Diis manus porrectu-
 rus, ignoret entium quicquā. Ut scilicet phi-
 losophia, & magia animam nutriet, & seruetur
 quando quid paritur, medicina corpus.
 Hæc omnia cum egissemus o fili, Osiris atque
 ego, & mundum plenum cernentes, repete-
 bamur deinceps a cœli incolis, sed non lice-
 bat redire, antequam inuocassemus Monar-
 cham, ut contemplatione hac ambiens plenū
 fieret. & ipsi commodum nancisceremur ascē-
 sum. Gaudet. n. hymnis Deus. O Mater dixit.
 Horus, mihi quoque; largire hymni cognitionē,
 ne ignarus sim. Et ait Isis, Mētem adhibe o fili.
 Tu autē o fili magnanime, si quid vis aliud;

ρα γὰρ ἐν ὑμῖν τις ἥδη τῆς ἐμῆς ἀπόρροια φύσιν
 ὥς δὴ καὶ ὁμοίως ἔσαι ἔξω ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς
 ζῶντων κριτῆς ἀμεθόδουτος, φρικτὸς δ' οὐ μόνον
 ἀλλὰ καὶ τιμωρὸς ἔξω ὑπὸ γλῶττι τυμνωτός. Καὶ ἐκεί-
 νῃ δὲ ἔξω ἀνθρώπων ἀκολουθήσει διὰ γένους μισθὸς
 ἐπάξιος. Καὶ οὕτως ἐπαύσατο τῆς ἐντυχίας τοῦ
 σῆχεα, τοῦ δεσποτοῦ κελεύσαντος, καὶ ἔχου-
 θίαν εἶχον. Καὶ οὕτως ἐπαύσατο τῆς ἰδίας ἐξου-
 σίας ἐκράτει καὶ ἐδέσποζε. Καὶ ἐκ τούτου εἶπεν ὦ
 ρος, ὠ τέκνυσσα, πῶς οὖν τὴν τῆς θεοῦ ἀπόρροιαν εἰ-
 χην εὐτύχησεν ἡ γῆ; Καὶ εἶπεν ἰσὶς, Παρατοῦμα
 γένεσιν ἰσορῶν. Οὐ γὰρ θεμιτὸν σῆς ἀπορῆς κατα-
 λεγειν ἀρχὴν, ὡς μεγαλοδυνεὺς Ωρε, ὥς μήποτε ὁ-
 στρον ἀνθρώποις, ἀθανάτων κοσμοποιήτης καὶ τεχνί-
 τῃς τίς τῆς μέγιστον σοῦ πρὸς ὀλίγον ἐχαρίσατο παῖ-
 ρα Οσίριν, καὶ τὴν μέγιστον θιάν ἰσιν, ἵνα ἔξω πᾶν
 δομένων κόσμῳ, βοηθοὶ γένωσιν. Οὗτοι βίου τῆς
 ἐπλήρωσαν. Οὗτοι τὸ τῆς ἀλληλοφρονίας ἐπαύσαν
 ἄγριον. Τεμένη προγόνοισι θεοῖς αὐτοῖς, καὶ θυσίαις
 καθέρισαν. Νόμον οὗτοι καὶ πρῶτος δυνάστεως καὶ
 σκέπῃ ἐχαρίσαντο. Οὗτοι τὰ κρυπτά φησὶν Ἑρμῆς,
 ἔξω ἐκ τῶν ἀγνώστων γραμμάτων πάντων, καὶ
 διακρινούσι. Καὶ τινὰ μὲν αὐτοὶ κατέχουσιν, ἃ δὲ καὶ
 πρὸς εὐεργεσίαν δυνάσιν, φθάνει, σήλαις, καὶ ὀβελί-
 σταις χαράζουσιν. Οὗτοι πρῶτοι δειξάντες δικα-
 στήρια, εὐνομίας τὰ συμπατά, καὶ δικαιοσύνης ἐ-
 πληρώσαν. Οὗτοι δειξάντες, καὶ πίστις ἀρχηγῆται ἡμέ-
 ρων, καὶ τὸν μέγιστον θεὸν ὅρκον εἰσπραγόντες οὗς τὸν
 βίον. Οὗτοι τοὺς παυσανμένους τῆς ζωῆς ὡς δὸν ἐστὶ
 ἐδίδαξαν περὶ τῆς ζωῆς. Οὗτοι τὸ τοῦ θανάτου ζητή-
 σαντες ἄγριον, ἐγνώσαν ὡς τοῦ ἐξωθεν πνεύματος
 φιλοποροῦ τυχεροῦτος εἰς τὰ ἔξω ἀνθρώπων
 πλάσματα, ἐὰν ὑπερήση ποτὲ, ἀνάκτῃσιν οὐκ ἐ-
 χουσιν, ἐργάζεται λειποθυμίας. Οὗτοι τὸ περὶ
 χον, ὅτι δαιμόνων ἐπληρώθη. παρ' Ἑρμοῦ μα-
 θόντες κρυπταῖς σήλαις ἐχαράξαν. Οὗτοι μόνον ἴα-
 κρυπταῖς νομοθεσίας τῆς θεοῦ παρ' Ἑρμοῦ μαθόντες
 τεχνῶν, καὶ ἀσχημῶν, καὶ ἀπληρῶν ἀμάρων, ἀπάντων
 αἰτηγῆται τῆς ἀνθρώποις ἐγένοντο, καὶ νομοθεταί.
 Οὗτοι παρ' Ἑρμοῦ μαθόντες ὡς τὰ καλὰ συμπαθῶν
 τοῖς αἰῶσι τῆς δημιουργοῦ διελέγη τὰς προκαθί-
 τους τοῖς ἐν οὐρανῷ μυσηρίοις ἱεροποιῖαις ἀνέστησαν
 ἐν γῇ. Οὗτοι τὸ φθαρτὸν τῶν σωμάτων ἀπληρῶντες τὸ
 ἐν αἰσὶ τέλειον τῶν προφῆτων ἐτεχράσαντο, ὡς
 μήποτε ὁ μέλλων θεοῖς προσάγειν χάριτας προφῆτης
 ἀγνοῇ τὴν ἑξῆς ὁδόν, ἵνα φιλοσοφία μὲν καὶ μαγία ψυ-
 χῶν πρὸς σωζῇ τὸ ὅλον τὴν πάχην ἱερτικῆς σώμα-
 τῶν πᾶντα ποιήσαντες, ὡς τέκνον, Οσίρις γε καὶ ἐγὼ,
 τὸν κόσμον πληρῆσαν ἰδόντες ἀπληρῶντα λοιπὸν
 ἔξω τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντων. ἀλλ' οὐκ ἔτι
 ἀνελθεῖν πρὶν ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς
 καὶ τῆς θεωρίας ταύτης πλήρης τὸ φερέχον γε-
 νηται. Αὐτοὶ δ' εὐπαράδεκτον εὐτυχισμῶν τὴν
 ἀνάβασιν. Χαῖρῃ γὰρ ὑμῖν. ὁ θεός. Ω τέκνυ-
 σα, ἥπεν Ωρος καὶ μοι χάρισαι τὴν τοῦ ὕμνου
 ἐπίγνωσιν, ὡς μὴ ἀμαθὴς ὑπάρχων. Καὶ εἶπεν
 ἰσὶς, πρόσσεχε παῖ.

καὶ δὲ ὁ παῖς μεγαλόφυχος ἡ τὴν θέλεις ἑτερο-
 ὑπέρτατα.

ἑπιότα. Καὶ ἔπειτα Ὁρος, ὁ πολυτίμητε μήτηρ. Εἰδῆσαι θέλω πᾶς γιγνόμεναι βασιλικὰ ψυχὰς. Καὶ ἔπειτα Ἰσις, ἡ γιγνομένη, τέκνον Ὁρε θεὸς τὰ βασιλικὰς ψυχὰς διαφορὰ τοιαύτη τις ἔστί. Ἐπεὶ γὰρ τέτοιοι τισάντες εἰσὶ ἐν πᾶσι παντὶ, οἱ τινὲς ἀπαραβάτω νόμῳ καὶ προσασίᾳ ὑποπίπτουσιν, ὅτε οὐρανὸς καὶ αἰθήρ, καὶ ὁ αἰθήρ, καὶ ἡ ἱεροτάτη γῆ. Καὶ ἄνω μὲν ὁ τέκνον, ἐν οὐρανῷ θεοὶ κατοικοῦσιν, ὧν ἄρχη μετὰ καὶ ἑστὶ ἄλλων πάντων ὁ ἥϊός τ' ὅλων δημιουργός. Ἐν δὲ πᾶσι αἰθερίαις, ὧν ἄρχη, ὁ μέγας φωστὴρ ἥλιος. Ἐν δὲ πᾶσι αἰτέρι ψυχὰς μόναι, ὧν ἄρχη σελήνη. Ἐπὶ δὲ γῆς ἄνθρωποι, καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὧν ἄρχη ὁ χεῖρ καὶ ἡρόφιλος βασιλεὺς. Γεννῶσι γὰρ ὁ τέκνον, βασιλεῖς, οἱ θεοὶ ἐπαξίους τῆς ἐπιγείου γονῆς. Καὶ εἰσὶν οἱ ἄρχοντες τοῦ βασιλείου ἀπόρροιαι. ὧν ὁ μᾶλλον ἐκείνῳ πλησίον, αὗτος καὶ ὁ ἥϊός ἄλλων βασιλικώτερος. Ὁ μὲν γὰρ ἥλιος, καθὼ ἐγγυὸν ἔστι οἱ τοῦ θεοῦ τῆς σελήνης ἐπιμελὴς καὶ δυνάμει καίτερος. ὁ δὲ αὐτὸς ἡ σελήνη, καὶ ὁ χεῖρ τὰ ξύν, καὶ ὁ χεῖρ δυνάμει. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς, ὁ μὲν ἄλλων θεῶν ἐστὶν ἐξαίρετος, ὡς ὅτι δ' ἀνθρώπων. Καὶ μέγας οὗτος ἐπὶ γῆς ἔστι, τῆς μὲν ἀληθείας θεότητος ἀπλήλῃς. ἔχει δὲ ἐξαίρετον τὴν παρ' ἀνθρώποις, ὁ δὲ μοῖον ἔστι πᾶσι θεῶν. Ἡ γὰρ εἰς αὐτὸν τεμνομένη ψυχὴ, ἐξ ἐκείνου εἰς τοῦ χωρίου, ὁ ἑκάστη καὶ ἐκείνου, ὅς ὃν εἰς τοὺς ἄλλους καταπέμπεται. Καταπέμπεται δὲ ἐκείνου εἰς τὸ βασιλεῦν διὰ δύο ταῦτα αἱ ψυχὰς, ὁ τέκνον. Αἱ γὰρ καλῶς καὶ ἐμμελῶς δραμοῦσαι τὸν ἴδιον αἰῶνα, καὶ μέλλουσαι ὑποθεοῦσθαι, ἵνα καὶ πᾶσι βασιλεῦν τιμὴν ἑστὶν προσημασθῶσιν ἐξουσίαν. Αἱ δὲ θείαι τινὲς ἤδη εἶναι, καὶ ἐπὶ μικρῷ τινὶ παραθεμισθῶσαι τὸν ἐνδεὸν γνῶμονα, ἵνα μὴ κέλασιν μὲν ἐν πᾶσι σεσωματίσθαι ὑπομένωσιν δι' ἀδοξίαν καὶ φύσιν, μηδὲν ὁμοίον τοῖς ἄλλοις πάχουσιν ἐνσωματιθῆσαι. Ἀλλ' ὅπερ ἔχον λελυμένα, τοῦτο καὶ δεῖσθαι ἔχουσιν. Αἱ μὲν τοὶ θεοὶ τὰ ἡθῆ ἑστὶ βασιλεύοντων γιγνόμεναι διαφορὰ οὐκ ἐν τῇ τῆς ψυχῆς κρίσει κρίνονται, πάσαι γὰρ θείαι. Ἀλλ' ἐν τῇ ἑστὶ δόρυφορησάντων αὐτοῖς τιμὴν κατέσασιν, ἀγγέλων, καὶ δαιμόνων. Αἱ γὰρ τοιαῦται καὶ ἐπὶ τοιαῦτα κατερχόμεναι δόρυφορησάντων καὶ δόρυφορίας οὐ κατέρχονται. Οἱ δὲ γὰρ ἡ αὐτὴ δίκη τιμὴν ἀξίαν ἐκείνῳ νέμειν, καὶ ἐκ τῆς εὐμερούσης χώρας ὑποθῶνται. Ὅταν οὖν οἱ καταγοντες αὐτῶν ἀγγελοι καὶ δαίμονες, τέκνον Ὁρε πολεμικοὶ εἶναι, τούτων πεικρατῆν τῆς γνώμης ἡ ψυχὴ ἔχει. ἡ ἐπιλαθόμενος ἑστὶ αὐτῆς ἔργων, μᾶλλον δὲ μεμνημένοι τούτων, μέγας ἑστὶ τῆς ἐτέρας σωδορίας προσγενομένων. Ὅταν δ' εἰρηνικοὶ, τότε καὶ αὐτὴ τὸν ἴδιον δρόμον εἰρηνopoιεῖται. Ὅταν δὲ δικαστικοί, τότε καὶ αὐτὴ δικάζει. Ὅταν δὲ μουσικοί, τότε καὶ αὐτὴ ἀδῇ. Ὅταν δὲ φιλαλήθεις, τότε καὶ αὐτὴ φιλοσοφῇ. Οὕτως γὰρ ἀναγκάως καὶ ψυχὰς αὐτῶν τῆς καλῆς γόνυ πεικρατῆν γνώμης. Πίπτουσι γὰρ εἰς τὴν ἀνθρώπων ἡ

interroga. Et inquit Horas, o valde honoranda mater. Scire volo, quo modo fiant regiae animæ? Respondit Isis. Ea quæ est, o fili Hore, circa regias animas differentia, talis quædam est. Nam cum quatuor sint in vniuerso loca, quæ legi intransgressibili, & imperio subiacent. Cælum; & æther, & aer, & sacratissima terra. Et sursum quidem, o fili, in cælo Dij habitant quorum sicut & aliorum omnium princeps est vniuersorum conditor. In æthere vero stellæ, quarum princeps est magnus illustrator Sol. In aere vero animæ solæ, quarum princeps luna est. In terra autem homines, & reliqua animalia. Quorum princeps est is, qui pro tempore est Rex. Generant enim o fili reges, ipsi Dij, condignos terreno semine, & sunt Principes summi Regis defluxus. Quorum qui magis illi est proximus, alijs quoque est regius magis. Namque sol, sicuti est Deo propior quàm luna, ita & potentior. Cui secundum Deorum aliorum est postremus, primus autem hominum. Et quousque est in terra, vera deitate caret: habet tamen præcipuum quid ab hominibus alijs, quo Deo assimilatur. Namque anima quæ in eum immittitur, ex illa est regione, quæ supra illam sita est, vnde alijs mittuntur. Mittuntur vero inde ad regnandum animæ, o fili, duas has ob causas. Nam quæ pulchræ, & sine reprehensione propriæ uitæ, æuum percutrerunt, & in Deos referri debent, ut in regnando Deorum potestatem prius exerceant. Quæ diuinæ quædam cum sint, & patuo quodam diuinam legem transgressæ, ne pœnam in corpore patiantur, ob ignominiam, & naturam, nihil alijs simile patiuntur in corpore dum degunt. Sed quod habeant solutæ, id habent & vincitæ. Differentia vero quæ circa regnantium mores, sunt non in animæ iudicio iudicantur, omnes enim diuinæ sunt, sed in angelorum constitutione qui eas deducunt, & dæmonum. Tales enim & ad talia missæ sine comitatu, & pompa non descendunt. Nouit enim superna iustitia dignitatem cuique distribuere, etsi ex beata regione seponantur. Quando ergo qui eam deferunt, angeli & dæmones fili Hore, fuerint bellaces, hos anima sententiam habet, supera, quousque ad alium congressum addantur. Quando vero pacifici, tunc & ipsa proprium cursum in pace trahit. Quando vero iudiciales, & ipsa iudicat. Quando Musici, tunc & ipsa canit. Quando vero veri amatores, tunc & ipsa philosophatur. Ita. n. necessario animæ ipsæ deductorū sequuntur sententiā. Cadunt. n. in humanitatē;

K

pro-

propriae naturæ oblitæ. Et quantum ab ea discedunt longius, recordantur dispositionis eorum qui eas clauserunt. Pulchre inquit Horus omnia mihi, o mater. Sed quo modo nobiles sunt animæ, nondum mihi narraſti. Eo modo, quo in terris, o fili Hore, sunt quædam politiz differentes inter se & mutuo. Sic & in animabus est. Nam & ipsæ loca habent, vnde veniunt. Et quæ a celebriore loco descendit, nobilior est ea, quæ non ita se habet. Quemadmodum enim inter homines, liber, nobilior esse videtur seruo. (nam quod in animabus excellit dominatur necessario ei quod excellitur) ita sane, o fili est * quomodo masculæ, & scæmellæ fiunt animæ? Animæ o fili Hore, congenere sunt inter se, ut pote quæ ex una sunt regione, in qua eas efformat conditor. Neque sunt masculæ, neque scæminæ. Talis enim dispositio in corporibus fit. Et non in incorporeis. Differentia uero, per quam aliæ ferociiores sunt, aliæ molliiores ab aere est, o fili Hore. in quo omnia fiunt. Aer vero corpus animæ est, quo est amicta. Corpus autem elementorū est commistio terræ, & aquæ, & aeris, & ignis. Cū igitur scæminarum compago, superet humido, defſicit vero sicco, & calido, ob id in tale figmentum inclusa anima, humida fit, & delicata. Sicuti in maioribus contrarium fieri possumus inuenire. In his enim abundat siccum, & calidum, deficit vero frigidum, & humidum. Ob id, & in talibus corporibus, animæ asperæ, & efficaciores sunt. Quomodo fiunt animæ prudentes, o mater? Et respondit Isis vis visiva o fili, obuoluta est tunicis. Quando hæ tunicæ densæ fuerint, & crassæ non acute cernit oculus. quando uero raræ, & tenues, tunc acutissime cernunt. Sic & in anima. Habet enim & ipsa proprios amictus incorporeos, sicuti & ipsa incorporea est. Amictus autem hi in nobis aeres sunt. Quando hi fuerint rari, & tenues; & pellucidi tunc prudens est anima. Quando uero e contra densi & crassi; & turbida, ut in hieme, non longe perspicit. Sed ea quæ ante pedes iacent. Et dixit Horus. Quam ergo ob causam, o mater, qui extra sacratissimam nostram sunt regionem homines mente reuera non sunt prudentes, ut nostri? Si dixit Isis. Terra in medio vniuersi supina iacet ut homo cælum intuens: partito tamen est in membra, sicuti homo in sua partitur membra. Spectat uero cælum quasi proprium patrem, ut illius mutationibus, & ipsa, sua propria simul mutet. Et ad notum quidem vniuersi positum habet caput. ad subsolanum vero dextrum humerum.

τῆς μὲν ἰδίας φύσεως, ἐπιλαβόμεθα. Καὶ παρόσον μακρὰν αὐτῆς ἀπέστησαν, μέμνηται τῆς ἥλ κατακλεισάντων αὐτὰς διαθέσεως. Καλῶς, ἔπειν Ὁρος, ἅπαντα μοι ὦ τεκοῦσα. Πῶς δὲ εὐχόμεναι γίνονται ψυχαί, οὐδὲ μοι διηγήσω. Ὁν πρόπον ἐπὶ γῆς ὦ τέκνον Ὁρε, εἰσὶ τινὲς πολιτεῖαι διαφέρουσιν ἀλλήλων. οὕτω, καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῶν ἐστὶ. καὶ αὐταὶ γὰρ πότους ἔχουσιν ὅθεν ὁρμῶσι, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ἐνδοξοτέρου τόπου ὁρμηκῦια εὐχμετέρα ἐστὶ, τῆς μὲν οὕτως ἐχούσης. Ὅνπερ γὰρ πρόπον, ἐπὶ ἀνθρώποις, ὁ ἐλεύθερος, εὐχμετέρος ἐστὶ δομῆ δούλου. Τὸ γὰρ ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑπερέχον καὶ βασιλικόν, δουλοποιεῖ τὸ ὑπερχόμενον ἐξ ἀνάγκης, οὕτως δὲ ὦ τέκνον, καὶ * πῶς ἀρρενικαί, καὶ θηλυκαί γίνονται ψυχαί? Αἱ ψυχαὶ ὦ τέκνον Ὁρε, ὁμοφυῆς εἰσὶν ἑαυταῖς καθάπερ ἐξ ἐνός, οὐσαι χωρίου, ἐν ᾧ αὐτὰς διατυπώται ὁ δημιουργός. Καὶ οὕτως εἰσὶν ἀρρενες, οὕτως θηλειαί. ἡ γὰρ τριαιὴ διάθεσις ἐπὶ σώματι γίνεταί. καὶ οὐκ ἐπὶ ἀσώματων. Ἡ δὲ διαφορὰ τοῦ τὰς μὲν βρυμοδένερας ἐστὶ τὰς δὲ ἐναφείς, ὁ ἀπὸ ἐστὶν, ὦ τέκνον Ὁρε, ἐν ᾧ πάντα γίνεταί. Ἀπὸ δὲ ψυχῆς ἐστὶν αὐτὸ τὸ σῶμα ὁ περιβέβληται, ὅπερ σοιχαῖων ἐστὶ φύραμα γῆς, καὶ ὕδατος, καὶ αἵρος, καὶ πυρός. Ἐπεὶ οὖν τὸ μὲν ἥλ θηλειῶν σύγκριμα πλεονάζει μὲν πρὸς ὕγρῳ, λείπεται δὲ πρὸς ξηρῳ, καὶ θερμῳ: παρὰ τοῦτο ἡ εἰς τοιοῦτοι πλάσμα συγκαλειομένη ψυχὴ διῦγρος γίνεταί, καὶ πρυφερά, ὥστερ ἐπὶ τῆς ἀρρένων τὸ ἐναντιόν ἐστι γιγνώσκον εὐρεῖν. Ἐπὶ δὲ γὰρ τοῦτοις πλεονάζει τὸ μὲν ξηρόν, καὶ τὸ θερμόν, λείπεται δὲ τὸ ψυχρόν, καὶ ὕγρῳ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοιοῦτοις σώμασι ψυχὰς παχέαι, καὶ ἐνεργητικώτεραι εἰσὶν. Πῶς γίνονται αἱ ψυχὰς σωεῖαι ὦ τεκοῦσα? Καὶ ἀπεκρίθη Ἰσις. Τὸ ὁρατικόν ὦ τέκνον περιβέβληται χιτῶσι. Ὅταν οὗτοι οἱ χιτῶνες πυκνοὶ ᾖσι καὶ παχεῖς, οὐκ ὁξυωπεῖ ὁ ὀφθαλμός. Ἐὰν δὲ ἀραιοὶ καὶ λεπτοί, τότε ὁξυωπέεσθαι βλέπουσιν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς. Ἐχει γὰρ καὶ αὐτὴ ἰδία περιβόλαια ἀσώματα, καθὸ καὶ αὐτὴ ἀσώματος ἐστὶ. Τὰ δὲ περιβόλαια ταῦτα, αἶρες εἰσὶν οἱ ἐν ἡμῖν. Ὅταν οὗτοι ᾖσι ἀραιοί, καὶ λεπτοί, καὶ διαυγείς, τότε σωεῖται ἡ ψυχὴ ἐστὶν. Ὅταν δὲ τοιανθίων πυκνοὶ καὶ παχεῖς, καὶ θεβλωμένοι, ὥς ἐν χειμῶνι, ἐπὶ μακρὸν οὐ βλέπει. ἀλλὰ ταῦτα ὅσα παρὰ πόσι κεῖται. Καὶ εἶπεν Ὁρος. Διὰ τίνα οὖν αἰτίαν ὦ τεκοῦσα οἱ ἐξ ὧν ἡ ἐρωσῆς ἡμῶν χάρας ἀνθρώποι ταῖς διανοαῖς, οὐκ ὄντος εἰς σωεῖν, ὥς οἱ ἡμέτεροι? Καὶ εἶπεν Ἰσις. Ἡ γῆ μέσον τοῦ παντός ὑπὲρ κεῖται ὥστερ ἀνθρώπος, οὐρανὸν βλέπουσα, μεμερισμένη δὲ, καὶ ὅσα μέλη ἀνθρώπος μολίζεσθαι. Βλέπει δὲ ἐν οὐρανῷ καθάπερ πατὴρ ἰδίῳ, ὅπως ταῖς ἐκείνου μεμβόλαις, καὶ αὐτὴ ἰδία συμμεμβάλλεται. καὶ πρὸς μὲν πρὸς νότον τοῦ παντός κειμένη ἔχει πρὸς καὶ πάλιν πρὸς δὲ πρὸς ἀπηνόωσιν, δεξιὸν ὅμον.

ὑπο τοὺς ἄρκτους, τοὺς πόδας. Τὸν δ' οὐρανὸν
 ὑπο τῷ κεφαλῷ τῆς ἄρκτου. Τοὺς δ' μη-
 ροὺς ἐν τοῖς μετὰ τῷ ἄρκτῳ. τὰ δ' μέσα ἐν τοῖς
 μέσοις. Καὶ τούτου σημεῖον ἐστὶ, τὸ τοὺς μὲν νο-
 τιανοὺς ἔχει ἀνθρώπων, καὶ ὅτι τῇ κορυφῇ οἰκοῦν-
 τας, εὐκορυφους καὶ καλλίτριχας. Τοὺς δ' ἀπη-
 λωτικούς ἀπὸς μάχην προχοίρους ἐπὶ τῇ τοξικοῦς.
 Αἰτία γὰρ τούτων καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἐστὶ. Τοὺς δ' ἐν τῷ
 λυβί, ἀσφαλεῖς ἐστὶ καὶ ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον ἀρι-
 στεράμαχος. καὶ ὅσοι ἄλλοι τῷ δεξιῷ μέρει ἐνε-
 ργοῦσιν αὐτοὺς τῷ εὐανύμα προστιθεμένους. Τοὺς
 δ' ὑπο τῷ ἄρκτῳ, ἀπὸς τίνα τοὺς πόδας καὶ
 ἄλλος εὐκλήμους. Τοὺς δ' μετὰ τοὺς πόδας, καὶ
 μακρὰ πόρρον τὸν νῦν Ἰταλικὸν κλίμα καὶ τὸ ἑλλε-
 σπικὸν ἑκαστὴς δ' οὗτοι καλλίμηροι εἰσὶ. Καὶ εὐ-
 σπυγανότεροι. ὥς τε τῇ τοῦ κάλλους ἢ μηρῶν
 τοῦ λυβί, καὶ τοὺς ἐν ταῦθα ἀνθρώπους
 καταβάλλει ἀπὸς τῷ ἢ ἄρρηκτον ὁμιλίαν.
 Πάντα δ' ταῦτα μέλη, ἀπὸς τὰ ἄλλα ἀργά
 ἔντα ἀργατέρους λυοῦν καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῆς
 ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς γῆς ἢ
 ἢ ἀπὸ τοῦ ἡμῶν ἱερῶτα τῇ γῆ. Τὸ δ' μέσα δ'
 ἀνθρώπου σαρκοποιήσεως τῆς καρδίας ἐστὶ σημεῖον.
 Τῆς δ' ψυχῆς ὁρμητικὸν ἐστὶ καρδία, παρὰ ταύτῃ
 τῷ αἰτίαν ὅ τεκνον· ἐν ταῦθα ἀνθρώποι τὰ μὲν
 ἄλλα, ἔχουσιν ἢ πᾶν, ὅσα καὶ πάντες ἐξαιρε-
 τον δ' ἢ πᾶντων νοσώτεροι εἰσὶ καὶ σάφρονες,
 ὡς αὖ ὅτι καρδίας γινώσκοντες καὶ φαιδρύντες. Ἀλλὰ
 τὸ δ' ἢ νόσος, ὅ παῖς δεικτικὸς ὢν, ἢ ἐκ τοῦ κατέ-
 χοντος σωματικῶν νεφῶν. Αὐτίκα γοῦν καὶ
 διὰ τὸ οὕτως αὐτῶν ἢ νοσούντων ἐκεί κατακομη-
 δῶν, ἐκείθεν εἶν λέγουσι καὶ τὸν ἡμέτερον πο-
 ταμὸν πολυνομήν ἐκεί τῆς πάχνης. Οπου δ' ἂν
 ἐμπέση νεφέλη, τὸν ὅτι κείνην ἢ χλησεν αἶρα, καὶ
 πρὸς τινὰ καπνοῦ κατεκόμεναι. Καπνὸς δ' ἢ ἀ-
 χλὺς, οὐ μόνον ὁρμάτων ἐστὶ ἐμπόδιον, ἀλλὰ καὶ
 τοῦ. Οἱ δ' ἀπὸ τῆς γῆς, ὅ μεγαλοδόξος ὦρα, τῇ
 ὥρα τῇ τοῦ ὑλίου ἀναγλῆ θορυβουμένης, καὶ
 ἐκθερμαινόμενης, ὁμοίως δ' καὶ ἀντικείμενος τοῦ
 λυβί, μετέχων ἢ αὐτῇ καὶ δυσμενέας, οὐδεμίαν εἰ-
 κρινῇ ἐπί τῇσιν ποιούναι παρ' αὐτοῖς ἢ νοσούντων ἀν-
 θρώπων. Οἱ δ' βορέας τῇ συμφώνῳ ψυχρῇ ὑποπί-
 σει μετὰ ἢ σωματικῶν καὶ τὸν νοῦν ἢ ὑπ' αὐτὸν
 ἀνθρώπων. Τὸ δ' μέσα τοῦ λυβί εἰλεκοινὸς ὢν καὶ
 ἀτάραχον, καὶ αὐτὸ ἀρετὴν, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ
 πᾶσι. Τῇ γὰρ σωματικῇ ἀμεριμνία, ἢ καὶ κα-
 μῆ καὶ παιδύει. καὶ μόνον τοῖς τοσοῦτοις ἐρί-
 ζει καὶ νικῇ. καὶ ὅπως αὐτὸν τῷ ἰδίῳ νίκῃ,
 ὡς περ σατράπης ἀγαθὸς τοῖς νενικημένοις καὶ
 ὅτι δίδωσι. Καὶ τοῦτο μοι μυρία μῆθηρ ἔκθου.
 Παρὰ ποίαν αἰτίαν, ἐστὶ ζώνων ἀνθρώπων, ἐν
 γαῖς μακρᾶς νόσοις καὶ ὁ λόγος, καὶ αὐτὸς ὁ
 λογισμὸς, καὶ αὐτὴ ἢ ψυχὴ, ἐστὶ ὅτι βλάπτεται.
 Καὶ ἀπεκρίθη ἰσως. Τὸν ζώνων, ὅ τεκνον, ἢ μὲν ἀκ-
 αῖα ἀπὸς τὸ πῦρ. τὰ δ' ἀπὸς τὸ ὕδωρ, ἢ ἀπὸς
 αἶρα, ἢ ἀπὸς γλῶ. τὰ δ' ἀπὸς τοῦ λυβί δύο ἢ
 οὐσία, ἢ ἀπὸς τὰ ὅλα. Πάλιν αὖτὰ μὲν ἀπὸ τῆς
 ἀπὸ τῆς γῆ τοῦ πυρός, ἢ ἀπὸς τοῦ ὕδατος, ἢ ἀπὸς τῆς

& sub arcto pedes. humerum vero sinistrū sub
 capite vrsæ. Coxas uero in posteris ipsius vrsæ.
 media uero in medijs. Et huius signum est bu-
 strales homines cum summitate habitantes, et
 se pulchro capite, & pulchris capillis. Qui uero
 sunt ad subolanum, ad pugnam esse prioptos,
 & sagittarios. Causa. n. horum est dextera ma-
 nus. Qui uero in lybia sunt, securos esse, & ut
 plurimum sinistra pugnantes. Et quicunque ad
 lix dextera parte operantur se se ad sinistram
 afflicto facere. Boreales uero bonis & pedibus &
 cruribus esse. Qui uero post hos sunt, & paulo
 ultra italicum modo & Græcum clima, omnes
 hi coxas habent pulcras, & maiore barba. Ita ut
 per coxarum pulchritudinem, quæ ibi sunt ho-
 mines, in mares sint proclives. Omnia autem
 hæc membra cum ad alia sint ociosa, ociosio-
 res ferunt, etiam indignos.

Cum autem in medio terræ progenitorum
 nostrorum sit sacratissima regio. Medium autē
 humani corporis solius cordis sit moles, ani-
 mæ uero habitaculum sit cor, ob hanc causam
 o fili, qui hic sunt homines, alia quidem non
 minus habent quàm reliqui omnes; præcipuè
 uero habent ut prudentiores sint & tempera-
 tiores, ut pote qui in corde sunt nati & nutriti.
 Alias, o fili, notus susceptor est nubium. Et
 quia ita sit, & illuc ferantur dicunt ob id in-
 defluere nostrum fluium quia ibi pruina mul-
 tiplicetur. Vbi uero nebulæ incidat superposi-
 tum obscurauit aerem. Et quodam modo, fu-
 mus repleuit. Fumus autem est caligo, quæ
 non solum oculorum est impedimentum,
 sed & mentis. Subsolanus uero, o ma-
 gnagloria Hore, continuo solis ortu, tur-
 batus, & calefactus. Similiter & opposi-
 tus huic lybs, particeps in occasu eorun-
 dem, nullam sinceram scientiam faciunt
 hominibus ibi natis. Boreas uero conso-
 no sibi frigore, congelat simul cum corpo-
 ribus etiam mentem sub eo natis homini-
 bus. Medium uero horum; cum sincerum
 sit & tranquillum & sibi prædicat, & qui in
 eo sunt omnibus. Continua nanque secu-
 ritate, & generat, & ornat, & instruit.
 & solum cum talibus contendit, & vincit.
 et suam cognoscens victoriam, ut satrapes
 bonus victis eam communicat. Et hoc mi-
 hi, o domina, mater expone. Quam ob
 causam, dum adhuc viuunt homines, in
 longis morbis, & ratio, & ipsum ratio-
 cinium, & ipsa anima, aliquando lædi-
 tur? Et respondit Isis. Viuentium, o fi-
 li, alia sunt igni appropriata, alia ad a-
 quam, alia ad aerem, alia uero ad ter-
 ram. Et alia ad horum duo, vel tria. a-
 lia uero ad omnia. Rursus hæc quidem
 aliena sunt ab igne, alia ab aqua, alia a
 K 2 terra,

terra, & alia ab aere. Alia ab horum duobus, alia a tribus, & alia ab omnibus. sicuti locusta, & omnis musca fugit ignem. Aquila vero, & accipiter & quaecumque alte volant aues, fugiunt aquam. Pisces aerem, & terram. Serpens aerem purum respuit, & amant quidem terram serpentes, & reptilia omnia. Et aquam natantia cuncta, aerem uero uolucres, in quibus etiam degant. Ignem autem quaecumque sublimis uolat, & ibi uitam agitant. Sed enim, & animalia quaedam amant ignem, quorum sunt Salamandrae. Nam in igne etiam habitant. Singulum enim elementum, corpus circumdat. Omnis ergo anima in corpore existens grauatur, & premitur hisce quatuor. Nam & conuenit, ipsa maliquibus horum gaudere, aliquibus autem dolere. Ob hoc igitur non habet, summam suam beatitudinem. Sed utpote quae diuina est, in his existens pugnat, & intelligit, sed non quaecumque intelligebat libera a uinculis corporum. Si vero & haec turbentur, vel a morbo, vel a timore, tunc & ipsa, sicuti & homo in profundo mergitur, & nihil fert solidum. Mirabiliter inquit Horus, singula mihi enarrasti, o magnipotens mater Isis. de admirabili animarum procreatione a Deo, & in admirtione perfito. Nondum tamen nunciasti quo nam, a corporibus solutae abeunt animae. Volo igitur, & contemplationis huius initiari, & gratias agere tibi soli o immortalis mater. Et ait Isis, aduerte fili, necessarissima enim est haec inquisitio. Quod constitutum est, & non aboletur, locum habet. Sed hoc modo ratio mea dicet. Non enim o admirande, & magni patris Osiridis magne fili, temere, & impetu e corporibus exeuntes in aerem resoluuntur, & disperduntur. Cum alio infinito spiritu, ut amplius non possint rursus eadem in corpora redire. neque in eandem regionem vnde primo uenerunt regredi. Sicuti neque aqua ab inferis uasis sumpta, in eadem loca unde sumpta est recuperare, est possibile Neque ipsa hausta illico proprium occupat locum, sed commiscetur toti aquae fusioni. Sed non ita res habet o magnanime Hore. Sed ut sacerdos immortalis naturae cum sis, & iter fecerim per ueritatis campum, enarrabo tibi entium singula. Illudque dicam prius, Aquam corpus esse irrationale, e multis componentibus conflatum in fusionem. Anima uero res est propriae naturae, o fili, & regia, & opus manuum Dei, & mentis, se ipsam in intellectum ducens. Quod ergo ex uno tantum est non etiam ex alio, impossibile est, ut alteri misceatur. Vnde & congressum eius corpus necesse est harmoniam Dei esse. Quod uero non in unum, & eundem locum fusa, & temere, neque casu, sed singulae ad propriam mittuntur regionem. Clarum fit etiam ex his quae ei dum in corpore ac figmento est, eue-

γῆς, τὰ δ' αἶρος, τὰ δ' ὕδωρ, τὰ δ' πῦρ, τὰ δ' ἄλλα. οὐδ' ἀκριβὲς μὲν ὅτι τέκνον, καὶ πᾶσα μῦσα φεύγει τὸ πῦρ. Αἰὲτος καὶ κέρνος, καὶ ὅσα ἐφ' ἑπτέτερα ἐστὶ τῆς ὀρνέων, φεύγει τὸ ὕδωρ. Ἰχθυὺς αἶρα καὶ γλῶ. Οὐδ' ὅτι τὸν αἶρα τὸν εἰλικρινὴ ἀποστρέφεται. Φιλῶσι καὶ τὴν γλῶ οἱ ἄφθις, καὶ ὅσα ἔρπον τὸ δ' ὕδωρ τὰ νυκτὰ πάντα. Τὸν δ' αἶρα τὰ πῦρ, ἐν οἷς καὶ πολιτεύεται. Τὸ δ' πῦρ, ὅσα ὑπερβαίνει ἐπὶ τῆς ἐγγύς τὴν δίατα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τίνα τῆς ζώων φιλεῖ τὸ πῦρ. Ὡς αἱ σαλαμάνδραι. Ἐν γὰρ τῇ πυρὶ καὶ φολεύουσιν. Ἐκαστον γὰρ τῆς στοιχείων περὶ ἑαυτὴν ἔχει τῆς σωματικῆς. Πᾶσα οὖν ψυχὴ ἐν τῷ σώματι οὕσα βαρύνεται, καὶ θλίβεται τοῖς τέτραινον τούτοις. καὶ γὰρ εἰκὸς ἐστὶ. Καὶ ταῦτα τῆς οὐδ' ἔχει αὐτῆς τὴν ἀκροτατὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' ὡς ἀνφύσει θῆρα οὕσα, καὶ τούτοις οὕσα, μάχεται καὶ νοῦ. ἀλλ' οὐχ ὅσα αἱ ἐνέουσι ἀσωτῶδες οὕσα σωματικῶν. Ἐὰν μὴ τοῖς καὶ ταῦτα σάλοιο λάβῃ καὶ παραχλῶ, ἥτοι ἀπὸ νόσου καὶ φόβου, ἵσθι καὶ αὐτὴ ὡς ἐν βυθῷ ἀνθρώπος ἐπικυμαίνεται καὶ οὐδ' ἐν ἐσάμηνον φέροι. Θαυμάσιος ἔστιν ὁρὸς, ἔκαστα μοι διηγήσασθαι. ὁ μέγα δυναμὴν τεκοῦσα ἰσι. ὑπερβαίνει τῆς θαυμαστῆς ψυχοποιίας τῆς θεοῦ, καὶ θαυμάζον διατελεῖ. Οὐκ ἔστι μοι ἀπήγγελλας ποῦ, τῆς σωματικῆς ἀπολυθῆσαι χοροῦσιν αἱ ψυχαί. Βούλομαι οὖν καὶ τῆς διαφύσεως ταύτης μύσης ἡμετέρας, εὐχαριδῆσαι σοὶ μόνῃ ἀθάνατε μήτερ. Καὶ ἔστιν ἰσις, ἀφ' ἧς καὶ παῖ. Ἀναγκαστὰ τῇ γὰρ ζήτησις αὐτῆς. Τὸ σωματικὸν καὶ μὴ ἀφανιστέον χωρὸν ἔχει. Ἀλλ' ὅτι ἐστὶ λόγος ὁ ἐμὸς. Οὐ γὰρ θαυμάσιος καὶ μεγάλου πατρὸς Οσίριος μέγα τέκνον, ἀκρίτως καὶ ὁρμηδὸν τῆς σωματικῆς ἐξεληθῆναι εἰς αἶρα ἀσφαλύνθαι τε καὶ διασκεδαννῶνται, μετὰ τῆς ἄλλου ἀπείρου πνεύματος, εἴτα οὐκέτι διωκτὰς πάλιν, τὰς αὐτὰς οὐσας εἰς σώματα παλινδρομῆσαι. Ἀλλὰ μὴδ' εἰς ἐκείνους ἐπὶ τὸν χωρὸν ἔστι θέναι ἥλθον ἀφ' ἧς ἀναστρέφειν, καθάπερ οὐδ' τὸ λαμβανόμενον ἐκ τῆς κάτω ἀγγείων ὕδωρ ὡς τοὺς αὐτοὺς τέκτους θέναι ἐλήφθη ἐπὶ τὴν δὴ δωατὸν. Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ, παραπῆλιν λαμβανόμενον τὴν ἰδίαν λαμβάνει χωρὸν, πλὴν ἀναμίννεται τῷ πατρὶ τοῦ ὕδατος χείματι. Ἀλλ' οὐκ ἔχει οὕτως, ὁ μαγαλόφρων ἄρε. Μύσας δ' ὡς περ τῆς ἀθανάτου δύσεως καὶ αὐτὴ τυγχάνουσα, καὶ ὁ δὲ καὶ διὰ τῆς πεδίου τῆς ἀληθείας διεξελθούσας σοὶ τῆς ὄντων τὸ καθέκαστον. Ἐκείνο σοὶ φήσας ἀφ' ὧν ὡς δὴ τὸ ὕδωρ σῶμα ἐστὶν ἄλογον, ἐκ πολλῶν συγκροματικῶν παραθλιμμένων εἰς χύσιν. Ἡ δ' ψυχὴ πρᾶγμα ἰδιοφυὲς τέκνον, καὶ βασιλικόν, καὶ ἔργον τῆς θεοῦ χειρῶν, καὶ τοῦ αὐτοῦ θ' ἑαυτῆς εἰς νοῦν ἐδραγόμενον. Τὸ τοῖσιν ἐξ ἐνός, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλου, ἀδύνατον ἐτέρῳ ἀναμιννῶν. Ὅθεν δὴ καὶ τὸ πρὸς τὸ σῶμα ἀν' γῆς σιωποῦν, ἀρμονίαν θεοῦ ἀπὸ ἀνάγκης ἡρμομένῳ ἔστι. Ὅτι ὅσοι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον χυδαίως, οὐκ εἰκὴ οὐκ ὡς ἐτύχεν, ἀλλ' ἐκαστὴν ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀναπεμπομένης χωρὸν, φανερόν καὶ ἐξ ὧν ἐστὶν ἐν τῷ σώματι οὕσα, καὶ τὸ πᾶν σματι.

πρατι. πάχην γὰρ παρὰ τὸ ἰδίαν φύσιν καταχυ-
μένη. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ φύσεως, τῆς λε-
γομένης οὐρανίου. Φέρε γὰρ εἰς ἐν καὶ τὰς αὐτῶν
συσχετῆρας ἐγκυκλίᾳ ἀνθρώπους τε καὶ αἰετοῦς,
καὶ ψευδαῖας, καὶ κύκλους, καὶ ἱερακάς καὶ χελιδόνας καὶ
στροβίλους καὶ μύιας, καὶ ὄφεις, καὶ λέοντας καὶ παρδάλους
καὶ λύκους, καὶ κύνες, καὶ βόας, καὶ ποίμνια, καὶ τίνα τῶν
ἐν τῇ κινήσει ἐχομένων ζώων, οἷον ἡ φάλακτα, καὶ
ὁ ὕδρης καὶ χελιδόνας, καὶ τοὺς ἡμετέρους προκοποδόν-
τους. Ἐπειτα τοὺς, ὡς τέκνον, ὑπομείναντες ῥητοῦ
ἀπολυθῶναι τοῦ συσχετῆρος, πάντως πραπίστονται,
ὅτι ἀνθρώπος, ὅς τε ἀγοράς καὶ εἰσόδους, ὁ δ' αἰετός
εἰς τὸν αἰθέρα, ὅπου καὶ φύσιν ἔχει διατεταῖ. αἱ
τὸ ψευδαῖας, εἰς τὸν πλάσιον αἶρα. Οἱ τὸ ἱερακάς
ὑπομείναντες. καὶ τὸ χελιδόνες, οὐχὶ ὅπου ἀνεί-
κωσιν ἀνθρώποις. Οἱ δὲ στροβίλοι, περὶ τὰ καρπο-
φόρα τῶν δένδρων, αἱ δὲ κύκλοι ὅπου ἐξέρχονται αὐτοῖς
ἐξ ἐν. αἱ τὸ μύιας περὶ αὐτῶν τῶν γλῶσσιν, τοσούτοις
αὐτῶν ἀπὸ τῆς φύσεως, ὅσον ἀναβλῶναι δυνάμει ἀν-
θρώπων τῶν ὁσίων. Ἀνθρώποι γὰρ ἰδίως, ὡς τέκνον
ἐστὶν ἡ μύια, καὶ χαμαιπρίδης. Οἱ τὸ λέοντες καὶ παρ-
δάλους, ἐπὶ τὰ ὄρη. Οἱ τὸ λύκοι ἐπὶ τὰς ἐρημίας.
οἱ δὲ κύκλοι κατ' ἴχθυος ἀνθρώπων. Λαγνοὶ δὲ δρυ-
μοὺς, καὶ βόες αἰλιστήρια, καὶ πεδία, καὶ οἱ τὰς νο-
μαῖς τὰ ποίμνια. Οἱ δὲ ὄφεις εἰς τὰς μυχίας τῆς
γῆς, φασὶν καὶ χελιδόνας, μετὰ τῶν ὁμοίων,
εἰς βάθος καὶ τάματα ὡς μὴ πεδίαδος γῆς ἐρρεῖ-
ται, μὴ δὲ τὸ συγχετῆρος ἀπολεσθῆναι ὑδάτος, ἕκα-
στον εἰς τὴν οἰκίαν χωρὶν ὑπομείναντες τοῦ ἐνδον κριτη-
ρίου ἀναστρέφοντες. Οὕτως ἐκάστη ψυχὴ καὶ ἀν-
θρώπου, καὶ ἄλλως ἐπιγίγνεται, οἷον ὅπου
πορεύεται εἰς αὐτὴν. πλὴν ἢ μὴ τίς τῶν τυφω-
νίων ὡς τέκνον παρελθόντες λέγοι ὅτι δυνάμει
ταύρων μὴ ἐν βυθῷ, ἐν αἰερί χελιδόνι διαζῶν. ὅτι
τοῦτο πάχους σαρκὸς, καὶ αἵματι βεβαπλισμένη
ὡς μηδὲν παρὰ τὰς ἐν φύσει καὶ κολάζονται.
Κόλασις γὰρ αὐταῖς ἡ ἐνσωμάτωσις: πό-
σου πλέον βαπτισμοῦ, καὶ κολάσεως καὶ ἐλ-
θρίας ἰδίας μεταχούσαι. Ἐχὼν δὲ ἡ διατά-
ξις ἡ ἱερῶτάτη οὕτως ἥδη τότε αὐτῶν, Μεγαλο-
φύεσσι παῖσι. Βλέπετε ψυχῶν διατάξεις, τὸ ὑπο-
οὐρανοῦ κορυφῆς μετὰ τῶν ἐσθλῶν θεῶν καὶ ἁ-
γίων, καὶ τῇ ἄλλῃ ἀνοήτῃ χολάζει. Τὸ τὸ
ὑπο-ἐσθλῶν, ὡς τέκνον, ἐφ' ἡμᾶς ψυχῶν ἐστὶν εἰκη-
τήριον. Ἐχὼν ἡμῶν ἐν αὐτῷ ὅδον ὁ τοσούτος
αἶψα, ὃν ἀνεμὸν καλεῖν ἔθος ἐστὶν ἡμῶν. Ἰδίον μέγα-
ρος ἐν τῷ κινήσει πρὸς ἀναψύξιν τῶν ὁσίων, ὃ
δὲ καὶ ὕστερον ἔρῳ. Κατ' οὐδὲνα ἡμῶν τοῦ
πρὸς αὐτὸν κινούμενος ἐμπόδιον γίνεταί ψυ-
χαῖς. Κινουμένου γὰρ τοῦτου, ἐξ ὅν ψυχῶν ἀναί-
σθηται ὡς ἀντύχῃ ἀδιακαλύπτως. Ρέουσι γὰρ δι' αὐτῶν
ἀμύχως καὶ ἀκαλύπτως ὡς δι' ἐλαίου ὕδατος. Τὸ τὸ
διάστημα τοῦτο, ὡς τέκνον ὅρε μιν μὴ μὴ ἐπὶ
ἡμῶν τρεῶν, ἰδμῶν τὸ χαρῶν, ἐξ. ὅτι
ἢ μὴ ὑπο-γῆς αἶψα χαρῶν. ὅτι τρεῶν, ὡς
τῶν γλῶσσιν καὶ τινὰς λοφούς καὶ ἀπρότηρια ἀνα-
στρέφονται, καὶ φθάνει ἐξ αὐτοῦ. ὅτι γὰρ ταύ-
τας ἐναβλῶναι τὸ ὑπο-οὐρανίου οὐκ ἔχει φύσιν. Ἡ δ' αὖ

niūt. Patitur. n. præter propriam naturam cras-
sa facta. Sed animum adhibe etiam similitudi-
ni quæ dicetur. Sinto in vno eodemque carce-
re clausi, & homines & aquilæ, & columbæ, &
cigni, & accipitres & hirundines & passeræ &
muscæ, & serpentes & Leones, & pardis, & lu-
pis, & canes, & boues, & oues. Et quædam nu-
ua animalia, vt phocæ & hydri, & testitudines
& nostri Crocodili. Et hæc omnia uno momē-
to dimitti e carcere, prorsus petent homo qui-
dem foras, & domos, Aquila uero in ætherem
volabit, vbi naturam habet degere. Columbæ
in proximum aerem. Accipitres in superiora.
Hirundines, non ne vbi homines habitāt. Pas-
seres vero in fructiferas arbores. Cygni ubi eis
canere liceat. Muscæ circa proximam terram
tantum ab ea distantes quantum odore homi-
nibus insilire queant. Lambere. n. homines mu-
scæ peculiariter expetunt et humi uolāt. Leo-
nes vero, & pardi in montes. Lupi in solitudi-
nes. Canes post hominum vestigia. Lepores ve-
ro dumeta, & boues stabula & prata, & oues pa-
scua. Serpentes in cauernas terræ. Phocæ & tes-
titudines cum similibus, in profunda, & riuos
ne & campestri terra priuentur, neque cognata
aqua destituantur. Singula namque in pro-
priam regionem ab interno iudicatore, indu-
cuntur. In hunc modū singulæ animæ & in ho-
mines descendentes, & aliquo quouis mō in ter-
ram ueniens. nouit quo eam abire oporteat.
Nisi si quis, Typhoniorum, o fili, præteriens di-
cat, possibile esse, taurum in profundo, in aere
testitudinem vitam agere. Si uero hoc pariun-
tur, carni, & sanguini immergatur, vt nihil sine or-
dine agant, tametsi supplicio afficiantur. Sup-
plicium enim illis est corporibus includi. Quā-
to magis, immersione & pœna liberæ, & liber-
tatem propriam adeptæ. Ordo autem sacratis-
simus, iam olim ita se habuit, fili magnifice. In-
tuere animarum ordines. A vertice cœli vsque
ad lunam, Dijs & stellis, & reliqua prouiden-
tia, vacat. A luna uero, o fili, ad nos, animarum
est domicilium. Habet tamen in se ipso viam
tantus aer, quem ventum vocare est nobis in-
more, propriam magnitudinem in quo moue-
tur ad refrigerationem terrenorum. Quod &
postea dicam. Nullo tamen modo in se motus
impedimentum sit animabus. Dum enim hic
mouetur, licet animabus insilire, quo uoluerint
nullo prohibente. Fluunt enim per ipsum, sine
mixture vlla, & impediēte nullo, sicut per
oleum aqua. Intuallum autem hoc, o fili Ho-
re, partium est generalium quatuor, propriarū
uero regionum sex. Quarum, quæ supra terram
est, regiones habet quatuor, ut pote quæ per
colles, & promontoria extendatur. Atque eo
vsque pertingit. Nam supra has ascendere
in altitudinem non habet naturam. Quæ ab
hac

hac est, secunda est regionum. In qua sunt ventorum motus. Adhibe mentem o fili, & cœli enim audis mysteria. Inter terram & cœlum, est totius mediæ sacri spiritus regio ubi uetorū est motus, & animum uolatus. Supra. n. hanc, neque aer mouetur. neque animal fert. Habet tamen a natura, hanc potestatem aer hic ut in proprijs sit regionibus, & in terrenis quatuor perambulet, cum ijs quæ a terra habet animalibus, & in proprias potest ascendere. Tertia uero est regionum sexdecim, aeris tenuis, & puri plena. Quarta uero est duarum & triginta. In quibus est tenuissimus & sincerissimus aer, & per eam terminans supra se cœlos qui ignei sūt natura. Et est orthodoxe per rectam lineam, a superis ad infera, sine ullo secundum naturā impedimento. Itaque partes quidem generales, sunt quatuor, interualla uero xij. Regiones autem sex. In regionibus uero his, quæ sexaginta sunt numero, habitant animæ, quæq; ad quā natura est disposita. Nam cum eodem & eisdem sint constitutionis, non tamen eodem sunt honore. Quanto. n. quæq; regio a terra sublimior est quā alia. Tantum etiam in animabus alia, ab alia in excellentia differt o fili. Et regio, & anima. Quædam ergo in uitamque patrem redeunt animæ. Hinc rursus o magna gloria fili Hore, recensere incipiam a superis ad infera ordinem terrens.

Quæ inter cœlum & terram sunt, o Fili Hore, distincta sunt, mensura & harmonia. Regionēs, hæc a progenitoribus vocantur his. quidē Zonæ ab illis firmamenta. ab alijs uero plagæ. In his meant solutæ a corporibus aîæ. Et quæ nondum in corpora subierunt. Quæque uero ipsarum, o fili secundum dignitatem, etiam regionem habet. Ita ut diuinæ & regiæ in suprema omnium habitent. Minores uero, infra sunt. Et aliæ quæ humi uolant in infima omnium Medias uero in media. Quæ ad imperandum dimittuntur o fili Hore, a supremis demittuntur Zonis. Et solutæ in easdem, aut etiam superiores redeunt, nisi aliquæ, nondum dignitatem propriæ naturæ, & diuinæ legis præceptū adimplerunt. Quas superna prouidentia, ad mensuram delictorum in inferiores regiones exterminat, prout & alias, quæ & potentia, & dignitate sunt deteriores. Et inferis enim in maiores, & sublimiores deducit. Sunt. n. in superis ij qui satellites sunt uniuersalis prouidentię. Quorum quidem, alius est animarum Penultimus, Alius demissor, & ordinator incorporarū animarum. Et Hic quidem custodit, ille uero promittit Dei sententiā. Sermonem ergo, hoc o fili, & in supera rerum mutatione, & in terra est natura. Quæ effingit & uasa facit in quæ animæ induntur. Ad sunt uero ei euergiæ duæ, Memoria, & experientia. & Memoria quidē hoc

καί τις δαπάνη ἐπὶ χώρων, ἐν αἷς γίνονται ἀνέμων κινήσεις, (πρόσχετε, ἀφ' ὧν γὰρ ἐπαινεῖται μυστηρίων) γῆς τε καὶ οὐρανοῦ, ἡ παντὸς τοῦ κόσμου τοῦ πνεύματος ἐστὶ χεῖρα, ὅπου ἡ ἀνέμου κίνησις, καὶ ἡ ὅσων ὀρνέων πῆσις. Ἰσθ' ὅτι ταύτης, οὐτε ἀνὴρ κινεῖται, οὐδὲ ζῶν βυσσάζει. ἔχουσιν οὖν παρὰ τῆς φύσεως. ταύτῃ τῇ ἐξουσίᾳ ὁ ἀνὴρ οὗτος. ὡς καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις ἡ χώραις, καὶ ἐν ταῖς τῆς γῆς τέτταρσι σπειροῦσιν. μὲν ὅν ἔχει ζῶν τῆς γῆς εἰς τὰς ἐπαναβλῦσαι ἐν ἡμέραις. Ἡ δὲ τρίτη χώρην ἐξ ἡμετέρας, ἀέρας λεπτῆς, καὶ καθαροῦ πλήρης. Ἡ δὲ τέταρτη ἐπὶ δύο καὶ σπείροντας, ἐν αἷς ἐστὶ λεπτοτάτης καὶ εὐοκρινέστατος ἀήρ, καὶ δι' αὐτῆς διακρίθων, ἐξ ἑαυτοῦ ἄνω, οὐρανοῦς ἐκπύρου ὄντας τῇ φύσει. καὶ ἐστὶν ἡ διατάξις αὐτῇ, καθ' οὐδυναν γραμμῶν, ἀνωθεν κάτω ἀπολλαντὶ τῇ φύσει. ὡς ἡμοίρας ἡμετέρας μὲν δὲ διασηματικὰς δὴ δύο δίκας, χώρας δὲ ἐξ. Ἐν δὲ ταῖς χώραις ταύταις ἐξήκοστα οὖσαι τὸν ἀριθμὸν οἰκοῦσιν αἱ ψυχαί, ἐκαστὴ πρὸς ὡς ἔχει φύσιν. Μίας μὲν καὶ τῆς αὐτῆς συστάσεως οὖσαι, οὐκ ἐστὶν ἡ τιμὴ. ὅση γὰρ ἐκαστὴ ὅσων χώρων ἀπογίνωσκον βέβαια τῆς ἐτέρας, τοσούτῃ καὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς. ἐτέρα τῇ ἐτέρῃ καθ' ἑαυτοῦ λείπειν ὡς τέκνον, χώρα καὶ ψυχῇ. Τινὲς μὲν οὖν εἰς ἑκάτερα τούτων ἀναλύουσι ψυχαί, ἵνα τεύθῃ σοὶ πάλιν, ὁ μεγαλόδοξος Περικατέλγειν ἄρξαι, ἀνωθεν ὅτι τὰ προύγοις τῇ τάξει ποιουμένη.

Τὸ μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ κεχωρίσται τέσσαρες ἀρεαὶ πρὸς μέτρον καὶ ἀρμονίαν. Αἱ δὲ χώραι αὗται, ὡς ὅσων προγόνων καλοῦνται, ὑφ' ὧν μὲν ζῶνται, ὑφ' ὧν δὲ σπεύματα. Ὑπὸ δ' ἐτέρων πύχαι. Ἐν δὲ ταύταις φοιτῶσιν αἱ γε ἀπολεκυμέναι ὅσων σμαμάτων ψυχαί, αἵτε μηδέπω ἐνσωματιδεῖσαι. ἐκαστὴ δὲ τούτων, ὡς τέκνον, καὶ τῇ ἐξίᾳ καὶ χώρην ἔχει, ὡς γὰρ τὰς μὲν θείας καὶ βασιλικὰς ἐν τῇ ἀφάνει πάντων κατοικεῖν. Τὰς δ' ἐλαχίστας κάτω τε μῆναι, καὶ τὰς ἄλλας ὅσας εἰσὶ χαμαιπετεῖς ἐν τῇ ὑποκάτω πάντων. Τὰς δὲ μέσας τῇ μέσῃ. Αἱ μὲν οὖν εἰς τὸ ἀρχεῖν καταπεμπόμεναι ὡς τέκνον Περικατέλγειν, ἐκ ὅσων ἀφάνει ζῶντων καταπέμπονται. Αἱ καὶ λυθεῖσαι, εἰς τὰς αὐτὰς, καὶ ἐπὶ ἀφάνει ἀνέρχονται πάλιν εἰ μὴ τινὲς ἐπὶ εἰν τῇ ἐξίᾳ τῆς ἐαυτῆς φύσεως, καὶ τῇ θεοῦ νόμου παραγγελίᾳ πεφραχυῖαι. Ἀπερὴν ἄνω πρὸς οὐρανὸν πρὸς μέτρον ὅσων ἀμαρτηκότων εἰς τὰς ὑποκάτω χώρας ἐξορίζει ὡς περ καὶ τὰς ὑποδέσθρας διωαμεν τε καὶ ἐξίᾳ. Ἐκ γὰρ καταπύρον ὅτι μείζονας καὶ ὑψηλότερας ἀναγει. Εἰσὲ γὰρ ἀνωθεν οἱ δορυφόροι ὄντες τῆς καθολοῦ προνοίας, ὧν ὁ μὲν εἰς ψυχολογίας ψυχῶν, ὁ δὲ ψυχολογίας ψυχῶν καὶ διατάκτωρ ὅσων ἐνσωματομένων ψυχῶν. Καὶ ὁ μὲν τῇ πρὸς τὸ γινώσκον τὸν θεόν. Τῇ οὖν λόγῳ τούτῳ ὁ παῖς, καὶ τῇ ἄνω τῇ πραγμάτων ἐξαλλαγῇ, καὶ ὅτι γῆς ἐστὶν ἡ φύσις. Πλάστρια γὰρ οὖσα καὶ σπλῆνοποιὸς ἀγγείων εἰς ἀβάλλοντες αἱ ψυχαί. παρεστῶσι δὲ ἐνέργειαι καὶ αὐτῇ, μνήμη καὶ ἐμπειρία. Καὶ ἡ μὲν μνήμη ἔργον ἔχει

ῥῃν τοῦτο, ὅπως ἡ φύσις τῆς καὶ φειρατῆς, ποῦτε ἐκαστοῦ τύπου ἐξ ἀρχῆς καταβεβλημέ-
νου. Καὶ τοῦ φυράματος τοῦ ἀνω γίνονται. Ἡ
ἑμπειρία, ὅπως πρὸς ἀνάλογον ἐκαστοῦ κα-
ταβαίνουσιν ψυχῶν εἰς τὸ σωματιδιῶσαι. καὶ
τὸ πλάσμα ἐνεργῇ καὶ γίνονται. Καὶ ταῖς μὴ
ἐξέσι τοῦ ψυχῶν, ἐξέσι γίνονται καὶ τὰ σώματα.
Ταῖς ὅ βραδέσι βραδέα. Ταῖς ὅ ἐνεργῶσι ἐ-
νεργῇ, καὶ ταῖς νωθεῖς νωθεῖς, καὶ ὅ δυναταῖς δυνα-
τά, ταῖς δολίαις δολία, καὶ ἀπαξ ἀπλῶς ἐκά-
στας καὶ τὸ ἴκον. Οὐ γὰρ ἀσκήτως πλῆναι μὴ ἐπι-
θεῖναι, λογικὰ ὅ φειρατῆς καὶ ἀκριβεστερας αἰσθη-
σιν ἐκδομῆς, τὸ τετραπόδων μὴ, τὰ μὴ κίρασι, τὰ
δὲ ὀδοῦσι, τὰ ὅ ὄντι καὶ ἐπλάσι ἐκράτῃ. Τὰ ὅ
ἄρποντα ἐνχαῖτοις σώμασι καὶ ἐντοχωρήτοις ἐμα-
λάσῃ. Καὶ ὅπως μὴ τοῦ σώματος ὑγρότης τί-
λον αἰσθητὴ διαμένῃ. Ὡς μὴ τὰ σώματα, καὶ τοῖς
ἀδούσι ἐκράτῃ. Οὐ γὰρ τοῦ ὄντος ὅπως ἐξω-
δύσῃ. καὶ φειρατῆς. Οὐ γὰρ τὰ μὴ τῇ φειρα-
του ἐνλαβεία ἐκχυρότερα τοῦ ἄλλου. Τὰ ὅ νηκὰ,
δηλὰ ὄντα. ἐνοικεῖν ἐδωκε σοιχείῃ, ἐν ὅ τὸ φῶς,
ἐν δὲ τῇραν ὡς δυνατῶν ἐνεργῇ ἐκχυ-
εῖται τὸ πῦρ οὐτε, φαίνῃ οὐτε καί. ἑκαστοῦ ὅ αἰ-
τοῦ, ὅ δολίῃ, ὅ ἀκάνθας ἐν ὕδατι νηχόμενον.
φειρατῆς ὅ πῃ ἂν εἴλω, τὴν ἴδιαν φειρατῆς
δολίαν, καὶ σκεπασμένην ὅς τοι μὴ ὀράδῃ
τὸ ὕδωρ. Εἰς γὰρ ἑκαστοῦ τοῦ σώματος τοῦτον
καὶ ὁμοιότητα ἐκλήνεται αἰ ψυχῇ. Ὡς
ὅς μὴ ἀνθρώπους. Εἰς δὲ τετραπόδα ἀκρί-
τους. νόμος γὰρ ἐκείνους ἐστὶν ἡ ἰχθυς. ὅς δὲ ἐ-
πὶ τὰς δολίας. οὐδὲν γὰρ αἰτοῦ ἐξ ἐναντίου ἐ-
πεξέρχεται τοῖς ἀνθρώποις, λοχῆσαντα δὲ κα-
ταβάλλει. Εἰς ὅ τὰ νηκὰ τὰς δολίας, ὅσα
τοῖς δολίῃ σοιχείῃ ἐνλαβεῖν ἀνάξια τυγχά-
ναι. Γίνεται μὴ οὐ καὶ ἐν ἑκάστῃ εὐρίν ζῶν
τῇ ἰδίᾳ φύσει μὴ καταχεῖται. Πῶς, πάλιν
ὅ τεκοῦτα, ὅ πῃ ὄρος. Καὶ ἀπεκρίθη. Ὡς
ἀνθρώπων μὴ ὅ τέκνον τὸ κριτικὸν ἐκβλήσῃ
τετραπόδων ὅ τὴν ἀνάγκην παραλλάξαι. ὅρ-
τα ὅ τὸ δόλιον ἐκβλήσῃ. καὶ τὸ νηκὸν τῆς δολίας
ἐκβλήσῃ, καὶ πλῆναι τῆς ἀπανθρωπίας ἐκβλήσῃ.
Καὶ τὰ μὴ τοῖς διαθήσῃ τοῦ ἀνω, καὶ τῆς κα-
ταβάσῃ αἰτοῦ, καὶ τῆς σωματουργίας, τοσαῦ-
τα. Συμβαίνει ὅ τέκνον, ἐν ἑκάστῃ εὐρίν εὐρί-
σκεσθαι καὶ γίνῃ τοῦ προκειμένου βασιλικῆς τι-
τῆς ψυχῆς. καταβαίνει ὅ καὶ ἄλλας ἀλλοίους,
τὰς μὴ διαπύρους. τὰς ὅ ψυχῆς. τὰς ὅ
ἐκβλήσῃ, τὰς δὲ πῃ. τὰς ὅ βασιλικῆς,
τὰς δὲ ἐκβλήσῃ, τὰς δὲ ἀπείρους, τὰς ὅ
ἀργῆς, τὰς δὲ ἐνεργῆς. τὰς δὲ ἄλλως ἄλλως
οὕτως. συμβαίνει δὲ τοῦτο παρά τὴν τοῦ τόπον
θῆσιν. ὅθεν εἰς τὸ ἐκβλήσῃ καὶ βάλλονται αἰ
ψυχῆς. Αἰ μὴ γὰρ τοῦ βασιλικῆς διαζώματος
καταπνέσῃ τῆς ὁμοπαθούς βασιλικῆς ψυχῆς.
πολλὰ γὰρ εἰσι βασιλικῆς. Αἰ μὴ γὰρ εἰσι ψυ-
χῆς, αἰ σωματῶν, αἰ ὅ τέκνης, αἰ ὅ ἐκβλήσῃ, αἰ ὅ
αἰτοῦ. Πῶς, πάλιν ὅ πῃ ὄρος καὶ αἰτοῦ ὅ τῇ
καί, ὅς ἐπὶ γεγονότων ὅς, ψυχῶν μὴ ὀσίρις.

habet opus, sit natura seruet & retineat, cuius-
que figuram quæ ab initio sit iniecta, & fiat e
superis figmentis. Experientia uero, ut propor-
tione cuiusque descendendum animarum ad
incorporationem, etiam figmentum respondeat
& operetur. Et velocibus quidem animarum,
velocia fiant, & corpora. Tardis autem tarda.
efficacibus efficacia, inertibus inertia, & potē-
tibus, potentia, & dolosis dolosa. Et ut semel
dicam, prout quamque decet. Non enim teme-
re volucribus plumas dedit. Rationalia uero ex-
cellentioribus, & exactioribus, sensibus orna-
uit. Quadrupedum autem hæc cornibus, illa
dentibus, alia unguitibus, alia ungulis armauit.
Serpentia uero flexibilibus, & cedentibus emol-
liuit corporibus. Ita tamen ut ne corporis hu-
miditas ea penitus debilia redderet. Quorum
quidem ora, dentibus quoque sepiit. Alicui ve-
ro molem acutiei robur circumuestijt. Atque
hoc modo mortis cautione aliis fortiora red-
didit. Notantia uero, quæ timida sunt iussit ele-
mentum inhabitare in quo lumen, neutrum suū
potestatem exercere potest. Nam in aqua ignis
neque lucet, neque urit. Singula uero ipso-
rum, vel squamis, vel spinis, in aqua natant. Es
quo uolunt fugiunt proprio circumdata pau-
re. Et tegumentum habent aquam, ne conspi-
ciantur. In unoquoque enim horum corporum,
per similitudinem includuntur animæ. Ita ut in
homines ueniant iudicatrices, in volucres, quæ
iudicio carent. Lex enim ipsis est, robur in ser-
pentes, dolosas. Nullum enim ipsum e con-
spectu aggreditur homines. Sed ex insidijs fe-
riunt. In natantia uero pauidas, & quæcunque
alijs elementis frui non sunt digne. Et tamen
in uno quoque inuenire animal propria natu-
ra, non abutens. Quo modo id rursus o mater,
dixit Horus? Et respondit Isis. Ira, o fili, ut ho-
mo iudicium transgrediatur. Quadrupes uero
necessitatem, commutet serpentia uero ut do-
lum ammittant. Et natantia pauorem non cu-
rent. Et volucres ab inhumanitate excedant.
Et de dispositione quidem superiorum, & eo-
rum descensu, & corporis opificio, hæc sunt di-
cta. Accidit autem o fili ut in unaquaque, spe-
cie, & genere inueniantur animæ quædam regi-
æ, & descendant aliæ aliter. Has quidem igni-
tas, alias frigidas, alias superbas, alias mansue-
tas, alias vili artificio deditas. Alias peritas, a-
lias imperitas, alias inertes, alias quoque effica-
ces. Alias denique aliter se habentes. Accidit
autem eis hoc a locorum positione unde in cor-
pora mittuntur animæ. Nam aliæ a Regia Zo-
na decidunt, vigore similes animæ. Multæ enim
sunt regiæ. Nam alia sunt animarum alia cor-
porum, alia artis, alia scientiæ. Alia sui ipsius.
Quo modo inquit. Horus, & sui ipsius? Prout,
o fili, in iam factis. Animarum quidem Osiris
pater

pater tuus, corporumque cuiusque gētis, dux. Consilij uero, pater & magister omnium Trismegistus Hermes. Medicinæ autem Asclepius Vulcani. Virium uero & roboris rursus, Osiris. Post quos, o fili tu ipse. Philosophiæ uero Arnebalcenis. Poetices autem Asclepius Imuthes. In uniuersum namq; o fili inuenies, si ex æte perpēderis multos & multorū principes, & multos multorū reges. Sed qui oīb. imperat, o fili, ex superna est regione. Qui uero particula latim regnat, id habet, a qua est, magis regia, Qñ Zona ignis operarij sortiuntur fiunt, & ciborum. Qui uero ab humido, in humidis Zonis. Qui uero a sciente attēfice, circa scientias versantur, & artes. Ab inerti uero, ociose viuūt Omnium enim quæ in terra sunt, o fili, opera per sermonem aut actionem facta, sursum fontes sunt. mensura, & pendere infundentes nobis essentias. Et nihil est, quod a superis non descendit, & sursum ascendit, ut descēdat. Quo modo id rursus ais, o mater paradoxum? Er rursus respondit Isis. Recursus, hoc manifestum si gnatum animalibus indidit sacratissima natura. Quod ex superno aere recipimus spiritum, eum ipsū sursum respiramus, ut recipiamus. Et sūt, huius, o fili, operis artifices in nobis pulmones. Qui postquam clauserint partes suas spiritus receptiuas, tunc nos, non eodem nos habemus modo, sed sumus sublati. Adnascuntur, o fili magnanime alia quedam nobis extra figmenti constitutionem. Quid uero id est, dixit Horus, figmentum hoc o mater? Concurfus est & temperamentum quatuor elementorum. A quo concursu, & temperiæ, exhalat uapor quidam, qui circumdat animam, percurrit uero corpus ambobus tribuens, corpori scilicet & animæ propriæ qualitatis. Atque ita differentiarum, animasticarum. & corporearum alterationum fiunt. Nam si in corporea concretione abundet ignis, tunc anima, quæ calida est natura alium calorem assumens, ignea magis effectus facit animal uiuacius. corpus uero uelox & facile mobile. Si uero abundet aer, tunc, & leue, & subsultans, & inquietum fit animal, & anima & corpore. Quod si superet aqua tūc, & animal fit quidem anima bene utens, & bonæ indolis, & comes, & alijs conuersari, & iungi sufficiens, ob aquæ, naturalē uñtionē supnat, n. cūctis, & si multa sit at in se resoluit, & ambit. Si uero sit pau a subit ea, quibus miscetur. Corpora quidem ob mollitiem & raritatem non compinguntur, sed parua morbi occasio, soluiuntur, & a proprio uñculo pauiatim, excidunt. Si uero terrestre fuerit abundantius, tunc obruta fit animalis anima. non habēs corporis raritatem solubilem, neque per quod saliat, cum sensuum membra sint crassa effecta. Sed intra se manet, ob grauitatem & densita-

ο πατήρ σου σωμάτων ἑκάστου ἔθνους ἡγεμῶν. Βουλῆς δ' ο πατήρ πάντων, καὶ καθηγητῆς, ὁ Τριμεγιστὸς Ἑρμῆς. Ἰατρικῆς δ' ὁ Ἀσκληπιὸς ὁ Ἡφαίστου. Ἰχθὺς δ' ἡ ῥώμης πάλιν Ὀσίρις. Μεθ' αὐτῶν, ὡ τέκνον, αὐτὸς σου. Φιλοσοφίας δ' Ἀρνεβασιλῆος. Ποιητικῆς δ' πάλιν ὁ Ἀσκληπιὸς ὁ Ἰμούθης. Καθόλου γὰρ ὡ τέκνον εὐρήσεις, εἰάν ἐξελάξης, πολλοὺς, καὶ πολλῶν ἀρχοντας καὶ πολλοὺς πολλῶν καταλείουσας. Ἀλλ' ὁ μὲν πάντων κρατὶς τέκνον, ἐκ τῆς ὑψίστης χάρας ἐστίν. Οἱ δ' ἄλλοι μέρη, ἐκείνῳ ἔχουσιν, ἀφ' οὗ τόπου οὗτος, βασιλικώτερον, διαζώματος τετράχότος πυρὸς ἐργάταις γίνονται, καὶ προφῆς. οἱ δ' ἄλλοι τῷ ὑγροῦ ἐν ὑγροῖς διαζώμασιν. Οἱ δ' ἄλλοι τεχνίτου, οὗ ἐκ δυνάμεως γίνονται καὶ τέχνας. Οἱ δ' ἄλλοι ἀργού, ἀργῶς καὶ ὀκνηρῶς διαζῶσι. Πάντων γὰρ ἡ δυνάμις ὡ τέκνον, διὰ λόγου καὶ ἔργου πραγμάτων, ἄνω εἰσὶν αἱ πηγαί, μέτρα καὶ σταθμῶν ἐκτελεῖν οὐκ ὀφείλουσι, καὶ οὐκ ἐστίν, ὁ μὲν ἄνωθεν κατακρίσκει, καὶ πάλιν ἀνέρχεται, ἵνα κατακρίῃ. Πῶς πάλιν λέγεις τοῦτο ὡ τέκνον παραδόξον; Καὶ ἀπεκρίθη Ἰσις πάλιν. Τῆς παλινδρομίας ἐναργὲς τοῦτο σημεῖον τοῖς ζώοις ἐνέθησεν, ἡ ἱεροτάτη φύσις. Τοῦτο γὰρ ὡς τὸ μὲν ἄνωθεν ἐξ αἰθέρος πνεῦμα, τοῦτο πάλιν ἄνω πέμπουσι, ἵνα λάβωσιν. Καὶ εἰσὶν ὡ τέκνον, τοῦτου τῷ ἐνεργήματος τεχνίτιδες ἐν ἡμῖν φύσαι. Αἱ ἐπεὶ δ' ἀνμισθῶσι τὰ δεκτικὰ ἑαυτῶν τῷ πνεύματος σώματι, τότε ἡμῖς οὐκέτι ὡς ἐσμὲν, ἀλλὰ ἀναβεβηκαίμεν. προσπιγίνεται ὡς πᾶσι μεγάλῃ δόξει, καὶ ἕτερα τινὰ ἡμῖν ἐκτός τοῦ φύραματος συσθαμίας. Τὸ δ' ἐστίν, ὡς εἶπεν, τὸ φύραμα τοῦτο ὡ τέκνον; Σιωπῶς ἐστὶ καὶ κρᾶσις ἡ τῶν ἑσπερίων στοιχείων ἐξ ἧς κρᾶσις καὶ σωθῆναι, ἀναθυμιάται τὸς αἰῶνες, ὡς περ ἀνελπίζεται μὲν τῇ ψυχῇ, διατρέχει δ' ἐν σώματι, ἀμφοτέροις μελεδιδούσας, τοῖς σώματι καὶ τῇ ψυχῇ τῆς ἰδίας ποιότητος, καὶ οὕτως αἱ διαφοραὶ τῶν ψυχικῶν καὶ τῶν σωματικῶν ἀναλλοίωτων γίνονται. Εἰ μὲν γὰρ καὶ τῷ σωματικῷ διάπηξεν πλεονάσει τὸ πῦρ, τὸ πτωικαῦτα ἡ ψυχὴ, θερμὴ τῷ φύσιν ὑπάρχουσα, καὶ ἕτερον θερμὸν προσλαβούσα, ἐκπυρρῶσεν ἡμῶν, ποιεῖ τὸ ζῶον ἐνεργώτερον. τὸ δὲ σῶμα, ὅξυ καὶ ἐκκίνητον. Εἰ δ' πλεονάσει δ' αἰὴρ, τὸ πτωικαῦτα καὶ κούφον, καὶ πηδητικόν, καὶ ἀνδρογύνεται τὸ ζῶον καὶ ψυχῇ καὶ σώματι. Εἰ δὲ τὸ ὕδωρ πλεονάσει, τὸ πτωικαῦτα καὶ τὸ ζῶον, τῷ μὲν ψυχῇ γίνεσθαι εὐχρηστικὸν καὶ εὐφρόνῃ καὶ εὐπερίχυτον. ἱκανὸς τε τοῖς ἄλλοις ὀππείσῃν, καὶ κολληθῆναι δυνάμενος, διὰ τὸ πρὸς τὰ ἄλλα, ἐνωτικὸν τῷ ὕδατος, ἐφίξασθαι γὰρ πάσιν. καὶ πολὺ μὲν ὅν οὗτος ἑαυτὸ ὑπερῷον καὶ περιβαλῆναι. ὀλίγον δ' ὑπάρχον καὶ καταδύσθαι γίνεσθαι ὡς ἐμύνη. Τὰ μὲν τοῖς σώματι ὑπὸ πλεονότητος καὶ χαυρότητας εἰς πλεονότητα οὐκ ἔχεται, ἀλλὰ μικρὰ τινὲς νόσον ἀφορμὴ γίνεται, καὶ τοῦ ἰδίου σωθῆσθαι κατ' ὀλίγον ἐκπίπτει. Εἰ δ' τὸ γῆδες πλεονάσει, τὸ πτωικαῦτα ἀμειλίχῃ μὲν τῷ ζῶον ἡ ψυχῇ γίνεσθαι, οὐκ ἔχουσα τῷ σωματικῷ ἀραιότητα εὐλυτον, οὐ δὲ τοῦ δὲ οὐκ ἐκπύρρῃται πεπαχημένων τῶν αἰσθητικῶν μελῶν. ἀλλ' ἐνδοῦ μένει παρ' ἑαυτῇ ὑπὸ βάρους καὶ πυκνότη-

τος ποδηθῆσαι. Τὸ δὲ σῶμα σαρκὸν μὲν ἀρ-
χὸν καὶ βαρὺ, καὶ μετὰ βίας ὑπὸ τῆς προαιρέσεως
κινουμένην. Εἰ δὲ σύμμετρος γένοιτο ἡ πάντων σάρ-
κωσις τότε τὸ ζῶον θερμὸν εἰς ἀπ᾿ αὐτῶν, κοῦφον δ' εἰς
κίνησιν, εὐκρατὸν δ' εἰς ἀσφάλειαν, ἡμῶν δ' εἰς πᾶσιν
κατασκευάζεσθαι. Ὅσα οὖν τῶν τῶν λόγῳ κεκοι-
νωμένη πλείους πυρὸς καὶ πνεύματος, ταῦτα
ἐκπυρνώσθαι, καὶ ἀνω παρ' ἐκείνοις πολιτεύεσθαι
ποῖς σαρκώσεσιν, ἐξ ὧν καὶ ἐγένετο. Ὅσα δὲ πλεί-
ους μὲν πυρὸς, ὀλίγου δὲ πνεύματος, ὕδατος δὲ καὶ γῆς
ἴσης, ταῦτα ἀπλωθρῶσθαι, καὶ τῶν ζώων τὰ
περισσὸν τοῦ θερμοῦ εἰς πυρὸς ἐκτρέφειν. Ὅ γὰρ
ἐν ἡμῖν νοῦς θερμὸν τὴν γῆμα ἐστίν, ὁ καί ποτε μὲν
οὐκ ὀδῶν, διαδύνην δὲ καὶ πάντων καὶ ἐπίσταται. Ὅσα
δὲ πλείους μὲν ὕδατος, πλείους τε γῆς, με-
τρίου δὲ πνεύματος, καὶ ὀλίγου δὲ πυρὸς, ταῦ-
τα θηρίαι. Τῇ δὲ τῇ θερμῷ πλείους αἰ-
κιμώτερα γέγονε ἢ ἄλλων. Ὅσα δὲ γῆς καὶ
ὕδατος ἴσον κοινοῦνται, ταῦτ' ἐκτρέφονται, καὶ
τῇ τοῦ πυρὸς σαρκῇ ἀτολμὰ γέγονε, καὶ ἀπαρ-
ρησάδαι. Τῇ δὲ τοῦ ὕδατος κοινοῦνται ψυχρὰ
ἐγένετο, τῇ δὲ τῆς γῆς βαρὴ, καὶ νοθρὰ. Τῇ
δὲ τοῦ πνεύματος, εὐκίνητα, καὶ προαιρῶν τὸ
κινεῖσθαι. Ὅσα δὲ πλείους μὲν ὑγροῦ, ὀλίγου
δὲ ξηροῦ, ταῦτα ἐπιχθύνονται. καὶ τῇ μὲν τοῦ
θερμοῦ καὶ αἵρος σαρκῇ, δέματα ἐστὶν καὶ ἀδυ-
τα. τῇ δὲ τοῦ ὑγροῦ πλείους αἵματι καὶ τῇ τοῦ γε-
ωδους ἐν λευκότητι καὶ ὕδατι, διὰ τὸ συνηθῆς
κατοικεῖν. καὶ πρὸς μὲν τὴν τοῦ ἐκάστου κοι-
νωσίαν μοῖραν, καὶ τῆς μοῖρας δὲ πλείους καὶ τὰ
σώματα ἡλικιάζεσθαι. καὶ πρὸς δὲ ὀλιγομετρίαν
τὰ λοιπὰ ζῶα μεμετροῦσθαι πρὸς ἐνέργειαν δὲ
ἐκάστω ἢ κοινοῦ, οὐσιομετρίαν. Καὶ εἰς ὅ
πᾶσι πεπρόθυμε λέγω, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς οὐ-
κινεσίας δὲ καὶ τῆς πλείους σωδοῦς ἡρομένη
κράσις, καὶ ὁ ἐκ ταύτης ἀναθυμιάματος αἶμας,
ἐφ' ὅσον δὲ ἰδίαν, τηροῦσιν ἰδίον. Ὡς δὲ τὸ
μὲν θερμὸν ἔχον μὴ λατύνειν θερμὸν, καὶ τὸ
ἀερῶδες, πνεῦμα ἔχον μὴ δὲ τὸ ὑγρὸν ἔχον
ὑγρασίαν, μὴ δὲ τὸ γεῶδες, ἔχον πυκνότην,
πυκνότην δὲ ζῶον ὑγιαίνει. Πᾶν γὰρ μὴ οὕτως
μὲν ὁ ἴκον, ἐφ' ὅς ἐστιν ἐξ ἀρχῆς μέτροις,
ἀλλ' ἢ τοῖς πλείους ταῦτα, οὐκ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ
καὶ πλείους, οὐδὲ τῇ καὶ αὐτῇ ἡρομένη
μετρίᾳ δὲ γέγονε καὶ ἢ σώματων ἀλλὰ τῇ
ὡς προφανεῖ συστατικῇ ἢ κοινοῦ κράσει.
Ὡς δὲ τὸ μὲν θερμὸν ἐκπύρνωσθαι, ὁ δὲ πλείον
ἐκπύρνωσθαι. Τὰ δὲ ἄλλα ὁμοίως, τῶν ταῦτα οὐ-
κινεσίας τὸ ζῶον. Πᾶν γὰρ οὕτως διατεθῆναι,
τότε θερμὸν, καὶ τὸ ἀερῶδες, ἀδὴν συκνωσθαι ἐπὶ τῆς
ψυχῆς, τότε ἀλλογοῦνται καὶ ἐκστάσεις γίνονται τὸ
ζῶον. Πεπύκνωται γὰρ τὰ κοινοῦ δὲ ὧν διαφθεῖ-
νῆσαι τὰ σώματα. Αὐτὸ δὲ γὰρ τὸ γεῶδες ἐστὶν ἢ τῇ
σώματος πᾶσι, τὸ δὲ ὑγρὸν καὶ ἐν τοῦ ὧν εἰς συμ-
παγίαν περὶ χυσις. τὸ γὰρ ἀερῶδες ἐστὶν τὸ ἐν ἡμῖν κί-
νητικόν, καὶ τοῦ πάντων διενεργητικόν τὸ πῦρ. Ὡς
οὖν ἐκ τῆς πλείους σωδοῦς καὶ κράσεως τῇ κοινοῦ
γινόμενης αἵματος, καὶ ὡς ἀνὴρ ἐξ αἵματος, καὶ ἀναθυμιάσεως,

tem vincla. Corpus vero, solidum quidem, sed
iners, & graue. Et per electionem vix moue-
tur. Si vero mediocris sit omnium constitutio;
tunc animal calidum ad actionem, leue autē
ad motum bene temperatum ad tactum, vali-
dum ad compagem paratur. Quæcunque igitur
hac ratione particeps magis est ignis, & spi-
ritus, hæc in aues sunt efformata, & sursum a-
pud illa versantur elementa, ex quibus etiam
facta sunt. Quæ vero plus ignis habent, paulū
spiritus, aquæ vero & terræ æqua portione, hæc
in homines transcunt. Et animali nimius ca-
lor in intelligentiam est versus. Nam intel-
ctus qui in nobis est, calida quædam est res,
quæ vrere quidem nescit, penetrat tamen om-
nia, & nquit. Quæ vero plus aquæ, & plus ter-
ræ, habet, mediocri vero spiritu, & paucio igne
sunt, hæc fiunt feræ. Et caloris abundantia alijs
robustiora fiunt. Quæ autem terra & aqua sunt
æque sunt participia, hæc in serpentes abierūt.
Et ignis carētia pauida & sine audacia sunt ge-
nita. Communione autem aquæ, frigida fa-
cta, ob terram vero grauia, & pigra; ob spiri-
tū autē facile mouentur, si motus sit electius
Quæcunq; vero plus humoris, pauci vero sic-
ci, ea in pisces abierunt. Et caloris, & aeris carē-
tia pauida sunt & abdyta. Humoris vero abun-
dantia & terreni, in luto & aqua ob cognatio-
nem habitant. Ad cuiusq; ergo elementi por-
tionem & portionis superantiā corpora etiam
atatem degunt. Ad paucitatem autem reliqua
animalia, sicut commēsurata ad actionem quæ
singulorum elementorum essentiam cōueniat.
Adhuc, o fili carissime dico, ex tali constitutio-
ne & primo eorum congressu, quæ sit tempera-
tura. Et qui ex hac exhalat vapor, in quantum
propriam cōseruat proprietatem vt calor aliū
non recipiat calorem, & aereus spiritus, alium.
neque humor aliam humiditatem, neq; quod
terreum est, aliā dēfitatem, in tantum animal
sanum est. Nam si ita non maneant, o fili, in ea
quam ab initio habuit mensura. Sed vel hæc abun-
dant non operatur, nisi per abundantiam,
neque in mutatione augmenti proprii generis
& corporum. Sed vt prædiximus constituto ab
elementis temperamento ita vt calor amplius
crescat, vel amplius diminuat, & aliz simili-
ter se habeant, tunc ægrotabit animal. Nam cū
ita sit dispositus, & calor & aer, quæ simul ha-
bitant cum anima, tūc in alterationibus & co-
stasibus degit animal. Densata enim sunt ele-
menta, per quæ corrumpuntur corpora. Nam
corporis compago, est id ipsum terrestre, & hu-
midum quod ad compactionem circumfundit-
tur. Nam aerum id est, quod in nobis est moti-
uum, & horum omnium excitatiuus ignis. Si-
cut ergo ex primo congressu, & tēperie elemē-
torum, qui sit vapor quasi accēssio, & exhalatio,

L qualis

HERMETIS TRISMEGISTI,

qualis si fuerit p̄mixta aīz, ducit se ipsam in se ipsam ut se habet natura vel proba sit, vel non Proprietate & conuictu quæ ab initio est sortita, si permaneat anima, ordinem seruat. Quando vero quid superadditur vel toti moli, vel partibus, vel etiam parti ab extra, & sit abūdan-
tior quàm ea quæ ab initio ei fuit, tunc vapor iste alteratus, alterat vel animæ dispositionem vel etiam corporis. Nam ignis & spiritus cum sursum tendant, ad animam recurrunt, quæ ex simili cum eis est regione. Humor vero & ter-
reum cum ferantur deorsum, corpori quod ex eadem sede est supersidet.

ὅποιος ἐὰν ᾖ παραμικρὸς τῇ ψυχῇ ἄγνη, ἐαυτὸν οὐ
ἐαυτὸν, ὡς ἀνὴρ ἐχὼ φύσιν, οἷον ἀποδαῖος οἷον μὴ
τῇ γὰρ ἐξ ἀρχῆς, πρὸς αὐτὸν οἰκονομῆται καὶ σωτη-
ρία ἐπιμένουσα ἡ ψυχὴ τῷ τάξει διαταρῆται. Οἷον
ἢ ἐπὶ προσγένηται, ἢ τοὶ πᾶσι ὅλοις συγκράματι, ἢ
καὶ μέρει, ἢ μέρει αὐτοῦ ἐξάθεται τις πλείων μοῖρα
τοῦ προκαταβεβλημένου τε καὶ ἐντεῦθεν μετα-
λοιοῦμαι αἰτμὸς μεταλλοῖς ἢ τοὶ τῷ τῆς ψυχῆς
διαδίδουσι, καὶ τὸ σῶμα. Τὸ γὰρ πῦρ, καὶ τὸ πνεῦμα
ἀνωφερῆ ὄντα ἐπὶ τῷ ψυχῷ ἐμοισάχρονον αὐτοῖς
ὑπάρχουσιν ἀναστρέφει. τὸ δ' ὕγρον, καὶ τὸ γινώσκον,
κατωφερῆ ὄντα, πρὸς σῶματι ἐμοισάχρονον ὄντι ἐφ-
ζάνται.

Finis Libri XIII. Minerva mundi.

SCHOLION EIVSDEM PATRIS.

- 1 In principio Isis. Per Deos, intellige substantias, separatas, iuxta philosophos vel angelos iuxta fideles christi.
- 2 Per potum dulcem, quem dicit. accipere animas a Deo, intellige illuminationem, quam accipiunt animæ.
- 3 Cum Deus dicit fiat Natura, & semina. Ponit alium ordinem productionis, ab illo, quem ponit Mo-
ses in principio Genesis. Quæ omnia, accipias, tamquam dicta a philosophis. Et non tamquam vera se-
cundum fidem catholicam.
- 4 Quando ponit Deum dedisse sedes in celo animabus, ut possent mereri, vel demereri, falsum est in
fide catholica.
- 5 Sicuti falsum est animas transire in bruta.
- 6 Et quod subeant corpora, ut ibi puniantur falsa.
- 7 Falsum quoque, necessitatem dominari animabus.
- 8 Quando vocat hic & alibi, Deum Demonem, male sonat. potest tamen bonum habere sensum. cum
Demon significet sapientem.
- 9 Quando elementa loquuntur ad Deum, est phantasia poetica.
- 10 Quando ponit, aerem esse locum animæ. Si intelligat animam rationalem, falsum est & item infra,
quando id replicat multoties sub alijs verbis.
- 11 Falsum quoque quod animæ eandem penam habeant vinæ, quam solutæ habebunt.
- 12 Falsum itidem, animas habere loca, unde veniant. Et a celebriore, descendere, quæ sunt nobilioras.
- 13 Falsum præterea, & animas descendere, & accipere celorum & elementorum dispositiones.
- 14 Item falsum, animas solutas in easdem regiones redire.
- 15 Falsum quoque, quod animæ, eiusdem speciei non sint, si sint rationales.

Fundamentum autem excludens omnium istorum error est. Quoniam fides nostra tenet. Deum novas
creare animas & infundere novis corporibus. Et infundendo creare, & creando infundere. Can. Quod
formatum. 32. Q. I. D. Thomas receptus. 1. par. Q. 90. ar. 4. Et Petrus Lombardus. 2. sentent. Dist. 17. in
principio.

Similiter, anima rationalis est substantia per se subsistens, incorporea, immortalis, creata a Deo uno,
de nihilo cum infunditur.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ.

DE PROVIDENTIA ET FATO

Εκ τῆς πρὸς Ἀμμωνα.

Ex libris ad Ammonem.

Ἀντα ὃ γίνεται φύσει καὶ εἰμαρμένῃ. Καὶ οὐκ ἔστι τόπος ἱρημῆς προνοίας. Πρόνοια δ' ἐστίν, αὐτοτελὲς λόγος τοῦ ὑποουρανίου θεοῦ. Δύο δ' ἐστὶν αἰσθητικῶς δυνάμεις ἀνάγκη καὶ εἰμαρμένη. Ἡ δ' εἰμαρμένη ὑπερτερεῖ προνοίαν καὶ ἀνάγκην. Τῇ δ' εἰμαρμένῃ ὑπερτεροῦσι οἱ ἀστέρες. Οὐδε γὰρ εἰμαρμένῳ φυγεῖν τις δύναται οὐδὲ φυλάξαι ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς τοῦτον δυνάμεως. ὅπλοι γὰρ εἰμαρμένης οἱ ἀστέρες, καὶ γὰρ ἰαυλῶ πάντας κατατελοῦσι τῇ φύσει καὶ τοῖς ἀνθρώποις.

Mnia vero sunt natura, & fato. Et non est locus desertus a providentia. Providentia vero est per se perfecta ratio, supercœlestis Dei. Dux autem sunt ab ea notæ potentia, necessitas, & fatum. Fatum autem ministrum est providentia, & necessitatis. Fati uero ministræ sunt stellæ. Neque enim fatum fugere quis potest, neque se custodire, ab ipsius vi magna. Arma namque fati, sunt stellæ. Secundum ipsum namque cuncta efficiuntur, naturæ & hominibus.

SCHOLION EIVSDEM PATRIS.

Falsum est quod ait fatum neminem fugere posse. Neque se custodire à sua vi magna. Intelligentur stellas inclinare quidem, sed non cogere. Alias tolleretur libertas hominis.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΤΤΟΝ ΑΜΜΩΝΑ.

AD EUNDDEM AMMONEM.

Καὶ ἡ μὲν διακρατοῦσα τὸν ὅλον κόσμον πρόνοια ἐστίν. ἡ δ' ἐπιτάχουσα, καὶ ἀπειλάουσα ἀνάγκη ἐστίν. Εἰμαρμένη δ' ἄγχι, καὶ ἐπὶ ἀγχι πάντα καταναγκάζουσα. Φύσεις γὰρ ἐστὶν αὐτῆς τὸ ἀναγκάζειν. Ἀλλὰ καὶ θάλασσα καὶ θρόνος βίου. Οἱ μὲν οὖν κόσμος πρῶτος ἔχει τὴν πρόνοιαν. Πρῶτος γὰρ αὐτῆς τυγχάνει. Ἡ δ' πρόνοια ἐξηπλάττει οὐρανὸν. Διότι καὶ θεὸς καὶ αὐτὸν ἐξοφλοῦται, καὶ κινεῖται ἀνάγκῃ καὶ ἀπαύσει κίνησιν ἔχοντας. Εἰμαρμένη δ' ἐστὶν καὶ ἀνάγκη. Καὶ ἡ μὲν πρόνοια προνοεῖ. εἰμαρμένη δ' αἰτία ἐστὶ τῆς αἰτίας διαθέσεως. Οὗτος νόμος ἀφυκτός, καθ' ὃν πάντα τίτταται.

Quæ vniuerso imperat mundo, providentia est. Quæ vero continet & cōplectitur, necessitas est. Fatum uero ducit, & circumducit omnia cōstringens. Natura enim eius est, cogere. Causa generationis, & corruptionis vitæ. Mūdus quidem primus habet providentiam. Primus enim ipsam fortitur. Providentia uero coextenditur cœlo. Quoniā & Dij circa ipsum reuoluuntur, & mouentur, infatigabilē, & incessabilē motū. Fatū uero, quoniam & necessitas. Et providentia, quidē, providet. Fatū vero causa est astrorum dispositionis. Hæc lex, ineuitabilis, secundum quam cuncta sunt ordinata.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑΤ
πρὸς Εἰμαρμένης.

EX SCRIPTIS AD TATIVM.
De Fato.

Ὅρθως μοι πάντα ἔειπας ὦ πάτερ. ἀλλ' ἔτι μὲ ἀνάμνησον, τίνα ἐστὶ τὰ καὶ πρόνοια. καὶ τίνα κατ' ἀνάγκην, ὁμοίως καὶ κατ' εἰμαρμένην; Εἰπω ἔτι ἐν ἡμῶν ὧ τὰτ, τρία ἥδη ἀσωμάτων. Καὶ τὸ μὲν τοι ἐστὶν τὸν. Τοῦτο μὲν οὖν ἀχρημάτων, ἀχρημάτιστον, ἀτόματον, ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης καὶ νοητῆς οὐσίας. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν ἡμῶν, τοῦτο ἐναντία χηματότητες, τοῦτο ἀποδεχόμενα. Τὸ γοῦν κινούμενον ἀπὸ τῆς νοητῆς οὐσίας, καὶ ἀποδεχθὲν εὐδὲως μεταβάλλεται εἰς ἕτερον ἥδος κινήσεως. Τοῦτο δ' οἶδον ἐστὶ τὸ νοήματος τοῦ δημιουργοῦ. Τρίτον δ' ἐστὶν ἥδος ἀσωμάτων. ὃ καὶ τὰ σώματα ἐστὶ συμβεβηκός. Τόπος, χρόνος, κίνησις, χῆμα, ὁπφανεῖα, μέγεθος, εἶδος. Καὶ τούτων οἰσὶ διαφοραὶ δύο. Ἡ μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτῶν εἰδὼς ποικίλη, ἡ δὲ τοῦ

Recte mihi omnia dixisti o pater. Sed adhuc mihi in memoriam reuoca. Quæ nam sint secundum providentiam, & quæ secundum necessitatem, & similiter secundum fatum? Dixi esse in nobis, o Tati, tres species incorporeorū & aliud quidem est intelligibile, hoc quidem sine colore, sine figura, incorporeum, ex ipsa prima & intelligibili essentia. Sunt etiam in nobis, huic contrariæ figurationes ipsum suscipientes. Quod ergo mouetur ab intelligibili essentia, & susceptum illico mutatur in aliam speciem motus. Hæc uero idolum est intelligētia conditoris. Tertia uero species est incorporea quæ circa corpora est accidens. Locus, tempus, motus, figura, superficies, magnitudo, forma. Et horum sunt differentiæ dux. Hæc quidem ipsarum est proprie qualis. Illa uero

HERMETIS TRISMEGISTI,

corporis. Propriæ qualis, figura, color, forma, locus, tempus, motus. Corporis uero propria est figurata figura, & coloratus color. Est uero, & formata forma, & superficies & magnitudo. Hæc horum non participant. Intelligibilis igitur essentia, Deo proxima, seu ipsius habet potestatem. Et seruadi alterius seipsam seruas. Deinde hæc essentia, sub necessitate non est. Relicta uero a Deo, eligit corpoream naturam. Et electio eius secundum prouidentiam est. Hoc uero mundi fit. Irrationale autem omne mouetur ad quandam rationem. Et ratio quidem secundum prouidentiam, irrationale autem secundum necessitatem. Quæ uero circa corpora sunt accidentia, secundum fatum. Et iste est sermo, eorum, quæ secundum prouidentiam, & necessitatem, & fatum.

DE TEMPORE.

Ad eundem Tatium.

Itaque de tribus temporibus inuenire. Neque enim per se sunt. neque vnita sunt. Et rursus sunt vnita. Et per se sunt, si seorsum esse a præterito existimes præsens, impossibile est extare, nisi & præteritum fiat. Nam ex eo quod abiit, præsens fit. Et ex præsentis, futurum aduenit. Si uero opus est etiam amplius examinare in hunc modum ratiocinemur. Præteritum quidem tempus, abiisse, ut non amplius sit idem. Futurum autem nondum consistere, eo quod nondum adest. Sed neque præsens adesse, eo quod maneat. Nam quod non stat momentum habens, neque centri permanentiam; quo modo temporis præsens esse dicetur? quod neque stare potens est. Et rursus præteritum coniunctum præsentis, & præsens futuro fit. Non. n. seorsum sunt, identitate, & vnione, & continuitate. Ita & continuum, & discretum fit vnicum sit, & idem tempus.

DE STELLIS.

Ad eundem.

Ita o fili, eorum omnium quæ vniuersaliter accidunt, energia, ab his est. Quod dico, intellige. Regum euerfiones, urbium insurrectiones, pestes, fames, inundatio maris, terræ motus. Nihil horum o fili, absque horum energia fit. Ad hæc, intellige etiam. Namque isti non præsunt illis. Nos uero sub septem sumus. Non intelligis etiam in nos, quandam illorum peruenire energiam? vel quæ in ipsa, vel per ipsa. Quæ nam ipsis fuerit o pater, corporis figura? Hos multitudo vocat dæmonas. Neque. n. proprium quoddam genus

σώματος. Τὰ μὲν ἰδίως ποιεῖ, τὸ χῆμα, ἢ χρώμα, τὸ εἶδος, ὁ τόπος, ὁ χρόνος, ἢ κίνησις. Τὰ δὲ τοῦ σώματος ἴδια ἐστὶ τὸ ἐχρηματισμένον χῆμα, καὶ τὸ καχρησμένον χρώμα. Ἐστὶ δὲ καὶ ἡ μεμορφωμένη μορφή, καὶ ἡ ἐπιφάνεια, καὶ τὸ μέγεθος. Τὰυτὰ ἐστὶ τούτων ἀμέτοχα. Ἡ μὲν οὖν νοητὴ οὐσία, πρὸς τῷ θεῷ ἡμομένη, ἑαυτῆς ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τοῦ σώζειν ἕτερον αὐτῷ σώζουσαν. Ἐπειτα αὐτὴ ἡ οὐσία ὑπὸ ἀνάγκῃ οὐκ ἐστίν, ὑποληφθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ θεοῦ αἰρεται τῷ σωματικῷ φύσιν, καὶ ἡ αἰρεσις αὐτῆς καὶ ἀνόνοια. Τοῦτο δὲ τοῦ κόσμου γίνεται. τὸ δὲ ἄλογον πάν κινεῖται πρὸς τινὰ λόγον καὶ ὁ μὲν λόγος καὶ ἀνόνοια. τὸ δὲ ἄλογον καὶ ἄνάνη. Τὰ δὲ θεὰ τὰ σώματα συμβεβηκότα καθ' εἰμαρμένον. Καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ καὶ ἀνόνοια καὶ ἀνάγκῃ, καὶ εἰμαρμένον.

ΠΕΡΙ ΧΡΟΝΟΥ.

Πρὸς τὸν αὐτὸν Ταλ.

Ὡς καὶ θεὸς τοῦ πρώτου χρόνου εὐρεῖν. Οὐτὰρ καθ' ἑαυτοὺς εἰσιν, οὐκ ἐσυνωλύνονται, καὶ ἑαυτοὺς εἰσιν. Ἐὰν χωρὶς τοῦ παρεληλυθότος ὑπολάβῃς τὸν ἐνεσῶτα, ἀδυνάτον ἐστὶ σωθεῖσθαι, εἰ μὴ παρεληλυθὸς γένηται. Ἐκ γὰρ τοῦ ὑποκειμένου τὸ σωθεὶς γίνεται. καὶ ἐκ τοῦ ἐνεσῶτος, τὸ μέλλον ἔρχεται. Εἰ δὲ καὶ ἡ ἐπιπλέον βασανίσαι, οὕτω λογισάμεθα. Τὸ μὲν παρεληλυθὸς χρόνον οἰχεῖται εἰς τὸ μηκέτι τοῦτον. Τὸν δὲ μέλλοντα μὴ ὑπάρχειν, ἐν τῷ μηδὲν παρεῖναι. Ἀλλὰ μὴδὲ τὸν ἐνεσῶτα συμπαρεῖναι ἐν τῷ μένῃ. ὅς γὰρ οὐχ ἔσκηκε ῥοπῶν ἔχον, οὔτε κέντρον μονῶν, χρόνου πῶς ἐνεσῶς τοῦ λέγεται? ὁ μὴδ' ἐστάναι δυνάμενος. Καὶ πάλιν ὁ παρεληλυθὸς σωσάμενος τῷ ἐνεσῶτι, καὶ ὁ ἐνεσῶς μέλλοντι, γίνεσθαι. Οὐ γὰρ χωρὶς αὐτοῦ εἰς τὴν ταυτολήν, καὶ τὴν ἐνόησιν καὶ σωχεῖται. Οὕτω καὶ σωχεῖται καὶ διεσῶς γίνεσθαι, εἰς ὃν, ὁ αὐτὸς χρόνος.

ΠΕΡΙ ἈΣΤΕΡΩΝ.

Πρὸς τὸν αὐτὸν.

Οὕτως ὁ τέκνον τοῦ καθολικῶς πάντων συμβαίνοντων, τῇ ἐνεργείᾳ ὑπὸ τοῦτον ἐστὶν οἶον ὁ λόγος, νόησον. Βασιλέων μεταστροφὰι, πόλεων ἐπαναστάσεις, λοιμοὶ, λιμοὶ, ἀμπωτὴς θαλάσσης, γῆς σεισμὸι. Οὐδὲν τούτων ὁ τέκνον χωρὶς τῆς σουτων ἐνεργείας γίνεσθαι. Ἐστὶ δὲ πρὸς τοῦτοις νόησον. Οὐ μὲν γὰρ οὗτοι ἐπισταῖσιν ἐκείνων. ἡμεῖς δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς ἐπὶ ἀεσμέν. Οὐ νοεῖς καὶ εἰς ἡμᾶς τινὰ ἐκείνων φθάνειν ἐνέργειαν; ἢ τοι ἢ εἰς αὐτοῦ, ἢ δι' ἐκείνων. Τίς αὖτοις ἀν εἶν ὁ παῖς, ὁ τοῦ σώματος τύπος? τοῦτους καλοῦσιν οἱ πολλοὶ δαίμονας. Οὐκ γὰρ ἰδίον τί ἐστὶ γένος τοῦ τοῦ

πὸ τῶν δαιμόνων, οὔτε ἄλλα σώματα ἔχοντες, ἐξ ἰδίας τινὸς ὕλης, οὐδὲ ψυχῆς κινούμεναι ὡς ἡμῖς, ἀλλὰ ἐνέργειαι εἰσὶ τῶν ἐξήκοντα ἐξ τούτων θεῶν. Ἐτι πρὸς τούτοις νόησον, ὅτι τὰτ', ἐνέργημα τούτων, ὅτι καὶ εἰς τὴν γῆν σπερματίζουσι, ὥς καλοῦσι τάντας. τὰς μὲν σπέρμους, τὰς δ' ὀλεθριώτας. Ἐτι καὶ ἐν οὐρανῷ φερόμενοι ἀστέρες φησὶν αὐτοῖς ὑπολειπόμενοι, καὶ ὑπέρβια καὶ στρατιώτας ἔχουσιν. Οὗτοι δ' ὑπ' ἐκείνων μὴ γινώσκοντες φέρονται ἐν τῇ αἰθέρι αἰθαρούμενοι, τὸν τοῦτου τόπον ἀναπληρῦντες, ὅπως μὴδὲ ἡ τόπος ἀνω κενὸς ἀσέρας, συγκομίζοντες τὸ πᾶν ἐνέργειαν ἰδίαν ἔχοντες. Τποταγμένῳ δὲ τῇ τῶν τῶν ἡσυχία ἐξ ἐνέργειας. Ἐξ ὧν καὶ τῇ τὰς χώρας φθορὰ γίνεται τῶν ἄλλων ἐμφύχων ζώων. καὶ ἡ πληθὺς τῶν λυμαινομένων ζώων τοὺς καρπούς. Τπὸ δὲ τούτους ἐστὶν ἡ καλουμένη ἄρκτος καὶ μέσον τοῦ ζωδιακοῦ, ἐξ ἀσέρων συγκείμενη ἐπ' αὐτῇ. ἔχουσα ἀντίζυγον ἑτέραν ὑπὲρ κεφαλῆς. Ταύτης μὲν ἐνέργεια. ὅτι καθάπερ ἀξονος μηδαμῶν μὲν δυνοῦσης μὴδὲ ἀνατελλούσης, μωρούσης δὲ ἐν τῇ αὐτῇ τόπῳ τῆς αὐτῇ σφαιρῶν, ἐνεργούσης δὲ τῇ ζωνοφύου κύκλου παραδιδούσαν τὸ πᾶν τοῦτο. ὅτι μὲν τῆς νυκτὸς ἡμέρας, ὅτι ἡμέρας νυκτὶ. Μετὰ δὲ ταύτῃ ἐστὶν, ἄλλος χορὸς ἀσέρων, οὗς ἡμῖς προσηγορίας οὐ κατηξιώσαμεν. Οἱ δὲ μετὰ ἡμᾶς μιμησάμενοι καὶ αὐτοὶ προσηγορίας τούτοις θέσονται. Κατὰθεν δὲ τῆς σελήνης εἰσὶν ἕτεροι ἀστέρες φθαρτοὶ ἀργοί, πρὸς ὀλίγον χρόνον σωσιζάμενοι εἰς τὸν ὑπεργῆς αἴρα, ἐξ αὐτῆς τῆς γῆς ἀναθυμιάμενοι. οὗς καὶ ἡμῖς ὀρώμεν διαλυομένους, τῇ φύσει ὁμοίαν ἔχοντας τοῖς ἀχρηστοῖς τῶν γῆς ζώων. Ἐπὶ ἑτέρον δ' οὐδὲν γίγνεται ἢ ἵνα μόνον φθαρῇ. οἷον τὸ τῶν μὲν γένος καὶ τῶν φυλάων, καὶ τῶν σκολήκων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοίων. Καὶ γὰρ ἐκείνα ὅτι τὰτ', οὔτε ἡμῖν, οὔτε τῷ κόσμῳ χρήσιμα ὄντα. Τωσαντίον δὲ λυπεῖ ἐνοχλοῦντα παρακολουθήματα ὄντα τῆς φύσεως καὶ τῇ πλείονι τῇ γένεσιν ἔχοντα. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ τῶν γῆς ἀναθυμιάμενοι ἀστέρες τὸν μὲν ἀνω τόπον οὐ καταλαμβάνουσιν. Ἀδωατοῦσι γὰρ ὡς κατὰθεν ἀνιόντες πολὺ δὲ τὸ ἐμβριθὲς ἔχοντες, ἐλκοῦμαι κάτω ἀπὸ τῆς ἰδίας ὕλης διαχέονται ταχέως. καὶ διαλυθέντες πίπτουσι πάλιν εἰς γῆν, καὶ μὴδὲν ἐνεργήσαντες ἢ μόνον ὀχλήσαντες τῇ γῇ γῆν αἶρα. Ἐξέρον ὅτι γένος ὅτι τῶν τῶν καλουμένων κομήτων. καὶ χαρὸν ὅτι φαινόμενων. καὶ πάλιν μετὰ χρόνον ὀλίγον ἀφανῶν γινομένων, μὴτε ἀνατέλλοντων, μὴτε διαλυομένων. Οἱ τίνες φανεροὶ ἄλλοι καὶ κύριες καθολικῶν ἀποτελεσμάτων γίνονται μελλόντων ἐσθλῶν. Οὗτοι δὲ τὸν τόπον ἔχουσιν ἀπὸ τὸν κύκλον τὸν τοῦ ἡλίου. Ἐπ' αὐτὸν μέλλῃ τὴν τῷ κόσμῳ συμβαίνειν οὗτοι φαίνονται, φάνεντες ὀλίγας ἡμέρας, πάλιν ἀπὸ τὸν κύκλον ἐλθόντες πάλιν, ἀφανῶς μένουσιν. ἐν τῇ ἀπληρώφει φανέντες.

est dæmonum. Neque alia corpora habentis, ex propria quadam materia, neque anima, mouentur sicuti nos. Sed energiae sunt sexaginta sex horum Deorum. Ad hæc etiam intellige, o Tati, factum eorum quod et in terram spermatizant, eas quæ vocantur, Tanæ. has quidem salutare, alias vero perniciosissimas. Adhuc in cælo, quæ feruntur stellæ, generant sibi ministros, & seruos, & milites habent. Isti vero ab illis, misti feruntur in æthere suspensi, huius locum replentes ne sit ibi locus vacuus stellis, ornantes vniuersum actionem propriam habentes, subordinatam vero ipsos triginta sex energiam. Ex quibus etiam per regiones fiunt corruptiones, aliorum animatorum animalium. Et multitudo animalium, quæ fructibus nocent. Sub istis est quæ vocatur, vrsa, per medium Zodiaci, ex astris composita septem, habens contrariam aliam super capite. Huius quidem energia est, ut axis, nusquam Occidentis, neque orientis. sed manentis in eodem loco, circa ipsum reuolutæ. Et efficientis, Zodiaci circuli vim, in hoc vniuersum. A nocte, diei, a die nocti. Post hanc est alius chorus stellarum, quas nos nomine non sumus dignati. Posteriores vero imitati, & ipsi cognomina his imponunt. Sub Luna vero, sunt alix stellæ corruptibiles, ociosæ, ad paucum tempus conflatae in aere super terra, ex ipsa terra euapoati. Quos & nos videmus dissolui; naturam habentes, similem inutilibus animalibus quæ super terra sunt. Et ad aliud nihil fiunt, nisi solum ut corrumpantur. quale est muscarum genus, & pulicum & vermium, & aliorum similibus. Etenim illa, o Tati neque nobis, neque mundo sunt, vtilia. Sed contra, sunt molesta, & sunt naturæ sequellæ, & e superfluo generationem sortita. Eodem modo, & stellæ a terra exhalatæ superum locum non attingunt (nequeunt enim) ut pote ab infera parte ascendentes, sed valde graues trahuntur deorsum a propria materia, & dissoluuntur celeriter. Et solute rursus in terram cadunt, nihil operatæ, præter quam quod aerem super tetram turbant. Aliud est genus, o Tati, id quod uocatur cometarum, quæ pro tempore apparent. Et rursus paulo post inuisibiles fiunt. neq; occidentes, neq; dissolutæ. Alij vero manifesti præcones fiunt vniuersali n euentuū qui sunt futuri. Isti vero locum habent sub solis circulo. Cum igitur aliquid mundo est euenturum, isti apparent. Et paucis diebus apparentes, rursus sub circulum venientes solis inuisibiles manent, in subsolano cum apparuerint.

Alii

HERMETIS TRISMEGISTI,

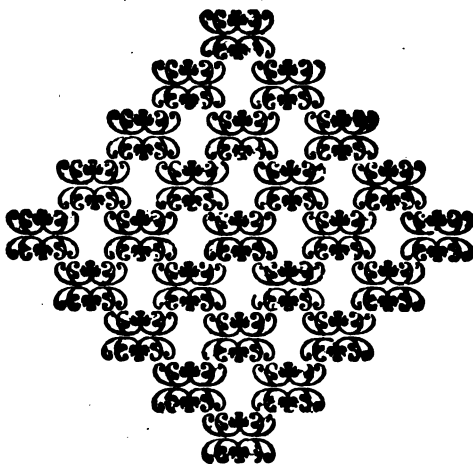
Alii vero in Borethea. Alij in Lybe, alij in Noto Prophetas autem hos vocamus. Et stellarum quidē hæc est natura. Stellæ uero ab astris differunt. Stellæ namque sunt, ex quæ in cælo pendent. Astra uero quæ cæli corpori sunt imposita. Et cum cælo circumferuntur. Ex quibus duodecim animalia appellauimus. Qui hæc nō ignorat, exacte potest deum intelligere. Sed si audenter effari oportet, et e proximo contemplari. Et postquam fuerit contemplatus beatū euadere. Beatus reuera, o pater, qui hunc contemplatus fuerit. Sed impossibile est o fili, dū quis in corpore est, id fortiri. Sed oportet nos præ exercere hic animam, ut ibi cum sit, ubi contemplari licet, a uia non erret. Quocūque uero homines amore corporis, nunquam conspicient pulchri, ac boni faciem. Qualis. n. pulchritudo o fili, quæ neq; figuram; neque colorem; neque corpus habet? Fuerit ne o pater, sine his, aliquid pulchrum? Solus Deus o fili, seu potius maius quid Dei nomine.

Ἄλλοι δὲ ἐν τῷ βορρᾷ. Ἄλλοι δὲ ἐν τῷ λυβῇ, ἄλλοι δὲ ἐν τῷ νότῳ. Μάντιες δὲ τούτου προσηγορεύονται. Καὶ ἀστέρων ἡ δὲ φύσις. Ἀστέρες δ' ἄστρον διαφορὰν ἔχουσιν. Ἀστέρες μὴ γὰρ οἰσὶν, οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ αἰωροῦντο. ἄστρον δ' ἐγκείμενον ἐν τῷ σώματι τοῦ οὐρανοῦ, συμπεριέμενον δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ. ἔξ ὧν δεκά ζώδια προσηγορεύονται. Οἱ ταῦτα μὴ ἀγνοήσας, ἀκριβῶς διδάσκει νοῆσαι τὸν θεόν. Εἰ δ' ἐν τολμήσαντα δὲ εἰπῇ, καὶ αὐτόπληθον ἡμιόμοτον θεάσαντας, καὶ θεασάμενον, μακάριον ἡμιόμοτον. Μακάριος δὲ ἀληθῶς ὁ πᾶτερ, ὁ τοῦτον θεασάμενος. Ἀλλ' ἀδύνατον ὁ τέκνον, τὸν ἐν σώματι τούτῳ εὐτυχεῖν. Δὴ δὲ προγυμναζόντων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐνθάδε, ἵνα ἐκὼς ἡμιόμοτη, ὅπου αὐτῷ ἔξισι θεάσαντας, ὁδοῦ μὴ σφαλῇ. Ὅσοι δ' ἀνθρώποι φιλοσώματος οἰσὶν, οὗτοι οὐκ ἂν ποτὲ θεασαιντο τὴν τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ εἶναι, ὅσον γὰρ κάλλος ὁ τέκνον, τὸ μῆτε χεῖμα μῆτε χροῖμα, μῆτε σῶμα ἔχον. Εἴη δ' ἐν τῷ πᾶτερ χωρὶς τοῦτον καλὸν? Μόνος ὁ θεὸς ὁ τέκνον. Μᾶλλον δ' τὸ μῆζον τὸ ἐν θεῷ τὸ ὄνομα.

SCHOLION.

Quando in fine ait seu potius maius quid Dei nomine, loquitur per excessum.

FINIS.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ

ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ.

Πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀμμωνα.

HERMETIS

TRISMEGISTI,

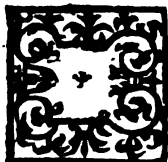
DE ANIMA.

Ad eundem Ammonem.

ΒΥΒΛΙΟΝ ΙΔ'.

LIBER XIII.

Τῇ τοίνυν οὐσία ἐστὶν ἀσώματος.
ἢ ἐν σώματι ὃ οὐσα οὐκ ἐκλαίνει
τῆς ἰδίας οὐσιότητος. Τυχάνει
γὰρ οὐσα ἀκίνητος κατ' οὐσίαν, ἢ
κατὰ νόησιν αὐτοκίνητος. οὐκ ἐν
τινὶ κινουμένη, οὐ πρὸς τι, οὐκ ἐνέ-

κιν τινός. προτερῶ γὰρ τῇ δυνάμει. Τὸ δὲ
πρότερον, οὐ δοῖται ὅτι ὑστέρων τὸ ἐν τινὶ τοί-
νω ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ χρόνος, καὶ φύσις. τὸ
δὲ πρὸς τι ἐστὶν ἁρμονία, καὶ ὁδός, καὶ χῆ-
μα. Τὸ δὲ οὐ ἕνεκα, σῶμα, καὶ τόπος, καὶ
χρόνος, καὶ φύσις. Ταῦτα δὲ καὶ συγχεῖν
οἰκνότητα κοινῶν ἄλλήλοις. Ἐπὶ τοίνυν
τὸ σῶμα ἰδὲ τοῦ τόπου, ἀμύχανον γὰρ ὡς
συστῶναι σῶμα ἀνὰ τόπου. Καὶ μεταβάλ-
λεται φύσις. Ἀδύνατον δὲ μεταβολῆν ἴ-
σται ἀνὰ χρόνον, καὶ τῆς καὶ φύσιν κινέ-
σται, οὔτε σώματος ὅλοντε σύστασιν ὄναι
ἀνὰ ἁρμονίας. Ἐνεκα τοίνυν τοῦ σώματος, ἐ-
στὶν ὁ τόπος. Παραδιχόμηνος γὰρ τὰς τοῦ
σώματος μεταβολὰς, οὐκ ἔφ' ἀπόλλυται τὸ
μεταβαλλόμενον. Μεταβαλλόμενον δὲ κατ' ἐ-
πὶ τοῦ οἵε ἕτερον μεταπίπῃ. Καὶ τῆς καὶ
ἐξίως εἰσέκεται, τοῦ δὲ καὶ τῷ σῶμα, οὐ-
χί. μεταβληθὲν δὲ οἵε ἕτερον, τὴν τοῦ ἐ-
πὶ τοῦ ἐξίον ἔχει. Τὸ γὰρ σῶμα ἢ σῶμα. Ἡ
δὲ ποῖα διάθεσις οὐ μένει. Τὸ σῶμα τοίνυν
κατὰ διάθεσιν μεταβάλλεται. Ἀσώματος τοί-
νω ὁ τόπος, καὶ ὁ χρόνος, καὶ ἡ φυσικὴ κί-
νησις. Τυχάνει δὲ ἕκαστον τούτων τῆς ἰδίας
ἰδιότητος. Ἰδιότης δὲ τοῦ τόπου, παραδο-
χῶ. Χρόνου δὲ διάστημα, καὶ ἀριθμὸς. φύσεως
δὲ κίνησις. ἁρμονίας δὲ φιλία, σώματος δὲ
μεταβολή. Ἰδιότης δὲ ψυχῆς ἢ κατ' οὐσίαν
νόησις. Κινεῖται δὲ τὸ κινούμενον κατ' ἐνέ-
ργειαν τῆς κινήσεως, τῆς κινούσης τὸ πᾶν.
Ἡ γὰρ φύσις τοῦ παντός καὶ παντὶ πα-
ρέχει κινήσεις: μίαν καὶ τὴν κατὰ δυνά-
μιν αὐτῆς: ἑτέραν δὲ τὴν κατ' ἐνεργίαν.

Nima igitur essentia est in-
corporea. Et in corpore exi-
stens, non egreditur a pro-
pria essentialitate. Est nam-
que immobilis per essentiā,
& per intellectionem per
se mobilis. Non in aliquo
mota, nō ad aliquid, non gratia alicuius. Prior
enim est potentia. Prius uero, non eget poste-
rioribus. Igitur quod est in aliquo, est locus, &
tempus, & natura. Ad aliquid uero est harmo-
nia, & forma, & figura. Quod uero gratia ali-
cuius est, corpus, & locus, & tempus, & natura.
Hæc autem, ob cognatam proprietatem com-
municant mutuo. Cum ergo corpus indigeret
loco; impossibile enim erat consistere corpus
sine loco, & mutuatur natura. Impossibile au-
tem est mutationem esse sine tempore, & mo-
tu secundum naturam. Neque corporis consti-
tutio esse potest sine harmonia. Gratia ergo
corporis est locus. Suscipiens enim corporis
mutationes, non sinit disperdi id quod muta-
tur. Dum uero mutatur ab alio, in aliud recidit
Et habitu quidem priuatur, corpus autem ef-
se, nequaquam. Mutatum uero in aliud, alte-
rius habitum habet. Corpus enim erit corpus.
Dispositio uero qualitatē, non manet.
Corpus ergo secundum dispositionem muta-
tur. Incorporeus igitur locus, & tempus, & na-
turalis motus. Habet uero horū vnumquodq;
propriam proprietatem. Proprietas autem lo-
ci, receptio. Temporis uero interuallum, & nu-
merus. Naturæ autem motus. Harmoniæ uero
amicitia, corporis autem mutatio. Proprietas
uero animæ essentialis intellectio. Mouetur
autem id; quod mouetur per actionem motus,
quæ mouet uniuersum. Natura enim uniuersū
uniuerso præbet motus. Vnum quidem secū-
dum potentiam eius, aliū uero secundum actū.
Et

HERMETIS TRISMEGISTI,

Et ille quidem penetrat per vniuersum mundum, & intra continet: Alias autem præterit, & extra complectitur. Et per omnia peruadunt communiter. Et natura omnium, germinans, ea quæ fiunt, germinationem præbet ijs quæ germinantur. Seminans quidem sua semina, generationes habens per materiam mobilem. Et dū mouetur, calefit: & fit materia, ignis & aqua. Ille quidem validus & potens. hæc vero patiens. Ignis autem contrarians, aquæ exsiccauit aliquid aquæ, & facta est terra uecta super aqua: Cutit uero circumficcaretur, vapor factus e tribus, ex aqua, & terra, & igne, aer euasit. Hæc conuenerunt secundum harmoniæ rationem. Calidum, frigidum, siccum, humidum & ex conspiratione horum, factus est spiritus, & semen analogum ambienti spiritui. Hoc uero in matricem cadens, non quiescit in semine. Non quiescens autem mutat semen. Mutatum autem, incrementum accipit, & magnitudinem. Ad magnitudinem uero idolum attrahit figuræ, & figuratur. Vestatur autem super figuram, formam, per quam & formatur, id quod formatur. Cum ergo spiritus nō haberet in utero vitalem motum, sed combustium & hūc harmonia composuit, ita ut susceptrix fieret in intellectualis vitæ. Est autem hæc impartilis, & immutabilis, numquam egrediens ab immutabilitate. Quod uero in utero est numeris fouet & obstetricatur, & in exteriorem aerem ducit. Et proxime anima existens, appropriatur, non secundum cognatam proprietatem, sed secundum fatalem. Non enim amat, esse cum corpore. Ob id fataliter prebet genito, intellectualē motum, & intellectualē vitæ ipsius essentiam. Irrepat enim in spiritum, & mouet vitaliter.

AD EVNDEM AMMONEM.

Est igitur aīa incorporea esētia. Nā si hēt corpus, nō amplius sui ipsius erit seruatrix. Oē. n. corp' eget ut sit: eget et vita, q̄ in ordine sit posita. Oē. n. q̄ gnationē hēt magnitudinē quoq; sequi oportet. Qd̄. n. sit i magnitudine sit, & in magnitudinē crescit. At oī aucto, consequitur diminutio. Diminutioni, corruptio. Particeps vero factū forma vitæ, viuit, & cōmunicat ipso esse, per animā. Causa vero alteri ut sit, ipsa prius est. Esse aut nunc dico, rationē adipisci & participare vitā intellectualē. Anima autē præbet vitā intellectualē. Vocatur aut animal ob vitā. rationale aut, ob intellectualē naturā mortale vero ob corpus. Aīa ergo incorporea est, impermutabilē habēs potentiā. Quo. n. mō pōt dici animal nō existēte essentia quæ vitā præbeat? Sed neq; rationale potest dici, nisi sit intellectualis essentia, q̄ præbeat intellectualē vitā. In omnib. aut non peruenit ipsum intellectuale, ob corporis cōstitutionē, ad harmoniā.

Καὶ ἡ μὲρ διήκει διὰ τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὡς ἐντὸς σωέχει. Ἡ δὲ παρήκει, καὶ ἐκτὸς περιέχει, καὶ διὰ πάντων πεφοιτήκασιν κοινῇ. καὶ τὰ φύσεις πάντων, φύουσα τὰ γινόμενα φυλῶ παρέχει τοῖς φουμένοις. σπείρουσα μὲν τὰ ἐαυτῆς σπέρματα, θύσεις ἔχουσα δὲ ὑλλῶ κινήτων. Κινομένη δὲ θερμαίνεται, καὶ γίνεται ἡ ὑλη πῦρ καὶ ὕδωρ. τὸ μὲν θερρὸν καὶ ἰχυρὸν, τὸ δὲ πῶχον. Τὸ δὲ πῦρ ἐναντιοῦμενον πρὸς ὕδατι, ἐξήρανε τοῦ θδατος. καὶ ἐγένετο ἡ γῆ ὀχομένη ὅπ' τοῦ ὕδατος. Περιζαιομένου δὲ αἰτμός ἐγένετο ἐκ τῶν πριῶν. Τοῦ δὲ ὕδατος, τῆς γῆς τε καὶ τοῦ πυρός ἐγένετο αἴρ. Ταῦτα σωήλθη χτ' τὸν τῆς ἀρμονίας λόγον, θερμὸν, ψυχρὸν, ξηρὸν, ὑγρὸν. Καὶ ἐκ τῆς συμπτώσεως τούτων, ἐγένετο πνεῦμα, καὶ σπέρμα ἀνάλογον πρὸς αἰεέχοντι πνεύματι. Τοῦτο δὲ οἷς τλὴ μῆτραν ἐμπίσδον οὐκ ἤρμεν ἐν τῇ σπέρματι. Οὐκ ἤρμεον δὲ, μεταβάλλει τὸ σπέρμα. Μεταβαλλόμενον δὲ, αὔξιν ἔχει καὶ μέγεθος. Ἐπὶ τῇ μεγέθει δὲ εἰδωλὸν ὅπ' αἰσάται χημάτων, καὶ χηματίζεσθαι. Οχεῖται δὲ ἐπὶ τῇ χηματὶ τὸ εἶδος. δι' οὗ καὶ εἰδοποιεῖται τὸ εἰδοποιούμενον. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ πνεῦμα, οὐκ εἶχεν ἐν τῇ νήδῳ τλὴ ζωτικῶν κινήσιν, τλὴ δὲ βρασιλῶ. καὶ ταύτῃ ἤρμεσεν ἀρμονία, ὑποδοχῶν οὖσαν τῆς διανοητικῆς ζωῆς. Ἐστὶ δ' αὖτῃ ἀμερῆς, καὶ ἀμετέλαπτος, οὐδέ ποτε ἐξισταμένη τῆς ἀμεταβλησίας. Τὸ δὲ ἐν τῇ νήδῳ, ἀριθμοῖς λοχεύει, καὶ μαιούσῃ, καὶ εἰς τὸν ἔξω αἶρα ἄγει. καὶ ἐγγυάλῃ ψυχῇ οὖσα οἰκοῦται οὐ κατὰ τλὴ συγγενικῶν ἰδιοτήτων, ἀλλὰ κατὰ εἰμαρμένῳ. Οὐ γὰρ ἔρος ἐστὶν αὐτῇ μετὰ σώματος ἔδ'. Διὰ τοῦτο κατὰ εἰμαρμένῳ παρέχει τῇ γινόμενῃ διανοητικῇ κινήσιν, καὶ νοερὰν ζωῆς αἰῆς οὐσίαν. παρυσίρπη γὰρ τῇ πνεύματι καὶ κινεῖ ζωικῶς.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΤΤΟΝ ΑΜΜΟΝΑ.

Ἐστὶ τοίνυν ψυχὴ, ἀσώματος οὐσία. Εἴ γὰρ ἔχει σῶμα, οὐκ ἔστι αἰαυτῆς σωσικῇ. Πάν γὰρ σῶμα δῆται τοῦ ἔδ'. δαῖται καὶ ζωῆς τῆς ἐκ τάξεως κειμένης. Παντὶ γὰρ τῇ γένεσιν ἔχοντι καὶ μεταβολῇ δαῖ ἐπακολουθεῖν. Τὸ γὰρ ἡμῶν γίνετα ἐν μεγέθει, γινόμενον αὔξιν ἔχει. Παντὶ γὰρ τῇ αὔξανόμενῃ ἐπακολουθεῖ μείωσις; Μειώσασθ' οὐδ' ἀ. Μετεληφὸς δὲ εἰδους ζωῆς, ζῇ, καὶ κοινωνεῖ τοῦ εἶναι κατὰ τλὴ ψυχῇ. Ἡ δὲ αἰτία ἐτέρῃ τοῦ εἶναι, αὐτῇ φωτὶ ὄν. ὅτι. Τὸ δὲ εἶναι νῦν λέγω τὸ ἐν λόγῳ ἡμεῶν, καὶ μετέχον ζωῆς νοεράς. παρέχει δ' ἡ ψυχὴ, ζωὴν νοερὰν. Καλεῖται δὲ ζωὴν μὲν διὰ τλὴ ζωῇ. λογικὸν δὲ διὰ τὸ νοερὸν. Στῆν τὸν δὲ διὰ τὸ σῶμα. Ψυχὴ ἄρα ἀσώματος, ἀμετάπτωτον ἔχουσα τλὴ δυνάμειν. Πῶς γὰρ οἶοντε ὅτι λέγοντες ζωὴν μὴ οὐσης τῆς διανοητικῆς οὐσίας: τῆς καὶ παρέχούσης τλὴ νοεράς ζωῇ. Ἐν πᾶσι δ' οὐκ ἀφικνεῖται τὸ νοερὸν, διὰ τλὴ τοῦ σώματος σύστασιν πρὸς τλὴ ἀρμασίαν. Εἰς

Εάν γὰρ ἰσχύῃ ἐν τῇ συστάσει τὸ θερμὸν, κοῦρος καὶ ἐνθέρμος γίνεται. Εάν ὅ τὸ ψυχρὸν βαρὺς, καὶ φοβηλὴς γίγνεται. φύσεις γὰρ ἁρμόζουσιν ἑκάστης σώματος σύστασιν πρὸς ἑαυτοῦ ἁρμονίαν. Εἶδη ὅ τῆς ἁρμονίας τρεῖς εἶδη εἰς τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ μέσον. Ἀρμόζει ὅ καὶ τὸν ἐπικρατήσαντα ἀστέρα τῆς συγκράσεως τῆς ἀστέρας. Παραλαβοῦσα ὅ ἡ ψυχὴ καθὼς ἡμαρται, τούτῳ παρέχει ζώην, καὶ τῆς φύσεως ἔργον. Ἡ φύσις τοίνυν ὁμοιοὶ τῷ ἁρμονίαν τοῦ σώματος, τῇ τῆς ἀστέρας συγκράσει καὶ ἐνοῖ τὰ πολυμυγὰ πρὸς τὴν τῆς ἀστέρας ἁρμονίαν, ὥς ἔχον πρὸς ἄλληλα συμπάθειαν. Τίλος γὰρ τῆς τῆς ἀστέρας ἁρμονίας τὸ ζῆναι συμπάθειαν καθ' ὅσον ἡμαρμένῳ αὐτῇ. Ψυχὴ τοίνυν, ἐστὶν ὁ ἁμῶν οὐσία αὐτοτελής, ἐν ἀρχῇ ἐλογμένη βίον τὸν καθ' ὅσον ἡμαρμένῳ. καὶ ἐπίσπαστο ἐαυτῇ λόγον ὁμοιον τῇ ὕλῃ, ἔχοντα θυμὸν, καὶ ἐπιθυμίαν. Καὶ ὁ μὲν θυμὸς ὑπάρχει ὕλη. Οὗτος ἐὰν ἔξῃ ποιήσει πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς νόημα γίνεται ἀνδρεία. καὶ οὐ παύεται ὑπὸ δουλίας. Ἡ δὲ ἐπιθυμία, παύεται. Αὕτη ἐὰν ἔξῃ ποιήσεται πρὸς τὸν τῆς ψυχῆς λογισμὸν γίνεται σωφροσύνη καὶ οὐ κινεῖται ὑπὸ ἡδονῆς. Ἀναπληροῦ γὰρ ὁ λογισμὸς τὸ ἐνδόν τῆς ἐπιθυμίας. Όταν δὲ ἀμφοτέρωθεν ὁμοιοῦσιν καὶ ἴσῳ ἔξῃ ποιήσει, καὶ ἔχεται ἀμφοτέρωθεν τοῦ τῆς ψυχῆς λογισμοῦ. γίνεται δικαιοσύνη. ἡ γὰρ ἴση ἔξῃ αὐτῇ, ἀφαιρῶ μὲν τῷ ὑπερβολῇ τῆς θυμοῦ, ἐπανίστοι ὅ τὸ ἐνδόν τῆς ἐπιθυμίας. Ἀρχὴ δὲ τούτων, ἡ διανοητικὴ οὐσία καθ' ἑαυτὴν οὐσα, ἐν τῇ αὐτῆς προσηπτικῷ λόγῳ, κράτος ἔχουσα τὸν ἐαυτῆς λόγον. Ἀρχὴ ὅ καὶ ἡγεμονίαν ἡ οὐσία ὥσπερ ἀρχὴν. Ὁ ὅ λόγος αὐτῆς ὥσπερ σύμβουλος ὁ προσηπτικός. Λόγος τοίνυν τῆς οὐσίας ἐστὶν γνώσις τῆς λογισμῶν τῆς παρεχόμεναι εἰσαγωγὴν λογισμοῦ καὶ ἀλόγῳ. Ἀμυδρὸν μὲν ὥς πρὸς λογισμὸν: λογισμὸν δὲ ὥς πρὸς τὸ ἄλογον, καθάπερ σὺ πρὸς φωνὴν. καὶ τὸ τῆς σελήνης λαμπρὸν πρὸς ἥλιον. Ἡρμῶσαι δὲ θυμὸς καὶ ἐπιθυμία πρὸς τινὰ λογισμὸν, καὶ ἀντέλκει ἄλληλα καὶ ἐπισπᾶται ἐν ἐαυτοῖς κυκλικῶς διασπᾶται.

Nam si in constitutione superet, calor, leue & & calidus efficitur. Si vero frigus, graue & pigrum fit. Natura namque accommodat corporis cōstitutionem ad harmoniam. Species aut harmoniæ tres. Secundū calorē, secundū frigus, secundū medium. Accomodat aut iuxta prædminium stellæ, in astrorum temperie. Accipies aut anima, prout in fato est, huic præbet vitā, naturæ opere. Natura ergo assimilat harmoniā corpori astrorū tēperatione, & vnit quæ multis sunt mista modis ad astrorū harmoniā ita ut sibi mutuo habeant sympathiam. Finis namque astrorum harmoniæ est generare sympathiam secundum fatum ipsorum. Anima ergo est, o Ammon, essentia in se perfecta, ab initio eligens vitam iuxta fatum. & attrahit sibi rationem similem materiæ, habentem, irascen- tiam & concupiscentiam. Et irascencia est ma- teria. Hæc si habitum fecerit ad animæ intel- lectionem, fit fortitudo. & non abducitur a ti- more. Concupiscentia aut abducitur. Hæc si habitum fecerit, ad animæ ratiocinium, fit temperantia & non mouetur a voluplate. Sup- plet enim ratiocinium indigentiam concu- piscentiæ. Quando vero ambæ concordēs fue- rint, & æqualem habitum fecerint & hæreant ambæ animæ ratiocinio, fit iustitia. Aequalis. n. habitus ipsorum, tollit quidem excessum ira- scentiæ, adæquat autem indigentiam concu- piscentiæ. Principium vero est intellectualis essentia per se existens, in sua prouidente ra- tione imperium habens, suam ipsius rationē. Imperat autem & ducat hæc essentia tamquā princeps. Ratio aut ipsius prouidens ut confi- liarius est. Ratio ergo essentiæ est cognitio ra- tiocinationum, quæ præbent irrationali parti similitudinem ratiocinij. Obscuram quidem ut ad ratiocinium: ratiocinium ut ad irratio- nalitatem. tamquam Echo ad vocem, & lunæ splendor ad solem. Accommodantur autem irascencia & concupiscentia ad quoddam ra- tiocinium, & trahunt sese mutuo contra. & at- trahunt in se ipsas circularem ratiocinationē.

SCHOLION.

Quando dicit animam, vitam eligere iuxta fatum, & attraxisse sibi rationem. falsum est, ut patet ex definitione animæ, & ex supradictis. Et similiter falsum quod anima sit ex essentia genita.

Quando ait animam esse ex essentia genitam, pro falso est accipiendum.

Ψυχὴ πᾶσα ἀκίνητος. Εφημὲν γὰρ ἐν τοῖς φυσικοῖς, κινήσεις τὰς μὲν ὑπὸ τῆς ἐνερ- γειᾶς, τὰς δὲ ὑπὸ τῆς σωματικῆς. Φα- ρμὲν δὲ τῷ ψυχῇ ἐξ οὐσίας τινὸς οὐχ ὕλης γε- γνηῖς ἀσώματος οὐσα, καὶ αὐτῆς ἀσώματον οὐσης.

Anima omnis immortalis, & semper mobilis. Diximus. n. in generalibus, motus, alios esse ab energiis, alios a corporib⁹. Dicimus aut animā ex essentia quadam, nō materia esse genitam. incorporea existens & illa incorporea existente,

M Omne

HERMETIS TRISMEGISTI,

Omne.n.quod gignitur necesse est ex aliquo
eē genita. Quorūcūq; ergo gñationē corruptio
cōlequitur, ea duo mor^o sequitur necessario.
Motū ab anima, a qua mouetur, & motū cor-
poris, p quem augetur, & minuitur. Et præte-
rea resoluta soluitur. Hūc deffinitio motū cor-
ruptibiliū corporū. Aīa uero semper mobilis,
quia & ipsa semper mouetur, & alijs motū ef-
ficat. Per hāc ergo rationem aīa oīs est, immor-
salis, & semp mobilis, habens motū, suā ener-
giā. Ideā uero aīarū sūt, Diuina, Humana, Ir-
rationalis. Diuina quidem diuini corporis, in
quo eius energia. In ipso nāq; mouetur. & ip-
sū mouet. Nā postquā a mortalib. aīalib. libe-
ra facta fuerit, separata ab irrationalib. suis par-
tib. exiens in diuinū corpus, vt sēper mobilis
in se ipsa mouetur, circūlata cū vniuerso. Hu-
mana uero, habet quidē, & diuinū. cōiūctā aut
ipsi sūt irrationalē, cōcupiscentia, & irascen-
tia. Et ipsæ quidem immortales, p̄tout & ipsæ
sunt energiz. Sed energiz mortaliū corporū.
Quoniā a diuina quidē parte aīz, quæ in diui-
no est corpore lōge absunt. Qñ uero hāc īgre-
ditur mortale corpus, ēt illz adueniūt, & præ-
sentia ip̄forū, fit semper, aīa humana. Irrationa-
liū aut aīa cōstituta est ex irascencia, & cōcu-
piscentia. Ideo irrationalia vocata sunt hęc a-
nimalia, priuatione rationis aīz. Quartā uero
cogita inanimatorū, quæ cum extra corpora
fit operādo ea, mouet. Hęc si fuerit. ī diuino,
corpe, mota ipsa, & illa voluti p trāsitiū, mouet.
Anima ergo, est æterna intellectualis elsētia,
intelligentiā habēs, suā ipsius rationē. Et dum
intelligit diancā harmoniz attrahit. Libera
autē facta a naturali corpore, ipsa p se ipsā ma-
net. Ipsa sui ipsius existens, in intelligibili mū-
do. Imperat aut suæ rationi, ferens similē mo-
tū in sua intellectuone noīe uitā, ei quod in vi-
tā venit. Hoc.n. propriū animæ est præbere a-
lijs similitudinē, proprietatis suæ. Duæ igitur
sunt vitæ, & duo motus. Altera quidem secun-
dum eius essentiam. altera uero secundū cor-
poris naturā. Et alia quidē generalior. alia par-
ticularior. Et quæ secundū essentia est, suæ est
potestatis, illa vero necessitās. Omne.n. quod
mouetur, motoris necessitati subiacet. Mo-
uens autem, motus intellectualis essentiz a-
mori appropriatur. Fucit namque animas in
corporea, nō particeps essentiz naturalis cor-
poris. Nam si haberet corpus, neq; rationem
haberet, neque intellectuonem. Omne.n. cor-
pus, amens est; sed accepta essentia, obtinuit
esse animal spirans, & spiritus quidem corpo-
ris est. Ratio autem essentiz pulchri est con-
templatrix. Sentiens vero spiritus, apparen-
tium iudicator est. Diuisus autem est, in orga-
nicos sensus. Et est pars eius quædam spi-
ritualis visio, & spiritus audiens, & odorans,

Πάν γάρ τὸ ἡμιόμοιον, ἀνάγκη ἐκ τινὸς γε-
νηθῆναι. Ὅσων μὲν οὖν τῇ ἡμέσῃ, θορὰ ἐπακο-
λουθεῖ, τοῦτοις δύο κινήσεσι ἐπακολουθεῖν ἀνάγκη.
Τὴν τε τῆς ψυχῆς ὑφ' ἧς κινεῖται, καὶ τὴν
τοῦ σώματος, ὑφ' ἧς αὐξεται καὶ φθαίνει. Ἐτε-
ρὴ καὶ ἀναλυθέντα, ἀναλύεται. Ταῦτ' αὖτε ἐρίζο-
μαι τὴν κίνησιν ἥν' ὀφθαλμοὶ σωμαίων. Ἡ δὲ
ψυχὴ ἀεικίνητος, ὅτι αἰὶ καὶ αὐτὴ κινεῖται, καὶ
ἄλλοις κινήσιν ἐνέργει. Κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λό-
γον, ὅτι ψυχὴ πᾶσα εὐδαιμόνη, καὶ ἀεικίνη-
τος, ἔχουσα κίνησιν τὴν αὐτῆς ἐνέργειαν. Ἰδέαι
δὲ ψυχῶν, θεῶν, ἀνθρωπίνων, ἄλογος. Ἡ μὲν οὖν
θεῶν τοῦ θεοῦ σῶματος. ἐν ᾧ ἡ αὐτῆς ἐνέργεια.
Ἐν ᾧ γὰρ αὐτὴ κινεῖται. καὶ αὐτὴ κινεῖ. Ἐπ' αὖν γὰρ, θνη-
τῶν ζῶν ἀπαλλαγὴν, χαριζομένη ἥν' ἀλόγων ἐαυτῆς
μερῶν, ἐξελευθέρουσα τοὺς θεοὺς σῶμα, ὡς ἀεικίνητος
ἐν ἐαυτῇ κινεῖται συμπεριφερομένη τῷ παντί. ἡ δ' ἀν-
θρωπίνη, ἔχει μὲν καὶ τὴν τοῦ θεοῦ. σωτηρίαν ὅτι αὐτῇ καὶ
τὰ ἄλογα, ἡ δ' ἐπιθυμία καὶ θυμὸς, καὶ αὐτὰ μὲν ἀ-
θάνατοι, καθότι καὶ αὐτὰ ἐνέργειαι τυγχάνουσιν.
Ἐνέργειαι ὅτι θνητῶν σωμαίων. διότι τῇ τοῦ θεοῦ μέρους
τῆς ψυχῆς, οὐσὴς ἐν τῷ θεῷ σῶματι πόρρω τυγχά-
νουσιν οὔσαι. Ἐπειδὴ δ' εἰσέλθῃ τῷ εἰς θνητὸν σῶ-
μα, κακῶν ἐπιφοιτᾷ, καὶ τῇ παρουσίᾳ αὐτῇ γίνεται
καὶ ψυχὴ ἀνθρωπίνη. Ἡ δ' ἥν' ἀλόγων σωτήρηκεν
ἐκ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας. Διόπερ καὶ ἄλογα ἐκλήθη
τὰ ζῶα ταῦτα τερήσει τοῦ λόγου τῆς ψυχῆς.
Τετάρτῳ δ' ὅτι τὴν αὐτῆς ἀψύχων, ἡ τις ἐξωθεν
οὔσα ἥν' σωμαίων ἐνέργει κινεῖται. Αὕτη δ' ἐν
τῷ θεῷ σῶματι κινουμένη, καὶ ὡς περ καὶ πᾶ-
ροδὸν ταῦτα κινεῖται.

Ψυχὴ τοίνυν αἰδίου νοητικῆς οὐσίας : νόημα
ἔχουσα τὸν ἐαυτῆς λόγον. σωσοῦσα δὲ διά-
φοιαν τῆς ἁρμονίας ἐκσπᾷται. Ἀπαλλαγῆ-
σα δὲ τοῦ φυσικοῦ σώματος, αὕτη κατ' ἐαυ-
τὴν μένει ; αὕτη ἐαυτῆς οὔσα ἐν τῷ νοητῷ
κόσμῳ. Ἀρχὴ δὲ τοῦ ἐαυτῆς λόγου, φέρου-
σα ὁμοίαν κίνησιν ἐν τῷ ἐαυτῆς νόηματι, ὁ-
νόματι ζῶν, τῷ εἰς ζῶν, ἐρχομένῳ. Τοῦτο
γὰρ ἴδιον ψυχῆς, τὸ παρέχειν ἑτέροις ὁμοίον
τῇ ιδιότητι αὐτῆς. Δύο τοίνυν εἰσὶ ζῶα, καὶ
δύο κινήσεις. Μία μὲν ἡ κατ' οὐσίαν αὐ-
τῆς. ἑτέρα δὲ ἡ κατὰ φύσιν σώματος. καὶ
ἡ μὲν ἡμικωτέρα, ἡ δὲ μερικωτέρα. Καὶ ἡ κατ'
οὐσίαν ἐστὶν αὐτεξούσιος. Ἡ δὲ ἀναγκαστικὴ.
Πάν γὰρ τὸ κινουμένον τῇ τοῦ κινούντος ἀνάγκῃ
ὑποτέτακται. ἡ δὲ κινουσα κινήσεις, τῷ
τῆς νοητικῆς οὐσίας ἔρατι ἀκρίβεται, εἴη γὰρ ἂν
ψυχὴ ἀσώματος, ἀμέτοχος οὐσίας τοῦ φυσι-
κοῦ σώματος. Εἰ γὰρ ἔχει σῶμα, οὔτε λόγον
ἔχει, οὔτε νήσιν. Πάν γὰρ σῶμα ἀνόητον. Μεταλα-
βὼν δ' οὐσίας, τὸ τῷ ζῶν ἐμπροσθεν ἔχει. Καὶ τὸ
μὲν πνεῦμα τοῦ σώματος. Ὁ δὲ λόγος, τῆς
οὐσίας τοῦ καλοῦ θεωρητικὸς ἐστίν. Τὸ δ' αἰσθη-
τικὸν πνεῦμα, ἥν' φαινόμενον κριτικὸν ἐστίν.
Διήρηται δὲ εἰς τὰς ὀργανικὰς αἰσθήσεις.
καὶ ὅτι τὸ μέρος αὐτοῦ πνευματικὴ ὄρα-
σις. καὶ πνεῦμα ἀκουστικόν, καὶ ὁσφραγτικόν,
καὶ γαστρικόν

ἢ γαστρικόν, ἢ ἀπικόν. Τοῦτο τὸ πνεῦμα ἀνάγον
ἡρώδην διανοίας κρίνει τὸ αἰσθητικόν. εἰ δὲ μὴ,
φανταζεται μόνον. Τοῦ γὰρ σώματος ἔστι, ἢ δακτι-
κόν πάντων. Ὁ δὲ λόγος τῆς οὐσίας, ἐστὶ τὸ φρονεῖν.
Συνυπαρχει δὲ τῷ λόγῳ ἢ τῇ τιμῇ γνῶσις. τῷ
δὲ πνεύματι ἢ δόξα. Τὰ μὲν γὰρ ἅπαρ τῷ ἀείχοντος
κόσμου τὴν ἐνέργειαν ἔχει, ἢ δὲ φέρεται.

Ἐστὶ τοίνυν οὐσία, ἢ λόγος, ἢ νόημα, διάνοια.
Φέρεται δὲ ὅτι τὴν διάνοιαν ἢ καὶ δόξαν, καὶ αἰσθη-
σις. Ἰσται δὲ ὁ λόγος ὅτι τὴν οὐσίαν. τὸ δὲ νόημα
δὲ αὐτοῦ ἴσται. Ἐπιπλέκεται δὲ τὸ νόημα τῇ δια-
νοίᾳ. Ἐλθόντα δὲ δι' ἀλλήλων μία ἰδέα ἐγένοντο.
Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ τῆς ψυχῆς. Φέρεται δὲ ὅτι τὴν αὐ-
τῆς διάνοιαν, δόξαν καὶ αἰσθησις. Ταῦτα δ' ὅτι τοῦ
αὐτοῦ, οὐ μένει. ἐνδὲν καὶ ἑαυτῶν καὶ ἐκλόπει,
ἢ ἑαυτῷ διαφέρειται. χεῖρον μὲν γίνεται, ὅταν
ὑποσώσῃ τῆς διανοίας. ὅταν δ' ἀκολουθῇ ἢ πεί-
θεται, κοινανῇ τῷ νοητικῷ λόγῳ διὰ τῆς μαθημά-
των. Τὸ δ' αἰρεῖται ἑχόμεν. τὸ γὰρ αἰρεῖται τὸ κρείττον
ἢ ἡμῖν ἐστὶν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ χεῖρον, ἀποσείας.
ἑχόμενη γὰρ αἰρεσις τῆς καλῆς, πλησιάζει τῇ σω-
ματικῇ φύσει. Διὰ τοῦτο τῷ ἐλομένῳ ὁμαρμέ-
νη διακρίνεται. Ἐπεὶ τοίνυν ἢ ἐν ἡμῖν νοηματι-
κῇ οὐσίᾳ αὐτοξοῦσις ἐστὶν αὐτοξοῦσις ἢ ὁ φε-
ροματικὸς λόγος. Αὕτη δ' αἰεὶ καὶ ταῦτα, καὶ
αἰσώτως ἔχει, διὰ τοῦτο εἰμαρμένῳ ταῦτον
οὐχ ἀπεται. Παραθεῖσα δὲ τὸν πρῶτον ἅπ' τοῦ
πρώτου θεοῦ διανοητικὸν λόγον προέειπε. καὶ ὁ-
λον τὸν λόγον, ὃν σωμάτα γὰρ φύσις τοῖς γιγνομένοις,
τούτοις ψυχὴ κοινανήσασα. κοινανῇται ταῖς τού-
των εἰμαρμέναις, ἀμέτοχος οὐσα τῆς τῆς γιγνομέ-
νων φύσεως.

Μὴ διαφέρει τῷ εἰμαρμένῳ τὸ κατὰ ζωασμένον,
κατ' ἑστὶ πολλῶν τῆς μερῶν σωτηρημένῳ.

& gustans, & tangens. Hic vero spiritus attol-
lēs & ad dianœam, iudicat sensum. Quod si nō
phantasiatur tantum. Corporis enim est, & su-
scipitor omnium. Ratio autem essentia est id,
quod sapit. Coexistit vero rationi honorabiliū
cognitio. Spiritui uero, opinio. Hæc, n. ab ambi-
ante mundo energiā habet. ipsa uero a se ipsa.

Sunt ergo, essentia, & ratio, & intellectio, &
dianœa. Fertur uero ad dianœam, & opinio, &
sensus. Vadit uero ratio ad essentiam. Intelle-
ctio uero per ipsam it. Implicatur uero intelle-
ctio: dianœa; meantia uero in se inuicem, v-
na idea fiūt. Hæc autem est idea ipsius animæ.
Fertur uero ad suam dianœam opinio, & sen-
sus. Hæc autem in eodem manent. Vnde & ex-
cessus fit, & defectus, & in se ipso dissenso. Pe-
ior quidē fit, quando reuellitur a dianœa. Quā-
do uero sequitur, & patet communicat cū in-
tellectuali ratione per mathemata. Electionē
autem habemus. Eligere namque præstantius,
in nobis. Similiter & deterius, inuoluntariē.
Hærens enim electio in malis, propinquat cor-
poræ naturæ. Ob hoc, eligenti fatum domina-
tur. Cum ergo in nobis intellectualis essentia,
libera est, libera quoque est prouidens ratio.
Hæc, n. semper secundū eadem, & eodem mo-
do se habet. Ob id fatum, hanc non attingit.
Apponens primam, a primo Deo, intellectuā-
lem rationem, progreditur, & totā rationem;
quam ordinauit natura ijs quæ generātur. His
anima comunicās, communicat etiam eorū
fatis, imparticeps cum sit naturæ genitorum.

Non differt a fato, id quod est coactum per
implicationem partium complexam.

Τ Ε Λ Ο Σ .

F I N I S .

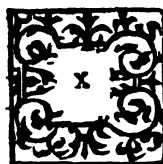

HERMETIS ERMΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, TRISMEΓΙΣΤΟΥ,
DE INTELLECTIONE ΠΕΡΙ ΛΙΣΤΗΣΕΩΣ
& sensu. καὶ νοήσεως.

LIBER XV.

Eri, o Asclepi, perfectū edidi sermonem. Nunc vero necessarium puto, consequenter illa etiā, de intellectu, & sensu sermonem differere. Sensus namq; & intellectio differentiam videtur habere, quod quidē ille materialis sit, hæc vero essentialis. Mihi vero videntur, utraque unita esse, & non diuidi, in hominibus inquit. Nam in alijs animalibus sensus naturæ est unitus, in hominibus uero intellectio. Intellectio ne intellectus differt tantum, quantum Deus a diuinitate. Diuinitas enim a Deo fit. Intellectio vero ab intellectu. Soror existens orationis, & sunt organa sibi inuicem. Neque enim sermo voce effertur sine intellectu. Neque intellectio fit palam, sine oratione. Sensus ergo & intellectio, ambo in hominem simul influunt. veluti simul complexæ. Neque enim sine sensu possibile est intelligere. neque sentire sine intellectu. Possibile tamen est, intellectiōnem sine sensu intelligere. Quemadmodum ij qui per somnia phantasia visiones inveniuntur. Mihi autem videtur ambas actiones factas esse in somniorum visione. Nam sensus ex somno in vigiliam excitatur. Diuiditur aut homo, in corpus & animam. Et quando utraque pars, sensus ad inuicem consonabunt, tūc intellectiōnem pronūciari parturitā ab intellectu. Intellectus, n. grauidus est omniū intellectiōnum. quæ bonæ sunt, quando a Deo semina acceperint. contrariæ vero, quando, a Dæmonibus. Nulla mundi parte vacua dæmonis existente, qui subintrans seminavit suæ propriæ actionis semen, adulteria, homicidia, verbera, sacrilegia, impietates, suffocationes, per prærupta precipitationes, & aliā omnia quaecunq; sunt malorū dæmonū opera. Dei namq;

BIBAION IE.

Χθὲς ὁ Ἀσκληπιε, τὸν τέλειον ἀποδίδωκε λόγον. Νῦν ὃ ἀναγκῶν ἡγοῦμαι ἀκολουθὸν ἐκείνῳ, καὶ τὸν περὶ αἰδήσεως λόγον διεξελθεῖν. Αἰδήσεις γὰρ καὶ νόσεις, διαφορὰν μὲν δοκοῦσιν ἔχουσιν. ὅτι ἡ μὲν ὕλη ἐστὶν, ἡ δὲ οὐσιώδης. Ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν ἀμφότεραι ἡνῶσθαι, ἢ μὴ διαμερῆσθαι ἐν ἀνθρώποις λέγω. Ἐν γὰρ τοῖς ἀλλοῖς ζῴοις, ἡ αἰδήσις τῇ φύσει λυώσται, ἐν δ' ἀνθρώποις ἡ νόσις. Νοήσεως δὲ ὁ νοῦς διαφέρεται τοσούτον, ὅσον ὁ Θεὸς θεότητος. ἢ μὲν γὰρ θεότης ὑπὸ τοῦ θεοῦ γίνεται, ἢ δὲ νόσις ὑπὸ τοῦ νοῦ, ἀδελφὴ οὖσα τοῦ λόγου, καὶ ὄργανα ἀλλήλων. Οὐτε γὰρ ὁ λόγος ἐκφωνεῖται χωρὶς νοήσεως. Οὐτε ἡ νόσις φαίνεται χωρὶς λόγου. Ἡ γοῦν αἰδήσις καὶ ἡ νόσις ἀμφότεραι εἰς τὸν ἀνθρώπον σωτησιερέουσιν ἀλλήλους ὡς περ συμπλεκόμεναι. Οὐτε γὰρ χωρὶς αἰδήσεως δωατὸν νοῆσαι, οὐτε αἰδωῖν χωρὶς νοήσεως. Δωατὸν ὃ νόσιν χωρὶς αἰδήσεως νοεῖν, καθάπερ οἱ διὰ τοῦ ὄνειρον φανταζόμενοι ὀράματα. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ γυγνέσθαι ἀμφοτέραις τὰς ἐνεργείας. ἐν τῇ τοῦ ὄνειρον ὁφεί. τίς δ' αἰδήσιν ἐξ ὕπνου εἰς ἐγρήγορον ἐγείρεται, διήρηται γὰρ ὁ ἀνθρώπος εἰς τὸ τὸ σῶμα καὶ τίς ψυχῇ. Καὶ ὅταν ἀμφότερα τὰ μέρη τῆς αἰδήσεως πρὸς ἀλλήλα συμφωνήσῃ, τότε τίς νόσιν ἐκφωνεῖται ἀποκυνθίσαν ὑπὸ τοῦ νοῦ. Ὅ γὰρ νοῦς κύει πάντα τὰ νοήματα. ἀγαθὰ μὲν ὅταν ὑπὸ τοῦ θεοῦ τὰ σπέρματα λάβῃ. ἐναντία δὲ ὅταν ὑπὸ τινῶν τοῦ δαιμονίων. Μηδὲν δὲ μέρος τοῦ κόσμου κενοῦ ὄντος δαίμονος, ὅς τις ὑπαισθεῖται ὅσπερ τῆς ἰδίας ἐνεργείας τὸ σπέρμα, καὶ ἐκύνῃσιν ὁ νοῦς τὸ σπάρην, μοιχείας, φόρους, παρσιτυπίας, ἱεροσυλίας, ἀσεβείας, ἀρχόνας, καὶ κλημνῶν καταφοράς: καὶ ἄλλα πάντα ὅσα κακῶν δαιμόνων ἔργα. Τοῦ γὰρ Θεοῦ τὰ σπέρ-

τὰ σπέρματα ὀλίγα, μεγάλα μὲν καὶ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἀρετὴ καὶ σωφροσύνη, καὶ εὐσέβεια. εὐσέβεια δ' ἔστι θεοῦ γινῶσις· ὃν ὁ ὀνηγνούς πλήρης θυμὸς πάντων ἤν' ἀγαθῶν τὰς νοήσεις θείας ἔχει, καὶ οὐ τοῖς πολλοῖς ὁμοίαις. διὰ τοῦτο οἱ ἐν γινῶσι ὄντες, οὐτε τοῖς πολλοῖς ἀρέσκουσιν, οὐτε οἱ πολλοὶ αὐτοῖς. μεμκύνειαι δ' δοκοῦσι, καὶ γέλατα ὀφλισκάνουσιν. μισοῦμενοι τε καὶ καταφρονοῦμενοι καὶ ταχάπου καὶ φανεύμενοι. Τίτω γὰρ κακίαν ἐνθάδε δεῖν οἰκῆν οἰοῦμαι ἐν τῇ αὐτῆς χωρίῳ οὔσαν. Χωρίον γὰρ αὐτῆς ἡ γῆ, οὐχ ὁ κόσμος, ὡς ἐνιοὶ ποτὲ ἱεροῦσι βλαφῆμαῖντες. Οἱ μὲν τοὶ θεοσεβῆς ἄνθρωποι πάντα ἱσχυόμενοι αἰδέμενοι τῆς γινώσεως, πάντα γὰρ τὰ τοιοῦτα, καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ κακὰ, ἀγαθὰ ἐστίν. Καὶ βουλομένης πάντα ἀναφέρει εἰς τίτλ' γινῶσιν. Καὶ τὸ θαυμαστὸν τὰ κακὰ μόνος ἀγαθοποιῇ. Ἐπάνημι πάλιν ὅτι τὸν αἰδέμενος λαγον. Ἀνθρώπιον οὖν τὸ κοινωνῆσαι αἰδέσθην νοήσι. Οὐ πᾶς δὲ ἄνθρωπος, ὡς προείρηκα, ἀπολαύει τῆς νοήσεως. ἀλλ' ὁ μὲν ὕλικός, ὁ δ' οὐ σιῶδης. ὁ μὲν γὰρ μετὰ καλίας ὕλικός, ὡς ἐφ' ἡμῶν καὶ ἀπὸ ἧς δαμνάντων τὸ σπέρμα τῆς νοήσεως ἔχει. οἱ δ' μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ, οὐσιωδῶς, μετὰ τοῦ θεοῦ συζόμενοι. Οἱ μὲν γὰρ θεὸς πάντων δημιουργός. δημιουργῶν φύσει χρῆται ὁ θεός. πάντα ποιεῖ μὲν αὐτὸς ὅμοια. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ χροῖμα ἐν τῇ χρῆσει τῆς ἐνεργείας ἀφορα. ἡ γὰρ κοσμητικὴ φορὰ πρὸς τὰς φύσεις, ποίας ποιεῖ. τὰς μὲν ῥυπαίνουσα τῇ κακίᾳ, τὰς δ' καθαίρουσα τῷ ἀγαθῷ. Καὶ γὰρ ὁ κόσμος ὁ Ἀσκληπιεῖ αἰδέσθην ἰδίαν καὶ νόσιν ἔχει, οὐχ ὁμοίαν τῇ ἀνθρωπίνῃ, οὐδ' ὡς ποικίλῃ, ἀλλ' ὡς κρείττῃ, καὶ ἀπλουτέραν. Ἡ γὰρ αἰδέσις καὶ νόσις τοῦ κόσμου, μία ἔστι, τὰ πάντα ποιεῖν. Καὶ εἰς αὐτὴν ἀποποιεῖν. ὅργανον τῆς τοῦ θεοῦ βουλήσεως. καὶ οὕτως ὅργανοι ποιεῖν ἵνα πάντα παρ' αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ θεοῦ λαβὼν τὰ σπέρματα φυλάτῃ ἐν αὐτῇ, πάντα ποιεῖ ἐναργῶς καὶ διαλύων πάντα ἀναγεῖ. Καὶ διὰ τοῦτο λυθέντα ὡς ἀγαθὸς ζωῆς γενεργός τῇ καταβολῇ ἀναγέσθην αὐτοῖς φερόμενοις παρέχει. οὐκ ἐστὶν ὁ μὲν ζωογονεῖ. φερόμενος δ' πάντα ζωοποιεῖ. καὶ ὁμοῦ λόπος ἔστι καὶ δημιουργός ζωῆς. τὰ δ' σώματα ἀπὸ ὕλης ἐν διαφορᾷ. τὰ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐκ γῆς. τὰ δ' ἐξ ὕδατος, τὰ δὲ ἐξ αἵματος, τὰ δ' ἐκ πυρός. Πάντα δ' ἔστι σωθῆναι. καὶ τὰ μὲν μακρόν, τὰ δ' ἀπλουτέρα. Μακρόν μὲν τὰ βαρύτερα. ἥττον δ' τὰ κουφότερα. τὸ δ' τάχος αἰῶνι τῆς φορᾶς, τίτλ' ποικίλιαν ἢ ποιεῖν φύσεων ἐργάζεσθαι. Πρὸς γὰρ οὐσα πυκνοτάτη, προσείνει τὰ ποῖα τοῖς σώμασιν μετὰ ἐνός πληρώματος τῆς ζωῆς. Πατήρ μὲν οὖν ἐστὶν ὁ θεός τῆς κόσμου. ὁ δ' κόσμος ἢ ἐν τῷ κόσμῳ. καὶ ὁ μὲν κόσμος υἱὸς τοῦ θεοῦ, τὰ δ' ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ κόσμου. καὶ εἰκότως κόσμος κέκληται. Κοσμηὲ γὰρ τὰ πάντα τῇ ποικιλίᾳ τῆς φύσεως, καὶ τῇ ἀδιαλήπῃ τῆς ζωῆς. καὶ ἀκοπία τῆς ἐνεργείας, καὶ τῇ τάξει τῆς ἀνάγκης, καὶ τῇ συμμίξει ἢ συσχεσθῇ, καὶ τῇ τάξει ἢ γινε-

semina pauca, magna quidem & pulchra & bona, virtus, & temperantia, & pietas. Pietas vero est Dei cognitio. Quem qui agno scit, repletus omnibus bonis, intellectiones diuinas habet & non similes vulgaribus. Ob id ij qui in ea cognitione sunt, neque turbæ placent, neque turba ipsi. Furere vero videntur, & risum concitant, odio habiti, & contempui, & forsitan etiam occiduntur. Nequitiam. n. hic oportere habitare diximus, in propria cum sit regione. Regio. n. eius terra est, non ipse mundus, sicuti aliqui, aliquando dicent, blasphemantes. Sed prius homo, omnia contemnet, cognitioni inhærens. Omnia enim huic, quavis alijs sint mala, bona sunt. Et consilio nixus cuncta in cognitionem refert. Et quod mirandum est, solus mala, pro bonis habet. Redeo rursus ad sermonem de sensu. Humanū ergo est cōmunicare in homine, sensum intellectiōni. Non tamen omnis homo, vt ante dixi fruitur intelligentia. Nam hic quidem materialis est, alius essentialis. Is. n. qui nequam est, materialis, vt dixi, a dæmonibus semen intelligentiæ obtinet. Qui vero cum bono essentialiter sūt, a Deo seruantur. Nam Deus conditor omnium cum sit, condens omnia facit quidem sibi similia. Hæc vero bona effecta in vfu, opere sterile sunt. Mundana enim latio generationes atterens, quales facit: alias quidem fœdans nequitia, alias vero purgans bono. Et mūdus Asclepi, sensum proprium, & intelligentiam habet non similem humanæ, neque tā variā, sed præstatiorem, & simpliciozem. Sensus enim & intelligentia mundi, vna est, eā quod omnia facit, & in se ipsam destruit, cum organū sit voluntatis Dei, & sic est organizata vt omnia apud se a Deo recipiens semina, & in se conferuans, omnia faciat, manifeste, & dissoluens renouet. Et ob id dissoluta, tamquam bonus vitæ agricola, seminis iactu, renouationem ipsis natis prebet. Nō est quod nō viuū gignat, proferens, germinans vero omnia viuificat. Et simul & locus est, & conditor vitæ. Corpora vera quæ a materia, sunt in differentia. Nam alia sūt e terra, alia ex aqua alia ex aere, alia ex igne. Omnia vero sunt composita alia plus, alia sūt simpliciora. Plus quidem grauiora minus, vero leuiora. Velocitas vero suæ lationis, varietatem, qualium efficiat generationum. Nā flatus densus cum sit, protendit qualitates corporibus, cum vna plenitudine vitæ. Pater quidē Deus est mundi. Mundus vero eorum quæ sunt in mūdo. Et mundus quidem filius Dei. Quæ uero in mundo, ipsius mūdi: Et iure mūdus, est appellans. ornat enim omnia varietate generationis, & inefficiētia vitæ. Et non defatigata operatione, & necessitatis velocitate. & elementorum cōstitutione. Et ordine gene-

rato-

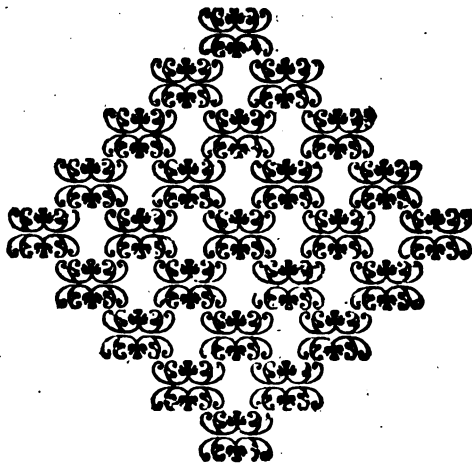
HERMETIS TRISMEGISTI,

zatorū. Idem mundus & necessario, & proprie vocetur. Omniū ergo animalium, & sensus, & intellectio intrinsecus aduenit, inspirata ab ambiente. Mundus vero, semel dum fieret suscipiens a Deo haber. Deus autem, nō vt quibuscum videtur insensatus est, & amens. Superstitione enim blasphemant. Omnia namq; o Asclepi quæ sunt, ea in Deo sunt. Et a Deo cum fiant, inde pendent, alia per corpora operatur, alia per essentiam animariam mouent, alia per spiritum uiuificant. alia vero defessa, quæ sunt suscipiunt. Et id recta ratione. Quin etiam dico, quod neque ipse ea habet, sed verum pronūcio, ipse oīa est, nō extrinsecus ea suscipiens sed extra largiens sensu, sensus & intellectio est Dei, omnia sēper mouere. Et nō erit vmquā tempus, quando deficiat aliquod entium. Quādo uero dico entium, dico Dei. entia. n. Deus habet, et extra ipsum, nullum est, neq; ipse extra vllum. Hæc tibi o Asclepi intelligenti, vera videbuntur, ignorantī uero incredibilia. Nam intelligere est credere. Non credere uero, non intelligere est. Sermo enim meus pertingit usque ad veritatem. Intellectus uero magnus est & a sermone quadamtenus deductus pertinere potest ad veritatem. Et circū intelligens cuncta, & inueniens cōsona, ijs quæ sermo est interpretatus, credidit & in pulchra fide requieuit. Iis ergo qui prædicta in Deo intellexerūt, credibilia sūt: non intelligentibus uero, incredibilia. Hæc & tot de intellectu, & sensu dicta sunt.

μένων. ὁ αὐτὸς οὖν κόσμος καὶ ἀναγκάως ἐξ οὗ κείως καλοῖτο. πάντων οὖν τῶν ζώων καὶ ἡ αἰσθησις καὶ ἡ νόησις ἐξωθεν ἐπεισέρχεται, εἰσπνέουσα ὑπὸ τοῦ πνεύματος. ὁ δὲ κόσμος ἀπαξ λαβὼν ἀμαρτὴν ἡμετέρας, ὑπὸ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει. ὁ δὲ θεὸς, οὐχ ὡς ἐνίοις δοκεῖ ἀναίδητος εἶναι καὶ ἀνόητος. ὑπὸ γὰρ δεισιδαιμονίας βλασφημοῦσι. πάντα γὰρ ὅσα ἐστὶν ὁ ἀσκητικὸς ταῦτα ἐν τῷ θεῷ εἶναι. καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ γινώσκοντα. ἃ ἐκείθεν ἡρτημένα, τὰ μὲν διὰ τῶν σωμάτων ἐνεργοῦντα, τὰ δὲ διὰ οὐσίας ψυχικῆς κινουόμενα. τὰ δὲ διὰ πνεύματος ζωοποιούμενα: τὰ δὲ τὰ κεκμηκότα ὑποδεχόμενα, καὶ ἐκείτως. Μᾶλλον δὲ λέγω, ὅτι οὐδ' αὐτὸς αὐτὰ ἔχει. ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς ὑποφαίνομαι. αὐτὸς ἀπαντα ἐστίν, οὐκ ἐξωθεν αὐτὰ προσλαμβάνων. ἔξω δὲ διδιδούς. καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡ αἰσθησις, καὶ ἡ νόησις τοῦ θεοῦ, τὸ τὰ πάντα αἰετῶς κινεῖν. καὶ οὐκ ἔσσεσθαι χρόνος, ὅτε ἀπολειφθῇσαι τὴν ὄντων. ὅταν δὲ λέγω τῶν ὄντων, λέγω τοῦ θεοῦ. τὰ γὰρ ὄντα ὁ θεὸς ἔχει. καὶ οὐτε αὐτῷ οὐδὲν ἐκτός, οὐδὲ αὐτὸς ἐκτὸς οὐδενός. Ταῦτα σοὶ ἀσκητικὸς ἐννοῦντι ἀληθῶς δόξαι, ἀγνοοῦντι δὲ ἀπίστα. ἴδ' ἂν νοήσαι εἴη, ἴδ' πεσεῖσαι. τὸ ἀπίσῃσαι δὲ, τὸ μὴ νοήσαι. ὁ γὰρ λόγος μοῦ φθάνει μέχρι τῆς ἀληθείας. ὁ δὲ νοῦς μέγας εἶναι καὶ ὑπὸ τῷ λόγῳ μέχρι τινὸς ὀδηγηθείς, φθάνειν ἔχει τῆς ἀληθείας. καὶ ἀπειροφάνει ἡ ἀλήθεια καὶ οὐρανὸν συμφορὰ τοῖς ὑπὸ τῷ λόγῳ ἐρμηνεύουσιν ἐπὶ τῷ θεῷ. καὶ ἐν τῇ καλῇ πίσει ἐπανεπαύσασθαι. τοῖς οὖν ἡ ἀπορημένα, ὑπὸ τῷ θεῷ νοήσαι μὲν πιστὰ, μὴ νοήσαι δὲ ἀπίστα. Ταῦτα καὶ τοσαῦτα πρὸς σοὶ λέγειν, καὶ αἰσθήσεις λεγέσθαι.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

HPMOT

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΡΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, TRISMEGISTI,

ΠΕΡΙ' ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.

καὶ αἰδήσεως.

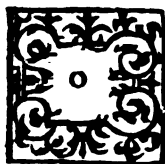
DE ENERGIA.

& sensu.

ΒΥΒΛΙΟΝ ΙΨ'.

LIBER XVI.

Ῥῥῶς ταῦτα ἀπένδξας ὁ πάτερ. Ἐκοῖνα ἥ ἐτι με δίδαξον. Εφῆς γὰρ ἐπιστήμῃ, καὶ τῷ τέχνῃ ἐνέργημα ἢ τοῦ λογικοῦ, ἀλογα ἢ καὶ κεκλήδης. Δηλονότι ἀνάγκη ἔστι τοῦτο τὸν λόγον τὰ ἀλογα ζῶα μὴ μετέχον ἐπιστήμης, μήτε τέχνης διὰ τὸ ἑσπερῆδς τοῦ λογικοῦ. Ἀνάγκη γὰρ ὁ τέκνον. Πῶς οὖν ἐρῶμεν ὁ πάτερ τινὰ ὅς ἀλόγων ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ χρῶμεθα, ὅλον τοὺς μυρμηκὰς τὰς προφὰς ἀποθησαυρίζομένους τοῦ χειμῶνος. καὶ τὰ αἰρία ζῶα ὁμοίως καλῶς ἑαυτοῖς σωτιθέντα. τὰ ἥ τετράποδα γνωρίζοντα τοὺς φωλεοὺς τοὺς ἰδίους. Ταῦτα ὁ τέκνον, οὐκ ἐπιστήμῃ, οὐδὲ τέχνῃ ποιῇ, ἀλλὰ φύσει. Ἡ γὰρ ἐπιστήμῃ καὶ ἡ τέχνῃ διδασκὰ ἰσὶ. Τούτων ἥ ὅς ἀλόγων οὐδεὶς οὐδὲν διδάσκαται. Τὰ ἥ φύσει γιγνόμενα ὑπὸ φύσεως ἐνεργεῖται, οἷον οἱ ἀνθρωπομουσικοί, οὐ πάντες δὲ, οὐδὲ πάντες τεξόται, ἢ πωητοί, οὐδὲ τὰ ἄλλα πάντα. Ἀλλὰ τινες αὐτοῖς τι ἔμαθον, ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐνεργούσης. Τὸν αὐτὸν τρόπον εἰ μὴ τινὲς ὅς μυρμηκῶν τοῦτο ἔπραττον. οἱ δ' οὐ, καλῶς ἐν ἑλίγῃ ἐπιστήμῃ αὐτὸ τοῦτο πράττειν, καὶ τέχνῃ συνάγουν τὰς προφὰς. Οἱ δὲ παντὶς ὁμοίως ἀγονται ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦτο καὶ ἀκοντες, δῆλον ὅτι οὐκ ἐπιστήμῃ, οὐδὲ τέχνῃ τοῦτο πράττουσιν. Ἐνέργημα γὰρ ὁ τὰτ, ἀσώματος οὔσαι, ἐν σώμασιν εἰσὶ, καὶ διὰ ὅς σωμαίων ἐνεργούσαι. Διοπερ ὁ τὰτ. καθότι ἀσώματοι εἰσιν, καὶ ἀθάνατους αὐτὰς φῆς ἢ. Καθότι δὲ χωρὶς σωμαίων ἐνεργεῖν οὐ δύναται φημι, αὐτὰς ἢ αἰ ἐν σώματι. Τὰ γὰρ πρὸς τὸ, ἢ ἔνεκα τινὸς ἡρώμεθα προνοία καὶ ἀνάγκη ὑποπεπλοκά. ἀδύνατα ἀργὰ ποτὶ μέλαι τῆς ἰδίας ἐνεργείας. Τὸ γὰρ ὄν αἰ εἶσαι. Τοῦτο γὰρ αὐτοῦ καὶ σῶμα, καὶ ζῶν ἔστι. τοῦτο γὰρ λόγῳ ἔπεται, τὸ καὶ αἰ τὰ σῶμα ἢ. Διὸ καὶ αὐτῷ τῷ σωμαίῳσιν, φημι, αἰ δὲ ἐνέργημα ἢ. Εἰ γὰρ σῶμα ἐπίγεια, δια-

Ecce hec ostendisti o pater. Illa vero adhuc me doce. Dixisti naq; scientia, & artem, esse energiam rationalis. Nunc vero dicis irrationalia animalia, priuatione rationis, bruta esse, & vocari. Nimirum necesse est, secundum hunc sermonem, bruta animalia non participare scientiam, neq; artem, quia priuata sunt ratione. Necesse est, o fili. Quomodo igitur videmus, o pater, quaedam bruta scientia, & arte uti. Veluti formicas, alimeta thesaurizare hieme. Et aerea animalia similiter nidos sibi componere. Quadrupeda quoq; cognoscere foueas proprias. Hec, o fili, non scientia, neq; arte faciunt, sed natura. Scientia namq; & ars docetur. Horum uero brutorum, nullum docetur. Quae uero natura sunt, veluti energia sunt a natura. Scientia uero, & ars, cognoscuntur adueniunt sed non omnibus a natura tribuuntur. Veluti homines musici, sed non omnes. Neque omnes sagittarii aut venatores. Neque alia omnia. Sed quidam ipso et aliquid, didicerunt, Scientia, & arte operante. Eodem modo, si quaedam formicarum id facerent, aliae uero non recte diceretur scientia id ipsum facere. & arte colligere alimenta. Sed ipsae omnes simili modo ducatur, a natura ad hoc faciendum et nolentes clarum quod non scientia neque arte id faciunt. Nam energiam o Tati, incorporea cum sint, in corporibus sunt, & per corpora operantes. Quare, o Tati, quatenus incorporea sunt, & immortales eas ais esse. Quatenus uero agere, nequeunt sine corporibus, aio ipsas esse semper in corpore. Nam quae ad aliquid, vel alicuius gratia fiunt est prouidentia, & necessitate, subiacent, nequeunt ociosa nunquam manere a propria actione. Ens enim semper erit. Hoc enim eius & corpus, & vita est. Huic sermoni consequitur, quod etiam corpora semper sunt. Ideo & ipsam corporationem dico semper esse per energiam. Nam si corpora sunt terrena dissolubilia

lubilia sūt. Corpora vero hæc oportet esse & loca, & organa energiatū. Energiaz vero immortales. Immortale vero semp est actu. Et corporatio; siquidē semp est. Cōsequuntur vero animæ, nō subito adueniētes, sed quādā ipsarū, simul at natus est homo, operatur simul cū homine, circa bruta existētes. Puriores vero energiaz, p mutationē quietis, obliquæ parti aīe cooperatur. Hæ aut. energiaz a corporibus pendēt. Et a diuinis quidem corporibus veniūt in mortalia, eæ quæ corpora formant. Singula vero ipsarum operatur, vel circa corpus, & animam. & ipsi quidē animæ cōuersantur, sine corpore. Energiaz vero sēp sūt, nō sēp aut aīa ī corpe mortali est. Pōt. n. sine corpe esse. Energiaz vero sine corporibus esse nequeunt. Sacer sermo est & fili iste. Cōstitui qdē corp^o sine aīa nō pōt. Qūo hoc dicis, o pater? Sic cogita o Tatē. Aīa cū separata est a corpore, manet ipsum corp^o. Hoc vero corp^o, permanētie tpe, patitur dissolutio nē inuisibileq; fit. Hæc vero pati nequit corp^o absq; energia. Remanet ergo cū corpore energia hæc, anima separata. Hæc igitur differentia, immortalis corporis est & mortalis. Quod im mortale quidē ex vna materia cōstat, hoc vero nequaquā. & illud facit, hoc vero patit. Oē. n. operās potētius. paties vero debilius. Et potētius iperatur, & liberū ducit, illud vero seruū ducitur. Energiaz igitur, nō solū animata efficiūt corpora, & ianimata ligna, & lapides, & alia similia augētes, & fructus producētes, & maturātes, & corrūpētes, & fundētes, & putrefaciētes, & frangentes, & similia operātes. Et quocunque possunt corpora inanimata pati. Energia vero vocata est, o fili, hoc ipsum, quodcumque est quod gignitur. Semper autem gignitur. & multa, vel potius cuncta. Nunquam. n. viduus est, aliquo ente mundus. Semper vero latus in se ipso, parturit entia, numquam eum relicta in corruptione. Omnis ergo energia cogitetur, vt semper immortalis existens, quocunque in qualicunque sit corpore. Energiarum vero, aliæ sunt diuinorum corporum, aliæ corruptibilium. & aliæ sunt vniuersales, aliæ propriæ. & aliæ generum, aliæ autem partium vniuscuiusq;. Diuinæ igitur sunt, & in propria corpora operantes. Hæ & perfectæ sunt, vt sunt in perfectis corporibus. Particulares vero, eæ quæ per vnumquodque animalium. Propriæ autem quæ in aliquo particulari ente. Iste sane sermo o fili colligit, cuncta esse plena energiis. Nam si necesse est energias esse in corporibus. & multa sunt in mundo corpora, aio esse energias corporum. In vno namque sæpe corpore, est vnā, & secunda, & tertia, absque vniuersalibus, quæ consequuntur. vniuersales. n. energias dico eas esse, quæ reuera sunt corporeæ, suntq; per sensus atque motus. Namq; absq;

λυτά. Σώματα δ' εἰς τὸν τόπον καὶ ὄργανον ἔστιν ἐνεργητῶν ταῦτα. Αἱ δ' ἐνεργεῖαι ἀθάνατοι, τὸ δ' ἀθάνατον αἰετῶς ἐστὶν ἐνεργεῖν. καὶ ἡ σωματοποίησις, εἴγε αἰετῶς. Παρέπονται δ' τῇ ψυχῇ οὐκ ἀθρόως παραγινόμεναι. ἀλλὰ τινὲς μὲν αὐτῇ, ὅμοια τῇ ψυχῇ τὸν ἀνθρώπον, ἐνεργοῦσιν ὁμοῦ τῇ ψυχῇ, ὅτι τὰ ἄλογα οὐσα. αἱ δ' καθαρώτεραι ἐνεργεῖαι, καὶ μεταβολῶν τῆς ἡσυχίας τὰ λογικὰ μέρη τῆς ψυχῆς συνεργοῦσιν. Αὗται δ' ἐνεργεῖαι ἥσ' σωματῶν εἰσὶν ἡρτημέναι, καὶ ὑπομὲν ἥσ' δεινῶν σωματῶν ἔρχονται εἰς τὰ θνητὰ αἱ σωματοποιούσαι. Ἐκαστὴ δ' αὐτῇ ἐνεργεῖ, καὶ ὅτι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ αὐτῇ ὁμοῦ τῇ ψυχῇ συγγίγνεται χωρὶς σώματος. αἱ δ' ἐνεργεῖαι εἰσιν. οὐκ αἰετῶς ἡ ψυχὴ ἐν σώματι θνητῷ ἐστὶ. Διῶνται γὰρ χωρὶς τοῦ σώματος εἶναι. αἱ δ' ἐνεργεῖαι χωρὶς ἥσ' σωματῶν οὐ διῶνται εἶναι. Ἱερός λόγος ἐστὶν ὁ τέκνον οὗτος, συνετάκην μὲν ὅμοια χωρὶς ψυχῆς οὐ διῶνται. Πῶς τοῦτο λέγεις ὁ πάτερ; Οὕτω νόησον ὁ τέτ. Τῆς ψυχῆς χωριδύσεως τοῦ σώματος, ὁπμὲν αὐτὸ τὸ σῶμα. Τοῦτο δ' τὸ σῶμα παρὰ τὸν τῆς ὁπμῶν ἡσυχίας χρόνον ἐνεργεῖται διαλυόμενον, καὶ ἀνδρὲς γινόμενον. Ταῦτα δὲ οὐ διῶνται πάχον τὸ σῶμα χωρὶς ἐνεργείας. Ἐπιμένει οὖν τῷ σώματι ἡ ἐνεργεῖα αὐτῇ, ψυχῆς χωριδύσεως. Αὕτη οὖν ἡ διαφορὰ ἀθανάτου σώματος καὶ θνητοῦ. Ὅτι τὸ μὲν ἀθάνατον, ἐκ μιᾶς ὅλης σωῆσκε, τὸ δ' οὐ. καὶ τὸ μὲν ποιῇ, τὸ δ' πάχον. Πᾶν γὰρ τὸ ἐνεργοῦν κρατεῖ, τὸ δ' ἐνεργοῦμενον κρατῆται. καὶ τὸ μὲν κρατοῦν, ἔπτακτικὸν καὶ ἐλεύθερον ἄγει. τὸ δ' δουλοῦν φέρεται. Αἱ μὲν ἐνεργεῖαι, οὐ μόνον τὰ ἐμφυχα ἐνεργοῦσι σῶματα, καὶ τὰ ἀψυχα ξύλα, καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια, αἰξοῦσαι τε καὶ καρποφοροῦσαι, καὶ πεπαισθῆναι, καὶ φθεῖρουσαι, καὶ τήκουσαι, καὶ σήπουσαι, καὶ θρύπτουσαι, καὶ τὰ ὅμοια ἐνεργοῦσαι, καὶ ὅσα διῶνται σῶματα ἀψυχα πάχον. Ἐνεργεῖαι δ' ἐκλήθηται ὁ τέκνον, αὐτὸ τοῦτο ὅτι ποτε ἐστὶ, τὸ γινόμενον, αἰετῶς γίγνεται καὶ πολλά, μᾶλλον δ' πάντα. Οὐδέποτε γὰρ χεῖναι ἥσ' ὄντων τῶν ὁ κόσμος: αἰετῶς φερόμενος ἐν ἑαυτῷ κυήσκει τὰ ὄντα, οὐδέποτε ὑποληφθησόμενα αὐτοῦ τῆς φθορᾶς, Πᾶσα οὖν ἐνεργεῖα νοεῖται, ὡς αἰετῶς ἀθάνατος οὐσα ἡ τις αἰετῶς δῆποτε τε σώματι. Τῶν δ' ἐνεργητῶν αἱ μὲν εἰσὶ ἥσ' δεινῶν σωματῶν, αἱ δ' ἥσ' φθαρτῶν. καὶ αἱ μὲν καθολικαί, αἱ δ' ἰδιχαί. Καὶ αἱ μὲν ἥσ' ἡμῶν, αἱ δ' ἥσ' μερῶν ἐνὸς ἐκάστου. θεῶν μὲν οὖν εἰσὶ καὶ εἰς τὰ ἴδια σῶματα ἐνεργοῦσαι. αἱ δ' αἱ δ' εἰς τέλειαι εἰσιν, ὡς εἰς τέλειαι σῶματα. Μερικαὶ δ' αἱ δ' ἐνὸς ἐκάστου ἥσ' ὥσαν. ἰδιχαὶ δ' καὶ εἰς ἐκάστον ἥσ' ὄντων τι. Οὗτος οὖν ὁ λόγος ὁ τέκνον σιωπάτω πάντῃ μετὰ τῇ ἐνεργητῶν. Εἰ γὰρ ἀνάγκη τὰς ἐνεργείας ἐν σώματι εἶναι. πολλά δ' σῶματα ἐν κόσμῳ, πλείους φημὶ εἶναι τὰς ἐνεργείας ἥσ' σωματῶν. Ἐν εἰν γὰρ πολλάκις σώματι ἐστὶ μίαν, καὶ δεύτεραν, καὶ τρίτην χωρὶς ἥσ' παρεπομένων καθολικῶν. καθολικῶς γὰρ ἐνεργείας φημὶ τὰς ὅλως σωματικὰς, διὰ τὸ ἥσ' αἰετῶς ἐνέσθαι καὶ τῇ κινήσει γινόμενας. χωρὶς γὰρ τῶν ὅλων.

ἡ ἐνέργειαν τὸ σῶμα συσπῶναι ἀδύνατον. Ἐτέραι δ' ἐσὶν ἰδίαι ἐνέργειαι ταῖς ψυχαῖς ἡ ἀνθρώπων, διὰ τεχνῶν, καὶ ὀπισθημάτων, καὶ ὀπτηθιδμάτων καὶ ἐνεργημάτων. Παρέπονται γὰρ ταῖς ἐνεργείαις καὶ αἰδήσεις, μᾶλλον δ' ἀποτελέσματα ἡ ἐνέργειαν αἰδήσεις ἐσὶν. Νόησον οὖν ὅτι τέκνον διαφορὰν ἐνεργείας, ἀντὶ πεμπεται. Ἡ δὲ αἰδήσις ἐν τῷ σώματι οὐσα, καὶ ἀπὸ τούτου τῷ οὐσίαν ἔχουσα διεσπασμένη τῷ ἐνέργειαν, φανεράν ποιεῖ, καθάπερ αὐτῷ σωματοποιήσασα. Διόπερ τὰς αἰδήσεις καὶ σωματικὰς, καὶ θνητὰς φημὶ ἦν, τοσούτον σωεσώσας, ὅσον τὸ σῶμα. Καὶ γὰρ συγγινώσκονται τῷ σώματι αἱ αἰδήσεις καὶ σωμαποθηήσουσι. τὰ δ' ἀθάνατα, αὐτὰ μὴ ἀθάνατον αἰδήσιν οὐκ ἔχει, ὥς ἐξ οὐσίας τοιαύτης σωεσώτα. Ἡ γὰρ αἰδήσις οὐδ' ὅλος ἄλλως ἢ σωματικὴ ἢ τοῦ προσσηομένου τῷ σώματι κακοῦ, ἢ τοῦ ἀγαθοῦ. τοῖς δὲ αἰδίοις σώμασιν, οὔτε προσγίνεται, οὔτε ἀπογίνεται. Διὸ αἰδήσις ἐν ἐκείνοις οὐ γίνεται. Ἐν παντὶ οὖν σώματι αἰδήσιν αἰδάνεται; Ἐν παντὶ, ὅτι τέκνον, καὶ ἐνεργεῖαι ἐν πᾶσιν ἐνεργοῦσι καὶ τοῖς ἀψυχοῖς, ὁ πᾶτερ; καὶ ἀψυχοῖς ὁ τέκνον. διαφορὰ δ' ἐστὶ ἡ αἰδήσεων. αἱ μὲν ἡ λογικῶν μετὰ λόγου γίνονται. αἱ δὲ ἡ ἀλόγων σωματικαὶ εἰσὶ μόνον. αἱ δὲ ἡ ἀψυχῶν αἰδήσεις μὴ εἰσὶ πκθητικαὶ κατ' αἴσιν μόνον, καὶ κατὰ μείωσιν γιγνόμεναι. τὸ δὲ πάθος καὶ αἰδήσεις, ἀπὸ μιᾶς κορυφῆς ἥρτωται, εἰς δὲ τὸ αὐτὸ σπῶνται ἀπὸ ἡ ἐνέργειαν. Τῶν δὲ ἐμψυχῶν ζῶντες εἰσὶ δύο ἄλλαι ἐνέργειαι αἱ παρεπονται ταῖς αἰδήσεσι. καὶ τοῖς πάθεσι λύπη καὶ ἡδονή. καὶ χωρὶς τούτων ζῶντες ἐμψυχον καὶ μάλιστα λογικόν αἰδάνει ἀδύνατον. Διὸ καὶ ἰδέας ταύτας ἦν φημὶ ἡ παθῶν, ἡ λογικῶν ζῶντων μᾶλλον ὀπκρατούσας. Αἱ μὲν ἐνέργειαι ἐνεργοῦσιν. αἱ δὲ αἰδήσεις τὰς ἐνεργείας ἀναφαίνουσιν. Αὗται δὲ οὐσα σωματικαὶ ἀνακινουῦνται ἀπὸ ἡ τῆς ψυχῆς ἀλόγων μέρων. Διὸ καὶ ἀμφοτέραις φημὶ κακωτικαῖς ἦν. Τότε γὰρ χαίρειν μετ' ἡδονῆς τῷ αἰδήσιν παρέχον, πολλῶν κακῶν εὐθέως αἴτιον συμβαίνειν τῷ παθόντι. Ἡ δὲ λύπη ἀλγυδίας, καὶ ὀδύνας ἰχυροτέρας παρέχεται. Διόπερ ἐκότες ἀμφοτέραις κακωτικαῖς ἂν εἴησαν. Ἡ αὐτὴ ἂν εἴη αἰδήσις ψυχῆς. Οὐχ ἡ μὲν ψυχὴ ἀσώματος, ἡ δὲ αἰδήσις σῶμα ἂν εἴη ὁ πᾶτερ; Ἡ αἰδήσις ἐν σώματι οὐσα τυγχάνει. ἂν ἐν σώματι αὐτῷ σώμῳ ὁ τέκνον, ὁμοίαν τῇ ψυχῇ αὐτῷ ἀφανοῦ μὲν, ἢ ταῖς ἐνεργείαις. Ταῦτα γὰρ ἀσώματα ὄντα φημὶ ἐν σώμασι. Ἡ δὲ αἰδήσις οὐδ' ἐνέργεια ἔστι; οὔτε ψυχὴ, οὔτε σῶματος τὴν ἄλλο παρὰ τὰ προσηρημένα, οὐκ ἂν οὖν ἀσώματος. Εἰ δὲ οὐκ ἐστὶν ἀσώματος, σῶμα ἂν εἴη. Τῶν γὰρ ὄντων αἱ τὰ μὲν σώματα ἦν τὰ δὲ ἀσώματα φημὶ.

his energijs corpus consistere non potest. Alię sunt proprię energię animabus humanis, per artes & scientias, & studia, & actiones. Sequuntur namque energias etiam sensus. Sensus potius effectus energiarum sensus sunt. Cogita igitur o fili differentiam energię, desuper mittitur. Sensus vero in corpore cum sit, ut ab eo essentiam habeat suscipiens energiam, manifestam facit, tamquam eam corpoream faciat. Ideo sensus & corporeos, & mortales aio esse, tantum existentes, quantum corpus. Nam & simul cum corpore generatur sensus, & commoriuntur. Immortalia autem corpora, immortalem quidem sensum ipsa non habent, ut pote ex tali essentia conflata. Sensus enim neque aliter omnino est corporeus. vel mali vel boni quod corpori aduenit. Vel rursus, mali vel boni, quod a corpore discedit & æternis vero corporibus neque accedit, neque recedit. Ideo sensus in illis non fit. In omni igitur corpore, sensus sentit. In omni o fili, & actu in omnibus operatur. Et in inanimis etiam o pater? In inanimis etiam o fili. Differentię autem sunt sensuum. Nam quę in rationalibus sunt, cum ratione fiunt. Irrationalium vero corporeę sunt tantum. Inanimatorum vero sensus, sunt passivi, quia secundum incrementum tantum, & decrementum fiunt. Passio autem & sensus, ab una summitate pendet, & in eandem colliguntur ab energijs. Animatorum vero animalium, duę alię sunt energię, quę sequuntur sensum & passiones, dolor & voluptas. Et sine his, animal animatum & maxime rationale sentire est impossibile. Ideo, etiam ideas, has esse dico passionum. quę in animalibus ratione præditis magis dominantur. Energię quidem agunt. sensus autem energias manifestant. Hi vero cum sint corporei, commouentur ab irrationabilibus animę partibus. Ideo ambas dico esse maleficas. Gaudere namque cum voluptate sensum præbens, multorum malorum, statim ut sit causa evenit ei qui patitur. Dolor vero, cruciatus, & angores vehementiores præbet. Atque ideo ambo malefica sunt. Idem sensus etiam fuerit animę. Nonne anima incorporea est, sensus autem corpus, o pater? Sensus in corpore quidem est; si vero eam in corpore ponamus, o fili, similem animę ipsum pronuntiabimus, vel energijs. Nam hæc, cum incorporea sint, dicimus in corporibus esse. Sensus autem neque energia est, neque anima, neque corporis aliud quid præter iam dicta. Non igitur incorporeus. Quod si non est incorporeus, corpus fuerit. Entium namque semper, alia corpora esse, alia incorporea dicimus.

HERMETIS TRISMEGISTI

DE AETERNIS CORPORIBVS.
Ad eundem Tatium.

ΠΕΡΙ ΑΙΔΙΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ.
Πρὸς τὸν αὐτὸν Τάτ.

Et dominus quidem, & omnium conditor æternorum corporum ò Tati, cum semel fecisset, non amplius fecit, neque facit. Ea. n. sibi ipsis tradens, & vniens inuicem, permiscuit ferri, nullius indiga, & æterna. Et si quo indigent, sese mutuo indigebunt, nullo vero extrinseco alio, vtpote immortalia. Oportuit. n. corpora ab illo facta, talem habere etiam naturam. Noster vero opifex, in corpore cum esset, fecit nos, & facit semper, & faciet corpora dissolubilia, & mortalia. Non enim fas ei fuit, imitari ipsius conditorem, alioquin & impossibile id est. Nam ille a prima essentia fecit, quæ erat incorporea. hic vero ex genita corporeitate fecit nos. Recta igitur ratione, illa quidem corpora, vt ex incorporea essentia sunt facta, immortalia sunt. Nostra vero dissolubilia & mortalia vtpote materia nostra ex corporibus conflata, quæ imbecillia sunt, & multo adiumento indiga. Quo namque modo vel paulum restitisset vinculum nostrorum corporum, nisi haberent ingrediens alimentum, ex similibus elementis, quod nos corpore sceret singulis diebus. Erenim terræ & aquæ, & ignis & aeris influxus nobis fit, qui corpora nostra renouans, ipsum continet. Itaque & ad motus, sumus imbecilliores, neque vnius diei sustinentes motiones. Scias namque o fili quòd si noctibus non quiescerent nostra corpora, neque vno die resisteremus. Quamobrem, cum conditor bonus esset, omnia præcognoscens, ad permanentiam animalis fecit somnum. Quem maximum laboris ac motus æquatorem ordinauit singulo tempore. magis etiam quieti tribuens. Maximum vero cogita fili somni efficaciam, contrariam animæ, non minorem illa. Sicuti. n. animamotus est energia, eodem modo, etiam corpora viuere non possunt sine somno. Remissio. n. & dimissio ligatorum membrorum, intrinsecus operans. in corpus formans ingressam materiam, singulis proprium distribuens. Aquam sane sanguini. terram ossibus & medullis. Aerem nervis, & venis. ignem vero visioni. Quapropter summa voluptate afficitur corpus, somno eam volupratem efficiente.

H O M O.

Idem ex ambabus naturis, immortalis, & mortali, vnum fecit naturā hominis. Eundē, quādamtenus quidem immortalē, quādā etiam tenus mortalem condens. & hunc ferens in medio diuinæ, & immortalis naturæ, & mortalis,

Καὶ ὁ ῥ' κύριος καὶ πάντων δημιουργὸς ἦν αἰδίων σωμάτων ὁ Τάτ. ἀπαξ ποιήσας, οὐκέτι ἐποίησεν, οὐδὲ ποιεῖ. Ταῦτα γὰρ ἑαυτοῖς παραδούς, καὶ ἐνάσας ἀλλήλοις ἀφῆκε φερέσθαι, μηδὲν ἐνδέοντα καὶ αἰδία. Εἰ δέοντα τινὰ, ἀλλήλων δεύοντα. οὐδεμίαν δὲ ἐξωθεν ὀπφορᾶς, ὡς ἀθάνατα. Ἐδει γὰρ τὰ ὑπ' ἐκείνου σώματα γιγνόμενα, τοιαύτῳ ἔχειν καὶ τῷ φύσει. Ὁ δὲ ἡμέτερος δημιουργός, ἐν σώματι ὦν ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ ποιεῖ αἰεὶ καὶ ποιήσει σώματα λυτὰ, καὶ θνητὰ. Οὐ γὰρ θέμις ἡμῶν μὴ εἶναι τὸν αὐτοῦ δημιουργόν, ἀλλὰ καὶ τὸν αἰδωμένον. Ὁ ῥ' γὰρ ἐκ τῆς πρώτης οὐσίας ἐποίησεν, οὐσίας ἀσώματου. Ὁ δὲ ἐκ τῆς γενεαμένης σωματώσεως ἐποίησεν ἡμᾶς. Εἰκότως οὖν ἔστι τὸν ὀρθὸν λόγον, ἐκείνα μὲν τὰ σώματα ὡς ἐξ ἀσώματου οὐσίας γενημένα ἀθάνατα εἶναι. Τὰ δ' ἡμέτερα διαλυτὰ καὶ θνητὰ. ὡς τῆς ὕλης ἡμῶν ἐκ σωμάτων σωεσάσης, διὰ τὸ ἀδενεῖν ἔσθαι, καὶ πολλῆς ὀπκρυρίας διόλκω. Πῶς γὰρ ἂν τὸ τυχόν ἀντέχεν, ὃ σύνδεσμος ἡμῶν ἦν σωμάτων, εἰ μὴ τίνα ἔσθην ἐκπεσερχομένῳ προφῶν, ἐκ ἧς ὁμοίων σοιχείων, καὶ ὑποσωμάτων ἡμᾶς καθ' ἐκάστην τῶν ἡμέραν. Καὶ γὰρ γῆς τε καὶ ὕδατος καὶ πυρὸς καὶ ἀέρος ὀπρῶν ἡμῖν γίνεται ἢ τις τὰ σώματα ἡμῶν νεοποιούσα σωέχει τὸ σκλεῖος. ὡς καὶ πρὸς τὰς κινήσεις ἐσμὲν ἀδενέσμεροι. Φέροντες κινήσεις μηδὲ ἡμέρας μίας. Εὖ γὰρ ἴδωι ὁ τέκνον, ὅτι εἰ μὴ ἐν ταῖς τυξίν ἡμῶν ἀνεπαύετο τὰ σώματα, οὐκ ἂν πρὸς μίαν ἡμέραν ἀντέχοιτο. Ὅθεν ἀγαθὸς ὁ δημιουργός πάντα προεπιστάμενος εἰς διαμονὴν τοῦ ζώου ἐποίησεν τὸν ὕπνον. Ὁν μέγιστον τοῦ καμάτου τῆς κινήσεως, καὶ ὀπκρότητας ἔταξεν ἐκάσῳ χρόνῳ, μᾶλλον ὢ τῇ ἀναπαύῃ πλείονα. Μεγιστον δὲ νόει, τέκνον, τοῦ ὕπνου τῶν ἐνεργειῶν ἐνακτίαν τῆς ψυχῆς ἐλαττον ἐκείνης. Καθάπερ γὰρ ἡ ψυχὴ κινήσεως ἐστὶν ἐνεργεια, τὸν αὐτὸν ὁρόπον, καὶ τὰ σώματα ζῶν οὐ δύνανται χωρὶς τοῦ ὕπνου. Ἀνεσις γὰρ καὶ ἀφεςις ἦν σωμάτων μελῶν. καὶ ἐσθθεν ἐνεργεῖ σωματοποιῶν τῶν ἐπιλαθοῦσαν ὕλιν, ἐκάσῳ τὸ οἰκεῖον διασέλλων. Τὸ ῥ' ὕδωρ τῷ αἵματι. τῶν δὲ γῶν ὁσέοις, καὶ μυελοῖς. τὸν δὲ ἀέρα τοῖς νεύροις καὶ φλεβί, τὸ δ' πῦρ τῇ δράσει. διόπερ καὶ ἡδεταί ἀκρως τὸ σῶμα τῷ ὕπνῳ ταύτῃ ἐνεργοῦτος, τῶν ἡδονῶν.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Καὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἀμφοτέρων φύσεων τῆς τε ἀθανάτου καὶ τῆς θνητῆς μίαν ἐποίησεν φύσιν ἀνθρώπου. Τὸν αὐτὸν, πῇ μὴ ἀθάνατον, πῇ δὲ θνητὸν ποιήσας. καὶ τοῦτον φέρειν ἐν μέσῳ θείας καὶ ἀθανάτου φύσεως, καὶ τῆς θνητῆς

καὶ

καὶ μεταβλητῆς κατεστήσατο ἵνα ὁρῶν ἅπαντα,
καὶ θαυμάσῃ.

& mutabilis constituit, ut aspecians cuncta;
admiretur.

ΘΑΝΑΤΟΣ.

M O R S.

Περὶ δὲ τοῦ θανάτου ταῦ λεκτικόν, τοὺς γὰρ πολλοὺς, ὁ θάνατος φοβεῖ, ὡς κακὸν μέγιστον, ἀγνοίᾳ τοῦ πράγματος. Θάνατος γὰρ γίνεται διάλυσις καμνοῦτος σώματος. Καὶ γὰρ ἀριθμοῦ πληρωθέντος τῆς ἀρμῶν τοῦ σώματος, (ἀριθμὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἀρμογὴ τοῦ σώματος) ἀποθνήσκει τὸ σῶμα. Τοῦτο δὲ ὅταν μηκέτι δυνάται φέρειν τὸν ἄνθρωπον. καὶ τοῦτο ἐστὶ θάνατος διάλυσις σώματος, καὶ ἀφανισμὸς αἰδήσεως σωματικῆς.

De morte vero nunc dicendum. Plebem nāque mors terret, ut malū maximum, ignorantie rei. Mors. n. fit solutio laborantis corporis. Numero. n. completo compaginum corporis. (numerus enim est compago corporis) interit corpus. Hoc autem quando non amplius potest ferre hominem. Et hoc est mors, solutio corporis, & deletio sensus corporei.

ΟΜΟΙΩΤΗΣ ΤΕΚΝΩΝ.

SIMILITUDO NATORVM.

Ἐκ τῆς Ἀφροδίτης.

Ex Venere.

Παρά τὴν τὰ βρέφη ὁμοία τοῖς γονεῦσι γίνεται; ἢ συγγενεῖαι ἀποδίδονται; Ἐκδήτω λόγον. Ὅταν νοσήμου αἵματος ἐξ ἀφροδρουμένου ἢ γένεσις ἀποθησαυρίζῃ γόνον, συμβαίνει πῶς ἰσπανίην ἐκ τοῦ σώματος ὅλου μελῶν οὐσίαν τινα καὶ θεῖαν ἐνέργειαν, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου γινεμένου. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς οἷς τὸ γινέσθαι ὅταν καθυπερτερήσῃ τὸ ρυὴν ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀτνηκεν γίνηται τὸ πατρὶ ὁμοιούμενον τὸ βρέφος ἀποδειχθήσεται. ὡς τὸ ἀνάπαλιν τὸν αὐτὸν πρόπον τῇ μητρὶ, ἐὰν τινὲς μέρους καθυπερβῇσιν γίνηται πρὸς ἐκείνῳ τὸ μέρος ἀφομοιοῦται. ἐστὶν ὅτε δὲ καὶ οἷς μακρὰς ἡμέρας παραβάλλῃν τὸ βρέφος τῇ μορφῇ τοῦ γυνήσαντος. ἐκείνου δὲκακον λόγον ἔχοντος πρὸς τιμὴν ὄραν ἐν ᾗ ἡ γυνὴ ἐπαιδοποιεῖται.

Vnde est, ut infantes parentibus gignuntur similes? vel cognationibus id tribuitur? Expōnam rationē. Quādo ex redeūte sanguine e sede, generatio thesaurizat semē, accidit quodāmodo ut inspiretur e corpore toto membrorum essentia quædā, per diuinā actionem. quasi idē homo fiat. Idem hoc & in muliere ad gerendum, quando redundauerit id quod a viro fuit, & non lique scat, similē patri natus euadit. Ut e contra eodem modo, matri si aliqua pars abundantior fuerit, ad aliquam partem, ea similis euadit. Est aliquando ut in longas progenies similes infantes, formæ parentum generentur illo decano rationem habente ad horam in qua mulier pariebat.

Ἐκ τῆς Ἰσίδος.

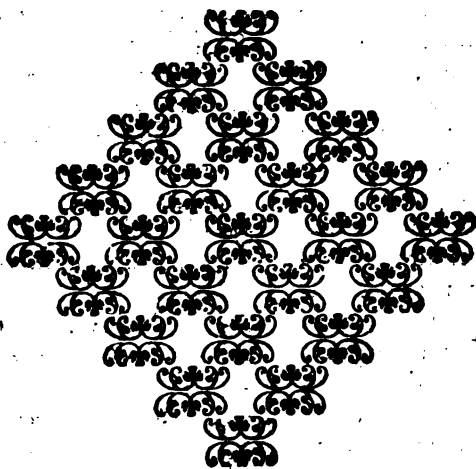
Ex Iside.

Ἐλεγχος γὰρ ἀπαραδεῖξ ὃ μέγιστος βασιλεὺς οἷς ἀποθυμῶν φέρει τὰς ἐλεχθέντας αὐτῷ πρότερον οὐκ οἶδεν.

Elenchus agnitus, maxime rex, in cupiditatem ducit, eum qui est redargutus eorum, quæ antea nesciebat.

ΤΕΛΟΣ.

FINIS.

HERMETIS ERMΟΥ ΤΟΥ TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,

AD TATIVM.

De Veritate,

ΠΡΟΣ ΤΑΤ.

Περὶ Ἀληθείας.

LIBER XVII.

BIBAION IZ.

DE veritate o Tati, nō est possibile hominem, animal imperfectum ex imperfectis compositum membris, & alienis corporib⁹, & multis, corpore cōstans, audenter dicere. Id vero quod possibile est, aut iustū, id aio veritatē esse in solis æternis corporibus. Quorum etiam corpora ipsa vera sunt. Ignem, per se ignem solum, & nihil aliud. terrā per se terrā, & nihil aliud. Aerē per se aerē, & nihil aliud. Aquā p se aquā, & nihil aliud. Nostra vero corpora ex his omnibus sunt constituta. Nam habet ignis, habet & terrā, & habet aquā & aem. Neq; ignis est, neque terra, neque aqua, neque aer, nec quicquam verum. Si vero ab initio constitutio nostra habuisset veritatem, quōmodo possent vel videre, vel effari, vel mente concipere solum, nisi Deus vellet. Cuncta ergo o Tati, quę super terram sunt, veritas quidem non sunt. Sed veritatis imitamenta. & non omnia, sed pauca sunt. Alia vero sunt falsitas, & error, o Tati. & apparentiæ phantasiæ, veluti imagines constituta. Quando vero desuper influxum habuerit phantasia, veritatis fit imitatio. Absq; vero supera actione, mēdacium relinquitur. Sicuti & imago, corpus quidem inscriptionis ostendit, ipsa vero non est corpus, secundum phantasiā rei visā. Et oculos quidem cernitur habere, cernit autem nihil. & aures audit, vero nihil omnino. Et alia omnia habet inscriptio, falsa tamen est, spectantium visum decipiens, dum hi videntur sibi veritatem intueri, & & illa reuera sunt falsa. Quicunque ergo non falsum vident, veritatem vident. Quan-

Εὐὲ ἀληθείας ὁ Τάτ, οὐκ ἐστὶ δωατὸν ἄνθρωπον ὄντα, ζῶον ἀτελές, ἐξ ἀτελῶν συγκαίματος μελῶν, καὶ ἐξ ἀλλοτρίων σωματῶν καὶ πολλῶν τὸ σκῆψος σωεσῶς, τοιμήσαντα οἰπῆν. Ὁ δ' ἐστὶ δωατὸν, ἡ δὲ χροίον, τοῦτο φησὶ ἀληθείας εἶναι, ἐν μένοις τοῖς αἰδέοις σώμασιν. Ὡς καὶ τὰ σώματα αὐτὰ ἀληθῆ ἐστὶ. πῦρ αὐτόπυρ μόνον καὶ οὐδὲν ἄλλο. γῆ αὐτογῆ. καὶ οὐδὲν ἄλλο. ἄνρ, αὐτοανρ καὶ οὐδὲν ἄλλο. ὕδωρ αὐτοῦδωρ, καὶ οὐδὲν ἄλλο. Τὰ δ' ἡμέτερα σώματα ἐκ πάντων τούτων σωεσῆκεν. ἔχει μὲν γὰρ πῦρος, ἔχει δ' καὶ γῆς. ἔχει καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος. καὶ οὐδὲ πῦρ ἐστίν, οὐδὲ γῆ, οὐδὲ ὕδωρ, οὐδὲ ἀήρ, οὐτε οὐδὲν ἀληθές. Εἰδὲ τίω ἀρχῶν, ἡ γὰρ σῆς ἡμῶν ἔχου τίω ἀληθῆς, πῶς ἂν δώσαντο τίω ἀληθῆς ἡ ἰδῆν, ἡ οἰπῆν, ἡ τοῶν ἱμόνων, οἱ μὲν δ' εἰδὲς ἐθέλει. Πάντα οὖν ὁ Τάτ τὰ ἐπὶ γῆς ἀληθῆς μὲν οὐκ ἐστὶ, τῆς δὲ ἀληθείας μιμήματα. καὶ οὐ πάντα, ὀλίγα δὲ ταῦτα. ἄλλα δὲ ψεύδος καὶ πλάνος, ὁ Τάτ, καὶ δόξα φαντασίας καδάπερ εἰκόνες, σωεσῶτα. Ὅταν δὲ ἄνωθεν τίω ἐπίρροιαν ἔχῃ ἡ φαντασία, τῆς ἀληθείας γίγνεται μίμησις. Χωρὶς δὲ τῆς ἄνωθεν ἐνεργείας ψεύδος καταλείπεται. καδάπερ καὶ ἡ εἰκὼν. Τὸ μὲν σῶμα τῆς γραφῆς δείκνυσιν, αὐτὴ δὲ οὐκ ἐστὶ σῶμα, κατὰ τίω φαντασίαν τοῦ ὁρωμένου. Ἡ ὀφθαλμοῦς μὲν ἐραῖαι ἔχουσα, βλέπει δὲ οὐδέν. καὶ ὅτα, ἀκούει δὲ οὐδὲν ἔλως. καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἔχει μὲν ἡ γραφή, ψαδδὲ δὲ ἐστὶ τὰς ὁρῶντων ὁψῆς ἐξαπασῆτα. τῶν μὲν δοκούντων ἀληθῆς ὄραν, τῶν δὲ πῶς ἀληθῶς ὄντων ψαδδῶν. Ὅσοι μὲν οὖν οὐ ψεύδος ὁρῶσιν, ἀληθῆς ὁρῶσιν. Εἰρ

Εάν οὖν ἕκαστον, τούτων οὕτω νοῶμεν ἢ ὁρῶμεν ὥς ἐστίν, ἀληθῆ καὶ ὁρῶμεν καὶ νοοῦμεν. Εάν δὲ παρὰ τὸ ἐν, οὐδὲν ἀληθές, οὔτε νοήσωμεν, οὔτε εἰσόμεθα. Ἐστίν οὖν πᾶτερ ἀληθῆ καὶ ἐν τῇ γῇ; καὶ οὐκ ἀσκότως σφέλλῃ, ὦ τέκνον. Ἀληθῆς μὲν οὐδαμῶς ἐστίν ἐν τῇ γῇ. ὦ Τάτ. οὔτε γὰρ ἡμέτερος δυνάται. Περὶ δὲ ἀληθείας νοῆσαι ἐνίοις ἤϊ ἀνθρώπων, οἷς ἂν ὁ θεὸς τιμὴ διοικήσει δωρησεται δυνάμιν δυνάται ἡμέτερος. Οὕτως ἀληθές οὐδὲν ἐστίν ἐν τῇ γῇ νόμῳ καὶ λόγῳ. φαντασίαι δὲ εἰ εἰσὶ καὶ δεῖξαι πάντα ἀληθῆ νόμῳ καὶ λόγῳ. Οὐκ οὖν τότε ἀληθῆ νοῶν καὶ λέγων τοῦτο ἀληθῆς δα καλεῖται. τί δὲ, τὰ ὅντα δὴ νοῶν, καὶ λέγων. Ἐστὶ δὲ οὐδὲν ἀληθές ἐπὶ τῆς γῆς. Πῶς οὖν τοῦτο ἀληθές ἐστὶ, τὸ μὴ εἶδέναι μηδὲν ἀληθές; Ἐνθάδε πῶς ἂν καὶ δυνάται ἡμέτερος. ὦ τέκνον; ἢ γὰρ ἀληθῆς τελειωτῆ ἀρετῇ ἐστίν, αὐτὸ τὸ ἀκρότατον ἀγαθόν. τὸ μὴ ὑποῦν ὕλης δολοῦμενον, μήτε ὑποῦ σάματος περιβαλλόμενον, γυμνόν, φανόν, ἀπειπνόν, σικνόν, ἀναλλοιώτον, ἀγαθόν. τὰ δὲ ἐνθάδε, ὦ τέκνον, οἷα ἐστίν ἐνθάδε ἀδύνατα τοῦ δι τοῦ ἀγαθοῦ, φθαρτὰ, παθητὰ, διαλυτὰ, θρεπτὰ, καὶ ἀναλλοιούμενα, ἀλλὰ ἐξ ἄλλων γινόμενα. Αὐτὸ μὴτε ἀπὸς ἑαυτὰ ἀληθῆ ἐστίν, πῶς δυνάται ἀληθῆ ἐστίν; Πᾶν γὰρ τὸ ἀλλοιούμενον ψεύδος ἐστὶ, μὴ μένει ἐν ᾧ ἐστὶ. φαντασίαις δὲ μεταπεπλεγμένον ἄλλας καὶ ἄλλας ἐπιδείνεται ἡμῖν. Οὐδὲ ἀνθρώπος ἀληθῆς ἐστίν. ὦ πᾶτερ; Καθότι ἀνθρώπος οὐκ ἐστίν ἀληθῆς ὦ τέκνον. τὸ γὰρ ἀληθές ἐστὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ μόνον τιμὴ σύστασιν ἔχον. καὶ μόνον καθ' αὐτὸ οἷον ἐστίν. Οἱ δ' ἀνθρώπος ἐκ πολλῶν σωτήρηκα, καὶ οὐ μόνον καθ' αὐτόν. πέπτεται δὲ καὶ μεταβάλλεται ἡλικίαν ἐξ ἡλικίας, καὶ ἰσάν ἐξ ἰσας. καὶ ταῦτα ἐπὶ ὧν ἐν τῷ σπύρῳ. καὶ πολλοὶ τέχνη οὐκ ἐγνώρισαν χρόνου ὀλίγου μεταξὺ χρόνου. καὶ πάλιν τέχνη γοῆς ὁμοίας. Τὸν οὖν οὕτως μεταβαλλόμενον ὥς ἀγνοῶν, δυνάται ἀληθῆς ἐστίν, ὦ Τάτ; οὐ, τοῦσαντίον ψεύδος ἐστίν, ἐν ποικίλαις γινόμενον φαντασίαις ἤ μεταβολῶν. Σὺ δὲ νόη ἀληθῆς τί ἐστίν, τὸ μόνον, καὶ αἰδίον. ὁ δὲ ἀνθρώπος οὐκ ἐστίν ἀλ. ἄρα οὐδὲ ἀληθῆς ἐστὶ. φαντασία δ' ἐστὶ τίς ἀνθρώπος; ἢ δὲ φαντασία ψεύδος ἂν εἴη ἀκρότατον. Οὐδὲ ταῦτα οὖν ὦ πᾶτερ, τὰ αἰδία σώματα ἐπὶ μεταβάλλεται ἀληθῆ ἐστίν; Πᾶν μὲν οὖν τὸ γυμνόν καὶ μεταβλητόν, οὐκ ἀληθές. ὑποῦ δὲ τοῦ ἀκρότατος ἡρόμενα, τιμὴ ὕλην δυνάται ἀληθῆ ἐκπέναι. Ἐχῃ δὲ τί καὶ ταῦτα ψεύδος ἐν τῇ μεταβολῇ. οὐδὲν γὰρ μὴ μόνον ἐφ' ἑαυτῷ ἀληθῆς ἐστίν. ἀληθῆς, ὦ πᾶτερ; Τί οὖν ἂν ὅποι τις, μόνον τὸν ἥλιον παρὰ τὰ ἄλλα πάντα μὴ μεταβαλλόμενον, μένοντα δὲ ἐφ' ἑαυτῷ ἀληθῆς; ἀληθῆς. Διὸ καὶ τιμὴ ἐν τῷ κόσμῳ δημιουργίαν, οὗτος μόνος πεπλεγμένος ἀρχὸν πάντων, καὶ ποιῶν πάντα.

Quando ergo singulorum ita intelligimus, aut cernimus ut sunt, verum & cernimus, & intelligim'. Si vero præter ens, nihil verum, neq; intelligemus, neq; sciemus. Est ergo, o pater, veritas etiam in terra? Non imprudenter erras o fili. Veritas quidem nullo modo est in terra, o Tati. neque enim gigni potest. De veritate vero concipere mente, aliquos homines quibus Deus, Dei videndi largiatur vim, potest fieri. Ita verum nihil est in terra; menti, & rationi. Sed sunt phantasiæ & apparentiæ cunctæ, veræ menti, & rationi. Igitur; vera intelligere, & dicere, hoc vocare oportet veritatem. Quid vero entia oportet intelligere, & dicere. Est autem nihil verum in terra. Quomodo ergo hoc verum est, non nosse quidquam verum? Hic quomodo & possit fieri o fili? Nam veritas perfectissima virtus est. ipsa supremum bonum. quod non a materia turbatur. neque a corpore circumdatur, nudum; clarum immutabile, venerandum, inalterabile, bonum. Quæ vero hic sunt o fili, possunt cerni, incapacia huius boni. corruptibilia, passibilia, dissolubilia, mutabilia, semper alterata, & alia ex aliis fiunt. Quæ igitur, neque erga se ipsa vera sunt, quomodo poterunt vera esse? Omne enim quod alteratur, falsitas est non manens, in quo est. Phantasias vero permutans, alias atque alias ostendat nobis. Neque homo verus est, o pater? Quatenus homo, non est verus o fili. Verum enim est, id, quod ex se ipso solum constitutionem habet. & manet per se quale est. Homo vero, ex multis constat, & non manet per se. Mutatur vero & permutat ætatem ex ætate, & ideam ex idea. & hoc, existens adhuc in corpore, & multi filios non agnouerunt paucis interposito tempore, & cum filij parentes similiter. Quod igitur ita mutatur, ut non agnoscat, potest ne verum esse, o Tati. Nonne contrarium, falsitas est, dum varias mutationum recipit phantasias. Tu vero intellige, verum quid esse id, quod manet, & est æternum. Homo vero non est. semper. Igitur neque verum est. Phantasia vero est quidam homo? Phantasia vero falsitas fuerit summa. Neque ergo hæc, o pater æterna corpora, quia mutantur, vera sunt? Omne igitur genitum, etiam mutabile, non verum. Ab ætate vero, facta, materiam potuerunt, veram habuisse. Habent vero & hæc falsum quid in mutatione. Nihil enim quod non manet in se ipso, verum est. Verum, o pater? Quid vero dicat aliquis solum solem, qui præter alia non mutatur, & in se manet, veritatem? Veritatem. Atque ideo opificium in mundo huic soli creditum est. Imperans omnibus, & efficiens omnia.

Quem

HERMETIS TRISMEGISTI

Quem & veneror, & adoro eius veritatem. Et post vnum & primum hunc opificē cognosco. Quid vero dicas o pater, esse primā veritatē? Vnum, & solū o Tati. qui non ex materia est. qui non est in corpore, qui colore caret. qui caret figura, qui non vertitur, qui non alteratur, qui sēper est. Falsitas autē o fili, corrūpitur. Cūcta vero terrena, corruptio corrūpuit. & amittitur, & amplectetur, veri prouidētia. Nā sine corruptione, neque generatio pōt consistere. Omni autē generationi corruptio consequitur. ut rursus fiat. Quę enim gignūtur, ex corruptis necesse est fieri: Corrumpi autē genita est, necesse, ne sistatur entium generatio. Primo igitur, opificem cognosce, in generationem entium. Quę ergo ex corruptione fiunt, falsa fuerint, ut quę nūc alia, aliās alia fiant. Eadem namq; fieri est impossibile. Quod vero nō idē est, quo modo verū fuerit. Phātasias ergo hęc oportet vocare o fili. Si modo recte appellamus, hominē, hominitatis phātasiam. Puerum vero, pueri phantasiā. Virum vero, viri phantasiā. Senē autē senis phantasiā. Et adolescentē adolescentis phantasiā. Neque. n. homo, homo, neque puer, puer. neq; adolescēs, adolescens. neq; vir, vir. neque senex, senex. Sed mutata mentiuntur, & quę prę existunt, & existunt. Hęc igitur ita cogita o fili, ut falsi etiam hi actus desuper pendeant ab ipsa veritate. Hoc ita se habente, falsitatem aio veritatis opus esse.

Ὁν καὶ σέβομαι, καὶ προσκυῶ αὐτοῦ τὴν ἀληθινὰν, καὶ μετὰ τὸν ἕνα καὶ πρῶτον, τοῦτον δημιουργὸν γνωρίζω. Τὸ οὖν εἶναι λέγεις, τὴν πρῶτην ἀληθεῖαν πατέρα; ἕνα καὶ μόνον, ὃ τὰτ, τὸν μὴ ἐξ ὕλης. τὸν μὴ ἐν σώματι, τὸν ἀχρώματον, τὸν ἀχημάτιστον τὸν ἄσπερον, τὸν μὴ ἀλλοιούμενον, τὸν αἰὲ ὄντα. τὸ δὲ ψεύδος ὃ τέκνον φθείρεται. Πάντα δὲ ἐπὶ γῆς φθορὰ κατέλαβε, καὶ ἐμπεῖχει, καὶ ἐμπεριέχει ἢ τοῦ ἀληθοῦς πρόνοια. χωρὶς γὰρ φθορᾶς οὔτε γένεσις διαύεται συσπῶναι. Πᾶσα ὅ γινώσκει φθορὰ ἐπεταί, ἵνα πάλιν γένηται. τὰ γὰρ γινόμενα, ἐκ τῆς φθειρομένης ἀνάγκῃ γίνονται. φθείρεται ὅτὰ γινόμενα ἀνάγκῃ, ἵνα μὴ εἴη ἡ γένεσις ὅ ὄντων. Πρῶτον οὖν τὸν δημιουργὸν γνωρίζε εἰς τὴν γένεσιν τῆς ὄντων. τὰ οὖν ἐκ φθορᾶς γινόμενα φθάνειν εἴη, ὥς ποτὲ μὴ ἄλλα, ποτὲ δὲ ἄλλα γινόμενα. τὰ γὰρ αὐτὰ γίνονται, ἀδυνατον. τὸ δὲ μὴ αὐτὸ, πῶς ἀληθὲς εἴη; φαντασίας οὖν καλεῖν δεῖ τοῦτο, ὃ τέκνον, ὅτι ἐρῶς φαντασιουργίᾳ τὸν ἀνθρώπον ἀνθρωπότητος φαντασίαν. τὸ δὲ παιδίον παιδίου φαντασίαν. τὸν δὲ γέροντα γέροντος φαντασίαν. τὸν ὅτι νεανίσκον, νεανίσκου φαντασίαν; τὸν δὲ ἄνδρα, ἀνδρὸς φαντασίαν. οὔτε γὰρ ὁ ἀνθρώπος, ἀνθρώπος, οὔτε τὸ παιδίον, παιδίον, οὔτε ὁ ἀνὴρ, ἀνὴρ. οὔτε ὁ γέρων, γέρων. μεταβαλλόμενα δὲ ψεύδεται ὅτὰ προόντα, καὶ τὰ ὄντα. ταῦτα μὴ τοι οὕτω νόη ὃ τέκνον, ὥς καὶ τῆς φθάνοντος τούτων ἐνεργούντων ἀνοδὸν ἐρτημένων ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, τὸ ψεύδος φαντασίαν τῆς ἀληθείας ἐνέργημα εἶναι.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

SCHOLION.

Quando soli tribuit opificium. Intelligas quo ad generationem, & quo ad virtutem quam sol efficit in hęc inferiora.

ERMOY TOY HERMETIS TRISMEGISTOU, TRISMEGISTI,

ΟΤΙ ΟΥΔΕΝ ΤΩΝ

ὄντων ἀπόλλυται.

QVOD NVLLVM

Entium pereat.

BIBAIION IΘ.

LIBER XVIII.

Εὖτε ψυχῆς καὶ σώματος ὁ παῖς
νῦν λεκτικόν, προσηγορίᾳ ποιῶν
ἀθάνατος ἢ ψυχὴ. ἐνέργεια δὲ
ποταπὴ ἐστὶ συστάσεως σώματος
καὶ διαλύσεως. Περὶ οὐδὲν γὰρ
αὐτοῦ ὁ θάνατος, ἀλλὰ νόημα

ἐστὶν θανάτου προσηγορίας, ἢ κενὸν ἔργον, ἢ
ἀπὲρ ἐνέργειαν τοῦ προτέρου γράμματος λεγόμενος
θάνατος ἀντὶ τοῦ ἀθάνατος. ὁ γὰρ θάνατος
ἀπώλειαν ἐστὶν. οὐδὲν δὲ ἔστι ἐν τῷ κόσμῳ ἀ-
πόλλυται. εἰ γὰρ δεύτερος θεὸς ὁ κόσμος καὶ
ζῶν ἀθάνατος, ἀδιώτατος δὲ τοῦ ἀθάνατου
ζῶντος μέρους τὸ ἀποθανεῖν. πάντα δὲ τὰ ἐν τῷ
κόσμῳ μέλη ἐστὶ τοῦ κόσμου, μάλιστα δὲ ὁ ἄν-
θρωπος τὸ λογικὸν ζῶν. Πρῶτος γὰρ πάντων,
καὶ αἰδῖος, καὶ ἀγέννητος, καὶ δημιουργὸς ἔστι ὁ
πρῶτος θεός. Δεύτερος δὲ ὁ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ὁ
κόσμος ὑπὸ αὐτοῦ γινώσκων. καὶ ὑπὸ αὐτοῦ
συνεχόμενος, καὶ περιεχόμενος, καὶ ἀθανάτιζο-
μενος, ὥς ἀπὸ ἰδίου πατρὸς αἰεὶ ζῶν. ὥς ἀθά-
νατος δὲ ἔστι ἡ αἰεὶ ζῶν, καὶ αἰεὶ ἀθάνατος. τὸ
γὰρ αἰεὶ ζῶν, τοῦ αἰδίου διαφέρει. ὁ μὲν γὰρ
ὑπὸ ἑτέρου οὐκ ἐγένετο. εἰ δὲ καὶ ἐγένετο, ὑπὸ
ἑαυτοῦ ποτὲ ἐγένετο καὶ οὐκ ὑπὸ ἄλλου ἢ ἄλλ'
αἰεὶ γίνεται. Τὸ γὰρ αἰδῖον ἢ αἰδῖον ἐστὶ, τὸ
πάν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτὸς ἀπὸ ἑαυτοῦ αἰδῖος. ὁ δὲ
κόσμος ὑπὸ τοῦ πατρὸς αἰεὶ ζῶν, καὶ ἀθάνατος
γένετο, καὶ ὅσον ὡς τῆς ὕλης ἀποκείμενον ὑπὸ
αὐτὸν, τὸ πᾶν ὁ πατὴρ σωματοποιήσας, καὶ
ἐγκώσας ἐποίησε σφαιροειδὲς τοῦτο, αὐτῇ τῇ
ποιῶν θεότητι, οὕτως καὶ αὐτῷ ἀθάνατον καὶ
ἔχουσιν αἰδῖον τὴν ὕλην. Πλήρης δὲ ἔστι
ἰδεῖν τὰ ποιά ὁ πατὴρ ἐγκαταπέρας τῇ σφαι-
ρᾷ, ὡς ἐν κύκλῳ κατέκλινε πάση ποιότητι,
κοσμήσας βουλόμενος τὸ μετ' αὐτοῦ ποιόν. τῇ δὲ
ἀθανασίᾳ περιβαλὼν τὸ πᾶν σῶμα ἵνα μὴ ὕλη
τῆς τοῦτο συστάσεως θελήσασα ἀποσπῶται δια-
λυθῇ εἰς τὴν αἰωνίαν ἀταξίαν. ὅτε γὰρ ὡς ἀσώ-
ματος ἢ ὕλη ὁ τέκνον, ἀτακτὸς ὡς. ἔχει δὲ ὡς

E anima & corpore o fili,
nunc est dicendū. Quomo-
do nempe anima sit immor-
talis. Actio vero vnde sit
constitutionis corporis, &
solutionis. Circa namq; ho-
rum nullum, mors est. Sed
conceptio est appellationis mortis, vel vanum
opus, vel per priuationem primæ literæ dicta
est θάνατος, mors, pro ἀθάνατος, immortalis.
Mors. n. perditionis est, nullum autem eorum,
quæ in mūdo sunt, perit. Nā si secundus Deus
est mundus, & animal immortale, impossibile
est, immortalis animalis partem aliquam inte-
rire. Omnes vero in mundo, partes sunt mūdi.
maxime vero homo, rationale animal. Primus
n. omnium est, & æternus, & ingenuus, & o-
pifex vniuersorū Deus. Secundus vero qui per
imaginem eius, Mundus ab eo factus. Et ab
ipso contentus, & nutritus, & immortalitate
donatus. utpote ab æterno Deo semper viuens
ut immortalis. Nam semper viuens ab æterno
differt. Nam alter ab alio non est factus. Quod
si & factus est, a seipso aliqñ est factus, & nō ab
alio. Sed semper sit. Aeternum. n. quia æternum
est, vniuersum. Pater vero ipse, se ipso æter-
nus. Mūdos vero a patre æternus & immorta-
lis factus est, & quantū materiæ erat sepositum
sibi ipsi, pater vniuersum in corpus faciens, &
in molem, sphericum fecit; qualitate ipsi cir-
cumponens, quæ & ipsa erat immortalis, & æ-
ternam habebat materietatem. Et amplius
idearū qualitates pater, in feminas (phēres, tam-
quam in antro inclusit omni qualitate, ornare
volēs, quod post ipsū erat quale. Immortalita-
te circūdans totū corpus, ut ne materia ab eius
cōstitutione volens secedere; dissolueretur in
eius confusionem. Quando. n. incorporea erat
materia, o fili, inordinata erat. Habet vero &
hic

HERMETIS TRISMEGISTI

hic circa alia parua qualia eandem reuolutam confutionem, ea quæ dicitur accretio, & diminutio, & quam homines, mortem vocant. Hæc vero inordinatio circa terrena fit animalia. Nam cœlestium corpora, vnum habent ordinem; quem a patre sunt sortita a principio. Seruatur autem hic a cuiusque instauratione indissoluitus. Restauratio autem terrenorum corporum constitutio est. Dissolutio vero hæc restauratio, in corpora, quæ non dissoluuntur, hoc est immortalia. Atque ita priuatio fit constitutionis, non autem perditio corporum. Tertium vero animal, homo ipse ad imaginem mundi factus, mentem, ex voluntate patris habens præter alia terrena animalia. non solum ad secundum Deum sympathiam habet, sed & intelligentiâ primi. Nam illud quidem sentit, vt corpus. Illius vero intelligentiâ recipit, vt incorporei, & mentem boni. Hoc ergo animal, non petit Bene omina re o fili, & intellige, quid Deus, quid mundus. qui animal immortale, quid animal dissolubile, & intellige, quod mundus a Deo, & in Deo. Homo vero a mundo, & in mundo. Principium vero, & comprehensio, & constitutio omnium Deus.

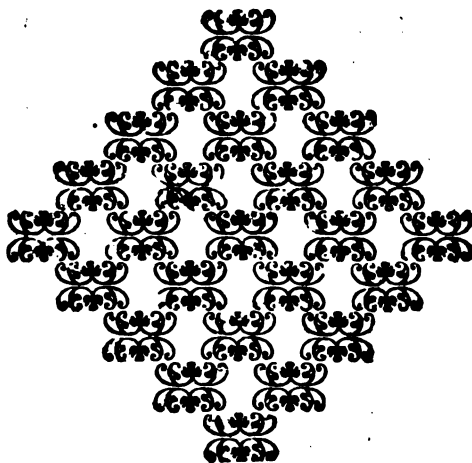
ἐνθάδε ἔστι πάλιν τὰ ἄλλα μικρὰ ποιεῖ εἰλουμένῳ, τό τῆς αὐξήσεως, καὶ τὸ τῆς μειώσεως, ὃν θάνατον οἱ ἄνθρωποι καλοῦσιν, αὐτὴ δ' ἡ ἀλξία πάλιν τὰ ἐπείγεια ζῶα γίγνεται. ἥ γὰρ οὐρανίων τὰ σώματα μίαν τάξιν ἔχει. ὡς εἰληχὲν ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῷ ἀρχῳ. τηρεῖται δὲ αὐτὴ ὑπὸ τῆς ἐκάστω ἀποκαταστάσεως ἀδιάλυτος. ἡ δὲ ἀποκατάστασις ἥτις ἐπείγεται σωμάτων συστάσις. ἡ δὲ διάλυσις αὐτῆς, ἀποκατασταῖαι εἰς τὰ ἀδιάλυτα σώματα, τουτέστι τὰ ἀθάνατα. καὶ οὕτω ξέρησις γίνεται τῆς αἰδήσεως, οὐκ ἀπάθεια ἢ σωμαίων. τὸ δὲ τρίτον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰκόνα τοῦ κόσμου ἡμιμέμνη οὐ κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς ἔχων πάλιν τὰ ἄλλα ἐπείγεια ζῶα, οὐ μόνον πρὸς τὸν δεῦτερον θεὸν συμπάθειαν ἔχων, ἀλλὰ καὶ ἐννοίαν τοῦ πρώτου ἢ μὴ γὰρ αἰσθάνεται ὡς σώματος, τοῦ δὲ ἐννοίαν λαμβάνει ὡς ἀσωμάτου, καὶ νοῦ τοῦ ἀγαθοῦ. τοῦτο οὖν οὐκ ἀπόλλυται τὸ ζῶον; εὐφήμεσον ὃ τέκνον, καὶ νόησον τί θεός, τί κόσμος, τί ζῶον ἀθάνατον, τί ζῶον διαλυτόν. καὶ νόησον ὅτι ὁ μὴ κόσμος ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ἐν τῷ θεῷ. οἱ δ' ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ κόσμου, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ. ἀρχὴ δὲ, καὶ πειροχὴ, καὶ σύστασις ἀπάντων ὁ θεός.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

SCHOLION.

Quando ait. Mundus est in Deo & a Deo; homo vero a Mundo. Intelligendum sano modo, vt homo sit a mundo quoad generationem corporalem.

ΕΡΜΟΥ

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΡΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, TRISMEGISTI,

ΑΣΚΛΗΠΙΩ

εὐ φρονῶν.

ASCLEPIO

recte sapere.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΘ.

LIBER XIX.

Παὶ ὁ υἱὸς μου Τάτ, ἀπόν-
τος σου τὴν ἡμέραν ὅταν ἡ-
θέλῃς φύσιν μαθεῖν, ἵνα
θῆῃς δὲ μοι οὐκ ἐπέτρεπεν,
ὡς νεώτερος ἀρτί παραλθὼν
ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἧς περὶ ἐνός
ἐκάστου, ὡς ἀκατάλυτον πλῆρως
εἶπεν, ὅπως εὐπαρακαλούμενος αὐτῷ γένηται ἡ
θεωρία. Σοὶ δ' ἐγὼ ἧς λεχθέντων τὰ κυριότατα
κεφάλαια ἐκλεξάμενος, δι' ὁλίγων ἡθέλησα ἐπισή-
λαι, μυστηκώτερον αὐτὰ ἐρμηνεύσας, ὡς ἀντιληπύ-
τη καὶ ἐπισήμων τῆς φύσεως. Τὰ φαινόμενα
πάντα γέγονε καὶ γίνεταί. τὰ δὲ ἡμεντά, οὐχ
ὑφ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρου γίνεταί. Πολλὰ δὲ
ἡμεντά. Μᾶλλον δὲ πάντα τὰ φαινόμενα. καὶ
πάντα τὰ διάφορα καὶ οὐχ ὁμοία. Γίνεται δ'
ὑφ' ἑτέρου τὰ γινόμενα. Ἐστὶ τις ὁ ταῦτα ποιῶν.
καὶ οὗτος ἀγέννητος καὶ ἀσυνεβύτερος ἧς ἡ-
μεντῆς. Τὰ γὰρ ἡμεντά φημι ὑφ' ἑτέρου γινέσθαι.
ἧς δὲ ἡμεντῆς ὄντων, ἀδυνάτον τὸ ἀσυνεβύτε-
ρον πάντων εἶναι, ἢ μόνον τὸ ἀγέννητον. Οὗτος
δὲ κρείων, καὶ εἷς, καὶ μόνος ὅντως σοφὸς τὰ
πάντα. ὡς μὴ ἔχον μηδὲν ἀσυνεβύτερον. Ἀρχὴ
γὰρ καὶ τῶ πλῆθει, καὶ τῶ μεγέθει, καὶ τῇ
διαφορᾷ ἧς ἡμεντῶν. καὶ τῇ συνεχείᾳ τῆς
ποιήσεως, καὶ τῇ ἐργείᾳ. Βεβητα δὲ τὰ ἡ-
μεντά, ὁρατὸν ἐστὶν. ἐκείνος δὲ ἀόρατος. Διὰ
σοῦτο γὰρ ποιεῖ, ἵνα ὁρατός ᾖ. ἀνὴρ οὖν ποιεῖ.
Οὕτως ἀξίον ἐστὶ νοῦσαι, καὶ νοήσαντα θαυ-
μάσαι, καὶ θαυμάσαντα ἑαυτὸν μακαρίσαι, τὸν
γενέσιον πατέρα γνωρίσαντα. Τὶ γὰρ γλυκύτε-
ρον πατρὸς γενέσιον; Τίς οὖν ἐστὶν οὗτος; καὶ
πῶς αὐτὸν γνωρίσωμεν; Ἡ τοῦτο, τὴν τοῦ
θεοῦ ἀποσηγορίαν μόνον δικαίον ἀνακρίναι; ἢ τὴν
τοῦ πατρὸς; ἢ καὶ τὰς περὶ; Θεὸν μὲν διὰ
τὴν δυνάμιν. ποιητὴν δὲ διὰ τὴν ἐργείαν.
Πατέρα δὲ διὰ τὸ ἀγαθόν. Δυνάμεις γὰρ ἐπὶ
διάφορος ἧς ἡμεντῶν. Ἐνέργεια δὲ ἐν τῶ πάν-
τι γινέσθαι. Διὸ τῆς πολυλογίας τε καὶ μαλακολο-

Voniā filius meus Tat, te ab-
sente, entium voluit natu-
ram discere, neque fuit me
superfedere, ut iunior, nūc
accedens ad notitiā eorum
quæ circa vnumquodq; coa-
ctus sum plura dicere, ut
bene sequax ei fieret contemplatio. Tibi vero
ego, eorum quæ dixi, principalissima capita se-
legens, paucis volui mittere, mystice magis ea
interpretatus, iam prouecto ætate & sciēti-
rum naturæ. Quæ apparēt omnia facta sunt &
fiunt. Genita vero nō a se ipsis, sed ab alio fiūt.
Multa autem sunt genita, vel potius omnia
quæ apparent. Et omnia quæ inter se differūt,
neque sunt similia. Fiunt aut ab alio, quæ fiunt.
Est ergo aliquis, qui hæc facit. Et iste ingenuus,
& senior genitis. Genita. n. a. i. o. ab alio gigni.
Cumque genita sint entia, impossibile est ali-
quid senius omnibus esse, nisi solum ingenu-
tum. Hic vero potentior, & vnus & solus, re-
uera sciens cuncta. ut pote qui nihil habeat
antiquius. Imperat namque, & multitudini, &
magnitudini, & differentiz genitorum. & con-
tinuitati facturæ, & efficaciz. Deinde, genita
quæ sunt, cernuntur. Ille vero inuisibilis est.
Ob id enim facit, ut visibilis sit. Semper ergo
facit. Ita dignum est intelligere; & postquam
intellexerit, admirari. & admirando, se ipsum
beatum putare, quod germanum patrem co-
gnouerit. Quid. n. dulcius patre germano?
Quis ergo est is? & quomodo eum cogno-
scemus? Vel huic Dei cognomen soli iustum
est imponere? vel factoris? vel patris? Vel &
hæc tria. Deum quidem ob potentiam. Fa-
ctorem autem, ob actionem. Patrem vero
ob bonum. Potentia namque est differens
a genitis. Actio vero, eō quod omnia
fiunt. Atque ideo loquacitate & vaniloquen-

O

tia

HERMETIS TRISMEGISTI

tia omni abiecta oportet intelligere duo hæc; Quod fit, & qui facit. Medium namque horū nihil, neque tertium aliquid. Omnia igitur intelligens, duorum horum memorare. Et hæc puta esse cuncta. nihil in dubio ponens non eorum quæ supra, nec eorum qua infra. neque eorum quæ mutantur. nec quæ sunt in abditō. Duo namque sunt cuncta, faciens, & factum. & distare aliud ab alio non possunt. Neque. n. Factorem absque eo quod fit possibile est esse. vtrumque. n. ipsorū hoc ipsum sunt. Ideo non potest alterum ab altero separari. neq; ipsum a se ipso. Nam si factor, nihil aliud est, quàm faciens solum, simplex, incompositus, facere necesse est hoc ipsum sibi ipsi, cui generatio est facientis, Et omne factum, impossibile est a se ipso factum esse. Factum autem, ab alio necesse est gigni. Absque vero factore, genitum neque gignitur, neque est. Alterum. n. absque altero, ammisit propriam naturam, aliteris priuatione. Si ergo duo confessa sunt, id quod fit, & quod facit vnum sunt vnione. Alterum quidem precedens, alterum consequens. Præcedens quidem factor Deus, consequens vero, id quod fit, qualecumque fuerit. Neque ob varietatem eorum quæ fiunt caueas, ne humilitatem, & infamiam Deo tribuas timens. Vna enim eius gloria est, facere cuncta. Et hoc est Dei veluti corpus, ipsa factio. Ipsi vero factori, nihil malum, aut turpe, est putandum. Hæ. n. passiones sunt quæ generationem consequuntur, sicuti ærugo, ipsum æs, & sordes ipsum corpus. Sed neque æruginem faber fecit. neq; sordes factor genuit. Neque malum Deus. Sed generationis vicissitudo, veluti effluere facit. Et ob hoc fecit mutationem Deus, quasi purificationem generationis. Præterea eidem pīctori licet, & cælum facere, & Deos, & terram & mare, & homines, & bruta, & inanimata & arbores. Deo autem impossibile est hæc facere? O multam amētiā, & ignorationem eorum quæ Dei sunt. Nam quod omnium maxime est ridiculum patiuntur isti. Cum enim Deum laudare dicant, quia ei non tribuant omnium efficientiam, neque Deum sciunt. Et præterquam non norunt, etiam maxime in eum sunt impij, passiones ei attribuentes, vel superbiam, vel impotentiam, vel ignorantiam, vel inuidiam. Nam si non facit cuncta: vel superbus est, vel non potens, vel ignorans, vel inuidens. Quod quidem impium est. Deus enim vnam solam passionem habet. ipsum bonum, Qui vero bonus est, neque inperbus, neq; impotens, neq; alia. Hoc. n. est Deus. Bonum namque vniuersa potentia est faciendi omnia. Omne aut genitum a Deo genitum est. Quod boni est. & potentis cuncta facere. Vide, quomodo ipse quidem facit, & quomodo fiant,

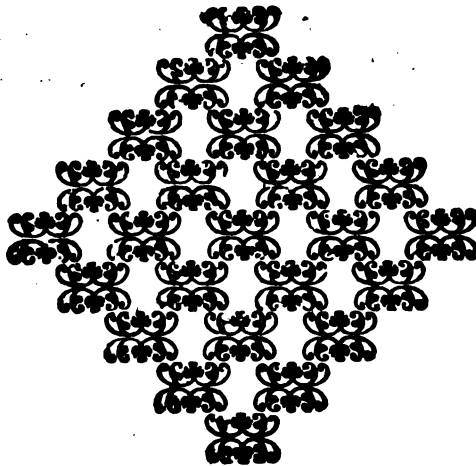
γίαι ἀπαλλαγέντας ἡ νοῦν δύο ταῦτα, τὸ γινόμενον, καὶ τὸν ποιῶντα. Μίσηται γὰρ τούτων οὐδὲν, οὔτε τρίτον τι. Πάντα οὖν νοῦν. ἢ δύο τούτων μέμνησο. καὶ ταῦτα ἴδ' νόμιζε τὰ πάντα, μηδὲν ἐν ἀπορίᾳ τιθέμενος· μή ἤν' αὖν, μή ἤν' καλῶ, μή ἤν' μεταβλητῆς, ἢ ἤν' ἐν μυχῷ. Δύο γὰρ ἐστὶ τὰ πάντα, τὸ ποιῶν, καὶ τὸ γινόμενον. καὶ διακλῖναι τὸ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου οὐ δυνάται. Οὐτε γὰρ τὸν ποιῶντα χωρὶς τοῦ γινομένου δυνάτον ἴδ'. Ἐκάτερος γὰρ αὐτῆς, αὐτὸ τὸ αὐτὸ ἐστὶ. Διὸ οὐκ ἐστὶ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου χωριζέμεναι. ὥς τε οὐδ' αὐτὸ ἑαυτοῦ. Εἴ γὰρ ὁ ποιῶν, ἄλλο οὐδὲν ἐστίν, ἢ τὸ ποιῶν, μόνον, ἀπλοῦν, ἀσύνθετον, ποιῶν ἀνάγκη τοῦτο αὐτὸ, ἑαυτοῦ. ὃ γένεσις ἐστὶ ποιῶντος. καὶ πᾶν τὸ γινόμενον ἴδ'. Γινόμενον δ' ὑφ' ἑτέρου ἀνάγκη γίνεσθαι. τοῦ δὲ ποιῶντος ἀνδρὸς, τὸ ἡμενητὸν οὔτε γίνεται, οὔτε ἐστὶ. Τὰ γὰρ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἀνδρὸς ἀπώλεσε τὴν ἰδίαν φύσιν, σερήσει τοῦ ἑτέρου. Εἴ τοίνυν δύο ὁμολόγηται τὸ γινόμενον καὶ τὸ ποιῶν ἐν ἐστὶ τῇ ἐνάσει. τὸ μὲν προηγούμενον, τὸ δ' ἐπόμενον. προηγούμενον μὲν ὁ ποιῶν θεός. ἐπόμενον δὲ τὸ γινόμενον ὅποιον ἐστὶ. Καὶ μὴ διὰ τὴν ποιικιλίαν ἢ γινομένων φυλάξῃ φοβούμενος, μὴ ταπεινώσῃ καὶ ἀδοξίαν τῷ θεῷ περὶ αὐτοῦ. Μία γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ δόξα τὸ ποιῶν τὰ πάντα. καὶ τοῦτο ἐστὶ τῷ θεῷ ὥστε σωμα, ἢ ποιήσις. Αὐτῷ δὲ τῷ ποιῶντι, οὐδὲν κακὸν οὐδ' αἰχρὸν νομιζέμενον. Ταῦτα γὰρ ἐστὶ τὰ πάθη τὰ τῇ φύσει παρεπόμενα, ὥστε ἰὸς τῷ χαλκῷ, καὶ ὁ ῥύπος τῷ σώματι. Ἀλλ' οὔτε ἰὸν ὁ χαλκουργὸς ἐποίησεν οὔτε ῥύπον ὁ ποιητὴς γεγέννηκεν, οὔτε τὴν κακίαν ὁ θεός. Ἡ δὲ τῆς φύσεως διαμοιβὴ καθάπερ ἐξανθὴν ποιῇ. καὶ διὰ τοῦτο ἐποίησε τὴν μεταβολὴν ὁ θεός, ὥστε ἀνακαθάρσιν τῆς φύσεως. Εἴτα τῷ μὲν αὐτῷ ζωγράφῳ, ἔξεσι καὶ οὐρανὸν ποιῆσαι καὶ θεοὺς καὶ γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἄλογα, καὶ τὰ ἄψυχα, καὶ τὰ δένδρα. Τῇ δὲ θεῷ ἀδωάστον ταῦτα ποιῆν. Ὡς τῆς πολλῆς ἀνείας καὶ ἀγνωσίας τῆς περὶ τὸν θεόν. Τὸ γὰρ πάντων γελοιώτατον παχέυσιν οἱ τοιοῦτοι. Τὸν γὰρ θεὸν φάσκοντες εὐλογεῖν, τῷ μὴ τὴν ἢ πάντων ποιῆσιν αὐτῷ ἀναλιδεῖναι, οὐδὲ τὸν θεὸν οἶδασιν. Πρὸς ὃ ἴδ' μὴ εἰδέναι, καὶ τὰ μέγιστα εἰς αὐτὸν ἀσεβοῦσι. πάθη αὐτῷ περιετέλλεσθαι, ὑπερφίαλον, ἢ ἀδυναμίαν, ἢ ἀγνοίαν, ἢ φθόρον. Εἴ μὴ γὰρ πάντα ποιεῖ, ἢ ὑπερφανὸς ἐστίν, ἢ μὴ δυνάμενος, ἢ ἀγνοῶν, ἢ φθορῶν, ὅπερ ἐστὶν ἀσεβείας. Ὁ γὰρ θεὸς ἐν μόνον πάθος ἔχει, ἴδ' ἀγαθόν. Ὁ δ' ἀγαθός, οὐδὲ ὑπερφανός, οὐδὲ ἀδωάστος. οὐδὲ ἴδ' ἄλλα. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ θεός. Τὸ γὰρ ἀγαθόν, ἢ πᾶσα δυνάμις τοῦ ποιῆν τὰ πάντα. Πᾶν δὲ τὸ ἡμενητὸν ὑπὸ τῷ θεῷ γέγονεν, ὅπερ ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ. καὶ τοῦ τὰ πάντα δυναμένου ποιῶν. Ἰδὲ πῶς μὲν αὐτὸς ποιῇ πᾶς δὲ τὰ γινόμενα

ρῆμα γίνεται. καὶ οἱ βούλη μαθοῖν, ὅξεσι σοὶ
 ἰδεῖν εἰκόνα καλλίστην καὶ ὁμοιοτάτην. Ἴδε γεωρ-
 γὸν σπέρμα καταβάλλοντα εἰς γῆν, ὅπου μὲν
 πυρὸν, ὅπου δὲ κριθῶν, ὅπου δ' ἄλλοι σπέρματα
 ἄνθρωπων. Ἴδε τὸν αὐτὸν ἀμπελον φυτεύοντα, καὶ
 μηλίαν, καὶ συκῆν, καὶ τὰ ἄλλα σπέρματα δένδρων.
 Οὕτως ὁ θεὸς, ἐν μὲν οὐρανῷ ἀθανασίαν ποι-
 ῶν. ἐν δὲ τῇ γῇ μεταβολῶν. Ἐν δὲ τῇ παντὶ
 ζωῇ, καὶ κίνησιν. Ταῦτα δ' οὐ πολλὰ ἔστι,
 ἀλλ' ὀλίγα καὶ εὐαριθμήτα. Τὰ γὰρ πάντα
 τέσσαρα εἰσὶν. Αὐτὸς ὁ θεός, καὶ ἡ γένεσις, ἐν οἷς
 τὰ πάντα ἔστι.

quæ sunt, & si vis discere, licet tibi videre ima-
 ginem pulcherrimam, & simillimam. Intuere
 agricolam semen iacentem in terram, alicu-
 bi frumentum, alicubi vero hordeum, ali-
 cubi aliud e seminibus. Intuere eundem, dum
 vitem plantat, & malum, & ficulneam & alias
 arbores. Ita Deus in cælo quidem immortalitatem
 seminat. in terra vero mutationem. In
 vniuerso vero vitam & motum. Hæc autem
 non multa sunt, sed pauca, & facilia numeratu.
 Omnia namque sunt quatuor. Ipse Deus, &
 generatio, in quibus omnia sunt.

Τ Ε Λ Ο Σ.

FINIS.

HERMETIS ERMΟΥ ΤΟΥ TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,

EX III. AD

Asclepium,

LIBER XX.

ΕΚ ΤΟΥ Γ. ΠΡΟΣ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΝ.

BIBLION K.

Non.n.permittitur,in prophas, talia mysteria emitte-
re. Sed mente audire. Vna
sola erat lux, ante lucem in-
tellectualem. Et fuit, & est
semper Mens lucida. Et ni-
hil aliud erat huius vnitas.
Semper in se ipsa existens. Semper sua ipsius
mente, & luce, & spiritu amplectitur. Extra
hanc, non Deus, non Angelus, non Dæmon.
Non essentia vlla alia. Omnium namque est
Dominus, & Pater, & Deus, & Fons, & Vita, &
Potentia, & Lux, & Mens, & Spiritus. Et om-
nia in ipso, & sub ipso sunt. Verbum.n.eius, e
se prodiens, perfectissimum existens, & gene-
rator, & opifex, in fœcundam naturam cadēs,
in fœcunda aqua, grauidam fecit aquam.

Ex eodem tertio.

Pyramis ergo subiecta nature, & intellectu-
li mundo. Habet.n.principem superpositum,
opifex verbum, omnium dominum. Quod
post illud prima potentia ingenerata, intermi-
nata.ex illo progressa, & insidet, & imperat iis
que per ipsum sunt condita. Est aut perfectissi-
mi progenies, & perfectus, & fœcundus, germa-
nus filius. Tu vero non intellexisti. Natura in-
tellectualis huius verbi. Natura est generatiua,
& effectrix. Hoc ipsius est veluti genitura, vel
natura, vel mos, vel quod volueris ipsum vo-
care, voca. hoc solum intelligens, q̄ perfectus
est, in perfecto, & a perfecto, perfecta bona ef-
ficat, & condit, & viuificat. Quoniam ergo hęc
habet naturam, recte id nominatur.

Ex eodem tertio.

Nisi prouidentia aliqua esset, vniuersorū dñi,
ita vt ego rationē hęc reuelem, neq; vos amor

O γαρ ἐφικτόν ἐστιν, εἰς ἀμνησιν
τοιαῦτα μυστήρια παρέχεσθαι.
Ἀλλὰ πῶς νοὶ ἀκούσατε. Ἐν
μόνον ὡς φῶς νοερὸν ἀπὸ φωτός
νοεροῦ. καὶ ὡς, καὶ ἐστὶν αἰὲν
νοῦς φωτεινός. καὶ οὐδὲν ἔλε-
γον ὡς ἡ τούτου ἐνόησε. Ἀεὶ ἐν ἑαυτῷ ὢν,
αἰὲν πῶς ἑαυτοῦ νοὶ, καὶ φωτὶ, καὶ πνεύ-
ματι πάντα περιέχει. Ἐκτός τούτου οὐ θεός,
οὐκ ἄγγελος, οὐ δαίμων, οὐκ οὐσία τις ἄλλη.
πάντων γὰρ ὅτι κύριος καὶ πατήρ, καὶ θεός, καὶ
πηγὴ, καὶ ζωὴ, καὶ δυνάμις, καὶ φῶς, καὶ
νοῦς, καὶ πνεῦμα. καὶ πάντα ἐν αὐτῷ καὶ
ὑπ' αὐτῷ ἐστὶν. Ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ προελθὼν,
παντέλειος ὢν, καὶ γονικός, καὶ δημιουργός, ἐν
γονίμῳ φύσει πεσὼν, ἐν γονίμῳ ὑδατί, ἐγκυον τὸ
ὑδωρ ἐποίησε.

Εκ τ' αὐτ' ἡρίου.

Ἡ οὖν πυρὰ μὲς ἀποκειμένη φύσει, καὶ πῶς νοε-
ρῷ κόσμῳ. ἔχει γὰρ ἄρχοντα ἐπικείμενον, τὸν
δημιουργὸν λόγον τοῦ πάντων διαπύτου. ὅς
μετ' ἐκείνον πρώτη δυνάμις ἀγέννητος, ἀπέραν-
τος, ἐξ ἐκείνου ἀποκόψασα, καὶ ἐπικείται καὶ
ἄρχει τῇ δὲ αὐτοῦ δημιουργηθέντων. Ἐστὶ δὲ τ'
παντελείου πρόγονος, καὶ τελείος, καὶ γονί-
μος, γνήσιος υἱός, σὺ δ' οὐ σιωπήσας. Φύσις τ'
νοεροῦ αὐτ' λόγου, φύσις ὅτι θνητική, καὶ δημιουρ-
γική. τοῦτο ὡς περ αὐτ' ἡ γέννησις, ἡ φύσις, ἡ ἔσθ, ὃ
θέλει αὐτὸ καλεῖν, καλεῖ. Τοῦτο μόνον νοῶν, ὃς τε-
λείος ἐστὶν ἐν τελείῳ, καὶ ἀπὸ τελείου, τέλει ἀγαθὰ ἐρ-
γάζεται, καὶ δημιουργεῖ, καὶ ζωοποιεῖ. Ἐπειδὴ
οὐ τοιαύτης ἔχεται φύσεως, καλῶς τοῦτο προ-
σηγορεύεται.

Εκ τ' αὐτοῦ ἡρίτου.

Εἰ μὴ πρόνοια τις ὡς τοῦ πάντων κυρίου, ὥστε
μὴ τὸν λόγον τοῦτον ἀποκαλεῖται, οὐδὲ ὑμᾶς

SCHOLION.

Quando inquit, opifex verbum omnium dominum. quod post illum prima potentia interminata, ex illo progressa & insidet. Intellige de potentia verbi, qua imperat mundo, illumque gubernat, non autem de patre, qui est potentia. Et quod ibi addit, Natura verbi est generatiua & effectrix. Intellige, Pro-

νῦν ἔρας τοιοῦτος καθήκειν ἵνα θεὸς τοῦτον ζη-
 ῇσῃ. Νῦν δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου ἀκούετε.
 τοῦτον γὰρ πνεύματος, οὗ πολλάκις προείπον, πάν-
 τα χεῖρει. Τὰ πάντα γὰρ βασιλεύων καὶ ἀξίως
 ζωοποιεῖ καὶ τρέφει. καὶ ἀπὸ τῆς ἀγίας πηγῆς
 ἐξηρμήσκει ἐπικουροὺς πνεύμασι, καὶ ζωοῖς ἀπασιν ἀνι-
 στάμενον.

Εκ τῆς τελείου λόγου.

Ορκίζω σε οὐρανὸν, θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον. ὁρ-
 κίζω σε φωνὴν πατρὸς, ἣν ἐφθέγγετο πρῶτον, ἣν ἴκα-
 τόν πάντα κόσμον ἐσηρξάτο. Ορκίζω σε καὶ τοῦ
 μονοῦμου λόγου, ἐκ τῆς πατρὸς ἀνέχοντος πάντα
 ἔλεος, ἰλεως ἔσο.

Εκ τῆς αὐτοῦ.

Ὁ κύριος, καὶ ὅς πάντων ποιητὴς, ὃν θεὸν κα-
 λεῖν νενομήκαμεν, ἐπὶ τὸν δεῦτερον ἐποίησε θεόν,
 ἀρατὸν τε καὶ αἰδητὸν. αἰδητὸν δὲ φημι, οὐ διὰ
 τὸ αἰδέσθαι αὐτόν, (θεὸς γὰρ τοῦτον οὐκ ἔστι ποτε-
 ρον αὐτὸς αἰδητὸς, ἀλλ' ὅτι εἰς αἰδησιν ὑποτέμνεται καὶ
 τοῦν) ἐπὶ οὗν ἐποίησε πρῶτον, καὶ μόνον καὶ ἕνα,
 καλὸς δ' αὐτῷ ἰφάνη, καὶ πληρέστατος πάντων
 ὅς ἀγαθῶν ἡγάπησε τε πάντα καὶ ἐφίλησεν ὡς ἰδίον
 τέκνον.

Εκ τῆς αὐτοῦ.

Ἐπὶ αὖν δὴ ταῦτα ὅτε γίνονται, τότε ὁ κύριος καὶ
 πατὴρ καὶ θεός, καὶ τοῦ πρῶτου καὶ ἐνός θεοῦ δη-
 μουργός, ἐπὶ ἐλπίσας τοῖς ἡμετέροις, καὶ τῇ αὐτοῦ
 βουλήσιν, τοῖς τοιοῦτοις τὸ ἀγαθὸν ἀντερείσας τῇ
 ἀταξίᾳ. καὶ ἀνακαλέσας μὲν πλάνην καὶ τὴν
 κακίαν ἐκκαθῆρας, καὶ ἡμετέρας πολλὰ καὶ ἀκαλῶς,
 καὶ ἡ πυρὶ ἐξυλάσας διακαύσας. Ἐνίοτε δὲ πολέμοις,
 καὶ λοιμοῖς ἐκπίεσας ἡγάγη ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον καὶ ἀπο-
 κατέστησε τὸν αὐτὸν κόσμον. Εκ τῆς πρὸς τὰς.

Θεὸν μὲν νοῆσαι χαλεπὸν, φράσαι δ' ἀδύνατον.
 τὸ γὰρ ἀσώματον σῶματι σημειῶναι ἀδύνατον.
 καὶ τὸ αἰδίον, πρὸ ὅλων χρόνων συγχεῖν δὲ δισκο-
 λον. τὸ μὲν γὰρ αἰεὶ ἔστι, τὸ δὲ παύεται. καὶ τὸ
 μὲν ἀληθεύει, τὸ δ' ὑπὸ φαντασίας σκιαζεται.
 τὸ δ' ἀδυνεστέρον τοῦ ἰχυροτέρου, καὶ τὸ ἐλαττον γὰρ
 κρείττονος διέστηκε τοσοῦτον, ὅσον τὸ θνητὸν γὰρ
 θεῷ. Ἡ δὲ μέση τούτων διάστασις ἀμαυροῖ
 τὴν τοῦ καλοῦ θέαν. Ὀφθαλμοῖς μὲν γὰρ τὰ σώ-
 ματα δευτά, γλώττῃ δὲ τὰ ὁρατά, λεκτὰ. τὸ δὲ
 ἀσώματον καὶ ἀφανές καὶ ἀχρημάτιστον, καὶ μήτε ἐξ
 ὕλης ὑποκειμένης ὑπὸ ὅσῃ ἡμετέρων αἰδήσεων
 συληθῶναι οὐ δύναται. Εννοοῦμαι δὲ τὰς, ἐν-
 νοοῦμαι, ὅ ἐξ ἐκείνῃ οὐ δύναται. ταῦτα δ' ἐστὶν ὁ
 θεός. Ἐστὶ γὰρ τίς ὁ τέκνον, ἀπορρήτου λόγος σοφίας
 πάντων, καὶ προνοουμένου κυρίου, ὃν ἐκείνῃ ὑπὲρ ἄν-
 θρωπον ἐστὶν αἰτία τῆς τούτου, καὶ τοῦ θεοῦ ἀγαθοῦ βού-
 λης, ἢ θεὸν ἀπολύειν: οὗ τὸ ὄνομα, οὐ δύναται
 ἀνθρώποις εἰς ἡμετέρας λαλῆσαι.

Εν ἄλλῃ.

Μία φυλακὴ εὐσεβείας. Εὐσεβοῦς γὰρ ἀνθρώπου,
 ὅς ἐδ' αἰώνος κακός. οὗτε εἰμαρμένη κρατεῖ. Θεός γὰρ
 ῥύσεται τὸν εὐσεβῆ ἐκ παντὸς κακοῦ. τὸ γὰρ ἐν μόνον ἐν
 ἀνθρώποις ἐστὶν ἀγαθόν, εὐσεβεία. Ἡ γὰρ εὐσεβεία

talis teneret. ut de hoc quærat. Nunc vero re-
 liqua sermonis audite. Hoc spiritu, de quo sæ-
 pe prædixi, cuncta egent. Omnia namque fe-
 rens, pro dignitate vivificat, & nutrit, & a san-
 cto fonte pendet, adiutor spiritibus, & anima-
 libus omnibus semper existens.

Ex sermone perfecto.

Adiuro te cælum, Dei magni sapiens opus. Adi-
 iuro te vocem patris, quam pronunciauit pri-
 mæ, quæ uniuersum mundum firmavit. Adiuro te,
 per vnigenitum verbum. ex patre cõplectens cum-
 cta, propitius, propitius esto.

Ex eodem.

Dominus, & omniũ factor, quem Deũ vocare
 statuimus, postquàm secundũ fecit Deum, visi-
 bilẽ & sensibilem. Sensibilem autẽ dico, non quod
 sentiat ipse. Nã de hoc non est, vtrum ipse sen-
 tiat, sed quod in sensum submittit, & in mentem.
 Postquàm ergo fecit primũ, & solum, & vnum
 & pulcher ipse est visus. & plenissimũ omniũ
 bonorum, dilexit valde, & amauit, vt pro-
 prium partum.

Ex eodem.

Postquam igitur hæc ita facta fuerint, tunc
 dominus & pater, & Deus, & primi, & vnus
 Dei opifex, respiciens ad ea quæ facta erant, &
 sua voluntate, talibus bonum resistens confu-
 sioni, & reuocans errorem & malitiam expun-
 gans, alicubi multa aqua inundas, alicubi vero
 igni acutissimo comburens. Aliquũ vero, bellis,
 pestilentis edomās, deduxit in antiquum. & re-
 stituit eius mundum.

Ex libris ad Tatium.

Deũ quidẽ mente percipere, arduũ est, eloqui
 autẽ impossibile. Namque incorporeum, corpore
 significare, impossibile est. & perfectũ imperfe-
 cto cõprehẽdere nõ est possibile. & æternũ, cũ
 eo parui est tẽporis cõuenire difficile est. Nã
 illud semper est, hoc vero transit. Et illud vere
 quidẽ est. hoc autẽ phãtasia obũbratur. Imbecil-
 lius aut a robustiore, & minus maiore, distat
 tantũ, quantũ mortale a diuino. Media autẽ ho-
 rũ cõstitutio, obscurat pulchri spectaculũ. Oculis
 quidẽ corpora spectantur; lingua vero visibi-
 lia declarantur. Incorporeum vero, & inuisibile,
 & infiguratũ, & quod ex materia subiecta nõ
 est factũ a nostris sensibus cõprehendi nequit.
 Mẽte cõcipio, o Tati, mẽte cõcipio quod effari nõ
 põt. Hoc autẽ est Deũ. Est. n. quidũ ineffabilis sa-
 pientia sermo, omniũ, & prouidente Dño, quẽ
 nominare supra hominẽ est. Causa autẽ huius est,
 diuini boni volũtas, quẽ Deũ ptulit. Cuius nomẽ
 non põt humano ore proferri.

In alio.

Vna est custodia, ipsa pietas. Pium. n. homi-
 nem, neque dæmon, neque fatum superat. Deus. n.
 tuetur pium ab omni malo. Vnum enim &
 solum hominibus bonum est pietas. Pietas. n.

SCHOLION.

1 Quando ait. Secundum fecit Deum sensibilem. intelligas mundum quoad suam excellentiam.

2 Quando ait. Primi & vnus Dei opifex. intelligit mundum ipsum.

HERMETIS TRISMEGISTI

cognitio est Dei.

In alio.

Est igitur, quod ante ens est, in omnibus entibus. & iis quæ reuera entia sunt, est quod ante ens est. Ens. n. est, per quod essentialitas quæ vniuersaliter dicitur, communis intelligibulum, quæ enter sunt: & entium quæ per se intelliguntur. Contraria vero his, ea sunt quæ alia sunt ab his. Rursus ipsa per se ipsa sunt, natura essentia sensibilis, habes in se ipsa omnia. Inter hæc vero media, intellectuales & scibiles Dij. Hæc quidē participatia intelligibiliū. Illa vero opinabilia, quæ cōmunicāt cū intellectualibus Diis. Hæc vero imagines sunt mētaliū cōceptuū. Veluti sol, imago est supercœlestis cōditoris Dei. Sicuti. n. ille vniuersū cōdidit. ita sol efficit animalia, & generat plantas. & spirituum est dñs.

Ex Cyrillo continuata ad superiora quia Græca non habuimus.

Proinde si quis incorporeus oculus egredietur a corpore ad contēplationē pulchri, & sub uolet, & contempletur, non figuram, non corpus, nō species intueri quærēs, sed illud quod omnia facere potest, quod quietum, quod tranquillū, quod solidū, quod incōuertibile, quod ipsum omnia, & solū, quod vnū, quod ipsum ex se ipso, quod ipsum in se ipso, quod sibi ipsi simile est, neq; sibi dissimile. Iterum.

Itaq; de illo vno, & solo bono intelligēs nihil impossibile dixeris. Omnis. n. virtus ipse

γνώσις ἐστὶ θεοῦ.

Ἐν ἄλλῳ.

Ἐστὶ τοίνυν, τὸ ἀπὸ ὧν, ἐκ τῶν πάντων ὧν ὄντων, καὶ ὧν ὄντος ὄντων ἀπὸ ὧν. Ὁ γὰρ ἐστὶ, δι' οὗ ἡ οὐσίαν ἢ καθόλου λεγομένη, κοινὴ ὧν ὄντων, καὶ ὧν ὄντων ὧν καὶ ἑαυτὰ νοούμενων. τὰ δ' ἐναντία τοῖς τοῖς, κατὰ τὸ ἕτερον. Πάλιν αὐτὰ καὶ ἑαυτὰ ἐστὶ φύσις οὐσία αἰδητή. ἐν ἑαυτῇ πάντα. Μεταξὺ δὲ τούτων νοηματικοὶ καὶ αἰδητικοὶ θεοὶ. τὰ μὲν μετέχοντα ὧν νοητῶν, τὰ δὲ δοξαζόμενα. τὰ κοινωρούμενα ὧν νοηματικῶν θεῶν. αὐταὶ δ' εἰκόνες εἰς νοημάτων, ὅσον ἡλίου, εἰκὼν ἐστὶ τοῦ ἐπουρανίου δημιουργοῦ θεοῦ. Καθὰπερ γὰρ εἰκὼν τοῦ ὅλου ἐδημιούργησε, καὶ ὁ ἡλίου δημιουργῶν τὰ ζῶα. καὶ ἡμῶν τὰ φυτὰ, καὶ ὧν πιδμάτων ἀφ' ὧν ἐκτελεῖται.

est. Neq; in aliquo ipsum esse cogites. Neq; ite rū quasi extra aliquē. Ipse. n. estq; sine termino, omniū est terminus. Et q; a nullo cōprenditur, omnia in se cōprehendit. Quoniā q; discrimē est corporū ad incorporea, & genitorū ad ingnitum: & necessitati subditorum ad libere existēs: vel terrenorū ad cœlestia; & corruptibiliū ad sempiterna? Non quod aliud quidem existat libere, aliud autem necessitati sit subditum. Quæ autem infra sunt, imperfecta sunt: & corruptibilia sunt.

Ex libris ad Tatium.

Et genita est o fili materia. Est. n. vas generationis. Generatio aut est energia, ingenti Dei. Semē ergo generationis accipiēs, genita est, & mutabilis facta est, & ideas habuit formata. Superponit. n. illi dū mutatur, artifex mutationis, ideas. In genitura ergo materiz, infortitas erat. Generatio vero, in actionem exit.

Ex primo Diexodicorum.

Solis geniturā vis nobis enarrare, vñ apparuit? Omniū dñs illico clamauit, suo sācto, & intelligibili, & cōditore verbo. Esto sol. Et simul cū dicto, ignis naturæ in sublime ferenti hærens, dico purū, & lucidissimum & efficacissimum, & fecundissimum attraxit natura suo ipsius spiritu. & sustulit in sublime ab aqua.

Et dixit, inquit, Osiris. Vnde nam o maxime bone dæmon, tota terra, apparuit; Et dixit magnus bonus dæmō, per concretionē, & exsiccationē eorū quæ dixi. Nam multæ aquæ iussæ sunt a Mente, in leiplas cogi. Et tunc apparuit tota terra, lutosa, & tremula, cū sol iam luceret. & incessanter adureret, & siccaret. terra firmata est in aquis, citcūdata ab aqua. Deus aut statim dixit sancto verbo, crescite in accretione, & multiplicamini in multitudine omnes creature & opificia.

FINIS.

Ἐκ τῶν ἀπὸς τὰ τ.

Καὶ γέγονεν ὁ τέκνον ἡ ὕλη. καὶ γὰρ ἀγγεῖον ἡ οὐσίας ἐστὶ. γένεσις δ' ἐνέργεια τοῦ ἀφ' ὧν τοῦ θεοῦ. τὸ σπέρμα οὖν τῆς ἡμῶν λαμβάνουσα, γέγονε. καὶ περὶ τὴν ἐγένετο, καὶ ἰδέας εἶχε μεμορφωμένη. ἐφ' ἣν γὰρ αὐτῇ προτιμένη ἡ τεχνιτεύουσα τὰς τῆς προπῆς ἰδέας. Ἀφ' ὧν οὖν τῆς ὕλης ἀμορφία ἔστι. Ἡ δὲ γένεσις τὸ ἐνεργεῖν.

Ἐκ τῶν ἀπὸς τὰ τ.

Ἠλίου γέννησιν βούλη ὑμῖν καλεῖσθαι πόθεν ἐφάνη; Ὁ ὅς πάντων κύριος, εὐθέως ἐφάνησε τῷ ἑαυτῷ ἀγίῳ καὶ νοητῷ καὶ δημιουργικῷ λόγῳ. ἔσθ' ἡλίου. Καὶ αἶμα τῷ φάναι τὸ πῦρ, τὸ φύσεως ἀναφεροῦς ἐχούμενον. Ἀέρας δ' ἡ τὸ ἀκράτον, καὶ φωτεινόν, καὶ δρακοντῶδες, καὶ γονιμῶδες ἐπεσπασατο ἡ φύσις τῷ ἑαυτῷ πνεύματι, καὶ ἡ γένεσις εἰς ὕψος ἀπὸ ὕδατος.

Καὶ εἶπε φησὶν ὁ Ὀσίρις. εἴ μὲν ὁ μέγιστος ἀγαθὸς δαίμων, πῶς ὅλη ἡ γῆ ἐφάνη; καὶ εἶπεν ὁ μέγας ἀγαθὸς δαίμων, καὶ πῆξιν καὶ ἀναξήρασαν ὡς εἶπον, καὶ ὧν πολλῶν ὕδατων κελεύειν ἀπὸ τοῦ τοῦ εἰς ἑαυτὰ ἀναχωρῆσαι, ἐφάνη ὅλη ἡ γῆ, ἑμπλησθὲν καὶ ἡμῶν. ἡλίου λοιπὸν ἀναλάμψαντος, καὶ ἀδιαλείπτως ἀνακαίοντος καὶ ξηραίνοντος ἡ γῆ ἐσητίετο ἐν τοῖς ὕδασι ἐμπεριεχομένη ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Ὁ δὲ θεὸς εὐθέως εἶπεν ἀγίῳ λόγῳ, αὐξάνετε ἐν αὐξήσει, καὶ πληθύνετε ἐν πληθει πάντα τὰ κτίσματα καὶ δημιουργήματα.

ΤΕΛΟΣ.

ASCLEPIVS HERMETIS TRISMEGISTI DIALOGVS

A B, APVLEIO MADAVRENSE

PLATONICO, IN LATINVM CONVERSVS.

Asclepius iste, pro sole mihi est Deus. Deus te nobis, ò Asclepi, ut diuino sermoni interesset, adduxit, eique tali, qui merito omnium ante a nobis factorum, uel nobis diuino munere inspiratorum, uideatur esse religiosa pietate diuinior, quem si intelligens videris, eris omnium bonorum, tota mente plenissimus. Sed cum multa sint bona, & non vnum, in quo sunt omnia, alterum enim alterius consentaneum esse dinoscitur, omnia vnus esse, aut vnum esse omnia. Ita enim vnum, alteri connexum, ut separari alterum ab utroque non possit. Sed de futuro sermone hoc diligenti intentione cognoscet. Tu vero, ò Asclepi procede paululum, atque nobis, qui interis, euoca. Quo ingresso. Asclepius etiam Ammonem interesse suggestit. Trismegistus ait. Nulla inuidia Ammonem prohibet à nobis esse scripta, sicut, & ad amantissimum, & bonum filium, multa de physica, & ex ethica quam plurima. Tractatum hunc autem, tuo ascribam nomini. Præter Ammonem vero, nullum vocat alterum, ne tantæ rei religiosissimus sermo multorum interuentu venientium præsentiaque violetur. Tractatum autem tota numinis maiestate plenissimum irreligiosæ mentis est, multorum conscientiarum publicare. Ammonem etiam aditum ingresso, sanctoque illo, quatuor virorum religione, & diuino Dei cõpleto præsentia, cõpetenti venerabiliter silentio ex ore Hermes, animis singulorum mentibusque penditibus, diuinus Cupido exorsus est dicere. O' Asclepi omnis humana immortalis est anima, sed non vniformiter cunctæ, sed aliæ, alio more, vel tempore. ASCLEP. Non enim ò Trismegiste omnis, vnus qualitatis est anima? TRISME. O' Asclepi, vt celeriter de

vera rationis continentia decidisti. Non enim hoc dixi, omnia vnum esse, & vnum omnia, vt pote quia in creatore fuerint omnia, antequam creasset omnia, nec immerito dictus est omnia, cuius membra sunt omnia. Huius itaque qui est, vnus omnia, vel ipse est creator omnium, in hac tota disputatione curato meminisse. De cælo cuncta descendunt in terram, & in aquam, & in aera. Ignis solum, quod sursum versum fertur, viuificat, quod deorsum ei deseruiens. At vero quicquid de alto descendit, generans est, quod sursum versus emanat, nutriens. Terra sola in seipsam consistens, omnium est receptrix, omniumque generum quæ accipit, restitutrix. Hoc ergo totum, sicut meministi, quod est omnium, vel omnia, anima, & mundus à natura comprehensa agitantur, ita omnium multiformi imaginum qualitate variata, ut infinite qualitatum ex intervallo species esse noscatur, aduntæ tamè ad hoc, vt totum vnum, & ex uno oia esse uideantur. Totus itaque quibus formatus est mundus, elementa sunt quatuor, scilicet ignis, aqua, terra, aer, mundus unus, anima una, Deus unus. Nunc mihi adesto totus, inquam, quantum mente uales, quantum calles astucia. Diuinitatis etenim ratio, diuina sensus intentione noscenda, torrenti simillima est fluuiio, è summo in pronum præcipiti rapacitate currenti, quo efficitur, ut intentionem nostram non solum audientium, uerum etiam tractantium ipsorum celeri uelocitate prætereant. Cælum ergo, sensibilis Deus, administrator est omnium corporum, quorum augmenta detrimentaque sol, & luna sortiti sunt. Cæli vero, & ipsius animæ, & omnium quæ in mundo insunt, ipse gubernator est, qui est omnium effector Deus. A supradictis enim omnibus, quorum idem gubernator Deus

† omnium

omnieta frequentatio fertur, influens per in-
dum, & per animam omnium generum, &
specierum omnium, perque rerum naturam.
Mundus autem præparatus est à Deo, recepta-
culum omniformium specierum. Naturam
autem per species imaginans, mundum per
quatuor elementa, ad cælum vsque perduxit,
cuncta Dei visibus placitura. Omnia autem
desuper pendentia, in species diuiduntur, hoc
quod dicturus sum genere. Genera rerum
omnium, suas species sequuntur, vt sit ita, soli-
ditas genus species generis particula. Ge-
nus ergo Deorum, dæmonumq; genus, æque
& hominum, similiter volucrum, & omnium
quæ in se mundus habet, sui similes mundi
species generat. Genus est, & aliud animal,
genus sine anima quidem, nec carens tamen
sensibus. Vnde & beneficijs gaudet, & ad-
uersis minuitur, atque vitiatur. Omnium di-
co quæ in terra radicem, stirpiumque incolu-
mitate viuiscunt, quorum species per totam
terram spatia sunt. Ipsum cælum plenum est
Deo. Supra dicta autem genera inhabitant
vsque ad loca specierum, quarum omnium
rerum immortales sunt species. Species enim
generis est pars, vt homo humanitatis, quam
necesse est sequi qualitatem sui generis. Vn-
de efficitur, vt quamuis omnia genera sint
immortalia, species tamen non omnes im-
mortales. Diuinitatis enim genus, & ipsum,
& species immortale sunt. Reliquorum ge-
nera, quorum æternitas est genus, quamuis
per species occidat, nascendi tamen fecundi-
tate seruat, ideoque species mortales sunt,
vt homo mortalis sit, immortalis humanitas.
Omnibus tamen generibus, omnium generum
species miscentur, quædam quæ ante factæ
sunt, quædam quæ de his factæ sunt. Fiunt
itaque quæ sunt, aut à Dijs, aut à dæmonibus,
aut ab hominibus, omnes simillimæ generi-
bus suis species. Corpora enim impossibile
est conformari sine nutu diuino. Species figu-
rari, sine adiutorio dæmonum. Animalia in-
stitui, & coli sine hominibus non possunt.
Quicumque igitur dæmonum, à genere suo de-
fluens, in speciem sortito coniuncti sunt,
alicuius speciei, generis diuini proximitate,
& consortio, Dijs similes habentur. Quorum
vero dæmonum species, qualitate sui generis
perseuerant, hi amantes hominum rationem,
dæmones nuncupantur. Similis est enim ho-
minum, aut eo amplior. Multiformis enim,
variaque humani generis species, & ipsa à præ-
dicto desuper adueniens consortio, omnium
aliarum specierum multas, & prope omnium
per necessitatem coniunctiones facit, propter,
quod, & prope Deos accedit, qui se mente, quæ
Dijs iunctus est, diuina religione Dijs iunx-

rit, & dæmones qui ijs iunctus est. Quædam
vero qui medietati sui generis contenti sunt,
& reliquæ omnium species, ijs similes erunt,
quorum se generis speciebus adiunxerunt.
Propter hoc, ô Asclepi magnum miraculum,
est homo, animal adorandum, & honorandū.
Hoc enim in naturam Dei transit, quasi ipse
sit Deus. Hoc dæmonum genus nouit, ut pater
qui cum iisdem ortum se esse cognoscat. Hoc
humanæ naturæ partem, in seipso dispicit, al-
terius partis diuinitate confusus. O hominum
quanta est natura, temperata felicius, ac Dijs
cognata diuinitate, coniunctus. Partem sui,
quæ terrenus est, despicit, cætera omnia qui-
bus se necessarium esse cælesti dispositione co-
gnoscat, nexu secum caritatis astringit. Sicque
suspicit cælum, sic ergo feliciori loco medie-
tatis est positus, vt quæ infra se sunt, diligit,
ipse à superioribus diligatur. Colit terram,
elementis velocitate miscetur, acumine men-
tis, in maris profunda descendit. Omnia illi li-
cent. Non cælum uidetur altissimum, quasi
enim è proximo sagacitate animi intuetur. In-
tentionem animi eius nulla aeris caligo con-
fundit, non depressitas terræ, opera eius impe-
dit, non aquæ altitudo profunda, despectum
eius obrundit, omnia idem est, & vbique
idem est. Horum omnium generum, quæ
sunt animalia, desuper, deorsum radices per-
uenientes habent, animalia de immo in su-
perna viua radice syluescunt. Quædam dupli-
cibus aluntur elementis, quædam autem sim-
plicibus. Alimenta autem sunt bina animæ,
& corporis, è quibus animalia constant. Ani-
ma mundi, inquieta semper agitatione nutri-
tur. Corpora ex aqua, & terra inferioris mun-
di, alimentis augescunt. Spiritus quoque ple-
na sunt omnia, permixtis cunctis, cuncta viui-
ficat, sensu addito ad hominis intelligentiam,
quæ quinta pars sola homini concessa est ex
æthere. Sed de animalibus cunctis, humanos
tantum sensus, ad diuinæ rationis intelligen-
tiam exornat, dignitatem atque sustolit. Sed quo-
niam de sensu communeor, paulo post, & hu-
ius rationem vobis exponam. est enim sanctis-
sima, & magna, & non minor quam ea, quæ est
diuinitatis ipsius. Sed nunc vobis expediam
quæ cœperam. Dicebam enim in ipso initio
rerum, de coniunctione Deorum, quomodo
homines soli eorum dignatione perfruuntur.
Quicumque etenim hominum tantum felici-
tatis adepti sunt, vt illum intelligentiæ diuinæ
perciperent sensum, qui sensus est diuini in
solo Deo, & in humana intelligentia. ASCLE.
Non enim omnium hominum ô Trismegiste
vniformis est sensus? TRISMEG. Non
omnes, ô Asclepi, intelligentiam ueram ade-
pti sunt, sed imaginem temerario impetu,
nulla

nulla verà ratione inspecta sequentes decipiuntur, quæ in mentibus malitiam parit, & transformatur optimum animal in naturam feræ, morisque bestiarum. De sensu autem, & de omnibus sensualibus, quando, & de spiritu, tunc totam vobis præstabo rationem. Solum enim animal homo, & eius una pars simplex est, quæ, ut græci aiunt *ὁμοειδὴς*, aut quam uocamus diuinæ similitudinis formam. Est autem quadruplex, nos mundanum dicimus, ex quo factum est corpus, quo circumtegitur illud quod in homine diuinum esse iam diximus, in quo mentis diuinitas recta sola cum cognatis suis, id est mentis puræ sensibus secum ipsa conquiescat, tamquam muro corporis septa. A S C L E. Quid ergo oportuit ò Trismegiste hominem in mundo constitui, & non in ea parte, in qua Deus est, eum in summa beatitudine eligere? TRISM. Recte quæris ò Asclepi. Et nos enim rogamus Deum, ut tribuat nobis facultatem reddendæ rationis istius. Cum enim omnia uoluntate eius dependeat, tum illa, uel maxime quæ de tota summitate tractantur, quam rationem præsentis disputatione conquirimus. Audi ergo Asclepi. Dominus, & omnium conformator, quem recte Deum dicimus, quem à se secundum fecerit, qui uideri, & sentiri possit, eundem secundum sensibilem ita dixerim, non ideo quod ipse sentiat (de hoc enim an ipse sentiat, an non alio dicemus tempore) sed eo quod uidentium sensus incurrit. Quoniam ergo hunc fecit ex se primum, & à se secundum, uisusque est ei pulcher, ut pote qui sit omnium bonitate plenissimus, amauit eum, ut diuinitatis suæ parrem. Ergo tantus, & tam bonus esset, uoluit alium, qui illam, quem ex se fecerat, intueri potuisset, simulque, & rationis imitorem, & diligentiam, secundum hominem. Voluntas etenim Dei ipsa summa est perfectio, ut pote cum uoluisset, & perfecisset. uno eodemque temporis puncto compleat. Cum itaque *ὁμοειδὴς* animaduertetet Deus non posse omnium rerum esse diligentem, nisi eum mundano integumento contegeret, texit eum corporea domo, talesque omnes esse præcepit, ex utraque natura in unum confundens, miscensque quantum satis esse debuisset. Itaque hominem conformauit ex animi, & corporis, id est ex æterna, & mortali natura, ut animal ita conformatum utrique originis suæ satisfacere possit, & murari, atque orare cœlestia, & æterna, incolere atque gubernare terrena. Modo autem dico mortalia non aquam, & terram, quæ duo de quatuor elementis subiecit natura hominibus, sed ea quæ ab hominibus, aut in his, aut de his sunt, ut ipsius terræ cultus, pascua, ædificatio, portus,

navigationes, communicationes, commodationes alternæ, qui est humanitatis firmissimus nexus, & pars mundi, quæ est aqua, & terra, quæ pars terrena mundi artium disciplinarumque cognitione, atque usu seruator, sine quibus mundum Deus noluit esse perfectum. Placitum enim Dei necessitas sequitur, uoluntatem comitatur effectus. Neque enim credibile est Deo displiciturum esse, quod placuit, cum & futurum id, & placiturum, multo ante sciuerit. Sed ò Asclepi animaduerto, ut celeri mentis cupiditate festines audire, quomodo homo, cœli, uel quæ in eo sunt, delectum possit habere, uel cultum. Audi itaque ò Asclepi delectus Dei cœli, cum his, quæ insunt omnibus, una est obsequiorum frequentatio, hanc aliud animal non fecit, nec diuinorum, nec animalium, nisi solus homo. Hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obsequiis, cœlum, cœlestesque delectantur. Nec immerito in hominum cœtum mularum chorus à summa diuinitate demissus, scilicet ne terrenus mundus uideretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset, sed potius inusitatis hominum cantilenis concelebraretur, & laudibus, qui solus omnia, aut Pater est omnium, atque ita cœlestibus laudibus. Nec in terris harmoniæ suauitas defuisset. Aliqui autem, ipsique paucissimi pura mente præditi, sortiti sunt cœli suspiciendi uenerabilem curam. Quicunque autem ex duplici naturæ suæ confusione interiorem intelligentiam mole corporis resederunt, curandis elementis, hisque inferioribus sunt præpositi. Animal ergo homo, non quidem est minor, quod ex parte mortalis sit, sed eo forte aptius efficaciusque compositus, ad certam rationem, mortalitate auctus esse videatur, scilicet quoniam utrumque, ubi ex utraque materia subsistere non potuisset, ex utraque formatus est, ut & terrenorum cultum, & diuinitatis posset habere delectum. Rationem uero tractatus istius ò Asclepi, non solum sagaci intentione, uerum etiam cupio te animi uiuacitate percipere. Est enim ratio plurimis incredibilis. Integra autem, & uera percipienda sanctionibus mentibus. Itaque hinc exordiar. Eternitatis dominus Deus primus est. Secundus est mundus. Homo est tertius. Effector mundi Deus, & eorum quæ insunt omnium, simul cuncta gubernando, cum ipso homine gubernatore composita, quod totum suscipiens homo idem curam proprie efficit diligentiam suam, ut sicut, & ipse mundus uterque orationem sibi, ut ex hac hominis diuina compositione mundus græce rectius *κόσμος* dictus uideatur. Is nouit se, nouit & mundum, ut meminerit, quid paribus conueniat suis, quæ sibi

utenda, quibus sibi inferuendum sit, recogno-
scat. Laudes gratesque maximas agens Deo,
eius imaginem uenerans, non ignatus te secū-
dum esse imaginem Dei, cuius sunt imagines
duæ, mundus scilicet, & homo. Vnde effici-
tur, ut quoniam est ipsius vna compago, parte
qua ex anima, & sensu, & spiritu, atque ratione
diuinus est, uelut ex elementis superioribus
ascendere posse videatur in cælum. Parre ue-
ro mundana, quæ constat, ex igni, & aqua,
& aere, mortalis resistat in terram, ne curæ
suar, omnia mandata vidua desertaq; dimittat.
Sic enim humanitas ex parte diuina, & ex par-
te mortalis est effecta, in corpore consistens.

Est autem mensura eius vtriusque, idest ho-
minis, ante omnia religio, quam sequitur bo-
nitas. Ea demum tunc videtur esse perfecta, si
contra cupiditatum omnium alienarum rerū
sit despiciens, virtute munita. Sūt enim ab om-
nibus diuinæ cognitionis partibus, aliena om-
nia, quæcunque terrena corporali cupiditate
possidentur, quæ merito possessionum nomi-
ne nuncupantur, quoniam non nata nobiscū,
sed postea à nobis possideri cœperunt. Omnia
ergo huiusmodi ab homine aliena sunt, etiam
corpus, ut & ea quæ appetimus, & illud ex
quo appetentiæ nobis est vitium, despiciamus.
Ut enim meum animum rationis ducit inten-
tio, homo hactenus esse debuit, ut contempla-
tione diuinitatis, partem, quæ ibi iuncta mor-
talis est, mundi interioris necessitate seruandi
despiciat atque contemnat. Nam ut homo ex
traque parte possit esse plenissimus, quaternis
eum vtriusq; partis elementis animaduerte ef-
se formatum, manibus, & pedibus utriusq; bi-
nis, alijsq; corporis membris, quibus inferiori
idest terreno mundo deferuiat. Illis vero parti-
bus quatuor sensus animi, memoriæ, atq; pro-
uidentia, quarū ratione cuncta diuina norit,
atq; suspiciat. Vnde efficitur, ut rerum diuersi-
tates, qualitates, effectus, quantitates, suspicio
sa indagine homo sectetur. Retardatus ergo
grauis, & nimio corporis vitio, has naturæ rerū
causas, quæ uere sunt propriæ, providere non
potest. Hunc ergo sic effectum, conformatum-
que, & tali ministerio obsequioque præposi-
tum, à summo Deo, eumq; competenter mun-
de mundum seruando, Deum pie colendo, di-
gno, & competenter in vtroque Dei uoluntati
parentem, talem quo munere credis esse mu-
nerandum? Si quidem cum Dei opera sit muni-
us, eiusq; pulchritudinem, qui diligentia ser-
uat, atq; auget, operamq; suam cum Dei vo-
luntate coniungit, cum speciem quam ille in-
tentione diuina format, adminiculo sui cor-
poris, diuino opere, curaq; componit, quo mu-
nere credis esse munerandum? nisi eo quo pa-
rentes nostri munerati sunt, quo etiam nos

quoque munerari, si fuerit diuinæ pietati com-
placitum, optamns pijsissimis uotis, idest ut e-
meritos atq; exutos mundana custodia, nexi-
bus mortalibus obsolescat, naturæ superioris
partis, idest diuinæ, purosq; restituat. ASGLE-
luste, & uere dicis ò Trismegiste. Hęc est enim
merces pie sub Deo, diligenterq; cum mun-
do uiuentibus, secus enim impieq; qui vixe-
rint, & reditus denegatur in cælum, & consti-
tuitur in corporalia, alia indigna sancto ani-
mo, & fœda commigratio, ut iste rationis ser-
mo procescit ò Trismegiste, futuræ æternitatis
spe animæ in humana vita perichitantur. Sed
alijs incredibile, alijs fabulosum, alijs forsitan
videatur esse deridendum. Res enim dulcis est
in hac corporali vita, qui capitur de possessio-
nibus fructus. Quare animū, obtorto ut aiunt,
detinet collo, ut in parte sui, quæ mortalis est,
inhæreat, nec sinit partem diuinitatis agnosce-
re, inuidens immortalitati malignitas. Ego
enim tibi quasi prædiuinans dixero, nullum
post nos habiturum delectum simplicem, qui
est philosophiæ, quæ sola est in cognoscenda
diuinitate frequens obtutus, & sancta religio.
Multi etenim eam multifaria ratione confun-
dunt. Quomodo ergo multi incomprehensibi-
lem philosophiam afficiunt, aut quem ad mo-
dum eam multifaria ratione confundunt?

TRISME. O' Asclepi hoc modo in uarias
disciplinas, nec comprehensibiles, eam calida
commentatione miscens, Arithmetice, Musice,
Geometrie, Puræ autem philoso-
phiam, eamque tantum diuina religione pen-
dentem, tantum intendere in reliquis oportet
bit, ut apocatastas astrorum stationes præfi-
nitas, cursumq; commutationis, numeris con-
stare mutetur. Terræ uero dimensiones, quali-
tates, quantitates, maris profunda, & ignis vim,
& horum omnium effectus, naturam cognos-
cens, miretur, adoret, atque collaudet artem,
diuinamque mentem. Musicæ uero nosse nihil
aliud est, nisi cunctarum rerum ordinem scire.
quæque ratio diuina sortita est. Ordo enim
rerum singularum in unum omnium artifici
ratione collatus, concentum quendam melos
diuino dulcisonum uerissimumque conficiet.
ASCLEPIVS. Quid ergo homines post
nos erunt? TRIMEG. Sophistarum callidi-
tate decepti, à uera, pura, sanctaque philoso-
phia auertentur. Simplici enim mente, & ani-
ma diuinitatem colere, eiusque facta uenerari,
agere etiam Dei uoluntati gratias, quæ est
bonitatis sola plenissima, hęc est nulla animi
importuna curiositate uiolata philosophia. Et
de his sit, hucusque tractatum. De spiritu ue-
ro, & de his similibus, hic sumatur exordium.
Fuit Deus, & ὁ ἄνθρωπος, quem Græce credimus mun-
dum, & mundo comitabatur Spiritus, sed non
similiter

similiter ut Deo, nec Deus sunt hæc, de quibus mundus est. Idcirco non erant quando nata non erant, sed in eo iam tunc erant, unde nasci habuerunt. Non enim ea sola non nata dicuntur, quæ nec dum nata sunt, sed ea quæ carent fecunditate generandi, ita ut ex eis nihil nasci potest. Quæcunque ergo sunt, quibus inest natura generandi, generabilia sunt, de quibus nasci potest, tamen si ea ex se nata sunt. Neque enim dubitatur ex his quæ ex se nata sunt, facile nasci posse, de quibus cuncta nascuntur. Deus ergo sempiternus, Deus æternus, nec nasci potest, nec potuit, hic est, hic fuit semper, hic erit. Hæc ergo est, quæ ex se tota est, natura Dei. Hyle autem uel mundi natura, & Spiritus, quamuis nata uideantur à principio, tamen ex se nascendi procreandique uim possident, atque naturam fecunditatis. Etenim initium in qualitate naturæ est, quæ conceptus & partus in se possidet, uim, atque materiam. Hæc itaque sine alieno conceptu, est sola generabilis. At vero quæ uim solam concipiendi habeant, ex alterius connexionem naturæ, ita discernenda sunt, ut hic locus mundi cum his, quæ in se sunt, uideatur esse non natus, qui uti que in se uim totius naturæ habet. Locum autem dico, in quo sunt omnia. Neque enim hæc omnia esse potuissent, si locus deesset, qui omnia sustinere potuisset. Omnibus enim rebus quæ fuerunt, præcauendum est loco, nec qualitates etenim, nec quantitates, nec positiones, nec effectus dignosci potuissent earum, rerum, quæ nusquam sunt. Sic ergo, & mundus, quamuis natus non sit, in se tamen omnium naturam habet, ut pote qui omnibus ijs ad concipiendum sinus præstat fecundissimos. Hoc ergo est totum qualitatis, materięque creabilis est, tamen si creata non est. Sicut enim in natura materię, qualitas fecunda est, sic & malignitatis eadem est æque fecunda. Nec eo dixi o Asclepi, & Ammon, quod à multis dicitur, non poterat Deus incidere atque auertere à rerum natura malitiam, quibus respondendum nihil omnino est. Unde tamen causa, & id prosequar, quod corperam, & rationem reddam. Dicunt enim ipsi Deum debuisse omnifariam, mundum à malitia liberare. Ita enim in mundo est, ut quasi membrum ipsius uideatur, esse prouisum, cautumque, quam rationabiliter à summo Deo, tunc cum disciplina, sensu, intelligentia, mentes hominum est munerare dignatus. Hisce enim rebus quibus ceteris antestamus animalibus, soli possimus malitiæ fraudes, dolos, uitiaque vitare. Ea enim, qui antequam ipsi implicitus est, ex aspectu uitarit, is homo est diuina intelligentia, prudentiaque munitus. Fundamentum enim est disciplinæ in summa bonitate consistens.

Spiritu autem ministrantur omnia, & vegetantur in mundo, & quasi organum vel machina, summi Dei voluntati subiectus est. Itaque hæcenus intelligatur à nobis, mente sola intelligibilis, summus, qui dicitur Deus rector, gubernatorque, sensibilis Dei, eius, qui in se complectitur omnem locum, omnem rerum substantiam, totamque gignentium, creantiumque materiam, & omne quicquid est quantumcumque est. Spiritu uero agitur, seu gubernatur omnis in mundo species, unaquæque secundum naturam suam à Deo distributam sibi. *ἡ ψυχή* autem uel *μῦθος*, omnium est receptaculum, omniumque agitatio atque frequentatio, quorum Deus gubernator, dispensans omnibus rebus humanis, quantum unicuique necessarium, Spiritus autem implet omnia, cuiuscunque naturæ qualitas est. Est enim causa mundi rotunditas, in modum sphaeræ. Ipsa sibi qualitatis, uel formæ suæ, causa inuisibilis tota. Quippe cum quemcumque in ea summum, subter despicendi causa delegeris locum, ex eo in imo quid sit, videre non possis, propter quod multis locis instat, qualiterque habere creditur. Per formas enim sola specierum, quarum imaginibus uidetur insculpta, quasi uisibilis creditur, cum depicta monstratur. Re autem uera, est sibi ipsi inuisibilis semper, ex quo eius unum, uel pars, locus est in sphaera, *ἡ ἀνδρῶν* dicitur. Si quidem *ἡ ἀνδρῶν* græce uideri dicitur, quo visu primum sphaeræ careant, unde, & ideo dicuntur species quod sint inuisibilis formæ. Ab eo itaque quod visu priuantur, græce *ἡ ἀνδρῶν* ab eo quod in imo sphaeræ sunt, latine inferi nuncupantur. Hæc ergo sunt principalia, & antiquiora, & quasi initia, uel capita omnium, quæ sunt in his, aut per hæc, aut de his. A S C L E P. Omnia ergo ipsa, ut dicis, o Trismegiste mundana, ut ita dixerim, specierum omnium, quæ insunt, in uniuscuiusque, sicuti est tota substantia? T R I S M E. Mundus itaque nutrit corpora, spiritus, animas, sensus autem, quo dono cœlesti sola felix sit humanitas, alit mentem. Neque enim omnes, sed pauci quorum ita mens est, ut tanti beneficii capax esse possit. Ut enim sole mundus, ita mens humana, isto lumine clarescit, & eo amplius. Nam sol quicquid illuminat, alio quando terræ, & lunæ interiectu interueniente nocte, eius priuatur lumine. Sensus autem cum semel fuerit animæ commixtus humanæ, sit una ex bene coalescente commixtione, materia ita, ut nunquam eiusmodi mentes caliginis impediuntur erroribus. Unde iuste sensus, Deorum animas, esse dixerunt. Ergo nec eorū dico omnium, sed magnorum quoruncunque, & principalium.

A S C L E P. Quos dicis rerum capita, uel initia

tia primordiorum ò Trismegiste? T R I S M.
Magna tibi pando, & diuina nudo mysteria,
cuius rei initium facio ex optato fauore cœle-
sti. Deorum genera multa sunt, eorumque om-
nium pars intelligibilis dicitur, alia uero sen-
sibilis. Intelligibilis dicitur, non ideo quod
putentur non subiacere sensibus nostris, ma-
gis enim sentimus eos, quam quos visibiles
nuncupamus, sicut disputatio perdocebit. Su-
blimis enim ratio, eoque diuinior ultra homi-
num mentes, intentionesque consistens, si non
attentiore aurium obsequio verba loquen-
tium acceperit, transuolabit, & transluet, aut
magis refluet, sui que potius liquoribus misce-
bit se. Sunt ergo omnium specierum princi-
pes Dij, *οὐρία*. Hi sensibiles, vtriusque originis
sue consimiles, qui per sensibilem naturam
conficiunt omnia, altera per alterum. Vnus-
quisque opus suum illuminans cœli, vel quic-
quid est quod eo nomine comprehenditur
οὐσιάρχης, est Iuppiter. Per cœlum enim Iup-
piter omnibus præbet vitam. Solis *οὐρία* est lu-
men. Bonum enim luminis per orbem solis
nobis infunditur. XXXVI. quorum vocabu-
lum est Horoscopi, in eodem loco semper de
fixorum syderum. Horum *οὐσιάρχης*, uel prin-
ceps est, quem *παντόμορον*, vel omniformem
uocant, qui diuersis speciebus diuersas for-
mas facit. Septem sphaeræ, quæ uocantur. *
Habent. * id est sui princeps, quam for-
tunam dicunt. *εὐμαρσύνη*, quibus imitantur
omnia lege naturæ stabilitate firmissima, &
sempiterna agitatione variata. Aer uero orga-
num, vel machina omnium, per quam omnia
fiunt. Est autem *οὐσιάρχης* huius secundus
mortalibus, & his familia. His ergo ita se ha-
bentibus, ab imo ad sumum se mouentibus,
sic sibi connexa sunt omnia pertinentia ad se
naturaliter, ut mortalibus mortalia sensibilia-
que sensibilibus annexa sint. Summa uero gu-
bernationis, summo illi domiuo parer, ut non
multa, aut potius vnum, ex vno etenim cun-
ta pendentia. ex eoque potius defluentia, cum
distantia videntur, creduntur esse plurima di-
uisim, adnata uero unum, uel duo, unde fiunt
omnia, & à quo fiunt omnia, id est de materia,
de qua fiunt, & ex eius voluntate, cuius nutu
efficiuntur alia. A S C L E. Hæc iterum ratio
quæ est ò Trismegiste? T R I S M E. Talis ò
Asclepi Deus. Etenim uel pater, uel domi-
nus omnium, vel quocunque nomine ab ho-
minibus sanctius, & religiosius nuncupetur,
quod inter nos intellectus nostri causa debet
esse sacratum, tanti eius numinis contempla-
tione, nullo ex ijs nominibus eum definite nū-
cupamus. Si enim vox hæc, est ex aere percus-
so spiritu sonus declarans omnem hominis

voluntatem, vel sensum, quem forte ex sensi-
bus mente perceperit, cuius nominis tota sub-
stantia paucis composita, syllabis definita, at-
que circumscripita est, ut esset in homine neces-
sarium vocis, auriumque commercium, simi-
liter etiam sensus, & spiritus, & aeris, & omni-
um in his, & per hæc, aut cum his nomen est
totum Dei. Non enim spero totius maiestatis
effectorem, omniumque rerum Patrem, vel
dominum vno posse, quamuis è multis com-
posito nomine, nuncupari. Hunc uero vno
nomine, uel potius omni nomine, siquidem
sit unus, & omnia, ut sit necesse, aut omnia
esse eius nomine, aut ipsum omnium nomini-
bus nuncupari. Hic ergo solus, ut omnia,
vtriusque sexus fecunditate plenissimus, sem-
per voluntatis sue prægnas parit semper quic-
quid voluerit procreare. Voluntas eius est boni-
tas omnis, hæc eadem bonitas omnium re-
rum est, ex diuinitate eius natura nata, ut sint
omnia sicut, sunt, & fuerunt, & futuris omni-
bus dehinc, natura ex se nascendi sufficiat. Hæc
ergo ratio ò Asclepi tibi sit reddita, quare, &
quomodo fiant omnia vtriusque sexus. ASC.
Ergo Deum dicis ò Trismegiste? T R I S M E.
Non solum Deum ò Asclepi, sed animalia om-
nia, & inanimalia. Impossibile enim est ali-
quid eorum quæ sunt, infœcundum esse. Fœ-
cunditate enim dempta ex omnibus, quæ sũt,
impossibile erit, semper esse quæ sunt. Ego
enim, & naturam, & sensum, & mundum di-
co in se continere naturam, & nata omnia cõ-
seruare. Procreatione enim vterque plenus
est sexus, & eius vtriusque connexio, aut quod
est verius, veritas incomprehensibilis est, quæ
siue Cupidinem, siue Venerem, siue vtrumque
poteris recte nuncupare. Hoc ergo omni ve-
ro verius, manifestiusque mente percepto
quod ex omni illo totius naturæ Deo hoc sit
in æternum cunctis procreandi inuentum tri-
butumque ministerium, cui summa charitas,
letitia, hilaritas, & cupiditas, amorque diui-
nus, innatus est, dicendum foret quantæ sit eius
ministerij vis, atque necessitas, nisi ex sui cõ-
templatione vnicuique ex intimo sensu nota
esse potuisset. Si enim illud extremum tempo-
ris, quo ex cerebro ad ritum peruenimus, vtra-
que in vtranque fundat natura progeniem a-
nimaduertas, ut altera alterius auidè rapiat se-
men, interiusque recondat. Denique eo tem-
pore ex connexione communi, virtutem ma-
ximum fœminæ adipiscuntur, & mares fœmineo
corpore lassescunt. Effectus itaque huius ram-
blandi, necessarijque mysterij, in occulto per-
petratur, ne vulgo irridentibus imperitis vtri-
usque naturæ diuinitas ex commixtione se-
xus cogatur erubescere, multo magis etiam si
visibus irreligiosorum hominum subijciatur.
Sunt

Sunt autem non multi, aut admodum pauci, ita ut numerari etiam in mundo possint religiosi. Vnde contingit in multis remanere malitiam, defectu prudentiæ scientiæque rerum omnium quæ sunt. Ex intellectu enim religionis diuinæ, qua constituta sunt omnia, contemptus, medelaque nascitur vitiorum totius mundi. Perseuerante autem imperitia, atque inscitia, vitia omnia conualescunt, & vulnerat animam insanabilem, viriisque infecta ipsidem, atque viriata, quasi venenis tumescit, nisi eorum, quorum animarum disciplina, & intellectus summa curatio est. Si ergo solis, & paucis hoc proderit, dignum est hunc prosequi, atque expedire tractatum. Quare scilicet, solis hominibus intelligentiam, & disciplinam suam diuinitas sit impartiri dignata. Audi itaque. Deus Pater, & dominus, cum post Deos, homines efficeret, ex parte corruptiore mundi, & ex diuina, pari lance componderans, contigit vitia mundi, corporibus commixta remanere. Et alia, propter cibos, victumque, quæ necesse habemus cum omnibus animalibus communem, quibus de rebus necesse est cupiditatum desideria, & reliqua mentis vitia animis humanis insidere. Dijs, uero, ut pote ex parte mundissima naturæ, effectis, & nullis indigentibus rationis disciplinæque administris, quamuis immortalitas, & vnius semper ætatis vigor, ipse sit eis prudentia, & disciplina, tamen propter rationis unitatem, pro ratione, & intellectu, ne ab his essent alieni, ordinem necessitatis, lege conscriptum, æterna lege constituit, hominem ex animalibus cunctis, de sola ratione disciplinæque cognoscens, per quæ vitia corporum homines auertere, atque abalienare potuissent ipsos ad intentionem spemque immortalitatis prætendens. Denique & bonum hominem, & qui posset immortalis esse, ex utraque natura composuit, diuina atque mortali, & sic compositum per uoluntatem Dei, hominem constitutum est, esse meliorem Dijs, qui sunt ex sola immortalis naturæ formati. Et omnium mortalium, propter quod homo, dijs cognatione coniunctus, ipsos religione, & sancta mente veneratur, dijsque pio affectu, humana omnia respiciunt, atque custodiunt. Sed de hominibus paucis istud dictum est pia mente præditis. De vitiosis vero nihil dicendum est, ne sanctissimus sermo, eorum contemplatione violetur. Et quoniam de cognatione, & consortio hominum Deorumque, sermo nobis indicitur, potestatem hominis, à Asclepi, vimque cognosce. Dominus & pater, uel quod est summum, Deus, ut effector est Deorum celestium, ita homo effector est deorum, qui in templis sunt, humana proximitate coniuncti, & non solum illuminantur,

uerum etiam illuminant. Nec solum ad Deum proficit, uerum etiam confirmat Deos. Miraris à Asclepi, an nunquid diffidis, ut multi? A S C L E P. Confundor à Trismegiste, sed tuis uerbis libenter assensus, felicissimum hominem iudico, qui sit tanta vi, felicitatem consecutus. T R I S M E. Nec immerito, miraculo enim dignus est, qui maximus est omnium Deorum. Genus enim, omnium confusione manifestum est, de mundissima parte naturæ propagatum, signaque eorum sola pro omnibus esse, quasi capita. Species vero Deorum quas conformat humanitas, ex natura utraque conformata est, ex diuina quæ est prior, multoque diuinior, & ex ea, quæ intra homines est, id est ex materia qua fuerunt procreata, vel fabricata, & non solum capitibus solis, sed membris omnibus, totoque corpore configurantur. Ita humanitas, semper vicina naturæ, & origini suæ, in illa diuinitatis imitatione perseuerat, ut sicut Deus, ac dominus, ut sui similes essent, Deos fecit æternos, ita humanitas Deos suos, ex sui uultus similitudine figuraret. A S G L E. Statuas dicis à Trismegiste? T R I S. Statuas à Asclepi, vides ne quatenus tu ipse diffidas, statuas animatas, sensu, & Spiritu plenas, tanta, & talia facientes, statuas, futurorum præcias, easque forte uates omnes somniis, multisque alijs rebus prædicentes, imbecillitateque hominibus facientes, easque curantes, tristitiamque pro meritis. An ignoras à Asclepi, quod Aegyptus imago sit cæli, aut quod est uerius translatio, & descriptio omnium, quæ gubernantur, atque exercentur in cælo? Et si dicendum est uerius, terra nostra totius mundi est templum. Et quoniam præscire cuncta prudentes decet, istud vos ignorare fas non est. Futurum tempus est, cum appareat Aegyptios, incassum, pia mente diuinitatem sedula religione seruasse, & omnis eorum sancta ueneratio, in irritum casura frustrabitur. E' terris enim, ad cælum, est recursura diuinitas, liquetur Aegyptus, terraque quæ fuit diuinitatis sedes, religione uiduata, nimirum præsentia destitueretur. Alienigenis enim regionem istam terramque complentibus, non solum neglectus religionum, sed quod est durius, quasi de legibus à religione, pietate, cultuque diuino, statueretur proscripta poena, prohibitio. Tunc terra ista sanctissima sedes delubrorum atque templorum, sepulchrorum erit mortuorumque plenissima. O Aegypte, Aegypte religionum tuarum sola supererunt uerba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus. & inhabitabit Aegyptum, Syrius, aut Indus, aut aliquis talis. Diuinitas enim repetet cælum, deserti homines toti morientur, atque ita Aegyptus Deo, & homine uiduata deferetur.

A S C L E P I V S

tur. Te uero appello sanctissimum flumen, rибique futura p̄dico, torrenti sanguine plenus ad ripas vsque erumpes, undæque diuinæ non solum polluentur sanguine, sed totæ rumpeatur, & uiuis multo maior erit numerus sepultorum, superstes uero qui erit, lingua sola cognoscetur Aegyptius, actibus uero videbitur alienus. Quid fies ò Asclepi? & his amplius, multoque deterius, ipsa Aegyptus suadebitur, imbueturque maioribus malis, quæ sancta quondam, & diuinitatis amantissima, Deorum in terra religionis suæ merito, sola seductio sanctitatis, & impietatis magistra, erit maxima crudelitatis exemplum, & tunc tedio hominum non admirandus videbitur mundus, neque adorandus. Hoc totum bonum, quo melius nec est, nec fuit, nec erit, quod uideri possit, periclitabitur. Eritque tædium omnibus, ac per hoc contemnetur, nec diligetur totus hic mundus, Dei opus immutabile, gloriosa constructio, bonum, multiformi imaginum uarietate compositum, machina uoluntatis Dei; in suo opere sine inuidia suffragantis, omnium in unum, quem uenerari, laudari, amari denique à uidentibus possunt, multiformis adunata congestio. Nam & tenebræ præponentur luminibus, & mors uita melior indicabitur, nemo suspiciet cælum. Religiosus pro infano, irreligiosus putabitur prudens, furiosus, fortis, pro bono habebitur pessimus. Anima enim, & omnia circum eam, quibus, aut mortalis nata est, aut immortalitatem se consecuturam esse præsumit, secundum quod uobis exposui, non solum risus, sed etiam putabitur uanitas. Sed mihi credite etiam periculum capitale constitueretur in eum, qui se mentis religioni dederit. Noua constituentur iura, lex noua, nihil sanctum, nihil religiosum, nec cælo, nec cælestibus dignum audietur, aut mente credetur. Fit Deorum ab hominibus secessio dolenda, soli nocentes Angeli remanent, qui humanitati commixti, ad omnia audaciæ mala, miseros, manu iniecta compellent ad bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia quæ sunt animarum naturæ contraria. Tunc nec terra constabit, nec nauigabitur mare, nec cælum astrorum cursibus, nec siderum cursus constabit in cælo. Omnis uox diuina, necessaria taciturnitate mutescet, fructus terræ corrumpetur, nec fecunda erit tellus, & aer ipse mæsto torpore languescet. Hæc, & talis senectus ueniet mundi, irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum hominum. Cum hæc cuncta contigerint ò Asclepi, tunc ille dominus, & pater, Deus primipotens, & unus gubernator mundi, intuens in mores factaque uoluntaria, uoluntate sua, quæ est Dei, benignitas, uitijs resistens, & corruptelæ om-

nium errorem reuocans, malignitatem omnem, vel alluione diluens, vel igne consumens, uel morbis pestilentibus ubique per diuersa loca dispersis finiens, ad antiquam faciem mundum reuocabit, ut & mundus ipse adorandus videatur, & mutandus. Et tanti operis effector, & restitutor Deus, ab omnibus, qui tunc erunt, frequentibus laudum præconijs benedictionibusque celebretur. Hæc enim mundi genitura, cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturæ ipsius, sanctissima, & religiosissima restitutio, peracto temporis cursu, quæ est, & fuit sine initio sempiterna. Voluntas enim Dei, caret initio, quæ eadem est, & ubique est sempiterna. A S C L E. Dei enim natura consilium, est uoluntatis bonitas summa, ò Trismegiste? T R I S M E. O Asclepi uoluntas a consilio nascitur, & ipsum uelle est, ex uoluntate. Neque enim impense aliquid uult, qui est omnium plenissimus, & ea quæ uult habet. Uult autem omnia bona, & habet omnia quæ uult, omnia autem bona, & cogitat, & uult, hic autem Deus eius boni imago, mundus. A S C L E. Bonus, ò Trismegiste? T R I S M E G. Bonus, ò Asclepi. ut ego te docebo. Sicut enim Deus omnibus speciebus, uel generibus, quæ in mundo sunt, distributor, dispensatorque est bonum, idest sensus, animæ, & uitæ, sic & mundus præstitor est, & tributor omnium, quæ mortalibus uidentur bona, idest alternationis partium, temporalium fructuum, natiuitatis, augmentorum, & maturitatis, & horum similium. Ac per hoc, Deus supra verticem summi cæli consistens, ubique est, omniaque circumspicit. Sic enim ultra cælum, locus sine stellis ab omnibus rebus corpulentis alienus. dispensator, qui est inter cælum, & terram, locum obtinet, quem Iouem uocamus. Terræ uero, & mari dominatur Iuppiter Plutonium, & hic nutritor est animantium mortalium, & fructiferarum. Horum omnium uiribus fructus, arbusta, & terra uergetantur. Aliorum uero uires, & effectus per omnia quæ sunt, distribuuntur, Distribuentur uero, qui terræ dominantur, & collocabuntur in ciuitate, in summo initio. Aegypti, quæ à parte solis occidentis cõdetur, Ad quæ, terra, marique festinabit omne mortale genus. A S C L E. Modo tamen hoc tempore ubi isti sunt, ò Trismegiste? T R I S M E. Collocati sunt in maxima ciuitate, in monte Libyco, & hæc eousque narrata sint. De immortalibus uero, & mortali, modo differendum est. Multos enim spes timorque mortis, uerè rationis ignaros excruciat. Mors igitur efficitur dissolutione corporis labore defessi, & numeri cõpleti, quo corporis membra, in unam machinam ad usus vitales aptantur. Moritur enim corpus, quando hominis uitalia ferre posse destiterit.

Hoc

Hoc ergo mors, corporis dissolutio, & corporalis sensus interitus. De quo sollicitudo superuacua est. Sed alia necessaria, quam, aut ignorantia, aut incredulitas contemnit humana. Audi ergo ò Asclepi.

Cum fuerit animæ à corpore facta discessio, tunc arbitrium examenque meriti eius transilier in summâ dæmonis potestatem, isque eam cum piâ, iustamque prouiderit, in sui competentibus locis, manere permittet. Si autem de hætorum illitam maculis, vitisique oblitam uiderit, desuper ad ima deturbans, procellis, turbinibusque; aeris, ignis, & aquæ, sæpe discordantibus tradet. Atque inter cælum, & terrâ mundanis fluctibus in diuersa semper æternis pœnis agitata raptabitur. Ut in hoc obsit animæ æternitas, quod sit immortalis sententia æterno iudicio subiugata. Ergo ne his implicemur, cauendum, venerendum, timendumque esse cognosce. Incredibiles enim post delicta cogentur credere, non uerbis, sed exemplis, nec minis, sed ipsa passione pœnarum. **ASCLEPI.** Non ergo Trismegiste hominum delicta sola, humana lege puniuntur. **TRISM.** Primo enim, ò Asclepi terrena omnia quæ sunt, mortalia sunt. Nunc omnia etiam quæ sunt rationi corporali uiuentia, & à uiuendo eadem corporali lege deficientia, ea omnia pro uitæ meritis, aut delictis, pœnis obnoxia, tanto post mortem sæuioribus subijciuntur, quanto multa forsitan fuerunt celata dum uiuerent. Præscia etenim rerum omnium diuinitate reddentur, perinde ut sint pro delictorum qualitatibus pœnæ. **ASCEPI.** Qui sunt digni maioribus pœnis, ò Trismegiste? **TRISM.** Qui damnati humanis legibus, uitam uiolenter amittunt, ut non naturæ animam debitam, sed pœnam pro meritis reddidisse videantur. Contra iusto homini in Dei religione, & summa pietate præsidium est. Deus enim tales ab omnibus tutatur malis. Pater enim omnium, & dominus, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit. Non ubi sit loco, nec qualis qualitate, nec quantus quantitate, sed hominem sola intelligentia, mentis illuminans, qui discussis ab animo errorum tenebris, & ueritatis claritate percepta, tota se sensu intelligentiæ diuinæ commiscet, cuius amore à parte naturæ, qua mortalis est, liberatus immortalitatis futuræ concipit fiduciam. Hoc ergo inter bonos, malosque distabit. Vnusquisque enim pietate, religione, prudentia, cultu, & ueneratione Dei clarescit, quasi oculis uera ratione perspecta, & fiducia credulitatis suæ, tantum inter homines præstans, quantum sol cæteris astris lumine suo antestat. Ipse enim sol non tam magnitudine numinis, quam diuinitate, & sanctitate, cæteras stellas illuminat. Secun-

dum enim Deum hunc crede, ò Asclepi cætera gubernantem, omniaque mundana illuminantem animalia, siue animantia, siue inanimantia. Si enim animal mundus, uiuens semper, & fuit. & est, & erit, nihil in mundo mortale est. Viuentis etenim unuscuiusque partis, quæ in ipso mundo, sicuti in vno eodemque animali semper uiuente, nullus est mortalitatis locus. Ergo uitæ æternitatisque Deus ipse esse debet plenissimus, si semper eum uiuere necesse est. Sol ergo, sicut mundus sempiternus, sic & ipse semper gubernator vitalium, vel totius uiuacitatis eorum frequentator, & dispensator est. Deus ergo uiuentium, uel uitalium, quæ sunt in mundo sempiternus gubernator est, ipsiusque uitæ dispensator æternus. Semel autem dispensauit æterna lege cunctis uitalibus uitam præstans, hoc more quo dicâ. In ipsa uiuacitate æternitatis, mundus agitur, & ipsa uitali æternitate, locus est mundi, propter quod non corrumpetur aliquando, stabili sempiternitate uiuendi circumuallatus, & quasi constrictus ipse mundus. Est igitur dispensator uitæ omnibus, quæ in se sunt, & est locus omnium, quæ sub sole gubernantur, cuius mundi commotio ex duplici constat effectu. Viuificatur enim ipse extrinsecus ab æternitate, uiuificatque ea quæ intra se sunt, omnia differentia, numeris, & temporibus statutis, atque infixis, cuncta per solis effectum, stellarumque discursum, omnia temporalia ratione, diuinaque lege conscripta. Terrenum autem tempus, aeris qualitate, æstuumque, frigorisque uarietate dinoscitur. Cæleste uero recursionibus syderum ad eadem loca, temporaria conuersione recurrerium, & mundus est receptaculum temporis, cuius cursu, & agitatione uegetatur. Tempus autem ordine seruatur. Ordo, & tempus inuolutione omnium rerum quæ in mundo sunt, per alternationem faciunt. Cunctis ergo ita se habentibus, nihil stabile, nihil fixum, nihil immobile, nec nascetium, nec cælestium, nec terrenorum. Solus enim Deus, & merito solus, ipse in se, & à se, & circum se, totus est plenus atque perfectus, isque sua firma stabilitas est, nec alicuius impulsu, nec loco moueri potest, cum in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus, nisi aliquis audeat dicere ipsius commotionem in eternitate esse, sed magis, & ipsa immobilis eternitas, in quâ omnium temporum agitatio reuocat, & ex qua omnium temporum agitatio sumit exordium. Deus igitur stabilis fuit, semperque est, & cum eo similiter æternitas consistit. Mundum uero non natum, quem recte sensibilem dicimus intra se habet. Huius Dei imago hic mundus effectus est eternitatis imitator. Habet autem tempus stabilitatis suæ uim atque naturam,

††

ram,

ram, quamvis semper agitetur, ea ipsa in se reuertendi necessitate. Itaque quamvis sit æternitas, stabilis, immobilis, atque fixa, tamen quoniam, quod mobile est tempus, in æternitatem semper reuocatur agitatio, eaque mobilitas ratione temporis uertitur, efficiturque, ut & ipsa æternitas immobilis quidem sola, per tempus in quo ipsa est, & est in eo, omnis agitatio videatur agitari. Ergo sic efficitur, ut & æternitatis stabilitas moueatur, & temporis stabilis mobilitas fiat, fixa lege currendi. Sic, & Deum agitari credibile est in seipsum eadem mobilitate stabilitatis. In magnitudine enim ipsius est immobilis agitatio. Hoc ergo quod est tale, quod non subijcitur sensibus, infinitum, incomprehensibile, inæstimabile est, nec sustineri, nec ferri, nec indagari potest. Vnde enim, & quo, & ubi, aut quomodo, aut quale sit, incertum est. Fertur enim in summa stabilitate, & in ipso stabilitas sua, seu Deus, seu æternitas, seu uterque, seu alter in altero, seu uterque in utroque sint. Propter quod æternitas sine definitione est temporis. Tempus autem quod definitur, potest vel numero, vel alternatione, vel per alterius amplitudinem rediens, æternum esse. Vtrunque ergo infinitum, utrumque videtur æternum. Stabilitas enim, ut pore defixa, quo sustinere quæ agabilia sunt possit, beneficio firmitatis, merito obtinet principatum. Omnium enim quæ sunt, primordium Deus est, & æternitas. Mundus autem, quod sit mobilis, non habet principatum. Præuenit enim mobilitas stabilitatem suam in legem agitationis sempiternæ habendo immobilem firmitatem. Omnis ergo sensus diuinitatis, immobilis, ipse in stabilitate sua se commouet. Sanctus, & incorruptus, & sempiternus est, & siquid melius potest nuncupari, Dei summi ipsa voluntate assistens æternitas plenissimus omnium sensibilium, & totius disciplinæ consistens, ut ita dixerim, cum Deo. Sensus uero mundanus receptaculum est omnium sensibilium, & specierum, & disciplinarum. Humanus uero, ex memoriæ tenacitate, quod memor sit omnium, quas gesserit, remanet. Usque ad humanum tamen animal sensus diuinitatis descendendo peruenit. Deus enim sensum summum, diuinumque cunctis confundi noluit, ne erubesceret commixtione aliorum animantium. Intelligentia enim sensus humani qualis, aut quanta sit, tota est in memoria præteritorum. Per eam enim memoriæ tenacitatem, gubernator effectus est terre. Intellectus autem naturæ qualitate, & sensus mundi ex omnibus quæ in mundo sensibilibus sunt, poterit perueniri. Aeternitas quæ secunda est ex sensibili mundo, sensus datus, qualitasque dinoscitur, at intellectus, qualita-

tis, qualitasque sensus summi Dei, sola ueritas est, cuius ueritatis in mundo, ne quidem extrema lineæ umbra dinoscitur. Vbi sunt mendacia, ubi genitura, ubi errores videntur. Vides ergo, o Asclepi in quibus constituti, quæ tractemus, aut quæ audeamus attingere. Sed tibi Deus summe gratias ago, qui me uidentem diuinitatis tuæ illuminasti lumine, & vos, o Tati, & Asclepi, & Ammon intra secreta peccatoris diuina mysteria silentio tegite, & taciturnitate seruate. Hoc enim differt intellectus à sensu mundi, intelligendam, & dinoscendam mentis præuenit intentionem. Intellectus autem mundi peruenit ad æternitatem, & Deos noscendos, qui supra se sunt, & sic contingit hominibus, ut quasi per caliginem quæ in cælo sunt, videamus, quantum possibile est per conditionem sensus humani. Hæc autem intentio angustissima est peruidendis tantis bonis. Latissima uero cum uiderit felicitate conscientie. De inani uero, quod etiam magnum uidetur esse quamplurimis, sic sentio. Inane nec esse aliquid, nec esse potuisse, nec futurum uquam. Omnia enim mundi sunt membra plenissima, ut ipse mundus plenus sit, atque perfectus corporibus, qualitas formaque diuersis speciem suam habentibus, & magnitudinem. Quorum unum est alio maius, aut aliominus, & ualitudine, & tenuitate diuersa. Nam & quædam eorum validiora videntur, sicut & maiora, minora autem, & tenuiora, aut uix, aut omnino uideri non possunt, quas solum esse atrectatione cognoscimus. Vnde contingit multis credere hic, non esse corpora, sed inanes locos, quod est impossibile. Si tamen est aliquid (nec enim istud credo) sic ab eo plenum esse intelligibile rerum, id est diuinitatis suæ similitudinem. Ut hic etiam sensibilis mundus qui dicitur, plenissimus sit corporum, & animalium, naturæ suæ, & qualitatibus conuenientium, quorum facies non omnes uidemus, sed quædam ultra modum grandes, quædam breuissimas, aut propter spatij interiecti longitudinem, aut quod acie sumus obuia, tales nobis esse uideantur, aut omnino propter nimiam breuitatem à multis non esse credantur. Dico nunc dæmonas, quos credo commemorari nobiscum, & heroas, quos inter æris purissimam partem supra nos, & terram, ubi, nec nebulis loons, nec ex signorum aliorum agitatione commotio. Propter quod o Asclepi inane nihil esse dixeris, nisi cuius rei inane sit. Hoc quod dicis inane, prædixeris, ut inane ab igne, & ab aqua, & ab his similibus. Quod & si contigerit uideri, quid inane possit esse a rebus huiusmodi, quamvis breue sit, uel magnum quod inane uidetur, spiritum

fitu tamen, & aere iacuum esse non possit. Similiter vero de loco dicendum, quod uocabulū solum intellectu caret. Locus enim, ex eo cuius est; quid sit apparet. Principali enim nomine dempto, significatio mutatur. Quare aquæ locus, ignis locus, aut his similia recte dicimus. Sicut enim inane esse aliquid impossibile est, sic, & locus solus quid sit dinosci non potest. Nam si posueris locum sine eo cuius est, inanis uidebitur locus, quem in mundo esse non credo. Quod si inane nihil est, nec per se, quid sit locus apparet, nisi ei, aut longitudines, aut latitudines, aut altitudines addideris, ut corporibus hominum signa. His uero sic se habentibus, & Asclepi, & vos qui adestis, scitote intelligibilem mundum, & Deum, qui mentis solo obtutu dinoscitur esse incorporalem, nec eius naturæ misceri posse aliquid corporale, id est quod possit qualitate, quantitate, numerisq; dinosci. In ipso enim nihil tale consistit. Hic ergo mundus, qui dicitur sensibilis, receptaculum est omnium sensibilibus specierum, qualitatū, vel corporum, quæ omnia sine Deo vegetari non possunt. Omnia enim Deus, & à Deo omnia, & eius voluntatis omnia. Quod totum est bonum, decens, immutabile, & prudens, & ipsi soli sensibile, atque intelligibile, & sine hoc, nec fuit aliquid, nec est, nec erit, Omnia enim ab eo, & in ipso, & per ipsum, & multiformes qualitates, & magnæ quantitates, & omnem mensuram excedentes magnitudines, & uniformes species, quas si intellexeris, & Asclepi, gratias acturus es Deo. Si totum animaduertes vera ratione, perdisces mundum ipsum sensibilem, & quæ in eo sunt, omnia à superiore illo mundo, quæ si ex vestimento eius contexta. Vnum quodq; enim genus animalium, & Asclepi, cuiuscunque, uel mortalis, uel immortalis, uel rationalis, siue sit animans, siue sine anima sit, prout enique est genus, sic singula sui generis imagines habent. Et quamuis unum quodque animalis genus omnem sui generis possideat formam, in eadem tamen sui forma, singula dissimilia sunt. Species enim quæ diuina est, incorporalis est, & quicquid mente comprehenditur. Cum itaq; hæc duo, ex quibus constat forma, & corpus, incorporalia sint, impossibile est vnāquamq; formam alteri simillimam nasci, horarum, & climatum distantibus punctis. Sed mutantur toties quot hora momenta habet circuli circumcurrentis, in quo est ille omniformis quem diximus Deus. Species ergo permanet, ex se toties, pariens imagines rãtas, tamque diuersas, quanta habet conuersione mundi momenta, qui mundus in conuersione mutatur. Species uero, nec mutatur, nec con-

uertitur. Sic generum singulorum formæ sunt permanentes, in eadem forma sua dissimiles. A S C L E P. Et mundus speciem mutat, & Trismegiste? T R I S M E. Vides ergo, & Asclepi ubi omnia quasi dormienti esse narrata. Quid est enim mundus, aut ex quibus constat, nisi ex omnibus natis? Ergo tuis dicere de cælo, & terra, & elementis. Nam: quæ alia magis frequenter mutantur in species, cælum humescens, uel sordescens in una cæli specie, hæ sunt quæ sepe alternantur species. Terra uero suæ speciei multas imutationes semper habet, & cum parturit fruges, & cum eadem partu nuttiat suo, tuti reddit omnium fructuum uarias diuersasque qualitates, & quantitates, ac stationes, & cursus ad omnes arborum, florum, baccarum qualitates, odores, sapores, species. Ignis etiam facit conuersiones plurimas, atq; diuersas. Solis enim, & lunæ uniformes imagines. Sunt autem quasi speculorum nostrorum similes, imaginum similitudines, æmulo splendore reddentium. Sed iam de talibus sint satis dicta talia. Iterum ad hominem, rationemq; redeamus, ex quo diuino dono, homo animal dictum est rationale. Minus autem miranda, & si miranda sunt quæ de homine dicta sunt, sed omnium mirabilium vincit admiratione, quod homo potuit inuenire naturam, eamq; efficere. Quoniam ergo proauis nostri multum errabant contra orationem Deorum increduli, & non animaduertentes ad cultum, religionemq; diuinam, inuenerunt artem qua Deos efficerent, cui inuentæ adiunxerunt virtutem, de mundi natura conuenientem, eaque miscentes, & quoniam animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum, vel Angelorum, eas indiderunt imaginibus suis; diuinisq; mysteriis, per quas sola idola, & beneficiendi, & malefaciendi vires habere potuissent. Auus enim tuus, & Asclepi medicinæ primus inuentor, cui templum consecratum est in monte Libyæ, circa litus crocodilorum, in quo eius iacet mundanus homo, id est corpus, reliquus enim, vel potius totus, si est homo totus in sensu vitæ melior, remeauit in cælum, omnia etiam nū adiumenta hominibus præstans infirmos numine suo, quæ ante solebat medicinæ arte præbere. Hermes, cuius nomine auitum mihi nomen est, sibi cognomen patrium consistens, omnes mortales vndique venientes adiuuat, atque conseruat. Ism vero, Osirin, quæ multa bona præstare propitios, tantum obesse scimus iratos. Terrenis enim Diis atque mundanis facile est irasci, ut pote sint ab hominibus facti, atque compositi, extraque naturam. Vnde contingit ab Aegyptijs hæc sæcula animalia nuncupari, & p singulas ciuitates coli

coli eorum animas, quorum sunt consecratæ viuentes, ita vt eorum legibus incolantur, & eorum nominibus nuncupentur. Per hanc causam, ò Asclepi quæ alijs colenda videntur, atq; veneranda, apud alios dissimiliter habentur, ac propterea bellis se laceßere Aegyptiorum ciuitates solent. ASCLEP. Et horum Trismegiste Deorum, qui terreni babentur, cuiusmodi est qualitas? TRISME. Constat, ò Asclepi de herbis, de lapidibus, & de aromatibus vim diuinitatis naturalem habentibus in se, & propter hanc causam sacrificijs frequentibus oblectantur, hymnis, & laudibus, & dulcissimis sonis in modum cœlestis harmoniæ concinentibus, vt istud, quod est cœlesti vsu, & frequentatione illectum, in idola positis lætum humanitas patiens, longa durare per tempora, sic Deorum actor est homo, & ne putes fortuitos effectus esse terrenorum Deorum, ò Asclepi, Dij cœlestes inhabitant summa cœlestia, vnusquisque per ordinem, quem accipit complens, atq; custodiens. Hi vero nostri sigillatim quædam curantes, quædam præuidentes, quædam sortibus, & diuinatione prædicentes, hic pro modo subuenientes humanis, quasi amica cognitione auxiliantur. ASCLEP. Quam ergo partem rationis *εἰμαρμένην*, vel fata incolunt. O Trismegiste, si cœlestes Dij dominantur, terreni incolunt singula, quam *εἰμαρμένην* nuncupamus? TRISMEG. O Asclepi ea est necessitas omnium quæ geruntur, semper sibi catenatis nexibus iuncta. Hæc itaque est, aut effectrix rerum, aut summus Deus, aut ab ipso Deo, qui secundus effectus est Deus, aut omnium cœlestium, terrenarumque rerum, firmata diuinis legibus disciplina. Hæc itaque *εἰμαρμένην*, & necessitas, ambæ sibi inuicem indiuiduo connexæ sunt glutino, quarum prior *εἰμαρμένην* rerum omnium parit initia. Necessitas vero cogit ad effectum, quæ ex illius primordijs dependet. Has ordo consequitur, idest contextus, & distinctio temporis rerum perficiendarum. Nihil est enim, sine ordinis compositione. In omnibus istis mundus iste perfectus est. Ipse enim mundus ordine gestatur, vel totus constat ex ordine. Hæc ergo tria, *εἰμαρμένην* idest fatum, necessitas, ordo, uel maxime Dei nutu sunt effecta, qui mundum gubernat sua lege, & ratione diuina. Ab his ergo omne velle, & nolle diuinitus auersum est totum. Nec ira etenim commouetur, nec fleantur gratia, sed seruiunt necessitati rationis æternæ, quæ æternitas inauersibilis, immobilis, insolubilis est. Prima ergo *εἰμαρμένην* est, quæ ueluti iactio semine, futurorum omnium suscipit prolem. Sequitur necessitas, qua ad effectum coguntur omnia. Tertius ordo textum seruans earum rerum quas *εἰμαρμένην* necessitasque disponit. Hæc ergo æternitas

quæ nec cœpit esse, nec desinet, quæ fixa immutabili lege currendi sempiterna commotione seruatur, oriturque, & occidit alterna sæpe per membra, ita vt variatis temporibus, iisdem quibus occiderat membris, oriatur. Sic enim, & rotunditatis uolubilis ratio, ut ita sint sibi contractata cuncta, ut quid sit volubilitatis initium ignores, cum omnia se semper, & præcedere, & sequi videantur. Euentus autem vel fors, insunt omnibus per mixta mundanis. Dictum est nobis de singulis, ut humanitas potuit, ut voluit, permisitque diuinitas. Restat hoc solum nobis, ut benedicentes Deum, orantesque ad curam corporis redeamus. Satis enim de diuinis rebus tractantes, mentem uelut animi pabulis saturauimus.

De adyto vero egressi, cum Deum orare cœpissent, in auitum respicientes erant. Sole etenim occidente, cum quis Deum orare uoluerit, illuc debet respicere, sicut & sole oriente, in eum qui subsolanus dicitur. Iam ergo dicentibus præcationem, Asclepius ait, submissa voce orati suggeramus patri, quod iusserit, vt thure adito, & pigmentis, præcem dicamus Deo. Quæ Trismegistus audiens, atque commotus ait, melius, melius ominare, ò Asclepi. Hoc enim sacrilegijs simile est, cum Deum roges, thus atque cætera incendere. Nihil enim deest ei, qui ipse est omnia. Sed nos agentes gratias, adoremus. Hæc enim sunt summæ incensiones Dei, cum aguntur grates à mortalibus.

Gratias tibi agimus summe, & exuperantissime. Tua enim gratia tantum sumus cognitionis tuæ, lumen consecuti. Nomen sanctum, & honorandum, nomen vnum, quo solus Deus est benedicendus, religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem, & religionem, & amorem, & quæcunque est dulcior efficacia præbere dignaris, & donas nos sensu, ratione, intelligentia. Sensu, ut te cognoscamus. Ratione, vt te suspicionibus indagemus. Intelligentia, vt te cognitione cognoscetes gaudeamus, ac numine saluati tuo gaudeamus, quod nobis te ostenderis totum gaudeamus, quod nos in corporibus sitos, æternitate fueris consecrare dignatus. Hæc est enim sola humana gratulatio, cognitio maiestatis tuæ. Cognouimus te, & lumen maximum solo intellectu sensibili. Intelleximus te, ò uitæ uera uia, ò natorum omnium fecunda generatio. Cognouimus te totius naturæ, tuo conceptu plenissime, cognouimus te æterna perseveratio. In omni enim ista oratione, adorantes bonum bonitatis tuæ, hoc tantum deprecamur, ut nos velis seruare perseverantes in amore cognitionis tuæ, & nunquam ab hoc genere uitæ separari. Hoc optantes conuertimus nos ad patrem, & sine animalibus cœnam.

FINIS.

FRANCISCI PATRICII

Asclepius .

Res Asclepios, videtur Hermes Trismegistus, in suis qui supersunt libellis nominare. In Minerua, Asclepium Vulcani F. qui medicinæ fuerit inuentor. *Ἰατρικῆς δ' ὁ Ἀσκληπιὸς, ὁ Ἡραίου.*

Medicinæ vero Asclepius vulcani. *Ποιητικῆς δ' ἄλλῃ, ὁ Ἀσκληπιὸς Ἰμούθης.* Poetices rursus Asclepius Imuthes. quem antea etiam spanum nominauerat. *Καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς, ὁ Ἰμούθης πατρὸς.* Et Asclepius Imuthes spanus. Sæpe autem alibi, Asclepium sine cognomine ullo, non solum nominat, verum etiam interlocutorem, cum filio Tato, sibi in dialogis interponit, & integros quandoque ad eum dirigit. Et eius nomine aliquos inscribit. Sicuti & epistolam vnā ad eum scribit. Duo sunt præcipue Asclepij nomine inscripti. Alter, cui titulus, sermo Catholicus, siue vniuersalis. Quem Steuchus, ait, vocari Asclepium. Candalla, ad Tatium fuisse scriptum inquit. Sed perperam vtrumque. Nam eius initium quod erat apud Stobæum, & nos suo loco restituimus, clare ad Asclepium est directum. Sicuti & ille cui titulus. Quod in solo Deo bonum. Et alius de Intellectione, & sensu. Simul cum eo qui clauis appellatur. Videtur autem Hermes, hunc Asclepium paulo minus, quam Tatium filium adamasse. Filio namque, ex iis qui extant, septem dicauit libellos. Asclepio uero quinque Inter quos ille est, quem Apuleius Latinum fecit. Supersunt etiam fragmenta quædam ex libellis ei dicatis, sicuti alia quoque ex iis quos Tato inscripsit, quæ omnia sunt a nobis in Hermetem, hoc volumine relata. Videtur autem hic Asclepius, tertius quidam a duobus illis quos nominauimus esse. Nam illorum alterum, Medicinæ; alterum Poetices

fuisse inuentores asserit. At cum hoc tertio, nusquam vel de medicina, vel de poetica colloquitur. Sed de summa vbique philosophia. Neque apparet illos Hermetis discipulos fuisse. Hic autem primo suo libello, eius discipulum se facit. extant autem sub eius nomine libelli tres. Quos non videtur Steuchus, ni fallimur, cognouisse. Ficinus certe eis caruit. Candalla non nisi primum habuit. Turnebus tres excussit. Et calci prioris fragmentum quoddam, ex alio libro, assuit, sine quo eum Candalla edidit. De tribus his libellis, primus quidem & tertius, digni videntur, quibus Hermetis auditor fuerit author. Sed secundus, quamuis ab eo tertius pendere videatur, suppositus possit existimari. Neque enim, quod titulo promittit, præstat, quod tantum virum decere non videtur. Et præterea Fidias in eo nominatur. Qui sculptor Periclis tempore fuit Athenis. Cui Hermes, & auditor eius, non potuit esse contemporaneus. Sed quia non vti sculptor, (quod fuit) sed vti Musicus nominatur, verisimile fuerit, vel alium hunc Fidiā Aegyptium, & Musicum fuisse. Vel nomen hoc, librariorum incuria, in Aegyptii Musici locum irrepsisse. Sed & quod ait, citharedo cuidam contigisse dum caneret in agone loco chordæ, quæ ei defuit, cicadā suppleisse cantionem, apud Græcos id euenisse non pauci scribunt. Nisi quis dicat, id prius Aegyptio alicui accidisse, quod Græci, vt alia multa, ad se transtulerint. Sed vt cumque id sit, non satis videtur is libellus tanti viri discipulo esse dignus. Sed primo cur & quomodo titulus, *Ὁποι*, definitiones? congruat, nulla certa ratio videtur reddi posse. Neque enim quæ subdun-

*
tur,

sur, definitiones sunt. neque his tribus libellis definitiones vllæ, aut doceatur, aut traduntur. Nisi quis dicat, in libris his, quorum titulos anteponit, definitiones, vel traditus ab eo fuisse vel tractatas. Tituli autem sunt hi. De Deo, De diuina essentia. De intelligibili essentia. De materia. De æconomia plenitudinis septem stellarum. De Sole. De Fato. De Homine. De homine qui est secundum imaginem. Non enim sunt hæc in hisce tribus libellis disputata. Sed necesse est, eum hosce titulos preposuisse, vt index quasi esset libellorum aliorum quos scripisset. Vel eorum ipsorum quos initio primi sibi

Ammoni Regi-transmisisse. Vel. verius, ad eum misisse, magnum vt inquit sermonem, qui esset tamquam summa & commentarium eorum, quos nominat librorum nouem, a se scriptorum. Primus autem tum apud Candalam, tum apud Turnebum proprio caret titulo, seu hypothesi, quam duo sequentes habeant. Siquid vero audere in alienis liceat, ex rebus quæ in eo disputantur prolixius. De Sole, & Demonibus, ausi sumus titulum præfigere. Si cui non placeat, pro non posito habeat. Et interpretationem nostram omnium trium, & quo animo, suscipiat.

ΟΡΟΙ ΑΣΚΛΗΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΜΜΟΝΑ

ΒΑΣΙΛΕΑ.

Περὶ ἡλίου, καὶ δαϊμόνων.

A S C L E P I I

AD AMMONEM

REGEM.

De Sole, & Dæmonibus.

BIBΛΙΟΝ Α.

LIBER I.

Μεγάν σοι λόγον ὁ βασιλεῦ δι-
πεμφάμην, πάντων ἧς ἄλλων.
ὥστερ κορυφῶν καὶ ὑπόμνη-
μα, οὐ χῆρ' ἢ πολλῶν δό-
ξαν συγκείμενον, ἔχοντα δὲ
πολλῶν ἐπεινοῖς ἀντίδειξιν.
Φανήσεται γάρ σοι καὶ τοῖς ἑ-
μοῖς ἐνίοις λόγοις ἀντίφωνος. Ερμῆς μὲν γὰρ ὁ
ἡμῶς διδάσκαλος πολλάκις μοι διαλεγόμενος, καὶ
ιδίᾳ, καὶ ἢ τὰ ἐνίοτε παρόντος, ἔλεγε, ὅτι δό-
ξει τοῖς ἐντυγχάνουσί μου τοῖς εἰσβλίοις ἀπλου-
σάτη ἢ ἡ συνήλαξις, καὶ σαφές. ἐκ δὲ ἢ ἐ-
νεργῶν, ἀσαφές οὐσα, καὶ κεκρυμμένον ἢ νοῦν
ἢ λόγον ἔχουσα· καὶ ἔτι ἀσαφές ἢ ἡ
ἡμῶν ὑπερον βουλευθέντων τῶν ἡμετέραν διά-
λεκτον, οἷς τῶν ἰδίων μεθερμηνεύσαι, ὅπερ ἔσται
ἢ γεγραμμένων μεγίστη διαστροφά τε, καὶ ἀσά-
φεια. ὁ δὲ λόγος τῇ πατρὶα διαλέκτῳ ἡρμιωδό-
μῳ, ἔχει σαφὴ ἢ τῶν λόγων νοῦν. Καὶ γὰρ αὐ-
τὸ τὸ τῆς φωνῆς ποιεῖν, καὶ ἢ τῶν αἰγυπτίων ὀ-
νομάτων δυνάμεις, ἐν αὐτῇ ἔχει ἢ ἐνέργειαν
τῶν λεγομένων. ὅσον οὖν δυνατὸν ὅτι σοι βα-
σιλεῦ, πάντα δὲ δυνάσαι, τὸν λόγον διαση-
ρῶν ἀνερμηνεύδον, ἵνα μήτε εἰς ἑλλῶνας ἐλ-
θῇ τοιαῦτα μυστήρια, μήτε ἢ ἑλλῶνων ὑπε-
ρῆφανος φράσις, καὶ ἐκκελυμένη, καὶ ὥστερ
κεκαλλωπισμένη, ἐξίτηλον ποιήσῃ τὸ σεμνόν,
καὶ εἰσαρὸν, καὶ τῶν ἐνεργητικῶν ἢ ὀνομά-
των φράσις. ἑλλῆνες γὰρ ὁ βασιλεῦ, λόγους
ἔχουσι καιροῦς, ἀποδείξιν ἐνεργητικούς. Καὶ
αὐτὴ ἐστὶν ἑλλῶνων φιλοσοφία, λόγον φάρος.
Ἡμεῖς δὲ, οὐ λόγοις χρωμέδα, ἀλλὰ φωναῖς
μεγίσταις ἢ ἔργων. Ἀρξομαι δὲ τοῦ λόγου ἐν-
θεν, τὸν θεὸν ὀπκαλεσάμενος τὸν ἢ ὅλων δε-
σπότην, καὶ ποιητὴν, καὶ πατέρα, καὶ πε-
ρίεστον, καὶ πάντα ὄντα τὸν ἑνα, καὶ ἑνα ὄν-
σα τὰ πάντα. Τῶν πάντων γὰρ τὸ πλήρωμα,
ἐν ὅτι, καὶ ἐν ἐνὶ, οὐ δ' αὐτερουῶντος τοῦ ἐνός,
ἀλλ' ἀμφοτέρων ἐνός ὄντος. Καὶ τοῦτόν μοι τὸν

Agnum tibi sermonem o Rex
transmisi, omnium aliorum
veluti summam, & commē-
tarium. Non secundum vul-
gi opinionem cōpositū. Sed
habentem, multas contra il-
lum demonstrationes. Videbitur. n. tibi qui-
busdam etiam meis sermonibus cōtradicere.
Hermes namque doctor meus, sepe est mecū
collocutus. & separatim, & aliquando Tatio
presente dicebat, quod uidebitur ijs qui meis
libris occurrent, & simplicissima esse composi-
tio, & clara. Sed e contra, etiam obscura, & ab-
sconditam sermonum intelligentiam habere,
& præterea obscurissimam, cum postea Greci vo-
luerint nostram dialectum, in propriam inter-
pretari. Quæ res erit, eorum quæ scripta sunt,
maxima peruersio, & obscuritas. Sed sermo,
paterna lingua traditus, habet claram sermo-
num intelligentiam. Nam ipsamet vocis qua-
litas, & Aegyptiorum nominum vis, in se ipsa
habet, eorum quæ dicuntur evidentiam. Quā-
tum ergo fieri possit, tibi o Rex, omnia autem
potes, sermonem eum serua non conuersum.
ut neque ad Græcos talia mysteria perueniāt,
neque Græcorum superba phrasis, & soluta,
& quasi exornata, nominum nostrorū graui-
tatem, & venerandam efficaciam reddat exi-
lem, & euanidam. Græci namque o Rex, ser-
mones habent nouos, demonstrationem effe-
ctores. Et hæc est Græcorum philosophia, stre-
pitus. Nos vero, rationibus non utimur. Sed
rerum, & operum vocibus maximis. Incipiam
autem hinc sermonem, Deum prius inuocans
vniuersorum dominum, & factorem, & patrē,
& custodem. Vnum qui sit omnia & qui om-
nia sit vnus. Omnium enim plenitudo, vnum
est, & in vno, non secundum locum tenente v-
no, sed vtroque vnus existente. Et hanc men-
tem

rem custodi mihi o rex per totum sermonis & operis discursum. Nam si quis tentet, omnia & vnum quod videatur, idem esse, ab separare, capiens, appellationem hanc, omnia de multitudine, & non de plenitudine, quod est impossibile. Omne. n. ab vno soluens, perdet vniuersum. Omnia namq; vnum esse oportet, si quidem vnum est. Est aut. & numquam cessat vnu esse, vt plenitudo soluat. Videas in terra multos aquarum fontes & ignis, scaturientes, in mediterraneis partibus, & in eodem, tres naturas quæ cernuntur, ignis, aquæ, terræ ab vna radice pendentes. Ita q; vniuersæ materiæ credatur esse pœnu. & emittit quidem eius abundantiam, a superis e cōtra habet suam hyparxin. Sic. n. cælum & terram operator semper ducit, dico vero, sol, essentiam quidē demittent, materiā vero attollens: & circa se ipsum, & in se ipsum omnia trahēs, & a se ipso omnia omnibus tribuens, etiā lumē abundantissimum largitur. Ipse. n. est, cuius bonæ operationes, non solū in cælo, & aere, sed & in terra, in imum profundum & abyssum penetrāt. Si vero aliqua, etiam est intelligibilis essentia, ea est huius plenitudo & moles, cuius receptaculum fuerit huius lumen. Vnde aut hæc, aut constituitur, aut influit, ipse solus nouit. vel quia ipso loco, & natura propē se ipsum existens, non a nobis conspicitur cogit nos per coniecturas intelligere. Speculatio vero eius, non est coniectantis, sed ipsa visio splendidissima circūlufrat vniuersum mundū, superpositum. Medius. n. collocatus, coronat mūdum. & veluti auriga bonus, mundi currum firmat in se & colligit sibi, ne sorte, sine ordine feratur. Sunt aut habentæ vita, & anima, & spiritus, & immortalitas, & generatio. Permittit igitur cum vt feratur non procul a se. Sed si verum oporteat dicere, secum. Atq; hoc modo operatur omnia. Immortalitas quidem perpetuā permanentiam contribuens. Et superæ circumferentiæ lucis suæ, quantum emittit, ex altera parte quæ cælum aspicit, immortales mundi partes nutrit. Ea vero quæ totum continet, & collustrat, aquæ & terræ & aeri, molem viuificans, commouens generationem, & mutationes. Quæ in his mundi partibus sunt animalia helicis in modum transmutans & transformans genera, generum in se mutuo, & specierum species, resistente mutua mutatione, sicuti in magnis corporibus operans efficit. Omnis enim corporis permanentia, mutatio est. Immortalis quidem corporis indissolubilis est. mortalis vero, cum dissolutione. Et hæc differentia est immortalis ad mortalem. Sicut vero lumē ipsius copiosum est, sic & animalium ab eo facta generatio, copiosa quædā est, & loco, & abundantia & citra dissolutionē.

τὸν νοῦν διατήρησον ὁ βασιλεῦ, παρ' ἑλὼ. τὴν τοῦ λόγου πραγματείαν. ἐὰν γὰρ τις διηχηρήσῃ τὸ πάντα καὶ ἐν δοκοῦντε καὶ ταυτὸν ἴδῃ τοῦ ἐνὸς χωρίσαι, ἐκδεξάμενος τὴν ἑξὶ πάντων προσηγορίαν ὅτι πλῆθους, οὐκ ὅτι πληρώματος, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον, τὸ πᾶν γὰρ τοῦ ἐνὸς λύσας, ἀπολέσει τὸ πᾶν. πάντα γὰρ ἐν ἑῷ δεῖ, εἴγε ἐν ἑῷ ἐστὶ δέ, καὶ οὐδέποτε παύεται ἐν ὄντα, ἵνα τὸ πλήρωμα λυθῇ. ἴδοις ἂν ὅτι τῇ γῇ πολλὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ πυρὸς ἀναδρυσούσας ἐν τοῖς μεσαιτάτοις μέρεσι· καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τὰς τῆς φύσεως ὁρωμένας, πυρὸς, καὶ ὑδατος, καὶ γῆς, ἐκ μιᾶς ρίζης ἠρτημένας. ὁδὸν καὶ πάσης ὕλης πεπύσεται ἑῷ ταμιεῖον. καὶ ἀναδίδοσι μὴ αὐτῆς τὴν χρηγίαν. ἀνταπολαμβάνει ὃ τὴν ἀνάσσει ὑπαρξιν· οὕτω γὰρ οὐρανὸν καὶ γῆν ἄγει ὁ δημιουργός, λέγω δὴ ὁ ἥλιος, τὴν μὲν οὐσίαν κατὰ γωνίαν τῆς ὕλης ἀνάγων, καὶ περὶ αὐτὸν ἕως αὐτὸν τὰ πάντα ἔλκων, καὶ ὑπὸ ἑαυτῷ πάντα διδούς πᾶσι, καὶ τὸ φῶς ἀθρόον χαρίζεται. αὐτὸς γὰρ ἔστιν, οὗ ἀγαθαὶ ἐνέργειαι, οὐ μόνον ἐν οὐρανῷ καὶ ἀέρι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆς, εἰς τὸν κατώτατον βυθὸν καὶ ἀβυσσὸν διήκουσιν. εἰ δέ τις ὅτι καὶ νοητὴ οὐσία, αὐτῇ ἐστὶν ὁ τοῦτου ὄγκος, ἥς ὑποδοχὴ ἂν εἴη τὸ τοῦτου φῶς. πόθεν ὃ αὐτῇ σωίσταται ἢ διήρρει, αὐτὸς μόνος οἶδεν. ἢ καὶ τὸ τόπος καὶ τῇ φύσει ἐγγὺς ὢν ἑαυτοῦ, μὴ ὑφ' ἡμῶν ὁρώμενος, σοχασμένων ὃ βιαζομένων νοεῖ. ἢ ὃ τοῦτου δέα, οὐκ ἐστὶ σοχάζοντος, ἀλλ' αὐτῇ ἡ ὄψις λαμπρότατα σπινδαλίζει πάντα τὸν κόσμον, τὸν ὑπερκείμενον. μέσος γὰρ ἵδρυται σεφανηφορῶν τὸν κόσμον· καὶ καθάπερ λύτης ἀγαθὸς τὸ ἑκόντου ἄρμα ἀσφαλισάμενος καὶ ἀναδήσας εἰς ἑαυτὸν, μήπως ἀτέλως φέροιτο. εἰσὶ δ' αἱ λύται, ζωὴ, καὶ ψυχὴ, καὶ πνεῦμα, καὶ ἀθανασία, καὶ γενεσις. ἀφῆκεν οὖν φέρεσθαι, οὐ πόρρωθεν ἑαυτοῦ. ἀλλ' εἰ καὶ τὰ ἀκηδὲς εἰπεῖν, σωὲ ἑαυτῷ καὶ τοῦτον τὸν τρόπον δημιουργεῖ τὰ ἅπαντα. τοῖς μὲν ἀθανάτοις τὴν αἰδίων διαμονὴν σπινόμενον· καὶ τῇ ἄνθρωποις τῇ τοῦ φωτὸς ἑαυτοῦ ὅσον ἀναπέμπει ἐκ τοῦ πατρὸς μέρους τοῦ πρὸς οὐρανὸν βλέποντος, τὰ ἀθάνατα μέρη τοῦ κόσμου πρέποντος. τῷ δὲ καταλαμβάνομένῳ καὶ σπινάμενοντι τὸ πᾶν, ὑδατος, καὶ γῆς, καὶ ἀέρος, κύτος ζωοποιῶν καὶ ἀνακινῶν γενέσιν καὶ μεταβολαῖς. τὰ ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι τοῦ κόσμου ζῶα, ἑλίκος τρόπον μεταποιῶν, καὶ μεταμορφῶν εἰς ἄλληλα γένη ἡσῶν, καὶ εἶδη εἰδῶν, ἀντιτασσομένης τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, καθάπερ καὶ ὅτι μεγάλων σωμάτων ποιεῖ δημιουργῶν. Πάντες γὰρ σώματος διαμονὴν, μεταβολήν. καὶ τοῦ μὲν ἀθανάτου, ἀδιάλυτος· τοῦ δὲ θνητοῦ, μετὰ διαλύσεως· καὶ αὐτῇ ἡ διαφορὰ ὅτι ἄθανάτου πρὸς τὸ θνητὸν, καὶ ἡ θνητοῦ πρὸς τὸ ἀθάνατον. ὥστε δὲ τὸ φῶς αὐτοῦ πυκνὸν, οὕτω καὶ ἡ ζωογονία αὐτοῦ, πυκνὴ τις, καὶ ἀδιάλυτος πρὸς τὸν τόπον, καὶ τὴν χρηγίαν.

χορηγία. Καὶ γὰρ δαίμόνων χοροὶ περὶ αὐτὸν πολλοί, καὶ ποικίλαις στραταῖς οἰκότες εἰ σωῶνται. καὶ τὸ ἀθανάτων οὐκ εἰσὶ πόρρω· ἐνθεν δὲ λαχόντες τὴν τούτων χάραν, τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐφορῶσι· τὰ δὲ ὑπὸ τῷ θεῷ ὁπτατόμενα, ἐνεργοῦσι θυέλλαις, καὶ καταγίσι, καὶ πρησῆσι, καὶ μεταβολαῖς πυρὸς, καὶ σεισμοῖς. ἔτι δὲ λιμοῖς, καὶ πόλεμοις ἀμυνόμενοι τὴν ἀσέβειαν. Αὕτη γὰρ ἀνθρώποις, εἰς θεοὺς ἡ μέγιστη κακία. Θεῶν ἔτι γὰρ, τὸ εὖ ποιεῖν, ἀνθρώπων δὲ, τὸ εὐσεβεῖν. Δαίμόνων δὲ, τὸ ἐπαμυνεῖν. Τὰ γὰρ ὑπὲρ ἀνθρώπων τολμώμενα, ἢ πλάνη, ἢ τολμή, ἢ ἀνάγκη, καὶ καλοῦσιν ἐπαμυνεῖν, ἢ ἀγνοία, ταῦτα πάντα παρὰ θεοῖς ἀνεύθυνα· μόνη δὲ ἡ ἀσέβεια, δίκη ὑποτίθηκε. Σωτήρ δὲ καὶ προφύς ἐστι πάντες γένους, ὁ ἥλιος· καὶ ὥσπερ ὁ νοητὸς κόσμος, τὸν αἰδητικὸν κόσμον περιέχων, πληροὶ αὐτὸν ὀγκῶν τὰς ποικίλους, καὶ παντομέρους ἰδέας. Οὕτω καὶ ὁ ἥλιος, πάντα ἐν τῷ κόσμῳ περιέχων, ὀγκοῖ πάντων τὰς φύσεις, καὶ δημιουργοῖ· καμόντων δὲ καὶ ῥυσάντων, ὑποδέχεται. ὑπὸ τούτῳ δὲ ἐτάγη ὁ τῶν δαίμόνων χορὸς· μέλλον δὲ χοροί. Πολλοὶ γὰρ οὗτοι καὶ ποικίλοι· ὑπὸ τὰς τῶν ἀστέρων πλινθίδας τεταγμένοι ἐκάσθ' τούτων ἰσάριθμοι. Διατεταγμένοι οὖν ὑπερβοῦσιν ἐκάσθ' τῶν ἀστέρων, ἀγαθοὶ, καὶ κακοὶ ὄντες τὰς φύσεις, τουτέστι τὰς ἐνεργείας. Δαίμωνος γὰρ οὐσία, ἐνέργεια. Εἰσὶ δὲ τινες αὐτῶν κεκραμένοι ἐξ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Οὗτοι πάντες τῶν ὅτι γῆς πραγμάτων τὴν ἐξουσίαν κεκληρωμένοι εἰσὶ, καὶ τῶν ὅτι γῆς δορυβάτων, καὶ ποικίλῳ ταραχλῶ ἔργαζονται, καὶ κοινῇ τὰς πόλεις καὶ τοὺς ἔθνησι, καὶ ἰδίᾳ ἐκάσθ'. ἀναπλάθονται γὰρ καὶ ἀνεγείρουσι τὰς ψυχὰς ἡμῶν εἰς αὐτοὺς, ἐγκαθίστηναι ἡμῶν νεύροις, καὶ μυελοῖς, καὶ φλοιῇ, καὶ ἀρτηρίαις, καὶ αὐτῇ τῇ ἐγκεφαλῷ, διήκοντες μέχρι καὶ αὐτῇ τῇ σπλάγχχνῳ. Γενόμενον γὰρ ἡμῶν ἕκαστον, καὶ ψυχῶδόν τε, παραλαμβάνουσι δαίμονες, οἱ κατέκεινται τὴν πικρὴν τῆς φύσεως ὑπέρβειν, οἱ ἐτάγησαν ἐν ἐκάσθ' τῶν ἀστέρων. οὗτοι γὰρ κατὰ σιγὴν ἐναλλάσσονται, οὐχ οἱ αὐτοὶ ὀπιμένοι, ἀλλ' ἀπακυκλούμενοι. οὗτοι οὖν εἰς τὰ δύο μέρη τῆς ψυχῆς διωτὲς διὰ τοῦ σώματος, στροβοῦσιν αὐτὴν ἕκαστος πρὸς τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν. Τὸ δὲ λογικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἀδέσποτον τῶν δαίμόνων ἐστίν, ὁπλῆδον εἰς ὑποδαχλῶ τῷ θεῷ. τῷ οὖν ἐν τῷ λογικῷ ἀκρίβως ἐπιλάμπει διὰ τοῦ ἡλίου. Οὗτοι δὲ πάντες ὀλίγοι εἰσὶ. Τούτων καθαρμωῖται οἱ δαίμονες. Οὐδεὶς γὰρ οὐδὲν δώματι, οὐδὲ δαίμόνων, οὐτὲ θεῶν, πρὸς μίαν ἀκρίβειαν τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἀγνοῖαι καὶ φέρονται, καὶ ἄς ψυχὰς, καὶ τὰ σωματικά ὑπὸ τῶν δαίμόνων, ἀγαπῶντες, καὶ ἐργοντες τὰς ἐκείνων ἐνεργείας. Καὶ ὁ λόγος, οὐκ ἔρος ἐστὶν ὁ πλανώμενος, καὶ πλανῶν. ὃ οὖν ἐπίγειον διοίκησιν ταύτῃ πᾶσαν διοικοῦσι, καὶ δὲ ὀργάνων τῶν ἡμετέρων σωμάτων.

Etenim Dæmonum chori circa ipsum multi sunt, & quasi exercitus quidam, eius domesticus, ab immortalibus non sunt procul. Atque inde sortiti horum regionem, res humanas curant. Deorum vero iussa exequuntur, procellis, turbinibus, fulguribus, & ignis mutationibus. Et terræ motibus, & præterea, fame, & bellis impietatem ulciscuntur. Hæc enim, hominum, contra Deos maxima est prauitas. Deorum enim proprium est beneficentia, hominum vero pietas. Dæmonum uero, ulcisci. Nam quæ homines agunt vel errore, vel audacia, vel necessitate quam vocant fatum. vel ignorantia, ea omnia apud Deos pœnas non subeunt. Sola impietas, pœnam subit. Seruator vero, & educator omnis generis est sol. Et sicut mundus intelligibilis, sensibilem mundum continet, replet ipsum, varijs & omniformibus ideis. Sic etiam sol, omnia in mundo continens, adimplet generationes omnes, & corroborat. Quæ uero ægra sunt, & fluxa, suscipit, sub eo ordinatus est dæmonum chorus, vel potius chori, multi enim sunt hi, & varij sub astrorum regionibus ordinati, cuique eorum numero pares. Coordinati igitur, cuique stellarum sunt ministri. Cumque sint natura & boni, & mali, hoc est per operationem. Dæmonis enim essentia est operatio. Sunt autem eorum quidam temperato ex bono, & malo. Et hi omnes, terrenarum rerum potestate sunt sortiti, & terrestres tumultus, & varios excitant pauides. Et ciuitatibus & gentibus communes, & priuatim singulis. Effingunt enim, & erigunt animos nostros ad se ipsos, insidentes nostris neruis, & medullis, & venis, & arterijs, & ipsi cerebro, permeantes usque ad viscera. Nam cum singuli nostrum generamur, & animamur, suscipiunt nos dæmones, qui ei honori generationis sunt ministri qui in singulis astris sunt ordinati. Hi namque momento variantur, & non iidem permanent, sed in gyrum redeunt. Isti igitur, in duas animæ partes, subeunt per corpus, ipsam singuli ad proprium opus reuoluunt. Rationalis uero animæ pars, dæmonum, seruitutem non subit. Statque idonea ad Deum suscipiendum. Radius ergo rationalem collustrat per solem. Isti uero omnes, pauci sunt. Ab his abstinent dæmones. Nemo enim, vel dæmonum, vel deorum, ullam habet potestatem contra vnum Dei radium. Reliqui omnes aguntur, & feruntur, & animis, & corporibus, a dæmonibus, diligentes, & amantes illorum actiones. Et ratio, non est amoris qui decipitur, & decipit. Terrenam igitur hanc administrationem omnem administrat, per nostrorum corporum instrumeta.

Hanc vero administrationem Hermes vocavit fatum. Pendet igitur intelligibilis mundus a Deo. Sensibilis vero ab intelligibili dante virtutem quam habet ab ipso Deo a quo productus est. Sol autem, per intelligibilem, & sensibilem mundum, influxum boni a Deo largitur, hoc est opificij. Circa vero solē, sphaeræ octo sunt, ab eo pendentes, ea quæ est inerrantium, & sex errantium, & vna terrena. Ab his vero sphaeris pendunt dæmones, & a dæmonibus homines. Atque ita omnia & omnes a Deo pendunt. Atque ideo, pater quidem omnium est Deus. Operator vero sol. Mundus vero organum est opificij. Et cælum quidem, intelligibilis regit essentia. Cælum vero Deos. Dæmones vero Diis subordinati, homines regunt. Hic est Deorum & dæmonum militaris ordo. Deus quidem hæc sibi agit per hosce. Et partes Dei sunt omnia. Si vero omnia sunt eius partes Deus ergo omnia est. Omnia igitur efficiens, seipsum facit. & numquam cessabit, quâdoquidē irrequietus ipse est, & sicut Deus, finē nō habet, sic & factio eius, nec principium, nec finem habet.

Videntur sequentia ex alio libro sumpta.

Si vero intelligis o Rex, sunt & corporum, incorporea. Qualia nam inquit rex. Ea quæ in speculis apparent corpora, nonne videntur tibi, incorporea esse. Sic se habet, o Tati, diuinæ cogitas inquit Rex. Sunt vero incorporea alia, ut ideæ, nonne tibi videtur incorporeæ cum sint in corporibus apparent. non solum animatorum, sed etiam inanimatorum. Bene dicis, o Tati. Ita sunt refractiones incorporeorū ad corpora. Et corporū ad incorporea hoc est sensibilis ad intelligibilem mundum. & intelligibilis ad sensibile. Atque ideo venerare simulacra, o Rex, ut & ipsa ideas habent sensibilis mundi. Rex ergo surgens ait. Nunquid licet, o Propheta, hospitum curam habere? Sequenti vero, de sequentibus, theologizabimur.

Ταῦτ' αὖτε τῷ Διοίκῳ Εὐμήτῳ εἰμαρμένον ἐκάλεισεν. Ἡρτῆται οὖν ὁ νοητὸς κόσμος τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ αἰσθητὸς, τοῦ νοητοῦ. ὁ δὲ ἥλιος διὰ τοῦ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου, τῷ ὀπρῶτῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χρημαίνεται τοῦ ἀγαθοῦ, τούτῳ τῆς δημιουργίας. Περὶ δὲ τὸν ἥλιον, αἱ ὀκτὼ αἰσθητῶν, τούτων ἡρτημέναι· ἡ τε τῶν ἀπλανῶν, καὶ ἡ τῶν πλατωμένων, καὶ ἡ μία σελήνη. Τοῦτων δὲ τῶν σφαιρῶν ἡρτῶνται οἱ δαίμονες· οἳ δὲ δαίμονες, οἱ ἀνθρώποι καὶ οὗτοι πάντα τε καὶ πάντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰσιν ἡρτημένοι. Διὸ πατὴρ ῥῆναι πάντων ὁ Θεός· δημιουργὸς δὲ, ὁ ἥλιος. Ὁ δὲ κόσμος, ὄργανον τῆς δημιουργίας. Καὶ οὐρανὸν ῥῆναι ἡ νοητὴ οὐσία διοικεῖ. Οὐρανὸς δὲ Θεός· δαίμονες δὲ θεοὶς ὑποταταγμένοι, ἀνθρώπους διοικοῦσιν. Αὕτη ἡ Θεῶν καὶ δαίμόνων στρατιά. Τάδε ἡ Θεοῦ ποίησις διὰ τούτων ἑαυτῆς. Καὶ μόρια τοῦ Θεοῦ πάντα εἰσιν. Εἰ δὲ πάντα μόρια, πάντα ἄρα ὁ Θεός. Πάντα οὖν ποίῳ, ἑαυτὸν ποιεῖ, καὶ οὐκ ἄν ποτε παύσατο. ἔπει καὶ αὐτὸς ἀπαιστος. καὶ ὥστε ὁ Θεὸς οὐ τέλος ἔχει, αὐτὸς οὐδὲ ἡ ποίησις αὐτοῦ ἀρχὴν ἢ τέλος ἔχει.

Εἰ ὅστις, εἰσιν ὁ βασιλεὺς, καὶ σώματα ἀσώματα. Ποῖα εἴη ὁ βασιλεὺς. Τὰ ἐν τοῖς ἐνοπρίοις φαινόμενα σώματα, οὐ δοκεῖ σοι ἀσώματα εἶναι; Οὕτως ἔχει ὁ Τάτ, θεῖος νοῦς, ὁ βασιλεὺς εἶπεν· Εἰς ὅ καὶ ἀσώματα ἄμα, οἷον αἱ ιδέαι· οὐ δοκεῖ οὖν σοι; ἀσώματος οὔσαι ἐν σώματι φαινόμεναι, οὐ μόνον οἳ ἐμφύχων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀψύχων. Εὐ λέγεις ὁ Τάτ. Οὕτως ἀνταπεκλάτης εἰσὶ τῶν ἀσώματων πρὸς τὰ σώματα, καὶ οἳ σώματων πρὸς τὰ ἀσώματα, ταυτέστι τοῦ αἰσθητοῦ πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον, καὶ τοῦ νοητοῦ πρὸς τὸν αἰσθητόν· διὸ προσκλήναι τὰ ἀγάματ' ὁ βασιλεὺς, ὡς καὶ αἱ ιδέαι ἔχοντα ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Οὐκ ἔστι βασιλεὺς ἐξαναστὰς, εἴη, ἄρα ἔστιν ὁ προφήτης περὶ τῶν ξένων ἐπιμέλειαν γινέσθαι; τῇ δὲ ἐπιούσῃ, περὶ οἳ ἐξ ἑὸς θεολογούμεθα.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

ANNOTATIO.

Dum author secundum opinionē antiquorum, attribuit demonibus curam super res humanas. Regimen super homines volunt theologi, bene ut demones habeant ministerium. super homines, inducēdo eos ad bonum, et retrahendo a malo cum hoc decenter fiat per angelos bonos. Sed habet ministerium super homines impugnando, & exercendo eos; quia pugna in exercitium hominum durabit vsq; ad diem iudicij. Hac de causa conueniens est eos in aere hoc caliginoso collocari, vsque ad diem iudicij.

ΟΡΟΙ

ΟΡΟΙ ΑΣΚΛΗΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΜΜΟΝΑ

ΒΑΣΙΛΕΑ.

Περὶ τῆς ἀπὸ τῶν παθῶν σώματος, ἐμπο-
διζομένης ψυχῆς.

Β Τ Β Α Ι Ο Ν Β.

ΕΙΣ τῆς παμμούσου μελω-
δίας τινὲς ἀρμονίαν ἐπαγγελ-
λομένοις, εἰ κατὰ τινὲς ἐπι-
δαξιν ἐμποδῶν τῇ προθυμίᾳ
γίνονται, ἢ τῶν ὀργάνων ἀναρ-
μοσία, κατεγέλαστον τὸ ἐπι-
χείρημα. τῶν γὰρ ὀργάνων
ἐξαδενουῶνται πρὸς τινὲς χρεῖαν, τὸν μουσουρ-
γὸν ἀνάγκη παρὰ τῶν θεωρῶν ἐπιταχάξασθαι.
ὁ μὲν γὰρ ἀκάματος εὐνομόνως ἀποδίδωσι τινὲς
τίχνῳ. τῶν δὲ, τὸ ἀδενεῖς κατεμύμφεται. ὁ γὰρ
τοὶ καὶ φύσιν μουσικὸς θεός, καὶ τῶν φθῶν ἀρ-
μονίαν οὐ μόνον ἐργαζόμενος, ἀλλὰ, καὶ ἀρχὴ τῶν
καὶ μέγας ὀργάνων τῆς οἰκίας μελωδίας τὸν ῥυθ-
μὸν παραπέμπων ἀκάματος ἔστιν ὁ θεός. Οὐ γὰρ
πρὸς θεῶν τὸ κάμειν. Εἰ δὲ ποτε διελύσαντι τῷ
τεχνίῳ ὥσπερ μάστιγα ἐναγωνίζεσθαι καὶ μουσι-
κῆν· ἄρτι μὲν καὶ σαλπικῆσιν τινὲς αὐτῶν ἐπιδέ-
ξιν τῆς ἐπιστήμης ποιησαμένων· ἄρτι δὲ καὶ αὐλῶ-
ν τοῖς μελικοῖς τὸ τῆς μελωδίας λιγυρὸν ἐργα-
σαμένων, καὶ καλὰ καὶ πλεονέκτην τῆς φθῆς τινὲς
μολπὴν ἐπιβουλώσων, οὐ τὰ πνεύματι τῶν μουσι-
κοῦτις ἀναπέμψεται τινὲς αἴσαν, οὐ τὰ κρείττονι
τινὲς αἴσαν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀποδίδωσι πρὸς τὸ εὖ-
βας. τῇ δὲ τῶν ὀργάνων κατεμύμφεται σαφροσύνη, ὅτι
ἐν τοῖς μάστιγα καλοῖς ἐμποδῶν κατεστῆ, τὰ μὲν
μουσουργῶ πρὸς τινὲς μελωδίαν ἐμποδίσας· καὶ δὲ
ἀκροῶν τινὲς λιγυρὰν ὥδῳ συκῆσας· οὐλοῦσι δὲ καὶ
ἡ μὲν τῆς καὶ τὸ σῶμα ἀδενεῖας χάριν, μόγις τῶν
θεωρῶν κατεμύμφεται εὐσεβῶς τὸ ἢ μέγας γένος.
ἀλλὰ γινώσκουσιν, ὅτι ἀκάματος μὲν ἐστὶ πνεῦμα ὁ θεός.
ἀλλὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον τῆς ἰδίας ἐπιστήμης, διδω-
νὴς καὶ ἰαῖς εὐδαιμονίας, εὐεργεσίας καὶ ἰαῖς αὐτῶν
διὰ παντὸς κερχεύουσιν. Εἰ δὲ μάστιγα τὰ φειδία
τὰ δημιουργῶ οὐχ ὑπῆκουσιν ἢ τῆς ὕλης χρεῖα
πρὸς ἐντελέλειαν ποικιλίαν, διήκρουσι καὶ αὐτοὶ ὁ μου-
σουργὸς καὶ δῶκεν, μὴ εἰς αὐτὸν ἢ αἴσαν ἀνα-
φέρωμεν. τῆς δὲ χορδῆς κατεμύμφόμεθα ἢ αὐτῶν
γίναν, ὅτι ἐν τῷ ἴον ὑποχαλάσασα, ὅτι ἐν τῷ ἴον
τοῦ ὑπαραυάσασα, τῆς εὐμουσίας τὸν ῥυθμὸν ἢ φά-
ρισεν. ἀλλὰ δὴ τοῦ συμπλήρωτος καὶ τὸ ὄργανον
γεγενημένου, οὐδέ τις πρὸς τὸν μουσουργὸν ἠτιάσα-
το. ἀλλ' ὥσπερ τὸ ὄργανον ἐκάτισε, τοσαύτῃ τὸν
μουσουργὸν ἠύξησεν· ὅποτε τῆς κρούσεως πολλὰς
πρὸς τὸ τὸν ἐμπιστεύσας, καὶ τὴν ἑρωτα οἱ ἀκροαταὶ

A S C L E P I I

AD AMMONEM

REGEM.

De Anima à corporis passione
impedita.

LIBER II.

HIS qui harmoniam omniscia
musici cantus profitentur, si
dum id ostentant, impedi-
mentum, contra desiderium
eis aliquod accadat, ob orga-
norum dissonantiam, ridicu-
la res euadit. Organis namque ad usum ine-
ptis redditus, necesse est cantorem, a circum-
stantibus irrideri. Ille enim, prompte indefes-
sam præbet artem, illorum vero inconcinnita-
tate obiurgat. Sic sane Naturæ musicus Deus,
qui non solum cantionum harmoniam opera-
tur, sed etiam particularibus organis, melodiæ
rythmum immittit, indefessus est Deus. Non
enim apud Deos ulla est defatigatio. Si vero
quando volenti musico maxime certamē mu-
sicum inire, & tubicines, eandē volunt facere
ostensionem, & tibicines, melicis organis me-
lodiæ dulcedinem efficiunt, & calamo & ple-
ctro cantus suauitatem complent, nemo spiri-
tum musici culpat, neque ipsum musicum qui
spiritu etiam maior est. Sed eum decenter re-
neratur, verum organi ineptitudinem repræ-
hendit. quod maxime pulchris fuerit impedi-
mento. quodque musici cantum impederit,
auditoribus vero melodiæ suauitatem sustu-
lerit. Hoc eodem modo nostri corporis debi-
litem, vix spectatorum ullus pie repræhen-
derit humanum genus. Sed sciendum, inde-
fessum spiritum esse, ipsum Deum. Semperque
& eodem modo, suam habet scientiam, & pe-
renni fruitur felicitate, & beneficia eadem per-
petuo largitur. Quod si maxime Phidiæ opi-
fici, non obtemperat materiæ usus ad com-
pletam varietatem, sufficit autem ipse musi-
cus, totis vitibus in eum culpam non refe-
remus. Sed chordæ repræhendimus debi-
litem. quod tonum remittens, vel to-
num excedens, musicum perdidit rythmum.
Ita sane cum id organo acciderit, nemo in
musicum refert eum errorem. Sed quan-
tum organum vituperat, tanto musicum
extulit. quando scilicet pulsatio eius, cum
tono concinit, tum auditores, maiore mu-
sicum prosequuntur amore. neque habent
in quo

in quo eum reprehendant. Sic & vos, o honoratissimi interiore ad instar musici propriam concinate lyram. Sed video sane, ex artificibus quendam, etiam sine lyra opere, si quando ad magnificam sit dispositus hypothesein tanquam instrumento vteretur, nervi curam in archanis facit concinere: & quod utile sit, pro magnifico recipiunt auditores, & obstupefunt. Narrant, citharædum quendam, cui propicius erat, ephorus musicæ Deus, dum esset in certamine, nervus interruptus incommodum ei ad certamen attulit. Sed maioris fauor, nervi opus ei adimplevit, & certaminis supplevit honori. Cicada enim, superioris providentia, cytharæ insidens, melodiam chordæ suo cantu substituit. Cytharædus vero hoc chordæ medicamine, deposito dolore, victoriæ gloriam obtinuit. Sic & ipse, sentio me, pati, o honoratissimi. Iam dudum enim imbecillitatem fateri videor. Et paulo ante infirmus esse. Sed præstantioris potentia, quasi suppleta circa regem melodia, canere. Ac certe finis erit utilitatis huius regum gloria, & ab eis trophei, sermonis est promptitudo. Eamus igitur. Hoc enim musicus vult eia festinemus. Hoc enim musicus vult. & ad id lyra est concinata. & suavius canet, & commodius personabit, quanto cantus hypothesein maiorem habet. Cum autem in reges maxime lyra est concinata, & tonum celebrationum habet, & scopum Regiarum laudum intendit, primo, in summum regē vniuersorum, Bonum, Deum, ab alto incipiens canere, secundo ordine, in eos qui ad imaginem illius sceptrā gerunt, descendit. Nam & ipsis regibus clarum est, ab alto per gradus cantum descendere, & vnde eis victoriæ premia sunt destinata, inde quoque per consequentia, spes deduci. Veniat ergo Musicus, ad maximum vniuersorum regem Deum. Qui immortalis quidem est semper, & æternus, & æternitatis imperium habens. Qui primus omnium sit Callinicus, & pulchrorū victor, à quo omnes victoriæ, in sequentes feruntur, ordine victoriam suscipientes. In laudes igitur sermo noster descendere festinat. Et in Reges communis securitatis, & pacis præfides, quibus iam olim maxime, dominum, a potentiore Deo est tributum. Quibus victoria ab illius dextera est deputata. Quibus & brauia, etiam ante bellicam imbecillitatem sunt ornata. Quorum trophæa, etiam ante conflictum sunt erecta. Quibus non solum regnare, sed etiam vincere, est ordinatum. Quos, etiam antequam mouentur, pauent Barbari.

FINIS.

πλείονα εἰς ἐκείνον ἢ μουσουργὸν ἀναφέρειν· καὶ ὁμῶς οὐκ ἔχων τὴν κατ' αὐτοῦ αἰτίαν· οὐ γὰρ καὶ ἡμῶς ὁ τιμιώτατος, ἔνδον πάλιν τῷ μουσουργῷ τὴν οἰκίαν ἐναρμόσαςδε λύραν. Ἀλλὰ δὴ ὅρα τινὰ τῶν τεχνισίων, καὶ χωρὶς τῆς χ' λύραν ἐνεργείας, εἴ ποτε πρὸς μεγαλοφυῆ ὑπόθεσιν ἢν παρεσκευασμένος, ὅσπερ αὐτῷ πολλάκις ὀργάνῳ κειρημένος, καὶ τὴν τῆς νδρᾶς θεραπεσίαν δι' ἀπορήτων ἐναρμόνησάμενον· ὡς ἂν τὸ χρεῖσθαι εἰς τὸ μεγαλοφρεπὲς θεῖοι οἱ ἀκροαταὶ ὑπεκλήθηοντο. λέγεται μὲν δὴ τίνα κιδαρῶδὸν ἢ τῆς μουσουργίας ἔφορον θεῶν ἔχοντα εὐμνη, ἐπεὶ δὴ ἐναγώνιον τὴν κιδαρῶδιαν ποιομένην, ἢ νδρὰν ῥαγεῖσα πρὸς ἐμπόδιον τῶν ἀθλήσεων αὐτῇ γηγένηται, τὸ παρά τ' κρείττονος εὐμνὲς τὴν νδρὰν ἀνεπλήρωτεν αὐτῇ, καὶ τῆς εὐδοκίμησης παρέχει τὴν χάριν. ἄρτι μὲν γὰρ τῆς νδρᾶς αὐτῇ τέληγα καὶ προνοίαν τ' κρείττονος ἐφιστάοντα, ἀναπληροῦν τὸ μέλος καὶ τῆς νδρᾶς φυλάττειν τὴν χάριν. καὶ κιδαρῶδὸν δὲ τῇ τῆς νδρᾶς ἰάσει τῆς λύπης παυσάμενον, τῆς νίκης ἐχηκέσθαι τὴν εὐδοκίμησιν. οὕτως οὖν καὶ αὐτὸς αἰσθάνομαι πάχυν ὁ τιμιώτατος. ἄρτι μὲν γὰρ τὴν ἀδύνατον καδομολογεῖν ἔοικα· καὶ πρὸ βραχίος ἀρρώστως διακείσθαι. Ἐν δυνάμει δ' ἢ τ' κρείττονος ὅσπερ ἀναπληρωθείσης τῆς πρὸς τ' βασιλέα μελωδίας, μουσουργῶν. τοιγάρ τοι τὸ πέρας τῆς ἀφελείας ἔσται βασιλέων εὐκλεια, καὶ τῇ ἐξ ἐκείνων προπαίῳ ἢ τ' λόγου προθυμία. ἀγε δὴ ἴωμεν. τοῦτο γὰρ ὁ μουσουργὸς βούλεται. ἀγε δὴ πεισώμεν. τοῦτο γὰρ ὁ μουσουργὸς θέλει, καὶ πρὸς τοῦτο τὴν λύραν ἤρμους, καὶ λυγρῶτερον μελωδήσει, προσπνέσει· ῥα μουσουργήσει, ὅσα περ τὰ τῆς ὑποθήκης μίζονα τὴν ψῆλὴν ἔχει. ὅτι δὴ οὐκ εἰς βασιλέας αὐτῷ μάλιστα τὰ τῆς λύρας ἐνήρμους, καὶ τ' ἐγκωμίων τ' τόπον ἔχει, καὶ τ' σκοπὸν εἰς βασιλικούς ἐπαίνους διήγειρε, πρῶτον ἑαυτὸς εἰς τ' ὑπαίον βασιλέα τῇ ὁλῶν ἀγαθὸν θεόν· καὶ ὑπόθεν ἀρξάμενος τῆς ψῆλῆς, δι' ἡμῶν ῥα τάξει πρὸς τοῦ κατ' εἰκόνα ἐκείνου τὴν σκηπτοχίαν ἔχοντα καὶ βαίνει. ὅτι δὴ καὶ αὐτοῖς τοῖς βασιλεῦσι, φίλον τὸ ὑπόθεν κατὰ μὲν τὰ τῆς ψῆλῆς καθεῖναι· καὶ ὅθεν περ αὐτοῖς τὰ τῆς νίκης περὶ τὰν δόξαν, ἐκείθεν καὶ τὰ τ' ἐλπίδων κατ' ἀκολουθίαν ἀγεσθαι. ἡκέτω τοίνυν ὁ μουσουργὸς πρὸς τ' μέγιστον βασιλέα τ' ὁλῶν θεόν· ὅς ἀθανάτος μὲν ὅτι διὰ πάντας, αἰδῖος τε καὶ αἰδίου τὸ κράτος ἔχων· καλλίνικος πρῶτος, ἀφ' οὗ πάσαι αἱ νίκαι εἰς τ' ἐξῆς φέρονται, διαδοξάμεναι τὴν νίκην. ὅτι ἐπαίνους τοίνυν ἡμῖν κατὰ βαίνειν ὁ λόγος ἐπείγειναι, καὶ πρὸς τοὺς τῶν κοινῆς ἀσφαλείας καὶ εἰρήνης φρουράνους βασιλέας, οἷς πάλα μάλιστα τὸ κύρος παρὰ τ' κρείττονος θεοῦ κεκορύφεται· οἷς ἡ νίκη πρὸς τῆς ἐκείνου δεξιᾶς περὶ τὰν δόξαν· οἷς τὰ βραβεῖα καὶ πρὸ τῆς ἐν πολέμοις ἀρρώστιας προσηυτέρισται· ὧν τὰ πρόπαια καὶ πρὸ τῆς συμπλοκῆς ἴσεται. οἷς οὐ τὸ βασιλεύειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀριεῦναι σωτήριον· οὗς καὶ πρὸ τῆς κινήσεως, ἐκπληθίζεται τὸ γάρβον.

ΤΕΛΟΣ.

ΟΡΟΙ

ΟΡΟΙ ΑΣΚΛΗΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΜΜΟΝΑ

ΒΑΣΙΛΕΑ.

Περὶ εὐφημίας τοῦ κρείττονος, καὶ
ἐγκώμιον βασιλέως.

BIBLION Γ.

Ἀλλὰ σπεύδει ὁ λόγος εἰς ἀρχάς·
καταλῦσαι τὸ τέρμα, καὶ εἰς εὐ-
φημίαν τοῦ κρείττονος· ἔπειτα δὲ
καὶ ἡς θεοτάτων βασιλέων,
ἡ εἰρῶν ἡμῖν βραδύοντων·
περατῶσαι τὸν λόγον. ὥσπερ
γὰρ ἐκ τοῦ κρείττονος καὶ τῆς ἀνω δυνάμεως
ἤρξαμεθα, οὕτως εἰς αὐτὸ πάλιν τὸ κρῖνον
ἀντανακλάσομεν τὸ πέρας· καὶ ὥσπερ ὁ ἥλιος πρό-
φικμος ὢν πάντων ἡς βλαστημάτων, αὐτὸς πρῶ-
τος ἀναχθὼν ἡς καρπῶν τὰς ἀπαρχὰς καρ-
ποῦται, χερσὶ μεγίσταις ὥσπερ εἰς ἀπόδραψιν
ἡς καρπῶν χροῦμος ταῖς ἀκτῖσι· καὶ χεῖρες
αὐτῆς αἱ ἀκτῖνες, τὰ ἡς φυτῶν ἀμβροσιαδὴ-
στα· πρῶτον ἀποδρετόμεναι· οὕτω δὲ καὶ ἡμῖν
ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἀρξαμένοις, καὶ τῆς ἐκείνου
σοφίας τὴν ἀπόρροϊαν δεξαμένοις. καὶ ταύτῃ
εἰς τὰ ἡμέτερα ἡς ψυχῶν ἱερουργία φυτὰ
καταχρωμένοις, πάλιν εἰς αὐτὸ γυμνασέον τὰ
τῆς εὐφημίας, ἥς αὐτὸς ἡμῖν ἐπομνήσθη τὴν
βλάστην ἀπασαν. θεῶν μὲν πανακμηράτω καὶ πα-
τρὶ ἡς ἡμετέρων ψυχῶν πρὸς μυρίων σομάτων
καὶ φωνῶν τὴν εὐφημίαν ἀναφέρεις πρέμει, καὶ
οἱ μὴ τὸ πρὸς ἀξίαν εἶναι εἰπῆν, ἐφαμίλλους
οὐκ ὄντας πᾶσι λέγειν. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀρτίθυμοις ὄν-
τες τὸν πατέρα πρὸς ἀξίαν ὑμνεῖν ἔχουσι· τὰ
δὲ καὶ δυνάμει αὐτοῖς πρεπόντως ἐποδιδάσκει,
καὶ συγγνώμῃ ἔχουσιν ἐνταῦθα· μάλλον δὲ αὐτὸ
τοῦτο εὐκλεῖα πᾶσι θεῶν, τὸ μέγιστα αὐτὸν εἶναι
ἡμετέρας, καὶ τὰ προοίμια καὶ χάριν, καὶ μεσόγηα,
καὶ τέλος τῆς εὐφημιῶν, τὸ ὁμολογεῖν τὸν πατέρα ἀπει-
ροδύναμον καὶ ἀπειροτέρμονα. οὕτως δὲ καὶ τὰ βασι-
λέως φύσει γὰρ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ὥσπερ ἐκγόνοις
ἀπὸ ἐκείνου τυγχάνουσι, τὰ τῆς εὐφημίας ἔνεστιν·
αἰτητέον δὲ τὰ τῆς συγγνώμης, εἰ καὶ μάστιγα ταῦτα
πρὸς τῆς αἰήσεως παρὰ τοῦ πατρὸς τυγχάνει·
ὥσπερ καὶ τοὺς ἀρχιτάκους καὶ ἀρτίθυμους οὐχ ὅπως
ἐκ τῆς ἀδυναμίας ἀποτρέφει τὸν πατέρα,
ἀλλὰ καὶ χαίρειν ὅτι τῆς ἐπιγνώσεως. οὕτω
δὲ καὶ ἡ γνώσις τοῦ παντός, ἡ περ ζωὴν πα-
σι ἀνταναεῖ, καὶ τὴν εἰς θεὸν εὐφημίαν, ἣν ἡμῖν

A S C L E P I I

AD AMMONEM

REGEM.

De bona fama, & enco-
mium Regis.

LIBER III.

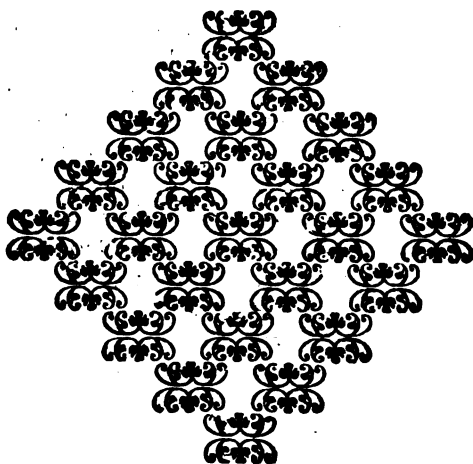
Ed festinat sermo, in princi-
pia resolvere finem. & in
celebrationem Potentioris.
Deinde diuinissimorum re-
gum, qui pacem nobis sta-
biliunt, terminare sermo-
nem. Sicut.n.a potentiore,
& a supera potentia incepimas, sic in ipsum
potentiozem, reflectemus finem. Nam sicut
sol educator est omnium germinum, ipse pri-
mus oriens fructuum primitias carpit, mani-
bus maximis in deceptionem fructuum utēs
radiis. Et radij sunt ei manus, ea quæ planta-
rum sunt suauissima & maxime ambrosia, pri-
mum decerpentes. Sic & nos, a potentiore in-
cipientes, & sapientix illius defluxus reci-
pientes, & eos in nostrarum animarum su-
percelestes plantas, utentes, rursus in ipsam
celebrationem exercemus. cuius ipse nobis
irrorabit augmenta omnia. Deo quidem
sempiterno, & nostrarum animarum pa-
tri decem millibus labris, & vocibus be-
nedictionem referre decet. tametsi pro di-
gnitate eloqui nequeamus, impares ipsi
orationi. Neque enim infantes patrem pro
dignitate celebrare possunt. Sed quæ pos-
sunt, decenter reddunt, & veniam in eo
adipiscuntur. Ac potius, hoc ipsum glo-
riæ est Deo, maiorem ipsum esse suis crea-
turis: & proemia, & gratiam, & medie-
tatem, & finem celebrationum esse, fa-
teri patrem, infinitipotentem & infinite
esse infinitum. Sic se habent etiam res,
Regis. Natura enim nobis hominibus, qui
eius sumus progenies, celebratio inest. Pe-
tenda autem est venia, etiamsi hæc ante pe-
titionem a patre nobis veniunt. Sicuti e-
nim recens natos ob imbecillitatem, non
deceat patrem abhorrere, sed etiam lætari,
eod quod eum agnoscant. Sic & notitia vni-
uersi, quæ vitam cunctis præbet, nobis etiam cele-

celebrationem dei est largita. Nam cum Deus bonus sit, & in se ipso semper decoris sui habet finem. Et cum sit immortalis, in se interminam continet quietem. & perpetuo, perennē, ab ea eius actione in hunc mundum demittit nuncium, ad salutarem benedictionem. Non est ergo ibi, natura discordia, non est ibi contentio. Sed omnes recte sapiunt. Et una omnium est prægnotio. Vnus ipsis intellectus, pater, vnus sensus per ea efficiens mutuam beneuolentiam. Amor idem efficiens harmoniam vniuersorum. Ita quidem Deum celebremus. Sed descendamus etiam ad eos qui ab ipso scepra receperunt. Oportet enim regibus incipere ab ipsis exercitati: assuescere nos ipsos ad encomia, & celebrare hymnis pietatem in Deum. Et primum quidem laudis principium a pietate exercere, & in ea persistere, vt in nobis, & erga Deum pietas, & erga reges laudatio. Oportet enim & his vices tantæ pacis nobis partē retribuere. Rex vero uirtus, & nomen solum, pacem nobis firmat. Rex enim ob id dictus est, quando & regno, & eius summitati insidet, & rationi, & paci imperat. Et quia natura regno barbarico superior est, ita vt, nomen solum, symbolum sit pacis. Nam & nominatio regis se penumero, hostem statim reprimat. Sed & statuz eius, ijs qui maxime periclitantur, portus fiunt pacis. iam enim, sola regis imago comparens, victoriam peperit, & securitatem, & sanitatem habitantibus effecit.

ἐδωρήσατο. ὁ θεὸς γὰρ ἀγαθὸς ὑπάρχων, καὶ ἐν αὐτῷ διὰ παντὸς τῆς οἰκίας ἀεὶ ἀρεπείας ἔχων τὸ πέρας· ἀθάνατος ὃ ἂν, καὶ ἐν αὐτῷ τὴν ἀτελεύτητον λῆξιν φερέχων· καὶ διὰ παντὸς ἀένναος ὑπὸ τῆς ἐκείσε ἐνεργείας, εἰς τὸνδε τὸν κόσμον παρέχων τὴν ἀπαγγελίαν εἰς διασωσικὴν εὐφημίαν. οὐκ ἔστι οὖν ἐκείσε πρὸς ἀλλήλους διαφορά. οὐκ ἔστι τὸ ἀλλὰ πρόσαλλον ἐκείσε. ἀλλὰ πάντες εὐφρονοῦσι· μία ὃ πάντων ἀπόγνωσις· εἰς αὐτοῖς νοῦς ὁ πατήρ· μία αἰδῶσις δι' αὐτῶν ἐργαζομένη, τὸ εἰς ἀλλήλους φίλησθαι· ὅς ἔρως ὁ αὐτὸς, μίαν ἐργαζόμενος ἀρμονίαν τῶν πάντων· οὕτω μὲν δὲ τὸ θεὸν εὐφημήσωμεν. ἀλλὰ δὴ καὶ βασιλεύοντες καὶ ὅτι τοὺς δεξαμένους παρ' ἐκείνου ἴα σκηπτοῖρα. Δεῖ γὰρ ὑπὸ τῆς βασιλείας ἀρξάμενους, καὶ ὑπὸ τοῦτων ἀσκουμένους, καὶ ἡδη σωεδίξιν ἑαυτοῦς εἰς ἐγκώμια, καὶ ὑμνεῖν τὴν πρὸς τὸ κρείττον εὐσέβειαν· καὶ τὴν μὲν πρῶτῳ κατ' ἀρχὴν τῆς εὐφημίας, ὑπὸ τοῦτου ἐνασκέειν· τὴν δὲ ἀσκησιν διὰ τοῦτου γυμνάζειν· ἵνα ἐν ἡμῖν ἡ, καὶ ἡ γυμνασία τῆς πρὸς τὸ θεὸν εὐσεβείας, καὶ ἡ πρὸς τοὺς βασιλεῖς εὐφημία. Δεῖ γὰρ καὶ τοῦτων ὑποδιδόχαι ἴας ἀμοιβάς, τοσαύτης ἡμῖν εἰρήνης εὐετηρίαν ἀπλάττασι. Βασιλέως ὃ ἀρετὴ, καὶ τοῦτομα μόνον, εἰρῶνιω βραβεύει· βασιλεὺς γὰρ διὰ τοῦτο εἰρηλαί, ὅτι δὲ τῇ βασιλείᾳ καὶ τῇ κορηφαιότητι καὶ σπεμβαίνει, καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῆς εἰρήνης κρατεῖ· καὶ ὅτι γὰρ φερέχων πέφυκε τῆς βασιλείας τῆς βαρβαρικῆς, ὥστε καὶ τοῦτομα, σύμβολον εἰρήνης. τοιγαῦτα καὶ ἐπηγορία βασιλείας, πολλάκις εὐδὺς τὸ πολέμιον ἀναστέλλειν πέφυκεν· ἀλλὰ μὲν καὶ οἱ ἀνδραγαθῆς οἱ τοῦτου, τοῖς μάλας χειμαζομένοις, ὁρμοὶ τυγχάνουσιν εἰρήνης· ἡ δὲ καὶ ἡ μόνη εἰκὼν φανείσα βασιλείας, ἐν ἡγήσει τὴν νίκην, καὶ τὸ ἀτρωμόν τε, καὶ ἄτρωτον, φρουξένησε τοῖς ἐνοικοῦσιν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

38.
2

MYSTICA AEGYPTIORVM ET CALDÆORVM,

à Platone voce tradita.

AB ARISTOTELE EXCEPTA, ET CONSCRIPTA PHILOSOPHIA.

INGENS DIVINAE SAPIENTIAE THESAURVS.

AD ILLUSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
S. R. E. Card. FEDERICVM BORROMEVM.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

THE UNITED STATES OF AMERICA
DEPARTMENT OF JUSTICE

WASHINGTON, D. C.

OFFICE OF THE ATTORNEY GENERAL
WASHINGTON, D. C.

UNITED STATES OF AMERICA
V. [REDACTED]

UNITED STATES OF AMERICA
V. [REDACTED]

[REDACTED]

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
FEDERICO BORRROMEO
S. R. E. CARDINALI

Amplissimo.

Ultis sane, ijsque grauibus de causis magna te FEDERICE BORRROMEE, prosequor admiratione, venerationi coniuncta maxima. vspote qui sciam, te a teneris, Bonis litteris, operam dedisse assiduam. tantis equidem profectibus, ut XX. annorum adolescens in Ticinensi Gymnasio Theologus insignis, insignibus solitis publice sis enunciat. Qui item sciam, te a patruo tuo Carolo Card. Borromeo, tum praeceptis, tum exemplis in vita sanctimonia esse educatum. In quatalem te praebeas illius imitorem, ut & tuae vitae exemplo, & familiae tuae, probitate, dignus sis, quem alij etiam prouecta aetate, in christiana pietate imitentur. Hunc duplicem, tuum viuendi modum. Siflus V. Pont. Max. Ita est admiratus, ut te. XXII. annis natum, in purpuratorum Senatorum ordinem, cooptarit. Et illico magnis, ad Christianam Remp. pertinentibus negocijs & implicuit, & praeposuit. Sacris scilicet Concilijs corrigendis. Cui operi grauissimo & laboriosissimo, tam strenue incubuisti, ut praesens Gregorius XIII. Pont. Max. te, eorum qui Sacrosanctis Biblijs reuifendis sunt praepositi, unum esse voluerit. Tu tantis distentis negocijs, collegium illud Borromeorum Ticini celebre, ac pulcherrimum continue, praestantibus ingenijs ornare, & ut quam diligentissime educentur, & litteris omnisfariam instruantur, curare non praetermittis. Nec vero praetermittis quantum, negocia permittant tuis studijs operam impertiri. In quibus tu opte ingenio, & diuina quadam te ducente Minerva. Platonius es effectus. Hoc est philosophus diuinus, & in diuinitatem pronus. In eo dum versaris, in me nescio quid tale audiens, per Guidobaldum Comitem Bonarellum, anno praeterito a me petisti, ut Platoniorum dialogorum ordinem aliquem, ad

te perscriberem. Hanc operi illico me accinxi libentissime, ut scilicet, Platoni, Platoniciisque qui futuri sint omnibus, tantum patronum conciliarem. Eum ordinem, non sine magno labore, non qualemcumque, sed scientificum, sed optimum, quod magnorum Platoniorum veterum, quos sciamus, effecit nemo, ad finem perduxi. In quo uniuersa est per capita Platonis explicata philosophia, fidei Catholica consona maxime. Sed & capita, quibus Plato, cum fide est concors sibi ipsis, & quibus ei Aristoteles sit hostis sunt a nobis proposita. Quo nimirum philosophi isti nostrates cognoscant, & in aperto videant, quanto sit Plato, & in pietate erga Deum, Aristoteli praefendus. Et quanto uersentur in errore ij, qui in publicis gymnasiis, & cœnobijs, soli Aristoteli, terreno homini, toti sint addicti, & in eum iurant: Platonem uero hominem diuinum, non solum excludunt, sed etiam uel respiciunt, uel nec de nomine norunt. Et quanto meliore, & maiore cum ratione, tu adolescens adhuc, Platonem praeuleris, quam ij, qui in Aristotele insenuerunt. Sed quo te, uel magis ad diuina philosophandum incitatem. uel in eo studio magis confirmarem, ordini nostro, & capitibus illis, praeposui librum ingentem, & qualem uix ulla tulit aetas, sed ignotum, & paucis visum. Mysticam scilicet, Aegyptiam simul & Babyloniam, hoc est Chaldaicum philosophiam. Quam olim Plato, charioribus, & acutioribus discipulis, in archanis praelegere est solitus. Et quam Aristoteles ab eius ore exceptam, litteris mandauit. Et cui postea, Platonem odio habens contrariam scripsit. Quae historia est a nobis, satis late exposita. Et ijs libris praeposita. Haec igitur, partim tuo iussu edita, partim a mea, quam ab initio dixi, tui admiratione & ueneratione profecta, & in publicum edita, tua benignitate amplectere, & me ab obreptatoribus protegere.

Tibi addi&ss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PLATO, ET ARISTOTELES, MYSTICI, ATQVE EXOTERICI.

DVplex fuisse apud veteres philosophantes librorum genus satis, superque est a nobis Discussionum Peripateticarum Tomi 1. lib. 5. demonstratum. Alterum, qui in vulgus edebantur,

quos encyclios, ecdedomenos, & exotericos uocabant. Alterum vero, eorum, qui fere in archanis, charioribus, & acutioribus discipulis communicabantur. quos Mysticos, Acrosmaticos, Acroases, Acusmaticos, Epopticos, Esotericos, ἐν ὑπορρήσει in seereto, & ad ueritate appellabant. Hoc in usu apud eos fuisse, ex testimonio grauisssimorum virorum Aristotelis, Plutarchi, Galeni, Clementis, Alexandrini Angellij, Ammonij, Philoponi, atq; Simplicij palam ibi fecimus. Sicuti & ostendimus, id facti tasse, Pythagoram, Pythagoreos omnes, Parmenidem: Protagoram quoque, & Thrasymachum Sophistas, & Platonem, & Aristotelem, & Theophrastum, & Stoicos, & etiam Epicureos. Sed & tertius quidam mos, tum docendi, tum etiam scribendi fuit. Ut Præceptores, nihil scriberent, sed uiua uoce docerent, discipuli uero, eas doctrinas uoce traditas exciperent: & eas ipsi literis mandarent. Rē hanc Aristoteles ipse, & testatus est, & fecitauit. Nam 4. physico cap. 2. in hunc scripsit modum.

Διὸ καὶ Πλάτων, τῶν ὄλων, καὶ τῶν χώρων, τὸ αὐτὸ φησὶν ὅτι ἐν τῷ Τιμαίῳ. τὸ γὰρ μεταληπτικὸν, καὶ τῶν χώρων, ἐν τῇ ταυτὸν. ἄλλον δὲ πρόπον, ἐπεὶ τε λέγων τὸ μεταληπτικὸν, καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις, ἀγράφοις δόγμασι.

„ Ideo & Plato, materiam, & locum, idem ait esse, in Timæo. Nam quod recipit, & locus, unum, & idem. alio modo ibi dicens, id quod recipit, & in ijs quæ dicuntur, non scripta dogmata.

Agrapha, & non scripta ea uocans, quæ ipse Plato non scribebat, sed uoce tradebat tantum. quamuis discipuli, ea postea literis mandarent. Sed & Plato met ipse, bis in epistolis 2. & 7. testatur, se nihil scripsisse, neque scripturum de rebus scilicet diuinis. Prior locus est in his uerbis.

Μεγίστη ὁ φυλακὴ τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμανθάνειν. οὐ γὰρ ἐστὶ τὰ γραφέντα, μὴ οὐκ ἐκπύσειν. Διὰ ταῦτα οὐδὲν ποιοῦ ἔγωγε τοῦτων γράφειν. οὐδ' ἐστὶ Πλάτωνος σύγγραμμα οὐδὲν, εὐδ' ἔστι.

„ Maxima uero custodia, non scribere. sed ediscere. Non enim est, quæ scripta sunt, non excidant. Ob hæc nihil umquam ego de his, scripsi. Neque est Platonis scriptum ullum, neque erit.

Alter uero locus est in his aliis.

Οὐκ οὐν ἐμὸν γε περὶ αὐτῶν ἐστὶ σύγγραμμα, οὐδὲ ποιοῦν γένηται.

„ Non ergo meum de ipsis est scriptum, neque unquam fiet.

Hæc autem quæ ab ipso audierant, quosdā scripsisse, inter quos Dionysium fuisse, ait. Ὅτερον δὲ καὶ ἀκούω γεγραφέναι αὐτὸν περὶ ὧν ἴστε ἡκούσε.

„ Postea uero, etiam audio, scripsisse eum, quæ tunc audijt.

Quod & alios fecisse ita subnectit.

Ἄλλους μὲν τινὰς οἶδα γεγραφότας περὶ ὧν αὐτοῦ τούτων.

„ Alios quidem quosdam scio scripsisse de iisdem hisce.

Inter quos numerandus est etiam Aristoteles. Testantur enim id interpretes sui Philoponus, & Simplicius, & è classicis Suidas. Prior ille his uerbis, commentario nimirum suo in primum Aristotelis de anima librum, com. 68.

Τὰ περὶ τὸ ἀγαθὸν, ἐπιγραφόμενα περὶ φιλοσοφίας
λέγει, ἐν ἑαυτῷ τὰς ἀγράφους σωυσίας τοῦ
Πλάτωνος ἰσορεῖ Ἀριστοτέλης. Ἐστὶ δὲ γνήσιον αὐτοῦ
τὸ βιβλίον.

„ Ea, quæ de bono, inscribuntur de philo-
„ sophia, dicit. In illis autem non scriptas
„ conuersationes Platonis historię mandat
„ Aristoteles. Est autem legitimus eius li-
„ ber.

Simplicius vero ad eundem locum.

Περὶ φιλοσοφίας τὰ περὶ τὸ ἀγαθὸν αὐτῷ
ἐκ τῆς Πλάτωνος ἀναγεγραμμένα σωυσίας. Ἐν
οἷς ἰσορεῖ τὰς τε Πυθαγορίους καὶ Πλατωνικὰς περὶ
τῶν ὄντων δόξας.

„ De philosophia nunc dicit, ea quæ De bo-
„ no ipsi sunt ex Platonis conuersatione
„ conscripta. In quibus historia compre-
„ hendit, Pythagoreas, & Platonicas de en-
„ tibus opiniones.

Suidas quoque in uoce Ἀγαθοῦ δαίμονος,
boni Dæmonis de eadem re, in hæc uerba
scripsit.

Ὅτι περὶ τὸ ἀγαθὸν βιβλίον συνήλας Ἀριστοτέλης,
τὰς ἀγράφους τοῦ Πλάτωνος δόξας, ἐν αὐτῷ κα-
τατάξει καὶ μέμνηται τοῦ σωτήρα γαμοῦ Ἀριστοτέ-
λης ἐν τῷ Α. περὶ ψυχῆς, ἐπανομαζών αὐτὸ περὶ φι-
λοσοφίας.

„ Quod de bono librum composuit Aristo-
„ teles. Non scriptas Platonis opiniones in
„ eo recenset. Et mentionem libri facit in
„ primo de Anima Aristoteles, cognomi-
„ nans ipsum de Philosophia.

Sed quem hi, vnum eundemque librum
sub duplici titulo faciunt, Laertius in duos
inter se distinctos commemorat. De bono ni-
mirum tres, & de philosophia tres item. Eu-
sebius autem lib. Prepar. Euangelicæ 11. cap.
1. Septimum de philosophia librum Aristote-
lis citat. In quo præ cæteris Philosophis Pla-
tonem laudat, ut qui primus, & recte, & pro-
prie & perfecte fuerit philosophatus. Et qui
recte, & intellexerit, & diuiserit, dixeritque.

„ Primum esse de natura vniuersi negotium.
„ Alterum de hominibus. Tertium de ora-
„ tione, putauitque non posse nos res hu-
„ manas perspicere, nisi prius diuinas in-
„ tellexerimus.

Sed quia locus hic haud parum lucis rei
quam nunc tractamus est allaturus, & Peripa-
to nostrati est vel ignotus, vel spretus, opere
pretium fuerit, eum integrum huc transcri-
bere. Postquam ergo Eusebius ex Attico præ-
claro Platónico, quædam attulisset. hæc se-
quentia subdidit.

„ Quibus attestatur Aristoteles Peripateticus
„ in 7. socris libro, quos de physiologia edidit.
„ his uerbis. Plato præcipue, atque perfecte præ-
„ cæteris omnibus philosophatus est. Nam

„ Thalés secuti, naturales solummodo fuerunt.
„ Pythagorici uero, cuncta celabant. Xeno-
„ phanes, quique ab eo profecti sunt, ita con-
„ tentiosas mouerunt rationes, ut confusio-
„ potius quàm auxilium philosophantibus
„ attulerint. Socrates, ut Plato scripsit, & Pro-
„ uerbio dicitur, igne igni addebat Cum. n.
„ natura ingeniosissimus esset, & de omni re
„ dubitare peritus, morales, & ciuiles confi-
„ derationes induxit. Et de Idæis primum di-
„ cere aggressus est. Omnes autem alij, partes
„ philosophię tractarunt. Quidam medicinā:
„ nonnulli mathematicas disciplinas. Alij Mu-
„ sicam; poeticā. Cōplures aut orationis vim
„ admirati sunt. Quorū alij se Rhetores, alij
„ dialecticos profitebātur. Socratis uero suc-
„ cessori uarij atque contrarii sibi ipsis fue-
„ runt. Alii. n. humilitatem, & turbationum
„ sedationem laudabant. Alii uoluptatē secu-
„ ti sunt. Ac nonnulli quidē, omniū scientiā
„ sibi arrogabant. Nonnulli nihil se scire pro-
„ fitebantur. & alij uel cum infimis conuer-
„ sabantur. Alii ē contra difficiles, & soli secū
„ uiuebant. Plato aut primus, & recte intelle-
„ xit atque diuisit, dixitque, primum esse de na-
„ tura vniuersi negotiū, Alterum de homini-
„ bus. Tertium de oratione. Putauitque non
„ posse nos, res humanas perspicere, nisi pri-
„ diuinas intellexerimus. Nam quemadmo-
„ dum medici, cum membra quædam corpo-
„ ris curare uelint, ad totum se prius corpus
„ cōuertunt. Sic qui uelit res humanas perspi-
„ cere, naturam vniuersi prius conside-
„ rare debet. Pars. n. vniuersi, homo est, Bonū
„ aut duplex esse dicebat, alterum nostri, alte-
„ rum vniuersi. Principalius aut esse bonum
„ vniuersi. Ab illo. n. hoc profluere. Quam
„ rationē Aristoxenus musicus, ab Indis ema-
„ nasse contendit. Indum. n. quendam ait A-
„ thenas petiisse, Socratiq; colloquentem ab
„ eo quaesuisse, Quo modo, & quid faciendo
„ philosophus esset. Cumq; Socrates respon-
„ disset, si quo modo uiuendum sit homini
„ consideres. Risisse Indum, atq; dixisse. Ne-
„ minem posse humanas res intelligere, qui
„ diuinas ignoret. Vniuersam igitur philoso-
„ phiā Plato in Physicam, ciuilem & logicā
„ partitius est. Hæc Aristoteles.

Cum autem hic dicitur, physicam intelligē-
dum est, vniuersi cognitionem, corporei, & in-
corporei, & ut Atticus prius dixerat.

„ Secunda quæ ad diuinarum rerum co-
„ gnitionem perducatur, ipsarum dico, quæ
„ primæ sunt causarum altissimarum, &
„ aliorum omnium, quæ inde dace natura
„ emanant.

Et quāuis initio uerborum superiorum Aris-
totelis physiologiæ liber vii. citatur, cum
nullus

nullus Aristotelicorum librorum, vel eorum, qui extant, vel quos Laertius connumerat, physiologiae nomine, fuerit inscriptus; intelligendi sunt hic, ij libri, quos ostendimus de Bono, ac de philosophia, fuisse inscriptos. Quaeque philosophia diuisio, quae hic ab Aristotele affertur, nullibi in Platonicis dialogis legatur, necesse est, eam diuisionem. Si quis vero dicat, non videri Aristotelem sibi constare, ut pote qui in allatis ex eo verbis tantopere Platonem laudet. Sicuti, & in ara ei posita, & tamen cum libris suis plusquam 60. locis, & plusquam de veteribus quemquam alium, exagitat. Id sane obiectum, solui posse arbitramur, si dicamus, Aristotelem, dum a Platone ad archana colloquia admittabatur, ei beneuolum fuisse. enimque tantopere laudasse. Sed postquam Plato eius mores improbens, Xenocratem, & Speusippum, & alios ei praeferebat, eum amplius, sicuti ex Aelianio Tomi primi Discussionum nostrarum lib. primo, retulimus, magna inter eos dissidia sunt orta. Quae usque ad Platonis obitum, si Aelianus credimus perdurarunt. Sed Platone vita functo, ipseque decennio partim apud Herminiam Eunuchum, partim apud Alexandrum degens ad 50. aetatis annum peruenisset, Athenas reuersus, contra Xenocratem, qui in Platonis scholam successerat, scholam aperuit. 12.que integros annos docuit. Quo tempore verissimile est, enim suos libros in ocio confecisse, hos scilicet, qui eius nomine circumferuntur. In quibus tot locis Platonem vexat, quem antea magnopere laudauerat. Sed credibile quoque est, eum, postquam libros de natura, de caelo, de Anima, & Metaphysicos confecisset (manifesto enim hi, uti ante scripti, ab eo in mystica philosophia citantur) postquam odium in eum euomisset id etiam in senio accidisse, quod Plato pluribus alijs euenisse, ait, qui ab eo audierant, quos ipse non scripserat sermones de rebus diuinis, nimirum, scripserat.

Σχεδόν γὰρ ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καὶ γελασώτερα ἀκούσματα, οὐδ' ἂν πρὸς τοὺς εὐφυεῖς θαυμασώτερα, καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. Πολλὰ γὰρ λέγεται, καὶ ἀπὸ ἀκούσματος, καὶ πολλὰ ἐστὶν λόγος, ὡς περὶ χρυσὸς ἐκπαίρειται, μετὰ πολλῆς πραγμαθείας. Οἱ δὲ θαυμαστοὶ αὐτοῦ γέγονεν, ἀκούσθη. Εἰσὶ γὰρ ἄνθρωποι ταῦτα ἀκηκόοντες, καὶ πλείους, δυνάστοι δὲ μαθεῖν. Δυσκοῖ δὲ μνησνεύσαι. Καὶ θαυανίσαντες πάντη πάντως κρίναι, γέροντες ἢ δὴ καὶ οὐκ ἐλάττω πειράσονται ἢ ἂν ἀκηκόοντες, οἱ νῦν ἄρτι σφισι φασί, ἵνα μὴ τοῖς ἀπιστοῦσιν δοξάζειν εἶναι, νῦν πιστάστα, καὶ ἐναργέστατα φανέσθαι. ἃ δὲ τοῖς πιστοῖσιν, νῦν ἰσχυρῶς

„ Ferè etenim ut mihi videtur, non sunt, his
„ ad vulgus ridiculae magis auditiones. Ne-
„ que e contra ingeniosis mirabiliores, &
„ diminiores. Multoties vero si dicantur,
„ & semper audiantur, multis annis vix
„ tamquam aurum purgatur multo labo-
„ re. Quod vero mirabile in hoc euenit,
„ audi. Sunt homines, qui hæc audierunt
„ etiam multi, qui possunt, & addiscere, &
„ recordari. Et postquam quaua uersum
„ diligenter examinerint, iudicare: iam se-
„ nes, & non minus quam 30. annis hæc
„ postquam audierint, qui sibi nunc di-
„ cunt. ea quæ tunc incredibilissima uisa
„ sunt, nunc credibilissima, & manifestis-
„ sima videri. Quæ vero tunc, credibilissi-
„ ma, nunc e contra.

Ex his ergo tot, tum testimonijs, tum rationibus, nos colligimus, Aristotelem dum Platoni esset beneuolus, & ab eo ad archana, & chariora colloquia admittebatur, libros illos de Bono, & de Philosophia ex ore eius exceptos, scriptos ab Aristotele fuisse. Mysticam vero Ægyptiorum philosophiam, tunc temporis iidem a voce Platonis auditam, & in aduersaria descriptam. Et succedente inter eos dissidio, quasi contemptam, & derisui habitam. Et dum suos conscriberet libros, omnem operam in Platonis dogmatis confutandis posuisse, iis nimirum, quæ Platonis, per dialogos publicata, dicerentur. Ut sua præferret, tum Platonis, tum vetustiorum philosophorum, omnibus. Cur autem dicam, mysticam philosophiam ab eo cum Platoni amicus esset in aduersaria, relata, ea ratio est, quod in ipsa, & metaphysicos, & naturales, & libros de caelo, & de anima citatos comperimus, & multa etiam dogmata, ut motus, ut animæ definitiones, ut intellectus agentis, & materialis, actus, & potentia, & similia distinctiones. Quæ res manifesto conuincit Mysticos hosce libros ab eo, post illos omnes fuisse conscriptos. Quando scilicet. Platone, & Speusippo uita defunctis, ipse iam senex esset, & tunc cognosceret, quæ sibi ante ridicula uisa essent, esse vere admiranda. Quæ vero ex propria scripta essent sententia, & falsa, e contra, & pleraque, aut omnia fortulia esse cognouit. Quæ vero in archanis, a Platone de Ægyptiorum philosophia olim audierat reuera, ut libro quarto cap. sexto scribit, non humanitus fuisse inuenta sed diuinitus reuelata.

Sunt quidem aliqua, in ea philosophia, scripta, quæ an Aristotelis legitima sint, dubium possint facere, ut præfatio, contra Aristotelicum morem, an reposita, ut per capita,

eaque breuia librorum diuifio . Dogmatum contrarietas omnimoda, horum fcilicet ad ea quæ in exotericis eius libris funt, iam plus factis diuulgata . Nominis quidem ambiguitas, me diu fufpenfum tenuit. Scio namque (quod & in Diffuffionibus oftendi) multos libros Aristoteli falfo fuiſſe adſcriptos & ſuſpicabar, ex duabus illis rationibus, Aristotelis nomen non Stagiritem, ſed Ariſtotelem cognomento Mythum, qui Aefchinis Socratici, Platonis condifcipuli , ſocius fuit, potuiſſe horum librorum deſcriptorem fuiſſe . Vel Ariſtotelem Athenienſem alium, qui in Parmenide dicitur, vnus de 30. fuiſſe tyrannis. Sed priorem hanc dubitationem, ira mecum ipſe ſoluebam, vt prior ille Mythus, Aefchinis potius, cuius auditor erat, vel Socratis diſputationes retuliſſet . Alter vero in tyrannidem, & ad ciuilem adminiſtrationem animo propenſum, minime hæc ſicuti neque Parmenidea illa, vel intelligere, vel memoria ſeruare, vel in ſcripta referre, vel potuiſſe, vel ſciuiſſe . Secunda vero dubitatio facile ſoluebatur . Quod Ariſtoteles, integros ſcripſiſſet libros, qui fuerint poſtea in capita ab aliquo diuiſi, non aliter, ac noſtro æuo, reliqui eius libri omnes, integri aliquando Græce, etiam impreſſi, facilioris forte doctrinæ cauſa, ſunt a quibuſdam per capita diſtincti, ſicuti ab Auen Rois etiam minutius per textuum particulas partiti . Ac forſitan id operis fecit Arabs ille Aben Ama, qui hoſce libros, e ſermone Græco Ariſtotelico, in Arabicum tranſtulit . E quo poſtea, a Moſe Rouas Medico Hebreo, cum ad ſe e Damasco a Franciſco Roſeo Rauennate, qui eos ibi in Bibliotheca, quadam adinuenerat, delati eſſent in Italicum idioma ſunt conuerſi . & poſtea ab eodem Roſeo in Italiam perlati, ſunt ex Italice, quoquo modo melius potuit, a Petro Nicolao Caſtellanio Fauentino Philoſopho, & Medico, Latini facti, & Leonis 10. Pont. Max. hortatu, anno D.M.DXIX. Romæ Typis impreſſi . Tertia vero illa dogmatum contrarietas, conſideranti mihi, ex his, quæ iam diximus, viſa eſt ſolui . Nam quæ in exotericis dogmata ſcripta ſunt, ira contra Platonem ſeruente, & nouorum dogmatum codendorum ambitione ſcripta . Hæc vero archana, ſcripta fuiſſe putamus cum adhuc Platonis amicus, & diſcipulus ad ſe ceteriora colloquiæ admittebatur, & quis ἀγρᾶ non ſcripta dogmata, & colligebat, & perſcribebat . Neque vero quin Ariſtotelis ſint, obſtat præſatio, quando, & Metaphyſici, & Phyſici, & libri de anima, & alij, præſationis ſpeciem eandem habeant, & liber de Mundo ad Alexandrum, præſationem habeat, expreſſam.

Sed illud me magis dubium reddebat, quod non viderentur, hi libri, ab eius interpretibus vnquam citari, ſicuti neque a Platoniciſ, neque a clafficis vllis ſcriptoribus appellari . Sed hoc ipſum mirari deſij, quando in memoriam venit, omnes ſuos libros, ſicuti, & Theophraſti, Peripatetici ipſi, qui maxime Ariſtotelis dogmata poſt eius obitum ſequi videri voluerunt, nullis, vt in diſcuſſionibus oſtendimus, aut per paucis eius libris vſi ſunt, quoniam per 260. amplius annos, in ſpelunca quadam, apud Nelei hæredes, aut in priuatis. Apelliconis Teii, Syllæ, Tyrannionisſque Grammatici Bibliothecis alios fere . C. delituerunt . nemini ſcriptorum cogniti . Quid vero vetat, hos etiam fuiſſe alicubi reconditos, donec in Arabiſ illius Aberi Amæ peruenerunt manus, & in Arabicis ſcholis, aut priuatis aut publicis fuiſſe in vſu . Et Arabum gymnafiis a Turciſ in Syria deletis, Damasci ignotos latuiſſe, donec a Roſeo ſint adinuenti . Quem admodum narrans, ad Franciſci Petrarchæ vnicū Quintilianilibrum (ſi non fallor) manus perueniſſe, & poſtea, & etiam num hodie in numeros, e tenebris erutos libros, ante ignotos nouimus . Itaque ſolutis hiſce dubitationibus, ad illa veniamus, vt probemus a Platone fuiſſe hæc dogmata, viua uoce, tradita . Et nequaquam ſcripta . Ac primo dicimus . Ex Platonis ipſius met verbis, palam iam factum eſſe, Nullum ab eo de rebus diuinis librum fuiſſe ſcriptum . Saltem donec eas epistoſas ſcripſit . Ad Dionyſum, & a Dionis amicos . Et ſi quem poſtea ſcripſit, quo mox dicemus, modo, ſcripſit . Paruit, quoque ex Ariſtotelis ipſius teſtimonio, Platonis quædam Agrapha fuiſſe dogmata, & teſtimonijs Philoponi, & Simplicii, & Suidæ, clarum factum eſt quæ Plato non ſcriberet, Ariſtotelem ſolitus deſcribere . Sicuti & alijs teſtatur Plato, id facere conſueuiſſe . Sed & ipſe Ariſtoteles horum librorum primo cap. 5. verbis is, quæ iam attulimus conteſtatur .

„ Plato igitur olim dedit animæ plura attributa, quorum nos auriti fuimus teſtes, ſed „ non ſcripſit vllum alioquin mentem eius „ lector deprehendiſſet.

Pleraque autem horum librorum dogmata, ad animæ cognitionem pertinent . Et Platonem expreſſo nomine, aliquoties adducit, vt eodem capite inquiring.

Vnde dixit Plato, quod ſolutio animæ a vinculis corporis, eſt cauſa aſcenſus ſeptimo & cap. 4.

Atque hoc idem opinatus eſt Plato, de anima vniuerſali, dicens . Et quæ ſequuntur, Et ſtatim ea exponit . Quæ nullibi, in ijs, quæ

quæ extant scriptis reperitur . Excipit ergo hæc, & alia illa Aristoteles attributa, quibus pleni sunt libri, ex Platonis viua voce. Et capit. settimo . Vnde mens Platonis fuit sequi locutionem veterum. Nono. Vocat etiam alias, senein, vt capitulo sexto. Incipiamus autem ab opinione Senis, quem nouissime adduximus. Et erat tunc reuera Plato senex, annorum sexagintaquattuor quando Aristoteles eum desuit audire.

„ Appellat eum philosophum quoque, vt
„ ab initio statim . Et Capite sexto .
„ Rursus versetur circa animæ dispositiones
„ plures, vt lucremur, aliquid a philosopho . Et capite septimo . Non oportet
„ audientem verba philosophi . Vocat etiam
„ sapiensem libro secundo capite tertio . Et hoc est, quod dixit
„ sapiens, Deum sublimem creasse intellectum . Et capite septimo. Sicut sapiens
„ dixit.

Quæ quidem omnia, & loca, & verba cum alijs, manifestum faciunt, a Platone in colloquijs archanis, ac mysticis exposita fuisse. Et ab Aristotele excepta, fuisse postea conscripta, & in hocce libros digesta. non aliter ac alij libri illi de Philosophia, & de Bono . Sed si Platonis sunt hæc dogmata, quæ ratione, aut iure, Aegyptiorum sunt, & Chaldæorum? Audiamus Strabonem, seu Stratonem, libro Geographicæ ultimo scribentem. de Heliopoli.

Επει οὖν ἐνεδεικνύτο, οἷός τ' ἴσθαι ἱερῶν οἴκοι, καὶ Πλάτωνος καὶ Εὐδόξου διατριβὰς. Ζωόντων γὰρ δὴ τῶν Πλάτωνι ὁ Εὐδόξος. Διὶ οὖρο, καὶ συνδιέτριψαν ἱερῶν ἐκείνοις ἐνταῦθα πρὸς καὶ δὲ καὶ ἦν, ὥς εἰρηλα τισί. Περιτοὺς γὰρ ὄντας, καὶ τὴν ἐπιστήμην ἥν οὐρανίων, μυσηνοὺς δὲ καὶ δυσμελεδόνους, τῶν χεῖν καὶ ταῖς θεραπεῖαις ἐξελπίσαν, ὥς εἰνὰ θεωρημάτων ἰσορῆσαι. τὰ πολλὰ δ' ἀπεκρύψαντο οἱ βάρβαροι.

„ Illic ergo ostendebantur, sacerdotum domus,
„ & Platonis, & Eudoxi habitacula . Descendit enim huc cum Platone
„ Eudoxus, & cum Sacerdotibus illis hic sunt conuersati 13. annis, vt quidam
„ dixere . Nam cum illi excellenter in coelestium
„ scientia, sed mystici essent, & difficulter eam
„ communicarent, tempore, & obsequiis, ab eis impetrarunt, vt
„ Theoremata aliqua eis traderent . Sed multa abscondebant barbari.

Et quamuis Strato, hic de Astrologicis præcipuè loquatur, vt forte diuinorum ignarus. attamen clarum est Platonem 13. annis Aegyptiæ sapientiæ studuisse. Quam tamen hierophantæ illi, quibus solis comendabatur, & asseruabatur in archanis, attamen,

obsequiis, ac tempore deuicti, peregrinis etiam communicabant, vt ante secula multa Orpheo sunt communicata, ab Ethimune Sacerdote . Aglaophemo ab Ochlapo. Solonia Sonche, & a Plenophæ. Pythagoræ vero a Perenite, & Platoni tandem, a Sachoniato, & a Secnuphide. Quæ partim Plutarchus partim Clemens Alexandrinus tradidere. Obtinuit ergo Plato a præceptoribus hisce, vt non solum uiua uoce, mystica illorum dogmata, sibi reuelarentur, sed etiā Hermetis libri ostenderentur. A quibus, vt apparet, ea dogmata desumpsit. Sed & in archanis & habere. sicuti & hierophantæ illos in archanis asseruabant, didicit . Idque in more ipse. postea habuit, vt ea, vti vidimus, uel non scriberet, vel scriberet in ænigmatibus. Esse autem dogmata quæ in hoc libro descripsit, Aegyptia, multa in eo scripta comprobant. Primum quorum est, in præfatione, ubi profitetur, se velle contemplari vniuersum, secundum mentem eorum, qui docuerunt per notas figurarum (intelligit hieroglyphicam) adeo occultas, quod non alius potest ad secreta huiusmodi scientiæ peruenire.

Et ad finem totius operis cap. 14. de eisdem hieroglyphicis habet.

„ Conceptus animorum acceptos, scribent
„ bant, vti oculata fide accepimus, in lapides per figuras . & quæ sequuntur .
„ Ibi que Aegyptios sapientes nominat. Sed & Babylonios sepe nominat, vt hoc eodem
„ capite . Sapientisque Babylonii, Et præcedenti .

„ Atque iccirco rursus dicimus, quod Rex Babyloniam conspicatus mente, orbem illum .

„ Babylon autem vrbs fuit Chaldæorum caput, & libro eodem cap. 3. ait.

„ Si quidem in orbe illo superno, non est aliquid sensitium potentia, vt conuenerit in hoc Archifophi Babylonici. Libro quoque 10. cap. 7. scribit.

„ Verbū expressum appetatur causa causarū. Atque hæc fuit opinio sapientū Babyloniam.

Itaque integra huius libri inscriptio fuerit. Mystica Aegyptiorum, & Chaldæorum, a Platone voce tradita; ab Aristotele vero excepta, & conscripta philosophia. Philosophiæ namque & non Theologiam ipsemet Arist. vocat libro 4. cap. 5. ita scribens.

„ Ex consequenti, non etiam quærant sapientiam archanam, propter Theorematum subtilitatem, qualem nos scripsimus in hoc libro tituli . Philosophiæ Mysticæ Aegyptiorum . Reliquum nos ex eo collegimus. Et quod deerat suppleuimus.

Priorē autē ex Italico Castellani versionē quibus bar-

barbariusculam retinuimus, quoniam, non tam sumus delicati, ut verba sententijs præferamus. Quæ quia Iacobo Carpentario non placebat, ut sermo, ut ait, tolerabilior fieret, veluti paraphrastes esse voluit. Puto autem Aristotelem ita hosce libros ex Platonis ore collegisse, prout in dies, ab eo sermo de eis haberetur, & ita eos, vel tunc in aduersaria coniecisse, & postea, nulla habita ordinis ratione perscripisse. Confusi igitur ob eam causam videntur esse, & in meliorem, & scientificum ordinem, haud multo labore posse digeri. Quod, & fecissemus nisi mordacium hominum reprehensiones vereremur. Idque non sine grauium veterumque authorum exemplo fecissemus. Nam Plato, dialogos suos, sine ullo ordine, variis occasionibus, & temporibus videtur scripisse. Quos tamen quidam, ut Laertius refert, in trilogias, & tetralogias collegerunt. Plotini autem libros, nihil sibi fere coherentes præter paucos, Porphyrius in Enceades suas quasdam, secutus rationes, est partitus. Aristotelis quoque libros, suorum interpretum alius in alium disposuit ordinem. Id si illis licuit curidem nobis non liceat, præsertim si scientificum ordinem, veluti in Zoroastri oraculis, & Trismegisti si libellis, instituamus? Sed forte, quia illa dispersa erant, hi quasi vnus liber esset, in capita 14 a Picino distributi fuerant, æquiore iure licuit nobis aliquo ordine eos digerere. Sed hi libri 14. nescio, an ab Aristotele, vel ab Arabe interprete, vel a Fauentino, ita videntur, vniti, ut diuelli posse non videantur. Itaque ne nimis velle putemur, Quo eos ordine reperimus, eo curauimus imprimendos. Illud tamen non reticebimus, nostra sententia, ita eos legendos esse, ut scientialis ordinis aliquid sentiant, nimirum, prout sunt in prefatione, theoremata ab ipso autore

proposita optime, (quod tamen non deduxit in opus:) suntque omnibus libris sparsa, & diligenter per capita consecretanda, & colligenda. Sunt ergo hi libri. Si libri sunt, & non sapientiæ thesauri ingentes, ut author inquit, philosophiæ compendium quoddam: diuinæ nimirum Aegyptiorum, & Chaldæorum, Platonice autem præuium veluti commentarium. Quo in eo dialogis quasi dispersis de diuinitate scripsit, hisce adhibitis longe clarius, & facilius queant intelligi. Atque ita fiet ut his paucis, Babyloniorum, & Aegyptiorum, & Platonis vera, & Aristotelis verior, & mystica philosophia includatur. Ut iure Zoroastri oraculis, & Hermetis Asclepiisque libris, proxime postponantur & eis coniungantur. Videntur autem vetustiores Platonici, Taurus, Atticus, Seuerus, Maximus Tyrius, & alii multo eius interpretes, hisce libris caruisse usque ad Ammonij Sacci ætatem. In cuius manus, putamus nos, eos peruenisse. Tanta enim ab eo, quasi momēto effloruit Platonicoꝝ dogmatum diuinitas, ut veluti tunc nata, maximam sublimium ingeniorum admirationem excitaret. Origenes, Plotini, Amelij, & aliorum plurimorum, qui Ammonium Alexandria publice doctorem audierunt. Scitent enim Plotini, & Porphyrij, & Iamblichi, & Syriani, & Procli, & Hermiæ, & Damascij, & Olympiodori libri, dogmatibus istis, quæ in hisce leguntur, & Plotinus inter cætera, ex libri 4. Capite 4. eam similitudinem duorum lapidum, in librum suum de intelligibili pulchritudine transtulit, tanti hosce libros fecit. Platonem ergo, & Aristotelem cur mysticos appellauerimus, hætenus factum est manifestum. Deinceps cur exotericum dixerimus vtrumque, exponemus, & priorem uti seniore, præferemus Platonem post nimirum mysticam hanc philosophiam.

MYSTICA AEGYPTIORVM ET CHALDAEORVM

A PLATONE, VOCE TRADITA.

AB ARISTOTELE, EXCEPTA

ET CONSCRIPTA PHILOSOPHIA.

INGENS DIVINÆ SAPIENTIÆ

THESAVRVS.

LIBER PRIMVS.

QVAE THEOREMATA TRACTANDA,

secundum quas Auctores & quo stilo.

CAPVT PRIMVM.

Prinipale quæsitum, ait Philosophus, est finis intentus, qui postremo inuenitur. Atque omnia genita, operantur appetitu naturali ad finem certum. Si quidem constitutum ex concordia sapientum digniorum inter diuinos, Causas mundi antecedentes, & coniunctas esse quæritur, videlicet Materiam, Formam, Agens, & Finem nobiliorem reliquis, secundum quas omnes speculari oportet, & earum accidentia pro dignitate singulorum. Et nos quidem in Metaphysica iam perfecimus sermonem explicantem causas huiusmodi. Et probauimus eas in sermonibus de Anima, & Natura, operationibusque vtriusque, vbi per rationem perfectam, & necessariam declarauimus, quod impossibile est substantias esse absque fine. Sic etiam, si finis a sapiente non præfigatur, cessabit eius inquisitio. Si quidem huius præsuppositio in scientia, adiuuat multum considerantem, Cum tamen sollicitudo, & industria sunt necessariae ad progrediendum. Igitur nobis quoque, in hoc opere. Quod est compendium Philosophiæ, intentio constitui debet. Quæ est cōtemplari Vniuersum secundum mentem eorum, qui docuerunt per notas figurarum adeo occultas, quod non alius

pōt ad secreta huiusmodi scientiæ peruenire citra difficultatem, quamuis sit ingenii subtilis, & recti, nec vtiatur negligentia. Proponamus autem cuncta Theoremata operis, deinde singula tractabimus Primaria igitur intentio nostra in hoc opere est, contemplari Deum quomodo differt ab alijs. Quodque Mūdus, ac Tempus existunt sub eo. Amplius, quod Deus est autor causarū, quodque creauit omnia pro ratione singulorum. Et quod is illuminat Intelligentias. Per eas autem medias Intellectum. Per Intellectum vero medium, Animam vniuersalem cōlestemque. Et per Animam mediam illustrat Naturam generabilium, corruptibiliumque. Et quod opus sit ab eo sine motu. Ac quod motus omnium rerum est ab eo, & ad eum. Siquidem omnia mouentur desiderio essentiali, & naturali ab eo, in eo, & ad eum. Postea vero considerabimus, Mundum intellectiuium, referentem bonitatem eius, formasque diuinas inexistentes. Et quod ab eo fuit bonitas in singula. Siquidem quatenus sunt bona assimilantur ei. Sed propter cortices, expressionem veram eorum non attingimus. Præterea enarrabimus naturam vniuersalem Cœli, qualiter inest potentia illi ab intellectu. Enarrabimus etiam Syderū dignitatem, & lucem. Item considerabimus naturam subluna-

L I B E R

Iunarem, quomodo virtus Cœli immittitur illi, quæ manifestatur in rebus sensibilibus, materialibus, alterabilibus, & corruptibilibus. Deinde scribemus dispositionem Animarum rationalium in descensu, & ascensu, & reddemus causam vnionis earum, ad corpora. Dicemus etiam de Anima honorabili, quæ habet mores intellectuos, nec submergitur

desiderijs mundanis, & sordibus corporis. Similiter narrabimus Animam turpem, coinquinatamque, & deinde speculabimur dispositionem Animæ Sensualis, & Vegetatiuæ necnon qualitatem Animæ Terræ, & ignis, & aliorum Elementorum, atque hæc omnia latentia sicut præfati sumus, declarabimus per figuras proposito sufficientes.

ANNOTATIO IVSSV R. P. M. IACOBI de Lugo apposita.

Cum fides Catholica tenet creare adeo proprium esse Dei, vt hoc nulli creaturæ possit conuenire, neque instrumentaliter, neque ministerialiter, & optime probat D. Thomas receptus prima parte q. 45. artic. 8. allegans D. Augustinum 3. de Trinitate. cap. 8. dicentem. Neque boni neque mali angeli, possunt esse creatores alicui rei. Multo minus igitur alia creaturæ apparet Aristotelem in toto hoc libro errasse, cum velit, intellectum primum creatum, creasse animas, & ordine quodam animam creasse inferiora. Ideo o lector, non te offendat Doctrina Arist. quia cum esset alienus a Christi fide, multos errores tenuit.

Quomodo Anima vnitur Corpori.
Cap. I I.

Quod omnis anima, & propter quid, est immortalis.
Cap. III.

Cum iam pateat (vt probatum est) in veterum libris, quod Anima non est Corpus, neque moritur. sed permanet semper. Nunc quæramus, quomodo digressa a mundo intellectuali, ad hunc sensibilem descendit, & iuncta est huic corpori resolubili. Etenim nulla substantia intellectualis mere, admittit quicquam motus. Sed fixa in mundo intellectuali, non diuellitur ab ipso, neque ite accedit aliò, cum non habeat locum ad quem transferatur. Ad quod dicimus. Quod omnis substantia intellectualis secundaria, in se habet quoddam desiderium alterius. Quando autem Intellectus appetitu concepit aliquid, mouetur ad illud, vt Mulier grauida nititur parere. Sic igitur intellectus concipiens desiderium conatur illud consequi. Intellectus enim uero desiderans statum inferiorem, sit Anima. Vnde Anima est Intellectus desiderans, & appetens desiderio vniuersali. Ac ipsa Anima vniuersalis, non separatur substantia a mundo intellectuali, sed desiderans particularia sub vniuersali opere, recedit ab illo. Ordinansque eadem, & peccatum accidens moderata secundum legem causæ propinquæ celestis. Anima particularis non est in corpore vt videtur, sed extra. Prius igitur mouetur ad Mundum primum. Deinde ad secundarium. Postea tertio reuertitur ad primum, Ac opportune ad eorum unumquemque.

Intellectus agens, nunquā separatur ab anima, sed cooperatur illi semper, oportune ad omnia. Propterea anima quidem operatur iugiter, quia perpetuo existit. Et quamuis animæ aliorum animalium, velut Leonis, peccando recesserint a mundo superiore, non tamen corrumpuntur secundum substantiam, sed penes accidentia. Ideoque non simpliciter ac reuertuntur ad illum. Accidentia etenim in hoc mundo sunt diuersa ab anima. Sunt autem conaturalia ipsi animali, si quidem proueniunt a natura ipsius. Similiter autem omnes animæ plantarum, oriuntur ab vno principio, cum vita cōueniant, & sūt substantiæ, non accidentia, atque incorporeæ nō partibiles. Ideo neque corrumpuntur: Sed anima hominis habet tres partes, videlicet. Vegetatiuam, Sensualem, & Intellectiuam. Quæ separatur, a corpore soluta. Atque hæc immunis (utpote non peccando) a coinquinatione corporis, test dissimilis alteri submersa materiæ, quæ facta est ob id, ut habitudo corporalis, accidentibusque corporeis talibus (velut ligamentis) prohibetur ascendere ad alterum mundum, Ad quem neque peruenit nisi difficulter, ablatisque viribus horum accidentium, & purgata a sordibus corporis, reuersa est incorruptibilis. Non enim est, vt aliqui alieni a scientia vere diuina, opinantur aliter. Si quidem ipsa sustinetur a suis authoribus, quanquam separata. Existitque ens verum, & perfectum. Quare anima non moritur, vt pluries diximus.

Quod

Quod omnis anima humana, est immortalis.
Cap. I I I I.

QUas oportet hic repeti ad illos, qui non credunt aliter, probabiles rationes. Dicamus breui. Statuentes principium id in quo conuenerunt omnes priſci, & iuniores Theologi, Philoſophi, Prophetæ, ac populi. Videlicet, quod anima rapta corporis deſideriis, ſub iugato intellectu, ſtatim iram Domini incurrit. Propterea abſtinendum a delictis, & deſideria corporalia mouendum. Sic. n. miſerebitur dominus. Rurſus ſi maiores non credidiſſent animæ immortalitatem, non conſtituiſſent legem, iuxta dictamen naturæ eam aſſeuerantem. Cui nemo contradixit, niſi uitiiis implicitus. Dixerunt etiam quod multi peccatis non caruerūt ope, animarum a corporibus ad mundum alium reuerſarum. Exploratiue veritatem hoc manifeſtum, eſt per experimentum relationis, & templorum fabricas ob hæc illis dicatas. Quare palam eſt, quod anima digreſſa ab hoc mundo, & aſſecuta alium non corrumpitur omnino. Ideo autem quoniam creata eſt perpetua, ob nobilitatem vitæ. Atq; hoc idem opinatus eſt Plato de anima vniuerſali, dicens. Ego pluries ſpeculando ſecundum animam relictis corporis exuuiis, viſus ſum mihi, frui ſummo bono cum gaudio admirabili. Vnde reſtiti quodammodo attonitus. Tum agnoſcens me eſſe partē mundi ſuperioris adeptusque vitam æternam ſub luce magna inenarrabili, inaudibilique, ac incogitabili. Laſſitudine autem delapſus ab iſta ſpeculatione intellectus, ad imaginationem, lux illa deſeruit, unde remanſi triſtis. Rurſum relicto corpore, reuerſus inueni animam luce plenam, & tum corpori influentem, tum ſupra eleuatam. Inquit igitur Plato. Qui conatus mundum ſupremum aſcendere intellexerit, ſubſtantias diuinas, cauſaſque vniuerſales: proſecto maximum conſequetur præmium. Quapropter nemo debet id omittere quanquam ſit plurimum laboraturus. Certe etenim in eo adipiſcetur tranquillitatem impatiibilem perpetuamque, Et cum homo fuerit creatus ad hanc contemplationem ociatur, ſi ab illa uel per vnicam horā abſit, ſic etiam perdidit animam, ſibi que hoſtis eſt omnium maximus, cuius in obitu, fruſtra eum pœnitebit. Atque hoc Platonis documētum, eſt homini exhortatio ad eleuationem Intellectus acquirendam, qualem ipſe reperiit. Quod Anticles, quoque dicens animā præextitiſſe ſurſum honorabilem, peccato autem commiſſo deciſiſſe in mundum inferiorem, quæ poſtea pudens cōſequitur a Deo ueniam. Præterea anima quoque deſcendit, vt cæteras (quibus Intel

lectus turbidatur reuocet ſurſum. Similis eſt enim anima emerſa, homini a præſocatione releuato, ſit alte proclamet ad mortales, præciens mundum, omneſque eius fallacias deſpici, factō iudicio reuertenda ad priſtini ſtatus iucunditatem.

Cur anima deſcenderit in mundum inferiorem.
Cap. V.

DE anima quidem vniuerſali ſcire oportet, cur deſcēderit ad hoc corpus, & an deſcenderit ſponte parendi gratia, an coacte alia de cauſa. Recipiemus namque iuuamentū ex ſcientia animæ, maius quā ex alia. Quādoquidem aſcendemus ab ea, ad intellectum, ſed & uſque ad Deum ſublimem. Hinc diſcentes, an Deus creauerit omnia recte, & cum ſapientia abſolutiſſima, an per aliam cognitionem. Plato igitur olim dedit animæ plura attributa, quorum nos auriti fuimus teſtes, ſed non ſcripſit ullum. Alioquin mentem eius, lector deprehendiſſet. Attributa autem hæc animæ diuerſa ſunt. Siquidem intellectus vnitur ſenſui, neque deſpicit eum ubique, ſed corporis ad coniunctionē, ligatus & præſocatus in illo. Nam corpus eſt animæ, ut locus. Sic etiā opinatur Anticles, magis adhuc uocans corpus carcerem. Vnde dixit Plato, quod ſolutio animæ a vinculis corporis, eſt cauſa aſcenſus illuſtrationiſque, deſcenſio autem obſcurationis, quæ nihilominus purgata rurſus aſcendit. Atque huius deſcenſionis cauſæ ſunt plurime. Quarum prima eſt peccatum commiſſum ab aliqua, qua propter deſcendit ad luendam pœnam, promerendumque aliquid ac leges Dei accipiendas. Aliæ uero deſcendunt alia de cauſa, quam non adduxit. Sed colligens, animæ deſcēſum execratus eſt, addiditque quod hic etiam mundus eſt ſubſtantia honorabilis. Quare anima in eo extat Dei iuſſu, alligato intellectu, quēadmodum ſuperiori ſemper cohabito. Non enim continet, quod hic mundus tam magnus, & perfecte cōpoſitus, intellectu careat. Impoſſibile eſt autem hunc mundum cōſequi intellectum, niſi præhabeat animam, illi connexam. Rationali que animæ implicetur ſpecies alias. Siquidem operationes animæ nequaquam videntur indiſſenſibiles. Quarum enim uero in Plantis ſunt paucæ, in brutis plures, & in hominē plurimæ, vt iſte mundus ſit perfectus, quamuis non æque, ſicut ſuperior, quia eſt effectus ab eo, omniſque item extat corruptionis origo. Quare oportet mundo ſenſibili, ineſſe etiam genera animalium, quæ inſunt illi intellectuāli.

*De errore antiquorum, & quod omne bonum
est ex Deo. Cap. VI.*

R Vrsus versemur circa animæ dispositiones plures, ut lucremur aliquid a Philosopho. An sit igitur aliqua convenientia inter animam & corpus. Antiqui quidem altercati sunt, varia sentientes. Incipiamus autem ab opinione Senis quem nouissime adduximus, dicentis, quod respexit veteres physicos in intelligentia entium insensibilium errare: inquirentes ea per inferiorem mundum: unde opinati sunt, quod entia occulta non infinit ei, seponentes intellectum, & persecuti sensuum. Considerando per illum, ex alterabilibus perpetua. Quare cum animaduertit eos declinare ab itinere veritatis, ob sensum prævalentem, misertus reduxit ad illud. Distinxitque intellectum a sensu. Intelligibiliaque a sensibilibus, ponens illa perpetua inuariataque inueniri, hæc autem alterabilia, corruptibiliaque. Subdens, quod utrorumque vnicus author est ens primum, & verum, videlicet Deus sublimis, effector mundorum, & addidit, quod tale primum agens, est summe bonum: quodque nullum alterum est, ex se bonum. Sed quod libet est bonum ab illo tantum. Afferuit etiam quod iste mundus ex materia & Forma constat: & quod formans primam materiam in esse naturæ, est nobilius illa. Item quod anima rationalis format primam mate-

riam, propter vim immixtam ab intellectu mirabili, & intellectus agens adiuuat animam ad formandum primam materiam per virtutem entis primi. Quod est principium omnium trium entium idest intellectus, animæ, & naturæ. Vnde fuerunt sensibilia pulchra, vi primi agentis, per medios, animam & intellectum. Decenter etiam ens verum, primum. Deus sublimis bonus, simplex, & perfectissimus omnium: inspirat intellectui uitam primo: deinde animæ: postea naturæ: & fecit intellectum, & animam, & naturam principia aliorum.

Quod Deus creat sine tempore. Cap. VII.

N On oportet audientem verba Philosophi putare, quod Deus creauerit entia in tempore: existimando quod omnis prioritas est in tempore, cum impossibile sit, efficiens non esse prius effecto, siquidem non est ita, Quia intellectus discernit res sine tempore, & similiter sensus. Vnde mens Platonis fuit sequi locutionem veterum, qui describentes generationem, coacti sunt inducere tempus. Creationis autem non est ullum tempus, quia differt agens primum altissimum nouans, a secundo inferiori umbratili. Ideo si cupias discere an patiens in tempore patiatur, explores an agens eius agat in tempore. Patiens enim ab agente in tempore, patitur in tempore, & patiens ab agente in momento patitur in momento.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

In prio capite supponit animam fuisse antequam infunderetur corpori, ex qua opinione, sequuntur multa falsa in fide, cum anima quando creatur, infundatur corpori, & quando infunditur, creatur. Quod & repetit. 3. cap. exist etiam animæ, antequam infundatur. Ex proptertum commissum decidisse in hunc mundum inferiorem.

In 2. capite supponit animas brutorum recessisse a mundo superiore, quod est falsum. Sicuti falsum est, quod non corrumpantur corrupto corpore. Et de animabus plantarum dicit, quedam falsa.

In 4. cap. Inheres opinioni supradictæ tene t animam vni sensui, Si pro sensu intelligat corpus verum dicit. Si autem velit sensum esse in corpore ante unionem animæ falsum est. sicut falsum est, corpus esse carcerem animæ ob peccatum prius commissum. Et similiter. Quod causa discensus animæ sit peccatum, descenderitque ad luenda peccata.

LIBER SECVNDVS, QVOD ANIMA IN MVNDO INTELLECTVALI NON VTITVR MEMORIA.

CAPVT PRIMVM.

Anima superius collocata
intuetur substantiam re-
rum illic conexistentium,
neq; ratiocinatur ibidem
vt istic, Sed neq; specula-
tur hæc infima, quoniam
altiora perspicit. Sicut. n.
existens inferius pura (ob dignitatem suam)
non versatur circa terrena. Ita tanto magis
egressa ab hoc Mundo, reuersaque ad nobi-
liorem, non meminit præteritorum, Sed alio
rem illum perpetuo speculans, & amans, nun-
quam saturatur, omnemque actionem, & co-
gnitionem ad eum reflectit. Quare cum om-
nis scientia in altiori Mundo habita illicon-
stans maneat, siquidem habet semper præ-
sens obiectum, non indiget alia memoria il-
lorum. Rursus cum sit aliena ab omni scien-
tia recepta ab his inferioribus, non enim ser-
nauit eorum apprehensionem pristinam, neque
taliam conspicere amplius cupit. Namq; scien-
tia rei alterabilis, accidit substantiæ alterabili,
qualis nulla est in mundo Intellectuali. Ideo
non etiam licet Animæ memorari quicquam
ignobile. Quare contemplatur, quo modo di-
ximus, & perfectissimo pro facultate.

Quod Anima non utitur reminiscencia.
Cap. I I.

Dicimus ite quod omnis scientia in Mun-
do altiore est perpetua. Quicquid enim
illic extat, est sine tempore. Propterea Ani-
ma, ibidem speculatur formas, sine tempore.
Quia permanent illi euidentes, tum supre-
mæ, tum infimæ. Et quod non ab aliquo pro-
greditur ad aliud, discernendo a generibus
ad species, & indiuidua, vel a speciebus ad
genera, & vniuersalia altiora. Quare nō etiam
indiget reminiscencia earum. Et si aliquis iux-
ta hoc ambigens dicat, quod hæc conditio sit
intellectus tarum, quia omnia insunt ei actu
simul, & ideo reminiscencia non indiget, Ani-
ma autem aliter, videtur se habere, videlicet
quod non insunt ei plura actu simul, ut mate-

riæ primæ, sed quod comprehendat naturaliter
unum post aliud, & cum fuerit ita, eam remi-
nisci oportet, siue sit in hoc inferiori Mundo,
siue in superiori. Huic respondebimus, quod
nihil prohibet Animam in Mundo superiori
cognoscere plura simul. Siquidem tale aliqd
conspicitur etiam, quod cum sit simplex co-
gnoscat multa vnico actu. Vt visus, varios co-
lores. Quare sic etiam anima cognoscit plura
simul, sine tempore, quia est supra tempus, vt-
pote causa illius. At si aliquis dicat, Anima di-
scernit primum atque vltimum, quare unum
post aliud partiri uideretur? Cum autem hoc
modo sciat, non igitur simul cognoscit. Dici-
mus quod Anima discernit Intellectu nō co-
gitatione. Cum autem faciat hoc intellectū,
non intercedit differentia, sed maior subit v-
nio. Siquidem intellectus discernit sine tem-
pore, nec habet (cum sit simplex) prius, neq;
posterius, quia non fluit inter ea successionis
spacium medium, Principium enim simul est
cum fine. Adhuc si diceretur, notum est quod
cum Anima discernit, sit principium, finem, &
medium. Dicimus id verū esse, sed cognoscit
hæc non cum medio temporario, sed tantum
ordinario. Quod patet in visu, arborem cernē
te. Licet namq; radices, & ramos simul cernat,
tamen cognoscit radices prius, medio ordine
non tempore, quam ramos. Quod si uisus ita
noscit, quāto magis intellectus sciet principiū
finem, & medium cū ordine sine tempore.

*Quo modo Anima habet vires operationesq; plu-
res, qualiterq; intellectus intelligit. C. III.*

Quod si dicatur Anima cognoscit simpli-
cia, & composita simul, quomodo ha-
bet potentias plures? quarum vna sit prior, &
alia postero? Respondemus quod Anima v-
nica est & simplex, Sed multiplicantur virtu-
tes eius, ultra substantiam, & si videtur opera-
ri plurima simul, eius opera sunt multa ratio-
ne patientiū. Siquidem corpora non recipiūt
operationes animæ æqualiter, sed pro condi-
tione sua, Ergo pluralitas operationū inest re-
bus, non animæ. Quare nos dicimus, quod In-
tellectus

Intellectus vnus operatur multa (& formatur specie cogniti, sicut materia prima) Cui actus est similis, tātum differens, quia sit vniuersalis, Appello autem Intellectū actuatū, habentem quæsitum obuium speculationi, & Intellectum sub potentia, carentem quæsito obuiō. Et si aliquis obijceret quod Intellectus nunquā habet quæsitum, obuiū, Hoc proculdubio est maximum mēdācium, quia ex natura Intellectus intelligit perpetuo. Siquidem eius esse, est operari, & si perpetuo intelligit habet rem obuiam semper. Quare Intellectus est res omnes, forma vniuersali, quali intelligit, & quali ipse est ex natura sua, vt pluries narrauimus. Intellectus autem substantiam suam respiciens, prospicit res alias, sic est idē obiecto, quod est substantia eius speculationi obuiā, quæ continet inferiora omnia. Et hoc est, quod dixit sapiens, Deum sublimem creasse intellectum, qui sciat in seipso res progressas a se, & ad se regressuras, conuiueat in aliis. i. quod seruat formas vniuersales, particularesq; dimittit, nō enim vniuersale auferitur, cū suū particulare auferatur, ut ablatas individuas aialibus, nō auferatur aīal, sed ablato vniuersali, auferūtur, omnia sub particularia.

Quod intellectus non est mobilis, & quo modo anima est mobilis. Cap. III.

ET si aliquis diceret. Si intellectus obuiam habet speculationi, aliquando substantiā suam, aliquando res, sine dubio alteratur. Diximus autē illum esse, inalterabilem, impatibilem q; . Respondeamus. quod si intellectus habet obuiam speculationi aliquando res, hoc fit in statibus diuersis. Videlicet in mundo intellectuali, habet obuiā speculationi tātū substantiā suam. Ideoq; intellectio eius est substantia sua. In altero autem mundo sensibili, speculationi obuias habet, aliquādo res ipsas, & hoc ratione particularis, cuius essentia reuertitur vniuersalis apud eum, impedimento sublato. Si quidē particulare habet vim vniuersalis. Suscipit enim predicationē eius definitā per illud, tantumq; ab hoc differt quod vniuersali subest. Hoc item fit, ob corpoream dispositionē (media anima) impressam. Intellectus namq; inuolutus corpori uehementer, vniuersisq; sensui, habet obuias res speculationi. Emersus autem paululum, habet obuiam contemplationi etiā substantiam. Quare intellectus nō variatur nisi modo quo prediximus. Anima autem dicitur moueri discēdo res, quoniam collocaur in confinio mundi intellectualis. Fit autē motus eius reflexus, quia sciēdo, habet obuiam rem speculationi, deinde reuertitur ad essentiam. Verum dicitur moueri, quia variatur circa rem immobi-

lem. Intellectus autem inuariatus, restat etiam immotus. Impossibile est autem quod anima sit immobilis, quando subijcitur intellectui. Subiectū alteri est mobile, alioquin esset predicatō idem. Vnum tamen sciendum quod anima in mundo intellectuali, mouetur potius recte, quam reflexe. Inferiori autem viceversa. Quod si obijceret aliquis, quod etiam intellectus mouetur, siquidem variatur ab aliquo ad aliquid. si autem variatur, mouetur proculdubio. Dicemus, quod intellectus nunquam mouetur nisi uolente auctore eius primario, & tunc mouetur recte incessanterque talis namque motus, est quēdam quies. Siquidem intellectus est essētia perpetua inoffensibilis, qua propter existit cæteris creaturis dignior. Et si aliq; adhuc reclamauerit iquiens, quod intellectus mouetur speculādo quādoq; nē, quandoque substantiā eius. Respondebimus, quod si mouetur intellectus, mouetur a seipso, & ad seipsum, non autem aliter, quare non mouetur ad res extra se, & ab eis ad seipsum. cum omnes contineat, contentasque educit ad existentiam. Quando item moueatur, eius motus est æqualis totus, quasque inuariatus. Talis autem est similis quieti. Siquidem motus est ab uno ad aliud, iste autē non est ablatius partibilisue, ideo non est alteratio, neque passio. Siquidem intellectus nō recedit a substantia, nec qualitate pristina. Etenim si intellectus alteraretur, non vere sciret, neque enim firmiter nosset. Sed & intellectus habens obuias res, nihil mouetur, quia continet eas omnes ab se progressas, & ad se regressuras, vt pluries diximus.

Quod anima non mouetur in mundo intellectuali. Cap. V.

AMplius pariter anima in mundo intellectuali non alterabitur. Quia illic est pura abstracta ab omnibus corticibus, & cōpositionibus, atque est in actu, cum nihil corporale tunc ei commisceatur, scitque inferiora nēre, & perfecte. Siquidem ibidem coniungitur intellectui sine medio. Hic deorsū fuerat vnita sensibus, absque morte igitur ulla, sed potius clarior, intellectui iuncta, & ab eo formata. Quomodo enim cogitabile sit, quod ipsa moriatur, & aliæ substantiæ sint incorruptibiles. Siquidem ipsa seruat alias, & seruatur ab intellectu. Intellectus autē ab auctore primo, qui ex se constat, & intellectus est facies animæ, ad quem inclinatur, & cum quo speculatur, quique est prior alijs creaturis sine medio productus, & medio quo producta fuit anima, sicuti media illa producta est natura. Hac autem media corpus, hoc medio iterum generabilia, corruptibiliaq; . Anima igitur

nia igitur in Mundo superiori est omnino inalterabilis, impartibilisque, cognoscit substantiam suam, & totam vnica scientia, & penitus indifferente, atque hoc propter vnionem suam, siquidem tunc ipsa, & res, & intellectus sunt vnum quoddam.

Quod anima habet memoriam in mundo sensibili, & qualem. Cap. VI.

Diuertens anima ab intellectu, & ad hunc mundum demissa, speculandoque aliquam rerum ultra intellectum, habet memoriam, neque ideo meminit entium superiorum, alioquin non descendisset huc, sicuti inferiorum memor, illinc recedens, istuc descendit, sic prius lapsa ad cœlos si memoriam eorū seruaret, in eis subsisteret. Quare ut hic existens habet solam inferiorum memoriam, sic etiam ascendens ad cœlum, non meminit alterius quam ipsius, & est similis, quasi idem illi. Etenim anima memor aliquarum rerum, eisdem est similis, eademque, alioquin non esset vere memor. Memoria nanque quædam est si milis intellectui, alia vero sensui, & substantiarum intellectio est ratio firma. Cogitatio autē est infirma, neque vnica, sed varia, pro rebus cogitatis, terrestribus, siue cœlestibus, quibus (secundū imitationem) est similis, quasi eadem, quæ sunt corpora fere defuncta, siquidem secundaria, vere autem similari vtriusque minime cogitatio potest, ut intellectio, quia est media inter intellectum, & sensum, & ad utroque pariter inclinata, nec seruat perfecte sine illis aliquid. Patet igitur, quod anima memor, imaginationi rem coniungit nobilem, uel ignobilem. Reuerentes igitur dicamus, quod anima in mundo superiori, nec vetita. desiderat bonum perfectum, intelligitque (medio intellectu præsentante) illud inoccupatum, irretentumque a quo distat per medium intellectum anima vniuersalis, & rationalis. Aversa enim uero anima, bonum primum, & ad inferiora conuersa, desiderat contenta secundum memoriam. Si quidem non desiderat talia, nisi prius cogitet, & iam præfati sumus, quod cogitatio est memoria quædam.

Quomodo intellectus ignorat superiorem autorem, & inferiores creaturas. Cap. VII.

Quod si subderet quispiam, quod anima speculatur hunc mundum, antequam ad eum descendat, igitur eadem ratione, ab ipso reuersa ad superiorem, respicit inferiorem, & sic proculdubio meminit. Iam autem dictum est, quod in mundo intellectiuo nil meminit huius mundi. Dicimus, quod anima confide-

rat hunc mundum per intellectionem, antequam inhabitet, hæc uero est, quædam ignorantia, non scientia, quæ tamen est nobilior omni scientia, & hoc ideo, quia intellectus ignorat superius agens, & inferiora. Et memor inferiorum (medio alio,) descendit ab illo honorabili, ad hunc mundum. Propterea autem intellectus ignorat superiorem autorem primum, quia non cognoscit eum perfecte, alioquin esset superior, ut autor eius, & sic effectum, foret efficiens sui efficientis. Quod est falsum, & nimis improbabile. Rursus dicitur ignorare inferiora (ut prædiximus) non quod careat scientia earum, siquidem continet eas, unde causa nostræ ignorantie est defectus maximus. Intellectus autem ignorantie ratio est, summa perfectio, ac suprema sublimitas. Propterea, quod illas res speculatur, non secundum ipsas, sed altius, cum sit causa ipsarum. Res autē est altior in causa sua, quam in se ipsa. Conditor etiam primus, cognoscit eas non pariter intellectui, sed adhuc altius, quādo ipsas quatenus creat, eas cognoscit. Quare scientia identidem intellectus est ignorantia, quia non est uera, qualis diuina. Ideo etiam diximus, quod intellectus ignorat subiecta. Hæc rursum ignorantia dicitur scientia, siquidem est talium consideratio perfecta, licet non iuxta essentiam eorum, neque indiget earum scientia, quia est causa earum, continens omnes sicut sapiens dixit. Conditor sublimis seruat omnia in intellectu, quæ eduxit in animam, solo medio intellectu, & in naturam, media anima, & in hunc mundum utroque medio, ordinate, donec peruenit ad partiularia. Cum autē Deus crearet intellectum causam rerum, ex consequenti etiam ipsæ est autor earum, nec indiget earum scientia. Et si intellectus ignorauerit, idcirco est, quia eas non produxit ex nihilo, neque primo. Sed Deus dicitur sciens, quatenus creauit eas, intellectus autē ignorat, iuxta cognitionem in seipsis, sic etiam cognitio intellectus essentiae suæ, dicitur quædam ignorantia, comparata ad cognitionem Dei. Nam cognitio sui sicut est, non est quædam ignorantia omnino. Quomodo enim ita esset, cum sit aliis scientiis, & scitis, idem, & per eum speculetur anima, ut ante diximus. Nos autem asserimus, quod scientia eius est ignorantia respectu conditoris, sic etiam anima ignorat causatum suum, modo quo ante exposuimus, respectu intellectus, alioquin non indigeret autore primo superiore. Quare reuersi sanctiamus, quod anima separata ab hoc habitaculo, existens in altiori, non meminit cuiusquam præcognitorum maxime sensibiliū, & corruptibilium, sed versatur circa intellecta ex sensibilibus, alioquin reciperet imagines quales hic prius. Quod est absurdum

absurdum, etenim cogitaret, cum autem cogitati imaginatur, sicut prædocuimus, Quod si illic Animæ imaginarentur, tales essent ibidē, quales hic prius, A hoc est maximum inconueniens, tantum enim recipiunt medio intellectu vnito. Quare anima non imaginatur in mundo intellectiuo. Probatumque antea est, quod ab illo delapsa, indiget memoria sensibili, alterabilium, corruptibiliumque, & qualiter sit ignorantia eius, comparari ad autorem superiorem, & causatum inferius, per sermonem inductiuum.

Quo modo Anima diuisionem admittit.
Cap. VIII.

IN præsentiarum dicendum, propter quid diuisio accidit Animæ humanæ, & quid sequitur diuisionem per se. Necesse est autem nosse, utrum anima diuisionem admittat? & an per se, an ve accidentariam? Dicemus itaque animam corpori coniunctam, diuidi secundum accidēs, corpore diuiso, omne autem indiuisibile diuisibili coniunctum, diuisibile secundum accidens dicitur, Diuisio autem secundum formam vocatur, cum dicatur, quod imaginatiua est ultra uegetalem, & concupiscibilis præter irascibilem. Dicimus item quod pars vna corporis, primo continet imaginatiuam, alia concupiscibilem, altera vero irascibilem. Anima igitur diuiditur secundum accidens, corpore subiecto diuisio non autem per se. Siquidem substantiæ nullam diuisionem recipit. Item videntes corpora viuientia indigere anima, expansa per omnes partes corporis, ut animal vbique corporis sentiat, asserimus animam diuisibilem esse. Pater autem, quod omne membrum sentit, donec continet animam sensitivam. Dicimus igitur virtutem illam diuidi, diuiso membro, & quamuis expandatur omnibus membris, ipsa tamen non diuiditur in seipsa, sed est in quolibet perfecta. Quod si diceret aliquis, animam diuidi secundum tactum, sed iuxta alios sensus, dicendum animam non diuidi etiam diuiso tactu, sed minus euidenter, modo quo diximus. Similiter vegetatiua. Appetitiua etiam fugitiuaque, conextensæ in corpus, minus diuiduntur inter se, & sunt quidem sensitivæ, sed infra alias, ob id magis diuisas. Istæ namque sunt minus in corpore discretæ. Siquidem non operantur per instrumenta locis determinata, alioquin prohiberentur operari in toto corpore. Quare vires animæ quædam, sunt organæ proprijs in corpore differentes, quædam autem sunt in toto corpore commixtæ.

Quod vnus sensus communis, complectitur omnia sentiendi organa. *Cap. IX.*

VNica virtus sensitiva vnit omnia organa sentiendi, defluens in ea per sensus proprios medios, quorum obiecta cognoscit, ac discernit, atque existit indiuisibilis, neque operatur per vnum solum instrumentum propter magnam spiritualitatem. Quare omnes sensus terminantur ad eam, sicut omnes lineæ a circumferentia circuli ad centrum. Et cognoscit simul, ac in momento omnia, in quæ ipsi sensus feruntur. Omnis enim sensus proprius, discernit solum species obiecti proportionari, sicut visus albedinem, & nigredinem, & cæteros colores. auditusque sonum acutum, leuem, grauem, & tardum, & odoratus fœtorē, ac reliquos odores. Gustus dulcedinem, & alios sapes. Tactus asperitatem, & lenitatē. Sed ista virtus spiritalis communis sensibus, discernit sensibilia eorum, & species singulorum, & refert illa ad imaginatiuam, quæ eadem format, ac componit ad libitum. deinde etiam refert ad memoriam seruantem ad vsum opportunum, quæ adhuc cogitatiua trahit. Et sunt omnes hæ virtutes spirituales, & operantur per se, sine organis corporalibus manifestis.

Quod Anima non est in corpore, ut in loco, nec virtus in Organo, ut in loco.
Cap. X.

OPortet scire utrum his virtutibus animæ memoratis aliisq; ad sint loca in corpore, an non? Dicimus enim quod situs virtutis animæ, cognoscitur esse in ea parte corporis, in qua operatio eius manifestatur. Et virium animæ, quædam minime indigent locis, ut inexistant illis, sed potius, ut operationes eductas in eis ostendant, ut receptaculis idoneis, Anima autem est, quæ aptat operationi membrum, & virtutes animæ sunt alteræ, iuxta membrorum alteras dispositiones. Nō autem sunt aliæ simpliciter inter se, neque anima ex illis componitur, sed est simplex, & quas habet vires honorabiles, continuo influxu partibus corporis tribuit, & ob id vires non sunt animæ instrumenta. Sed, & quanto sunt nobiliores, tanto magis sunt in ipsa anima tales, quam in membris. Reuersi igitur ad rem primam, dicimus quod si omnis animæ vis careat loco, non differet vis exterior ab interiore, neque fiet pars corporis motiua, diuersa a sensitiva per influxum virtutis inditum, quod nullatenus conuenit. Item sequetur, quod ignoretur, quibus instrumentis, operationes animæ inexistant. Quod si quispiam respondeat virtutes animæ quædam, habere loca, illa videlicet membra

membra in quibus operationes earum apparent. Rursus dicemus, quod si ita foret, non tota anima inesset nobis. Sed pars aliqua extra nos maneret, atque hoc est maximum improbabile. Quapropter narrantes asserimus, quod nulla pars animæ extat in loco, aliqua ratione, siue anima insit corpori, siue non insit. Quoniam locus ambit continetque locatum, & quicquid continetur a loco est corpus, neque anima autem, neque virtus aliqua eius, est corpus. Et quando dicimus vires animæ inesse ali quibus membris, non intelligimus, quod sint in illis, ut locis. Sed quod in eis operationes suas ostendant. Aliter enim se habet corpus ad locum, quam ad locum. Siquidem anima continet corpus, non autem continetur ab eo. cum sit causa corporis. Rursus autē dicimus, quod anima non est in corpore, tanquam in loco, alioquin corpus quandoque foret sine anima, atque anima ipsa subiret corpus paulatim, sicut aqua vasculum. Item locus non est in corpore, sed circum corpus, quum sit conceptaculum eius, estque amplior corpore, ut in loco. Dicimus, quod locus eius est superficies extrema circum corpus. Quare anima existet tantum in extrema corporis superficie, reliquum vero corpus carebit anima, hoc autem minime decet. Amplius si anima sit in corpore, ut in vase, corpus erit causa motus animæ ipsi, quod non est verum. Sed anima est causa motus corporis, nam uas motum, secum mouet rem vaseatam. Item corrupto corpore, corrumpetur anima. Quod est falsum, imo et

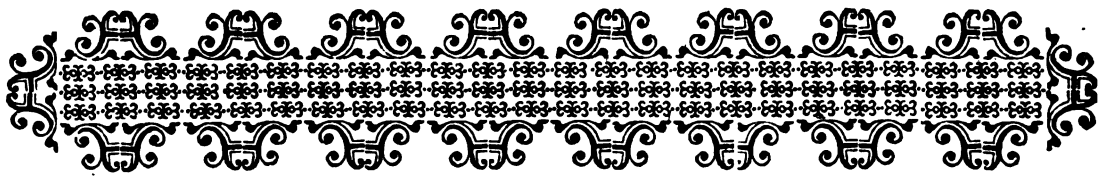
anima est firmitior, tunc. Si autem quispam adhuc diceret, quod locus est spacium quoddam, non superficies extrema. Dicimus tanto magis animam non esse in corpore, ut in loco, quia spacium est uacuum, corpus autem non est vacuū, sed in vacuo. Quare etiam anima existens in corpore, ex consequenti existeret in vacuo, Quod est absurdum. neque etiam anima dicitur inesse corpori, ut accidēs subiecto, uerbi gratia color, ac figura corpori sustinenti, accidentia enim non existunt seorsum a subiecto incorrupta. Anima autem separatur a corpore resoluta, sine corruptione sui. Neque item anima corrumpitur corrupto corpore, sicut pars resoluitur resoluta toto, quia anima non est pars corporis. Amplius non est anima in corpore, ut totum in partibus, quoniam est maximum inopinabile, dicere animam esse totum, corpus uero partem eius. Neque etiam anima est in corpore, ut forma in materia prima, quia forma est inseparabilis a materia prima, absque corruptione, anima autem non est huiusmodi, siquidem sine corruptione separatur. Materia prima quoque est prius forma. Corpus autem est posterius anima, quæ facit formam in materia prima, ex illiusque perficit corpus, quare non est in corpore, ut forma in materia prima. Non enim agens est in actō, ut inherens illi, alioquin uice uersa efficeretur ab eodem. Iam igitur probatum, quod anima non est in corpore, ijs modis quos præfati sumus.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM R. P. APPOSITVM.

In primo capite, quod anima non meminit præterita, & alia quæ ibi sequuntur. Fuit error quem errorem repetit cap. 6. & 7. quoniam anima conseruat species hic acceptas.

In 5. cap. nimis tribuit intellectui, dicens eius intellectiōem esse substantiam, cum hoc solum modo conueniat primo enti scilicet Deo.

LIBERTERTIVS QVOD ANIMA NON EST CORPVS.

CAPVT PRIMVM.

VM haëtenus absoluerimus præponenda de intellectu, & anima vniuersali, rationali, sensitiua, ac vegetatiua, necnon de naturis secundum ordinem suum, per signa ostendentia veritatem Philosopho. Sollicitantia autem alios ad inquisitionem, speculationemque vtilem facientia. Nunc explicabimus essentiam animæ secundum stilum priorem. Exordiamur igitur recensentes opinionem credentium animam esse corpus. Item asserentium eam esse compositionem accidentem corpori. partiumque ipsius vnionem. Reprobantes vtrosque, detegentesque illorum in rationibus fallacias. Atque in hoc narrabimus, quicquid ad manus nostras peruenit, ex ijs opinionibus. Dicimus igitur, quod operationes apparentes in corpore, proueniunt a uirtute, quæ agit mirum in modum, non ab ipso corpore. Quod patet. Quoniam cum in omni corpore sit quantitas, & qualitas. Quantitas est, alia a qualitate. Impossibile est enim corpus esse sine quantitate, quod etiam illi consentitur, non autem sine qualitate. Itæ quo modo possibile est, qualitatem esse corpus, & eandem non cadere sub rationem sensibilem. Siquidem omne corpus subijcitur quantitati, non autem qualitas sensui. Quare cum nulla qualitas sit corpus, opinio, quod anima sit corpus est vana, & falsa. Dicimus etiam sicut antea, quod omne corpus (ablata particula) minuitur, qualitas autem remanet, quoniam magnitudo libræ mellis, non est æqualis magnitudini semilibræ, est tamen æqualis dulcedo. Quod si quis adducat, virtutem augeri, aucta quantitate, minui autem, minuta. Respondemus, quod imo contrarium videtur. scilicet

quod corpus est paruum, & virtus fortis, quare qualitas, seu uirtus, non est ipsa quantitas, sed alia ratio quam corpus, uel corpus colorum congeries, quæ non sapit nisi naturam materiæ corporisque, alioquin qualitas non operaretur. Quod si dicatur a quopiam, animal (sanguine omni spirituque egresso) mori, & si anima sit essentia alia a sanguine spirituque, quare ijs excedentibus animal perit. Respondemus, quod quamuis humores non viuificent animal, sed aliud, tamen animal indiget illis, ut uiuat. Et humores se habent ad animal, ut anima ad corpus, anima igitur regit eos, aptatque formæ corporis. Siquidem cum corpus sit resolubile, si anima non restauraret illud per hos humores, non subsisteret diutius. Quare consumptis elementis, non remanente materia animæ pro corpore seruando, animal corrumpitur. Sunt igitur humores materia animalis, anima autem est causa efficiens. Patet adhuc, quoniam animalia quædam carent sanguine, quædam vero etiam spiratione, quibus nihilominus inest talis natura. Impossibile est, enim animal existere, absque anima. Præterea si anima sit corpus, impossibile foret, ipsam diffundi per vniuersum corpus, & omnes partes vnire. Item si anima foret corpus, contemperatum commixtumque ex elementis corporis, anima non esset in actu, sed in potentia, sicut ipsa elementa, & corrumpereetur sicut ipsa commiscenda corrumpuntur secundum substantiam. Ceu dulcedo quando commiscetur amaritudini, vnum corpus etiam commixtum alteri constituit aliquid maius, anima autem inexistens corpori non reddit ipsum maius. Sed tantundem extat. Item patet, parte corporea disuncta a corpore sit corpus minus, anima autem a corpore separata corpus augetur tumescens.

metegs. Amplius existente omni corpore resoluibili anima non est corruptibilis. Ergo non est corpus. Item corpus unum compositum alteri, non penetrat totum ipsum, anima autem penetrat omnes partes corporis, corpus etiam est diuisibile in infinitum. Anima autem minime. Amplius cum opinantes animam esse corpus, asserant. Omnia agentia esse corporea. queritur an quolibet agens sit generabile? & si ita? Igitur vnum genitum est ab alio, & sic in infinitum. Quod est absurdum. Quare est aliquod agens primum, perpetuum, ex consequenti etiam incorporeum, non igitur omnia agentia sunt corporea. Quod si agentia sunt ingenerabilia, incorruptibiliaque, sic etiam animæ formatrices corporum. Ideoque non sunt corporeæ, alioquin non existerent firmæ. Quidam enim uero crediderunt, animam esse corpoream, quia viderunt corpus operari varia, calefacere, frigesacere, animam similiter agere opera diuersa, & miranda, ignorantes, quod corporea operantur non per se, sed per uirtutem inexistentem aliam a corporalitate. Et si corpora etiam agerent ex se, non tamen operationes illorum quales, sunt calefactio, frigesactio sunt similes actionibus animæ, quæ sunt cogitatio, speculatio, desiderium, observatio iustitiæ. Vis enim talium effectrix est alia quàm substantia corporea. Quare præfatæ opinionis autores, adscripserunt corporibus operationes spirituum, spiritusque ipsos ociosos reliquerunt. Adhuc si anima, sit corporea, penetrans corpus, pertransiret partes infinitas, quod est falsum. Siquidem impossibile est partes infinitas esse in actu, aut si non pertransiret omnes corporis partes, non penetrabit ex consequenti totum corpus. Penetrat autem anima totum corpus, cū sit eius causa, ob idque maior, neque penetrat incidendo singulas partes, cum sit incorporea, sed alia ratione meliore. Et si dicatur, quod anima est spiritus naturalis refrigeratorius, qui ex commixtione elementorum per subtiliorem aliquarum partium resultauit, est magnum mendacium, quoniam calor elementaris, pluribus animalibus dominatur, qui bus inest anima absque huiusmodi spiritu refrigeratorio.

Quod anima non est complexio, & qui sit ordo rerum vniuersi.

Cap. II.

SI qui dixerint naturam esse priorem anima, & quod anima fiat ex commixtione naturarum differtentium, sequitur maximum inopinabile apud sapientes. Videlicet, quod nobilius sit posterius ignobiliori, quod est falsum, & impossibile. Inter entia creata et-

nim intellectus est primus, deinde anima, postea natura. Atque omne inferius est ignobilius, omne autem superius appetitum, est nobilius vniuersaliusque. Et si etiam dixerint intellectum esse posteriorem anima, eadem ratione sequitur summam creatorem existere posteriorem intellectu, sed & generabilem corruptibilemque, quod est falsum, neque enim hic est verus ordo. Alioquin anima, intellectusque, atque aliud non existerent. Ea propter, nos asserimus, Quod Deus creauit intellectum primum, & constituit procreatorem rerum aliarum. Creauit autem eum, medio verbo quodammodo. Neque enim inter ipsum, Deum, & intellectum, aliud medium intercidit, nisi verbum. Quod certe etiam fuit conagens intellectus. Intellectus autem fuit causa animæ. Anima uero causa naturæ. Natura denique principium indiuiduorum generabilium, vniuscuiusque, subiinde medio agente altero. Deus autem est causarum omnium autor, ratione qua eas produxit ex nihilo, in seuitque intellectui contentas ab illo sub forma vniuersali, quas postea educit pro tempore, aliquando cum medio, secundum illarum captum, ordinemque, nisi quod una extat inter causa alterius. Deus igitur est autor omnibus causis, & quod existat, & quod causent, tantumque producendo, differentia quæpiam inter illas cadit, quod est autor alicuius causæ, sine media alia.

Quid Deus sit, & qualis. Cap. III.

QUOD Deus existat, demonstratio memoranda hæc est. Quoniam non est aliquid in potentia, quin aliud sit in actu. Aliter enim non exiret ex potentia ad actum. Siquidem potentia non est aliud, quam possibilitas actus, nec potest existere actu ex seipsa, quia non decet, quod aliud sit agens, suæ existentia. Agens namque est prius actu. Falsum est enim aliquid esse prius, ac posterius seipso, eadem ratione. Quare si potentia ducatur ad actum, necesse est aliquid esse in actu mero. Quoniam non extat aliud, a quo actuetur, atque hoc est ens necessarium, perpetuum, intransmutabile, indimutabile, inalterabileque. Omnes quoque actiones proueniunt ab ipso, & quicquid fuit sub potentia conuertitur ad actum præcepto eiusdem. Ipsum quoque extat inalterabile, quoniam est improductibile, atque hoc, quia existit necessario in actu ex essentia sua. Imo est ens verum, atque etiam supra ens. Propterea quod, ab eo entitas pendet, & in ipso seruetur, ad illudque reuertitur, nec est imaginabile quod sit in aliqua potentia, alioquin indigeret altero producente ad actum. Et omne aliud ab ipso cogitatur esse in potentia priusquam

D actu.

actu. Nam priuatio est prior entitate, potentia litas necessitate. Est autē indiminuibile, ut pote ens verum absolutissimum, non conuenit alij in aliquo cōmuni. Sed est ens prius quolibet proximo, cum sit agens omnium est necessariū, per quod describitur. Scit omnia præterita, præsentia, ac futura, sub una ratione immortis, quoniam scit illa quatenus est autor eorundem. Res autem sciuntur ab altero, quatenus cernuntur. Item ducit aliquid ex potentia ad actum, cōtemplans seipsum, non aliquid exterius, semper inalteratus, quia est summus actus. Creatura autem est impermanens, quia corruptibilis, tum & reuertilis ad potentiam, atq; hoc, quia generabilis. Existens uero actu, est nobilius existente in potentia, namq; extat actu, postquam fuit potentia. Ensq; potentia, non est ens verum, & si huiusmodi possibile dicatur ens late, non uere appellatur ita. Quare probatum est, quod actus est melior potentia, & uniuersalior, differensq; a natura corporea, ut pote intransmutabilis, quodque intellectus, & anima, sunt priores, quam natura, quoniam hæc est utriusque opus

Quo ordine qualique ratione res producantur, & quo modo Deus agit. Cap. IIII.

P Ræterea sciendum, quod anima existens actu, causata est ab intellectu. Intellectus autē etiam existens actu productus est a principio primo, qui immittit animæ formam potentiamq; receptam ab ipso principio primo inferente illi rerum productibilium uniuersitatem. Anima porro solum operatur circa materiam primam, (media natura cœlesti,) quæ est honorabilis. Intellectus autem circa animam sine medio, idemq; circa naturam media anima. Namq; anima efficit formam in materia prima. Intellectus quoque efficit formam in anima. Omnes autem formæ insunt intellectui, cōgestæ a summo illo principio insitæ, concreatæque. Amplius intellectus seruat formas in anima, & anima seruat formas in materia prima, quoniam uterq; operatur illas. Supernus uero eorum conditor, est ens bonum, absolutum, uerumq;. Ideo facit res existere. Nouans ipsarum formas, & operatus omnia secundum essentiam (quia existit ens uerum actu) aliquid certe sine medio, aliquid cum medio, nouans autem res, rerumque formas, ut actus uerus absolutus, speculatur essentiam suam, agitque momento. Intellectus autem existens actu, cū habeat ipsummet actum superiorem, sumit ab eo vim immittam, ideoque seruat opus suum, ut assimiletur agenti, qui est actus absolutus, id est essentia uera. Intelligenque aliquid, respicit illum actum superiorem, agitque opus

perfectum, quia agēs per vim immittam ab eodem, tāquam illemet agit. Anima pariter quoniam sumit influxum virtutis ab intellectu ad agendum, imitata ipsum intellectum, & respiciendo ipsum, operatur, per eumque influit alteri. Agēs namq; uerum est actus absolutus, essentia, ac sapientia perfectissima, & tātē ens agit cōtemplans essentiam suam solam, quia nihil existit aliud ab eo, quod non processit ab illo. Hoc unū existit per se, & producit omnia alia, ac dirigit producta, seruatq; permanentia. Sed, & mouet a se eadem, ad seq;. Hactenus igitur probatū est, quod intellectus est prior quam anima sit. Anima autē prius natura. Natura quoq; est prior generabilibus, corruptibilibusq;. Et deniq; conditor omnibus, principium cuiuslibet agentis actionisq;. Qui prius creat, deinde perficit, unico tamen momento incohāt, firmat, terminat. Creauitque uniuersum absque causa altera excitante, præcipiente uero. Cumque omne aliud agens operetur ad aliquid, ex consequenti solus iste est agens uerum.

Quo modo anima est in potentia, quodque non est harmonia. Cap. V.

R Euertentes ad propositū. Dicimus, quod cum anima sit ens actu, impossibile est eam dici ens potentia, nisi cogitemus ita dici, quoniam est producta, ut prius dictum. Quod que in quolibet producto sunt actus, ac potentia, & quod ens actu, re diminutū est, ipse uero Deus, principium rei translatis ex potentia ad actum. Intellectus porro atque anima non dicuntur in actu, & potentia, quia producantur cum mora temporaria, atque alternatim, ut corpora generabilia, & subinde corruptibilia. Siquidē permanent, perpetuoque existūt. Vnde etiam hac ratione anima, nō est spiritus, nec corpus aliud quale liber omnino, sicut, & superius probatum, quod quamuis aliter a nō nullis narratum sit, tamen quod nuper a nobis scriptum est, satisfaciāt. Quod si adhuc dixerit quispiam, animam esse aliquid ultra naturam corporum. Exploremus, & nos istud, ac quid sit talis compositio corporis per quam anima describitur. Pythagoricæ etenim sectæ quidam dixerunt, quod compositio corporis, est similis compositioni cytharæ. Quandoquidem sicut (chordis cytharæ rectæ, secundumq; proportionem tensis) cythara admittit harmoniam, cytharedo pulsante. Ita etiā humoribus cōtemperatis resultat corporis totius cōplexio uera, per quam anima describitur. Hic autē sermo uidetur impossibilis, cuius rationibus (quanquā fortibus, ac euidentibus) respēdebimus abunde improbātes. Etenim aia est prior compositione

compositione corporis, quod & ipsi fatebantur. Siquidem ipsa fecit huiusmodi compositionem sibi aptam. Anima item dominatur corpori, prohibetque operari plura secundum naturam corpoream, compositio neque dominatur corpori, neque prohibet operari secundum naturam corpoream. Sed, & anima est substantia, compositio autem non est substantia, accidit enim humoribus contemperatis. Item quando corporis compositio est optima, corpus ex consequenti est sanum, atque indolens. Non tamen semper ita se habet, quando anima est optima. Amplius si anima sit compositio quum variorum membrorum fiat compositio nes variae, vni corpori inerunt plures animae. Quod est absurdum valde. Adhuc si anima foret compositio corporis, fieret a seipsa, nam compositio partium corporis sit ab anima. Non enim a seipsis, quomodo fiat ab aliquo priori. Sicut etiam compositio cordarum quam sequitur concentus organi musici, non fit a seipsa, sed a musico. Cordes siquidem componuntur, non autem se componunt, quae est operatio ignobilis. Similiter si anima, sit compositio corporis, cum haec fiat a corpore, sequitur quod anima fiat a non anima, quodque entia sint inter se priora comparatu solo, non produciuntur autem forma absque anima formatrice, alioquin fieret a casu, quod est impossibile rebus particularibus vniuersalibusque. Anima itaque non est compositio corporis.

Quid sit Anima. Cap. VI.

SI dicatur, quod ueteres Philosophi concorditer asseruerunt animam, esse actum corporis Physici organici, quodque actus non est substantia, quia inhæret substantiae; anima igitur non erit substantia? Respondemus, quod oportet huiusmodi rationem examinare. Actum ergo hunc Attici quidam, aliter entelechiam uocauerunt, Philosophique idem dixerunt, quod anima est corpori quadam proportionem, sicut forma materiae, quae corpus fit, nisi quod anima non est forma corporis, quatenus est corpus tantum. Sed est actus corporis Physici organici, potentia uiuentis. Iamque probatum est, quod actus corporis est substantia, non accidens. Ea propter autem dictum est, corporis physici (distinguendi illud gratia) ab artificiaro quale pingitur. Item potentia uiuentis, ad discernendum ab inanimatis, qualia sunt lapis, & ferrum, & similia, quae quamuis sint corpora physica, tamen non sunt potentia uiuentia. Additum etiam organici, id est habentis instrumenta exercendi opera uitae, qualia sunt cerebrum, cor, iecur, membra principalia. Actus quoque est duplex, qui-

dam separabilis, sicut nauta nauis, atque equus equi, quidam inseparabilis, sicut caliditas ignis, frigiditas niuis. Actus igitur separabilis non corrumpitur corrupto subiecto, inseparabilis autem corrumpitur. Anima itaque est actus separabilis, corporis physici, non enim corrumpitur corrupto corpore, ut iam ostensum. Actus rursus quidam est, perfectio materiae suae, ut caliditas ignis per quam existit, quidam agit perfectionem, ut faber domus, anima est actus corporis physici, non quia sit perfectio eius, sed quoniam agit perfectionem in eo, ut puta sensum, intellectum, imaginationem, & alia opera. Siquidem corpus ante animationem est imperfectum, non est autem anima perfectio corporalis, alioquin foret diuisibilis corpore diuiso sicut figura statuae secatur dissecta statua ipsa.

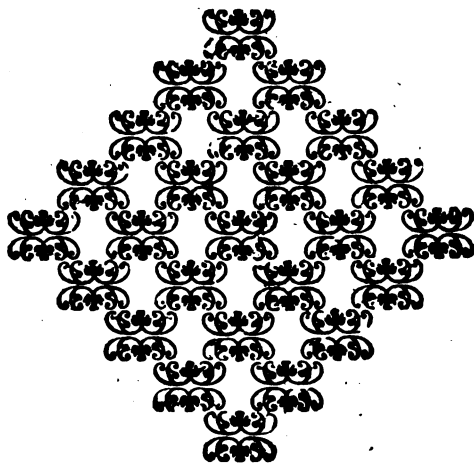
Quod anima est actus separabilis.

Cap. VII.

Anima non est perfectio vnius membri, ut visus oculi, quia perfectionem singulorum membrorum agit, & corruptis ijs singulorum membrorum perfectionibus, non est necessarium animam corrumpi. Sed est separabilis actus a subiecto cui inest, non autem est corruptibilis, quoniam habet operationes per se, sine organis corporalibus, rectas morum bonorum, contrarias corpori, discernitque sine medio omnia membra eius. Exercet autem operationes inorganicas existens munda, contemplantque res incorporeales. Quare essentia animae proculdubio restat superstes, corrupto corpore, alioquin operationes eius forent nobiliores essentia. Quod est absurdum ualde. Siquidem essentia est causa actionis. Falsum est autem, effectum esse meliorem agente. Anima etiam si sit inseparabilis actus, ut forma naturalis, quo modo in somno eleuatur a corpore sine diuisione, ad suscipiendam prophetiam, reuelationemque? Sic autem quoque in uigilia emergit a corpore, reuersa ad essentiam suam, remotis a se dispositionibus materialibus, sed hoc patet maxime noctu, propter quietem sensuum, cessationemque illorum ab operibus. Rursus si anima sit perfectio corporis per quam est corpus, non moueret illud contra suum impetum, neque cognosceret, quamuisque discernat sensibilia, non tamen est similis sensibus, siquidem cognoscit rem etiam dissimilem, secundum naturae ordinem, sensus ipsi recipiunt simulacra rerum, anima uero discernit. Neque item anima specularetur incorporea, si ipsa foret corporalis forma. Sed, & si anima esset perfectio naturalis, non moueret illud appetitu

ad contraria. Præterea si anima indigeat corpore, ut existat, ac uersa uice anima communi compositione, sicut virtus, & membrum vnum non aduersaretur alteri: olim autem inuentum est, quod anima scientia plena, ac eleuata a corporeis desiderijs: aduersata est corpori, quamuis anima quandoque, bonis mbris instructa communicat eos: perficiens hospitium corporale, liberansque a detrimento, unde illud animæ parens non odit alterum, neque aliter afficitur prae. Qua ratione etiam anima est perfectio huiusmodi, & potentia corporis, incipit diminui ab anno quadragesimo, virtus autem animæ augeri? Præterea anima hominis, non est perfectio naturalis, ut anima bruti, quandoquidem bruta reguntur instinctu naturali citra scientiam, Homines autem nequaquam tali naturæ ductu; alioquin non incumberent disciplinis. Diriguntur enim uero ab anima doctrina instituta, quæ prius fuerat informis, tantumque apta formari. Sed, & si anima sit perfectio hominis: ut anima bruti, non esset possibile hominem gubernari ab altera substantia, nec illi pareret, utque bruta ipsa, non inquireret formas alienas a corpore: occultasque speculaturus. Amplius sicut aer recipiens omnem colorem, caret quolibet illo. Etenim si vnum quempiam habeat, non admittat alterum: Pariter aqua. Oculus quoque si conti-

neat vnum colorem non comprehendet reliquos. Sic auditus, odoratus, sensusque alij. Ita etiam anima humana cum recipiat, discernatque omnes formas corporales: non est una quædam ex illis. Neque uero anima recipit cognoscitque formas corporales: ut brutalis communiter, ineuidenterque, sed specialiter discernit: aperteque comprehendit per propriam rationem, ut colorem, odoremque definite. Quare satis probatum, quod anima hominis non est forma naturalis, ut bruti, ac præcipue, quoniam si esset talis, obsequeretur corpori inaduersata eius impetui, inclinationique, neque dominaretur illi. Præterea quoque facta corpori impressione, fieret etiam animæ similis, atque homo foret tantum sensitiuus. Siquidem actus corporalis conditio, non excedit sensum, neque vis cogitandi consulendique (quod est discere ignotum ex prænoto, collectione vnius ex altero) insitit corpori. Cumque hoc præuiderint opinantes corporalitatem animæ, coacti dixerunt, quod extat alia anima, aliisque intellectus immortalis, quodque hæc est actus, non ut perfectio naturalis passiva. Sed effectrix perfectionis, quæ est anima una, quæ recepta dicitur actus corporis physici organici, potentia viuentis. Nos autem dicimus non esse alteram animam supra rationalem, quæ gubernet hominem, & quod philosophi uocant istam, actum quia perficit corpus physicum.

LIBER QVARTVS. QUALIS DEVS SIT.

CAPVT PRIMVM.

Qui superato corpore, sedauit sensus, affectusque materiales, depurataque imaginatione, reuersus est ad substantiam intellectus; agnosceret dignitatē suā, qua est roboratus ad speculandum mundum intellectualem, secundum celsitudinem eius, ideamque eius supremam, quæ est lux lucum. Bonum bonorum, Dignitas dignitatum, atque entitas entium, & ipsum mēt ens, extra quod, non est aliquod ens, quodque existit desiderium sui ipsius, Est quoque principium, per quod omnia existūt, ac permanet esse appetibile, ad quod omnia naturaliter appetentia mouentur per uaturam propriam, quæ est forma imitata. Per motum igitur illum existunt, sicut per impressionem essentiae receptam producuntur. Iam enim alibi probatum, quod substantia naturalis existit per naturam propriam, cuius firmitas est forma, huius autem firmitas est imitatio sui exēplaris. Quare omnia appetūt illud. Appetentia mouentur ad ipsum. Mota efficiuntur ab eodem. Quodque est omnino immobile, sed mouēs omnia, motu per quem existunt, donec perueniant ad motorem unū, supra quem non est aliquis. Ideo hic primus conditor, est principium omnibus essentiae, ac permanentiae, sine quo nihil existeret.

Etiam materia est producta a Deo: quodque moueatur ad illum, & quomodo probetur.

Cap. II.

Dicet fortasse quispiam, quod substantiae ad quam resoluitur omnis forma naturalis, nō inest motus talis proprius, quoniam motus fit per desiderium, illi autem nō inest

desiderium. Quare si non est mobilis, non etiam est secundum essentiam producta, sed compositum. Ipsa autem est causa omnis motus. Huic respondebimus, quod ita sentiens errat. Primum enim simplex ad quod resoluntur omnia alia, nunquam caret omni forma propria, per quam res existūt, alioquin vacuum formis non subsisteret. Sed cum aufertur una forma, succedit altera, quare recipiendo subinde formam a primo motore, efficitur etiam ipsum. Qua propter sapientes adhuc iam dixerunt, quod materia prima mouetur motu, qui est receptio formæ, & quod appetit formam, ut imperfectum perfectionem; puta oculi visum, femina matrem. Ideoque mouetur, quodam motu, qui est appetitus formæ recipiendæ. Et receptiuitas formarum, est ratio per quam illa est ens. Ita, quod si auferatur talis natura recipiendi, non subsistet, neque intelligetur. Et si dicatur quod subiectum, adhuc resoluitur ad aliam dispositionē simpliciorē, erit sermo qualis de resolutione ad mouens infinita. Quare materia etiam existit per motum, qui est actus perfectus. Est autem imaginabilis transmutatione successiua in infinitum: ab una forma ad aliam, nec nisi cum receptione formæ est principium. Cuius inditū exemplum est, rerum solidarum uaria figuratio ad omne propositum. Quare iam probatum, quod omnis alia substantia habet efficiens in essentia, existentiaque, ac permanentia: Primum agens, quod est mouens primum uniuersale, & quod omne mobile mouetur ad illud, quodque omne factum motu, permanet etiam motu, propterea quod motus est actus entis in potentia, idest perfectio educationis euntis ad actum.

Rursus

Reversus qualis est Deus, quodque non est prior tempore alijs. Cap. III.

Conditor primus est author mundi, præcedens in infinitum immobilis. nec enim est quandoque talis, postea, qui non fuerit finis, & principium cuiuslibet entis, prius prioritate agentis ad actum omnimoda, non nisi per quod res fit, ac durat, non autem dicimus eum priorem tempore, alioquin poneremus ignobiliorem entibus quam plurimis. Siquidem vnum non est prius tempore altero, nisi quia sub tempore complectuntur vtrique; hoc autem est impossibile ipsi, cum sit causa omnium: imo etiam substantiis simplicibus: quanto magis Deo sublimi. Tèpus namque est inferius naturaliter animæ, intellectuque atque aliis substantiis simplicibus, quæ sunt causa temporis. Etenim si asseratur, quod mundus aliquando non existit (& quod tunc præfuit tempus infinitum) deinde egressus est ad existentiam, sequitur Deum habuisse authorem socialem, superioremque, excitantem ad productionem mundi. Absit autem adscribere hoc illi. Item si dixerimus, quod mundus habuit non existere tempore infinito, sequitur, ut fuerit aliqua causa altior, quæ prohibuerit productionem mundi. Quod si foret, oporteret esse adhuc aliam causam illis superiorem. Hoc autem tanto magis absurdum est Deo, quanto is intellectu, animaque, est excelisior. Cuius sublimitatem magnitudinemque & si velimus, conantes, narrando considerandoque, minime attingere poterimus. Eius certe essentia existentiaque, excedit omnia alia entia sigillata, pendentiaque. Quorū produxit per suam essentiam intellectū primum, sub ipsum animam, & singula generabilia. Ideo potestas humana infima, nequit istum comprehendere, nihilque attributorum eius perficere valer.

Quanta sit dignitas mundi intellectui, & quæ ratione ad illum perveniatur. Cap. IIII.

NArremus modo paulisper pro facultate nostra dignitatem intellectus, mundi-que intellectualis nobilitatem, & quale sit ingenium ascendēdi ad illum (secundum essentiam) considerandum. Dicimus itaque, quod intellectus est, sicut inter punctum circuli, quod continet, quicquid angulorum, constarum, linearum, & superficierum, aliorumque imaginabilium ipsi, cæterisque figuris inest. Ipsum est indivisibile ac indimensile, omnesque lineæ circuli sunt reuertes in idem, ortæ

ab eo. Ideo vocatur centrū. Nominatur quoque circulus, quod omnes illas intra ortas circū complectitur, seruans ut insitas quaslibet mūdi figuras, subinde ductiles. Quādo autem dicitur, quod intellectus est sicut inter punctum circuli continens alias formas, intelligitur, quod sciētia nostra de illo habetur ab eodem, ac subintrat nos in ortū, cum vocatur indivisibilis: sensus est, quod essentia eius non illi sufficit ad cognoscendum alia, cum sit animabus nostris appositus. Neque ideo est alterabilis a substantiis subterioribus, sed eius scientia provenit ab agente primo ac vero. Atque animæ particularis imago, est signum minimum ad enarrationem, cognitionemue illius, in ipsum reuersam, alioquin non esset vniuersalis, neque hic existit aliquid conueniens illi insitis rationibus, neque extat quicquam quod sit eius expressio. Ideoque non adest nobis iudicium, neque exemplum par ad illud perspicendum. Ex consequenti qualis erit speculatio nostra illius autoris, qui est essentia ipsissima, plura, plena luce, honore, altitudine, cuius mundus est omnium nobilissimus: Quare intellectus titulos, mūdiq; intellectualis, dignitatem, solum pro viribus ingenii nostri exponemus. Imprimis recitantes rationem, quæ eleuamur ad illum contemplandum. Hi mundi itaque sic se habent, quod intellectualis est superior sensibili, utpote causa eius, virtutemque infundens, ad quod exemplum præseferunt duo lapides, quorum unus sit egregiæ sculptus, alter informis, tunc enim vnus est perfectior altero, non quatenus lapis, siquidem ambo sunt lapides, sed quatenus figuratus, cuius artificium non inuit materię, sed menti artificis prius conceptum quam lapidi incisum, artificium, porro inest sculptori, non quatenus est oculatus, manatus, & pedatus, sed quatenus est sculptor peritus artis, per quam iudicat agenda, formæque vniuersales illi insunt, ipse autem singulares facit & pulchras, quæ quidem habent essentiam vnicam, sed sunt materiebus plures, corrumpunturque, formis vniuersalibus incorruptis. Quare artificium est nobilius in artefice: quā in opere, neque eadem secundum essentiam præest in artefice forma, quæ succedit in lapide, sed illa permanet firma in artefice, ab illaque procedit alia in materiam, opera sculptoris infima minusque pulchra, neque absoluta pro conatu artificis, sed iuxta capacitatem ipsius materie, quæ plus, minusue, ad imitationem illius etiā vera existit. Forma quoque in materia est singularis, inseparabilisque, & si transferretur ab vno subiecto ad aliud, adhuc tāto magis diminueretur. Breui ergo colligimus, quod omne agens est nobilis subiecto, hoc

Quo, hoc enim superatur, illud superat. Quodlibet etiam exemplum, est melius exemplato, quoniam singulæ formæ bonæ proueniunt ab vniuersalibus prioribus altioribusque: Artificiales quidem ab ea, quæ inest animo artificis, & quæ est melior illa, quæ facta est in marmore. Enimvero ars ipsa respicit intellectum, siquidem constat perpetua, quoniam æmularur naturam, quæ adhuc necessario perseverat similis, quia imitatur alterum videlicet intellectum superiorem. Neque enim artifex operando, solum sequitur artificium factum, sed ascēdens sumit a natura simulacrum, per quod opus reddit pulchrius. Et si forte naturalis forma, quam effingit, sit imperfecta, ipse perficit, imitatione intellectualis, secundū tamen aptitudinem materiæ suscipientis. Vt si artifex velit facere imaginē Iouis, non respicit aliquam formam sensibilem, sed cogitatione supergressus, pingit illum effigie omnium pulcherrima. Vade si ipsemet Iupiter se visibilem formaret, non alia, quam ea (qua artifex) similitudine exprimeret.

Propter quid, ars naturæque faciunt pulchras formas, & in quo sit pulchritudo.
Caput. V.

Explicandum nobis hic, quo modo ars, atque Natura efficiunt pulchras formas, ultra facultatem suam, potestatemque materiæ. Imprimis igitur pulchritudo animalium non consistit in sanguine ipso, siquidem hic inuenitur in omnibus eiusdem speciei individuis (quæ sunt proxima) similis: Atque aliter nemo uisus testari potest. Et non sunt animalia illa, quæ pulchra neque sanguis etiam seruat proportionem in qualibet animalis specie. Quædam enim sunt sanguineæ, quædam vero existunt diuersæ, quomodo igitur sunt omnes pariter pulchræ? nec omnes æque sanguineæ? Pulchritudo item consistit in colore figuraque, oblectantibus moderatisque. Sanguis autē, qui quomodo sit simplex: est ut materia animalis, non figuratur, nec oblectat. Non est igitur ratio pulchritudinis vlla. Porro indurus luee boni recepti, qui nouit speciositatem mulieris fuisse occasionem belli maximi diutiniue, inter græcos, & hostes, quodque homines illi sunt formosi, quorum aspectu visus nunquam saturatur, scit postremo, unde etiam cōstet intellectualium pulchritudo. Etenim fortasse contingit aspici humanam formam inculpabilem inenarrabilemque atque hæc processit ab agente in subiectum, sicut artificialis ab artifice. Cumque insit, forma artificialis quidem est bona, sed naturalis est melior. Cuius subiectum existit materia prima, atque illa quæ sub-

sistit in virtute agentis: extat etiam melior. Si quidem huic formæ primæ, non subest materia. Quod autem pulchritudo non proueniat ex subiecto hinc patet, quoniam alioquin tanto maior foret pulchritudo, quanto subiectum est maius. Videmus autem, quod forma parui corporis, quandoque oblectat aspectū æque, & forsitan etiā magis, quā magni. Qua propter pulchritudinis non est ratio corpus, sed fulcimentū, cuius argumentum, quod sine illo nequit videri. Cumque eodem subintrās cognoscitur, subintrat autē nos per visum. Qui cum etiā solum consideret formam, ut iam probatum, Pulchritudo consistit in anima tantum: quā magnitudo paruitasque subiecti, non prohibent percipi, perceptamque non comitantes cognoscuntur. Rursus agēs, aut est nobile, aut ignobile, aut medium, atque existens medium quidem non operatur alterum, neutrum enim magis efficit, & si fuerit pulchrum, opus illius fiet pulchrū. Quod si opus naturæ extet pulchrum, intellectum esse pulchriorem oportet. Latet autē nos pulchritudo naturæ, quoniam interiora corporū non intuemur, sed tantum exteriora aspicimus, pulchritudinem superficialium mirantes, quare si nitamur speciositatem intrinsecā fiet ignobilis ac despicibilis. Etenim interna mouent, ipsum intellectū natura honorabilem, sicut effigies excitat inspectorem ad authoris absentis cognitionem. Eapropter cum interiora corporum moueāt intellectum, sequitur profecto, quod insit illis pulchritudo a natura, atque intellectu. Plures etiam formæ incorporales sunt pulchræ, quales Mathematicæ figuræ, lineares, mulierumque imagines speculares, ac notions animæ, quæ certe sunt euidenter pulchræ. Vtpote animæ, indices, & similes. Amplius si hominē rectum extrinsecus tantū circumspicias, non deprendes eius pulchritudinem, & si putaueris eum deformem, errabis citra ueritatem iudicans, quod si eundem medullitus introspicias, merito dices formosum. Nam speciositas uera subest intus. Plures quidem propter ignorantiam prædominantem, intellectumque submersum desiderant pulchritudinem extrinsecam, ideoque non assequuntur illam interiorē. Ex consequenti non etiam querunt sapientiam archanam: propter Theorematum subtilitatem. Qualem nos scripsimus in hoc libro Tituli Philosophiæ Mysticæ: quod vulgus ista indignum existat, neque ingenio attingat. Quod si quispiam dicat, pulchritudinem inueniri in corpore: etiam dicimus quod illa est naturæ; Sed enim pulchritudo Animæ existit melior, ut a qua formositas naturæ procedit.

Quo

Quo modo pulchritudo animæ cognoscatur, & Quod Deus agat per essentiam. Cap. VI.

Pulchritudo Animæ suæ in uiro recto deprehenditur; Si is auersus a qualitatibus, materialis, se se ipsum etiam actionibus probus gratisque decorauit. Tunc etenim lux prima infundit ei lumen suum: insignitque eiusdem animam ac illustrat. In quo statu ipsa speciositatem suam agnoscens, (a quo illa peruenerit) discit, neque alia indiget, quæ id exprimat scientia, siquidem noscit per intellectum. Lux autem prima non inexistit illi: verum subsistit in essentia suæ: ob id influens animæ per intellectum medium, circumscriptis omnibus attributis aliter, siquidem omnia agentia, reliqua operantur per attributa in-existentia) non per essentiam. Etenim agens primum agit non per attributa quæ non insunt ad id neque in illo multiplicantur ullo modo, sed operatur per essentiam. Ideo extat agens principale efficiensque pulchritudinis primariæ, intellectus, atque animæ. Agens namque primum, quod est vnicum, est omnino impurificabile ac inalterabile, nec recipit, quicquam ab alio, & omne aliud impossibile est, quod non recipiat ab illo. Agentia quoque omnia coniuncta alteri, in specie operantur circa alterum. Sed agens primum agit sine subiecto, atque per solam virtutem essentia suæ. Ideoque dicitur intellectus æternus, non temporarius, quoniam illi non inest inquisitio rationalis, neque intellectus possibilis. Et nos quidem apponeremus exemplum huius sensibile: sed id non foret cōueniens proposito, quandoquidem est ex rebus alterabilibus. Ideoque dissimile rei æternæ. Supponendum igitur exemplum intellectuale. Ac ut vnum frustum auri indicaturum aliud, si sit immundum, præpurgatur simpliciter, vel ex conditione, ut sit aurum verum, non illud superficie tenus apparet, sed interius descriptum attributis omnibus. Ita modo, non minus faciendum nobis, cōnātibus indicare essentiam primam per intellectus simulacrum, ut non accipiamus ad id nisi intellectum optimæ depruatum. Quem si nitaris scire oportet quæras in spiritalibus: siquidem talia sunt pura, inenarrabiliterque decora. Propterea etiam

omnia existunt intellectiua, quibus quando contemplatus fueris eris persimilis, nec amplius concupisces intueri virum iustum, quatenus est corpore pulcher. Sed intellectu. Etenim spiritalium pulchritudo est maxima, siquidem intelligunt incessanter, inuariabiliterque, ac sincere. Ideo etiam notuerunt, non ut humanitus inuenta, sed ut diuinitus reuelata, atque eadem superstit tam excelsa, ut nulla uirtus speculari queat, nisi intellectualis.

*De speciebus entium spiritalium.
Cap. VII.*

Essentiis spiritalibus etiam aliquot certe subsunt species, quarum quædā sunt celestes, in ipsis stellis præcipue locatæ, quod earum operationes in illis appareant. Aliæ sunt celestes per uniuersos orbes indistinctualiter locatæ, quia existunt incorporeæ, neque stellis tantum, sed spheris totis indifferenter præsident. Quod si quæretur, an sit aliquid in hoc mundo sensibili, quod non existat in illo intelligibili? Dicimus, quod sunt inibi cœli: Terra, Mare, Bruta, Placæ, Homines, & denique cuncta hic existentia. Sed nihil ibidem existens est terrestre. Ac etiam spiritus illic morantes concordant hominibus conexistentibus. Neque enim vnus expellit alterum, neque alter expellitur ab altero: nec sibi inuicem aduersantur. Sed omnes unā socialiter conuiuiscunt. Siquidem autor eorum est vnus, sicut antea, atque essentia consimilis, ii quoque subsistentia contemplantur. Non generabilia: corruptibiliaque: & vnus quisque contuetur essentiam suam, in essentia alterius. Quoniam spiritus ibidem existentes sunt perlucidi, nullatenusque intus obscuri, neque item contrarii: neque dissimiles, ac vniuscuique eorum lux est perspicua alteri, neque quicquam vnius latet alterum. Siquidem horum speculatio non fit per oculum corporeum: superficialitatem alterabilemque, recipiendo colores, sed per intellectualem, qui vi sexta eommutat in sensum vnum: vires sentiendi, quinque instrumentis discretas. Nec enim inter centrum circuli intellectualis, & lineas, ab eo progressas ad circumferentiam, est distantia mensilis.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

Cap. 6. cum ait ens primum non agit per attributa, sed operatur per essentiam, quodæ repetit inferius, intelligatur saxo modo.

LIBER QUINTVS. CVR DEVS CONSTITVERIT VARIA ORGANA SENTIENDI.

CAPVT PRIMVM.

Conditor primus dimittens animas in mundum generabilium, apposuit eis organa varia singulis potentijs ad sentiendum accommodata, ut animal sese tueretur ab offendiculis exterioribus, praesentiens aliquid noxium, declinando ab illo antequam laedatur. Conueniens autem prosequendo, atque haec instrumenta sensibus apponens providenter, sublimis conditor, convenientiora hominibusque, quam brutis dedit, neque instrumenta prius, rursus deinde organis sensus annexuit, sed utrumque simul coniecit in ipsa prima animalia constitutione, praedictam ob causam. Si diceret autem quispiam, quod Deus praevidens animalia fore peragratu, loca calefacientia, aut frigefacientia: aliterne alterantia, ne corpora illorum corrumpere, statim apposueris sensum, & unicuique sensui idoneum organum? Respondemus, quod sensus adfuerunt, animabus prius, posterius organa, animalia, vero sensoria, & sensus tribuit simul.

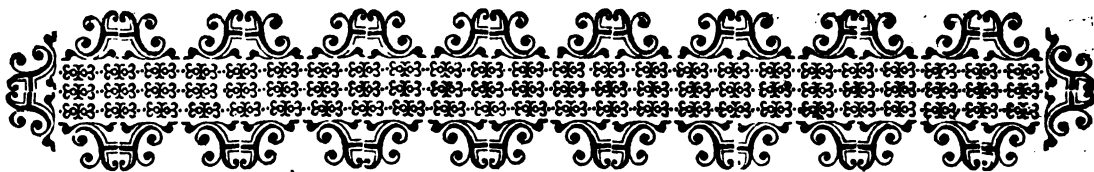
Quod Deus non agit per deliberationem.

Cap. II.

SI Deus concreavit sensus animae, quando eam primo creavit, videtur sensus inesse illi, priusquam descendat ad constitutionem animalis. Quod si ita sit, descensus animae foret naturalis, & fundatip. inchoatrix sensuum fuisset in mundo intellectuali, absolutrix generatio in elementari. Quare si anima fuisset producta non per seip-

sam, sed ut versaretur in habitaculo ignobili, despicabilique, atque afflictionibus teferto. Ex consequenti etiam a primo auctore per consultationem, cogitationem, ita directa. Dicimus autem, quod Deus, non agit per consultationem, seu deliberationem cogitationemque: alioquin haberet aliquid prius. Cum sit autem ipse ens primum non est aliquid eo prius, sicut postremo non adest posterius. Cogitans enim ex aliquo priore semper cogitat. Praeterea ex principio cogitat conclusiones, principia sunt cognoscibilia per sensum, intellectus autem nil cognoscit sensibilem sensu, quia orsus ab intelligibilibus, in eisdem sistit. Quare improbable est eum descendere ad sensibilia per cogitationem, vel consultationem. Tanto minus igitur primus conditor proculdubio non indiget cogitatione, neque consultatione, ad gubernandum animalia, vel quicquam mundi inferioris, & superioris. Res autem per consultationem cogitationemque ita fiunt. Quod quomodo omnia fuerint producta in sapientia entis primi, sub ratione propria, alterique incommunicabili speciei. Nec alius sapiens, qualiscumque cogitans, rem aequalem, & rectam faciet. cogitatio adminiculatur ad ea, quae nondum existunt facienda, dum aliquis cogitat priusquam agat. Quia enim non potest coram intueri illud antea, quam fiat. Ideo oportet ipsam agentem praenoscere quale conueniat esse faciendum, quod deinde ita factum, non erit dissimile praecognito, ac cum aliquid efficit aliud. Agens per solam essentiam, non oportet, quod praenoscat quale debet esse faciendum, quoniam solum efficit tale,

E

LIBER SEXTVS. QVO MODO STELLAE OPERANTVR IN INFERIORA. QVODQVE NON AGVNT MALVM.

CAPVT PRIMVM.

Nequaquam oportet scribere dispositiones rerum, etiam contingentes particularibus, quando propositum sit versari circa illas. Et nos quidem scribentes huiusmodi dispositiones rerum, qua ratione videlicet, quædā fiant ab eis. tractabimus per causas corporales, non animales, neque voluntarias. Stellæ igitur sunt tanquam mediæ inter artem, & artificem, neque similes agenti primo, neque materiæ ultimæ coniuuanti ad perfectionem, sed nec agentibus mutuo. Verū sunt similes bānis terrarum civilibus, quæ ordinant status urbium, singula digerentia, quorum quædam dirigūt ad mores probos, oblati præmiis, quædam auocant a malis pœnarum, minis. Stellæ etiam sunt assimiles morbis ciuium directoriis oportune in actionibus politicis. Qui quāuis sint varij, tamen omnes ducunt ad vnam consolationē, intenduntque bonum. Quod si dicant aliqui bāna terrarum esse signa respondemus, quod signum est uia ad opus, dictum est verum. Siquidem probamus, quandoque primum ex posteriore, vr causatum ex causa, & simplex ex composito, quandoque autem discimus accidentia ex principio, & compositum ex simplice. Vnde etiam hinc fere iam probatum est, qđ dicendum erat. Vtrū videlicet Stellæ sint causæ malorum prouenientiū hic deorsum? Asserimus etenim, quod non, quia non operantur per voluntatem, cum sint supra voluntatem, omne autem agens bonum & malum, agit per voluntatem, & omne agens supra uoluntatem solum, agit bonum. Dispositiones autē mundi inferioris proueniunt necessārio a superiori, non necessitate, qua infima & bruta, sed qua

spiritualia perpetua, quæ sicut uerbi gratia. Pars una animalis sentit. sentiente altera, utq; partes quidem animalis reducuntur ad dispositionem vnam: sic dispositiones quoque contingentes ex mundo superiore, in eo sunt vnum, variantur autem hic. Quia propter omne quod peruenit a corporibus cœlestibus, est bonum tantum, sit autem malū, commixtum iis inferioribus. Siquidem proueniens a mundo superiori, procedit ex vita, non particulari sed vniuersali. Ac fortasse etiam aliqua impressio naturæ terrestri facta a superiori, agit aliud, quia non est tam efficax, quam signum illud a quo prouenit.

Quod opus fascinationis est duplex, & quomodo fiat fascinatio. Cap. II.

Opus fascinationis est bifarium, quoddam enim fit ex rerum conuenientia, ac proportionem vnus ad alteram, quoddam autem viceuersa ex differentia uirtutumque multitudine, quæ licet sint diuersæ, perficiunt tamen partem vnam, & fascinatio quidem artificia est fallax, frustratur enim sæpe: neque cōsequitur euentum. Vera autem, & quæ non fallit, est fascinatio sapientis. Imaginando imitans cœlum, quique pro uiribus agit. Quædam amore vnus rei ad aliam ducendo, quædam autem dominio trahendo, cui adminiculantur, virtutes ingenitæ rerum terrestrium, quarum quædam auget amorem, ac sequelam vnus ad alteram, quædam passionem, & receptionem, vnus ab altera. Res enim se se subsequentes sunt fundamentum fascinationis, quæ cognitæ, vehementer seruantur ad uim amoris efficacis exercendam. Fascinatio porro quæ fit verbis suauibus, & locu-

& loquutione quadam ingeniosa, callidaque, non est opus loquentis ipsius. Sed loquutionis excogitata, quæ trahit vnum ad aliud vi amoris naturalis. Siquidem inuenitur aliquid, quod conciliat animas locis differentes, per quandam conuenientiam inter illas mutuam, Quædam præterea sunt, quibus inest vis amoris, ita quod sentiens etiam inuitus quandoque sequitur, ut prudens musicus, aliquando autem gestu quidem corporis sequitur. Siquidem secundum illam eum format, non tamen ratione amat, sed sensu. Atque hæc est species fascinationis, quam non admiratur vulgus, nec detestatur ob consuetudinem, admiratur autem alias fascinationes physicas: quoniam non oblectatur illis. Atque ideo errat. Ac sicut musicus lætificat alliciteque audientem citra passionem rationis cum affectione sensus: sic autem fascinator trahit aliquem inuitum. Siquidem non cognoscentem intellectu, uel sensu, sed tantum percipientem per illam impressionem, quandam impetum alium quam naturalem, acque id prouenit rerum mundanarum cooperatione alteratrice hominis, ultra dispositionem pristinam. Vnde si qua comprehenditur impressio: facta, comprehenditur spiritui animali. Etenim ratio non suscipit illam impressionem. Siquidem non sequitur. Quod si ratio quoque adminiculetur audienti, & ipse declinet ad eam, non etiam permittet ratio, spiritum animale, pati a musico, neque a fascinatore, neque ab alia qualitate corporali inferiori. Et quidem ubi aliquis fascinando inuocat Solem, aliasue stellas, oras ut conagat operi optato, non sol, aut alia stellas audiunt orationem. Sed mouentur aliquo modo, sicut in corpore humano, membrum vnum mouetur percipiendo motum alterius, utque in cythara, (motu vna corda) mouetur altera. Sic enim adhuc quidam mouet aliquas partes mundi, & propter eas alia mouentur, percipiendo motum illarum. Siquidem partes mundi sunt subordinatae, secundum seriem mutuam, & qua ratione partes animalis habent consensum motuum accidentium propter magnam unionem. Eadem partes mundi simili de causa

Quod natura habent vim fascinandi a cælis, quodque vir iustus non fascinetur.

Cap. III.

Res inferius sortitæ vites fascinandi mirandas, acceperunt eas a cælis, operanturque per illos. Ideo quoque homines fascinando vruntur inuocatione astuta, ut ex se uideantur id facere. Cum tamen non ita sit. Sed per motus, influxusque cælorum fascinant. Siquidem prætermissa etiam huiusmodi inuo-

catione, ipsæ naturæ adhuc suo tempore idoneo fascinent. Partes autem mundi unitæ naturaliter se se inuicem trahunt. Quare, (ut prædictum) fascinator inuocans, per vires naturæ aptas operatur. Neque mirum, quod is homo impræcando exaudiatur. Quoniam non est alienus a cælo, præcipue iustus. Quod si dicatur quandoque iniquus hausit virtutem huiusmodi ab eodem fonte, a quo iustus. Siquidem natura tribuit hominibus æque, non discernens vnum ab altero, virtus autem alia superior nobiliorque existit, quæ discernit. Quod si dicatur mundus vniuersus, secundum partem vnam patitur, & agit secundum alteram, quæ est cælestis, incompatibilisque: operatur in inferiora naturaliter, non accidenter. Siquidem omne agens imparibile, agit naturaliter inaccidenterque, & si aliter contingat est præter intentionem potentia. Dicimus, quod portio vniuersi superior, quæ est primaria nobilisque: videlicet cælestis, agit ex se, & adhuc secundum vnam partem, patitur ab altera nobiliore, non quidem patitur, ut inferiora. Nec enim recipit impressionem corporibus, neque animabus suis factam, sed agit in inferiora corpora. animasque sine ulla imperfectione. Siquidem permanent ipsa firma, inuariataque. Si vero quærat rursus: nunquid fascinatio agat in hominem rectum, ac purum. Etenim si habet efficaciam in res alias: tanto magis videtur, quod & in illum. Dicimus, quod vir huiusmodi iustus, non recipit impressionem fascinationis, secundum animam rationalem, & si qua parte sui patitur, secundum animale submundanamque patitur, absque tamen, quod fascinator efficiat opus intentum: nec enim id fit, præter quod anima rationalis admitrat. Quoniam fascinationis opera, quædam spiritui animali imprimuntur. Quædam autem non imprimuntur, nisi anima rationalis eum præparet, ita ut fascinator nitatur agere, in spiritum animale. Rationalis autem anima repellit actionem mortis, uel morbi, uel alterius impressionis corporalis. Et quidem anima rationalis agit in sensualem, quoniam pars vna mundi agit in alteram, si nata sit fides in autore primo, & sic tunc homo euadit a fascinatione. Etenim si anima sensualis distans, recipit impressionem sermonis fascinatorij, approximatque tracta, ac coniungitur per auditum fascinanti: quodammodoque respondet, quanto magis eadem anima sensualis, in hoc mundo inferiori, proxima rationali, præsto illi respondet, ac obtemperat.

Quod

LIBER SEXTVS.

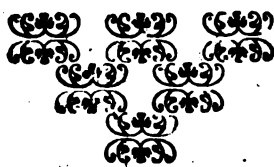
Quod vir pronus cito fascinator.
Cap. IIII.

Vir pronus ad aliquam dispositionem exterioriorem, facile suscipit impressionem fascinationis, secundum illam nanque ipsam ad se trahit: nec quicquam repellit. Virum autem improcliuem ad exteriora, tantumq; ad essentiam suam recliuem, quam semper contemplatur, ac dirigit, fascinatio nō permutat. Quilibet etiam operationibus extrarijs deditus, facile recipit impressionem accidentariam fascinationis. Siquidem ob iter accedit ad eam, excitatque sui oblectamentum, vt mulierem pulchram conspectamque vir intellectus amat, optatque sine fascinatione artificaria. Siquidem natura ipsa fascinatoria, inclinat virum ad formam mulieris, coniungitque ambos non loco, sed affectu medio. Quidam namq; cecinerunt, quod homo pulcher licet vnicus, tamen existit plures, quorum mens est, quod hunc conspiciens diligit, in diuulsus ob speciositatem: quare hic amatus, & ille amans sunt plures. Viro autem secum contemplanti, alienoq; ab operationibus, non contingit fascinatio, quia non coniungitur rei fascinatoriæ per sensum. Enimuero, quod homo conspiciens, & conspectus sint idem, est sermo verus, & inobliquus.

*Quod aliquid moueat hominem ad aliud, quodq;
deditus nimium naturalibus, fascinator
a natura. Cap. V.*

Quod rerum quædam mouet alteram ad aliquid. patet. Etenim Filij mouent Patres ad labores, seruandi: alendique illos gratia. Quibus lætantur ipsi (quanquam fatigantur) nec abstinere, nisi assecuti uorum. Similiter quoque appetitus innatus dominandi, ex-

citatur ad iram, eiusque actiones, aliasque etiam mœstificas, & irracionales, adipiscendi illud causa. Indigentia adhuc naturæ, & timor paupertatis, quam homines, vitant ne aliquid mali contingat, sunt vnum incitamentū ad optandam diuitiarum copiam, concupiscentia autē oculorum est alterum. Etenim appetitus opū prouenit imprimis ex indigentia naturæ, quā impossibile est sine omni re externa seruare atque alere. Et si dicatur, quod vir bene agens non fascinator? sic igitur etiam bene consulens? Dicimus, quod si vir contemplatiuus, ac probe agens non transferatur ad alia, minime patitur quicquam fascinationis. Siquidem se talem seruat, vt bonum uerum adipiscatur, & ad solum id laborat, non declinis ad terrestria, sed intentus, ad intellectibilem mundū. Eiusque vitam perpetuam, desiderando, procurandoque illam. Postremo etiam asserimus, quod vir agens opus malum, ignoransque tale esse, si putet esse bonum, perseverans, & pertractus ad illud a natura fascinator est, ob pulchritudinis apparentiā. Siquidem conspiciens terrestria esse pulchra, credidit etiam existere vere bona, exquisiuitque vehementer. Quapropter affectans non bonum, ut bonum secundum appetitum sensuale est fascinator, tractus ad rem inuoluntariam. Amor siquidem fascinator est fixus. Qui vero non trahitur ad terrestria, neque illa prosequitur, vt pulchra, & bona, non incidit in fascinationem. Siquidem cōtemplatur bonum perpetuum, exquiratque, atque obseruat, ac seipsum speculatur, ideoq; ob hanc sublimitatem, eleuationemq; ab inferioribus, fascinationem a se repellit. Probatum est igitur (quod narrabimus) quamlibet partem mundi huius, pati a cœlis, secundum naturam aptitudinemq; suam, velut pars una corporis animalis, patitur ab altera. Quoniam unaquæque est apta moueri ab alia, & quælibet est propria.

LIBER SEPTIMVS. CVR ANIMA DESCENDERIT IN MVNDVM INFERIOREM.

CAPVT PRIMVM.

Anima nobilis liquit mundū superiorem, ut posteriora formet, ac regat. Quo functa munere: ac reuerſa, hoc emolumentum fecit. Quod hic naturam boni, ac mali didicit, uere per experimentum, quam alioquin non perfecte ſciret. Non ut ſpiritualia (quæ cognoſcunt vitia, quibus hic inuoluuntur homines) voluptateſque: non iuxta eorum naturas proprias, ſed rationes in ſe veras, ob ſuam dignitatem potentiorem ad id deſcenſu. Namque ſi cognoſcerent, ut animæ humanæ, vitiaſentur etiam, ut ipſæ corporum commiſſione, tentarentq; diuelli. Animæ ſiquidem rationales, hic materiæ iunctæ, ideoque ſorditate, ac inquinatæ, diſcernunt talia, propter huiusmodi colligationem, quarum aliqua (cum diſſoluta fuerit) ſi ſit munda, erit ſcelix intuenſo ſtatu entium nobilium, ſpiritualiumque, ac principalium. Et redditur perfecta ad diſcernendum vtriuſque mundi conditionem. Porro anima quamuis hic deorfutū ſit pelago materiæ ſummeſa, ex prædominio ſenſus, ac ſub teſtino naturæ coacta, illuſtratio tamen ab intellectu non ceſſat. Imo iugiter illi inſluit. Quoniam eſt ſubſtantialis ei, ac nunquam ullatenus diuellitur ab illa. Sic ſcitur deſcenſus animæ contulit ad diſcernendum perfecte experimento bonum, ac malum. omniaque mundi huius, ac naturæ ſuæ, dummodo ſuperſint hic virtutes integræ, operationeſque bonæ quæ inerant ſibi in mundo intellectu. Etenim ſi has non abſolueret, proderetque ſenſibiliter, eſſent nullæ, videreſtūque anima adhuc continere illas, prius in ſeipſa abſconditæ. Quod ſi fieret, perinde foret: ac ſi nunquam fuiſſet. Ex conſequenti

etiam inexplicatis animæ virtutibus: mundus intellectualis, qui eſt altior, remaneret ignotus. Cum nanque productum aliquod ſpecioſum, illuſtre, appetibileque ſub obrutum ceciderit. homo circumſpicit admirandum in ſignia euidencia, inſpectatque etiam interiora, & ſubinde ueneratur eiſ autorem, agnoſcens, quod eiſ opus eſt ſupreme abſolutum, & pulchrum: quodque ipſum eſt ſummum bonum, cuiſ virtus eſt interminata. Poſtea totum, autoriſque opus primum. Reliqua quoque opera honorata, perfectaque abunde apparet. Siquidem cum auctor (qui vniciſ extat) ea produxerit, illorum inſignia, quoniam ſunt minime obſcura, haud latent.

Si Deus non produxiſſet, nihil aliud exiſtaret, & cur pluræntia ſunt producta.

Cap. II.

Si ens unum primum, ſubſtituiſſet in eſſentia ſua, continuiſſetque potentiam, operationem, ac illuſtrationem, non exiſteret quicquā perperuum, neque alterabile, & corruptibile. Cum autem horum entium neutrum exiſteret: opus auctoriſ vniciſ primi, non foret principium, lumenque, ac bonum verum. Quod nequaquam contingit. Siquidem cum ens vnium, primum, eſt cauſa vera, etiam opus illiſ eſt principium verum. Et ſi ſit lux vera inſuens, recipiens quoque illam eſt lumen verum, ſi item illud eſt bonitas vera irrigans, irrigatum etiam eſt bonum verum. Quare non conuenit, quod Deus exiſtat ſolus, neque producat aliud ens nobile receptaculum ſuæ lucis, intellectum videlicet. Sic etiam non deoet, quod præter Deum: ſolus intellectus extet, & non ſubſit opus recipiens eiſ luminis ſplendorem.

thorem. Ideo formauit animam. Adhuc non licet, quod sola anima infra intellectum sit in mundo superiori, neque inueniatur alterum, excipiens operationes eius. Hac de causa anima descendit, ad ostendendum potentias, actionesque nobiles vitæ. Vnde absoluta est. Siquidem natura sub opus eius est. Rursusque ipsa figurat aliud inferius, patibile, receptiuum impressionum illius superioris attrahentis. Quoniam omne superius agit in minus inferiusque ad se tractum.

Quod nulla substantia intellectiua, naturalisue extet, quæ non operetur. Qualisque ordo rerum. Cap. III.

NVlla substantiarum intellectiuarum, & naturalium existit quin operetur, præter substantiam infimam, & debilissimam, cuius actionem aliquam apparere est impossibile. Argumentum autem, quod impossibile sit substantias naturales existere inactiuas, est quod semina sata sub terra (nisi a loco circumstanti comprimantur) quoniam sunt spiritalia, & secundum aliquod incorporalia, necessario operantur usque ad pullulationem similis specie adhuc propagaturæ, atque id, quoniam eis insunt rationes intellectuales coniunctæ, alioquin non forent visibiles, sunt autem cum operari fuerunt. Viresque admirandas ostendunt. Quapropter si rationes seminales non possint non esse actiue, tanto magis substantiæ intellectuales perpetuæ, nequeunt. Vires, & actiones continere, nisi habeant subiectam materiam, impotentem recipere earum operationes, aut tantum debiliter. Vnde neque valet subinde in alterum operari. Intellectus igitur immitit vim suam animæ, anima autem certe vniuerso huic mundo, per influxum virtutum superiorum: nobiliumque. Nec enim aliqua substantia corporea mobilis consistit, neque uiuit ex se, sed quælibet pro conditione accipit virtutem, bonitatemque ab ipsa anima. Etenim autor primus produxit operationem propriam absolutam, proximam intellectui, qua dein ipsum intellectum creauit. Postea autem (cum intellectu causa inter media) produxit animam, cuius subinde uirtus influit huic mundo. Et prima figura quam impressit, fuit materia prima, siquidem est principium ex quo componuntur substantiæ corporeæ, & sensibiles. Quarum ut sensibilibus quatenus est principium, mutuatur bonum formæ ex anima prius. Etenim quælibet substantia sensibilis continet bonum formæ pro capacitate ad recipiendum aliud. Atque anima ipsa quatenus materia suscipit formam ab ea, producit naturam, quæ continet potentiam

propagandi, virtute huius animæ: causarumque potentium. Deinde series formarum intellectualium causantium, constitit ad naturam, in qua seuit principia progenerationis. Quæ cum agant formentque substantias, non existunt absque tali actione naturæ. Quoniam causa prima fecit eiusmodi essentias intellectuales, effectrices formarum accidentalium, corruptibiliumque.

Quod mundus sensibilis est imago intellectualis. Cap. V.

MVndus sensibilis est imago intellectualis, substantiarum intellectualium. Exprimuntur per eum potestates magnæ, nobilesque ac perfectæ, supernæ, quæ imittunt influentiam illi honorabilem. Substantiæ quoque intellectuales continent sensibiles, autorque primus continent intellectuales simul cum intellectu ipso. Qui non solum est ex numero substantiarum intellectualium, sed roborat ipsas & sensibiles. Substantiæ autem intellectuales, sunt res absconditæ, quoniam sunt productæ ab essentia prima, causa causarum, quæ produxit illarum primam sine intermedia, substantiæ autem sensibiles existunt entia alterabilia, siquidem sunt figuræ, & simulacra substantiarum occultarum, prodeuntque ad existentiam per generationem, confirmantur autem in consistentia: perseverantque per substantias intellectuales firmas ac perpetuas.

Quod anima est media inter duos mundos quodque agit interius. Cap. VI.

Essentiæ species existunt duæ, sensibilis videlicet, ac intellectualis, & anima quidem in mundo superiori intellectuali, extat nobilior, atque perfectior. In inferiori autem ignobilior, deteriorque, propter corpus, cui inest. Cunque sit intellectualis, ex mundoque superiori, impossibile etiam est, quod careat essentia mundi sensibilis, inexistentiæque illi. Quoniam natura animæ cõuenit, ac propinqua est mundo utriusque intellectibili scilicet, ac sensibili, ob id quoque minime decet, quod conquaratur, detestata se liquisse mundum intellectualem, & deuenisse ad istum. Sita namque inter ambos, quamuis sit ex numero substantiarum diuinarum, attamen cum sit finis illarum, est principium naturarum sensibilibus. Porro anima contracta ad mundum naturalem sensibilemque; nihilominus continet suarum virtutum influxum in illum, sed adhuc infundit vires proprias, eumque insignit dotibus innumeris: aufertque sæpius sordes, & vitia ne commisceatur sollicito repulsat. Propterea mundo sensibili

bili anima influens, non tantum exterius illū insigniuit. Sed interius quoque, dum inseruit virtutes rationum introoperantium quæ explorando inuentæ, narrandoque stupefaciunt. Quod anima autem insigniat magis interiora corporum, quam exteriora, argumentum adest, quod natura illis inexistit, non circumstat: Cuius indicium, quod corpora naturalia vi interna agunt, non externa, ac superficialia. Sic enim videmus animalia, ac plantas (quanquā extrinsecus) minime pulchras, tamen intrinsecus non prohibitas, educere ex seipsis fructus illustres, ac bonos. Ratione, atque operatione admiranda. Si anima item non inexistere corporibus naturalibus, neque insereret rationes suas miras, plurifariam introoperans, corpus corruptibile citius cōsumptionem admitteret, neque tandiu (vt nunc) perduraret. Anima namque conspicata sinceritatem, dignitatemque corporis alicuius: ipsi indidit naturā quandam, influxu suarum virium, impressitque rationes mirandorum operum actiuas, atque in intimum corporis mouetur.

Quod anima superno in orbe melius se habet, quodque influit deorsum. Cap. VI.

Anima inexistens corpori maturat recessum, ac eius permutationem. Dein reuertitur ad mūdum intellectualem supernum, cum sit versata in duplici mundo, ac gemino periculi suæ gradu, didicerit per experimentum cogitationemque hunc. Sicut vir præditus tenui noticia allectus, eligit aliquid experiturque, roborans cognitionem, illius autem nouerit ordines supernos honorandos, scientia uera cōstituit mundum illum existere isto excellentiorem. Sicut autem intellectus descendens sistit influxum in anima, quoniam hæc existit portio unā mundi intellectualis, (quod sæpius dictum) & præfigurauit in ea rerum simulacra quæ subter illam impressit, anima ita ascendens in reditu. Consistit in causa prima, cuius impressio est intellectus. Siquidem nouit etiam per experimentum explorationemque quod existentia dependens in ea est dignior, nobiliorque, quam in lumine virtuteque, & aliis potestatibus ab illamet progressis. Præterea, vt ipse intellectus non subsistit in essentia sua, sed indiget robore, lumineque, quæ cum non moueatur sursum superioribus influxurus. (Siquidem illa entia sunt autor primus, opusque eius primum, cuius intellectus est vt lumen coactum seu compressum, sub causaque impressa, mouetur inquā intellectus deorsum, influitque suo lumine subterioribus, vsque ad animam. Sic etiam ipsa anima (quoniam plena est lumine, & dignitatibus, in continen-

dis) profluit non sursum. (Siquidem intellectus influens iugiter, non indiget eius refluxu.) Sed retrorsum deflecta, velutque pudore contenta, deorsum immittit subiectis rebus, suas dotes. Impletque orbem terrenum lumine, bono, atque honore. Entiū autē productōrū ab ea optimum, perfectissimumque existit mundus Planetarius. Siquidem est propinquior causæ primæ. Et quoniam anima suscepit formam ab intellectu. Dein prolata ab essentia sua motione, etiam fecit plures motus Planetarum, uoluntarios, ac naturales, & æquales, qui sunt operationes sensibiles. Quales sunt multi ordines formæ intellectualis primariæ: productæ a causa principalissima. Rursus quum mundus vterque spiritalis. Moueatur secundum substantiam: naturalis autē desiderio ad illum: anima quoque mouetur, vt mundo intellectuali assimiletur, Cumque ad primum imitandum, ascendere nequeat ob imbecillitatem, retrorsum detorta, (ut prædictum) ac vt verecundia cōpressa, nouauit composita ex elementis in orbe naturali, a cuius varijs uirtutibus expansis, singula receperunt corporaturæ portionem pro natura, idoneam rationibus minerarijs, similibusque alijs admittendis a sole superioriente, secundum capacitatem potentiarum.

Qualis differentia corporum, & terminus vniuscuiusque entis. Cap. VII.

Corporum igitur illud est differentius a causa prima, quod est ineptius ad recipiendum animæ influxum, illud autem est similis, quod est aptius ad eundem. Corporū quoque in motu tarditas maior, minorue existit, propter differentiam eorum maiorem, minoremue a primo uno. Et si causæ non forent secundum gradus, subordinatæ, non etiā foret corpus uisibile, desitutum secundum substantiam in corruptionem. Enimvero quū lineæ a centro circuli entium varientur, motus etiam celeritate addititia, tarditateque dimittitur uariatur. Siquidem quanto inferior, tanto existit tarditate debilior diminutioque: Ac viceuersa, quanto superior, tanto velocior, donec peruentum est ad hunc mundum supernum. Omnia quoque composita naturalia variatur, magis minusque resolutione, consumptioneque. Mundus, porro naturalis terminatur ad ea (quæ actu conspiciuntur) corpora cœlestia ac stellaria, quæ patiuntur a causa prima sine tempore. Intellectualis autem finitur ad formā primam. causamque introfigurata. Adhuc anima pariter definitur sursum ad intellectum: deorsum uero ad naturam materiamque primā. Quæ omnia patiuntur sine tempore. quæ uero apparēt actu, & potentia sunt (exempli gratia) inanimata, plantæque, ac animalia, ceteraque;

F vicissim

vicissim passibilia. Perpetuum vero, & immobile est, ut intellectus, Temporarium, & mobile existit quale cœlum. Particularia item sunt motui naturæ contermina, vniuersalia autem secundum substantiam quieti. Siquidem causa dispositionis vnius, inuariatæq; etiam permanet ipsa. Tempus est iunctum mori, natura perpetua immobilitati improprie dumtaxat. Mouetur autem, ad autorem primum in orbe spiritali intellectus, & anima: siquidem inibi nequaquam existunt termini subiecti, ut lineæ figuræ; neque aliqui alij motus ex voluntario nutu causæ primæ, quæ existit productum primum, nec est imaginabile ante istud esse aliquid, nisi autorem primum. Cuius id est voluntas. Quoniam imitatio voluntatis extrinsecus, est alteratio, Talis autem mutatio non attingit causam primam.

Quod anima existens in orbe superno adhuc operatur in infimo, coniungitque vtrumq;

Cap. VIII.

Anima qualibet cum operando impleuit hunc orbem sensibilem suis dignitatibus, coacta reuertitur ad intellectualem: quæ complectitur tenaciter, prædicta cognitione indubitabili. Siquidem mundus ille nobilior est isto, seruanque eius intellectualis contemplationem, negligit omnino istum repetere, quale evidens est illi, qui a fascinatione naturæ emerit, prope rediit ad intellectum, speculatur rerum principia. Anima autem regressa, ideo despicit inferiora, quoniam hæc sunt consumptibilia, tanquam simulacra eius, quæ non perleuerant, nisi illa subinde causa fingere. Anima adhuc in illo orbe proprio extans, conspicata dignitatem: sumit ab eodem virtutem, & attrahit, huicque infundit, coniungens eum tali illustratione superiori, atque ita efficitur mundus vnitus. Hanc vero opinionem ratione breui probamus, quoniam anima non omnino descendit in hunc mundum inferiorem. Nec enim vniuersalis, neque humana; siquidem in intellectu secundum aliquid superest. Minime translata ab eo, quando non est loci indiga. Cōiungiturque huic per curam, descenditque propter operum ostensionem: siquidem impossibile est, quod mundos diuidat, nisi ipsa secundum substantiam corruptione permutetur. Atq; ita contingit, quod inde pendens ibi existat, non penitus istinc egressa, operans istuc.

Quod anima submersa non speculatur superiora, viceuersa emerfa spernit inferiora.

Cap. VIIII.

Mundus sensibilis dominatur nobis. Siquidem animæ nostræ submerguntur in eo, malis concupiscentijs plenæ. Vnde harmoniam intellectualem orbis annunciatam negligimus, neque influxu eius obsequimur prouentum animæ, illustrationemque ab eodem ignorantes, propter dominium naturæ: perinde ac fascinationem sub huiusmodi suo statu in particulares animas, quæ ob id infirmantur ad reditum in essentiam suam. Roboratur autem tunc erunt ad eam, mundumque intellectualem, missumque animæ perque animam influxum ab eo perspicendum. Cum superauerimus istum alieni a desiderijs eiusdem sensitiuis, operationibusque naturalibus, quibus a pueritia assueuimus: non curantes nisi negotia particularium animarum: priusquam iste pertineat ad vniuersalem, cuius aliquid perspicere non possumus, donec (sub potestate animæ concupiscibilis, imaginariæq; formæ) illæ extiterint. Vice autem versa, quando animam vniuersalem speculati fuimus, spernimus particulares, quanquam diu nobis familiariter inexistentes.

Quod anima vniuersalis regit sine labore, particularis autem cum labore, ante elevationem. Cap. X.

Corpus præterea vniuersale, est causa coniungens se se inferiori, istud sibi, atque animæ vniuersalis regit corpus vniuersale viribus propriis, citra laborem, siquidem regit illud non ea cogitatione, qua animæ nostræ humana corpora, uerum gubernat administratione intellectuua vniuersali. Siquidem corpus illud existit inuariatum, ac simile totum, carens complexionibus partium diuersis, membrisque differentibus. Quæ cum sunt, indigent administratione variabili. Partes vero similes sunt tanquam pars vnica. Anima vero particularis, quæ alicui corporum particularium inexistit, quanquam nobili, tamen administratione laboriosa regit illud. Siquidem non sine cogitatione, qua indiget. Quoniam pelago naturæ mergitur, commisceturque igni sensibilia incurrenti, unde subit dolor, ob aliquid præter naturale, superansque ingressum in huiusmodi statu. Nec quidem contingit animam euadere ab hac corporis dispositione: nisi per magnam cogitationis exercitationem, ac speculationis, per quam statim succurrit in administratione, quod fuerat obliuioni mādātū. Deprenditurque; impedimētū, quod fascinat, turbabatque

turbabatque illam. Et quale prohibebat con-
 trahi essentiam suam, ac explorare iuvantia,
 roborantiaque, atque essentia ad superandum
 appetitum prævalentem præsum, imaginatio
 nesque vitiosas. Ob causam istam anima
 (cum discernit statum æternorum, ut assequeretur
 huiusmodi sensibilem mundum) ignorat se amotam a caritate perfecta, induisse a-

morem permutabilem, imbecilemque. Porro anima quando roborata, consuevit ad rei-
 ciendum habitus alterantes, neque amplius
 detineatur in ipsis: administrat sanum corpus
 absque pœna afflictorioque dolore: fit similis
 animæ vniuersali, paritum dispositione, domi-
 nans, & gubernans, præter variabilem muta-
 tionem.

SCHOLIUM IVSSV EIVSDEM R. P. APPOSITVM.

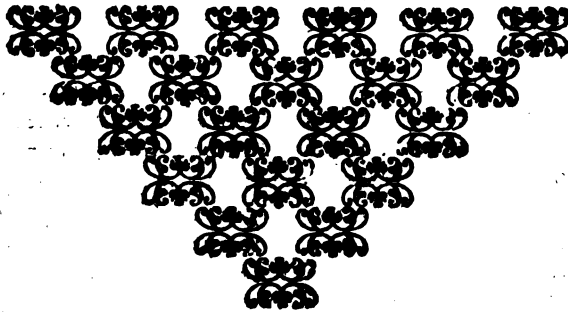
*In primo cap. Sequens opinionem de præexistentia anima, ponit ipsam nobilem, liquisse mundum
 superiorem, ut posteriora gubernaret regeretque, & quod operationes bonæ inerant sibi in mundo
 intellectuâli, quod falsum est. sicut id quod ait.*

In 2. cap. Animam descendisse ad ostendendum potentias, actionesque nobiles vitæ.

*In 5. cap. Vult animam in superiori mundo esse nobiliorem, atque potentio-
 rem, in inferiori au-
 tem esse ignobiliorem. Quæ opinio potest habere bonum sensum, quo ad intellecti-
 onem, quo etiam
 ad felicitatem, non autem quo ad essentiam, cum retineat eandem perfectionem.*

*In cap. 6. Vocat assensionem animæ, reditum quod falsum est. Cum prius ibi non fuerit. Quod &
 replicat in cap. 8. sicut, & falsum est animam, suscepisse formam ab intellectu scilicet creato.*

Cap. 10. Ponit animam deseruisse statum æternorum, ut assequeretur mundum sensibilem.

LIBER OCTAVVS

QVAE SIT CAUSA EFFECTRIX

IGNIS, CAETERORVMQVE ENTIVM

NATVRALIVM.

CAPVT PRIMVM.

Essentia ignis, qualis etiam terræ, cæterorumque similitum, est ratio quædam in materia prima. Neq; ignis fit a confictu, collisiveque corporum, ut ab agente, quemadmodum nonnulli opinati sunt. Sed latens in illis apparet, propter huiusmodi mutuam collisionem: quæ cum sint arrida, calefiunt vehementer. Neque etiam materia prima, est ignis potentia, sed enim forma ignis, tantum fit in illa, quando ratio formatrix, est anima vniuersalis, eadem vita igni, reliquoque mundo existens. Per quâ singula reguntur pro conditione, ita vt quodlibet ex inanimantibus, & plantis, animalibusque, vitet aliud qualelibet noxiū. In hac, etiā, anima nostra permanet, cognoscitque per eandem, omnia quæ discit. Ista adhuc est prouidentia diuina in toto orbe diffusa, & lux, quæ vnumquodque existit, ac persistit. Ideo Plato dixit, quod anima in quolibet corpore simplici, agit hunc ignem sensibilem, cæteraque elementa. Quod cum sit causa, igitur effectrix huiusce ignis, est uita quædam ignea: ignisque occultus, qui supernæ existit in alio mundo, conuenientior quam infimus, siquidem nobilior. Qui cum sit etiam uerus, proculdubio, extat quoque viuus, & uita quidem sublimiore. Quandoquidem iste ignis est simulacrum illius. Porro cum ignis supernus (ut probatum est) uiuat vita inferiori influente, pari ratione, aer, aqua, & terra. illic etiam viuunt, ac magis quam hic, quoniam ab illis vita immittitur hij inferioribus.

Quod singula elementa participant aliquantum uitæ. Cap. II.

Argumentum, quod elementa hic existentia uiuant, sunt animalia ab eis genita. Siquidem ex igne sit quoddam animal, ex aere item, atque ex aqua. Animalia enim uero genita in aere sunt maiora, euidentioraque, quam in igne. Quæ sunt insensibilia propter eius subtilitatem, & leuitatem. Paucaque, atq; mobilia vsque in aerem. Item animalia aquatica sunt manifesta. Et animalia quidem ignea non patiuntur ab elementis inferioribus, verum agunt in illa. Similiter etiam aerea, non patiuntur ab aqua, neque a Terra. Quod autem aqua uiuat, videtur patere ex eo, quod ex humore quoddam nobis inexistente sit caro: siquidem caro est sanguis quadam ratione coagulatus. Quod amplius terra sit etiam viuida manifestum est, tum quoniam ipsa tota præfert animalis speciem aliquam. Siquidem continet aquas subterfluentes, tanquam uenas, saxeos montes, tanquam membra ossæ, plantasque, velut capillos, tum quod hæ plantæ, terræ infixæ viuunt, amotæ autem pereunt. Quod aut plantæ animaliaq; præter animas proprias, vita aîæ vniuersalis potiantur: hinc manifestum est, quod non alunt, nisi vitis particularibus spoliata, ut plantæ cæsæ, animaliaq; interfecta. Nec enim si aliquod animal viuum deglutitur, nutrit priusquam moriatur, siquidem non corrumpitur vertendum in carnem, nisi anima particulari antea exuatur. Si talia igitur vertuntur in carnem, seruant vim animæ vniuersalis prædictam. Postremo quanquam elementa sint (vt iam deductum est) viuida, non tamen existunt etiam sensitiua, sed receptiua sensus. sicut ipse sanguis quoque ex quo fit caro, non extat sensitiuus.

Quod

Quod quæ species sunt in mundo inferiori, sunt etiam in superiori, & quales ibi sint.

Cap. III.

Cum ea sint vera quæ narravimus, revertentes ad rem. Dicimus, quod hic mundus sensibilis, totus est imago alterius. Quare cum iste sit vividus: tanto magis oportet illi alium vivere. Etenim si hic extat perfectus, ille est perfectior. Siquidem immittit isti vitam, potentiam, perfectionem, & perpetuitatem. Quod si orbis supernus, est summæ absolutus, proculdubio etiã entia illius, sunt absolutiora cæteris hic existentibus. Illic igitur superstant alij Cœli, adepti virtutes stellares, quales cœli huiusmundi, propter quod, illi sunt altioris speciei, lucidiorisque, ac maioris. Neque inter se distant, sicut isti, quandoquidem sunt incorporei. Illic quoque existit terra, non inanimata substantia, sed vivida. In ea sunt animalia cuncta naturalia terrestriaque, quorū istic, sed alterius speciei ac perfectionis. Sunt plantæ sativæ, hortensesque, & aquæ profluentes, vi animata: Sunt item animalia aquatica, sed nobiliora. Illic existit aer, in eoque animalia propria simpliciter vivientia, omninoque immortalia. Et quanquam animalia quidem illa, sint iis connaturalia, tamen sunt honorabiliora eisdem: utpote intellectibilia, perpetuaque, ac inalterabilia. Quod si quis obiciens dicat, in mundo superiori insunt plantæ, cœli, reliquaque prænarrata. Respondemus, mundo superiori perfectæ inexistere omnia, quoniam in eo fuerunt ab autore primo absolutoque ac inexistente producta. Ad sunt igitur ibidem, Intellectus animæque omnes, nec subest defectus, qualis indigentia, & corruptio. Siquidem entia illic sunt plena ubertate, robore, & collæcticia, utpote sublimata, invira, & ab vno fonte connata, ac insignita vna qualitate, complexa omnes alias, ut sapes, dulces, odores suaves, colores perspicuos, sonos harmonicos, res tactiles, cæteraque perfectiones. Neque ibi partes sese inuicem vexant, neque inter se miscentur, neque mutuo se corrumpunt. Verum servantur singulæ perfecte, secundum rationem optimam habitus essentialis discretæ. Cumque sint simplices, continent tamen multas rationes, absque intima pluralitate sui, & augmento, quali multiplicatur; augenturque corpora. Atque intellectus illic existens, est vacuus; Anima quoque est simplex pariter, atque hæc ambæ, & reliquæ ibidem res sunt simplices. Ea conditione quod omnes secundum rationem conveniunt proportionatam vitæ, principio vitali, non secundariis rebus sensibilibus ac compositis, secundum quam, propriis rationibus multiplicatur.

Qualis sit motus intellectus. Cap. IIII.

Agens primum simpliciter mundi totius sensibilis, est vnum, simplex: continens potentiam unicam, agens autem ex conditione primum: quid est ultimum, habet potentias plures. Atque ens proximum causæ primæ, existit causa huius, cuius quidem opera sunt, plura illustrioraque alterius. Distantis autem ab ea pauciora, & imperfectiora. Siquidem intellectus movetur semper, motu æquali, ac secundum omnes partes similari, neque apratur, unico motui, sed omnibus. Motus autem particularis, non est uniformis, sed variatus. Quantoque posterior, tanto obscurior, quo usque perveniatur ad vnum simplex, vnus tantum potentia. Et motus quidem hic existentes, qui omnes sunt ultimi ut pote substantiæ corporeæ, a primo ad postremum, singuli proveniunt ab intellectu, atque in horum postremo est parva inæqualitas, quia non subest virtus alia mouens aliter, neque inter mouentem aliamque motum variatur proportio. Atque hic motus ab intellectu infimus, non est vita simpliciter continens plura, sed vnicum aliquid. Ideoque existit particularis, ac sensibilis; non vniuersalis, inque alio. Intellectui enim non inest, nisi vitalis ratio, vnde dicimus motus intellectus esse substantiales. Siquidem absque illis substantiis non existunt, sed tantum per eos. Intellectus, namque agit in particulares substantias, motibus intellectibilibus, qui proveniunt ab autore operis primi veri. Quod ob id est, virtutis incomparabilis, atque hos ipsius intellectus motus, substantiæ sequuntur. Mouetur autem intellectus, ad rem formatione intellectionis eius. Quæ cum non abducatur ab ea, est locus verus eius, non simpliciter, sed quia non alius. Intellectus porro semper movetur, motu intellectibili, ac spiritali, neque unquam cessat: alioquin non existeret. Neque autem contingit, quod intellectus cesseret intelligere. Siquidem intellectio est substantia eius, atque idem est intelligens, & intellectus. Et motus quidem intellectus, est intellectio. Atque omnis motus talis perficit vivificatque substantias quascumque (ut antea probatum) Siquidem substantia ipsius intellectus, servat singulas substantias subexisteres, & vita eius vitas inferiores, cum sit vniuersalitas illarum.

Quod omnis motus in orbe superno est vitalis, & qualis. Cap. V.

Omne, quod movetur in orbe superno: siue sit intellectus, siue anima, aut aliud, movetur

motetur motu vitali: & perpetua illum secundum connexistentia. Etenim sicut viator terrestris, progreditur itinere terrestri, ac ut omnia quæ e terra pullulant sunt terrestria: quamuis sint aliter variata, sic omne, quod defertur in illa regione vitali, defertur delatione vitali. Atque omnia, quæ ibidem cōspiciuntur, sunt vitalia. Et quidem delatum, illic mōuetur a principio viæ ad finē (quo modo principium, & finis ibidem adsunt) mouetur inquam ad finem, non distans ab ipso principio, ratione contraria hic existenti, quod translatum ad finem itineris, differt a principio. Etenim si perlatum illic ad finem, distaret ab initio itineris, non esset intellectibile, aut vitale actu, sed potentia, qua propter desineret corruptione: præfuissetque genitum. Nam intellectibile vitaleque actu, semper ac vniuersaliter eodem modo se se habet.

Quod intellectus est vniuersalitas rerum, & quo modo. Cap. V I.

OMne vniuersale est intellectus: ac viceversa, omnis intellectus est vniuersale. Non ita tamen, quod vniuersale existat, præter particularia omnia existentia, siquidem (sijs omnibus ablati) auferretur vniuersale intellectus. Ac particularia sunt subinde alterabilia, variabiliaque additione, & diminutione, vniuersalia autem sunt omnino inalterabilia. Alioquin veritas penitus auferretur (quod est falsum). Quare cum vniuersale sit inalterabile, quod est forma intellectus, ex consequenti etiam substantiam intellectus, impossibile est esse alterabilem, intellectus autem est vniuersalitas specierum, quia continet in seipso vniuersalitatem ipsam, formamque rerum. Neque autem res ipsa inest intellectui impressa, sed intellectus operatur aliquid rei simile, quo cōuenit ipsi. Et sic omne præteritum, ac futurum conuenit alicui, quod inest intellectui. Sicut scientia in anima nostra, conuenit rebus significatis. Alioquin si formæ in anima essent dissimiles a formis rerum: non sciremus ipsas, neque assequeremur veritatem earum. Siquidem veritas rei est ipsamet res, aliter enim foret aliena: ex consequenti etiam contraria. Animæ namque speculate: formant in seipsis veritatem ex particularibus, quæ secundum singularem speciem, est ipsamet res. Quæ propter cum homo cōspicatus aliquid nudauit formam eius, imponit animæ suæ, simulacrum illius proportionatum, Quod si rursus videt idem inuariatum, agnoscit, siquidem simulacro præexistenti proportionatoque conuenit. Si vero tertio aspiciat, sed alteratum, non agnoscit, quoniam primæ imaginis in anima dissimile

det. Sic autem artifex præflingit sibi in anima formam quādam, deinde facit similem in materia una, vel pluribus. Etenim rerum pluralitas numeralis, prouenit per materiam. Similiter si alius ex iis formis arte factis sumeret exemplar in anima vniuersale, ac postea similes in materia formaret, essent adhuc plures formæ singulares, & profecto si auferantur formæ illæ particulares, non ideo etiam auferretur vniuersalis. Quare concludimus, quod formæ vniuntur abstractione a materiis, & forma vna multiplicatur, impressione in materias. Vniuersalia item sunt permanentia, particularia autem alterabilia, peretribiliaque. Quare intellectui insunt simulacra semper alijs, quibusdam rebus proportionata. Et si quis dicat, quod rationes rerum, in intellectu insunt illarum instrumenta vicaria, non differentia ullatenus ab eisdem. Respondemus, quod si ita foret, forma in intellectu esset ignobilior, quam sit, quod est impossibile, ideo non contingit, quod sit eadem cum re sensibili, indifferensque ab ea.

Quo modo intellectus est vnus, & plura: Cap. V I I.

Redeantes ad id unde digressi fuimus: sermoni, quod vniuersale unum multiplicatur in particularibus, subdimus exemplum. Verbi gratia, plantam aut animal, quarum rerum, vtraque (quamuis sit vna, tamen dicitur de plurimis. Formæ namque agentis in materiis pluribus existentes, differunt numero, & si sint in vna materia, differunt specie. Amplius res vna est plures, ut corpus, quod quamuis sit vnum, tamen ratio agens format in eo membra plura. Puta os, oculos, nares, quorum quodlibet, quanquam sit vnum, non tamē est vnum simpliciter. Sed enim est compositum ex pluribus alijs, ut aëris, aënis, cartilaginibus. Nervus, quoque (siquidem sit vnus) adhuc est compositus ex elementis, & ita de similibus, ut sanguis, licet sit vnus, est etiam compositus ex rebus alijs, atque ita quousque attingantur materia prima, & forma. Quarum vtraque cū existat simplex, est substantia vna. Et si interpretetur uniuscuiusque nomen. Materia prima non est nisi substantia informis: Et forma vera, est per quam res est, id quod est. Iis prænatis, intellectus igitur cum sit vnus, non est vnus vnitatem, quæ forma corporalis. Siquidem est altior, nobiliorque, illa ut prædiximus, Neque item intellectus vnus est plura, ut corpus, sed quatenus continet rationem potentem vnire plura. Etenim habet formam vnam qua definitur, & ex qua oriuntur omnes formæ intrinsecæ, atque extrinsecæ, quoniam vniuersale

uerſale vñt particularia , nec aufertur (aliquo
illorum ablato) Aliunde porro euēnit, poten-
tialitas cogitationis ſub intellectuālis; ac intel-
lectus diuiditur ab ea, vt vñm corpus ab al-
tero, ſiquidem corpus diuiditur, per lineam
lateralem, extrinſecamque, intellectus autem
diuiditur per intrinſeca a cogitatione .

*Quo modo ounia ſunt in intellectu, & quo modo
agat intellectus, ad etiam Deus.*
Cap. V I I I.

Dicimus omnia eſſe in intellectu, nō ideo
tamen, quod res in eo ſint abſolutæ, ne-
que ita, quod cum eo componantur, ſed quod
intellectus producit eas, ac ſeruat. Nec enim
quicquam cogitatur eſſe permanēs niſi in eo
& intellectum auferamus: auferuntur quoque
ipſæ cum ſua vniuerſalitate. Intellectus autem
cum ſit omnia, vtpote efficiens illa, agit vñm
per aliud. Agens ſed enim primum quæ pro-
ducit per ſicit abſque medio, ſimulque in vñ-
co momento. Ex conſequēti exiſtit creans ve-
re, ſiquidem ſine alia re, non autem, vt aliquid
ex aliquo, neque cauſa alia adiuuat aut excitat
illud. Ideo quoque ſicut omnia ſunt creata ab
eo, ſic etiam ad illud reuertuntur, appellaturq;
ob id agens primum, quæ nominatio nulli al-
teri conuenit. Siquidem ipſa alia omnia fue-
runt creata ab eo. Intellectus enim vero ope-
ratur vt agens ſecundum, ac per primum effi-
cit. Siquidem indiget ſpeculatione in agens
primum præter ſui contemplationem ſubſtā-
tiæ, operatio quoque eius non eſt tota ſimul
neque ſubitanea.

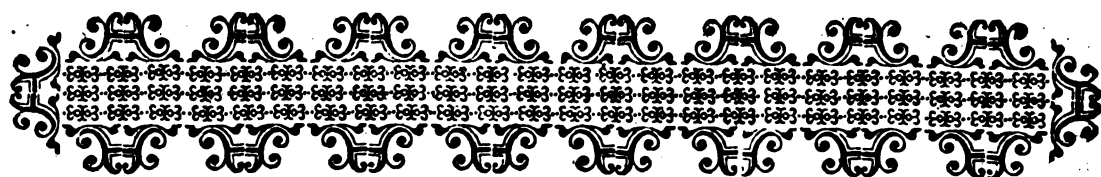
*Quo modo omnia animalia vniuerſalia ſunt in
animali vniuerſali; & quod aliter
quām in intellectu. Cap. I X.*

Sicut omnia ſubexiſtentia intellectu: ſunt
in ipſo intellectu per rationem, ſic etiam
omnia animalia, vniuerſalia ſunt in animali
vniuerſali per rationem: Si dicamus autem,
quod ſunt vtroque animali, ſint plura. Vere
quidem dicimus, ſed animalia, infimi orbis
ſunt imperfectiora, ac pauciora animalibus ſu-
p̄erni. Et nō deſertur animal a uita abſtinen-
te, quin perueniat ad animalia parua, imbe-
cilliora, atq; illis inexiſtat. In quibus uita par-
ticulari uiuentibus, deſinit virtus vniuerſalis
vitæ, quoniam non ſubeſt aliud. Hoc autem,
quod dictum eſt, ſit cum ſpeculatio noſtra ſue-
rit intellectuā, abſq; ſenſitiua. Siquidem ſen-
ſus conſiderat primo ſingularia, poſtea ue-
ro ſpecies, & genera. Intellectus uero con-
templatur primo vniuerſalia. Poſtea uero par-
ticularia. Differētia autem hæc quam diximus
inter ſup̄erum animal poſitum vniuerſale,
& animal particulare, non quidem diſtinguit
niſi ſecūdum formam. Dico autem quod ani-
mal vniuerſale, & animalia particularia, non
diſſerunt ſimpliciter inter ſe, ſed ſunt qualis
amor quem iam narrauimus in uniuerso, at-
que amor in orbe ſenſibili, quem victoria ele-
mentorum, ex quibus res componuntur, diſ-
ſoluit aliquoties, ſiquidem etiam is nō con-
iungit entia, niſi per accidens, & citra inten-
tionem ad primarium finem. Amor autem in-
tellectibilis connectit omnia uoluntat e, ac vñ-
tione vitali; appetituque primarii finis, quā
propter nunquam diſſoluitur. Siquidem non
eſt exceſſus; qui poſſit, quoniam in mundo
illo ſup̄erno, nequaquam eſt controuerſia: ne-
que odium inter exiſtentia, ſed concordia
ſumma, vitæque communio, a qua omnia in-
fectiora vegetantur.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

*Cap. 4. Bis repetit motum intellectus creati eſſe ſubſtantiālem, intellectiōemque ſubſtantiā inintel-
lectus, quod falſum eſt, vt ſupra diximus.*

LIBER NONVS, QVONIAM IN CODICE GRAECO HVIVS LIBRI EXORDIVM

DEFICIEBAT, OB NIMIAM VETVSTATEM.

TINEÆ SIQVIDEM PRORSVS LABEFACTAVERANT,
ICCIRCO PRIMVM CAPVT NON
FVIT HIC APPOSITVM.

*QVOD ANIMA IN ORBE INTELLECTVALI
NON INDIGET PROMOVENTE AD
OPERATIONEM, QVODQVE HIC
AVTEM INDIGET.*

CAPVT PRIMVM.

Nima existit ex iure substantiæ intellectualis, quatenus etiam extat ex numero eius, cuius operatio non est dignior potentia. Quare inter substantias quidem intellectivas, huius existentis potentia non indiget aliquo promouente ad operationem, quoniam est pura, ac perfecta: respiciens spiritalia, ut visus sensibilia. In mundo autem sensibili indiget tali promouente ad actionem, aliter enim sensibilia nequit considerare. Atque huius causa est, substantia cortex: quo hic homo circumindutus fuit. Vnde fit, quod anima non attingit essentias rerum, viresque ipsarum, nisi pramotis etiam corticibus rerum, ad quod indiget ope intellectus agentis. Verum ubi, & quando essentia ipsa sunt ex seipsis abstracta, ac vires detecta, tunc ibi sufficit animae potentia ipsa, ad eas explorandas, neque alio pariter indiget intellectu agente. Rursus quoque dicimus, quod anima in regione intellectuali, substantiam suam respicit, & a reliquis ibidem conexistentibus roboratur. Siquidem ipsa atque illa sunt sim-

plices. Ad cognoscendum autem aliquid simplex, oportet substantiam cognoscentem, esse etiam simplicem, ac cum in regione sensibili anima extiterit, nihil considerat absque labore maximo, atque id, propter nullam corticum copiam, quibus contexta est, nec vllatenus ei sufficit proprius actus. Istic namque est compositus (ut praedictum) nequit intelligere simplicia. Praeterea hic anima nihil etiam mundi intellectualis explorare potest, nisi ille, adhuc post descensum affluat ipsi animae ad actionem, neque eandem substantias, quae prius in illo spiritali orbe inspexerat, potest etiam num in hoc sensibili pariter attingere? quoniam etus intellectus submergitur, prohibeturque a prima speculatione qua iam potiebatur.

Solutio obiectionum duarum.

Cap. I I I.

SI forte quispiam dicat, quod quae substantia in potentia speculatur aliquid, tanto magis eadem in actu speculabitur illud. Siquidem tunc est firmior validiorque, quoniam actus est perfectio potentiae. Respondemus verum esse,

esse, quod actus est perfectio potentiae, quando ipsa considerat, rem suscipiendo simulacrum eius, tunc enim potentiam suscipiētem actus absoluit: seu perficit. Quando autem potentiam sufficeret ex seipsa intelligere, & sine receptione simulachri, contemplaretur rem, actus super afferens illi simulachrum impressum, profecto nocet, atque eandē quodammodo corrumpit, praesertim quoniam est fere contrarius, & certe non est conterminus seu connaturalis. Rursus si quis diceret, quod potentia animae corrumpitur, quando ita sit: quod ipsa recipiendo perfectionem considerat. Sic enim recipit actum: actus autem corrumpit potentiam. Dicemus, quod potentia, recipiendo actum: non corrumpitur, sed actuatur, perficiturque. Cuius ratio est, quoniam posteaquam anima reliquit speculationes rerum intellectualium, adminiculārium illi, hic adiungitur potentia iugiter laboriosa. Etenim si existens in natura intelligit substantias, non intelligit forticia momentanea, nec absq; cogitatione. Quas autem priusquam descenderit res perspiciebat, nequaquam cogitando. Siquidem clare intuebatur, cognoscebat.

Quod anima eadem potentia hic, & in orbe intellectuali utitur, sed non eodem modo.

Cap. II I I I.

PRAETerea, quando quispiam quærat. Quo modo anima existens in hoc orbe, intelligit entia mundi intellectualis, seque dirigat ad illa: an videlicet sola eadē potentia, qua prius cognouerat, an etiam actu, quodam superaddito potentiae. Siquidem opinemur eam speculari res intellectibiles, simili potentia hic sicut illic. Id falsum est, quoniam anima ibidē existit simplex, & soluta: hic autem inuoluta corpori, ac sub potentia sensibili contenta. Si vero anima hic cognoscit actu quodam absque potentia, hoc etiam erroneum est, quia omne cognoscens considerat rem per potentiam propriam, naturalemque, ac inseparabilem. Dicemus itaque animam hic speculari entia intellectibilia: atque sublimia per eandem potētiā per quam ibi antea existens perspiciebat, praeter quod inexistens corpori indiget alio, per quod consideret abstracta. Videlicet actu receptionis, quo formata potentia perspicit illa. Verum animae in mundo altiore existenti, sola sufficiebat potentia. Neq; enim necessarius erat is actus. In substantiis namque intellectualibus supernis, quae actu speculantur, ipsa potentia est perfectio. In corporalibus vero actus, per quem ad finem peruenitur, perficit potentiam. Cum ita sit igitur, reuertentes dicimus, per quam potentiam anima inspexit essentias intellectibiles supernas ibi conexistentes: per

eandem prospicit hic subsistēs. Siquidem potentia specularans mundum illum, cuiusque operatio est promotio quaedam, hic seruit animae: aliter, quā ibi. Quoniam existens illic potitur speculatione facili, hic autem laboriosa. Atque huiusmodi potētia promouetur in singulis uiris felicibus, illaque entia nobilia sublimiaque prospicit. Eadem utrobique existēs videlicet illic videns principia prima, absque cogitatione, & impressione simulacri recepti, Hic vero detectione per motionemque sui, ita quod anima speculatura orbem intellectilem auferat potētiā suam ab hoc. Sicut enim homo supergressus motem, despectat inferiora, quae aliter non poterat. Sic anima scandens, potentia eleuare, mundum supernum, contemplatur illius entia, quae aliter nequit. Utiturque ascensu hic, quo non urebatur illic. Huiusmodi vero ascensus, quidem animae est operatio, qua ipsa existens hic speculatur essentias orbis superni, atque is ita fit, quod potentia animae ascendens, primum appellit ad caelum infimum. Dein ab illo ad superius sequens, donec peruenit ad supremum. Sicut in substantiis materialibus a composita magis, progreditur ad compositam minus. Donec omnino relinquat compositam, attingatque simplicem. Rursus quoque anima a caelo, supremo, procedit ad seipsam cognoscendam. Siquidem caelestia, ac supercaelestia, utraque sunt absoluta, & simplicia.

Quod anima caelestis habet memoriam quandam. Cap. V.

INtellectus ab agente, secundarius, hic recollit ea, quae nouerat antea in orbe superno, Quare neque etiam mirum, quod idē animus existens supra caelos, sit memor eorum, quae vidit ac fecit regione subteriori. Quodque etiā in caelis extet memor rerum caelestium, abstractarumque; quoniam existit firmus, neque ab illis corporibus, ac formis primis alteratur sapientia ipsius. Si quispiā autem quærat, cū sphaerae caelestes variantur. Siquidem in pristina dispositione haud permanēt, num animus respiciat essentias ipsarum? Scienterque agat aliquid in illis? Dicemus, quod animus cognoscit virtutes caelorum: & operationes. Nec falso, uidelicet operationes variari, & virtutes permanere. Etenim si caeli habent rationes, sicut etiam principes aiebant, conuenientius erit, quod animus noscat illos, quanquam habitudo eorum mouetur. Quando vero, quispiam adhuc ambigēs quærat, quo nam pacto, animus qui demissus ab orbe intellectuali, adest corporibus caelicis, potest esse memor illius. Si ipse non habuit memoriam antequam descendit ab eodem. Dicimus, quod animus, tum in caelis, tum in

G orbe

orbe intellectuāli, habet memoriā. Sed nisi alicui ex corporibus pluribus, & diuersis inextiterit, nequaquam operationes eius manifestantur. Neque tamen iccirco remanserunt ei habitus iam diu præteriti, adeo ut penitus, obliuisceretur etiam mundi intellectuālis, nisi sufficeret admonitio parua ad eius memoriā. Verum si quisquam obijciat, quod cum breuitas temporis; paucitasque generationem satis sit ad memoriā plenā. E cōtrario igitur longitudo, quoque temporis, multitudoque generationum proculdubio faciet ad obliuionem. Ita quod cum generationes reuertantur circulariter. Animus obliuiscetur cuiuslibet longe præteriti, neque erit memor alicuius iam diu præcogniti, propter interuallum a statu primo, dissolutionemque, seu delationem ex motu continuo. Qua propter etiam animus tunc nō erit memor orbis intellectuālis. Atque ob distantiam ab illo non aliquid prænotum eius seruabit. Itaque foret similis animæ brutali, id autem est absurdum. Respōdebimus, quod cum animus descendit a mundo superno ad subteriore, id est ad ostendendas operationes suas in materia, non oportet ipsam peruenire vsque ad infimum, sed enim ad definitum locum si transfert ibique subsistit: neque aptatur cuilibet generationi, sed in quadam desistit, donec iussus retrocedat, digressusque inde ascendat regionem altiore, quam generationi cuiquam conueniat. Vbi primum extitit. Ideo licet dicere, quod animos huiusmodi non lateat ens mundi superni sicut præfati sumus.

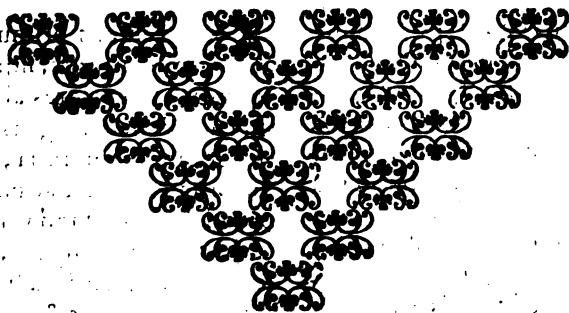
Quod animus celestis non habet memoriā qualem humanus. Cap. VI.

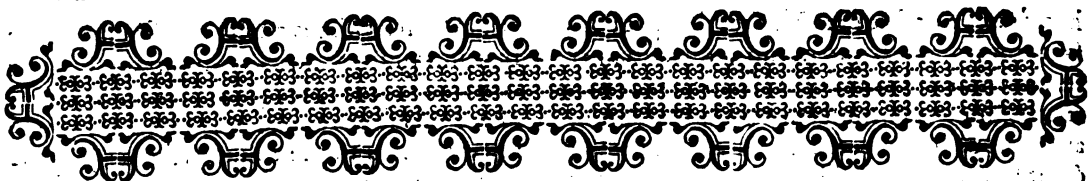
EXplorandum an solaris animus lunatisque stellaris ve alius, scilicet, & orbis celestis habeat memoriā. Dein etiam inquirendum an virtus animi uniuersalis, ac postea ipsius stellaris animi principalis, quæ planetæ iouialis est, utatur memoriā, quod cum fecerimus inueniemus intellectu ab agente secundarii, antequam stellaris memorias esse differentes. Exordientes igitur dicimus, quod animi stellarum non indigent terrestrium cognitione. Sicut animi mundo inferiori inexistētes. Siquidem ab iis eam non acquirunt. Quare non indigent memoriā terrestrium cum discursu. Talis enim est adminiculo utenti, quali animi stellares non indigent ad gubernationem terrestrium, & directionē hominum. Siquidem illi sunt memores terrenorum alia ratione, nō enim discursu, sed solum virtute, quam ei indidit autor primus. Verū si quibusdam obijciat, quod cum animi stellares speculantur

mūdum intellectuālem supernum, autoremque eius. Impossibile sit, quod non reminiscant illius, quod prius cognouerint, quia propter habebūt memoriā aliquā. Dicemus, quod animi stellares perspiciunt mundum intellectuālem, autoremque semper, atque corā. Nec enim vnquam obtutum subterfugit. Ad manifesta autem euidētiaque in promptu non est opus memoriā syllogistica: cum hæc memoriā non sit: nisi repræsentatio absentantis, immanifesti. Rursus si aliquis quærat, utrum animus stellaris, cum orbis inferior sit absens, occultusque utatur saltem memoriā huius. Dicimus, quod cum aliquid continet habitum cogitationis alicuius rei. Dein amittit, ea subterfugiente aspectum: suscipit impressionē quandam. Animi autem stellares non suscipiūt impressionem. Neque unquam spoliāntur contemplatione orbis infimi. Porro si quis iterum quærat. Vtrū animi stellares agnoscant se conspexisse terram uniuersam, die: uel mense, anno ne præterito, aut cognoscant se quævisse, eodem præ tempore. Etenim si ita nequaquam noscant, proculdubio carent memoriā. Dicimus, quod animi stellares semper cognoscunt se circum ambire terram, ac uiuere, perperuū autem inuariatumque non transfertur. Dies autem præteritus, mensis ne, aut annus, & similia tempora, sunt termini recessionis, quare ens firmum non est hesternum aliterque præteritum, idem semper. Animus vero humanus cū motu constituit diem, mensem, annumque præteritum. Sicutque aliquis fingens uestigium, imponit pedem unum multis soli partibus, sic motus stellæ vnus, apud animam suā diuiditur a nobis in multas partes, tempus autem dinumeratur in dies, quoniam ipsi luci succedit nox, alioquin non different tempus præteritum, præsens: ac futurum. Sicut etiam gutta, quamuis eadem sit, vnico ictu oculi in toto descensu, tamen apud conspicientem prius extitit supernæ, dein medio, postea inferius: ita quoque præteritum, præsens, ac futurum inter se discernuntur a nobis, quo ad nos, iuxta motus inferiores, successionem, & subsequelam, prioritate, posterioritateque partium quarundam. In mundo autem celesti dies est vnicus, nec enim nox comitatur lucem, ut hic, attamen ibi dimensiones orbium sunt diuersæ, neque omnes partes sunt similes. Circulus namque Zodiacus differret ab aliis, quare non contingit, quod animus stellaris existens in uno signo, disunctus transgrediatur ad aliud. Siquidem est substantia fixa in eo, non translatis nisi ab ore subiecto circumducto transferente. Neque enim stellæ sunt in sphaera unica omnes, unde etiam motus illarum sunt differētes. Porro si quis adhuc

huc dicat, quod animæ stellares desuper prospectant homines, quo modo enim aliter uerterent curam ad mundum inferiorem? Et quæ ratione hic entia inuicem transmutarentur, aliteretur uel? Cum uero animi stellares prospectant homines, impossibile est, quod non sint illorum memores. Si autem sint memores habent memoriâ. Dicimus, quod sicut non oportet hominem uti memoriâ ad rem ipsam coram conspectâ, sine excitemento cogitationis, sed ut cognoscit simpliciter, ac prompte accidentiâ; propter manifestum eorum sensui occursum. Ita minime conuenit, quod animi stellares cognoscant obuia simpliciter, ratione particulari (qualis memoriâ) relicta uniuersali, nisi cognoscant tanquam singulare sub specie. Quod autem quidpiam memoriâ non cognoscatur. ex pluribus contingit: Aut enim, quia a cognoscente nihili sit, ut res nullius usus. Ideoque spectrum eius impressum sensui, anima non reponit thesaurum corporis idest. Memoriam corporali, aut quia cum sit præsentem inspectum, ob idque nullum sit obstaculum, ut simulacrum habeat, quo uel minus obiectum comprehendatur, non indiget cogitatione, seruandum recondi: sicut præ-

fitum, ut si sublimes a terra transitemus aeris spacium aliquod, non meminimus quotam partem transierimus, aut quia ignoramus, quare nequimus seruare, aut quia non indigemus rescire, ideo quoque volumus seruare. Quando autem non seruamus cogitatione, nequam meminimus. Præterea sicut cum mouemur, non semper meminimus nos moueri, ita cum scimus aliquid, in aliquo tempore, non coniungimus horitiam temporis, ut discantes aliquid contingens, quopiam mense, vel anno, non oportet meminimus, mensis, vel anni, uel aliterius successus temporarij. Satis enim existit tantum noscere rem ipsam. Amplius causa operans aliquid perpetuo, nullatenus indiget seruare notitiam eius. Quare neque memoriâ agnoscere. Sic autem animi stellares se habent. Postremo cum animi stellares moueantur, nihilotenus digressi a signo Zodiaci ubi existunt ad aliud, non oportet recognoscant per quæ signa moueantur, quantumque spacij distando percurrerint, siquidem acciderent dissonantur, non autem secundum intentionem, qua circumferuntur ab honorabiliore uel præfixa, ideoque incessabiliter.

LIBER DECIMVS.

QVOD DEVS EST

SVMME PERFECTVS.

INFLVXSQVE EIVS IN PRIMO

CREATO EST INFINITVS.

IN RELIQVIS FINITVS.

CAPVT PRIMVM.

Vt primus est gloria supermus, quatenus est perfectio summus. Talis quoque existit: quoniam perficit quodlibet aliud perfectibile, perficit autem, quia omne illud efficit. Idque siquidem creat omnia principia essentiae cuiuslibet entis, ut pote actor vniuersi, ac utriusque mundie. Dcenter vero primitus infundit vitam, & potentiam ac dignitatem singulis influens per gradus capacitate. Vnde ens illi propinquius est capacius. Tale enim uero omnium primum, suscipiens est illi propinquissimum dignitate substantiae, perpetuitateque constantiae: quid medium inter autorem primum, productaque cetera existens: ante illa suscipit influxum vitae, ac dignitatis, quem deinde infundit reliquis subterrioribus. Hoc namque continet lumen robisque veritatis maximum, in essentia spiritali, simplici absolutaque. Et quod infra subsequitur, roboris, honorisque gradu, existit luminis paucioris propinquiorisque corporalitati perfectae, compositionique verae. Atque hoc primum subexistens soli formae primae est contiguum verbo eius, ut pote substantia praeter omnibus subreliquis perfectissima. Influxusque perfectionis in eo receprus est infinitus. Transmissus autem, quod lumen possibile appetitus perpetuitatis, ad creatum subtersequentem, intellectum secundum, est finitus. Quoniam primum creatum paulatim influit intellectui secundo, ne turbetur, ipse. Lumen autem ne diffluat, cuius infusio est excitabilem desiderij aeternitatis in substantia qualibet spiritali, pro-

eius imitatu. Interruptio autem est causa defectus seu corruptionis vniuersi. Huiusmodi vero lumen, quamuis sit interdum magnumque ac sublime, haud tamen est per imitationem uoluntatis atque uerbi creatoris sui, qui existit infinitus ideoque influxus eius optimus in vniuersum, & perpetuus indefectibilisque, & independens aliunde, sed & causa omnibus apprehendi ipsi summet ens primum.

Quo modo Deus est prior alijs entibus, qui quoque est ordo entium. I I.

Deus est ens primum, sed enim prioritate creationis, siquidem cum substantiae quaedam sint priores alijs, ut simplex, composita, ac intellectus agens anima, non sunt tales prioritate temporaria, sed utinos accepimus prioritate essentiae ac naturae: qualis est generis ad species. Quod vero aliquid sit prius altero, nec tamen tempore. ratio est, quo modo enim quaedam priora sunt, talia tempore, cum sint supra tempus, & causa temporis. Et iam quidem probatum, quod vnum non dicitur prius tempore altero, nisi ambo sint sub tempore contenta: atque unum extiterit in tempore priore, quam alterum. Primaria igitur simpliciter inter essentias existit mens, quae iccirco dicitur princeps, quamquam est idem quod uerbum Dei, ac suppositum formae primae, continens, ut generis summum, omnes substantias illustres: absolutas, & puras. Illi succedit intellectus comparatu ad mentem illam secundarius, qui est velut species eius, constituitque subiectum suum. Cui etiam est forma appropriata. Atque huic inest lumen ab intellectuali radice,

radice, ut cristallo, radius a sole reflexus. Adhucque ab isto procedit essentia animæ rationalis, cuius lumen etiam paucius est, simile matutino crespulo. Idcirco ei contingit obliuio, & ignorantia. Vnde fit ut indigeat doctrinaria eruditione, memoriaq; seruatrice, ac ratiocinio, ad suæ fulcimentum, directionemq; essentia. Rursus ex lumine rationalis animæ, oritur natura animæ sensitiuæ, quæ etiam existit Minoris luminis quam illa. Quapropter caret exploratione syllogistica. Est tamen, tantumque imaginatrix, & existimatrix. Amplius, ex huius lumine profluit natura animæ plantariz, quæ quoniam multum distat a luce pura, absolutaque, remanet crassa, priuataque vi progrediendi: ac respirandi. Solamq; retinet palulationem. Præterea, ex huius lumine fit natura, quæ adhuc propter interuallum a luce principali, priuata tenuitate incorporata, suscipit crassitudinem corporalem, ac quantitatem trimensilem, uidelicet, longitudinis, latitudinis, ac profunditatis; moueturq; aliquo motu, uidelicet, circulari, simplici, & incessabili, qualis cœlestis, talis ab autore institutus, propter generationem, corruptionemque subinde continuandam. Mouetur item motu yniformi, in contrarioque alteri, & cum cœlum sit contentorium, generabilium, naturalium, seruans singula pro conditione formarum in compositis. Siquidem a motu proprio peruerteretur, deficerent illa omnia. Porro ab hac natura cœli circumlatili, procedit natura multiformis, & multimobilis inferior, cuius motuum inter se contrarietas, est causa generationis, corruptionisq;.

Quod mundus intellectualis influit cœlesti, cœlestis autem sublimari, & quo modo
Cap. III.

Natura mundi spiritalis, imponit ordinem, corporeæ perpetuo circumlatæ: cuius orbis seruant succedaneam alterationem inferiorum per influentiam latentem a uerbo Dei, & consequenter generationem: corruptionemq; Atque ita motibus iugiter succedentibus, illinuntur genita coloribus spiritalibus, in singulis speciebus, & indiuiduis ad persistendum suo tempore, simulariaque uiuendum. Natura enim uero cœlestis mouet corpora inferioris mundi composita, elementariaq; & generabilia, ac sensibilia, a concavo ad centrū, per essentias supernas, spiritalis, ac pendentes ab intellectu primæ, perpetuasque, sed & ueritate a Deo per uerbum, eis insita. Ideo autem hæc substantiæ sunt simplices, excelsæ, constanterque existentes, quoniam causa illarum est firma, ut pote immediata uerbo Dei, unde etiam

sunt inalterabiles: Alioquin minime forent æquales, ac rectæ. Cum intellectus namque sit in essentia perfectus, oportet etiam opus eius esse absolutum, quando ipse (ob id quod est proximus uerbo Dei.) Ex consequenti assiduū quoq; ac infinitam uirtutis summit immissiōnem, non indiget alio coagente. Influxus aut (ut prædictum) in alias subcausas ad amandū Deum est finitus, ne recipiendo turbenrur. Interque istas, quamuis substantiæ corporales generabilesq; valde deficiant in illius susceptione, tamen ipse intellectus iuuat huiusmodi causas infimas, sicut patet in aquis ex quibus, oportuno tempore gignitur magis unum animal, quam aliud.

Quod solus Deus est autor uerus animæ rationalis. Cap. IIII.

Natura qualis plantarum, brutorum, mineraliumque, est opus animæ rationalis, dissimiliter factum ab ea, quā ipsa sit opus intellectus agentis factum ab eodem. Quoniam intellectus non agit uere huiusmodi animam. Siquidem omne agens uere producit elementum, rei, substantiam, subiectam formæ, & formam seruatricem elementi. Intellectus autem non agit elementum, neque formam animæ. Quare intellectus nō est agens uere animam, quamuis sit medium inter agens ipsum primum, ac sit agens ultimum quod est proximum. Primum autem est Deus, qui est agens uerum. Siquidem agit essentiam, cum ipse sit essentia uera. Atque impossibile est, quod aliquid producat ab aliquo sine illo.

Quod tres sunt illuminationis animæ gradus, & quales Cap. V.

Cum omne lumen propaget alterum, primum quidem est perfectius postremo. Medium est particeps utriusq; extremi. Porro conuenit etiam lumini, quod propagatum est infirmumque intellectui secundo, habere tres gradus, uidelicet supremum, proximum uerbo, quod uere appellatur lumen absolutum, & mundus lumineus. Gradum quoq; alterum in finem, itemq; alium medium. Idcirco eadem cum ex animabus quædam hauriat lumen gradus supremi, spiritus eius accedit ad illius perfectionem, assimilaturq; spiritibus dæmonicis. Attingitq; consideratu ueritates, speculari in diuinitate creatoris. Operatio etenim ab hoc intellectu, rationis ueræ, actionisq; probe, provenit ex coniunctione eius cum intellectu puro, absolutoq; qui existit proximus uerbo perfectissimo auctoris supremi omnium, perfectione, ac puritate, opus proximum. Siquidem perfectio ipsi, est etiam perfectum. Huiusmodi autem

autem verbum continet ipsum intellectum primatem nobilem, nequaquam sibi cognominem, siue vniucum. Animabus vero in gradu infimo constitutis, distantibusque ab intellectu primate, contingit ignorantia, error, obliuio, incertitudo, exorbitatio, atque corruptio. Mediæ autem animæ participant utrumque extremum, illudque magis, ad quod magis declinarunt. Sic quoque se habent anima sensitua, vegetatrix: ac mineraria. Harum (secundum trifariam) vnaquæque species: graduum differentiam.

Quod intellectus est simulacrum Dei, anima autem est simulacrum intellectus, tantumquam verbum expressum eius.

Cap. VI.

Cum simplicitas compositioque substantiarum existat maior, minor ve, pro ratione distantie, propinquitatis ue, ad verbum diuinum. Ex consequenti quodlibet creatum, prius est, verius in simplicitate spiritali, absoluta, ut pote propinquius illi, quod autem est distantius, existit minoris simplicitatis, propinquiorisq. ad corporalitatem meritam. Sit luminis influxus quoque inexistit cunctis, pro capacitate singulorum: iuxta gradus præscriptos, unde quod est capacius, est propinquius, ut recipiens primum: sit proximum propter dignitatem essentie, mediumque inter Deum, & cætera entia a se producta, quod recipit influxum vitæ ab ipso. Receptumque alteri (sub)existenti. Dein infunditur (quo est perfectius) eum, quoniam existit prius illo perfectius, tñ quia extat imitamen primum Dei: per quod gradus eius ostenditur. Ita etiam intellectus decenter infunditur animæ, quoniam ipsa est eius simulacrum factum, sicut verbum expressum. Operatio quoque vniuersa animæ profluit in alia superadiuta ab intellectu vniuersali, qui se habet ad ipsam animam, sicut ignis ad caliditatem ab eo ortam. Alteramque in alio susceptam, quam intellectus producit attramen, absq. cuiusdam potentie suæ ex translatione.

Quod anima rationalis producit sensualem; quodque indiget ea, & quo modo, ac quod illi vnitur. Cap. VII.

Anima intellectualis existens in hoc nri nri mundo, intelligit per cogitationem, quoniam intellectus eius derivatus a primo, deficit: extatque materialis, idest potentialis. Atque intellectus quidem, perficit animam rationalem, cum eam producat. Sicut pater filium. Talis autem anima, perficit animam sensualem, quoniam producit eam: quæ (vice ver-

sa) quoque indiget, quando anima rationalis excitatur a sensitiua, ad speculandum principia. Sine qua minime dirigeretur ad aliquod illorum, neque item formaretur specie quapiam rerum, neque ex consequio foret apta suscipere vniuersalia ab intellectu agente, primo. Quod autem anima rationalis vnatur sensitui, hinc patet, quoniam alioquin non affectiretur affectibus, delitijsque naturalibus: neque appeteret victoriam, dominiumque, non indigeret disciplina eruditoria, & nequaquam affectaret gloriam, non oblectaretur, harmonia, corporalique pulchritudine. Hæc etiam foret prona in naturam humanitatis, neque conciperet speciem eleuationis, gaudiumque euasionis. Minime prosequeretur comoda corporis, ut salutem, indolentiamque, et solam haberet rationalitatem. Hæc siquidem operationes illi contingunt, ex communicatione cum anima sensitua, quæ tamen est purior, ac eleuatio supra qualitates naturales scilicet visibiles, gustabiles tactilesq.; & reliquæ sensibiles. Quibus profecto si non vniretur, nequaquam famescens appeteret saturitatem, nec laborans quietem, neque ægrotans sanitatem, nec concupiscens coitum, & paria cætera. Rursus anima rationalis absque sensitua foret proculdubio, adsimilis substantiis spiritalibus, quæ certe non cognoscunt, prædicta nullam qualitatam. Expertum enim uero est, hominem sentire illas qualitates, ac explorare, sicut vice versa, anima rationalis non cognoscit uere naturam substantiarum illarum, delitiasque intellectuales spirituum, nisi ratione exemplari atque cogitatu imaginario, ad seipsam dirigendam.

De intellectu agente, qualis, & quo modo se habet ad possibilem. Cap. VIII.

In intellectu agens infunditur animæ rationali. Siquidem existit lumen eius, quod uniuerso mundo expansum, dirigit alia entia, seruatq. omnia, quæ per sinceritatem accedunt ad eius essentiam. Per immundiciam autem, recedunt ab eadem. Quandoquidem intellectus primus post mentem principem, vna cum intellectu materiali, qui est substantia nostra, infunditur mundo. Siquidem illius agentis essentia est supra naturam istius possibilis. Atque intellectus agens, amat possibilem seu naturalem, ut præceptor discipulum, aut pater vigenitum: aut veluti mas forminam. Quoniam nullum aliud ens est aptum suscipere actionem eius perfectam, nisi intellectus materialis, quæ propter intellectus materialis, quæ propter intellectus primus iuuando, uergit penitus ad eum, quæ seruat tanquam opus proprium supra alias substantias,

substantiis, quæ sigillatim admittunt influxum eius agentis, secundum puritatem, impuritatemque essentia propriæ, nec perfectum. Anima autem rationalis quæ est intellectus secundus ab agente, idest possibilis, non est ex harum numero. Idcirco quoque intellectus prior vnitus illam, seruat, regit, illustratque.

De intellectu poss. quo modo vnitur anima sensitua, ac intellectui agenti.

Cap. XI.

Intellectus secundus ab agente qui est possibilis, minime ualet. ex se depurare formas naturales: easque reducere in essentiam suam rationemque vniuersalem, absque excitatione animæ sensualis quæ est nobilior qualitatibus corporeis, quâ siquidem intellectus secundus prædictus amanter complectitur, euasit imaginatiuus: ac pronus in eam seruat. Quapropter etiâ anima sensitua hominis vice versa appetit subiungi intellectui materiali, illoque indui. Siquidem nihil posteritatis existentiaque constantis adsequitur, nisi per influentiam illuminationemque ab eo receptâ, sed habet per illum, ad miniculum fulciendi permanentiam suæ essentia. Intellectus igitur possibilis, & anima sensitua hominis se se mutuo (propter vtriusque indigentiam) diligunt, simulque vnione substantiali coniunguntur, qua perficitur existentia hominis, & gradus constituitur. Ita quoque se habent, intellectus agens, & anima rationalis se se inuicem optantes pro ratione, qua vniuntur, ac fiunt substantia fere una.

Quod forma corporis duplex, quodque intellectus agens regit possibilem, possibilis autem animam sensualem. Cap. X.

Probaturum est ante hac, quod forma corporis est bimoda quædam videlicet, existens per se, quædam corporis inherens, ut forma artificaria, item uegetatiua, & quælibet alia accidentaria, verbi gratia albedo, nigredo, quæ non subsistit, sed materiae inexistit, atque huius generis quædam species permanet actu in formis omnibus intellectiuis, quales radij luminis, qui inherentes corpori illuminato, persistunt in anima agētis, quod cum ita sit anima igitur sensualis (si bruti sit) permanet in ipso corpore viuendo, & si hominis, prius quidē permanet in corpore viuendo, postea vero ē in agente, quapropter cum morte corpus defecerit, anima quoque uegetatrix sensualisque cessabit, perseverabit autem intellectus possibilis, qui illi adfuit, seruatus ab agente, qui dein intellectus agens seruatus a Deo (cuius verbo est pro-

ximus cōsistit. quapropter intellectus agens amat, regitque possibilem, possibilis autem animam sensituiam, ut pater filium: & doctor discipulum, & ad id uterque indiget recepto influxa a luce, & vita æterna: ac superna. Porro intellectus agens perficit animam rationalem quoniam produxit illam, anima autem rationalis perficit sensualem, quatenus perducit eam ad absolutionem, vice versa excitatur ab ea ad scientiam, sensibilem, promoueturque ad sapientiam intelligibilem, pro modo recipiendi ab intellectu agente, ac primario. Idcirco cum anima reuersa ad essentiam suam perspexerit intellectum agentem, eius operationes sunt illi conuenientes, neque tamen omnes, siquidem humanæ actiones non nisi propriæ: probæque intellectui agenti adscribuntur reliquæ uero ignobiles ac improbæ in animam sensituiam referuntur, ut pote ipsi accidentes, non intellectrici.

Quod intellectus agens est proximus Deo intellectuique possunt, & quod Deus continet in se uerbum, item quo modo Deus intelligitur. Cap. XI.

Intellectus agens nobilitat animam rationalē, siquidem cum producat eam, nunquam etiam separatur ab eadem, ut pote immediatus illi: sicut uerbo diuino inter, quod & ipsum si foret medium, deficeret ob distantiam a uerbo illo, neque existeret satis perfectum, ad continendas in essentia cūctas scientias, siquidem si contingeret intercideret medium unum eadem ratione, ex consequenti contingeret, quoque intercideret media plura, quod si foret, lumē dignitasque intellectus agentis diminueretur, augeturque crassitudo, quale est impossibile, cum sit nobilissimus omnium substantiarum creaturarum. Essentia porro diuina nunquam separatur ullatenus a uerbo concepto, sed enim est ens ipsum, quoniam continet omnem scientiam. Anima rationalis autem, est aliquo modo intellectus agens, conuenitque illi cum sit ab eo producta. Neque item separatur ab eodem quoniam est illi proxima, comitaturque ipsum intellectum agentem, illiusque formam respicit, ut subgradus intellectus, hic autem intellectus materialis est valde honorabilis: quoniam est simplex ac spiritalis, quo attamen intellectus agēs secundarius a mente primaria, ut prædictum, est simplicior, continetque eum, atque exercet in eodem mirandas operationes ope mentis siue intellectus principis. Qui cito etiâ intelligitur ab intellectu possibili perspiciente mundum sensibilem, ac præsertim eius gradum optimum, huiusque motum perpetuum, simplicem

plicem tum occultum : tū manifestum ab ipso intellectu primario prouenientem. Siquidem cum homo explorauerit entia mundi inferioris, speculatus aerem, plantas, animalia, & reliqua, ascenderitque ad mundum supernum verum, introspectiens spiritus inexistentes, intellectiuos, perpetuos, uita optima, puraque tales refertos, ac graduq; suo omnes contentos, atq; feruore etiam ardoreq; propter illuminationem a luce primaria : maxime autem in eo intellectum nobiliorem, superioremque alijs, atque administrantem sapientiæ suæ, virtutis inditæ ab autore mundi vtriusq;, inenarrabilis, intellectus in quam possibilis contemplatione attingit Principem horum omnium mentem.

Quod vniuersus mundus est perfectus, & consequenti qualis sit eius autor primus.

Cap. XII.

Mundus vniuersus continet omnia, neq; aliquid superius adder quicquam, siquidem est summe perfectus. Tale ens autem non admittit additionem in primis. Etenim additamentum (si quod fieret mundo vniuerso) esset ens naturale, aut non. Non autem ens naturale, natura siquidem existit vniuersitas mundi. Quo modo autem potest iam prius contentū addijci continenti? Item cum omne cadēs sub possibilitate naturæ, cadat etiam sub ætinitatē agentis alicuius, neq; aut in mundo vniuerso quoddā aliud agit sine primo autore creante intellectum agētem. sequitur vt quodlibet possibile sit a Deo effectibile. Quapropter huiusmodi additamentum, aut est necessarium mundo, aut non. Et siquidem sit necessarium, illo autem careat mundus, is erit defectus. At agens sapiens, non facit opus defectum. Quod si additamentum non sit necessarium: si apponatur, igitur erit superfluum. Autori primo autem non est adscribenda superflua actio, neq; deficiens potentia. Rursus huiusmodi additamentum, aut est pars mundi: aut non. Si nanq; existit pars mundi, non est extra mundū, iam. n. firmata est demonstratio, quod nihil est extra mūdū, quodq; oīa sunt in eo cōtenta. Quod si illud sit extra mundū, aut est creatū, aut increatum, & siquidem existat creatum, iam quoque existit pars mundi. Ex consequio igitur non extrarium. Si veso sit increatū, cōtinget, quod qua ratione illud est increatum. Quod vniuersus mundus posset absque creatione existere. Quod si ad primam diuisionem dicat, illud additamentum esse non ens naturale, quo modo id contingit? cum non ens naturale non sit possibile, quando quidem omne aliud possibile, est ens tale. Et videmus totum esse non a nullo

lo agente. Propterea, quod aliquid est prius illo. Et enim si contingeret aliquid produci a nullo agente, etiam tanto magis contingeret vniuersum mūdum existere a nullo. Iam vero sublatum est, quod aliquid possit a nullo produci. Siquidem existētia cuiuslibet producti, est ab alio. Quapropter colligimus impossibile fore. quod mundus vniuersus additamentum suscipiat. Neq; est imaginabile aliquam substantiam existere quā intellectus princeps non contineat. Iam autem antea probauimus, quod autor primus est sapiens, ac potens, is autem non prohibetur producere aliquid. Si quidē cum sit sapiens, repellit inscitiam. Quū sit potens, lassitudinem non patitur, cum etiam sit liberalis. Inuidia, auaricia ve non retinetur. Vnde nihil omnino impedimenti obstat, quominus producat, quicquid produci contingit boni, quod tamen libeat. Neque adhuc enim longitudo temporis turbat, neque dispositio quæpiam alia, ad id deest.

Quale sit verbum conceptum seu mens diuina.

Cap. XIII.

Autor primarius vniuersi mundi creauit ipsum, nequaquam ultra præscriptum sapientiæ mentis: bonitatemq; ac potestatem suam, vt qui continet in essentia substantias partiaras eius, perficitq; ac eisdem influit. Siquidem existit infinitus simplicitate sua. Neq; in se caret potentia, quamuis influxus eius in animam sit finitus. Nec enim quicquam suscipiens ab eo influentiam, est imitamen par eius substantiæ, comparatu ad verbum creas, quod est vnum cum, productumq; absolutū, ac præceptum illius bonitasq;, & voluntas, quod itē produxit omnia, crassa, sētibilia, & omnia subtilia intelligibilia. Quodlibet enim, quod sit imaginabile formari ab intellectu principe, est etiam productum ab eo. Neq; vero præceptum huiusmodi intellectus principis conceptum est terminatum, nec alterationi, variationi; idoneum. Sedenim omnes essentias sub-existentes substantia sua seruat. Atque harum alias ab intellectu medio, a se tamen expressas secundum imitationem ad ipsum. Non etiam vitur imaginatione, nec cogitatione tale verbum. Hoc enim non competit auctori ipsi primario. Quapropter etiam verbo eius minime conuenit, æqualia siquidem vni alteri, sunt æqualia inter se, vt lineæ egressæ a centro ad circūferentiam. alioquin æqualia forent inæqualia. Quapropter cum rerum etiam quædā sint compositæ, ut sensibiles nactæ qualitates, verbi gratia colores, sonos, odores, sapores, tactileque, tum corpora superiora, vt cœlestia, tū inferiora, vt terrestria verbi gratia plantæ, & bruta, ac homines. Quorum quodlibet totum est maius sua parte. Moueturque, & quorum aliquis

Moueturque, & quorum aliquis motus, ut celi, non habet contrarium, alius autem, ut elementorum habet contrarium, siquidē vnus impedit alterum. Et anima rationalis quidem est substantia mobilis motu spiritali. Illitaque coloribus spiritualibus, quos ei immittit intellectus supernus, ipsa autem dein trāsmittit reliquis entibus subterioribus a se expressis, comprehensisque per cogitationem. Essentia autem veri producti, ab abstracta ab omnibus alijs, quod intellectus ipse princeps testatur, Si nanque conueniret in aliquo speciei creaturæ expressæque, illi etiam conueniret autor ipse mensque princeps, qui est consubstantia eius, nec enim est aliud quid ab eo, id autem non est. Quod si uelis manifestius, specta anue quæpiam altera essentia, adiungatur sistere possit, an ue quæpiam altera essentia, adiungatur ascendatque similis in substantia ad eum, & quoniam id non contingit, ablataque sunt ab eo circumpendentia, non poteris comparare, coniungere ue essentiam illius cum alia, quæ uero referat eam. Siquidem omnes essentia formate creaturæque, ab intellectu diuino sunt posteriores illo, ab illisq; omnibus is est abstractus, Produxitque mentem sui primariam: imposuitq; illi quaslibet entitates sub ratione qua ipse considerantur. A qua oriuntur omnes formæ differentes, sicut entia ab essentia: & formantur creaturæ: terminanturq; naturæ, ut species progenerantur. Quare cum omnis essentia comparata alteri sit aut superior priorque, aut inferior posteriorq; itemque aut abstractior aut concenterior illa, non sit autem aliqua essentia prior, superior ue aut abstractior autore primo, sequitur, quod idem non habeat rem aliquam exteriorem, quæ possit eum pariter representare, siquidem inferiores siue hæ infimæ, siue illæ superiores, non attingunt prædictam mentem eius, sub ea ratione, qua ipse seuit perficitque illam.

Qualis sit orbis supremus. Cap. XIII.

MVndus diuinus est absolutissimus omnium, quoniam habet numem copiosum ptofluensque in inferiorem, continetque in seipso omnes substantias perpetuas nunquam desituras: nullatenusque perituras, utpote intelligentias, animasque omnes. Atque existit immotus in summa pulchritudine, & minans aliis rebus. Non indiget motu exterioris, quicquam afferente, siquidem cuncta amplectitur, neque potest aliunde pati. Nec enim extat, agens a quo perfectionem additamentumq; suscipiat. Existit item purus, quoniam non habet partem, quæ non intelligat, & ea quam habet intelligit ex se non per ex-

plorationē. Quandoquidem principatus eius, ut cæteræ dignitates, est æternus, ut essentialis, non temporarius, ut accidentarius. Temporarium, siquidem non existit æternum. Tu uero speculaturus mundum illum honorabilem, eiusque substantias nobiles, contemplationē dirige, sequutus ipsam, nec in primis gradibus subsiste, sed perge adhuc relicto sensu, capiēs intellectum, siquidem sensus solū nōscit singularia, ut hunc equum, intellectus autem scit etiam uniuersalia, ut equum simpliciter, & sic aliam quamlibet speciem, neque tantum species sed etiam genera, Atque uniuersalia talia aut primo, aut raciocinio per sensum excitante hic intellectum: qui in orbe dein superno contemplatur clare, quoniam eius essentia sunt æternæ, stabiles, semper præsentēs, inerrantes, inalterabiles, immutabiles omnino, eadem intelligentes, & intellectæ, nec dissentientes, amata: item, & amantes. Non enim intellectus intelligit quin adsit amor, quod si res adsint, intellectus, intelligens, essentiaque intellectæ, & amor consequens, oportet addere motum, & quietem, motum autem quoniam intellectus intelligit cum motu, qui est non transgressio, sed perfectio aptatioq; nec enim a statu pristino evertit. Ut amor enim uero comitatur intelligentem, quoniam si intellectus illo spoliatur fiet solitarius, silensiosusq; nihil comprehendens. Siquidem oportet intellectam rem aptari intellectui per amorem.

Quod uterq; mundus existit per Deum, parendoque illi seruatur, quique sit ordo inter intellectum, principem, agentem, ac possibilem, quod etiam uerbum est duplex, uidelicet conceptum, expressum. Cap. XV.

Nihil utriusque orbis existit absq; autore primario neq; uniuersi entia subiunguntur nisi ipsi, atque illi propter dominationem, seruationemq; Intellectus uero possibilis est infimus aliorum intellectuum apud Deum, perque illum nos intelligimus entia. Ille autē non intelligit sine autore suo. Sed & non intelligit eum per spectrum representans, uerū per sui speculationem, intelligendo enim se ipsum, intelligit consequenter autorem suū, quatenus uiuit, non tamen quatenus est. Idcirco etiam intellectus ob istum essentia gradū est perpetuus, seruens. siue ardens, humilis, tranquillus, ac fortis, propterque assiduum influxum ab autore primo maiestatemq; diuinitatis eius se se illi submittit iugiter, a cuius dominatione si mundi declinarent, corrumperentur, siquidē sunt ab ipso. Et quicquid eis inest, consistit per ipsum. Præcipue si subiectionem illi præstiterit, intellectus agens uidelicet, ac celi substantias intellectuius continentes, & intellectus

intellectus siquidem post diuinum primus in est animæ rationali, anima; illi coniungitur iuxta periodum, quibus coniunctus sit unum amore, ac gaudio incomparabili. Quod si anima separaretur ab intellectu isto, sequitur eam corruptio. Coniungitur porro anima intellectui agenti, quoniam existit ab ipso, sicut ipse intellectus agens a uerbo diuino, cui iunctus continet, perseverat, quoque continet. Siquidem tale verbum non format immediate nisi intellectum, neque intellectus formatur nisi a uerbo. Intellectus vero agens est proximus uerbo diuino, quoniam non potest cogitari quicquam prius, intellectu agente propinquius ipso uerbo. Qui etiam propter imitationem quādam auctoris appellatur uerbum abstrahens, quoniam anima per eum potest abstrahendo deputare qualitates sensibiles. Si vero inter auctorem primum, intellectumque agentem foret substantia quæpiam media, illa esset superior, nobiliorque, ac illustrior proculdubio intellectu ipso, cuius contrarium fuit probatum. Ideo quoque intellectus agens dicitur uerbum creatum auctoris primarij, quoniam speculando ipse auctor semetipsum exformat tale uerbum, contemplando autem creata minime nouat aliquid ulterius. Essentiæ porro omnium creaturarum insunt substantiæ auctoris primi, quoniam non intelligitur aliquid præter essentiam ipsius. Et si foret uerbum creatum prius intellectu primario, esset quoque perfectius eodē, at quo modo id fiet? quādo iam probauimus, quod intellectus primarius existens uerbum primum, creauit uerbum extractum, solusque id egit. Dicitur, & enim uerbum quoddā prius ordine, perfectius item, puriusque comparatu alterius inferioris. Et quo modo etiam continget, ut quodpiam uerbum creatū sit perfectius intellectu agente, cum enim tali intellectu inesset defectus, qua ratione posset sincere speculari auctorem suum? in quem si forte ignorer nihil aliud poterit discere. Quoniam omne intellectum per ipsum intellectum principem intelligitur. Præterea si uerbum creatum foret perfectius intellectu agente, is non foret causa necessaria inter auctorem primum, & creata, quod est falsum. Quare intellectus agens est perfectior, ac prior omnibus, sub creatis, impossibileque est imaginari quicquam aliud creatum perfectius. Inter intellectum siquidē secundū ab agente, qui est anima rationalis, auctoremque; primum, est medium imaginabile, intellectus uidelicet, ipse agens. Quoniam intellectus ab eo secundus, est primum mobile admittendo, recipiendoque. Idcirco etiam constitutus est medius inter intellectum agentem primum, & naturam ignobilem corporalemque; ac trimesilem, sed & tres potentias comple-

xus, scilicet vegetatiuam, sensitiuā, atque intellectiuam, & cum is intellectus secundus speculatur ens ipsum unum, quod contingit ex gratia primi, est unus, cum autem reuersus ad se, quatenus, est medius inter duos orbes, uidet seipsum, sequitur unum, mundusque inferior naturalis, corporeusque ipsum subsequitur.

Epilogus predictorum. Cap. XV I.

IAm probatum est igitur, quod inter auctore uerum, & naturam sunt media plura, quorum intellectus agens est primum, & anima rationalis secundum, anima autem sensualis tertium. Atque intellectus primus post diuinū iungitur uerbo eius unione inexcogitabili, proximus eidem, itaque ambo sunt unum, neque tamē unio ipsorum est qualis intellectus primi agentis, ac secundi possibilis, quoniam intellectus is secundus ab agente, quamuis secundum substantiam sit ab intellectu illo primo, tamen est gradu longe inferior. Siquidem huius intellectus secundi gradus, est primus entis mobilis, pendens ab intellectu primo, cuius gradus est quietis propter suam abolutionem, quæ non indiget perfectione exteriori, ad quam, ob id sit mobilis. Immobile autem continet omnino mobile, omnesque illius partes, & continens est prius contento, superiusque dignitate, ac sibi sufficiens simplicitate substantiæ, pro multiplicitate alterius. Namque semper aliquod mouens existit exterius, animaque propter indigentiam est mobilis ad multiplicatē, & cum nobile quoddā sit motum, quoddam quiescens, uerbum quod est intellectus agens, neque existit mobiliter neque quiescēs, sed ab utroque abstrahitur. Iam quoque probatum, quod inter creata, primum est intellectus primus siue agens, secundarium autem intellectus secundus qui dicitur anima rationalis, collocata a Deo, ut præfatum, in confinio utriusque mundi. Quod si quispiam quærat: quid nā auctor exitit intellectus primi agentisque? Respondemus Deum auctorem uerum fuisse, qui creauit eum ante omnia alia, cuique insequit omnia, qui intellectus quoque agens cum sit proximus ipsi Deo, dicitur uerbum ipsius expressum cuius gradus, ut dictum, non est rei mobilis neque quiescentis, siquidem motus, & quies non insunt nisi substantiis inferioribus illo.

Quod uerbum expressum est causa proprie creatorum, Deus autem non est proprie causa eorumdem. Cap. XV II.

Verbū expressum appellatur causa causæ, atque hæc fuit opinio sapientū Babiloniarum

alia, quoniam ab eo producantur entia, ipse
 etiam intellectus ab eo secundus, id autem propter
 animam verbi huius cum autore primo, a
 quo ipsum, & omnia alia existentia vere pro-
 creantur. Causa vero dicitur quæ est effectrix
 cum expressione simili existentie causati, quæ
 re si nihil fuisset aliud creatum, verbum tale
 non appellaretur causa. Nullumque ob id etiam
 aliud inferius dicitur tam decenter cau. Si sa-
 quidem nihil cum expressione simili, produci-
 tur sine ipso uerbo prædicto. Et quando etiam
 nihil recipit expressionem suæ existentie a se
 ipso. Cum & enim existit haud, procedit ad ex-
 pressionem suæ existentie. Nequaquam coue-
 nit, quod aliquid nuncupetur, uel sit causa sui,
 ut falsum est, quod aliquid prius, quæ prius, sit
 posterius se ipso, & superans quatenus tale, sit
 superatum. Contingit porro intellectum agen-
 tem qui est tale uerbum dici causam, quoniam
 est plenus seminibus. Si careret non decenter
 nominaretur causa, imò existentia illius desi-
 neret, non enim contingit, quod quicquam
 pendeat ab altero extremo, & id non existat,
 alioquin contringeret causam fore absque cau-
 sato, ac uiceuersa causarum pariter sine causa.
 Quod si sit, entia forent inordinata. Quo dato,
 auferretur præminencia prædominiumque; vir-
 tutis absolutioris. Quare agens, & patiens ad-
 ministratumque; existerent æqualiter se habentia.
 Quæ tamen esse inæqualia experimur, tum
 ratione actionis, passionisque in quibusdam,
 tum ratione medii unius, vel multifarii in aliis,
 vel nullius etiam in plerisque, qualia sunt en-
 tia abstractæ potentie perfectæ. Quare, ut dictum
 causa nominatur comparatu ad causatum. Quod
 si quispiam dicat cum causa, & causatum con-
 ueniunt correlatione, differant autem substan-
 tia, quo modo igitur causa coniungitur causa-
 to? Respondemus, quod inter causam, & cau-
 satum est quedam coniunctio per radiationem
 quampiam, proportionemque; communem, sine
 qua impossibile est unum esse causam alterius,
 ut aliquem esse patrem alterius filii. Quorum
 quamuis unus sit prior altero, tamen eorum
 est quedam coniunctio, & licet filiatio insit fi-
 lio, paternitas autem patri, non ideo tamen
 auferetur omnis inter illos communio, sicut au-
 tem de ijs patribus correlationis sic de reli-
 quis. Sic enim inter elementa quæ sunt causa
 mixtorum, uerbi gratia mineralium, plantarum,
 animalium, ipsaq; mixta, est hæc coniunctio.
 Adhuc quoque; inter indiuiduum unius speciei
 & indiuiduum alterius extat talis communio,
 ut contingit uni illorum alteratio, transmutatio
 que, ab alio, collocatio item in regione pro-
 pria, & ascensio, tum dignitate, tum situ unius
 supra aliud, ut elementi, uerbi gratia aquæ su-
 pra terram, aeris, supra aquam, ignis, supra ae-

rem. Quorum singulum in suo loco constitu-
 tum quiescit, ac ut in animalibus, item uelut
 capitis supra pedes, implantis quoque; ut ramo-
 rum supra radices, præterea animal est subli-
 mius planta, planta minerali, atque; ita inter unum,
 & alterum proportio. Si namque; inter prædicta
 minime foret communio nominata, impossi-
 bile esset unum eorum existere causam alterius.
 Ita quoque; cæli circumlati sunt causa, quod ele-
 menta inter se alterentur, transmutentur, pa-
 tianturque. Quorum est coniunctio quedam mul-
 timoda. Conueniuntque; tum quod sunt mobi-
 lia localiter, tum quod sunt, quata, terminata-
 que. Et enim si non esset proportio inter illa,
 elementa non paterentur a cælis, quod falsum
 tamen est, cum ex illis non generetur aliquid,
 nisi per impressionem ab ipsis cælis, eorumque;
 motibus. Sunt enim cæli causa formarum natu-
 ralium, hæc autem compositorum generabili-
 um, quorum est talis communio. Præterea mate-
 ria, & forma quarum unius est motus cogita-
 bilis, alterius uero quies, sunt ambæ causa cõ-
 positionis cæli, interque; illas, & cælum est com-
 munio plurima, quia cælum circumfertur, for-
 ma autem circumfert, quamuis ibi materia, & for-
 ma sunt insensibiles, sicut etiam hic. Adhuc autem
 anima uniuersalis habet proportionem ad hu-
 iusmodi materiam, & formam, quarum utrius-
 que est causa, & firmior, quàm particularis, quo-
 niam illa utitur descriptione luminis spirita-
 lis, hæc autem corporalis, ut quæ materie im-
 mergitur. Uniuersalis anima item est causa mo-
 tus orbium, quietis autem polorum, sic quo-
 que; anima particularis est causa motionis or-
 ganorum, quietis autem potentiarum. Rursus
 materia, & forma sub naturam cadunt,
 quatenus materia non potest existere sine for-
 ma supposita, neque; pariter forma sine materia
 subiecta. Amplius intellectus agens, qui est uni-
 uersalis, iam prædictus est, causa animæ uni-
 uersalis, & sic habet manifestam communio-
 nem cum anima. Siquidem qualia insunt indi-
 ta semina intellectui agenti, talia quoque; inxi-
 stunt animæ rationali, nec enim anima agit,
 quin eius essentia suscipiat a formis intellec-
 tus agentis, iterum etiam alia est communio
 huius intellectus, & animæ prædictæ, quod in-
 tellectus aliquid est particulare, & aliquid uni-
 uersale, & similiter animæ. Et sic etiam intel-
 lectus est unum idemque. Quod uerbum expres-
 sum a potentia autoris primi, cuius uoluntas,
 & præceptum sapientia est idem, quod genitum
 in eodem gradu essentia. Atque; intellectus agens
 est creatus ab autore primo, per huiusmodi
 præceptionem, uoluntatemque eius indifferen-
 tem omnino. Neque; ex materia productum, neque;
 exemplo exteriore, sicut reliqua creata. quare
 colligimus, quod semper inter causam causa-

tumq; suum est communio aliquomodo, alioquin, sine hac habitudine non contingeret fore vnum causam alterius. Deus enimvero quod niam non habet huiusmodi proportionem ad creaturam. impossibile est, quod sit proprie causa eius, sed tamen est autor, effectorq; rei emanantis ab eo. Neq; necessaria est inter agens, & actum talis communio, nec enim intercedit passibilitatis conditio in agente: sed si qua contingit, apparet in ipsa re emanante ab eo. Itē causa imprimit causato qualitatem sui simile aliquam, semperq; causae, & causato commune quiddam inuenitur, sicut caliditas, qualitas naturalis essentialisq; ignis, est communis ipsi aeri, & aquae lapidique, calefactis ab eodem. At impossibile est, quod mundus existat ab auctore primo, ut caliditas ab igne. Siquidem haec est, velut anima ignis. Ille aut nequaquam sic se habet ad autorem. Sufficit etiam cum anima describatur exprimatq; ab intellectu proximo, uerbo diuino, quod est omnium creatorum autor, descriptio seu qualitas animae causatae procedit a simili in intellectu agente causa existente. Amplius si Deus foret causa ipsarum creaturarum, eius scientia esset similis, scientiae earundem. Quod est falsum. Iam enim notum est, quod Deus creauit entia absq; alio ente, exemploq; exteriori. Neq; extat in aliqua re celesti, uel elementaria eius similitudo quaequam. Rursus igitur Deus, ut dictum, sublimis, non est uere causa rei cuiusdam creatae, sed autor causa ipsius, quae est opus illius. Nam ut praefatis usum, caret communione huic oportuna, ad ipsas creaturas.

*Quo modo intellectus est agens, est vnus,
item Deus, & quod est vnitas,
ac numerus multiplex.
Cap. XVIII.*

Autor primarius constituit verbum, quod est creatum primum, esse causam entium ab illo procedentium. Atque hoc non est vnum verum, siquidem non agit essentiam, & existentiam creaturarum, qualis actio est supra potentiam eius, neq; tamen subit dualitatem, paritatemve numerariam, sed permanet vnum, & uere abstrahitur ab illis. Neq; enim est vnum unitate principiarum numeri, quanquam numerus etiam sit essentiae aliquantulum abstractilis, quoniam haec vnitas inest quoq; particularibus corporeis omnibus, ac necessario, quibus eam quidem verbum ipsum dedit bimodam, nonnullis vnicam, sicut terrae aeri, soli, ac lunae, similibusq; reliquis. Quorum quodlibet est vnicum singulare indiuisibile in plura contermina specie, unde dicitur, quod omnis terra est vnica terra, & sic de ceteris. Quibusdam autē tribuit

plurificatam, & hanc quoq; bigradam quāplē, ut ignis, stellae, indiuiduorumq; naturalium, exēpli gratia mineralium, animaliumq;. Alteram ut particularium tantum connumeratorem, quod dicitur vnitas prima, secunda, tertia, quartaq;, & haec sunt abstractilia a naturalibus, licet numerata. Dein venit ad spiritualia multiplicata per creationem nouatricem, & viuida, perueniendo usq; ad intellectum creatum, a uerbo diuino, qui existit vnus unitate concentricae seminum initorum. Multiplicatur aut per illa plura abstractiua, & productiua creaturarum. Creator aut uerus inuentus supergredi numeros, abstractus a diuisibilitate creaturarum, nec multiplicatus per formas infinitas actiua, uel exemplares. Quapropter est vnus unitate differente a naturali, numeraria, ac spirituali qualis eius vnitas non apprehenditur nisi per abstractionem, & negationem ab unitate expressa. Nam qui cogitat ipsum Deum esse vnum, quia non existit duo, neq; tres, ignorat talem autorem primarium. Siquidem ita is conimagnatur numerum expressum praenumerando eius unitatem nominatam, a qua, ut dictum, abstrahitur, haec igitur est differentia inter unitatem numerariam, atq; unitatem ueram creatori supremo proportionatam. Quod si quispiam quaerat cur intellectus est ita vnus, & dominus aliarum creaturarum, respondebimus, quod autor eius ens vnum, uerum: simplex, continens omnia tum composita tum incomposita, pro ratione, ut nouator entitatis, singulorum, & multitudinis creatorum, idem efficit hunc intellectum, agentem, & quicquid inest ei. Numerum quoq;. Non enim numerus est principium rerum, ut putauerunt aliqui. Siquidem unum est prius duobus, quae sunt numerus. Vnum aut non existit numerus, metiturq; numerum. Porro cum ita sit, velut praedictum, anima rationalis quoque est numerus secundum imitationem, similitudinemque unitatis intellectus agentis, quoniam essentiae primariae, ac supernae non sunt corporeae, neque auctiles, sed existunt spirituales absque terminatione mensili, alioquin forent crassae solidaeque, ac superficiae, quales existere sensu, licet falso cogitantur. Cuius argumentum extat, quod rationes seminae, ut plantarum, quae insunt humori, non existunt apparentes, & visibiles, sed occultae, ac inuisibiles, quare etiam tanto magis verbum, quod est intellectus agens, numerusq;, eius essentiaalis. Neq; autem in praesentia accipimus numerum recensilem, qui extat euidentem, sed naturalem, qui est essentia contenta ab alia, qualisq; vnitas duaria mundi superni, inest intellectui rationisq; agenti absolutae, neq; imitatur quidem unitatem diuinam, sed resultat numerus quidam, qui existit forma singulorum creatorum ab intellectu

intellectu; continente uere entia ac seruante, quique prius formatus est ab illouino, sub specie inferioris essentia. Atque hæc dualitas est essentia vnica.

Quo modo Deus, cum sit summe unus, creet multa alia entia, quali autem specialibus Intellectibilia. Cap. IX.

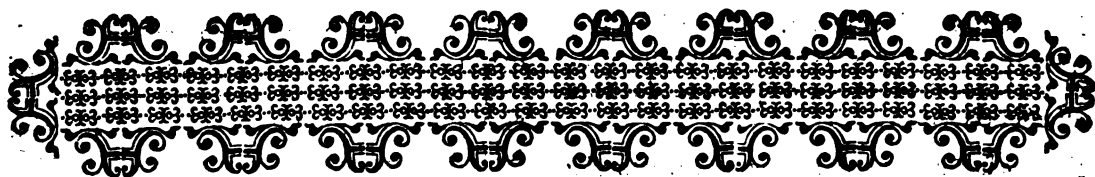
Querendum de intellectu agente, qua ratione ipse intelligatur ab aliquo, & quo modo fuerit creatus ab autore primo, qualisque item sit status intuentis eum perpetuus. Præterea, querendum utrum, quod animus procliuis, nullo prohibente, maxime optat scire: atque id in quo turbati sunt altercati; inter se sapientes, videlicet, quo natura modo ens vnum absolutum implurificatumque omnino, creauerit alia plura entia, sine digressu ab unitate essentie, citraque detrimentum unitatis, immo cum roboramento eiusdem. Et enim quaquam omnia alia profluant ab uno, non tamen ob id inest illi uni pluralitas, quale cum dixerimus, ostendamus etiam probando. Ad quod pro uiribus faciendum imprimis imploramus opem, & assensum ab ipso, Autore primo, neq; ore tantum, sed cum gestu supplice; animo etiam abunde, incessanter, atque integre, conuersique oramus, ut ille illustret mentem nostram, dimoueatque stultitiam animabus supercrescentem, propter corpus, sic enim speramus nos probaturos fore huiusmodi dispositionem, quamuis vnus veri boni honorabilis, siquidem ipsamet, immitte lucem, pro ueritate ac sine ore se exquirenti. Primum igitur, quod audius exploratur ens vnū ueram creauit entia plurima hoc modo, quod primo occurrit eius speculationi. Quoddam ens unicum, constituitque illud ante omnia alia, quod constitutum deinde reuertitur ad eius essentiam subsistensq; in illa statim respicit intellectu illud ens vnū uerum: supergredi omnia intellectibilia ac sensibilia. agnoscitque talia entia ut exemplari fabricata esse turbida declinantiaque ab eodem. Quod ita sit, quodlibet productile mouetur appetitu ad ipsum ens. Alioquin nullatenus foret productile, dico autem mouetur, quoniam productio sit propter huius generis motum aliquomodo, siquidem non potest sine illo fieri. Dico item appetitu, quandoquidem optat assimilari ei in permanentia. Vnde occurrit eidem per speculationem, atq; hæc est causa motus ab eo profluentis commodi.

Quando ita perspexeris plene, creatorem, primum, discas uerbū creatū esse proximum illi, utriq; ab hoc verbo, virtutes postremo multas euidēter, quodq; oēs mouētur appetitu ad illud, pendētq; ab eo ut creatæ a firmo agente, sicut antea probauimus. Ita ut cuncte reuertantur: & ascendāt vsq; ad creaturā illi principē proximā verbo dei cōcepto, quæ est causa causarū, refundens alijs substantiis essentias singulis proprias, conuenientesq; & quarū conuenientior est ppetua, atq; vni, quodq; recipit huiusmodi influxū a Deo, per eam mediā causam pro captu ac imitatione, siquidem oīs substantia corporea, atq; alia subterior existit ex prudentia auctoris primi per illuminationemq; unitatis eiusdē. Qua propter aia etiā mouetur appetitu ad eū, pprio quali solent ipsa simulacra ad archetypū, atq; non nihil extrario, quoniam omne animarū, est transmutabile secundū substantiā passibileq; ac alterabile, quatenus secundū substantiā vertitur in aliud. Creator .n. uero primus mouet creaturas, immittendo eius desiderium boni absoluti, ppetuoq; influētis, quale etiā vniciq; tribuit iuxta capacitātē vnde colligantur simul extrema entia communione causæ, & causati, sicut prædictum, quorum supremum est causa prima, proxima uerbo diuino, quæ existit causa causarū. Aliud extremū, & infimū est substantia extēdēs spargēsq; causarum uires immittas, ad quā hmoi uirum descensus, subtenfioq; amputatur, sublato receptaculo alio inferiore. Quare cū iā probatum sit, quod omne mobile habet motorem exteriore, ad quem, & a quo est mobile, alioquin .n. foret immobile, oīno, atq; omne tale anhelatq; itidemq; ad illū, ut imitetur, & nos hies ēt appetimus cōtemplari eūdē, ob id singula occurrūt p̄spectui illius, & hæc est ratio motus ab eodem profluentis omnimodi. Porro si uelis, qđ prius querebatur, scire, quo modo auctor primus creauit substantias insensibiles: ppetuasq; ac insignes, oportet ut circū adscribatur ab imaginatiōe tua qualis libet fluxus tēporarius, quādoquidē hæ creatæ fuerūt absq; tēpore, actione auctori immediata, atq; successua. Qua ratione, et .n. huiusmodi productio foret temporaria; quū ipse auctor illius, sit etiam auctor temporis, omnesq; generationes temporarias digesserit cōstituens, ac discreuerit. Nec enim auctor temporis existit a git ue sub tempore. Verum altero modo altiore, dignioreque, creaturæ fiunt ab eo, quali uidelicet umbra corporis alicuius manat ab ipso.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

Cap. 1. ponit influxum Dei in 1. creato esse infinitū, falsū est, quatenus recipitur in intellectu creato. Cap. 7. ponit intellectum producere animam, quod & replicat cap. 10. & 11. Si intelligit de intellectu creato, falsum dicit, prout supra annotatum est.

LIBER

LIBER VNDECIMVS

QVOD AD INTELLIGENDVM

ORBEM SVPERCAELESTEM.

OPORTET PRIVS INTELLIGERE
cælestem, Magisq̃ue tamen illum,
quam istum.

CAPVT PRIMVM.

Narraudum a modo, quā mirabili ratione sydera animæque mundi superioris gubernent ista inferiora, quandoque ille orbis continent omnia eadē entia, a primo ad postremum quæ, & hic, verum sub alia specie videlicet nobiliore. Neque tamē ob id dicimus, quod formæ ignobiles in hoc mūdo progenitæ, ex putredine sint etiam in illo altiore, sed quod solæ formæ naturaliter generabiles adsint ibi. sub alia, vt præfatum, altiore specie. Ad propositum igitur conuersi dicamus, quod planeta Iouis princeps stellarum, inter omnes: quæ ibi existentes appetunt ipsum mundum intellectualem: præcipue contemplatus formas eiusdem puras, suscepit illarum bonitatem lumenq; pro capacitate, vt amantior, supra alias stellas. Vnde & dignior factus est. Quæ ppter qui huiusmodi planetam speculatur, sit ad similes pulchritudine: dignitate ac lumine. Vt qui scandens sublimem locum quandoq; de spectans humum rubeam aspectu rubescit. Sic enim, qui lumen superius intuetur illuminatur, verum quoniam planetæ lumen, quod inest a luce bonum, est tum interius tum exterius, immo cum sit eius forma, lumen verum, est interius, forma enim non subiicitur sensui. Idcirco ad perfecte uniuersaliter conspiciendum lumen illud, oportet vti speculatu minime partiario. Videlicet tantum exterius non

autem inferius circumtuate, immo totum, vtroque perlustrante. Vtque ocularis visus non penetrat uniuersum corpus, sed enim solum aspiciens exteriora, nō inspectat interiora, sic etiam nulla alia vis corporea potest lumen illud interius attingere. Quæ propter si velis huiusmodi formam planetariam integre contemplari, necessum est redeas ad ipsum mentis animū, ac euadas qualis ille incorporeus. Sic enim fies inalterabilis, visuque ideo intellectuali comprehendes. Vnde illius fulgore etiam impleberis. Atque identidem facies specialibus exploraturus Iouem stellarum principis. Vniuersali siquidem ratione illum prosequere, considerans superficieque ac profunditatis pulchritudinem. Quod si amplius optes etiam supercælestes formas illustres, scientia assequi perfecta, neque aliter earum dignitatem præclaram queas introspicere, quo modo & quem prædiximus archiphanetam intueri, profundius, tunc enim lumen eius, quod est hypotypus a superno orbe impressus, in te refundetur. Cuius illustratione indutus, fere illi par unusque, tanquam subleuamento adiutus, supremam illam claritatem, omnesque eius participes formas pro voto intelliges. Si uero ab eo auersus, disiectusque ad te conuersus geminatusque fueris, huiusmodi speculationem amittes. Quam tamen, si minime corporeis sordibus interim coninquineris, dein reconuersus ad Iouem stellam recipies, conterminus lumine sicut aptea, & pene cōsubstantialis

tialis illi redditus: pariterque nescius omnium nisi, quod fuerit disunctione inter turbatus. Alioquin a planeta isto alienus, quoniam te iuppiter tunc abhorrebit, nunquam attinges orbem supremum, quare oportet viros sic omnes reliquos cōtemplaturos eius supernas essentias, cum planetarum Domino ita, vt prædictum est, se se habere. Porro danda tamen maior est opera cuilibet, vt contempletur mundum supercælestem, quam cælestem, quoniam illius scientia est nobilior, quam huius, quæ tamen est insignis præluminariaque ad illam, & sine qua proculdubio media, nemo potest supremam consequi. Boni pulcherrimi, quo nullus aspectus satis pasci potest, & cui speculatorem oportet esse plane vnum cognominemque, quique penetratu intellectus lucē huiusmodi optimam ingressus: sit tanquam candelabrum lucens illi ad simile.

Quæ sit differentia inter sensum, & intellectum. Cap. I I.

Quemadmodum visus non apprehendit uisibilia, non sit illis idem, vtriusque apprehendit noticia pro facultate perfecta, sic intellectus humanus nequit intellectibilia cognoscere, nisi illis vniatur, & visus, quidem superficiem rerum attingit. Intellectus autem profunditatem subit: Idcirco, quoque magis firmissq; unitur intellectibilibus, quam sensus sensibilibus. Siquidē omnis sensio diuturna noxia est valde sensui ipsi, adeo vt aliquando eum priuet ui sentiendi. Intellectio autem aliter se habet intellectu, vt quod diuturna intellectum firmat, depuratque quatenus est intellectus. Præterea sensio mali est vehementior quam intellectio, illa nanque infert dolorem ægritudinemq; non autem ista. Sensus item non bene precipit dispositionem naturalem conuenientemque, verbi gratia sanitatem, nec enim talis subit potentiam sensitivam, ægritudinem uero bene percipit, utpote preternaturalem, inconuenientemque, tali naturaque ut dolorifica facile sentitur. Quod si sensus ignorat prænominatas qualitates, quanto magis substantias intellectuales, quæ sunt distantes, & alienæ ab eo multum. Idcirco quoque sensus non confitetur intelligentias. Intellectus autem, si has negaret, se se ipsum negaret. Alioquin foret substantia corporea, quod si contingeret, subtraheret se rationi intellectuique, consideransque essentias intellectrices tanquam corporeas, nunquam orbem supernum, eiusque mentes penetraret. Quas, viceversa, transcedit cum essentiam suam respiciens introspexerit perfecte.

Quod mundus triplex supercælestis: cælestis: ac terrestris, quodque posterior seruetur a priore. Cap. III.

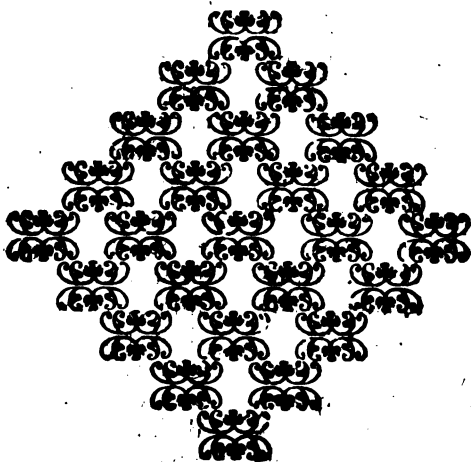
Mens ipsa humana, cum orbem intellectum perspexerit, nobis renunciat illum esse opus primum creatum, summoque decore insignitum existere, ac illaboriosum: inafflictuosumque. Immo lætabundus suo lumine, profluentesque ab aliis essentis exultanter substantias in seipso continere. Quorum Iouis planeta est primariū exemplar, omnium illius entium. Neque vero nullibi collocatus, sed enim in alio orbe secundario, bono tamen illustri perpetuoque ac eius primi simulacro, referto. Vnde etiam decet, quod sit bonum absolutum, siquidem metatypus est, & similis archetypo. Rursus autem hic mundus infimus ad similes cælesti ut vitæ: essentia bonitatisque causarum, successiva iugiter generatione, est quadamtenus perpetuus, sicut ille constanter. Signidem omnis uita nostra, cum sit similitudo superioris continuatur ab orbe illo, continuato adhuc per supremum principium. Ideo errauit, qui opinatus est, mundum intellectualem fore corruptibilem, quoniam autor eius primarius firmus inablatilisque existit. Dum autem creator intelligentiarum fuerit talis, illæ nequaquam deficient: neque ultatenus peribunt, sed internum persistent, nisi idem autor sponse redigat ipsas intelligentias in pristinum statum, ac retro transmutet in nihilum. Id autem est impossibile, quandoquidem creauit eas absque consultatione ac cogitatu. verum alia intellectiois specie. Quare lux primaria, quæ existit essentia vera, indefituraque, omnino protectione seruabit eas, ob quam rationem stabiles ac perpetuæ manebunt, huiusmodi intelligentiæ.

Cur Deus appellatur lux, & quod seruat orbem intellectuum, hic autem cælestem, isque deum terrenum. Cap. IIII.

LVcis primariæ appellatione utimur ad primum autorem nominandum, ex necessitate, quoniam nequimus ipsius essentiam qualis in seipsa existit, detegere, atque attingere, & quantum eius mens humana intelligit abstractione, negationeque succedanea, assequitur scandendo subinde, eo usque ubi lassata sistit, vt imperfectissima, siquidem est infima omnium creaturarum intellectricium. Rursus igitur regressu ad propositum facto, dicendum, quod essentia princeps, quæ est lux infinita, cum nullatenus corrumpatur

patur, nunquam etiam definit illuminare orbem supercælestem, isque cælestem, ideo quoque hic secundarius Dominus infimi, utpote illius primarii semper existet. Et quaquâ princeps mundi superioris parum referat ab inferiore, nihilominus conatur seruare eum, seruator porro mundi intellectualis est lux primæua, mundi autem cælestis, ille supercælestis, huius autem infimi sensibilis, ille medius cælestis. Atque omnes tamen seruantur consistuntque uirtute auctoris primi, qui eos suæ administrationis robore fulcit ac sustinet, ut qui primum orbem, a quo pendunt reliqui, perornat. Quique existit infinitus potentia: Bonitate, ac pulchritudine, Vnde illum subsequitur intellectus agens illuminatus ab eo, parique mundi intellectualis op-

tima ac nobilissima, Intellectui agenti honoratiori succedit animus simulacrum eiusdem quique etiam speculatus orbem illum intellectuarium, sit pulchrior adhuc. Tandiuque ita perseverabit, quandiu illum intuebitur, ac uice uersa a speculatu diuertens, lumine extracto deformabitur. Atque in nos etiam docet nec nostrum animum respexerimus, in eoq; constiterimus. Existemus speciosi probique, ab eo autem digressi ac transfugi, turpes atque improbi. Præterea ipsa cælestis mundi anima est decora, pulchritudinemque suam, maxime planetæ ueneræ, immitit, quâ dein illa huic mundo sensibili transmittit, non enim ab alia causâ, quam a cælesti speciositas terreni orbis provenit, ut prædiximus.

LIBER DVODECIMVS

QVOD CORPVS

HOMINIS EST MORTALE.

NON AVTEM ANIMVS,

quodque corpus animalis est
organum animæ.

CAPVT PRIMVM.

IN præsentia considerandum est nobis an utraq; pars hominis sit consumptilis; an tantum una corrumpatur: altera autem persistat semper, & quæ natura hæc sit, idque ut perfecte fiat, ratione naturali est investigandum. Homo igitur non est aliquid simplex, verum constet ex anima ac corpore, quod existit organum animæ coniunctum: diuersumque specie. Quodque licet optime, animæ uniatur, non tamen inseparabiliter ab ea, neque in seipso constanter est firmum. Siquidem corpus ipsum est compositum, & non simplex. Omne autem compositum resoluitur tandem in ea, ex quibus compositum. Atque ex consequenti non permanet, Quale etiam patet experimento, siquidem conspiciamus corpora modis variis corrupti, tum ab aliis, tum inuicem: præsertim quando anima nobilis ea destituerit, Vice rursus versa corpus si permanet, ad miniculo animæ sublimis perseverat, ac sine illa nec persistit, nec existit unum. Quandoquidem resoluitur in materiam & formam, ex quibus constituit, abeunte huiusmodi anima, quæ continebat illud, Corpus item est quantum diuisibile in partes minutas. atque hæc est quædam corruptionis species, Quare cum sit corpus, pars altera hominis, non utraq; eius portio est incorruptibilis, verum una corrumpitur, videlicet quæ existit instrumentum animi, quo ipse indiget, non tamen semper sed pro tempore, alioquin corrupto instrumento simul

ipse animus corrumpere, Quod profecto non contingit, quando animus adhuc in statu suo persistit firmus, inconsumptusque. Siquidem natura eius non admittit ullatenus corruptionem. Atque est forma per quam homo est ens & existit, unde homo vere est animus, ipso autem quoque corpore animus indiget, ut artifex organo. Qui corrupto, eo non ob id corrumpitur. Corpus autem est animæ instrumentum, quoniam sicut artifex exigit organa apta operi, verbi gratia carpentarius securim, sutor acut: messor falcem, nauta remum, sic anima expetit corpus, ad commodum cui inexistat, Potentiæ quoque animæ exigunt membra instrumentaria idonea, quibus anima ipsa insit, cuius argumentum, quod anima cum viribus sequitur complexionem corporis, siquidem euidenter uariantur eius operationes alterato corpore aliqua de causa, verbi gratia ob operationes, propter animam illo, ut organo utentem, uelut tristitia: timor: concupiscentia: lætitia & mestitias, Quapropter mutuum accidentium, commercium, utriusque anime atque corporis consuetudo, indicat corpus oportere ut sit aptum animæ dominanti seruiturum, Quod & adhuc ex illo probatur, quoniam si quodpiam animal, ut sit moriatur, numquam alterum gignitur, cui eadem anima possit aptari. Ita quod semper cuilibet animali sua inest propriaque anima, nec vicissim cuilibet animæ suum propriumque subest corpus animalis: Siquidem corpori parato, parata pariter respondet anima, idcirco necessum est

I corpus-

corporaturam animosi esse alteram, quam pusillanimitas sicut ferramentum carpentarii aliud, quam sutoris, atque ita anima leonis, ut animosa, prudenter sibi aptavit corpus organicum ad opportunitatem, ut ossi solidum ad robur, dentaturumque ad morsuram. Canis leuiter pedatum ad velocitatem, & qui dure ungulatum, ad pugnam; reliquisque actionibus promptum. Bouis quoque anima ita sibi constituit corpus cornigerum, magnumque ad labores. Et quolibet alia pro dignitate, indignitate, ut operationem, ut leporis anima cum creat audacia, ac robore, corpus leue format sibi ad euasione, ouis autem sagax ad precautionem a fortioribus brutis.

Qualis humani corporis compositio. & propter quod. Cap. I I.

Cum anima humana sit nobilior sapientiorque reliquis, ac idcirco propinquior substantiæ diuinæ, disposuit sibi corpus nobilissimum aliorum, quæ sunt, animalium ac meliora, aptioraque membra ad artes exercendas. Cuique ad multa opera, quæ facit multifariis indigeat organis, neque potuerit sibi ea omnia in corpore coniuncto fingere, in eo composuit unum idoneum ad fabricandam illa plura separata instrumenta, manus videlicet, quandoquid si habeat unicum organum tantum, unico usui aptum, non poterit cetera opportuna conficere. Instituit quoque corpus rectum, cui eum manibus addidit etiam pedes, ut queat multas alias animalium species, opinione pene, innumeras, gestu variato imitari, eorumque motus plures effingere. Quorum si unicum retineat naturalem, id nequeat. Namque homini omnia brutorum opera, quadamtenus: conveniunt ut leonina dominatio, ad quam vititur lorica: Clypeo: cretaque adhuc instructus ad Balista, & arie re ad muros diruendos, propulsamque noxiorum relis, ad pugnam; item equo, sed & celeritatem qualis leporina, ac naturalem per cautionem, ut ouilla, atque hæ actiones per instrumenta factæ sunt brutalibus potentiores. Homo item ope intellectus directoria facit opera quædam exquisita, supra naturalem cogitatum suum, quoniam naturalium operum inest, quoque brutis potestas, ut artificia homo format, verbi gratia, musica organa chordis instructa, uenditque illis artem ipsam, Præter instrumenta sonora, quæ excogitat ad lætificas brutorum voces imitandas, inuenit quoque captentula, quibus volatilia æris: & pisces maris, ac feras terræ domat. Præterea vititur ad multiplex commodum aqua: aeris: & sole: ac luna, cæterisque stellis. Amplius mentis providentia cõdit leges rectas: moreque probos instituit. Scientiarum uolumina excudit, litterarum figuras nouat, sphaeraque mul-

tiformes, ut p. celesti, horologicaque, sed & artes varias. Prognostica item ante longaeva, præsentibus ac futuris utilia. Ideo, ut prædictum, homo naturæ rectæ a brutali differentis compositus est aptæ imitari brutales, atque alias cõfines, quas in uariis actionibus summit varias. Et cum ambulat dispositus est, aliter, quàm cum equitat, disputans quoque; differenter se habet, quàm scribēs, carpentarii situs etiã in actione propria diffusus est a sutoris, cõuiuatis accubitus, & arantis status discrepant. Vir canens difformis etiã a stetente, lytizas tympanizante.

Quod anima humana non habet peritiã aliquam congenitam, neque formam corporalem connaturalem. Cap. III.

Anima brutalis, ut prænarratum, dedit suis animalibus tum instrumenta opportuna actionibus, tum instinctus naturales expedites tutelæ a noxiis pro conditione singulis. Anima uero humana, neutrum horum contulit homini. Tantumque instituit, corpus versatile permultis organis, docilitatamque; citra peritiã, p. instinctu naturali tribuit. Quod si aliter cõtingeret, ut videlicet scientiã a natura secum ferat, non appeteret hunc orbem infimum, nec enim indigeret discere per abstractionem a formis sensibilibus. Nisi; respondeatur, quoniam peritiã quidẽ naturalem habet, sed cum sit uelata, nõ potest eã detegere nisi eruditione, neque valet ab obliuione respiscere nisi excitata ab iis rebus inferioribus, quale profecto non est. Nec. n. continet huiusmodi aliquam formam corporalem, veluti prætoriam, alioquin nullam aliam admitteret, ex consequenti etiã non intelligeret, ut aer, & aqua, si quæ habeant colorem unicum, peculiarem, non susciperent alterum neque; per illa media videretur aliquid, nisi sub unius coloris apparentia, quæ tamen elementa omnibus coloribus sunt peruia. Atque ita etiam sensoria, ut oculus si quem possideat colorem genuinum propriumque; non apprehenderet alium, sic auditorium, odoratorium, ceteraque sentiendi instrumenta. Quare sic anima cum sit prompta parataque ad omnes formas sensibiles abstrahendo recipere, nullam earum habet insitam, vnde etiam dicitur locus formarum quod de rationali maxime intelligendum. Et cum hoc ita sit, operationes suas propriaque exercet ex se, absque organo corporeo, proptereaque incorruptibilis existit.

Quod anima humana non indiget organo corporeo, quodque est simplex, & ob id incorruptibilis. Cap. IIII.

Anima humana fungitur nonnullis actionibus ignobilibus, quibus p. culdubio cõuenit

uenit corpus, vt oratoria cæteræque artes, quas non sine membris ad eas instrumentariis exercet. Plerisque autem fungitur virtute cogitatiua, qualis discursus deliberatiuus, atq; contemplatiuus, ad latentia ex apparentibus procedens, aliis vero; fungitur ex intellectus potentia nobilioribus, pro facultate, & citra discursum, ad quarum vtrasque postremas anima minime perfecto indiget corporali organo. Omnis autem forma, quæ non indiget instrumento corporeo ad agendum, est incorruptibilis, siquidem est simplex. Tale autem non resoluitur in alia. Sed consistit firmum atq; inconsumptibile. Animus autem est simplex, quoniam non est compositus, cum sit receptaculum formarum simplicium, & depuratarum, quas attingit æqualiter neque magis cuiusue considerando recipit vnam quam alteram, velut speculum imagines, aer colores: sonos: odores: aliasque sensiles formas, indifferenter, sine turbatione: quas deferat ad sensum, seruatque pro ratione singulorum, atq; hæc operatio inest animo naturaliter, & semper. Porro omne, quod est receptaculum formarum simplicium, existit incorruptibile, quod est simplex absolutum, extat simile, animus autem utroque modo se habet, quapropter persistit incorruptibilis.

Quod animus sit immortalis ex infinita discendi potentia, quodque non habet scientiam congenitam.

Cap. V.

Rursus animus siue anima rationalis naturaliter perpetuoque discendo operatur, siquidem conspiciamus hominem semper ignorantem aliquid subinde discere, natura eius nunquam ad discendum deficiente, qui nimo quantum superest discendum, tantum profectur discere. Omne vero quod ita se habet consistit perpetuo sibi simile ac etiam melius, quod magis. Siquidem, quod ita procedendo auget potentiam, neque attingit, finem, est virtus non interruptæ indefinitisq; quale continet vim interminatam, ex consequenti existit irresolubile, & incorruptibile, sicut, uice uersa, terminatum corpus resoluitur, corrumpiturque. Homo autem ex suppositione facta, assidue discit noua, quoniam, vt iam probatū, genus est informis imperitusq;. Siquidem a natura non inest illi nisi docilitas, nō autem doctrina. Eiusque animus creatus est non eruditus, sed eruditibilis gradatim scientiis ac moribus. Alioquin non disceret, aliquid ullatenus, sicut planta, cum non fuerit genita idonea disciplinæ, neque etiam ullam admittit. Quod si homo quoque haberet ali-

quam doctrinam a natura ingentam, hæc illi sufficeret, peculiarisq; foret, atque ob id impossibile existeret, eum aliter discere velut cætera animalia, vt prædiximus, se habent, quare homo a natura non habet scientiam aliquam sed tantum aptitudinem capacitatemque ad eam. Sicut oculus non habet quempiam colorem connaturaliter inditum, sed potentiam recipiendi omnes colores. Ita nanque se habet animus ad intelligibilia, sicut oculus ad visibilia. Vtque visio est perfectio oculi, sic intellectio animi: Ac ut oculus se habet indifferenter ad visibilia, sic animus ad intelligibilia. Vtque oculus non videret actū, nisi fuisset præparatus ad uidendum, ita quoque animus non intelligeret actū, nisi præfuisset paratus ad intelligendum.

Quod animus est simplex absolute, atque ob id immortalis, quodque simplex biformum. Cap. XI.

Animus, vt antea dictum, est æqualiter receptiuus omnium formarum abstrahendo a sensibilibus. Quia propter non habet in substantia sua quampiam huiusmodi formam. Sed tantum receptiuitatem earum. Atq; hoc est illius forma prima ac propria. Siquidem ipse animus, quatenus est animus, est talis per hæc receptiuitatem, ac vt sæpius dictum, si qua vna forma alia inesset animo, non ita indiscrete susciperet reliquas omnes. Etenim illa resisteret aliis, vt debilioribus, quia alienis recipiendis. Porro cum animus creat formam peculiari consistaque, igitur in seipso est simplex. Quandoquidem omne compositum habet formam quandam propriam, qualem, vt præfatum, non continet animus. Idcirco etiam incompositus, & consequenter simplex & absolute non comparatur. Quoniam simplex est biformum, unum quale subiectum primum, primordium omnium corporum, seceptiuum formarum, mentionumque trium, & quatuor qualitatum, & quod non est compositum ex aliquibus, atq; ideo hoc est simplex absolute. Alterum est simplex comparaturum ex eo compositum, sicut elementa quatuor. Verbi gratia ignis: aer: aqua: & terra sunt simplicia ad mixta, composita autem ad materiam subiectam trimensionem, & qualitates quatuor incomplexas. Item corpus animalis est compositum ad qualitates primarias quatuor, simplex ad plantas. Plantæ sunt compositæ ad elementa: simplices ad humores. Humores sunt compositi ad plantas: simplices ad membra similia: ut ossa: nervi: venas, & cætera membra similia sunt composita, ad humores, simplicia ad organica, ut carnem: cerebrum: iecur: caput: manus.

I 2 nus.

nus. Et similia, quorum aliquæ sunt instrumenta spirationis, quædam nutritionis: quædam sensationis ac motionis, directionisque naturæ, quædam generationis, Alia uero cogitationis, & facti onis, atque hæc membra sunt composita ad corpus, quod dein est compositum absolute. Siquidem impossibile est, quod ex eo componatur aliquid ulterius. Ad quod dicatur simplex, Trimesio autem seu soliditas: qualitates singulæ ex quatuor, & materia prima, ac forma sunt simplices absolute. Materia autem prima subi intelligitur esse illud subiectum ultimum, quod ablatum per abstractionem a corpore, quatuoribus primis, & secundis, ac trimesione, quibus subest, subsidet, superstat, atq; hæc est simplex absolute, immixtaq; omnino. Et quamuis animus componat constitutionemq; membra corporis ex elementis, trimesione ac qualitatibus, licetque regat uniuersum corpus, tamen est aduena illi, quoniam orbis eius proprius est superior isto; in quem quo modo descendat, iam probatum antea, & paulo post repetendum. Qua propter, ut deductum, tandem animus non est forma composita, sed simplex absolute. Cumque corpus omne compositum tandem resoluitur in ea, ex quibus componitur, simplex autem absolute, nequaquam resoluitur in aliquid ulterius, quodq; est tale irresolubile cogitatur esse incorruptibile, ex consequenti animus existit immortalis.

Solutio duarum obiectionum. Cap. VII.

Si quispiam obijciat dicens, quod licet animus sit essentia simplex, tamen non perficitur nisi per instrumentum corporale: quoniam perficitur per doctrinam scientiarum, ad quarum principia omnes sensus sunt instructi, qui utuntur organis corporalibus. Quapropter sit ut animus ad sui perfectionem instrumentis huiusmodi corporalibus indigeat. Quod si ita sit, corruptis illis, ipse etiam committatur corruptioni. Præterea omnes substantiæ, præter autorem primum, constant ex materia, & forma, item animus considerat contrarium generi suo: neque considerat distinctum a materia. Quare conuenit rebus materialibus. Et id sit communi usu instrumentorum corporalium ad operandum. Respondemus ad hæc, ut antea. Quod animi sunt tres operationes, quarum una provenit ex actione corporis, due autem minime indigent instrumentario corporis adminiculo. Atque hæc sunt deducere conclusiones ex principiis conaptis, & sese ab uno noto promouere, ad noscendum aliud, quod accedit ad dignitatem animi, eiusque operatio propria existit.

At rationes, quod omne substantiæ citra primam, constant ex materia, & forma, quodque animus non intelligat nisi materialia, sunt falsæ. Siquidem plurimæ substantiæ, sunt abstractæ a materia, quarum numerum nos etiam prius in metaphysicis probauimus, Vbi etiam collegimus, quod huiusmodi substantiæ existunt perpetuæ, & incorruptiles, cum sint immateriales. Appellanturque intellectus superni.

Quod animus proculdubio intelligit Deum: ac seipsum, ceterasque formas insensibiles, sine organo corporali, & quod etiam formas sensibiles, abstrahit per intellectum, sine organo eodem. Cap. VIII.

Amplius, quoque si solus auctor primus est separatus a materia, animusque scit tantum eum esse talē, animus igitur intelligit Deum, & scientia huiusmodi saltem non est per organum corporale. Quare cum ita sit, non igitur animus intelligit omnia per instrumentum corporeum. Adhuc speculatio, qua animus seipsum contemplatur, non est per organum corporale, siquidem eius substantia non est corporea, neque sensibilis, quodlibet uero, quod per organum corporale consideratur est sensibile, ergo ob id etiam animus non considerat omnia per adminiculum corporis organicum, atq; hæc operatio inorganica est illi propria. Item animus denudat semper formas a materia, ac ita denudatas in essentia attingit illas. Substantia igitur animi attingens huiusmodi formas, est depurata a materia, neque est sensibilis. Animus igitur speculatur primo ipsas rerum essentias puras sine organo materiali, deinde componit principia, Ex quibus connexis, peruenit ad formas antea ignoratas, utpote insensibiles; Atque has contemplantur proculdubio absque usu instrumenti corporalis, idque est opus ei proprium nobilissimumque pro conditione, quodque non habet repugnantiam ex obiecto. Quapropter animus considerat, tum materiales, tum immateriales formas sine organo corporali, licet postremas ualde magis absque instrumento, utpote abstractiones: simplicioresq; intelligat. Et profecto quamquam animus sit immaterialis, tamē attingit intellectu formam materiale, alioquin foret contraria sensui, a quo tamen ducitur primo ad considerandum singularia, deinde excitatur promoueturq; ad uarietatem. Supra sensus ipsum, ut comprehendens hunc hominem, procedit ad hominem simpliciter. Iudicatque quod omnis homo est animal, subintelligens indifferenter, uniuersaliterque præsentem, præteritum ac futurum, atque id non sensu. Siquidem is comprehendit

prehendit solum indiuidua, & præsentia, sed vi superiore, videlicet intellectu, qui solus comprehendit absolute vniuersalia, ad quæ procedit, a sensibus tamen excitatus ad id vtitur quibus præconsiderans qualitates materiales. Et quæquam singulare, ac vniuersale sint quadantenus duo, tamen animus, vnus vtrunq; considerat, singulare, videlicet sensu, vniuersale autem intellectu, capiendo huiusmodi formam non, quatenus est in materia, neque ex materia, vt sensus, sed mundatam ab omni conditione materiali conhaerenteque vltra essentiam, verbi gratia formatione mentis, concipit lineam absque qualitate corporali, coloremque absque figura, abstrahendo vnum, non conintellecto altero.

Epilogus prædictorum, quodque res quedam materiales, quedam immateriales, atque hæc adhuc bifaria.
Cap. I X.

HActenus igitur probatum, quod animus ad intelligendum non indiget ullatenus organo corporali. Siquidem essentia, suapte in eo opere, sibi sufficit. Item dictum quomodo intellectus particularis, iudicio euadit similis vniuersali, qui vt pridem expositum, habet infinitas formas omnia continentes, quapropter non indiget adminiculo quopiam exteriori. Neque speculatur quicquam nisi essentiam propriam sepe, autoremque suum influentem, atque ita etiam intellectus particularis cum attingit formas entium depuratas a materijs, non amplius indiget adminiculo exteriori, & tunc sibi satis est ad operandum ex se. Ad quod sciendum, quod rerum quedam sunt materiales absolutæ, quales sunt quæ ab intellectu definiuntur per materiam conabceptam. Verbi gratia limitas quæ inseparabilis a se essentia, & definitur, quod est de pressio seu cunitas extremitatis nasi. Sic etiam pars, & impar, quæ definiuntur per numerum, & similia, quæ intellectus non speculatur, absque proprio subiecto definitioni addito. Rerum autem quedam sunt immateriales, atque hæc rursus duplices, quedam enim sunt separatæ a materia in essentia, & existentia, sicut autor primariusque, qui omnino sunt alieni a materia, neque ullatenus participes eius. Quedam vero sunt quidem separatæ a materia, in essentia tamen sunt, inseparatæ in existentia, quales non admittunt subiectum in definitionem, sed enim intellectus eas vere considerat absque illo, ideoque talia entia nominata sunt vniuersalia, vt verbi gratia soliditas, superficies, linea, punctum, numerusque simpliciter. Quæquam enim horum singularia sunt coniuncta materię, vniuersaliter tamen intellecta carent illa.

Quæ cum ita se habeant, nihil impossibile, quod intellectus contemplando ea, materia, per abstractionem nudata, siue attingat organo corporis etiam materiali. Iamque probatum est, quod duæ sunt operationes propriæ, ad quas exercendas illo nequaquam vtitur, quod autem est tale, dictum quoque est, quoniam existit incorruptibile. Pridem etiam respondimus satis opinantibus, animum esse corporeum. Nunc autem dicimus rursus, quod si animus foret corporeus, indigeret organo corporali. Quare cum non indigeat tali, non esse corporeus hinc etiam vere concluditur, ac rursus si non est corporeus, non indiget organo corporali. Quoniam omne indigens organo corporali ad operandum, est corruptibile, & quod non est corruptibile, non indiget ad operandum organo corporali.

Quod animus non est corporeus. Ratione intellectus. Cap. X.

Rursus vna ratio impresentiarum existit, quod anima rationalis non sit corporea. Quoniam plane, si foret talis, quando intelligeret, aut quidem intelligeret per pauciores sui partes, aut plures, aut omnes. Et si profecto animus intelligat per pauciores partes, vel plures, reliquæ insciæ cessabunt. Quod si dicatur animum intelligere per omnes partes, non autem altero ex superioribus modo, adhuc necessum est, quod vnaqueque pars intelligat, quod altera. Quare sequitur, quod anima vnicā intelligat aliquid vnicum, pluries in infinitum usque, quod est falsum. Item quo modo animus indigeat omnibus partibus ad intelligendum? quoniam si corpus cognoscat, non nisi per contactum cognoscat, igitur pars extrema animæ contingens rem, intelligit sola, & si reliquæ omnes non intelligunt aliquo modo, cum non contingant. Quod si iterum dicatur, animam esse perfectionem, quæ cognoscit per plures sui partes. Respondemus, quod id est falsum, quoniam quando cognoscimus aliquid unum, non cognoscimus illud per multas partes. Et enim variæ potentie considerantes cognoscunt res diuersas essentias, vt tactus, & visus, quorum vnius obiectum, est aliud ab obiecto alterius. Ac tactus quidem cognoscit plura, sub suum ambitum cadentia, visus, item comprehendit diuersa, sub vna ratione sentiendi propria. Amplius si animus intelligat contactu partium quarundam, si contingat partem corporis minorem, non intelliget eam, cum ipsa sit maior, si contingat maiorem, non etiam intelliget hanc, cum sit minor, sic namque deficiet a comprehensu, hoc autem est falsum. Quoniam anima intelligit pariter maiorem, minoremque;

norem; ex partibus. Quare concludendum, quod animus non est corpus, iamque huiusmodi opinionis assertoribus, quod animus sit corpus, satis contradiximus per demonstrationes plurimas in opere nostro de anima.

Quod anima rationalis non est corpus simpliciter neque subtilissimum.

Cap. XI.

SI quis adhuc pertinaciter asseueret animū, siue animam rationalem esse casuram sub corruptionem, quoniam est corpus tenuissimum omnium, considerandum id oportuneque vestigandum imprimis, an ipse animus sit corpus simpliciter, & quanquam iam satis, antea hoc factum sit, tamen per alias rationes nunc etiam probandum. Animus igitur si est corpus, proculdubio est quoque compositus, & continuus, cum omne corpus vere sit huiusmodi. Quando autem animus sit compositus continuusque, non est ambiguum, quin sit dissolubilis, ac diuisibilis. Et quanquam fuerit summe tenuis, conspiceres tamen eius resolutionem, quam oporteat fateri. Et quoniam sicut vita ex anima, quatenus est anima, necessarium est, quod vita non separetur ab anima, ita etiam si anima foret corpus, secundū, quod corpus, oporteret profecto, quod omni corpori inesset vita inseparabiliter, quod est falsum. Aliquod corpus, & quidem inseparabiliter, & naturaliter, sit viuens, aliquod autem non. Præterea omne corpus, aut est compositum infinities, ex corporibus alijs, subinde in infinitum succedentibus subalternisque, ac tale esset infinitum, indefinitumque, idcirco etiam incognitum, animam autem experimur esse cognitam, definitamque, quare non est corpus. Huiusmodi, aut item corpus est finities compositum. unde peruenitur ad unum primum simplexque tale, quo non est corpus prius, neque simplicius. Et hoc est verum, siquidem ponimus elementa, ut ignem, aerem, aquam, terrā, Nec enim aliqua ratione cogimur, in corporum resolutione compositorum, procedere in infinitū. Absurdum autem est quod anima sit aliquod corporum huius generis simplicium. Siquidem tale foret viuendum perenniter, ac naturaliter, & inseparabiliter. Atque consequenter apud sic opinantes, non esset simplex, neque posset ingredi ad compositionem mixti. Et si quibusdam videtur, quod elementa habent animam, illa est aliena aduenticiaque eis. Cumque sint uiua, vita illis est accidentaria, non autem naturalis, alioquin forent inalterabilia, sicut corpora cœlestia viuentia, quæ habent animam a nullo alio corpore, sed ipsa infundunt alijs. Quod si aduersarij idem dicant

præter corpora simplicia a nobis posita, esse alia etiam. Dicimus id non esse verum, ut iam probauimus per demonstrationes suffecturas in libro de cœlo.

Quo modo corpora simplicia, & mixta omnia sunt animata. Cap. XII.

SI forte quisquam aduersus animationem elementorum hic premissam nuper, obuiat, asserens, quod corpora prima simplicia non habent animas, neque vitam seorsum, sed cum sint uiua, & animata sunt, talia, postquam temperate commixta fuerunt. Refellimus dicentes, quod si ita foret temperata mixtio causa vitæ mixti, corpora in se ipsis inanimata forent partes corporis animati, quod corporibus compositis non conuenit. Quare omnia corpora simplicia sunt animata, & uiua, & ex consequenti non existit mixtum, quod non sit hac ratione etiam animatum. Huius autem causa est, quod verbum creans animas, idem format ex materia corpora, sicut antea formauit materiam ex nihilo. Atque huiusmodi uerbum non agit in hoc mundo nisi cum intellectu agente, & anima, quæ quatenus insigniens materiam nouauit elementa, uerbum ipsum agit naturaliter per istam animam, unde sit ut non sit corpus simplex, neque compositum, quin habeat animam, & vitam hoc modo. Rursus si dicat quis, quod elementa non sunt ita animata, sed propter unionem compositionēque corporum indiuisibilium quorundam: dicimus id esse falsum, & impossibile. Quoniam omnia huiusmodi corpora indiuisibilia, qualia illa opinio ponit, sunt dispositionis unius, ac rationis, uidelicet, quod nullum eorum est sensitium, neque patibile. Quare cum ita sit quo modo possibile est? quod ipsa simul uniantur componentque aliquid aliud. Siquidem compositio totius, ac unio partium fit per mutuatam alterationem corporum diuisibilium. Præterea subdimus, quod nullatenus sit corpus, ex unione corporum indiuisibilium, quoniam ex indiuisibilibus non constituitur diuisibile.

Quod anima non est corpus, quia omne tale, est compositum ex materia, & forma, sed quod est forma eius. Alijsque de rationibus. Cap. XIII.

ASserimus quoque, quod omne corpus, licet etiam sit simplex tamē componitur ex materia, & forma. Nec potest dici habere vitam per materiam, quoniam materia non est qualitas, ea propter reliquum est, ut habeat uitam per formam, idque etiam optime conuenit.

uenit. Siquidem corpus sit tale aliquid, disponiturque secundum formam, atque idem illi cōtingit per animam. Quod cum sit ita, quod est hęc essentia animæ, si namque dicatur forma, sapienter dicitur esse secundum rationem pars compositi non ipsum totum. Quare tandem anima non est corpus, sicut nonnullis ex sermone videbatur. Quod si obiicerent aduersarii, quoniam experimur, quod non nisi simile cognoscit aliud simile, anima autem considerat corpora, quæ sequitur, quod sit corpus saltem subtile: immixtumque licet compositum. Respondemus, quod hęc ratio nihili est, Quoniam omnis cognitio fit a quodam agente. Et quælibet sensio atque eruditio est, quæpiam passio. Porro simile non patitur a simili. Nec enim albedo vna patitur ab alia, sed a dissimili, qualis est nigredo aut color alius. Itē sentiendo non sit similis sensibili, alioquin oculus videndo albedinem fieret albus, vnde sentiens atque ita etiam sciens non potiuntur a simili, sed recipiūt perfectionem a rebus ipsis. Quare non necesse est, ob id, quod anima cognoscit corpora, quod etiam sit corpus. Amplius ad rationem, quæ prius est, quod cum anima fiat commixtione corporum indiuisibilibus, videtur esse corpus pariter, Respondemus id non sequi, quandoquidem anima non sit ex ipsis corporibus commixtis, ut sui partibus, neque a commixtione ut agente, sed tantum sit in commixtione, id est hora commixtionis, proueniens ab extrinseco autore. Præterea, erratur asserendo animam esse corpus, quatenus sequitur ipsam, quæ tam nobilis est, fore longe ignobiliorem. Siquidem qualitas essentialis est forma, corpus autem est materia quadamtenus, huiusmodi autē forma certe nobilior tali materia, quæ est auctilis: diminutisq; res solubilis, & mutabilis, sed & alterabilis, forma autem substantialis permanet in statu suo eadē inuariata immutataque a principio existentie apparentis in materia ad finem. Adhuc autem si insistatur rationi iam factæ, quod anima est corpus, quia cognoscit corpora; Respondemus hic etiam retorquendo, quod si hoc foret cum non cognosceret corpora, quare nesciret multa alia, nō autem ita est, siquidem intelligit plura incorporea, iamque probatum ante, quod cognoscit corpora per aliam rationem, quam corporalitatis. Item si anima foret corpus compositum ex corporibus, a quo natura agente alio fuit ita cōposita, Impossibile proculdubio namq; est aliquid esse causam suimet effectricem, alioquin foret prius, & posterius se ipso, causaque item faciens corpus est aliena a corpore, qualis prima est nobilissima, omnium, nulla; in hoc orbe est nobilior anima, quapropter ani-

ma est illa, quæ agit corpora, quod cum sit, igitur ipsa non existit corpus.

Quod anima non est figura, neque complexio corporis. Cap. XIII.

Amplius cum dictum est a nonnullis, quod anima est figura corporis, sequitur, quod plures animæ formentur in uno animali. Si quidem illi insunt plura membra. Quorum vnumquodque habet figuram propriam differentem a figura alterius. Et si ab aliis asseruatur, quod anima sit complexio, pariter contingit, quod in uno animali existant animæ multe, hoc autem est falsum, quoniam singulorum membrum pariter sortitum est cōplexionem peculiarem diuersam a complexione alterius. Si uero ad id euitandum aliter dicatur, quod anima quidem est complexio, non autē membrorum sigillatim, sed totius corporis, ad hoc succedit, quod quādo corpus ipsum deficiat, rediens ad errorem ac ignorantiam, & viceuersa, nos autem contrarium euentū experimur, videlicet, quod corpus labitur in defectum, animus constat superstes incolumis. Immo euirato, infirmatoque corpore, animus roboratur, ideoque conspiciamus animos decrepitorum, & seniorum esse perspicaciores actiuioresque, quorum tamen euidenter corpora sunt imbecilliora.

Quod anima non est simulacrum expressum a materia: quodq; iterum non est corpus. Cap. XV.

Forte autem ponēt aliqui, quod anima est simulacrum a materia expressum. Quod si contingat, dicius id esse falsum. Quoniam materia profecto nequit formare essentiam animæ, neque anima potest vllatenus profluere ab essentia materie. Ac proculdubio, qui ponit materiam emittere substantiam animæ, quam prius in seipsa continuerit, is constituit quoque omnia corpora esse naturaliter animata, quod est præter quamlibet naturā corporalitatis, & materie, quam impossibile est non esse potentiam receptiuam alterius perfectionis, qualis non est nisi forma, hæc enim existit lumen seu actus potentie rei compositæ translatae ab vno compositionis statu ad alterum. Iterum autem anima non est corpus, quoniam impossibile est corpus simplex, uel mixtum esse firmum, Equidem omne tale, est natura dissolubile, ac reuerfibile in materiam, ex qua vna, composita constant omnia corpora, quatenus sunt corpora. Ac ut si omnia corpora forent inanimata perirent corrumpenturque, in nihilum redacta, ita etiam si anima foret

foret corpus aliquid, quale opinati sunt, quidam, omnes animæ pariter deficerent. Præterea anima non semper obsequitur naturæ corporis ac materiæ, immo illis aduersatur renititurque, id autem apparet, quoniam anima, defecto uno corpore generat aliud, reconvertendo formam unam in materiam, alioquin cessaret generatio successiva aliam fingendoque. Quare anima neque est corpus: neque materiæ corporis simulachrum. Adhuc, cum uniuersus mundus positus sit esse corpus unum animarum, si anima quoque ponatur esse corporea, nomine tantum ipse orbis erit animatus, re autem amouebitur ab eo, anima. Namque si foret ita, cum omne corpus sit resolubile, ac ob id corruptibile, anima talis naturæ corporeæ erit etiam resolubilis corruptibilisque. Quare uniuersus mundus deficiet corruptione, incipitque generatione, quod est falsum, ut pluries probatum.

*Quod anima non est corpus, subtile neque crassum
uniuersaliterque nullius generis.*

Cap. XVI.

QUO NAM modo enim uero contigit animam esse corpus? Quandoquidem huius generis, quodlibet, siue crassum, siue existat subtile, ut verbi gratia, ignis, quo nullum corpus est subtilius, neque fluxibilius, dein aer dissolubile, & quamquam ignis, & aer, sit corpus fluidum celeriter, ac rarum, nihilominus est compositum, Quare nequaquam conuenit animam esse alterum tale corpus, ac tanto magis dedecet animam existere corpus defectum & ignobile, quale est crassum. Siquidem anima cum sit dignitate prior omni corpore, ut causa tanto magis supra naturam corporis densi erit. Rursus uniuersaliter, quodcumque corpus tum densum, tum etiam tenue sit, est unum, neque tamen ex se, sed per animam ipsam, qua nam ratione, corpus sit unum ex se, cum natura sua sit dissolubile. Vnde si anima non uniret, & contineret in unitate illud, dissiperetur, dispergereturque. Idcirco quali nam peracto contingeret animam esse corpusculum igneum, vel aereum, quando, ut dictum, id est dispersibile. Quod autem non est ex se unum neque potest se unitum continere, tanto minus uniet continebitque aliud, qualiter igitur possibile sit? Quod ignis sit anima nec habeat rationem proprietatemue animæ. Præterea nudus corporeus factus est, non contingente, neque a casu, sed a uerbo spiritali intellectu, subtilissimæ incorporalitatis, & summi magisterii, Atque anima intellectualis est, quæ ab illo uerbo uim acceptam huic

mundo postea infundit; ac sicut corpora apud nos uiua durant firma, donec anima illis inest, quando autem anima ab eisdem recesserit moriuntur, corrumpunturque, sic uniuersum corporeum, quatenus perseverat in eo semper, quoque constans manet. Quod si autem anima ab eodem separaretur, defineret: neque persisteret in statu suo ullatenus. Atque huius quod oporteat, ante corpus generaliter quodlibet simplex, vel mixtum, esse animam quandam, & testes sunt ipsi corporalitatis animæ, dein positores, ueritate coacti, reque ipsa impulsæ, sed postea ueritatem peruenientes asseruerunt animam esse spiritum igneum, hanc enim uero posuerunt animæ epitheticam rationem, quia perspexerunt, quod non contingit potentiam nobile, qualis est anima, esse igne inferiorem, ac conopinati sunt, quod impossibile sit animam esse absque conceptaculo quoddam in quo constar. Quare ex iis suppositis collegerunt animam esse spiritum igneum sensatum aereum maxime, quoniam unum tale corpus est omnium subtilissimum alterum secundum. Porro iis opinatoribus obsequens erat ad confessionem primam dicere, corpus quidem seruati conceptaculum, seu contentorium in quo sit, sed animam esse tale illius contentorium, non uice uersa, corpus animæ, perque animam consistere corpus, siquidem ea est causa corporis, causa autem sibi inapte essentia sufficit; neque indiget ad existendum causato; sed enim id uere indiget causa ad existendum, persistendumque.

*Quod anima non est spiritus æthereus, rursusque
quod non est corpus generaliter.*

Cap. XVII.

AMPLIUS veteres alii consulti de anima, quidnam sit, cum respondissent, quod est corpus, neque postea tueri possent, quod si contermina cuiuspiam noto corpori, conati descendere, quod prædixerant, procedentesque ulterius posuerunt animam quidem esse corpus, sed aliud a manifestis, quale sit actiuum ualde, nominaruntque spiritum, errauerunt autem, siquidem spiritus est alienus ab animâ, cum dicamus, omnes spiritus alios, qui sunt plures, non esse animas. Quod si illi respondeant, quod anima est spiritus potentia alterius animæ, Querimus, quænam si hæc potentia, an uidelicet sit corpus, quodpiam, aut sit qualitas in corpore, & si primum detur, sequitur, quod anima non sit spiritus, qui est potentia talis, iuxta rationes prius excogitatas, Quod si ponatur secundum, cum qualitas sit predicatum, atque id non est materia, cum omne predicatum sit in subiecto corpore, anima igitur existet

existet naturæ alteris, quâ corporalis, Ad cuius confirmationem rursus asserimus impossibile fore, ut anima sit corpus qualecunque, siue crassum, siue tenue dicatur, aliunde modo probantes, Atque ita, quoniam omne corpus est, aut calidum, aut frigidum: nigrum aut album, mediumue. Et si corpus si calidum, tantum calefacit, si uero frigidum tantum frigidat. At si fuerit, leue leuiat, si graue grauat, si uero existat nigrum, nigrat. Siquidem album, albat. Nec enim frigidi calefacere, nec calidi frigidare, Atque ita omne corpus se habet. quod quatenus est corpus, non agit nisi unum opus, Ex altera uero parte experimur, animam exercere uarias operationes: quapropter hinc discimus, quod essentia animæ est alia a substantia corporea. Atque ob hæc nemo illud potest efficiari.

Quod uirtutes insunt intellectui agenti, & Deo, & quo modo. Cap. XV III.

Quoniam anima in hoc orbe infimo insignitur quibusdam uirtutibus, mundus quoque intellectualis non caret talibus, uerbi gratia rectitudine ac iustitia. Et enim quotiescunque libet inquiruntur huiusmodi uirtutes, quare nihil ambiguum, quod non insit alicui alteri substantiæ, Alioquin, cum anima optaret rem impossibilem? & quæreret nunquam inueniibilem, desideraretque habitam, cum autem alii inexistant, intellectui agenti, certe sublimiori nobiliorique inexistent, qui eas immittit animæ seipsum contemplanti. Suspendit autem influxum auersum ab ea ad sensum conuersa. Vnde anima superstes relinquitur in statu uili ac humili, Ille intellectus porro semper seruat hæc insignia, quoniam nunquam discedit a speculatu auctoris primi, Nec enim aliquid interrumpit, cum sit proximus, uerbo eius. Neque uero tantum semper insunt eidem huius generis uirtutes, quinimo summa cum rectitudine insunt, nec enim defectum patiuntur, cum ab ipso auctore principe immediate proueniant. Quando intellectus agens item illas susceptas, ipse dein exprimit iuxta modum quo infusæ sunt. In primaria autem essentia sunt adhuc excelsioris speciei hæc uirtutes, quoniam illa est earum effectrix. Neque uero illi insunt in instrumento, sed ut auctori. Neque insunt ut alteri, immo, neque dicuntur inesse, nisi quia ab eo effluunt ut effectus, & id fit incessanter.

Qualis Deus sit, quique sit ordo entium secundum nobilitatem, & conseruationem. Cap. XV IIII.

Autor primus, neque quiescit, neque transfertur. Siquidem est supra motum, & quieto, utpote effectus motus, & quietis. Sed enim est essentia, ex qua emanant reliquæ essentia, & dignitates in infinitum absque dilatione, & incessanter, Ac ob id proprie est superessentia. Inest quoque singulis entibus, iuxta capacitatem unicuiusque speciei. Format enim eorum essentias secundum conditionem opportunam. Siquidem intellectus agens accepit essentiam nobiliorem, quam anima rationalis, Atque hæc quam celestis. Ista autem quam corpora mutabilia. Quoniam quanto productum fuerit distantius, perque plura intermedia, tanto erit essentia accepta ignobilioris. Auctor enim uero primarius existit immotus in essentia, nec est propriæ perpetuus, neque temporarius, neque locatus. Immo perpetuitas a tempore, & locus, existit, persistuntque ab eo. Et sicut centrum circuli existit in seipso, linea autem ducta ab eo ad circumferentiam quæ ipsa cum punctis existunt in eo. Itaque quoque essentia intellectibiles, & sensibiles cunctæ firmantur, & consistunt in agente primo, a quo pendent, ad quod reuertuntur, ac quod appetunt. Atque nos redimus ad illud, ut linea a circumferentia ad centrum. Et si quærat quisquam quali nam modo essentia permanet in auctore primo? Siquidem forma permanet in materia, & materia in forma, atque accidens in substantia. Respondemus, quod permanens in altero est bimodum, Quoddam enim sic permanet, ut forma in materia, & accidens in subiecto, subiectumque in forma naturali. Quoddam uero permanet in altero, ut in agente, uerbi gratia lux in lucente, & radius in radiante, Atque ita reliquæ essentia simplices, permanent in efficiente. Idcirco intellectus agens permanet in auctore primo, & in hoc eodem anima rationalis, per ipsum medium intellectum. Anima uero sensitiva hominis, permanet primo in corpore: secundo in intellectu agente etiam, per intellectum tamen possibilem. Anima item rationalis habet ius in animam uegetatricem, sicut in alias naturas.

Questio proposita, & unde prouenit humana ignorantia, ac rursus, quod animus, intellectus, & Deus, non sunt corpora, & quo modo sit sensus. Cap. XX.

Si quærat aliquis, qui sit futurus status noster postremus? Quando, ut nuper dictum

K

etum

Quum est, nos homines finis secundum animum, ab autore omnium essentia prima, Neque insint dignitates ipsius animi, nobis auersis ab eodem Autore primo: ac intellectu agente; possibileque. Siquidem plures hominum sunt, qui carentes semper iis uirtutibus ignorant eas, negantque auditas, putantes esse uanitates commentitias, fictitiasque. Respondemus quod nobis ignorantia nostri, rerumque aliarum, prouenit ex eo quod non ducimur nisi sensu ad discendum. Vnde explorantes sciendi gratia, dicimus hoc experimur, illud uero non. Neque seponimus cogitationem, sed ex ea colligimus disciplinam. Et putantes nos expertos omnia, asserimus nihil esse quod non cadat sub sensum. Quapropter hinc coacti non ponimus intellectum tum possibilem tum agentem, neque autorem primum, neque alias similes essentias. Et si de huiusmodi rebus conquisitus sit homini aliquis habitus persuasorius, putatur quod sit scientia, licet falso, coniungit enim ipsas sensui, asseueratque; animum, intellectum agentem: Autoremque primum, esse corporeos. Virtutes quidem igitur seruantur ab animo, hic ab intellectu agente, is uero ab essentia primaria effectrice. Atque animus profecto non est corpus, sed causa corporis, intellectus agens quoque essentiaque princeps non sunt corpora, quoniam non cadunt sub sensum. Quonam modo enim sint corpora? & nos declinantes ad sensum, per eum non percipimus animum, neque illius uirtutes, Siquidem nos quandoque auersi a sensu conuersique ad animum, profecto cognoscimus aliquid quod nunquam sensimus, uerbi gratia, amicitiam, inimicitiamue aliquorundam aliudue. Ac pariter etiam quoties licet sensui omnino incumbimus, non tamen per eum comprehendimus animum eiusque dignitates, sed tunc solum quando sensus retulerit iudicium ad animum, atque ipse animus pertulerit ad intellectum agentem. Nec enim aliter possumus sensu aliquatenus percipere animum, quamuis aciem sensus in eum primo uerterimus. Sic namque potentia anime non sentit, nisi iudicium a sensu primo translatus, per medium animum ad intellectum agentem, ab hoc primo & tranquillo, uice uersa fit relatum ad animum, ab animoque ad sensum, quale recipit pro capacitate, Refert namque intellectus agens iudicium animo, nisi sit rei altioris, atque clarius quam ipsi animo conueniat, ac ita etiam animus sensui, si hoc non excedat uim sensus. Siquidem sensus denique non cognoscit uere aliquid per animum, nisi illud præiudicet intellectus agens, supra animum ipsum.

Quomodo Deus: intellectus: animusque intelliguntur a nobis. Cap. XXI.

Quisquis uelit speculari animum, & intellectum agentem: essentiamque primam, effectricem animi, ac intellectus, omniumque reliquorum entium, sedet sensus ad essentiamque suam reuersus, interiorius in ipso enixe consistat, atque ita percipiet id quod sensus attingere nequeunt, ut qui perceptiuus uocem letificam, intentus illi auertit auditum ab omni alio sono, sic enim robustior uere sentit eam, & reliqui sensus pariter singuli intenti, unico sensibili sincere comprehendunt illud. Sic igitur cupientem sentire animum: intellectumque, & essentiam primam, oportet, seposito auditu exteriori, uti intellectuuo, interiorique, & tunc audiet harmoniam sublimem: sinceram: illustremque, & mirandam, & hilaritatem citra satietatem, Immo subinde magis, agnoscetque, quod harmonia sensibilis corporalisque est similitudo illius supernæ, Quapropter contemplatus homo illas essentias nobiles supernas, huiusmodi harmoniæ, præ facultate didicit autorem excelsum creasse omnia alia, per imitationes absolutas in seipso existentes, formatas quales etiam dein inseruit intellectui post se primo, medioque; inter se ipsum, & creaturas cum uniuersalitate intellectuali insigni ac perfecta, Et pura quidem, sed tamen figurata compressaque; quales adhuc alias imitationes in animo speculari, ut formas intellectuales, æmulas illarum uniuersalium intellectualium agenti concretarum. Atque ita ubi homo cognouit animi essentiam, abstractione successiua procedens, peruenit ad autoris primi formam ab omni qualitate sensibili acterminato istoque; uniuersali immunem, unam ex illis quibus animus insignitus est, quæ est radix omnis formæ spiritalis, ac corporalis abstractæ, Idcirco. quod diximus, animus semper operatur ut intellectus agens sibi infundat uniuersalia cõsita, aquæ accepta, dein animus immittit naturæ, ac fit forma materialis mundi cælestis, Atque hæc rursus est causa formarum particularium: materialiumque, mundi generabilis, corruptibilisque, quales sunt minus illustres ac pulchræ, Alterantur enim mutanturque propter dominium materiæ, in eas. Cælestes uero effectrices sunt clariores insignioresque ac sublimiores, neque enim resolvuntur, suntque penitus intransmutabiles, ob suum in materiam dominium, fixationemque; eiusdem, sub illis. Supra istas sunt essentia illæ, quæ suscipiunt formas supremæ puritatis: claritatisque; & pulchritudinis, & quæ omnium, concentricæ: admirandæ ac sublimes. Neque narratione exprimi, neque ab ani-

ab animo nostro, ob imaginationem, concipi. Siquidem sunt causæ harum formarum evidentium: cogitabilemque apud nos existentium. Res autem in causa proculdubio est nobilior: & insignior, quam in seipsa causata. Sic etiam formæ in animo sunt clariores excelsioresque, quam in cælis, propter depurationem ipsarum a materiis naturalibus, & quoniam fuerunt causæ earum. Et rursus formæ ipsæ in intellectu agente vniuersaliores, insignioresque sunt honorabiliore, quam in animo, & duplici de causa, quam in mundo inferiori a nobis neque intellectu, neque cogitatu perceptibiles. Ea propter, ut prædictum, animus noster iugiter desiderat immisionem huiusmodi formarum ab intellectu agente ob eius celsitudinem essentiae, quatenus is creatus est, ut primum simulachrum expressum, insignitumque auctoritate influxus in animum, ac ita quoque animus supra naturam, propter primum assiduamque receptum influentiae ab intellectu agente, ac in mundum cælestem transmissæ, quam deferunt ad nos in hunc orbem generationis, & corruptionis planetæ, per suorum motuum varietatem, diuersamque inter se distantiam, contactumque radiis nostrum. Illorum, enim linearum variantur in terra habitabili una cum formis propriis insignibus: simulacrisque mirabilibus imprimendis, quibus tanquam fundamine communis fulgentiæ conueniunt inter se, & stellæ erraticæ differunt ab aliis, ac in eo statu in quo pariter non aliæ terrestres formæ, reperiuntur.

Quod formæ terrestres sunt sub ratione nobiliore in orbe supremo, quam cælesti, ac solutio questionis propositæ.
Cap. XXXII.

Sicut formæ terrestres sunt in orbe cælesti, sic in superno: sed adhuc sub specie nobiliore: pulchriore, illustrioreque, non alterabiles, neque enim crassæ. neque turbidæ, uerum in summa puritate: ac dignitate, & lumine unde nemo potest has intelligere neque cogitare, iuxta eum statum in quo ibi, quamquam vere & proprie, existunt, nisi secundum, quod

reuelatæ fuerint, ad essentiam ueram, nam, quod earum nos non promouemur hic ob minimum materiæ in nos, quod sit propter unionem animæ rationalis cum sensuali, & huius cum vegetatrice, istiusque etiam cum corpore alterabili, ac pleno qualitatibus minimis, impuris, & turbulentis. At cum animus noster dissolutus ab iis impedimentis mundatus sit, apte ascendet ad verum statum formarum illustrium, coniungeturque animæ, & intellectui vniuersali, cum prius susceperit particularia in orbe generationis, magis minusque, neque tamen abscissa vniuersalitate, Quoniam hæc est essentialis animæ rationalis hominis, unde puer discernit honestum ab inhonesto, ui rationatrice de illis colloquens, noxiumque ab innoxio, discernit enim benefactorem a malefactore per sensum. Quare iam patuit quod diximus, quoniam autor supremus, creauit hunc orbem, ut exemplar idoneum suæ excellentis sapientiæ, administrationisque, & artis, eique imposuit formas nobiliores, mirabilioreque quam sensibiles, quæ sunt illarum simulacra, nobisque indicia, quædam. Et insigniuit nos exaltatos intellectu possibili, ad huiusmodi formas supremas penetrandum, atque ubi agnouit talem intellectum esse formam animæ sensuales, ut visum oculi, huiusmodi corpus mixtum delectum nobis tribuit, animumque nostrum directum in eo collocauit, ad constituendum unam substantiam discernentem sensibilia, & intellectibilia, bonumque ac malum perfectum: secundum liberum arbitrium: & experimentum: explorationemque utriusque. Alioquin enim homo, si non ei adesset huiusmodi corpus, neque anima rationalis vniretur sensitiuæ. non vere discerneret essentiam boni ac mali, sed tamen, ut auditus talia prolata non explorata. Idcirco noster animus, quatenus affixus est huic corpori, appositisque sensibus, quibus coactus seruit, cognoscit entia utriusque orbis, perfectusque; ob id dominatur rebus cunctis huius mundi. A quo digressus speculabitur veritatem illius superni, existetque immortalis: felix: Dominusque orbis, qualis status est beatitudo magna, & absoluta animis humanis.

LIBER TERTIVSDECIMVS QV A L E E N S S I T I N T E L L E C T V S A G E N S :

ET QVOMODO CREET

plura entia , cum sit Ens
vnum inuariatum.

C A P V T P R I M V M.

ENs vnum absolutum, est causa omnium aliorum creatorum, neque existit in aliquo eorum, nec est aliquid simile illis, Est autē causa omnium aliorum entium creatorum, quatenus sunt. Siquidem omnia talia procedunt ab illo. Unde potius essentia huiusmodi rerum existant firmiter in eo, ad illudque reuertuntur. Ipsum quoque existit essentia absoluta, utpote causa vera causarum, creaturaque princeps. Quod si quærat quispiam, quomodo contingit creaturas alias plures & varias fieri, ab hoc vno simplici inuariato implurificatoq; Respon- demus id esse, quoniam tale ens unum abso- lutum continet vere omnes alias creaturas, quando ipsum creatum est ab Autore, haud post aliud præexistens creatum, idcirco etiam est illi proximum: quare intuetur ipsum Au- torem primum, Atque ex consequenti ha- bet actionem etiam illi proximam, atque ita emanarunt ab hoc Ente uno absoluto, omnes alie creaturæ, quatenus ipsæ non existunt es- sentia pariter absolute. Dico autem rursus bre- uiter quod non sunt talia plura ab eo nisi se- cundum quod cognoscit omnia illa specula- tioni obuia. Quapropter emanarunt ab ipso, ut prius in eodem fata, Autor igitur ens prima- rium. Idem quod verbum, creauit mentē, seu intellectum agentem, proximum, Ab hac men- te postea fluxerunt omnes alie creaturæ mun- di, tum superioris, tum inferioris.

*Cur intellectus agens est perfectus & impar
Deo, item cur Deus est supremus perfectus?
as quo modo sit rerum ordinata pro-
ductio. Cap. 2.*

ENs vnum absolutum, existit perfectum & purum: mundus autem sensibilis imperfec- tus: impurusque. Vtpote productus ab eo, Fuit autem intellectus agens, quod est ipsum ens unum absolutū, perfectus ac purus. Quo- niam creatum est ens vnicum, ab ipso ente vnicū vero, quale est supremum perfectione, Siquidem hoc non indiget aliquo alio, nec enim consequitur quicquam ab eo. Immo propter summam perfectionem eius ac suf- ficientiam, potentiamque & maiestatem unitatis, creatum fuit nouiter ab eodem aliud. Quamuis autem huiusmodi ens su- preme perfectum, quia primum, creat hoc aliud perfectum, uidelicet intellectum agentem, tamen impossibile est, quod ens secundarium creatum, sit par illi primario. Siquidem creatum semper deficit, neque vllatenus existit in pari gradu, quali eius Au- tor, est nihilominus perfectum in gradu suo, perficiensque aliud succedaneum, quoniam ens unum verum, Quod est supreme perfe- ctum creando illud respexit sese ipsummet, habens obuiam speculationi propriæ essen- tiam suam veram, luce sapientiæ plenissimam. Intellectus agens autem creando intuetur verbum Autoris proximum, Intellectum a- gentem speculatur faciendo, anima uniuersa- lis formatrix, materque omnium formarum, Animam

Animam uniuersalē despiciat natura, effectrix formarum particularium in materia. Ens namque unum uerum creauit primo, intellectum agentem, utpote essentiam proximam uerbo proprio, atque is intellectus est ens primum receptum in immediatum agenti primario. Qui dein non producit aliquid, quin prius intueatur Autorem suum unum, a quo etiam determinatur unus unitate, licet partili. Siquidem abstracti, non tamen numeraria, sed neque unitate firma, quoniam intellectus agēs speculatur plura, ac etiam sensibilia, qualia animus, cui unitas absoluta adhuc deest, quoniam considerat plura abstrahēdo. Ens unum autem, uere est causa tantum unius. At unum unitate numeri ut trinarij imparis, & binarij paris, est compositum, Idcirco posuimus ens unum absolutum existere supra animum, atque esse opus Dei proximum. Atque ita huius intellectus speculatio, est ipsamet uoluntas & essentia eiusdem, ac propter proximitatem cum Deo suam, potest formare aliquid perfectius, aliudque imperfectius ob istamque inaequalitatem status, pluralitatem consequentem, quam producit non nisi essentia entis unius absoluti, ut dictum, Autori primo proximi.

Cur intellectus agens producit intellectibilia ac sensibilia, & quo modo sit perpetuitas eiusque appetitus prouenit.

Caput III.

ENS unum absolutum, efficit omnia intellectibilia mundi superni, & sensibilia subterranei, propter assiduum influentiae receptum, qualis perfectio immissa illi est infinita, nec enim habet repugnantiam. Sed transmissa subinde ab intellectu agente in causatum succedens, nequaquam imitatur lucem illam sacram & bonitatem diuinam interminatam, proptereaque huiusmodi causatum recipiens non est proximum uerbo Autoris influentiae. Quare intellectus agens transmissum finitum, per quam tamen adhuc potest consequi causatum proprio uotum perpetuitatis. Siquidem opus proximum huic intellectui, est incorruptibile omnino, essentiaeque; ob id potenter perdurabilis, unde prouenit constantia & firmitas mundi utriusque. Sic enim anima uniuersalis perpetuitatem optatam seruat, per huiusmodi potentiam immissam ab intellectu agente, & propterea quod ille est Deo proximus, ualidam. Animae autem tali, non deest appetitus prouehens ad Deum, quoniam ad hunc producit ab intellectu agente, per influxum illuminationis, instructionisque finitum, tamē ne stupefiat ac turbetur, extendaturue recipiendo illum, qui intellectus fuit promotus ad

proprium quoque desiderium, ab Autore primo, in quo fixi perfruendo obliuiscuntur ambo mundi utriusque. Influxum enim uero ab intellectu isto ad desiderium spiritale excitandum, & consequendum impossibile est, infundi creaturae, per motum cogitabilem essentialiter. Siquidem in huiusmodi motu ad nebulas tenebrasque crassas procliuante materia, praedominata est essentia animae. Vis ipsa autem promouet ad uotum, quando transfert, ex uno statu ad alium, adeo quod per eum motus cogitabilis in materia, fit insensibile, ut spermatis in radice mentulae.

Cur caelum mouetur a suis formis, & cur perpetuo, & ob quem finem generationes fiant.
Caput IIII.

SPECIES rerum inter se constitutae, subiectis & ordinatae secundum gradus, differunt per formas. Siquidem formae continent substantiam, secundum quietem cogitabilem, per quam cessant motus seruanturque figurae positae. Sine illa enim fieri motus cogitabilis committens formas inter se, unde sequetur corruptio rerum & ignoratio. Quia igitur huiusmodi motus cogitabilis cessauit in caelis, formae cogitabiles illis aptatae sunt euidenter, & productae firmiter manserunt. Motus quoque circularis caelorum perpetuus est, quandoquidem & substantiae ipsae coelestes, semper seruantes motum inuariabilem, incessabilemque, texerunt, ut impressiones peractae seruentur adhuc per uirtutes earum ita transfusas: utque formae permanent, quia ipsae sunt uniuersalia compositorum. Talium autem si uariantur motus, uniuntur impressiones. Quare etiam pereunt composita generata per illas, & sic desinet generatio. Quando autem subinde perseverant alterationes, & frequenter fiunt succedanea generationes & corruptiones, & operatione uniuersali ac desiderio pari, genita insiguntur coloribus spiritualibus. Corruptibilia & enim continent partes: quibus dominantur alterationes naturales uariae, quae sunt causa generationum ac corruptionum, per quas etiam natura imitatur, ordinem mundi spiritualis, atque anima redit circulariter ad illum, ut attingens autorem suum, suscipiat influxum uerbi eius creantis.

Quod omne corpus, est particeps boni diuini, & quomodo Deus est unus.

Caput V.

NULLI corporis generi immo speciei, sed nec indiuiduo, deest omnino bonum diuinum. Neque enim inest permanentia absque illo.

illo . Siquidem intellectus princeps seruat vniuscuiusque essentiam conuenientem , neq; obliuiscitur eiusdem vnico momento . Atque hoc sine auxilio alieno , quoniam est autor omnium causarum . Neque vero vnitas numeralis est causa eius , neq; ipse numeratur ullatenus . Essentia namque illius , non admittit aliquam diuisionem , qualis conuenit omnibus particularibus , quæ sunt duplicis modi , Quoddam est vnicum sub una specie ut , verbi gratia , sol : luna : terra : aqua : aer : ignis , quorum singulum est vnicum essentia , specie , & loco , ut queat dici omnis terra est vnica , & sic de reliquis , Quoddam aliud particulare est sub una specie plurificatum , ut pluuiæ , coruscationes , & similia , utque aliæ stellæ ab erraticis , & deniq; omnia particularia compositorum generatorum , sicut mineralium : platarum : animalium , Et numerus cuius specie cõpositæ sunt , exempli gratia duo : tria : quatuor : sex : Entia siquidem duplicantur , diuidunturque , donec pertransis naturalia , & priusquam attingas finem spiritalium . Inuenis nanque duplicari semper habita , quousque peruenias ad intellectû creatorum formarum unum absolutum , quem deprendes , esse talem , vnitatem diuisibilem in plura contenta , & insita . Nam dum duplicatur contractione ab autore suo successiua , & negatione ab excelsa eius unitate , quando etenim ascenderis ad ipsum autorem , inuenies illû esse unum absolutissimum , transgressum omnino numerum . Nec enim diuiditur per imaginationem , sicut ens creatum , neque multiplicatur habitu formarum exemplarium , atq; existit unum separatum ab omni numero naturali , & spiritali . Cuius unitas non apprehenditur nisi abstractione a signo simulacroq; proprio , quod est opus eius expressum , ut ab agente perfecto . Qui autem opinatur , quod autor primus est unus , quoniam non est duo , neq; tria , nec aliter numeratum aliquid , incidit errorem maximum . Siquis enim consideret huius opinionis significationem , autor ita unus numeraret , etiam ceteros numeros succedentes . Falsum est . quod autor supremus numeret seipsum , aut quicquam aliud . Siquidem si numeraret se ipsum met , foret unus unitate numerali , & si numeraret aliud , fieret par numeri dupli aut tripli . Quare esset pars eius media aut tertia . Autor igitur supremus est unus unitate abstractissima , intelligiturque esse vnus non ex eo tantum , quia non numeretur aliqua specie numeri , sed quoniam non adiungitur ei aliquid ultraneum ipsi essentiæ , existit . Quod abstractus ab omni pluralitate , multiplicationemque numerali qualitercunque contingente creaturæ ,

Qualis existat series creaturarum .

Cap. X I.

AVtor primarius vnus , creauit ens unum : statuitque illud seruare substantias carentes formis apud nos : Quare nequimus apprehendere earum essentias . Dein per ipsum ad creauit formas primas habentes essentias , abq; materiis , quamuis cogitatiua non precognoscat eas exemplo , citra materiam . Postea uero adhuc procreauit substantias naturaliter ornatas vique ad postremam generabilem . Intellectus igitur , post autorem , primus est principium cuiuslibet entis alterius creati existensq; vbique seruat illa omnia . Atque vniuersalis anima est principium omnis formæ spiritalis , & corporalis , existens ipsa quoque forma nudata a materia , sufficiensq; in se ob influxum acceptum omnia speculari . Opus eius , quod est natura , apparet formatum in materia naturali . Postremo existunt artificia similia formati naturalibus , quatenus constant ex eis . Siquidem artifex facturus aliquid , indiget materia formata , ex qua faciat illud , quomodo enim posset suspendere figuram artis in materia sine forma ? Aut forma sine materia . Hoc enim est impossibile . Vt , verbi gratia figulus figuraturus ollam aut fictile aliud uasculum , præconsiderans commiscet terram , & optando operi , dein fingit ollam ipsam pro facultate . Postea etiam coquit ad durandam eam , neque ambigitur , quod lutum sit materia ollæ , sic autem aer , & ignis . Ars igitur sic se habet . Anima vero vniuersalis nata est potestatem faciendi formam in materia simplici , ac informi naturaliter . Non enim contingit eam facere formas , aliter , quam in huiusmodi materia simplici precreata . Intellectus agens pariter cum sit opus proximum auctori primario , speculando eum , habet potestatem perfectam , nouandi animam vniuersalem . Siquidem per essentiam nobilem imitricem diuinæ producit animam rationalem a Deo tamen exortâ . Quoniam impossibile est , quod intellectus speculando nouet aliquid , quin similetur formæ optimæ auctoris conspecti , cui est proximus , Et per huiusmodi speculationem essentia unius creati denudatur a specie insita alterius . Siquidem autor primus , constituit intellectum agentem fore principium omnium aliorum entium creatorum , illorumque esse seruatores , abstraxit a communione formarum uariarum , Formauit quoque animam vniuersalem , statuitq; illam fore causam omnium formarum spiritalium : ac corporalium , Et abstraxit ab vnione materiæ , ut assimilaretur creaturæ principali , Indidit tamen illi desiderium

derium assiduum formandi materiam antiquam, informem, ut perpetuo reciperet eius influxum. Deinde vero creauit cælum, ac terram, & quæcumque ex generibus speciebus, & indiuiduis, vt sunt materiæ formatae, & formæ materiæ, quæ sunt inter formam, & materiam, vtque iam probatum, sunt principia compositorum, non composuere ipsæ.

Quomodo intellectus agens sit a Deo, Ab intellectu agente, anima, Ab anima natura. Cap. VII.

A Vtor princeps est ens vnum, verum, vnitatem, qua diximus. Dein autem propter maximam immediatamque propinquitatem intellectus agentis cum verbo auctoris sui, ipse enim intellectus est essentia absoluta, una vnitatem absoluta, ab essentia una vnitatem absolutissima. Siquidem hæc essentia contemplando vnitatem suam absolutissimam, & veram, formauit intellectum agentem, & formando huiusmodi creaturam primam, contemplatus est unitatem ipsam propriam, Quapropter intellectus factus est absolutus, & creatura princeps. Cui adhuc ipsum ens vnum, vere infundit vires plurimas, & maximas, ob quas habet potentiam seruandi alias substantias creatas. Quoniam etiam creatus est ab eodem ente uno uero, ut essentia immota, absolute, ac dein ipse procreauit animam immotam, Quæ cum fuerit causata ab intellectu creato, non fecit opus immotum æqualiter, sed totum mobile, quod simulacrum dicitur, Ideoque alterabile & infirmum, Nec enim motus cadit in rem æternam, alioquin opus, foret melius operatione, quod est absurdum valde. Anima enim uero factura aliud quod opus, speculatur suum principium, a quo roboratur illustraturque, & recipiendo illud, mouetur sursum: faciendo autem simulacrum mouetur deorsum, qualia sunt sensibilia, & naturalia, verbi gratia elementa & plantæ atque animalia. Ac inter huiusmodi substantias ita pernumeratas, nulla posterior existit sine priore. Pendet enim ab ea, sic namque generabilia pendent ad animam humanam. Siquidem hæc expanditur in omnes substantias inferiores, vt plantas quarum natura existit opus eius, vt ad quas descendit figuras, impressura secundum desiderii impetum, progrediens usque ad particularia, & ignobilia Anima igitur, quatenus est simulacrum intellectus agentis, non auertitur ab intuitu in eum, aliter tamen auersa descendit ab illo bono principali creato donec attingit infimum, & ob id relinquitur etiam ab eo. Et

quaquam adhuc faciens talia, agat aliquatenus bona: sunt tamen hæc ignobilia comparata ad entia superna mundi intellectualis. Anima autem operatur hæc, obsequendo appetitus sensitiui uoluptatibus, Apud quem particularia sunt bona, ut pote illi contermina. Simile enim letatur ex suo simili. Penes vero intellectualia maiora excelsaque talia infima, & minuta sunt ignobilia.

Quod anima constituit gradus rerum, quodque omnia reuertuntur ad Deum. Cap. VIII.

A Nima quæquam fecit naturalia, sensibilia que simul contermina, constituat illorum singulis gradus proprios, secundum rationem rectam, quare tamen non potest transferre rem unam a gradu stato ad alterius, Ac licet omnia naturalia facta sint bona, & in ordinem digesta, tamen eorum series est infra ordinem intellectibilium supernorum, & nobilium, qualia impossibile est cadere sub defectum, cum sint recta semper. Siquidem profluunt ab Autore principe, Inferioris autem ordinis entia patiuntur defectum, quoniam producta sunt ab opere intellectus agentis, uidelicet anima, Cuius pars uegetatrix, ut plantaria, est ignobilior, Siquidem ignoraminor, quare descendit donec insit corpori cuidam minimo, & vili, Pars uero, quæ inest bruto, est nobilior uegetatiua, quoniam est sensualis, Pars autem quæ inest homini, est adhuc honorabilior sensitiua immo honoratissima, cum sit cogitatiua, & intellectiua, visque eius sensualis est affinis intellectuali, sic etiam uis progressiua. Vtraque enim directione intellectus utitur. Porro animæ plantariæ virtus maxima, subidet ni radicibus. Cuius argumentum, quod incisio ramusculi uerticali vel ramo brachiali, nequaquam arbor arescit, excisis autem radicibus moritur. Quod si quispiam hic querat an ipsa anima plantæ, excisis radicibus, separata corrumpatur? dicitur, quod redit ad regionem propriam, quæ est in orbe intellectuali, a qua nunquam amplius recedet, sic etiam quando corrumpitur in bruto quæpiam anima sensualis, peruenit ad mundum intellectualem. Siquidem intellectus est receptorium animæ, a quo nunquam deinde abibit, alioquin anima non foret alicubi. Quod si detur igitur erit sursum ac deorsum, & vbilibet citra diuisionem, Neque uero diffunditur ut ens vniuersum, alioquin occuparet omnia loca. Neque item anima ascendens peruenit ad supremum orbis intellectualis, sed enim subsistit in confinio utriusque mundi, ut substantia

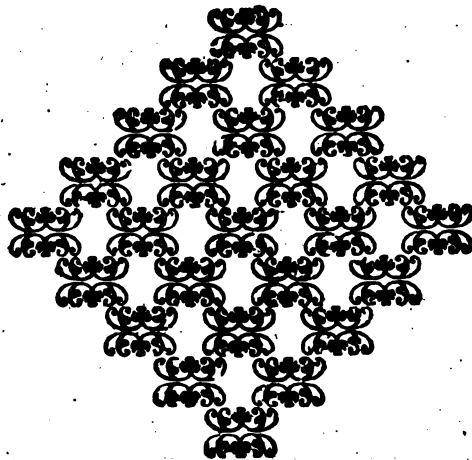
stantia fere media inter sensuales, & intellectuales. Ac rursus si libeat, cito facilius descendet ab illo orbe superiore, in hunc inferiorem, quam ascendet ab hoc ad illum. Intellectus agens autem, & anima, cæteræque substantiæ intellectibiles, perpetuæ, idcirco nō corrumpuntur, quoniam fuerunt creatæ ab autore primario, absque pluribus mediis. Naturalia autem & sensibilia alterantur, corrumpunturque, quia sunt facta a pluribus intercausis causis, videlicet intellectu, & anima. Quorum tamen naturalium quædam sunt longeuiora, quam alia, atque hoc secundum distantiam maiorem minoremue ab autore primario: &

secundum numerum plurem pauciorumque intercausarum. Cuius enim media sunt pauciora, est longeuus, cuius plura, est breuius. Atque unum etiam scitu est oportuna, quod naturalia omnia sunt inter se quadam pendencia, unius ab altero, ordinata: quorum quando corrumpitur posterius, reuertitur ad proximum prius, donec perueniat ad cælos; deinde ad animam uniuersalem, Postea ad intellectum agentem, in quo omnes alię creaturæ existunt, quique existit in autore principe, qui est verbum creans, ad quod omnia tandem reuertuntur, sicut pluries reperimus, Ab illo enim creata sunt, in illoque persistunt.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

Cap. 6. Vult intellectum agentem creatum, fore principium, aliorumque creatorem, seruatoremque quod est falsum.

Cap. 7. expresse vult animam causatam fuisse ab intellectu creato, & quod generabilia producantur ab anima humana.

LIBER QVARTVSDECIMVS QVOD INTELLECTVS AGENS : ET ANIMA

VNIVERSALIS, CREANTVR

in momento, quodque non
sunt potentiales.

CAPVT PRIMVM.

Mnia alia entia creata, ut
prædiximus, consistunt in
intellectu primo: Quem
Auctor princeps fecit, con-
stituitque principium il-
lorum, & pro Autorem
substantiarum multiformium.

Inseuitque idem Auctor primus rationes for-
marum animæ uniuersali, quas & intellectus
in suo gradu perfectas non successu tempora-
rio, sed unico momento produxit in actum.
Numquam autem intellectus agens & anima
uniuersalis, fuerunt prius in potentia quam in
actu, quoniam Deus perfecit illas essentias ab-
solutas, ut pote futuras causas reliquarum
creaturarum. Falsum adhuc & impossibile est,
quod intellectus agens præfuerit in potentia,
ob hanc rationem, Quod non minus continet
non ens quam ens, cum sit substantia effectrix
utriusque, quod est essentia potentialis. Quo-
niam si ens, dicatur forma materialis, & com-
positum ex materia, & forma; non ens autem
materia informis, quodque horum trium non
super sit medium. Intellectus non est aliquid
ex his, si namque foret ens, ita dictum, seque-
retur quod aliud tale ens foret prius intelle-
ctu, sine quo non existeret, quare non esset vi-
rium absolutum. Quod si detur ut intellectus
sit non ens sic appellatum, non tamen separa-
retur ab aliquo illorum duorum. Quod si con-
tingat, intellectus is non esset intellectus.
sed intelligibilis. Neque autem res intelligi-
bilis est intellectus. Sed quatenus est abstra-
cta, comprehenditur ab ipso. Quare cum proba-
tum fuerit quod intellectus est principium

omnium entium, sicut prædiximus, impossi-
bile est, quod huiusmodi non ens, aut ens, etiam
quale est forma, contineat ipsum, aut sit res po-
tentialis: Sed. n. abstrahitur a cunctis talibus,
Intellectui igitur agenti in serie creaturarum
succedit anima uniuersalis, cum hæc appetitu
suo ascendat ad eam ad suscipiendam propriam
perfectionem, Videlicet influxum luminis ab
intellectu, Artamen scias quod neque an ima
adeo proximat intellectui, per receptionem in-
fluxus ab eo, ut queat imitari & intueri eundem,
neque item anima extenditur in speculatu in-
tellectus agentis, sed vnitur ac sublimatur val-
de, Non etiam animæ, ob id, deest lumen ab
intellectu opportunum, Siquidem anima sic
attingens eum, adipiscitur perfectionem, quie-
temque ac consistentiam. Cuius exemplum
dedit Plato dicens Intellectum esse tanquam
punctum indiuisibile circuli continentis an-
gulos & costas, adeo quod omnes linee oriun-
tur ab eo, & existunt in eo. Circulus quoque
est aliquid circumtenens interstias formas.

*Quod homo intellectibilis sit simul cum omnibus
perfectionibus ab Autore primo. Cap. II.*

Auctor primus: creauit hominem intelle-
ctuale cum omnibus proprietatibus oportu-
nis simul uno momento, non earum unam prius,
& alteram posterius, neque successu temporario,
quali hominem sensibile. Quare et homini in-
tellectuali omnes perfectiones conuenientes
primo affuerunt, neque posterius additur illi ali-
qua ut aduentitia, sed. n. est in orbe superno
purus & absolutus. quæque adhuc illi conditio
primitus

L

primitus attribuitur, nunquam postea aufer-
tur. Alioquin si homo intellectualis additicias
perfectiones sigillatim pluribus momentis su-
sciperet, foret generabilis & corruptibilis.
Præterea quæ prius diminuta admittunt ad-
iunctionem, sunt ab agente diminuta, & mo-
rario, quale est natura, hæc uero orbis super-
ni proueniunt ab Autore absoluto, puro etiã
supreme. Et momentario ex consequenti a-
gente. Idcirco formæ illæ sunt perfectæ, & pri-
mæ, atque ob id quoque pariter probæ, Siqui-
dem non enumeratur quæpiam inter illas, nisi
firmitatem existendi habeat. quodlibet au-
tem cadens sub generationem corruptione-
que, est ab efficiente temporario, a quali natu-
ralia cum sint, principium licet eorum fuerit
perfectum, sunt generabilia & corruptibilia.
Quod cum sit, de illis quærendum est quid sit
seorsum prius, deinde propter quid sit. Quo-
niam ex duæ rationes quæritæ non extiterunt
simul. Substantiæ uero perpetuæ fuerunt pro-
ductæ sine consultatione. Siquidem ab Auto-
re perpetuo minime cogitante. Quoniam is
est supreme perfectus, qualis neque auctione;
neque minutionem patitur. Quod si quispiam
obijciat quoniam agens primum, potuit fa-
cere aliquid, ac deinde addere aliud melius
perficiendo. Respondemus, quod si illud ens
creatum fuisset prius depositum uno modo,
deinde adderetur aliud bonum, sequeretur,
quod primo non extiterit bonum perfectum.
Id autem non conuenit agenti primo quod
efficiat quodpiam opus bonum non perfectum,
quandoquidem ipsum est bonum primum
ac supremum, cuius operi, cum sit proximum
ei, non debet quicquam boni conuenientis
semel deesse.

*Quod anima in orbe superno habet vim sen-
tiendi quandam. Cap. III.*

Amplius substantiæ orbis superni uirtus
quoque sensitiva inest. Siquidem in eo
existunt, quæcumque hic sunt in materia, sed
ibidem depurata supra materiam, ut uerbi gra-
tia, substantia aut scientia: similiaque existunt
illuc sub specie primaria. Non enim certe ali-
quid perfectionis eis deest, neque existunt for-
mæ priores contempnæ quam sint imperfe-
ctiores. Non etiam illis, aliqua est forma reli-
qua membri alicuius animalis cuius simula-
crum non imprimatur materiæ, ad quod nul-
lum agens alterat materiam, nisi talis species
superna superformet eandem. Quare quando
quispiam quærat per quod efficiens factum
est hoc membrum? puta manus, aut oculus.
Respondemus quod per formam illam intel-

lectualis mundi in quo sunt omnia: Si rursus
dicat aliquis quod tanta imitatio, inest anima-
ti, quanta, satir facit, ut se tueatur a noxiis, Di-
cimus quod licet hoc uerum sit, attamen sub-
stantiæ terrestres seruantur a forma primaria
orbis excelsi, quatenus omnia inferiora exi-
stunt in causa sua, anima uniuersali, quæ est o-
ptima, & fere, & par ipsi esset proxime Dep.
Quæ cum talis sint uidelicet, quod omnia exi-
stant infra formam intellectuali, animæ, scilicet
uniuersali, uis igitur sensitiva non abest ab a-
nima huiusmodi, quamuis existat in orbe su-
perno intellectiua absolute perfecta talis ab
intellectu agente, puro ac perfecto undique,
utpote opere proximo Autori primo. Anima
autem intellectualis superest in orbe princi-
pali supremo, parium perfectionum quot na-
cta extitit in infimo. Quia causa eadem omni-
tensens ibi indiminutam seruat. Quare homo
illuc non existit tantum intellectiuius, sed etiã
sensitiuius, Neque ideo habet uim sentiendi, ul-
tra intelligendi potentiam, ut sit aptus gene-
rationi, sed quoniam in eo statu ambæ istæ
perfectiones sunt opportune. Et si huic aliquis
subdat quod anima in orbe superno fuit sen-
sitiva in potentia, in regione autem genera-
tionis facta est sensitiva in actu, quoniam sen-
sus est uis receptiua sensibilis, dicimus id esse
falsum. Siquidem in orbe illo superno non est
aliquid sensitivum in potentia, ut conueni-
runt in hoc archiepiscopi Babiloni: Contrarium
namque absurdum foret. Et quod animæ po-
tentia actuetur hic inferius, cum descenden-
do potius ignobilescat, ut quæ fiat aliquo
modo corruptibilis. Cui accedit quod si ani-
ma in regione intellectuali non sentiret, qua-
nam ratione discerneret sensibilia, ab aliis in-
sensibilibus.

*Quod sit homo quidam simplex, quidam
autem compositus, & quid sit uterque.
ac quod homo simplex quidam
supernus, quidam
infimus.*

Caput I III.

Exposituri statum hominis intellectibilis
enarramus qualis sit homo sensibilis, quem
cum impossibile sit perfecte cognoscere, quo-
modo contingit intelligere illum orbis su-
perni, & forte cogitatio hic pronebens di-
cat hunc hominem esse illum, Statuentes
igitur exordium probationis quærimus, an
homo sensibilis sit idolum animæ particu-
laris ultra illud idolum animæ uniuersalis,
per quod homo est animal, an uero anima
uniuersalis sit homo, Anima uero particu-
laris quæ operatur in corpore non sit homo.

Et

.Et sic homo sit Animal rationale, non aliquid compositum ex Anima & corpore, neq; ipsa anima coniuncta cuidam corpori. Quarecum definiatur homo inferior quod est compositus ex anima rationali & corpore, impossibile est hunc hominem esse similem illi superno, quem uocamus intellectualem: formalemq; . Ideo quoque talis definitio non erit omnino uera, sed tamen uerisimilis, quia non caret principio essentiali hominis, uidelicet forma perquam est Ens. Quod cum sit, ea definitio nondum est hominis uerisimplicis, formalis-que, sed compositi. Oportet autem compositum definiri non solum per formam, sed etiam & per materiã. Simplex uero definiri per solam formam satis est, & sic homo uerus definiendus est per formam tantum, per quam est homo, quæ est inseparabilis & necessaria, ut dicatur homo est animal rationale, ubi animal ponitur pro uita, quæ non inest absque anima infundente. Totus homo autem diuiditur in corpus & animam quæ est forma. Vnde non euitatur quin homo proprius, aut sit anima Intellectiua, aut sit opus eius. Et si detur primum, sequeretur quod homo foret anima intellectiua, ingressa etiam corpus præter humanum. Hoc autem est falsum. Siquidem non contingit animam esse sub hoc nomine, nisi cum fuerit in corpore humano, quali nunc inest. Quod cum sit ita, quid uetat hominem dici semel, compositum quoddam ex anima & corpore, iterum autem animal rationale, seu rationem, idest opus animæ rationalis, impossibile enim est tale opus fieri ab alio agente. Namque ut rationes agentes in granis seminariis, arguunt ea singula non esse sine animabus singulis propriis, ac uice uersa animæ in eiusdem granis arguunt rationes agentes uitam coinelle. Neque mirum cum hæ sint opera animarum uegetatricium, sic autem etiam animæ sensuales illustriores: manifestioresque & adhuc rationales se habent, quod illis tanto potius insunt huiusmodi rationes agentes uitam. Quare anima rationalis antequam insit corpori, secundum illam definitionem formalem, fuit homo proprius. Cum autem inextiterit corpori, formauit simulagrũ alterius hominis, uidelicet sensibilis, quale pro uiribus aptauit ad similitudinẽ hominis ueri, ut qui fingit figuram corporis humani, pro facultate imitatur illum, & sicut huiusmodi effigies est similitudo quidem hominis, sed ignobilior, quoniam non habet conditiones hominis, scilicet uitam. Non enim eius uim progrediendi, neque aliam potentiam. Sic iste homo sensibilis, cuius forma est anima rationalis imperfecta, est exemplar, illius hominis primi, diuini, & ueri, & anima quidem conata

est ad similitudinem lamine. Hominem homini uero quoniam indidit illi rationes hominis primarij, sed imperfectas, utpote paucas, particula- resque, Homini, & enim primario insunt Potentes sensus illustresque & perspicui, longe magis quam huic qui existit figura illius.

Qualem oportet esse hominem infimum ad speculandum supernum.

Cap. V.

Oportet quod uir speculaturus hominem ipsum primum, ac uerũ, Sit probitate magna ac dignitate insignitus, quodque habeat sensus potentes, ne offuscentur, quando ab homine superno exoriantur radij illustres in eos, Siquidẽ homo primarius, ac uerũ, est lumen clarum, in illoque existunt cunctæ rationes humanæ insignes. Atque is est homo ille, quem Plato definiuit, nisi quod adiecit de finitioni præscriptæ, dicens, homo est animal rationale, idest uita seu anima rationalis, cui seruit corpus, opus proprium, huic namque animæ, corpus quidem seruit primo, Animæ autem diuinæ nobili secundo. uidelicet per mediam animam sensualem, quam comitatur rationalis, quæ dat uitam potiore, Neq; ob id descendendo ex orbe supremo, ad infimũ, sed infundendo. Quoniam anima rationalis non delabitur ex illo intellectualem in hunc, sed cogiungitur isti animæ, quæ pender ab ea. Idcirco etiam ratio huius hominis quaquam: Sit imperfecta, tamen sublimata per ortum ab illa excelsa, unionemque cum eadem fiet ualidior. Hac de causa, dixerunt nonnulli quod animus particularis est pars animi uniuersalis.

Quod in orbe superno sunt etiam sensus, sed meliores.

Cap. VI.

Siquærat quidam, quonam modo contigit animam sensitiuam existentem cum sensibus nobilioribus in regione superiore, deinde existere in infima & ignobili. Dicemus quod sensus in excelsio orbe inexistens, substantiæ intellectualem nobili, est dispar sensui huius ignobili, propterea quod illic est altior. Siquidem unus sensus excedit alterum, sicut unum sensibile aliud: unde quoque sensus hominis infimi pender a sensu hominis superni coniungiturque illi, & ob id etiam hic homo, acquirit sensum ab illo, ut hic ignis iungitur ipsi alto, profluatque ab illo. Porro sensus etiam inest animæ ibidem

L 2 existenti,

existenti, quoniam sunt illic corpora uniuersalia, ut hic particularia. Atque anima sentit illa superiora, sicut homo ista inferiora, qui est secundarius, utpote simulacrum primarii. Homo item hic corporalis magis sentit, ille uero spiritalis, magis intelligit. Cui primario cum insint rationes agentes, adhuc immittit lumen suum hominum secundario: atque etiam tertio mundi infimi. Quod cum sit, homini corporeo inest operatio utriusque prioris cuius est figura. Idem enim agit aliquod opus hominis rationalis, atque aliquid intellectualis, licet utrunque imperfectum ac minus, quandoquidem est simulacrum, & alterius etiam simulachri. Iam igitur probatum, quod homo primarius sentit altiore sensu, quam infimus, & quod superiora non suscipiunt influxum ab inferioribus, sed uice versa inferiora a superioribus, siquidem pendent ab eis; cum sequantur eadem in qualitatibus subfinita. Quare hic homo, sumit robur a superno: & quamquam etiam sentiat non tamen pariter ut ille, qui sentit pure, ut pote altiora. Illic namque uisus prospicit uniuersalia, hic uero particularia, propter imbecillitatem. Ille amplius exat ualidior, quoniam inest in obiecta illustriora, & insigniora. Qui corporeus existens imperfectus, ut qui intueatur ignobilia, & minima, quæ sunt idola illorum superiorum, quare huiusmodi homo intellectualis est robustus, & habet sensum qualem diximus.

*Quod in orbe superno sunt etiam formæ
brutorum. Cap. VII.*

SI quispiam quærat, cum iam dictum sit, quod sensus in nobis infimus, procedit ab excelsio, quid dicendum in cæteris animalibus, quoniam modo uidelicet Deus illa produxit? an cogitauerit primo formam equi, aliorumque brutorum, & deinde produxit in hoc orbe sensibili, non autem in intellectu? Respondemus, quod antea probauimus rationibus suffecturis, demonstrando, Deum creasse omnia absque consultatione. Siquidem prius mundum sublimem, imposuitque illi, sine cogitatione omnes formas perfectas, & puras, ut pote productas cum essentiis propriis citra accidentia, postea uero creauit adhuc hunc sensibilem, ut simulacrum tantum illius incorruptibilis. Quod cum ita sit, quando creauit equum, aliud uel brutum in orbe superno, in quo puro ac perfecto collocauit omnes species animalium altiori modo; non creauit bruta illic tantum, sed etiam hic infima. Alioquin eius uis creandi, defectum pateret: hoc autem non est, quoniam nulla uir-

tus potest extendi ad omnia, nisi prima potentissima omnium, creatrixque aliarum, quæ nec defertur ad locum, nec clauditur loco, cum sit infinita. Quando autem obiciatur aliquis, quod animalia rationalia existunt in orbe intellectu, cum sint nobilia; sed quis possit opinari, quod multitudo brutorum irrationalium etiam ibidem sit & maxime ignobilium. Respondebimus rationem huius esse, quod autor primus est unus omnino, essentiaque illius, quæ est eadem cum existentia, ut pluries diximus creauit mundum intellectualem, unum, sed quoniam dedecet, quod unitas creati sit equalis unitati creatoris, nec enim sunt eadem. Cui ita sit, creatum primum, deinde creat plura. Siquidem est posterius create, quod est unum omnino. Nec enim est prius, neque etiam æquale, quare non est quoque æqualiter unum, igitur plura. Vnitas enim immediate repugnat pluralitati, quoniam unum est perfectum, & plura sunt imperfecta, Quod si subditur pluralitati, existit ad minus duplum, omne autem unum, ex duobus impossibile est, quod sit unum absolutum. Quæto autem minus contingit, quod duo sint unum, ut eorum singulum. Inuenies namque in dualitate, primo motum, ac quietem, & quauis insit ei intellectus, non tamen is est illa unus abstractissimus, a quo procedunt omnes alii, & per quem omnia intelliguntur. Sed est plurificatus, ut multi alii intellectus, quorum anima est magis plurificata, quæ inter eos existit, non ut una separata, sed ut animæ omnes. Vtpote in quo constat potentia intelligendi animabus singulis, quoniam sola hæc est perfecta. Et cum ex animabus una, uidelicet rationalis sit in orbe superno, neque etiam ambigitur, quin reliquæ existant ibidem, & cum tales sint illic immateriales, quod eorum animalia, quoque sint immaterialia. Quare probatum, quod mundus excelsus, habet formas plurimas animalium omnium.

*Solutio obiectionum quarundam, & questionis
vnius. Cap. VIII.*

SI quidam obiciat dicens, quod possibile quidem est collocari animalia nobilia in mundo nobili, sed animalia ignobilia impossibile est: qualia sunt rationalia, quoniam si animal rationale est nobile, igitur animal irrationabile existit ignobile. Quod si sit autem nobile in loco nobili, ignobile non est ibidem, sed in ignobili. Quoniam modo enim continget, quod in intellectu existat, quod non sit intellectuale. Dico autem intellectum mundum supernum, quia is totus est intellectus. Siquidem in eo, & ab eo sunt intellectus. Responde-

ponderemus premitteutes exemplum . Quod sicut homo infimus non est persimilis superno, quoniam ille non cogitat, sed est prior cogitante, sic etiam bruta hic existentia non sunt persimilia illis sublimibus, quæ sunt valde nobiliora. Et si subderet aliquis, animal rationale nobile hic cogitat, alia autem non cogitant, quare igitur hæc omnia sunt ibi in intellectu. Dicimus, quod intellectus illic est varius. Siquidem humanus, est supra brutale, Quare etiam nihil ambiguum, quod cogitatio hominis differat a cogitatione bruti, inueniunt nanque cogitationes etiam brutorum plures rationales, quando cogitativa est intellectus suus, pro brutis singulis, perquam discernunt, sensu comprehensa. Sed enim cogitativa hominis, rem sensu perceptam porrigit intellectui, qui confirmans admittit eam. Inconfirmans autem abiicit. Et quandoque flexus ad sensum confirmabit, regressusque iterum ad se, ruminat secum pluries, donec rem veri manifestam crediderit. Quod si adhuc aliquis quærat, cur cum sint brutorum utrorumque operationes cogitativæ, non sunt æquales? Item cur si rationalitas est causa cogitationis humanæ, non utique homines sunt æqualiter cogitativi. Dicemus sciendum esse, quod differentia cogitativarum inter se, item etiam intellectuum, provenit ob motus vitæ utriusque differentes. Idcirco animalia superna, & infima fuerunt diuersa, cogitativæque ac intellectus eorum diuersi. Siquidem illa sunt perspicaciora istis. Humanus intellectus nanque, est propinquior intellectibus. Næque quidam est primus, ut diuinus supernusque, quidam secundus ut rationalis humanusque, infimus, quidam tertius, ut irrationalis, & brutalis etiam infimus, qualis est cogitativa per distantiam ab illo intellectu dignissimo. Animal, & enim rationale hic dictum, est etiam illic rationale. Atque animal hic brutum nominatum illic quoque habet intellectum. Siquidem cogitativa equi secundarii, ibidem est intellectus. Impossibile existit enim quod quis intelligat equum nisi cogitativa equi primarii sit intellectus, Intellectus namque & res intellecta sunt idem, quare intellectus solum intelligit intellectuale. Ac vita particularis non est sine vita absoluta, sic etiam intellectus particularis non existit sine intellectu absoluto, sed est ab illo. Igitur etiam asserimus, quod nullorum brutorum intellectus, existit absque intellectu absoluto. Intellectus autem absolutus, quando inextiterit homini, factus est particularis alterque a seipso. Quando ite inextiterit equo, factus est tum particularis, tum diuersus ab humano: atque in reliquis animalibus. Quoties nanque intellectus descendit toties fit ignobi-

lis, sicque potentia vitalis quanto magis infirmatur, tanto magis infirmatur. Ex qua fit opus obscurum, & ignobile animal. Cui quando ingenium extet imbecille, intellectus compensat. Sicut facit membra valida ad æquipotentiam ut, verbi gratia canibus, quos pro defectu vitæ sic aliquatenus perficit. Siquidem oportet unumquodque animal consequi aliquam perfectionem ab intellectu iurifico, Quod si quispiam huic obiiciat adducens, quod inueniuntur aliqua bruta imperfecta: impotentiaque repellere noxia. Respondemus, quod talia sunt pauca.

Quod omnis forma naturalis huius mundi, habet similem, sed nobiliorem in orbe superno. Cap. VIIII.

PRæterea animalia sunt ordinata, & subinde perfecta pro capacitate. Siquidem habent intellectus, & vitas ab intellectu primario, secundum conditionem. Non enim, ut diximus, conuenit, quod creatum sit unum absolutum, & par auctori. Quare etiam proculdubio oportet ut sit unum compositum ex pluribus. Impossibile autem est, quod sit ex pluribus similibus, alioquin alterum illorum foret ociosum, quando sufficeret unum. Vnde sequitur, ut creatum constet ex dissimilibus, seorsum existentibus singulis, secundum formas. Dignitas enim formarum existit secundum nobilitatem similitum animalium sub alternorum. Quare necesse est quod gradus animalium sint duo inæquales. Quorum singulis, ex consequenti inest vis sensitiva, qualis competit. Sic autem quoque, iste orbis infimus constat ex differentibus. Quarum una est dignior altera, & unaquæque est fere mundus unus, cui in est dignitas conueniens. Quare iis existentibus, reuersi colligimus tandem, quod omnis forma naturalis huius mundi, habet similem in illo superno, sed nobiliorem. Siquidem hic pendet a materia. Ibi autem minime, ac ista rursus est simulacrum illius. Ea propter inibi extat cælum: ignis: aer: aqua: & terra, & quæ insunt, ut plantæ. Et si quærat quispiam si plantæ sint in orbe superno, ac etiam terra: aer: aqua: & ignis. Quonam modo talia sunt inibi? Non enim euitatur, quin aut sint uiuida: aut non. Si nanque non sint uiuida, cur hæc indigent illis. Et si sint uiuida quonam modo sint talia? Dicemus, quod plantæ etiam inibi sunt uiuidæ: quoniam hic uiuunt. Siquidem plantæ inest ratio agens uitam nobilior supra animam propriam, quæ est materialis, cum planta hic sit materialis, & conuenientius est, quod alia ratio insit plantæ supernæ: primariæ: & nobiliori, quoniam hæc ratio inferior

ferior est ab aliqua alia. Rationes nanque istæ existentes, sunt plures particularesque, particulare autem est ab vniuersali. Quare huiusmodi planta composita omnino est, ramus illius generalis. Vnde etiam si hæc planta sit uiuida, quanto magis illa superna, quæ est primaria, & vera.

Quod terra infima est particeps uitæ, ac tanto magis superna. Cap. X.

Vtrum terra superno orbi sit uiuida, discere possimus, cum hæc infimam speculari fuerimus. Quoniam hæc est idolum, & figura illius. Huic enim terræ quædam vita inest, & ratio agens uitam, cuius argumentum est forma eiusdem variabilis. Siquidem ipsa crescit, & adsimilat, augetque montes, qui sunt natura terrestres, in medio quoque morium huiusmodi meatus plurimi existunt, & cauernæ, riuique, & alia quædam per animam, quæ tales efficit formas, Atque huiusmodi ratio formatrix terræ: operansque intus, assimilat secundum naturam subteragentem, sibi arborem, atque arbori ramum excisum, quare iis colligemus, quod ratio animæ inest terræ, licet si naturæ, seruilis. quando quidem impossibile est eam non uiuere, & agere opera uitæ. Habet quoque uitam proculdubio. Quod si hæc terra sensibilis uiuit, quanto magis illa primaria. Hæc enim est secundaria exortaque ab illa.

Qualis sit status entium orbis superni. Cap. XI.

Ascrimus pariter, quod omnia entia mundi superni sunt illustrata, utpote in luce excelsa: idcirco quoque, unumquodque eorum conspicit omnia alia per essentiam suam, ac in essentia alterius. Quapropter etiam sunt ibidem cuncta in singulis, & in omnibus, & lux quæ exorta est in illis, existit infinita, Ideo etiam illorum quodlibet est maximum, Maiestate cuius potentia est infinita, & purum, ac uice uersa, ut verbi gratia, Sol illic est omnis stella, & omnis stella est sol etiam, sed quæ excelsit supra alias, uocatur sol, quæ uero non excelsit, nominatur stella, atque ita quodlibet eorum conspicitur in altero conexistenti, & vniuersum uidetur in unico, unicumque in vniuerso. Ibi quidem est motus, sed occultus: quia non principiat, neque terminatus, nec est aliud a mobili, sed est ipsum met mobile. Atque ibi est quies perfecta, neque illa describitur per motum. Nec enim continet motum. Ibidem quoque sensus existit absolutus. Siquidem non superest aliquid sensu impercep-

tibile. Atque etiam unum quod ibi existens est firmum, etiam terra. Nec enim existit, qualia huiusmodi sunt infima, ac est quidem superna substantia similis infimæ congeneri, sed excelsit gradu. Neque uero adhuc est quisquæ locus superior in quo existat, quoniam subiicit sibi eum, & exaltatur supra eundem, Similiter autem intellectus, & cæli uisibiles, ibi se habent, & lumen syderum ac lux eius superior. In speris nanque unum quodque eorum locatur extra alterum: existitque in parte sola non toto, Non sic partes cælorum spiritalium quarum unaquæque est pars & totum. Quando & enim uideris partem perspicies totum, & cum uideris totum perspicies partem, Visus namque latus in unam partem propter subtilitatem ac celeritatem penetrat omnia, ut uerbi gratia Siquis circûspiciens terram, introspiciat omnia intima. Speculatio, item mundi superni non fatigat intellectum saturitate fastidiose afficit. Siquidem nullum patitur defectum. Ac speculatur, inibi non tantum intuetur partem unicam, sed omnes, quæ sunt optimæ, quibusque lætatur. Si nanque aliter conspiceret tantum partem unicam, illa neque foret optimæ, neque lætificæ. Essentiæ præterea illic existentes sunt incorruptibiles, & indeficientes: neque ut solet alia conspiciens, istas amittit desiderium conspiciendi, sed quanto magis speculatur, tanto magis desiderat & admiratur, neque intueri lassatur, verum subinde plus roboratur. Substantias quoque inibi existentibus non inest uita laboriosa, afflictuosaue sed enim suauis. Siquidem sunt puræ ac immateriatæ.

A quo creata sunt entia orbis superni, & quale sit uerbum diuinum. Cap. XX.

Huiusmodi item entia orbis superni fuerunt creata ab illo uerbo primario, quod est substantia princeps. Neque uero ita, quod ipsa essentia prius: posterius autem eius intellectio producta sit, uelut in substantiis secundariis: Sed enim ambæ simul concreatæ sunt, namque intellectio suimet, est ipse intellectus. Addo tamen, quod intellectus intelligit se ipsum primo, secundo autem intellectionem sui propriam: ut planeta Iouialis reflectitur ad substantiam suam inter cælestia, quæ & terrestria sunt simulacra, & figuræ impressæ a supernis. Idcirco illa sunt disposita qualitatibus admirandis. Quas non penetrant nisi uiri felicissimi: conari multum contemplari talia. Præcipue autem uerbum sapientiæ diuinæ existit, potentissimum omnium, unde maiestatem eius utpote principis, & uirtutem: quisnam comprehendere ualeat? Ac intueri ueram essentiam eiusdem. In quo uerbo omnia sunt conspica-

conspicabilia: & a quo potestas creandi ducitur. Hoc enim verbum, est virtus actusq; princeps: proximus succedenti creato primo, quod deinde est causa una omnium aliarum creaturarum, intellectibilibus: videlicet immediatis: perque istas medias sensibilibus qualium, utrarumque omnes continguntur in intellectu agente creato illo primo: suntque opera illi proportionata: ipsa autem intellectus agens, est opus auctori supremo proportionatum in quem intellectum adhuc universalisorem speculando conuersus sublimatur: & fit causa universalis procreans omnia alia subsequenter digesta entia.

Quomodo orbis supernus intelligatur a nobis: qualisq; sit scientia intellectus agentis. Cap. XIII.

ET nemo quidem valet introspicere orbem supernum, nisi qui intellectum preualens, sedauit sensus. Quique assidua mentis speculatione est sciens non per rationes exemplares, signaque indicatiua more dialecticorum. Non autem ita minime existimur speculari pulchritudinem illam luculentam: quia sensus super dominatur nobis: Neque credendo aduenimus, nisi corporalia entia, unde etiam opinamur, quod non discamus nisi deducendo conclusiones ex principiis pluribus suppositis. Quod tamen non est verum, in omni disciplina etiam hic habita: quoniam principia euidentia, discuntur ab ipse, quod ex aliis deducione probentur, ut etiam ipsa prima: Quotomagi, quia superiora intelliguntur non ex principiis conuulsa. Verum sibi absolute peripititur naturas omnino ab ipse errore: & fallacia. Signum enim non per ordinem: quoniam quia sunt talia simplicia non admiscetur illis quicquid alienum accidentariumque, quale contingit terrestribus, quae non vere percipiuntur. Qui ergo habitas, quod mundus supernus sit talis, qualem descripsimus, auersus est ab illo: Quado autem aliqui nostrum, adepti sumus victoriam animae: manifestamus eum ita se habere. Ac iccirco rursus dicimus, quod Rex Babyloniae conspiciat orbem supernum: deinde memor reulit: inibi non esse aliquid in aliquo, Neq; explicuit id sed: dimittens narrationem corruptam: ad quam absoluenda exordium sit. Quod omnia sunt per aliquam scientiam acquisitam, aut cogenitam: & quod scientia acquisita imitatur naturam: quatenus sciens dirigitur ad assimilandum naturae aliquid. Scientia autem congenita connaturalisq; est multiplex: sed unica: quod si talis insit intellectui agenti: primatque, per se inest: nec potest eam ex alia priore discendo acquisitam fuisse.

Siquis autem quærat utrum huiusmodi dignitas inest huic intellectui prænominato. Dicimus quod a natura eius propria: illicque sitentes non progrediemur ad aliam rationem, Et enim si quis negot scientiam intellectus agentis esse illi connaturalem. Redarguentes dicimus, quod alioquin si intellectus acquisisset scientiam suam: aut per aliam altioremdidicisset, aut per essentiam propriam, quod est impossibile: neque enim intellectus agens, est factus talis essentia a uerbo diuino, ut sit scientia sua: ut uerbum ipsum. Scientia enim intellectus agentis, est qualitas in eo: non substantia. Scientia namque uera est substantia scientis: ac substantia uera est scientia: atque hæc scientia uera, inest ipsi substantie primæ & seipsa: ideoque quoque nulla substantia carens scientia tali, est substantia uera: & possunt esse substantia particularis.

Quod entium supernorum nomen non est nobilius essentialiter altero: et propter quid. Aegyptii, et summi literis, Hieroglyphis.

INter entia mundi superni nullum est nobilius substantialiter, nec essentia, sed omnia sunt illic secundum formam optimam sunt forme inexistentes animo architecti effectrices, super partes, quæ differunt ab effectibus uerbi gratia figuris partibus inscriptis: ideoque etiam huiusmodi formas supernas uocantur præci exemplis, quales Plato narrauit esse substantias essentialis inferiorum. Sapientemque Babylonii, & Aegyptii acumine mentis, introspecterunt intellectualis mundi species, complexi scientia aliunde tradita: vel ex seipsis inuenta: quam etiam professione ipsa sibi uindicant. Siquidem enarratur aliquid ut batur doctrina intellectuari non autem humanaria: ut nonnulli alii, qui consulentes eos, adhuc non sibi uis satis firmiter discere ex sententiis locutione redditis: Conceptus animorum accepit scriberet, uti oculata fide legimus, in lapides per figuras: idem in omnibus scientiis artibusque facientes: quos locabant in templis, tanquam paginas perlegendas, utiq; adeant pro libris eis utensiles: Quod fecerunt, ut indicarent, quod intellectus agens immaterialis creauit omnia secundum propriam essentiam cuiuslibet rationem similitudinemque: quale optimum fuit pulcherrimumque documentum, per quod utinam etiam indicaretur qua ratione attingerunt formas illas mirandas, & absconditas: Sic enim illorum factum esset laude dignius, qualis conditio paucis uiris contingit.

Quod

*Quod cur entia superna sint facta talia, non est
quaerendum: & quod Deus creando
non utitur cogitatione.*

Cap. X V.

Quom scientia Aegyptiorum de supernis
rebus sit admirando: quanto magis igitur
sapientia principis creatis huius-
modi substantias in supremo orbe. Neque explo-
randum propter quid entia ista fuerint produ-
cta talia, quoniam ipsa existunt summæ rationes
dignitate: essentiaque meræ quas plures Deus
creauit absque cogitatione. Neque pulchritudo
inferiorum est absoluta: quoniam hæc facta
sunt ab agente respiciente rationes illas per-
petuas prænaratas, quæ recesserunt ab autore
primo, præter cogitatam alterius rationis pul-
chritudinē. Et enim quis non admiretur vir-
tutem essentia in illo ente nobilissimo, & su-
premo: quod creauit omnia alia, absque consulti-
tione, ac secundum essentiam suam: cuiusque
principalitas est ratio rationum: Neque ob id
essentia ipsa indiget respectu exploratorio, ta-
lium, namque externæ pulchritudinis. Siqui-
dem sua sibi satis est principalitas. Quod imi-
tatu etiam maiorum dicimus: qui cōcorditer
asseruerunt hunc mundum fuisse factum, non
a seipso neque secundum accidens, sed ab ar-
chitecto sapientissimo nobilissimoque: & ab-
stracto ab omni ratione creata. Rursus rati-
onem nobis quaerendum in fabrica huius mundi, an
agens præcogitauerit in seipso cuncta agēda.
An item cogitauerit singula: creando primo
terrā orbis mediā: secundo aquā superiorem: ter-
tio aerem altiorem aqua; quarto ignem subli-
miorem aere: quinto dein uero celos conti-
nentes omnia. sexto postea plantas, & anima-
lia diuersa specie: tamen in animante conue-
nientia: constituendo membra exteriora, & in-
teriora pro modo conuenienti operationi-
bus. Imprimis igitur si formæ rerum mundi co-
gitata fuissent singula; a diuina mente ad ope-

ra recte facienda: Deus creasset unam earum
post alteram, ut exemplarem. Non id autē con-
uenit auctori sapientissimo & substantiæ nobi-
lissimæ supra alias: neque secundo cōtingit
dicere, quod Deus præcogitarit in seipso res
creandas, postea uero creauerit: Sic enim res
cogitata, aut sunt extra ipsum, aut in ipso: & si
fuerint extra ipsum, igitur extiterunt priusquā
creata sint: quod si fuerint in ipso igitur nō in-
diget illarum præcogitatione: siquidem ipse
se habentes ita sunt principia. Creauit item
Deus rationem cogitativā: neque præcogita-
uit, alioquin foret processus in infinitū: quod
est falsum. Amplius artifex præcogitans opus
intentum ad imitationem præcogitati: facit il-
lud per instrumenta: At supremus conditor
facturus aliquid, non imitatur creaturam ullā
exemplarem, sed creat formam ipsam nouam
imitabilem absque alia: neque utitur ad id crea-
tura instantia. Nō enim quicquā externū
inuat eum: sed ex uirtute propria facit ipsam.
Quare probatum, quod Deus cuius nomē ex-
alterur: creauit uniuersum absque consultatio-
ne, seu cogitatione. Atque improbata est soli-
ditas sermonis adiectiui. Creauit autem
Deus primo substantiam unicam: uidelicet in-
tellectum agentem: cui insudit lumen ful-
gens omnium creaturarum præcellens illis.
Qui intellectus agēs proximum est illi huius-
modi lumini potentia, & simplicitate: Perque
istum medium, creatus est orbis supernus con-
stans ex intelligentiis & animabus. Per quem
postea nouata sunt inferiora sensibilia, conten-
ta sublimiaque, nisi quod entia orbis superni
sunt pura: perfecta & incommixta: alioquin
nō forent perpetua si essent res solubilia, &
coniuncta formæ primordiali usque ad postre-
mam. Hylæ enim formatur primo forma com-
muni: postea recipit elementatem: deinde a-
lias succedentes: unde nemo potest subterspi-
cere illam, utpote formis pluribus occultisque
ac insensibilibus circum indutam.

SCHOLION IV SSV EIVSDEM APPOSITVM.

*Cap. 12. Aperte uult intellectum creatum, a uerbo diuino, esse causam omnium aliarum creaturarū.
Et in cap. 11. simile, scilicet. Quod orbis supernus creatus fuerit per medium intellectum creatum,
quæ sunt falsa iuxta annotata in principio.*

PLATO EXOTERICVS

Platonem mysticum uocauimus, sicuti & Aristotelem libros eos, de quibus haec tenus est actum, Aegyptiam, & Chaldaicam, Mysticam, philosophiam continentes. Quoniam eos, ille

in archanis docuit, iste ex illius ore & descripsit, & in archanis diu detinuit. E contra Exotericum Platonem dicimus, dialogos ab eo scriptos & promulgatos. Qui pro suis olim habiti, & pro suis etiam nunc circumferuntur. Quos tamen ipsomet, videtur, suos esse negare. Quando nimirum epist. 2. hac scribit. Διαταύλα οὐδ' ἔγωγε ἔγραψα, οὐδ' ἔστι σύγγραμμα Πλάτωνος οὐδὲν, οὐδ' ἔστι. Ἰὰ δ' ἐνὶ λόγῳ, Σωκράτους ἔστι, καλοῦ καὶ νέου γεγονότος.

„ Ea propter, nihil umquam ego de his scripsi. neque est scriptum Platonis vllum, neque erit. Quæ uero nunc dicuntur Socraticis sunt, dum probus iuuenis esset.

Et hoc idem, epistola septima confirmat. Οὐκ οὖν ἐμὸν γε πρὸς αὐτῷ ἔστι σύγγραμμα, οὐδὲ μὴ ποτε γένηται.

„ Igitur meum de his scriptum non est, neque fiat vnquam.

Sed & epistola postrema, Socratis esse videtur confirmare.

Ἐπεικῶς δ' ἡ γινώσκεις τὸ ὄνομα Κέβητος γεγραμμένος γὰρ ἔστιν ἐν τοῖς Σωκρατικοῖς, μετὰ Σιμμίου, Σωκράτει διαλεγόμενος, ἐν τῷ πρὸς ψυχῆς λόγῳ.

Satis nostri nomen Ceberis. Scriptus est. n. in Socraticis cum Simmia cumque Socrate differens. in sermone de anima.

In Phædone nimirum. Sed duplicem hanc dubitationem, haud magno negotio nos soluiimus. Nimirum priorem, quando negat, se quicquam scripsisse; addit. De his. hoc est, rebus diuinis. Quas in archanis, & ipse seruabat; & ab alijs eodem seruari cōpiebat. Itaque priore loco, Cum Dionysius, apud quem fuerat ante, ab eo per Archedemum quem-

dam mercatorem quæsisset, maiorem ut videtur declarationem de primi natura, in hæc verba respondet.

Καὶ δὴ καὶ πρὸς τοῦδε, ὁ τοῦτου τιμιώτερον τ' ἔστι καὶ θεοϊερον, καὶ μάλα σφοδρῶς αὐτῷ δηλοῖον, ὑπερὸν αὐτομαθίας ἀπορούμενος. Φῆς γὰρ δὴ, καὶ τὸ ἐκείνου λόγον, οὐχ ἱκανῶς ἀποδεῖχται σοὶ πρὸς τῆς τοῦ πρώτου φύσεως. Φραστέον δ' ὅτι διαινεγμῶν, ἵνα αὐτῷ ἢ δειλότερος, ἢ πονέτω, ἢ γῆς ἐν πυχῇ πᾶσι ὁ ἀναγνούς μὴ γινῶ. ὡς δὲ γινῶ. Περὶ τῶν πάντων αἰσιλιὰ παντ' ἔστι. καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκείνου αἰσιον ἀπάντων ἔστι καλῶν. Δευτέρον δ' πρὸς τὰ δευτέρα, καὶ τρίτον πρὸς τὰ τρίτα.

„ Et sane etiam de eo, quod hoc est honorabilis, & diuinius, est ipsi valde declarandum. id de quo tu misisti dubitans. Ais enim, ut ipse inquit, non sufficienter tibi demonstratum esse, de primi natura. Dicendum tibi est, per ænigmata. Ut si quid tabella, vel mari, vel terra patiarur, qui legget non intelligat. Sic enim habet. Circa omnium regem, omnia sunt. Et illius causa omnia. Et ille causa omnium pulchrorum. Secundum vero, circa secunda. Et tertium, circa tertia.

Mox admonet Dionysium ne hæc ei excidant in vulgus.

Εὐλαβοῦ μὲν τοῖς, μή ποτε ἐκπέσῃ ταῦτα εἰς ἀνθρώπους ἀπαιδεύτους,

„ Cave tamen, ne quandoque excidant hæc in homines ignaros.

Ob eas quas ibi subnectit causas. Quod nimirum hæc vulgo ridicula videantur. Et addit. Μεγίστη δ' φυλακὴ, τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμαρτάνειν.

„ Maxima custodia est, ea non scribere, sed ediscere.

Atq; ideo ait, se nihil horum scripsisse vnquam. Quod, & secundo loco reperit. Sed quidnam hoc est, uel ueri, uel falsi? Nonne totus Parmenides est diuinus? Nōne ferè oēs dialogi aliquid de diuinitate docēt? Suine ergo sunt, vel Socraticis, ut ipse affirmat? Ac forte prior locus,

M

Parme-

Parmenidem innuit, in quo Socrates iudicatur, iuuenis, & generosus, de Ideis disputare. Sed hæc ita soluerim. Platonem quo ad Dionysium, & Dionis amicos scriberet, se nihil scripsisse de rebus diuinis, vel nondum scripserat, uel nolebat, id Dionysium scire. Ne cogeretur ad eum libros transmittere, uel aliquid apertius ad eum scribere. Stomachatur enim priore loco, tamquam a se inuenisset, quæ a Platone ei erant tradita. Sed cur ait, Se neque in posterum scripturum? Ut scilicet liberaret se ab illius importunitate, atque incititia. At quo modo ait Socratis esset, & Socraticos sermones. Prius illud, eadem de causa, ne sibi Dionysius molestus esse. Alterum uero, quia Socrates, tum in Phædone, tum in aliis omnibus, præter leges, uel disputat, uel audit. Atque hac de causa, Socraticos appellat; tum ut eos a libris de legibus, in quibus, sub Atheniensis hospitis persona, se ipsum inducit legislatorem, ea appellatione distinguat. Neque uero, etiam si Plato se nihil de Diuinis rebus uel scripsisse; uel scribere uelle neget, dubitandum est, quin sui sint dialogi. Namque eos, a Platone scriptos fuisse, auditores eius sunt contestati, uel in primis Aristoteles qui nominatim aliquot sub Platonis nomine citat, ut Phædonem, Rempub. Timæum. Et hos duos, sicuti & eos qui de legibus sunt in Epitomen, perstrinxit. Quod & Theophrastus, & ipse aliquando Platonis discipulus fecit. Et Crantor, qui Xenocratis auditor fuit, primus omnium, ut Proclus testatur commentaria in hocemet aliquot dialogos edidit. Sed & uiri celebres, qui suo tempore uixerunt, illos, uti Platonis agnouerunt. Scribit enim Athenæus. Protagoram lecto dialogo sibi cognomine, familiaribus dixisse, Platonem optime scire, iam bonum usum. Et Gorgiam, cum Platonis dialogum legisset, adstantibus dixisse. Nihil eiusmodi, se audiuisse a Platone, uel apud Platonem, se locutum esse. Eadem Phædonem dixisse memorat, cum dialogum, de animo perlegisset. Phædo ergo dialogus a condiscipulo Platoni attribuitur, quem Plato Socraticum in epistola uocauerat. Sicuti ergo non est amplius de dialogis, an Platonem habuerint authorem dubitandum: Ita illud palam, ac certum fit, eos a uiuo Platone fuisse emissos, atque ideo ecdedomenos, & exotericos, & Encyclios fuisse. Nam quo modo, suum quisque Protagoras, Gorgias, & Phædo legissent, si eos apud se continuisset? Et ipse ad Dionysium scri-

bens de Cebete, ait eum satis notum in se, quia esset in eo dialogo scriptus quo esse animo sermo est habitus. Ergo Dialogus hic, usque in Siciliam uiuente Platone fuerat perlatum. Et Phædrum ipse adhuc satis iuuenis primum, ut creditur, omnium conscripsit. Neque usque ad obitum apud se retinuit. Exoterici ergo hac ratione dialogi Platonis sunt. Sed ratione alia, sunt etiam mystici. Si mystica uti iam uidimus, ea dogmata sunt, quæ archana, & a uulgo abscondita sunt. Nam ut Proclus optime distinxit, Plato in eis de Diis sermonem habet, uel δι' ἱδρίσας per indicium. uel ἀπαρχαλῶς, sine uelamine, & aperte. Sed sicuti hoc dupliciter; uel modo quo scientiæ tractantur, uel κατ' ἐπίνοιαν per inspirationem. ut in Phædro. Sic & indicio duplici, est usus modo. uel symbolice & fabulose. Decem enim, & forte amplius fabulas, easque mysticas & allegoricas eis intermiscuit. Vel per imagines est locutus, figuras nimirum, mathematicas, & numeros. Idque occultandæ sapientiæ causa. Videtur enim id studii ueteribus omnibus, fuisse commune, ut sapientiam quidem docerent, sed ita docerent, ut non intelligeretur, sine uiua docentis uoce. Declarant id Aegyptia Hieroglyphica. Zoroastri imagines Dei, cum Accipitrino capite. Oui, ex quo Dij prodirent, Animi alati, & similia plurima. Hebræorum prophetarum mystici, Dei, & Christi typi. Seruatoris quoque parabolæ tam multæ, Ioannis Apocalypsis. Et apud Græcos, Orphei, Pronapidis, Homeri, Hesiodi, atque aliorum poetarum mysticæ fabulæ. Pythagoras, eiusque vniuersa schola, præter forte unum Ocellum, omnia, ut Aristoteles dixit, abscondebant. partim quidem sub diuturno silentio. partim per mathematica ænigmata. partim etiam per Symbola. Plato nero qui tot annos in Aegypto commoratus, uix tandem multis obsequiis, forte pecuniis obtinuit, ut quæ de veteri Hermetis sapientia occultabant, sibi aperirent, non putauit, quæ ipsæ multo labore conquisisset, ea uulgo ignaro atque ignauo palam facere. Quod & ipse locis ex epistolis adductis, est testatus, & Aristoteles hic noster mysticus est contestatus, eum nihil de anima scripsisse affirmat, ne eius mentem comprehenderent lectores. Et quando tamen animum, ad sciendum apulit, ita de rebus diuinis scripsit, ut nisi ab iis qui eum audissent, intelligeretur; atque ita & edita erant, & non edita. Quid enim Parmenide, in quem totam suam

suam Theologiam contulit est intellectu difficilior? Quid illa in Timeo, mundi creatio? animarum productio, elementorum constitutio? Quid illa in Sophista, de generibus entis disputatio? Quod item in Philebo duorum primorum finis, & infiniti principiorum obolutio? Hæc sane omnia, & his alia similia, quamquam scientificè uno e quatuor, modis, scripta sint, attamen ita sunt obscura, ut sine mysticæ huius philosophiæ, quæ edimus ope, nequaquam intelligi recte videntur posse. Idque in causa fuit, ut vetustiores Platonis expostores, quos ad minus 65. adiuuenimus vix mentem eius per omnia comprehenderet. Donec Ammonius Saccus, in holce, & in Hermetis libros, cum Alexandria viueret circa christi annum CC. incidit. A quo ingès postea ingentium Platoniorum cœtus fluxit. Qui Platoniam cum Aegyptia philosophia coniunxerunt, & Platonis dialogos præcipuos, eos scilicet, quos mox indicabimus commentariis admirabilibus exposuerunt. Inter quos ipse Ammonius ipso caput. Plotinus, Origenes, eius auditores. Amelius, Porphyrius, Iamblichus, Theodorus Asinæus, Syrianus, Proclus Laodiceus, Proclus Lycius. Hermias, Damascius, Olympiodorus. Hoc ergo modo Platonis Dialogi, etiam si ecdedomeni & exoterici essent, quia in publicum ab eo fuerant emissi. erant tamen eorum precipui adhuc mystici, quia non omnibus sentia eorum erant manifesta. Hanc autem occultationem Plato, aliis etiam adauxit modis. Quod dogmata sua non exodice, & continuante scripsit, sed dialogice, & disputando, & quamuis totius suæ philosophiæ finem in eis fixisset, non tamen a veteribus, vsque, ut videtur, ad Iamblichum est deprehensus. Non tamen ipse ad eum finem, neque materierum consecutione, neque personarum, aut temporum continuatione, ordine disposuit. Neque singulis materiam vnam commendauit, sed pluribus singulos repleuit. In hisce omnibus, Hermetem imitatus, & tum dialogo scribendi, tum dialogorum sparsione. tum materierum in eos resperzione. Neque enim Alexamenis Teii dialogo scribendi fuit inuentum, ut quidam Græci, & inter eos Aristoteles videtur voluisse. Sed ante eum, Aesclephodorus Sophonis Mimi, & omnis scenica poësis dialogo scripta fuerant. Neque Alexamenus, scientiarum dogmata, primus omnium, dialogo comprehendit. Nam ut ex Aristotele Athenus refert, Socratici, eius quoque dialogi fuere, & Platonis fuit, & cœtaneus, & condiscipulus. Sed ante eum Zeno Eleates, Parmenidis discipulus, dialectices inuentor, & dialogorum scribendorum primus author fuisse a veteribus est dictus. Sed id gloriæ Hermeti

Termaximo debetur. Cuius qui superfuerunt libelli, omnes dialogo sunt scripti non continuati, pluribus materiis referti. Forte apud Græcos, uel Zeno vel Alexamenus, primus dialogorum, & quidem Socraticarum disputationum scriptor fuit. A paucis annis Platonicos præcedere potuerunt. Sed esto, primus ille. Quales eius dialogi fuerint nescimus. Forte puras Socratis morales, & ciuiles disputationes continuerunt. Quales sint Platonici sciunt modo omnes. Multi quoque Socratis discipuli, Platone seniores, dialogo iridem Socratis disputationes, & colloquia comprehendunt. Cebes, Simmias, Crito, Simon, Aeschines, Antisthenes, Xenophon alii. Inter quos, & Aristoteles, & Theophrastus. Iste quidem Grillum, Nerinthum, Menexenum, Alexandrum, Sophistem; Amatorium, Symposium; In quo, ait Plutarchus eum de animæ immortalitate disputasse. Theophrasti, uero dialogi ab eodem Laetio tres nominantur, Acichanos, Megacles Callisthenes. Diuus quoque Basilus ad Diodorum scribens hoc ipsum est contestatus verbis hisce.

„ Illud omnino nouit prudentia tua, quod
„ externi philosophi, qui dialogos cōscrip-
„ serunt, Aristoteles, & Theophrastus. Ita-
„ tim ipsas res attingerunt, propterea, quod
„ consciis sibi essent inopiæ, Platonice gra-
„ tiæ. Plato uero ob eloquētiæ facultatem,
„ simul aduersus dogmata pugnat simulque
„ psonas obiter obiurgat, Tralyuachi quidē
„ temeritatem, ac impudentiam criminās.
„ Hippici uero leuitatem mentis, & laxita-
„ tem. Protagoræ autem, arrogantiam, &
„ timiditatem. Porro ubi indefinitas perso-
„ nas in dialogis introducit, distinctionis
„ rerum gratia, utitur disputationibus. Ni-
„ hil uero aliud ex personis in uelut ipsis
„ argumentis: Id quod in legibus fecit.

Hanc D. Basilii de gratia Platoniorum dialogorum sententiam, Proclus primi libri commentariorum suorum in Parmenidem sine, & confirmat, & adauger.

Δεῖ γὰρ ὅτι ὁ Πλάτωνος διάλογον, εἰς τὰ πράγματα βλέπειν, διαφερὸν τὰ ὑποκείμενα πρὸς διάλογον, καὶ σκοπεῖν ὅπως καὶ τὰ προοίμια τὰυτὰ ἐνεκονίζονται, καὶ ἐν ἀποφαντικῷ ζῶν ἐκ πάντων τῶν μερῶν. Εὐαπὶ συμφωνοῦν. ἕκαστον ἀπεργασμένον, ὥς αὐτὸς ἐν παιδρῶ φησὶ, καὶ τούτοις συναρμόστην. καὶ ὅσα τοῦ τύπου τούτου τῶν καθήκοντων ὄντι. Τὰ δὲ πανταλὸς ἀλλότρια τὰ προοίμια τῶν ἐπομένων τῶν, καθάπερ τὰ Ηρακλείδου, τοῦ Ποντικῶ, καὶ Θεοφράστου διαλόγων, πᾶσαν ἀντὶ κρίσεως μετέουσιν, ἀκρίτως.

„ Oportet enim in Platonis dialogis in res
„ ipsas respicere diligenter, quæ dialogo
„ sunt subiectæ, & considerate, quo modo

proemia quoque illarum sunt imagines. & vnum animal constituere ex omnibus partibus, sibi consonum, singulumque ita efformatum, prout ipse in Phædro docet, & eis correspondere. & quæcunque ad hunc typum cōueniunt. Sed proemia prorsus aliena esse ab ijs quæ sequuntur, sicuti dialogi Heraclidis Pontici & Theophrasti, omni auditui, qui iudicij est particeps sunt molesta.

Sed non satis videtur esse, Platonē ad Hermetis tantummodo exemplum, res philosophicas dialogis disputasse. Sicuti non satis est, Aristotelem Theophrastum, Heraclidem, Platonis exemplum esse secutos. Non ne satis, ac clarius erat, philosophiam diexodices, & libere tradere ex rerum ipsarum natura, absque ullo personarum interloquio, quæ contumacitatem, & rerum & rationum videntur interrumpere. Ad id obiectum respondemus, sapientissimos duos viros, quales forte tota mundi æternitas, alios duos non tulit, Hermetem, & Platonem, non fortuito illum non illius tantum exemplo, hunc, ad scribendos dialogos, sed pluribus, iisque nobilissimis rationibus se se mouisse. Quas breuibus pro iudicio nostro, perpendamus. Quarum prima hæc esto.

Tres sūt animæ nostræ facultates præcipuæ. Quas Hermes, ni fallor, omnium primus recensuit, Pythagoras deinde, Pythagorei, Socrates, Plato, aristoteles, Theophrastus arripuerunt nempe λόγος θυμὸς ὁρμή. Ratio, irascencia, concupiscentia. Quæ actionum humanarum omnium sunt fontes. Sicuti ratio per se sola, ignorationis orans, & scientiæ itidem omnis est fons, & origo. Hermes quidem, dum e sua persona in suis dialogis loquitur aut ad Tatum, aut ad Asclepiū, aut ad Ammonem. Vel hūdem cum Hero filio colloquenter inducit, totus sermo illuc dirigitur, ut e mente, ac ratione, adolescentiū illorū ignotatio collatur. Quæ fons & causa & hominibus malorū omniū. Et euulsa ignoratione, scientiā imbibāt rerū, quæ tum ab Hermete, tū ab hīde eis & proponuntur, & explicātūr. Tales videntur ex Basilii loco allato, Aristotelis, & Theophrasti dialogi fuisse. Verum Socrates, caritate patriæ ardens, & ut Proclus ait, ad hominum salutem natus, animaduertit suorum ciuium animos, tum eorum, qui rempub. regerent, tum eorum filios, qui mox ciuitatis habenas suscepturi erant, a tribus hominum generibus, & perueriti, & corrumpi. Atque inde ciuitatis perniciem venire, quantum priuato ac pauperi homini licuit, omnibus suis ingenii viribus, ei ruinæ se se opposuit. Quod & ipse de se in Theæteto est testatus, sub his verbis.

Καὶ μᾶλλον ἐπιθυμῶ εἰδέναι τίνας ἡμῶν ἢ ὅταν ἐπιδόξῃσι καὶ ἀξὶ ὁμιλεῖν. Ταῦτα δὲ αὐτὸς τὰ παλαιὰ παθόντων δὴ αὐτῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἰπποκρίτης ἂν ὁρῶ τοὺς νέους ἐθέλοντας συγγίνεσθαι.

„ Et magis cupio scire, qui nam nostrorum
„ iuuenum, ut glorioli fiant, sufficiant. Hæc
„ ego & ipse confidero, quantum possum,
„ & alios interrogo, cum quibus video iu-
„ uens uelle conuersari.

Tria autē illa perniciosorū hominū genera Turpes amatores erāt, Viri, & Politici. Sophistæ. Priores illi, adolescentium ἀποθυμῶν, concupiscentiam, natura ad voluptates pronam, & ob ætatem, maxime vehementem, blanditijs adulationibus, laudibus, pecunijs, donis, ceteraque voluptate, ita vinciebant, & euincebant, ut naturæ bonos igniculos obruerent, & eruerent, & mores honestos euerterent, & in viria omnia verrent. Qui tales effecti mox cum ad Reipub. gubernacula accederent, omnium publicarum calamitatum causa, & erant & esse poterant. Socrates huic tanto malo magno studio obstitit. Non quidem legibus, quarum vel condendarum, vel exequendarum, nullam habuit auctoritatem. Non publica auctoritate vlla, vel propria, sed admirabili quadam dexteritate. Dum enim fingit se pulchrorum adolescentum omnium amatorem, inter eos uersabatur, & sermonum iucunditate, & blanda conuersatione, ad se omnes aliciebat, & a turpibus amatoribus abducebat. Nefarias illorum appetitiones, retundebat, & si quam iuuenes falsam ab his, vel a sophistis opinionē imbibissent, arguebat, veritatemque docebat. Atque ita efficiebat, uti & patres, & affines alij adolescentium, eum præcarentur, ut eorum susciperet curā. Talis in Theage est, Demodocus, in Lachete, Lyfimachus, & Meleſus in Charmide Critias. Erant autem hi primarii ciues, & primatum ciuium filii: Alcibiades, Chinius, Ctesippus, Charmides, Lyſis, Menexenus, Theages, Phædrus, Theæterus. Quorum mentes, & mores, si ab eo in rectam viam deduceret, confidebat se maximo beneficio patriam afficere, quia essent hi eius futuri rectores. Cum talis Socrati esset vitæ suæ scopus, eumque eius discipuli vellent exprimere, necesse habuerunt, Socratis cum illis, colloquutiones, admonitiones, & redargutiones exprimere, & ita ut habitæ fuerant, aut ipsi, quam proximo poterant, scriptis mandare. In quibus, quantum Socrates, nihil se scire aliud, quam amatores affirmet, nihil tamen unquam, aut inhonesti, aut quod libidinem præ se ferat, aut loqui, aut proloqui reperitur, suauissima semper quadam ironia, interrogando, qualem uel natura haberent animum, & ad quid prouum, ex responsionibus illorum elicie-

eliciebatur. Et si quid saluum, vel minus rectum in eorum animis cognosceret, eo re deducebat ut vel fateri cogerentur, rem se aliter habere, vel eos ad erubescerentiam compellebat, quæ magna est in adolescentibus virtus. Quæ quidem opera, nulla diexodica methode, ad amicum exprimi potuerunt, quam dialogo.

Quæ etiam causa, fuit cur Plato, Socratis colloquia cum viris Politicis, & in Reipublicæ administratione versatis, dialogo exararet. Hi nulli Reip. beneficio intenti, sed, magistratibus, potentiarque civili comparandis inhiantes, quali desiderio Alcibiadem, Theagenem, Lyfidem, Charmidem, Cliniam teneri est videre, & eius sapientiæ, qua in ciuitate imperare possent, cupiditate ferri. Hanc autem ad summos pertinere, Pythagorei, Plato, & Theophrastus docuere. Itaque prauis cupiditatibus, & falsis opinionibus imbutos ciues, tum adolescentes, tum ætate prouectos, Niciam, Lachætem, Critiam, Calliclem, Critonem, Euthyphronem & alios, eadem interrogandi methode, de eorum mentibus, falsas eximere opinioniones, & prauas, & ambitiosas excutere cupiditates omni studio est annixus. Id autem facere, non poterat nisi cum eis colloqueretur. Neque Plato potuit ea colloquia alia uia representare, quàm dialogo, sicuti fuerant peracta.

Genus tertium hominum, Sophistæ erant. insipientes, vani, pecuniæ auidi, & iactabundi. De quibus Plutarchus initio Platoniarum questionum ita scripsit.

Καὶ γὰρ ὡς περ ἐκ τύχης τότε πορὸν ἦν ὁδὸς σωείβη σπριζῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ταύταις εἰς τοὶ πολὺ τοὺς λαοὺς ἀργύριον οὐκ ἔλαττον ἔπληρουσαν, καὶ δοξασθεῖς, καὶ λόγον ἔχον, σχολῶν καὶ διατριβῶν ἀπράκτους ἐν οἷσι καὶ φιλοτιμίαις. πολλὰ δὲ καὶ χεῖρ σφαιρὰν, αὐτὸ ὅτι οὐκ.

Enim, quasi casu contigit ea tempestate Sophistarum prouentus in Græcia. Quibus iuuenes multum conferebant argentum. Implebanturque persuasionem, & gloria uana, sapientiæ, & sermonum zelo. Otium, & conuersationes inuiles, temeraria ambitione sectantes. Honestum aut utile, nequicquam.

Hi sapientiam simul & eloquentiam magnis pretiis, impudentissimè, uendebant. Sequæ omnia scire, ad omnia improuiso respondere: & omnes scientias, virtutesque omnes, se docere posse paruo tempore, profitebantur. Nihil tamen, nisi falsa dogmata, & sophisticas quasdam argutibiles callebant. Quibus totam Græciam circumeundo, grandes diuitias corradebant. magnam gloriam fuerant consecuti. Hos Socrates, uti perniciosos iuuentuti, rei publicæ homines, magno studio oppugnauit.

ut qui tertiæ, principique animæ facultati λόγῳ rationi, maximopere officiebant. Eò quod peruersis dogmatibus auditorum animos imbuebant. Tales Sophistæ, quales eos Plato in Sophista describit, fuere Protagoras, Prodicus, Hippias, Gorgias, Polus, Thrasymachus, Euthydemus, Dionysodorus. Ciues uero, qui eorum dogmata imbiberant, nominat in Gorgia Calliclem. In Charmide, Critiam, Calliam in Protagora. Eudicum in Hippia, Euthyphro nomen, & Menonem. Hos omnes oppugnauit. & magnis ingenij uiribus conatus est confutare. De qua re, idem Plutarchus ita subnectit.

Τὸν εὖν ἐλεγκτικὸν λόγον, ὡς περ καθαρτικὸν ἔχον φάρμακον ὁ Σωκράτης, ἀξιοπρεπὲς ὡς ἑτέρων ἐλεγκτῶν τῶ μὲν δὲ ὑπερβαίνει. Καὶ μᾶλλον ἢ πᾶσι δοκῶν ζῆτεῖν ποιῆναι τὴν ἀλήθειαν, οὐκ αὐτὰς ἰδίᾳ δόξα βοηθεῖν. Ἐπὶ ταῦτα τοῦ κρίναι ὄντος φερόμενον, τὸ ἡννοῦν ἐμπόδιον ἔσται. Τυφλοῦται γὰρ τὸ φιλοῦν αὐτὸ τὸ φιλοῦν αὐτὸν. Φιλεῖται δὲ ἢ ἢ ἰδίᾳ οὐδὲν αὐτῶν, ὡς δόξα καὶ λόγος ὑπὸ τοῦ τεκτονίς.

Confutatorium sermonem, tamquam purgatorium pharmacum, habens Socrates. alios coarguens, fide dignus erat, quoniam nihil affirmabat. Et magis eos perstringebat, quia uidebatur unà cum ipsis ueritatem querere, & non suam ipsius sententiam tueri. Cumque iudicare est utile, hoc illis fuit generosum impedimentum. Obsecratur enim amans, circa amatum. Amat autem de rebus propriis nihil, ut opinio, & sermo, ab eo qui ea parturit.

Hæc igitur Socratis cum Sophistis disputationes, quia magno usui posteritati futuræ erant, Socratis discipuli, Cebeus, Simmias, Simon, Crito, Phædo, Aeschynes, Antisthenes, Xenophon, & Plato præcipue, qui ad uiuum magis eis expressit coacti sunt, uti habitus fuere, in dialogos transferre.

Sed & quando cum sapientibus, Eleate hospite. Timæo, Zenone, Parmenide, rem habuit interrogando, audiendo, quia Socratis hie mos perpetuus fuit, colloquendi, dum de Sophista, de Philosopho, de Politico, de uniuersitate, deque diuinitate uniuersa, eam dialogis exarauit. Hæc, scribendi dialogo una Platonis causa fuit.

Secunda uero, ac potissima hæc alia. Quicumque scientificæ, vel loquitur, vel scribit, necessario utitur ratiocinatione. Scientiæ causa cum effectu, per rationem coniunctio est quædam. Græci hunc actum διανοεῖσθαι nominant. De quo Plato in Theæteto ita loquitur.

Τὸ δὲ διανοεῖσθαι, ὡς περ ἐν γὰρ καλεῖται ὁ Θεαίτητος καὶ ἄλλοι δὲ Σωκρ. λόγον, ὃν αὐτὸ πρὸς αὐτῶν ἢ ψυχῇ δίδει.

διαίρεται διὰ τὸν ἀνὸς σκοπὸν. ὅς γε μὴ εἰδὼς
ἀποφαίνομαι. Τοῦτο γὰρ μοι ἰνδάλλεται. διανοου-
μένη, οὐκ ἄλλοτι ἢ διαλέγεσθαι, αὐτὴ ἑαυτῇ ἐρα-
τῶσα, καὶ ἀποκρινόμενη, καὶ φασκούμεσα, καὶ οὐ φάσ-
κουσα.

„ At ratiocinari, vtrum, quod ego vocas?
„ Theæ. Quid uocans? Socr. sermonem,
„ quem ipsa ad seipsam anima, tractat, de
„ iis rebus, quas considerat. Id ut nescius ti-
„ bi profero. Hoc enim mihi uidetur, non
„ aliud, quàm colloqui, ipsa se ipsam inter-
„ rogans, & respondens, & affirmans, &
„ non affirmans.

Quam sententiam in Sophista repetit his
οὐκ οὖν διάνοια ἢ, καὶ λόγος τῶν τῶν. Πλὴν ὁ ἢ
ἐνδὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸς αὐτῇ διάλογος ἀνδρὸς
τῆς γιγνομένης. Τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἐπονομάσθην διάνοια.
Τὸ δὲ γε ἀπ' ἐκείνης ρεύμα διὰ τοῦ σώματος
ἰὸν μετὰ φθογγῆς κέκληται λόγος.

„ An non dianœa, & logos, sermo, idem?
„ nisi quod alter intra animam, ad seipsam
„ dialogus, sine uoce fit. Et ob id, hoc ipsum
„ a nobis nomen est adepta dianœa. Alter
„ ab ipso fluxus per os exiens cum sono vo-
„ catus est logos.

Ergo ipsissimam Plato, intrinsecam animæ
actionē in dialogis expressit. Nil aliud, quam
interrogationi illi internæ, & responsioni no-
mina huius, aut illius, personæ imponendo.
Neque uero Aristoteles, & Theophrastus, at-
que alij, qui diexodice dogmata philosophiæ
tractarunt, aliter fecerunt, quàm dialogo ani-
mæ interno, ac mentali scripserunt, nomini-
bus uitatis, Nam quid aliud sunt illa? Diceret
aliquis. Diceret quispiam. Forte dubitabitur.
Dubitaret aliquis. Videbitur alicui. Sed obii-
ciet quispiam. Et similia. Quam tacitus qui-
dam animæ dialogus intra se, seipsam interro-
gantis, secum dubitantis. sibi obiiicientis, Si-
bique respondentis, & obiecta sibi soluentis?
Quo nam lucis, si nomina aliqua reponas, dia-
logum formaueris integrum.

Tertia causa. Quicumque loquitur, scribit
ve, ad alium, unum, plures ne, & loquitur, &
scribit. Hunc enim ad finem, natura homini
sermonem tribuit. Necesse autem est. ut is qui
audit, de quinque modis, vno, aut pluribus
se se habeat. Vel enim rem de qua est sermo,
penitus ignorat. vel de ea dubitat, uel eam
credit, uel etiam scit, uel eam nescit quidem
putat tamen se, eam scire. Idque uel ambo ipsi,
uel eorum alter. Sed esto, qui principalem
personam gerit, rem ipsam sciat: auditor uero
penitus eam ignorat. Tales uidentur Hermi-
tis omnes dialogi, & Aristotelici, & Theophra-
stici uidentur, uti diximus fuisse. Is certe uno
tantum, diexodico illo uti poterit. Po-
terit etiam, ei qui de re dubitat, dubia sol-

nere. Sed erga tres alios, frustraneus erit peni-
tus is docendi modus. Nam qui rem credit,
nihil eo indiget. Multo minus is qui rem scit.
Et multo quoque minus, qui praua illa igno-
rantia, nesciendo, scire se putat. At dialogus,
omnibus hisce, & illis est accommodatus.
Quorum exempla sunt supra alia, primi in
Menone, dum puerum, Geometriæ inagrum,
docet, quæ in se quidem habebat, ea tamen
nesciebat: Dubitantium multa sunt indem
exempla, illa inquam omnia ubi ipse querit.
Quod in Gorgia his uerbis expressit.

„ Neque enim ego, sciens dico, ea quæ dico,
„ sed quæto vnâ vobiscum.

Querit autem interrogando, alius respon-
det. Si rem comperiunt, questio sistitur. Si nō
comperiatur. interrogandi, & respondendi nō
fit finis, donec reuera, vel comperitū est, quod
queritur, aut eius inuentio desperetur. Qualis
in Memnone, inquisitio virtutis, in Charmi-
dæ temperantiæ. In Lachete fortitudinis, in
Lyside amicitia, indefinita remanet, quæ alibi
suppletur. Critonem quoque de dubiis ex-
emit, Cebetem, Simmiam, Hipparchum, alios
non paucos, methodo eadem interrogandi.

Credentes quoque aliter quam res se se ha-
bebat, in eius ueritatem traxit, Demodocum,
Lachetem, Niciam, Eudicum, Euthypronem;
Hippocratem, Hippolochum, multos alios.

Cum scientibus, quoque est interrogatio-
ni, & responsioni locus. Cum Eleati, cum Ti-
mæo. Cum Parmenide quoque, & cum Ze-
none,

Postremo cum sophistis aut δολοσόφους, aut
φιλοδόξους diexodicus doctor, frustra laboreat.
At si ad disputationem interrogationum, &
responsionum trahentur acerrima quadam,
confessionum ui ita turbantur ut vel conuin-
cantur, vel ne conuincantur, alio sermonem
flectant. Quod in Protagora in Polo, in Gor-
gia, in Callicle, in Thrasimacho, & aliis appar-
uit manifesto. Quinque ergo, hæc munia dia-
logus magna cum laude, & admiratione sed
Platonici, & forte (absit dicto odium, noster)
obit. Ergo portio, & præstantior, & potentior
diexodico, qui duo tantum efficit.

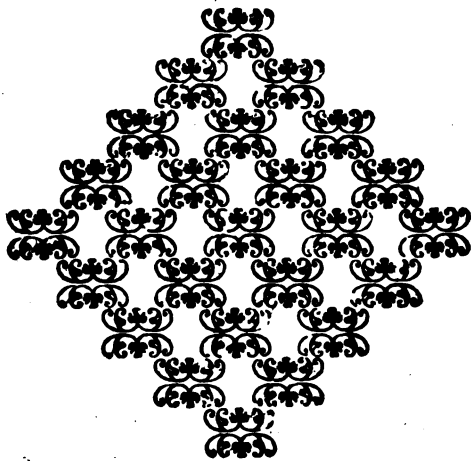
Tribus iam dictis causis, quartam addamus
eam quoque validissimā. Arist. uti a suis credi-
tur diexodice melius quā quisquam alius scri-
sit, ita ut nihil (ait Auen Rois) sine forti dixe-
rit ratione. Attamen eorundem suorum con-
fessione, nulla in eo reperitur demonstratio:
nulla est ratio, nisi probabilis. Apud Platonem
multæ sunt, primariæ demonstrationes. Nulla
probatio ibi est quæ ex per se notis, & confes-
sis non procedat. Ita ut nemo negare queat:
nemo dubitare, quando ad perfectam conclu-
sionem sunt deductæ. Quoniam ab axiomatis

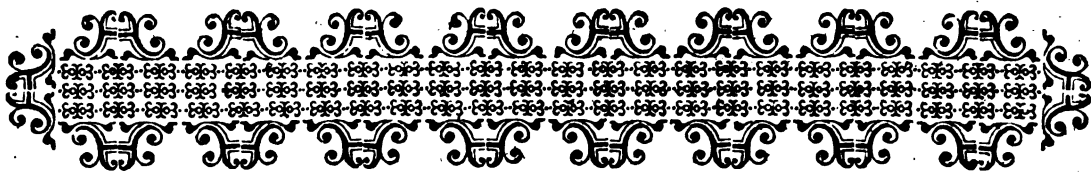
aut

per aut se notis, aut confessis deducuntur. In Parmenide uero, & omnes, quæ de vnius natura neſcuntur, tales sunt, & quidem multæ, ut nullæ tales, apud mathematicum vllum, reperiantur. In Aristotele autem, nulla est tam valida probatio, nulla vllius dogmatis, quantumvis multis confirmati rationibus, comprobatio, quæ animum impleat, & dubium si perpendatur, non relinquat. Neque obſectatur, Aristotelem Syllogismis, primaria uñ credūt probandi Methodo, plerumque uti, Platonem inductione. Nam in Syllogismo raro reperlas ambas propositiones, vel per se notas, vel cōfessas. Cuius contrarium est in Platonica inductione. Nam si singulæ interrogationes, axiomata non sunt, certe sunt confessæ. Vnde necessario confessæ sequitur conclusio. Quod in Aristotele est rarissimum. Atq; ideo in eius philosophia nihil est certum, nihil quod non in dubium uertatur, & omnibus contradicatur. Et hic Oceanus ille, abyssusque quæſtionum, & contentionum, habuit ortum. In Platonica uero, rarissima ea sunt, quæ non sint certissima. Quis enim contra res per se notas, contra confessas, argumentis sophisticis sit locus? Quamobrem magnæ incitiæ est Arceſilaus arguendus, qui perpetuo dubitantem tantum arripuerit, constantiam eius non agnouerit. Cum tamen iisdem axiomatis semper insistat; numquam a pulchro, a bono, ab utili, a iucundo discedat: numquam a scientia, numquam a sapientia, & a recta opinione digrediatur. Nunquam uirtutem deserat, ignorantem, vitiaque, duplicem animi morbum infectetur. Et quamuis rem quærat, aut personas exagitet, huc semper reuoluitur, huc sem-

per, & initia, & disputationem & fines recidunt. A diuinis incipiunt plerumque in diuinitatem desinunt.

Addamus causam hanc quintam, cur Plato dialogo scripserit, quæ ad orationis ornamento pertinet, Qui diexodice docent, uno, eoq; intenso, prauitatis tenore, ab initio ad calcem, sua scripta, si philosophica sint, texere sunt coacti. propriis semper uerbis, propriis scientiæ de qua agitur, terminis uti. a metaphoris, a figuratis locutionibus abstinere. Vnde etiam lex ei data est. Non licere metaphoris uti. Quam tamen legem, qui eam tulit, sapissime est transgressus. Multo minus aiunt, iis figuris uti in quibus orationis varietas omnis, consistit ornatus: in ornatu delectatio: in delectatione iterata, & sæpe repetita lectio: In repetitione spes nominis eius, qui scribit, immortalis. Omnem enim tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Quid autem Platonis dialogis dulcius? Quid suauius? Quid salebrosius? Si sua lingua legantur, lectio numquam fastidiat; nunquam satietatem pariat, quæ auidissime repetatur? Ille suis scriptis, suauitates cunctas superfudit. Et Aristoteles non immerito dixit, phrasim Platoniam semipoeticam esse. Sed longe uerius, fama uetus diuulgauit, si Iuppiter humana lingua, loqui uoluisset, non alia quàm Platonica fuisse locuturum. Ut autem hoc ipsum, uir prudens consequeretur, dialogo scribendum sibi elegit. In quo ingēs a personis, ab eorum moribus, ac circumstantiis, aliis ornatus, ac lepor fluxurus erat. Atque inde factum est, ut si quis sua lingua Platonem audiat loquentem, non solum decies, sed millies placebit repetitus.

DE DIALOGORVM ORDINE.

Ed cur dialogos suos Plato nō aliquo ordine digessit? vt facilius, quæ eius esset vniuersa Philosophia, intelligeretur? Morem nimirum antiquiorum hac in re est secutus. Vt scribendo, intelligerentur, vt sparsim, & obscure scribendo non intelligerentur prophanis, ignaris, atque ignauis. Sed, vt est apud Laetium. Thrasyllus quidam retulit Platonem ipsum, secundum Tragicam tetralogiam suos dialogos emisisse. Tetralogiam autem tragicam vocat, dramata tragica, quæ Athenis, festis Dionysijs, Lenæis, Panathenæis, & Chytris agebantur. Quorum, quartum esset Satyricum. Sed tragica hæc dramata cum Platonice dialogis, nihil habent, aut simile, aut commune. Neque enim materiæ conueniebant, neque forma, neque locis, neque occasionibus, neque temporibus. Scimus Platonē, cum iuuenis esse inter alia poemata, tragædias scripsisse. Postquam uero ad Socratem, & ad philosophiam accessit, & ipsas tragædias, & reliqua poemata combussit. Videmus quoque eum, poetas tragicos ubique exagitare, & à ciuitate expellere. Hos ergo, & ipsorum poemata, cum nihili pederet, quæ nam ratio persuadere poterit, eum imitari illos voluisse? In re præsertim, quæ similitudinem nullam cum illis haberet; atque ideo nullam reciperet imitationem? Et imitaretur eos, tam ridicula ratione quos contemptui habebat, uir tam magni animi, qui reges etiam, & ciues suos ditissimos ac potentissimos aspernaretur. Sed eadem profectò diligentia qua Thrasyllus, librorum numerum collegit, eadem, & Tetralogiæ rationem finxit, & primam esse voluit, Euthyphronem, Apologiam Critonem, & Phædonem. Non enim, quod ipse putat, in ea ostenditur, qualis sit philosophi vita. Sed qualis vitæ finis Socrati contigerit. Librorum uero numerum, affirmat legitimos esse 56. si Respub. in 10. dialogos diuidatur, leges uero in 12. Hæc numerandi supinitas, non est ferenda. Neque enim, quam-

uis ita diuidantur, in nomē tetralogias cadēr, sed in 14. Si uero non diuidantur illæ, libri 36. euadent quidem, sed non omnes erunt dialogi. Epistolæ siquidem, inter libros connumerari possunt, inter dialogos nō possunt. Quod si rursus vt ipse vult illæ diuidantur, Epinomis extra numerum 56. relinquitur. Quæ epistolis iuncta, non 56. efficiuntur libri, sed 57. Et si Epinomis legum pars est, cur eas in 12. & non in 13. diuidit? Thrasyllus ergo hic, cum in tñ facili numero, tot errores cōmiserit, quo modo ei credamus, tetralogias Platonis fuisse institutum? Sed quid non audent Grammatici? Nam & Aristophanes quidam Grammaticus alius, ausus est eos dialogos in trilogias quædam suas dissipari. & eos quidem non omnes, & monstruosiore partitione. Quia quinque tantum trilogias fecit, reliquos ommissit. Fuisse autem Platonis dialogos, quo ad ordinem, in cuiusque arbitrio positos, apparet ex eo, quod idem Laetius refert. Quosdam a Repub. incepisse, alios a Theage, alios ab Alcibiade maiore. a Clitophōre, a Timæo. a Phædro, a Theæteto, ab Apologia quoque alios initium fecisse. Ficinus ab Hipparcho fecit. Serranus autem postremo, in lex Syzygias cōpegit omnes, ut est apud eos uidere. Sed nos putamus, uarijs eos & occasionibus, & tēporibus a Platone conscriptos, sicuti Porphyrius a Plotino libros suos scriptos fuisse tradit. Quæ res cuique, plura scribenti contingint. Hæc quāquam ita sint, existimamus tamen nos, posse & Platonis, & Plotini libros in scientificum ordinem redigi. Proclus sanè commentario suo, in maiorem Alcibiadem refert, Iamblichum censuisse, vniuersam Platonis philosophiam decem tantum dialogis esse comprehensam. Qui quo ordine locarentur, ait se alibi dixisse. verba eius adscribam.

Καὶ μοι δοκῇ, καὶ διὰ ταῦτα τῶν αἰτίων ὁ θεὸς Ἰάμβελιχος τῶν πρώτων αὐτῶν διδόναι τάξιν ἐν τοῖς δέκα διαλόγοις, ἐν οἷς οἶται τῶν ἄλλων τοῦ Πλάτωνος περιέχεσθαι φιλοσοφίαν. ὥστε ἐν αὐτοῖς ματι, τοῦ ἵφ τῆς συμπόσης ἐκείνων διεξόδου προσημύνης.

λημένος. Οἱ τίνες δ' εἰσιν αἱ δέκα, καὶ ὅπως αὐτοὺς προσήκει τάττει, καὶ ὅπως ἐν τοῖς δύο τοῖς μετ' αὐτοὺς συνήρῃμεθα προηγουμένως, ἐν ἄλλοις πεπραγμένα τεύμεθα.

» Et mihi videtur, etiā ob hanc causā Diuus
» Iamblichus, primum ipsi dedisse ordinem
» in decem dialogis in quibus putat, vniuer-
» sam Platonis cōtineri philosophiam. In
» hoc tamquam in semine, illorum vniuer-
» sum tractationem præhabitam. Qui vero
» sunt hi decem, & quo modo eos conne-
» niat ordinare, & quo in duobus qui eos
» sequuntur, comprehensi sunt principali-
» ter, in aliis est nobis pertractatum.

Qui autem hi X. sint, & qui illi duo, quia & Iamblichi, & Procli scriptis hac in parte ca-remus, nihil inde lucis habere possumus. Nos vero, qui decem illi sint, videmur nobis adinuenisse, vt scilicet ex eorum quoque sententia primus omnium sit Alcibiades maior, secundus sit Philebus; deinde ordine Sophistes, Politicus, Phædrus, Symposium, Respublica, Timæus, Parmenides, Phædo. Cum autem ait Proclus, in duobus, qui eos sequuntur, sint illi contracti, nescio, an velit cuique illorum, decem, duos consequi. Vel omnibus simul ipsis decem, duos esse sequentes. Itaque cum quid Iamblicus, & Proclus, Platonico-rū Coriphæi, hac de re scripserint, nesciamus, reliquos his interferemus, eo ordine, quē nobis ingenii nostri exiguitas, dictauerit. Igitur Platonis amatores, quando melioribus, nequeant, nostris, vt putamus, non longe a scopo uberrantibus utantur.

Itaque iuxta Iamblichi, & Procli traditionem primus omnium esto, primus Alcibiades qui de natura hominis inscribitur. Rectissime enim uiri illi magni, hac in te senserunt. Nam cū totius Platonice philosophiæ scopus proprius, & vnicus sit ostendere, quo modo, Homo quantum fieri possit, Deo similis efficiatur: Id autem consequi nequeat nisi prius, quid homo sit cognoscat. Et id in hoc dialogo & precipue, & maxime agatur, iure merito, totius Platonice philosophiæ principium poni debet. Id ita esse confirmat late Proclus, in commentariis. Eius verborum partem libet hic apponere.

Ὡς τε καὶ φιλοσοφίας ἀπάσης, καὶ τῆς τοῦ Πλάτωνος πραγμαθείας, ταύτῃ ἐν ἀρχῇ κυριωτάτῃ νομίζομεν. ὅπερ εἴπομεν τῷ ἡμῶν αὐτοῦ παθαρῶν καὶ ἀκρίβητον, εἰδήσαν ἐν ὁροῖς ὁρισμηνοῖς γεγραμμένῃ, καὶ τοῖς τῆς αἰτίας λογισμοῖς βεβαίως καταδείξομεν.

» Itaque & philosophiæ vniuersæ, & Platoni
» cę tractationis, hoc principium præci-
» puum est existimandum, quod diximus.
» Scilicet puram nostri ipsorum, & since-

ram cognitionem, in terminis scientiali-
bus scripam, & causæ ratiociniis firmiter
alligatam.

Talem autem nostri cognitionem, in Alci-
biade hoc tractari affirmat, his uerbis aliis.

Εντεῦθεν τοίνυν, καὶ ἡμῖν ἀρκτέον ἐπομένους θεῶ. Καὶ ζητήσον ἐν τίνι μάλιστα ἢ διαλόγων ὁ Πλάτων, τοῦτον ἔχει σκοπὸν, τῷ θεωρίαν τῆς οὐσίας ἡμῶν. ἵνα ἐκείθεν ποιησώμεθα τῷ ἢ Πλατωνικῶν συγγραμμάτων ἀρχὴν ἀρχῇ. Ἀρὸν ἄλλον τινὰ ἔχοντα εἶπεν πρὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τῆς ἐν τούτῳ παραδεδομένης τοῦ Σωκράτους σωουσίας. Καὶ πῶς ῥητοῦν οὕτως ἀλλοχοῦ δεικνύει τῷ οὐσίαν ἡμῶν ἢ τίς ἐστίν.

» Hinc ergo & nobis incipiendum, sequen-
» tibus, Deum. Et querendum in quo maxi-
» me dialogorum, Plato hunc habet scopū,
» contemplandæ essentiae nostræ. Vt illinc
» faciamus Platonico-rum scriptorum pri-
» missimum principiū. An igitur, aliquem
» alium habemus dicere ante Alcibiadē, &
» eā quæ in eo tradita ē Socratis conuersa-
» tionem? Et ubi nam alibi dicemus, osten-
» di essentiam nostram, quæ nam sit?

Concludens tandem inquit.

Ὅλῳ μοι δοκεῖ, καὶ ἡ φιλόσοφος τελειουργία, προκαθαίρειν καὶ προπαρασκευάζειν, εἰς τὴν αὐτῇ γνώσιν, καὶ ἢ ἀναφανῇ τῆς οὐσίας ἡμῶν θεωρίαν, τοὺς ἐπ' αὐτῇ σελομένους. Ὡς σκοπὸς μὲν οὗτος ἐστὶ ἢ διαλόγου, καὶ οὐκ ἄλλος.

» Sic mihi videtur, etiam philosophicum sa-
» crum præpurgare, & præparare in nostri
» ipsorum notitiam & clarissimam essentiae
» nostræ contemplationem, eos qui ad ip-
» sam tendunt. Itaque scopus, hic quidem
» est dialogi, & non alius.

Hiscē de causis nos quoq; primum om-
nium Platonico-rū dialogorum, Alcibiadem primum, in ordine collocamus. Nam cū scopus totius Platonice philosophiæ sit, vt homo quantum ei liceat, Deo assimiletur; hoc aut fieri nequeat, nisi prius hoīs natura cognoscatur, vt quæ pars eius Deo assimilari queat, noscatur: necesse habuit Plato, quæ nam hæc pars in homine esset, ostendere. Hoc autem agit in hoc Alcibiade demonstrando, eam partē, nostram corpus non esse. Ergo erit in anima. Anima autem partes plures sunt. Vna, cū plantis est communis, alia cum brutis Neutra Deo assimilari potest. Ergo in parte animæ, hominī propriissima, necesse est eam cadere similitudinem. Hæc aut ratio est. quæ uere, homo & est, dici debet. Huius autem cum essentia pleraque sit diuisibilis, Deus autem sit indiuisibilis, necesse est si similitudinem cum Deo anima optat, vt indiuisibili sui parte id consequatur. Hæc autem ea est, in qua sapientia habitat, & mens dicitur, & intellectus.

N Qua

qua ostensa, scopus dialogi est adimpletus. Et deinceps hinc ortatur Alcibiadem, ut hanc colat, & excolat, tum virtutibus, tum scientiis, tum erga Deum pietate. Ut eis excultus, possit Deo similis fieri, & eum attingere, & cum eo coniungi.

Hanc cum Deo coniunctionem, si quis alius dialogus ostendat, is proxime, hunc Alcibiadem sequetur. Id autem facit Plato in Alcibiade altero, qui est *ἡ εὐχὴ* de Prece. Quod titulum, cum Ficinus verterit, de uoto, non videtur nominis *εὐχὴ*, vim, plene expressisse. Precem namque eam orationem esse putamus, qua aliquid a Deo petimus. Votum eam, qua vel promittimus Deo, vel aliquid consecramus. Hic ergo secundus Alcibiades secundum in ordine locum tenet, non nominis identitate, sed coherencia cum fine prioris. Namque ibi fuerat.

„ Seis ne quo modo verabis hoc quod circa
„ te est nunc? Alc. Si volueris tu. o Socrate.
„ Soc. Non recte dicis. Alc. Sed quo modo?
„ Socr. Si Deus voluerit. Deinde.

καὶ ἀρχομαι γὰρ ἐντεῦθεν τῆς διχαιοσύνης ἀπὸ τοῦ αἵματος.

„ Et incipiam hinc iustitiæ curam habere.
„ re.

Id autem cum pravi mores inter turbare, possint, addit.

Ὁρῶ δὲ δὲ οὐ τῇ σῇ φύσει ἀπιστῶν, ἀλλὰ τῷ τῆς πόλεως ὁρῶν βρώμῳ, μὴ ἐμοῦ ἵε καὶ σοῦ κράτησιν.

„ Timeo vero, non tuæ naturæ diffidens, sed
„ videns ciuitatis vires, ne & me, & te vincat.
„ cat.

Deo ergo est precandum, ne prauorum hominum consuetudine, a recto iustitiæ proposito retrahamur. Hoc autem, ut sepe ait alibi non nisi *θεῖα μοῖρα* potest contingere. Quando scilicet ita Deum precamur, ut nobis ea dona largiatur, quæ ipse nobis bona esse cognoscit. Sciemus autem eum rite præcari, quando inscitiam deposuerimus. Et mentem habebimus ab ea depuratam. In quo summum nostrum consistit bonum, idque a summo bono Deo, nobis venit.

Igitur Philebus in quo de summo bono simpliciter, agitur, & de summo itidem nostro, deque mente, & voluptate, quam in Dei coniunctione percipimus disputatur, tertium obtinebit locum. Et hic est secundus ex illorum X. dialogorum numero, quos præcipuos läblichus, & Proclus existimarunt. Est autem varius, & abditissimarum contemplationum plenus, quas commentariis suis, Olympiodorus, & Ficinus exposuerunt.

Hunc sequitur Hipparchus. cuius scopus est ostendere, omnes homines lucri, hoc est no-

boni, esse cupidos, & præcipue summi, de quo actum in Philebo, & illinc, a generali questione ad particularem hanc lucri, est deuentum. Omne autem bonum quod nobis postquam in corpus cecidimus, recens accedit, lucrum esse ibi definitur.

Hipparchum consequetur. Euthydemus. Nam cum summum bonum illud, & nostrum etiam summum lucrum, sit cognoscendum, cognitio autem omnis a mente sit, de qua in Philebo. Mens autem per philosophiam maxime in rebus cognoscendis exerceatur, necesse est, ut philosophemur. In Euthydemo autem est scopus, ad philosophiam nos adhortari. Nam in eo post varia eius, & fratris sophismata, & nugas, Socrates iis reiectis, cum Critone ita concludit.

„ Mitte curam hanc, vtrum boni sint, homines philosophiæ studiosi, vel mali. Rem
„ uero ipsam diligenter examina. Si inquiri
„ renti res praua videbitur, non solum filios
„ sed omnes homines, absterreto. Sin
„ autem tibi, talis, qualis & mihi apparet,
„ sequere eam viriliter, & exerce. Atque ad
„ idem studium filios cohortare. Quoniã
„ autem, an bona, a mala sit philosophia, cognoscere non possumus, nisi prius quid ipsa sit cognoscamus, ipsa est ante cognoscenda. Ergo.

Sextum obtinebit locum is dialogus, qui disputat, quid sit philosophia, nimirum is, cui titulus est amatores Quem Proclus nominat rectius, Anerastas. In quo dum quaeritur quod sit philosophia, primo ostenditur, quid non sit; deinde quid sit, concluditurque philosophiam ueram esse, se ipsum, & alios homines recte cognoscere, & recte regere. Quæ conclusio certe, scopis omnium præcedentium dialogorum rite respondet. Cum autem philosophia maximum omnium bonorum sit, quod in Timæo dixit, quæ Dij hominibus sint largiti, & lucrum itidem maximum est. Philosophiæ autem lucra tria sunt, vnum mentis, duplex rationis. Horum alterum est acquisitio sapientiæ, quæ animam nostram purgat ab inscitia, alterum vero, imperium, quod acquirit ratio contra animi passionem, & vitia eius purgat. Atque ideo alii erunt dialogi, quorum scopus sit, purgatio ab ignorantia: alii uero, qui scopum habeant, virtutum purgationem. Illi quidem natura præcedent. Hi vero sequuntur. Et quamuis Plato, modis admirandis, per oēs dialogos, purgationes spargat tū ignorantiam, tum malitiam, & lucra sapientiæ, & virtutum. Sunt tamen ex eis, qui principem scopum habeant, potius ad horum alterum, quam ad vtrumque. Priores ergo ii erunt qui ad sapientiam ac scientiam diriguntur. Sequuntur hi, qui ad virtutem, quæ sine cognitione, & prudentia præ-

præcedente, minime fiunt. Atque ideo dicimus.

Seprimo loco, ponendum esse Clitophonem, cuius scopus uidetur, ut quærat, an philosophia poterat addisci. Dubitat enim, an Socrates sciat, vel nesciat, ea quæ tam sæpe disputat. Et uidetur concludere uoluisse. (est autem dialogus mutilus) id potius donum Dei fuisse, & Socrati *θεῶν μυσία* diuina sorte, potius quàm per disciplinam aduenisse. Quam rem in Theage aperte asserit.

Ideo Theages octauum tenebit locum. In quo Socrates ostendit, philosophiam, seu sapientiam non posse doceri, vel a Sophistis, vel a Politicis uiris, vel ab ipso Socrate nisi Deus, id ei concesserit, Atque ideo debere nos, precibus ac sacrificiis, ut in secundo Alcibiade, a Deo eam petere, ait enim.

Ἐάν ποτ' θεῶν φίλον ᾖ.

Si Deo charum fuerit. Et

Καὶ τὸ θεῶν τὸ σοὶ γινώσκον περσώμεθα
παρὰ μὲν θεῶν, ἐν χεῖρσι δὲ καὶ δούλοις.

Et diuinum quod tibi fit, tentabimus placare, præcibus, ac sacrificijs.

Nec solum id à Deo est potendum, sed nos quoque ipsi, summis uiribus adnitamur, ut rerum scientiam, indeque, & nos, & alios regendi sapientiam, acquiramus. Sed cum uariæ sint in philosophando methodi, prior est ea, qua ab aliis docemur. Id autè per nomina fit, & uerba. Qua methodo Heraclitus in primis, & eius sectæ eum secuti sunt usi: inter quos Cratylus, Ideo dialogus ab eo cognominatus nomen est reponendus ordine. In quo, quantum fieri potuit, ex nominum significatibus, & formationibus, rerum scientia est quæsitæ. Quæ quia ambigua, & fallax, & manca etiam apparuit, & ex hominum arbitrio pondere: ideo uertiore uia, fuit quærenda, ex cognitionis nostræ, scilicet uiribus. Quæ quoniam multæ sunt, & res ipsas uariæ apprehendunt, necesse fuit examinare, quibus nam certius scientiam consequamur. Id autem in Theæteto præcipue disquiritur.

Ob hanc causam Theætetus x. erit collocandus ordine. In quo, postquam ostensum est in quibus nam animæ nostræ uiribus, scientia locum nequeat habere, & deinde in quibus habeat, ratione scilicet ac mente, ostenditur. etiam philosophiæ totius origo. Per quam, cum sit nobis hinc fugiendum, & ad Deum redeundum, qui primarius scopus, totius est philosophiæ, & primi Alcibiadis, scientia nihil uidetur esse aliud, quam per philosophiam cum Deo coniunctio. Qui Theæteto est scopus.

In quo cum ostensum fuerit, tria esse personarum genera quæ sibi, semper sapientiam vendicant, Sophista, Philosophus, Politicus,

Hac de causa Theætetum sequetur Sophista. In quo de Sophista primum, deinde agitur de Philosopho. Qui dialogus tertius scientificorum est. In quem breuia habemus Ficini commentaria, extracta, ut uidetur, e Proclixioribus. Ratione autem continuatæ colloctionis, cum hospite Eleate, tum Politici propositi, tum quia in Anterastis ostensum fuit Philosophum, Politicum, & Regem eandem rem esse.

Sophisten Politicus sequetur, loco 12. siue de Regnò. Cuius scopus est, Regem & regnū formare, quod ad mundi similitudinem, à perfecto regatur Rege, ad Dei imitationem. Idque munus proprium est philosophi.

Post hunc Minos est collocandus, qui docere uoluit, quo modo secundo eoque minus præstanti lege scripta, sit ciuitas regenda. Sed hic dialogus ad finem suum non peruenit.

Sequi Minoem debet Gorgias. Nam eum tunc temporis, multum in ciuitatibus polleant oratōres tum in Senatu, aut populo, tum apud Iudices: idque magno ciuitatum detrimento, eaque ars, multos magnique nominis doctores reperisset, tribus eos dialogis Plato exagitaui, Gorgia, Hippia maiore, Phædro & Tres hi hac de causa, sese consequuntur. A primo loco post Minoem Gorgias sequetur. In quo de Rhetorica abunde disputatur. In quem extat Olympiodori commentarium.

Hippias maior Gorgiam sequetur, ubi & de pulchro sermone, & de pulchro in uniuerso habetur disputatio.

Quem sequetur Phædrus, tum ob Rhetoricam, de qua in eo agitur, tum etiam ob pulchrum, quod primarius est in eo scopus. Pulchrum, inquam omnis generis. In quo multæ sunt, magnæque contemplationes. a Platone, ut uidetur, primus omnium scriptus. In quem Hermiæ habemus commentaria. Et est unus de illis. x.

Et quoniam a pulchritudine prouenit amor. De Amore omnis generis tractatio habetur in Symposio, & Rhetorica ars, in multis orationibus exercetur, sublimisque contemplationes ibi habentur, vnus erit e. x. hic quoque. In quem Ficinus magna scripsit commentaria:

In cuius calce, quia de poetica differitur, quæ una erat tunc, sapientiæ species, sequetur ipsum Ion. Cuius Scopus, tum poesis est, tum poeticus furor, de quo in Phædro mentio facta fuerat.

Et quia Ion, inter poetas alios Homerū sese maxime callere profitebatur, sequetur eum is dialogus, qui maxime de Homero disputat. Is autem est Hippias minor. Qui tamen

scopum habet, ostendere, eum qui sponte inciendo peccat, meliorem esse eo, qui peccat nescius. E contra in actionibus, eum esse meliorem qui peccat nescius, & peiorem qui voluntate. In quibus peccatis utrisque falsum intemit. A quo ei est titulus. Et est hic postremus eorum quos diximus ad scientiam dirigi. Correspondetque eorum primo, dubia scientia Clitophonti. Cui succedunt ij qui ad virtutem pertinent. Quorum primus.

Est Protagoras, cuius scopus est discutere, an virtus disciplina, an vero usu acquiratur. Qui sane plenus variarum est materiarum. in quas excurrit disputatio. quæ repetitur in Menone.

Menon merito Protagorum sequetur. In quo hæc eadem de uirtute quaestio, in genere agitur. E qua vniuersali quaestione quia.

In Lachete ad particularem de fortitudine descenditur, Laches Menonem debet sequi.

Hunc autem sequetur Menexenus. In quo ii ciues laudantur, qui pro patria pugnando fortiter occubuerunt.

Iraſcentiæ coniuncta est in nobis concupiscentia voluptatibus dedita, de qua in Charmide tractatur. ideo dialogus hic Menexenū proxime sequetur.

Quando vero duæ hæ animæ facultates, propria reguntur virtute, prudentiæque obediunt, amicæ sunt, et unitæ.

Sequitur Charmidem Lysis, in quo de amicitia disseritur. Quam, quoniam Pythagorei, asserbant, si vel in se ipso, vel in domibus, vel in ciuitate reperiri contingeret, iustitia nihil opus esse. Quæ tamen ita est cum amicitia coniuncta, ut altera alterius, & causa sit & effectus, Lysidem sequetur,

Dialogus de Iusto. qui etiam de Repub. dicitur. Qui sane a Platone vnus fuerat scriptus. Sed ab eius auditore quodam, cui proprium nomen fuit Philosophus, in X est dispersus. Qui quoniam sublimes ac varias in se continet quaestiones, de virtutibus, ethicis, politicis, purgatiuis, & contemplatiuis, septimus erit eorum x. quos commemorauimus. Quique ad imaginem vniuersi cōformatus, sub fabulosis symbolis eius descriptionem in x continet & proxime ad Deum nos euehit, Qui alter erat terminus eorum, cui in Alcibiade .i. Mens humana iungi debuit. In quem supersunt nobilissimæ Procli quaestiones.

Huic, continuata disputatione, iunctus est Timæus, vniuersæ naturæ explanationem continens. In quem, Procli, Calcidij, & Ficini habemus commentaria.

In quo, cum Atlanticæ Insulæ facta fuerit mentio, eam rem in Critia exacte persequitur

estque veluti simulacrum eius loci, quem nos christiani Paradisum appellamus.

Hunc sequi debet Parmenides. In quem preter ea, quæ sparsim per singulos fere dialogos attigit, vniuersam diuinitatis coniecit tractationem, multis eam, plus quam Geometricis explicans demonstrationibus. Quas tum Proclus tum Ficinus commentariis illustrarunt, sed multo magis, Damascius libro suo de principiis.

Post hosce ante dictos omnes, quatuor sunt dialogi inter se hærentes ita, ut disiungi nequeant: quique a multis, nulla ratione omnibus aliis fuisse antepositi.

Quorum primus est Euthyphron, qui optime cum Parmenide connectitur. Nam cum hic de vniuersa diuinitate disserat, oportuit etiam ostendere, qua pietate, ac religione erga eam homines deberent in hac vita esse affecti, ut cum Deo vniri possent. Qui vniuersæ Platonice philosophiæ fuerat scopus. Atque Platoniorum scriptorum finis, quasi circulo, in suum principium quod est in Alcibiade recurrit. Dū scilicet in Euthyphrone falsas quasdam suas opiniones prius confutat, deinde ostendit quæ vera sit erga Deum pietas. Dogma autem hoc Hermetis est, quando docet, meminim erga Deum pium esse posse, nisi philosophetur.

Crito eum sequitur, ut ostendatur, eum qui Deum pie colet, erga patriam quoque, necessario esse pium.

Apologia vero scopus est demonstrare, quam curam de se quisque habere debet dum & patriæ legibus, & diuinis monitis obsequitur, se se ab ignorantia atque malitia, purgando.

Phædo, qui postremus omnium legi debet scopum habet demonstrare animam humanam esse immortalem. Atque ob id, quam & fidem & spem gerere debemus, eorum quæ post obitum, bona vel mala, pro bonis, aut malis in hac vita actionibus, nobis sint obuentura. Qua in te christianus fere loquitur. Nihil aut tot libris antecedentibus egisset, nisi immortalitatem animæ demonstrasset, quæ cum Deo etiam per obitum coniungi posset. Est in eum Olympiodori commentarium.

Est legum dialogus, ab eodem Platonis auditore Philosopho in 13. distinctus. In quo non amplius Socrates, aut accedit, aut disputat, sed ipse met Plato, sub persona tamen Atheniensis hospitis. Qui quidem dialogus tametsi grauissimas quibuspā locis, quaestiones contineat, non tamen videtur inter scientificos reponendus, quia non vniuersalia tractat, sed ad particulares, & materias, & leges descendat.

Vltimo

Ultimo loco sunt epistolæ 13. quarum aliquæ quibusdam in partibus, ad contemplationem spectant.

Sunt quidam dialogi alij, qui uulgo Platoni adscribuntur, sed nos ex Laertio, Athenæo, & Suida, dicimus Axiochum, & Eryxiam esse Socratici Aeschinis. Sisyphum uero, & eum qui est, An uirtus doceri queat, Simonis Socratici itidem esse asserimus. Demodocus uero, & is quis est de Iusto, authorem habuere alium e Socratis discipulum, cuius nomen non est nobis compertum, Definitiones uero, non Platonis, sed nepotis eius Speusippi sunt. Scripsit Plato dialogos alios duos, sub Gimonis titulo alterum, alterum autem sub Alcyonis, ut est apud Athenæum. Aristoteles quoque Diuisiones eiusdem quasdam citat, quæ, cum duobus illis periere.

Cum ergo Platonis exoterica philosophia, sicuti & mystica diuinitatem ubiq; spiret, & Scopum habeat hominem Deo similem efficere, tota quoque est, ex Ægyptia uti uidimus desumpta. Atque ut Numenius Pythagoricus scripsit.

„ Quid enim est Plato nisi Moses Attice lo-
„ quens. Hic Moses, ait, erat Theologus, &
„ propheta, ut autem nonnulli sacratum
„ legum interpretes.

Hæc Numenij uerba retulit, Clemens Alexandrinus. Idem Aristoboli Iudæi, ad Philomatrem scribentis uerba hæc affert.

„ Secutus est nostras quoq; leges Plato, & sa-
„ tis aperte ostendit, se eorum quæ in eis di-
„ cuntur fuisse admodum studiosum. Ante
„ Demetrium autem, priusquam rerum po-
„ tirentur Alexander & Persæ, uersa fuerant,
„ in exitu ex Ægypto, Et quæcunque eis in-
„ signia, & facta erant, & apparuerant, & re-
„ gionis per uim quæsitæ possessio. Et om-
„ nium quæ latæ sunt legum descriptio.
„ Adeo ut clarum sit, antedictum philoso-
„ phum, multa ex eis sumpsisse. Fuit enim
„ multa doctrina præditus. Sicut etiam Py-
„ thagoras, multa ex nostris transtulit in
„ suorum dogmatum traditionem.

Ergo Platonis philosophia non solum Ægyptia, in hisce exotericis eius dialogis est, uerum etiam Hebraica. Neque id tantum Pythagoræus ille, & Iudæus hic, sunt contestati, sed etiam Christianæ Theologiæ Coryphæi, Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 6. prioribus. Eusebius, Præparationis Euangelicæ libris 10. 11. 12. & 13. parte. Cyrillus quoque libris contra Iulianum. Et Theodoretus, libris Græcarum passionum præter nonnumquam omnibus, idem comprobare sunt annexi. Quid ergo mirum est, si Dionysius Areopagita, Platonica & Ægyptia, dum Heliopoli moratur, imbutus philo-

sophia tam cito, diui Pauli prædicatione ad Christianismum fuerit conuersus? Et in suos libros Platonica dogmata præcipua transferre non est dedignatus. Legerat enim in Timæo Platonis.

„ De rebus diuinis, credendum esse filiis Dei
„ etiam si nullas afferant rationes. & iterum
Theologiæ inuenta, debere oraculis confir-
mari.

De quo Ficinus, libro de mystica eius Theologia ita profert.

„ Dionysius Areopagita, Platonica discipli-
„ næ culmen, & christianæ Theologiæ co-
„ lumen.

Et alibi eum Platonica philosophiæ facile Principem appellat. Quia Dionysius idem, ad Polycarpum de Apollophane scribit.

„ Ad causam, tum entium ipsorum, & eorum
„ cogitationes oportebat reduci ueros phi-
„ losophos.

Talis autem reuera est Plato, qui tam sæpe in dialogos, & nostram earum omnem cognitionem in authorem Deum refert, & scopum totius philosophiæ suæ habet, ut ueri philosophi, ad deum reducantur, & ei tum assimilentur, tum iungantur. Atque ob id Græcorum philosophorum maxime omnium, & uerus, & pius philosophus est habendus. Atque ideo ei soli, diuini cognomen, tum a philosophis, tum a christianis Theologis, est tributum. Sed ne amplius de hac re dubitetur, & obmutescant ignari quidam, qui eius philosophiam, ne in hæreses studiosi eius decident, blatterant, operæ præcium fuerit, nostrorum Theologorum, testimonia plura huc conferre: quibus cognoscatur, quanta in admiratione, & ueneratione, fuerit ab eis habitus. Iustinus ergo post Dionysium in hæc uerba scripsit.

„ Etenim Plato, perinde de cœlitus descen-
„ derit, atque ea quæ sursum sunt, accuratè
„ didicerit, ac peruiderit omnia, sum-
„ mum Deum in ignea essentia esse dicit
„ Aliibi. Quin & Plato, ipse philosophorum
„ princeps.

Clemens quoque Alexandrinus ita.

„ Sic itaque ueri amator Plato, ueluti a Deo
„ incitatus dicit.

Arnobius quoque uir Catholicus, qui circa CCC. Christi annum scripsit, lib. 1. ait.

„ Plato ille diuinus, multa de Deo digna,
„ nec communia sentiens, multitudini: in
„ eo sermone ac libro, cui nomen Timæi in-
„ scribitur. Deos dicit, & mundum, corruptibili
„ esse natura, neque esse omnino dis-
„ solutionis expertes, sed uoluntate Dei regis
„ ac principis, uinctione in perpetua
„ contineri.

Idem Arnobius lib. 8. hæc alia habet.

Pla-

Platoni apertior de Deo, & rebus ipsis
& nominibus oratio est. Et quæ tota esset
cœlestis, nisi persuasionis civilis, nonnun-
quam admistione fordesceret. Platoni
itaque in Timæo Deus est, ipso suo nomi-
ne mundi parens, artifex animæ, cœle-
stium, terrenorumque fabricator. Quem
& inuenire difficile, aræ nimia & incredi-
bili potestate: & cum inueneris in publi-
cum dicere, impossibile præfatur. Eadem
ferè & ista, quæ nostra sunt. Nam & Deum
nouimus: & parentem omnium dicimus,
& numquam publice, nisi interrogati præ-
dicamus.

Lactantius quoque Arnobij discipulus lib.
I. cap. 5. ita habet.

Plato qui omnium sapientissimus iudica-
tur, monarchiam plane, aperteque desse-
dit: nec æthera, aut rationem, aut naturā,
sed vt est, Deum nominat. Ab eo mundū
hunc perfectum, atque mirabilem esse fa-
bricatum.

Sed & Constantinus Imperator, qui anno
cccxi. Domini imperium assumpsit, in sermo-
ne Imperiali, dum de Mose loquitur, ita
fatur.

Pythagoras namque sapientiam uiri imi-
tatus, in tantum castitatis laude celebra-
tur, ut castissimo Platoni continentia ex-
emplum fuerit. Et rursus.

Ipse philosophorum aliorum omnium,
mitissimus Plato, qui hominum mentes
primus, a rebus sensibilibus, ad intelli-
gibiles, & eas quæ eodem se semper habent
modo contemplandas assuefecit. pro eo
atque ipsemet sublimia suspexit, & docuit,
recte primum Deum arbitratus est esse,
qui supra naturam, siue essentiam sit.

Theodoretus quoque libro Græcarum pas-
sionum, ita scribit.

Platonem denique ipsum, filium quidem
Aristonis, Socratis uero auditorem: Illum
inquam Platonem, qui cæteros omnes
philosophos; obruit eloquentia copia.

Alibi.

Vel supra Platonem ipsum, qui composi-
ta orationis ornatu, omnes Græcos facile
superauit. Iterum quoque.

Audistis ne, viri Græci, maximum philo-
sophorum, Musices conscios, ac Geome-
triæ, cæterarumque huiusmodi faculta-
tum appellantes philosophastros. At eos
qui tradendæ ueritatis sunt professores;
philosophos nuncupantes. Et mox.

Qui potuit igitur quisquam uerius, pla-
niusque refellere incertiam illam, fallam-
que opinionem, quæ nunc omnia occu-
pauit, quam ille nunc fecerit, qui summus

philosophorum censetur. Alio item loco.
Neque autem Plato, non eodem modo
se gessit, sunt enim laude prorsus, & admi-
ratione dignissima, quæ de ente Deo, is in
Timæo conscripsit. Quis enim non ma-
gnopere amet? quis non admiretur cum
dicentem audiat.

Τὸ τὸν αὐτὸν γένεσιν δ' οὐκ ἔχον;

Quid est quod est semper, & generatione
non habe. Iterum quoque.

Alibi quoque de Deo sic idem Plato sa-
pientissime.

Alio iterum loco, scribit.

Digna quoque laudatu in Rep. Plato.
scripsit. Rursus alibi.

Sunt eiusdem Platonis, hæc quoque admi-
ratione dignissima. Alio loco.

Ego uero ad Platonem oratione mea
transibo, vehementer enim hominē lau-
do qui in iis, quæ ad mundi finem perti-
nent, proxima nobis sic loquitur. Libro
vero 5. iterum probat Platonem rectius
de anima sensisse quàm philosophicæteri.
Et de Aristotele ait.

Cum tamen nequaquam meliorum do-
gmatum, sed multo peiorum, quam Plato,
ipse author extiterit. Nam cum hic animā
immortalem esse dixit. Cumque Plato di-
xerit Deum, res omnes providentiæ curæ
complexum esse, hic quantum possunt
eius rationes, terrarum orbem diuinæ pro-
uidentia exortem facit. Inquit enim us-
que ad lunam, Dei gubernationem defer-
ri. Quæ uero sunt infra lunam, fato esse
subiecta. Plurima uero & alia quæ noua
atque insolita sunt, adducit.

Libro quoque 9. ita scribit.

Aristoteles autem, tametsi Platonis audi-
tor fuerit, ex illius tamen doctrina parum
profecit.

Libro uero 11. sic inquit.

Age uero nunc videamus, quid de his
quoque rebus senserint Græci philoso-
phi. Inueniemus enim Platonem, nonnul-
losque alios, qui Platonis philosophiam
sectati sunt, sermoni nostro admodum
consentaneos.

Libro autem 12. hoc modo refert.

Ipsi Periparetici, verbis quidem uirtutem
laudabant. re autem ipsa, voluptati studebant.
At Plato contraria prorsus docet. In 3. enim
Reip. libro, rationem habere corporis iubet,
sed propter animæ harmoniam. Per corpus. n-
uiuere est hominibus, ac recte etiam uiuere;
ijs uidelicet, qui sese in prædicanda ueritate
exerceant. Hoc autem, & Apostolus adhorta-
tur cum ait. Nox præcessit, dies appropinqua-
uit, &c. Hæc omnia Theodoretus. Verum, ho-

rum

rant, quibus D. Augustinus Theologorum summus, philosophorum summum ac maximum, ornauit Platonem. Quas non ab re fuerit simul cum aliis huc afferre. Libro ergo de Ciuitate Dei viij. cap. 1. scribit in hæc verba.

„ Varro Theologiam naturalem usque ad
„ mundum istum, uel eius animam exten-
„ dere potuit. Platonici, supra omnem ani-
„ mæ naturam confitentur Deum. Qui mun-
„ dum uisibilem, sed omnem etiam animā
„ fecit. Qui & rationalem, & intellectuāle,
„ ut humana, participatione sui luminis in-
„ commutabilis, & incorporei beatum fecit.

Et cap. 4.

„ Fortassis enim, qui Platonem cæteris phi-
„ losophis gentium, longe, recteque præla-
„ tum, acutius atque ueracius intellexisse,
„ atque secuti, esse fama celebriore laudan-
„ tur, aliquid tale de Deo sentiunt, ut in illo
„ inueniatur, & causa subsistendi, & ratio
„ intelligendi, & ordo uiuendi. Quorum
„ trium unum ad naturalem; alterum ad ra-
„ tionalem, tertium ad moralem partem in-
„ telligitur pertinere.

Cap. vero v. iterum ita.

„ Si ergo Plato, Dei huius imitatore, co-
„ gnitore, amatorem dixit esse sapiētem,
„ cuius participatione sit beatus, quid opus
„ est discutere cæteros, quorum nulli no-
„ bis, quā iste propius accesserunt?

Rursus eodem capite.

„ Non solum ergo ista, quæ duæ Theologiæ
„ continent, fabulosa scilicet & ciuili Pla-
„ tonicis philosophis cedant: qui uerum
„ Deum, ac rerum authorem, & ueritatis il-
„ lustratorem. Sed & alij quoque philoso-
„ phi cedant, his tantis, & tanti Dei cog-
„ nitoribus ueris.

VI. deinde capite scribit.

„ Viderunt ergo isti Philosophi, quos cæte-
„ ris non immerito, fama atque gloria præ-
„ latis uidemus, nullum corpus esse Deum.
„ Et ideo cuncta corpora transcenderunt,
„ quæretes summū Deum. & quæ sequuntur.

Capite quoque VII. inquit hoc modo.

„ Hi vero quos merito cæteris anteponimus,
„ discreuerunt ea quæ mēte conspiciuntur.
„ ab iis quæ sensibus attinguntur. Nec sensi-
„ bus adimētes quod possunt: nec eis dan-
„ tes ultra quā possunt. Lumen autem men-
„ tium esse dixerunt ad discenda omnia. Eun-
„ deq; ipsum Deū, a quo facta sunt omnia.

VIII. postea capite habet hæc verba.

„ Cedant igitur hi omnes, illis philosophis
„ qui non dixerunt beatum esse hominem,
„ fruētem corpore, uel fruētem animo, sed
„ fruētem Deo. Iterum capite ix. scribit.
„ Platonem determinasse finem boni esse

„ secundum uirtutem uiuere: & ei soli eue-
„ nire posse, qui notitiam Dei habeat, &
„ imitationem. nec esse aliam ob causam
„ beatum. Ideoq; non dubitat, hoc esse phi-
„ losophari. Amare Deum. Vnde utique col-
„ ligitur, tum fore beatum studiosum sa-
„ pientiz, cum Deo frui cōperii.

Post autem non multa ita subdit.

„ Quicumque igitur philosophi, de Deo
„ summo, & uero ita senserunt, quoddā & re-
„ rum creatarum sit effector, & lumen co-
„ gnoscendarum, & bonum agendarum. Et
„ quod ab illo nobis sit principium natu-
„ ræ, & ueritas doctrinæ, & felicitas uitæ. Si-
„ ne Platonici nuncupentur, eos omnes
„ cæteris anteponimus, eosque nobis pro-
„ pinquiores fatemur.

Libro quoque 9. capite 10.

„ Plotinus certe nostræ memoriæ vicinus
„ temporibus. Platonem cæteris excellen-
„ tius intellexisse laudatur.

Libro iterum x. cap. 1. in eodem proposito
laudandi Platonicos persistens ait.

„ Elegimus enim Platonicos, omnium phi-
„ losophorum merito nobilissimos: pro-
„ pterea quia sapere potuerant, licet im-
„ mortalem ac rationalem, uel intellectuā-
„ lem hominis animam, nisi participato lu-
„ mine illius Dei, a quo & ipsa, & mundus
„ factus est, beatam esse non posse.

Capite vero ij. inquit.

„ Sed non est nobis ullus cum his excellen-
„ tioribus philosophis in hac quæstione
„ confictus. Et postea cap. 13.

„ Quæ autem dicat esse principia, tamquam
„ Platonici nouimus. Dicit enim Deum
„ patrem, & Deum filium, quem Græce ap-
„ pellat paternum intellectum, uel pater-
„ nam mentem. De Spiritu autem sancto,
„ aut nihil, aut non aperte aliquid dicit.

Loquitur autem hoc loco de Porphyrio.

Ex his locis omnibus, patet e manifestissi-
me arbitramur, quanta admiratione. Diony-
sius Areopagita, Iustinus Martyr, Clemens,
Eusebius, Constantinus Imperator, Arnobius,
Lactantius, Theodoretus, Augustinus uiri di-
uini, Platonem, eiusque philosophiam sint
prosecuti, quando eum philosophorum maxi-
mum, summum, optimum, mitissimum, castis-
simum, diuinum, cœlitus demissum, sapientis-
simum, nobilissimum prædicarunt, testatusque
sit Augustinus, Paucis immutatis Platonicos
fieri posse Christianos: iusseritque omnes alios
Philosophos, his tantis, & tanti Dei cog-
nitoribus ueris, cedere: Sed & eos magnis sæpe
laudibus effert. Sicuti in his uerbis.

„ Atq; hoc, inquit, Platonici, præcipui phi-
„ losophorū, ac nobilissimi dixerūt. & iterū.

Fortassis

Fortassis enim, qui Platonem ceteris philosophis gentium longe, recteque prælatum, acutius atque ueracius intellexisse, atque secuti esse, fama celebriore laudantur.
Non solum ergo ista, quæ duæ Theologiæ continent, fabulosa scilicet & ciuilibus, Platonice philosophis cedant. Et cum causam subiunxisset addit.
Sed & alii quoque philosophi cedant, his tantis, & tanti Dei cognitionibus ueris.
Viderunt ergo isti philosophi, quos ceteris non immerito fama, atque gloria prælatos videmus.
Cadant igitur hi omnes illis philosophis, qui non dixerunt, beatum esse hominem fruentem corpore, vel fruentem animo, sed fruentem Deo.
Ideo quippe hos potissimum elegi, quoniam nam de vero Deo, qui fecit, cælum, & terram, quanto melius senserunt tanto ceteris gloriosiores; illustrioresque habentur, in tantum alijs prælati iudicio posteriorum. Ut cum Aristoteles Platonis discipulus, vir excellentis ingenii, & eloquio Platoni quidem impar, sed multos facile superas, cum sectam Peripateticam condidisset, quod deambulans disputare consueuerat, plurimosque discipulos, præclara fama excellens, uiuo adhuc præceptore in suam hæresin congregasse. Post mortem uero Platonis, Speusippus sororis eius filius, & Xenocrates, dilectus eius discipulus, in Scholam eius, quæ Academia vocabatur eidem successissent. Atque ob hoc, & ipsi, & eorum successores Academicici appellarentur: recentiores tamen philosophi nobilissimi, quibus Plato sectandus placuit, noluerunt se dici, Peripateticos, aut Academicos, sed Platoniceos.

Elegimus enim Platoniceos, omnium philosophorum merito nobilissimos, propterea quod sapere potuerunt.
Sed non est nobis ullus, cum his excellentioribus philosophis in hac quæstione conflictus.

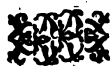
Nō solum ergo Plato catholicæ fidei dogmatibus dogmata consona scripsit, sed & Platonici recentiores, intelligit autem, eos qui Ammonio Sacco, ab anno circiter post Christum CC. successerunt.

Si igitur, quæcumque supra demonstraui, recte colligantur, reperiemus. Platonem mysticum, Aegyptia, & Chaldaica dogmata, & calluisse, & etiam quamuis secreto chariotes, docuisse. Exotericus uero Plato præterquā quod Orphicus uti Syrianus, & Proclus ostenderunt, & Pythagoricus, & Eleaticus fuit uti idem ostendit Proclus, sed Orpheus testatur ipse in Argonautica se in Aegypto usque ad Memphim fuisse. In poemate uero de lapidibus a Theodamante, docetur, quædam Assyriaca. Et Pythagoram notum est in Aegypto fuisse philosophatum, & Malchus in eius vita scribit, in Assyria eum a Zabracō multa arcana didicisse. Itaque Plato quamuis Orphicus, & Pythagoreus fuerit, ab utrisque & Aegyptiā, & Chaldaicam philosophiam hausit. Nam si & Eleaticus in Parmenide fuit, Eleatica etiā schola fluxit a Pythagora. Sed præter hæc omnia in suis dialogis consonus est tum Hebraicis, tum etiam christianis traditionibus. Quas, & eius sectatores recentiores sunt secuti. Ob idque tum magister tum discipuli, multis & integris libris, & magnis Encomiis fuerunt celebrati, & quidem a precipuis, ac sanctis, fidei Catholicæ assertoribus, & serè constitutoribus.

ARISTOTELES

EXOTERICVS.

Vid vero de Aristotele exotérico dicendum? Hoc est de iis Aristotelis libris, qui passim sub eius nomine feruntur. Et in omnibus, publicis, Europæ literarum gymnasijs, a quingentis circiter ab hinc annis institutis, publice aliquot leguntur? An & ipse in eis cum Chaldaicis; cum Aegyptiis, cum Hebraicis, cum christianis dogmatibus est concursus? An & ipse, multos, ac præcipuos è Patribus habuit celebratores? In Mystica quidem philosophia ab eo collecta, & conscripta, cum illis omnibus concordat, sicuti & Plato, Sed in Exoterica eius philosophia, omnibus illis, & sibi etiam est contrarius, & ob eam rem, multos è patribus habuit oppugnatores, celebratorem neminem. Res è quidem admiranda. Ipsum sibi ipsi nõ constare, immo sepius, immo semper secum pugnare facile cognoscat, quicumque cum aliqua animi aduersione, vtramque Mysticam, & Exotericam eius philosophiam legerit, & conferat. Quæ res tam est per se clara, vt probatione nulla indigeat. Cur autem sibi met, tot contraria scripsit? Diximus sane huius rei causam fuisse, iram atque odium in præceptorem, quia ab eo reiiceretur. Et quia quos ipse odio habebat, Speusippus, & Xenocrates, sibi ab illo præferebantur. Dum ergo charus Platoni fuit, ad XX. suæ auditionis, ætatis uero XL. annum admissus est ad archanas, & mysticas disciplinas. Quo tempore, sicuti, & Pythagorica, & Platonica dogmata. Mysticam quoq; Aegyptiorum philosophiam, de qua egimus, in aduersaria saltem retulit. Mox reprehensus in moribus, & ob id, a Platone spretus, ipsum vexare & aduersus eius, iam palam facta, & ecdedomena dogmata, scribendo totis ingenii viribus incubuit. Ita vt in præceptorē de se maximo-

pere bene meritum, plusquam vetustiorum quemquam sit & sepius acerrimo odio inuectus. Sed rectissime ipse scriptum in Rhetoricis reliquit.

Οὐ ταῦτα, φαίνεται φιλοῦσι, καὶ μισοῦσιν. Ὅτι αὐτὸν ἀρχιζομένην, καὶ πρῶτον ἔχουσαν. Ἀλλ' ἢ τὸ παραπλὴν ἕτερα, ἢ κατὰ τὸ μέγεθος ἕτερα.

„ Non eadem videntur amantibus, & odio „ habentibus. Neque iratis, & non iratis. Sed vel omni no alia, vel magnitudine alia.

Idque uerissimum in eo esse apparuit. Nam dum amicus erat Platonis, omnia sibi ab eo tradita uerissima sunt visa. Nam si falsa uidebantur, cum continuis XX. annis eius scholam frequentauit. Quia nimirum, veram se ab eo philosophiam addiscere existimauit. At amore in odium conuerso omnia fecus visa. Et vt nos quidem existimamus quo. colaratus contra Platonem scriberet, contra omnes vetustiores scribere, negotium suscepit ac laborem, & tam futilibus contra veteres redargutionibus, ac magis suos referit libros, uti si ea, sicuti Epicurus dicere solebat ex eis demerentur, ne tertia quidem pars, quæ propria sua esset, relinqueretur. Hęc ergo manifesta satis uidetur causa, cur in Mystica, & Exoterica eius philosophia, sibi ipsi Aristoteles non constet. & cur in omnibus, altera, ab altera sit discors. Atque hæc eadem causa est, cur è Patribus neminem habuerit laudatorem: multos uero exoterice contradictores. Namque Iustinus Martyr, opere ad hoc ipsum dicato, titulo, Aristotelicorum dogmatum euerfio: multa contra eius dogmata, in exotericis tradita, validissime disputauit eaque penitus euerit, principia eius nimirum, Mariam, formam, priuationem, naturam, formam, casum. temporis infinitatem. Cæli genituram & ingenituram. Contra mo-

O torem

rorem naturalem, contra locum, & ple-
raque alia eius dogmata. Lactantius quo-
que eum arguit in multis, & precipue,
quod eius de Deo doctrina, secum ipsa ma-
nifesto pugnet.

Epiphanius etiam, quod duo paria re-
rum posuerit principia Deum, & materiam,
cum ille, vel summum entium omnium,
vel supra entia sit omnia, hæc uero, in-
fra omnia, & prope nihil. Athenagoras
item vir Catholicus eum obiurgat, quod
supremum Deum, corpus æthereum esse di-
xerit. Diuus quoque Basilus eum vitupe-
rat, & sordes appellat, quod externas fa-
cultates docuerit, ad humanam felicità-
tem esse necessarias. Laudatque Stoicorum
grauitatem, & animi magnitudinem, qui
ea bona ad felicitatem impediendi asser-
ere nihil asseuerarint. Origenes quoque Ari-
stotelem Epicuro inferiorem dicit esse, quia
fuerit in diuinam prouidentiam impius.
Et Peripateticos eius sectatores, falsorum dog-
matum sepiissime redarguit. Clemens quo-
que Alexandrinus Origenis præceptor, Ari-
stotelem, & Peripateticos inculat, quod
Deum patrem non intellexerit, quod Deum,
animam mundi esse dixerit. Mundum quo-
que esse Deum. Prouidentiamque vique
ad lunam tantum porrigi. Plurima quoque
quis ex his & aliis sanctis patribus colligat,
in quibus Plato vel laudatur, vel Aristote-
li præfertur, vel Aristoteles tamquam falsorum
dogmatum, & impiorum author accuratur.
Quibus ex rebus merito, quis magnopere mi-
retur, quid ijs Theologis nostris, qui de
Parisiensi schola, quingentis ab hinc annis
prodierunt, in mentem venerit, ut contra
Patrum tot testimonia, tot authoritates, Ari-
stotelem Platoni pretulerunt. Nec solum,
in eius philosophiam, magnis laboribus in-
cubuerunt, sed vel partem, vel etiam
vniuersam Auen Rois imitati, commenta-
riis, quamuis satis infelicitè, explanarunt.
Sed etiam ipsum, inuitum, & maxime om-
nium repugnantem, & contradicentem,
Christianum effecerunt. Ex eius nimirum
impiis fundamentis, fidei Catholicæ fidem
acquirere, vel augere annixi, & philoso-
phiæ eius ut plurimum falsissimæ, dogma-
tis desumptis, in Theologiam inuenerunt;
& quæstionibus implicitis, & penè insa-
nis, & nunquam finituris, eam coinquina-
runt, & pro sincerissima, & candidissima,
sordidissimam rediderunt. Et in tantum,
ut videtur, furoris sunt delati, ut anathe-
ma penè facerent eum, qui Aristotelis defi-
nitionem animæ, respuere auderet. Eam
scilicet esse actum corporis physici organi-

ci, potentia vitam habentis; Non aduer-
tentes, hac definitione, animam corpo-
ream dici formam, atque ideo esse morta-
lem. Quæ tamen definitio ab ipso met
Aristotele in Mystica sua philosophia, est opti-
me correctæ dum lib. 3. capit. 6. ita loqui-
tur. Anima itaque est actus separabilis cor-
poris physici.

Sed tantos istos Aristotelis sectatores,
(ut pie aliquid de eis sentiamus) ob id re-
mur extitisse, quod plerisque illorum Pa-
trum, & Platonis etiam libris caruissent.
Neque enim arbitramur eos, contra Patrum
testimonia, propria ambitione ductos Aristote-
lem Platoni pretulisse. Neque tanta in-
scitia, tam magna ingenia fuisse, ut si Pla-
to eis in manus peruénisset, excellentiam
eius philosophiæ, & cum Theologia con-
formitatem magnam eos non fuisse cogni-
turos. Sed quoniam eorum sectatores,
quia in tanta apud eos Aristotelem vident
esse existimatione, Platonem autem, ne
nominatum, quidem esse, in Aristotelem
solum omnibus, studiis secuntur. Ne-
que tamen animaduertunt se se magnam im-
bibere impietatem, opere precium est,
huic malo, ut succurramus, & ita dicimus.
Aristotelis philosophiam mysticam, quam
ipse e Platonis ore hausit, quoniam haud
multum a fide catholica discrepat, & ut
philosophiam, nos maxime probare. Exote-
ricam autem quia Catholicæ fidei sit maxi-
me aduersa, & quia philosophiarum om-
nium sit inconstantissima, & sibi ipsi repu-
gnans maxime, & omnium falsissima tantum
in eo potuit odium contra Platonem ut quid
diceret, nihil considera nos auerfari. Quod
partim T. 3. & T. 4. Discussionum Peripate-
ticarum ostendimus clarissime; partim ue-
ro, quantus sit Catholicis traditionibus ad-
uersarius, & hostis, & quantus eisdem sit
amicus Plato. Sunt eorum loca aliquot
conferenda. Conferamus ergo præcipua
fidei nostræ sacrosanctæ capita, ut posthac
scholasticorum istorum, Theologorum se-
ctatores, cognoscant, quantum amicum
alio protequantur, & quantum hostem,
adament, admirentur, & in eius uerba iu-
rent.

I Plato multis locis, sed præcipue in So-
phista, in sexto de Repub. & in Parmenide
astruit.

Deum esse vnum.

Aristoteles vnum primum motorem. Sed
& LVI. alios Deos orbium cælestium,
motores statuit. Deinde primo de cælo,
capit. nono. ait supra extimum cælum mul-
ta esse ordinata, a quibus pendeat aliorum
esse,

esse, & viuere, & quæ beatissimam degant vitam. Igitur ex Aristotelis philosophia Exotérica, nulla est mundi monarchia, sed vel Polyarchia, vel Anarchia. Quas Diuus Gregorius Nazianzenus magnopere impugnauit.

2 Plato in secunda Epistola, tres nominat reges. tria scilicet rerum principia. nimirum Deum trinum, & vnum.

Aristoteles in sua vel anarchia, vel polyarchia, persistit.

3 Plato, summum Deum, patrem appellat in Timæo, & epist. 6.

Aristoteles nullum agnoscit Patrem Deum.

4 Plato Deum esse simplicissimum affirmat. 1. de Rep.

Aristoteles, ζῷον animal eum facit 12. Metaphy.

5 Plato Deus est summum bonum, inquit. 6. de Rep.

Arist. ut bonum orbe primo expeti. 12. metaphy.

6 Plato, Deus est sapientia summa. 5. de de Rep.

Aristoteles Deus est intellectus, sed ignorat particularia ibi.

7 Plato, Deus est omnipotens. Timeo.

Aristoteles nihil potest. preterquam cœum mouere.

8 Plato, Deus incorporea entia omnia fecit, Philebo, Sophista, Parmenide.

Arist. Deus nihil fecit, neque facit. se det solum in cœli culmine. 2. de cœlo.

9 Plato, Deus mundum corporeum fabricat. Timæo.

Arist. Deus non fecit mundum, qui æternus est 1. cœli.

10 Plato, Deus mundum fecit ex nihilo, quia ex nulla materia precedente, quam & ipsam creauit. Timæo.

Aristoteles. Ex nihilo, nihil fit primo physico.

11 Plato Deus Mundum fecit ante tempus. Timæo.

Arist. Mundus & tempus semper fuere. phy. & p. de cœlo.

12 Plato, Mundus quia corpus finitam habet potentiam. Timeo.

Arist. Mundus & cœlum, infinitam habent potentiam se se monendi. 1. de cœlo. 12. metaphy.

13 Plato, Mundus, & cœlum, quia corpora finita, finitam habet motus actionem.

Aristoteles cœlum est quidem corpus. Sed actio eius motus infinitus est, octauo de cœlo 12. metaphy.

14 Plato, quia Cœlum, & mundus, corpora finita sunt, & potentiam, & actionem finitas habent sui natura, & est, corruptibile. Timæo.

Arist. neque cœlum neque mundus sunt corruptiles.

15 Plato, Quia mundus sui natura est corruptibilis, corrumpetur aliquando, nisi Deus eum seruariet. Timæo.

Arist. Mūdus non corrumpetur, neq; Deus eum seruat, sed cœli motus. 8. phy.

16 Plato, Deus supra omne ens, & supra omnem et essentiam. Soph. Parme.

Aristoteles. Deus est substantia. metaphy.

17 Plato, Deus est supra omnem intellectum 6. de Rep.

Aristoteles, Deus est intellectus. 12. metaphy.

18 Plato, Deus, nec mouetur, neque mouet. 1. de Rep.

Arist. Deus non quidem mouetur, sed primum cœlum mouet. 8. physic. 12. metaphysic.

19 Plato. Deus omne corpus supereminet. Soph. Timæo, Parmen.

Arist. Deus in cœli culmine sedet. 2. de cœlo.

20 Plato, Deus est ab omni corpore liber. Soph. Tim. Parm.

Arist. Deus primo orbi est alligatus 8. phy. 1. de cœlo.

21 Plato, Deus vniuersi, prouidentiam habet. de Regno, & alibi.

Arist. Deus a cœlo tantum appetitur 12. metaphy.

22 Plato Deus omnia nouit. 1. & 2. Alcib. & alibi saepe.

Aristoteles Deus non cognoscit particularia. 12. metaphy.

23 Plato, Deus mundum regit vniuersum, & partes eius. de reg. et Tim.

Aristoteles non Deus, sed natura, casus, & fortuna, regunt mundum. 2. phys.

24 Plato Deus in mundi regimine utitur, uti ministris, minoribus Diis. Tim.

Aristoteles. Deus neque regit, neque ministros habet, octauo. physic. primo de generatione.

24 Plato in mūdo sunt dæmones symp. Tim. alibi.

Aristoteles nullibi hos agnoscit Dæmones.

26 Plato Deus animam vniuersi produxit. Timæo.

Aristoteles Deus non produxit animam vllam vniuersi, sed cœlum tantum est animarum, & astra.

27 Plato. Deus produxit animam humanam. Timæo.

Aristoteles est actus corporis. hoc est è materiaeducta. 2. de anima.

28 Plato. Anima humana, diuina est quædam forma. Phædo, alibi.

Arist. Anima est forma corporis physici. 2. de anima.

29 Plato. Anima humana est immortalis. Phædo, Phædone. alibi.

Arist. ut forma corporis, anima est mortalis.

30 Plato animæ cōnatus est intellectus. Phædo. 6. de Rep. Tim.

Arist. Intellectus de foris venit. 2. de animal. gen.

31 Plato. Anima a corpore separatur. Phædone, alibi.

Arist. Anima a corpore non separatur, quia eius est forma.

32 Plato. Anima diuino afflatur spiritu, & futura prenunciat. Apol. Phædo.

Aristoteles. Anima humore melancholico prædicit. de diuinit. per som. & Problem.

33 Plato Hominis felicitas est, quando Deo fit similis. 1. Alcib. Theæt.

Aristote. Homo, bonis fortunæ fit beatus. Moral.

34 Plato, hominis felicitas, a Deo venit 1. & 2. Alc. Men. Theage.

Arist. Homo ex suis bonis actionibus, & suo arbitrio, fit felix.

35 Plato, Deus est præcandus, ut nos bonos efficiat. 2. Alcib. sepe alibi.

Arist. Deus particularia non intelligit. non ergo præcandus.

36 Plato veniet Homo, qui nos Deum præcari doceat. hic Christum innuit. 2.

Arist. Præces omnes frustranæ. quia Deus non intelligit particularia.

37 Plato. Bonus vir, Deo est charus. Euthyphr.

Arist. cum particularia Deus non intelligat, nec præces audit, nec hominum vllum amat.

38 Plato. Bonus vir, post mortem Deo fruatur. Phædo. 10. de Rep.

Aristoteles. Post mortem nulla voluptas.

39 Plato. Animæ post obitum purgantur. Phædo. Timæo.

Aristoteles. Animæ cum corpore per-eunt.

40 Plato. Animæ malorum, post mortem pœnas dabunt. Phædo. Tim. Phad.

Aristoteles. Animæ cum corpore corruptæ, nihil patientur.

41 Plato. Homines mortui resurgent. 10. de Rep.

Aristoteles. A priuatione ad habitum, non fit regressus.

42 Plato, Bonorum animæ, beatum locum possidebunt. Phædone.

Arist. nullus est talis locus.

43 Plato. Et corpus, & animæ malorum, in inferno cruciabuntur. Phædo 10. de Rep. Phædone.

Arist. nihil tale nouit.

Quæ quidem omnia capita, & plura etiam alia nō pauca, quæ colligere potest quisque paulo diligentior, cum Platonica sint & philosophice uerissima, & cum fide Catholica consona: Aristotelica vero, & fidei aduersa, & philosophice falsissima, quis iam vel tam impius erit Christianus, vel tam barde philosophus, qui Platonem, & pietatis, & philosophiæ ergo Aristoteli non preferat? Quæ res cum ad Christianam fidem maxime conferat: Et ad philosophicam ueritatem faciat maxime: cur non posthac, in omnibus Europæ gymnasijs publicis? cur non in monachorum Cœnobijs Platonis lectio, studiumque introducetur? Cur non Aristotelis Exoterica philosophia ex hisce locis in exilium ammandetur? Quid enim opus amplius habebunt, ex ea impietatis tam mortiferum venenum bibere. Quo veluti Lethargo, anima in Dei cognitione obdormiat; anima numquam lætali, hoc somno expergiscatur, Et in æternos damnatur cruciatus. Neque vero ad corporis vel salutem, vel conseruationem hæc eius philosophia quicquam facit. Quod huc usque plerisque eius studiosis fuit persuasum. Credunt enim, eius cognitionem ad medicinam multum admodum conferre. Plerisque autem, qui in publicis gymnasijs, philosophiæ huic operam nauant, id ea causa faciunt, ut ea ad medicinæ studium accedant, eo dictorio, ubi philosophus definit, ibi medicus incipit. Sed medici quid opus ad suam artem optime calendam habent, libris totis physicis? Quid materia, quid priuatione, quid forma? Quid ea natura, quæ principium sit motus, & quietis? Quid casu aut fortuna, aut necessitate. Quid tot motus, temporis, vacui, loci, infiniti, temporis disputationibus? Quid continuorum, quid primi motus, primi motoris, primi mobilis? Quid scire, eos est necesse, an cœlum sit æternum, seu corruptibile? an sit animatum? an edat harmoniam, & reliqua, quæ tum primo tum secundo de cœlo, ab Aristotele traduntur? Nihil profecto.

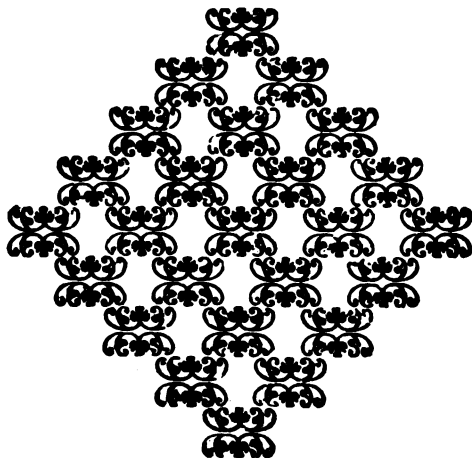
Ad . Nouisse opus habent,elementa,qualitateſque eorum , & miſtionem, temperanturâque corporũ humanorum , morborum , cauſas,pharmacorum remedia cognoscant. Eſto id ipsis neceſſarium . Sed horum nihil Ariſtoteles eos docet , nihil ex Ariſtotele elicient . Si mille annis,his apud Ariſtotelem ſtudeant , medici ſanè vel falſi, vel ridiculi euadent . At hæc omnia Galenus libris de elementis . de temperamentis . De potentiis naturalibus , reliquiſque tum ſuis,

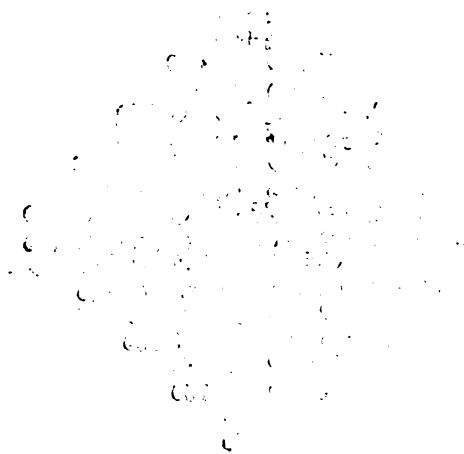
tum aliorum mediocrum libris , clariuſ , veriuſ , copioſiuſ , & ad vſum medici commodiuſ , docentur . Vt facile ex Galeno medicuſ , qui euadat ſine Ariſtotele . Sine uero Galeno,ex Ariſtotele numquam quiſquam medicuſ eſt factuſ . Quæ ergo hæc mentium eſt ſupinitaſ , quæ dementia? vt Ariſtotelem, medicine gratia quærant , apud quem nulla eſt medicina. Animorum uero , plurimuſ falſitatis , tum ignorantiaſ , tum impietatiſ morbi, plurima venena.

ANNOTATIO. D. M. IACOBI DE LVGO.

Cum dixerit Theologos ſæpe Ariſtotelica doctrina uti ad probanda Theologica dogmata , illos non laudaui , tamen ſi ſumant doctrinam Ariſtotelicam tamquam ſeruam & ancillam ſacra Theologia, poſſunt laudari , non autem ſi vellent præbare , & demonſtrat ſacra dogmata , ex illius philoſophia.

F I N I S .

VERITATIS STUDIO.

Videri forte poterit non paucis, qui hasce Franc. Patr. contemplationes legerit, eum, aliquando Aristotelem acerbiuscule nominasse, aliquando etiam irrisisse, sepiusque sua dogmata reprehendisse. Atque hac ab odio potius erga Aristotelem, quam à veritatis amore fuisse profecta. Id autem philosophum decere non satis videtur, presertim erga virum tantum, cui philosophiæ studiosi debeant plurimum, utpote à quo sapientia plurimos hauserint latices & qui fama reliquis philosophis omnibus sit celebratior. Qua res Patricio, ab amicissimo homine obiecta, ipse, ita iura sua deffendit. Sibi quidem, cum Aristotele, qui bis mille iam annis vita sit functus, nihil esse rei, ob quam eum odio prosequatur, nisi unius veritatis amor atque studium. Cuius causa fatetur Patricius se se iam ante aliquot annos, Aristoteli fuisse subitatum, & adhuc esse. Idque pluribus de causis. Quarum prima atque potissima ea est, quod erga Deum sit impius, dum vel Anarchiam, vel Polyarchiam mundo prafecit, & Deo tum omnientiam, tum providentiam adimit. Et tot dogmatibus, quot proxime ostendimus fidei Catholica hostis sit acerrimus. In quibus latissimam spargit impietatem, & incautis etiam persuadet. Impium autem hominem, & Dei hostem, quis nam odio prosequatur ingenti? Platonem e contra, Platonicosque philosophorum, testimonio D. Augustini nobilissimos, quis non intimo ex corde plurimum adamet, qui tot dogmatibus, & Deo sunt amici, & fidei nostra concordēs, ut qui paucis mutatis, quod attestatur idem, Christiani essent, & cum quibus ait, nullum fere christianis esse conflictum. Secunda ergo hac causa, Patricius Platonem, suosque omnes, maxime adamauit, eisq; totum se dedit. Inde factum, ut eas semper Aristoteli pratulerit. Et tertia de causa. Quod Alexandrum Magnum, a quo maximopere fuerat cultus, Hermolai, Philota, & aliorum, coniuratione non semel impetiuit, & tandem veneno extinxit, virum quotquot orbis tulit, optimum & de toto hominum genere meritissimum. Cuius actiones plusquam Heroicas, supra omnes, aliorum hominum omnium, alias Patricius ingenti prosecutus est semper admiratione. Quarta de causa eum etiam odio habuit, quia vir ingratisissimus, & ut Aelianus ait, omnium irrisor, Platonem, a quo per viginti annos omnium scientiarum dulcissimum lac suxisset, eoque esset impinguatus, sicuti mulus matrem calcibus impetiuit, & viventem de schola eiecit, & mortuum scriptis suis, plusquam alium quemquam in omnem dilaceravit posteritatem. Sed & quinta accedit causa, quod sit traditum, eum, veterum plerorumque libros igni combussisse, ut dogmata qua ab illis surripuerat, sua inuenta viderentur. Quas res Telestus vir veritati amicus hoc disticho perstrinxit.

Doctorem calamo ingratus, Dominumque veneno,

Perdidit, igne patrum dogmata, nos tenebris.

Sed tota res, copiosius est a Patricio in Peripateticis suis Discussionibus demonstrata. Qui liber quoniam iam rarus est, ut lectores labore eum queritandi, liberemus huc ea transcribere, qua ad hanc rem pertinent, opera duximus esse precium. Ita ergo se habent verba, qua Tomo III. libro I. earum discussionum a Patricio sunt scripta. integrum autem adscribemus locum.

a

Cua-

*Concordiam Aristotelis cum veteribus philosophis in omni philosophia parte antecedentis Tomi libris octo prosecuti sumus, uti nobis persuademus non negligentissime. Praesenti vero libris septem alijs, discordiam eiusdem cum iisdem, eodem certe labore, utinam eodem etiam effectu, prosecui in animo est. Quam.n. discordiam ostensurum me sperem inter virum hunc, ac perceptorem Platonem? Quos Perphyrius VII. libris, quos Simplicius, Boethius, Picus, Vicomercatus, viri magni concordēs esse omnino, & asseuerarunt, et etiam perscripserunt, aut in mente perscribere habuerunt. Quorum nullius tamen scripta ad posteros peruenērunt. Quibus si fortuna pepercisset, vitaq; ea donasset, aut eos concordēs esse constaret apertē, aut labore hoc, aut errore me liberassent. Sum.n. in hac sententia, hosce viros, vel nō potuisse promissis stare, vel Arist. aliud cogitasse, aliud scripsisse, aut me nunquā quiquā vlla in re intellexisse. Potuisse quidē illos, & summa ingenij vi, & summa doctri. quibus excelluerunt, eandem hanc, quā nos hac ingenij exilitate ac ruditate, longe melius, uberius, clarius, ornatius concordiam praestare; sed nullā discordiā, inter eos duos philosophos maximos, fuisse, nulla in re. Arist. a Pla. dissentire voluisse, id vero eos praestare, nō potuisse arbitror. Quibus.n. argumētis, aut collationibus, id effici posse credā, si videam Arist. non tam dogmata suā explicāre, quā philosophorū veterū omniū dogmata profligare, in proposito habuisse? Qui eos, a quibus dogmatū suorū omnium latices hausisset, acerrimo quodam odio persecutus esse videatur. Quos plusquā CCL. locis nominatim carpsit? sine notē vero plusquā mille? Antiquiores, sui que temporis philosophos, atque alios authores nobiles, reprehendit plusquam XLVI. praeter eos quos Rhetoricis, ac Poeticis libris refellit. Thaletā, Anaximandrum Anaximenem, Anaxagorā, Hermotimum, Diogenem, Xenophanem, Parmenidem, Zenonem, Melisum, Empedoclem, Heraclitum, Leucippum, Democritum, Protagoram, Gorgiam, Leophanem, Antiphontem, Xutum, Paronem, Lycophronem, Alcmaonem, Hippasum, Hipponem, Critiem, Syenēsī, Polybum, Hippocratem Chium, Eudoxum, Aristippum, Epicharmum, Cratylum, Eurytum, Speusippum, Homerum, Hesiodum, Euripidem, Sophoclem, Isocratē, Herodorum, Herodotum, Ctesiam, Pythagoram, integrasque sectas, Pythagoreos, Antisthenios, Megaricos, Socratem, & plusquam alium quemquam Platonem praeceptorem, quem LX. & forte amplius locis nominatim est infestatus. Sic enim placuit homini isti, omniū uti Aelianus tradidit, irrisori, immerito vexare venerabilem illum senem: cuius doctrina vberimus lactibus impinguatus fuerat, e schola cycere, et procacibus scriptis, in omnē aeternitatē dānare. Primi apud Gracos, Xenophanes ac Parmenides, aliorum opiniones refutare sunt aggressi. Plato Sophistas omnes, philosophū neminē, praeter duos Anaxagorā atq; Heraclitū arguit. Arist. in hoc quoq; aduersarius Platoni, philosophos omnes, Sophistā neminē, praeter duos Protagorā & Gorgiā, non solū arguit, sed iurgys etiā acerrimis incessit. Balbutientē.n. Empedoclis atq; omniū antiquorū philosophiā appellat. Xenophanē ac Melisū ἀγροικότερος agresiores vocat. Parmenidē oculatiore, tāquā alij caci fuerint, nominat. παιδικὰς. pueriles, illorū opiniones nuncupat. Anaxagorā, λιὰν ἀπλῶς, & ἀσκέτως. nimis simpliciter & inconsideratē pronuciassē pronunciat. Sapissime εὐνθεῖς, ἀρχαίους, ἀρχαιότερους, stolidos, simplices, deliros dicit. Ignorantiā, ἀγροίαν, crassam illis obijcit. deniq; & furiosos fuisse asserit. Ταῦτα δὲ νῦν διὰ μανίαν οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν. Hac quibusdā ob furorē nihil videntur differre. In tantū licētia, illū in tantos viros, certē vel odiū, vel nimia sui persuasio euexit. Archelao Atheniēsi, nescio qua de causa pepercit. Hippocratis Coi (cuius doctrina comentaria tantum, sui libri sunt ut anthor est Galenus) nomen cōticit. Xenocratis cōdiscipuli quidē, sed hostis sui, a quo de subseclyjs Platonica schola fuerat deturbatus, nusquā meminit. Nā topicos, ubi eius est facta mētio, de numero Arist. librorū iā pridē eiecimus) fortē quod timeret, seuerissimi illius viri auctoritatem) qui illi aliquot etiam annos supernixit, verereturq; ne sibi aqua lance rependeretur. Quod iā Cephisodorus Isocratis auditor, quatuor libris fecerat. At Ocelli, a quo multa etiā ipsis verbis dogmata, trāsripserat, Theagis, Metopi, Hippodami, Perictiones, Euryphami, Callicratida, nulla ab ea mētio facta, nulla grati a redditā, nulla nominatione dignos censuit. Si quid illi antiquiores, in homomerys atomis, alijs, in philosophiā deliquerāt, arguēdi forte fuerāt, nulla mordacitate, sed philosophica & modestia & ingenuitate. Semel forte ac paucis verbis, non autē XXXV. locis Anaxagorā XV. Parmenidē L. Empedoclē XL. Democritū XXX. Pythagorā. Pythagoreosq; LX. Platonē. Indicam-
cisse*

da potius eorū errata, quā plusquā dimidia suorū librorū parte, integris nō semel voluminibus in-
sectādi, ita ut si quis ex eius philosophia antiquorū reprehensiones demat, quod illi Epicurū obie-
xisse scribit Laertius, longe minima eorū voluminū pars, sit remāsurā. At esto maximis in rebus
illis errauerant, insectandi acerbissime fuerāt, infantia, balbuties, stoliditas, ignorantia, insania
illis obijcienda. At cur Ocello, Theagi, Metopo, Archyta, Hippocrati aliquid gratiarū agēdū non
fuit? Cur fassus nō est philosophico animo, ueritatis amore, ea quae ab illis mutuabatur. Sed nolim
dū veterū alijs gratias habendas prae dico, alios excuso in Arist. uideri inuehi. Ne quod in eo, non
magnopere laudo; in me alijs accusent.

Nisi ea opinione ducerer, Aristotelicos libros, ferē omnes, tumultuario quodam opere,
ab eo conscriptos, nec satis a se ante obitū reuissos, aut castigatos, castigandosque relictos
Theophrasto, acri ueherer in eum odio. Sed quia ita credam, inconstantiaui tot illarum re-
dargutionū excuso. Satis. n. mihi persuadeo, virū ingenij acutissimi iudicijq; acris, si suos libros
reuississet, & reprehensiones tot & tātas, modestiores fecisset, & inconstantiā earū emēdasset. Si
antiquorū ab eo reprehensorū, scripta, vel omnia, vel plura falsē, quā habemus extaret, aperrissima
forte res hac esset. Sed ex ijs pauculis fragmentis, quae illorū & nostrā, nō minus fortuna iniqua,
nobis reliqua fecit. atq; ex ijs, quae posteriorū scriptorū relatu habemus, ac ex ipsius met Arist. se-
stimonijis aliquot ostendemus quib. in rebus veteres iniqui, atq; extra rē ab eo sunt uexati. Sed id
planissimū faciemus in Platoni obiectis. Eius. n. scripta ferē omnia extant. Haec omnia quo dixi-
mus loco Patricius scripsit ea; verissima esse ostendit. Si ita est. Virū irrisorē omniū reprehē-
sorē, omniū in uerbis carptorē, quis aequo animo ferat? Quis furē, nō horreat? Quis occultū surro-
ptorem odio non habeat, si erga talē hominē, quis excādescat, certe nō homo, sed ligneus homo est
existimandus. Natura. n. humana, tantā animi non fert stupiditatē. Et si Aristotelis tāta arro-
gantia sustinetur, cur Patricio, duo aut tria dictēria, in auiore presertim causa, non condonen-
tur? Sed illū, maiore etiam in modū anxiet, Arist. illa in Platone, & ingratitude, & uere dixe-
rim impietas qua illū iniquus hic discipulus, toties diuexauit. A quo Platone, Patricius omnes, sē
quas tamen habet, animi uirtutes, & ingenij ornatus, recognoscit, atq; ab eius dogmatibus, in se
esse profectas libere confitetur. Sed satius fuerit alium ex eodem Discussionū tomo III. libro autē
IIII. locum huc transferre ut alia causa cognoscatur clarius, ob quam, Patricius Aristoteli sit
iratus. In hunc ergo modum scribit. Sumpsisse Aristotelem uniuersa sua philosophia, summa
omnia capita, a priscis philosophis, octo antecedentis tomi libris late, luculenterq; ut nobis persua-
demus demonstratū est. Inter quae, multa a Platone preceptore exscripsisse ostendimus preceden-
tib. duob. huiusce tomi libris, quā falso in eos, a quibus dogmata non pauca sumpserat inuectus sit,
palā factū est. Nunc maius nobis opus, maior moles pro Platone superest, ac maior nobis pro eo la-
bor exanthlandus est. Quē uenerabilē uirū, discipulus iste, sapius, acrius, acerbius, quā antiquo-
rū quēquam uexauit, exagitauit, sycophantiāq; in eū egit. Tantū potuit in eo Xenocratis, ab illo si-
bi in schola praelati indignatio, ut nō ueretur ea in doctore suū scriptis mandare, quae statim le-
tēta, & cum illius scriptis collata, manifesta falsitatis, eū coarguere possent. Quod ne, se uiuo fieret
nitans, libros, fere omnes suppressos tenuit. Quia uiuerent multi, sancti illius senis & auditores,
et amatores, qui possent sycophantias illas ei detegere, & etiam conuincere. Post obitum eius, libri
centū & amplius annos latuere, quo spacio temporis, & discipuli illi obierant, & successores eorū
alia dogmata induxerant. Sed postquā libri, a Tyrannione Grammatico, ab Andronico Rhodio
in lucem sunt redditi, inter tot celeberrimos, tot admirabiles, Platonicos, qui natalitia Platonis
tam sancta celebrarent, dogmata illius explanarent, docerent, eueherent, in admiratione ha-
berent, non parua est admiratione prosequendum, neminem quod sciamus, extitisse, qui eius
tutelam contra Aristotelis calumnias susciperet. Non defuerunt quidem Plotinus, Porphy-
rius, Iamblichus, Syrianus, Proclus, obiter inter commenandum, aliquid pro Platone inter-
ponere, at eam prouinciam aperte qui susciperet, calumnias in auctorem eorum philosophia, ab
Aristotele confictas, detegeret, ac eum defensaret, nemo est inuentus. Nos quamquam
nulla in re eminentissimis illis uiris comparandi, audenti satis animo, id munus nobis
desumpsimus, non aliam ob causam, quā ueritatis studio, atque amore. Cuius ue-
ritatis precipuam curam, philosophos, si modo eo nomine simus digni, decet habere.

Atque

*Atque etiam ut verum fateamur, quoniam iustam quandam indignationem in nobis commo-
net, tam malignum, tam acre, tam acerbum persecutionis, ac lacerationis studium, in gra-
tissimi discipuli, contra sanctissimum senem, deque illo optime meritum. Idq; non solum arro-
gans, delusorium, sed etiam falsum apertissime. Ea falsitas non hac nostra querimonia, sed
re ipsa, verborum, sententiarum, calumniarum Aristotelicarum, cum Platonis, & uerbis,
& sententijs collatione apparebit.*

*Hac igitur sexta est causa, cur Patricius sibi temperare non potuerit quin indignationis ali-
quid aduersus Aristotelem ostenderit. Sed cur eius dogmata pleraque non probarit, sed eorum
falsitatem detexerit, non solum excusationem nullam quarit, sed magnopere, se ab aequis phi-
losophis, ab ipsomet Aristotele quoque laudandum esse arbitratur. Idque non alia ratione, quam
Aristotelico monitu, illo vulgato, quo dixerit, Amicum esse Socratem amicum Platonem, ma-
gis tamen amicam esse veritatem. Et sententia hac sua alia, qua est primo Nicomachio.*

*Videatur autem forte melius esse, & oportere, ob salutem veritatis, etiam propria destrue-
re: presertim ijs qui sint philosophi. Vtrumque enim cum sit amicum, pium est praeferre, &
maiore prosequi amore veritatem. Itaque cum hac sint Aristotelis monita, philosophis philo-
sophice pronunciata, quis Patricium iure accuset, si Aristoteli veritatem tot locis praeulerit,
sisque etiam ubique in posterum praelaturus? Nemo igitur post hac cum accuset, si libere, atque
Aristotelice philosophabitur.*

INDEX IN PANAVGIAM, & Panarchiam.

A

Actio provenit a viribus, vires ab
essentia. Panaug. li. 5. p. 13. col.
1. *Actio* omnis incorporei est.
Panang. li. 9. p. 20. col. 2. *Actio*
quid. Panarchia. li. 4. p. 7. co. 4.

Adumbratio ex nitore, & um-
bratione ortum habet. In ea medio quodam
modo conspiciuntur omnia. Panau. li. 5. p. 13.
col. 1.

Aer est corpus Diaphanum. Panaug. li. 2. pag. 3.
c. 4. An sit visibilis, & quomodo est ex Strato-
nis sententia albus, sed re vera non est albus,
& cur. Panang. li. 2. p. 4. col. 2. Non cernitur.
li. eo. pag. 4. col. 3. & longo intervallo colores
obtegit. Ibid. An coloratus cernatur. lib. eod.
p. 5. col. 1. coloribus non tingitur, & cur. Pa-
naug. li. 4. p. 10. col. 1. Ad lunam usque exten-
ditur. Panaug. li. 6. pag. 14. col. 2. Num lumi-
nosus. Ibid. & inde.

Aether non est per se conspicuus, & cur. Panau.
lib. 2. pag. 4. col. 1. & inde supra purum aerem
est situs Appellatur quoque caelum, est corpus
diaphanum. Panau. lib. 7. p. 15. col. 3. *Aethere-*
ris substantia nihil aliud est, quam purum lu-
men. li. eod. p. 17. col. 1. Extra Aetherem exi-
stere substantias incorporeas. Panaug. li. 7. pa-
17. & inde.

Alba, quae re vera sunt, quamvis non in tenebris,
in obscuro tamen visuntur, colores alij non vi-
suntur. Panaug. li. 2. p. 4. col. 1. Albedo neque
conspicitur in diaphanis, neque cur vel ipsa
diaphana, vel alia per ipsa conspiciantur; est
causa ibid.

Alteratio omnis, motus est. Panangia. lib. 4. pag.
10. col. 1.

Anaxagoras primus omnium, mentem quandam
primam vidit, materijs cunctis praesidentem.
Panarchia. li. 1. p. 1. col. 1.

Anima universi est nobilissima, & per lumē om-
ni, & sentit, & agit, & vita donat. Panangia

lib. 4. in fine. *Anima* se ipsam movens corpora
mouet ipsa. a nullo mota, estque primus corpo-
rum motor. Panarchia. li. 1. pag. 1. col. 3. & 4.
An anima caelestes ratione sint prodita, & in-
tellectu, & quomodo Ibid. & inde.

Apollinis de Deo oraculum. Panaug. lib. 10. pag.
23. col. 2.

Aqua est corpus diaphanum, & ex Stratonis sen-
tentia, est alba. Panaug. li. 2. p. 4. col. 2. Num
visibilis. Ibidem. col. 3.

Aristoteles perperam docuit, lumen esse Energiā
& Entelechiam Diaphani. Panangia. li. 2. pa-
3. col. 4. Perperam quoque colorem esse pri-
mum visibile, & Diaphani terminum. Idem in
philosophia errorum omnium est pater. li. eod.
pag. 4. col. 1. Incusandus quoque quod non di-
stinxerit lumen a radijs. Panaug. li. 3. p. 5. col.
4. Rursus incusandus, quod falso docuerit lumē
& calorem generari attrito aere ab astrorum
lacionibus. Panaug. li. 4. p. 10. An columna.
2. Idem esse mentem quandam inter entia pri-
mam statuit, eamque in summo celi vertice o-
ciosam sedere iussit. Panarchia. li. 1. p. 1. co. 1.
Idem incusandus quod scripserit, Omnia, quae
mouentur ab alia moventur, quo falso funda-
mento conclusit perperam mundum esse aeter-
nam. Ibidem, & inde.

Aristoteles falso finito corpori caelesti actionem
infinitam, infinitum nimirum motum tribuit.
Panarchia. li. 2. p. 3. col. 4. Idem non sibi con-
stans modo unum dicit esse primum principium
modo plura. Panarchia. lib. 3. pag. 5. col. 2. *A-*
*ristoteli*s principia, forma, privatio, & casus,
seu fortuna evertuntur. Ibid. col. 3. & col. 4.

Aristoteles stulte irrisit Platonem appellatē Dei
filium, Ideam boni. Panarchia. lib. 10. pag.
23. columna. quarta. Perperam quoque
in Platonem inuehitur de Ideis. Panarchia. li.
12. p. 25. col. 2. Pessime substantiam triplicem
esse dixit materiam, compositum, & formā.
Panarchia. lib. 13. p. 28. col. 4. Inique Parme-
nidem

I N D E X

Idem est infectatus. Panarchiæ. li. 15. pag. 33. col. 1. ineptem vniuersam de intellectu quaestio- nem confundit. Panarch. li. 15. p. 34. col. 1. fal- so summum Deum orbi alligauit, & eius prou- dentiam negauit. lib. eod. p. 35. col. 3. Aristote- les perperam finito corpori cælesti infinitam tribuit actionem. Panarchia. lib. 21. p. 43. col. 2. Idem in definitione temporis sex commisit errores. Ibid. col. 4.
Affiriorum theologia a Deo tradita. Panaug. lib. 10. p. 22. col. 3.

C

Calor blandus, & vitalis, in quo est vis mo- trix, & formatrix omnium, cum lumine cælesti aduenit. Panaugia. lib. 4. p. 11. col. 1.
Candor quid sit, & quotuplex. Candoris, fulgoris- que differentia. Candorem solarem lucem ap- pellamus. Estq. candor in sole maximus, & simplicissimus. Panaugia. lib. 1. p. 3. col. 1.
Casu nihil sit, & cur. Panarchia. lib. 8. pag. 15. col. 1.
Causa omnis ad effectum suum refertur, quare a non causa nihil sit. Panar. lib. 8. col. 2.
Cælum totum ignis est ueterum sapientum senten- tia. Anaxagora. Thaletis, Anaximenis, Em- pedoclis, Heracliti, Platonis, Zoroastri, & Par- menidis, cuius carmina referuntur. Panaug. li. 7. p. 16. col. 3.
Centrum est infinitum, & cur. Panaug. lib. 1. pag. 2. col. 3.
Ceruleum, fornicis instar, quod oculis clara die in cælum sublatis, cernitur, quid sit. Ceruleus co- lor inter nigricantes est numerandus. Panaug. li. 2. p. 4. col. 3.
Cognitio quid sit, & in quo primum. Panarchia. lib. 15. p. 31. col. 2. & inde.
Colores non sunt per se visibiles, Non videntur in tenebris. Non sunt primum visibile, ut perperā scripsit Aristoteles. Panaug. li. 2. p. 4. col. 1. co- lores vehuntur a lumine, quod ipsius inficitur. Panaug. li. 4. p. 11. col. 2. Color omnio est lux o- pacata, & lucis, luminisq. proles. Panaug. lib. 5. in fine.
Contrariorum si vnum reperiatur in rerum natu- ra, reperitur & necessario alterum. Contra- ria ea esse dicuntur, quæ sunt eiusdem generis extrema. Contraria sunt duplicia. Alia, ut appel- lant, positiua, alia priuatiua. Priora illa res ve- re sunt utreque, & in natura posita. Contraria vero priuatiua, ea conditione sunt, ut alterum eorum existat, alterum uero aut nihil, aut fere nihil sit. Et utrorumque generum vires expo- nuntur. Panaug. li. 5. p. 12. col. 3.
Corporum quæ lucida, quæ Opaca, quæ Diapha- na. Et quid unum, quodq. horum corporum sit.

Panaug. li. 1. p. 1. col. 3. Et lib. 2. p. 5. col. 2. Et inde. Nullum corpus actionem sui natura ha- bet ullam, sed si agit, agit per incorporeum.
Panaug. li. 9. pag. 20. col. 1. Corpus an sit sub- stantia. Panarchia. lib. 13. pag. 28. col. 1.
Creatarum rerum quot sunt genera Panarchia. lib. 12. p. 47. col. 2.
Creatarum rerum genera quot. Panarchiæ. li. 22. p. 47. col. 2.
Creatio quid. Panarchia. lib. 22. p. 47. col. 1.

D

Deus, Bonum, Vnum, Principium, Primum, idem sunt. Panaug. li. 1. p. 1. col. 1. volun- tatem Dei necessitas sequitur. Panarch. li. 10. p. 20. col. 4. Plura de Deo lege in decisione v- num, & in dictione Principium, quomodo De- us Pater, filium genuerit. Ibid. & inde. Quomo- do ab utroque sit productus spiritus sanctus. li. eodem. p. 21. col. 2.
Dei filius est unitas primaria, quam Plato Ideam boni appellauit, qui statim irridetur ab Arist.
Panar. li. 11. pag. 23. c. 4. quomodo a patre di- stinguatur, & quomodo conuersa ad patrem, ex utroq; tertia diuina persona procedat. Ibid.
Quod sit primus Intellectus Panarch. li. 25. p.
Dei opera ad extra qua infinitate sint donata. Panar. lib. 18. p. 41. col. 3. Deus est vbique.
Panarchia. lib. 20. p. 43. Deus an vniuersum condiderit in tempore. Panar. lib. 21. p. 43. Et an omnia simul produxerit. Ibid. Et inde Deus cur mundum condiderit. Panarchia. lib. 22. p. 48. col. 2.
Diaphana corpora sunt tria, Aether, Aer, Aqua & quæ hanc participant. Aquea. Lumen, te- nebraeq; aque insuscipiunt. Non sunt per se visibilia. Num per aliud uideantur. Panaug. li. 2. p. 3. col. 3. Multiplicata opacitatem acqui- runt, quod pulcherrimo declaratur exemplo. li. eo. p. 4. col. 3.
Empyreum cælum, lumen est extra vniuersam a sole, stellisque diffusum, in quo Deum, Beatas, Mentis, Animasque felices habitare est tradi- tum. Panaug. li. 8. p. 19. c. 1. Est corpus et pro- pter ea incorporeo, & quidem vno, necesse fuit originem duxisse. Et quid sit hoc unum in- corporeum. Panau. lib. 9. p. 20. col. 2.
Entiū omniū gradus, et ordo cathena vere aurea, Entia oīa sūt in spacio, in lumine, et in calore.
Panau. li. 1. p. 1. col. 1. Entiū oīum diuīsiō scdm motū, et immobilitatē. Panar. li. 1. p. 1. col. 2. Im- entibus esse unitatē, & multitudinē quō probe- tur. li. eo. p. 2. c. 2. Omne ens vires aliquas habet.
Pan. li. 2. p. 3. c. 1. Entia vnaqueq; series princi- pia ppria habet. Panar. li. 4. p. 8. c. 1. Entia om- nia in patre sunt uniter una, in Deo autem fi- lio sunt distincta proprietatibus suis. Panar- chia. lib. 15. pag. 31. col. 1.

En-

Entium alia sunt per se subsistentia, ut sunt incorporea, Ideę, unitates, essentia vitę, Intellectus, & animę; alia sunt his opposita, in alio, uel per aliud subsistentia, qualia sunt corpora omnia, & corporea. Panarchię lib. 18. pag. 29. col. 1.

Esse quid. Panarchię. lib. 4. pag. 7. col. 4. & lib. 13. p. 28. col. 1. & inde. an differat ab essentia. ibidem.

Essentia quid. Panarchię. lib. 4. pag. 7. col. 4. & lib. 13. pag. 28. col. 1. & 2. An essentia idem sit quod ens, Ibid. & substantia ibidem.

F

Finium quod est, habet essentiam, vires, & actiones finitas. Vnde falsò Aristoteles corpori cęlesti finito actionem infinitam, infinitum nimirum motum tribuit. Panarchię. lib. 2. pag. 3. col. 4.

Forma an sit substantia. Panarchię. lib. 13. pag. 28. col. 4.

Fulgor quid sit, & quotuplex Panangia. lib. 1. pag. 3. col. 1.

G

Generabilium, & corruptibilium rerum principia quę Panar. li. 4. pag. 7. col. 4. et inde.

H

Humores tres oculorum, & cornea, sunt corpora diaphana. Panangia. lib. 2. pag. 5. col. 1.

I

Ideę nomina quot, & quę. Panarchię. lib. 12. pag. 25. col. 1. Ideę esse quo modo probetur. lib. eod. pag. 26. col. 1. & inde. Ideę in mente sunt conceptus intellectuales, in anima rationes, in natura semina, in materia forme. Ibid. col. 4. Quid sint Idea ibidem. De Idearum participatione leg. lib. eod. p. 17. col. 2.

Ignis est corpus lucidum. Panangię. lib. 2. pag. 3. col. 3. Radios emittit, stellę instar, Panangia. lib. 3. pag. 5. col. 3.

Imagines quomodo, & cum reflectantur & speculis. Panang. lib. 2. p. 5. col. 1.

Incorporeum quid sit. Et quę. Panang. lib. 9. pag. 20. col. 2.

Infinitum quod est, habet essentia, vires, & actiones infinitas. Panar. lib. 2. pag. 3. col. 4.

Intellectus, seu mens duplex, & omni motu superior. Et quid supra Intellectum sit. Intellectus, primus filius Dei Intellectus secundus spiritus sanctus. Panar. lib. 15. pag. 31. & inde.

L

Lucida corpora quot, & quę. Panang. lib. 2. pag. 3. B. A. corporibus lucidis radij primo emicant. A radijs lumen, a lumine splendor. A splendore. nitor. Panau. lib. 5. pag. 13. col. 1.

Lumen est per se visile, & radiorum proles. Et contrarię rationes diluentur. Vistur in Aethe

re, in aqua, in crystallis, vitrisq; , & in aere etiā. Verum in opacis discernitur magis, quia in eis multiplicatur repercussu. Estque in causa ut alia conspiciantur. Panang. lib. 2. pag. 4. col. 2. Quomodo distinguatur a radijs. Panang. lib. 3. pag. 5. B. lumen est maximum, atque optimum Dei instrumentum ad res proxime cōdendas. Panang. lib. 4. pag. 9. A. Quid, & quotuplex sit lumen. Quas habet vires. Quas actiones. Quas patitur passiones. Quorum operū est opifex. Quomodo a Radijs distinguatur. Ibid. & inde. Pulcherrimę sane quęstiones. Lumen solis, quod aerem implet omni tempore cur notu non cernatur in terrę umbra, cum tamen videamus stellas, quę desuper sunt, & accensos ignes extra umbram Panang. lib. 6. p. 14. col. 3. Nova quidem quęstio, & maxima. Solis stellarumque lumen infinito spacio extra calū diffundi. Panang. li. 8. p. 18. col. 1. quo pendeat lumen, quod extra finitum mundum in infinitū protenditur. Panang. lib. 9. pag. 20. col. 2.

Luna est corpus opacum. Panang. li. 2. p. 3. co. 3. Luna solis radij nō penetrat. Panang. li. 3. p. 7. col. 3. Luna est minor terra, et quomodo probetur. Lunę corpus opacum super stante sole ad perpendicularum, umbram suam versus terram projicit, pyramidalem, seu conicam, quę vero totā terrę superficiem ambit, quia minor est luna, quam sit terra. Partem tamen eius operit quę solis aspectum ijs, qui in ea sunt, solet auferre. Panang. li. 6. pag. 14. co. 1. Lunę corpus opacū esse quomodo probetur. Umbram suam diffundit in etherem superiorem, & quo usque. Non diffundit in eclipsi, & quādo est plena. Panang. lib. 7. pag. 15 & inde. Luna forte non est ignis. lib. eod. pag. 15. col. 2.

Lux sensibilem omnium prestantissima, Dei eiusq; bonitatis imago, in quibusdam corporibus cernitur, in quibusdam minime. An una, an multiplex, an una, in multis. An corporea, an incorporea. Panang. lib. 1. p. 1. col. 3. Non est color. quid sit. Non est accidens. Non suscipit magis, & minus ijs in corporibus, quibus per se inest. Non nulli veterum eam dixere etheris totius, ac calī primam formam. Lux, quę in celo substantia eorum est, non ut materia, non ut compositum, sed ut forma. Soli dat esse, & sine luce sol non esset. Dat quoq; esse astris, & ignibus nostratibus, qui sine luce non essent. Lux lucidum corpus solem videlicet, astra, & ignes tota intime penetrat. Simplicissima rerum est, & sui prestantia dinimas attingit essentias, eorūq; est imago simillima. Lux cum trina sit dimensionis, & resistentiam non habeat, mediā est quędam natura inter corporea, & in corporea. Et pręter vires lucendi, & procedēdi, duplici alia prodito est ifinitate, figurę nimirū

I N D E X

orbicularis, & centri. Panaug. lib. 1. p. 2. col. 2. lux corporea varia infinita, infinita illius, simpliciter in corporea, & verè infinita, verissima est imago. Alia re forte nulla ab ea degenerans quam quod per dimensionem trinam corporea euadit, & finita simul, & infinita. Lux duplex, corporea, & incorporea. Et quid utraque sit. lib. eod. p. 3. col. 1. Est per se primum visibile. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 1. Lux nigrorem admittit nullum. Panaug. lib. 5. pag. 13. col. 1. Lux hylæ pendet a luce ætherea, ætherea ab empyrea, & hæc omnes corporea sunt. Lux empyrea pendet a luce incorporea, & hæc est imago Paterni Profundi. Panaug. lib. 9. pag. 20.

M

Materia sine forma stare nequit. Præstantior, & purior solis, & astrorum est materia, quam sit materia cæli reliqui. Estque solis, astrorumque materia lux ipsa, eadem quoque est forma. Panaug. lib. 1. p. 2. col. 2. Materia inter substantias sensibiles principem locum sibi vendicat, vel sola dici meretur substantia. Panarchia lib. 22. col. 4. Materiam a Deo creatam fuisse probat Panarchia lib. 22. p. 48. col. 1. Mentium creatarum gradus. Panarchia lib. 17. p. 38. Mercurij Trismegistide sanctissima trinitate carmina. Panarchia lib. 9. p. 18. & inde. Moses cælum appellat, A sci amain, hoc est igneum, & aqueum. Panaug. lib. 7. p. 16. col. 3. Motor primus eorum, quæ ab alio mouentur, qui sit. Pulcherrima contemplatio. Panarchia lib. 1. p. 1. col. 3. Motus omnis fit in tempore. Panaug. lib. 4. p. 10. col. 1. Mundus sensibilis participatione luminis, & visibilis est, & pulcher. Panaug. lib. 4. p. 11. col. 1. Totus in lumine iacet, & quomodo. Panaug. lib. 7. p. 12. col. 3.

N

Natura quid. Panarchia lib. 18. pag. 39. col. 3. Nigror omnis est ab Opaco. Panaug. lib. 2. p. 4. c. 3. Nihil producit nihil, & cur. Panarchia lib. 8. p. 15. col. 2. Nitor lumen est sed iam adumbrationi mistus. c. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1. Nox sex mensium continua est, ubi terra ver-tea altitudo cæli polo subiaceret. Sed tenebris ita languentibus, ut nulli homini, nulli bruto, visum adimant, omnia crepero lumine cernun-

tur. & cur. Alicubi noctes sunt per dies, aut menses aliquot. Alicubi per horas variantur. Noctu multa animalia, & homines quoque vel melius, vel æque ac interdiu vident. Panaug. lib. 5. p. 12. col. 3.

O

Obscuritas est visibilis per se. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 1. Per obscuritatem & lux, & albedo, & quadamtenus colores perspiciuntur. Obscuratio a tenebris emicat. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1. Ociosum nihil in rerum vniuersitate. Panarchia lib. 6. p. 11. col. vlt. in fine, & inde. Opaca corpora quot, & quæ. Panaug. lib. 2. p. 3. col. 2. & lib. 5. p. 12. col. 1. Opaca omnia & in se sunt tenebricosa, & alijs umbras, obscuritates, ac tenebras offundunt. Ibid. col. 2. corpore opaco primo emicant tenebra. A tenebris obscuratio. Ab obscuratone umbra. Ab umbra umbratio. Quæ opponuntur lucis filiis, & quomodo. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1. Opacitas lucem nullam nullumque admittit candorem. Ibid. Omnia opaca corpora colore aliquo sunt infecta. lib. eod. in fine. Ordo constat priore, & posteriore. Panaug. lib. 1. p. 1. col. 2. Ordo duplex. Panarchia lib. 3. pag. 5. col. 4. Ordinem reperiri in rerum vniuersitate probatur. Panarchia lib. 6. p. 10. col. 3. & inde. Orphei carmina de Abramo, & de Mose. Panarchia lib. 10. p. 22. 23.

P

Parmonidis de Empyreo calo sententia. Panaug. lib. 8. p. 19. Peripatetici iuniores perperam credunt lumen sui natura non cerni, & si cernatur per accidens cernatur, & cur. Panaug. lib. 4. p. 9. col. 3. Incusandi quoque quod doceant lumen esse, præsentiam lucidi in Diaphano. Et lumen esse actum colorum. Et lumen, & calorem generari attrito aere ab astrorum latitionibus. lib. eod. p. 10. col. 1. Peripateticos valde decipi putantes motum fieri a bono, quia dum efficientem motus causam querunt, incidunt in causam finalem. Pulcherrima contemplatio. Panarchia lib. 1. p. 1. col. 1. Philosophia quid sit. Philosophandum a primis, & nobis cognitis. Panaug. lib. 1. p. 1. col. 2. Plato scribit lumen esse vehiculum cælestium virtutum, & vinculum vniuersi. Panaug. lib. 4. p. 11. col. 1. Idem Plato supra mentem, in quoddam vnum, quod Bonum appellat, rerum omnium originem, & conseruationem, & redditum contulit, tribus methodis usus. Prima per

per negationes. Secunda per analogiam solis. Tertia per motum. Panarch. lib. 1. p. 1. col. 1. Principium an aliquod primum sit in rerum universitate, an res per se sint, a nulloque principio pendeant. Polcherrima inquisitio. Panarchia. lib. 2. p. 3. col. 3. & inde. Quid sit principium absolute. An principium & primum idē sint. ibid. An primum principium sit unum, an plura. Panarchia. lib. 3. pag. 6. col. 3. & inde. Principij natura quæ Panarch. lib. 4. p. 7. col. 3. Primi, summiq; principij proprietates quot, & quæ. lib. eod. p. 8. col. 2. & inde. Principium, & unum quomodo mutuo se consequantur Panarch. lib. 5. p. 9. col. 1. Producent omne præstantius est producto. Productum tamen semper simile est producenti. Panaug. lib. 3. p. 5. col. 3. Productum producenti quanto propinquius, tanto similius, & potentius. Panaug. lib. 4. p. 9. col. 3. Productio quid sit. Panarch. lib. 8. p. 15. col. 2. Pulchritudo in Diuinitatis limine sedet. Panaug. lib. 1. p. 1. col. 3. Punctus spacio indiget, in quo sit. Panaug. lib. 9. p. 20. col. 1.

Q

Qualitas omnis sensim, & inducitur in corpus, & educitur per alterationem. Panaugia lib. 4. p. 10. col. 1. Vnde quod momento inditur, & exiit, ut lumen, qualitas non esse potest. ibid.

R

Radij quid. Per se visiles. lucis proles. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 1. Non uniuersum mare, sed ad quandam usque profunditatem penetrant, quod experimento comprobatur. lib. eod. p. ead. col. 3. Radius unde profluat, quid sit secundum opticos, quid secundum propriam authoris sententiam. Quomodo a luce, & a lumine distinguatur. Panaug. lib. 3. p. 5. col. 3. A quibus rebus resulgeant. An sint accidentia, quibus accidunt. An patiantur. An subiecto egeant. Sunt substantia, & quæ sunt trina dimensionis. sunt corpora, sed quæ momento diffunduntur, & ideo motu carent. Radiorum actiones, & proprietates. Cur inæquales. Cur qui in ambitu solem corona cingunt conspiciuntur, qui autem recta visum nostrum feriunt, non visuntur? Quomodo feruntur. An frangantur, & resiliant. lib. eod. p. 6. 7. 8.

S

Sapientia quid sit. Panaug. lib. 1. pag. 1. col. 1. Semen omnia, quæ ex ipso gignuntur, actu con-

tinet, & non potentia (ut Peripatetici loquuntur) antè quam gignantur. Panarch. lib. 4. p. 7. col. 4. & inde.

Sol sereno cælo sub Iustiniano Cæsare sex continuis mensibus languidius illuxit. Panaug. lib. 1. p. 2. col. 1. Est fulgidus, & candidus. Non est flauus. Sol, candor, fulgor, & lux solaris una, eademque res sunt. lib. eod. p. 3. col. 1. Soliditas omnis est a terra. Panaug. lib. 2. pag. 4. col. 3.

Spacium extra mundum hyleum, æthereum esse infinitum, in eoq; existere, substantias in corporeum. Spacium a terræ superficie usque ad extimam ætheris superficiem, quantum sit, & uniuersum a solis lumine illuminari. Pulcherrima sanè consideratio. Panaug. lib. 8. p. 17. & inde.

Spiritus per quem anima videt, æthereus est, & ideo diaphanus. Panaug. lib. 2. p. 5. col. 1.

Splendor lumen est, diaphani crassitudine immutatum. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1.

Stellarum (ut ab Astronomis est obseruatum) quinque sunt nebulosæ. Obscuræ nouem. Habent hæ in se nigroris non parum. Reliquæ vero, quæ clare lucent, eiusdem sunt cum sole rationis. Quædam stellæ ad polum antarcticum fulgentissime omnium crucis figuram formant. Stellæ suos emittunt radios, & quomodo Panaug. lib. 3. p. 5. col. 3. Interdiu non cernuntur, & cernuntur, & quomodo, & cur. Cernuntur in tenebris, & cur. Panaug. lib. 6. p. 14. col. 3. Stellæ sui natura esse lucidas quomodo probetur. Panaug. lib. 7. p. 16. col. 1. Easdem ignes esse, & cur. Ibid. col. 3.

Stoici partim dubitarunt, an tenebræ essent visiles, partim etiam negarunt, sed cecè utrunque. Panaug. lib. 5. p. 12. col. 3.

Stratonis sententia terra, aqua, & aer sunt alba, & cur. & impugnat Strato. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 2.

Substantiam triplicem veteres fecere, materiam, & formam, & ex his compositum. Panaug. lib. 1. p. 2. col. 2. & de hisce tribus substantia uniuoce prædicari nequit. Panarchie lib. 13. p. 28. col. 3. Substantia quomodo suscipiat magis, & minus. quæ sint veræ substantiæ, & ubi sint. ibidem.

T

Tempus quid secundum propriam auctoris sententiam. Panarch. lib. 2. p. 46. col. 1. & quomodo ab æuo differat. ibid.

Tenebræ per se sunt visiles. Panaug. lib. 2. pag. 4. col. 1. Vel lumen sunt, vel non sine lumine. Panaug. lib. 5. 12. col. 3. Non sunt priuatio lucis, & quomodo probetur. Panaug. lib. 5. p.

I N D E X

13. col. 1. Per tenebram non nisi lux, & albedo fulgida percipitur, colores nulli ibidem. Terra est corpus opacum noctis, ac tenebrarum mater. Num, & quomodo in lumine iaceat. Panaug. lib. 5. pag. 12. col. 1. Terra maior luna est, atque ideo ad basim homispherij nostri, latam efficiet umbram, qua continuo decrescens latitudine, longitudine, manifesto corpus lune superat, quando totam in sua eclypsi occultat, & ad Mercurij, aut etiam veneris apice summo pertingit celos. Panaug. lib. 6. p. 14. col. 1. Et li. 7. pag. 15. col. 3.

P

Veneris stella sub Ozygo & colorem mutauit, & magnitudinem, & figuram et cursum. Panaug. li. 1. p. 2. col. 2.

Vis, seu facultas a quo proueniat, et quid sit. Panarchie. li. 4. p. 7. col. 4.

Visibile primum est lux. Secundum Radij. Tertium lumen. Quartum colores. Quintum Umbra. Sextum obscuritas. Septimum Tenebrae. Hec postrema tria per se visuntur, longe prius quam colores. Panaug. lib. 2. pag. 4. col. 1. In genere visibile duo erunt extrema, eaque inter se contraria. Maximum & minimum, quae in cunctis rerum generibus existunt; maximum uisibile est solis lux; minimum visibile luci contrarium, est terra nigror, seu opacitas. Panaug. lib. 5. pag. 12. col. 3. visibile actiones. lib. eodem. p. 13. col. 3.

Visus sensus omnes antecellit. Panaug. li. 1. p. 1. col. 1. Non cernit nisi quae recta posita sunt. Panaug. lib. 6. p. 14. col. 3.

Vita omnis a spiritu, & igne est. Panaug. lib. 7. p. 16. col. 2. vita quid Panarchia lib. 14. pag. 28. col. 2. vita quod duplex, & unde ibidem, & inde.

Umbrae sunt visibiles per se. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 1. Promicant ab oscuratione. opponuntur splendori. In umbra praesentia, & distantia cernuntur, ea, quae sunt colorata. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1.

Umbratio nitori contra posita ab umbra ortum habet. Omnia clarius representat, quam umbra. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1.

Vitas ante numerum, & multitudinem omnem, ab eaque omnes fluunt multitudines atque nu-

meri. Panaug. binijm. lib. 1. p. 1. col. 3. Et Panarchie lib. 1. 2. col. 1.

Vniuersitas rerum ordine constat. Panaug. lib. 1. p. 1. col. 2.

Vnum Primum est supra naturam, animam, quae est primus motor, supra mentem, uitam, essentiam, vnum essentiale, & supra unitatem. Quod via motus innotescit. Panarchie. lib. 1. p. 2. col. 1. pag. 2. col. 1. Idem quoque demonstratur methode diuisiua eorum, quae sunt secundum multitudinem, & unitatem, qua methode clare innotescit esse in rebus vnum quoddam primum.

Ibidem. col. 2. & inde. Vnum Primum, quod Deus est, an agat, & quid agat. Panarchie. li. 2. pag. 3. columna. 1. et inde. De uno primo, & quomodo idem sit quod bonum, & quod principium. Pulcherrima disquisitio. Panarchie. li. 5. p. 9. & inde. Vnum in rerum vniuersitate esse demonstratur. Panarchie. lib. 6. p. 10. col. 3. & inde vnum, seu unitas quot, quibusue modis numerorum sit principium ingeniosa disquisitio, & noua. Panarchie. li. 6. p. 11. col. 4. Vnum primum, quod est Deus tot modis dicitur principium entium, quot modis dicitur principium unitas numerorum. li. eod. p. 12. col. 1. Vnum, Primum, Principium, Bonum, Deus idem significant, suntque vnum simplicissimum. Panarchie. lib. 7. p. 12. col. 3. Quomodo in vno sint omnia, & vnum omnia, omniaque vnum. Ibidem col. 4. & inde. Quomodo infinitum. li. eod. pag. 14. col. 1. & inde. Ab uno omnia sunt producta, & quomodo demonstraretur. Panarchie. lib. 8. p. 15. col. 2. & inde. Vnius, & unitatis differentia. lib. eod. pag. 16. col. 1. quomodo vnum produxerit omnia per propriam voluntatem, quam necessitas sequitur, et sine motu produxerit Ibidem. De vno, Trinoque principio lege Panarchie. li. 9. p. 14. & inde.

Z

Zoroastri de Empyreo caelo sententia. Panarchie. li. 8. p. 19. col. 2. & inde eiusdem de sanctissima Trinitate sententia. lib. 9. p. 20. & inde. Et lib. 6. 9. Panarchia. pag. 18. & inde. Zoroastri de Ideis oracula. Panarchie. lib. 12. pag. 25. col. 3. & inde. Cur non sit ausus Deum Patrem Intellectum appellare. Panarchie. li. 16. p. 33. col. 2. pulcherrima contemplatio.

INDEX IN PAMPSYCHIAM

prior numerus paginam, alter columnulam designat.

A

Anima, & animus unde dicta.

49. 1. 2.

Animus unde veniat. 3. medius inter nouem rerum gradus. 3. a mente. 50. 1. ab unitate in mente fuit. 2. in uita, in essen-

tia, in Deo. quo modo a mente provenit. 3. quo modo a Deo. 4. est vniuersitas animaria. 52. 2. rationum a mente venientium. 4. quatuorplex. 53. 1. animorum multitudo ab vno. 1. & in vno. 2. supramundanus. mundanus triplex. 4. Angelicus. 4. mundanus. 54. 1. de celesti Aristo. sententia. 2. 3. 4. Theophrasti. 55. 1. Timai Locri. Platonis, Zoroastri, Hermetis, Orphei. 2. Leucippi, Epinuri, Theologorum. Eius ab Arist. data definitio examinatur. 4. mundi animus an sit vnus. 56. 2. fontanus, animatum esse mundum fuit necessarium. 2. 3. 4. irrationalis nullus, & quomodo 57. toto.

B

Bonitatis est in alia se se propagare. 57. 2. Bruta omnia sua lingua loquuntur. 88. ratiocinantur. 2. operatur intra. 3. ad extra. 4.

C

Causatum sua causa impotenti. 50. 1. causa fert proprietates. 1. Corpus solum putarunt quidem esse ens. 51. 1. non per se stat. est alimobile. mouetur in tempore. 2. essentiam habet temporariam. eius proprietates. 2.

Caelum & astra sunt animata. 54. & 55.

E

Essentia omnia bonum participant. 49. 4. nullum sterile, omnia secunda, genera quatuor 51. 1. Elementa sunt animata. 56. 1.

I

In corporeorum proprietates 51. 3. cum corporibus non miscentur. & longa de eo disputati. 9. 52. toto.

N

Nature axiomata. 59. 1.

9

Sermo quid sit. 57. 4.

Index Pancosmiae

A

Aer rarefit & densatur. 63. 1. cum caelo continuus 95. 4. 96. 1. 2. totius consideratio 121. 1. an idem cum aethere. 2. frequenter mutatur. 4. aethere densior. 122. 1. 2. essentiales qualitates eius. 12. ibi terram sustinet 123. 1. eius accidentales, qualitates. 2. multitudo. 3. non est levis. 149. 2.

Aether unde dictus. 84. 2. an idem cum Empyreo 3. in tres distinctus ibi. an simplex 4. non est simplex & cur. 4. Ardet partibus 85. 3. quid sit et quantus 4. An sit empyrei pars. 93. 1. an aere excellentior. 3.

Angulus quid 71. 2. rectilinei proprietates et species eius. 3. recti proprietates. 3.

Antitypia corporum. 78. 1.

Antipolida terra. 145. 1.

Aqua media & loco & essentia inter aerem & terram. 124. 1. 3. fluor est. Corescit. 2. constrigitur. densa & rara. 3. an frigida, an calida. 3. 4. ita eius species. 4. tota vnum elementum. 125. 1. triplex. an tres; vnum sint elementum. 2. in tres distincta regiones. omnis calida. 128. 1. 2. an sit rotunda 129. 1. quomodo intumescit. 143. 4. an idem centrum cum terra habeat. 149. 1. non est grauis. 3.

B

Bonitas in bonis sua munia non coarctat. 74. 2. sterilis esse nequit. 3. bonitas Dei est infinita. 83. 2.

C

Calor primarius 75. 3. caloris gradus 76. 4. est a lumine. 77. 1. 2. est infinitus. est luminis congenitus.

Causa omnis diuinior causato. 81. 2.

Caelum elementales habet qualitates secundum Aristotelem. 85. 1. non est quinta essentia ex Aristotele 85. 3.

Caelum an sit rotundum. 86. 3. an circulo moueatur. 88. 1. an liquidum, an solidum. 3. eius numerus. 89. 3. in nullos est diuisum orbes. 92. 3. an ab empyreo diuisum. 93. 1. motu nihil acquirit. 3. non mouetur. Cum empyreo est continuatum. 4. non est in octo orbes diuisus. 94. 2.

Gen-

I N D E X

Centrum vniuersi & terra & aque non sunt idē.
149.1. vniuersi & terra vnum.
Continuum quo modo numeris respondeat 66.3.
posse in infinitum diuidi, nullis Arist. probat
rationibus. 4. non desiniunt. 67. 1. quid sit
68.1.
Corporis definitiones aliquot. 61.4. omnia vacui
poros habent. 63.2. ex quibus conflata 79.2.
naturalia quę. 2. primum compositum 92. 4.
nihil agit, patitur tantum. 93. 3. integralia
mundi septem. 121.4.
Curentes maris. 153.3.

D

Denarius numerus vnde 66.3.
Densitatis corporum gradus. 122.12.
Deus ignis dicitur. 76.1.3. Ignotus est quia se se
a nobis rapuit. Non est ignis cōburens. 4. Qui-
bus medijs operetur. 78.3. Infinitus est, hypar-
xi, potentia, bonitate. 83.1.
Diuerſitas aspectus planetarum. 106.2.

E

Eclipses. 106.2. non sufficiunt ad ostendendum
planetarum situm. 3.
Elementa corporum quatuor. 79.2.3.4. tria e se-
tem mundis. 81.2. tota sunt corruptibilia, &
ideo non sunt natura eterna. 151.4.
Empyreus mundus. 80.1. fluor est 78.4. chalda-
cus, & Aegyptius. 3. non mouetur. 4. & 92.4.
ad extra infinitus, ad intera finitus 84.1. sim-
plicitissimus corporum. 3. toto & partibus sibi si-
milis. 93.1. nullam habet versus cælum super-
ficiem. 4.

F

Finitum pars feces empyrei in aethera disper-
sa. 150.1. etheris in lunam ibi est infiniti.
82.4.
Flamma omnis fluida. 78.4. flamma siderę vnde
accensę. 98.4. est lumen densum 99. nō est fu-
mus ardens. 108.2. nec levis est nec grauis.
149.2.
Fluida est omnis aqua 78.3. & omnis humor.
3.
Fluor quid sit 78.1. rerum est principium 2. anti-
typiciu dat corporibus. 2. a Deo est. 3. lumen
est fluor. 78.3. fluor sunt ether, cælum, astra.
4. solus fluor, flammam concipit. eius gradus.
4. est rerum vniuersitas. Sub terra. 79.1. gra-
dus eius ascendēdo, primequus ab idea. 1. Quar-
tum corporum elementum. 2. sine calore non
egeret. nec pateretur. 4. solus ardet.
99.1.

Fluxio, propria aque, 78.3.
Fluxus & refluxus. 137.3. varietas. 138.1. opi-
niones de eo. 4. causa eius 139. 3. veriores.
141.1.2. non a luna sola. 2. maioris & mino-
ris causę. 143.3. verioris. 141.1. 2. non a sole
2. maioris & minoris causę. 143.3. quo modo
fiat 4. omnes maris motus sunt fluxus. 4. cur
sex horis. 144.2. cur in plenilunio. & nouilu-
nio. 3.
Formix cæli apparentia est, non res vera.
94.4.
Forma mundi aniuersalis. 121.4.
Frigidum corpus nullum. 128.1.
Frigus vnde sit in aqua. 127.2.3.4.
Fumus ardens, flamma est. 98.4.
Fundus maris quatuor generum. 145.1.

G

Genera terrestrium rerum. 9.152.3.
Geometria, anterior, arithmetica. 68.2.
communis ambabus. 3. eius propria. 68.3.
Gravitas terra & aque si tollatur, centri questio
peribit. 149.1. eam & leuitate sustulit Plato.
2. & Arist. etiam. vide quomodo. 2. terra cur
grauis videatur. 4.

H

Horarium fluxus, & refluxus varietas.
139.1.2.

I

Igni ab uno omnia sunt genita. 75.3.
Ignis Deus pater, igaem in omnia effudit. vsq;
ad centrum. per gradus. 76. 1. Deus cur ignis
dicatur. ab Hermete. & in biblijs. 76.1. ignea
sunt idea, & Seraphini, & Cherubini, & sy-
nechei, & mētes, & animi, & mudus, & cana-
les, & cauities mundi. 76.2. & sol & astra.
& anima nostra.
Ignis, calor lux lumen, eadem sunt res. 39.3. et 4.
Ignis 12. qualitates 97.4. honora tria. 98. 1.
triplex, 108. et 118.1.
Ignis elementum an sit, longa disputatio 117.3.
non est anthrax. 118.2. non est flamma.
3. non lux. 34. tria eius genera Aristotele
149.2.
Infinitum prius est finito. 82.4.
In infinito, omnes linea a centro ductę sunt equa-
les. 86.4.
Inter similia, nulla oritur dissensio. 93.3.
In-

I N D E X

Instrumenta astronomorum fallacia. 106.3.
Insula tres vniuersi orbis. 145.1. *alia.* 2.

L

L *Aetha uia quid.* 100.3.4. *mouetur in circum-*
lum. 101.1. *candor eius vnde.*
Leuitas nulla in vniuerso. 149.3.
Linea inter duo puncta. 66.3. *finita & infinita.*
 4. *non diuiditur in infinitum.* 67.3. *li-*
neae proprietates. 69.4. *rectae proprietates.* 70.
 2. 3. *minima, media, maxima non diui-*
duntur in infinitum. *nulla diuisibilis in in-*
finitum. 70.1. *semper longior fieri potest.* 2.
recta quid. 70.2. *quid curua.* *consequen-*
tes quae. 3. *pararella quae.* 4. *Inclinatae quae.*
 4. *disseparata quae.* 4. *consequentium proprie-*
tates. 4. *parallelarum proprietates.* 4. *Incli-*
natarum proprietates. 71.1. *Disseparata-*
rum proprietates. 71.1. *se se contingentium*
proprietates. 2. *cadentis proprietates.* 4. *in-*
tersecatarum proprietates. 72.1.2.3.
Littorum quattuor genera, tres species. 145.
 2.3.
Locus quid. 62.1. *trine dimensus definitus.* *ab*
Aristotele non verus. 2. *de loco multa.* 62.1.
 64.4.
Longitudo primum spacium est. 70.1.
Lumen primum, primum spacium impleuit.
 73.3.4. *a luce prima est, & a patre luminum*
est infinitum. 74.1. *eius proprietates.* 3. *prima-*
um est supramundanum. 80.4. 81.1. *imago*
est paterni profundi. 2.
Luna non est astrum. 105.3. *cum planetis non con-*
uenit. 112.1. *quid sit.* *alia terra est.* 2. *in omnes*
humores habet imperium. 142.2. *continet a-*
nimalia. 112.2. *varia est.* 3. *toto corpore opa-*
ca. *sed varie.* *Colores quomodo variat.* 4.
nullum proprium habet colorem. 4. *terra*
est similis. 4. *altera est terra.* 4. *in aethe-*
re pendet, vt terra in aere. 4. *terra est*
potius quam ignis. 113.1. *an a sole, an a se-*
lumen habeat. 2. *fex est aetheris.* 2. *maria mo-*
uet. 114.1.

M

M *Are an aquae locum occupet.* 125.1. *an*
sit simplex. 3. *salsedo eius vnde.* 4.
cur non dulce factum sit. 126.4. *causa plu-*
res. 127.1. *an sit frigidum.* 2. *gelu sit alie-*
no frigore. 3. *non est rotundum.* 130.1.2.
 3.4.
multis motibus mouetur. 134.3. *duplici.* 4.
eius motus violenti. 134.4. 135.1.2. *na-*
turales. 4. *omnia aliena eijcit.* 136.1. *sem-*

per feruet. 2. *alii motus quinque.* 3. *heb-*
domadarius. 4. *semestris.* 137.1. *annuus.* 2.
octo. 2. *marium genera quatuor.* 4. *fluxus.*
eius causa, non est sola luna. 141.2. *quae*
maria non fluunt. 141.2. *sub mari, mon-*
tes. 145.2.

Mathematica prior physica. 68.2. *eius species.*
 3.4.

Mediterranea maria Oceani sunt partes.
 125.1.

Mens altissimus omnium stolpus. 138.2. *alius e*
magnete sub polo. 2.

Mundus an sit finitus. 82.3. *an infinitus? Et infi-*
tus. *et finitus.* 83.1. *& causa.* 2. *quot modis in-*
finitus. 3.4.

Mundi septem. 81.1.

N

N *atura nullibi est clauda.* 82.3.

Noua stella, cur nata, & cur euannit.
 106.2.

Numerus, quo modo ortus. 66.3. *non vltra*
quatuor tendit. *humanae mentis est opus.*
 68.2.

O

O *Ceanus inter aquas princeps est.* 125.1. *eius*
partes sunt maria mediterranea. 2. *prin-*
cipalis aquae elementi pars. 3. *An sit rotundus.*
 131.133.3. *eius diuisio.* 145.1. *eius proprius*
motus quotuplex. 145.3. *Eius currentes.* 3. *flu-*
xis ab occasu in ortum ad madagascarem.
 3.4. *an eius currentes a Tidore sint in occa-*
sum. 145.4.

Orbes caelestes multi. 92.3. *& inde superficies*
non habet contiguas. 94.1.2. *omnes vnum cor-*
pus sunt. 2.

Ordo planetarum. 106.2. *vnde sit.* 2.

P

P *Enetratio corporum.* 95.1.2.

Petrosa littora, trium generum. 145.2.

Planetarum tractatio. 185.3. *cur ita dicti.* 4. *non*
errant. *Sunt animati, animalia, vniuersi har-*
moniam contemperant. 106.1. *magnitudo, lu-*
cis differetia vnde. *non habent orbes proprios,*
inter cetera fulgent astra. 3. *quinque motibus*
mouentur. 4.

Portus quid. 145.3. *& sinus.*

Promontoria quid. 3.

Puncti proprietates. 69.1.

Punctus quid. 66.2.

I N D E X

Q

Qualitates primæ. 119. 4.
 Quanti quatuor genera. 69. 3.
 Quaternarius numerus vnde. 66. 3.
 Quatuor entium sunt genera. 65. 1.
 Quatuor maria maxima æstuant. 143. 2. per se
 calent. 143. 2.

R

Radij sunt astra in longum protensa. 98. 1.
 Raptus cæli qualis. 44. 2. non naturalis. ne-
 que violentus.
 Rarefactio. 58. 4. ea mare attollitur. 144. 1.
 Respectus rectarum linearum. 70. 3. quatuor situs
 habet.
 Rubrum mare, quomodo fluit & refluit. 241. 3.

S

Salsedo primaria causa est fluxus & refu-
 xus. 142. 3.
 Scientia triplex. 69. 1.
 Siccitas quid. 15. 3. 2.
 Siderum lucēs vnde sunt variæ. 99. 3.
 Simplex quid. 151. 3. 4. circa antarcti cum. 99. 4.
 magnitudo. 110. 1. motus. 102. 1. singula
 mundus quidam sunt. 2. quomodo in æthere
 pendet. 1. 2. 3. motus quantus. 103. 1.
 Sol non est planeta. 105. 3. est flamma in fluore
 æthereo. 108. 2. & anthrax. mirabiles habet
 vires, & est lux densata. 3. & cur. om-
 nium simplicium densissimus, eius magnitudo
 incerta. 109. 1. situs quoq; Non tribuit lucem
 stellis. Per radios & lumen virtutes in hæc
 transfundit. 110. 3. eius instrumenta quatuor
 sunt. 4. a sideribus lumen recipit. 117. 1.
 Spacium, quid. quale, quantum. 61. 1. & in-
 de. in eo sunt omnia & corpora. & incorpo-
 ra. 2. 3. an sit aliquid. 3. tria sunt spacia.
 est immobile. Ingredientia corpora recipit
 & egredientia admittit. 62. 3. spacium tri-
 num verus est locus. 4. an finitum, an infini-
 tum. 64. 1. 2. mundanum. 2. eius proprie-
 tates. 3. plenitudo ei est accidens. 3. va-
 cuum esse, est ei essentiale. 3. eius vires.
 3. 4. ante locum est. Locus ante corpora.
 hæc ante qualitates. 64. 4. primum omni-

um est. 65. 1. ante mundum, quid est. 1.
 categorijs non comprehenditur. ante eas est.
 65. 1. substantia est, medium inter corpo-
 rea & incorporea. 2. partes habet, & non
 est totum. 3. non patitur, non agit. 3. ma-
 ximum est. 66. 1. vel minimum, vel medium,
 vel maximum. 69. 4.

Spiritus Deus. 77. 1. ferebatur super aquas. reple-
 uit orbem terra. intus alit.

Stella noua cur apparuit, & euannit.
 107. 2.

Stella an sint cælo infixæ. 88. 2. sunt anima-
 lia, per cælum incedunt. 90. 2. ordo ea-
 rum a mente. 91. 2. mouentur ipsæ, non
 cælum. 93. 1. & 94. 1. sunt ignes. 97.
 1. 2. 3. 4. sunt compositæ & cur. 98. 2.
 non sunt anthraces. 3. sunt flammæ & lu-
 ces compactæ. 98. 4. obscuræ & nebulosæ.
 113. 2. 3. an agant aliquid. 114. 3. signi-
 fican, non agunt. 115. 1. 3. non sunt fru-
 stra. 115. 4. quomodo agunt. 3. semina re-
 rum per empyreum sparsa suscipiunt. 115.
 4. 116. 1. 2.

T

TAlarosis maris in enripis 135. 3. eius cau-
 sa.

Tempus non recte magnitudini confertur.

Terram possibile est moneri, quam cælum. 103.
 per totum.

Terra non est simplex. 104. 1. eius umbra
 triplex. 109. 1. & cur errent astronomi.
 an cum aqua anum globum faciat. 132.
 1. non est rotunda. 2. aliena eijcit. 136. 1.
 In tres insulas diuisa. 145. 1. in mari, sub
 mare, & circa mare est eius locus. 148.
 3. an sit in centro, & quomodo. 4. an sit
 grauis. 149. 1. non est cum aqua globus
 vnus. in sua regione non est grauis. est fex
 hylei mundi. 150. 1. cur in centrum ab-
 legata. 2. eius centrum non est. centrum.
 2. cur descendit. 2. non est spherica. 3.
 nullius figura. 3. circuitus quantus. Moles
 eius nescitur. 151. non est simplex. 3. &
 252. 1. composita omnium maxime. Cuius
 & puluis. 2. albæ quatuor genera scun-
 da, quid est tertia, 4. est fluxus compactus,
 4. est fex fluxilis. 153. 1. vii fex est,
 quæ eam sequuntur: non sicca secunda,
 calida est. 153. 2.

I N D E X

V

Vacuum quid. 62. 4. an in mundo sit 63. 1. non magnum paruum esse potest, eius portuuncule in particulis aeris & aquæ. est quasi plenum. 2. maius arte fieri potest. 2. 3. extra mundum.
Velocitas motus 106. 2. non est valida. 3.
Veneris stella, cur pulcherrima 106. 1. varie passa. 4.
Ventus quid. 122. 4.
Vnitás est idea. 79. 1.
Voluntas Dei comes bonitatis. 83. 2.
Voragines maris. 144. 1.
Vulcanus ignis inuentor. 98. 4.

INDEX IN HERMETEM.

A Er per omnia corpora meat, & ea implet. 19. 2.
Aeuum vnde, & eius propria. 20. 3.
Agón priatis est Deum cognoscere. 11. 3.
Amor & necessitas imperat animabus. 30. 2.
Anima ab vna, omnes animæ. 10. 2. Ab ea omne ens mouetur. 4. 3.
Anima humana, si mala permaneat, boni non sit particeps. 10. 2. eius malum est ignoratio, sicuti virtus eius, est cognitio. 10. 2. Impia quomodo puniatur. 11. 2. Pia quibus fruatur.
Anima omnis mentem habet bonam. 12. 2. ubi anima ibi & mens. 23. 3. In corpore statim dolore, & voluptate vitatur. 3. Eius morbus maximus est, Deum negare. a Deo quomodo est conflata. 28. 3. supera vult. 3. in corpus damnatur. 30. 2. 33. 2.
Ab angelis, & demonibus deducuntur. 33. 2. Ab eis & officia suscipiunt. Sexu carent. 3. Dei sunt opus. 34. 3. sicut incorporea. 40. 3. immobiles essentia, & immortales. priores corpore. Non ex materia genita. 41. 2. se ipsam & alia mouet. 3. Triplex est. Ab obitu, quo vadunt. 34. 3.
Anima regis quomodo sunt. 32. 2. prudent. 33. 3.
Anima vna, simplex, & continet mundum. 21. 2. ab ea pendet pueri anima. 112. Non transit in bruta. 11. 4.
Animalia, a cali reuolutione fiunt. 62.

Z

Boni proprium cognosci. 93. Eius radius, auget visum & mentem. 10. 2. pulchritudo eius inefficiens. 2. Essentia eius tanta est, quanta entium omnium essentia. 19. 3.

Bonum nullum in terra. 4. 3. est factitium. 9. 3. Non nisi in Deo. 14. 2. Est id quod semper largitur. 3.
Bonum in homine est, quod non est valde malum 14. 3. inter homines bonum est, minimum malum. 3.
Bona humana, neque amare neque odisse possumus.

C

Celestia sunt amoma. 4. 3.
Cælum rationale est. 5. 2. elementum primum 3. Incirculis septem. 6. 2. 8. 1. natura est ignea 35. 3.
Cognitum in terra nihil. 4. 3.
Cognitio Dei est diuinum silentium. 10. 2. finis est scientiæ. 3.
Corpora ex humida natura conflata. 7. 2.
Corporis amor, causa est mortis. 6. 3.
Corpus est animæ carcer. 16. 2. procul est ab essentiali generatione. 17. 2. Constitui sine animo non potest. 44. 3. ob energiam semper est. 44. 1.

D

DEi cognitio homini sola salus. 11. 2. eius essentia est omnium esse grauidum. 13. 3. & omnia facere. eius essentia pulchrum. 14. 3. Eius filius genitus. 15. 3. homo vnus. 16. 2. eius misericordia. 16. 2. eius proprietates quatuor. 20. 3.
Deum qui cognoscit in Deum transit. 9. 3.
Deus primum ens. 4. 3. quid sit. 5. 2. producit perbum, & per hoc mentem aliam. 6. 2.
Deum, bonum, pater idem sunt. 9. 3. est omnia. 1. Etio eius voluntas. 3. essentia eius, velle esse omnia. Cognoscit hominem. 11. 2. occultus est manifestissimus. 12. 3. cælo vt instrumento vitur. 13. 2. elementa terminat, & continet. 2. & eorum est factor & dominus. 2. per opera sua se manifestus, & cognoscitur. 2. semper omnia facit. 13. 3. 14. 3. bonum ipsum est 14. 2. nullius est indigus. 2. in eo nihil malum. 2. est animorum genitor, 16. 3. intelligibilis non sibi, sed nobis. 18. 3. non est intellectus, sed eius causa. 19. 3. non est ociosus. 21. 3. quia non ociosus, & perfectus, omnia facit. 22. 2. & ea semper facit. & vnum habet ideam propriam. 2. quo modo possit intelligi. 22. 3. malorum non est causa. 26. 3.

E

Elementa quomodo separata. 5. 3. 6. 2. sunt materia tantum.

†† 2 Ener-

I N D E X

Energia deorsum tendunt. 5. 2. *Quid sint.* 44.
2. *immortales.* 3. *earum species.* 3.
Entium capita. 4. 3. *omnia entia mouentur*
nulla manent. 5. 2. *omnia sensum habent.*
10. 3. *ex contrarijs constant.* 3. *duplicita sunt*
omnia. 5. 2.

P

P *Atalia quæ sint.* 24. 2.
Fatum omnibus dominatur. 5. 2. *est regimen*
planetarum. 5. 2. *ei corpus nostrum subijci-*
citur. 3. *anima eo est superior.* 24. 3. *provi-*
dentia ministrat 38. 2. *ei ministrant astra.*
2.
Filius Dei. 6. 2. *verbum non distat a pa-*
tre.
Finis bonorum est Deus. L. 3.
Forma archetypa. 6. 2. *post obitum fit inuisibilis.*
7. 2.
Fortitudo, quomodo fiat. 41. 2.
Fortuna quid. 5. 2.

G

G *Enerationis proprium.* 20. 3.
Gradus animarum sexaginta. 28. 3.

H

H *Omo propter Deum.* 4. 3. *malus quid*
5. 2. *opifici similis, solus duplex.* 6.
3. *conditus ad Dei cognitionem.* 8. 4. *Vn-*
de factus. 6. 3. *mas, & femina.* 3. *Do-*
minus rerum sub cælo. 8. 4. *cognoscens,*
Deum, diuinus iam. 10. 2. *secundum ani-*
mal. 10. 3. *malus ut est mortalis.* 2. *qui*
mentem non habet, non est dicendus homo.
12. 2. *internus.* 16. 2. *spectator operum.*
Dei. 26. 2.
Homini Deus omnia tribuit. 3. *duo dona dedit mē-*
tem & sermonem. 24. 3.
Homines quidam diuini 23. 3. *malis a dæmone*
puniuntur. 7. 2.
Humida natura. 5. 3.

I

I *Idea omniformis.* 16. 3.
Ignis ut organum est conditori. 11. 2.
Immortalia omnia sunt ob mentem. 25. 2.
Impietas, animæ pœna maxima. 11. 3.
In homine est Deus. 23. 3.
Indumenta animæ. 11. 2.
Infera a superis implentur. 27. 3.
Influxus superi, ornant infera.

Iouis proles, fortuna, spes, pax. 29. 3.
Incorporea omnium capacissima. 22. 3.
Incorporeum triplex. 38. 2.
Irrationale omne mouetur quadam ratione.
38. 3.
Intellectus sphericè mouetur. 10. 3. *Non habitat*
corpus. 3. *habitat igneum indumentum.* 11.
2. *se ipsum continet* 19. 8. *ex Dei essentia,*
est. 23. 3. *est ei vnitus.* 3. *eius opera quæ*
sunt. 23. 3. 24. 2. *propositus, animabus, &*
brauium. 16. 2.
Intellectio est credere. 43. 3.
Intelligens se ipsum, in Deum abit. 7. 2.
Inuentio, naturæ, & laboris, filia.
28. 5.
Iustitia quomodo fiat. 41. 2.

L

L *Ocus maior locato.* 18. 3. *incorporeus*
est.
Luna, organum naturæ. 21. 3. *media inter*
mortalia, & immortalia. 3. *eius proles.*
29. 3. *Timor, silentium, hominis memoria,*
ei sol est proximus. 33. 2.
Lux Deus. 5. 3.

M

M *Alum in cælo nihil.* 43. *est inuoluntarium*
est mundi alimentum.
Martis proles, agonia, ira, contentio. 29. 3.
Materia in contraria soluitur. 52. *duplex, mate-*
ria vna. 21. 3.
Mens omnis in Deo. 4. 3. *impossibilis.* 3.
Mercurij proles, sapientia, temperantia, suadela,
veritas. 29. 3.
Morbi vnde fiant. 37. 2.
Mors quid. 22. 2.
Moritur nihil. 25. 2.
Mouens potentius est moto. 18. 3. *omne incorpo-*
reum. 24. 3.
Motum omne in aliquo mouetur. 18. 3. *& ab ali-*
quo.
Motus omnis in statu & a statu mouetur. 19. 2.
omnis ab incorporeo.
Mundus secundum ens. 4. 3. *genitus factus ab*
opifice. 6. 2. *constituitur.* 4. 1. 8. 1. *pul-*
cher sed non bonus. 10. 3. *quia passibilis*
& indigus, sphaera est, primum animal.
3. *vnde sit, & eius propria* 20. 3. *semper*
fit 3. *& ideo incorruptibilis, plenus anima.*
21. 2. *vnus.* 3. *omniformis* 22. 2. *factus a*
Deo verbo. 26. 2. *voluntate: sensum & intel-*
lectionem propriam habet. 43. 2.

Natura

I N D E X

N

Natura, homini miscetur. 6. 3. Dei est imago. 8. 1. In diuinitate consistit. 9. 2. eius organum luna. 21. 3. est mens in brutis. 23. 3. organum est Dei. 25. 2. iubetur. esse 28. 2. vniuersi motus ei præbet. 40. 2. officium eius. 3. assimilât corpora, ad stellarum temperaturam. 41. 2.

Necessitas prouidentia ministra. 6. 2. 38. 2. organum est, mundi. 25. 2. quid sit. 38. 2.

Nihil fit sine opifite. 13. 3.

Numero sine, nequit fieri constitutio, vel compositio. 25. 2.

O

Ocium nullibi est 21. 1.

Omnia Deo sunt plena. 21. 2. fiunt secundum loci naturam. 2. sunt luce plena. 2. sunt plena anima & ab ea mouentur. 21. 3. sunt, passibilia. 24. 3. viuunt. 25. 2.

Opifex, Deus ignis & spiritus. 6. 2.

Ordo omnis numero & loco terminatur. 123. v. nus a multis non seruatur. 21. 3.

P

Paradisi descriptio. 7. 3.

Pietas quid sit. 4. 1. est Dei cognitio. 43. 2. eius finis. 4. 2.

Pijs mens accedit. 7. 2.

Pius summe philosophatur. 4. 2. nemo sine philosophia pius. 2.

Planeta, homini, suas tribuunt proprietates. 5. 2.

Pœna, a demonibus malis. 7. 2. anima humana. 11. 3.

Prouidentia, diuinus ordo. 5. 2. Eius modus. 11. 3. ab vno pendet. 12. 2. organum est Dei. 25. 2. quid sit. 38. 2.

Purgari oportet, qui Deum vult agnoscere. 16. 2.

Q

Qui se intelligit, in Deum abit. 7. 2.

Qualitates quatuor pr imæ. 40. 3.

Quatuor sunt in vniuerso loca. 33. 2.

Quies vniuersi a Deo interrupta. 28. 2.

R

Ratio omnis in mente. 4. 5.

Reditus ad Deum per animæ victoriam. 4. 3. Quomodo fiat. 7. 2. fit per septem gradus. 7. 3.

Renouabuntur omnia. 9. 2.

Regeneratio. quid. 17. 2. 30. 3.

Rex Deo similis. 73. 1.

S

Sapientia vera in silentio. 15. 3.

Scientia donum est Dei. 10. 3.

Saturni proles iudicium, & necessitas. 29. 3.

Sensus post obitum in suos fontes redit. 7. 2. eius ab intellectu differentia. 42. 3.

Simile simili gaudet, & contra. 5. 2. & intelligitur. 22. 3.

Sol Rex celestis. 3. 2. maior terra & mari. 1. est luna proximus. 33. 2.

Solis radius igneus est. 9. 3.

Solutio animæ a corpore, quo modo fiat. 11. 2.

Sphæræ planetarum contra aplanem mouentur. 19. 2. status motum continet.

Stellarum species. 39. 2.

Supera implent infera. 27. 3.

T

Tempus, res diuina. 4. 3. hominis corruptio: vnde, & eius propria. 20. 2. 21. 1.

Tempora tria, qualia. 38. 3.

Temperantia quomodo fiat. 41. 2.

Tenebræ abyssi. 5. 3. 8. 12.

Terra omnis comburitur. 11. 2. est irrationalis. 5. 2.

V

Vacuum non nisi ipsum non ens. 19. 2.

Vehiculum animæ igneum. 11. 2.

Veneris proles, desiderium, uoluptas, risus. 24. 3.

Verbo Deus mundum fecit.

Verbum filius Dei. 6. 2. ei consubstantiale. 2.

Veritas quomodo sciatur. 4. 2.

Verum quid sit. 16. 2.

Via ad veritatem. p. 2. difficilis. 3.

Vicia, 12. 16. 2.

Vicia vnde. 42. 3.

Vicium maximum Deum ignorare. 23. 2.

Vicia maxima. 24. 2.

Vita vna. 21. 3. est vna mentes, & anima. 22. 2. vbi vita, ibi & anima. 23. 3.

Vite due in nobis. 41. 2.

Viuunt omnia. 27. 2.

Vna est ad Deum, una pretas. cū cognitione. 14. 3.

Vnitas est omnium principium. 27. 2.

Vno a principio omnia pendent. 10. 3.

Vnum omnium principium. 14. 2. hymno celebratur. 17. 2. omnia est. 24. 2.

Vnus & non duo conditores. 21. 3.

Voluntate Deus fecit mundum. 26. 2.

IN-

I N D E X

INDEX IN MYSTICAM philosophiam .

A

Actus duplex. p. 10. col. 1. & 2.
 Actiones humanae non probe intellectui
 agenti adscribuntur, improprie in animam sen-
 sitiuam referuntur. p. 24. col. 2.
 Aegyptij usi sunt literis hieroglyphicis. cur. pag.
 40. col. 2.
 Aer, aqua, oculus, cum omnes calores recipiant
 omni colore carent, & cur. p. 10. col. 3.
 Agēs aliquod primum, ingenitum, in rerum natu-
 ra existere demonstratur. p. 9. col. 1. omne agēs
 est nobilius subiecto, & cur. p. 11. col. 4. Agen-
 tia secunda coniuncta alteri, in specie operan-
 tur circa alterum. p. 12. col. 3. Agens perfectū
 agit per propriam essentiam, agens imperfectū
 agit per qualitatem, & quo modo. p. 14. col. 2.
 Omne agens infra primum, indiget agente pri-
 mo. ibid.
 Anima vniuersalis habet proportionem ad ma-
 teriam, & formam, quarum vtriusque est cau-
 sa, & firmior, quā particularis, quoniam illa
 vtitur descriptione luminis spiritalis, haec au-
 tem corporalis, ut quae materiae immergitur.
 Vniuersalis anima est causa motus orbium,
 quietis autem polorum, sic quoque anima par-
 ticularis est causa motionis organorum, quie-
 tis autem potentiarum. p. 26. col. 2.
 Anima incorruptibilis perseverat corrupto cor-
 pore. p. 29. col. 1. Est forma per quam homo est
 ens, & existit, unde homo vere est animus, ip-
 soque corpore animus indiget, ut artifex orga-
 no. Ibid. col. 2. Anima sequitur temperaturam
 corporis. vna anima, nō potest aptari alteri cor-
 pori, quā proprio quod ab initio sortita fuit.
 Ibid. Anima humana est nobilior ceteris ani-
 mabus. ibid. col. 3.
 Anima humana nullam in se habet ingenitam
 formam rerum, ad quam excitetur ex sensibi-
 libus per reminiscentiam, sed omnis forma ex-
 pers de nouo scientiam acquirit, contra ac Pla-
 to dixit in Menone. Ibid. col. 4. Anima homi-
 nis multas proprias habet operationes, in qui-
 bus non indiget instrumento corporeo, & ideo
 est incorruptibilis. Est quoque simplex, & cur.
 Ibid. & p. 30. col. 1. Probat animum humanū
 esse immortalem ex infinita discendi potentia.
 Item nullam habere scientiam ingenitam, sed
 tantum aptitudinem ad illam de nouo acqui-
 rendam. Ibidem Anima, & simplex Ibid. c. 2.
 Animum humanum esse immortalem non ob-
 stantibus duabus effectiōibus, quas refellit:

Ibid. col. 3. Quod animus humanus sit immate-
 rialis, habet operationes minime indigas or-
 gano, corporeo, abstrahit a materia. Ibid. col. 4.
 Animus cognoscit singulare sensu, vniuersale
 autem intellectu u capiēdo huiusmodi formam
 non quatenus est in materia, neque ex materia
 ut sensus, sed mundatam ab omni conditione
 materiali, & quo modo id fiat, exemplo decla-
 rat. p. 31. col. 1. Non est corporeus ibid. col. 2.
 3. 4. Non est figura, neque complexio corporis.
 Non est simulachrum expressum a materia.
 Non est corpus subtile, neque crassum. Non est
 spiritus aethereus. p. 32. col. 2. 3. 4. senum ani-
 mi sunt perspicaciores. Ibid. col. 2. Qui sit ani-
 marum futurus status. p. 33. col. 2. 3. Animarū
 inscira vnde. Ibid. Anima plantarum virtus
 inest in radicibus. Neque anima planta, neque
 sensitiua corrumpuntur. Quo redeant corrupto
 corpore. p. 36. col. 2.
 Anima quomodo vnitur corpori. pagina. 4.
 col. 3.
 Anima quid. Anima vniuersalis non separatur
 substantia, particularis non est in corpore,
 ut videtur, sed extra. Triplex animae motus
 ibidem.
 Anima brutorum peccando recesserunt a mundo
 superiori, non tamen corrumpuntur, secundum
 substantiam. Neque corrumpuntur anima
 plantarum.
 Anima hominis habet tres partes vegetatiuam,
 sensualem, & intellectuam, quae separatur a
 corpore soluto. Non reuertitur ad mundum su-
 periorem nisi purgata a sordibus corporeis.
 Ibidem. col. 3. Omnis anima humana est immu-
 tabilis, ob peccata Dei irā incurrit, per penitē-
 tiā miseretur Deus. Beatas animas multorum
 votis fuisse. Cur anima in hunc inferiorem
 mundum descenderit. p. 5. col. & 2.
 Anima sapientia qualis, & quorum sit, in mundo
 intelligibili. p. 6. col. 1. & 2.
 Anima an sit mobilis. ibid. col. 3. & inde.
 Anima quomodo diuisionem admittit. pag. 7.
 col. 3.
 Anima quomodo sit in corpore. Ibidem.
 col. 4.
 Anima natura non est corpus. pag. 8. col. 3. &
 inde.
 Anima regit humores, quibus corpus instaurat.
 ibid. col. 4.
 Anima actiones quae. p. 9. col. 1.
 Anima non est spiritus naturalis refrigeratorius
 p. 9. col. 1.
 Anima est prior, & nobilior natura. Ibidem.
 col. 2.
 Anima fuit causa natura. ibid.
 Anima solum operatur circa materiam media
 natura celesti. Ibidem. col. 3. Quomodo sit in po-
 ten-

I N D E X

sentia. Quod non sit harmonia. *ibid.* col. 4. & inde.

Anima non est corruptibilis, quia habet operationes proprias sine organis corporalibus. *Ibid.*

Anima vis ab anno quadragesimo incipit augeri.

Anima hominis non est perfectio naturalis ut anima bruti. *ibid.* col. 3.

Anima cum recipiat omnes formas corporales, non est una ex illis. *Ibidem.* columna quarta.

Anima libera a sordibus corporeis, & reuerfa ad superiorem mundum, contemplatur omnia, atque videt secundum Ideam supremam, quae est Deus. p. 11. col. 1.

Anima vniuersalis est posterior intellectu primo, estque forma absoluta. pagina. 15. col. 4.

Anima descensus causa, & peruentus. pagina. 16. col. 1.

Anima suscipit formas ab intellectu. pagina. 17. col. 2.

Anima existens in mundo intelligibili, influit in hunc sensibilem, qui illi coniungitur. pagina. 17. col. 3.

Anima vniuersalis regit corpus vniuersale sine labore, anima particularis regit corpus particulare, cum labore. p. 17. col. 4.

Cum Anima in mundo sensibili non possit cognoscere substantias simplices. pagina. 20. col. 3. 4.

Anima eadem potentia hic, & in orbe intellectuali videtur, sed non eodem modo. pag. 21. col. 1. 2.

Animus caelestis non habet memoriam, qualem humanus. *Ibidem.* col. 3. 4. Omnis anima siue rationalis, siue sensitua, siue vegetatiua, & mineraria, & in specie, & in numero magis, & minus participat illuminationis, & dignitatis. Ea quo clare colligitur singulis humanis animis plus, & minus luminis esse tributum. pagina. 23. col. 2. 3. 4.

Anima rationalis producit animam sensitivam, cui vnitur, quo modo probetur.

Anima sensitua vnitur qualitatibus naturalibus, pulcherrima sane speculatio. Ex qua colligitur animam sensitivam non esse potentiam animae rationalis, sed substantiam ab illa productam, cui vnitur tanquam forma materia. *Ibid.* col. 3. 4.

Anima sensitua mortuo corpore cessabit, rationalis seruabitur. p. 24. col. 1.

Anima rationalis est mobilis, motu spiritali. pag. 25. col. 1.

Aristotelis locus de laudibus Platonis. pa. 1. c. 4.

Eiusdem ordinem in Platonem unde. p. 2. col. 1. Mystica philosophia quando ab eo conscripta. *Ibid.*

C

Cero quid sit. p. 18. col. 4.

Causarum numerus. p. 4. col. 1. Quid sit causa. pagina. 26. col. 1. Inter causam, & causatum semper est communis. pag. 26. col. 1. 2. 3.

Caelestis superiorque mundi pars, agit ex se in hęc infera, & impartibilis existit. pagina. 15. col. 2.

Caeli circumlati sunt causa quod elementa inter se alterentur, transmutentur, patianturque.

Caeli sunt causa formarum naturalium, haec autem compositorum generabilium. pag. 26. col. 2.

Caelorum causa sunt materia, & forma, quarum vnius est motus cogitabilis, alterius vero quies: ambae enim sunt causa compositionis caeli, interque illas, & celum est communio plurima, quia caelum circumfertur forma autem circumfert: quamuis ibi materia, & forma sunt insensibiles sicut etiam hic. p. 26. col. 2.

Corpus est animae organum. p. 29. col. 1. Non agit per se. p. 9. col. 1. Corporum differentia, & nobilitas. p. 17. col. 2.

Creatura est impermanens, quia corruptibilis, & reuertilis ad potentiam. p. 9. col. 3.

D

Deus solus per se bonus, cetera bona per ipsum. fecit tria rerum principia, Intellectum, animam naturam. sine tempore creat. p. 5. col. 3. & 4.

Deus verbo creauit Intellectum primum, & constituit procreatorem rerum aliarum.

Deus est autor omnibus causis, & quod existant, & quod causent.

Deus esse, & qualem. pagina. 9. col. 2. & inde. scit omnia sub vna ratione immotus, *ibidem.* col. 3. Creauit vniuersa absque causa altera excitante, precipienteque. Estque solus agens verum. *Ibidem.* col. 4. Est lux lucum, Bonum bonorum. Dignitas dignitatum, Entitas entium, & ipsummet Eas, extra quod non est aliquod ens, quodque existit sui ipsius. Est principium, per quod omnia existunt, ac permanet esse appetibile, ad quod omnia naturaliter appetentia mouentur per naturam propriam, quae est forma imitata. Est omnino immobile, sed mouens omnia,

I N D E X

omnia, motu per quem existant. Primus motor. Principium omnibus essentiae, ac permanentiae, sine quo nihil existeret. pagina. 11. col. 1.
Deus qualis, quidque, non est prior tempore alijs, & cur.
 Dei magnitudo, & sublimitas non potest cognosci, quia omnia excedit. Ibidem. col. 3.
 Agit per propriam essentiam, & non per attributa. Agit sine subiecto. Dicitur Intellectus aeternus. pagina. 12. col. 3. Cur non agat per deliberationem, sed per solam essentiam. pagina. 13. col. 2. Omnia agit momento. Quicquid immediate ab ipso profluit est aeternum. pagina. 13. col. 3. Non agit propter aliud. Quomodo se ipsum cognoscat. Ibidem. col. 4.
 Si Deus non produxisset, nihil praeter ipsum existeret, & cur, produxerit. pagina. 16. col. 1.
 Deus singulis entibus pro natura dignitate munerat tribuit. pagina. 22. col. 3. Quomodo ceteris entibus sit prior. Ibidem. col. 2.
 Deus nullo modo potest esse causa creaturae, & cur. pulcherrima speculatio. pagina. 26. col. 3. Est tamen effector creaturae, & cur. Ibidem.
 Deus creauit entia absque alio ente. Ibidem. Omnia sunt in Deo tanquam in agente. pagina. 33. col. 2.

E

Elementa uiuunt, & cur. pagina. 18. col. 4. sunt animata. pagina. 31. col. 4.
 Entia omnia mouentur desiderio essentiali, & naturaliter a Deo, in Deo, & ad Deum. pagina. 4. col. 2. Quo ordine, qualique ratione producantur. pagina. 9. col. 3.
 Entium quaedam mouent, quaedam. mouentur. pagina. 15. col. 3. 4.
 Entium omnium gradus, & dignitas. pagina. 22. col. 4.
 Essentia est causa actionis. pagina. 10. col. 2.

F

Fascinationis opus duplex. Quomodo fiat fascinationis. pagina. 14. col. 4. pagina. 15. col. 1.
 fascino uim naturae sublunares a caelis habet. Vir autem iustus non fascinetur. pagina. 15. col. 1. 2. Qui vir facile fascinetur. Ibidem. col. 3.
 Finis ceteris causis est nobilior. pagina. 4. col. 1.

Forma vera est per quam res est id quod est. pagina. 19. col. 5. forma corporis est duplex. pagina. 24. col. 1.

G

Genita omnia operantur propter quid. pagina. 4. col. 1. Gradus entium ibidem. col. 2.

H

Homo quid. pagina. 29. col. 1.

I

Idea non sunt rerum corruptibilia. pagina. 27. col. 2.
 Ignis animalia sunt insensibilia. & cur. pagina. 18. col. 3.
 Inferius est ignobilius superiore. pagina. 9. col. 2.
 Intellectus ad id mouetur, quod desiderio concipit, desideransque statum inferiorem sit anima. pagina. 4. col. 3.
 Intellectus agens nunquam separatur ab anima. ibidem. col. 4. Modus, quo intellectus intelligit. pagina. 6. col. 1. 2. & 3.
 An Intellectus sit mobilis ibidem. col. 3. & inde.
 Intellectus quomodo ignorat superiorem auctoritatem, & inferiores creaturas. pagina. 7. col. 1. & inde.
 Intellectus fuit causa animae. Intellectum constituit, Deus procreatore rerum omnium. pagina. 9. col. 2.
 Intellectus assimilatur circuli puncto, & cur. pagina. 11. col. 3. 4.
 In intellectu primo existunt omnia, ipso posteriora. pagina. 13. col. 3. 4.
 Intellectus quomodo a Deo creatus. pagina. 14. col. 1.
 Intellectus, & uniuersale conuertuntur. pagina. 19. col. 1.
 In intellectu quomodo sint omnia. pagina. 20. col. 1.
 Intellectus contemplatur primo uniuersalia, postea uero particularia. Intellectus primus qui, & secundus. pagina. 22. col. 4.
 Intellectus agens influit animae rationali, uniuersaeque substantijs positae post principem mentem. Hic producit Intellectum materiale, qui dicitur quoque intellectus potentiae, Intellectus possibilis, & anima rationalis. pagina. 23. col. 3. 4. & pagina. 24. col. 1. Quomodo intellectus possibilis indigeat anima sensitua. pagina. 24. col. 1.

In-

I N D E X

Intellectus agens nobilitat animam rationalem, & nunquam separatur ab ea, quæ anima rationalis. siue Intellectualis, materialis est, simplex, ac spiritalis. Ibid. col. 4.
Intellectus agens dicitur quoque verbum creatum, & cur. Ibid.
Intellectus agens siue verbum creatum, seu expressum (idem enim sunt) est causa causarum, secundum Chaldaeos. p. 25. col. 4. & p. 20. col. 1.
Intellectus secundus ab agente, est anima rationalis. p. 25. col. 3.
Intellectus agens, qui est vniuersalis, est causa animæ vniuersalis. Non est ex materia productus, neque exemplo exteriori. pagina. 26. col. 1. 2.
Intellectus cognoscit vniuersalia a sensibus tamen excitatus. p. 31. col. 1.

L

L *iberorum genus quotuplex apud antiquos. p. 1. col. 1.*
Liber de anima citatur. p. 4. col. 1. & p. 31. col. 4.
Liber metaphysicorum citatur. p. 30. col. 4.
Liber de cælo citatur. p. 31. col. 4.

M

M *ateria prima nunquam caret omni forma. Mouetur motu, qui est receptio formæ, Appetit formam, ut imperfectum perfectionem. Existit per receptionem formarum: itaque receptio formarum, est ratio per quam materia existit, sine qua nec existeret, nec intelligeretur. p. 11. col. 1. 2. Est substantia informis. pag. 19. col. 4. Est simplex. Quid sit p. 30. col. 2. 3. Non potest subsistere sine forma, & contra. p. 26. col. 2.*
Membra singula propriam sortita sunt complexi mem. p. 32. col. 2.
Mixta omnia sunt animata. p. 31. col. 4.
Motus est actus entis in potentia, id est perfectio, educioq. entis ad actum. p. 2. col. 2.
Motus non generat ignem, sed latentem excitat. p. 10. col. 3.
Mundus non est factus ante tempus. pa. 11. col. 3.
Mundi duo, intellectualis vnus, alter sensibilis.
Mundus intellectualis est superior sensibili, utpote causa eius, quod pulcherrima similitudine declarat. Ibi. col. 4. Quicquid existit in mundo sensili, existit in mundo intellectu. In quo differat cognitio in mundo intelligibili a cognitione, quam habemus in mundo sensibili. Theologica sane sententia. p. 12. col. 4.
Mundi inferiores dispositiones proueniunt neces-

sario a superiori. p. 14. col. 3. 4.
Mundus sensibilis est imago intellectualis. p. 16. col. 4.
Mundus intelligibilis influit cælesti, cælestis vero sublunari, & quomodo. p. 22. col. 1. 2.
Mundo nihil addi potest, & cur. p. 24. col. 3.
Mundus intelligibilis, & supremus qualis sit. p. 25. col. 1.

N

N *atum est principium indiuiduorum generabilium, & inferior anima. p. 9. col. 2.*
Natura propria est forma imitata. p. 11. col. 1.
Natura quid p. 13. col. 4.
Naturalium entium essentia est ratio quadam in materiæ a prima. p. 18. col. 3.

O

O *perationes apparentes in corpore unde proueniunt. p. 8. col. 3.*
Opera sequuntur perfectionem, & comperfectionem immediati agentis. p. 13. col. 3.
Organa animalibus cur tributa, & an prius quæ sensus. p. 13. col. 1.
Organis corporeis tantum sensibilia considerantur. p. 30. col. 4.

P

P *luralitas rerum numeralis prouenit per materiam. p. 19. col. 4. In quo consistat animalium pulchritudo. p. 12. col. 1. Pulchritudo non prouenit ex subiecto. ibid. col. 2. Pulchritudo naturæ latet, cur. ibid. ibid. Pulchritudo animæ quo modo cognoscatur. Ibid. col. 3.*

R

R *ecipiens omne debet esse denudatum formis recipiendis, ut oculus, aer, aqua, colorum expertes. p. 39. col. 4.*

S

S *apiens sine fine nihil operatur. p. 4. col. 1.*
Sensus communis complectitur omnia sentiendi organa. p. 7. col. 4. An sensus insit animæ ante corpus. p. 13. col. 1. 2. 3. Sensus considerat primo singulalia, postea uero species, & genera. p. 20. col. 2. Sensus solum cognoscit singulalia. p. 25. col. 2.
Simile a simili cognosci est falsum, & cur. pag. 32. col. 1.
Simplex a simplici substantia tantum cognosci potest. p. 20. col. 4. simplex quid, quotuplex, &

††† quæ

I N D E X

qua sint simplicia. p. 20. col. 2.
species entium spiritualium. p. 12. col. 4.
Substantia sine fine esse nequeunt. p. 4. c. 1.
Spiritus cognoscunt quomodo mala, qua hic fiunt
p. 16. col. 1.
Stella non sunt similes agenti primo, neque mate-
ria ultima. Ex hoc loco potest terminari qua-
estio quod non consent secundū Aristotelem ex
materia elementorum. Stella utrum sint cau-
sa malorum in mundo sublunari. pagina. 14.
col. 3. 4.
Substantia omnis mere intellectualis, omnis mo-
tus est expers, & a mundo intelligibili non di-
uellitur. p. 4. col. 3.
Substantia intellectualis secundaria in se habet
quoddam desiderium alterius. Ibid. *Substantia*
quavis præter materiam est agendi viribus
prædita. p. 16. col. 3.

T

Tempus est inferius naturaliter omnia, intel-
 lectuque atque alijs substantijs simplici-

bus, qua sunt causa temporis. Non est ante
 mundum conditum, & cur. p. 11. col. 1.
 Terra viue, est animata. p. 39. col. 4.

V

Verbum Dei quid sit. p. 22. col. 4. Est infini-
 tus. Ibid. col. 3. Non utitur imaginatio-
 ne, aut cognitione, & cur. p. 24. col. 4.
 Inter Verbum Dininum, & intellectum agentem
 nulla est sita substantia. p. 25. col. 3.
 Verbum Dei creat intellectum agentem, contem-
 plando semetipsum. Ibid.
 Verbum Dei quale sit. Verbum Dei produxit
 creatum primum, idest intellectum agentem.
 Quare verbum Dei est increatum. p. 39. col. 4.
 Verum, & ens conuertuntur. pagina. 19.
 col. 3.
 Vniuersale non existit non existentibus parti-
 cularibus. pagina. 19. col. 3. est inuariabile. &
 cur. Ibid.

F I N I S.

Initio Patriarchia ad Card. Montisregalis.
f. 18. ad Card. Saluiatum.
31 ad Card. Paleottum.
49 ad Card. Gonzagam.
61 ad Card. Valerium.
84 ad Card. Aldobrandinum.
121 ad Card. Lancillotum.
Zoroaster ad Card. Caietanum.
Hermes ad Card. Ruuereum.
Mystica ad Card. Borromeum.

REGISTRVM.

A B C F G Sunt quaterniones. H. Simplex. K L M N O P Q R S T V X Y Z.
 Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv duerni
 Xx Simplex. Rurfus. D. quaternio E duernio.

In Hermete vero. B C D E F G H I K L M N O. † † †. duerni. † † †. Simplex.

In Asclepio. * ternio.

In Mystica. B C D E F G H I K L M N O. duerni.

In Indice. †. † †. duerni. † † †. simplex.

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
VOLUME 34
PART 1
1904
LONDON
PUBLISHED BY THE
Royal Society of London
1904

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL
ANTHROPOLOGICAL
INSTITUTE
OF GREAT
BRITAIN
AND IRELAND
VOLUME
LXXV
PART I
1905

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes the need for transparency and accountability in financial reporting.

2. The second part of the document outlines the various methods and techniques used to collect and analyze data. It includes a detailed description of the experimental procedures and the statistical analysis performed.

3. The third part of the document presents the results of the study. It includes a series of tables and graphs that illustrate the findings of the research. The data shows a clear trend of increasing activity over time.

4. The fourth part of the document discusses the implications of the findings. It suggests that the results have significant implications for the field of research and may lead to further developments in the future.

5. The fifth part of the document concludes the study. It summarizes the main findings and provides a final statement on the importance of the research.

THE
FEDERAL
BUREAU OF
INVESTIGATION
OF THE
DEPARTMENT OF JUSTICE
WASHINGTON, D. C.
20535

